5. 1. 295 To. I unico posseduto

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

95

ΚΥΙΝ. ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ
ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ
ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΕΚ ΤΩΝ ΑΥΤΟΥ ΟΓΔΟΗΚΟΝΤΑ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

Q. CASSII DIONIS
COCCEJANI
ROMANAE HISTORIAE,
EX EJUS OCTOGINTA LIBRIS,

TOMUS PRIMUS

Continens priores libros viginti & unum:

AB URBE CONDITA, USQUE AD U. C. ANNUM DCX.

POST EVERSAM CARTHAGINEM, ET CORINTHUM

Nunc primum deteĉtos, reſtitutos, concinnatosque,
Et nova fere verſione,& perpetuis ſuis,variorumq.Notis auctos,

STUDIO ET LABORE

NIC. CARMINII FALCONII
METROPOLITAE
ECCLESIAE SANCTAE SEVERINAE
In Brutiis ulterioribus
IN REGNO NEAPOLITANO.

QUI IPSUM

SMO. DNO. NRO

BENEDICTO XIV.
PONTIFICI OPTIMO MAXIMO

D. D. D.

NEAPOLI. ANNO DOMINI M. DCC. XLVII.
APUD JOSEPHUM DE BONIS PUBLICUM TYPOGRAPHUM
SUPERIORUM PERMISSU.

5.1.205

Digitized by Google

B E A T I S S I M E
P A T E R

Quod Tuo Sacro Aſpectui, PATER SANCTE, *Caſſii Dionis Romani Hiſtorici, audaculus ſiſto opus; atque Numini Majeſtatique Tuae pronus devoveo; non eorum temporum ſudor eſt, quibus ge-*

Digitized by Google

mui Epiſcopus Martyrani; ſed otii illius, quo adhuc presbyter, Romae oſor inertiae, per ampliſſimas ejus Bibliothecas, uti proficue ſatagebam. Ab anno 1721. uſque ad annum 1733. hoc mihi licuit: pro genio nempe, quo ſacris, profaniſque Antiquitatibus, innoxiè poteram indulgere. Poſtquam verò animarum curae, Deo me placuit admovere; tunc oneroſiſſimo oneri, vix dum par; piaculo mihi fuit, aut de Exoticis cogitare, aut inter Brutias illas syrtes, & ſcopulos feri maris, animum iterum appellere ad Dionem.

Parata equidem, & jam omnia praeſto erant ad praelum: & ſollicitabar ab eruditis, ad ſolvendam Reipublicae datam fidem: Quod omnes faciunt, qui deſiderio ſuo res tranſigunt; non autem, qui ſoleant a potentia res metiri. Sane verò, eouſque haec monita proceſſerunt; ut jam ab amicis ipſis accuſarer, tanquam Apathes, vel ut Stoicus: dum ab inimicis, invidis domi foriſque; non arguebar modò, verùm publice & per typos, damnabar etiam vel de fuco, vel de impoſtura. Adeo incredibile, aut impoſ-

ſibile

ſibile omnibus videbantur, poſt tot ſpicilegas, & venaticos eruditos, quidpiam verè dare ultra edita: ne dum deperditos a principio libros, acephalo, & mutilato Dionis Operi, Et hinc tot dicteria in me effuſa a ſciolis, & a plebe praeſertim literarum: & tot illa moleſtiſſima & cruenta, quae congerrones & blaterones, in me paſſim, & per trivia; aut per ſcamna bibliopolarum (ubi eorum eſt Areopagus) liberrime effutierunt. Naufragium equidem meae naviculae pene timui; dum tanto fragore tonabat Coelum; & dum inter tot hiatus, terra tremuit, nec quievit.

Quum ita igitur undique impetebar; & foris pugnae, intus timores, Miſeratio Divina adfuit: & Tua Sanctitas me e barathro liberavit. Miſeratus enim tantillum hominem; me ad ſanctae Severinae Metropoliticam Sedem, in Brutiis Ulterioribus, e Citerioribus tranſtuliſti. Ac tunc mihi idoneum viſum tempus, quo, in negotioſa quidem Dioeceſi, ſed nullatenus truculenta, manum ad Dionem iterum admoverem. Atque hoc pacto, diu licet abſens, & aliena

indi-

Digitized by Google

indigens manu; primum hunc Dionis tomum, jam typis dedi, & Deo auſpice abſolvi: & (ni vana me lactet ſpes) modò tot maledicta, & ſuſpiciones ceſſaturas eſſe confido; dum ipſum legerint, & ad animum pertractarint.

Verum quia etiam (& nolim eſſe ſiniſtra cornix) poſt editum; nova & duriora certamina, ad ejus elevandum pretium, mihi ab iis praeparantur, qui aliena cuncta deſpiciunt, & ſua tantum adorant: Idcirco ego, meo operi conſulturus, hunc obicem jubeo ne formidet; ſed ut fidenti animo in lucem prodeat: quandoquidem Te, PATER SANCTE, ei fore (quod ſupplex peto) Soſpitatorem & Maecenatem confido. Tu namque contra has hydras es Hercules: de quo dici nequit; Nec Hercules contra duos. Invidorum phalanges (ſi qui erumpant) obtrectatorumque, & corrodentium agmina; ad Fulgorem Majeſtatemque tui Nominis diſparebunt. Porro, una mihi cauſa odii, quod ediderim parodoxum: & quod Dio inter ipſos, diutiſſime ignotus omnibus (hic Fortunae & Induſtriae ſummus favor;

et

et mihi crimen et poena debita) primus omnium ego viderim.

Sim igitur, ipſis reus praeviſionis, & meus labor (ſi placet) pendatur nihili : dummodo Te Hyperaſpiſtem habeam , PATER SANCTE , intrepidus hoſtium cuneos penetrabo ſecurus . Tunc enim lucubrationes iſtae ab apthonis eruditis , (qui nulla animi paſſione moventur) cum ſua laude excipientur : & Dio ipſe, non amplius ut perſonatus , ſed ſuo dudum capite , brachiis, & thorace , quibus hactenus caruit ; me authore & vindice , apparuerit reſtitutus . Scire licet , quod mea longa obduratione , ſuperiora illius membra & corpus hac illac , temporum injuria paſſim diſperſa ; primus omnium collegi : ac veluti teſsellis totidem, in unam formam , labore immenſo compegi .

Cum meo hoc itaque, qualicumque munere PATER SANCTE , ſuſcipe preces meas ; & magnanimo Avito Nomine (cujus longam ſeriem alii late propoſuerunt) gratanter excipe meum opus : quod mole etiam , exiguum munus ; acceptilatione Tua, magnum evadet ; neç pavebit , licet trifaucius latret

Cer-

Cerberus . Tum in Sacrarium tuum , ne me admittere dedigneris : perpetuus noſtrorum temporum martyr ; quibus Petri naviculam , ut communis omnium pater , inter Principes octennali bello diſtentos ; inter ſcopulos frequentes , & horrentia barathra tempeſtatum ; ſalvam adhuc Tua ſumma Prudentia regis & moderaris . Quin meum hunc auſum Sapientia & Eruditione , Authoritateque Tua ; quaeſo Te , ut Virtute propria , contra omnes invidos proſequaris .

Vale , & diu Vale , bono publico , & melioribus avibus , clavum univerſae Eccleſiae rege PATER . Dum enim Tuis pedibus , defigo devota oſcula , enixè precor ; ut me benedictione Apoſtolica proſequaris.

SANCTITATIS TUAE

Humillimus & devotiſſimus, addictiſſimuſque ſervus verus
Nic. Carminius Falconius Archiep. Sanctae Severinae.

Dom. D. Jacobus Martorellius S. Th. ex Graecar. Hiſtoriae in Lyceo Neap. Profeſſor revideat, & referat.

C. EPISCOP. CAJACEN. VIC. GEN.

J. N. EPISCOPUS ARCADIOPOLITAN. CAN. DEP.

EMINENTISSIME PRINCEPS

NIhil cavendum eſt ut in lucem proferantur primi libri Dionis Caſſii. Neap. ante diem IV. Id. Mart. CIↃIↃCCXXXXVII.

Jacobus Martorellius
Regius Graecarum litterar. profeſſor.

Attenta relatione Dom. Reviſoris Imprimatur. Datum Neapoli hac die 27. Decembris 1747.

C. EPISCOP. CAJACEN. VIC. GEN.

J. N. EPISCOPUS ARCADIOPOLITAN. CAN. DEP.

Admodum Reverendus D. Jacobus Martorelli in hac Regia Studiorum Univerſitate Profeſſor revideat, & in ſcriptis referat.

C. GALIANUS ARCHIEP. THESSALONICEN. CAPELL. MAJOR.

REX SERENISSIME

PErlegi principes Dionis Caſſii Libros ab Illuſtriſſimo Archiep. Falconio typis Graecis Latiniſque edendos, & nihil nactus ſum contra Regis jure. Neapoli ante diem XI. Januar. CIƆIƆCCXXXXVII.

Jacobus Martorellius
Regius Graecarum Literarum profeſsor.

Die 27. menſis Januarii 1748. Neap. &c.

Viſo reſcripto Suæ Regiæ Majeſtatis ſub die 25. currentis menſis & anni, ac relatione facta per Reverendum D. Jacobum Martorelli de commiſſione Reverendi Regii Capellani majoris prævio ordine præfatæ Regiæ Majeſtatis

Regalis Camera Sanctæ Claræ providet, decernit, atque mandat quod imprimatur cum inſerta forma præſentis ſupplicis Libelli, ac approbatione dicti Reviſoris; verum in publicatione ſervetur Regia Pragmatica hoc ſuum &c.

DANZA. CASTAGNOLA. ANDREASSI.

Illuſtris Marchio de Ipolito Præſes S. R. C. non interfuit. tempore ſubſcriptionis imp. *Ill. Marchio Fraggianni*

Citus.

P R O L E G O M E N A

PLENA DIEGESIS OMNIUM QUAE AD HANC SPECTANT EDITIONEM.

C A P. I.

QUOD • BONUM • FAUSTUM • FELIX • FORTUNATUMQUE • SIT • MIHI • REIQUE • PUBLICAE. LITERARIAE . CASSII. DIONIS. ROMANAE • HISTORIAE . HABEMUS• LIBROS .

1. Liceat mihi iterum ſic præfari , & jure etiam potiori , quam cum tres ultimos edidi ejus libros : dum meam ut tandem liberem jamdiu datam fidem , Deumque precor, ut eruditioribus bene vertat ; ejus hoc opus , quod hactenus conatu irrito eſt quæſitum , in publica commoda typis trado . Laborabat equidem mole ſua, octo decadum , octogintaque librorum Caſſius; ſed Epitomatores ejus Excerptoreſque , maxima ut ex parte illi deperderentur , fuere occaſio ; dum eorum opellæ, quòd breves , & ſcribi reſcribique , & paratu faciles erant ; neglectos, incuriaque habitos , & tandem vix Libitinam, ut aliqui eorum devitarint , aut effugerint , effecere . Sane , magni hactenus loco beneficii haberi oportuit , quod eorum fragmentum , & libros ab XXXVI. ad LIV. , ex naufragio veluti nobis evaſos , cernebamus : cæteri namque deinceps libri, a LIV. ad LX. ſunt compendiariam paſſi manum , a quo neſcio, qui Xiphilino anterior , an poſterior fuerit , eſt obſcurum . Et mirum certe, quod non pariter peſſum ierint , Johannes dum Xiphilinus, univerſam ejus Hiſtoriam , ne dum hos , & viginti poſtremos libros miſerè compilavit. Et tamen , utinam , non prima etiam ejus Epitomes modò parte careremus , quæ nos de jactura tanta , nonnihil ſaltem conſolaretur . Inique namque nimis ſenſit Guilielmus Blancus , dum Hiſtoriæ Dionis prolixitatem , cauſam imaginatur , ut ea deperderetur : conſultumque valde a Xiphilino , Dioni eſſe , quod multos , ait, deterreri cum cerneret, a tantæ molis operis lectione , illam ejus Epitomen , quam habemus , fuerit meditatus . Inique , inquam ; nunquam enim ſatis eſt longa , hiſtoria utiliſſima : quæ alioqui nec longa eſt : quippe , quæ ſi latina verſio excipiatur, vix unum complectitur volumen ſat mediocre , in græcis : haud ſecùs ac T. Livii Hiſtoria , Pompejâ Trogi , Dionyſii Halicarnaſſei , Cornelii Taciti , & aliorum ; quos , ne inſanus quidem , prolixos autumet , eaque ratione , magna nobis ex parte amiſſos . Sed quod ſui deſiderium Dionis Hiſtoria reliquit ; locupletiſſimum eſt argumentum , an longa fuerit , atque idcirco fuerit decurtata .

2. Quippe pridem antea, & deinceps, dum ejuſmodi , res jacebant , deformes , proſtrateque ; una omnium erant vota , ut ſi quæ reſtituendi Dionis via , aliquatenus dari poſſet , labori , ſtudio ſumptuique non parceretur . Atque eruditorum primores huic Provinciæ ſuapte admoti , nihil non ſunt moliti , ut e Bibliothecarum latebris, pluteiſque , quos rimabantur , aliquid exſculperent pro Dione . Sed in caſſum omnia , etiam eorum ſuſpiria , abierunt : quod ipſi Dionis nomen , inſcriptum antiquis quæritabant Codicibus : nec Dionem (in quem frequentiſſime incidebant , & quocum ſæpe familiariter verſabantur) vultu, ore , inceſſu , voceque, & habitu agnoſcebant; ſed titulo , & clara fama dumtaxat . Aut , ſi quidpiam horum noverant ; rei animum , dum volutant Codices , non intendunt : nec conferunt ſtylum, phraſeſque ſolitas , & verba , aliaque Dionis propria, edita, cum ejuſdem ineditis, editiſve . Ab his ego Viris Clariſſimis ſecùs egi ; & idcircò haud fortè mirum, mihi , ſi viam aliam proſequuto, feliciùs res ceſſit : & nunc datur , Caſſium Dionem edere Coccejanum ; pandereque hiſtoriam rei geſtæ : pro qua ferme hæc Prolegomena deſtinantur .

3. Manum forte admovebam ultimam , lucubrationi meæ , *De varia Provincia Romani Metropolitæ* (quæ ad umbilicum perducta , nondum Deus favit ut publici juris fieret) locuſque mihi , poſt editiones expenſas , conſulendus erat Dionis in LXX. libro, ubi de Italiæ Juridicis verba facit ; quum Bibliothecam adeo Vaticanam ; Codicem ejus aliquem ut obſervem . Auguſtum hoc , & locupletiſſimum Athenæum , quibuſvis & quotannis Novembri menſe (qui tunc anni 1722. excurrebat) patet & reſeratur : Ibique indicio beneficioque U. Cl. primi Præfecti ejus, Caroli Majelli ſ. m. (Baſilicæ Vaticanæ Canonici & poſtea Archie-

piſcopi Emeſeni, & a Latinis Epiſtolis ad Principes, ut pridem Benedicti XIII., ita etiam claræ memoriæ Clementis PP. XII.) mihi nil ejuſmodi cogitanti, idem ille Codex affertur, qui Dionis fragmenta Fulvio Urſino præſtitit. Quadratum Codicem, antiquiſſimum a IV. vel V. ſeculo, membranaceum, tricolumnatim quaque plagula ſcriptum, literis capitalibus rectis, unoque ductu, continentique verbo productum, ſine ſpiritibus aut accentibus, ullisve commatis aut punctis, ad amuſſim ego deſcripſi alibi. Pervolvi, reperi, quod quærebam: inter quæ verò miſeratus dimidiatas ibi columnas; ubi novi eâ factum cauſſa, ut fragmenta ſint, quæ Urſinus edidit tantum græcè, Leunclaviuſque latinè reddidit (quod vir magnus, ex columnis illis, adeo quaque pagina lancinatis, integram ſententiam poſſe percipi deſperaverit) ego in contrariam ab ipſo ſententiam abii. Et uti ſenſerunt alii, qui fragmina illa, pretioſa tamen, & quæ ederentur, digna duxerunt: ſive ut eruditis, excogitandi, replendarumque lacunarum, ex conjecturis, aliove argumento, occaſio præberetur; ſive, niſi non aliud, ut quid inter Urſiniana fragmenta diſtet, Reſp. noſſe poſſet; me magna cupido inceſſit, ea juris publici faciendi. Ac propterea monente, faventeque in primis, & collaudante laborem & vota mea, V. Cl. quem dixi, Archiepiſcopo Emeſeno; ad ſummam fidem & diligentiam omnia exſcripſi. Et jam in eo eram, ut ipſa prælo committerem, cum incido in Excerpta ex Dione Valeſiana: quæ avidè dum excurro, ex dimidiatarum veſtigiis in codice columnarum, aliorumque locorum, quæ medica egebant manu; in ipſis aliquot deprehendo, quæ confero, atque ad amuſſim ſpatiis Valeſiana congruere (quod eadem iiſdemque verbis narrabant) lætiſſimè aſpicio.

4. Bonum omen, erudite lector, mihi fit, quum exſurgere video ſic Dionem. Quamobrem majores aſſumo animos, cogitoque de Xipbilioo, quem ſcribere memineram paria multa, aut eadem atque in fragmentis Dio: & ſequutus hominem per veſtigia, laciniarum innumeras priſtinæ ſanitati reſtitui; tanto gaudio, ut me nec labor improbus, ſummæque plenus moleſtiæ & patientiæ, detinuerit; tantum abeſt, ut deterruerit. Tumque Ἐκλογὰς περὶ πρεσβειῶν ἐκ τῆς Ἱστορίας Δίωνος Κοκκηϊανοῦ, *Eclogas, ſive Excerpta de Legationibus ex Hiſtoria Dionis Coccejani*, primum novi apud Leunclavium, hinc apud ipſummet, qui primam eorum partem edidit ex antiquo Codice, & græcè tantum Urſinus. Cujus ecgraphus recentioris quidem manus (Urſini forte) ex Urſiniano Muſæo, in Vaticanam modò ex ejus legato invectus, num. MCCLXXXVIII. ſervatur: ſed ex Antonii Auguſtini antiquiſſimo eductus Codice, in quo vigeſimum ſeptimum conſtat titulum; de qua re inferiùs latè dicam. Conſului poſthæc Georgium Cedrenum, Johannemque Zonaram, monachos: quorum poſterior, ne dum multa, verum etiam cuncta deinceps præbuit. Sed ab Excerptis Valeſianis exortum lumen, quæ Conſtantinus Porphyrogenneta Imp., decimi ſeculi initiis, a doctiſſimis viris concinnari curavit. Horum Nicolaus Fabricius Peireſcius, grandi pretio nactus Codicem, in quo duo ex LIII. titulis (qui in binos ſinguli libros diſpertiuntur) ejuſmodi habentur operis; ipſum tradit Valeſio Henrico, iſque vertit, græceque & latine edidit typis Pariſienſibus. Unicus & ſingularis hic Codex eſt, titulum decimum complexus, Περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας, *De virtutibus* ſcilicet, *& vitiis*: unus, inquam, quod noverim; toto Orbe Regia, & Cæſarea alteros non habent, non aliæ Bibliothecæ, ne Vaticana quidem, Urbinaſve, aut Palatina; quas pluries curioſiùs perquiſivi. Augetque infortunium integer quaternio, quem in Codice illo deſiderari, Valeſius monuit: quæ irreparabilis eſt jactura; ni Cyprus inſula, aliud & integrius det exemplar. Cæterum novi opus ex Cl. Fabricio Bibliothecæ Græcæ tomo IV., ubi, & Jacobi Palmerii excipio *Exercitationes* ad optimos ferme Græcos authores, inter quos Dio eſt, ejuſque editio emendatur ex conjecturis. Conſtantinus autem, in decimo titulo, Dionis fecit titulum, Ἐκλογαὶ ἐκ τῆς Ἱστορίας Δίωνος Κοκκηϊανοῦ, *Excerpta ex Dionis Coccejani Romana Hiſtoria*, & legi vix ego iſta, & priora verba, quum initia deprehendo operis noſtri Caſſii, ipſis iſtius verbis, ab Auguſto illo nobis, in primo Excerptorum limine adſervata.

5. Alacritate, ex gaudio mihi parta, confeſtim ea percurro, ubi Caracalla eſt, & Macrinus, & Helagabalus; & hinc obverſantur fragmenta Dionis multa, quæ doctiſſimus Valeſius e veteri Gloſſario Nomico, Suida, Cedreno, Zonara, & Johanne Tzetze (quem Iſaacum hujus fratrem, errore tum vulgari appellavit) a ſe collecta, græcè tamen ſubnexuit. Sed quæ a Tzetze in commentariis ad Lycophronis Alexandram, Dionis habet, ab Aenea Albaniſque Regibus, & ab Romulo & Roma condita (quæ initio hujus Operis, notas inter adſcripſimus) eum corrupta aliquatenus ea luſtro; conſulo ultimam Lycophronis editionem, Oxonienſem, & correctiùs eadem procedere ut video, oculos iterum Valeſianis admoveo, præſertim Notis, in quibus lego: *Ita correxi ex Zonara, & quod certe fatebitur quiſquis hæc cum Zonaræ Hiſtoria contulerit*. Zonaram mox ſumo, & non amplius ad Caracallam, aut Macrinum, & Helagabalum, Alexandrumque, ſed ad ſeptimum librum Zonaræ, editionis Ducangianæ, ubi de Romanis rebus orditur, defigo oculos; eoſque non niſi integro perlecto libro, inde dimoveo: adeo luſtrandæ rei animum obduravi. Quid multis? inter ipſa libri primordia lego collecta illa Valeſiana; ſtatim confero, & correctiſſima ut cerno eadem; Dio ergo, mecum tacitus inquo, in Zonara totus latet, & perſonam induit latè Zonaræ. Suopteque actutum cogitatio mihi ſubit, num etiam Excerpta ex Dione Valeſiana, & Eclogæ de Legationibus ex eodem, ſuo loco apud Zonaram pariter habeantur. Tum exordior opus perſequi, voluto quotidie, & paſſim in ea incido: atque ut ad verbum omnia ibi extare perſpicio; geſtio, exſilioque, & ſacrum ſilentium mihi indico, Ægyptius factus Harpocrates, de re prorſus nemini revelanda. Servoque fidem reapſe; amicis tantum familiarioribus, me Dionem ferme integrum, nactum fido: unde in Rempublicam eſt diffuſum. De loco, Codice, aut quomodo ſit repertus; nunquam, niſi modo, excidit mihi verbulum: ex metu evidenti, extemplo omnia deperdendi. Ab Æneæ verò adventu in Italiam

liam

liam, ita uti apud Zonaram eſt, Dionem etiam ſuam Hiſtoriam orſum eſſe; tum Dio ipſe in Commodo author eſt, tum luculentiſſimus teſtis Photius, qui ante Conſtantinum Porphyrogennetam, in ſuo Myriobiblo, ad LXX. Codicem, ipſam retulit. Ita ut ſi de fioe Hiſtoriæ, ad Alexandrum Mameæ hactenus omoes norint; de initio etiam nemioi, tantis teſtibus, erit dubium.

6. Hæc ubi geſta ſuot, mecum ipſe repoto, tres poſtremos Dionis libros, ex Vaticano illo Codice, aliiſque, quæ ſupra retuli, una cum initiis primi libri (quod in Conſtantini Excerptis deprchenderam) ad ſpecimen & vellicationem ingeniorum edere; edidique. Quæ in hac modo editione, ſuis quæque locis a me adjecta, & enucleatiùs ſunt eapenſa: lacunis plurimis, (ſaltem in latino teatu) diverſo charactere repletis; ut ſic Dio ibi quid ſibi voluerit, lector habeat: nam eruditi, etſi impensè rogati, hactenus nil dedêre conjecturarum. Eruditiſſimus namque Reymarus (qui liberam in me cenſuram nuper eaercuit) ne verbulum de his ſacere, aut ſuggerere eſt dignatus. Saoè verò tunc primum, de toto Dione cogito edendo: eaque in re, mihi primò proclive fuit, Hiſtoriam conſarcinare, & Excerpta Conſtantini, Tzetzæ, aliorumque, velut aſſumenta quædam, ſuis Zonaræ locis aſſerta, aliquo pacto ſerruminare: conſilium ſequuto Valeſii in Præfatione ad Excerpta, quo vir ſummus ajebat, quod *ſi omnes* alii Conſtantini Aug. collectaoeorum *libri extarent, non difficile eſſet, conjunctis ac conſarcinatis omnibus fragmentis, optimos illos Scriptores; aut undequaque integros, aut certè, leviſſimè mutilos exhibere*. Quod moleſtum, & infinitæ opus patientiæ, lubens quoque ſuſcipio, dato titulo, *Conſilium de Dione reſtituendo:* ubi verò illud ad umbilicum perduai, rem etiam proſequutus in his, quæ Dionis habemus edita in Leunclavio; planè fateor, ipſe mihi non uſquequaque placui. Quippe res acta per ſumma capita, & perpetuis quaque linea recitationibus paginarum Zonaræ, & Valeſii, & Leunclavii, quodammodo præfocata; parum apta viſa eſt, neque injuria, utpote ſpiſſa, & non nitida, & ſalebroſa, amœniori genio eruditiſſimi noſtri ſeculi. Nulli idcircò eſſe duai futurum uſui Reip. literariæ, vel *Conſilium* illud edere, vel reapſe opus proferre integrum, eo modo conſarcinatum, quod hybridum ſtylum neceſſariò ſecum traheret: & quod diſpliciturum iis procul dubio eſſet, qui penitiùs græce ſcirent. Hic enim Porphyrogennetæ, ibi Xiphilioi, & alibi ſtylus Zonaræ, ſtroma mihi videbatur referre, ridendi veluti Morionis. Mitto itaque illud mcum qualecumque peractum opus; & ita Dionem cogito, ut eſt apud Zonaram & Xiphilinum, Epitomatores edere: quos idcircò *Dionis ſubdigas*, Theodorus Marcilius in ſuis ad Suetonium notis diait (etſi neſcius, in prioribus libris Caſſii, ab iiſdem eandem rem factitatam) ſed ita tamen, ut ad ealcem cujuſque paginæ ſubderem, ederemve (non verò ioterjecto, ut inelegantet Leunclavius facit, textu) quid Porphyrogenneta, aliique Dionis habent, ſuiſque locis & columnatim, græco-latine adderem: quadratis uncis aſperſo, quodcumque in textu inibi reperitur, ab Excerptoribus uſurpatum. Quod ot expendo, proboque diu conſilium, ita tandem reipſa facio: ad lucem meis interdum additis, aliorumque, ſi quæ ſint, notis, quas meo ſub oculos lectori ponere e re duco: quod ſcitè etiam amat ſeculum. Pro Zonara namque habui Notas Ducangianas, proque Dionis Eacerptis, Urſinianas, Valeſianaſque; & pro Xiphilino, eas exſeripſi, quæ uterque Stephanus, Xylander, Sylburgius, & Leunclavius jamdiu ad calcem operis adjecerunt: ac præterea, quæ eruditiores in ſuis paſſim operibus, de Dione diſſerueruot. Qui labor etiam enormis fuit, & non in tenui, ut eapertis plane compertum erit. Iſque, nunquam manus alienæ levatus ope, ſed perpetuo mea in omnibus, tum in græcis, cum in latinis: quod emendatiorem fortaſse tibi dabit editionem.

7. Sed librorum diviſionem Zonaras confuderat, & multos Dionis libros, in tres redegerat ſuos tantum; ab eoque Xiphilious in ſua parte, paulo ſecùs peregit: ab ſexageſimo namque primoque libro, per Tmemata ſingulis Imperatoribus aſſignata, ſingulos item menſus eſt libros: quod utut diſſonuerit in aliis; enorme in Nerone eſt, cui longiſſimum ereat librum; quod aſſueto Dioniis, Dionem feciſſe non eſt credibile. Nos proinde, materie Dionis Zonariana, in primum tomum ſepoſita; eam ita congeſtam, & Dionem rurſus in ſuos libros diviſimus: non temerè, aut pro libitu, ſed mature, & ratione ducti, & manuſcriptorum quaodoque Codicum fulti ſuffragio. Suida in primis, nonounquam in iis prælucenre, quæ protulit, librorum oumero allegato. Diviſit item io editis Leunclavius, ut in dedicatoria profitetur; ſed ita infeliciter aliquando, ut diviſionem nobis fuerit neceſſe, ibi novam etiam adornare, ut quod ad poſſet, Dionis antiqua reſtitueretur. Qua in re, diſplieuit equidem inductum ordinem commutare, obfuturum nonnihil hactenus uſitatæ eorundem eitationi, apud illos ſuſceptæ, qui ejus Hiſtoriam paſſim, aut quomodolibet allegant: ſed cui incommodo facilc occurſum eſt, dato margioe, qui ſervaret oumerum præcedentium editionum: quod io Patrum Sanctorum epiſtolis, nuper eſt factnm, & datum laudi. Sique Leunclavio benè vertit, dividere ſeeùs ac fecerat Xiphilinus; non mihi, reor, in diverſa res ibit apud eruditos, qoi rem æqui bonique conſulant; quin potiùs vertet meliùs, quod ſuo pene loco reſtitui antiquam diviſionem. Haud enim puto, mallent, duobus ut item libris cum Zonara, Diois libros totos viginti & unum conſtrinaiſſem. Alterutrum autem fuerat faciundum; & primum omnibus improbabitur. Præ his, adde, novum commodum intulimus in Dionem. Subdiviſionem librorum nempe, per æqua ſpatia & intervalla, quæ eapita dicta jamdiu, eruditiori noſtro ſeculo tantopere placuerunt; in Dionyſio Halicarnaſſeo, Livio, Polybio, aliiſque, & in Græcis authoribus & Latinis, novarum editionum. Quamobrem jure Ducangius in Præfatione ſua ad Anoales Zonaræ, commendat itidem a ſe factum: *Satiùs*, inquiens, *duximus, ex Virorum eruditorum conſilio, univerſum hoc Annalium opus, in libros XVIII. partiri, libros verò in Sectiones;*

Sumere ne lector juge paveret opus.
Nam *Intervalla viæ feſſis præſtare videtur,*
Qui notat inſcriptus millia crebra lapis.,

ita librorum diviſiones, a continua lectionis aſſiduitate, lectoris animum relaxant, cum habet, ubi longe quaſi itinere defatigatus conſiſtat: præſertim etiam, cum nihil authori detrahant, nec ſcriptionis ſeriem abrumpant. Adde, quod id partitionis genus, ad locos ex Scriptoribus laudatos, ſtatim reperiendos conducat: unde inductum illud ferè ab eruditioribus, in quibusvis exemplaribus, quæ continua ferè ſerie, abſque libris, vel abſque capitibus deſcribuntur. Hactenus erudite, & ſapienter Ducangius; a cujus tamen in Zonara ſectionibus, in noſtris quandoque oportuit abſtinere, aliaſque condere æquiores, quæ ſaperent plus Dionem. Leunclavius habuit harum nullas, præter illas, quas in editis nactus eſt; quaſque nec continuas, nec de induſtria antiquitus, ſed ferme caſu fieri contigit. Præivère noſtro conſilio editores Herodoti, Polybii, Ælii Dionyſii Halicarnaſſe, ut dixi, Diodori Siculi, & aliorum: tum in Græcis, ut in corpore toto Hiſtoriæ Byzantinæ, a Procopio initio facto, & ab Agathia: tum in Latinis; poſt Livium, Tacitum, Suetonium, Florum, alioſque; & nuperum Cæſarem, editionum decus & ornamentum.

8. Eò redactæ res erant, cum meditor novam potius univerſi operis verſionem, quam recenſionem earum Wolfii, & Ducangii in Zonara, & Blanci, Xylandrique, & Leunclavii in Dione ipſo, Xiphilinoque: quæ horridulæ ſæpe ſunt, & quandoque ſenſum non aſſequuntur. Præſertim ſecundo tomo, ubi ad unius tantum Regii Codicis penuriam factæ ſunt, alia nulla ope, quam interdum fallacium conjecturarum. Nos modò potiti magnis acceſſionibus, meliora facilius dare poſſumus. Zonaræ namque, duos alios antiquos Codices nacti ſumus in Vaticana; uti & duos alios Dionis editi, & Xiphilini, quos contulimus exactiſſime. Atque ex Laurentiana Medicæorum, haud diu eſt, Gronovius Jacobus truculentus in Leunclavium; antiquiorem, & antiquiſſimum legit alium, indeque ſupplementa Dionis collegit multa. Epitomes Xiphilini varias lectiones ac etiam ſupplementa, Cl. Monfauconius ex Codice Bibliothecæ Coiſlinianæ (Seguerianæ olim, modo in Regia) hauriri juſſit; quas longo ordine, methodoque in editione laudatæ Bibliothecæ, cum orbe erudito communicavit. Ad hæc meditor, & quo pacto Præfationi Dioniæ, qua caremus, aliquatenus ſuccurratur: placuitque Halicarnaſſeum petere auxiliarem. Antiquorum namque nemo, Dionyſii Romanas Antiquitates; non verſavit nocte dieque: præcipue in originibus Italiæ Præfationem, ubi eum Dio, ad ſententiam deprehenditur preſsè ſequi. Reapſe apud veteres invaluit opinio; pro Romanis Antiquitatibus Dionyſium in primis eſſe legendum: unde Anonymi admonitio, poſt Appiani Alexandrini Præfationem, græce primum edita a Carolo Stephano, ita habet. Δεῖ μέν τοι, τὴν μὲν ἀρχαιολογίαν τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκ τοῦ Διονυσίου λαμβάνειν, εἴ τις, μὴ τὴν ἱστορίαν μόνην, ἀλλὰ καὶ τὴν γλῶτταν ὠφεληθῆναι ἐκ τῶν ἀναγινωσκομένων αὐτῷ. *Ergo, ſi quis non in Hiſtoria ſolum, ſed etiam in dictione proficere velit; quidquid ad Romanorum originem & antiquiora tempora ſpectat; id illi omne a Dionyſio Halicarnaſſeo petendum eſt.* Legit eum proinde Dio, & viſum nobis; ex eo excerpere, quæ de originibus & antiquitatibus habet Italiæ in primo libro (quam alii veriùs, Præfationem librorum tenent) & reſectis quæ ad rem noſtram non faciebant, edere, locoque dare Dioniorum: non quod ea Dionis putemus verba, ſed quod earundem rerum ſententiam retinuerit. Quod ex rebus Æneæ ad Laurentem agrum cum Latino & Turno, & cum Mezentio Aſcanii, reliquiſque, uſque ad natum Romulum atque Remum; quæ ſunt eadem ferme in utroque, patet (quandoquidem eouſque duxi, Præfationis verba protrahere Dionyſii, ut rem ſub oculos poſitam; ad ſuum animum, ſatiuſque Lector intueretur) & ex Johanne Tzetze Lycophronis Scholiaſte in Alexandram; qui iiſdem in rebus Dionem citat, & ex eo teſtimonia multa affert.

9. Tanta ubi parata ſunt, Periochas etiam libris præfigere libuit, quod eas in ſuis Leunclavius quoque, ubi Dio non adſit, niſi apud Xiphilinum commentus eſt: ſed ex parte Leunclavius haud placuit, qui latinas tantum efformat. Quid, ſi Græcus authorem legat? Nos ſolicitè qui ſatagimus, antiquam Dionis faciem, quanto ſit potiùs reſtituere; græcas etiam Periochas, Anacephalæoſes (argumenta, ſummaſque dicunt) appinximus ad latinas: utraſque noſtro Marte, ex corpore verò textus, & verbis eo loco Dionis ipſis, commenti, ſi fieri potuit: quod puros Helleniſtas, ſi in opus incidant, valde juvat: legent enim hæc etiam græcè in contextu græco. Sanè verò in his adornandis, conſului ſummos viros, & approbarunt; dummodo Lectores meos hæc præmonerem. Præmoneo itaque iterum atque iterum, meas eſſe græcas Periochas a primo ad 26. librum, & a LXI. ad LXXVIII. & LXXX; latinas verò uſque ad librum XXXIV. Ab trigeſimo enim quinto ad finem, ſunt Leunclavii, a me paſſim ſuppletæ, decurtatæ, emendatæve, quum opus fuit. Ne cui autem auſus hic videatur; obiter Orbi pando, quæ in reliquis libris Periochæ græcæ habentur, nullas eſſe e Dionis manu: qui uti Polybius, Diodorus Siculus, Dionyſius Halicarnaſſeus, Appianus Alexandrinus, aliique cum Herodiano, Dionis fermè æquali; nullas Periochas præmiſere, aut ſummas, argumentave ſuis libris. Obſervatum hoc idem in Cæſare, Livio Paterculo, Floro, Tacito, Suetonio, Lampridio, Capitolino, & turba reliqua Latinorum. Idem accidit in Poetis nonnullis Epicis, Tragicis, Comiciſque: ut in Terentii Comœdiis, quarum Periochæ ſunt C. Sulpitii Apollinaris, Ligurisgrammatici, qui docuit Pertinacem Auguſtum. Idemque factum in Euſebii Cæſarienſis Vita Conſtantini conſtat: cujus diviſiones Periochæque Acacii ſunt diſcipuli & ſucceſſoris: ut Valeſius adnotavit. Nec ſecus, ab aliis eas datas judico, quas modo legimus in Socrate, Sozomeno, fortaſſe & Theodoreto. Deprehendi autem, aliena eſſe a Dionis manu, tum ex his, tùm ex Periochis libri 37. 39. 40. 42. 46. 48. 49. 50. 53. 54. & 79. quæ ſunt inutiles & corruptiſſimæ & deformes; nec Dioni unquam adſcribendæ; cujus orthographiæ & diligentiæ, mox ex textu ipſo cujuſque libri petendæ, ne iniquus quidem, tribuat: Βελλαῖος, Βίβιος, Σεβῆρος, vel Σευῆρος, Ἄβιτος, Ἀδβέντος, Ἐλεαγάβαλος, & ſimilia, pro Οὐιτέλλιος, Οὐίβιος, Σευῆρος, Ἄουιτος,

Αὔγο

Αδοίνιος, Ελεγάβαλος. Quid illa? in Conſulum paſibus libro 79. Κοίντα Σακέρδως, Λολλιανὸν Κωμάζων, Γράτος Σαβίαν & Φαβιανὸν Σελεύκος; incuriam Dionis olere poſſunt, qui diligentiſſimus antiquorum, ſuorum dierum Conſules in nominibus, tanta oſcitantia deſcripſerit in Periochis; an alius, qui poſtmodum eas addidit? Neque in Codice hæc ſunt nupero & corrupto, ſed in antiquiſſimo illo & correctiſſimo Vaticano. Quamobrem antiquas eas judico, & forte an inſequenti a Dione ſeculo ſcriptas: paulo ante, vel poſt tempora Conſtantini, ab Græco homine, & non ſpernendæ authoritatis & diligentiæ, in rimandis exſcribendiſque iis, quæ Dio in contextu loquitur. Quod & ſuadere poteſt allatus Codex Vaticanus, qui Urſino etiam judice, quinto ſaltem ſcriptus eſt ſeculo. Ita ut, cum ejuſmodi, res ſe habeant, imitatus ſim ego in Periochis Ε'λλάδι φωνῇ præfigendis, Dionis libris (qui ſunt apud Zonaram, & Xiphilinum) antiquiſſimum hunc Anonymum, cujus vices potius ſuppleo, quam Dionis.

10. Sed magna adhuc lumina & incrementa Dioni deerant, eaque forte fortuna in Plutarcho detego, dum Valeſii verba lego, (in notis ejus, ad Conſtantini Excerpta ex Dione, pag. *667.* ad illa αἱ πολλὰ τῶν ἀνδρῶν ubi: *Sic in Codice* inquit *noſtro exaratum eſt; cum tamen* τῶν ἔργων *legendum ſit, ex Plutarcho in Sulla: ex quo hæc, & ſequentia quatuor capita, ad verbum tranſcripſit Dio. Sed & Caput 34. & 37. Legationum, ex Dionis Hiſtoria Excerptarum, ſimiliter exſcripta ſunt, ex ejuſdem Plutarchi Sulla*. Nam confeſtim Plutarchum ſumo, & cum, ne dum allegata a Valeſio ibi invenio, ſed omnem propemodum Sullæ vitam, inde exſcriptam video a Dione; Excerpta ſtatim loco moveo, quem obtinebant, & ad calcem paginarum, de more meo, rejicio: reſtituoque hoc pacto, ad duos fermè libros, Dionem. Interim, quod ſuapte evenire natura, in ejuſmodi ſolet occaſionibus; hinc mihi animus excitatur, ad explorandum, num & alibi quoque Plutarchus apud Dionem lateat: ut ſic reſtitui ſatius Dio queat. Sed tunc adverſa Minerva uſus, nil reperi in ejus Othone Galba, Cicerone, Ceſare, Bruto, Antonio, & Pompejo: nil in Lucullo, Sertorio, M. Æmilio; utroque Catone, Gracchis, Hannibale, Pyrrho, Flaminio, aliiſque: tanto tædio, laboreque tanto & ſudore, in ſingulis quibuſque verbis, & minutiſſimis vocibus, attentè, ſed numquam utiliter conferendis; quantum non ego dico, ſed quanti æquo rerum harum æſtimatori, facilè haberi poteſt. Aſt, cum miſſum facio ordinem retrogradum conferendi, & a Romulo incipio, quem poſtremò Parallelum ſcripſit Plutarchus; tunc meliori lapillo, & ſecunda alite, deprehendo, tanquam venaticus ad olfactum; ex Plutarcho, Romulum, ad verbum penè exſcriptum eſſe a Dione: quod Valeſium fugiſſe mirandum eſt, qui Dionia ea ipſa, & tanta novit in Tzetze, & ex Zonara emendavit: qui Plutarchi Sullam a Dione abactum in ſua erat expertus. Deprehendo exſcriptum & Numam, item Publicolam, & Camillum. Et quale gaudium, fontem detexiſſe, reſtituiſſeque, medium ferme, in prima parte Dionem! Sane verò nihili mihi fuit, excurrere totas interdum paginas ſine præda: iterumque & reſcribere tot folia, totque notas aut meas, aut alienas, quas appinxeram ſuis locis; Zonaræque contextum, qui Lectoris commodo cedit, dum in calcem paginarum, ex Plutarcho, rejicitur inter uncos, ut ipſum mecum cernat eruditus. Anno hæc facta M.D.CC.XXVIII. ab autumno ad ſequentem annum; quibus per omnes dies, & magna noctium parte, unum Plutarchum extudi & elucubravi; unum Zonaram: neque hic finis; nam & ſequens biennium rei inſumptum. Quocirca ſi duodecim Dio annos impendit ſuæ Hiſtoriæ conſcribendæ, decem tunc ferme inſumpſeram & ego, eidem reſtituendæ. Labore utique eo improbiore, quo longe diſtat a libera ſcribendi ratione, ſervilis ſcriptio; & novi operis conſtructio, ab conſarcinando, perficiendoque, aut vetere opere, aut teſſellato.

11. Sed interea, dum hæc pando, Dionem fortaſse videar Lege Fabia convenire, & crimine plagii aſperſiſſe, conviciſſeque: & meum eſto Apologema aliquod ipſi ſcribere; exordio facto, non quo excuſem, ſed quo aggerem ei crimina. Polybium, Halicarnaſſeum, Appianum etiam exſcripſit Dio; etiam alios, quos perdidimus. Attamen, ſi quid peccavit, (potuit enim rem monuiſſe in Præfatione operis modo amiſſa) in ſolo Plutarcho peccatum eſt, cujus Sullam ad verbum extulit: in reliquis leviuſculè. Ad verbum enim, ſed penè, Romulum, Numam, Poplicolam, & Camillum deſumpſit; & ad ſententiam potius, quam ad verbum aut periodum, Polybium, Dionyſium & Appianum expreſſit. De aliis nihil dico, quod his aliis nunc caremus. De plagio etiam nuper hominem accuſavit Johannes Harduinus ad Plinium, ubi de Herode loquitur Agrippa; Flaviumque Joſeppum dixit exſcripſiſſe, quod in eo conſentiat cum Joſeppo. Sed in re iſta, eruditi criticum non uſquequaque ſanum, jamdiu exploſerunt. Attamen Philoſtorgius IV. ſeculo, Dionem ideo apud Suidam reprehendit, quod jejunius res Judaicas tranſegerit: Harduinus contra, quod Joſeppum legerit, expilarit; ſed fundus horum uberrimus, in una tantula illa de Agrippa narratione. B. Rhenanus in obſervationibus in Plinii Præfationem, innumeros antiquorum detegit, & enumerat Veterum ſcrinia, ingratiſſimè compilaſſe. Sane initium facit ab Julio Græcino, qui Cornelium Celſum tranſcripſit, pag. *6. 7.* Cæterum, ſi quod in aliis egit Dio, crimen eſt; jam vetuſtas omnis de plagio eſt condemnanda. *Eratoſthenes Cyrenæus*, (verba ſunt ex græcis Martiani Heracleotæ) *neſcio quid paſſus, Timoſthenis librum* (quem hic de Geographia, ante Strabonem ſcripſit) *in ſuum tranſtulit, paucis quibuſdam additis: adeo ut nec proemio ejus abſtineat, ſed ad verbum αὐτοῖς λέξεσι illum proprio apponat operi*. Q. Ennium Cicero (expilator Demoſthenis & Iſocratis) in Bruto arguit, Cn. Nævium compilaſſe. *Scripſerunt alii*, inquiens, *rem verſibus, & luculenter quidem ſcripſerunt, etiamſi minus, quam tu, politè. Nec verò tibi aliter videri debet, qui a Nævio, vel ſurripuiſti multa; ſi fateris: vel, ſi negas, ſurripuiſti*. Livius etiam, etſi in diverſa lingua, deprehenditur plagiarius. Livius, inquit Voſſius in Hiſtoricis Græcis, *qui Polybium, Scriptorem haud quaquam ſpernendum, elogio dignatur* (in fine libri 30.) *in-*

tegros

Digitized by Google

tegros ex eo libros, prope ad verbum, deſcribit. Quod paſſim prodiderat Valeſius in Excerptis Polybianis; collatione verò perpetua, ante ipſum Urſinus contextu Livii ſemper allato. *Polybii*, inquiens in epiſtola ad Granvelanum, *non tantum ſententias* Livius, *ſed verba etiam ipſa, & ad verbum plane expreſſit* * *Quantum autem Polybio debeat Livius ex utriuſque ſcriptis, quæ reliqua ſunt, & maximè e Polybianis iis, quæ in præſentia emittimus, intelligi poteſt. Ex quibus ſatis conſtat, Livium propoſuiſſe ſibi Polybium; quem non tantum ut ducem ſequeretur in bello Punico ſecundo, Perſico, Antiocheno, Achaico, Numantino, & Punico tertio deſcribendis; ſed cujus inſiſteret veſtigiis, & voces quaſi ex ejus ore èmiſſas exciperet, dictataſque notaret*. Hæc autem expilatio minus in Livio eſt conſpicua, quod ex græco latina ſcripſerit, câque lingua indulſerit ſuo genio: at verò ſi exſtarent C. Acilii Glabrionis, C. Licinii Macri, Fabiorum Pictorum Numerii & Quinti, L. Cincii Alimenti, M. Porcii Catonis Cenſorii, Q. Claudii Quadrigarii, L. Scribonii Libonis, L. Calpurnii Piſonis, L. Caſſii Heminæ, P. Rutilii Rufi, M. Terentii Varronis Annales, & Hiſtoriæ Romanæ, quas ſæpe refert: quæ non latiſundia in Livium procurrere, ex his hereditatibus non cerneremus? iiſdem plerumque verbis, quod major eorum pars lingua Latina ſcripſerint.

12. In eadem eſt navi Siculus Diodorus. Verè namque præclareque Voſſius de ejus opere ex parte deperdito, ſcripſit, inquiens: *Æquiori animo jacturam tantam ferremus, ſi Beroſſus, Theopompus, Ephorus, Philiſtus, Calliſthenes, Timæus, atque alii exſtarent, ex quibus ſua aſſiduo labore* triginta annorum *CONGESSERAT DIODORUS*. Reapſe Polybio, qui partim exſtat, quot ex eo ad verbum fere deſcripſerit, ſaltem in fragmentis Diodorus: latè idem pandit Urſinus. Digredior ad Appianum. Is ſæpe numero expilat, quem allegat P. Rutilium Rufum in Ibericis; teſte ipſo Appiano, monenteque Voſſio: qua ratione Scaliger Joſeppus in Euſebianis pag. 163., ipſum *alienorum laborum fucum* appellat; *Polybioque debere multa*, Voſſius ait lib. 2. cap. 13. *& Plutarchum ad verbum exſcribere, ut viri docti jamdiu obſervarunt*. Ab his non abludit Cl. Fabricius in extremis ad Appianum (Bibliot. Græc. to. 3. pag. 396.) dum ſcribit: *A multis obſervatum eſt, Appianum in Hiſtoria ſua,* * *ad verbum multa hauſiſſe e Polybio, Plutarcho, aliiſque*. Plutarchus ipſe in labores alienos etiam involavit, & qui ſua e Plutarcho Dio accepiſſe creditur, forte an eoſdem illos ebibit fontes ac Plutarchus. Johannes Rualdus Plutarchi ſtudioſiſſimus, in ejus vita præfixa operibus, juratus velut hoſtis, hæc probat, & latiſſimè enumerat cap. 22. *Auſim dicere*, ſcribens, *vix, aut non omnino ullum a Plutarcho ſcriptum tranſmiſſum ad poſteros, in quo* * *ex monſtroſa illa omnium auctorum lectione; libamenta vel excerpta ſuis* * *libris* * *non inſperſit, inſeruitque. Ut niſi auctorum nomina prætexuiſſet, a quibus aliquid mutuatus eſt;* * *nos animæ humiles, neque ſupra vulgus perſpicaces, omnia in ejus fundo nata, nihil eò aliunde derivatum, vel Jovem lapidem juraremus. Et tamen, ſi quis exiſtimet, aliud nihil a quoquam in ſuas ſcriptiones eum transfudiſſe, quam quod ſuapte ſponte indicat, & confitetur, immane quantum ſua eum fruſtratur opinio*. *Nam quibus ſagax ingenium, & ἐποχὴν eximiam natura concedit;* * *in Plutarcho paſſim agnoſcunt*, disjecti, *ut inquit ille*, membra Poëtæ: *nec Poëtarum ſolum, ſed omnium, qui ſcripto quopiam nomen & decus ſibi pepererunt. Juvat unum aut alterum proferre hujuſce rei exemplum, ſed inſigne, atque ἀνέλεγκτον. Priore libello de eſu carnium pag. 995. ita ſcribit*: Οἶνος γάρ, καὶ σαρκῶν ἐμφορήσεις, σῶμα μὲν ἰσχυρὸν ποιοῦσι καὶ ῥωμαλέον, ψυχὴν δὲ ἀσθενῆ. Vinum ſiquidem & carnium ingurgitatio, corpori quidem robur vireſque ingenerant, animum autem debilitant. *Dictum aureum, & quo Plutarchus uſque adeo eſt oblectatus, ut iiſdem fere verbis, iterum uſurparit in Commentariolo de animi tranquillitate* pag. 472. B. * *Adi ad locum utrumque: diceres ſententiam mihi eſſe innatam, non inſitam: nam ab alio, eam ſe accepiſſe nullum indicium facit. Atqui ex Androcyde, auctore illuſtri,* * *& Alexandro Macedoni ὁμοχρόνῳ decerptam, & translatam verbatim, denunciat Stromatum lib. 7. Clemens Alexandrinus*. * *Alterum de promo exemplum ex conſolatione ad Apollonium pag.* 102. C. Πολλῶν γὰρ ὄντων ψυχικῶν παθῶν, ἡ λύπη χαλεπωτάτη πέφυκεν εἶναι πάντων· διὰ λύπην γάρ φασι, καὶ μανίαν γίνεσθαι πολλοῖς καὶ νοσήματ' οὐκ ἰάσιμα, αὐτοὺς τ' ἀνῃρήκασι διὰ λύπην τινές. Cum enim plurima ſint, quæ animum commoveant, & perturbent, doloris ea eſt natura, ut omnium graviſſime hoc faciat. Ajunt enim pleroſque ad inſaniam redactos, inque morbos incidiſſe non ſanabiles. Et quidam fuere, qui dolore mortem ſibi conſciverunt. *Cape nunc Johannis Stobæi ſermonem 97.* * *& hunc locum, cum Menandri, aliàs Philemonis ſenariis* * *contende. Plutarchum inde ſuum ditaſſe agellum, actutum comperies*. * *Simile furtum ejus (abſit invidia verbo) qui emunctæ naris ſunt, ſubolfacient in Syntagmate, cui titulum* Ῥωμαϊκὰ *facit pag.* 270. C. Οὐ γὰρ ἧττόν ἐστι πρὸς τὸ μέλαν, ἢ τὸ ἁλουργὸν εἰπεῖν, δολερὰ μὲν τὰ εἵματα, δολερὰ δὲ τὰ χρώματα. Haud enim minus de nigro colore, quam de purpureo uſurpari poteſt: doloſa quidem veſtimenta, doloſi autem & colores. *Nullum enim eſt dubium, quin reſpexerit ad dictum Regis Æthiopum macrobiorum, de quo Herodotus libro 3. cap. 22.* * *Plagium hoc, aut, ut molliùs dicam hanc alluſionem, ſive imitationem, de induſtria, pluſquam aliàs ſolitus ſit, Plutarchus occultavit. Credo quod Herodoto debere ſe quicquam, haud facile confiteri voluiſſet. Idem dictum quoque, in Sympoſiacis imitatus eſt libro 2. Probl. 1. pag. 646.* * *Sed etiam planiùs, & omnino tanquam ſorex, ſe ipſe prodit in libro, quem contra Herodotum ſcripſit pag. 869.* * *Decies centena hujuſmodi, quæ ſolerter inveſtigando, quæ cum priſcis auctoribus, Plutarchi libros conferendo, ſagaces & εὐφυεῖς homines deprehendunt. Atqui ex Scriptoribus, quos legere adnotareque fas Plutarcho fuit, minus quam decimam partem, ſecula priora nobis reliquerunt*. En Plutarchum, etiam apud ejus Encomiaſten.

13. Poëtas mitto utriuſque linguæ principes: quorum Homerus, a naſutioribus criticis, (ut ab Julio Cæſare Scaligero) dicitur inter alia, in Iliade, Leſchen parvæ Iliadis authorem compilaſſe; nos verò cum Pauſania, Machaonem; Virgilius verò in ſuis Homerum, Heſiodum, Theocritum, Apollonium Rhodium in quarto libro, alioſque derivare: ut quæ ex Ennio, precitiſque latinis verbum de verbo extulit;

tulit; quæ longo ordine refert in Saturnalibus Macrobius. Macrobius ipſe plagiarius evincitur a Rualdo, cap. 19. relatæ vitæ Plutarchi. Etſi namque *multa ex Plutarchi operibus*, inquit Rualdus, * *interitui exemerunt cum alii*, * *cum Macrobius*; *ſolens tamen hic, more ſuo, mutuum Plutarcho non reddidit; cum eum, quod ſciam, nullibi nominaverit*. Dixi, ſolens more ſuo. *Deprehendimus enim ab eo & hunc noſtrum, qui hodie adhuc vivit, & alios veteres, nullo pudore ferè fuiſſe tranſcriptos ad verbum; neque uſquam nominatos. Sic ultimum Saturnaliorum ſuorum librum, ex Plutarchi Sympoſiacis, magna ex parte conſarcinavit, ut ejus græca, latinis hujus periodis interpretari ferè queas, niſi quà ex Agellio multa quoque ibidem admiſcuit, & pro ſuis venditavit. Sic primo libro eorundem Saturnaliorum, egregiam diſpoſitionem de Servis, Num dominis beneficia tribuere poſſint, partim ex Valerii cap. 8. libri 6., partim ex Senecæ epiſtola 47., & libro 3. de beneficiis cap. 18. contextam adſcripſit: nihil ſuſpicatus in furto iri ſe deprehenſum, ſi per quos profeciſſet, ingenuè primus non confiteretur*. Mitto & poëtas Tragicos, Æſchylum, Sophoclem, & Euripidem: quid de Comicis? Plauti comœdiæ, Terentiique, ad verbum expreſſæ ex græcis Menandri ſunt, Apollodori, & Diphili, & Philemonis: quod Terentius ipſe non erubeſcit. Ex quo inferas, non adeò atrox facinus tunc fuiſſe, plagium in re literaria, ſi authorem occuluiſſent; aut mutuum, ſi prædixiſſent. Reique argumento tum allata eſſe poſſunt, tum Dio ipſe, ipſe Appianus, qui Plutarchum exſcribunt, qui tunc propemodum prodierat, & ab omnibus legebatur; neque ſpes ulla affulgebat, ſe non iri detectum illico. Quamvis ergo *pro certo, & indubitato* ſit Rualdo (cap. 25. Animadverſionum in Plutarchum) *Appianum aliquammulta, ut docti ſciunt, nec non & Dionem, a Plutarcho accepiſſe*; mirabimur, & hunc morem, uſque ad Johannem Scylitzam Curopalatem, ad 12. Seculum procurriſſe. Curopalates enim tota ſibi adſcripta Cedreni Hiſtoria, eam continuavit ad quoſdam annos: & hinc indignatio Caroli Hannibalis Fabroti in epiſtola ad Cedrenum præfixa: *Unde* inquiens, *mirari ſubit quanta ſecuritate ſeculi ſui Curopalates, alienum opus αἰσχρῶς, Cedreni ſimia ſibi vindicavit*. Sed alioqui, in re præſertim hiſtorica, ii etiam alios deſcripſiſſe comperiuntur, qui æquales rebus, temporum ſuorum hiſtorias conſcripſerunt: præclaraque eſt in eam rem Cl. Fabricii ſententia, in extremis ad Appianum (Bibl. græcæ tom. ſupra relato) quà *per exempla innumera, oppidò*, inquit, *patet, his qui religioni ſibi neutiquam ducunt, alios exſcribere, non minus frequens eſſe, imo frequentiùs, Scriptores ſuæ ætatis compilare, quam vetuſtiores*. Haud ergo mirum, ſi reliqui, majores hoſce reſcribunt; præſertim ſi ita latè, aut ita preſsè, & Laconice, ut illi ſcribunt, & lingua eadem. Anceps omnque, & arduum valde eſt, & ea faciliùs ratione ignoſcendum, quæ omnia tibi neceſſaria vel opportuna, ornatè, & ſedulò ſcripta ab aliis invenire, iiſque uti nolle nec proficere. Nempe ex tanto roſario diſcedere non florilegum; ſed ea, totidem ferme aliis, labore tuo diu te excruciare, ut reddas, ut imiteris, ut non coincidas: præcipue, ſi illud nequeas: quod Dioni accidit cum Plutarcho. Cujus ſtylus, & ratio excogitandi, diſponendique, adeo ſunt Dioniis proxima in ea lingua; ut ſi excipias orationem in Dione vernantiorem aliquanto, ſcatentioremque, ad ſuavitatem, & encliticis & expletivis eadem verba, eadem nomina, eadem periodus diſfluens, aut circumducta, in utroque ſpectari detur. Adde his, ſi qui eadem geſta ſcribunt: quum difficile ſit, eos etiam non aliquatenus convenire in verba, qui ſtylo diverſo ſcribunt: & tum videris, quam erat Dioni grave, illorum Plutarchi, aliorumque periphraſin efformare: Quem aliunde, quis tuto affirmet, in præfatione ſua deperdita, authores ſuos, ad instar Plinii, non recitaſſe? quo non furtum, invito domino, ſed mutuum datum acceptum dicere oporteret. Et tamen Plinius, qui adeò religioſe præfert authores; paſſim eos ſilenter ad totas expilare paginas deprehenditur. Exemplo ſint Commentaria Augusti de vita ſua, & L. Junii Moderati Columellæ de re ruſtica; quos libro 2. ſect. 23. libro 5. c. 5., & libro 7. c. 2. compilare monet Harduinus collator: & alios ſæpe alibi, ſi authores illi non periiſſent. Interim hæc agit Plinius, qui in epiſtola præfixa Operi Naturali ad Veſpaſianum, gloriabundus: *Argumentum*, inquit, *ſtomachi mei habebis, quod in his Voluminibus, auctorum nomina prætexui. Eſt enim benignum, ut arbitror, & plenum ingenui pudoris, fateri per quos profeceris: non ut plerique ex iis, quos attigi, fecerunt. Scito enim, conferentem auctores me deprehendiſſe*, *A JURATISSIMIS, ET PROXIMIS, VETERES TRANSCRIPTOS AD VERBUM, NEQUE NOMINATOS*: *non illa Virgiliana virtute, ut certarent: non Ciceroniana ſimplicitate, qui in libris de Rep. Platonis, ſe comitem profitetur in conſolatione filiæ*, Crantorem, *inquiens*, ſequor: *item* Panætium de Officiis. Et paulo inferius: *Obnoxii profectò animi, & infelicis ingenii eſt, deprehendi in furto malle, quam mutuum reddere; cum præſertim fors fiat ex uſura*. Idem alibi triumphat, dum Julium Græcinum Cn. Julii Agricolæ patrem, Cornelium Celſum exſcribere deprehendit: *Græcinus*, inquiens lib. 14. c. 4., *qui alioqui Cornelium Celſum tranſcripſit*. Si hic religioſus verbo & abſtinentiſſimus, re vero furax etiam Plinius; quid alii eorum temporum? cum vitium inolevit & plurimis admirari, a paucis deprehendi, dabat audaciam, præbebat ſecuritatem? Hæc autem habui pro Dione excuſando, dum ad reſtitutionem eum adegi. Cæterum in arduo major gloria: quam prava exempla, aut conſuetudo ſeculi, nec juvant, nec aſſequuntur.

14. Duo tandem, ubi huc ventum eſt, mihi reſtant (ut aliquis ſit modus Præfationi) Alterum: Quid in hac editione præſtiterim: in quo Operis etiam erit Apologia adverſus ea, quæ fortaſſe, qui cuncta quæ ſua non ſunt, faſtidiunt, blatcrabunt: Alterum, Quæ in me, dum pro dignitate, paro exornoque opus, ſumma injuria effutierunt, homines increduli, nimium feſtini, præcipiteſque, & parum laborum ejuſmodi æſtimatores; vel difficiles & moroſi; ne morer ſciolos, invidos, otioſos: In quo meæ inſiſtam defenſioni. Et ad primum quidem, Quid præſtiterim: mitto, qui & quantus apud omnes ſit Græcus Tacitus, Dio; quod vel de trivio ſunt qui norunt: quod tamen etiam in judiciis de Dione, infra apponetur. Perſonam detraxi Zonaræ, Dionem detegi, (detectio enim hæc eſt,

non

non autem inventio) proindè, dedi NOVUM potiùs, quam NOVA : Dionem, uteumque dedi, quod priùs ſe habere Reſp. ignorabat. Peneque integrum dedi Dionem, unam ſi excipias lacunam ab anno U. C. 671. ad 682. a Coſs. M. Tullii Deculæ, & Cn. Cornelii Dolabellæ, ad Coſs. M. Licinii Craſſi, & Cn. Pompeii Magni : annorum ferme duodecim, quos novem Dio libris excurrerat; a vigeſimo ſexto libro, ad trigeſimum quartum. Hanc enim irreparabilem jacturam, nulli Codices, Excerpta nulla reparant : nec meæ diligentiæ; quæ nihil omninò ad id non tentavit, aut lucubrationes quidpiam contulerunt, etſi hiſtoria legatur in Appiano; ac nobis, ubi oporteat, afferatur. Zonaras jam prope ducentos annos, ex quo eum legit Baptiſta Egnatius in notis ad ſuam Cæſarum editionem anni 1515. pag. 791. *Ego verò præter Zonaræ græcam hiſtoriam, & Nicetæ Choniatæ, Chriſtoduli que commentarios, &c.* quos legerat; ab omnibus terebatur. Nec ejus Annales in re Romana, plus valebant, quam Zonaræ authoritas, aut fides; qui uſque adeo apud pleroſque parvi habebatur, atque nutabat (quaſi Zonaras ſua daret,) ut non infrequenter impugnetur, & *ſi qua fides* Zonaræ, apud Scaligerum, Palmerium, alios, audiatur. Namque, *non defuere*, Allatii Leonis tempore, *qui cenſorio quodam judicio, ut minus diligentem, maxime ubi de rebus Romanis agit, vellicarint, atque adeo perſtrinxerint. Omnia* (inquit horum alter apud Allatium) *ante Conſtantinum, ineptè & parum diligenter (de rebus Latinis loquor) explicavit*: ut in ſua ad Zônaram Præfatione refert Ducangius. Haud enim potuit ulteriùs obſtipa inepta criſis effutire, in iis, ubi magis debemus Zonaræ & Dioni; quod ſub larva Zonaræ ignorabant, Dionem ipſum diligentiſſimum & criticotatum. Zonaras autem, nunquam in prima hac parte Dionem citat, quem in ſecunda, ſæpe numero laudat cum exſcribit. Quod indicio mihi eſt, hominem gratum & memorem beneficii; prima parte in acephalum, ateleutum etiam ipſe dicit, incidiſse Dionis codicem, antiquiſſimum; ubi ſolæ diviſiones librorum, & nullæ prorſus fuerint præfixæ anacephalæoſes (quæ poſt Conſtantinum Magnum, ut diximus, & hinc comprobatur, fuêre adjectæ: aliàs ex iis Dionem noſſet) aut Dionis nomen : quod in fronte primi tantùm libri, quam deperditam arbitramur, ſcriptum fuerit. Indeque Zonaram authoris ignoraſse Dionis nomen; quem ſtylo ſaltem, verbis, ingenio, eadem Romana Hiſtoria, cognoſcere debuerat, ſi his animum advertiſset.

15. Sane ablepſiam Zonaræ ſunt ſequuti, quotquot ejus Annales, uſque ad Fulvium Urſinum, Henricumque Valeſium, volutarunt : nemo enim pariter ac ille, Dionem latere apud Zonaram deprehendit : Nam neque novit hoc Voſſius in Zonara (Hiſt. Græc. lib. 2. cap. 27.) ubi ſcribit : *Paſſim autem Dionem, vel ſequitur, vel exſcribit : ita ut ſæpe, quid Dio in libris deperditis ſenſerit & ſcripſerit ex Zonara liceat cognoſcere.* Nam de libris aperte loquitur, qui poſt ſexageſimum ſunt, deperditis, quique habentur apud Epitomen Xiphilini. Itaque accipi oportere, apertum eſt, etiam Ducangium, cum de eodem Zonara ſcribit : *Ita ut multis in locis, de verbo ad verbum Dionem deſcripſiſſe dicatur, a Guillelmo Xylandro, Fulvio Urſino, Friderico Sylburgio, & Henrico Valeſio, iſtius Scriptoris eruditis interpretibus : quibus ſolemne eſt, ex Zonara ipſum Dionem emendare.* Nam ſi Urſinum excipias, & Valeſium : Xylander, & Sylburgius in vulgatum Dionem, & Xiphilinum ſua commentaria ediderunt. Dubitem tantummodo de Cl. Fabricio : Inquit enim : *Præter Xiphilinum, Zonaras quoque in Annalibus ſuis, Epitomen quandam Dionis exhibere videtur : nam in Imperatorum Romanorum geſtis, hunc unicè ſequitur, & nonnulla etiam Xiphilino omiſſa, nos docet : ut jam a Voſſio, ac Tillemontio obſervatum.* Novit equidem Legationes, & Excerpta ex Dione, doctiſſimus Fabricius; ſed qui in Imperatoribus tantùm Zonaram ſonare Dionem ſcribit Non penetravit ergo in Zonara Dionem in primis latere libris; ut non ſenſerunt, & Voſſius, & Tillemontius, quos allegat. Poſt detectas ergo, editaſque Eclogas ex Dione Legationum, & Excerpta ex ejuſdem libris, quod ad virtutes & vitia; ſagaciores rem iſtam ſuboluerunt, eruditi duo, vel tres, ſummum quatuor; ut Urſinus, Valeſius, Ducangius, & Fabricius : qui tamen, ne per ſomnium quidem, de Dione per editionem Zonaræ reparando cogitarunt; aut alios ad eam rem ſuo conſilio excitarunt. Spartam vacuam ego primus ingredior : ſicque Dionis apud Xiphilinum Epitomen, ſicut ſumma cum laude Leunclavio, in unum volumen comoingere cum Dioniis, edereque : ita ut Dionem ipſum. ſicuti a 35. libro ad 56. ita a 61. ad 80., ſe habere Reſpublica reputaverit, libros hoſce retulerit ut Dionios, verba adduxerit; & fides & authoritas Dionia illi fuerit apud doctos : vitio mihi non vertent duco, aut nulli laudi, ejuſdem Dionis Epitomen primæ partis, quæ erat incognita, apud Zonaram, cum Dioniis omnibus colligaſse; eoque Dioni pacto, caput reſtituiſse Romanæ Hiſtoriæ. Sane is ei ſaltem locus denegari non poteſt, qui primæ parti Epitomes Xiphilini, tribueretur, ſi inventa eſſet, aut aliunde emergeret in Remp. Literariam. Invenuſtus aliàs præ Xiphilino ſit Zonaras, ego præ Leunclavio, ſi in eadem navi cum ſimus, nobis res in diverſa cadat : quod in animum, eruditorum inducet nemo, qui invidia non laboret, aut neſciat operi dare pretium. Major contra, mihi gloria inde fiet, ſi quæ palma victoriæ in medium toti proſtabat Reip. Literariæ, eamque nemo unquam perſpexit, nemo arripuit, hac illac diſperſam; modò obducto veluti ſipario, patefacta; cum laude, & grataoter excipiatur.

16. Videar autem ego ſecule nihil, cum pluſquam Leunclavius Reip. ego conferam. Jacebat Protome magnæ ſtatuæ proruta ad Athenæum : authorem operis norat nemo; & opus ipſum, erat obſcurum fere, & in parvo pretio (non magno utique, & pro merito) ex ignoratione, cujus eſſet artificis, cujus corporis, cujus lapidis pretioſi. Caput, brachia, reliqua, addita fuerant, reſciſſis propriis & deperditis, ſtatuæ brevioris; ſcalproque ineruditiori deformata. Antiquarius, qui reſtituat fracta, qui inveniat : ne quidem poſtquam eſt proditum, Dionis deperdita me inveniſſe (& tot annos tardata

eſt

eſt hæc editio : non parva certè morula rimatoribus) corpus reliquum , qui Phidiæ aut Praxitelis opus monſtret , & ex marmore detegat , Pario, aut auro ; aliquam procul dubio inibit gratiam ab Republica Literaria . Quid ſi , coagmentatis omnibus ; ita ſuo loco quæque aptet , ut vix vi de cicatrice aliquando appareat , & ilatuam iterum erigat , reſtituta etiam ejus baſi , cum data olim inſcriptione ? Porrò , ſi magnam gratiam : non aliud ego feci in Dione (erudito colloquor cum lectore) nec magnam attamen ego exigo, cui magni loco premii & laudis eſt , Reipublicæ ſerviiſſe ; innumeris experimentis probaſſe Dionis opus, dediſſe Romanæ ejus Hiſtoriæ titulum, caput , reliqua ex Plutarcho & aliis, in Epitome Zonaræ diutiùs deformata . Si id nihil eſt in Remp. contuliſſe ; qui non probat , det meliora . Utinam & dediſſet : & cur non dedit ? Si fors non læva fuiſſet , minoris longè mihi ſtaret vigiliarum : ſed non aliter potuit inveniri . Fateor equidem me non dare Dionis Præfationem, non multos annos a Sulla , non nobiliſſima multa,quæ in Epitomis Zonaræ & Xiphilini deſunt , quod hæc omnia jam perdidimus . At enim verò ſtatuam quis acephalam , brachio aliquo , aut pede mutilam ſinet , ſi ea mereatur , ut adſcitio falſem capite, brachio, pede, etſi non ſuo, in medium prodeat ? Nemo deformitatem illam, opinor , velit; nec damnet reſtitutoris ſolertiam & induſtriam. Romam planè ignorabit , nec delibavit Romanas Antiquitates , qui reſtitutiones ejuſmodi , innumeras non novit , tum in ædificiis, templis, columnis (ut in Pantheo , & in Pauli via Oſtienſi) cum in inſcriptionibus , ſtatuis , ſignis , vetuſtis libris ; omni cum laude per benemeritiſſimos idcircò de Rep. Literaria. Parco exemplis , quæ ſunt ſexcenta ; etiam in operibus quæ proſtabant ; iiſque tribuebantur quis vulgus voluit ; quæ eruditiores detexere , quibus authoribus , quibus viris , Heroibus, Diis Deabuſque debeantur . Ad rem , quæſo, etiam Valeſius audiatur, dum ſibi præparat apologema , in epiſtola dedicatoria ad Peireſcium : *Neque verò* , enim ait , *hæc ut poſt Excerpta ſpernenda ac negligenda cuiquam debent videri . Etenim cum Scriptores ipſi , optima ſui parte mutilati ad nos pervenerint ; inventis cujuſquemodi reliquiis frui nolle, nimis delicati ac faſtidioſi ingenii eſſe arbitror . Quod ſi antiquas ſtatuas & ſigna ex ære ac marmore, tametſi confracta ac mutila miramur ; cur non etiam hæc optimorum Scriptorum fragmenta pari honore proſequimur ? Maximè cum ex iis longè major utilitas, quam ex ullis vel perfectiſſimis ſignis percipi poſſit . Me certè in hiſce Excerptis , & exſcribendis & interpretandis, poſita opera non pœnitet* . Hæc dixit Valeſius pro Excerptis ; noſtra tamen, plus ſunt equidem quam Excerpta : quæ ſunt ditatiſſima Compendia, ac proindè multò magis quam ipſum , nos poſitæ in his operæ non pœnitet .

17. Nec alioqui Zonaræ Epitome valdè abludit, aut ab ipſo opere Dionio mole diſtat . Scimus enim Reipublicæ tempora preſsè & jejunè aliquandò Dionem tranſegiſſe : latiùſque, & latiſſimè per tempora, Imperii ſpatiari . Qui namque margini quondam authorum , Appiani Alexandrini , ſuam affixit notulam, allatam in editionibus Stephanorum , a Xylandro lectam , etiam in Codice Auguſtano ; disertè Dionem tradit , (qui manibus tum omnium terebatur) carptim priora , fusè Cæſariana tempora exegiſſe : Καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ, verba hæc ejus ſunt, τὰ Ῥωμαίων συνεγράψαντο , ἐν οἷς Δίων ἐστὶ , τὰ μὲν ἀρχαιότερα ἐπιδρομάδην , τὰ δὲ τελευταῖα , καὶ μάλιστα ὅσα μετὰ τὴν μοναρχίαν ἐγένετο τῶν Καισάρων , καὶ μέχρι τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ τῆς Μαμμαίας , εἰς ὃν ἀπετέλεσε τὴν ἱστορίαν , διεξοδικώτερον ἀναγράψας. *Scripſerunt & alii multi res Romanas* (vertit Henricus Stephanus) *in his Dio , qui* ANTIQUIORA QUIDEM CURSIM : POSTERIORA *verò , maximè autem , quæ ſub Cæſarum Imperio , ad Alexandrum Mammææ uſque (in quo deſinit illius Hiſtoria) acciderunt ;* STYLO UBERIORE *proſequitur* . Et tamen ex his, quæ apud Zonaram habet Dio , non perfunctoriè , ſed fusè aliquanto , cum ſcripſiſſe omnia , quæ a primo bello Punico ad tertium acciderunt , abundè conſtat . Ex iis enim , quamquam Zonaras multa reſecet ; ea tamen adhuc integra fermè ducere poſſumus ; adeò per annos ſingulos continenter , & per Conſules , cuncta ſuccinctè refert : & adeo per Excerpta Valeſiana , & Urſiniana , aliaque multa e Suida , Tzetze , & aliis, paſſim inſperſa operi, omnia reparantur . Nec in aliis ita jejunior Dio eſt , ut forſitan credi poteſt : teſtibus , unde ſumpſit , Plutarcho & Appiano ; & Excerptis ex eo , *de legationibus , & virtutibus & vitiis* quæ collata cum Zonara ; in pleriſque , Zonaras ſat ſucci plenus reperitur : ne nimis anxie Dionem ipſum,ubi Zonaram habemus, exoptemus .

18. Præſiti ad hæc , alia in editione ſecundæ partis . Duos Codices Vaticanos ego Dionis contuli , a 35. libro ad 60. : duos verò Laurentianæ , quorum alter eſt antiquiſſimus , Jacobus J. Frid. Filius Gronovius . Xiphilinum & Zonaram recenſui ex quatuor Vaticanæ , & ex altero Coïſlinianæ , quam edidit Cl. Monſauconius , quæ fuſiùs ſupra dixi . Hæc omnia habes in iſtac editione : in qua tot ſuppleotur, iis auctis , hiatus , totque magna ſphalmata emendantur ; ut ſi addas , quæ ex Johanne Antiocheno, Suida, Conſtantino Porphyrogeneta (apud Urſinum , Valeſiumque) Johanne Tzetze , & Anonymo Vaticano Palatino , ſub Andronico ſeniore , ſuis quæque locis terruminata ; alium certè agnoſcas Dionem , & pleniorem , ab his qui hactenus prodierunt . Sane Neronem vix alium ſcripſit Dio,adeo , quæ pauca reſecuit Xiphilinus ; ex Johanne Antiocheno , Suida , Conſtantino Aug. & Zonara reparamus . Judaicas res breviter Dionem ſcripſiſſe, author eſt etiam Philoſtorgius quinto ſeculo . Trajanus ad Dioniam molem nonnihil exſurgit ; latiùs Hadrianus , & Antoninus . M. Aurelii eadamus, quæ nec habuit Xiphilinus ; qui ejus vitam in ſuo ſe non reperiſſe Dione dixit . Commodiana tempora, Severique & Caracallæ cuncta fermè reſtituuntur . Dio ipſe hinc loquitur in Macrino , Elagabalo , & Alexandro , ex Vaticano illo , quem edidimus , antiquiſſimo Codice ; cujus lacunæ innumeræ nunc ſupplentur : quod in editionibus præteritis (ſi nuperam noſtram demas) per fruſta legi dabatur . Adjice notas , tum meas , cum alienas , quibus loca tanta illuſtrantur ; criticorumq; recentiorum multæ corriguntur anhiſtoreſiæ ; & quæ hiſtoriam obſcuram aut falſam hactenus reddidere , hac luce nova indicantur . Nec denique , pulvis grammaticus in his aliquando deeſt ; quem , etſi parum lubeat ; ubi opus fuerit ,

non

Digitized by Google

non vitamus: qui vel inviti io hanc interdum deſcendimus arenam ; quod veritatem quærimus , non certamina.

19. Atque hinc ſenſim ad alterum , quod mihi ex duobus reſtabat , veni : Ad incredulos , congerroneſque & calumniatores , quos mihi non fuit integrum devitare : etſi Q. Fabium Cunctatorem , imitandum mihi propoſuerim , qui cunctando reſtituit rem ; auresque fecerim C. Sulpicii dictatoris , qui patientia incredibili , oblocutores ſuos , & hoſtes vicit. Oportuit namque de Zonara altum ſilere , ne prævenirer (quid enim erat facilius , obvio univerſis eo fonte detecto?) exornareque opus , ut decebat : græca tertium exſcribere : notas pluries reformare . Manuſcriptos ad hæc conferre ; edita ſyllabatim , ut ita dicam , conſulere ; verſiones denique receoſere , & vel emaculare , vel novas cudere . Nec Caſaoatæa Bibliotheca , quæ mihi Romæ promus coodus eſt , ſemper , aut nocte dieque patet . Interea tamen literæ ad amicum U.Cl. , ſed rei inſcium , volant undique , Num verum ſit , ſciſcitantes , inventum eſſe Dionem , & num in Vaticana Bibliotheca? nam vel in eo decipiebantur ; errore oborto ex mea ad ipſam itatione ; & quod inde tres Dionis ultimos dedi libros : quem tamen rumorem prudentia , quod jus mihi taſque erat , oon ſivit ut diſſiparem . Et cum præſentes ab amico Romæ , ac abſentes , ſolidi , aut enucleati nihil referrent , niſi ſe rem neſcire ; obloqueotium paſſim per Italiam , & per loca alia , agmina congeruntur. Dubitantium plena oppida ; ſuſpiciones ſemper ſiniſtræ , ob novitatem & incredibilitatem rei , quæ mihi tantum , non tot eruditiſſimis viris , qui a quadringentis propemodum annis fruſtra , licet contra , ſtudio in hæc intenderant , occurriſſet. Ita acribus initiis , & pronis animis auditum ; cæptum mendacium valuit , & calumnia . Contra tautores pauci , oec audentes apertè pro me cum eruditionibus congredi : quod eorum nomini authoritatique cedere & ſuccumbere oporteret . Vel ipſi amici obtundebant aures , eſſe periculum ex ſingulis , & tacitiùs univerſos impelli , quam ſingulos vitari : ut maturarem ideircò editionem , & quantocitius his occurrerem. Nempe ea ex cauſa , monſtrum ut potius ederem , quam juſtum fœtum volebant ; & ut prodiret Dio oon Prætor , non Conſul , ſed vix laticlavus Senator , ſine auſpiciis , ſine faſcibus , ſine inſignibus Imperii , ac ſuo reliquo comitatu . Sed murium eſt inter Nonas Kalendaſque , elephantum verò tertio decimo naſci menſe : quod æterna opera , ſecùs verò extemporanea , imitantur . Inter authores enim innumeros ſapieotiſſime cunctatores , ſuam Hiſtoriam Diodorus Siculus triginta annis abſolvit , viginti & duobus Dionyſius Halicarnaſſeus , totidem noſter Dio . Appianus ſuæ conſcribendæ viginti annos ioſumpſit , Plinius quindecim Panegyrico ad Trajanum . Georgica Virgilius ſeptennio , Æneida duodecim annis confecit ; teſte Tib. Claudio Donato , in ejus Vita . Ne ſim prolixus , in re notiſſima eruditis ; nullus author eſt magni nominis , qui ſubitaria ſcripſerit ſua opera . Etiam Zeuſis irriſus , ob operum leotitudinem , dixit , ſe pingere æternitati : Felix nimium , cui nihil objici potuit , niſi quod ignorabat penniciilum ab tabula dimovere . Et hinc mihi , auro contra non comparanda , ea Auguſti Othonis apud Tacitum (Hiſtor. I.) Sententia , qua , *Nullus*, inquit , *cunctationi locus eſt in eo conſilio , quod non poteſt laudari , niſi peractum* . Suetooius Paullinus apud Tacit. Hiſt. 2. *cunctator natura , & cui cauta potius conſilia cum ratione , quam proſpera ex caſu placerent. Compleri foſſas , aperiri campum , pandi aciem jubebat ; ſatis cito incipi victoriam ratus , ubi proviſum foret ne vincerentur* .

20. Surdo ergo narrabant fabulam: præſertim cum honoris famæque diſpendium , & atrocem injuriam mihi impactam & paſſo ; certa ſpes foret (ubi tandem e laboratum , & prò dignitate ad Cleanthis lucernam elucubratum prodiret opus) futurum ut brevi egregieque levaret tempus , omnium ſoſpitator : *Ἰατρὸς πάντων θεραπεύει ὁ χρόνος* ; proverbium , apud Michaelem Apoſtolium in Paræmiis . Quod , nedum ad ſilentium , verùm & ad ruborem , meos fore ut (adverſa , fluxaque ſeneſcente fama) obloquutores adigeret : atque , ut quo ſæviùs antea me reum habuiſſent , eò præclariùs poſtea , ubi ſatias eos cæpiſſet (niſi religio , vel honeſti ſuaderet ratio) ob innocentiam ſaltem , & ſi quæ merita in Remp. proloqui cogerentur . Adeo anguſtiæ ejuſmodi & certamina , majorem in gloriam forti cedere viro , ſucceſſu temporis ſolent : quibus alioqui ego , adverſæ fortunæ aſſuetus ictibus , obduruerain ex quo , cogitaveram de Dione . Prælo namque , antea etſi ſuberant tres poſtremi Dionis libri : prodirent , ex Codice Vaticano editio Romæ fieret : attamen adhuc Romæ me Orbi imponere eſt conclamatum. Neque profuit quidquam diu antea , ex Vaticano evulgaſſe Codice mea edi : pro ratione enim frontem perfringebat incredulorum voluntas : ubique me lacerabant , ubique damoabant inclementiſſimè ; cum nemo tamen , Bibliothecam conſuleret Vaticanam : oemo typos Crachianos ad Sanctum Marcum . ad metam propemodum Hippodromi. Quid ſperes modò io re quæ futura aliquando erat , ut ederetur ; quamque tanto occulueram ſtudio & occulebam? haud ſecus ac locum , quo educebatur? Eccum edidi tandem opus : ſatiabit , opinor , modo oculos : continebit linguam qui non credidit obloquutor : æquiora loquetur ; & turba reliqua obmuteſcet : Ut factum eſt , cum tres poſtremos illos oculis ſuis luſtrarunt libros . Sed ignoro , cuinam illatum dedecus modò cedat . Haud ſane mihi , qui opus præſtiti : viderint alii , an cedat oblocutoribus .

Poſt hæc autem maledicta , quibus te hacteous volui amice Lector ; tuum eſt modo judiciom , atque defenſio , & benigna exceptio mei Operis : quo Patrono , quo Judice , pallentem aliis famam , non trepidus experior , ſed ſecurus . Proiode fruere , tamdiu expectatis ; meque de longa , ſed neceſſaria Tibi Præfatione , ut excuſa , ſic ama . Vale .

CAP. II.

Digitized by Google

PROLEGOMENA.

DIONIS VITA.

CAP. II. 1. NAviter autem, ſeduloque, me facturum opinor, ſi Romanæ Dionis Hiſtoriæ, quam cum Orbe Romano, non per ſegmenta communico, ſed penè univerſam; novam etiam, & pro dignitate tanti Hiſtorici, Conſulariſque Viri, huic editioni vitam, facem præcedere mihi imperem. Dionem etenim norunt plurimi: ſed verè Dionem noſſe, ejuſque callere vitam, paucis induhiè datum eſt: quòd antiquorum nemo, quod ſciam; de eo, ejuſque rebus & ſtudiis, diſſeruit, ut decebat. Interim noſſe de authore operis longè præſtat: ſtatâque rimatione cognoſcere, quotus ipſe, quibuſque ſtudiis fuerit, & cujus authoritatis (ut rebus, quas narrat ſua concilietur fides, & verum juſtumque geſtorum pondus, ab ipſo in ambiguis repetatur) ejus Hiſtoriæ conducit plurimùm. Etſi namque magnam in his aliàs adornandis, operam eo pacto VV. Cll. navarunt; in iis tamen nemo aliquid non omiſit, nemo multa, & illuſtria non invertit: quod ex collatione cum noſtris, facilè quiſque viderit. Factum proinde hinc eſt, ut & ego meam quoque pro ſymbola conferre, & in medium prodire non dubitem. Non quòd eorum famæ quidquam detractum velim, quos impensè laudatos jubeo: in primis Suidam, Blancum, Xylandrum, Sylburgium, Leunclavium, Voſſium, Vajerum, Hankhium, Popelenerium, Tillemontium, noviſſimumque Fabricium; velut primos, qui jactis veluti molibus hiſce, ſubſtructionibuſque paratis; aliquatenùs idem hoc compegerunt opus: Sed quod Dioni, ejuſque Hiſtoriæ, Lectorique meo conſultum cupio, quem abſolutiſſima quæque, & Dionis cuncta ex me in hac editione (quo bono fato, planè ignoro) novi expectare. Sanè verò, nec VV. Cll. deſuêre, qui me ad eadem hortarentur: quibuſcum & alii conſpirarunt, qui mancum & ſuo decore, pacto aliquo, deſtitutum Viri Prætorii opus, & ſemel ac iterum Romani Conſulis, atque graviſſimi, & hactenùs diù deſiderati; inter antiquos Græços, Hiſtorici, cenſebant; ſi ejuſmodi ornamentis, in hoc veſtibulo, aut potiùs Hiſtoriæ limine, non comptum (ex negligentia, incuriave mea, aut illaudanda modeſtia) in lucem venire paterer. Iſta itaque, dum non patior, amicis obtemperavi: & quam modo Dionis conſcribo vitam, ex ejus potiſſimùm libris eruo, ut eruditis & doctioribus fiat ſatis.

2. Q. Caſſius Dio Coccejanus (cujus prænomen ſilente antiquitate, huc uſque penitùs latet; egoque non Cajum, Lucium, ſed Quintum reputo: prænomina præcipua Caſſiorum) Bithynus genere illuſtri, & jam tum ab atavis, Caſſiæ Romanæ gentis nomine, exornato; patrem habuit Caſſium Apronianum, avum verò & fortaſſe Caſſium Dionem & Coccejanum, eodem ac ipſe nomine, ſed Chryſoſtomum ab eloquentia appellatum; Orbe toto, ſuis orationibus editis, celeberrimum. Caſſium Aſclepiodotum, qui magnitudine opum præcipuus inter Bithynos; quo obſequio florentem Baream Soranum, in Aſiæ Proconſulatu celebraverat, labentem ſub Nerone non deſeruit, & hinc in exſilium actus eſt; ex Dionis Chryſoſtomi fuiſſe genere non ambigo (r). Nicenum, & Caſſium ipſum ſcripſit Dio (*lib. 62.*) & a Galba Principe revocatum. Aſſumptum nomen Caſſii, ut certum in Græca gente; ita incertum an a L. Caſſio Longino, dum Aſiam Procoſ. moderabatur: qui Coſ. cum M. Vinicio Quartino ſub Tiberio, poſtea ſub Cajo Procoſ. Aſiæ; & monentibus Cajum ſortibus, caveret Caſſium; a tyranno e Provincia revocatus, pro Caſſio Chærea, fatali nominis ſimilitudine, cæſus eſt. Etiam in Pompejam Macrinam exſilium ſtatuitur: cujus maritum Argolicum, ſincerum Laconem e primoribus Achæorum Cæſar Tiberius afflixerat. Pater quoque illuſtris eques Romanus, ac frater Prætorius, cum damnatio inſtaret, ſe ipſi interfecère. Datum erat crimini, quod Theophanem Mitylenæum proavum eorum, Cn. Magnus inter intimos habuiſſet: quodque defuncto Theophani, cœleſtes honores Græca adulatio tribuerat. Ut in Pompejis his Græcis; ita, aut non abſimiliter, factum reor a noſtris Caſſiis, ſumptum & datum nomen a Caſſio, de quo dixi, aut alio: hac gente e primoribus Bithynorum, inter intimas illi habita. Etiam in Hiſpania, Pompeji nomen, hoc modo aſſertum. Perculit is dies, ſub Nerone, Pompejum quoque Ælianum, juvenem Quæſtorium, tamquam flagitiorum Fabiani gnarum: eique Italia, & Hiſpania, in qua ortus erat, interdictum eſt. Et nemo ignorat (ex Appiano, Plutarcho, noſtro Dione, & aliis Græcis atque Latinis) Pompeji res geſtas in Aſia, & in Hiſpania. Ita M. Pompejus, Theophanis filius, prior dictus eſt; & ita reliqui, uſque ad Pompejam Macrinam, ex amicitia & clientela Cn. Pompeji Magni; aut ex beneficio; quod ab ipſo civitate Romana donati ſunt. Ipſe Theophanes, Cornelius Balbus Theophanes dictus eſt, poſtquam Cornelius Balbus, ut magiſtrum ſuum, manumiſit. Nam Mithridatici is ſcriptor belli, a Pompejo quidem, cujus erat familiaris, pro concione militum civitate donatus eſt; ſed quod Corneliæ gentis nomen jam uſurpabat, filium Pompeji nomine, M. Pompejum dixit. Eodem modo Pompeji Trogi, majoribus e Vocontiis in Gallia Narbonenſi, avum, Sertoriano bello a Cn. Pompejo civitate donatum; veriſimile eſt, Pompeji accepiſſe nomen. Dupliciter enim, Romana nomina, Græci, aliique Provinciales aſſumebant; ſi liberi & ingenui, civitatem aſſequerentur; ſi ſervi, a dominis manumiſſione libertatem obtinerent. A Patronis liberti nomen accipiebant; (a) & deinceps eorum filii: quam rem notiſſimam, antiquæ, frequentiſſimæ, innumeræque, apud Gruterum, Lipſium, Reineſium, Fabrettum, alioſque inſcriptio-

(r) Neron) avoit ordinairement auprés de luy P. Egnatius Celer Grec de Beryte, & Caſſius Aſclepiodotus de Nicée, le plus riche de la Bithynie. Ils ſe ſignalerent tous deux en cette occaſion d'une maniere bien contraire. Egnatius étoit un philoſophe Stoïcien, qui ſous une apparence de gravité & d'homme d'honneur, couvroit une ame maligne, perfide, & intereſſée, &c. Aſclepiodote au contraire témoigna aimer Soranus dans ſa diſgrace comme il l'avoit aimé dans ſa bonne fortune. Il luy rendit un témoignage tres avantageux, & aima mieux ſe voir depouillé de ſes grands biens, & banni, que de trahir ſon ami & sa conſcience. Les choſes changerent bien toſt de face: Aſclepiodote fut rappellé ſous Galba, & Egnatius banni ſous Veſpaſien.

Ita Tillemontius ſub Nerone an. Chriſti 66. c. 23. p. 320. qui pro his citat Tacitum c. 31. p. 292., cap. 32. 33. & Dionem quoque noſtrum pag. 714. utique ex Xiphilino, qui quod de ſuo genere ex Aſclepiodoto forte dixit; de more Xiphilinus, tanquam inutile aut ſuperfluum reſecuerit.

(a) Tertullianus de reſurrectione c. 57. Libertus *veſtis albo vitore, & auro annuli, & PATRONI NOMINE, AC TRIBU, menſaque honoratur.*

nes, etiam confirmant. Sed ab Scriptoribus, eſto, deducam aliqua. Utque mittam Theophanem (quibus nominibus, alter Cornelius Balbus Theophanes, fortéque eadem ex cauſa, dicitur, Lesbius; cum noſter ſit Mityleneus) Alexander Mileſius, qui & Pnlyhiſtor; captus, & Cn. Cornelio Lentulo venditus, ex ejus pædagogo, manumiſſus, Cornelius Alexander, etiam ab nomine L. Cornelii Sullæ, qui eum civitate donavit; audiit. Nec abſimiliter Aſinius Pollio Trallianus, qui ſub Cæſare Dictatore, Græcus Romæ docuit; libertate donatus a C. Aſinio Pollione, ea nomina aſſumpſit, ahiecto ſuo, retento ſolùm nomine patriæ ſuæ Trallis; quæ urbs in Lydia. Id beneficium proculdubio aſſecutus, ob libros de bello civili, quos dominus latinè ſcripſerat, ipſe græcè. Philo Byblius, qui docuit a Tiberio ad Hadrianum; ex liberto Herennii Severi, Coſ. ſuffecti ſub Hadriano, ad Olympiadem 220., Herennii nomen induit. Cæcilius item Siculus, certè ille Calactianus (qui amicus Dionyſii Halicarnaſſei, ſcripſit de bellis civilibus, & Lexicon vocum Atticarum) fortaſſis a L. Cæcilio Metello, dum Siciliam pervaſit, id nomen ſumpſit: Grammaticum autem, libertum credere par eſt: artes enim docere, tunc minimè ex dignitate viri ingenui, ſed ferè libertinorum erat. Caſſius Longinus Porphyrii magiſter, Julius Juſtinus Sophiſta, Minucius Pacatus, & Valerius Pollio, Alexandrini Grammatici, & Philoſophi; libertorum itidem ſunt nomina, & a patronis. A datoribus, vel impetratoribus civitatis, etiam ſumpta nomina. Ita Demetrius Magnus, cum ei P. Cornelius Dolabella civitatem impetrat, P. Cornelii Demetrii nomen ſuſcipit: ut Cicero ad Acilium author eſt. A Claudio impetrante, Tib. Claudius Herodes, Attici filius, Coſ.: ab Herennio, Herennius Dexippus, Hiſtoricus; qui Athenienſium Dux, pro Romanis in barbaros militavit, & ſub A A. Claudio, & Tacito hoc bellum ſcripſit. Ne ſim infinitus in re indubia, ita omnes fermè Græci præſtantiores, qui Romanarum gentium nominibus memorantur; a datoribus vel impetratoribus civitatis, ſua nomina ſuſceperunt. Haud aliud ſentiendum de noſtris Caſſiis; civitate Romana illuſtri genti procurata, a L. Caſſio Longino Aſiæ Proconſule. Datam equidem ab Imperatore Romano, avo ſuo, Dio ipſe teſtatur oratione 41. pag. 500. Quo pacto, Caſſium nomen aſſumptum ſit a Paſicratis patre, avo Chryſoſtomi (& hinc a Caſſio Aſclepiodoto, de quo dixi, fortaſſe fratre Paſicratis) ſub Tiberio, aut Cajo, anno U. C. 780. & 787., aut circiter, cùm Pruſæ ad Olympum, cùm Nicææ, quæ Dionis eſt noſtri patria. Eam urbem Bithyniæ ad Aſcanium lacum, ab Antigono Philippi filio conditam, & Antigoniam priùs dictam, Lyſimachus ex nomine uxoris ſuæ Nicææ, Antipatri filiæ, voluit appellari. Plinius eam Olbiam, & Hermolaus Byzantius, ſive Stephanus, Ancoram etiam nnncuparunt.

3. Etiam Dionis nomen illuſtre, & ad illuſtria quæque impellere, ominoſum. Diones enim fermè omnes, clari fuère, & Reip. bono nati. Quorum memoria ſupereſt, Dio Colophonius, inter celebres Scriptores de Re Ruſtica, a Varrone, Plinio, Columella refertur. Dio Chius nobilis tibicen, & Dio Diapyrus, cujus Timocles meminit Comicus, cum laude apud Athenæum leguntur: nec aliter Dio Epheſius apud Sponium in veteri inſcriptione. Dionis Hipparini filii, Syracuſani, gente Regia, & Siciliæ quondam moderatoris, vitam latiſſimè Plutarchus, inter Platonicos deſcribit. Dioque Academicus, Alexandrinus, Pompeji tempore, princeps legationis eſt contra Ptolemæum Auletem; qui a Cicerone in Quæſtionibus Academicis, & a Strabone citatur. Sed qui hos collegit Cl. Fabricius, & Dionem Coccejanum Chyſoſtomum deſcripſit; noſtrum alium Neapoliten (vereor autem Syracuſanum) nobilemque mathemaricum Dionem, quo pacto oblitus ſit planè ignoro. Varro, ut Colophonium Dionem, eum etiam memorat, in fragmento libri 3. de gente Populi Romani, de ſtella Veneris dum loquitur: quam mutaſſe colorem, magnitudinem & figuram Caſtor ſcripſit; *Hoc factum*, inquiens, *Ogyge Rege dicebant Adraſtus Cyzicenus, & Dion Neapolites, mathematici nobiles*. Ad hos omnes, habetur, & Dio martyr, & item patria Nicenus; cujus tamen tempus & geſta & genus, nobis acta deperdita adhuc invident. Dio autem noſter, ob claritatem memoriamque Viri, ex Dionis Chryſoſtomi nomine dictus eſt; quem, avum ejus maternum Valeſius ſuſpicatur, tum ex nominis gentilitate, tum ex patriæ conjunctione: ambo enim Bithyni, prior quidem Pruſenſis, alter Nicenus. Cur autem Valeſio placuerit, maternum potius genus ſuſpicari, non video: proclive dum potius erat, ex nomine, & patria, & cognomine, paternum Dionis avum, Chryſoſtomum ſuſpicari. Pruſæum aliquando & Xiphilinus, Dionem noſtrum appellat; errore ſuo, an amanuenſium juxta ignoro. Sylburgius Xiphilini putat errorem, & ſecùs ſorſitan ſe res habet: etſi Nicæa patria ſit Dionis. Potuit enim id accidiſſe, ſcribique Dionis manu; quod ejus matris patria, Pruſa fuerit: exemplo nobili Artemidori Onirocritici, qui Epheſius; ea ex cauſa, & Daldianum, ſe dixit. Caſſius tandem Dio, nepos eſt noſtri, Conſul ſub Diocletiano & Præſ. Urbi: & ſi fides Actis græcis Chriſtinae martyris (IX. Kal. Aug.) poſt Urbanum Phœniciæ Præſes, antea Palæſtinæ, tum Procoſ. Africæ, ex actis genuinis Sancti martyris Maximiliani.

4. Sed Coccejanum nomen, a M. Coccejo Nerva, Principe, Chryſoſtomus Dio aſſecutus eſt; tanquam in Coccejam gentem, aut clientelam adoptatus. Junius Gracchanus, anno U. C. 630. circiter, ab amicitia Ti. Sempronii Gracchi, Gracchanus eſt appellatus. Haud diſpari ratione Salvius Othn, M. Salvii Othonis Auguſti ex fratre nepos, apud Tacitum, dicitur etiam Coccejanus: ni a matre Cocceja M. Nervæ Cocceji filia; veluti Veſpaſianus Aug. a matre Veſpaſia Polla, Domitianuſque filius item Aug., a matre Flavia Domitilla; jubeas ſumptum nomen. Caſtricius Coccejanus apud antiquum lapidem legitur: T. verò Lælium L. F. Coccejanum IIIIvirum, cum collegis L. Licinio C. F. Sura (qui poſt Conſul) M. Julio M. F. Frontone, & Sex. Flavio L. F. Falcone, ſub Trajano, Cippos terminales per viam Trajanam, per Brutios & Salentinos, pecunia publica, ut curatores viarum, appoſuiſſe, habet antiqua inſcriptin apud Gruterum: & veriſimile eſt eadem ratione, Coccejanum ſortitum nomen. Cocceja autem gens, ex oppido Narnia originem habuit: in quam prior Conſulatum invexit M. Coccejus Nerva, qui Coſ. cum L. Gellio Publicola, anno U. C. 718., avus audit Imperatoris Nervæ, apud Porphyrionem. Filius, M. Coccejus Nerva, vir divini humanique juris ſciens, & Labeonis Icti

PROLEGOMENA.

Cl. ſucceſſor, authore Pomponio, ex Coſ. cum C. Vibio Rufino; & Tiberio Principi cariſſimus, cum illum Reip. ſtatum non probaret, cibi abſtinentia deceſſit. Nepos M. Coccejus Nerva, Prætor deſignatus anno U. C. 817., correptis, qui cum L. Calpurnio Piſone conjuraverant, triumphalibus ornamentis a Nerone donatus, hinc duobus Conſulatibus inſignis, in utroque Principis collega; cæſo Domitiano, in Imperio ſucceſſit. Præfuit annum, & menſes quatuor: deceſſit in quarto Conſulatu, ſeptuagenario major, cum ſibi Trajanum adoptaſſet. Cui, & Coccejo familiariſſimus Dio Chryſoſtomus, a Coccejo Auguſto Coccejanus eſt nuncupatus: ſed origo amicitiæ cum Trajano, a C. Plinio Secundo, dum Procoſ. Bithyniam moderatur. Cauſa in epiſtola 85. libri x. ad Trajanum. *Quum Pruſæ ad Olympum*, ſcribit, *Domine, publicis negotiis intra hoſpitium, eodem die exiturus, vacarem; Aſclepiades Magiſtratus indicavit, appellatum me a Claudio Eumolpo, quum Coccejanus Dio in Bule, adſignari civitati opus, cujus curam egerat, vellet. Tum Eumolpus adſiſtens Flavio Archippo dixit: Exigendam eſſe a Dione rationem operis, antequam Reipublicæ traderetur; quòd aliter feciſſet, ac debuiſſet. Adjecit etiam, eſſe in eodem opere poſitam tuam ſtatuam, & corpora ſepultorum, uxoris Dionis, & filii: poſtulavitque, ut cognoſcerem pro tribunali. Quod quum ego me protinus facturum, dilaturum profectionem, dixiſſem; ut longiorem diem, ad inſtruendam cauſam darem, utque in alia civitate cognoſcerem, petiit. Ego me auditurum Nicææ, reſpondi: ubi quum ſediſſem, &c. Ita nec Eumolpus, nec Archippus, quam plurimis diebus expectati, adhuc mihi libellos dederunt: Dion dedit, quem huic epiſtolæ junxi. Ipſe in præſenti fui, & vidi tuam quoque ſtatuam, in Bibliotheca poſitam. Id autem, in quo dicuntur ſepulti filius & uxor Dionis, in area collocatum; quæ porticibus includitur. Te, Domine, rogo, ut me, in hoc præcipue genere cognitionis, regere digneris: quum alioqui magna ſit expectatio, ut neceſſe eſt, in ea re, quæ & in confeſſum venit, & exemplis defenditur, deliberare.* Trajanus Plinio ſequenti epiſtola: *Potuiſti*, reſpondet, *non hærere, mi Secunde cariſſime, circa id, de quo me conſulendum exiſtimaſti: quum propoſitum meum optimè noſſes; non ex metu, nec terrore hominum, aut criminibus majeſtatis, reverentiam meo nomini acquiri. Omiſſâ ergo ea quæſtione, quam non admitterem, etiamſi exemplis adjuvaretur; ratio totius operis effecti, ſub cura tua, Coccejano Dioni excutiatur: cum & utilitas civitatis exigat, nec aut recuſet Dion, aut debeat recuſare.* (1) Chryſoſtomi reliqua, ut ipſum hinc publicè Trajanus, in ſuum aureum triumphalemque currum aſſumpſit, pete ex ejus vita præfixa operibus, ac lege apud Philoſtratum, qui multas Dioni iſti Sophiſtæ, ab Apollonio Tyanæo literas, affert ſcriptas.

5. Coccejus Caſſius habetur in lege, *Cum Tabulis*, *De his, quæ ut indignis auferuntur* libro 34., Digeſtorum, educta ex Papiniano (libro 8. Reſponſorum) quam hîc a Paragrapho *Quoniam*, referre e re erit: *Quoniam ſtuprum in ea contrahi non placuit, quæ ſe non patroni concubinam eſſe patitur; ejus, qui concubinam habuit, quod teſtamento relictum eſt, actio non denegabitur. Idque in teſtamento Coccejі Caſſii, Clariſſimi Viri, qui Rufinam ingenuam, honore pleno dilexerat, optimi maximique Principes noſtri judicaverunt. Cujus filiam, quam alumnam teſtamento Caſſius nepti coheredem datam appellaverat, vulgo quæſitam apparuit.* Editio Florentina (in folio anni 1553.) & editio Amſtelodamenſis (anni 1663. in corpore Juris Civilis) Gothofredi, non *Caſſium*, ut in reliquis editionibus, ſed legunt hîc *Caſſianum*. Et num, quid ad noſtrum Caſſium Coccejanum, is Coccejus Caſſius, aut Caſſianus pertineat, quæri poteſt. Principium ſumo a Dione ipſo, qui ab antiquis *Coccejus* etiam & *Coccejanus*, & *Caſſius*, & *Caſſianus* eſt nuncupatus. Δίων, ſcribit Suidas, ὁ Κάσσιος χρηματίσας, ὁ ἐπικληθεὶς Κοκκήϊος, οἱ δὲ Κοκκηϊανός· Νικαεὺς ἱστορικὸς * ἔγραψε Ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν ἐν βιβλίοις π΄· διαιροῦνται δὲ κατὰ δεκάδας. *Dio, Caſſius vulgò dictus, cognomento Coccejus, vel, ut alii, Coccejanus, Nicenus Hiſtoricus, * ſcripſit Hiſtoriæ Romanæ libros 80., qui in Decades diſtribuuntur.* Et Photius: Ἀνεγνώσθη βιβλίον Κασσιανοῦ Κοκκηϊανοῦ, ἢ Κοκκηΐου, Δίωνος, ἐν λόγοις π΄. *Lectus, eſt Codex Caſſiani Coccejani (vel Coccejі) Dionis libris 80. diſtributus.* Et mihi difficile non videtur, Coccejus Caſſianus, vel potiùs Caſſius hic Coccejus, aut Coccejanus; ad noſtri Dionis gentem, quidpiam attinere; quamquam Dioni ſit prædefunctus. Æquales Dioni, ille, & Papinianus; Coccejus eſt *Vir Clariſſimus*, quod indicat Senatoriam dignitatem: & nomina, etſi corrupta, ſunt fermè eadem. Si probatio admittatur, is vel Dionis patruus, vel eſt frater, ætate major: Qui Rufinam ingenuam, pleno honore, penè, ſcilicet, maritali (ut Theodorus Marcilius exponit ad Suetonium, in vita Julii Cæſaris) dilexit: filiam ex ea genuit: teſtamento coheredem nepti (ſorori ne an Dionis filiæ?) dedit. Principes Severus & Antoninus judicaverunt. Sed hi meri conatus, & conjecturæ; quæ eruditorum quærunt probationem.

6. De Aproniani tandem Patris nomine, nullus ambigo, nomen fuiſſe proprium, aut a matris Aproniæ ſumptum nomine, ut a Veſpaſia, a Domitia, Veſpaſianus, Domitianus; & nequaquam adoptionis: etſi ex Apronia Romana gente, aliquando adoptivum hoc nomen ſit derivatum. Sub Tiberio, Plautius Silvanus Prætor, incertis cauſis, Aproniam conjugem in præceps jecit: tractuſque ad Cæſarem a L. Apronio ſocero, turbata mente reſpondit. Equeſtrem dignitatem in gentem intulit, L. Apronius C. F. C. N., Coſ. ſuffectus anno U. C. . . . & ſub Tiberio Procoſ. Africæ poſt Ælium Lamiam. L. Apronius Cæſianus, ordinarius Coſ. proceſſit anno U. C. 792. Fuit & Apronia plebeja gens, ex qua reſtat Apronius Victorinus. Cæterum legimus multos Apronianos, modò adoptionem eo nomine indicantes; ut fortè in T. Vipſtanio Aproniano, ex Procoſ. Africæ ſub Othone & Vitellio, Coſ. anno U. C. 870., & C. Ventidio Aproniano, Coſ. quinquennio poſt, anno U. C. 876. modo verò nomen aſſumptum, & a quolibet uſurpabile. Dum ergo Aproniano legimus, C. Terentium, & Sex. Samium, Nemauſi; M. Valerium M. F., Derthone; & C. Attium, M. Alfium, & M. Æmilium M. F., Romæ; nomina ſint ne adoptionis, an ſecùs, difficile eſt divinare: & potiùs vera nomina juvat dicere. M.

A a   Æmi-

(1) Philoſtratus de Vitis Sophiſtarum pag. 491.
Τραϊανὸς γοῦν αὐτοκράτωρ ἀναθέμενος αὐτὸν ἐπὶ τῆς Ῥώμης, ἐς τὴν χρυσῆν ἅμαξαν, ἐφ᾽ ἧς οἱ βασιλεῖς τὰς ἐκ τῶν πολέμων πομπὰς πομπεύουσιν, ἔλεγε... Sane Trajanus Imp. Romæ illum in aureum currum aſſumens, quo vecti Impp. de confectis bellis triumphant, dixit...

Æmilium Zmaragdum, & Speratam parentes M. Æmilii Aproniani, modò allati; libertini generis autumo ex græco nomine: nec quid magni reputo in aliis, qui ſunt milites, hujus nominis. M. Alfius Apronianus *V. C.* quidem legitur, & *Pontifex perpetuus Flaminum* Viennæ Allobrogum, ſub Conſtantino Magno; ſed nec facilè dicas, an uti ex *Viro Clariſſimo*, Senatorem educimus, ita nomen ſit adoptionis; & idem ille M. Alfius Apronianus, qui in modo allato Romano legitur lapide. (1) Etiam in Turcia gente, frequens eſt nomen; & mihi dubium, an martyr Apronianus, alii genti ſit tribuendus. L. Turcius Apronianus, Præfectus eſt Urbi, Auguſto Valeriano. L. Turcius Apronianus, L. Turcij Secundi Aproniani, V. C., & Coſ. filius ſub Conſtantino, Corrector eſt Flaminiæ & Piceni; hinc Tuſciæ & Umbriæ: nec abludit a tempore, ut idem ille ſit Apronianus P. U., qui ſub Juliano Parabata, necem intuliſſe legitur martyri Bibianæ. Turcius Apronianus (cui Toranius Rufinus ſuas in beatum Euſebium Hieronymum invectivas mittit) anno circiter 400. a Melania reduce ex Palæſtina, ad Chriſtum converſus; judex ſedet in Geſtis purgationis contra Donatiſtas in Africa, anno 411. & filius eſt forte, allati Aproniani perſecutoris. Hoc pacto, ſenſim in cognomen evaſit, nomen frequentius in familia: ſed in patre Dionis, nomen eſt proprium, uti dixi, & ei tantum peculiare: Tunc cæteroqui primò uſurpari cæptum, in memoriam Apronianorum, ſeu T. Vipſtanii, ſeu C. Ventidii Conſulum; & a patre Caſſio Dione Cocceiano Chryſoſtomo, illorum ut æquali, ita Romæ indubiè amico, fauſto omine datum filio. Senatus Conſultum Apronianum, non levis eſt ſuſpicio eruditis, a noſtro Caſſio Aproniano profectum eſſe. Qui primus hoc vidit, eruditiſſimus eſt Antonius Auguſtinus in libro de S. Ctis: Franciſcus hinc Otomannus, in opere ejuſdem tituli; quem rei ſolum authorem habent, Samuel Pitiſcus in Lexico, Petruſque nuper Relandus in ſuis Faſtis. Aproniano autem S. Cto, quid juſſum ſit, Paulus explicat libro ſingulari de S. Ctis (in L. Omnib. Ad S. C. Trebellianum) *Omnibus*, inquiens, *civitatibus, quæ ſub imperio Populi Romani ſunt, reſtitui debere, & poſſe hereditatem fideicommiſſam, actioneſque in eam ex Trebelliano transferri; etiam municipibus ad eam admiſſis. Ita tamen* (addit Julianus, L. Ita tamen, Ad S. C. Trebellianum) *ut hi quibus reſtitueretur hereditas; actorem eligerent ad agendum, & ad excipiendas actiones.* Sed in aſſignando tempore, perſoniſque dati S. C., allati variant authores. *Hoc S. C.*, verba ſunt Antonii Auguſtini, *cum poſt Trebellianum, quod ſub Nerone factum eſt, L. Annæo Seneca & Trebellio Maximo Coſſ., & non poſt Salvii Juliani ætatem ſcriptum ſit; crediderim, Pætino, & Caſſio Aproniano Coſſ., Hadriani tempore, factum eſſe: aut Quinctio Nigro, & T. Aproniano.* Caſſium ergo Apronianum, Coſ. vult Auguſtinus ſub Hadriano: quo Principe, Aproniani fuere Coſſ., relati C. Vipſanius cum T. Quinctio Nigro, & T. Ventidius cum Q. Arrio Pætino, annis U. C. 870. & 876. non noſter Caſſius: fuit enim & ipſe Conſul. In Faſtis Caſſiodori Senatoris, habemus Conſulem Glabrionem cum Aproniano; in quo tamen corruptio eſt manifeſta. Poſt Q. enim Arrium Pætinum cum Ventidio Aproniano, Coſſ. ſunt, M. Acilius Glabrio, & C. Bellicius Torquatus: ex quibus, a dormitante olim amanuenſi, Apronianus adjectus eſt Glabrioni, & ex duobus Conſulum paribus, unum factum: quod jamdiu animadverſum eſt eruditis. Peritioribus noſtri temporis, ut Pitiſco, placet Apronianum S. C., noſtro Caſſio aſſignare (nequidquam veriro S. C. Julianum, poſt Apronianum emiſſum ab Didio Salvio Juliano, avo Salvii Juliani, Auguſti poſt Pertinacem) *S. C. Apronianum*, ſcribenti, *de fideicommiſſariis hereditatibus, factum eſt M. & L. Antoninis Imperatoribus, Aproniano & Paullo Coſs. anno U. C. 923.* Verum, quod in hoc malum, Aproniani Conſulatus iſte cum Paullo, ex haud ſatis probatæ notæ libris venit, Proſperi, Caſſiodori, Chronico Alexandrino, Faſtis Florentinis, Idatii, & Anonymi, qui paſſim errant, & ſunt corrupti. Contra, qui correctiſſimi, & inſcriptiones antiquæ (ut illa apud Fabrettum pag. 27., in fine: *dedic. III. Kal. Jul.*) habent, *L. Vettio Paullo. T. Junio Montano Coſſ.* Reapſe ſic legunt Noriſius, Pagius, aliique doctiſſimi, cum Relando. Pigetque me proinde Pagii, qui ſcribit, *forſitan Apronianum, eſſe eundem cum Montano*; quod turpe eſt confugium, & inane: pudetque Relandi, qui ſub his Coſſ. *Factum*, ait, *eſſe eo tempore S. C. Apronianum: niſi malis referre ad annum U. C. 943.*, quod rem indigeſtam homini oſtendit. Verus itaque Conſulatus Caſſii Aproniani, anno fuit U. C. 944. cum Valerio Bradua Maurico (alio, ab Atilio Metilio Bradua, ſeptennio ante, Coſ.) Quibus Coſſ. facilè eſt, ut melius Relandus ſcribat, *ab hoc forte Aproniano, nomen ſumpſiſſe S. C. Apronianum, cujus mentio eſt in Lege 26., Dig. Ad S. C. Trebellianum*: ſubdens: *Caſſius noſter Apronianus, eſt Dionis Caſſii Hiſtorici, cujus ſcripta extant, pater.* Sed facile eſt etiam, ut non verum ſcribat: noſtro enim Aproniano cum eo S. C. nil commune: pro quo mihi indubia eſt ſententia Antonii Auguſtini, ob Didium Salvium Julianum, cujus S. C. ſub Hadriano, vel Pio, factum eſt, poſterius S. Cto procul dubio eſſe, de quo ſermonem habemus, Aproniano. Interim anterius eſſe oporteret hoc Salvianum.

7. Præter eos, qui Caſſium Apronianum, collegam

(1) Quintilianus lib. 9. cap. 2. Inſtitut. Orator. habet hæc verba (pag. mihi 602.) *Nam id eſt cauſa Nævii Aproniani*, quibus ita Burmannus facem addit: Doctiſſimus Lipſius hunc locum, tanquam ſimilem hiſtoriam continentem referens ad Taciti IV. An. 22. legit. *Nonii Aproniani* (Almeloveen) quod nomen circa hæc tempora, Romæ ſatis celebre. Ita *C. Vipſtanum Apronianum* Coſ. ſæpe Tacito memoratum ſcimus. Vide lib. 14. Annal. c. 1. & ibi Ryck, & 1. Hiſtor. 75. ubi Gronovius. Qui & ſæpe in lapidibus veterum, præſertim fratrum Arvalium occurrit. Sic & *Caſſius Apronianus* ſub Hadriano, quem Dionis Caſſii patrem & Conſulem facit Glandorpius, anno 895. ſed ille *C. Ventidius Apronianus* fuit; & Dion patrem ſuum præfuiſſe Ciliciæ dicit, non fuiſſe Conſulem, Epitom. lib 69. Sed qui ex correctione virorum doctorum *Apronianus* Coſ. cum Bradua legitur apud Gruterum pag. 26. 9. forte eſt *Caſſius Apronianus*, ut etiam in indice Gruteri notatum. Vix enim video, qua ratione pater Caſſii ſub Hadriano potuerit Conſul eſſe, cum filius ſub Alexandro demum Severo floruerit; niſi cum Glandorpio ſtatuamus, potius avum fuiſſe, & illum Caſſium Apronianum Coſ. an 944. patrem Dionis ſtatuamus ſub Commodo. Præterea *Apronianus* quidam memoratur in Lege 18. §. 8. Dig. de liberat. legat. Et plurimi *Aproniani* in lapidibus: ut apud Gruter. III. 3. *L. Minutius Apronianus*, ut legendum eſſe, non Munatius apparet ex lapide, quem profert Petrus de Marca in Marca Hiſpanica, lib. 2. c. 16. & alios *Apronianos* in indice Gruteri eſt videre. Cæterum Glandorpius ſibi non conſtans, hic legendum *Nonium Apronianum* cenſet in Noniis, ſed nihil affert, quo firmet hanc conjecturam. Nos, licet hunc dictum fuiſſe Nævium aut Nonium ignoremus, nihil temere mutandum cenſemus. &c. *Burmannus.*

gam in Conſulatu faciunt Pætini (ut Hoſmannus poſt Antonium Auguſtinum ducem, Glandorpium, Voſſium, & Fabricium) ſunt, qui Caſſiodori Chronicon allegantes, eum Athenienſibus jura, ex Draconis, & Solonis, reliquorumque libris, conſcripſiſſe dicant. Quæ magna quidem, & rara ſunt monumenta; & ſi vera deprehendantur, magni, ob noſtri Dionis patrem, ſunt æſtimanda. Sed Caſſiodorus de Hadriano Imperatore loquutus; *Hoc anno*, inquit, *Adrianus Athenienſibus leges petentibus; ex Draconis & Solonis, reliquorumque libris, jura compoſuit.* Idque *M. Annio Vero, & L. Vario Ambibulo Coſſ.*, anno U.C. 879. Nullus proinde locus hîc erat, aut noſtro, aut aliis Apronianis: ut Glandorpius aſſerebat.

8. Convellendis erroribus intenti, in vulgatiſſimus irruamus. Dio noſter vulgò audit, *Dio Caſſius*; cum *Caſſius Dio* appellandus ſit: imperitiæque tribuitur, jam tum a Georgio Merula, & XV. Seculo, ſi hoc ordine nominetur, & non cum vulgo. Ita peritiæ ſedem occupat imperitia, & divagatur, & Plutarchi *Pauli Æmilii* vitam dicunt, veriti aut potius territi, *Æmilium Paullum* recto nominum ordine appellare. Sanè verò ſi errare liceat, dicant, etiam, Ciceronem Tullium, Maronem Virgilium, Naſonem Ovidium, Flaccum Horatium, Martialem Valerium, Paterculum Vellejum, Florum Lucium, Tranquillum Suetonium, Tacitum Cornelium, alioſque ejuſmodi, gentilitio nomine, in finem rejecto nominum. Eleganter ſcimus, hæc inverſio ab elegantioribus græcis latiniſque Scriptoribus olim facta eſt; nec mihi primo id obſervatum. Johannes Rualdus in fine vitæ Plutarchi ad Elogium XV. de ea re, ita ſcripſit: *Veteres Scriptores Prænomen cognomini ſæpe amare poſtponere; Dionem ante omnes. * Sed fortaſſis pullatæ diſcentium turbæ, vulgatum aut obſervatum minus eſt, quod in Dione frequentiſſimè occurrere, mihi olim animadverſum eſt: ut ex hujus loci tranſcriptione admoneor. Ait enim* τὸν Βροῦτον τὸν Μᾶρκον, καὶ τὸν Κάσσιον τὸν Γάϊον: *& nos ejus exemplo (quod facere nuſquam auſus eſt ejus interpres) BRUTUS MARCUS, & CASSIUS CAJUS, nulla religione reddidimus. Si quis igitur offendatur, quod ordine inverſo ac præpoſtero, ita loqui veriti nihil ſimus; advertat tam Græcos, quam Latinos rerum Romanarum ſcriptores, Prænomen cognomini ſæpe amare poſtponere. * Sed in Græcis auctoribus, qui Dione ſtudioſius id fecerit, credo non habemus. Libro 36.* Πείσωνα τὸν Γάϊον. *Libro 37.* τοῦ Κλωδίου τοῦ Ποπλίου. *Libro 38.* Κάτων ὁ Μᾶρκος, ὁ Γαβίνιος ὁ Αὖλος. τὸν τε Ορτήσιον τὸν Κόϊντον. *Libro 42.* τὸν Αντώνιον τὸν Γάϊον, ὁ Πομπήϊος ὁ Γναῖος, ὁ Καικίλιος ὁ Μᾶρκος; *& vulgò paſſim, cum apud eundem, tum apud ejus breviatorem Xiphilinum;* Λούκουλλος Λούκιος, Καῖσαρ Ιούλιος, Ούάρος Κυντίλιος, Γάλβας Σουλπίκιος; *& alia ſine numero. Latini Scriptores &c.* Affert ex Livio exempla, Plinio, Solino, Tacito, & quod mireris, inter Latinos, ex Dionyſio Halicarnaſſeo.

9. Ad ornamentum nos damus latina exempla. Paterculi ſunt *Carbo Papirius, Silo Popedius, Teleſinus Pontius, Cato Porcius, Pollio Aſinius, Marcellus Claudius*, & ſexcenti alii. Senecarum habentur, *Albinovanus Pedo, Gallus Vibius, Otho Junius, Maximus Sertinius, Severus Caſſius, Silo Popedius, Scævola Mutius*, aliique non pauci. Mitto, idem factitantes, Tacitum, Suetonium, Plinium, Lampridium, Spartianum, Capitolinum, Vopiſcum & Gallicanum, quibus frequens eſt hæc inverſio: Ipſumque mitto Dionem (ne dum Halicarnaſſeum, Strabonem, Plutarchum, & Appianum) qui ubi elegantiùs, ibi ſæpiùs ita ſcribit. Sua namque ſunt *Varro Quintilius, Taurus Statilius, Rufus Geminius, Nerva Coccejus, Rufus Virginius, Craſſus Calpurnius, Ælianus Caſperius, Sura Licinius, Fronto Cornelius*: & ejuſmodi infinita. Sed elegantiæ iſtæ ſunt, quæ malè tandem oluiſſent, ſi nunquam recto ordine invenirentur; multoque magis ſi rectè dicere, errori, aut riſui haberetur. *Porcius* enim *Cato*, apud eundem, *Mutius Scævola, Coccejus Nerva*, frequentiùs ſcribuntur; & nemo hinc in errorem labitur; ut credat Porcium eſſe nomen proprium Catonis, Mutium Scævolæ, Coccejum Nervæ. Accidit modò ſecùs homini, qui *Dionem Caſſium* perpetuò dici audiat: & Caſſius nomen gentis, (ut in patre, Caſſio Aproniano, & in pronepote Caſſio Dione, ſub Diocletiano Principe, Conſule) proprium Dionis nomen evaſit; tanquam ac ſi Dio eſſet nomen gentis, aut nomen aliud. Nec Dio ſolum; nam & *Sex. Pompejus Feſtus, Pompejuſque Trogus, Tatius*, vel *Statius Achilles* (Græcus, non nuperus Luſitanus) itidem, uti & *Æmilius Paulus*, corrumpuntur: cum nemo alio ordine, quam *Feſti Pompeji, Trogi Pompeji, Achillis Statii, Pauli Æmilii*, eos nominet. Reliquum nos authores rei etiam habemus Suidam, Photium, Conſtantinum Porphyrogennetam, & Tzetzem; præter antiquos omnes, qui ſolitarium Dionis nomen habent; quod indicat nomen ultimum. Suidas ſcripſit, utrumque nomen: Δίων, ὁ Κάσσιος χρηματίσας. *Dio, cognomento Caſſius*: ideſt *Caſſius Dio*: ſicuti cum ſcribit: Λογγῖνος Κάσσιος, *Caſſius Longinus*; aut propiùs: Πακάτος, ὁ Μινούκιος χρηματίσας. Πωλίων ὁ Οὐαλέριος χρηματίσας; Πωλλίων ὁ Ασίνιος χρηματίσας: *Minucius Pacatus. Valerius Pollio, Aſinius Pollio*; & ſexcenta ejuſmodi. Photius dixit Κασσίου Δίωνος, *Caſſii Dionis*. Porphyrogenneta: Δίωνος Κοκκηϊανοῦ, *Dionis Coccejani*; & Tzetzes qui ecgraphon & ipſe nactus eſt Dionis; pluries hoc ordine Dionis nomina ſcribit: Δίων ὁ Κοκκειανός, *Dio Coccejanus* (Chil. 6. hiſt. 69.) Κοκκηϊανὸς Κάσσιος Δίων *Caſſius Dio Coccejanus* (Chil. 9. hiſt. 275. (Cæterum, aut ſcribit Δίων, aut ſolitariè Κοκκηϊανὸς; quod eſt ſcribere nomen ultimum. Etiam Evagrio Scholaſtico, dum eum ſcripſit Δίωνι τῷ Κασσίῳ (lib. v. cap. ult.) ex genio græcæ linguæ, & ex vi eo loci, articuli præpoſitivi, τῷ, cognomen Dionis eſt indicatum; dicendumque in verſione, *Caſſio Dioni*. Sed dixi jam *Caſſium Apronianum* patrem, & dicam *Caſſium Dionem*, pronepotem; ut vel obduratæ fronti ſit liquidum, item in noſtro ſcribendum, dicendumque *Caſſio Dione*.

10. Ubi ordinem reſtitui nominibus noſtri authoris, redeo ad Hiſtoriam. Dionem pater Romam veniens adduxerit ne, an ſecus, haud conſtat: certe aliquando venit; & nemo ſtatarius dixerit, quonam anno: Unum videtur indubium; Principe M. Aurelio. Ubi maximè humanioribus literis, latinis ante alia, & encyclicis diſciplinis imbutum, par eſt credere: ut de matheſi abundè produnt, quæ ejus habemus opera, machinas dum deſcribit. Ab jure Romano, nemo tunc vel nobiliſſimus abſtinebat: quin nobiliſſimi tantùm juri navabant operam, ut qui cauſarum patrocinia aſſumebant, quoſque judiciis, & Provinciarum regimini, vel juri dicundo, præeſſe oportebat: Quæ pars maxima eſt potentiæ:

a Prin-

a Principe non libertis, aut libertinis, neque populo; ſed ſelectioribus nobilium, communicari ſolitæ; Romanis Equitibus, Senatoribus. Ad hæc Dio patrem habuit Juriſconſultum, Prætorem utique antea, & poſtea Proconſulem: ipſe de jure enucleatiùs, & uberrime ſemper diſſerit, & Provinciis multis præfuit ut videbimus. Prætor Urbanus fuit, qui & patronum in foro Romano egit: unde ei ſimultas cum Juliano, qui imperavit: atque ex profectu etiam colligendum, nam Juri (Romæ potius, quam Beryti) accuratè ſtuduit; non ſub Papiniann, Ulpianoque, Modeſtino, aliove æqualium Juriſconſultiſſimorum; qui tunc florebant: Sed apud Vinidium Verum, Salvium Valentem, Voluſium Metianum, vel Ulpium Marcellum, & Jabolenum, aut Cerbidium Scævolam; qui eos non minus ac Paulum, docuit, & Tryphoninum. Selegerim, ſi optio detur; Cerbidium Scævolam, qui, Rutilio & Forſtero authoribus, Papinianum ipſum & Severum hinc Auguſtum in Jure docuit: unde inter condiſcipulos antiqua conſuetudo, & aliqua amicitia. Diſciplinam militarem quoque aſſecutum, Romana lex & conſuetudo memorata Polybio, moneret; qua poſt poſitam prætextam, a decimo ſeptimo anno, decem ſtipendia cunctos facere, qui ad Magiſtratus, Remque publicam adſpiraſſent, jubebatur; ſi ſub Principibus inconcuſſe ſervata eſſet. Ipſe ſanè Dio ſe militum, dicit (ultimo libro, in Pannonia dum ei præerat) ſpiritus & militarem licentiam ſua diſciplina ſeverè cohibuiſſe.

11. Divini igitur humanique juris Dio peritiſſmus; & rerum gerundarum, prælucente patre aliiſque virorum ſummis, affatim inſtructus, in Senatum allectus eſt. De anno etiam incertum. Sub Commodo autem anno U.C. 933. Caſſius Dio Senator eſt: teſte ipſomet in Commodo. Nec in Senatum allegi potuit, niſi a M. Aurelio Antonino: quo Principe quique doctrina & virtute celebres Romam undique confluebant. Inter quos eſt Sextus, non Empiricus, ſed Plutarchi nepos ex fratre, Stoicus Philoſophus. Quum autem Quintilii fratres Cardianus, & Maximus, & hujus filius Sex. Quintilius Condianus Viri Clariſſimi & Conſulares, a Commodo ſtrangulantur, anno U. C. 936. Commodo IV., & Victorino 2. Coſſ., ſe fuiſſe in Cilicia narrat Dio, ibique oraculum diu antea Condiano factum, & ab eo pingi curatum, intellexiſſe; quod pridem aſpiciebat quidem, ſed neutiquam aſſequebatur, de Quintiliis iſtis loqui. Erat autem tunc Dio penes patrem, nondum quidem Conſulem, ſed tunc Proconſulem hujus Provinciæ. Nam & hanc Provinciam pater, poſt multa & longa munia in Rep., ſub Commodo, allato anno U. C. 936. eſt moderatus. (Chriſti 183, Tillem.) Qui enim ſub Trajano & Hadriano eruditiſſimus id factum opinatur Fabricius, apertè fallitur, T. Vipſtanium, aut C. Ventidium Apronianum dum accipit, pro noſtro Caſſio Aproniano. Nec advertit, hominem Procoſ. ſub Trajano, Hadriano ve, ab anno U. C. 864. circiter, vel 876.; ſi Conſul ſit anno U. C. 944., centenarium, ut minus, & docenarium, hanc fuiſſe dignitatem exerciturum. Proconſul namque ſit nemo non tricenarius: & ab anno U. C. 864. ad 944. quo Caſſius Apronianus eſt Conſul, octoginta labuntur anni. Voſſius in errorem hunc ſuum, traxit, eum alios, tunc Fabricium. Sed Dio ipſe Procoſ. Ciliciæ dicit patrem, dum Commodus imperabat; in pictura Sexti Quintilii de relato oraculo Amphilochi ei facta: nec teſtis alius audiendus. Præfuit autem & Dalmatiæ Apronianus. Sed Apronianum Aſiæ Proconſ. quem futurum Principem Caracallæ nutrix ſomniarat, quæ cauſa ejus necis anno circiter 206. (dum ſub Severo inauditus a Senatu Romano condemnatur) alium a noſtro Aproniano facit ut credam, Dio ipſe qui iſta narrat, & Xiphilinus qui ipſum exſcribit, lib. 76. pag. 863. Si enim pater ejus fuiſſet; nec Dio tantum facinus in patrem ſiluiſſet, nec Xiphilinus epitomator; qui alibi Apronianum, & patrem Dionis, & Conſulem, & admotum Provinciis regundis narrat.

12. Porro autem, haud videtur inveriſimile, Stoicum ſecta fuiſſe & Dionem; quæ per ea tempora latè dominabatur; eamque profitebatur M. Aurelius Auguſtus: qui diſcipulus Chæronæi, domum Apollonii ventitabat, hunc Stoicum auditurus. Adulatio autem Principes Viros ſequitur, umbra noxia: & Auguralis Scientia, in qua paſſim Dio forte aliquando Augur, proditur peritiſſimus, Stoicum etiam vult Dionem: etſi Stoicorum aliqui aſperè habeantur in ejus opere. Sed multi erant habitu & voce Stoici: philoſophi hirta coma, prolixa barba, detrito pallio, longis unguibus, ſordidi, & nunquam loti: in quos nobile eſt ſcomma Tib. Claudii Herodis Attici, per ea tempora Conſulis, qum apud Gellium horum unum intuitus; *Barbam video & pallium*, dixit *Philoſophum non video*. Seculum autem hos bonos; & doctos arbitrabatur; Princeps inter caros annumerabat; Provinciis & Magiſtratibus admovebat; & ſtuduit quiſque videri Stoicus, aut eſſe. Quod ipſe Dio in fine Marci monet; plurimos, inquiens, ſimulaſſe, ſe ita philoſophari, *ὡς ὑπ' αὐτοῦ πλουτίζωνται*, *ut ab eo divitiis augerentur*. Niſi ergo inter ejuſmodi fuit Dio (nam pro Viro candidiſſimo, valida urget ratio) pro veritate hiſtorica, in ſuos etiam Stoicos, locutum eſſe dicendum eſt: quod laudi, non vitio homini debet verti.

13. Prima ergo tyrocinia Dionis, foris militia, & Romæ Forum & actæ cauſæ. Qua in urbe, ubi per otium ei datum eſt, Flavii Arriani, Provincialis ſui, utpote viri Bithyni & Nicomedienſis, qui ſub Hadriano, Præſes fuerat Cappadociæ, philoſophi quoque Stoici (quod aliud eſt argumentum, pro Stoico, ſaltem ſchola, Dione) vitam ſcripſit: initium ejus operum, adhuc adoleſcentis ſub M. Aurelio. Qui merita patris, filii gratiſſimo aucta libro; (nam illi ipſum inſcripſit) remuneratus Dionem; e Foro tempeſtivius educens, in Senatum adlegit. Quæſtura primus magiſtratus erat urbanus, qui novo Senatori peteretur; ætate annorum viginti & ſeptem; quam indulgentia Principis, aliquando biennio contrahebat. In Dione autem non eſt, cur ab ætate legitima recedamus: nam obiiſſe Quæſturam, indubium eſt: Uti & fuiſſe Ædilem exinde, Curulem duco potiùs, quam Cerealem: quia Patriciorum hoc erat, id plebejorum; eoque in munere, curuli ſella (ut Prætor, Conſul, Cenſor, Dictator) ſedit. Porro a Quæſtura ad Ædilitatem poſt biennium gradus erat; ac antiquitùs Comitiis Tributis utique, non verò Centuriatis creabantur. Succedunt Commodianorum temporum tædia: poſt quæ P. Helvius Pertinax Aug. in ſuo breviſſimo Principatu, Dionem, præter alios honores, Prætorem, in ſequentem annum, deſignat: ut in grati animi monumentum, ipſe teſtatur, in M. Didio Juliano. Facta ergo hæc ſunt anno U. C. 946. quo imperavit Pertinax, ætate

Dio-

Dionis ſaltem triginta & octo annorum, ut inferius videbimus: ne dicam quod, *ſub Principibus* hæc ætas erat legitima ad Præturam. Ita per omnes honorum gradus, inoffenſo pede Dio decurrens, jam Prætor urbanus eſt, ſequenti anno 947.: tanta poſt Conſules dignitate, quanta nemini alii Magiſtratuum erat data; Ut qui olim Centuriatis Comitiis creabatur: non Tributis, ut Ædiles, Tribuni Plebis, aliique minores. Prætura namque, unus erat ex quatuor ſummis in Rep. Magiſtratibus: cujus originem, incrementaque, & amplitudinem, Dionis gratia, cito, paucis hîc complectar.

13. Romana plebs, anno U.C. 389. pro plebejo Conſule L. Sextio, ſibi tandem a nobilitate permiſſo, Patribus viciſſim duos novos Magiſtratus conceſſit, qui è Patriciis crearentur, Præturam, Ædilitatemque Curulem. Creatus eſt primus Prætor Sp. Furius Camillus M. F., qui jus in Urbe diceret: quod antea Conſulum, dum & ipſi Prætores dicebantur, munus fuerat. Ita coacti Patres ad unum e plebe Conſulem; judicia ſaltem in Prætore Patricio, ne ſibi in plebem potentia deeſſet, voluerunt. Succeſſu temporis ex uno duo Prætores creati, poſtea quatuor, tandem ſex: quod multitudo creſcens civium id exigeret. L. Cornelius Sulla auxit ad octo: at Cæſar decem, hinc quatuordecim, demum ſexdecim eſſe voluit. Falſuſque eſt Pomponius J.C., de origine Juris, dum Sullanis temporibus author eſt Prætores decem creatos: quod Dio noſter & ipſe peritiſſimus Juris & hiſtoriæ, de Julio tradit Cæſare. Auguſtus denique ad duodecim eos redegit; Tiberiuſque, hortante, Senatu, ut augeret, jurejurando ſe obſtrinxit, non exceſſurum: nec ultra Prætores ſunt aucti, vel imminuti. Ex his octo, de certis criminibus, quæ ex urna ſortiebantur, cognoſcebant: quatuor juri dicundo præerant; Prætor Urbanus, & Peregrinus; & Cereales duo. Urbanus jus tantum dicebat civibus; Peregrinus peregrinis inter ſe, aut cum civibus, litigantibus. Cereales de fideicommiſſis cognoſcebant: additusque aliquando eſt Tutelaris, qui de rebus decerneret ſpectantibus ad tutelam: Et ante poſtque Cornelii Taciti tempora, fuere aliqui ex Prætoribus, qui Ærario etiam præfuiſſe leguntur.

14. Quod ſpectat autem ad Urbanum, etſi par in Eo, & in Peregrino erat poteſtas; major tamen ſuper hunc, alioſque omnes erat Urbani dignitas; ut cui duo Lictores priùs, hinc ſex cum faſcibus apparuerunt, ut coërcerent, & ſummoverent. Ad hæc, iiſdem auſpiciis ac Conſules, creabatur: votiſque ſolennibus, Kal. Januarii in Capitolio nuncupatis, ſumebat prætextam, qua utebatur; inibat munus; proponebatque in Albo ſuo Edictum Prætorium, annalem legem; quod eo anno obſervari vellet: Decemviris ſtlitibus judicandis (hi quinque Romani Equites, & totidem Senatores) qui ex conſilio erant prætorio, cauſas perplexi juris deferebat. Tumque judicium, cui præerat, Centumvirale (quod centum Equites erant judices) & ſub haſta; ejus enim inſignia haſta & gladius: unde ortum illud, ſub haſta vendi. Planiores verò cauſas Equitibus, quos judices delegerat, committebat. Ipſe a tertia ad meridiem, aut nonam jus reddebat: qua de re populum per accenſos monebat ſuos, ſedens pro Tribunali in Sella Curuli eburnea in Comitio, quod pars erat Romani Fori. Alibi Sella ſimili, quæ poſt ipſum vehebatur, poſita ſedebat, & jus quidem, cum opus erat, reddebat; attamen tunc de plano cognoſcere dicebatur: unica ratione, quod non ſederet in Tribunali. Locus hic autem erat editus ac celſus, eorumque capax, qui de Prætorio ſuo erant conſilio, & forſitan aliorum: atque idcircò Centumvirale judicium nunquam fieri pro Tribunali, ſemper de plano legitur, quia tot hominum Tribunal non erat capax. Judices autem dabat Prætor formulamque judicii, non judicabat; & habebat jus habendorum Comitiorum: vocabatque in Curiam Senatum; Conſulibuſque abſentibus, Conſulare munus in Urbe, (extra quam juriſdictio ei nulla) non lege, ſed more majorum ſuſtinebat. Nec illud minimum, quod ludorum publicorum habebat curam: obſervatumque hiſtoriarum eſt monumentis, Prætorem Urbanum, dum Præturam inibat, ludos ſuos, magnificentiſſimos adeo edere eſſe ſolitum; ut in iis magnas plerique opes profuderint. Principum propterea liberalitate ſæpe ſuſtentabantur: ii præſertim, qui affines erant Principis, vel amici. Exemplo ſit Hadrianus Auguſtus, qui, Ælio Spartiano authore, Prætor factus ſub Sura II., & Serviano iterum Coſſ., $\overline{HS}$ iterum $X\overline{X}$. ad ludos edendos a Trajano accepit. Verique ſimile hinc eſt Dionem, qui Conſulatus ſumptus ab Auguſto Alexandro Severo accepit; in his Præturæ, accepturum fuiſſe etiam a Pertinace, ſi Pertinax tum vixiſſet. Peregrinus etiam Prætor, ludos Auguſtales edebat, ſed ab Tiberii temporibus, & ſumptibus ex ærario. Tunc enim Tribuni plebei, cum petiiſſent (ſcribit Tacitus, primo Annalium) ut proprio ſumptu ederent ludos; qui de nomine Auguſti Faſtis additi, Auguſtales vocarentur; decreta eſt quidem eis pecunia ex ærario, utque per Circum triumphali veſte uterentur: curru tamen vehi haud permiſſum. Mox celebratio annua ad Prætorem tranſlata eſt, cui inter cives & peregrinos, juriſdictio eveniſſet. Hæc erant partium, & amplitudinis tunc Præturæ: iſque tum erat Dio.

15. In Ampliſſimo autem Augurum Collegio, facit ut Dionem cooptatum cenſeam, frequentiſſima mentio oſtentorum, portentorumque, ob quæ male audit apud criticos Chriſtianos. Et ſumma Collegia Romæ, quatuor; Pontificum, Augurum, VIIvirorum Epulonum, & XVvirorum Stlitibus judicandis. His cura, quoto quinquennio ludos magnos edundi: eiſque adjecti *Sodales* quoque *Auguſtales*, dicuntur Tacito 3. Annalium. Ipſe illorum meminit Dio, lib. 53. (pag. 496.) ut, ad ſua uſque tempora permanentium. *Καὶ αὕτη μὲν διὰ πέντε ἀεὶ ἐτῶν μέχρι οὗ ἐγίγνετο, ταῖς τέσσαρσιν ἱερωσύναις ἐκ περιτροπῆς μέλουσα· λέγω δὲ τούς τε ποντίφικας καὶ τοὺς οἰωνιστὰς, τούς τε ἑπτὰ καὶ τοὺς πεντεκαίδεκα ἄνδρας καλουμένους. Atque hi ludi quinquennio quoque, in hunc uſque diem celebrati: quorum curatio penes quatuor Collegia Sacerdotum, ordine & in vices. Dico Pontificum, Augurum, Septemvirorum* (Epulonum) *uti appellantur, & Quindecimvirorum* (Stlitibus judicandis.) Porro per horum Sacerdotes Summorum Collegiorum, oſſa Auguſti legi putatum, dicit Suetonius cap. 101. Augures, coronati incedebant, ex Plutarcho in Cæſare (p. 730.) & in agrorum terminis, auſpicia maxime ſpectata. Ei ſanè Sacerdotio tantus honos acceſſit, ut nihil belli domique, niſi auſpicato gereretur: concilia populi, exercitus vocati, ſumma rerum, ubi aves non admiſiſſent, dirimerentur. Augurum enim partes fuerunt, ut aves inſpicerent,

rent, de Cœlo ſervarent, nuntiarent; de prodigiis, ſomniis, oraculis, portentis reſponſa darent, procurationes portentorum edicerent. In quibus totus, & In toto opere Dio eſt. Iidem manu geſtabant lituum, quo templum ac circulum ſibi definiebant, & fines ac regiones, qua involarent, aves, a dextra ac læva in aëre deſcribebant.

16. Interim, ſpe Imperii injecta, L. Septimio Severo, ex interpretatione ſomnii hujus, qui verè eodem anno imperavit; *περὶ τῶν ὀνειράτων, καὶ τῶν σημείων*, *de ſomniis, & ſignis* Dio ſcripſit: eo eventu, ut Severus (cui datis literis Imperium portenderat) dono miſſum Roma a Dione librum, lectum, gratiſſimumque ſibi eſſe, dum reſpondit, teſtatus ſit. Amicitiam cum Severo Dioni reor jam tum ab ſchola Juris Cerbidii Scævolæ, ut dixi, hinc ab Conſulatu Commodi Auguſti IV. & Victorini II. decennio ante; ab U. C. 936. quo Bithyniæ Procoſ. (1) (apud Paſchale Chronicon) Severus fuiſſe, & ibi celebre Apollonium legitur dedicaſſe: & patria Dionis Provincia, ſi meminerimus, eſt Bithynia. Nec ipſe alioqui de ſomniis primus ſcripſit. Artemon Mileſius his libros replevit vigintiduos, quinque Demetrius Phalereus, totidem Hermippus Berytius, tres Geminus Tyrius, duos Panyaſis Halicarnaſſeus. Turba ſunt, qui ante Caſſium ſomnia interpretantur: ex quibus, Athenienſes Antiphon & Philochorus; Telmiſſenſes Apollodorus & Ariſtander. Apollonius fuit Attaliota, Alexander Myndius, Dionyſius Rhodius, Epicharmus Syracuſanus, Nicoſtratus Epheſius, Phœbus Antiochenus, Serapion Aſcalonita, Heraclides Ponticus. Ariſtarchus, Cratippus, Strato, & Ariſtophanes grammaticus, fuêre patria . . . . , & Daldianus Epheſiuſque Artemidorus. Qui illis ipſis Dionis temporibus, quatuor libris Onirocritica complexus, eos Caſſio Maximo dedicavit: forte ex iiſdem Caſſiis atque Dio; quòd Maximum hunc, Phœniciæ Magiſtratum autumant Tillemontius & Fabricius. Hos cunctos facile legit Dio, in primiſque Ariſtotelem Stagiritam, Hippocratemque, qui ſuis vigiliis non hæc ſtudia indigna rati, luculenter etiam de ſomniis, commentaria edidiſſe leguntur. Suadetque rem quoque Artemidorus, qui ſua ſcripturus, undique ex Græcia, Oriente, Italia, & undecumque, authores narrat ſe collegiſſe, qui ante ſe de ſomniis conſcripſerunt. Inter quos, ſi Aſtrampſychum non memoravi, hoc factum; quod Dione poſteriorem, nec valde antiquum, Rigaltius eum ducit.

16. Aſt interea, vix dum in ſequentem annum, Dio Prætor eſt deſignatus; quum Imp. Pertinax trucidatur, & M. Didius Commodus Julianus, immenſa auri vi turpiſſimè empto milite, fit Auguſtus: Tumque ab Dione, univerſoque Senatu; præcipuè ab iis, quos Pertinax honoraverat, trepidatum eſt: quod in hos omnes Didius inſaniret. In Dionem præſertim, quod dum cauſarum patronum agebat in foro Romæ; pro juſtitia tuenda innocentiaque, valde ab ipſo Prætor credidit ſeſe læſum. Præturam enim a Marco, obtinuit Julianus. Diſcrimen tamen, feliciter, tum ſe ſcribit Dio evaſiſſe, qui etiam ſub Severo & Caracalla in Senatu manſit. Etſi aliquando cum Caracalla, Læto II. & Cereali Coſſ., anno U.C. 968. Nicomediæ fuerit in Bithynia; Saturnalibus, cum hic Princeps, epulum ibi præbuit Senatoribus. Nec Conſul ab iis unquam eſt deſignatus: licet proximus a Prætura Urbana, poſt biennium Conſulatus. Quamobrem ſuo genio ſtudiiſque indulgere, coactus potius, quam permiſſus, meditatur, moliturque Romanum opus. Occaſio, ſomnia, & vita, quam ſcripſit Commodi, & Hadriani (hanc etiam ſcripſit ob patrem Apronianum, cujus amplitudini initia ille præbuit) in primis Commodi: cujus vitam Severo miſſam, lectamque & aliis, placuiſſe gaviſus; Genii ſui juſſu, univerſam Romanam Hiſtoriam mente concipit: & colligendis, ſecernendiſque, optimis, quibus uteretur, authoribus, incipit lucubrare. Per decem annos, ab eo anni U. 953., partâ paratâque, ut par erat, maxima ſcriptorum ſuppellectili, ſcribere exorſus eſt: rem perſecutus, ſolidis aliis annis duodecim (annos enim totidem ipſe narrat) diſtributo opere in octo Decades, diviſoque in octoginta libros (quot orationes nempe edidit etiam ejus avus Dio Chryſoſtomus Coccejanus) ab U.C. ad ſua tempora, ad Severum. Sane quod olim ſcribenti placuerat & Jubæ Regi; *Ῥωμαϊκῆς Ἱστορίας* ei titulum fecit Dio, non verò *Ῥωμαϊκῶν Ἱστοριῶν*, aut aliter, velut antiquiorum nonnulli citant: qui titulus ut eſt erroneus, ita *Ῥωμαϊκῶν* etiam eſſet optimus. Sed labor, qui ut plurimum Capuæ (unde Geta, Plautianoque II. Coſſ. anno U.C. 957. ſævientem Veſuvium vidit) ubi ejus latifundia cogitavimus, (2) impenſus eſt, eo teſte, dum in Italia morabatur; aliquandiu eſt intermiſſus, quòd Macrinus poſt Caracallam Princeps, Dionem extra Italiam (Romæ enim erat cum de aſſumpto ab eo, Imperio, literæ in Senatu ſunt recitatæ) miſſum; liberis Aſiæ civitatibus; Smyrneis, nempe, præfecit, & Pergamenis. Sed brevem fuiſſe oportet hanc Præfecturam: etſi namque de claſſoad Cyzicum, a plebejo quodam ad res novas ſolicitata, ſcribat, tamquam ipſemet e propinqua Pergamo, ubi præerat, cognoviſſet; reſque Macrini præcipites ruebant: Attamen paulo poſt, cum Macrinus de Pſeudantonini perduellione literas Romam miſit, Dio jam Romæ erat, ubi in Senatu ait ſe iiſdem interfuiſſe, dum literæ recitantur. At verò dum Elegabalus Romæ Baſſianum adoptat, Dio in Aſia verſabatur, non Romæ; nam in Bithyniam, domum perrexit, & ægrotavit: turpiſſimi forte illius imperii pertæſus; propterea, & agens peregrè. Tandem verò aliquando, ſub Alexandro (ſub Elagabalo namque, quique optimi feriantur) Procoſ. Africæ datus, mox Dalmatiam Præſes transfertur, ac denique Pannoniæ Superioris creatur Præſes. Pro Procoſ. Africæ, Præfectum Ægypti, male dixit Antonius Auguſtinus, in gente Caſſia, & exſcriptor ejus Pitiſcus, in Lexico v. Dio, aut illuſtrator Urſini Auguſtinique Patinus: immemores, Equitem, non verò Senatorem, ut erat Dio, jam tum ab Auguſto, Ægypto præfici.

(1)
M. Aur.
An. 7. L. Statius Quadratus Procoſ. Bithyniæ A.U.C 934.
An. 8. . . . . . Pollio Procoſ. Bithyniæ A.U.C. 935.
An. 9 Septimius Severus Procoſ. Bithyniæ A.U.C 936.
Hi omnes habentur ex Orat. ſacris 2. & 4. Ariſtidis, & ex Actis S. Martyris & Epiſcopi Polycarpi. Videſis notas Valeſii ad Hiſt. Eccl. Euſebii lib. 4. c. 15. pag. 63. Vide Tillem. art. 4. Commodi Imp.

(2) *Traian Empereur* (l'an. 101. de luy 5.) *ordonna qu'on n'admettroit aux charges que ceux qui avoient le tiers de leur bien en fond dans l'Italie.* Tillem. art. 24. de ſa via en fin.
On remarque qu'il (M. Aurele) ordonna que tous les Senateurs avroient au moins le quart de leur bien en Italie. Tillem. ia M. Aurele (ex vita ejus p. 27.) article 28.

ſci. Dalmatiæ olim, ut dixi, præfuit & pater Apronianus: & diutius forſitan quam filius: ſub Marco enim & Commodo, Provinciarum Rectores, ad quinquennium regere ſunt permiſſi.

16. Veriſimile valde eſſet, inter præſtantiſſimos illos Viros, quos Mamæa ſelegit formandis moribus filii, inſtituendoque novo Principi Alexandro, tum adhuc puero; Dionem quoque fuiſſe. Erat Senator Dio, nobiliſſimus, & Vir probus & eruditus; juriſconſultiſſimus, uſu rerum detritus; etiam ab hiſtoria; & philoſophus magni nominis. Attamen Roma tunc aberat, abfuitque etiam aliquanto deinceps, Pergamenis in Aſia adhuc impoſitus & Smyrnæis; & hinc ſemper peregrè variis Provinciis datus Præſes. Verum Alexandro cariſſimus ſemper fuit, ut qui dilexit impensè hiſtoricos: nec abhorret a vero, idcircò a Principe iſto inter ſuos præcipuos eſſe habitum, admotum tribus continenter Provinciis, ſemel ſibi ſuffectum Conſulem, ac iterum ſecum aſſumptum: & impendia ingentia ejus ordinarii Conſulatus, ſuis pro eo ſumptibus, haud obvia munificentia temporum, acta eſſe. Hæc enim omnia ipſe ſibi eveniſſe narrat. Nam Conſul primum fuit, ſed ſuffectus, in ſequiori anni parte: neque dubium, cuinam fuerit ſurrogatus. Ab Alexandro enim ſibi primum Conſul, qui & de ſecundo, cum eodem Principe gloriatur: proinde cum L. Quintilio Marcello Coſ., qui ordinarius Coſ. proceſſit cum Alexandro Aug. a. anno ab U.C. 979.; Cl. Tillemontius opinatur, ſuffectum hunc & non ordinarium Dionis Conſulatum, ab eo geſtum cum Severo Auguſto, ante annum U. C. 963. quo anno Severus obiit. Fluxam verò infirmamque opinionem, mea ſententia, cùm ob alia non ſequitur, tum quod improbabile mihi, ni abſurdum eſt, Exconſulem, a Macrino hinc Smyrnæis & Pergamenis datum Præfectum: quæ tyrocinia erant, poſt magiſtratus minores, quibus aſcendebatur ad Conſulatum. Cæterum Dionis ordinarius Conſulatus, in ſeptimum incidit Severi Alexandri annum, U. C. 982., qui eſt etiam Hiſtoriæ ejus finis.

17. Semel ergo Procos. Dio, bis Præſes, bis Conſul. Procos. Africæ anno U. C. 978. Marcio Ruſo, & L. Turpilio Dextro Coſſ., tertio Alexandri anno. Inſequenti anno Romam rediit, & brevem geſſit Conſulatum primum in parte anni, U.C.979. Hinc ſtatim datus eſt Præſes Dalmatiæ, anno U. C.980. & Præſes item Pannoniæ ſuperiori, ſequenti anno 981. Denique, ut ex Provincia venit Romam, Conſulatum alterum geſſit (ut dictum eſt) anno U. C. 982. Poſtquam enim (extrema do ejus verba, ex libro ultimo) ex Aſia, & Præfectura Smyrnæorum & Pergamenorum ſub Macrino, in Bithyniam venit: Nicææ in patria, ægrotavit. (melius, convaluit: nam ἀῤῥωϛεῖν, quo verbo hîc Dio utitur, juxta Ammonium, propriè domi convaleſcens ſe continere, ſignificat: νοσεῖν verò ægrotare, & in lecto ex valetudine jacere) Reparata ſalute, ex patria Romam, & exinde ad Africæ Proconſulatum profectus: exactoque anno, in Italiam reverſus & Conſul ſuffectus ad breve tempus, hinc recta pene, ut ita dicam, in Dalmatiam, inde in Superiorem Pannoniam miſſus eſt. Qua vix dimiſſa Provincia, dum eſt Romæ; Prætoriani, poſt trucidatum Ulpianum, eum quoque ſunt comminati, quod quum in Pannonia Dio, continenter militibus præfuiſſet, verebantur, ne flagitaret, ut Alexander eos etiam, Pannonicorum vivere cogeret inſtitutis. At Imperator, ratione habita eorum nulla, eum magis honeſtat; ſecumque iterum una deſignat Conſulem; ac ſumptus, qui Conſulatum ineuntibus, opus ſunt; in ſe ſuſcipit erogandos. Moleſte interim hæc ferunt Prætoriani; quamobrem veritus Alexander, ne eum, ubi cum Inſignibus ſpectent imperii, interficiant; ut extra urbem, jubet, alicubi per Italiam Dio maneat, hujus tempore Conſulatus. His geſtis, poſtea Romam venit, & inito Conſulatu digreditur in Campaniam ad Alexandrum; verſatuſque ad dies cum eo aliquot, cumque omni ſecuritate viſus militibus, domum dimiſſus rediit, quòd pedibus laboraret: ut reliquum vitæ hinc tempus, omne tranſigeret in ſua patria. Hoc ipſe credidit apertiſſimè ſibi Genium, cum eſſet in Bithynia, indicaſſe. In ſomnis enim aliquando a Genio ſibi præcipi viſum eſt, ut hos Homericos verſus, (1) ad calcem Hiſtoriæ ſuæ appingeret:

Juppiter e multis crudelibus Hectora telis,
Pulvereque in cæde ſubduxit, bellique tumultu.

quæ poſtrema ſunt in hac Hiſtoria, ejus verba. Utpote qui dexteritate prudentiaque ſua, & ope Numinis, manus effugerit Commodi, Severi, Caracallæ, & Elagabali; & ex publicis curis, bellorumque tumultibus, ſe ſubduxerit ad quietam, ſibique vitam. Colophonem ergo Romanæ Hiſtoriæ, in patria impoſuit Dio; Conſularis emeritus, domi ſuæ: ubi dum cum ætate gravi, & dolore ex pedibus conflictatur, clinicus, aut ſellularius ſenex, quietum animum tenuit a ſcribendo.

18. Uxorem indubiè Dio habuit (quam ferali pompæ a Severo Aug. pro Pertinace imperatæ, ſecum interfuiſſe bis memorat) ex qua natus ignotus nobis, eum cognominem genuit ſibi filium, qui poſt longa munia in Rep., primùm Coſ. fuit cum C. Junio Tiboriano, anno U. C. 1044. Diocletiano Principe; poſtmodum Procoſ. Africæ Tuſco & Aquilino Coſſ. (ex Actis Fabii Maximiliani 4. Idus martii ſub eo martyris) hinc Præf. Urbi, anno U.C.1049. Diocletiano Aug. IV., & Conſtantio Cæſare Coſſ. Eum autem non filium, ſed nepotem Dionis dixi, aliàs tempora non conſtarent. Sit filius Dioni annorum, ut minus, quindecim, anno U. C. 982. jam erit ab anno U. C. 968. ad 1049., ſenex annorum 82.; adde reliquum vitæ, quodcumque velis; nonagenarius prope erit, & Præfectus Urbi in ætate dudum exacta. In nepote, abſurda hæc omnia evitantur. Adde inveriſimile, & neque verum, noſtrum Caſſium uxorem duxiſſe ſexagenarium. Duxerat enim eam jamtum ab anno U. C. 944. ut minus, extremis Commodi, quum Cæſar hic in natali ſuo gladiatorium munus edidit: eamque narrat, & filium, cum aliis Senatorum uxoribus filiiſque, illi ſecum ſpectaculo interfuiſſe. Degenerem autem patri fuiſſe filium probat, nulla ejus memoria hinc a patre. Sed quamdiu Dio vixerit nemo ſcribit: noſque ætatem ejus, ex Senatoria ætate, utcumque aſſequimur. Initiis enim Commodi, anno U.C. 933. jam Dio Senator eſt: & ubi Commodus jam Imperator Romam redit, ei, quam in Senatu habuit, orationi, Dio profitetur ſe interfuiſſe. Senatoriam autem ætatem, quod conſtat omnibus eruditis, ipſe Dio lib. 52. & Ulpianus (L. ad Remp. D. De munerib. & honoribus) viceſimoquinto definit anno: ejuſque ſaltem, tum erat ætatis Dio; & anno ſaltem natus eſt U. C. 909.

(1) Iliad. XI. v. 164.

909. Antoninus Pius dum imperabat. Ab eo enim anno ad hunc U. C. 933., terminis computatis, anni intercurrunt viginti & quinque. Interim ooo a Commodo Senator ſactus eſt Dio, ſed indubie a M. Aurelio, anno ante, bienniove; hique accreſcunt ejus ætati ab anno U, C. 907. vel 908. Quo calculo admiſſo, (admitti autem oportet) viceſimum ſextum, vel viceſimum ſeptimum, tunc anno U. C. 933. Dio agebat annum Senator; Præturam, legitimam ultra ætatem, geſſit anno U. C. 947. annorum triginta novem aut quadraginta; & anno U. C. 982. vitam vixerit, annos quinque ferme, aut ſex & ſeptuaginta.

19. Quamdiu poſtea hinc Dio vixerit, incompertum; duos crediderim, aut tres; ſummùm annos quatuor: & octogenarium, vel propè, tandem occubuiſſe anno U. C. forſan 986.; adhuc Principe Alexandro. Hæ rationes noſtræ. Cl. at Fabricius: *in patria*, inquit, *diem videtur obiiſſe ſupremum, ſeptuagenario, aut propior, aut major: ut potè qui per quadraginta circiter annos, Senatoriam Dignitatem geſſit*. Vajerus nihil determinavit, dum *ſub vitæ declivi*, ipſum remeaſſe ſcribit in patriam: quod Voſſius *extrema* factum *ſenecta* putat: & quique alii vitam Dionis ſcribunt, de hac re altùm ſilent. Poſſet equidem Hiſtoria ulterius non producta, etiam mox vitam defeciſſe, nonnihil arguere, ſuo authori: ſed Dionia ſubeſt ratio; geſtorum alibi veritatem dum ipſe aberat longiſſime ab Italia & ab Senatu; quia noſſe optime, ut decebat accuratum, diligentemque & veridicum Hiſtoricum, non poterat, idcircò a proſequendo opere deſtitiſſe. Præterea nec id evincet, eo anno, quo Dio eſt ſecundùm Coſ.; ſuffectum legi Conſulem Gordianum: (quod poſt Tillemontium, vult Relandus) argumento, quod conſuetum, tantum Principi vivo, aliis verò civiliter, aut naturaliter mortuis Coſſ., Conſules ſufficere, non abſentibus. Eſto namque eo anno ſuffectus ſit Gordianus (qui potiori ratione, occiſo Elagabalo, anno U. C. 975. IV. Idus Martias, ſuffectus eſt Alexandro, tunc primùm Coſ. diceretur) non Dioni, ſed ſuffectus eſt Alexandro, qui *Conſulatum ter tantum iniit ordinarium, ſed primo nundino*, inquit Ælius Lampridius, *ſibi alios ſemper ſuffecit*; contentus Auguſtus tantummodo iniiſſe, & primo geſſiſſe nundino. Notum opinor, ſenundina quoque anno; & nundinum ad bimeſtre; ut Januarius & Februarius, primum nundinum loco allato. Ita, qui *Præturam nobilem*, ait Capitolinus, *geſſerat* Gordianus *poſt juris dictionem, Conſulatum primum iniit cum Antonino Caracallo*, (quod Tillemontius figit anno U. C. 966.) *ſecundum cum Alexandro*: quod uterque Auguſtus Gordianum ſibi Conſulem ſuffecère.

20. Advixerit autem, an ſecùs, noviſſimo Conſulatui ſuo Dio; in eo certè ſuæ Hiſtoriæ finem fecit. Homo dexterrimus ac prudentiſſimus, qui tempora illa bonis omnibus difficillima, adeo feliciter eſt emenſus, ut in eorum nullum impegerit ſcopulorum in quos tot Clariſſimi viri alii, naufragium, ſub truculentis, inſanientibuſque Principibus, pertulerunt. Juvit autem, cavitque ad hæc hominem, ejus ratio ſtudiorum, & ſana Philoſophia: in primis verò Sapientia ab Hiſtoria, magiſtra vitæ: A qua uberrimè, tot variis Gentium, hominumque contrariis eventibus detritus, ne dum edoctus, dum una cum collegis Senatoribus renuntiat octo Principes; Commodum, Julianum, Severumque novit pati; Caracallam verò, Macrinum, & Elagabalum ferre ſapuit & vitare. Seceſſus autem illi, & ſtudia, ſacra fuerunt anchora; & plus ſilere, ſcribereque, quam loqui. Quam ob rem ſibi Dio, ſuoque nomini ſummopere conſuluit: non ſcriptitans, ſed ſcribens æternitati; qui ſibi a ſuo Genio promiſſum memorat, ſuam numquam Hiſtoriam perituram. Veritatem tamen eventus, & laborioſi indefeſſique ſpem viri, potiùs quam Genii oraculum, nos (ſed labore procul dubio, majori) per vicennium & biennium jam curavimus: nempe tot annos, quot ipſe ſuæ Hiſtoriæ ſcribendæ inſumpſit: Quòd, quæ in magnum Reip. uſum Dionis Hiſtoria ſemper fuit, hactenus non ab vulgo, ſed ab erudítiſſimis quibuſque, & optimis ingeniorum operumque æſtimatoribus exſpectatur. Ubi Dio namque loquitur; viri authoritas, qui fruitur fama ſui, prævalet univerſis: eoque ſilente, reliquorum dicta, veluti nutant; & jure quidem. Quod namque ambitioſo nimis apparatu Tacitus facit; id quidem etiam, ſed occultè, & ſilenti agmine, & veluti ac ſi aliud agat, Dio perficit: probè callens, verè politicum ſedulò ſe occulere. Inquirit in cauſas Dio, docet Principes, milites inſtruit, armat Duces; & arcana Imperii, caſuumque ſecreta pandit: virtutem denique laudat, influit; & vitia, tanta arte caſtigat, ut non ars, ſed natura ipſa narrare videatur. Imitator Thucydidis, charactere ſublimi, & eloquentia optimus, Photio teſte ampliſſimo, claritate perſpicuitateque, vel dum intricatiſſima miſcet, frequenter ipſo Thucydide major eſt. Philoſophus fuit Dio, & mathematicus, recti tenax, ſacrorum callentiſſimus, Juris ſciens, regnandi arte peritus, & humanioribus artibus luculenter imbutus. Non odio quidquam ſcripſit, aut negligentia omiſit, nec ſtudio partium ſe abripi paſſus eſt: & hiſtoricam libertatem, ſine amarulentia, aut immodeſtia, præ oculis ſemper habuit. Æternum denique ſibi conſtans & ſimilis, famam figuramque animi ſui, nobis reliquit: non imaginibus, (etſi plena imaginibus ejus Domus) quæ marmore aut ebore finguntur: nam ut vultus hominum, ita ſimulacra vultus, imbecilla ac mortalia ſunt; ſed hoc opere, hac forma mentis æterna, quam tenere & exprimere, non per alienam materiam & artem, ſed ſuis ipſe moribus potuit & ingenio. Quidquid miramur, manet; manſurumque eſt in animis hominum, in æternitate temporum, fama rerum. Nam multos veterum, velut inglorios & ignobiles, oblivio obruit; Dio poſteritati narratus & traditus, ſuperſtes erit: (1) celebrior ex Hiſtoria, quam ex Trabea aut Palmata, quas induit; & Imperio dignior, quam abjectus Afer Macrinus, aut monſtrum Imperatorum Syrus, fœdiſſimus Elagabalus.

21. Domum habuit nobiliſſimam in Palatio, ab ipſo potiùs exſtructam, quam ab Aproniano ejus patre: quod ipſe ultra annos quadraginta Senator Romæ fixus, loco tutiſſimo, & commodo ad Præturam, vicinam Foro, ad Senatum, ad Principem in Palatio, de domo magis debuit cogitaſſe. Ea fuit inter ædem Jovis Victoris, & Curiam veterem; teſte anonymo, qui ſub Arcadio & Honorio, deſcriptionem Urbis Romæ poſteris commendavit. Is Regione X., *Palatium*, inquit, *continet Caſam Romuli, Ædem Matris Deûm, & Apollinis Rhamnuſis; Pentapylum, Domum Auguſtanam, & Tiberianam;*

Ædem

(1) Ita de Socero ſuo Agricola Tacitus. Ea nos potiori jure Dioni noſtro, poſſe credimus applicari.

P R O L E G O M E N A.

Ædem Jovis Victoris, DOMUM DIONIS, *Curiam veterem*, &c. In cujus Commentario Pancirolus (pag. 182.) *Domum Dionis:* ſcribit, *credo Caſſii, Cocceji cognominati, ex Nicæa Civitate Bithyniæ, nobilis Hiſtoriographi, qui LXXX. libris, in Decades VIII. diviſis, Romanorum Hiſtoriam, uſque ad Alexandrum Mamææ eſt proſecutus: ut Suidas refert. Aproniani Dalmatiæ & Ciliciæ Præſidis filius fuit* (ignorat & Conſulatum) *Senator Africam Procos; Dalmatiam & Pannoniam Præſes rexit. Demum Conſul fuit. Ejus domus, ut inſignis hic ponitur. Victor pro Dione ponit* Dionyſii. *Sed mihi alia lectio magis placet.* Recte omnia, quorum partem eſt legere in Theſauro Pitiſci, verbo *Domus:* ſed turpi mendo; quod nobilem hunc Hiſtoriagraphum, *ſub Diocletiano* facit Conſulem; nepote pro avo ſumpto. Diſplicet hîc & aliud in Pitiſco, quod apud Victorem legi *Dionyſii* audito, ipſe non Pancirolo conſentit, ſed cum Nardino in Roma veteri, quærit de quonam hoc Dionyſio. *At cujus?* inquiens, *Nomen græcum hoc, & forſan alicujus artificis, aut artium profeſſoris percelebris. Dionyſii Iconographi meminit Plinius & Medici. Fuit & Pictor, nec non alius ſtatuarius; multique eo nomine alii. Cujus eam fuiſſe ex his dixerit?* Neutrius horum dico: quę mendicabula hominum pudet invehere in Palatium: noſtri Dionis fuit; qui non Victoris errore, ſed amanuenſium lapſu, *Dionys*, quandoque ſcribitur, & hinc ſequioribus, tanquam dimidiatus, temerè factus integer *Dionyſii*. De mendo non dubium, ſed certiſſimum. Etiam in editis Excerptorum, in metopo, *Dionys* legitur; nec alii, dixerim, Dio notior, quam Valeſio, & Urſino. Etiam in antiqua inſcriptione apud Gruterum, legitur *Alexandro Aug. III. & Dionyſio Coſ.*, quod ex ſcriptoris quoque licentia factum dico, qui legere maluerit *Dionyſio*, quam *Dione II.* Quis enim ignorat Dionem noſtrum, cum Alexandro Aug. III. ſecundò fuiſſe Conſulem, & nullatenus fictum hunc Dionyſium? Cæterum Dio ſubſcriptus legitur ſecundo ſuo hoc Conſulatu, viginti Codicis legibus plurium titulorum, ita ſemper, *Dione II. Coſ.* (1) Sed de his affatim, & pro cauſa.

22. Æternum autem nomen hoc domui partum duco, ob celeberrimum nomen Domini; & a magnificentia, amplitudineque & firmitate ædificii; ab elegantia Architectonices; a marmoribus, exquiſitiſque columnis; & ab Deorum Signis: in primis Deæ Fortunæ (cui toto paſſim opere, ſe ſuaq; omnia devotiſſimum refert Dio) aliiſque ornamentis, quæ poſt duo ſecula & eo amplius, ad tempora Arcadii & Honorii, florentiſſimam famam adhuc ſibi Dominoque ſuo, apud Populum, qui mirifice hiſce rapitur, ſervabat. Quod præter Deorum ædes, publicaque ædificia, & Domos Cæſarum, paucis primorum aut Conſulum aut Prætorum, fuerat datum fato. A ſitu denique, ad auſtrum Palatii, ubi ædes Jovis Victoris, & vetus Curia, inter quas, ut dixi, Dionis domus: putem ad ædem pręter propter modo S. Anaſtaſię, ad Arcum Jani: undè via brevis ad Capitolium. Alexander Donatus, qui recte domum Tiberianam ſiſtit ad Velabrum (ubi modo S. Georgii ad Velabrum) neſcio cur veterem Curiam ad Arcum reponat Conſtantini. Nam cum (ex ipſo) domus Tiberiana ſit, ad Velabrum; ędes Jovis Victoris ſit deinceps; & Domus Dionis, poſt ędem S. Anaſtaſię eſſe oportuit.

23. Præter Romanam Hiſtoriam; quæ Dio ſcripſerit, multa Suidas adſtruit: Ἔγραψε, inquiens, Ῥωμαϊκὴν Ἱστορίαν ἐν βιβλίοις π'. διαιροῦνται δὲ κατὰ δεκάδας· Περσικά· Γετικά· Ἐνόδια· τὰ κατὰ Τραϊανόν· Βίον Ἀρριανοῦ τοῦ Φιλοσόφου. *Scripſit Romanæ Hiſtoriæ libros 80., in decades diſtributos. Item Perſica, Getica, Enodia, Res a Trajano geſtas, & Vitam Arriani philoſophi.* Librum *de ſomniis & prodigiis*, non novit, aut obliviſcitur, qui multa non ſua Dioni appingit. Getica dudum eſt, ex quo non Voſſius, aliique in communi verſati errore, ſed Cl. Ludolphus Kuſterus ad Suidam, ad Dionem Chryſoſtomum ſpęctare oſtendit: & hinc nuperus etiam editor Philoſtrati. *Dionem Caſſium*, verba ſunt Kuſteri, *cum Dione Chryſoſtomo Suidas hic confudit. Poſteriori enim Getica tribuenda eſſe diſcimus ex Philoſtrato, qui libro 2. de vitis Sophiſtarum pag. 491. expreſsè refert, Dionem Chryſoſtomum de iſto argumento ſcripſiſſe.* Non inſuetum equidem plures idem tractare argumentum; Sed *Getica* mox Suidas, Dioni Chryſoſtomo non aſſignat: adeo verum eſt noſtro dare, quæ alteri eripuerat. Dacica Trajanus ſcripſerat; amici, Dio Chryſoſtomus (quod olim ad eos profugerat, & diu ibi manſit) Getica; Arrianus Alanica, Parthica, Bithynica deſcripſerunt. Nec *Perſica*, quod primus novi, *Dionis* ſunt. Opus ea *Dinonis* ſunt, qui Tarentinorum Dux, & Clitarchi pater, vixit Magni Alexandri tempore, & ſcripſit *Perſica*: teſtibus Plutarcho in Themiſtocle, in libro de Iſide & Oſiride, in Alexandro: Plinio lib. x. cap. 49. Æliano de Animalib. lib. 17. cap. 10., & Variæ Hiſtoriæ lib. 7. cap. 1.: Athenæo Dipnoſoph. lib. 2. Cornelio Nepote in Conone, Luciano in Macrobiis: ipſo Laërtio (ex cujus alibi corrupta lectione, totus hic ortus error) in Proœmio ſui Operis, vitæ Philoſophorum. Voſſius in Hiſtoricis Græcis lib. 4. cap. 8. de Dinone locutus, rectè monet, nunc ſcribi Δίνων, nunc verò Δείνων; & benè ſcribit: *Diogenes Laërtius in Protagora, citat Dionis* Δίωνος Perſica. *Sed* Dinonis Δίνωνος *planè legendum eſſe liquet, ex authoribus allatis, ipſoque Laërtio in Proœmio*; ubi Δείνων citatur, & ejus Περσικά. Voſſius tanta vidit. Mirum proinde eundem non cognoviſſe, malè a Suida, *Perſica* iſta Dioni tribui. Aurea (obiter dictum jubeo) illa fuit Dinonis vox, a Plutarcho in Quæſtionibus Græcis relata, ex Apollodoro in ῥήτορι, qua cum præco, poſt ſententiam a Dinone aliiſque dictam, pronunciaſſet: *Hæc ſententia, ſuffragia habet plura*; ipſe liberè continuòque ſubjecit: *Sed mea habet ſuffragia meliora.*

24. Scripſiſſe Dionem Ἐνόδια, vult Suidas: & quid ſint hîc *Enodia* adhuc quæro. Kuſterus neſcire ſe rem teſtatur; idem facit Voſſius: & Wolfius Hieronymus, qui Ἰνδικά emendat, ſuo marte, dubitem an rem tangat: *Itineraria.* Ab ὁδός, eſt ἐνόδιος, & ἐνόδιος proſa, *in via ſitus, in via habitans*: unde Mercurii, & Hecates epitheton, qui in viis collocabantur, & colebantur, ad fauſtum iter. Ἐνόδια etiam dicuntur, *quæ in via occurrunt.* Si hæc admittas, titulus illius operis poteſt fingi: *De his, quæ fauſta occurrunt, in itineribus*; & Dio in ipſis, ſua auſpicatiora itinera deſcripſerit. Sed vereor homini hoc

 etiam

(1) Ii ſunt: De procur. In quibus cauſis in integr. De inofficioſo teſtam: De probationib. De compenſat. Sin cenſ. v. reliq. De dot. caut.: De donationibus inter vir. & ux.: De repudiis: De adminiſtr. tut.: De ſuſpect. tut. De excuſat. tut. De his, quæ ut indign. De jure Domin. impetr. De fidejuſſorib. De pactis: De ſententiis & interloc. Ex quibus cauſis infamia.

etiam afflictum opus. Reſtant res a Trajano geſtæ; nam Arriani vitam (utinam nō deperditam) indubium eſt a Dione profectam eſſe: libereque teneo, res Trajani, non Dionis noſtri, ſed Chryſoſtomi eſſe opus; qui διέτριψε τὸ πλεῖστον παρὰ Τραιανῷ Καίσαρι, ὡς καὶ συγκαθίζεσθαι ἐν τῷ βασιλικῷ ὀχήματι, *maximam ætatis partem apud Trajanum Imperatorem exegit, ita ut etiam in curru Imperatorio cum ipſo ſederet:* ut ex Philoſtrato ipſe Suidas narrat. Is novit Trajani omnia, is deſcripſerit, quæ longe lateque ille bella & itinera ſenex geſſit per Orientem: eaque Dio noſter, quod probè hodieque in ejus hac Hiſtoria cernitur, ſuo operi fusè inſeruit. Ipſe ſanè ſe Trajani res vel itinera, ſeparatim a ſua Hiſtoria, antea ſcripſiſſe nuſquam dicit; quod tamen ait de rebus Commodi: & e regione, non leve argumentum eſt. Adde dicendi characterem, a Dionio diverſiſſimum, ex fragmentis ejus operis, quæ paſſim apud Suidam occurrunt; verbo προσκόπτων, Ἔδεσσα, Ἐλλέβιμ, Φυλάρχην, Χώμα, atque alibi: etſi Chryſoſtomi nomine non allato. Quam autem Commodi vitam ante Hiſtoriam ſcripſit Dio, quod Suidas eam non refert; argumento eſt, opellam neglectam oppidò, poſtquam in magnum opus intulit eam Dio, nec ad poſteros tranſiiſſe.

25. Quod ergo tutò tenere poſſumus; nihil aliud ſcripſit Caſſius, quam Arriani vitam, & Commodi; Commentaria ad Severi ſomnia & Signa; & Romanæ Hiſtoriæ octo Decades. Arriani vita funditus periit, magno Reip. incommodo: res Commodi in Hiſtoriam tranſierunt: & Hiſtoria, quam, utcumque redintegravimus, partim periit. De ſomniis & ſignis fragmentum, nacti nos primi, apud Johannem Tzetzem; e Chiliade ejus quarta, Hiſtoria 132. a verſu 266., huc afferre non abs re ducimus:

Γέλωνα Συρακούσιον καθ' ὕπνους δὲ βοῶντα·
Κεραυνοβλὴς γὰρ ἔδοξεν ὀνείροις γεγονέναι·
Ὁ κύων θορυβούμενον ἀμέτρως γνοὺς ἐκεῖνον,
Καθυλακτῶν οὐκ ἔληξεν, ἕως ἐγείρει τοῦτον.
Τοῦτον ἐξέσωσέ ποτε καὶ λύκος ἐκ θανάτου.
Σχολῇ προσκαθημένου γὰρ ἔτι παιδίου ὄντος,
Λύκος ἐλθὼν ἀφήρπαξε τὴν δέλτον τὴν ἐκείνου.
Τοῦ δὲ δραμόντος πρὸς αὐτὸν τὸν λύκον, καὶ τὴν δέλτον,
Κατασεισθεῖσα ἡ σχολὴ, βαθρόθεν κατεπίπτει,
Καὶ σύμπαντας ἀπέκτεινε παῖδας σὺν διδασκάλῳ.
Τῶν παίδων δὲ τὸν ἀριθμὸν οἱ συγγραφεῖς βοῶσι,
Τιμαῖος, Διονύσιος, Διόδωρος, καὶ Δίων,
Πλείω τελοῦντα ἑκατόν· τὸ δ' ἀκριβὲς οὐκ οἶδα.
Dum Gelo in ſomnis clamat Syracuſius,
Quod ſibi videbatur tangi fulmine;
Canis turbatum noſcens illum nimium,
Latrare non deſiſtit, donec excitat.
Quem Lupus olim quoque a morte liberat.
Scholæ namque ſedenti adhuc puerulo,
Lupus ingreſſus, librum manu rapuit:
Qui cum poſt ipſum pro re rapta curreret,
Commota ſchola, a fundamentis corruit,
Et omnes cum magiſtro occidit pueros.
Authores ſignant puerorum numerum,
Timæus, Diodorus, Dionyſius,
Et Dio, ſupra centum: verum neſcio.

Habet & hæc Claudius Ælianus Hiſtoriæ Animal. lib. 13. c. 1. & in varia Hiſtoria lib. 1. c. 15. ad verbum pene. Æqualis Dioni, & poſt hoc opus editum ſua ſcribens, ni e Timæo, Diodoro, Dionyſioque allatis ea habuit; a Dione illa divulſiſſe credendus eſt (1).

HISTORICA DIONIS BIBLIOTHECA.

CAP. III.

1. HAbuit autē indubiè ſuam Dio Bibliothecam, præcipuè hiſtoricorum, ex quibus in Romanam hanc Hiſtoriam ſua omnia derivavit. Quos autem decem annis collegit, comparavitque, ingenuè profeſſum, Pliniano more, dum operi ſuo præfabatur, oportuit, ſaltem ut ſuis dictis fidem conciliaret: multos ſanè in decurſu operis ipſe innuit Noſque de Lectoribus noſtris male duceremus mereri ſi authores illos, parte maxima jam deperditos, aſſecuti (operæ namque pretium eſſe duximus, & illos inveſtigare) nobis ſolis innotuiſſe pateremur. Age ergo in hoc Dionis ſacratius Athenæum, Lectores eruditi admittantur; & Græcos Latinoſque Hiſtoricos, quos diligentiſſimus rerum verique indagator Dio, & nunquam volvendi bonos authores piger, legiſſe debuit valuitque, eis per claſſes, & tempora digeramus. Fons Dioni Polybius fuit, Siculus Diodorus, Dionyſius Halicarnaſſeus, Appianus Alexandrinus, & Plutarchus Chæronenſis: ex quibus ei authores innumeri innotuerunt. Initium mihi & exemplum a priſca Italia, unde Dio; & deinceps ſecum.

2. Inter multos, qui Italica conſcripſerunt, tenuſque nomine evaſère, Ageſilaus eſt, Antigonus Caryſtius, Lycus Butheras, Timæus, non ille Locrus, ſed Tauromenius, Ariſtocles Rhodius, Alexarchus, & Mileſius Ariſtides. Chryſippus Solenſis eadem ſcripſit, uti & Clitophon Rhodius, & Conon, & Dercyllus, & Diocles Peparethius, & Dorotheus Athenienſis, & Doſitheus, & Promathion,

(1) Ælianus variæ Hiſtoriæ lib. 1. c. 13. Περὶ Γέλωνος. de Gelone.
Ὁ Συρακούσιος Γέλων κατ' ὄναρ ἐβέβλητο κεραυνῷ, καὶ διὰ τοῦτο ἐβόα, οὐκ ἀμυδρὸν, οὐδὲ ἀσθενὲς, ὡς ἐν ὀνείρῳ, ἀλλ' ἀνδρικῶς, ἅτε δεινῶς ἐκπλαγεὶς ὑπὸ τοῦ δέους. ὁ δὲ κύων, ὅσπερ οὖν αὐτῷ παρεκάθευδεν, ἐκ τῆς βοῆς διεταράχθη, καὶ περιβὰς αὐτὸν, ὑλάκτει πάνυ σφοδρῶς ἀπειλητικὸν καὶ σύντονον. Καὶ ἐκ τούτου ὁ Γέλων ἅμα τε ἀφυπνίσθη, καὶ τοῦ δέους ἀφίετο. *Gelon Syracuſius per inſomnium ictus fulmine, exclamavit non tacite, neque infirma voce, ut ſolet in ſomniis fieri, ſed ſtrenue, tamquam graviſſimo metu perculſus. At canis, qui prope eum dormiebat, vociferatione perturbatus, & ſupra eum conſiſtens, vehementer & terribiliter latrabat. Atq; his Gelon expergefactus, metu ſolutus eſt.*
Idem Hiſt. Animalium lib. 13. c. 1.
Γέλωνος δὲ τοῦ Συρακουσίου παιδὸς ὄντος, λύκος μέγιστος εἰσπηδήσας ἐς τὸ διδασκαλεῖον, ἥρπασεν τῶν χειρῶν τοῖς ὀδοῦσι τὴν δέλτον. καὶ ὁ Γέλων ἐξαναστὰς τοῦ θάκου ἐδίωκεν αὐτὸν, τὸ μὲν θηρίον μὴ καταπτήξας, περιεχόμενος δὲ τῆς δέλτου ἰσχυρῶς. ἐπεὶ δὲ ἔξω τοῦ διδασκαλείου ἐγένετο, τὸ μὲν κατηνέχθη, καὶ τοὺς παῖδας σὺν τῷ διδασκάλῳ κατέλαβε. θείᾳ δὲ προμηθείᾳ ὁ Γέλων περιῆν μόνος. καὶ τό γε παράδοξον. οὐκ ἀπέκτεινεν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἔσωσε λύκος. *Lupus maxima magnitudine, cum in ludum invaſiſſet, & de manibus Gelonis Syracuſani pueri tabellas dentib. rapuiſſet, Gelon de ſede ſurrexit, non quidem feram timore perterrens, ſed acerrimo tabellarum ſuarum deſiderio, eum inſequebatur. Poſtea autem quam hic extra tabernam ludi literarii fuiſſet; hac quidem labem fecit & repentina ruina concidens, pueros una cum præceptore confecit & oppreſſit. Solus Gelon Divina providentia munere, ſodalibus ſuis ſuperfuit. Quod ipſum (non a Lupo occiſum, ſed potius ſervatum fuiſſe, magnum profectò admirationem habet.*

thion, & Pyrocles Samius, & Theophilus, & Theotimus. Xenion quoque Italica condidit, & pariter Alcimus Siculus; inſtarque Hippios Rhegini, qui origines urbium Italicarum reliquit (jam tum ab temporibus Darii & Xerſis Regum) C. Julius Hyginus, Hiſpanus genere, & Auguſti libertus, ſcripſit pleniſſime de ſitu urbium Italicarum. Antiochus Xenophanis, & qui eum refert, Antiochus Syracuſius, origines item Italicas tradiderunt. Utque miſſos faciam, Demagoram, Agathyllum, Cephelonem Gergithium, Damaſtem Sigeenſem, Ariſtotelem Stagiritam, Calliam, Philiſtumque Syracuſios, Dionyſium Chalcidenſem, Hellanicum Lesbinm, Xanthum Lydum, Carminium, alioſque qui de rebus Italiæ conſcripſerunt; Sybaritica Clitonymus; res Cumanas Sibyllamque Demo Hyperochus Cumanus, Umbricam hiſtoriam Zenodotus Trœzenius, & Hetruſcarum rerum Commentaria, Soſtratus quidem Phanagorites, multis libris, ſed viginti Claudius Cæſar græco idiomate tradiderunt. Ac tandem, ſi cui uſui erant recentiores, niſi antiquiſſimæ, res Siciliæ; eas ediderunt (præter laudatos modo Calliam, Timæum, Lycum, & Ariſtidem) cùm Agrigentinus Philinus, Hermejas Methymnæus, Artemon Pergamenus, atque Athanis; tum Dorotheus Athenienſis, & Doſitheus, & Siculi Dionyſius & Diodorus.

3. Ad geſta tranſeo Romanorum; quorum Annales ab U.C. & Hiſtorias, ad ſua plerique tempora adduxerunt, hinc Cn. Nævius, Q. Ennius, Num. Fabius Pictor, Q. Fabius Pictor, C. Licinius Macer, L. Cincius Alimentus; illinc M. Porcius Cato, C. Acilius Glabrio, L. Scribonius Libo, & Calpurnius Piſo Frugi. Adhuc autem tunc proſtabant L. Caſſius Hemina, A. Poſtumius Albinus, A. Fabius Maximus, C. Fannius, L. Attius, Cn. Gellius, & Sex. Clodius Licinus: & oportuit etiam volutare Q. Valerium Antiatem, C. Junium Gracchanum, L. Valerium Feneſtellam, (1) C. Procilium, Sex. Venonium Vindicem, non ſecus ac L. Arunculejum Cottam, M. Terentium Varronem, Q. Hortenſium Hortalum, Q. Lutatium Catulum, & C. Julium Senatorem. Porrò tum nec difficiles erant inventu, Q. Ælius Tubero, M. Æmilius Lepidus, Cn. Aufidius Baſſus, P. Cornelius Scipio Africani F., L. Cornelius Siſenna, M. Tullius Cicero, T. Pomponius Atticus, M. Artorius Naſo, M. Junius Brutus, Tanuſius Geminus, C. Vellejus Paterculus, T. Livius, L. Annæus Florus, Æmilius Macer, C. Julius Cæſar, Annius Fæcialis, Tib. Claudius Cæſar, A. Gabinius, Sulpicius Galba, C. Cornelius Tacitus, C. Suetonius Tranquillus, Sex. Pompejus Trogus; Cornelius Nepos, & Q. Aſconius Pædianus. Qui omnes Latinè, aut Græcè, & ſoluta aut ligata oratione res Romanas, omnes ferme Latina gente; ab initiis deſcripſerunt. Quod verò ad homines ſpectat Græcos, eoque nomine Dioni parabiliores, Polybius primas obtinet, Cornelius Alexander dictus Polyhiſtor, Poſidonius Apamenus, M. Pompilius Andronicus, L. Cœlius Antipater, Diodorus Siculus, Dionyſius Halicarnaſſeus, Strabo Amaſenus, Juba Rex Maurus, & Nicolaus Damaſcenus: ſecundas verò Agatharchides Cnidius, Memnon, Favorinus Arelatenſis, Ptolemæus, & Appianus Alexandrini; & Butas, & Clemens, & Diocles, & Plutarchus.

4. Gallica Calliſthenes tradidit Sybarita (ex celeberrima illa Sybari) qui quæ Galli Senones Romæ, & inde digreſſi, per noſtras Regiones Campaniæ, Apuliæ & Calabriæ, aliaſque in Regno Neapolitano geſſerunt, ſcripſit: & quanta modo jactura! Clitophon Rhodius eadem exaravit, præſertim verò Demetrius Byzantius, qui Gallorum ex Europa in Aſiam cum Rege eorum Brenno, tranſitum deſcripſit, coævus, Olympiade 125.

5. Ad Scriptores rerum digredior ſingularium. Res Pyrrhi in Italia & Sicilia geſtas, Zeno Cottiæus (qui Alexandri floruit magni tempore) literis conſignavit, Callias Syracuſius, Timæus Tauromenius, Lycus Butheras Rheginus (ex quo ut cive, & æquali rebus, quas Decium Campanum Romanoſque milites, Dio Rhegii geſſiſſe narrat, opinor ducere) Diodorus Siculus ex Agyrio, & Dionyſius Halicarnaſſeus & Plutarchus Chæroneus. Res Hannibalis in Italia, Punicaſque, Chryſippus Solenſis ſcripſit, Soſilus Ilienſis; qui cæteroqui in Græcis Hannibalis magiſter, & nugarum anilium conſarcinator, vix nomine Hiſtorici dignus dicitur a Polybio; Eumaehus civis Neapolitanus, a quo, ut autopte Dionem duco accepiſſe, quæ de Neapolitanis narrat cum Hannibale, & quæ de Nucerinis, Nolanis, Acerraniſque: & quæque alia Campana, etiam Zonaræ epitomaticum inſtitutum nobis eripuit. Ita Scriptores Patrios; fatum, tempus edax, & barbari Patriæ inviderunt. Hannibalem ſcripſit etiam L. Cœlius Antipater, dum adhuc Gracchorum turbæ fervebant. Bella Punica primus Zeno tradidit Cittiæus, hinc Philinus Agrigentinus, qui ſignatè bellum Carthaginenſes inter, Romanoſque circa Siciliam deſcripſit, & Q. Fabius Pictor. Sed, ut hic Romanis nimis addictus, quædam longe aliter narrat ac geſta ſunt; itidem Philinus familiaris Hannibali, partium ſtudio, nimium velificatur honori Carthaginenſium. Idem argumentum Cn. Nævius, tractavit, qui bellum Punicum primum, in quo militavit, verſibus ſcripſit jambicis, & paulo poſt eam ſecundo, Heroico carmine Q. Ennius. Eadem proſequutus eſt M. Porcius Cato, L. Caſſius Hemina, Polybius Megalopolitanus, Hippagoras, qui famam ſibi proprie peperit, opere de Carthaginenſi Republica ejuſque rebus, L. Arruntius Stella; T. Livius, C. Silius Italicus (ſed poëticè) Alfius Avitus, & L. Annæus Florus. Etiam Hannibal ille magnus, tempus nanciſci ſapiit, quo græce ſcriberet de Cn. Manlii Vulſonis in Aſia rebus geſtis. Virtus hominem eò impulit.

6. Quod ad bella attinet alia, Numantinum P. Rutilius Rufus græce ſcripſit, in quo Tribunus militum, ſub P. Cornelio Scipione Africano Æmiliano militaverat; Polybius Scipioni cariſſimus, & L. Cornelius Siſenna rebus æqualis. Caſus Pruſiæ Regis, Nicander Chalcedonius tradidit; & eos Philippi & Perſei cum Romanis, Strato. Aſclepiadem Bithynum, oriundum Nicæa Dionis patria, Apamiæ verò natum, nemo dubitet, an Dio legerit, habuerit, in Bithynicis, ſub Attalo Rege & Eumene ſcriptis; & hinc refixis continuatiſque a Bithyno etiam Nicomedienſi, Arriano ſuo (cujus; ut diximus, vitam ſcripſit) pariter in Bithynicis. Jugurthinum bellum C. Saluſtius Criſpus dedit: quod Græcæ fidei Zenobius Sophiſta ſub Hadriano vertit; & Conjurationem Catilinariam; quam ſe legiſſe Dio ipſe, libris 40. & 43. expreſſe teſtatur.

Sul-

(1) *C. Valerius Feneſtella*, habetur in Inſcriptione Numi Auguſti *Duumvir cum L. Caſſio*, apud Fitiſcum verbo *Feneſtella*.

Sullanas res Sulla ipſe in ſuis Commentariis, modo allatus L. Cornelius Siſenna, & Plutarchus ſcripſit; C. Marii verò geſta M. Tullius Cicero, C. Oppius Metellus, & L. Calpurnius Piſo. Sequuntur Cimbrica, quæ A. Licinius Archia (poëta pro quo Cicero habuit orationem) & Dorotheus concinnarunt: etſi id hic, in rerum Sicularum opere ſcripſerit, libro 4. ubi, ut Marius bello Cimbrico vivus, narrat, ſomnio monitus Calpurniam filiam ſacrificavit. Quod Sociale & Marſicum, & Italicum bellum dicitur, amicus Ciceronis, & certe Aquinas, Caſſinaſve, L. Lucceius deſcripſit, & Alexander Epheſius Polyhiſtor, L. Licinius Lucullus (celeberrimus ille) omnes contemporanei, & pars rerum maxima. Poſt Sociale, Servile (1) quod natum eſt, duce Spartaco, bellum, Cæcilius Siculus Calactianus, deſcripſit omnium diligentiſſime: Sequanicum M. Terentius Varro, non Romanus ille; ſed Atacinus ex Galliis: Hiſtricum Hoſtius: Cypriam M. Porcii Catonis minoris expeditionem Munatius Rufus: & C. Oppius Metellus bellum Hiſpanienſe: Gallicum C. Julius Cæſar, idem qui eos domuit, & A. Hirtius proſequuntur. Bellum inter Brutum & Cæſarem P. Volumnius Eutrapelus ſcripſit; inter Cæſarem & Pompejum C. Aſinius Pollio (quæ libertus Aſinius Pollio Trallianus, græce ex latino vertit) Cn. Aufidius Baſſus, Tib. Claudius Cæſar, & M. Annæus Lucanus. Prælium denique inter Auguſtum & M. Antonium, ad Promontorium Actium, C. Rabirius poſteris commendavit.

7. Lucullum Memnon, & Plutarchus; ejus verò triumphum, qui ei interfuit, C. Memmius tradiderunt. Parthicam M. Antonii expeditionem, autoptes ſcripſit Q. Dellius. Bellum Siculum Cornelius Severus conſcripſit. Mithridatis res abundè conſignarunt Cornelius Balbus Theophanes, (non Lesbius ille) Memnon, & Appianus Alexandrinus. Sed una tamen civilia ſcripſerunt bella, L. Cornelius Siſenna, ipſe C. Julius Cæſar, Tib. Claudius Cæſar, & modo relatus Appianus Alexandrinus. Cn. Pompeji Magni vita a Cornelio Balbo Theophane Mitylenæo, a Poſidonio Apamienſe, qui Polybii opus continuavit, a Memnone, a C. Oppio Metello, a L. Otacilio Plito deſcripta eſt, & a Plutarcho; qui Plitum ſervum, hinc magiſtrum, & libertum Pompeji, & Theophanem eſt ſequutus; hominem amicum, parvæque fidei: contra, ac fecit Dio, qui Poſidonium Provincialem ſuum (in Bithynia namque Apamia) non expreſſit, æqualem quidem Pompejo, ſed Strabone teſte, corruptæ fidei. Pompejus Theophanem Civitate donavit. Vitam M. Antonii & Cleopatræ, literis conſignavit, Olympus Cleopatræ, medicus & libertus, & Q. Dellius: veritatem deſidero in liberto. Vitam Cæſaris Cornelius Balbus Theophanes, alius a ſupra allato, per Ephemeridas, L. Arunculejus Cotta ejus Legatus in Gallia & C. Oppius Metellus ſcripſerunt. Quem tamen Oppium, Plutarchus in eodem Cæſare, dubiæ dicit fidei; & quòd amicus Cæſaris, ſtuduit Cæſari in Pompejum. Necem Cæſaris Empylus Bruti contubernalis deſcripſit, opere inſcripto *Brutus*; Sed non puto cum veritate. P. Rutilii Rufi geſta, ipſe Rufus & fide magna; uti M. Æmilius Scaurus de vita ſua tres libros dedit. C. Sempronii Tuditani Commentaria rerum ſuarum, ipſe Sempronius exaravit: & Commentaria item ſuarum P. Cornelius Sulla, Res ſuas Cicero, T. Pomponius Atticus, L. Lucceius, amici, M. Tullius Tiro ejus libertus, & Brutidius Niger deſcripſerunt. A jactatore, ab amicis, a liberto, ab encomiaſta ſub Tiberio (quum *hiſtoriam* ſcripſit, & *elogia Ciceronis*) crediderim ilicet, omnia ad fidem ſcripta.

8. Vitas P. Cornelii Scipionis Africani ſuperioris C. Marii, Cn. Pompeij, C. Caſſii; Q. Ennius, C. Oppius Metellus, Cornelius Nepos, & Plutarchus: præter tot aliorum vitas, quas habemus in ejus opere. Auguſti res ipſe Auguſtus tredecim libris, & A. Cremutius Cordus, & C. Julius Marathus ejus libertus congeſſerunt. Ejuſdem Auguſti tempora literis conſignavit A. Jubentius Martialis, & illa etiam Tiberii, Caij, & ſua Tib. Claudius Nero Cæſar. Bellum Germanicum ſub Tiberio, P. Aufidius Baſſus, & C. Plinius Secundus, qui & Neronis geſta, conſcripſit. Cn. Cornelius Lentulus hiſtoriam ſuorum temporum Tiberii & Caij; Fabius Ruſticus ſua tempora Claudii, & Neronis, tradiderunt. Sequuntur Cn. Domitius Corbulo, qui hiſtoriam rerum a ſe geſtarum in Oriente, & C. Suetonius Paullinus, qui quæ in Africa ipſe geſſit, pleniſſime conſcripſerunt: ſed quæ communi fato jam perierunt. Agrippina Neronis mater commentaria vitæ ſuæ, & ſuorum caſus compoſuit: M. verò Cluvius Rufus, res quæ Nerone Principe acciderunt. Galbæ, Vitellii, & Othonis res, & partem T. Flavii Veſpaſiani (præter tot alia in Annalibus a Tiberio ad Neronem) C. Cornelium Tacitum, nemo eſt, opinor, qui neſciat in Hiſtoriis deſcripſiſſe. Teſtis idemque in Annalium XI., ſe multis *libris res* etiam *Imperatoris Domitiani compoſuiſſe*: quod opus diu deſideratum. Bellum inter Flavianos & Vitellianos M. Vipſanius Meſſala; & bellum Dacicum a Domitiano cœptum uſque ad Trajanum, qui id abſolvit, Caninius poſteris commendarunt. Muſonii Baſſi vitam Claudius Pollio; Helvidii Priſci Herennius Senecio; Pomponii Secundi, & Veſpaſianorum C. Plinius Secundus; & Cn. Julii Agricolæ C. Cornelius Tacitus (quam habemus) & Julii Aſiatici Julius Secundus literis conſignarunt. Tandem, ut finis ſit tanto itineri, bella ſua Dacica ipſe Trajanus ſcripſit; cujus geſta omnia (ut viſum ſupra) Dio Coccejanus Chryſoſtomus tradidit: fortaſſe & C. Bruttius Præſens bis Coſ. ſub Antonino Pio (quem in cædo T. Flavii Clementis Coſ. a Domitiano, refert Chronicon Paſchale) a quo ipſam hiſtoriam habet Dio. Hadrianus res ſuas ipſe, Phlegontis libertorum ſuorum unius nomine adjecto ſcripſit: itaque M. Aurelius ſuam vitam, & ſua geſta Severus (ſub quo Dio ſuam compegit Romanam Hiſtoriam) concinnarunt.

9. Hos omnes, & his plures, tum Græcos, cum Latinos (facem altero alterius præferente) perquiſivit, obtinuit, legit, expendit, & ad veritatem eruendam, diligentiſſime ac æqua lance & libella, inter ſe contulit Dio noſter. Stabant equidem longe tunc pluris libri, quam modo poſt inventos typos: aſt non idcircò Bibliothecæ aut publicæ, aut privatæ; vel bibliopolæ non exſtabant, etiam propolæ & circumforanei; authoribus Ariſtomene, Luciano, & A. Gellio, qui, inſantia Dionis, ex Græcia Brundiſium appulſus; in foro illo, ab circumforaneo & triobolari propola, libros aliquot optimos vili emit. Noſtrum non eſt inventum, quo gloriemur: nos antiquam magnificentiam, & Ariſtotelis imitamur. Qui

(1) Titulo Περὶ τῶν δουλικῶν πολέμων. Athen. Dipnoſophiſt. lib. 6. cap. 21. pag. 272.

PROLEGOMENA.

Qui primus omnium, quos Strabo noverit, Bibliothecam inſtituit, exemplo dato Regibus Ægyptiis: ut Piſiſtratus primus etiam omnium, ſuam publici juris fecit Athenis. Græcia victa, quaſi prædam & optima ſpolia, literas ſecum arteſque bonas intulit in Latium: inter hæc, etiam uſum Bibliothecarum. Sulla dictator & Capitolii reſtaurator, poſt expilatas Athenas, magnamque librorum vim, quæ integra erat Ariſtotelis, ejuſque amici & ſucceſſoris Theophraſti, hujus diſcipuli Nelei, aliorumque; tandem Apelliconis Teii tunc mortui Bibliotheca (Plutarchus refert, ſed Strabo latius lib. 13.) Romam adſportatam; nullibi videtur commodiùs, aut honorificentiùs, quā in Capitolio deponere potuiſſe. Ea fuit in arce Capitolina; eiq; Præfectus erat is ſub Auguſto, qui Tyrannioni Peripatetico, Ariſtotelis opera exſcribenda permiſit; ab Apellicone ſatis corrupta: eamque rapaci turbine concrematam, Domitianus impenſiſſime reparari curavit: exemplaribus undique petitis; quæ tandem erant cuncta ab illis Tyrannionis. Incenſa iterum eſt ſub Commodo, ſed poſteriorum Principum ſolicitudine reſtituta, ſexto ſeculo, funditùs everſa & combuſta conſultò legitur. At Sulla nequidquam hanc publicavit. Exiſtimarem ab Hadriano Cæſare, magna ex parte auctam & exornatam; qui gymnaſium bonarum artium in Capitolio excitavit, adiectum Bibliothecæ contiguæ Templo Jovis. Luculli quidem Bibliotheca (ex Plutarcho, Martialeque) fuit in Aventino, cunctiſque patuit, ſed amicis, & quibus Lucullus voluit; proinde non fuit publica, & ex titulo, ad communem utilitatem: etſi in ejus adjectas ambulationes ſcholaſque, omnes Græci, velut ad muſarum hoſpitium, divertebant; teſtimonio Ciceronis. C. Aſinii Pollionis hoc Romæ inventum: qui primus Bibliothecam ex manubiis ſuam dicando, in Aventino in atrio Libertatis, ingenia hominum publicam fecit rem. C. Julius Cæſar, quum Bibliothecas ſuas Græcas, Latinaſque publicare deſtinat, morte præventus non potuit. Bibliotheca tamen Apollinis Latina & Græca, Templo Apollinis in monte Palatino ab Auguſto eſt addita, & publicata. Ei Præfectum ſive magiſtrum novimus C. Julium Hyginum Aug. Libertum a Suetonio: & ab lapidibus amanuenſes, & antiquarios, a Bibliotheca Græca C. Julium Felicem, C. Julium Phronimum, & T. Flavium: a Latina Tib. Claudium Alcibiadem, Claudium Antiochum: ſed Tib. Claudium Hymenæum ab utraque, Græca & Latina. Quatuor enim Græci, & tres Latini Bibliothecis addicebantur antiquarii, qui libros componerent, & vetuſtatæ læſos deſcriberent, iiſque ex publico ſalarium dabatur. Manſit autem hæc etiam ad ſextum ſeculum; quum incendio data ſunt, *ſcripta Palatinus quæcumque tenebat Apollo*. Publica fuit & Bibliotheca Octavia, in Octaviæ porticibus ad Theatrum Marcelli ab Auguſto in Marcelli nepotis honorem, ſororis ſuæ memoriæ & nomini dedicata. In porticus tamen parte ſuperiore; cum inferior ambulationi locus, ædeſque Junonis eſſet. Bibliothecas namque procul a porticibus abeſſe noluerunt veteres: ut mortalium gloria, in Deorum tutela eſſet. Subiit verò Octavia idem fatum, ac Aſinia, & Palatina, & manu eadem.

10. Bibliotheca Pacis, memorata Galeno, & A. Gellio, a Veſpaſiano exſtructa, & Pacis Templo eſt adjuncta. Non fuit publica: attamen in ea Gellius *Commentarium L. Ælii ſtudioſè quæſivit, & repertum legit*. Privata etiam fuit Imperatorum Bibliotheca Tiberiana in Palatii parte remotiore. Eam non a Tiberio inſtitutam; ſed a ſucceſſorum aliquo eſt qui exiſtimat: cum Panvinio ego contra; qui a Tiberio Auguſto ex domo Pompejana in Carinis (Suetonio authore) ubi habitabat; poſt ejus adoptionem ab Auguſto, Tiberianam domum in Palatio exſtructam ſcio, a Notitia de XIV. urbis Regionibus, ab Alciato, & Panciroloedita, & illuſtrata. Proinde nec eam paratam dictamve autumo a Tib. Claudio Nerone, Cæſare poſt Caligulam, etſi doctus fuerit, ſcripſeritque; quod non Tiberiana, ſed Claudiana Bibliotheca nuncuparetur, Gellius *in domus Tiberianæ Bibliotheca ſedet*, & Flavius Vopiſcus *utitur præcipue libris ex domo Tiberiana*. Bibliotheca Ulpia ab Ulpio Trajano eſt dicta, eratque in ejus Templo. In ea edicta Prætorum, libri lintei atque elephantini, Principum geſta, ac Senatus Conſulta continebantur. Gellio *edicta veterum Prætorum ſedenti forte in* hac *Bibliotheca Templi Trajani, & aliud quid quærenti, cum in manus incidiſſent, legere atque cognoſcere libitum eſt*. Templum autem Trajani, ad ejus columnam fuit, in Regione Fori Romani. Bipartita fuit & diſcreta Græca a Latina, teſte Dione ipſo, & Sidonio, qui in iis ait ſtatua ærea ſe promeritum. Ad ornamentum Thermarum ſuarum, Diocletianus eò traduxit; authore ætate ejus Vopiſco: ſed luculentus teſtis Auſonius, iterum revectam ad locum priſtinum ſuo ævo. Tiburi fuit Bibliotheca Tiburtina, juxta Urbem, in Templo Herculis. Inſtuxit eam ſorte Hadrianus, qui loco & ſeceſſu Tiburtino impenſe delectabatur. Gellius *in ea in Claudii libro ſcriptum invenit*; & alibi: *Promit ex ea, quæ tunc in Herculis Templo, inſtructa ſatis commodè erat*. Ut parcam aliis; ſatis conſtat, Romæ Dionis tempore, triginta fuiſſe Bibliothecas: qua publicas, qua privatas: quarum nomina, præter quæ attulimus, perierunt. Lipſius adeatur in Bibliothecis. Habuerunt autem eas veteres & in Balneis & Thermis, ac in villis & fundis ruſticis, teſte Seneca, & Martiale. Suam & Plinius recordatur: & ſuas habebant, quique ſtudioſiores, & quibus opes: quod magnum ornamentum, quin gloria, & Domini & Domus erat. Rem acu tango, ſi noſtra tempora antiquis confero; adeo in omnibus una utriſque facies.

11. Alexandrina Ptolemæi Bibliotheca, nomine bibliothecarum quandoque venit: quod altera in Bruchio, regione ejus urbis, altera in Serapio, quæ longe minor; teſte Tertulliano, & Epiphanio, qui primam ſuo 4. ſæculo deſertam ait. Utraque a Ptolemæo Philadelpho inſtituta. Septingenta voluminum millia in Serapio repoſita, ſcribit Tertullianus; eaq; *omnia bello priori Alexandrino, dum diripitur ea civitas ſub Dictatore Cæſare conflagraſſe*: Livius verò apud Senecam (de tranquillitate animi c. 9.) *quadringenta millia librorum arſiſſe tradit*. Crediderim ex ſeptigentis millibus, quadringenta hæc tantum millia conflagraſſe. Revixit, ſed non eadem, reſtaurata a Cleopatra, quæ a M. Antonio, Attalica ſeu Pergamena impetrata Bibliotheca, *ducenta illa millia ſingularium librorum*, (ex Plutarcho) in eam invexit. Stetit autem hæc, donec ſtetit & Serapium, quod Theodoſii majoris imperio, noſtri a fundamentis ſunt demoliti. Ita duæ Alexandrinæ locupletiſſimæ, & non ſpernenda Attalica Bibliotheca peſſum ierunt. Privatæ Regum hæ tamen erant, non verò publicæ.

12. Præter Bibliothecas haſce aliaſque, quæ fermè ſingulis in Civitatibus erant, quas conſulere per

ſe

ſe Dio & quid ſuo uſui eſſet, libertorum ſuorum aliquibus, ut tunc mos græce & latine doctis, exſcribendum committere, aut ab amicorum aliquo erudito poterat expectare. Tabularia publica patentia ſibi habuit; in quibus Acta Populi (quæ & *Acta diurna*, & ſolum *Diurna*, & *Acta publica* dicta invenimus) ſervabantur. Iis continebantur res rationeſque Populi, judicia publica, ſupplicia, comitia, ædificia, natales, illuſtrium mortes, & matrimonia & divortia. De judiciis, ſuppliciiſque admonuit Ammianus: de ædificiis Tacitus; de natalibus Suetonius qui plerumque ſibi argumenta, de die cujuſque Principis natali, ex Actis ſumit. In aliis Tabulariis ὑπομνήματα, Acta Senatus & Commentaria ſervabantur; quibus breviter erat inſcriptum, quidquid apud Patres diceretur agereturve. Origo eorum a Julio Cæſare, qui *primus omnium inſtituit, ut tam Senatus, quam Populi diurna acta conficerentur, & publicarentur*; ut ſcribit Suetonius. Confectio verum manſit, publicatio ab Auguſto abrogata eſt: vetuit enim, *ne Acta Senatus publicarentur*; ut loquitur idem Tranquillus: hoc eſt, ne cuivis poſt proſtratam Remp. expoſita, & publica eſſent, ut Acta Populi. Conficiebantur idcircò a quopiam e Senatu, qui ab Actis dicebatur; ne arcana Senatus non Senatori paterent. Fuit hoc munus Junii Ruſtici Senatoris apud Tacitum; & Hadriani, qui, apud Spartianum *poſt Quæſturam Acta Senatus curavit*. Dio ergo, & Acta populi, ut publica, & cunctis adeunda, & Acta Senatus, ut Senator, ut Prætor, ut Conſul, ut Proconſul, potuit ſuo libito evolvere; & conſulta, ſuæ Hiſtoriæ utilia aut neceſſaria coaptare.

13. Ad hæc, ſuam Conſul & Conſulis filius, & Sapientum nepos, doctus ipſe & eruditus, Dio habuit Bibliothecam. Juriſconſultum autem haud facile, ſine libris, illuſtrem videris: nec Labeo, dum quolibet anno ſex menſes ruri agebat ſcribendo, ſine bibliotheca, quatuor centum ſuæ Minervæ volumina potuit reliquiſſe, Teſtem do L. 2. D. de origine Juris; Dio juriſconſultiſſimus fuit, & Prætor Urbanus, & Præſes, & Procoſ. in Provinciis. *Bibliothecas Philoſophorum*, qui memorat Cicero lib. 1. de Oratore, non eam negaret Caſſio, qui undique & paſſim profundiſſimus eſt Philoſophus, ex uſu, & proficuus Reipublicæ. De Sacris & Pontificalibus antiquorum; de auſpiciis, & auguriis, & prodigiis non unus ante Dionem ſcripſerat; neque de prodigiis, & oſtentis, & ſignis, & ominibus, & ſomniis, & ſortibus, & fulminibus, & ſexcentis ejuſmodi, quæ ſacram prophanamque eruditionem tunc conflabant. Ubi in hæc Dio incidit, accuratiſſimus, ſcientiſſimuſque eorum probatur; quod frequentiſſimè accidit, quia frequentiſſime in his immoratur; eaque faciunt, ut ajunt, utramque paginam. Tactica novit, & mathematica, qui pugnas & machinas tam ex artis vocabulis ſæpe deſcribit, & exquiſito contextu: item & Geographica, ut, dices gratia, in Britanniæ deſcriptione; quam nunquam, opinor, is peragravit. Naturalem hiſtoriam denique, regnandi artes, & ejuſmodi multa alia, (non dicam ejus hiſtorica), frequenter videmus, eum optime calluiſſe: Ut eque hæc compararentur, libris neceſſario opus eſt. Dio ſi non opulentus, dives erat; ab atavis hæres erat librorum, & proclivitatis ad idem ſtudium; & libris ſcribendo indiguit: unde & veriſimillimum etiam eſt, ut dictum, ſuam & habuiſſe Bibliothecam. Domum ejus, ſupra vidimus, in Palatio: in eaque, remanſiſſe Bibliothecam: quam credere par eſt, cum ſenex in patriam remeavit; ex parte ſaltem, ſecum advexiſſe; parte alia relicta filio; futura uſui (poſt mortem ſuam) integra una cum Domo etiam Nepoti cognomini ſibi, Caſſio Dioni. Adeo autem vulgare tunc erat habere Bibliothecas, ut Q. Serenus Sammonitus inter amicos Getæ Auguſti, ejuſque filius ejuſdem nominis ſub Gordianis, Bibliothecam 62. millium Codicum habuiſſe legatur Romæ a filio dono datam ſuo diſcipulo tertio Gordiano: (Tillem. in Vita Caracal. c. ult.) quod habemus ex hujus vita p. 159.

ANTIQUORUM TESTIMONIA DE DIONE.

CAP. IV.

1. QUi tertio quartoque ſeculo Dionis meminerint, nemo (qui pervaſerit noſtra tempora) prior eſt Tib. Claudio Æliano, Romano; ſed linguâ Attico. Is in Hiſtoria Animalium lib. x. cap. 1. Dionem citat ἐν Συγγραφῇ, ejuſque verba priùs reor huc afferenda, quam ad alia procedatur. De amore loquitur Elephantum: Ἀνὴρ τῶν τοιῶνδε ἀγρευμάτων οὐκ ἄπειρος, δύναμιν λαβὼν ἐκ βασιλέως τῶν Ῥωμαίων πάλαι, Ἀλέξανδρος ὄνομα, καὶ ταλαὶς ἐς τὴν θήραν κατὰ τὸ ἔθος τοῖς Μαυρουσίοις ἐπιχώριον (φησὶν ἐν Συγγραφῇ Δίων) μόσχον ἐλέφαντος ὡραῖον, ὡς αὐτοὶ ἰδεῖν συνελθεῖν ἐλέφαντι νέῳ καὶ καλῷ· πρεσβύτερον δὲ ἄλλον, ᾧ τις ἦν ἐραστὴς, ὅ τε αὐτὸς τῶν προειρημένων, ὥσπερ οὖν ἐπιμανέντα, ἀγανακτῆσαι· θυμῷ γὰρ βιαίῳ ἐξαφθεὶς, ὁρμῆσαι μὲν, καὶ ὀλίγου πάντας διαφθεῖραι· ἐλθὼν δὲ ἐπὶ τὸν νέον καὶ καλὸν, καὶ συμπεσὼν, εἶτα ἐμάχετο, ὡς ὑπὲρ τινος ἢ νύμφης, ἢ ἐρωμένης ἀγῶνα· καὶ ἐς τοσοῦτον ἄρα ἀλλήλοις συνέρρηξαν, ὡς ἀμφοτέρους ζημιωθῆναι τὰ κέρατα· ἐνίκησε δὲ οὐδέτερος, ἀλλ' ἀπέστρεψαν ἀπ' ἀλλήλων, οἱ θηραταὶ βάλλοντες· ἐπεὶ καὶ ἀγρεῦσαι συλλαβεῖν τὸ λοιπὸν ἦσαν τῶν ὅπλων ἀφῃρημένοι. Ideſt (quidquid alii iſta verterint:) *Virum elephantes venandi haud imperitum, Alexandrum nomine, ab Imperatore Romano, quondam licentia impetrata, & ad venandam miſſum, de more Mauris peculiari, (in Hiſtoria, inquit Dio) pullum elephantis formoſam, coire vidiſſe cum elephanto, ſimiliter adoleſcente, pulcroque: alteram verò ſeniorem; ſive ejus erat amator, ſive maritus, tanquam dedecore affectum, ignominiæ iſtud duxiſſe loco: acri enim animo agitatum, impetum feciſſe, & penè utrumque perdiſſe. Aggreſſum verò juniorem formoſum illum, congreſſamque cum eo; pugnam ediſiſſe, veluti de ſponſa amicave erepta ſibi, dolentiſſimum: tandem adeo infeſtis animis utrumque cum altero pugnam commiſiſſe, ut cornibus ambo mutilarentur; neutrum verò viciſſe, quod multis jaculis eos diſtraxerint venatores: qui cornibus alioqui mutili, & difficiles captu erant.* Hæc Ælianus, ut verba Dionis refert, & Dionia verè ſunt; ex ſtylo ejus, & tum ex aliis, tum ex his patet; οὐκ ἄπειρος, δύναμιν λαβὼν: ταλαὶς ἐς: ἐς (iterum, & non εἰς) τοσοῦτον: ἐπιχώριον: συνελθεῖν: προειρημένων, (non προρρηθέντων): ἀγανακτῆσαι: ἐξαφθεὶς: ὁρμῆσαι: διαφθεῖραι: συμπεσών: συνέρρηξαν: ἀμφοτέρους ζημιωθῆναι: ἀπέστρεψαν: quæ ſunt verba, quibus ſæpiſſime gaudet Dio. Cæterum dicit Ælianus ἐν συγγραφῇ; & συγγραφὴ, uti notum, propriiſſime *hiſtoria* valet.

2. Quod autem facit difficultatem, ne de Dione noſtro ejuſque Rom. Hiſtoria locutus ſit Ælianus, eſt hujus ætas, quæ centum annos prior Dione eſt, Ta-

Tactica ipſe ſcripſit, πρὸς Ἀδριανὸν αὐτοκράτορα, *ad Hadrianum Auguſtum*; quod repetit in Proëmio, in quo ſe pridem cum Nerva Trajano Principe collocutum ait, & Julio Frontino apud Formias, legiſſeque Tacticon Julii Frontonis, *qui noſtra*, inquiens, *ætate vixit*, *Conſularis*; Φρόντωνι τῷ καθ' ἡμᾶς ὑπατικῷ, ut aſſerit primo capite. Do ejus verba: Τὴν παρὰ τοῖς Ἕλλησι τακτικὴν θεωρίαν, ἀπὸ τῶν Ὁμήρου χρόνων τὴν ἀρχὴν λαβοῦσαν, αὐτοκράτορ Καῖσαρ υἱὲ θεοῦ, Ἀδριανὲ σεβαστέ, πολλοὶ τῶν πρὸ ἡμῶν συνέγραψαν, οὐκ ἔχοντες ἣν ἡμεῖς ἐν τοῖς μαθήμασιν ἐπιστήμην ἕξιν ἔχειν &c. ὄκνῳ κατειχόμην περὶ τὸ συγγράφειν, καὶ παραδιδόναι τὸ μάθημα τοῦτο, &c. Ἐπεὶ δὲ τῷ θείῳ πατρί σου Νερούᾳ συμβαλὼν παρὰ Φροντίνῳ τῶν ἐπισήμων ὑπατικῶν, ἐν Φορμίαις ἡμέρας τινὰς διέτριψα, δόξαν ἐνηνεγμένῳ περὶ τὴν ἐν τοῖς πολέμοις ἐμπειρίαν· συμβαλὼν τ' ἀνδρί, εὗρον οὐκ ἐλάττονα σπουδὴν ἔχοντα εἰς τὴν παρὰ τοῖς Ἕλλησι τεθεωρημένην μάθησιν, ἠρξάμην οὐκ ἔτι περιφρονεῖν τῆς τῶν τακτικῶν συγγραφῆς. *Quæ apud Græcos, ad inſtruendam aciem ſpectat ſcientia, eam ab Homeri uſque temporibus, ducta origine, o Cæſar Divi Nervæ fili, Hadriane Auguſte; multi quidem, ante nos, literis conſignarunt, mathematicam ſcientiam non callentes, in qua nos multum excellere ſumus crediti*, &c. *Et primum quidem deterrebar a diſciplina hac conſcribenda*, &c. *quoniam verò cum Divo patre tuo congreſſus Formiis, aliquot dies apud Frontinum ſum commoratus, qui unus eſt inter Conſulares, illuſtres viros, qui magnam ex bellicæ artis peritia laudem tulit; cum eo de hac re collocutus, animadverti non minus illum ſtudii, in hac apud Græcos ponere diſciplina, cœpique non amplius ab ſcribendo de Tacticis abſtinere*. Porro a Trajani ultimo, ad ultimum Caracallæ; anni intercurrunt centum; & Ælianus quum hæc ſcribebat, & Trajano, Frontinoque locutus eſt, ut minimum, annorum mathematicus erat viginti & quinque. Adde annos tredecim, a Macrino ad ſecundum Dionis Conſulatum, quo deſiit iſte ſcribere, & hinc edere ſuum opus; habebimus Ælianum annorum centum triginta & octo, ſcribentem hiſtoriam animalium; & lecta jam, vix dum edita, Dionis Hiſtoria, eam etiam allegantem. Quis tantum ferat hiatum?

3. Interim Philoſtratus (qui æqualis Dioni, uſque ad Philippum Aug. authore Suida, vixit) in Sophiſtarum vitis, quas Antonio Gordiano Coſ. inſcribit, (ei utique, qui cum Dione a. Conſul ſuffectus eſt) tria habet a quib. impoſſibile ſit evadere. Ælianum ſuo vixiſſe tempore, collocutum cum Philoſtrato Lemnio ſuo amico; hunc ſub Caracalla viceſimum quartum egiſſe annum, corripuiſſeque Ælianum, quod orationem in tyrannum, non vivum, ſed mortuum conſcripſiſſet. Lemnius vivebat adhuc, cum vitas Gordiano Philoſtratus inſcribit, ac proinde ſe, ne in gratiam amici ſcribere credatur, de eo aliiſque viventibus ſilere. Ait tandem in Æliano, eum audiviſſe Pauſaniam, & Herodem Atticum (ante utique Conſulatum) quandoque Dionem, ejuſque dicendi genus & tonum imitatum; & vitam ὑπὲρ τὰ ἑξήκοντα ἔτη, *ultra ſexaginta annos* produxiſſe: quæ ad hominem pugnant, cum illis centum triginta octo annis Æliani ſupra relati.

4. Quæ mea, in hac difficultate, ſententia eſt; plures ego admittendos dico Ælianos (a quo abhorruit Geſnerus, & oppugnavit) alterum ſub Hadriano qui de *Tacticis*: alterum qui *Animalium hiſtoriam*, & *Variam* forſan etiam *Hiſtoriam* (nam alii ab diverſo aliquanto ſtylo, tertium inferunt Ælianum) conſcripſerunt. Patrem illum, nepotem hunc; qui ſub Macrino, Helagabalove ſexagenarius & aliquanto major exceſſit, natus ſub M. Aurelio. Sed neque hic Dionem noſtrum legere referreque unquam potuit; ipſum enim mortuum jam dudum ſcribit Philoſtratus anno U.C. 98a., quo anno Dio Romanam Hiſtoriam complevit, & exin edidit. Nec Dio quem imitatur, eſt Dio noſter, ſed Chryſoſtomus, ab dicendi genere tonoque orationis; monente id etiam Gottfrido Oleario in Philoſtrati notis, ubi, *Pruſæenſem intelligit*, adnotat ad *Dionem*. Quid igitur & quem Dionem citat ille Ælianus in Hiſtoria Animalium? Subdubius dico, Dionem illum, quem in orationibus imitatur, Pruſæum, Chryſoſtomumque & Coccejanum, in opere aliquo, quo modo caremus, & quod *Syngrapha* ſit inſcriptus. Nec leve ſit argumentum; ſi de alio Dione locutus eſſet, additamentum aliquod, ad diſcrimen, Ælianum fuiſſe nomini adjecturum: quod vetat etiam, ne de alio opere Dionis noſtri, deperdito ignoratoque, locutum ipſum adſtruere valeamus. Verum amo; noſtrum Dionem hic Ælianus citat ex *Syngrapha*, hoc eſt ex Hiſtoria illa, quam de vita Commodi ſcriptam, ipſe legiſſe potuit; tanquam editam ſub initia Severi Auguſti, & quæ dum Ælianus moritur, a triginta propemodum annis prodierat. Præter propter autem, anno U.C. 950. eam legit, dum nondum Conſul ſuffectus Dio fuerat: aliàs enim Conſulem, Conſularemve, ὑπατικὸν eum diceret. Diſcrimen autem affatim appoſuit Ælianus, dum Hiſtoricum eum nuncupat, de Imp. Romano loquitur, & de re in Africa geſta. Dio Chryſoſtomus eſt orator in orationibus, in Encomio Herculis & Platonis; & in libris quatuor pro Homero adverſus Platonem: eſt philoſophus in Erotemate, an mundus interire poſſit, & in libris octo de Alexandri virtutibus. In Geticis equidem eſt hiſtoricus; ſed quid ad res Geticas, Hiſtoria Africana? Congruit & oratio Æliani, in qua ex Philoſtrato, invehit in *tyrannum*, *qui paulo ante*, *Romano imperio infamiæ labem*, *morum turpitudine inuſſiſſet*. Quæ trahi fateor rectè poſſent ad Helagabalum; ſed cum Philoſtratus Lemnius in his oſtendit legentem Ælianum, Caracalla adhuc imperabat, ut auctor eſt Philoſtratus in Philiſco; ac proindè de nemine alio turpi tyranno locutus eſt, quam de Commodo, qui poſt Domitianum, primus *paulo ante* morum turpitudine Rom. Imperio infamiæ labem inuſſit. Cuncta hujus, ſub oculos ponebat, hiſtoria Commodi, ſcripta a Dione noſtro; iiſque provocatus acriùs Ælianus (qui & ipſe multa viderat Commodi noveratque) ſcripſit in eum orationem. Ità Alexandri illius venatoris, tanquam a Commodo venatum miſſi in Africam, ex hac Dionis hiſtoria, narrationem; uti ex eadem etiam, materiam in Commodum Invectivæ, nactus fuerit Ælianus. Hæc habui pro Æliano altero, & pro Dione, quem refert: ſed pro Dione noſtro haud major ratio, quam ipſa ejus verba, quæ ſupra contuli; & quod verbum συγγράφω jã tũ a primis operis verbis familiare Dioni eſt.

5. Poſt Ælianum, æqualis Dioni eſt, ſed junior multò, Aſinius Quadratus qui Dionis Romanam Hiſtoriam, Jonica creditur reddidiſſe dialecto: opus dudum a ſexto, vel ſeptimo ſeculo jam deperditum. Aſinius fuit Italus, juxtà Agathiam, &, mea quidem ſententia, Calaber Tarentinus: quod ſuadet & Jonica dialectus, & urbs ſemper docta poſita ad mare Jonium. Plurima earum partium, & latiſſime Dio ſcripſerat, ſub Pyrrho & Hannibale: & Aſi-

nius rei patriæ ſtudioſus, ut hæc legit; ſuis Provincialibus etiam lecta cupit, & dialecto patria ea reddit. Amicus, non inveriſimiliter, Dionis, & gente fuit Aſinia, ex qua, illa ætate multi leguntur Conſules. Συνέγραψεν (inquit Suidas, verbo Κάσσιος) Ἰάδι διαλέκτῳ Ἱστορίαν Ῥωμαϊκὴν ἐν βιβλίοις ιε΄· ἐπιγράφεται δὲ Χιλιονταετηρίδα· καὶ περιέχει ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης ἕως Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαμαίας υἱοῦ, Καίσαρος: *Romanam ſcripſit Hiſtoriam libris XV.* Jonica *Dialecto: eamque inſcripſit Chilieteridam* (*Milleſimum*, ſeu, ut Hermolaus Byzantius apud Stephanum de Urbibus; Ῥωμαϊκὴν Χιλιάδα, Χιλιαρχίαν) *quod Hiſtoriam complecteretur annorum mille, a Roma condita ad Mamææ filium, Cæſarem Alexandrum*. Ita vix vulgatam Dionis Hiſtoriam, in Epitomen libris XV. is redegit: additis, e ſuo forſan, qui ad milleſimum Urbis Conditæ, anni deerant decem & octo, uſque ad Philippum Auguſtum: ſub quo milleſimus Urbis eſt celebratus. Niſi malimus, rotundum numerum pro abrupto Quadratum poſuiſſe; aut animum habuiſſe de milleſimo, quem tamen poſtea non abſolverit. Conjecturæ favet & titulus, quo apud Suidam, ἕως Ἀλεξάνδρου, *uſque ad Alexandrum*, ſicuti & Dio, eum ſcripſiſſe ait. Cl. Kuſterus, *imo potius* ἕως Φιλίππου, *uſque ad Philippum*, Aſinium ſcribere debuiſſe contendit, quod tunc verus ſit, Milleſimus ille Urbis. Sed inveriſimile valde eſt, a Suida allegante & ex ſcribente Quadrati titulum, erratum eſſe; quo tempore Quadrati opus vulgo proſtabat, & legebatur. Utinam autem & exſtaret! quamquam enim Epitome eſſet Dionis, adhuc tamen uſui nobis eſſet; ut fuit uſui etiam Xiphilino, qui ex iſto Quadrati opere, Dionem, ubi nactus eſt eum mutilum, ſupplere ſe conatum teſtatur.

6. Æqualis Aſinio Herodianus, Dionem nullibi citat: uti nec inficeta illa Latinorum turba, quæ ſub Diocletiano, Conſtantinoque, de Cæſaribus ab Nerva Trajanoque & deinceps, ad ſua tempora, conſcripſerunt. Cæſarienſis Euſebius, paſſim in Chronico parte prima, verbis ipſis Dionis utitur; paria exſcribit Conſulum, reſque annales ſæpe ex eodem fonte derivat. Novit probe opus, legitque ſedulo; ſed nullatenus eum dignatur memoria, quem depilat. Ea Scaliger furta detegit; quæ nos alibi recitabimus: hujus enim loci non eſt, ea omnia numerare.

7. A quarto ad quintum ſeculum tranſgredimur; quo ſub Arcadio & Honorio, Philoſtorgius, e re nata; Dionem nominat, de Juſto locutus Tiberienſi. Hæc autem ſunt ejus verba, apud Suidam in Phlegonte: Φλέγων Τραλλιανὸς ἀπελεύθερος τοῦ Σεβαστοῦ Καίσαρος, οἱ δὲ Ἀδριανοῦ φασιν, ἱστορικός· ἔγραψεν Ὀλυμπιάδας ἐν βιβλίοις ιϛ΄. ἔστι δὲ μέχρι τῆς σκθ΄ Ὀλυμπιάδος αἱ πραχθέντα πανταχοῦ. * Τούτου τοῦ Φλέγοντος, ὥς φησι Φιλοστόργιος, Ἰοῦστος τὰ κατὰ τοὺς Ἰουδαίους συμπεσόντα, διὰ πλείονος ἐπεξελθεῖν τοῦ πλάτους, Φλέγοντος καὶ Δίωνος, βραχέως ἐπιμνησθέντων, καὶ παρενθήκην αὐτὰ τοῦ ἰδίου λόγου ποιησαμένων· ἐπεὶ τῶν γε εἰς εὐσέβειαν, καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν ἀνηκόντων, οὐδ' ὁτιοῦν οὐδ' οὗτος δείκνυται πεφροντικώς, ὅπερ οὐδ' ἐκεῖνος πρότερον. Τοὐναντίον μὲν οὖν ὁ Ἰώσηππος καὶ δεδοικότι ἔοικε, καὶ εὐλαβουμένῳ, ὡς μὴ προσκρούσειεν Ἕλλησι. *Phlegon Trallianus libertus Auguſti Cæſaris, vel (ut alii) Hadriani, Hiſtoricus; ſcripſit Olympiadas libris ſexdecim; quæ continent res ubique terrarum geſtas, uſque ad Olympiadem CCXXIX.* * *De hoc Phlegonte, Philoſtorgius ait, Juſtum* Tiberienſem, *res Judæorum fuſius quam Phlegon atque Dio, eſſe exſecutum: Ut qui breviter eas attigerint, earumque obiter tantum, in ſuis Scriptis fecerint mentionem. Nam illorum quidem, quæ ad pietatem aliaſque virtutes ſpectant, neque hunc, neque illum, ullam prorſus habuiſſe rationem: contra verò, Joſeppum videri timere, cavereque, Ethnicos ne offendat* (1).

8. Johannes Antiochenus (cujus per Valeſium Excerpta habemus) ad Anaſtaſium uſque Dicorum, Auguſtum, hiſtoriam texuit ſuam: octogeſimo ſaltem anno poſt Philoſtorgium. Num in fine quinti, an initiis ſexti ſeculi ſcripſerit, parum intereſt; & curioſiùs inquirere, anceps, nec adſequare. Is ex Dionis Hiſtoria multa exſcripſit; ſed ut modo in Excerptis eſt; ſemel dumtaxat in calce rerum Neronis, ita eum nominat: Τὰς περιττὰς μωρίας προγεγράφαμεν ἐκ τῆς Ἱστορίας Δίωνος. Neronis *inſignes has fœditates, ex Dionis Hiſtoria deſcripſimus*. Porrò cum Neronis alia ex Chriſtianis Scriptoribus excerpſerit; hæc ex Dione compulſus eſt, ſe dicere deſcripſiſſe. Evagrius Johannem hunc, ſuum civem & cognatum dicit, lib. 4. c. ult.

9. Sub Juſtiniano vixit Patricius & Magiſter Officiorum Petrus, cujus Excerpta, inter Legationes juſſu Conſtantini Porphyrogennetæ concinnatas, habemus edita. In his, ubi de Decebali Dacorum Regis ad Domitianum, & Trajanum legationibus loquitur, Dionis ſcrinia compilaſſe Petrum, advertit in notis Cl. Valeſius. Addo ego, ab Dione eum mutuatum etiam, quæ habet pauca alia uſque ad Marcum.

10. De ætate Suidæ multa digladiatio: neque ex multis temporum notis, & Imperatoribus, aliiſque, quæ in ejus Lexico apparent, ea tuto deduci poteſt; quod acceſſiones hæ fuerint, quibus alii decurſu temporis, opus illud inſerciverunt. Expiſcor autem eam ipſam ex antiquo Syllabo, qui Grammatico-Hiſtorico huic operi, eſt præfixus; in quo ex quibus authoribus ſua petierit, profitetur. Reapſe Philippus Jacobus Mauſſacus ad Harpocratem, & Joh. Gherardus Voſſius in Suida, tenent opus illud eorum eſſe complexum, quos ſuo Lexico præfixit. Interim authorum illorum, recentior nemo eſt, Eugenio Auguſtopolitano Phrygio, & Zoſimo Gazæo; quos ante, & uſque ad Anaſtaſium Dicorum vixiſſe ex eodem Suida conſtat. Eugenius enim, *grammaticus*, ab eo dicitur, docuiſſeque Cpoli valde clarus, & πρεσβύτης ἤδη ὢν ὑπ' Ἀναστασίου Βασιλέως, *jam Senex ſub Anaſtaſio Imperatore*: & Zoſimus Gazæus vel Aſcalonita, Sophiſta, κατὰ τοὺς χρόνους Ἀναστασίου τοῦ βασιλέως, *temporibus Anaſtaſii Imperatoris*, ſcripſit Lexicon Rhetoricum, & commentarium in Demoſthenem & Lyſiam. Sed ipſum Syllabum hic afferre præſtat, quo Suidam, nomen Lexici potius eſſe conſtat, quam cujuſquam coagmentatoris. Quin Coactores ejus ipſoſmet eſſe, qui ſunt in Syllabo. En ipſum.

> Τὸ μὲν παρὸν βιβλίον Σουΐδα· οἱ δὲ συνταξάμενοι τοῦτο ἄνδρες σοφοί·
> Εὔδημος ῥήτωρ, Περὶ λέξεων, κατὰ στοιχεῖον.
> Ἑλλάδιος, ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ νέου, ὁμοίως.
> Εὐγένιος Αὐγουστοπόλεως τῆς ἐν Φρυγίᾳ, Παμμιγῆ λέξιν, κατὰ στοιχεῖον.
> Ζώσιμος Γαζαῖος, Λέξεις Ῥητορικάς, κατὰ στοιχεῖον.
> Καικίλιος Σικελιώτης, Ἐκλογὴν λέξεων, κατὰ στοιχεῖον.

(1) Ipſius, e re fuiſſet, Philoſtorgii verba apponere, ex Photio, qui excerpſit: Sed Photio divagari non placuit.

PROLEGOMENA.

Λογγῖνος ὁ Κάσσιος, Λέξεις Ἀττικὰς, κατὰ στοιχεῖον.

Λούπερκος Βηρύτιος, Ἀττικὰς Λέξεις.

Ἰουστῖνος Ἰούλιος, σοφιστὴς, Ἐπιτομὴν τῶν Παμφίλου γλωσσῶν, βιβλίων ἐνενήκοντα ἑνός.

Πακᾶτος, Περὶ συνηθείας Ἀττικῆς, κατὰ στοιχεῖον.

Πάμφιλος, Λειμῶνα λέξεων ποικίλων, περιοχὴν βιβλίων ἐνενήκοντα πέντε· ἔστι δὲ ἀπὸ τοῦ ε στοιχείου, ἕως τοῦ ω· τὰ γὰρ ἀπὸ τοῦ α, μέχρι τοῦ δ Ζωπυρίων ἐπεποιήκει.

Πωλίων Ἀλεξανδρεὺς, Ἀττικῶν λέξεων συναγωγὴν, κατὰ στοιχεῖον.

Præſens quidem liber Suidæ eſt; qui verò ipſum compoſuerunt viri docti ſunt iſti,

Eudemus *Rhetor, De vocabulis, ordine alphabetico:*

Helladius, *Theodoſii junioris tempore, ſimiliter:*

Eugenius, ex ea Auguſtopoli quæ urbs Phrygiæ, oriundus; Miſcellaneam dictionum, ordine alphabetico:

Zoſimus Gazæus, Voces Rhetoricas, ordine alphabetico:

Cæcilius Siculus, Vocabulorum delectum, ordine alphabetico:

Caſſius Longinus, Voces Atticas, ordine alphabetico:

Lupercus Berytius, Voces Atticas:

Julius Juſtinus Sophiſta, Gloſſarum Pamphili compendium, libris 91.

Pacatus, De conſuetudine Attica, ordine alphabetico:

Pamphilus, Pratum dictionum, libris conſtans 95. Eſt autem a litera ε uſque ad literam ω: nam reliqua, ab initio literæ α, uſque ad δ, Zopyrion fecit:

Pollio Alexandrinus, Vocum Atticarum collectionem, ordine alphabetico.

Præter hos, nullos alios Syllabus recenſet. Eudemus autem fuit Parius, ſcripſitque ante bellum Peloponneſium, grammaticus; anno U. C. circiter 300. Et hinc meritò, prior eſt collocatus. Helladius (1) fuit Alexandrinus, & ſub Theodoſio juniore, poſt quinti ſeculi initia ſcripſit. Eugenius Auguſtopolitanus, quis & quando fuerit, dictum eſt. Zoſimus, Judæus fuit, patriæ ſupra dictæ, floruitque ἐπὶ τοῦ Σεβαστοῦ Καίσαρος; *ſub Auguſto Cæſare*, crediderim potiùs Anaſtaſium, etſi eum ſub Hadriano etiam vixiſſe, dicit Suidas, verbo Ζώσιμος. Cæcilius Siculus, indubie ille Calactianus, celebris bellorum civilium Hiſtoricus, & amiciſſimus Dionyſio Halicarnaſſeo; ex hac nota, floruit ſub Auguſto. De Caſſio Longino, notum eſt ex hoc Lexico, & Porphyrio, magiſtrum fuiſſe hujus philoſophi; occiſumque ſub Aureliano (tertio ſeculo) Imperatore, quod in ipſum cum Zenobia conſpiraſſet. Lupercus Berytius, Longino æqualis, ſed aliquanto ſenior, ſub Clandio juniore floruit. Ætatem Pamphili & Juſtini, ex ea oſtendo Zopyrionis. Hic enim Lexici, quod *Pratum* dixit, primas quatuor literas digeſſit; Pamphilus reliquas; Juſtinus *Gloſſas* Pamphili in Compendium redegit, uti ejuſdem Pratum in Epitomen miſit Diogenianus. De Zopyrione & Juſtino, locis ſuis, non loquitur, Suidas: & de Pamphilo, tantum ait: fuiſſe ariſtarchum, & grammaticum Alexandrinum. De Diogeniano verò dum ſcribit, eumque dicit fuiſſe grammaticum Heracleotam & Ponticum, mox ſubdit, floruiſſe ἐπὶ Ἀδριανοῦ βασιλέως, *ſub Hadriano Imperatore*. Ex his ergo apparet Zopyrionem, Pamphilum, & Juſtinum, ante Hadrianum vixiſſe: primum fortaſſe ſub Auguſto, ſecundum ſub Tiberio; tertium ſub Claudio, aut Nerone. Pacatus, quem ſuo loco Minucium Pacatum ſcribit, & Grammaticum Alexandrinum, qua ætate vixerit, ignoratur; ſecus verò de Pollione. Hunc enim, ſuo loco, Valerium nuncupat Pollionem, & Philoſophum ſcribit, & vixiſſe *ſub Hadriano*. Ut finis denique ejuſmodi imponatur; nemo horum grammaticorum, ex quorum operibus Lexicon Suidæ compactum eſt, recentior eſt quinto Seculo: ac proinde Lexicon idem, nec antiquius eſt eo tempore, nec recentius; quod recentiorem neminem habet grammaticorum, ex quibus compactum fuerit. Porrò Syllabum illum, præter Kuſterum, exhibet etiam Cl. Fabricius (tom. 9. Bibl. Græcæ) ſed, quod mirum, his non attendens, nono vel decimo Seculo, authorem & Lexicum illud ſiſtit. Sed a mea tam benè fulta ſententia, & ſub Juſtino ſeniore concinnatum, Suidæ titulo, non authoris nomine, non recedo,

11. Interim Suidas (loquor uſu communi) frequentiſſime Dionem refert, nec infrequenter detecto nomine, & librorum numero, quibus inſunt, quæ ipſe recitat: paſſim verò apud ipſum legas: Δίων ἐν Ρωμαϊκοῖς, veluti verbo βύας, verbo ἰσάλως, & ſic ſæpe. Ludolphus Kuſterus, ultimus ejus editor Cantabrigiæ anno 1705. ab Excerptis ex Dione Valeſianis, ex Zonara (apud quem quid lateret ignorabat) ſæpe ſua depromere vult Suidam: quamobrem nimis recentior, opus eſt, ipſi Suidas ſit, qui Zonaram etiam, duodecimi authorem Seculi volutavit. Sed genuinus Suidas, non ex his, quæ Conſtantini habent Excerpta, & Zonaras eſt probandus, ſed ex his, quæ hi non habent, & ipſe Dionis affert. Quod ſæpe fit, etiam librorum numero allegato: quod ex Excerptis Conſtantini, aut Zonara fruſtra quærendum eſſet; qui nec volam, neque veſtigium horum habent. Legit ſane in ipſo fonte Dionem Suidas integrum; & hinc deſumpſit ex libro VI. XIII. XV. XVI. XVII. XXXIX. XLI. XLIII. & aliis, quæ hoc in opere ſemper deregimus ſuis locis. Novitque hinc ejus gentile nomen, & Cocceianum; ut verbo ἐπιτάτις & alibi, & verbo Κοκκηϊανός: quod retulit etiam Photius, & Conſtantinus. Ac tandem in voce Δίων, opus & hominem probe callens, ea ſcripſit, quæ ſupra attulimus, mox poſt vitam.

12. Poſt Suidam, Lexicographus etiam, Heſychius, Alexandrinus grammaticus, (2) ſexto hoc ſeculo (pace V. Cl. Fabricii, qui eum tertio ſiſtit ſeculo) referri debet. Is in ſuo Lexico verbo σταδιὸν, paucis hiſce Dionem citat: Σταδιὸν, παρὰ Δίωνι, πολίτην. *Vox σταδιὸν apud Dionem, ſignificat civem*. Dubium quidem de quo Dione: nam ea vox mihi

(1) Helladius fuit Alexandrinus; venit Cpol. an. 389. ſub Theodoſio Seniore: venit autem cum Hammonio ſuo cive; & grammatici docuerunt Socratem Scholaſticum Auct. Hiſt. Eccl. Tillemon. ita art. 37. tom. 6. Hiſt. Imp. in Theod. jun.

(2) Heſychium enim Illuſtrem, illum duco, qui ſub Juſtiniano (Cod 69. Photii) ſex libris ſcripſit Ρωμαϊκὴν καὶ παντοδαπὴν ἱστορίαν, quam deſcribit Photius.

mihi nunquam occurrit in Dione, quem nunc habemus: ſed in dubio huc afferendus erat.

13. Sequitur Græcos Jornandes, primus, quod ſciam, Latinorum, qui Dionis meminerint. Vixit is Gotthus gente, & Epiſcopus Ravennatium, dum res Gotthorum, etſi præcipites, adhuc ſtabant in Italia nonnihil, Principe Juſtiniano ſeniore. Optimos Græcos Latinoſque legit authores, gente, non lingua barbarus; Livium, quem compilat, & Tacitum, alioſque, & inter Græcos Strabonem, Dionemque noſtrum, ex quo, Britanicæ Monæ inſulæ, totiuſque Britanniæ deſcriptionem deſumit, in libro *de Getarum origine & rebus geſtis*, cap. *de Britannia inſula*, in quo de Dione præclare meminit. *Ejus*, inquiens, *magnitudinem, olim nemo, ut refert Livius, circumventus eſt. * Refert autem Strabo, Græcorum nobilis Scriptor, &c. Memma, quam Cornelius etiam* Tacitus *Annalium Scriptor, narrat metallis copioſam &c. Calidoniam verò incolentibus, rutilæ comæ, corpora magna, ſed fluida *: inculti æque omnes populi, regeſque populorum: cunctis tamen in Calidoniorum metallum conceſſiſſe nominandi, autor eſt Dio celeberrimus Scriptor Annalium. Virgeas habitant caſas, communia tecta cum pecore, ſilvæque illis ſæpe ſunt domus. Ob decorem neſcio, an aliam ob rem, ferro pingunt corpora. Bellum inter ſe aut imperii cupidine, aut amplificandi quæ poſſident, ſæpius gerunt; non tantum equitatu vel pedite, verum etiam bigis, curribuſque falcatis: quos more vulgi Eſſedas vocant. Hæc pauca de Britanniæ inſulæ forma, dixiſſe ſufficiat.* Hæc autem omnia huc attuli, quod noverim multos de Dione ne noſtro, an alio, locutus ſit Jornandes, dubitare. Sed & res ipſa loquitur noſtrum, & ipſe Dio lib. 76. in Severo, ſe memoratum hic probat: ubi enim de Britannia & Caledonia ipſe loquitur, ſcribit eadem ferme ac Jornandes, ad verbum. Καληδόνιοι δὲ μετ' ἐκείνους· καὶ νέμονται ἑκάτεροι ὄρη ἄγρια καὶ ἄνυδρα καὶ πεδία ἔρημα, καὶ ἑλώδη, μήτε τείχη, μήτε πόλεις, μήτε γεωργίας ἔχοντες, ἀλλ' ἐκ τε νομῆς καὶ θήρας ἀκροδρύων τέ τινων ζῶντες· τῶν γὰρ ἰχθύων, ἀπείρων καὶ ἀπλέτων ὄντων οὐ γεύονται· διαιτῶνται δὲ ἐν σκηναῖς γυμνοὶ καὶ ἀνυπόδετοι, ταῖς γυναιξὶν ἐπικοίνοις χρώμενοι, καὶ τὰ γεννώμενα πάντα ἐκτρέφοντες· δημοκρατοῦνται δὲ, ὡς πλήθει; καὶ λῃστεύουσιν ἥδιστα· στρατεύονται δὲ ἐπί τε ἁρμάτων, ἵππους ἔχοντες μικρούς, ταχεῖς, καὶ πεζοὶ δέ εἰσι, καὶ δραμεῖν ὀξύτατοι, καὶ συστῆναι παγιώτατοι· τὰ δὲ ὅπλα &c. Τοιαύτη μὲν τις νῆσος ἡ Βρεττανία ἐστί, καὶ τοιούτους οἰκήτορας, ἥ γε πολεμία ἔχει. *Caledonii poſt illos* Mæatas *ſunt. Incolunt utrique montes aſperos & inaquoſos, itemque campos deſertos, plenoſque paludibus. Nec mœnia, nec urbes habent, nec agros colunt. De præda & venatione, fructibuſque quorundam arborum vivunt: nam piſces, quorum ibi maxima eſt, & innumerabilis turma, non guſtant. Degunt in tentoriis nudi, & ſine calceis. Promiſcuis utuntur uxoribus, & quemcumque ex eis naſcitur, alunt. Populari ſtatu, ut plurimum, reguntur, latrocinantur libentiſſime: militant in curribus: equos habent parvos & celeres: pedites etiam ſunt, tam ad currendum velociſſimi, quam ad conſiſtendum una firmiſſimi. Horum arma, ſunt ſcutum, &c. Talis eſt inſula Britania, & tales incolas, qua parte cum Romanis bellum gerit.* His poſitis, nemini amplius erit dubium, Jornandem de noſtro Dione locutum eſſe, præſertim quum denuò recordatur cap. 29. dum claſſem Ravennatium Romanam, deſcribit, illis vocibus: *A meridie Padus, qui & Eridanus, ab Auguſto Imp. altiſſima foſſa demiſſus: qui ſeptima ſui alvei parte mediam influit civitatem, ad oſtia ſua amœniſſima portum præbens, qui claſſem ducentarum quinquaginta navium, Dione referente, tutiſſime dudum credebatur recipere ſtatione.* Et nemo reor, ignorat, de Claſſe hac & aliis Dionem loqui libro 48.

14. Duodecimo Mauricii Aug. anno (quod eſt anno 595.) deſiit ſcribere ſuam Eccleſiaſticam Hiſtoriam Evagrius Scholaſticus, qui libro 5. cap. ult. de Romanis Hiſtoricis verba faciens, inter eos, locum Dioni præſtat, Αἱ δὲ κατὰ Ῥωμαίους πράξεις, * Διονυσίῳ μὲν γέγραπται τῷ Ἁλικαρνασσεῖ, ἀπὸ τῶν λεγομένων Ἀβοριγίνων τὴν ἱστορίαν ἐλάσαντι, μέχρι τοῦ Ἠπειρώτου Πύρρου. Ἐξ ἐκείνου δὲ Πολυβίῳ τῷ Μεγαλοπολίτῃ κατενεγκόντι, ἕως τῆς Καρχηδόνος ἁλώσεως· ἅπερ Ἀππιανὸς εὐκρινῶς διέτεμεν, ἑκάστην πρᾶξιν εἰς ἓν ἀγείρας· εἰ καὶ κατὰ διαφόρους γέγονε χρόνους, καὶ τὰ μετ' ἐκείνους, ὡσαύτως εἰργασμένα. Διοδώρῳ δὲ Σικελιώτῃ πεποίηται τὰ μέχρι Ἰουλίου Καίσαρος· καὶ Δίωνι τῷ Κασσίῳ γράψαντι μέχρις Ἀντωνίνου τοῦ ἐξ Ἐμέσης. *Quod autem pertinet ad Romanorum res geſtas *, ſunt ipſæ a Dionyſio Halicarnaſſeo accurate ſcriptis proditæ: qui hiſtoriam ab iis, qui Aborigines vocabantur, ad Pyrrhum Epiri regem deduxit. Ex cujus temporibus ad everſionem Carthaginis, Polybius Megalopolitanus, geſtas res explicavit: quas ſigillatim & ſolerter Appianus diſtinxit, &, quamvis variis temporibus confectas, in unum locum congeſſit; illas additis etiam, quæ poſt ipſos peracta ſunt. Porrò res uſque ad Julium Cæſarem geſtæ, a Diodoro Siculo ſunt expoſitæ, & ab Caſſio Dione, qui Hiſtoriam uſque ad Antoninum en Emeſa ortum deduxit.* Evagrius ergo Dionem legit, etſi non uſque ad Alexandrum Mamææ dicat, ſed uſque ad Elagabalum Antoninum, qui Emeſenus fuit & Syrus, eum ſcripſiſſe: quod non advertit Voſſius in Dione. Ignorat enim quis iſte Evagrii ſit Ἀντωνῖνος, aut Ἀντωνῖνος ἐξ Ἐμέσης, & placet homini intelligere Alexandrum. Sed & Dio Elagabalum, Emeſenum dicit, & Herodianus ἐκ τῆς Ἐμέσης, ne quis dubitandi locus ſuperſit. Scripſit autem ſic Evagrius, quod vix pauca Dio occeperit ſcribere de Alexandro; ut ex Dionis ultimo, edito a me libro, eſt perſpicuum. Quod ſcriptum dictumque velim etiam humaniſſimo Clariſſimoque editori Actorum Lipſiæ, qui ideirco de ultimo Dionis libro, quod nimirum brevis eſt, non uſquequaque fidebat mihi de Diônis ſtylo loquuro, & de integritate libri hujus: apud Photium, Conſtantinumque Auguſtum, & Xiphilinum & Zonaram, inter ſeſe collatos, tutiùs judicandi. Evagrius autem ſuo etiam ſilentio, locuples teſtis eſt, a Dione jejune ſatis, & tantum obiter, Alexandri eiſe Principatus initia delibata: unde brevitas libri illius: tanquam ac ſi de Alexandro non actum eſſet.

15. Nicolaus quidam, qui τῶν Δίωνος συναγωγὴν, integram *ex Dione collectionem* compegit, ſaltem ad hæc tempora, quibus Evagrius, eſt referendus; quandoquidem eum nominat Abbas, B. Maximus Africanus, ſed ſcientiſſimus græcè, qui ſeptimo ſeculo, ab anno 645. ad 662. (quo martyr Lazyci obiit) inclaruit; Dionis multa, ex hac Dionia collectione, habet: in ſuis tractatibus Περὶ ἀνδρείας καὶ ἰσχύος, *de viriliter fortiterque geſtis*; & Περὶ φίλων, *de amicis*, aut *amicitia*: quos manuſcriptos adhuc exſtare, ait Cl. Monfauconius, in olim Segueriana, hinc Coisliniana, modò in Regia, Codice 371. operum Sancti Maximi. In iis enim *præter Scripturæ loca* (pag. 16. 17. & 27.) *afferuntur loca, vel dicta Baſilii &c. Dionis* ἐκ τῆς Νικολάου συν-

αγω-

Digitized by Google

ϛ... ἐξ Νικολάου, *ex Nicolai collectione* ; ut ſcribit ad hanc Bibliothecam Monſauconius pag. 575. Sanè mihi ex Dione noſtro eſt veriſimiliter hæc collectio ; ſuadentque non parum, hiſtorica illa, *de viriliter fortiterque geſtis*, & *de amicis* aut *amicitia* : quod tamen eruditi Pariſienſes poterunt experiri.

16. Ad octavum poſſunt referri Seculum, Etymologici magni author (quem nono, vel decimo ſiſtit Cl. Fabricius, in Bibl. Græcæ tom. x. : utique poſt Suidam) & multa Lexica, quæ ſunt in Codice 345. *elegantiſſimè ſcripto, decimi Seculi* ; teſte Monſauconio, Bibliothecæ Coiſlinianę pag. 471. 472. & 496. In his autem Dionis exempla afferuntur. Etymologus namque verbo Κέλα, iſtud adducit: ἐγαλῆ ἐκ κεκαυμένων ξύλων αὐτὴν συνέπηξαν· Δίων, *Poſtquam ex judibus igne obduratis eam conſtruxerunt. Dio*. Habet & ipſum ἐν Ῥωμαϊκῇ ἱστορίᾳ, verbo ἐγκάλεσε; & Ῥωμαϊκῶν ιε XV. verbo ἐδικαιώθησαν, & ις' XVI. verbo ἡγκάλλιν Quæ etiam Suidas habet, & Ῥωμαϊκῶν XVII. ιζ', verbo ἐδημώθη. Lexica verò illa variorum anonymorum ; pag. 64. relati Codicis, verbo ἠγάπησεν, unum habet : Δίων ἐν ις' λόγῳ Ῥωμαϊκῶν· Διά τι οὖν ταῦτα, (καὶ) ὅτι τὸ θεῖον ἀκριβῶς ἠγάπησεν (quæ habet & Suidas eodem verbo ; quod alter alterum certè exſcripſerit, & hîc ſuo loco leguntur, lib. XVI., & apud Valeſium, pag. 602.) κέχρηνται δὲ τῇ λέξει ταύτῃ, καὶ ἄλλοι πολλοὶ, καὶ Εὐνόμιος ὁ δυσσεβής. *Dio libro XVI. Romanæ Hiſtoriæ* : Idcircò igitur, & quod Deos ſedulo coleret. *Uſi hac dictione ſunt, cum multi alii, tùm impius ille Eunomius*. Quæ poſtrema verba innuunt non obſcurè, paulo poſt Eunomium (qui labente quarto ſeculo dogmatizans, cum ſuis damnatus eſt) authorem Lexici hæc ſcripſiſſe. Ni fallor, Helladius ille, de quo ſuperius, Alexandrinus, qui ſub Theodoſio juniore περὶ λέξεων ſcripſit ; author Lexici hujus fuit, poſt initia quinti ſeculi ; & Suidas ex eo exſcripſit. Hæc ſuſpicio : attamen in re dubia, nos octavo contenti ſumus.

17. Lexicon aliud ejuſdem Codicis pag. 25. ſequitur, titulo Περὶ συντάξεως, *de conſtructione* verborum, ordine alphabetico ; in quo, verbo Ζημιῶ, iſta refert, Καὶ Δίωνος ϛ' βιβλίον· Ἐπειδὴ ἦρχεν, ὡς εἴρηκεν, καὶ χρήμασιν ἐζημίωσεν, οὔτε περὶ τοῦ σώματος εἰς κίνδυνον κατεστήσε. *Et Dionis libro VI*. Poſtquam rebus præfuit, introductum ære multavit, haud verò in vitæ diſcrimen venire *voluit*. Opinor tamen in Dione fuiſſe, εἰς κίνδυνον. Et verbo Ἡττῶμαι· γενετικῇ &c. Καὶ Δίωνος μα' βιβλίον· (fortè βιβλίον) Δεινὸν, τὸ, τῶν πολεμίων κρατοῦντας, ἡδονῶν ἡττᾶσθαι. *Et Dionis lib. XLI. Horribile illud eſt ; qui hoſtibus potiuntur, a voluptatibus eos vinci*. Hæc autem habui de horum ætate authorum, qui in hac collatione Dionem allegant. Codex, ſaltem *decimi ſeculi* eſt peritiſſimo Monſauconio ; & authores illos aliquanto pridem ſcripſiſſe concedi debet, & volitaſſe nonnihil ſolos, antequam eorum hæc opera in unum volumen compingerentur.

18. Photius Caput & author Schiſmatis, Cpolitanus IX. ſeculo Patriarcha, in ſuo Myriobiblo, Codicem LXXI. Dioni tribuit. Ἀνεγνώσθη, inquiens, βιβλίον Κασσίου Κοκκηιανοῦ (ἢ Κοκκίου) Δίωνος ἐν λόγοις π'. ἄρχεται μὲν ἀπὸ τῆς Αἰνείου ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἐκ Τροίας καθόδου, καὶ τῆς κτίσεως Ἄλβα καὶ Ῥώμης· διέρχεται δὲ καθεξῆς· ἀποπαύεται δὲ εἰς τὴν τοῦ Ἀντωνίνου, ὃν Ἐλεγάβαλον ἐκάλουν, σφαγὴν, * καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν Ἀλεξάνδρου, ὃς, Ἀντωνίνου σφαγέντος, τὴν βασιλείαν ὑπεδέχεται. *Lectus eſt Codex Caſſii Dionis Coccejani, vel Coccei, qui octoginta libris diſtributus ; incipit ab Æneæ in Italiam ex Troja appulſu, & ab Alba, & Urbe condita, & deinceps ; deſinit verò in Antonini cæde, qui Elagabalus dicebatur, Alexandrique Principatu, qui Antonino confoſſo, imperium ſuſcepit*. Quod reliquum eſt Photii judicium de Dione ; inter criticorum illud judicia, infra adducam.

19. Conſtantinus Aug. Porphyrogenneta, tanta decimo ſeculo, Dionis habet, & adeo ipſum verſat aſſidue ; ut ineptum ſit, de his aliud hic addicere, quam in toto opere, & ſuperius dictum eſt. Attamen e re fuerit, eos producere eruditos, quibus ad deducendas ex Dione Eclogas, *De virtutibus, & de legationibus*, uſus eſt ; nam hæc non uſquequaque liquere duco. Incipiam a Conſtantino, verbiſque Valeſii Henrici, in Præfatione ad Excerpta, De virtutibus & vitiis. *Conſtantinus Auguſtus, Leonis Aug. F., Baſilii Aug. N. * cum admodum puer a patre eſſet derelictus, tutoribus Summam Imperii, ut fere ſit, penes ſe retinentibus, lene ac placidum ingenium ad humaniorum artium ſtudia contulit. In quibus cum magnoque profeciſſet, * tandem conſilium prorſus Regio animo dignum cepit : quo non ſibi ſolum, ſed etiam ſtudioſis omnibus prodeſſet. Primum itaque optimorum ſcriptorum, in omni doctrinæ genere, exemplaria * undique conquiſivit, iiſque Palatinam bibliothecam inſtruxit * ; deinde cum tanta tamque immenſa librorum moles, pleroſque a legendo deterreret ; ipſe ut Principem decuit, ſingulorum utilitati & compendio conſulens, auctores omnes, qui idem argumentum tractaverant, in unum compegit corpus, reſectis ſuperfluis, ac ſelectis ex unoque Scriptore iis locis, quæ quiſque elegantiſſime tractaverat. Verum his, & ſi qui præterea ejuſmodi libri ad notitiam noſtram non venerunt ; & magnitudine operis, & utilitate longe præſtant*, Collectanea Hiſtorica, *in tres & quinquaginta titulos (quos locos communes vocant) ab eodem Conſtantino diſtributa, ac ſex ſupra centum libris comprehenſa : ſingulos enim titulos Conſtantinus, in duo volumina diviſerat. Priori continebantur antiquiſſimi quique hiſtoriæ Scriptores ; aut certe, qui hiſtoriam ab origine mundi repetebant : ii verò qui res geſtas Cæſarum compoſuerant, in poſterius volumen erant rejecti. Ex his autem tribus & quinquaginta titulis Excerptorum, unicus hodie ſupereſt, qui*, De legationibus, *inſcribitur, in duos, ut dixi, diſtributus libros. Prior a Fulvio Urſino, alter a Davide Hoëſchelio, viris doctiſſimis, eſt editus. Quibus jungendus etiam eſt hic noſter, qui nunc primum in lucem prodit, beneficio V. Cl. Doctiſſimique, & ad juvandas literas unicè nati, Nic. Fabricii Peireſcii, titulo* Περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας. *Ita unus adhuc & quinquaginta horum Collectaneorum libri deſiderantur : gravi ſane ac deflenda jactura. * Et hæc de Conſtantini conſilio ac methodo, in his conficiendis libris dicta ſufficiant*. Et in Nuncupatoria ad Peireſcium : *Nunc vero*, inquit, *operâ noſtrâ prodit in lucem, non magis Conſtantini Aug. purpurâ, quam nominis tui titulo, conſpicuus. Ac de Conſtantino quidem alii viderint, ſit ne de iis Scriptoribus, quos tot in centones carpſit ac diſtribuit, benemeritus, nec ne. Equidem, ſi quod ſentio dicere licet, magnam ei gratiam a nobis deberi puto, qui has antiquitatis reliquias conſervaverit*. Quibus Valeſius verbis, Conſtantinum videtur, verè ſuam operam, manumque, his excerpendis præſtitiſſe, cenſere ; eique ſententiæ ſubſcribunt alii, inter quos Pagius in Critica ad Annales Baronii : tamquam ſub magiſtris Stephano Johanneque Gari-

da ;

da, & Johanne Rhetore, puer, his inſudaſſet. Faveteque in ſpeciem Theodoſius ille, qui proëmium Excerptis concinnans, eo tempore in jambis græcis appoſitis, ſic alloquitur Conſtantinum:

Collecta, quæ nunc cum labore ſedulo
Communicaſti literatis omnibus,
Conſtantine Auguſte, Principum decus, &c.
Ergo univerſi fundite has Deo preces:
Annos ei donare Tithoni velis,
Bona erogare pergat ut mortalibus.

Doctiſſimum quidem & laborioſiſſimum fateor Conſtantinum; ſed eum authorem Excerptorum non fuiſſe, detegit Fulvius eruditiſſimus Urſinus, qui & verum Scriptorem exinde prodit, in Nuncupatoria ad Antonium Card. Perenottum Granvelanum, dum græcè tantum, *Ex libris Polybii*, &c. *Dionis Caſſii Nicæi Selecta de Legationibus*, edit. *Antonius*, inquiens, *Auguſtinus Archiepiſcopus Tarraconenſis, omnis politioris doctrinæ vindex & aſſertor, miſit ad me ſuperioribus annis, Polybii* (& aliorum, ut Dionis; quos edit, & præfixerat libri fronti) *fragmenta quædam, ut titulus indicabat*, Περὶ πρεσβειῶν *a JOHANNE QUODAM CONSTANTINOPOLITANO COLLECTA, qui Romanam antiquitatem, in capita, & locos communes digeſſerat; ut eum librum a mendis, quibus pene infinitis corruptus erat, vindicarem, & cum ſtudioſis etiam, ſi videretur, communicarem*. Johannes ergo hic Cpolitanus (quem Johannem Gaiidam illum cogito, aut Johannem Rethorem) anthor fuit horum *de Legationibus* Excerptorum. Theodoſius enim, qui ſe μικρὸν, *parvum*, apud Leunclavium ex codice manuſcripto Friderici Sylburgii, nuncupat, Excerpta omnia collegit, & uno vel pluribus voluminibus ἑνώσας congeſta (Θεοδόσιος ὁ μικρὸς, ait, ὁ ἑνώσας ταῦτα: *Theodoſius parvus, qui hæc univit*) ea, dato proëmio (quod habemus apud Hoëſchelium & Valeſium græcolatine editum) dedicat Conſtantino; additis iis jambis, quorum mox partem dedimus. Qui cæteroqui non ea elaborata ſcribit a Conſtantino, ſed quod ea *collecta labore ſedulo*, ab aliis indubie, quibus datum fuerat illud penſum, *communicavit cum literatis*: ac proinde ei precatur *Tithoni annos*, ut beneficia alia *mortalibus pergeret erogare*. Conſonat nobis Hoëſchelius David, qui in epiſtola dedicatoria Johanni Matthæo Vackero, præfixa editioni ſuæ Excerptorum *De legationibus*: *Conſtantinus*, ait, *Porphyrogenneta, ut a Theodoſio proditum invenio, non contentus ex omnibus terrarum orbis partibus, libros quoſque optimos, cura ſumma conquirere, id etiam opere publicè utilis NAVARI VOLUIT, UT pro rerum diſcrimine, AUCTORUM quorumcumque SCRIPTA IN CERTAS CLASSES, quæ LIII. fuerunt, TRIBUTA CONGERENTUR*. Qui ſic loquitur, jubentem inducit Conſtantinum, non verò Excerptorum authorem facit. Idemque tenet Cl. Fabricius, qui *Excerpta a Theodoſio quodam ſervata* ſcribit, & *juſſu Conſtantini confecta*. Cæterum tituli *de legationibus* partem primam Urſinus edidit; partem alteram Hoëſchelius, (*ex Sereniſſimi Maximiliani Bojorum Ducis, & Cl. V. Andreæ Schotti* Antuerpienſis *bibliotheca*) quæ ex libris educta eſt Dexippi Athenienſis, Eunapii Sardiani, Petri Patricii, Priſci Rhetoris, Malchi Philadelphienſis, Menandri Protectoris, & Theophylacti Simocattæ; qui ſunt authores a tertio ſeculo ad ſextum. *Inſcriptio hujus operis in exemplari Græco eſt*, Ἐκλογαὶ περὶ πρεσβειῶν, *quæ Excerpta de Legationibus, vertimus*, inquit Hoëſchelius, qui ante *recenſionem authorum, qui in hoc opere continentur*; ponit: *Proëmium in volumen legationum, Theodoſii cujuſdam: ex Codice MS. Andreæ Schotti*: idemque prorſus proëmium Valeſius nactus eſt in ſuo Codice, Περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας. Conſtantinus ergo non aliud fecit, quam ſuis auſpiciis opus curandum committere; qui alioqui multa diverſi argumenti ſcripſit; quorum parte vel hodie non caremus. Interim Excerpta *de Virtutibus* ab ignoto alio tunc concinnata, ſub ejus cum vulgo, nomine; *Legationes* verò ſub eo Theodoſii, voluimus in decurſu hoc operis nuncupare: quòd Leunclavius item voluit. Theodoſius autem fuit monachus; quæ gens ſe μικροὺς, & ἐλαχίστους, & ταπεινοὺς, & ἁμαρτωλοὺς, nominabant: ut inter Latinos olim, *peccatores*, & *exiguos*; & nunc *minores*, & *minimos*, & ſimiliter.

20. Gloſſaria Nomica multa habentur; ſed manuſcripta. Eorum unum vidit Valeſius, quod decimo ſeculo, ni fallor, eſt affigendum, poſt publicationem Βασιλικῶν, indeque ejus deduxit auctor, quæ de Tribubus a Romulo inſtitutis, Dione citato habet: ὥς φησι Δίων ἐν πρώτῳ λόγῳ τῆς Ἱστορίας; *ut ait Dio in primo Hiſtoriæ* Romanæ *libro*. Nos verba ipſa adſcripſimus lib. 2. cap. 3. hicque damus quæ de noſtro aliiſque Gloſſariis Nomicis Cl. Fabricius ſcribit, Biblioth. Græcæ tom. 4. pag. 571. *Novi plura ejuſmodi Lexica Juridica, ſive Gloſſas Nomicas extare in Bibliothecis variis manu exaratas; ut quibus uſi ſunt Meurſius & Cangius: & quales ſunt illæ, e quibus inſigne Dionis fragmentum excerpſit Henricus Valeſius, in Notis ad Excerpta Peireſciana*: Labitur memoria Vir doctiſſimus; non enim *in Notis*, ſed ante Notas, pag. 770. Valeſius id appinxit.

21. Georgius Cedrenus (an *Cedrinus* a *Cedro*, legendum eſt?) monachus & ipſe ſeculi undecimi, univerſum videtur Dionis opus legiſſe, ex his, quæ in Annalibus ſuis, Romuli & Numæ habet: Οὕτως μὲν οὖν ἐξ ἀμφοτέρων καὶ ἰσχυρὰ ταχέως, καὶ κόσμιος ἡ πόλις ἐγένετο, τοῦ μὲν τὰ πολιτικὰ καὶ εἰρηνικὰ ἐπιτηδεύσαντος, τοῦ Ῥωμύλου δὲ τὰ πολεμικά. *Sic utriuſque regis induſtriâ, civitas confeſtim & valida & ornata facta eſt; a Numa quidem civilibus rebus & paci aptis, a Romulo verò, quæ ſunt bellica, inſtitutis*: quæ ſunt ex libro Dionis primo, etiam apud Excerpta Valeſiana. Verum, dicendum potiùs hæc apud iſta legiſſe, quam in Dione ipſo; adeo aliàs ſub Regibus, aut Republica, nunquam Dione utitur. Excipio, quod ſcribit, & ex aliis habere potuit, de Jano Januarioque menſe, *Dione Romano* Hiſtorico allegato: quod vidit & inter Dionis fragmenta Valeſius repoſuit, pag. 770. Ea namque apud Excerpta nunquam apparuere; ſpectant autem ad Numam Regem, & IV. Dionis librum, quinto capite, in cujus notis dedimus ejus verba. Hæc pertinent ad primam Dionis partem; at ſecundam indubie Cedrenus legit, & aliquando Dionem citat; ut ſemel ac iterum pag. 173. & 256., in M. Antonio, & Elagabalo; ibi ὥς φησι Δίων ὁ Κοκκηῖος, hic ὡς δέ φησι Δίων, inquiens. Alibi, etſi Dionem ſileat, ejus tamen magna veſtigia in ipſo apparent; in omnibus ferme Imperatoribus, à Julio Cæſare ad Elagabalum; ut conferenti cum Dione patebit. Nos contulimus pagina 170. 171. 172. 215. 216. 217. 242. 244. 245. 248. 249. 250. 251. 252. 255. 256., & collata, ſuis locis in hoc opere afferentur.

22. Johannes Xiphilinus, monachus Trapezuntius,

tius, & Johannis Xiphilini Patriarchæ Cpolitani (ab anno 1064. ad 1075.) ex ſratre nepos, deciduo XI. Seculo, ſub Michaële Duca Parapinacio, Imperatore, integrum nactus Dionis Codicem, ejus Epitomen eſt molitus. Cl. Fabricius (tom. 4. Biblioth. Græcæ pag. 306.) recte corrigit Henricum Stephanum, Gherardum Voſſium, Hadrianum Bailletium, Ludovicum Morerium, alioſque & Tillemontium, qui cum Patriarcha patruo Xiphilinum confundunt. Ipſe enim hic lib. 53. pag. 71., quis fuerit; & quando ſcripſerit clarè prodit: Λέγω γάρ, inquiens, αὐτόν, οὐχ ὡς ὁ Δίων ὁ Προυσαεύς, ὁ ἐπὶ τοῦ Σευήρου καὶ Ἀλεξάνδρου τῶν αὐτοκρατόρων γενόμενος, ἀλλ' ὡς ὁ Ἰωάννης ὁ Ξιφιλῖνος, ἀδελφόπαις ὢν Ἰωάννου τοῦ Πατριάρχου, ἐπὶ δὲ Μιχαὴλ αὐτοκράτορος τοῦ Δουκᾶ τήνδε ἐπιτομὴν αὐτὴν τῶν πολλῶν (an π'?) βιβλίων Δίωνος συνταττόμενος. *Quod ego, non ut Dio Pruſæus dico, qui ſub Severo fuit, Alexandroque Imperatoribus; ſed ut Johannes Xiphilinus, qui Johannis Patriarchæ, ex fratre filius, ſub Michaële Ducæ filio Imperatore, ex MULTIS* (corrigo *octoginta*) *Dionis libris, Epitomen hanc compoſui.* Reapſe integrum nactus ipſe Dionis opus, ut dixi, ipſum in Epitomen redegit; cujus pars tantum altera modo ſupereſt, eo titulo: Ἐπιτομὴ τῆς Δίωνος τοῦ Νικαέως Ῥωμαϊκῆς Ἱστορίας· ἣν συνέτεμεν Ἰωάννης ὁ Ξιφιλῖνος, περιέχουσα μοναρχίας Καισάρων εἴκοσι πέντε ἀπὸ Πομπηΐου Μάγνου, μέχρι Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαμαίας. *Romanæ Hiſtoriæ Dionis Nicæni Compendium, per Johannem Xiphilini Filium: continens Principatus, quinque & viginti Cæſarum, a Pompejo Magno ad Alexandrum Mamææ filium.* Conatur ipſe aliquando ſupplere, vel emendare Dionis opus; ubi mancum ſit vel corruptum; veluti ex Quadrato, & Euſebio Cæſarienſi (pag. 369.) ſed ex Plutarchi Parallelis non ipſe ſupplet, ſed Dio ipſe iis uſus interdum eſt. Criticenque exercet alibi in Dionem; quod inter authorum judicia de Dione, audietur.

23. Sequitur Johannes Zonaras Xiphilinum: qui pridem Magnus Excubitorum Præfectus, & Protoaſecretis Aulæ Cpolitanæ, hinc ex perſecutione monachus, in quadam inſula, longiſſime ab urbe diſſita (Athon & monte Sanctum quidam exiſtimant, quæ peninſula) ſub Alexii Comneni filio Johanne, nepoteque Manuele Imperatore, anno circiter M. CL. æræ noſtræ, vitam vixit, & obiit. De eo, placet, hîc ſermonem habere, verbis Cl. Ducangii in Præfatione ad ejus Annales: *Johannes Zonaras * vix aliquot in Aſceterio annos exegerat, cum eum convenere amici, hortatique ſunt ut * hiſtoriam conſcriberet. * Ægre tamen ceſſit, * victuſque; * ad Annales conſcribendos ſe accinxit. Neque tamen ſibi ipſi ſatisfecit omninò; cum, quibus (ad operis, quod in manus ſumpſerat, abſolutionem) neceſſe erat Codicibus perſæpe careret; * ſeu temporum injuria eſſent amiſſi, ſeu negligentius ab iis inquiſiti, quibus id negotii dederat: dum ipſe extorris & procul ab Urbe, in parva inſula vitam ageret. Neque porrò mirari debere, ſubdit, lectorem, ſi * ſcriptionis character ubique ſibi ſimilis non occurrat: cum aliter fieri vix queat, ut qui Hiſtoriam e variis Scriptoribus, veluti ſtipem, colligit, illorum & dictione & compoſitione, in multis non utatur.* Rem ipſi experti in Dione ſumus. *Quod ita tamen confecit, ut ſi aliquid de ſuo interjecerit, id illius ſtilo, quem ſequebatur, auctoris, quantum fieri potuit, accommodaverit; ne ſcriptionis ratio a ſeſe ubique diſſidere videretur.* Et hoc etiam experti ſumus, & cum lectore communicavimus. *Hiſtoriam uſque ad Alexii Comneni exitum perſequitur, ideſt ad Seculum, quo ipſe vixit, undecimum. Non ſolum enim Johannis Comneni Imp. Alexii filii meminit; Sed & Manuele Johannis filio imperante vixiſſe, infra docemus.* Quod eſt duodecimum ſeculum, non undecimum'. Quidquid autem de his ſit; Zonaræ beneficio, quæ Dionis habemus, diximus primo capite: in aliis, Epitome fruimur Xiphilini. In qua, nec Zonaras aliquoties nos deſtituit (quod ſuis quoque locis monemus) allegato expreſſe Dione; quem, indubie, in prima parte ignoravit, dum exſcribebat.

24. Johannes Tzetzes Zonaram ſequi oportet, cujus ferme fuit æqualis: dum ſenex enim erat Zonaras, Tzetzes adoleſcebat. Is non monachus, ſed literator fuit Cpolitanus, ut vaſtæ lectionis, & memoriæ ſtupendæ, ita indigeſtæ eruditionis. Nobilis, & auctus filiis: qui aliquando in corruptos, ſuorum Eccleſiaſticorum mores invehit, ſub initia natus videtur ſeculi duodecimi. Pro Leone Stypiota, Patriarcha Cpolitano (qui ad annum vixit 1144.) in Epiſcopum, ni fallor, Baſilium Camaterum poſtea Patriarcham; detractorem ejus, (Chiliade IX. Hiſt. 299. a verſ. 969.) ſtringit calamum, inquiens,

Iſte bubalopapas & Momoſcopus, iis,
Quæ in utilitatem ſcripta ſunt juniorum,
Ipſe barbarè & nugaciter, inſtar Comœdiæ
uſus eſt
In Patriarcham Stypen;
Dum ejus cerebrum, dixit telephum.

Εἰς Πατριάρχην τὸν Στύπην, ὅτε τηλέφιον εἶπε. Si *Telephium* ille dixerit, non erat ob vocem hanc arguendus: τηλέφιος enim ἐγκέφαλος, ut τηλέφιον ἕλκος, valeret *malignum, inveteratum in malo caput*: ut *ulcus inveteratum malignumque*. Idem Chiliade XI. Hiſt. 381. meminit Michaëlis Pſelli, quem centum ante annos vixiſſe ait.

Michaël quidem Pſellus pulices laudat,
Ante annos centum florens in vita.

ἀκμῶν πρὸ χρόνων ἑκατόν. Et Michaël Pſellus magiſter fuit Ducæ Michaëlis, qui ab anno imperavit 1071. ad 1077. Saltem ergo poſt hos centum a Pſello annos, Tzetzes vivebat, anno 1177. cum nondum Patriarcha quis erat Camaterorum; vel Baſilius, qui ab anno 1183. ad 1186., vel Johannes, ab anno 1196. ad 1204. Poſt annum autem 1191. vixiſſe Tzetzem, argumento ſint, quæ de quibuſdam ipſe vaticiniorum leris, qui tum circumferebantur; tanquam in ſuos Græcos, ſcribit. Loquitur enim de Latinis, veluti *jam tranſiiſſent* (ἦλθον) Imperium Græcum; Chriſtianis, rebuſque afflictis Orientis, laturi opem; quod factum conſtat anno 1191. Et hæc ſufficiant pro ætate. Johannes iſte Dionem habuit integerrimum, quem & ſæpe refert in ſuo ad Lycophronis Alexandram Commentario (quod pridem nomine fratris Iſaacii audiebat) dum de Ænea, Albanis Regibus, Romulo, Roma, Auruncis, Latinis loquitur, aliiſque; quæ ſuis locis, in noſtris notis aſcripſimus: Et in Chiliadibus, in quibus, quum toties ipſum habeat; mirum dictu audituque eſt, ſemel tantum in Archimede, deprehenſum fuiſſe Valeſii diligentiæ. Dionem enim Tzetzes citat in Auruncis, in Caco, in M. Manlio Capitolino, in Coriolano, in Hannibale, in Catone majore & minore, in mœnibus Babylonis, in Trajano, & in Ha-

dria-

da, & Johanne Rhetore, puer, his inſudaſſet. Favetque in ſpeciem Theodoſius ille, qui proëmium Excerptis concinnans, eo tempore in jambis græcis appoſitis, ſic alloquitur Conſtantinum:

Collecta, quæ nunc cum labore ſedulo
Communicaſti literatis omnibus,
Conſtantine Auguſte, Principum decus, &c.
Ergo univerſi fundite has Deo preces:
Annos ei donare Tithoni velis,
Bona erogare pergat ut mortalibus.

Doctiſſimum quidem & laborioſiſſimum fateor Conſtantinum; ſed eum authorem Excerptorum non fuiſſe, detegit Fulvius eruditiſſimus Urſinus, qui & verum Scriptorem exinde prodit, in Nuncupatoria ad Antonium Card. Perenottum Granvelanum, dum græcè tantum, *Ex libris Polybii*, &c. *Dionis Caſſii Nicæi Selecta de Legationibus*, edit. *Antonius*, inquiens, *Auguſtinus Archiepiſcopus Tarraconenſis, omnis politioris doctrinæ vindex & aſſertor, miſit ad me ſuperioribus annis, Polybii* (& aliorum, ut Dionis; quos edit, & præfixerat libri fronti) *fragmenta quædam, ut titulus indicabat*, Περὶ πρεσβειῶν *a JOHANNE QUODAM CONSTANTINOPOLITANO COLLECTA, qui Romanam antiquitatem, in capita, & locos communes digeſſerat; ut eum librum a mendis, quibus pene infinitis corruptus erat, vindicarem, & cum ſtudioſis etiam, ſi videretur, communicarem.* Johannes ergo hic Cpolitanus (quem Johannem Gatidam illum cogito, aut Johannem Rethorem) author fuit horum *de Legationibus* Excerptorum. Theodoſius enim, qui ſe μικρὸν, *parvum*, apud Leunclavium ex codice manuſcripto Friderici Sylburgii, nuncupat, Excerpta omnia collegit, & uno vel pluribus voluminibus ἀθροίσας congeſta (Θεοδόσιος ὁ μικρὸς, ait, ὁ ἀθροίσας ταῦτα: *Theodoſius parvus, qui hæc univit*) ea, dato proëmio (quod habemus apud Hoëſchelium & Valeſium græcolatine editum) dedicat Conſtantino; additis iis jambis, quorum mox partem dedimus. Qui cæteroqui non ea elaborata ſcribit a Conſtantino, ſed quod ea *collecta labore ſedulo*, ab aliis indubie, quibus datum fuerat illud penſum, *communicavit cum literatis*: ac proinde ei precatur *Tithoni annos*, ut beneficia alia *mortalibus pergeret erogare*. Conſonat nobis Hoëſchelius David, qui in epiſtola dedicatoria Johanni Matthæo Vackero, præfixa editioni ſuæ Excerptorum *De legationibus*: *Conſtantinus*, ait, *Porphyrogenneta, ut a Theodoſio proditum invenio, non contentus ex omnibus terrarum orbis partibus, libros quoſque optimos, cura ſumma conquirere, id etiam opere publicè utilis NAVARI VOLUIT, UT pro rerum diſcrimine, AUCTORUM quorumcumque SCRIPTA IN CERTAS CLASSES, quæ LIII. fuerunt, TRIBUTA CONGERENTUR.* Qui ſic loquitur, jubentem inducit Conſtantinum, non verò Excerptorum authorem facit. Idemque tenet Cl. Fabricius, qui *Excerpta a Theodoſio quodam ſervata* ſcribit, & *juſſu Conſtantini confecta*. Cæterum tituli *de legationibus* partem primam Urſinus edidit; partem alteram Hoëſchelius, (*ex Sereniſſimi Maximiliani Bojorum Ducis, & Cl. V. Andreæ Schotti* Antuerpienſis *bibliotheca*) quæ ex libris educta eſt Dexippi Athenienſis, Eunapii Sardiani, Petri Patricii, Priſci Rhetoris, Malchi Philadelphienſis, Menandri Protectoris, & Theophylacti Simocattæ; qui ſunt authores a tertio ſeculo ad ſextum. *Inſcriptio hujus operis in exemplari Græco eſt*, Ἐκλογαὶ περὶ πρεσβειῶν, *quæ Excerpta de Legationibus, vertimus*, inquit Hoëſchelius, qui ante *recenſionem authorum, qui in hoc opere continentur*; ponit: *Proëmium in volumen legationum, Theodoſii cujuſdam: ex Codice MS. Andreæ Schotti*: idemque prorſus proëmium Valeſius nactus eſt in ſuo Codice, Περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας. Conſtantinus ergo non aliud fecit, quam ſuis auſpiciis opus curandum committere; qui alioqui multa diverſi argumenti ſcripſit; quorum parte vel hodie non caremus. Interim Excerpta *de Virtutibus* ab ignoto alio tunc concinnata, ſub ejus cum vulgo, nomine; *Legationes* verò ſub eo Theodoſii, voluimus in decurſu hoc operis nuncupare: quòd Leunclavius item voluit. Theodoſius autem fuit monachus; quæ gens ſe μικροὺς, & ἐλαχίστους, & ταπεινοὺς, & ἁμαρτωλοὺς, nominabant: ut inter Latinos olim, *peccatores*, & *exiguos*; & nunc *minores*, & *minimos*, & ſimiliter.

20. Gloſſaria Nomica multa habentur; ſed manuſcripta. Eorum unum vidit Valeſius, quod decimo ſeculo, ni fallor, eſt affigendum, poſt publicationem Βασιλικῶν, indeque ejus deduxit auctor, quæ de Tribubus a Romulo inſtitutis, Dione citato habet: ὥς φησι Δίων ἐν πρώτῳ λόγῳ τῆς Ἱστορίας; *ut ait Dio in primo Hiſtoriæ* Romanæ *libro*. Nos verba ipſa adſcripſimus lib. 2. cap. 3. hicque damus quæ de noſtro aliiſque Gloſſariis Nomicis Cl. Fabricius ſcribit, Biblioth. Græcæ tom. 4. pag. 571. *Novi plura ejuſmodi Lexica Juridica, ſive Gloſſas Nomicas exſtare in Bibliothecis variis manu exaratas; ut quibus uſi ſunt Meurſius & Cangius: & quales ſunt illæ, e quibus inſigne Dionis fragmentum excerpſit Henricus Valeſius, in Notis ad Excerpta Peireſciana*: Labitur memoria Vir doctiſſimus; non enim *in Notis*, ſed ante Notas, pag. 770. Valeſius id appinxit.

21. Georgius Cedrenus (an *Cedrinus* a *Cedro*, legendum eſt?) monachus & ipſe ſeculi undecimi, univerſum videtur Dionis opus legiſſe, ex his, quæ in Annalibus ſuis, Romuli & Numæ habet: Οὕτως μὲν οὖν ἐξ ἀμφοτέρων καὶ ἰσχυρὰ ταχέως, καὶ εὔκοσμος ἡ πόλις ἐγένετο, τοῦ μὲν τὰ πολιτικὰ καὶ εἰρηνικὰ ἐπιτηδεύσαντος, τοῦ Ῥωμύλου δὲ τὰ πολεμικά. *Sic utriuſque regis induſtriâ, civitas confeſtim & valida & ornata facta eſt; a Numa quidem civilibus rebus & paci aptis, a Romulo verò, quæ ſunt bellica, inſtitutis*: quæ ſunt ex libro Dionis primo, etiam apud Excerpta Valeſiana. Verum, dicendum potiùs hæc apud iſta legiſſe, quam in Dione ipſo; adeo aliàs ſub Regibus, aut Republica, nunquam Dione utitur. Excipio, quod ſcribit, & ex aliis habere potuit, de Jano Januarioque menſe, *Dione Romano* Hiſtorico allegato: quod vidit & inter Dionis fragmenta Valeſius repoſuit, pag. 770. Ea namque apud Excerpta nunquam apparuere; ſpectant autem ad Numam Regem, & IV. Dionis librum, quinto capite, in cujus notis dedimus ejus verba. Hæc pertinent ad primam Dionis partem; at ſecundam indubie Cedrenus legit, & aliquando Dionem citat; ut ſemel ac iterum pag. 173. & 256., in M. Antonio, & Elagabalo; ibi ὥς φησι Δίων ὁ Κοκκηϊανὸς, hic ὡς δέ φησι Δίων, inquiens. Alibi, etſi Dionem ſileat, ejus tamen magna veſtigia in ipſo apparent; in omnibus ferme Imperatoribus, a Julio Cæſare ad Elagabalum; ut conferenti cum Dione patebit. Nos contulimus pagina 170. 171. 172. 215. 216. 217. 242. 244. 245. 248. 249. 250. 251. 252. 255. 256., & collata, ſuis locis in hoc opere afferentur.

22. Johannes Xiphilinus, monachus Trapezuntius,

tius, & Johannis Xiphilini Patriarchæ Cpolitani (ab anno 1064. ad 1075.) ex fratre nepos, deciduo XI. Seculo, ſub Michaële Duca Parapinacio, Imperatore, integrum nactus Dionis Codicem, ejus Epitomen eſt molitus. Cl. Fabricius (tom. 4. Biblioth. Græcæ pag. 306.) recte corrigit Henricum Stephanum, Gherardum Voſſium, Hadrianum Bailletium, Ludovicum Morerium, alioſque & Tillemontium, qui cum Patriarcha patruo Xiphilinum confundunt. Ipſe enim hic lib. 53. pag. 71., quis fuerit; & quando ſcripſerit claré prodit: Λόγω γάρ, inquiens, τοῦτο, εἰκὼ ὡς ὁ Δίων ὁ Προυσαεύς, ὁ ἐπὶ τοῦ Σευήρου καὶ Ἀλεξάνδρου τῶν αὐτοκρατόρων γενόμενος, ἀλλ' ὡς ὁ Ἰωάννης ὁ Ξιφιλῖνος, ἀδελφόπαις ὢν Ἰωάννου τοῦ Πατριάρχου, ἐπὶ δὲ Μιχαὴλ αὐτοκράτορος τοῦ Δουκᾶ τὴν ἐπιτομὴν ταύτην τῶν πολλῶν (an π'?) βιβλίων Δίωνος συνταττόμενος. *Quod ego, non ut Dio Pruſæus dico, qui ſub Severo fuit, Alexandroque Imperatoribus; ſed ut Johannes Xiphilinus, qui Johannis Patriarchæ, ex fratre filius, ſub Michaële Ducæ filio Imperatore, ex MULTIS (corrigo octoginta) Dionis libris, Epitomen hanc compoſui.* Reapſe integrum nactus ipſe Dionis opus, ut dixi, ipſum in Epitomen redegit; cujus pars tantum altera modo ſupereſt, eo titulo: Ἐπιτομὴ τῆς Δίωνος τοῦ Νικαίως Ῥωμαϊκῆς Ἱστορίας· ἣν συνέτεμεν Ἰωάννης ὁ Ξιφιλῖνου, περιέχουσα μοναρχίας Καισάρων εἴκοσι, πέντε ἀπὸ Πομπηΐου Μάγνου, μέχρις Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαμαίας. *Romanæ Hiſtoriæ Dionis Nicæni Compendium, per Johannem Xiphilini Filium: continens Principatus, quinque & viginti Cæſarum, a Pompejo Magno ad Alexandrum Mamææ filium.* Conatur ipſe aliquando ſupplere, vel emendare Dionis opus; ubi mancum ſit vel corruptum; veluti ex Quadrato, & Euſebio Cæſarienſi (pag. 369.) ſed ex Plutarchi Paralelis non ipſe ſupplet, ſed Dio ipſe iis uſus interdum eſt. Criticenque exercet alibi in Dionem; quod inter authorum judicia de Dione, audietur.

23. Sequitur Johannes Zonaras Xiphilinum: qui pridem Magnus Excubitorum Præfectus, & Protoaſecretis Aulæ Cpolitanæ, hinc ex perſecutione monachus, in quadam inſula, longiſſime ab urbe diſſita (Athon & monte Sanctum quidam exiſtimant, quæ peninſula) ſub Alexii Comneni filio Johanne, nepoteque Manuele Imperatore, anno circiter M. CL. æræ noſtræ, vitam vixit, & obiit. De eo, placet, hîc ſermonem habere, verbis Cl. Ducangii in Præfatione ad ejus Annales: *Johannes Zonaras * vix aliquot in Aſceterio annos exegerat, cum eum convenere amici, hortatique ſunt ut * hiſtoriam conſcriberet. * Ægre tamen ceſſit, * victuſque; * ad Annales conſcribendos ſe accinxit. Neque tamen ſibi ipſi ſatisfecit omninò; cum, quibus (ad operis, quod in manus ſumpſerat, abſolutionem) neceſſe erat Codicibus perſæpe careret; * ſeu temporum injuria eſſent amiſſi, ſeu negligentius ab iis inquiſiti, quibus id negotii dederat: dum ipſe extorris & procul ab Urbe, in parva inſula vitam ageret. Neque porrò mirari debere, ſubdit, lectorem, ſi * ſcriptionis character ubique ſibi ſimilis non occurrat: cum aliter fieri vix queat, ut qui Hiſtoriam e variis Scriptoribus, veluti ſtipem, colligit, illorum & dictione & compoſitione, in multis non utatur.* Rem ipſi experti in Dione ſumus. *Quod ita tamen confecit, ut ſi aliquid de ſuo interjecerit, id illius ſtilo, quem ſequebatur, auctoris, quantum fieri potuit, accommodaverit; ne ſcriptionis ratio a ſeſe ubique diſſidere videretur.* Et hoc etiam experti ſumus, & cum lectore communicavimus. *Hiſtoriam uſque ad Alexii Comneni exitum perſequitur, ideſt ad Seculum, quo ipſe vixit, undecimum. Non ſolum enim Johannis Comneni Imp. Alexii filii meminit; Sed & Manuele Johannis filio imperante vixiſſe, infra docemus.* Quod eſt duodecimum ſeculum, non undecimum. Quidquid autem de his ſit; Zonaræ beneficio, quæ Dionis habemus, diximus primo capite: in aliis, Epitome fruimur Xiphilini. In qua, nec Zonaras aliquoties nos deſtituit (quod ſuis quoque locis monemus) allegato expreſſe Dione; quem, indubie, in prima parte ignoravit, dum exſcribebat.

24. Johannes Tzetzes Zonaram ſequi oportet, cujus ferme fuit æqualis: dum ſenex enim erat Zonaras, Tzetzes adoleſcebat. Is non monachus, ſed literator fuit Cpolitanus, ut vaſtæ lectionis, & memoriæ ſtupendæ, ita indigeſtæ eruditionis. Nobilis, & auctus filiis: qui aliquando in corruptos, ſuorum Eccleſiaſticorum mores invehit, ſub initia natus videtur ſeculi duodecimi. Pro Leone Stypiota, Patriarcha Cpolitano (qui ad annum vixit 1144.) in Epiſcopum, ni fallor, Baſilium Camaterum poſtea Patriarcham; detractorem ejus, (Chiliade IX. Hiſt. 299. a verſ. 969.) ſtringit calamum, inquiens,

> *Iſte bubalopapas & Momoſcopus, iis,*
> *Quæ in utilitatem ſcripta ſunt juniorum,*
> *Ipſe barbarè & nugaciter, inſtar Comœdiæ*
> *uſus eſt*
> *In Patriarcham Stypen;*
> *Dum ejus cerebrum, dixit telephum.*

Εἰς Πατριάρχην τὸν Στύπην, ὅπερ φλαύρως ἔπε. Si *Telephium* ille dixerit, non erat ob vocem hanc arguendus: σκλήφιον enim ἐγκέφαλον, ut τηλέφιον ἕλκος, valeret *malignum, inveteratum in malo caput:* ut *vulcus inveteratum malignumque.* Idem Chiliade XI. Hiſt. 381. meminit Michaëlis Pſelli, quem centum ante annos vixiſſe ait.

> *Michaël quidem Pſellus pulices laudat,*
> *Ante annos centum florens in vita.*

ἀκμῶν πρὸ χρόνων ἑκατόν. Et Michaël Pſellus magiſter fuit Ducæ Michaëlis, qui ab anno imperavit 1071. ad 1077. Saltem ergo poſt hos centum a Pſello annos, Tzetzes vivebat, anno 1177. cum nondum Patriarcha quis erat Camaterorum; vel Baſilius, qui ab anno 1183. ad 1186., vel Johannes, ab anno 1196. ad 1204. Poſt annum autem 1191. vixiſſe Tzetzem, argumento ſint, quæ de quibuſdam ipſe vaticiniorum leris, qui tum circumferebantur; tanquam in ſuos Græcos, ſcribit. Loquitur enim de Latinis, veluti *jam tranſiiſſent* (ἤδη) Imperium Græcum; Chriſtianis, rebuſque afflictis Orientis, laturi opem; quod factum conſtat anno 1191. Et hæc ſufficiant pro ætate. Johannes iſte Dionem habuit integerrimum, quem & ſæpe refert in ſuo ad Lycophronis Alexandram Commentario (quod pridem nomine fratris Iſaacii audiebat) dum de Ænea, Albanis Regibus, Romulo, Roma, Auruncis, Latinis loquitur, aliiſque; quæ ſuis locis, in noſtris notis aſcripſimus: Et in Chiliadibus, in quibus, quum toties ipſum habeat; mirum dictu audituque eſt, ſemel tantum in Archimede, deprehenſum fuiſſe Valeſii diligentiæ. Dionem enim Tzetzes citat in Auruncis, in Caco, in M. Manlio Capitolino, in Coriolano, in Hannibale, in Catone majore & minore, in mœnibus Babylonis, in Trajano, & in Hadria-

driano: modò ſolo nomine Δίωνος: modò Δίωνος Κοκκηιανοῦ; modò Κοκκηίου Δίωνος; modò tandem Κασσίου Δίωνος Κοκκηιανοῦ. Porrò habet, & in Horatio Coclite, & Mutio Scævola, & alibi; etſi Dionem non citet: quod contra, facit ex Dionis libro de ſomniis & prodigiis, in Gelone Syracuſano; ut ſuperius ſcriptum eſt.

25. Ad idem Seculum XII. Anonymus ille referri poteſt, qui Appendiculam adjecit manuſcripto Codici Appiani Alexandrini (quam & in altero manuſcripto Reip. Auguſtanæ, ſe vidiſſe ait Xylander) de qua ſupra dixi in epiſtola ad Lectorem. Integram modo affero: Τὸ προοίμιον μόνον τῆς Ἰταλικῆς τοῦ Ἀππιανοῦ Ἱστορίας τῇ παρούσῃ ἀνέταξα δέλτῳ· ἐπειδὴ ἡ τῆς ἡμῶν δέλτου, ἡ τοῦ Ἁλικαρνασσέως Διονυσίου Ῥωμαϊκὴ Ἀρχαιολογία πασῶν ἐστιν ἱστοριῶν ἀξιολογωτέρα, ἐν εἴκοσι τοῖς ὅλοις βίβλοις διεξοδικώτερον διαλαμβάνουσα, περί τε τοῦ οἰκισμοῦ τῆς Ῥώμης, καὶ τοῦ γένους αὐτῆς, καὶ τῶν πράξεων, ὅσαι μέχρι τοῦ πρώτου περὶ Καρχηδονίους αὐτῆς πολέμου ἐπράχθησαν. Καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ συνεγράψαντο, ὧν καὶ Δίων ἐστί, τὰ μὲν ἀρχαιότερα ἐπιδραμών, τὰ δὲ τελευταῖα, καὶ μάλιστα ὅσα μετὰ τὴν μοναρχίαν ἐγένετο τῶν Καισάρων, καὶ μέχρι τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαμαίας, εἰς ὃν ἀπετέλευτα τὴν Ἱστορίαν, διεξοδικώτερον ἀναγράψας. Δεῖ μέν τοι τὴν μὲν ἀρχαιολογίαν τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκ τοῦ Διονυσίου, εἴ τις μὴ τὴν ἱστορίαν μόνην, ἀλλὰ καὶ τὴν γλῶτταν ὠφελεῖσθαι ἐκ τῶν ἀναγινωσκομένων αἱροῖτο· τὰ δὲ μετὰ τὰς μονάρχους ἐκ τοῦ Δίωνος· τὰς δὲ κατὰ ἔθνους πράξεις, ἐκ τοῦ παρόντος Ἀππιανοῦ &c. *Italicæ Appiani Hiſtoriæ ſolum proœmium contuli in hunc codicem: nam quod attinet res Italicas, Dionyſii Halicarnaſſei Hiſtoria, de Antiquitatibus Romanorum, & rebus eorum geſtis; omnes ea argumenti ejuſmodi Hiſtorias longè ſuperat: qua quidem ipſis viginti libris, & conditam Urbem prolixe narrat, & Romanorum genus, & quidquid geſtum ab iis eſt, uſque ad Punicum bellum primum. Scripſerant & alii multi Romanas res: in his Dio: qui antiquiora quidem, curſim; poſteriora verò, maximeque ſub Cæſarum imperio, ad Alexandrum Mamææ filium, (in quo finem Hiſtoriæ impoſuit) acciderunt, ſtylo uberiore proſequitur. Si quis ergo non in Hiſtoria ſolum, ſed etiam in dictione velit proficere, quidquid ad Romanas Antiquitates ſpectat, id illi omne, a Dionyſio Halicarnaſſeo petendum eſt: quæ verò ſub Imperatoribus, a Dione. Tandem: quæ cum variis Populis, Romani ſigillatim geſſerunt, Appianus iſte docebit;* &c. Carolus Stephanus Pariſiis anno 1541. poſt Appiani præfationem, hæc edidit græcè tantum: quæ mox vertit, & latinè dumtaxat dedit Guilielmus Xylander in ſua ad Dionem præfatione: hinc filius Henricus Stephanus anno 1592. Genevæ, græcolatine, rurſus edito Appiano; hiſce præmonitis: *Quæ ſequuntur, lector candide, ea incerti auctoris ſunt, qui Romanæ Hiſtoriæ corpus, ex variis Scriptoribus concinnatum, ediderat. Ac quum e ſcriptis Codicibus, in priorem editionem Appiani tranſcripta illa fuerint; ne nunc quidem placuit omittere. Vale.* Sane quod hactenus hiſce volui, eſt, Anonymum hunc, duodecimo legiſſe Dionem Seculo, eo ipſo indice, integerrimum: quandoquidem eum ait, τὰ μὲν ἀρχαιότερα ἐπιδραμών, τὰ δὲ τελευταῖα διεξοδικώτερον ἀναγράψας.

26. Sub Andronico Palæologo Seniore, qui uſque ad annum 1330. imperavit, Anonymos (ex Palatino Vaticano Codice græco, num. 129. pag. 119.) inter alia, quæ in ſuam indigeſtam miſcellam inſert; ἐκ τῆς Δίωνος τοῦ Νικαέως (ſic) ὃς ἦν ἐν τοῖς χρόνοις Σευήρου, καὶ πρὸ Σευήρου, μέχρι Ἀλεξάνδρου τοῦ Καίσαρος: *ex Hiſtoria Dionis Nicæni, qui vixit temporibus Severi, & ante Severum, uſque ad Alexandrum Cæſarem*, multa excerpſit; ſed non eadem fortuna ac Tzetzes. Habet idem Anonymus & alia ex eodem de Nerone pag. 30. & 31., item addito in margine, ἐκ τῶν τοῦ Δίωνος; *ex Hiſtoria Dionis*. Ipſum autem, quiſquis is fuit, ſub Palæologo Seniore, ſcripſiſſe patet, ex verſa pagina 37., ubi ait: Ἐλθὼν τις ἐκ τῶν Ῥῶς πρέσβυς εἰς τὸν βασιλέα Ἀνδρόνικον Παλαιολόγον, οὕτως πεποίηκε τὴν προοίμιον, ὅτι Ὁ αὐθέντης μου ὁ Κύριος τῶν Ῥῶς, ὁ ἐπὶ τραπέζης τῆς ἁγίας βασιλείας σου, προσκυνεῖ δουλικῶς τὴν ἁγίαν βασιλείαν σου. *Ingreſſus ad Andronicum Palæologum, quidam Ruſſorum legatus ita orationem exorſus eſt: Ruſſorum Dominus, herus meus, qui eſt & Sacræ Majeſtatis tuæ pincerna, demiſsè Majeſtatem adorat tuam* &c. Qui ſic namque loquitur, non agnoſcit alterum Palæogolum juniorem; ſeniorem enim hominem illum diceret. Cum ergo Andronicus ſenior imperaverit ſolus, ab anno 1283., cum filio Michaële ab anno 1295., eoque mortuo, anno 1320., rurſus ſolus uſque ad annum 1325. Cum Collegam aſſumpſerit eo anno nepotem, ex præmortuo filio Michaële, Andronicum juniorem; ac tandem, qui tenus nomine uſque ad annum 1330. fuerat Imperator, obierit anno 1342., monachus; Antonius nuncupatus: Ex his conſtat, ante annum 1325., & poſt annum 1283., Miſcellam hanc ſuam, illum Anonymum conſcripſiſſe, Autographum impium & inhumanum, lituris frequentiſſimis, & charactere pene barbarico, utpote temporum nobis viciniorum: Acephalum adde, & Ateleuteton; ac proindè lectionis etiam, quæ hominem deterreat, & ex qua nil expiſcari Dionis queat. Sed prævaluit obſtinatio, qua inveni a pag. 119. ad 121. Excerpta illa, quæ ſunt a Julio Cæſare ad Alexandrum. Principium: Ὅτι ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ τὰς ἡμέρας ἐρρυθμίσατο τὰς νῦν, &c. quæ in Dionis lib. 43., Leunclavii pag. 226. habentur: quod indicium eſt Codicem Dionis Anonymo, hinc incepiſſe. Finis: Ὅτι ὁ συγγραφεὺς οὗτος Δίων δεύτερον ὑπάτευσεν ἐν Ῥώμῃ, τυχὼν τὴν δευτέραν ὑπατείαν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου, τοῦ μετὰ Σαρδανάπαλον αὐταρχήσαντος. *Scriptor hic Dio, ſecundùm Romæ proceſſit Conſul, ſecundum hunc Conſulatum ab Alexandro aſſequutus, qui poſt Sardanapalum, obtinuit Principatum.* Erat animus omnia hîc apponere, ſed viſum poſtea, quæ in corpore ſuis locis adjecta ſunt, non repetere, præter neceſſitatem.

27. Theodorus Metochita, frater Georgii Metochitæ, (qui anno 1285. in Conciliabolo Cpolitano, a Georgio Cyprio aliiſque ſchiſmaticis, in exſilium pulſus eſt) ex Logotheta (poſt dejectum Sede Johannem Glycam) Cpolitanus Patriarcha anno 1316., hanc eandem ipſe fortunam expertus eſt, anno 1320., cum Geraſimus ejus loco ſucceſſit. Multa Theodorus ſcripſit, ſed non *Romanam Hiſtoriam*, ut Meurſius credidit, ediditque: nam eum falli Cl. Labbæus oſtendit, dum libri tertii Annalium Michaëlis Glycæ partem, illam eſſe demonſtrat. Noſtri autem Theodori operum Codex, in Coiſliniana exſtat, num. 165., omnino recens, *deque rebus Philoſophicis, Politicis, Ethicis*, &c. ediſſerit. Is in principio habet materiarum indicem, quas inter hæc una eſt: Περὶ Δίωνος. Περὶ Ξενοφῶντος. *De Dione. De Xenophonte.* Et quod ad Dionem pertinet, quidve in iis pertractarit; ex his mihi videor ſubole-

ſubolere, quæ Cl. Monfauconius ibi ait, pag. 523.; *Capita omnia*, ſubdens, *centum viginti numerantur*. * *Præcipua ſolum notabimus* *. *De Carthagine ejuſque Republica*. *De Romanis rebus*, *ab origine*, *capita quatuor*. Hæc autem indicant, ſi verè Dio noſter is eſt (quod dubito) Metochitam decimoquarto ſeculo; aliquid nactum eſſe Dionis integri.

28. Nicephori Gregoræ amicus Thomas Magiſter, poſt Metochitam & initia 14. ſeculi, Lexicon de vocibus ſcripſit Atticis; in quo, in vocibus ἡμίσεα, & νενηφότως, Dionem affert; &, quod ridiculum, accuſat erroris, quia ἡμίσους ſcripſerit, & non ἡμίσεος; & ἐγρηγόρως non verò ἐγρηγορότως. Inquit enim: Ἁμαρτάνουσιν οἱ τὰ ἡμίση λέγοντες, καὶ οὐ τὰ ἡμίσεα. Τὰ γὰρ τριγενῆ τῶν ὀνομάτων, ἐπὶ τῶν οὐδετέρων διῃρημένας ἔχουσι τὰς τοιαύτας πτώσεις· οἷον, οἱ γλυκεῖς, αἱ γλυκεῖαι, τὰ γλυκέα· οἱ ὀξεῖς, αἱ ὀξεῖαι, τὰ ὀξέα. Οὕτως ἄρα καὶ οἱ ἡμίσεις, αἱ ἡμίσειαι, τὰ ἡμίσεα· καὶ ἐπὶ τοῦ ἑνικοῦ, ἡμίσεος λέγε, ὡς ὀξέος καὶ γλυκέος, ἀλλὰ μὴ ἡμίσους. Δίων οὖν, ἡμίσους λέγων ἁμαρτάνει. Θουκυδίδης ἐν τῇ ὀγδόῃ· τρίτον μέρος ἀνθ᾽ ἡμίσεος τῆς τροφῆς ἐδίδου. *Errant, qui ἡμίση dicant, & non ἡμίσεα: nomina enim, quæ tria genera habent, in neutris, diviſos habent hos caſus: veluti* οἱ γλυκεῖς, αἱ γλυκεῖαι, τὰ γλυκέα· οἱ ὀξεῖς, αἱ ὀξεῖαι, τὰ ὀξέα. *Ita prorſus etiam*, οἱ ἡμίσεις, αἱ ἡμίσειαι, τὰ ἡμίσεα, dimidii, dimidiæ, dimidia: *& ſingulariter*, ἡμίσεος *dic*, *ut* ὀξέος, & γλυκέος, *ſed non* ἡμίσους, dimidii. *Dio igitur*, *qui* ἡμίσους, *dicit*, *errat*. *Thucydides in 8. Pro dimidia cibi parte*, *tertiam dabat*: ἀνθ᾽ ἡμίσεος. Idem in νενηφότως, ait: Νενηφότως· καὶ ἐγρηγορότως, οὐκ ἐγρηγόρως· οὐ γάρ ἐστιν ὁ ἐγρήγορος, ἀλλ᾽ ὁ γρήγορος, ὃ καὶ ἀσύνηθες· ἀντὶ γὰρ τούτου, ὁ νήφων, καὶ ὁ γρηγορῶν. Δίων οὖν ἐγρηγόρως λέγων ἁμαρτάνει. Ideſt: Νενηφότως *dicitur &* Ἐγρηγορότως, *non verò* ἐγρηγόρως: *non enim invenitur*, ἐγρήγορος, *ſed* γρήγορος, *etſi inuſitatum*, *cujus loco dicitur* ὁ νήφων, *&* ὁ γρηγορῶν. *Dio itaque qui* ἐγρηγόρως, *dicit*, *errat*. Sed vanæ hæ Grammatici voces ſunt: ἡμίσους enim habet & Athenæus in Dipnoſophiſtis, & ἐγρήγορος habent Threni 4., unde ἐγρηγόρως.

29. Michaël Apoſtolius, inter profugos illos, qui Cpoli, decimoquinto ſeculo, in Italiam confugerunt, eſt unus. Qui Romæ Collectionem ultra viginti millium Proverbiorum, græce ſcripſit & illuſtravit; opus autem diu poſt græce tantum Baſileæ editum eſt, anno 1538., græcolatine verò Lugduni Batavorum anno 1619. Is inter alios, quos refert, Dionem ἐν Ῥωμαϊκοῖς habet, ſcribens in hæc verba Lib. IX. n. 42. Ἐφ᾽ ἑνὶ παιδὶ σαλεύει· ὅταν ἔχει τὰς ἐλπίδας τοῦ γένους· λέγεται καὶ ἐπὶ πλοίων· ὡς Δίων ἐν Ῥωμαϊκοῖς· ὀλίγα μὲν γάρ, καὶ τὰ κουφότατα τῶν πλοίων πρὸς τῇ γῇ ὥρμει· τὰ δὲ δὴ πλείω καὶ μείζω μετέωρα διὰ τὰ τενάγη ἐσάλευεν. *Super uno filio fluctuat*; *hoc eſt*, *ſpem generis ſui habet*. *Dicitur & de navibus*; *at Dio in Romana hiſtoria*: Paucæ namque & maxime veloces naves, in continentem ruerunt; plures verò & majores in vadis *fluctuabant*. Quæ ſunt in Dionis libro .... Porrò Apoſtolius hæc indubie e Suida ſumpſit, verbo ἐσάλευε, ubi totidem prorſus verbis Dio ἐν Ῥωμαϊκοῖς recitatur. Dionem ergo, ſi hæc reſpicias, Apoſtolius non legit, ſed Suidam, quem ſæpe ſæpius compilat. Sed hoc Seculo Latinis auribus innotuit Dio, dimidiatus, quod ita poſt captam a barbaris Cpolim, a profugis eruditis in Italiam allatus eſt. Sanè in Etruria Coſmus Magnus cum illis Græcas excepit literas (& hinc duos Dionis Codices habet Laurentiana) Romæ verò Nicolaus V. Pont. Max. (& hinc duos alios poſſidet Vaticana) teſte æquali Platina in ipſo, & Raynaldo ad annum 1453. & 1454. Ex hinc Gallias Græcæ literæ, ſub Mæcenate Franciſco I., Germaniam, aliò, penetrarunt.

30. Arſenius denique Archiepiſcopus Monembaſiæ, opus Leoni X. Pont. Max. Apopthegmatum inſcribens, etiam ex Dione ſententias multas hauſit. Locum, tempuſque editionis in 8. græcè tantum, opus non habet, ſed puto Romæ, ante turbinem Lutheranum. Authores ordine alphabetico collocat, & hinc ſuo loco habet hæc Δίωνος.

31. Δίων ὁ Ῥωμαῖος, Καταγελάστους εἶναι ἔλεγε τοὺς σπουδάζοντας περὶ τὸν πλοῦτον, ὃν ἡ τύχη μὲν παρέχει, ἀνελευθερία δὲ φυλάττει, χρηστότης δὲ ἀφαιρεῖ. Ὁ αὐτὸς ἔφη· Πῶς οὐ δεινόν, τοὺς μὲν θεοὺς ἐνοχλεῖν, αὐτοὺς δὲ μὴ βούλεσθαι πράττειν ἅγε ἐφ᾽ ἡμῖν εἶναι δοκεῖ τοῖς θεοῖς; Ὁ αὐτὸς ἔφη· Αἱ μὲν ἡδοναὶ τοὺς ἀεὶ συνόντας, τά τε ἄλλα, λυμαίνονται, καὶ ταχὺ ποιοῦσιν ἀδυνάτους πρὸς αὐτάς· οἱ δὲ πόνοι τά τε ἄλλα ὠφελοῦντες ἀεὶ μᾶλλον παρέχουσι δυναμένους πονεῖν. Ὁ αὐτὸς εἶπε· Τὸ πλεῖστον ἐοικὲ τοῦ ἀνθρωπίνου, &c. *Dio Romanus*, *Deridiculos eſſe ajebat*, *qui divitiis enixè ſtudent*, *quas fortuna quidem præbet*, *parſimonia cuſtodit*, *bonitas verò aufert*. *Idem dixit*: *Quomodo non horrificum*, *Deos frequenter obtundere*, *nos verò ea nolle facere*, *quæ Diis placet a nobis fieri*? *Idem dixit*: *Voluptates*, *inter alia*, *eos corrumpant*, *qui ſemper in iis ſunt*, *& cito faciunt ad eadem impotentes*: *labores verò*, *inter alia quibus ſemper proſunt*; *eo magis faciunt laboribus aptiores*. *Idem dixit*: *Multum humani ſapit &c.* Reliquis abſtinemus, quod Dionis noſtri ea non ſunt, ſed Dionis Chryſoſtomi, quem Romanum fuiſſe, civitate a Trajano donatum, ſuo loco probavi. Interim quiſpiam eum ſumere pro noſtro Dione poterat, qui frequentius apud antiquos *Dio Romanus* audit (ut apud Tzetzem Chil. IX. hiſt. 275., apud Cedrenum, alioſque) quod Romanam Hiſtoriam Romanus Senator, Prætor, & Conſul ſcripſit; & ab hac allucinatione meum lectorem, aut Arſenii, oportuit præcaviſſe.

DIONIS EDITIONUM HISTORIA, ET INTERPRETES.

CAP. V.

1. QUinque ad hæc linguis Dio editus circumfertur: Græca, qua primum natus, Latina, Italica, Gallica, & Anglicana: & Pentaglottum authorem commendat publica Operis æſtimatio, & editio ſatis frequens. An *Franciſcus Tadeſchinus de' Piccolomineis* Senenſis, Pii II. ex Sorore Nepos, S. R. E. Cardinalis, titulo S. Euſtachii, & hinc anno 1603. Pontifex Maximus, nomine Pii III., per dies 26., prior ſit, qui Dionem latinè extulerit, allucinatio eſt palmaris *Cornelii Beughem*, qui affirmat. Ipſe *in INCUNABULIS TYPOGRAPHICIS*, *pag. 53. memorat Dionis Hiſtoriæ Romanæ libros quadraginta ſex*, *latinè factos per Franciſcum Piccolomineum*, *anno 1489. in 4.*: Ut teſtatur Cl. Fabricius in Dione; ubi ſubdit: *Piccolomineique hujus mentio in Politiani epiſtolis*. *Sed verſio iſta mihi nunquam viſa*: *pro 46. autem*, *puto legendum 26.* In quo & ipſe conjectans operam ſuam ludit, lavatque Æthiopem: nam Franciſcus is eſt, quem dixi, cuique Dio noſter nunquam eſt verſus. Quippe, is adoleſcens ſub Nicolao V. (natus enim eſt Senis, IV. Nonas Maji, anno 1429.) Dionem Chryſoſtomum *de Regno* latinè reddidit, eique Pon-

tifici nuncupavit. Hoc autem opus exſtat; inque ipſo, *Inter omnes*, inquit, *rerum Scriptores, Nicolaë Quinte Pontifex Maxime, qui juſſu tuo in Romanum vertuntur ſermonem; nullum ego Principi, nec aptiorem, nec magis neceſſarium puto, quam Dionem hunc Pruſeaſem, quem ego nuper interpretatus ſum. Scribit enim de Regno; ideſt, de rebus iis, quæ ad Principem inſtituendum pertinent*. Facta hæc anno 1454. diu poſtea jacuerunt, mortuo Nicolao, ſequenti 1455. Sed ab avunculo Pio 2., Senenſis Franciſcus Archiepiſcopus & Cardinalis creatus, *ad Illuſtriſſimum & Sereniſſimum Dominum, Dominum Maximilianum Divi Cæſaris Friderici III. filium*, miſit hoc ipſum opus, *ex Urbe Kal. Januarii* anno *M.CCCC. Sexageſimo nono*: addito in fine Epiſtolæ ſuo nomine: *Franciſcus de Picolhomineis Senenſis, S. Euſtachii Cardinalis*. Tandem aliquando poſt multa, hoc *Dionis opuſculum* typis datum, *explicit Mii, per Platonem de Benedictis Bononiæ, anno Domini M.CCCC.LXXXXIII.*, ut in fine editionis legitur; quæ in 4. eſt, charactere rotundo (præter titulum, *Dion de Regno*, quod eſt charactere Langobardico) foliorum undecim cum dimidio: in quo quæ ſubſignavi, cuncta leguntur. Proſtat autem hæc editio Romæ in locupletiſſima Bibliotheca Caſanatæa, ibique evolvi. Hæc autem multa congeſſi, nec mirum ſit, expugnando errori illi Corneliano, illuſtrandoque Fabricio. Placuit enim allucinationis fontem detegere, & ex audito Dionis dumtaxat nomine (opus namque neuter ipſorum vidit) erratum fuiſſe oſtendere.

2. Imaginaria hac noſtri Dionis apud Xiphilinum (idcirco enim, libros 46. Cornelius dixit) editione Latina exploſa; prima omnium, ex græco manuſcripto aliquo Xiphilini, verſio & editio *Venetiis* facta eſt, anno 1516. & 1519., in 8., charactere curſivo: in cujus fine legitur: *In ædibus Aldi, & Andreæ ſoceri*: in prima, *menſe Julio*. M.D.XVI.: in ſecunda, *menſe Auguſti. M.D.XIX.* ex collectione, & cum Notis Johannis Baptiſtæ Egnatii, inter eos Latinos Hiſtoriæ Auguſtæ Scriptores, qui minores vocantur. Ibi eſt *Dionis Caſſii Nicæi Nerva Cocceius, Trajanus Nerva, Hadrianus*; & *Conflagratio Veſevi Montis ex Dione*, *Georgio Merula Alexandrino, interprete*, ex Xiphilino; quem forte græcè, (ſed certò Zonaram) Egnatium pridem legiſſe, ex ejus Præfatione patet. In qua: *Ego verò*, inquit, *præter Zonaræ græcam Hiſtoriam, & Nicetæ, Chriſtodulique Commentarios*, &c. Quamobrem in Notis ad Macrinum, recitat verſus illos: Ω γέρον ἦ μάλα δή σε, &c. qui apud Xiphilinum & Zonaram, & græce tantum, tunc legebantur in manuſcriptis. Nondum enim quiſquam iſtorum erat editus; neque Dio ipſe in Macrino, ex Fulvii Urſini Codice Vaticano, prodierat lancinatus. Cæterum latinus & non inelegans ibi Merula eſt interpres: qui XV. ſeculo anno circiter 1430., natus Alexandriæ in Italia, oriundus verò Aquis Statiellis; ſummis ob eruditionem laudibus, a Deſiderio Eraſmo, Hermolan Barbaro, Raphaële Volaterrano, Paulo Jovio, Hieron. Ghilinio, aliiſque donatus eſt. Vir criticotatus fuit, ſed maledicentioris oris, etiam in magiſtrum Franciſcum Philelphum; qui (ſi fides Voſſio in Hiſtoricis Latinis pag. 602.) Dionis Xiphiliniani Trajanum latine vertit, & anno obiit 1481. Literarios agones is habuit, inter alios cum Angelo Politiano, & Domitio Calderino; dum humaniores literas Venetiis & Mediolani, ad quadraginta propemodum annos docuit. Multa ejus habentur edita, quorum pars non ſunt minima, relatæ verſiones e Xiphilino: ex amicitia, & forſan hortatu Egnatii, cum ipſo, natæ. Obiit vir de bonis literis benemeritus, Mediolani, anno 1494., ibique magnifico funere elatus eſt.

3. Ubi paucula hæc Dionis Latinæ aures delibarunt; deſiderium operis in Italia excitatur; eique utcumque, Italico idiomate ſatisfecit, Nicolaus Leonicenus. Qui natus Leonici oppido (unde a patria Leonicenus) medicus & philoſophus Vicentinus, & orator inſignis, XV. ſeculo: filiuſque, Omniboni Leoniceni, anno natus 1428., pluſquam ſexaginta annos medicinam Ferrariæ (unde vulgò audit Ferrarienſis) docuit: primuſque latinè Claudium Galenum reddidit: ut latè ſcribunt, Juſtus Caſtellanuſque, in Chronico, & vitis illuſtrium medicorum. Homobonus pater, amicus Theodori Gazæ fuit, (qui græcè forſan noſtrum docuit Leonicenum) & ſi cætera ſileant, ex nomine Græcus origine; Ἀνδράγαθος, *Andragathus* namque, *Homobonus* latinè ſonat; vel Παντάγαθος *Pantagathus* ſi *Omnibonum* velis; quo vir ille nomine, in Italia dici voluit) ante Byzantinam cladem in Italiam venit, Venetias; hinc variis caſibus jactatus, Leonicum in agro Vicentino, domum ſtatuit (1). Filius latinè doctus, præceptor datus eſt Friderico Gonzagæ Ferrarienſium Marchioni; & exinde liberis hujus: In quorum uſum Grammaticam Latinam ſcripſit, dedicavitque Friderico; editam Ferrariæ anno 1473. in 4. apud Bernardum Cannerium typographum; quam habemus in celeberrima Bibliotheca Caſanatæa. Amicitiam ejus cum Gaza, Auguſtinus teſtatur Cannerius, typographi filius, in carmine ad calcem operis; qua Homobonum, gloriantem inducit de amicitia Theodori:

Hoc meus affirmat Theodorus Gaza, Minervæ
Gloria Romanæ, Cecropiæque decus.

4. Redeo ad rem noſtram: Nicolaus Leonicenus, Codicem Dionis nactus, Herculi Domino placiturus, qui nec Latinè, nec Græcè noverat (placuitque reapſe, etiam in Luciano); a libro 35. ad 60. Italicè eum reddidit, ea balbutie, qua patet Latinè ſcripſerat; ſed initio facto a Pompejo, & bello Piratico, ideſt, a libro 36. Quæ verſio in manus Bernardini Barboji, Ferrarienſis presbyteri incidit manuſcripta; iſque exoratus, cum Rep. Literaria, Domino ſuo, tunc Herculi Ateſtenſi nuncupatam, communicavit. Ipſe hæc Barbojus narrat in Epiſtola ad Herculem; & Peregrinus Moratus, civis item Ferrarienſis, in Epiſtola ad Lectorem. Poſt mortem autem Leoniceni, (quæ ei prope centenario, anno contigit 1524., VI. Idus Junias) hæc editio facta eſt, *Venetiis anno* 1526. in 8. charactere curſivo; cujus exemplar penes me habeo; alibi autem, Romæ, Neapolique non invenitur. Ex celerrima autem

exem-

(1) Bayle: Omnibonus, (en Italien *Ognibene*) fut l'un des bons Grammariens du XV. ſiecle. Il ſe ſurnomma Leonicenus à cauſe qu'il étoit né à Lunige (Leandro Alberti) en Latin *Leonicum*, dans le Vicentin. Il fut diſciple de Victorin de Feltri, l'un des premiers reſtaurateurs de l'ancienne Latinité (ibid.) Il étudia la langue greque à Veniſe ſous Emmanuel Chryſoloras. Geſner. in Bibliotheca fol. 529.

exemplarium diſtractione, iterum *ibidem* edita eſt, *anno* 1532. *in* 4. charactere rotundo, *apud Nicolaum de Ariſtotile, dictum Zoppinum*: qui eam dicit, (*nuovamente venuta in luce, ne più in lingua alcuna ſtampata*) *tunc primum in lucem proditam, nullaque ante, editam lingua alia*. Deſiiſſe opus hoc edi, *menſe martio anni* 1533., nos in fine docet typographus. Placuit autem Gallis opus, & mox Gallicè ex Italico Nicolai Leoniceni, Dionem vertit Claudius Roſerius, anno 1542. Pariſiis . . . typis . . . . . Verſionem hanc Cl. Fabricius indicat ſe vidiſſe, ſed facile eſt contrarium; quod Xiphilini Dionem ſcribit verſum, non verò Dionem ipſum.

5. Quod uſuvenit, hinc factum eſt, ut paterna ſua lingua eruditius ſeculum Dionem expeteret; indeque Græca editio nata eſt. Pariſiis enim anno 1548. in folio, beneficio Roberti Stephani, unico, de quo queritur, uſi Codice: eoque mendoſo manuſcripto (in Bibliotheca Regia aſſervatum, Antonius Pagius deſcribit, in Critice ad Annales Baronii, ad primum Chriſti annum, num.1.) cum caſtigationibus in fine, ipſius Roberti prodiit: qui ait in epiſtola ad Lectorem: *Quodque omnium maxime nobis dolendum eſt, in iis excudendis, unico exemplari, uſi, & adjuti ſumus; eoque accuratam ac diligentem caſtigationem deſiderante*. Nos verò id (*quidquid erat incommodi*) *diligentia, quanta potuimus maxime ſarcire ſtuduimus: idque, ſi non omnino, aliqua certè ex parte conſecuti ſumus. Ita tamen ut locos mutilos & imperfectos, intactos reliquerimus; locos etiam adeo depravatos, ut nulla jam rectæ ac integræ lectionis veſtigia ſupereſſent; non modò non correxerimus ſed ne corrigere quidem conati fuerimus: medicorum hac in re auctoritatem ſecuti, qui deploratis, adhibenda eſſe remedia negant. Ac ne cui hac in parte, officio noſtro deeſſe videremur; parum eſſe exiſtimavimus, locis illis aſteriſci notam appoſuiſſe; niſi etiam iis, quibus plane deſperatum non eſſet, medicinam aliquam adhiberemus. Quo circa ad calcem libri, caſtigationes locorum aliquot rejecimus: quas non inutiles tantiſper fore ſperavimus, dum quid melius ac certius emendationis, alicujus exemplaris collatio nobis afferet. De cætero, hoc etiam te admonitum velim, primas has paginas, a quibus initium ſumimus, fragmenta quædam libri XXXV., nobis videri, &c.* Hæc græca omnium prima Dionis, & nitidiſſima eſt editio; in cujus poſtrema pagina legitur: *Excudebat Robertus Stephanus, typographus Regius Lutetiæ Pariſiorum, anno* 1548. *pridie Cal. Februarii*. Sed titulus fallit lectorem, dum habet: *Dionis Romanarum Hiſtoriarum libri* 23., *a* 36. *ad* 58. *uſque*: libri namque ſunt 25., quod libri 57. & 58., ſinguli, ſunt duo, non verò unus; ac proinde ad 60. pertingunt: ut etiam Xylandro, aliiſque; Clariſſimoque Fabricio animadverſum. Italicam Leoniceni habuit Robertus, eoque auxilio, tanquam alio MS. Dionis Codice, uſus eſt, in ſuis caſtigationibus: ut pag.474. *In Codice, quo Nicolaus Leonicenus uſus eſt, dum auctorem hunc in Sermonem Italicum transferret, integra remanſerat; quantum ex ejus interpretatione conjicio*. Et pag.486. *Atque id eo audacius affirmo, quod videam, Nicolaum Leonicenum hanc ſententiam eſſe ſecutum*. Et pag.490. *Id autem ſpatii Leonicenus quoque, in ſuo exemplari vacuum reperit*. Et pag. 495. *Nicolaus Leonicenus legit, εὔλογόν ἐστιν*, non ἄλογόν ἐστιν; *quomodo Dionem ſcripſiſſe arbitror*.

6. Dum hæc autem Latinum interpretem præſtolantur, Latine prodiit Epitome Xiphilini, Guillelmo Blanco interprete; quem Toloſanum male ſcribit Morerius in ſuo Dictionario: verbo *le Blanc*. Albienſis enim is fuit, eomet teſte in metopo libri, venitque Romam; ac anno 1549, a Georgio Card. Armeniaco domum ſuam ibi receptus; inter manuſcriptos Codices, quos ampliſſimus Cardinalis literarum literatorumque Mæcenas conquiſierat, Græcam Xiphilini Epitomen, ubi vidit, latine reddere occepit. Cæptum innotuit Armeniaco, qui laudat, Blancumque hortatur, ut verſionem reapſe adornet. Æſtate illa; dum apud Cardinalem Jacobum Sabellium ruſticatur, ea peracta eſt; ac tandem poſt Comitia Conclavata (a Novembri; quibus Pontifex Maximus proceſſit Julius III.) *Romæ, VII. Kal. Martias* 1550., verſionem hanc Patrono obtulit ſuo Georgio Cardinali, iſque probavit maximè; & *Pariſiis* quo redierat, *anno* 1551. typis mandavit, quarto majori, charactere rotundo. Verſio non inelegans, ſed quæ ſecundas authoris curas deſiderabat: quod in nuncupatoria (ex qua cuncta ſuperiùs dicta, & ex editione ipſa deducta ſunt) ipſe fatetur Blancus iis verbis: *Nec ego nunc poſtulo, ut tu hanc translationem meam in lucem proferas: nondum enim talis eſt; tamen cum ornatior erit, & limatior; ſi, ut tibi conſecrata eſt, ita apparebit in tuo nomine, non recuſo*. Favor ergo Domini, & authoris præcipitantia, ut illi placeret potius quam ſibi, perfectioni operis obſtiterunt. Quorum tamen utraque effecère, ut Guillelmus, Cancellarius primò Univerſitatis Toloſanæ, hinc Telonenſis Epiſcopus, Georgio Cardinale ſuo Armeniaco procurante, anno 1571. creatus ſit: ac poſtmodum Prolegatus Avenionenſis, ab eodem ſuo Cardinale, cum loci illius Archiepiſcopo. Denique paulo poſt, eodem ſecundo vento, homonymus ei nepos ex fratre, Graſſenſis & Veneticus Epiſcopus, patrui merito, factus eſt. De Cœlibatu, & de Sacramentis noſter Blancus in Heterodoxos ſcripſit, mortuuſque tandem eſt (magnus, ex aliquantula hac verſione; magis quam alio opere) menſe Februario anni 1588. Avenione in Vicariatu. Nam falli Thuanum Auguſtum docet Dionyſius Sammarthanus (ex Suareſio) qui martyrem eum dixit.

7. In dies autem, veluti illuſtrando Dioni conſpirabatur. Nam vix dum publici facta eſt juris, Latina hæc Dionis Epitome; cum Græca Regiis, nitidiſque typis prodiit, Lutetiæ item Pariſiorum, Robertus Stephanus ex diſtractione celerrima, quæ Dionis græci fiebat; iiſdem momentis ac Latina Blanci edebatur, Græcam hanc Xiphilini dare ſategit: quòd eruditi, poſt ſexageſimum Dionis librum, reliqua exoptabant; ut quando Dio ipſe haberi non poterat, ſaltem in Epitome haberetur. Prodiit in 4. ex Bibliotheca Regia, ſine nlla præfatione, præter aliquot in fine operis varias lectiones. Inſequenti verò anno, græcolatinè eadem publicavit Henricus filius, aut ipſemet Robertus Henrici nomine, item in 4. ſed majore. Sunt qui dubitant, Lutetiæ ne, an Divione, vel Genevæ editiones hæ factæ ſint: putoque ego Græcam Lutetiæ, paulo ante quam Robertus Romana caſtra deſereret (deſeruit enim; quod commune ferme tunc fatum erat eruditorum): Græcolatinam verò Genevæ. Literator & typographus, & de humanioribus literis benemeritus, Henrici filius, & Pariſienſis civis fuit Robertus; ſed noxia curioſitas in Grammatico; ex lectio-

ctione Inſtitutionum Calvini, Calvinianum & ipſum: & poſt ſeveriſſimum Henrici II. Francorum Regis edictum, hoc anno 1651. in hæreticos; Calvini ipſius amicum effecit Genevæ, quo fugam fugit odio Catholicorum, timore pœnæ. Ex filiis, Henricus patrem ſecutus eſt, quod hæreticus; Robertus verò patri cognomen, quòd Catholicus, Pariſiis manſit, & ideircò exheres dictus a patre eſt. Septuagenarius Robertus moreens obiit Genevæ anno 1598., anno natus 1529., inter filios relicta filia, quæ Calviniano item nupta eſt Iſaacio Caſaubono. *Præparatio ejus ad Apologiam Herodoti*, cruentiſſima in Cucullatos noſtros eſt Satyra.

8. *Cœlii Secundi Curionis, Selectarum epiſtolarum duos habemus libros: Ejuſdemque orationum librum unum. Inter quas, & Agrippæ contra Monarchiam, & Mæcenatis pro Monarchia, adverſariæ orationes duo lectu digniſſimæ, ex Dione, Latinitate donatæ, continentur, Baſileæ per Joannem Oporinum in 8.* Sic Curio primus eſt, qui Dionis aliquid hocce Latinam dedit, hortatu (quod fatetur, in epiſtola Nuncupatoria) Johannis Balmæ Rom. Eccleſiæ Protonotarii. *Quod ſi nihil eſſet aliud novi*, inquit, *præter duas illas Agrippæ & Mæcenatis contrarias de Principatu orationes, quas tua etiam ex cauſa, ex Dione Hiſtorico nobiliſſimo, convertimus; ſat erit in hoc opere, novæ utilitatis & commendationis.* Epiſtola ſine die, data eſt *Baſileæ anno Chriſti Servatoris* M.D.L.III., proinde eodem anno editio hæc facta eſt. Orationes hæ, a pagina ſunt 135. ad 182.: *Prioris finis* pag. 149. ubi ſcribit Curio: *In fine hujus orationis, aut nihil, aut parum deeſſe videtur. In ſequenti principium omnino deſideratur.* Prima incipit: *Agrippæ ad Octavium Cæſ. Aug. oratio, contra Monarchiam ex Dione libro 52. Cœlio Secundo Curione interprete: Ne mireris, Cæſar, me qui ab ipſo tuo Principatu tot tantiſque bonis affici poſſem, tibi hunc ipſum diſſuadere*, &c. Finis: *Sed eam talem eſſe, illud unum ſatis arguit, quod ea eſt ejus natura, ut vel bonos viros, in improbos convertat. Finis.* Hinc incipit *Mæcenatis oratio pro Monarchia ad Cæſ. Aug. ex Dionis libro 52. Cœlio Secundo Curione interprete: Si tibi, Auguſte Cæſar, patria chara eſt, pro qua tot bella geſſiſti*, &c. Finis: *aliiſque te nominibus ornabunt, adeo ut omnia Regni inſtrumenta, ſine ullo odioſo, aut invidioſo titulo, re ipſa poſſideas. Finis.* Rariſſima ad hæc, editio me impulit, charactere curſivo pulcherrimo, in cujus pagina ultima legitur, *Anno Domini* 1553. *menſe Martio* expleta eſſe. Quod ſpectat ad Curionem, Vide Adamum, Hofmannum, Bayle, & Moreriumn.

9. Sic paulatim Dio reſtituebatur ab eruditis, & utraque lingua audiebat; nec deerat aliud, quam latina verſio lancinati Dionis editi; eaque Provincia Guillelmo Xylandro forte obvenit: Tyrocinium Xylandri, anno ætatis ejus XV., verſio fuit verſibus hexametris Excidii Trojani per Tryphiodorum; ex quo tempore primùm cepit, cognomentum ſuum, *Holtzman*, ex Alemannico Græcum reddere in *Xylandrum* (quod *ligneum* ſonat *hominem*) ut Hadrianus refert Ballletius in Authoribus perſonatis, par. 3. pag. 332. (*Xylander au lieu d'Holtzman*) & Melchior Adamus, in ipſo, tomo 5. Ætatem ipſe teſtatur in Elegia ſua præfixa Dionia operi qua ipſe Dionem vertit.

Scilicet at quinto curarem talia luſtro,
Cum noſtra famæ conditione nihil.

ætate Interpretis immatura. Natus enim Auguſtæ Vindelicorum VII. Kal. Januarius anni 1532., viginti quinque annos tunc numerabat Xylander; &, quod mirere, ſeptem menſibus verſionem tantam abſolvit, pauper, & paupere natus domo. Cum paupertate autem vir doctiſſimus aſſidue conflictatus eſt uſque ad mortem, quæ ei Lutherano contigit ex morbo a nimio vino, & ſtudii aſſiduitate, Idelbergæ anno 1576., ætatis ejus 44., juxta Melchiorem Adamum in ejus vita. Dionis hæc fuit verſio, edita latine dumtaxat anno 1557. in 8. typis Johannis Oporini Baſileenſibus: eamque Xylander occepit, invitatus lucello alimentorum, pluſquam gloriæ deſiderio, apud Johannem Henricum HerWartum Patricium Auguſtanum, qui eum domi ſuæ, ad eam verſionem hortatus eſt. Verum ſecundum opus, & feſtinatum; non uſquequaque, vel ipſi Xylandro placuit. *Quæ mea interpretatio* (verba ejus ſunt, in præfatione ad HerWartum pag. 19.) *ſi cui aliquando non ſatisfaciat (ut neque ipſe mihi ubique ſatisfeci) is cum animo ſuo reputet, in tam difficili negotio, quam proclive fuerit mihi, vel errare, vel allucinari. Omitto ingenii imbecillitatem, ætatis imprudentiam, exercitationis defectum; temporis quoque (nam totus hic labor nobis, quod noſti, intra ſeptimum menſem deſudatus eſt, utcumque aliunde etiam impeditis) anguſtiam: Ex bonis Græcis, bonos Latinos libros facere, ſciunt, qui ſunt experti.* Nec Italicè, nec Gallicè novit homo; quod ſibi auxilio, futurum fuiſſe profitetur. *Doctiſſimus vir Nicolaus Leonicenus Italicè jampridem edidit Dionem: vidi etiam Gallice redditum: ſed mihi cum harum linguarum cognitionem fortuna mea negaverit; neſcio an potuiſſem aliàs; certè adjuvari inde nihil potui.* Leonicenum Xylander *doctiſſimum* fatetur; non ex Italico quod ignorat, ſed ex verſione Claudii Galeni latina, quam prior omnium ille adornaverat.

10. Abſoluta hac editione, protinus *Lugduni*, altera eſt adornata, iterum in 8., anno 1559. *apud Gulielmum Rovillium ſub ſcuto Veneto*; adeo eruditis Baſilienſia exemplaria non ſuffecerant. HerWarto enim fuit in votis, aut Oporino; ut editio ſua, nundinis Francofortenſibus venum iret; quod perfici per Xylandrum non potuit; ſed anni initiis cœpta, & ſimul edita paulo poſt: Ita ut vix publici juris fieri potuerit, *Calendis Novembris*, eodem *anno a partu Virginis* 1557.: quo data eſt epiſtola ad HerWartum. Compenſavit autem hæc qualiacumque HerWarti Xylander vota, dum interea *addidit* JOANNIS XIPHILINI COMPENDIUM, QUOD *jam* ANTE, *cum* ESSET LATINE FACTUM; *& me graves* (ſic ipſe loquitur pag. 20.) *neceſſariæque occupationes, ne de novo converterem, prohiberent; emendavi tamen diligenter, &* GRÆCUM, QUI SIMUL EDITUR, CODICEM, *& ipſam interpretationem, ſicubi (ut erat innumeris in locis) opus fuit.* Ait ergo Xylander, tunc emendatam recenſitamque a ſe Blanci verſionem Xiphilini, & una cum Græco textu ab Oporino pariter eſſe editam, anno 1557. Sanè verò hanc ego editionem adhuc non vidi; uti nec illam Henrici Stephani in 8. quam memorat Montfauconius in Coisliniana pag. 587., etſi eam viderim, quam idem Henricus anno 1592. adornavit, ut mox dicam; etſi in fronte editionis hujus Latinæ noſtri Caſſii per Xylandrum, Lugdunenſis, anni 1559. per Rovillium, *additum eſt*, legatur, *Joannis Xiphilini e Dione Compendium, Gulielmo Blanco Albienſi interprete, ab eodem Xylandro diligenter*

caſti-

PROLEGOMENA.

conſigatum. Ea enim additio in tota hac editione nuſquam comparet; facileque eſt, ut prodierit quidem, ut Xylander ait, una cum Græco textu. Sed neſcio, quo modo me expediam, ab editione anni 1592. cui primum Latino textui, Græcum adjectum volunt Xiphilini. Juannes Oporinus carmine præfixo operi, ad Xylandrum, Dioni voluit ſic auſpicatò præfari:

Hactenus optatus crebrò, votiſque petitus,
Exit Romanus nunc, Gulielme, Dio:
Quæſitoque diu latitans interprete fruſtra,
Nunc operâ loquitur verba Latina tuâ.
Acceptum nobis, feret, hoc Reſpublica donum,
Doctorumque favor publicus excipiet. &c.

Et tamen ea latine tantum, brevi forma, & typis inelegantibus. Quid modò diceret Oporinus?

11. Eſt autem adhuc aliud in Xylandri verbis, quod creat difficultatem: Verſio illa Dionis Latina apud Italos pridem facta, quam ei impius Lælius Socinus, Tiguri fidentiſſime affirmavit: de quo Xylander ſic queritat, queriturque, in Præfatione pag. 14. *Equidem ferunt vulgò, impreſſos in Italia libros Dionis XXXVIII. eoſque LATINOS. Et cum Auguſta Baſileam proficiſcens, Tigurum divertiſſem, doctiſſimorum hominum videndorum gratia; Lælius Socinus, Italus, homo apprimè doctus & honeſtus* (quæ in impio eſt honeſtas?) *ea de re candidè & amicè ibi me admonuit*. Imo effronti mendacio admonuit. *Verum neque ego habere unquam certi quicquam potui; quod eorum librorum initium; qui finis; a quo editi, aut converſi eſſent. Et demiror non viſos ab iis unquam in Germania, quos multos, & d-ctos, diligenteſque, de hoc percontatus ſum. Fieri... nè poteſt ut Xiphilini aliquid ſit, non Dionis: quando Merula quoque, uti retuli, Xiphilini Nervam, Trajanum, Adrianum, & conflagrationem Veſuvii, de vita Titi ſumptam, Dioni inſcripſit*. Si hoc admittatur; decepti illi decipiebant; & Blanci verſionem Xiphilini, pro Dionis ipſius opere adſtruebant: Sed neque ea editio in Italia facta eſt, ſed Lutetiæ; neque XXXVIII. conſtabat libris, ſed XLVI, a XXXV. ad LXXX., ut vel nunc patet, & palam eſt. Quod autem eos interrogabat Xylander, Dio ipſe erat, non Xiphilinus, quem norat optime & & recenſebat; oportuitque eos monere, ne in Xiphilino deciperentur. Confidenter Lælius, alii; ſe non decipi.

12. Quidquid autem de his omnibus, velitis, jubeatis; verſio hæc Xylandri taxatur, ut non exacta, utque liberior ab Huëtio, in Claris interpretibus, qui etſi hominem impenſè laudet; quod *quæ vix diuturno alii labore, ipſum intra perpaucas horas, vivido mentis acumine, & innata alacritate profligabat*; & excuſet *a ſumma præterea, quæ hominem toto vitæ decurſu miſerè torſit, egeſtate*; non idcircò tamen non ait: *præcipiti eum feſtinatione; id quod properantibus ferè contigit, aliquando lapſum eſſe; atque ipſum interpretandi genus, quod attinet, neque verbis; neque interpunctionibus alligatum, ſententias ſolum fuiſſe intuitum*. Ita ille in Claris interpretibus, pag. 175.

13. Vix dum autem Dio Latinè prodiit, quum Franciſco Baldellio viro *humillimi loci* (*di baſſiſſima condizione*, qualem ſe dicit ipſemet in Epiſtola nuncupatoria ad Sereniſſimum Guidobaldum Feltrium Urbinatium Ducem) Academico Humoriſtæ, & civi Cortonenſi in Hetruria, viſum eſt, Italicè eum vertere: non quòd Italicè prius non prodiiſſet ab Nicolau Leoniceno, quod diſſimulat Baldellius, inquiens ex Latino Xylandri ſe eum reddere; ſed quod Chronica ea verſio, vix Italis ejus temporis, ex obſcuritate & dictione barbarica, uſui ulli erat. Præfixit ei Dionis vitam Baldellius, a Thoma Porcacchio deſcriptam, inter alias Hiſtoricorum, quos ante Dictys Cretenſis Hiſtoriam affixit, ex iis Xylandri, ſe eam deſcripſiſſe ingenuè profeſſo; ediditque Venetiis in 4. anno 1565. charactere curſivo, apud Gabrielem Julitum de Ferrariis. Vita illa nil habet novi, niſi verboſitatem; ſcriptaque eſt a Porcacchio, dum Dio Baldellii edebatur: ac dedicatur Sfortiæ Cardinali, data Venetiis epiſtola XII. Kal. Decembris anni 1565. Quo iterum iidem typis excuſa eſt is & eadem inſcriptione, forma, & anno 1584. Sed aliquot ante menſibus, Epitomen Dionis dederat Italicè Baldellius, edideratque Julitus, eadem in 4. forma; qua iterum anno 1585. recuſa eſt per Julitos. In hac anni 1565. Gabriel Julitus, ita Lectorem monet. *Vi facciamo avvertiti, benigniſſimi Lettori, che queſt'Epitome di Dione,* * *ſono ſtate poſte in luce da noi, ALCUNI MESI A DIETRO, in queſta medeſima forma, acciocche ve ne poſſiate accommodare, e congiungere inſieme, queſte due hiſtorie*, ideſt: *Lectores benigniſſimi, monitos vos optamus, hanc Dionis Epitomen, a nobis, ALIQUOT ANTE MENSIBUS, hac eadem in 4. forma, in lucem fuiſſe proditam; ut eam vobis procurare, & una hiſtorias haſce unire valeatis*. Res indubia: in ea anni 1585. dicitur *riſtampata: recuſa typis*. Nuper autem vidi iſtam editionem Epitomes a Baldellio, item in 4. & charactere etiam curſivo, apud eoſdem Julitos Venetiis facta, anno 1563., apud V. Cl. Marchionis Gregorii Alexandri Capponii, inſtructiſſimam omnium pene rariorum editionum, Authorum Italici idiomatis, precioſam Bibliothecam. Amor ita, publicus ſenſim Dioni conciliabatur. Editum eum legebant Græci, Europæique ferme omnes Latine: legebant Itali lingua ſua, & ſua lingua etiam Galli; quibus ſubiit deſiderium, aliud ſuorum auribus Dionium exhibere. Franciſcus Belleforeſtius Sparſam ſibi vacuam aſſumpſit: qui nobilis, e Comitatu in Gallia Comingenſi; anno natus 1530. apud Sammatanum ad fluvium Savam, & mox orphanus anno 7. a matre in Collegium Margaritæ Reginæ Navarræorum, ut admitteretur curatum eſt. Studuit Burdegalæ ſub Georgio Buchanano, Matthia Dineto, aliiſque; item Toloſæ. Profectus Pariſios; ibi, quæ ejus merita, eruditorum amicitiam facilè ſibi conciliavit. Laborioſiſſimus vir a Renato Luſinga in ſuo Tractatu, de ratione legendi Hiſtoriam, ut vir magnæ lectionis, & illuſtrator antiquitatis, laudatus; merebatur noſtro clariori vixiſſe ſeculo (quod optat Morerius) ut immortalia verè opera relinqueret. Inter multa, quæ ſcripſit, ediditque, ut Coſmographiam, Annales Gallicanos, Hiſtoriam Carolorum Franciæ Regum, multaſque verſiones e Græco, Latino, Hiſpano, Italico; Dionis noſtri undecim Conciones orationeſve, ex libris 36. 38. 41. 43. 44. 45. 50., Gallicè; inter multas aliorum authorum Græcorum, Latinorumque emiſit, anno 1572. Quibus typis ignoro. Lutetiæ quidem editæ ſunt in folio (ut ex epiſtola dedicatoria conſtat, ad Ludovicum Gunzagam Ducem Nivernenſem & Mantuanum, data *Pariſiis XVIII. Kal. Dec. anni* 1572.) iterumque *recuſæ anno* 1588. ſimiliter in

fo-

ſolio, *apud Petrum Menerium Via Atrebatenſi*, *ad Portam Sancti Victoris*. Noſtrorum temporum elegantiam Galli, in eo, & exactitudinem deſiderant: qui obiit tandem Lutetiæ Pariſiorum, Kal. Januariis anni 1583., ætatis ſuæ 53., & ſepelitur in Eccleſia Fratrum Minorum, quos Obſervantes appellant. Quod evidenti argumento eſt, nil contagionis a magiſtris Buchanano, Vineto, aliis; per ea iniqua & ſalebroſa tempora, in Religionis negotio contraxiſſe. Gratulandum itaque ejus felicitati, non incidiſſe in eas Syrtes, quæ tunc fata propemodum erant ingeniorum.

14. Interea autem, jam ſenſim & ſine ſenſu, ad Fulvium Urſinum, ad annum 1582. ventum eſt. Porro qui Fulvium ignorat, eruditus eſſe non poteſt. Romanus patria, & Urſinorum etiam forſan nothus, anno natus 1530., quod a propinquis puer negligebatur, a Gentili exceptus eſt Delphinio cive ſuo, Lateranenſis Baſilicæ Canonico, & Antiquitatis admodum ſtudioſo. Is ingenium adoleſcentis, Græcis primùm Latiniſque literis excoluit; tum in Antiquitatis ſtudium immiſit; cui labori alioqui ſuapte factus, adeo Fulvius in eo excelluit, ut non æqualium ſuorum modo, ſed ſuperiorum etiam omnium laudes æquarit. Gentili in Canonicatu, ubi ex libera reſignatione ſucceſſit, ſelectiſſima vetuſtorum Codicum ſuppellectili comparata, & Cimelio Muſæoque collecto ampliſſimo, *de Romanis* ſcripſit *Familiis*, *de Triclinio*, *Notas in Feſtum*, *Hiſtoricorum Latinorum* fragmenta, & alia. Inter quæ non minimum vendicant ſibi locum *Excerpta de Legationibus ex* Polybio, aliiſque, & *Dione*, quæ ex Codice V. Cl. Antonii Auguſtini, Typis Chriſtophori Plantini, Antuerpiæ edidit in 4. anno 1582. Sed Græcè tantum, cum notis. Sane Codicem hunc, eum nactum eſſe in Sicilia, refert J. Lipſius in epiſt. 3. lib. 4. Franciſco ſcripta Raphelengio. (An Abbas item Farina invenit, ut ibidem ille Chronicon Paſchale, ſeu Faſtos Siculos?) *J. Lipſius Franciſco Raphelengio. O evangelia tua de Dionyſii, Polibii, Dionis fragmentis, in Sicilia repertis! Certa res ſit modò, nec ut in Livio, ut in libris Ciceronis de Rep. fallamur. Sed audivi etiam qui diceret, Antonio Auguſtino tradita illa in manus eſſe. Credamus igitur & gaudeamus.*

15. Hiſtoriam rei ſupra dedimus; & hîc luculentiùs eam dare e re eſto, quod ſuo loco; verbis ipſius Fulvii in Nuncupatoria ad Antonium Perrenottum Card. Granvelanum: *Antonius*, enim inquit, *Auguſtinus Archiepiſcopus Tarraconenſis, omnis politioris doctrinæ vindex & aſſertor, miſit ad me ſuperioribus annis Polybii fragmenta quædam, ut titulus indicabat, περὶ πρεσβειῶν, * ut EUM LIBRUM a mendis, quibus pene infinitis CORRUPTUS ERAT, vindicarem, & cum ſtudioſis etiam, ſi videretur, communicarem. * Atque has quidem antiquitatis reliquias, animus fuerat, in Latinum verſas, cum aliis ejuſdem argumenti fragmentis, quæ Græcè tantùm nunc prodeunt, in lucem dare: Sed mirum eſt, quam hoc noſtrum conſilium, aliud ex alio, quotidie impedierit.* Tandem edidit, prædicto anno 1582.: primumque ex Dione Excerptum ab *Æquis* incipit, & ab Romanorum ad eos legatione: Οὗτοι Αἰκανοὶ (quæ modò leguntur hic, octavo Dionis libro) octogeſimum verò ſecundum & ultimum, deſinit in Macrino: & hæc ex Codice Antonii Auguſtini. Quod octogeſimum ſequitur ut fragmentum, non monet Urſinus, ex vetuſtiſſimo illo ſuo, nunc Vaticano prodire Codice, quem plenius nos edidimus: quum tamen ex Epigraphe illa præfixa operi, Ἐκλογαὶ πρεσβειῶν, ſi quis ignoret hæc ex alio prodire Codice, & non excerpta eſſe ex Dione, ſed eſſe Dionem ipſum; ex eodem ea prodire Codice exiſtimabit: donec ad calcem legat in ejus notis pag. 547. ut ſe res habet, in Excerpto 82., quod in corpore, octogeſimum tertium malè dixit fragmentum. Sane, quas vir benemerentiſſimus de Dione, notas adjecit, a nobis ſuo loco collocatas, &, jam tum ab anno 1581. ante *XII. Kal. Decembris*, qua die *Romæ* literas dedit ad Granvelanum, perfectæ erant. Annum tunc agebat Urſinus 52.: defunctus eſt autem *ſeptuagenarius*, anno 1600. XIV. Kal. Julias; ut Miræus refert in Claris Scriptoribus XVI. ſeculi.

16. *Francofurdi apud Wechelii Andreæ heredes, Claudium Marnium, & Johannem Aubrium, anno* 1590., *ab Kalendis Aprilis* (quæ data eſt epiſtolæ Nuncupatoriæ ad Antonium Fuggerum Virum Clariſſimum, Ferdinandi Archiducis, a conſiliis ſecretioribus) tertius prodit tomus, Scriptorum Romanæ Hiſtoriæ, quos Græcos minores vocant; in folio: inter quos Dionis Epitome, Græcolatine, elegantibus typis excuſa eſt, opera & ſtudio Friderici Sylburgii, & cum ejuſdem, Xylandrique Notationibus. Doctiſſimus vir hic Græcè, patria Veterenſis (locum *Caſtra vetera* dixit Tacitus) quod in Haſſia apud Marburgum eſt oppidum, cum egeſtate & ipſe parentibus natus agricolis, æternum conſtixit; & jam tum ab anno 1583. horum Typographorum Francofurti vivebat ſumptibus. *Non exiguum eorum eſt beneficium* (inquit hîc ipſe in epiſtola ad Lectorem) *quorum ſumptibus hanc Reip. operam navavi: In quo genere cum primas ſibi vendicent Wechelii heredes Marnius, & Aubrius; quorum quotidianis impenſis, octavum jam annum, in hac Provincia verſor.* Heu magnam indignitatem, & Scelus Seculi! rerum inverſos ordines! virtutes & ingenia artibus, quin artificibus, famulari! equiſque & canibus non deeſſe, quod hiſce deeſt. Vix vi, tandem honorarium tenue virtus Sylburgio procuravit. *Proxima*, ſubdit ipſe, *Illuſtriſſimis clementiſſimiſque Haſſiæ meæ Principibus debetur gratia, qui ut promptiùs diligentiùſque in hoc ſtudiorum genere pergam; annuum mihi honorarium, in illuſtri Academia Marburgenſi, velut extraordinario Profeſſori* linguæ Græcæ, *pro innato erga bonas literas ſtudio, decreverunt. In* hac autem *Xiphiliniana Dionis Epitome, AD ROBERTI, ET HENRICI STEPHANI EDITIONES*, ut ipſe ait in epiſtola ad Lectorem (unde apparet verè prodiiſſe antea, illam editionem Henrici Stephani in 8., quam memorat Monfauconius) *adhibui Palatinæ Bibliothecæ Codicem manuſcriptum: deinde duorum doctiſſimorum virorum exemplaria impreſſa, multiſque in locis emendata, Joachimi Camerarii, & Guilielmi Xylandri: tum emendationes, & conjectationes a Davide Hoeſchelio, partim ex Hieronymi Wolfii libro, partim aliunde collectas. Demum correctiones, & διττογραφίας, quas e Georgii Merulæ vetere Codice manuſcripto* (qui poſtea Jacobi fuit Hurtadi Mendoſæ, & tandem Franciſci Mendoſæ, Cardinalis Burgenſis) *deſumptas, Andreas Schottus ex Hiſpaniis ad me nuper miſit. Sed & Dionem ipſum paſſim adii, & ambos interpretes, Guilielmum Blancum, & Guilielmum Xylandrum. * His ergo auxiliis; Græcum pariter,*

ac

Digitized by Google

ac Latinum cujuſque libri textum, quantum fas eſſe videbatur, emendavi. Editum enim Xylandri, *ante aliquot annos* (do ejus verba) *e defuncti Bibliotheca ipſe mihi emeram; illam verò* Joachimi Camerarii, *Joachimus filius, medicus clariſſimus, pro ſuo erga Remp. ſtudio, ad tempus utendum miſerat.* * *Ad has exemplarium ſuppetias, aſſumpſi, quæ apud noſtrorum temporum criticos inveniebam. Italos, nempe, Carolum Sigonium, Onuphrium Panvinium, Petrum Victorium: Gallos, Joannem Brodæum, Hadrianum Turnebum, Henricum Stephanum; Joſephum Scaligerum, Petrum Fabrum, Petrum Pithœum, Iſaacum Caſaubonum; Germanos, Joannem Hartungum, Juſtum Lipſium, Paulum Leopardum, Ludovicum Carrionem, & alios.* Hos autem, etiam ſine hac ejus face, luculentiùs nos adivimus: ut in notis noſtris perſpicuum fiet. Denique, *in Blanci verſione*, fatetur, *ut Xylander quædam non ſine cauſa emendarat; ita ego quoque pauca quædam, quæ manifeſtum habebant vitium, corrigere non ſum veritus. In cæteris, ſicubi diverſum ab interpretibus ſentirem, in notationum libello, meam expoſui ſententiam. Porrò, cum alii ante me, in horum auctorum lucem, nonnullas adnotationes ediderint; in Dionis Epitome, Xylandri adnotationes ſeorſim poſui; Stephaneas, numero pauciores, meis inſerui.* Hæc & alia vir doctiſſimus præſtitit in Dionis Epitome a Xiphilino. Qui natus an. 1536. tandem mortem obiit anno 1596.; ætate annorum 60. VIII. Idus Februarii, poſt ſuas curas etiam adhibitas, Theſauro Græco Henrici Stephani, aliiſque; quæ conductus a typographis, in diem parva mercedula fundere, duris ſolique lucro mancipatis artificibus, cogebatur. Fuit autem Lutheranus.

17. Excepit hanc Friderici Sylburgii, editio Joannis Leunclavii, viri ejuſdem fidei, ſed nobilis, locupletis, & legationibus multis apud barbaros cum laude functi: qui Weſtphalus, patria Amelburnenſis, ſuis lucubrationibus, *anno* 1592., iiſdem *typis Wechelianis, Francofurti, in fol.* Dionem penè reſtituit Reip. Literariæ, e re nata, poſt mortem Chriſtiani Saxonum Ducis, quæ anno 1591. 7. Kal. Octobris contigit. Hiſtoriam fuſe narrat ipſe Leunclavius Philippo Ludovico Comiti Hanoviæ, in Nuncupatoria, qua eum de ſua nova Dionis editione docet. Nos ſtrictiùs, ſed ejus verbis, eandem damus. Eum *nihil antea tale quid cogitantem; ut in Dione nonnihil operæ poneret, caſus impulit*, dum moras nectit Coloniæ Agrippinæ. *Quum enim anno ſuperiori* (ideſt anno 1591.) *nuntius nec opinatus, de morte Sereniſſimi Principis Chriſtiani Saxonum Ducis, Romani Imperii Septemviri Electoris, Coloniam Agrippinam allatus eſſet; incredibile dictu, quantum* * *dolorem* * inde, Leunclavius conceperit. *Ad obligandum illud altum animi vulnus*, ſecedo, voluto libros, Dionemque in primis, *qui Græca Latinaque lingua, tunc, niſi fallor, in lucem exierat.* In Dione ipſo, *repurgatis haud parum libris illis viginti ſeu, qui tunc prodierant; etiam de cæteris viginti* apud Xiphilinum, *qui ſexageſimum ſequi ad octogeſimum & ultimum uſque debebant, cogitare incipio. Diſplicebat mihi aliorum expers judicii conſilium* (Sylburgium tacitè taxat) *qui reliquias Dionis Xiphilinianas, a cæteris ejus monumentis ſegregaſſent. Nec minus ingratum Lectoribus eruditis eſſe videbam, quod Hiſtoriæ continua quadam ſerie progreſſi, ad Neronis uſque tempora; Xiphilino perlegendo recurrere cum nauſea cogerentur, ad eorum repetitionem, quæ Dionis e libris, jam antè pleniùs percepiſſent.* In quo editionem ſuggillat Henrici Stephani. *Itaque rationem magis aptam, mihi ſequendam ratus*, priores Xiphilini libros omiſi; *deinde, quo ſeries Hiſtoriæ Dionia poſtliminio quaſi revocaretur; ſtatim Claudio Dionis*, Neronem Xiphilini, *Neroni cæteros ſubjeci Cæſares; Ea librorum* horum *viginti, diſtinctione, quam Xiphilinus a Dionis inſtituto diſcedens, temere mutarat, ex analogia totius operis Caſsiani ſollerter indagata. Nihil hic reprehendi jure poteſt; quum a Xiphilino repetita, quæ ille Dioniis e libris uſurparat, ipſi bonæ fidei poſſeſſori Caſſio reſtituerim* *. *In iiſdem, ab interprete Blanco malè reddita notavi, & meliùs expreſſa marginibus adjeci.*

18. Sed ad jactantiam fecit hoc Leunclavius, ut Blanci ſphalmata (idem dic de Xylandrianis) ſub oculos lectorum ſic frequentiùs caderent, & e vicinia ſuæ correctionis, ipſeque admirandus fieret: ex quo reapſe factum, ut Huëtius, aliique, omnium optimum interpretem dixerint Leunclavium. Etſi hæc a ſe, *non ad viri Xylandri laudes imminuendas* facta dicat; *cujus memoriam, velut amici ſinceri & veteris, uſurpo*: qui, *ſi per fata ei licuiſſet, id præſtitiſſet ipſe, quod a me diutiùs ſuperſtite, præſtitum* eſt. *Fragmenta quoque librorum Dionis 78. & 79. ſuis locis repoſui, a Fulvio Urſino*, Græcè dumtaxat edita. *Ne denique Dio noſter Auctario quodam deſtitueretur, quo priores editiones ſuperaret; Excerpta Theodoſii, poſterioribus libris inſerui,* * *ex quodam exemplari manu exarato; quod eſt eruditi Viri Friderici Sylburgii* *. *Quibus ea conjungenda judicavi, quæ de prioribus 34. Caſſii libris Excerpta continentur in voluminibus manuſcriptis, quæ titulo* de Legationibus *exſtant*, apud Urſinum. Suas poſtremo Notas Leunclavius, aliaſque Roberti Stephani & Henrici, Xylandrique & Sylburgii in fine addidit; ut in principio *Dionis vitam, hiſtoriæ fidem, & judicii præſtantiam* adjecerat. Charta indigna: typi non mali, excellentiam conſarcinationis hujus in folio, uti & editionis, *Hanoviæ* procuratam *anno* 1606. *typis* item, *Wechelianis, apud Claudium Marnium, & heredes Joannis Aubrii* (Hanoviam enim procucurrerant hi Typographi) non uſquequaque repræſentant. Opus in lucem venit *anno* 1592. poſt diem, 8. Kal. Junias, qua die Diploma Privilegiumque Cæſareum editoribus datur: etſi per errorem in editione Hanoviana, annus habeatur 1582., pro 1592. Vix annum advixit operi Leunclavius: mortuus enim eſt Vindobonæ in Auſtria (quo ſe ex Aula contulerat Sereniſſimi Sabaudiæ Ducis Emmanuelis Philiberti: ubi diu ſe verſatum, Hanoviæ ſcribit Comiti) menſe Junio inſequentis anni 1593. in ea, qua vixerat, hæreſi Lutherana. Clariſſimus Huëtius neminem eo clariorem interpretem opinatur; a qua ſententia longiſſime ego abſum: qui confidentiſſimum eum habeo; mediocrem interpretem, vix Latinum, & in Romana re Antiquaria, infantem. Jacobus Gronovius eum audaciſſimum & temerarium ſæpe probat: non a perfecta utique idea operis commendandum, ſed quod perfecto operi, face prælata, indicarit viam potius, quam aperuerit, ſtraveritve. Clariſſimus Fabricius item, *Egregium Scriptorem, eximiam ejus editionem* ait: pace V. Cl., ſecùs ſentio, & rebus ipſis, paſſim in opere hoc oſtendam.

19. Antequam autem prodiret editio Leunclavii,

Hen-

Henricus Stephanus *Genevæ* initiis *anni* 1592., Dionem Græcolatine, ex verſione Xylandri, cum ejus, & ſuis notis dedit in folio; & poſt ſex menſes, Xiphilini Epitomen ex verſione Blanci a G. Xylandro recognita, item in folio, publici juris fecit: ſuis caſtigationibus ſubditis, nomine Spicilegii. Illam, iſtamque vidi Romæ, in Bibliothecis, Alexandrina in Athenæo, & Caſanatæa ſuper Minervam. Indeque planè cognovi, Sylburgium Henrico Stephano ſerviiſſe, ante annum 1583. (ex quo ſervire cepit Wechelianis) & ab eo Græcas literas didiciſſe. Tumque ſuas hujus Græco Theſauro impendiſſe curas: Xylandrum ex literaria æmulatione Henricum odiſſe Stephanum: ſed paulo ante mortem; anno 1575.; datis ei literis, fuiſſe conciliatum: Demum editionem hanc Xiphilini, ſexto poſt menſe, ab Henrico Genevæ publici juris factam; etſi Genevæ nomen in iis non appoſuerit. Dionis libros, a 35. ad 60. (ad Claudium & boletum) *Illuſtriſſimo & Sereniſſimo* dedicat, *Principi ac Domino, D. Chriſtiano IIII. Regi electo Daniæ, Norvegiæ* &c., præfatus a Dionis præſtantia, & utilitate: Sed nec locum, nec tempus datæ epiſtolæ apponit: uti nec in epiſtola ad Lectorem; quem ſic alloquitur. *Hiſtoricus ille longe celeberrimus Dio Caſſius, qui & Coccejus, ſive Coccejanus* ἐπιτομαιζόμενος * *quum AD SUAS ÆDES, vel potius ſuam officinam reverſus, meum, & AD SECUNDAM EDITIONEM auxilium imploraſſet, ac ſibi ſpem ejus factam videret; ſibi magnopere gratulari de illo poſtliminii jure cæpit.* * *Verùm SECUNDAM etiam ſimulque poſtremam ſuis vulneribus MANUM, a me adhiberi poſtulavit (ad illa enim membra, quod attinet, quibus eſt mutilatus, nullam ſibi de iis reſtituendis supereſſe ſpem videt;*

Afferat ipſe licet ſacras Epidaurius herbas)

meam ego illi operam libenter quidem, ſed timidè tamen initio ſum pollicitus. Timebam enim, ne præter ea medicamenta, quæ Pariſiis (qui ſic loquitur non eſt Pariſiis: indicat eſſe alibi: & hæc Henrico Stephano erat Geneva) *partim a patre meo, partim a me, &, ALIQUOT POST ANNIS, a Guilielmo Xylandro interprete adhibita ejus vulneribus fuiſſent, valde pauca inveniri a me poſſent: ad gravia preſertim vulnera, quod attinet. Sed quum Annotationes Xylandri in manum ſumpſiſſem,* * *& noſtram quidem operam in curandis, vel patris ſanandis pleriſque Dionis vulneribus commendari ab eo, ſed nequaquam eandem in aliis præſtari animadvertiſſem (quod ab eo tamen factum eſſe credebam) ac viderem ſupereſſe tamen multa, quibus opem ferre me poſſe ſperarem;* * *& bono animo eſſe cæpi, & Dionem pariter eſſe juſſi: qui cum ſomnio, in quo mihi apparuerat, repente evanuit.* (Dionis in hoc ſomnio, agit Henricus Simiam). *Nec mea me ſpes, ut opinor, fruſtrata eſt: nam & eorum nonnulla, quæ inſanabilia eſſe exiſtimabantur, a me ſanata eſſe; & ne ipſam quidem invidiam hoc negaturam, perſuaſum habeo.* Adjicit hîc multas ſuas correctiones; hinc ſubdit: *At in ipſa interpretatione, nihil mutandum cenſui, licet locos animadverterem multos, quorum ſenſum interpres (vir alioqui in hoc munere, & apud hunc Scriptorem, & apud alios, non infeliciter, circa valde difficiles etiam locos verſatus) minime aſſequutus eſſet. Quorum e numero eſt quidam pag. 54. de Catilina,* &c. Refert & addit alios. *Ejus autem, quod dico, exempla, in meis Annotationibus proferam; ubi & alias emendationes plurimorum Dionis locorum, & quarundam interpretationum habebis: ſimulque XIPHILINI EX DIONE ECLOGAS, nec non alia hujus ipſius, DIONIS inquam, Deo favente accipies. Hæc enim ei prælo, quod nunc operam Appiano præſtat, committere decretum eſt.*

20. Ex his ergo conſtat, Dionem ipſum Græcolatine primum editum ab Henrico, ex anno 1591. & 1592., hinc Appianum hoc anno 1692., & poſtmodum eodem anno Epitomen Xiphilini. Quam dedicavit *Juſto Reubero Juriſconſulto præſtantiſſimo, Electoralis Palatinatus Cancellario*; crediderim, quod parum cum Rege Daniæ Chriſtiano, in dedicatione Dionis, ſibi expertus eſt profeciſſe. In cujus Nuncupatoriæ fine, nec loci etiam, nec temporis data viſitur; uti nec alibi in toto opere: præterquam in utriſque metopis, (Dionis inquam, & Xiphilini, qui quandoque una colligantur) ubi illud: *Excudebat Henricus Stephanus anno M. D. XCII.* Ex præfatione, reliqua, ad Spicilegium conſtant: *Nulla de re,* inquit ipſe, *minus cogitaveram, quam de hoc (poſt duos tam ſtrenuos meſſores, Guilielmum Xylandrum, & Fridericum Sylburgium) Spicilegio: partim, quod longa peregrinatio, animum a Xiphilini quoque Hiſtoria avocaverat.* Ergo poſt peregrinationem a Pariſiis, anno 1551., hac tantum vice, in longa peregrinatione Genevenſi, anno 1592. item hæc Epitome ab eo Græcolatine prodiit. Cum hæc ita ſint, prima Xiphilini editio, ab Roberto Henricove Stephano facta eſt, anno 1551. Pariſiis ante fugam: Græcoque Latine oportet, ut ſupra diximus: *Partim quod nihil illos, ne oculatiſſimo quidem Spicilegæ reliquum fuiſſe exiſtimabam. Nam etiamſi Guilielmus Xylander, quodam me, ex æmulationis radicibus pullulante, odio proſequutus ſit; cum tamen abſit, ut ſua laude fraudare velim: præſertim cum illud odium, literis paulo ante mortem ad me ſcriptis, velut ejuraverit. Ad Sylburgium autem quod attinet, ſi eum laudare non auſim, quoniam cum ejus laude, mea conjuncta eſſet; atque adeo IN ME, QUEM HABUIT, novo quodam more, DOMINUM SIMUL ET PRÆCEPTOREM (quod ille beneficium pro ſua ingenuitate agnoſcit) redundare videtur: haud illaudatus manſerit tamen, ſed ſua eum erudita diligentia, vel omnibus mecum tacentibus, laudaverit.* Hæc Henricus, qui in hac epiſtola ad Lectorem ſcripſerat: *Dionis Scriptorum, qui quidem exſtant; eam partem, in qua ore tantum ſuo loquitur, ANTE SEX MENSES, e mea officina accepiſti: nunc ex eadem accepturus es eam, in qua illum partim ſuo, partim alieno (ut ita dicam) loquentem ore audieris.* Hunc, ſequitur, eſſe Xiphilinum, quem commendat etiam ab Homiliis ineditis, (quas tamen Xiphilini patrui, & Patriarchæ ego exiſtimo) eumque non *Epitomen*, ſed *Eclogas* contendit opus hocce ſuum dixiſſe. Inſcite autem: quod vere ſit *Epitome*, itaque dicta inveniatur, cum in ſuo, tum in omnibus aliis manuſcriptis; & nunquam *Eclogæ*, quæ carptim, & non continenti opere (ut Ἐπιτομαί) deſcribuntur. Tandem in fine annotationum, hanc adjecit Lectori ſuo monitiunculam: *In iis hiſtoriis, ſuper quibus ad ipſum fontem, id eſt ad ipſum Dionem potes recurrere, id a te ſedulò faciendum eſt: quod Xiphilinus quædam, e neceſſariis etiam, omittat: alicubi Dionis verba in alia minus apta mutet: ſed & nonnulla alio ordine collocet.* Quod etſi verum ſit; in Henrico tamen Stephano; editore typographoque, mercatoriam ſapit vafritiem; dum veretur, ne venditioni Dionis ſui, hæc Xiphilini editio, ipſaque

Xi-

P R O L E G O M E N A.

Xiphilinus a ſe laudatus, ſe judice, quid officiat, ſi & Dionem, ut fontem, neceſſarium non proclamet.

21. Poſt Hanovianam*, nulla Dionis alia græcolatina, aut alterutra lingua, editio facta eſt: Gallicè tamen Dionis Epitomen, typis Pariſienſibus in 4., Antonium de Bandole Advocatum in Provincia, vertiſſe, Fabricius author eſt; ſed mihi non licuit editionem hanc pertractare; ut quidquam de ea referam vel de homine. Num autem Dio ipſe, an Xiphilini Epitome, rurſus a Baldovinio Johanne Gallice verſa ſint, eadem ex cauſa plane ignoro. Opus novi ex Sorelo in Bibliotheca Gallica, ubi inter interpretes Gallos eum numerat: qui inter cætera, Dionem verterit lingua Gallica. Habet idem & Peliſſonius in Hiſtoria Academiæ Gallicanæ; & Morerius in Dictionario: ubi eum, ut parum exactum differunt. Natus hic Pratellæ in Vivareſia, poſt aliquot itinera, vitam reliquam Pariſiis tranſegit, ubi lector fuit Margaritæ Reginæ, & hinc Academicus Gallicaræ. Inter alias valetudines, podagra laborans, in linguam patriam plures bonos traduxit libros. Davila ex eorum eſt numero, Dion Caſſius (illi inquiunt) Poëma Torquati heroicum, Iconologiam Ripæ, aliaque. Ætatem agebat pluſquam 60. annorum; cum obiit anno 1650. aut 1651. Natum hinc arguas anno circiter 1590., edidiſſeque poſt Bandole; niſi velimus inveroſimile; anno 20., jam vertiſſe Davilam, & Dionem: anno enim 1610. hanc ille ætate agebat. Typorum formam, characterem, Nuncupatoriam [an Reginæ?] alii dixerint, qui obſervarint.

22. Henricus Valeſius anno 1634. Dionium alium theſaurum nobis dedit. De Henrici hoc opere, ſatis ſuperque dixi ſupra, cap. 1. hujus præſationis. Quis ipſe fuerit, modò eſt operæ pretium recitare. Natus ipſe Pariſiis ex Carolo nobili inferioris Normanniæ, eoque mortuo, cauſarum patrocinio relicto, muſis ſeſe reſtituit. A Præſ. de Henrico Memmio anno 1633., annuam mille librarum ſtipem aſſecutus, ea fruitur ad annum 1650., quo Memmius diem obiit. Cardinalis Julius Mazarinus anno 1658., in iis temporum anguſtiis, pro mille Memmii, quingentas annuas ei ſtatuit; quæ ex teſtamento etiam poſt tanti Patroni obitum ſolutæ Valeſio ſunt. Hiſtoricum Galliarum anno 1660. Ludovicus XIV. (aſſignatis ei 1200. libris Gallicis, & hinc anno 1662. auctis ad 1400.) eum creavit. Vir fuit viſus hebetioris, & oculo tandem dextero orbatus, ſeptuagenarioque major, obiit Pariſiis anno 1676., relicta uxore juvene, Margarita Cheſnæa, & ſeptem filiis (inter quos, tres mares, Hadrianus, Henricus, Carolus) ſepultuſque eſt ad Sanctum Nicolaum de Campis, in majorum ſuorum tumulo. Hadrianus frater, ejus deſcripſit vitam. Opera viri doctiſſimi, eruditiſſimique; Euſebii Hiſtoria, Socrates, Harpocration, alia; in primis hæc Dionis excerpta, ſunt ejus mentis liberi æterniores. Excerpta hæc autem habuit a Cl. V. Nicolao Claudio Fabricio de Peireſcio, qui ea e Cypro nactus, magno emit, ac Reipublicæ data voluit.

23. Petrus Gaſſendus in Peireſcii vita; rem ſic enarrat; ut cui verè Reſp. debeat tantum munus. Natus ille anno 1580., multiſque præclare geſtis, (quæ in vita relata Gaſſendus habet) antequam diem obiret ſuum anno 1637., ita legitur ad annum 1627. pag. 310. & 311. libri 4. id inveniſſe: *Ab hinc commercium uberius, quam ante inſtituit cum conſulibus, mercatoribuſque illic (in Italia, Africa, Oriente toto) ubivis agentibus; ut illorum operâ uſus, Græcos, Hebræos, Arabicos, cæterarum exoticarum linguarum libros nanciſceretur. Hinc ſtatim aliquos obtinuit; ac nominatim ex Cypro præclarum volumen* περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας *Conſtantini Porphyrogenetæ; continens Excerpta ex Polybio, Diodoro, Nicolao Damaſceno, aliiſque hiſtoricis; ex quibus poſſent variæ Auctorum nobiliſſimorum ſuppleri lacunæ. Incredibile autem dictu, quam pro nihilo duxerit, ducentas Turonicas libras, numeratas in pretium; vel ex eo quod eſt conjectatus, ipſiſſimum eſſe exemplum, quod Imperator ſibi habuerat, ob characterum formam nitoremque, ob compactionis elegantiam, ob præclara carmina in illius laudem præfixa.* Ex libro 5. ad annum 1634. a pag. 430. ad 432. *Subjicio potius modeſtiam, qua excepit Nuncupationem Excerptorum Polybii, Nicolai Damaſceni, & aliorum Hiſtoricorum, factam a viro erudito, nobiliſque Notæ Henrico Valeſio, qui ipſa Græcè edidit, Latinè vertit, notis illuſtravit. * Nam Peireſcius planè ſuffuſus, * reſcribens ad Valeſium, ſatis futurum fuiſſe dixit, ſi facta alii nuncupatione, memoratum fuiſſet dumtaxat, viſum ſibi obiter librum, ac præ manibus habitum in angulo quodam obſcuro, cum ex Oriente adveheretur.* Sed de his; ipſum audire præſtat Valeſium, qui Nuncupatoriam, in qua reliqua pandit, ſic Peireſcio auſpicatur: *Jamdudum hic liber redire ad te, tanquam ad parentem & auctorem ſuum, geſtit, V. Clariſſime. Quid ni enim te parentem appellem & auctorem ejus libri, qui primum a te repertus, advectuſque ſumptibus tuis ex inſula Cypro, & in hanc urbem* (Pariſios) *eſt miſſus? Jacuit ille quidem in hac Urbe, nimium fortaſſe diu neglectus a quibuſdam, tranſcriptus a paucis, iiſque doctiſſimis viris, quibus (ut equidem exiſtimo) ad ejus editionem parandam atque abſolvendam, nihil, præter otium, defuit. Nunc verò tandem operâ noſtrâ prodit in lucem, non magis Conſtantini Auguſti purpura, quam nominis tui titulo conſpicuus. Ac de Conſtantino quidem alii viderint, ſit ne de iis Scriptoribus, quos in tot centones carpſit ac diſtribuit, benemeritus, necne. Equidem, ſi quod ſentio dicere licet, magnam ei gratiam a nobis deberi puto, qui has Antiquitatis reliquias conſervaverit. Cæterum & Conſtantinus ipſe, & priſci illi Scriptores tibi uni plurimum debent, cujus ope ac diligentia, nunc quaſi redivivi lucem aſpiciunt. Sed & quot quot hæc lecturi ſunt, univerſi mecum, ut ſpero, libentiſſime tibi gratias agent*; &c. Hæc ille quæ ad rem faciunt in Nuncupatoria, in cujus fine, nulla temporis nota apponitur; ſecus in Privilegio, quod datum eſt *Fontanis*, *XVIII. Kal. Junias*, *anni* ejuſdem 1633., quod argumento claro eſt, hæc Excerpta tunc prodiiſſe.

24. *Jacobi Palmerii a Grentemesnil, Exercitationes in optimos fere auctores Græcos; velut Herodotum, Thucydidem, Xenophontem, Polybium, Diodorum Siculum, Appianum, Memnonis fragmentum, Plutarchum, Arrianum, Dionem Caſſium*, &c. *anno* 1668. *in* 4. *Lugduni Batavorum ex officina Danielis, Abrahami, & Adriani a Gaasbeeck*, dedit Johannes Fridericus Gronovius; Jacobi Gronovii pater. Is militem egit primum; inque ſenio, dum calculis laborat in caſtris, ea conſcripſit. Nil antea unquam edidit; ſed octogenarius erat, quum ea Gronovius voluit edidiſſe. Palmerius hic

ipſe

ipſe Lectorem docet; atque a pagina 242. ad 257., multa Dionis editi, vel apud Excerpta Valeſii, vel alibi, corrigere, ſupplereque conatur. Sed optimo conſilio conatuique rarus reſpondet eventus: laudandus tamen quod ſit & ipſe conatus, Dioni reſtituendo.

25. *Jacobi* dehinc, *Joh. F.*, *Gronovii* ſuccedunt his, *Supplementa lacunarum in Æneа Tactico, Dione Caſſio, & Arriano de expeditione Alexandri*: quæ *Lugduni Batavorum* item, iiſdemque typis, *apud Danielem a Gaesbeck* anno 1675. *in 8.* viderunt lucem; dedicata, in Epiſtola, ad Cl. Magliabechium, Laurentianæ Magni Ducis Etruriæ Præfectum Bibliothecæ. Pater toto orbe celeberrimus, Leodii dudum humaniorum literarum publicus fuit profeſſor. Ejus filius hic Jacobus, poſt peregrinationes, & itinera; ut in Italia Magliabechium novit, & admiratus eſt; in patriam redux patri in Cathedra ſucceſſit. Antiquitates Græcæ eruditas habent & longas ejus Præfationes: celeberrimus etiam aliis operibus: ſed vir ſale Batavo, ſelle, in Leunclavium præſertim, odioque Vatiniano. Mus veluti (pace eruditionis ejus) in farina triumphat: quod ex duobus Codicibus, antiquiſſimo, antiquoque Medicæis, ſua ex collatione cum editis derivat. Aſt Leunclavius, alii, ad inopiam unius Regii & maculoſi, ſuas divinationes, ubi corruptio, ubi hiatus in Dione erat, Dioni reformando, effingere cogebantur. Cæterum, quod debeo veritati; longe utiliùs, quam alii, operam ſuam Gronovius, Dioni Reipublicæque navavit. Diſplicuit autem nimia exſultatio & inſultatio, & arrogantia, quæ moleſtiſſima eſt, vel in pædagogo.

26. Duobus voluminibus in 8., Xiphilinum Londini, anno 1704., interprete Manningo prodiiſſe, Cl. Fabricius teſtatur. Qua lingua; quorum typis, neſcio.

27. Ad Græcum tandem Xiphilini contextum, Gallicam etiam verſionem Ludovicus Couſinus, noſtris fermè temporibus, anno 1678. *Pariſiis in 4.* typis Foucaultianis adornavit; quam non vidi; vidit verò Cl. Fabricius, & teſtatur. Qua in re idem in Gallia accidiſſe mihi obſervatur, ac in Italia Dioni ipſi. Leoniceni Baldellius verſionem Italicam expurgavit, Bandolii Gallicam Couſinus. Simplicitatem, aut ruſticitatem priſtinam, eruditiora hæc tempora pati neſciunt. Pariſiis autem natus eſt Couſinus pridie Idus Auguſti anno 1637., ubi ſtuduit etiam Theologiæ, quaſi Eccleſiaſticam militiam amplexurus: ſed revocato conſilio, anno 1646. Cauſarum Patronus, Forum & lites, uſque ad 1657. frequentavit. Quo tempore Præſes in Curia Monetarum ſuſceptus; quod ſuo muneri tempus affatim ſupererat, meliorum inter Græcos Latinoſque authorum lectioni tribuens; Euſebium Cæſarienſem, Socratem, Sozomenum, Theodoretum, Hiſtoricoſque Byzantinæ, ab ſeniore Juſtino ad captam Cpolim, novem voluminibus in 4. vertit Gallice, ediditque. Vertit opus utiliſſimum Euſebii contra Hieroclem, parabatque & edere optimos quoſque hiſtoricos Imperii Occidentis, a Carolo Magno ad noſtra tempora, quos verterat; ſed mors quæ ei octogenario obtigit, cauſa eſt, ut duo eorum tantum volumina lucem viderint. Obiit autem 4. Kal. Martias anni 1707. ut callentiſſimus linguæ ſuæ, ob quam in Academia Pariſienſi meruit dignum locum anno 1697., ita non imperitus linguæ Hebraicæ, quam ſeptuagenarius voluit didiciſſe: poſtquam ſumma cum laude, Pariſienſe Diarium eruditorum, ab anno 1687. ad annum 1702. conſcripſerat, annos ſexdecim.

28. Hactenus cogniti editiones Dionis: non abs re modò perſonati, eſto dicere editiones. Ipſe ἐκ προσώπου Johannis Zonaræ, pluries editus eſt ut Zonaras. Hujus *Compendium Hiſtoriarum, opus præclarum ac diu deſideratum: nunc verò demum, liberalitate magnifici & generoſi viri D. Antonii Fuggeri, & labore Hieronymi Wolfii, Græce ac Latine, (quinque Codicibus inter ſe collatis) in lucem editum, * Baſileæ, per Joannem Oporinum* anno 1557. prodiit: iterum Pariſiis anno 1667. per Guilielmum Chauderium: tertiò verò per Ducangium editione Regia, inter Hiſtoricos Byzantinos, anno 1686. *Annales* Ducangius, non *Compendium* eam dixit *Hiſtoriarum*, ex ratione, quam affert in Epiſtola ad Lectorem. Editionem Chauderii nondum vidi: ſed de ea Bailletium teſtem habeo in *Judiciis eruditorum*, tomo 3. quo agit de interpretibus, & de Zonara. Omnes editiones hæ ſunt in folio; ſed Regia ſplendidiſſima, & bipartita duobus tomis. Cæterum de Zonaræ editionibus & verſionibus, Fabricius latè dicit, volumine 6. pag. 156. Bibliothecæ Græcæ; iis verbis poſt alia: *Italicè quoque tranſlati Zonaræ Annales ſunt, a Marco Æmilio, Florentino, Venetiis,* anno 1560. in 4. *& Gallicè a Joanne Mileto Pariſiis*, anno 1583. Sed, & tomo X. pag. 241. ubi ait: *Exſtat & Gallica interpretatio Joannis de Maumont, Pariſiis* anno 1560. in *fol. apud* Michaëlem *Vaſcoſanum* (de quo fusè Andreas Chevilerius, in *Origine Typographiæ*, par. 2. cap. 3. pag. 147., & parte 4. pag. 384.): *& Joannis Milleſii de Sancto Amore, Pariſiis*, anno 1582. in *folio*. Idem hic ille eſt, quem ſupra, *Joannem* dixit *Miletum*, omiſſa forma illius editionis. De Carolo Freſnæo Ducangii Domino, Franciæ apud Ambianos Quæſtore, Viro toto orbe celeberrimo, non auſim verbum facere. Natus eſt an. 1610. mortuus anno 1688. ætatis 78. Quis fuerit, quid geſſerit, quid ſcripſerit, omnes norunt. Hieronymus Wolfius Oëtingenſis in Rhetia, exquiſita linguæ utriuſque facultate præditus, ad interpretandum acceſſit; qui vir alioqui verecundus & modeſtus, de ſe hæc ait in Præfat. ad Iſocratem: *Nihil fere addidi, nihil detraxi, nihil immutavi: nec modò Sententias appendere, ſed pene etiam annumerare verba; quatenus id diverſa Latini Sermonis ratio ſinit, ſum conatus.* Laborioſiſſimus fuit interpres, & (ſi fides Melchiori Adamo, aliiſque Germanis) interpretum eatenus omnium præſtantiſſimus; aſt Henrico Stephano neutiquam omni ex parte ſatisfecit.

29. Quanti autem ſteterit Wolfio Zonaræ editio, ex epiſtola Nuncupatoria ad Antonium Fuggerum, patet. Octo menſes huic impendit verſioni, an. 1556. a Martio ad *Novembrem*, cujus *calendis* dat epiſtolam *Auguſtæ Vindelicorum ex bibliotheca herili*: ideſt Fuggeri ejuſdem. En ejus verba: *Quæ ratio me quoque movit ut non conquieſcerem priuſquam ſaxum hoc, quod TOTO HOC ANNO VERSAVI; ad montis cacumen perductum, tandem aliquando conſtitiſſet; ingenti utique labore & multis ſudoribus, quocumque tamen eventu. Nam * quantum difficultatis in ipſa lectione fuit? ob characteres elegantiſſimos illos quidem, ſed lectu difficillimos, propter affectata illa ſcribendi compendia, & τῆς καλλιγραφίας ſtudium: unde infinita errata oriuntur, ex facili notarum mutatione *. Neque tamen hac ſolertia me expedire ubique potuiſſem, niſi plures mihi Codices ſuppeditati fuiſ-*

ſent:

*ſent: quorum tres e tua bibliotheca accepi; magnis ſumptibus Cpoli comparatos; opera atque induſtria egregii viri & * clari, Joannis Dernſchwam, qui in fronte vetuſtiſſimi illius Codicis hæc verba ſcripſit.* Chronicon Joannis Zonaræ duobus tomis diſtinctum, quorum prior Hiſtoriam Judaicam potiſſimum; * alter Impp. * res geſtas uſque ad Alexii Comneni obitum complectitur, anno Domini 1554. Cpoli in Pera, * 150. ducatis Hungaricis emi a Magnifico Domino Autonio Cantacuzeno: Cujus familia, dum res Byzantina ſtetit, Imperatoria fuit; nunc ſub Turcico dominatu, ad privatam conditionem redacta eſt. * Præterea ſecundum Zonaræ tomum, de Imperatoribus, conferendi gratia, ab Alexandro Chartophylace, triginta ducatis Hungaricis comparavi. * *Denique præter omnium ſpem, & expectationem meam; acceſſit Viennenſis Bibliothecæ Codex integer, benignitate ſingulari Cl. V. & Senatoris Regii, Domini Gaſparis a Nydprug, ultrò ſuppeditatus. Quem totum adjutore Hieremia Martio* (mihi nemo adjutor) *præclaræ indolis adoleſcente* (*cujus in hoc opere Græcè Latineque exſcribendo, ſolerti & fideli opera ſum uſus*) *contuli, & multas noſtri Codicis lacunas explevi:* * *quanto labore nemo æſtimabit meliùs, quam qui ipſe operis non diſſimilis periculum fecerit.* In priore illo Codice, Vaticano-Palatinum Codicem Zonaræ mihi videre videor, & forſan is ille eſt; poſt varios caſus, in Palatinam invectus, & hinc, in Vaticanam. *Elegantiſſimi characteres, ſed lectu difficillimi, propter affectata illa ſcribendi compendia*, etiam in iſto ſunt. *Ego verò*, ſequitur Wolfius, *iis qui, vel in hoc, vel in aliis operibus a me converſis laudem ſolidam aſſequuntur, gratulabor potius, quam invidebo. Cum enim quidquid hactenus edidi, id vel publica utilitate, vel temporibus meis adductus fecerim, nec tam* FAMAM CAPTARIM, *QUAM FAMEM VITARIM* (en ut Wolfius ſocius eſt Xylandri) *ſi eæ lucubrationes meæ illuſtrioribus aliorum editionibus* * *abolitæ fuerint, non iniquo animo ferendum erit.* Laudat infra Fuggeri *liberalitatem erga doctos: in quo numero, ſi quis mihi locus eſt*, ait, * *& HIC ANNUS* * *id mihi attulerit, quod per omnem ætatem exhauſti labores non contulerunt.* Signat autem decem vere fuiſſe menſes inſumptos huic verſioni. *Tamen SI HI DECEM MENSES, quibus in hac elucubratione continenter elaboro, cum omni ante acta vita mea comparentur, plane dormientis rete traxiſſe videor.* Wolfio, apud Freberum, os, barba, oculi prorſus viri Sinici. Obiit Auguſtæ Vindelicorum (cujus Annææ Scholæ ab edito Zonara præfuit) adhuc Fuggerorum Bibliothecæ Præfectus, ex lithiaſi literatis fatali, anno 1580. VIII. Idus Octobris (natus anno 1516. ex nobili, quod dubito, familia, de Wolffſthal, juxta Paulum Freberum in Theatro virorũ eruditione clarorum pag. 1474. & Melchiorem Adamum t. 2. in Wolfin) ætate annorum 64. in Secta, qua altus eſt, Dio ergo ſub hoc haud ſemel, editus eſt, προσώπῳ.

30. Quæ Cedrenus Dionis habeat ſupra dixi. *Georgii Cedreni Annales, nunc primum liberalitate magnificorum ac generoſorum DD. Marci & Antonii FF. Fuggerorum, Græce ac Latine editi ſunt, Guillelmo Xylandro Auguſtano interprete; Baſileæ per Joannem Oporinum & Epiſcopios fratres; anno*, (ut ex Nuncupatoria colligo) 1556., data *Heidelbergæ Nonis Januarii*. Typis Regiis in ſplendiſſima Byzantinæ editione, jamdiu recuſus eſt anno 1642. ex recenſione & notis Goarii, & Gloſſario Fabroti, duobus voluminibus in folio.

31. Denique ad me ventum, & quid ego præſtiterim ſupra dictum. *Anno 1724. Romæ ex Typographia Chracas apud S. Marcum in Via Curſus*, in 4. dedi *tres ultimos Caſſii Dionis libros*, (cum principio primi) Græcolatine, ex Codice Vaticano, cum meis notis in fine operis; quod textino græco typographus carebat, quo ſub calce cujuſque paginæ, ſuo loco ſubjicerentur. Natus ſum Neapoli anno 1681. XIII. Kal. Auguſti, Patre Joſepho, viro Lucano, filio Jacobi e Buxento (quò ex Hippono in Brutiis, ut Tropæam alii, & Citrarium, adhuc nobiles ejus generis, procurrerunt) & Æcaterina Paulilla, Neapolitana uxore. Poſt ſtudia, & ſumptos gradus, Forum quatriennium trivi; tum anno 1706., ex Romano itinere redux Aprili menſe, deſerui Forum, & menſe Majo anni 1708. Sacerdos fio. Hinc Græcè ſtudui, ſub me ipſo, diſcipulo & magiſtro, & Clenardi Inſtitutionibus. Poſt res geſtas & acta beati Januarii martyris & Epiſcopi, edita anno 1713. Romam perrexi, iterumque anno 1720., ibique moras nexui, (quin domicilium poſui) uſque ad an. 1733. Sane in illo Romano otio ſcripſi multa (ope ſubſidioque Vaticanorum Codicum, Caſanatææ, Alexandrinæ, Baſilianæ, Barberinianæ, aliarumque Bibliothecarum,) ut puta *Ad Ephemeridas Græco Moſchas*: quæ faxit Deus, & faveat, ut tandem aliquando in lucem prodeant. Et tunc a Clem. XII. Junii 6. die Sancti Norberti, renuncior Epiſcopus Martyrani in Brutiis, ſub Conſentino Metropolita. Ac tãdem poſt multa pericula & ærumnas, per Benedictum XIV. Idibus Jul. an. 1743. ad Metropolim transferor S. Severinæ in Brutiis ulterioribus. Hæc mea hactenus fata: reliqua, ni ego iterum, poſteri enunciabunt.

CLARIORUM SCRIPTORUM JUDICIA DE DIONE, EJUSQUE ROMANA HISTORIA.

C A P. VI.

1. OMnium, qui de Dione criticè ſunt loquuti. Photius agmen ducit: (Jornandes enim non judicat, ſed narrat: *Dio celeberrimus Scriptor Annalium*) qui, ubi de opere Hiſtorico ejus dixit, ad ſtylum hominis ſic deſcendit; Codice 71.: Ἔστι δὲ τὴν φράσιν μεγαλοπρεπὴς τε καὶ εἰς ὄγκον διεσκευασμένος, ὅτι καὶ μεγάλων ἔργων ἐννοίας ἀπαγγέλλει· ἀρχαϊκῶν τε αὐτῷ συντάξεων ὁ λόγος μεστὸς, καὶ λέξεων πρεπουσῶν μεγέθει, περίοδοί τε μετὰ παρενθέσεων παρεστραμμέναι, καὶ ὑπερβατῶν εὔκαιρος χρῆσις· ῥυθμός τε καὶ ἀνάπαυσις, εἰς ἐπιμέλειαν ἠσκημένα, διὰ τὸ σαφὲς, οὐκ ἔστι τοῖς ἁπλῶς ἀναγινώσκουσιν ἐμφανῆ. Ἐν δέ γε ταῖς ἱστορίαις καὶ δημηγορίαις, καὶ μιμητὴς ἄριστος Θουκυδίδου· πλὴν εἴ τι πρὸς τὸ σαφέστερον ἀφορᾷ· σχεδὸν δὲ κἂν τοῖς ἄλλοις Θουκυδίδης ἐστὶν αὐτῷ ὁ κανών. *Grandis eſt ejus dictio uti decet, & gravis, quod magnarum rerum pandit conſilia; tum oratio antiquæ plena conſtructionis, verborumque, quæ rerum magnitudini reſpondent. Periodi parentheſibus trajectæ, uſuſque hyperbatum opportunus: numerique & interciſiones, etſi ſummo ſtudio elaborata; ob orationis tamen perſpicuitatem, obiter legentibus non manifeſta. In deſcriptionibus præterea & concionibus, optimus eſt Thucydidis imitator; quem, quod ad perſpicuitatem pertinet, quoque ſuperat. Probè denique etiam in reliquis ei regula eſt Thucydides.* Panegyrin Photius dicit Caſſio, etiam in eo quod ſcribit, ejus *orationem antiquæ plenam*

conſtructionis, uti nos commendamus, quæ in Latinis, Auguſti ſequuntur Seculum. Porrò Photius ipſe, qui novæ conſtructionis Græcæ uſum inducunt, ſæpe alibi accuſat ut novatores. Encomiaſtes ergo & admirator Photius eſt Dionis.

2. Interim, qui verſionem ſequuntur Schotti (unum excipio Tillemontium, qui ſuis uſus in his, eſt oculis) Photium, cenſorem Dionis habent. Verſio hæc ejus eſt: *Grandis ejus ſermo & tumidus, eo quod rerum ingentium ſenſa adferat. Veteris item ipſi conſtructionis Sermo plenus, verborumque quæ rerum magnitudini reſpondeant. Periodi parentheſibus trajectæ, & hyperbatum opportunus uſus. Numeri porrò, & interciſio, etſi accuratè adhibita, ob orationis tamen perſpicuitatem, obiter legentibus non ſunt manifeſta. In narrationibus præterea & concionibus, Thucydidis maximè eſt æmulus: niſi quod ad perſpicuitatem magis tendit. Cætera ferè Tucydides illi norma eſt & regula.* Parum hæc honorifica ſunt Dioni: tumorem objicit, quod eſt vitium: æmulatorem facit Thucydidis, quod non eſt verum: ad perſpicuitatem, eo magis tendere ſcribit; quod detrahit ejus laudi. Nam ὄγκος, quum de oratione eſt Sermo, non niſi *gravitas* exponitur, non *tumor*, authore Ariſtotele 2. Rhetoricorum: ἔννοια propriè in Hiſtorico, *arcana conſiliorum* ſunt, non *Senſa*: & ἱστορία, ut hîc apud Photium, non *hiſtoria*, aut *narratio*: narrat enim Dio perpetuò toto opere: ſed *deſcriptio* ut patet etiam, quod Photio vicina ſit *concioni*: ut ἱστορία τῆς γῆς, *deſcriptio terræ*. Ad hæc ἀγωνιστὴς μάλιστα τοῦ Θουκυδίδου, non eſt *Thucydidis maximè æmulus*, ſed *Thucydidis optimus imitator*. Æmulus effertur & nititur ſuperare, imitator ſequi dumtaxat ſatagit. Hoc ait Photius; qui cætera eum imitatorem, præterquam *in perſpicuitate*, ait, qua *ſuperat & Thucydidem*: quod non eſt *tendere* & *conari* ut vincat, ſed *ipſum vincere*. Noſtram verſionem confirmat & ratio adducta a Photio, quod *rerum grandium pandit conſilia*. An ne enim ea ſit ratio, de tumido ampulloſoque Dione? Μεγαλοπρεπῶς, etiam laudat: *magnifica, grandis uti decet*, non *grandis* tantum: nec *ingens*, idem ac *magnus*, valet; μεγάλων ἔργων. Hæc autem accipi ita jubeo, ut qui nullius carpendi ſtudio tenear; ſed quod Dioni conſultum velim, etiam in Photii verſione; quando Photius tam verè præclareque de eo ſenſit. Ex verſione namque Schotti natum eſt, ut omnes ferme, tanquam cum Photio, de ſtylo Dionis, critici incogitanter, & veluti agentes aliud, male ſenſerint: ut mox videro.

3. Johannes Xiphilinus, ut ſugillat ſæpe Dionem, ita numquam laude honeſtat aliqua. Libro 44. ait ipſum metu, Cæſari, & Dominæ Gentium adulari: libro 47. & 50. vult eum per univerſam Hiſtoriam nimium in ſignis prodigiiſque: libro 70. in M. Aurelio & ejus pugna cum Quadis, turpe nimis, eum mentiri ait, in Legione fulminatrice; dum Arnuphin, Ægyptium inducit magum, imbrem & fulmina imperaſſe; ſilet verò id exoratum a Chriſtianis. Hæc de Dione judicia Xiphilini. Primum pag. 157.: Cæſarem M. *Brutus, & C. Caſſius ſtrictis inſidiis confoderunt*; ὡς μὲν ὁ συγγραφεὺς λέγει, δι' ἀλλοτρίωσίν τινα μέτρον· τοὺς Καίσαρας δεδιὼς ἴσως, καθάπερ οἶμαι συγκλητικὸν ὄντα, καὶ οὐ τῶν ἀφανῶν, οὐδ' ἱστορίαν ἀφανῆ συντιθέντα. ὡς δὲ τὸ ἀληθὲς, καὶ ὁ Πλούταρχος ἐν τοῖς παραλλήλοις διδάσκει, διὰ φρονήματος ἀξίωμα φιλελεύθερον, καὶ προαιρέσεως εὐγένειαν ἥκιστα ἐθελόδουλον· τοιοῦτοι γὰρ οἱ περὶ τὸν Βροῦτον· ὅμως ὁ συγγραφεὺς τὴν μοναρχίαν τῆς δημοκρατίας ὑπερτιθεὶς τοιούτοις κέχρηται πρὸς ἀπόδειξιν λογισμοῖς· πολλῶν γὰρ, &c. *execrando furore agitati; ut author Hiſtoriæ, veritus fortaſſe Cæſares, narrat. Et cæteroqui, ſic Senatorem loqui decebat, & non obſcurum hominem, neque obſcuram Hiſtoriam conſcribentem. Revera tamen (ut & Plutarchus in Parallelis docet) ex dignitate ſententiæ, acerrima libertatis, & generoſo propoſito, ſervitutis impatiente: tales namque fuiſſe conſtat, Brutum, & reliquos conjuratos. Dio tamen, Monarchiam Democratiæ præponendam ratus, his, ut id oſtenderet, rationibus uſus eſt:* Cum tanta ſit, *inquiens*, &c.

4. Cedo aliud Xiphilini ex pag. 171. de pugna apud Philippos inter Cæſarem & Antonium. Πρὸ μὲν τοι τῆς μάχης σημεῖά τινα γεγονότα, τό τε τοῦ πολέμου τέλος, καὶ τὴν τῆς δημοκρατίας κατάλυσιν ὑπέφαινον, τοῦ Θεοῦ τάχα μεταρμόττοντος τότε τὴν πολιτείαν, εἰς τὴν λυσιτελεστέραν ἁρμονίαν καὶ χρείττονα, τὴν τῆς μοναρχίας φημὶ, &c. Τὰ μὲν οὖν πολλὰ τῶν σημείων τοῖς τερατολόγοις παρείσθω· ἀμείνων δ' ἂν ἦν, καὶ ὁ Δίων μὴ πέρα τοῦ δέοντος αὐτὰ τεθηπὼς, ἀλλά τι καὶ τῷ Πολυβίῳ προσεσχηκὼς, ὅτε ἅλωσιν γράφων τῆς Καρχηδόνος, καὶ τῆς Ἑλλάδος δούλωσιν, καὶ πρὸ τούτων τὴν μεγάλην τῶν Ῥωμαίων ἐκείνην ὑπὸ Ἀννίβου, καὶ πολυχρόνιον κάκωσιν, οὐδαμοῦ τερατολογῶν φαίνεται, οὐδὲ σημεῖα ταῖς λοιπαῖς πόλεσι πρὸ τῶν συμφορῶν γενόμενα διηγούμενος· εἰ μὲν οὐδ' ἂν γενέσθαι νομίζων, μεμπτέος· πλήρης γὰρ τῶν τοιούτων ἡ ἱστορία. εἰ δ' ὡς οὐχ ἱστορήσας γε αὐτὰ, συγγνωστέος· συγγραφὴν γὰρ προεχείρητο. Ἐκ δ' οὖν τῶν ἐπὶ Καίσαρος καὶ Ἀντωνίου γενομένων, τοῦτο ἐρῶ, τὴν μεταβολὴν, οἶμαι, τῶν πραγμάτων δηλοῦν· τῶν γὰρ ἐν Ἰταλίᾳ ποταμῶν οἱ μέν τινες, παντάπασιν ἐξέλιπον, οἱ δ' ἀνάπαλιν ῥεῖν ἤρξαντο. *Præceſſerunt pugnam, & ſigna: quibus & belli exitus, & caſus Reip. oſtendebatur: quod eam Deus, in perfectiorem, melioremque mox ordinem, Principatus gloriam erat verſurus* &c. *Sed hujuſmodi ſigna; quibus portenta ſunt curæ, omittenda puto: multoque melius, opinor, feciſſet Dio, ſi ea non ſupra modum admiratus; aliqua ex parte propoſuiſſet, ſibi Polybium imitandum. Qui de Carthaginis excidio, & Græciæ captivitate conſcribens; ac præterea de gravi diuturnaque clade, quam Romani pridem ab Hannibale acceperunt; nuſquam tamen ejuſmodi refert monſtra, aut narrat ſigna, urbibus aliis ante calamitates conſpecta. Cæterum, ſi Dio, ratus, ea nunquam accidiſſe, deſcribit tamen; haud caret culpa; eo maximè, quod ejus Hiſtoria, ſcatet ejuſmodi portentis: ſi verò ea narrat, non ut ejus fidem conciliet, ſed ut referat evulgata, meretur veniam, quod Hiſtoriam conſcribebat. Ego verò ex his omnibus, quæ temporibus acciderunt Cæſaris & Antonii, hoc unum referam, quo commutatio rerum (ut ego arbitror) ſignificabatur; flumina quædam in Italia prorſus exaruiſſe, quædam verò ad fontes iterum recurriſſe.* Ita ego recenſui verſionem: nam ea Blanci, Xylandri, Sylburgiique; Græca Xiphilini, aut male, aut ſine aliquo ſenſu exprimit.

5. Tertium in quo Xiphilinus Dionem arguit, eſt pag. 186.: dum enim paratur bellum inter Cæſarem & Pompejum, ſcribit: Σημεῖα δὲ πρὸ τοῦ πολέμου ἔδοξε γεγονέναι, ὅ τε βύας, ὁ ἐπὶ τὸν τῆς Ουεστίας νεὼ ἐπιπτάμενος, καὶ ἐπὶ τοὺς ἄλλους ἐπικαθήμενος· ἃ μὲν γελοῖος ὁ Δίων τηλικούτου πολέμου, καὶ συμφορῶν, βύας τε πτήσεις καὶ πιθήκων εἰς ναοὺς εἰσελεύσεις, καὶ ἄλλ' ἄττα τοιαῦτα προλέγων τε καὶ προσημειούμενος· καὶ τὸ τῆς Αἴτνης πῦρ πλεῖον ῥυὲν, καὶ πόλεις λυμηνάμενον· τὸ δ' ἐκ τοῦ δικεφάλου δράκοντος τοῦ ἐν Τυρσηνίδι φανέντος, καὶ ἐς πέντε καὶ ὀγδοήκοντα πόδας ἐξηπλωμένου, πολλά τε κακώσαντος, ὑπὸ κεραυνωθέντος, εἰ ἀληθές ἐστι, καὶ θαυμα-

τὸν

τὸν πάντων ἐστίν. *Ante bellum hæc ſigna viſa: Bubo, qui ad Ædem Concordiæ primum volavit, deinde ad reliquas, ubi & conſedit: niſi ridiculus Dio eſt, qui buborum volatibus dicat, & introitibus Simiarum in Templa, & ſi quæ ſunt alia ejus generis, bella, & calamitates tam magnas ſignificari. Ad hæc Ætnæ, ignis effuſiſſima eruptio, quæ finitimas vaſtavit urbes: & draco biceps in Etruria viſus, longus pedes octoginta quinque: qui cum multa vaſtaſſet, fulmine ictus ſit: quod, ſi verum, mirabile ſane eſt.*

6. Tandem de mendacio Dionem arguit Xiphilinus, pag. 366. *Quo ex bello victoria præter ſpem, vel Dei potius beneficio, parta eſt: quòd Romani, qui ante pugnam, in magnum vitæ diſcrimen venerant; mirabiliter ſane ac divinitùs ſunt ſervati. Intercluſi enim a Quadis, * cum ardore ſolis, ſitique vexarentur, * nubes de repente coactæ, maximum imbrem, non ſine Dei beneficio, effuderunt.* Ὁ γάρ τοι λόγος ἔχει, Ἀνοῦφιν τινα μάγον Αἰγύπτιον, συνόντα τῷ Μάρκῳ, ἄλλους τέ τινας δαίμονας, καὶ τὸν Ἑρμῆν τὸν ἀέριον ὅτι μάλιστα μαγγανείαις τισὶν ἐπικαλέσασθαι, καὶ δι' αὐτῶν τὸν ὄμβρον ἐπισπάσασθαι. Ταῦτα μὲν περὶ τούτων ὁ Δίων φησίν· ἔοικε δὲ ψεύδεσθαι, εἴτε ἑκών, εἴτε ἄκων· οἶμαι δὲ τὸ πλέον, ἑκών. Καὶ πῶς γὰρ οὔ; ὅστις οὐκ ἠγνόει τὸ τάγμα τῶν στρατιωτῶν τὸ κεραυνοβόλον ἰδίως καλούμενον· ἐν γὰρ τῷ τῶν λοιπῶν καταλόγῳ, καὶ αὐτοῦ μνημονεύει· ὅπερ ἀπ' οὐδεμιᾶς ἑτέρας αἰτίας· οὐδὲ γὰρ ἄλλη τις λέγεται· ἢ ἀπὸ τοῦ κατὰ τόνδε συμβάντος τὸν πόλεμον οὕτω προσηγορεύθη· ὃ καὶ αἴτιον τότε τοῖς τε Ῥωμαίοις τῆς σωτηρίας ἐγένετο, καὶ τοῖς βαρβάροις τῆς ἀπωλείας, ἀλλ' οὐχ ὁ Ἀνοῦφις ὁ μάγος· οὐδὲ γὰρ μάγων συνουσίᾳ ὁ Μάρκος χαίρειν ἱστόρηται· ἔστι δὲ ὃ λέγω τοιοῦτο, &c. καταπλαγέντα τὸν Μάρκον ἰσχυρῶς, τούς τε Χριστιανοὺς, κατὰ δόγμα, τιμῆσαι, καὶ τὴν λεγεῶνα, κεραυνοβόλον προσαγορεῦσαι· λέγεται δὲ καὶ ἐπιστολήν τινα περὶ τούτων εἶναι τοῦ Μάρκου· ἀλλ' οἱ μὲν Ἕλληνες, ὅτι μὲν τὸ τάγμα, κεραυνοβόλον λέγεται, ἴσασι, καὶ αὐτοὶ μαρτυροῦσι, τὴν δὲ αἰτίαν τῆς προσηγορίας ἥκιστα λέγουσι. Προστίθησι δὲ ὁ Δίων, ὅτι τοῦ ὄμβρου καταρραγέντος, &c. quæ non controvertit & Xiphilinus. *Anuphin quemdam Ægyptium, fama eſt, qui una cum Marco fuerit, alios inter Dæmonas, Mercurium illum, qui ineſt aëri, magicis quibuſdam artibus invocaſſe, ſibique conciliaſſe per eos pluviam. Qui mentiri tamen videtur data ne opera, an ſecùs, planè ignoro: ſed datâ operâ, magis duco. Quî enim ſecùs? cum ipſe nullitum Legionem, Fulminatricem proprio nomine nuncupatam, non ignoraret: ejus namque in recenſione meminit cæterarum: &c. Nulla alia ex cauſa (nulla enim alia aſſignatur) quam ex his, quæ in hoc bello acciderunt; id nomen habuit: quæ tunc cauſa, & Romanis ſaluti, & exitio fuit barbaris. Verum, nec magus erat Anuphis, nec uſquam proditum eſt memoriæ, magorum Marcum conſuetudine, vel præſtigiis delectatum. Quod ergo hac in re ſentio, tale eſt: Cum unam Marcus Legionem* Melitenenſem Chriſtianorum, in ſuis haberet caſtris, Præfectus Prætorio ſpe dejectum in iis rerum anguſtiis adiit Marcum, deque illa ipſi ſuggeſſit; addito: nequidquam eos a Deo ſuo petere, quin protinus obtinerent. Juſſiſſe Marcum orarent, & confeſtim exorato Romanis imbre, hoſtes fulminibus impetitos. *His Marcum vehementer obſtupefactum, edicto Chriſtianos honore affici, ipſamque Legionem juſſit appellari Fulminatricem. De his Marci quædam exſtare dicuntur literæ. Cæterum Ethnici, & ſciunt, & teſtes ſunt, Legionem appellari Fulminatricem; cauſam verò, cur ita fuerit appellata, nequaquam produnt. Addit Dio, Romanos, cum primum pluvia cecidit &c.* Hæc ſunt quæ in Dione Xiphilinus cauſatur. Eadem exſcribit Baronius ad annum 166., aliique. Sed quibus infra in Apologemate occurremus.

7. Anonymus, qui Monitiunculam illam, quam dixi, appoſuit, poſt Appiani præfationem, ad hæc tempora, poſt Xiphilinum eſt afferendus. Verba ejus jam dedi ſupra: pauca proinde ſunt repetenda; quod judicium fecerit de Dione. Πολλοὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ συνεγράψαντο, ὧν καὶ Δίων ἐστί· τὰ μὲν ἀρχαιότερα ἐπιδρομάδην, τὰ δὲ τελευταῖα * διεξοδικώτερον ἀναγράψας. Δεῖ μέν τοι * τὴν ἀρχαιολογίαν τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκ τοῦ Διονυσίου λαμβάνειν, τὰ δὲ μετὰ τοὺς μονάρχους ἐκ τοῦ Δίωνος. *Scripſerunt multi Romanas res: in his Dio; qui antiquiora quidem ſat obiter, poſteriora verò * ſtylo uberiore proſequitur. Quod ergo ad Romanas origines, ſpectat, & tempora antiquiora, id omne ab Dionyſio Halicarnaſſeo petendum eſt; a Dione verò, quæ ſub Imperatoribus acciderunt.* Unum hîc eſt Anonymo, quo refragor, antiquiora & Remp. curſim a Dione fuiſſe excurſa. Epitomen Dionis damus a Zonara concinnatam: & quamquam ea ſit Epitome, adhuc tamen ab Hannibalicis, & præcipue a Punico bello primo, ſecundo, & tertio, & deinceps, aliquanto diffuſa eſt: ut in Gracchanis temporibus, & Syllanis. Male ergo in Hiſtoria Reipublicæ, Dionem Anonymus, curſim ſe habere, & raptim, imaginatur.

8. Robertus Stephanus anno 1548. in epiſtola ad Lectorem; præfixa Dionis editioni Græcæ ejus anni, ita ſcribit: *Cum jam Dioniſii Halicarnaſſei Hiſtorici præſtantiſſimi de Romanorum antiquitatibus libros undecim divulgaſſem; ut ordinem ab initio mihi propoſitum ſervarem, placuit hoſce Dionis, cognomento Coccei, XXIII. libros, quibus HISTORIAM ROMANAM IPSE QUOQUE DILIGENTISSIME, AD VERUM SINGULA EXIGENS, PERSEQUITUR, DARE; quæ res nobis multò ſeriùs ac optaſſem ceſſit. Siquidem ex libris 80., quos ab eo de Romana Hiſtoria ſcriptos eſſe auctor eſt Suidas, XXIII. dumtaxat ad nos pervenerunt. Quodque omnium maxime nobis dolendum eſt, in iis excudendis unico exemplari, uſi, & adjuti ſumus; eoque accuratam ac diligentem caſtigationem deſiderante, &c.*

9. Johannis Bodinus an. 1583. in Methodo legendi Hiſtorias, Cap. 4. *Cum Dio*, ait, *totum vitæ ſuæ tempus, in Rep. gerenda conſumpſerit, ac per omnes honorum gradus, bis ad Conſulatum evectus, deinde Procos. factus, Provincias ſumma cum laude gubernarit; magnam denique bonorum artium ſcientiam cum uſu conjunxerit; quis dubitet inter optimos Scriptores cenſere? Profectò Comitiorum ac magiſtratuum Romanorum, totiuſque publici juris diſciplinam collegit: Principum verò conſecrationes & ἀποθεώσεις unus tradidit; & ea, quæ Tacitus Imperii arcana vocat, pene ſolus evulgavit. Fuit enim publici conſilii diligens indagator. Videtur tamen ubique partes Cæſaris adverſus Pompejum, & Antonii adverſus Ciceronem, data opera, tueri voluiſſe. Illa verò portenta, quæ in acie Marcomannorum, contigerunt, Arnulpho Ægyptio, non Chriſtianis tribuit, contra quam Tertullianus, Euſebius, Oroſius, Paulus diaconus, ac M. ipſe Aurelius, in ſuis ad Senatum literis, teſtatur.* Eadem iiſdemque verbis paulo tranſpoſitis, Antonius Poſſevinus habet libro XVI. Bibliothecæ Selectæ cap. 6., & in Apparatu ad omnium gentium hiſtoriam., Sect. 2. cap. XVII.

10. Gui-

10. Guilielmus Blancus, anno 1550., in Epiſtola dedicatoria, ſuæ Dionis Epitomes Xiphilini, ad Georgium Cardinalem Armeniacum, ſcripſit: *Dion Nicæus nobili genere natus, patrem habuit Apronianum Procos. Ciliciæ. Ipſe vir Senatorii ordinis, & bis Coſ. fuit. Verſatus eſt in ſtudiis bonarum artium. Videtur (ut de Socrate accepimus) habuiſſe divinum quoddam, quod dæmonium appellat, cui parebat, ſemper; ita ut ob eam cauſam, conjector ſomniorum, & interpres portentorum eſſet. Scripſit enim librum de ſomniis & prodigiis. * Hiſtoriam diligenter vereque propterea videtur ſcripſiſſe; quod ut vacaret a publicis muneribus, & etiam in ſcribenda hiſtoria conſumeret, Capuam delegerat ad habitandum, quoties in Italia moraretur. Neque verò tam difficile fuit Dioni, Conſulari & Prætorio viro, hiſtoriam Romanorum Principum ſcribere, quam cæteris privatis hominibus. Noverat enim, ut opinor, cauſas bellorum, cæterarumque rerum, quæ ab ipſis gerebantur: quippe magnam partem audiebat in Senatu: & optimatibus, atque adeo ipſis Imperatoribus ita familiaris erat, ut ei facile eſſet, eorum conſilia cognoſcere. Nec verò reprehendi debet, ut ego quidem arbitror, quod ſæpe dicat volatibus avium cantibusque, & ſomniis multorum, declaratas eſſe res futuras. Nam, cum Romanis nihil fere liceret inauſpicatò gerere, eſſetque Collegium Augurum ob eam cauſam conſtitutum; & ſcientia juris augurandi magno in honore ſemper haberetur; nihil præcipue peccavit, illis quidem temporibus, Dion, dum prodigia quæ futura prædicerent, narravit.* Ita occurrit Blancus reprehenſioni Xiphilini, quem ſilet. *Quæ cum ita ſint illud potius optare omnes debemus, ut Hiſtoriam Populi Romani, quam ille ab U. C. uſque ad tempora Alexandri, multis voluminibus eſt complexus, integram aliquando invenire & ſalvam poſſimus. Quæ tamen ipſa fortaſſe nobis videretur prolixior: non aliter ac Joanni Xiphilino, qui ejus Epitomem confecit. Hic enim cum eſſet Joannis Xiphilini Patriarchæ Cpolitani Nepos, Michaëlis Imp. temporibus; videretque fortaſſe hiſtoriam Dionis (qui annis circiter CCCCC. ante ſcripſerat) negligi, quod multis longiſſima eſſe videretur, hanc ejus Epitomen fecit. An autem idem fecerit in ſuperioribus libris Dionis, qui pertinebant ad id tempus, quo Reſp. Pop. Rom. ad nullius viri devenerat poteſtatem; an a Pompejo initium ſumpſerit, ut nunc habemus, mihi quidem non conſtat. In hoc autem maximè probandus eſt Xiphilinus, quod cum hanc Epitomen ſcriberet, atque ea, quæ nimia eſſe videbantur, reſecaret; in cæteris, a verbis, quibus Dio uſus fuerat, non diſceſſit: pauca enim adjecit de ſuo, ut Dionem ipſum magna ex parte, non Xiphilinum loqui putes.*

11. Guilielmus Xylander in literis ad Jo. Henricum Hervvartum Patricium Auguſtanum, ante editionem Dionis anni 1557. *Tu itaque,* inquit pag. 5. *Patrone optime, cum me in familia tua, aliquadiu commodè & liberaliter habitum, autoritate, hortatu, officiis inſuper, & beneficiis eo adduxeris, ut OPTIMUM ROMANÆ HISTORIÆ CONDITOREM DIONEM CASSIUM, de Græco Latinum facerem; quanta ea re ab omnibus, non hiſtoriarum modò, ſed totius Philoſophiæ ſtudioſis, gratiam inieris, ex his, quæ breviter attuli, omnes intelligent, & ſe plurimùm tibi debere grato animo agnoſcent.* Et pag. 9. *Dubium eſſe non poteſt, quin TANTUS VIR Dio, ET TANTOPERE IN REP. DOMI FORISQUE VERSATUS; IDQUE NON BREVI TEMPORE, SUMMAM ET COGNITIONEM HISTORIÆ ROMANÆ HABUERIT, ET DELECTUM AC JUDICIUM, INQUE COMMENTANDO PRUDENTIAM.* Pag. 13. locutus de Xiphilino, adſtruit, quod, *ne ipſe quidem, libros Dionis trigintaquatuor primos habuit. Initium enim ſumit a Coſ. Q. Hortenſii, qui competit in annum Romæ 685., ut videatur librum Dionis trigeſimum quintum, aut totum, aut majorem, quam nos, ejus partem habuiſſe. * His rationibus adducor, ut vitas Imperatorum, qui poſt Claudium rerum ſunt potiti, a Dione ſcriptas, aut latitare adhuc alicubi credam; & ab invidis ſupprimi; * aut certe non ita dudum periſſe. Primos verò illos triginta quatuor libros jam dudum negligi cœpiſſe, atque inde intercidiſſe exiſtimo: quod ſuperiorum temporum acta, Dionyſius Halicarnaſſeus, & Appianus Alexandrinus copioſiùs & ſatis ſplendidè tradidiſſent. Idque eo magis mihi probatur, quod ſciam idem Appiano eveniſſe: nam cujus ea, quam citavi, Præfatiuncula eſt, qui Appiani libros, quos habemus, eo ordine in unum corpus compegit: is apertè ait, Italicum ob id a ſe omiſſum librum Appiani, quod Dionyſius omnes iſtas res prolixiùs expoſuerit.* Sed hæc, quaquaverſum non ſedet ratio. Nam ſi Dionyſii opus, occaſio perdendi fuit Dionis & Appiani, hujus in Italico, illius in Romana Democratia; id contingere non debuerat in his ſaltem, quæ Pyrrhi bella ſequuntur: in his enim Dionyſius ſuæ Hiſtoriæ finem fecit. Quæ ergo occaſio fuit, ut hos etiam ſine Dionyſio, amitteremus?

12. Saniùs loquitur Xylander pag. 14. hoc ſuo voto: *Ego ſane opto vel maxime, exſtare tot, quot illi perhibent* (ajebant editos 38. in Italia, & latinos) *libros Dionis, ſi omnino plures non ſuperſunt. Neque deſpero, quin noſtrum ſtudium, alios ad hunc ſcriptorem eruendum, aut certè ulterius propagandum, ſit excitaturum. Nam * cum id omnes eruditi conari debeant; ita videor poſſe afferre multas cauſas, ut magnopere mirer, tamdiu id omiſſum, intermiſſumve ab aliis fuiſſe.* Qui vates eſt hîc Xylander; non ignoro, quam geſtiret de meo Dionio hoc conatu. Ipſe pergit pag. 15. *Sunt in Dione multa diligentius indicata, explicataque, DE LEGIBUS, ET INSTITUTIS ROMANORUM; quæ antiquiores illi Scriptores, aut ſilentio, tanquam nota ſuis hominibus, tranſmiſerunt, aut attigerunt obiter: quæ tamen non intellecta, multum tenebrarum Lectori claſſicorum autorum offundant; cognita mirum in modum expediant. Hujus generis ſunt (de plurimis pauca referam) cum DE CENTURIATORUM COMITIORUM RATIONE, ut ea ſolvantur: DE MODO RECUPERANDI SENATORIAM DIGNITATEM: DE ADOPTANDI JURE, & MAGISTRATUUM SINGULORUM FUNCTIONIBUS: DE SENATUS CONSULTI, ET AUCTORITATIS DISCRIMINE, docet: Cum LEGES MULTAS multorum recenſet: cum LEGIONUM POPULI ROMANI NUMERUM concipit: cum PROVINCIARUM ADMINISTRATIONEM DILIGENTER, ET SIGILLATIM explicat: Cum eam, quæ magna adhuc inter doctos, DE RATIONE ANNORUM eſt controverſia, commodiſſime, aperte quidem, & ut fidem mereatur, certè componit: & permulta alia; de quibus nonnunquam monuimus ſuis in locis. Jam quod ſpectat ad Hiſtoriam ipſam per ſe*

quam

PROLEGOMENA.

quam tractat, manifeſtum eſt, EA QUÆ SPARSIM, DIVERSIS LOCIS, APUD DIVERSOS AUCTORES, NULLO CONTINUO ORDINE, INTERRUPTA, IMPERFECTA, OBSCURE TRADITA ERAT; SUMMA PERSPICUITATE ET BREVITATE, OPTIMAQUE FIDE, A DIONE ESSE COMPOSITAM ET ILLUSTRATAM, ut non modò res geſtæ; ſed (quod eſt potiſſimum, & cognitu præcipue dignum) eorum cauſæ, progreſſus, fines; eventuſque, ob oculos ſunt poſiti. Præterea poſſem ſexcenta proferre loca de Cicerone, Salluſtio, Cæſare, Liviana Epitome, Floro, Paterculo & Appiano; quæ vel OBSCURA EXPLICARI, VEL DERRAVATA RESTITUI, UNIUS DIONIS NOSTRI AUXILIO POSSINT. Sed neque id in præſentia fortaſſis conveniens ſit, & ſpecimen aliquod, in Annotationibus tamen noſtris, exhibuimus. At BELLUM CONTRA ANTONIUM Cæſaris Octaviani, PUGNAM ACTIACAM, ac denique totam AUGUSTI PRINCIPATUM, CLADEM VARIANAM, & multa alia; quam EXQUISITE' NOSTER ET DILIGENTER. Equidem, quæ ab aliis, Latinis præſertim deſumpſit; ob ea potiſſimum terendus eſt manibus ſtudioſorum, non in hoc tantum, quod quaſi Epitomen eorum, quæ illi fuſias tractaſſent, ſcripſit: eaque collatio authorum inter ſe, mirifice prodeſt ad rei veritatem percipiendam, memoriæque infigendam: Sed quod ita & Græca quomodo Latinè ſint exprimenda, diſci poteſt: & rurſum ipſa Latina, quæ obſcuritatis aliquid habent, lucem accipiant. Atque hanc quidem eſſe optimam ac tutiſſimam, addo etiam facillimam & jucundiſſimam diſcendi utrinſque Sermonis viam, ſatis conſtat. GENUS DICENDI, Dio tenuit, certè NON INCULTUM (ſi quid ego judico) NEC INELEGANS, ſed quale omnino, ejus temporis Scriptoribus, in uſu fuit, Satis quidem aptum materiæ, quam tractabat, SENTENTIIS GRAVIBUS, iiſque APTE' ET SUO LOCO POSITIS, ac quæ ſcopum ejus quod narratur, oſtenderent, pulcre exornavit hiſtoriam. In orationibus quoque id mihi videtur obſervaſſe, ut & eorum qui dicerent, MORES AFFECTUSQUE EGREGIE' REPRÆSENTARET, & eas prudentibus, & AD VITAM INSTITUENDAM ACCOMMODATIS apophthegmatis, condiret. Profectò quædam ex iis orationibus meruerunt apud doctos tantam, ut ſeorſim quoque jam ante in latinum Sermonem traductæ ederentur. Quibus Xylander innuit, quas Cœlius Secundus Curio, Latinè verterat, ut in editionibus, ſupra dictum.

13. *Sed de Dione* (ſequitur Xylander pag. 18.) *quoque abunde verborum. Nam etſi haud jam neſcius, ſuggillari eum a quibuſdam: ut dum Xiphilinas prodigiorum, tam carioſam enumerationem invadit, & quandam de Arnuphi mago in M. Antonino narrationem: alii ob Ciceronem ſuum ab eo, levitatis, & in ferendis adverſis rebus, imbecillitatis notatum, inceſſant; tamen defenſionis noſtræ cum nihil opus habeat; inanem operam ſumendam mihi non duxi. Quippe & Xiphilino quid poſſit reſponderi omnes æqui in prompta habent: & Cicero quis fuerit, ex ejus ipſius ſcriptis, ſi alia teſtimonia deſint, nemini eſſe obſcurum poteſt.* Ita Xylander ſtrenue ab objectis Dionem defendit. Sane etiam quod de Somniis & ſuum Genium ſcripſerit, pag. 10. ſic philoſophice cuſtodit: *Neque mihi animus eſt nunc de ſomniis, & eorum vi, neque de Geniis, quos illi homines putaverant, diſputare. Et tamen veriſimile eſt, magno ac præſtanti ingenio ac doctrina præditos viros (agitatione mentis, tumultibus aliarum cogitationum ſenſuumque perturbatæ) nonnunquam ad aliquam certam rem impelli, quæ illis dæmonia fuerint. Scitumque eſt illud Æſchyli, quod exprimam, ſi poſſum, Latine:*

Mens dormiens acutiùs multo videt;
Eadem futuri provida eſt interdiu.

Tanta Dionis Xylander habet, qui, præter juſſa Hervvarti, *onus ſuſcepi*, inquit pag. 19. *quod cum viderem, tam utilem ac jucandum Autorem, toto jam, ex quo editus eſt Pariſiis, olſenuio negligi & præteriri ab aliis, poſſe nonnihil exiſtimationis ac nominis, eo me labore, mihi parare cenſebam. Nec id ambitione ductus, a qua abſum longiſſime; ſed quod rerum, ſeu veriùs, miſeriarum mearum rationes, id maxime requirunt.*

14. Carolus Sigonius in Judicio de Hiſtoricis Romanis cap. 19. *Ipſe* Dio *Aſiaticus eſt, in concionibus plus nimio loquax: narratio verò ſatis diligens eſt; multaque Lectores docet, a Latinis prætermiſſa.*

15. Ubertus Golzius in Faſtis Magiſtratuum, & Triumphorum Romanorum pag. 278. *Sed nos*, inquit, *auctores PROBATÆ FIDEI, DIONEM IMPRIMIS SEQUUTI, maluimus ſecundam Cæſaris dictaturam collocare ſub hoc anno U. C. 705.* Idem pag. 279. & 291. Dioni plus refert, quam Juriſconſulto Pomponio, & Suetonio Tranquillo: *Decem Prætores hoc anno* (U. C. 707.) *deſignatos ex Dione addidimus; qui tradit, Cæſarem, poſt ſuum in Urbem reditum, quo pluribus gratiam referret, in inſequentem annum, decem Prætores deſignaſſe. * Pomponius autem J. C. cap. XI. de Origine Juris, auctor eſt, Sullanis temporibus, decem Prætores creatos, adjectis ab ipſo Sulla, quatuor ſupra numerum ſex, qui prius creari ſolebant.* Et Suetonio: *Nec magis verum videtur, quod idem tradit Suetonius, Cæſarem in tres ultimos tertii hujus Conſulatus menſes, alios duos* Coſſ. *ſibi ſubſtituiſſe: cum nec in Faſtis id reperiatur, nec alius quiſquam id ſcriptum reliquerit. Nec veriſimile eſt, DIONEM, QUI SINGULA VEL EXACTISSIME PERSEQUUTUS EST, id fuiſſe amiſſurum.* Habet & alibi multa præclara Goltzius de Dione: ſed hæc ſufficiant, poſt ejus collationem cum Clariſſimo Juriſconſulto Dionis æquali; & diligentiſſimo Suetonio: quo illuſtrius nihil datur.

16. Henricus Stephanus anno 1592., in fronte ſui Dionis, ita cecinit:

Scripſerunt alii florentis tempora Romæ,
Et grave ſit quonam tempore paſſa jugum:
Hiſtorias alias iſti conferto Dionis;
RIVI ILLÆ, SED FONS ISTA DIONIS ERIT.

Quæ eodem anno ſubinde, in editione Appiani ſua (prima fuit Caroli Stephani ejus patrui Pariſiis anno 1551. in folio) in Nuncupatoria epiſtola repetit & recenſet; *Dionem*, inquiens, *& Appianum multo eſſe iis APTIORES, qui qualia fuerint Romæ florentis tempora cognoſcere, & varios Ciceronis, aliorumque, de Romanæ Reſp. ſtatu, locos capiant intelligere, res ipſa loquitur. Eos enim, qui ad nos pervenerunt, Latinos Hiſtoricos, hanc eorum ſitim non explere, ſicut Dionem & Appianum; ſed ſi non ſitibundos prorſus, ſaltem ſemiſitibundos dimittere, nemo inficiari auſit. Merito igitur de Dione cecini: Scripſerunt alii*, &c. ut ſupra, & inde: *Tantum*

cer-

certè abeſt, ut rivos appellare, quas habemus, iiſdem de rebus, Hiſtorias Latinorum non potuerim, & DIONIS HISTORIAM *præ illis* FONTEM *vocare; ut contra vel rivulos licuiſſe mihi eas nominare exiſtimem. Verſum ergo illum mutans, & rivulum pro rivis dicens, ita ſcribam.*

Rivulus *hæ, ſed fons iſta Dionis erit.*

Sed in tuam libet gratiam, Illuſtriſſime Princeps, & aliud Epigramma in lucem dare, quo Appianum, ut Dionis ſocium, in illius etiam honoris ſocietatem voco, alia ſimul comparatione, ſeu ſimilitudine utens. Ita enim de Dionis pariter & Appiani Hiſtoriis cecini:

Scripſerunt alii florentis tempora Romæ,
Horum eadem in Grajum nunc legis Hiſtoriis:
Sed quam marceſcens, florente urbs diſtat ab urbe,
Cætera turba, iſtis diſcat ab Hiſtoricis.

Quoniam autem Appianum Dionis in Hiſtoria ſocium vocavi, quod utraque plenam & exactam eorum, quæ dixi, cognitionem, præ aliis præbeat: de alia etiamque .... iate mentionem faciam. Hæc in ea eſt, quod ſicut Dio, ita & ipſe non p ..... ter dicat, quæ partim ad omnium, partim verò ad Principum peculiariter inſtitutionem pertinent. Unum eſt certè, in quo Dionem & quemvis alium Hiſtoricum ſuperat, quod paſſim non Fortunæ, ſed Numini Clades etiam eas tribuit, quæ alioqui fortuitæ appellari ſolent.

17. Sed quid ſpeciatim de Dione in Dione dixerit, ex epiſtola Nuncupatoria ad Chriſtianum IV. Danorum Regem, audiamus. Præclara ſunt, etſi longa: *Quum autem plurimi Romanam Hiſtoriam literis mandarunt, non Latini ſolum, ſed etiam Græci;* INTER EOS, *qui ad ſeculum noſtrum pervenerunt;* PALMAM OMNIUM FERE CALCULIS OBTINUIT *(ad tempora florentis Romæ, quod attinet) qui nunc tibi, Rex Sereniſſime, a me offertur* DIO: *valde quidem mutilata exhibens ſua ſcripta, ſed ita tamen, ut hoc in malo ſit, quod & ipſum, & nos omnes conſoletur. Nam quemadmodum iis, quibus mutilatum eſt corpus, magno iſtud ſolatio eſt, quod facies ſaltem, nulla ſui parte, intacta & illæſa manſerit: ita non dubium eſt, quin magnum hoc ipſi, & ipſius ſtudioſis eſſe doloris levamentum poſſit; quod illi ſaltem Hiſtoriæ ejus libri, quibus florentis Romæ ſtatum deſcripſit, eandem experti injuriam non fuerint. Neque verò nobis eo tantum nomine, magno hæc in pretio habenda Hiſtoria eſt;* PRÆ ALIIS OMNIBUS, *quæ res eaſdem memoriæ prodiderunt; quod* ACCURATISSIME OMNIA *ſibi digna viſa, quæ eam ingrederentur (multa enim ut indigna rejicit) accuratiſſime* PERSEQUITUR; *&* MAGNUM IN REBUS DESCRIBENDIS JUDICIUM ADHIBET, *(quale exſpectari poterat a viro multarum rerum cognitione inſtructo, & magnis muneribus functo) verum & de iis, quæ potiſſimum obſervanda nobis ſunt, ab eo, velut obiter, admonemur. Quod ex aliis Hiſtoriis, duo præcipue, Polybius, & Plutarchus, meo quidem judicio, fecerunt *. Verum ad miſerum illum Craſſum, quod attinet; quum Plutarchus ambitioni tantum, inconſulta ejus auſa imputet, quæ & exitialia illi tandem fuerunt;* MULTO RECTIUS NOSTER DIO, *non ambitioni tantum, ſed avaritiæ etiam imputat: illam gloriæ, hanc pecuniæ cupiditatem appellans. Ac ibi quoque, ubi mortem ejus narrat, illud in memoriam Lectori revocat, dum narrat, ut Parthi in os mortui aurum liquefactum infuderint: additque quanta pecuniæ cupiditate, quamvis prædives, arderet. * Atque ad ultionem divinam, quod attinet; talia de hac loquitur, ut vel Chriſtianum hominem decere videantur, initio libri 48. de percuſſoribus Cæſaris agens. Hic enim eſt verborum ejus ſenſus:* Brutus igitur atque Caſſius ita perierunt: illis ipſis, quibus Cæſarem interfecerant enſibus jugulati: ac cæteri, qui ad inſidiandum illi operam ſuam commodarunt, partim prius, partim poſtea, præter paucos, de medio ſublati ſunt. Quemadmodum conſentaneum erat, & ipſum Numen eos adducebat ad luendas pœnas de cæde hominis benefici, & a quo res tam fortiter, tamque feliciter geſtæ eſſent. *Fateor quidem, a Suetonio Tranquillo, de Cæſaris percuſſoribus (nam ita eos vocat)* (Quid? ita etiam & tu mox ſupra) *idem memoriæ proditum eſſe: ſed divinam juſtitiam hoc in facto a ſe agnoſci atque approbari, ſicut Dio, non oſtendit. Sunt verò & alii ejus loci, ubi de Cæſaris cæde; magis fortaſſe, quam ullus alius Hiſtoricus conqueritur. * Sed in quodam libri 54. loco, aperte oſtendit noſter Dio, Romanorum naturam, ita fuiſſe mutatam, ut jam ſalutaris eſſe illis, Democratia non poſſet. Quum porrò alia multa ex illo depromere poſſim, ejus hiſtoriam valde commendantia; malo (ne longior ſim quam par eſt) iis, quæ jam attuli contentus eſſe: ac tantummodo diligentiæ ejus exemplum proponere in illa de Craſſo hiſtoria, cujus antea mentio a me facta fuit. Dico igitur, Dionem in eadem quædam attingere, quæ ſi Plutarchum latuerunt, non tam diligens ſcrutator omnium ad hiſtoriam pertinentium fuit, quam noſter Dio: ſin eum non latuerunt, ſed prætermittenda viſa ſunt; in dubium venire poſſit, utrius judicio potiùs ſtare nos oporteat. Præſertim quum Dio, ut antea dixi, cautione hac, præ quovis alio Hiſtorico, utatur (& ita quidem, ut ea ſe uti profiteatur) ut nullum diegema in hiſtoriam ſuam admittat, quod hiſtoria non admittere, tanquam dignitate ſua inferius videatur. * Ad ea porrò quod attinet, quæ ad Principum inſtitutionem faciunt; haud inficior multò illa frequentiùs apud Plutarchum occurrere; quod res & perſonæ, de quibus in ejus potius, quam in Dionis agitur hiſtoriis, ſæpe illi ſermoni materiam præbeant. Sed invenies tamen & apud hunc, quæ ad illam inſtitutionem pertinent: multo certè plura inventurus, ſi in ea ſui parte, qua de Cæſarum vita & moribus agit, mutilatus non fuiſſet;* &c. Et in epiſtola ad Lectorem: *Hiſtoricus ille longe celeberrimus, Dio Caſſius, qui & Cocceius, ſive Coccejanus ἐπονομάζεται, * quum ad ſuas ædes, vel potius, ſuam officinam, reverſus; meum & ad ſecundam editionem auxilium imploraſſet,* &c. Alia dedi ſupra in editionibus, capite præcedenti.

18. Johannes Leunclavius eodem anno 1592. in Prolegomenis ad ſuam Dionis editionem, ita locutus eſt; ad Philippum Ludovicum Hanoviæ Comitem. *Ante alios, Comes illuſtris, primò tibi ſe ſiſtit, Hiſtoriæ Romanæ Scriptor nobilis Dio Caſſius, non illo* VULTU NUPERO (Sylburgii & H. Stephani) *ſed integriore paullo forma, quam aliorum opera conſpectus ævo noſtro fuerit: ea verò facie, in qua genuini oris ac membrorum lineamenta pleniùs adgnoſcuntur, quum, me producente, nunc in publicum exeat: oſtendendum hoc ad te brevi proœmio putavi, quid eſſet a me ſtudii collatum poſt alios, ad eum vel redintegrandum, vel expoliendum:* QUAN-

DO

PROLEGOMENA.

DO VIX SPERANDUM ARBITROR, UT TOTO DIONE, QUALIS INITIO FUIT, UNQUAM POSTHAC POTIAMUR. *Quippe libris hunc conſtat octoginta (quæ librorum Decades octo ſunt) Hiſtoriam Pop. Rom. univerſam complexum.* ITA VERÒ PRIORES QUATUOR ET TRIGINTA NOBIS PERIERUNT; UT CAUSA NON SIT, CUR DE IIS AGITARE DEBEAMUS. *Certum eſt enim; hos deſcribi propterea deſiiſſe, quod iiſdem de rebus, exſtarent aliorum monumenta, Polybii, Dionyſii Halicarnaſſenſis, Diodori Siculi, & Appiani Alexandrini; qui eadem tractarunt, & fuſius quidem: Quum Dio paucis antiquiora perſtrinxerit, uti teſtantur veteres* (Appendiculæ author ad Appianum) *qui libros ejus priores legerant;* IN POSTERIORIBUS, *ad Reip. mutationem & Hiſtoriam Auguſtam ſpectantibus;* OMNES ALIOS SUPERARE CONATUS SIT, ET REABSE LONGO POST SE SPATIO RELIQUERIT. *Hinc factum, ut ab illis triginta quatuor, proximos* XXVI. *libros, qui C. Cæſaris, Auguſti, Tiberii, Caligulæ, Claudii tempora continent, vel in ſolidum, vel majori ex parte ſuperſtites habeamus. Reſtant a ſexageſimo, viginti poſteriores ad octogeſimum: quorum amiſſionem præpoſtero Xiphilini conſilio, vel auſui potius temerario debemus: qui dum ſuas obtruſis imperitis Eclogas; occaſionem præbuit, ut integri Dionis hi libri negligerentur. Idem; quibus aliis auctoribus Epitomatis acciderit, notum eſt: eaque de cauſa, quum tam erudito Seculo, tamque priſcorum operibus eruendis curioſo; fruſtra Polybii, Trogi Pompeji, Livii Commentarios, integros, poſt Epitomas Flori, Juſtini, aliorum, hactenus expectentur; non eſt, quod de Dione, parem cum his calamitatem perpeſſo, melius aliquid nobis pollicitamur. * Itaque rationem magis aptam mihi ſequendam ratus; e prioribus libris, Excerpta prorſus omittenda ſtatui; congeſtis in notas meas iis, quæ alicubi, libris illis vel augendis, vel emendandis prodeſſe poſſent: ac* MONACHICIS *(ex hoc enim hominum genere Xiphilinum fuiſſe colligo)* PLERISQUE NUGIS AC REPREHENSIONIBUS XIPHILINIANIS, QUIBUS INEPTE DIONEM PUNGIT, EXPLOSIS. Hoc contemptu reſpondet argumentis Leunclavius Xiphilini.

19. Idem paulo inferius, ubi *De vita Dionis, Hiſtoriæ fide, judicii præſtantia* ſcribit; *Dio Caſſius*, ait, *ut ab aliis fide dignis, priora ſe fatetur accepiſſe, ſic ab initio Imperii Commodiani, ad finem operis, omnia ſibi vindicat ipſi: quod rebus, quum gererentur, interfuerit; & uti geſtas viderat, memoriæ mandavit. Hinc quantum ejus Hiſtoriæ tribuendum; cuivis æſtimare licet. Nam quum eorum monumentis haud abs re maxima fides habeatur; qui vel αὐτόπτης vel αὐτήκοος (libet enim ipſius Caſſii verbis uti) res abs ſe viſas, aut ab iis qui viderant, auditas, litteris produnt: haud dubiè plurimum apud omnes habere debent auctoritatis, quæ a Dione Viro Conſulari, & ipſis Imperatoribus Auguſtis, tum dignitate proximo, tum uſu cottidiano familiari libros in hoſce relata fuerunt. Judicii verò, quo præditus animo fuit, & prudentiæ civilis, quum alia licet opere toto ſparſa colligere argumenta, ſane quam illuſtria; tum ex illis, quæ initio libri 42. de admiſſis a Pompejo poſt cladem Pharſalicam variis erroribus: quæ libri hunc ſequentis initio, de populari Civitatis Romanæ ſtatu in unius imperium mutato: quæ denique libro 47. de dominatione unius, ex comparatione Triumviratus, præ quo C. Cæſaris imperium fuerit aureum, ſapientiſſimè diſſeruit. Ex his enim, quæ pauca producimus e multis, velut ex ungue leonem, quod ajunt; ita quanto Caſſius noſter uſu rerum valuerit, facile quivis adgnoſcet.*

20. Iſaacus Caſaubonus in Prolegomenis ad minores, quos vocant, Scriptores Hiſtoriæ Auguſtæ: in notis ad Ælii Spartiani Hadrianum cap. 13. *Diligentiſſimus Scriptor Dio.*

21. Thomas Dempſterus in Elencho Scriptorum, quem ſuo ad Johannis Roſini Antiquitatum Romanarum Auctario præmiſit: *DIO COCCEJANUS, Conſul cum Alexandro Mamææ filio, HISTORICUS DILIGENTISSIMUS, EXACTISSIMUS.*

22. Johannes Bernartius de utilitate legendæ Hiſtoriæ, libro primo: *Alterum jam aggrediamur, & quidem talem, ut* INTER OPTIMOS SCRIPTORES *(ſi hominem penitius non inſpicias) referre non dubites.* DIONEM, *inquam, poſtulo. Quis ille vir? Qui per omnes honorum gradus, bis ad Conſulatum evectus, Procoſ. deinde factus, ſumma cum laude Provincias adminiſtravit; &, ſi quis alius, uſu rerum peritus fuit. At quam callida, imo calida, infida, & perpenſa ejus in Hiſtoria judicia de Cicerone, Bruto, Caſſio, Seneca, & omnibus ſelectis Romanis!*

23. Juſtus Lipſius lib. 3. de Magnitudine Romana cap. 13. *Deſcribit graphicè Dio Caſſius, & gratia Sectori ejus Xiphilino eſto, quod hanc partem non reſcidit. O quam pulcras, valenteſque ille alias!* NIHIL POENE NOS FUGERET, IN REBUS ROMANIS *(tanta diligentia, & accuratio fuit)* SI SCRIPTOR ILLE, TOTUS EXSTARET.

24. Idem libro 4. Epiſtolicarum Quæſtionum, epiſt. 3. *De Dione aliud eſt; quem legendum eum judicio, ajo, nec fidei ejus uſquequaque fidendum. Sæpe adulatur, ſæpe hallucinatur: utrumque ideo, quia Græcus, & ingenii minime conſtantis. Quædam audacius in moribus externis, quædam vanius affirmat.*

25. Idem Commentario ad Taciti librum 13. Annalium, num. 125. *Summa eadem divitiarum Senecæ expreſſa a Dione: qui omnes res relictas habet, præ ut culpes virum inculpatum. Ita adulterium ei objicit cum Agrippina: pullarium eum fuiſſe ait, idemque vitium ab illo inſitum Neroni; cauſam autoremque interfectæ matris: aliaque, quæ homo vanus, præter fidem, præterque omnium mentem, conviciatur, velut e plauſtro. Quibus odii cauſis? aut quo mendacii pretio? Nam Seneca tanto anterior, non injuria, non beneficio cognitus illi. Sed credo, judicii quædam, morumque perverſitas fuit; quæ eundem illum in Ciceronem exacuit; quæ in Caſſium, Brutum, omneſque bonos. Caveat ab his moneo, juventus; & e campis illis, ita antiquitatum, & hiſtoriæ flores legat, ut non colligat venena.*

26. Fridericus Tilemannus, Diſcurſus Philologici de Hiſtoricorum delectu; parte 2., cum Juſti Lipſii ex libro 4. Epiſtolicarum Quæſtionum, epiſt. 3. de Dione judicium protuliſſet: *Ego ut concedam Lipſio, & aliis, qui teretes aures habent, intelligenſque judicium, minus a Græco ſatisfieri, nec obloqui Balduino, qui Dionem noſtris ICtis maligne invidiſſe ſcribit: ex animi ſententia dicam, me* HISTORICUM POLITICIS, ET JURIDICIS TRACTATIONIBUS, MAGIS ACCOMMODUM *prorſus ignorare. Adjuit illi ſumma voluntas indagandæ veritatis, & ſtudium accuratum; nec defuit facultas. Ipſe αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος,*

quæ ſuam ætatem attinuerunt, omnia penitiſſimè inquiſivit: præteritorum memoriam ex publicis monumentis recollegit: & quia in clariſſima luce Rom. Reip. multos annos vixit; ſolus arcana Reip. intellexit: nobiſque conſervavit veteres leges, ac ſolennes formulas diligentius expreſſit; ut in illis nihil poſſit deſiderari. Interea non nego judicium ſcripti Hiſtorici faciendum eſſe: cum nonnulla a Librariis perperam deſcripta apud Dionem occurrant, monente Petro Fabro libro 1. Semeſtrium cap. 24., & lib. 2. cap. 16.: aliqua etiam difficili ſuſpicione non careant; quia apparet, nonnihil eum Cæſari & Antonio obnoxium fuiſſe contra Pompejum & Ciceronem. Labitur quoque cum κεραυνοβόλου, ſeu Fulminatricis Legionis meminerit lib. 71. teſte Xiphilino; nominis verò originem, Chriſtianæ Religionis odio ſubticuerit: vel potius ad obſcurum magum Arnulphum retulerit, quum Imp. Antoninus ſuis ad Senatum Romanum literis, non dubitavit illius Legionis Chriſtianis precibus adſcribere: & ingenuè profeſſus eſt, ſe hoſtili fraude circumventum, ab aquatione prohibitum, anhela ſiti ferme periiſſe cum univerſo exercitu, ſervatumque unionis beneficio, impetraſſe ut ſaxeus imber hoſtes turbaret, Romanos vivificus animaret. De qua re ſatis idoneum, & ſatis gravem teſtem ejuſdem ſeculi habemus Tertullianum in libro ad Scapulam, & in Apologetico cap. 4.

27. Idem poſt quædam. *Hæc ergo Dionem prætertiſſe, ne ſe ipſum alienæ, & ſeculis illis prohibitæ Religionis damnaret, Hiſtorici noſtri non modo ſuſpicioſe, ſed etiam credibiliter affirmant: Eaſque ſi excipimus (nec Hiſtoricum ſine omni nævo invenias, ne ſi Soli quærendum tradas; Hiſtorici enim homines ſunt) & ipſa interiores, reconditaſque deſcriptarum Hiſtoriarum perfectiones, non limis oculis intuemur; cogimur profectò fateri, Dionem, pleroſque Scriptores, longo poſt ſe intervallo reliquiſſe. Vel* SOLUS DIO GRÆCÆ HISTORIÆ SPLENDOREM SUSTINEBIT; *nec patietur Græcis Scriptoribus debitum favorem improbius eripi.*

28. Johannes Rualdus in vita Plutarchi cap. 26. *Dionem*, ſcribit, *Caſſium κορυφαιοτάτοις Græcæ linguæ βιογράφοις poſſis aggregare: ſed quem noſter* Plutarchus *varietate ſubjecti, judicii rectitudine, omnis eruditionis copia, & illa τῶν ἠθῶν διαθέσει longe a tergo reliquit. Addas, quod ipſe magna parte interiit: Xiphilinus enim Dionis Epitomator, umbram ejus exhibet, non ipſum.* Et in animadverſionibus in Plutarchum cap. 25. *Iſtud pro certo & indubitato, Appianum, ſicut alia multa, ut docti ſciunt, nec non & Dionem a Plutarcho accepiſſe, Jovem lapidem jurare nulla religio fuerit.*

29. Boſſius de comparanda prudentia civili, num. 29. *Prudentiſſimus profecto graviſſimuſque Scriptor* Dio, *nemineque utilitate, & diſciplina hiſtorica inferior.*

30. Ruperto ad librum ſecundum Digeſtorum de officio. . . . . *Maximæ fidei, & auctoritatis hiſtoricus*, Dio dicitur.

31. Comingius de civili prudentia cap. 14. *Inferior* Dionyſio Halicarnaſſenſi *Dio Caſſius eſt, ut tamen & ipſe politicum ſeſe probet, aptumque docendis τοῖς μοναρχικοῖς: fortaſſis & in Ariſtocraticis, & Democraticis inſtitutis, parem laudem a nobis referens; niſi ampliſſimæ Hiſtoriæ totos XXXIV. priores libros, (quibus res ab U. C. ad Lucullumuſque tradidit) ævi infelicitas detraxiſſet. Inſignes certè ſunt ſuperſtites viginti quinque libri, quamvis in morte Claudii deſinant; & nihil vulgare ſapiant, ipſa reliqui operis Xiphiliniana Excerpta.*

32. Gerardus Johannes Voſſius de Arte Hiſtorica pag. 14. *Ea eſt humani animi imbecillitas, ut ingentem illam verborum curam, rerum incuriam plurimum conſequatur. Ita obſervatum eſt a viris doctis, Dionem multum rhetoricari in præliorum deſcriptione; ſed eorum, quæ ad rem militarem requiruntur; exiguam oſtendere peritiam; prope dixerim nullam.*

33. Idem ibidem pag. 49. & 66. *Dionem Caſſium a veritatis orbita ſæpe deflectere, haud eum fugit, qui vel illa legit, quæ memoriæ tradidit de Cicerone, Caſſio, Seneca - - - - Dio Caſſius nuſquam ad minutias delabitur; vel ſi quid (quod levius videatur) minimè præterire valet, excuſatione utitur: ut facile liqueat, neutiquam imprudentia, vel inſcitia peccare.*

34. Idem de Hiſtoricis Græcis lib. 2. cap. XV. *Grandi ſtylo uti, & in concionibus Thucydidem æmulari; ſed magis eſſe perſpicuum, judicat Photius, Tmemate, ſeu Codice 71. Unius interim, ſed latæ admodum culpæ, abſolvere Dionem non poſſum; quod quadam ſeu judicii, ſeu morum pravitate; virtutes ſuo pretio æſtimare neſcit: ſed virus ſuum ejaculatur in optimos & præſtantiſſimos viros: ut Ciceronem, & Brutum, Caſſiumque, & L. Senecam. Omnino hæc, aut inſignem judicii defectum, aut malam mentem arguunt.*

35. Idem ibidem lib. 4. par. 3. cap. XI. *Dio Ciceronem, ex perſona Q. Fabii Caleni, lib. 46. exagitat, quod cum propoſuiſſet ſibi omnem Urbis hiſtoriam ſcribendam, non ab Urbe condita initium duxit, quod alii fecerunt, ſed a Conſulatu ſuo. Ut retro procedendo, initium Commentarii ſui, Conſulatum eum; finem verò Regnum Romuli faciat. Sed quis bonus ideo Tullio eſt infeſtus, ut audiendum putet maledicentiſſimum Calenum? Imo vel Dionem ipſum, obtrectatorem & Senecæ, & optimi cujuſque?*

36. Johannes Henricus Boeclerus in Herodiani præfatione ad Lectorem. *Quod ſi quis utrumque velit comparare; Dio ſanè amplitudine argumenti, copia expoſitionis, frequentia pragmaticæ informationis præcellere videbitur: ſed ſtili terſiſſima & temperatiſſima venuſtas, οἰκονομίας hiſtoricæ concinnitas, ſententiarum opportunitas, & elegantia; judicii civilis gravitas & æquabilitas, compoſitionis univerſæ competentia, in Herodiano longe lateque eminebit.*

37. Renatus Rapinus Reflexion. in Hiſtoric. Reflexion. in Hiſtoric. Sect. 28. Gallicè. *Dio Caſſius apud pleroſque authoritate caret, ob res inſolentes, quas ſine judicio narrat: tantum enim abeſt, ut veritati addictum ſe præbeat, ut potius a veroſimili longè abeat: ut Hiſtoriæ ſuæ libro 66., ubi dicit Veſpaſianum ſanaviſſe cæcum quendam, oculos ejus ſputo ſuo illinendo.*

38. Thomas Popeblount in Cenſura celebriorum authorum, in Dione: *Dio Caſſius, ſive Cocceius, Hiſtoricus, plagii notatur ab Henrico Valeſio, quod e Sulla Plutarchi, capita non pauca ſua, deſcripſerit ad verbum. Henricus Valeſius Not. in Excerpta Peireſciana e Dione, pag. 91. editionis Pariſ. 1634.*

39. Calviſius ad annum Chriſti 1066. *Xiphilinus Dionem Caſſium in compendium redegit, magno Reip. malo. Dionis enim Commentarius, ita excidit, & Compendium retentum eſt.*

40. Balthaſar Bonifacius Judic. Hiſtor. pag. 606. *Xiphilinus Epitomaſtes Dionis, adeo fidelis & prudens, ut ea quidem, quæ nimia eſſe videbantur, reſe-*

ſe.a-

Digitized by Google

P R O L E G O M E N A.

ſecaret; *in cæteris verò a verbis*, *quibus Dion uſus fuerat*, *non diſceſſit*.

41. In Dionis gratiam dedi judicia de Xiphilino: dabo & obſtipum & veternoſum judicium de Johanne Zonara Iſaacii Caſauboni, apud eundem Pope-blount, qui ait in Zonara: *Hunc authorem adeo nihili fecit Iſaac Caſaubonus*, *ut ignominiæ cauſa appellarit*; *LEGITIMÆ HISTORIÆ DEHONESTAMENTUM*. Pingebat tunc cucurbitas Caſaubonus. Quid enim iniquius, inſcitius, ſtultius? Præſertim, quum modo ſcimus; ex Dione, Plutarcho; aliis authoribus præclariſſimis, Zonaram ſua hauſiſſe.

42. Johannes Albertus Fabricius par. 1. tom. 4. Bibliothecæ Græcæ, de Dione Caſſio locutus; *Non mediocriter*, inquit, *ad Dionis exiſtimationem facit*, *quod Hiſtoria Romana a temporibus*, *quibus ille deſinit*, *ad Conſtantinum uſque*, *longe eſt incertior perplexiorque*. *Tillemontius Hiſt. Impp. tom. 3. pag. 239. Dionem Herodiano unum præfert pag. 602. & 614. Nam Herodiani Hiſtoria elegantiſſima quidem*, *ſed parum exacta eſt*, *præcipue in temporum notatione*. *Lampridius*, *& reliqui*, *qui Hiſtoriam Auguſtam*, *ſub initium ſeculi a Chriſto quarti compoſuere*, *vix digni ſunt nomine Hiſtoricorum*. *Aurelius Victor*, *& Eutropius nihil fere egerunt aliud*, *quam ut hos circa ejuſdem ſeculi extrema*, *in compendium mitterent*. *Zoſimus denique*, *qui circa finem quinti ſcripſit*, *propter ætatem*, *qua vixit*, *indignior eſt fide*: *magiſque per errores*, *quibus vel malis ſe Commentariis*, *vel bonis male uſum demonſtrat*. *Dio contra diligenter tempora annotavit*, *& res ipſas cum judicio digeſſit*. *Sed & accuratus eſt in deſcribendis Comitiis*, *Conſtitutione magiſtratuum*, *aliiſque ad jus publicum Romanum ſpectantibus*: *tum pompa Imperatorum funebri*, *& apotheoſi*: *arcanorum præterea Imperii induſtrius & gnarus obſervator*. *In rebus tamen Traiani non magna fide dignum eſſe*, *& maligno in Traiani memoriam auctore uſum*, *contendit Henricus Dodwellus*: *quem vide Prælectione Cambdeniana quarta*.

43. Franciſcus La Mothe le Vayer tom. 3. Jugement ſur l'anciens & principaux Hiſtoriens Grecs & Latins, dont il nous reſte quelques ouvrages pag. 96. *Dion Caſſius*, *qui eſt encore connu par les ſurnoms de Cocceius & Cocceianus*, -- *receut deux fois l'bonneur du Conſulat*, -- *apres avoir paſsè par diverſes charges* --. *Il comanda depuis en Afrique*, *& on luy commit en ſuite*, *l'adminiſtration de l'Auſtriche*, *& de Hongrie*: *appellèes en ce temps-la*, *Pannonies*. -- *Son Hiſtoire* -- *etoit autre fois de quatre* -- *vingts livres*, *diviſes*, *en huit decades*, *dont* -- *au preſent*, *le trentcinquieme livre*, *eſt le premier de ceux*, *qui nous reſtent*. -- Mais pour le regard des vingt derniers, il faut ſe contenter de ce que Xiphilin, Moine de Conſtantinople. nous en a donné par Epitome ou Abregé: le Texte de Dion ne ſe trouvant plus en ſon entier, par un mal-heur qui a preſque toûjours ſuivi les livres accourcis. --Or quoique tout ce que nous avons perdu de ce RARE HOMME, ſoit fort à regretter, je croi que rien ne l'eſt à l'égal des quarante années derniere dont il parloit comme temoin oculaire, & comme ajant eu part au gouvernement de l'Eſtat. -- Certes, nous pouvons tirer une preuve bien claire de la prudente conduite de Dion, d'avoir ſceu paſſer tant de mauvais temps ſous les dominations tyranniques d'un Commodus, d'un Caracalla, d'un Macrinus, & d'un Eliogable, ſans perdre, ni la vie, ni les biens, ni la reputation, qui courent toûjours fortune ſous de tels Princes, ſi l'on n'uſe d'une merveilleuſe dexterité d'eſprit. La ſienne fut ſi loüable qu'aprés avoir écoulé ces ſaiſons d'orages, & de tempeſtes, où ſa qualité d'eſtranger, & ſes richeſſes l'expoſoient à beaucoup d'envie, il parvint heureuſement, comme en un port aſſuré au Regne d'Alexandre, tres-grand ami de la juſtice, & puiſſent protecteur des hommes de vertu.

44. Ce fut donc ſous luy qu'il publia l'Hiſtoire Romaine, que outre ſon Genie, Septimius Severus luy avoit commandé d'écrire. Il avoüe luy-meſme, qu'il fut dix ans à ramaſſer les materiaux neceſſaires a l'edification de ce grand baſtiment: il en emploia douze autres à l'elever, & à luy donner cette majeſté qui fait que nous en admirons encore aujourd'huy les pieces demembrées, & les ruines. Un homme de grand naiſſance comme luy, qui avoit paſsé toute ſa vie dans le maniement des affaires, & conjoint aux ſciences contemplatives, la conoiſſance du monde avec l'experience de ſa conduite, ne pouvoit pas ne reüſſir autre que tres-conſiderable Hiſtorien. Et veritablement il n'y en a point eu, qui nous ajent, ſi bien revelé; que luy, ces ſecrets d'Eſtat, qui *Tacite nomme* Arcana Imperii, *& dont il fait de ſi hauts myſteres*. Il eſt tellement exact à décrire l'ordre des Comices, l'eſtabliſſement des Magiſtrats. & l'uſage du droict public des Romains; que ces choſes là ne s'apprennent point plus diſtinctement ailleurs. Et pour ce qui concerne la conſecration des Empereurs, leur apotheoſe, ou enrolement aü nombre des Dieux, nous pouvons dire qu'il eſt le ſeul Hiſtorien, qui nous en ait fait voir une belle forme, ſi non qu'Herodien l'a voulu depuis imiter ſur le meſme ſujet. C'eſt particulierement dans le cinquante-ſixieme livre, où Dion repreſente la pompe des funerailles d'Auguſte, ſon lict de parade, ſon effigie de cire, & ſon oraiſon funebre que Tibere recita par ecrit devant le peuple. Il expoſe en ſuite de quelle façon ſon corps fut bruslé, comme Livia recueillit & mit ſes os à part: bref, avec quelle adreſſe en fit partir l'aigle du haut de bucher, d'où il ſembloit, que cet oiſeau de Jupiter emportaſt au ciel l'ame de l'Empereur.

45. L'oraiſon funebre, dont je viens de parler, m'oblige a remarquer, comme Dion s'eſt librement ſervi non ſeulement des obliques, mais meſme des directes dans le corps de ſon Hiſtoire. Celle de Pompée au peuple Romain, & de Gabinius en ſuite, dans ſon trente-ſixiéme livre, ſont des dernieres. Le diſcours philoſophique de Philiſcus à Ciceron, qu'on voit au trente-huitiéme, pour luy faite ſouffrir conſtamment ſon exil en Macedonie, eſt auſſi en forme de Proſopopée, aprés un tres-conſiderable dialogue entre eux deux. Les arangues d'Agrippe, & de Mecenas, dont le premier portoit Auguſte à quitter l'Empire, & le ſecond au contraire à le retenir, ſont ancore du meſme genre, & contiennent tout le cinquante-deuxiéme livre. Et Xiphilin ne s'eſt pas contenté dans ſon Abregé du ſoixante-deuxiéme de faire reciter à Paulinus Gouverneur de la grande Bretagne une oraiſon directe à ſes troupes, preſtes de choquer les Angloiſes; aprés les avoir diviſées en trois corps differens, il luy fait prononcer trois harangues ſeparées, ſur le meſme ſujet de bien combattre pour obtenir la victoire.

46. S'il faut remarquer ſes defauts, il y en a, dont je pen-

penſe qu'on a bien du ſujet de ſe plaindre. On l'accuſe d'avoir par trop porté le parti deCeſar contre celuy de Pompée, pour s'accommo ler au cours de la Fortune. Il ne paroiſt pas plus équitable à l'egard de la faction d'Antoine,qu'il ſavoriſe toûjours au prejudice de celle de Ciceron. Et quiconque lira dans le quarante-ſixiéme livre, l'invective de Q. Fuſius Calenus contre cet incomparable Orateur, aura bien de la peine à ſouffrir toutes les Injures, dont il ſemble, que Dion ait voulu noircir ſa reputation. Non content de luy fare reprocher qu'il etoit fils d'un Foulon, ou Teinteurier, le plus ſouvent reduit à travailler aux vignes, ou à la culture des oliviers; il attaque ſa perſonne, & touche ſon honneur par toutes le parties les plus ſenſibles. Les manquemens de ſa memoire luy ſont imputez à crime, ſa timidité eſt rendüe ridicule, & on luy ſoutient, que de toutes ſes oraiſons, qui ſe vojeient de luy, il n'en avoit pas prononcé ure ſeule de la ſaçon, qu'elles eſtoient redigées par écrit. Mais Calenus n'en demeure pas la. Il luy dit effrontement, qu'il ſe fuſt bien paſsé de porter une robe longue, s'il n'euſt eu beſoin de cacher ſes vilains pieds, & de couvrir ſes jambes mal faites. Il decouvre ſon lict conjugal, pour mettre en evidence ce que ſes femmes pouvoient avoir de vicieux, de l'une deſquelles il veut qu'il ait luy-meſme proſtitué l'honneur. Et deſcendant juſques à ſes enfans, il luy fait commettre des inceſtes avec ſa fille; & repreſente ſon fils comme un infame débauché,qui eſtoit ivré jour & nuit. En verité,c'eſt traitter en Satyrique plûtoſt, qu'en Hiſtorien, l'un des plûs grands perſonages de la Republique Romaine, dont Dion ſemble avoir pris tellement à coeur la diſfamation, que dans le livre ſuivant il reprend un nouveau ſujet de faire vomir mille opprobres contre ſa memoire par Fulvia femme de Antoine qui luy perce la langue d'une infinité de coups d'aiguille.

47. Il n'a gueres eſté plus reſpectueux envers Seneque, ſi la conjecture de quelques-uns n'eſt veritable, que Xiphilin ait malicieuſement debité les ſentiment de Suillius, ou de quelque autre auſſi mechant homme, pour ceux de Dion. Tant y a qu'on lit dans ce que Conſtantin recueilli de luy, & dans l'Abregé de Xiphilin, que Seneque avoit mené une vie du tout contraire à ſes écrits, & à ſa profeſſion philoſophique(1). Les adulteres avec Julia Agrippina luy ſont imputez, avec la morte de celle-ci. On luy fait faire des lections de Pederaſtie à Neron, & l'on accuſe d'avoir monté avec ce Prince ſur le Theatre. où il luy applaudiſſoit. Bref, ſon luxe, & ſon avarice y ſont exaggerez à tel point, qu'on le jugeroit auteur des revoltes de l'Angleterre, qui ne pouvoit plus ſouffrir ſes uſures; non plus que Neron ſes conjurations; dont il luy fut impoſſible de ſe garentir qu'en faiſant mourir ce mauvais precepteur. Et neantmoins Dion n'a pas laiſsé de parler fort honorablement de la ſageſſe de Seneque dans ſon cinquante-neufiéme livre; qui ſeroit une contradiction ſi formelle, que je aime mieux attribuer à tout autre qu'à cet Hiſtorien, les Calomnies que nous venons de raporter; puiſque d'ailleurs aucun des anciens n'en à parlé que ſes ſeuls abbreviateurs.

48. Nous pouvons adjouſter aux taches de l'Hiſtoire que nous examinons, quelque traits de ſuperſtition, & de credulité, qui ſeroient capables de la decrediter; ſi l'on ne donnoit quelque choſe à l'humanité, & ſi nous ne ſçavions que les premiers auteurs, en ce genre d'écrire, ſont preſque toûjours tombez dans les meſmes inconveniens. Au quarante-ſeptiéme livre le Soleil parut à Rome, tantoſt plus petit, & tantoſt plus grand que de coſtume, devant cette ſanglante bataille donnée aux camps Philippiques, qui ſut encore precedée d'une infinité d'autres prodiges. Ce qu'on a creu de l'étrange naturel des Pſylles contre les venins, ſe lit dans le cinquante-uniéme au ſujet de la mort de Cleopatre, que ces hommes (puis qu'il n'y avoit point de ſemelle Pſylle, & qu'ils s'engendroient eux-meſmes) tenterent en vain de faire revivre. Dans le cinquante-huitiéme un Phenix fut veû en Egypte l'an de la fondation de Rome ſept cens quatre vingts dix. Ailleur (lib. 66.) Veſpaſien guerit un' aveugle en luy crachant ſur les yeux, & fit un ſemblable miracle ſur la main d'un qu'en etoit eſtorpié, laquelle il remit en vigeur; & redreſſe en marchant deſſus, aprés que l'un', & l'autre eurent eſté advertis en ſonge qu'il recevroient ce bienſait de l'Empereur. En un'autre endroit le fameux Apollonius de Thyane vid eſtant dans la ville d'Epheſe (2) ce qui ſe paſſoit à la mort de Domitien dans Rome, au meſme inſtant qu'il recevoit, de ſorte qu'il s'écria nommant l'aſſaſſin par ſun nom d'Eſtienne, que quelques parelies, ou couronnes Solaires avoient deſigné qu'il frappaſt hardiment, & un peu aprés que ce n'eſtoit fait; comme ſi Dion s'eſtoit voulu conformer à Philoſtrate, qui écrivoit au meſme temps la vie imaginaire de ce Philoſophe, & qu'il n'euſt point de difference entre l'Hiſtoire veritable, & la fabuleuſe (3).

49. Ce que quelques-uns, & Baronius (4) entre autres, trouvent a redire dans Dion, de n'avoir pas eſté ſavorable au Chriſtianiſme, ne me ſemble pas de grande conſideration, puiſqu'on ne le doit conſiderer que comme un auteur Payen, qui n'avoit garde par conſequent d'appuier une religion contraire à celle dont il faiſoit profeſſion. Il eſt vrai qu'en parlant des victoires de Marc Aurele, il attribüe à l'art magique d'un Arnuphis Egyptien, plûtoſt qu'aux prieres des Chreſtiens, les pluies miraculeuſes qui tomberent en ſaveur des Romains, & les tempeſtes eſtranges qui affligerent l'armée des Quades, que le docte Cluverius prend pour les Moraves d'aujourd'hui. Mais faut-il s'eſtonner, qu'en des choſes ſujettes à diverſes interpretations, comme le ſont ordinairement de ſemblables prodiges, un Hiſtorien Idolatre tel que Dion, ne faiſſe pas le meſme jugement que feroit un Fidele? & qu'il en ait parlé d'autre ſorte que Tertullien, Euſebe, Paul diacre, & quelques autres n'ont fait?

50. Il nous reſte à obſerver quel a eſté ſon ſtyle, que Photius met entre les plus relevez, la hauteur des penſées où il eſt emploié, l'enflant extraordinairement. Son diſcours, dit-il, eſt rempli de façons de parler qui tiennent de l'ancienne conſtruction ou ſyntaxe, & des termes, qui répondent à la grandeur des matieres qu'il traitte. Souvent ſes periodes ſont entre coupées de parentheſes; & il uſe de beaucoup de hyperbates, ou tranſgreſſions, qui ſont fort importunes ſi l'on ne s'en ſert a propos comme luy. Mais ce qu'eſt fort remarquable, c'eſt encore

que

(1) Lib. 60. (2) Lib 67 (3) V. lib. 8. de Vita Apollonii cap. X. (4. Ad an. Chr. 176.

Digitized by Google

que ſon oraiſon ſoit tres-nombreuſe, & tres-ajouſtée ſelon l'art, il ne paroiſt pas neanmoins, & le Lecteur ne s'apperçoit aucunement du ſoin qu'on y a pris, à cauſe qu'elle eſt d'ailleurs ſi claire & ſi intelligible, que chacun preſuppoſe autant de facilité dans la compoſition, qu'il en a dans la lecteure. Au ſurplus, il s'eſtoit propoſé Thucydide à imiter, qu'il ſuit ſur tout dans ſes narrations, & dans ſes harangues. Mais il a cet avantage ſur luy, qu'on ne luy peut pas reprocher l'obſcurité. Pour tout le reſte, c'eſt un patron qu'il copie avec toute ſorte de curioſité. Voila le jugement à peu pres qu'en fait Photius, bien plus croïable en cela que Sigonius, qui pour dire quelque choſe du ſien, s'eſt aviſé *depuis peu d'accuſer Dion d'avoir eſté trop Aſiatique, & de s'eſtre eſtendu dans ſes harangues juſques à l'importunité. Il faut laiſſer à tout le monde la liberté d'opiner, ſuivant la loy des Romains*, Populo libera ſunto ſuffragia. *Je penſe pour tant qu'en ce qui touche le langage, le plus ſeur eſt, de s'en rapporter toujours aux naturels, & à ceux qui l'ont ſuccé avec le laict, plûtoſt qu'aux estrangers, qui ſon bien plus ſujets à ſe méprendre.*

51. Sebaſtianus Tillemontius tom. 3. Hiſtoriæ Imperatorum (1) in Alexandro; articulo 27. de Dione agens, ejuſque Romana Hiſtoria; ita exactiſſimus criticus dijudicat: *Le plus celebre de tous les payens, qui ont écrit* du temps d'Alexandre, & le plus conſiderable, tant en luy meſme, qu'à noſtre égard, eſt Dion l'hiſtorien, nommé auſſi Caſſius Coccejus ou Coccejanus, comme on le lit à la teſte de ſes livres. Il eſtoit de Nicée en Bithynie: il particulariſe beaucoup les choſes, ſur tout depuis l'entréa de Commode, où il commence à écrire non ce qu'il avoit appris des autres, mais ce qu'il avoit vu & obſervé luy meſme. Il aſſure que de tous ceux, qui pouvoient écrire l'hiſtoire (pag. 826. a. 6.) il n'en connoiſſoit point qui ſceuſt mieux que luy celle de ce temps là. Et cela ſe peut aiſement preſumer d'un homme de ſa qualité, & qu'on voit avoir employé dix ans à s'inſtruire de la verité avant que d'en inſtruire les autres. Jornande l'appelle un hiſtoriens tres exact dans la recherce de l'antiquité (2); ce qui n'empleſche pas qu'il ne ſe ſoit trompé quelque fois, parceque tout homme eſt menteur.

52. Photius remarque que ſon ſtyle eſt elevé, & proportioné à la grandeur de ſon ſuiet: que ſes termes ſont magnifiques: que ſa phraſe, & ſon tour ſentent l'antiquité: qu'il y a un grand art dans la maniere dont il diviſe, & dont il finit ſes periodes, quoiqu'il faille le lire avec ſoin pour le remarquer, parce qu'ſon nombre, tout étudié qu'il eſt, ne laiſſe pas d'eſtre clair & naturel. Photius trouve meſme de la beauté dans les tranſpoſitions (hyperbates) dont il ſe ſert aſſez ſouvent, & ne blaſme point les parentheſes, qui coupent quelquefois ſa ſuite. Il a pris Thucydide pour ſon modele, & l'a ſuivi preſque en tout, ſi non qu'il eſt plus clair: mais on trouve, qu'il l'imite excellemment dans ſa maniere de natter, & dans ſes harangues, quoiqu'elles ſoient un peu longues.

53. Article XXVIII. Defauts remarquez dans l'Hiſtoire de Dion: de ce qui nous en reſte: autres ouvrages du meſme auteur.

54. Voſſius dit, qu'on ne peut pardonner à Dion de n'avoir pas ſceu eſtimer la vertu, ſelon ſon prix, & d'avoir décrié les plus grands hommes de l'antiquité, comme Ciceron, Brutus, Caſſius, Seneque, ſoit par une malignité d'eſprit, ſoit par une corruption des moeurs, & de jugement. Nous laiſſons à d'autres la deciſion de ce point. Ce que nous en pouvons dire, c'eſt qu'il loue & blaſme Seneque d'une maniere qui ne fait paroiſtre aucune paſſion contre luy, mais beaucoup de moderation & d'equité. Je ne voy donc point qu'on puiſſe l'accuſer ni de malignité, puiſqu'il loue ceux qu'on veut qu'il n'ait pas aimez, ni de corruption de moeurs, & de jugement, puiſqu'il ne blaſme en eux, que des choſes effectivement blaſmables. Ainſi ſon unique faute en cela peut bien eſtre d'avoir trop deferé à ceux, qui avoient écrit de Seneque, & des autres ce qu'il en raporte; ſi neanmoins ceux qui l'accuſent peuvent monſtrer par de bonnes preuves, que ces grands hommes n'ont pas eu les defauts qu'il leur attribue. Car il eſt certain qu'ils en ont eu: & ſi on pretend que Dion a dû les cacher, c'eſt ignorer les regles de l'hiſtoire, fort differentes de celles des Panegyriques.

55. On peut ſeulement juger qu'il n'avoit pas l'eſprit porté à la flaterie, puiſqu'ayant aſſez de matiere de louer Alaxandre ſous qui il vivoit, il s'eſt moins étendu ſur luy, que ſur les autres, & peuteſtre exprés afin qu'on ne l'accuſaſt pas de flater. Il l'euſt ſans doute loué davantage s'il l'euſt ſurvieu. Ainſi il regarda comme une protection particuliere du Ciel, d'avoir echapé aux malheurs qui en avoient emporté tant d'autres ſous Commode, Severe, Caracalla, & Heliogabale. Il avoue quelque fois, qu'il achetoit ſa ſureté, comme les autres, par des diſſimulations bien dures à des gens d'honneur.

56. Il ſemble, qu'on peut le blaſmer auſſibien que Tite-Live, de s'eſtre trop arreſté à raporter des ſonges, des prodiges, & d'autres choſes de cette nature, peu digne de la grandeur de ſon hiſtoire. Je voudrois, qu'il euſt fait paroiſtre moins de chaleur contre Caracalla. Il avoit, comme nous avons dit, fait 80. livres de l'hiſtoire Romaine: mais il ne nous reſte qu'une bien petite partie de ce grand ouvrage. Car les 34. premiers livres ſont perdu avec la plus grande partie du 35., hors quelques fragmens. Nous avons un abregé de Dion, depuis le 35. livre & le temps de Pompée juſqu'à la fin, fait par Jean Xiphilin Patriarche de Cpole dans l'onzieme ſiecle. L'hiſtoire de Zonare ſe peut dire encore un abregé de Dion: car il le ſuit extremement, & nous apprend quelques fois de choſes, que Xiphilin avoit omiſes. Ces abregés ne nous empeſchen point de regretter la part de l'original, qui donneroit de bien plus grands eclairciſſemens à l'hiſtoire: mais ils ne laiſſent pas d'eſtre fort utiles. Ils nous ont fourni ce que nous pouvons dire eſtre le plus aſſuré dans l'hiſtoire Romaine, depuis que Tacite nous a manqué. Et depuis Alexandre, où finit Dion, juſqu'à Diocletien, ou plut ſt juſqu'à Conſtantin, l'hiſtoire des Empereurs eſt beaucoup plus embaraſsée, & plus incertaine. L'ouvrage d'Herodien eſt fort beau, mais fort peu exact, ſur tout pour les dates. Lampride & les autres qui ont fait l'hiſtoire Auguſte au commecement du 4. ſiecle, ne meritent point dutout le nom d'hiſtoriens. Aurele Victor & Eutrope n'ont guere fait que les abreger à la fin du meſme ſiecle: & Zoſime, qui eſt trop eloigné de cè ſiecle pour faire

(1) 2702. (2) R. Getic. c. 9.

foy, n'ayant écrit qu'à la fin du cinquieme, fait voir par les grandes fautes qu'il commet d'abord, qu'il a eu de tres mauvais memoires, ou qu'il a tres mal entendu les bons.

57. Idem tom. 2. pag. 370. in M. Aurelio, articulo XVI., ubi contendit, a Chriſtianis eam obtentam pluviam, quæ M. Aurelium Romanoſque ſervavit; tacitè ſic Dionem excuſat, dum coarguit, cum Xiphilino. *Les payens, & les Chrétiens ont donc egalement* reconnu la verité de ce prodige, mais les payens n'en ont pas voulu decovrir la cauſe. Dion la raporte à un magicien d'Egypte nommé Arnuphis, qui eſtoit à la ſuite de l'Empereur; d'autres à un Julien originaire de Caldée, qui eſtoit auſſi magicien, & qu'on ſait auteur de divers livres de magie, de meſme que ſon pere, qui ſe nommoit auſſi Julien; & divers auteurs, mettent un Julien entre les plus celebres magiciens. Capitolin, Themiſtius, & Claudien, dans les endroits que nous en avons citez, l'attribuent à l'Empereur meſme, que Themiſtius, par une ſeconde faute, appelle Antonin le Bon. Dans la colonne des Antonins, les payens en donnent la gloire à leur Jupiter pluvieux & foudroyant, comme ils avoient accoutumé de faire toutes les fois que les ſerviteurs du vray Dieu avoient obtenu de luy de la pluie par leurs genuflexions & par leurs jeûnes. Et neanmoins il faut apparemment raporter à ce grand miracle, ce que dit Tertullien, que le peuple Romain s'eſtoit écrié, Graces au Dieu des Dieux, qui ſeul eſt puiſſant.

58. Mais les Chrétiens, qui n'aiment que la verité, n'ont pas voulu la cacher en cette rencontre; & ils nous aſſurent que Dieu accorda cette faveur à la priere des ſoldats Chrétiens; qui eſtoient en l'armée Romaine; les quels la luy demanderent à genoux, ſelon que nous avons accotumé de prier, dit Euſebe; & comme remarque S. Gregoire de Nyſſe, apres s'eſtre ſeparez pour cet effet du reſte du corps de l'armée. Le premier de ceux, qu'Euſebe allegue ſur ce ſujet, eſt S. Apollinaire Eveſque d'Hieraple, dont le témoignage eſt d'autant plus authentique, qu'il vivoit au meſme temps, que ce miracle arriva. Mais il ſeroit à ſouhaïter qu'Euſebe nous euſt raporté ſes propres paroles.

59. Les Chrétiens dont les prieres ſauverent l'armée Romaine en cette rencontre; eſtoient de la Legion appellée Melitine, ou comme dit Xiphilin, de la Legion levée, ou reſidente à Melitine, ville celebre de la petite Armenie ſur le bord de l'Euphrate; ce qui s'accorde entierement: car les Legions prenoient ſouvent le nom des Provinces, ou elles avoient leurs quartiers. Et S. Gregoire de Nyſſe nous aſſure, que la Legion qui obtint cette victoire, logeoit dans une ville de la Cappadoce. Il ajoute qu'elle avoit receu la foy par une viſion; ce qui rend croyable ce que dit Xiphilin, que cette Legion n'eſtoit composée que de Chrétiens. Euſebe & S. Gregoire de Nyſſe portent à le croire. C'eſtoit apparemment la douzieme Legion, à qui Titu avoit donné la Ville de Melitine pour quartier en l'an 70. (1), & qui eſtoit placée vers l'an 230. dans la Cappadoce, ſous la quelle la petire Armenie pouvoit alors eſtre compriſe. Et la Notice de l'Empire met encore longtemps aprés la douzieme Legion à Melitine. Elle avoit le ſurnom de Foudroyante, & S. Apollinaire dit, au rapore d'Euſebe (a), que la Legion Melitine receut ce titre de l'Empereur en recompenſe du miracle dont nous parlons. Xiphilin dit la meſme choſe: & Onuphre le confirma, ſoutenant que juſqu'à M. Aurele on n'a point parlé de la Legion Foudroyante. Mais on trouve par une inſcription, que la douzieme Legion meſme avoit ce ſurnom des le regne de Trajan: de ſorte que les foudres qu'elle obtint du Ciel peuvent le luy avoir confirmé, mais non le luy avoir fait donner. Euſebe remarque comme une choſe extraordinaire, que cette Legion duroit encore de ſon temps, & elle produiſit alors les quarante martyrs de Sebaſte, ſi celebres dans l'Egliſe.

60. Nous avons differé juſqu'à preſent la preuve la plus conſiderable de ce grand miracle, pour la traiter plus exactement. C'eſt la lettre que M. Aurele meſme en écrivit, au raport de Tertullien, & qui eſt ſans doute la meſme que celle qu'il écrivit au Senat, ſelon Dion, ſur ſa victoire. Tertullien nous aſſure donc, que par ſa lettre il attribuoit ce prodige à la priere des Chrétiens, quoiqu'il en parlaſt avec quelque ſorte de doute, (Chriſtianorum forte militum precationibus impetrato imbri) n'oſant peuteſtre le faire plus poſitivement, pour ne pas ruiner la ſuperſtition payenne: & ce eſt apparemment cette maniere de parler, qui donna lieu aux payens d'en attribuer la cauſe, ou à la magie, ou à M. Aurele meſme, comme nous avons vu, ou à leur Jupiter pluvieux.

61. M. Aurele fit aſſez voir neanmoins par ſa lettre quelle eſtoir ſa croyance propre. Car quoiqu'il n'exemptaſt pas ouvertement les Chrétiens de la peine que les loix leur empoſoient, il le fit neanmoins d'un autre maniere en condannant tres rigoureuſement leurs accuſateurs; c'eſt à dire, comme l'explique Euſebe, en les condannant à la mort. Que ſi quelqu'un a peine à croire que dans une meſme affaire, on ait pu ordonner de faire mourir, & l'accuſateur & l'accusé, il pourra bien montrer que cette loy eſt injuſte & extravagante, mais il ne montrera pas qu'elle n'ait point eſté faite lorſqu'il la verra pratiquée peu de temps aprés à l'egard de Saint Apollone: & on voit clairement par l'hiſtoire des martyrs de Lion, que jamais M. Aurele n'a exempté les Chrétiens de la mort, lorſqu'ils eſtoient mis en juſtice. Ainſi ce qu'il a ajouté a la loy de Trajan, c'eſt que celui-ci ayant ſeulement ordonné qu'on n'accuſeroit point les Chrétiens, M. Aurele le défendit ſur peine de le vie.

62. De la maniere dont Tertullien parle de la lettre de M. Aurele, en la citant hautement contre les payens, il n'y a pas lieu de douter qu'il ne l'ait vuë, & que ce qu'il en raporte ne doive paſſer pour tres authentique. Euſebe la cite de Tertullien, & n'on en parle dant ſa Chronique que comme d'une choſe qui ſe diſoit. Mais S. Jerome en traduiſant cet endroit, dit poſitivement, qu'on l'avoit encore alors. Oroſe & Xiphilin temoignent ſeulement, qu'on croyoit l'avoir de leur temps, ſans dire qu'ils l'euſſent vuë. Nous en avous une ajourd'hui ſur ce ſujet: mais il eſt difficile de croire qu'elle ſoit legitime, comme on le verra en ſon lieu.

63. Cette grande victoire fit proclamer M. Aurele, Empereur pour la ſeptieme fois par les ſoldats.

Il

(1) Dio lib 55. p. 564. (a) Dio ibid.

PROLEGOMENA.

Il le prit en l'année 174., ſelon les inſcriptions : ce qui nous aſſure encore pluſque la Chronique d'Euſebe, que c'eſt elle où il faut mettre cet evenement ſi memorable.

64. Et in Nota XV. ad M. Aurelium pag. 560. Nous avons aujourd'hui une lettre attribuée à M. Aurele ſur la victoire qu'il remporta par le moyen des Chrétiens. Elle eſt en grec après les Apologies de S. Juſtin, & en latin dans Onuphre, & dans Baronius, traduite, ſelon eux, ſur le texte grec, qui eſtoit déja une traduction de l'original latin. Ils la reçoivent tous deux comme authentique; quoiqu'il ſoit aſſez difficile de ſuivre en cela leur jugement. Sans parler du ſtyle barbare & preſque inintelligible de cette lettre, ſur tout, dans le grec; elle porte que le miracle arriva lorſque les Allemans eſtoient encore à trois ou quatre lieuës des Romains; que l'armée n'eſtoit composée que de quatre legions, qu'elle nomme, ſans parler de la douzieme ſurnommée Foudroyante & Melitine: que les Chrétiens, qui eſtoient dans l'armée haïſſoient l'uſage des armes: & elle ordonne que les Chrétiens mis en juſtice ſoient renvoyez abſous; quand meſme ils perſiſteroient dans leur religion; & que leurs accuſateurs ſoient brulez tout vifs. Scaliger y trouve encore d'autres marques de fauſſeté qui ſeroient trop longues à rapporter, & ſur leſquelles il ne fait point de difficulté de conclure que cette piece eſt abſolument fauſſe(1), & n'a eſté composée qu'apres meſme le temps de Juſtinien. Il a eſté ſuivi par d'autres: & nous ne voyons pas qu'il ſoit aiſé de repondre aux raiſons qu'il allegue, ni à celles que l'on y pourroit ajouter.

65. Quæ demum Tillemontius judicet de Dione, ſunt in Nota 3. ad Titum Cæſarem pag. 475., ubi quærit: *Quand Agricola a eſté Conſul, & a gouverné l'Angleterre*; & reſpondet:

66. *Dion ſemble nous obliger à le mettre des 75. à fin qu'il ait* pu aller en Angleterre la meſme année. Car il dit que ce fut Tite, mort en 81. qui luy donna les ornemens du triomphe, après que la flote Romaine eut fait le tour de l'Angleterre; & qui ne ſe fit au pluſtoſt qu'en la ſeptieme année de ſon gouvernement. Mais Dion meſme eſt refuté par Tacite, qui nous aſſure qu'Agricola manda à Domitien ce voyage de ſa flote, & le reſte de ce qu'il avoit fait dans cette ſeptieme année de ſon gouvernement; & receut en ſuite de luy les ornemens du triomphe. Le temoignage de Tacite eſt aſſurement preferable à celui de Dion.

67. Henricus Dodvvellus in Prælectionibus ſuis Cambdenianis, & laudat plurima in Dione; (ut Prælect. 1. pag. 154. ubi de annis Hadriani ex Spartiano locutus: *Nec multum diſcrepat*, inquit, *Dio, ſcriptor in hiſtoria accuratiſſimus*) & hæc, inter alia, ejus arguit; Prælect. 4. a pag. 205. & 208. in ſ. *Ætas Trajani, erroreſque de Trajano, Dionis*: tum: *De ætate Trajani, in Decebalum moventis, refellitur Dio*:

68. *Fateor equidem Trajano annum quadrageſimum ſecundum tribuere, auctorem alioqui accuratiſſimum, Dionem; cum primum metueret ab eo Decebalus. Et quidem confirmari fateor numerum Dionis apud Xiphilinum, e Porphyrogennetæ Excerptis ex eodem Dione, a Valeſio editis; ne forte errorem (qui ſatis eſt alioqui in numero facilis) irrepſiſſe ſuſpicemur. Imo id videtur voluiſſe Dio, cum primam ſuſciperet expeditionem in Decebalum jam Imperator & Auguſtus; ea tunc fuiſſe ætate Trajanum. Sed omnino neceſſe eſt, hallucinatum hoc in loco fuiſſe Dionem: id enim ſi fuiſſet verum, jam ne ſexageſimum quidem ætatis annum, cum moreretur, potuerit attigiſſe Trajanus. Illam enim expeditionem, infra oſtendam, ante annum æræ noſtræ 101., ſuſcipi ne quidem potuiſſe. Tunc ſi egiſſet annum dumtaxat 42., ſic natus fuiſſet anno ejuſdem æræ 59. Ita anno 85., qui decimus erat Hadriani, annum egiſſet 26., ut ne quidem ætatem attigerit Præturæ ambiendæ: tantum abeſt, ut potuerit eſſe Prætorius. Ita cum occideretur Corbulo, anno, ut mox oſtendemus, 66., ſeptennis dumtaxat fuerit, ætate admodum inepta ad Parthicam tauruni; quam tamen illum ſub Corbulone, teſtatur meruiſſe Plinius. Ita anno 68., novennis; quem tamen eo anno Tribunum fuiſſe, teſtis eſt Joſephus. Hæc vera eſſe, infra probabimus: quæ tamen vera eſſe, nequeunt, pro his Dionis hypotheſibus. Itaque omnino ſuſpicor de alio tempore id ſcripſiſſe, Dionis (quicumque fuerit) auctorem; ad aliud autem ipſum retuliſſe Dionem.* Probat autem Dodvvellus, Trajanum anno natum 55. 14. Kal. Octob. deſignatum Prætorem anno 30., æræ noſtræ 82., Præturam egiſſe anno 83, inſequenti 84. Legatum fuiſſe Prætoriū in Provincia, e qua rediſſet anno 84. tutelamque geſſiſſet Hadriani: mortuum verò XV. Kal. Octobris anno Chriſti 116.; ætatis ejus anno 63., menſe nono, die quarto. *Verè* autem *Trajanus*, inquit pag. 109., *in Decebalum, quadrageſimo ſecundo ætatis anno, mitti potuit; ſed imperante Domitiano*: & pag. 216. *Hoc ergo tempore (ſane opportuniſſimo) Decebalo Trajanum videtur objeciſſe Domitianus. Ita anno 95. (cum quo concurrit pars maxima anni Trajani, quadrageſimi ſecundi) jam cœperat, Trajani (etiam ante Imperium) experimenta Decebalus; didiceratque, quam eſſet re vera metuendus: quæ tamen Dio ſerſeram ad Trajani retulit Imperium.*

69. Dodvvellus proſequitur in Dionem pag. 221.] *Erravit Dion, cum Trajanum crederet, nec Italum fuiſſe, nec Italiotam. Et ſane neſcio*, ait, *ſuo, an auctoris, quem ſecutus eſt, vitio; utcumque tamen, in rebus Trajani non ita eſt, ut ſolet accuratus eſſe, Dion. Ætatem ejus cum moreretur, non dixit Dion, ut ſolet, reliquorum Imperatorum: propterea, ut videtur; quia nec illam auctor jam obſervaverat. Aſt præterea, Trajanum ſic Iberum fuiſſe, ut nec Italus fuerit, nec Italiotes. Scio Italiotarum voce, Græcos Italiam habitantes, ab Heſychio intelligi: magnæ nimirum Græciæ, ut videtur, illos: quomodo etiam apud Lucianum, vocem intelligit recte, ut exiſtimo, Salmaſius. Non ſemper autem, Græcos vox illa denotat. Imo voces Italioticas Atticis opponit ipſe Lucianus, in libro de ſcribenda hiſtoria. Ita ſi Dionem audiamus, ne ſtirpe quidem Italica, fuerit Trajanus oriundus. Dionem refellunt omnes, qui Trajanum eodem ortum volunt, quo & Hadrianus, municipio Italicenſi: qui & antiquam ejus agnoſcunt, apud Italicenſes, familiam, (quod tradit verbis diſertiſſimis Eutropius) ne aliunde in Coloniam illam Italicam irrepſiſſe ſuſpicemur, Trajani majores: qui & Italicam, Italorum coloniam a Scipione captam, cum noſtro agnoſcunt Spartiano. Hadrianus nimirum ipſe Imperator, Trajano concivis, atque Appianus in Ibericis. Reſellit & Victor Epitomator, qui ex urbe Tu-*

(1. Caton n p. 213 Pagi an. 174. ſ. 2.

Tudertina (Umbriæ nimirum) ortum ejus agnoſcit. -- *Et tamen Dionem tueri conatur vir præſtantiſſimus, harumque Romanarum literarum peritiſſimus Lipſius, in Plinii Panegyricum cap. 13. Legi poſſe contendit; apud Victorem, pro Urbe TUDERTINA, urbem Hiſpaniæ TURDETANAM* -- . *Sed inſcriptionem profert Lipſius* Popularium Provinciæ Arevatum , *Trajano* de Romano Imperio , de Paterna & Avita Hiſp. patria , & omni hominum genere , meritiſſimo. *Atqui malè colligit , vir maximus ,* Populares *Trajani illos fuiſſe Arevates. Non hoc dicunt ipſi , nec verè dicere poterant. Erat enim Trajani patria , Italica , in Provincia Bætica , Arevates autem illi , in Provincia Tarraconenſi.* Populares *illi* , civitatum municipiorumque Decurionibus *opponuntur : idque volunt ; non* decreto Decurionum *illam conditam eſſe inſcriptionem , ſed* Populorum , *qui multi in eadem eſſe ſolebant Hiſpaniæ Provincia* -- . *Rurſus malè colligit , ut jam hactenus oſtendimus , non aliam fuiſſe Trajano patriam: quod patria ejus , tam Paterna , quam Avita fuiſſet Hiſpania. Patria* Paterna & Avita , ſtirpis erat patria : ſic tamen illa , ut non excluderet , vel ſtirpis patriam antiquiorem , Italiam : ne dum ut juris patriam excluderet , urbem nempe , ut oſtendi , Romanam. Sed ſic vacillat in hac cauſa Lipſius, ut plane ſe diſtrahi ipſe ingenuè fateatur.

70. Eſt & alius Dionis error , (1) oppidò ſane manifeſtus ; quod poſt captam demum Armeniam , anno circiter 113. : Trajanum a Senatu *Optimum* appellatum exiſtimarit. Sed contra iterum habemus teſtem exceptione majorem , & certiorem Dione Plinium ; qui in ea ipſa Oratione , quam dixit coram Trajano , menſe Septembri anni 100. , jam antea cognomen illud a Senatu additum agnoſcit. Nec aliter idem in epiſtolis (ut lib. 6. ep. 27.) quas edidit , pro noſtris rationibus , anno 107. Hanc autem , de qua agimus , vel eodem illo ſcripſit anno , vel belli forte Dacici ſuperioris fine , annoque adeo 102. ---. Porro - illo cognomine maxime omnium delectatum Trajanum , agnoſcit ipſe Dio : cur verò delectatus fuerit , rationem eam aſſignat Dio , a rationibus ſuis alieniſſimam ; quod ſcilicet a moribus ſuis fuerit potius , quam a virtute bellica (2) : τῶν τρόπων αὐτοῦ μᾶλλον, ἢ τῶν ὅπλων. Et tamen virtus ejus bellica potius , in Armenia ſubigenda elucebat : quæ adeo ratio nulla erat , cur *Optimi* cognomine illum Senatus honoraret. Quærendum itaque huic cognomini tempus aliud , quo bonitatis inſigniſſima ſpecimina ediderit. Fuerit illud , ut exiſtimo , ſub finem anni 99. , cum Romam primum , (ex quo factus eſſet Imperator) appelleret Trajanus. *Tunc datum memorat Plinius , pro auſpiciis Imperii , pro more , congiarium* - : *tunc liberis educandis* - *præter congiarium , alimenta : Erat liberorum illorum numerus , paulo minus quinque millia ingenuorum.* Tunc & *Ægyptum dicit* Plinius , *annona ſublevatam.* - *Tum etiam Populo Romano gratiſſima memorat , gladiatorum ſpectacula : tum punitis delatores : tum leges latas æquiſſimæ , & ſubditis utiliſſimæ* , de Ærario , de Fiſco , de Hereditatum vigeſimis , de Majeſtate , de Teſtamentis (3). -- Plinio adſtipulatur numus Occonis & Mediobarbi , Conſulatu Trajani ſecundo ſignatos ; unde intelligimus , ante annum 100. , quo , tertium Conſul fuit , jam *Optimum* appellatum eſſe Trajanum. Sunt autem , qui Dionem refellant , alii præterea numi multi , -- quibus *Optimo Principi* legitur , cum nota *Coſ. IV.* , *nempe anni* 101. : idque ex Senatus Conſulto. Alii numi apud Occonem , Onuphrium , Scaligerum , Sambucum , Goltzium , Mediobarbum ; (4) *omnes anno* 112. , *quo ſextum geſſit Conſulatum , antiquiores ſunt ; quo tamen anno venit in Orientem* ; iidem habent ; *Optimo Principi.* Sunt & alii cum nota *Optimi Auguſti* , apud Mediobarbum , (5) - *victæ certè Armeniæ epocha anteriores* - (6). *Eſt itaque Dioni excuſando , prorſus inutilis , viri alioqui maximi ; omnis illa obſervatio* , inter Optimum Principem datum antea , & Optimum Auguſtum conceſſum poſtea.

71. *Idem præterea Dio ita loquitur* (7) , *quaſi exiſtimaſſet , non ab Imperii initio* urbem acceſſiſſe Trajanum ; & ſtatim rurſus , poſtquam appuliſſet , primam ab eo ſuſceptam expeditionem in Decebalum. Inde factum , ut crederet primi belli Dacici egiſſe illum , ætatis annum dumtaxat 42. Atqui certum eſt , ſub finem anni 97. quo adoptatus eſt , adſcitusque in Imperium , fuiſſe in hoſtico , unde literas laureatas ad Nervam miſerat , & nomen meruit ipſe Germanici. Proximo anno , Conſulatum egit ſecundum ; cujus initio obiit Nerva ; quo tempore nondum Romam *appuliſſe , e noſtro conſtat Spartiano* (8) , -- & Plinio -- . *Sed nec aderat* initio anni ſequentis 99. Hujus enim anni Conſulatum , privatim ceſſiſſe dicit Plinius ; -- cauſam verò cur ceſſerit , eam dedit præcipuam , quod abſens gerere non potuerit. -- Sic itaque Romam appulerit , & leges tulerit memoratas , poſt anni 99. initium ; & tamen ante ejuſdem anni menſem Octobrem (9). -- Proinde ante annum 100. , quo Coſ. III. iniit. Sed ne tunc quidem , Dacicam expeditionem ſuſcepit. Certum eſt Romæ hæſiſſe initio anni 101. , quo Conſulatum geſſit III. quem Conſulatum abſens gerere noluit. -- Certum eſt Romæ hæſiſſe , cum ageret Plinius in Marium Priſcum , Kal. Januarii , Principe ipſo Coſ. , & per triduum præſente. Certum eſt etiam , uſque ad menſem Septembrem ibidem hæſiſſe , quo Conſularem orationem coram ipſo in Senatu dixit Plinius. Coſ. nimirum ipſe eodem anno , quo III. Conſulatum geſſit ipſe Trajanus : nec ullum tamen memorat Plinius de diſceſſu ejus mox futuro conſilium. Non potuit itaque diſcedere ante Natalem ſuum , Septembris 18. Quod ſi poſtea diſceſſerit , jam certe egerit ætatis annum (pro noſtris rationibus) 48. , Imperii etiam , ex quo deſignatus eſt a Nerva , ſextum : quem tamen Dio , ætatis anno 42. , Imperii initio diſceſſiſſe arbitratus eſt.

72. Malignum aliquem auctorem (10) in Trajani memoriam ſecutus eſt Dio , qui Provincias a Trajano victas , ne quidem teneri potuiſſe , finxerit in gratiam Hadriani.

73. Eſt & alius ejus error in vitæ fine (11). Sic enim loquitur Dio , quaſi operam in victoriis Parthicis luſurus fuiſſet Trajanus , ſi diutius vixiſſet. Ait illum ſcripſiſſe ad Senatum , ultra ſe , quam progreſſus fuerat Alexander Magnus , victoriis ſuis fuiſſe progreſſum. Cum tamen (inquit ipſe Dio) ea , quæ ſubegerat , tueri non poſſet , μὴ δυνηθεὶς μηδὲ ἐγκεχειρισμένα σῶσαι. Imo verba illa ejus diſertiſſima ſunt : Ἔμελλε δ' ἄρα μηδ' ἐς τὴν Ῥώμην ἔτι ἐπα- ξειν,

(1) §. VII. pag. 224. (2) Pag. 223. (3) Pag. 226. (4) Pag. 227. (5) Pag. 228. (6) Pag. 230.
(7) §. VIII. (8) Pag. 242. (9) Pag. 242. (10) §. IX. (11) §. IX.

P R O L E G O M E N A.

ξῆσαι, μήτε ἄξιόν τι προκατειργασμένων πρᾶξιν, καὶ προσέτι καὶ αὐτὰ ἐκεῖνα ἀπολέσειν(1). Quo etiam ſpectant & illa poſtea, de ſubactis a Trajano Armenia, & majori parte Meſopotamiæ, μάτην ἐπόνησαν, καὶ μάτην ἐκινδύνευσαν. Sic loquitur ille, quaſi novis illis defectionibus, metus fuiſſet, ne perdituri eſſent victa omnia, Trajano etiam ſuperſtite, Romani; vel ſic potius, quaſi retineri poſſe, vel nulla prorſus ſpes fuiſſet, vel ferè deplorata. Hæc illum accepiſſe ſuſpicor, ex auctore aliquo, qui ita ſcripſerit, in gratiam Hadriani. Illum Trajani gloriæ invidentem, Provincias a Trajano ſubactas, reliquiſſe tradit Eutropius. Idem etiam de Dacia facere conatum, ni amici illum deterruiſſent, ne multi cives Romani barbaris traderentur. Pontis tamen a Trajano ſtructi in monumentum, ſuperficiem ſuſtulit, auctore ipſo Dione. Sed & Regis dati, gloriam Trajano ademit. Parthamoſpatem enim, quem Regem Parthis dederat Trajanus, proximis gentibus Regem dedit, noſtro teſte Spartiano, Idem teſtis eſt & Theatrum quod Trajanus in Campo Martin poſuerat; contra omnium vota, deſtruxiſſe. Et hæc quidem (inquit idem) eo triſtiora videbantur, quod omnia, quæ diſplicere vidiſſet Hadrianus; mandata ſibi ut faceret, decreto Trajani eſſe ſimulabat. Videmus itaque quam fuerit maligno in Trajani memoriam animo Hadrianus. Fingenda itaque erat ratio, cur victas a Trajano Provincias relinqueret. Eam autem illam dedit Hadrianus, in ſuis (ut videtur) de vita ſua libris, ſe hoc feciſſe exemplo Catonis, qui Macedones, liberos *pronunciavit, quia teneri non poterant*: ut ait ipſe apud Spartianum. *Et quidem eo ſpectant verba Dionis, a nobis prolata, ne teneri quidem Provincias a ſe ſubactas, ab ipſo potuiſſe Trajano.*

MALIGNITATIS ILLIUS EXEMPLA, IN ELEVANDIS TRAJANI VICTORIIS. §.X (a)

74. Et plane manifeſta eſt auctoris hujus malignitas. Provincias a Trajano victas, duas tantum agnoſcit, Armeniam, & Meſopotamiam; nec illam omnem, ſed majori dumtaxat parte. Sed Provincias multas ab Hadriano relictas, & præſidiis nudatas, noſter teſtatur Spartianus: Armeniam, Meſopotamiam (nec mutilam illam) & Aſſyriam recenſet Rufus Feſtus. Eaſdem Eutropius, qui tamen addit, Arabiam poſtea in Provinciæ formam redegiſſe. -- Imo Provincias alias repræſentant numi, quas nulli tamen memorant auctores. *Ind. P.R.* alius, alius *Ind. Prov. P. R.*, quos tamen adulatorios putat Scaliger. Sed legationem Indicam agnoſcit ipſe Dion, nec loco, ut videtur, alieno. Sic enim ille de Trajani reditu poſt victum Decebalum. Παρὰ δὲ τὸν Τραϊανὸν ἐς τὴν Ῥώμην ἐλθόντα, πλεῖσται πρεσβεῖαι, ἄλλων τε βαρβάρων, καὶ Ἰνδῶν ἀφίκοντο. India nimirum illa, victa illo *tempore ab* A. Cornelio *Palma*, *Arabiæ*, videtur fuiſſe finitima. -- Itaque devicta demum Arabia, eodem tempore, quo, bellum Dacicum ſecundum confecit ipſe Trajanus, terrorem Indis hiſce Arabiæ Petreæ finitimis incuſſerit victor Arabiæ Palma. Ita factum ut legati eorum pacem petentes, Trajanum Romæ, a bello Dacico reverſum, convenerint, anno, ut videtur, æræ Chriſtianæ 107. Tum India Populi Romani Provincia facta. -- *POSTEA, SUB TRAJANI FINEM, DEFICIENTIBUS ALIIS*, ſic etiam Indos illos defeciſſe veriſimile eſt: & quidem ita defeciſſe, ut nunquam poſtea, in poteſtatem Populi Romani redierint. -- Cum Arabibus rem habuit Severus ac Trajanus, teſte Dione. -

75. Alium præterea numum exhibet Scaliger(3). ita inſcriptum: *DE CHALDÆIS S. C.* unde conſtat Chaldæos etiam fuiſſe ſuperatos. Quid dico Chaldæos? imo gentes omnes, quæ inter Indum & Euphratem, amnes inclytos, eſſent, concuſſas bello dicit auctor optimus Victor Schotti de Cæſaribus. Sic itaque videmus, non adeo fuiſſe, ut credidit Scaliger, incredibiles numos illos, qui Indiam dicant, factam eſſe Provinciam; etiamſi de remotiori illa India intelligeretur, omnium celeberrima. Dicit quidem Din, viſam a Trajano Indiam, non item bello tentatam: ſed non potuit Trajanus ſcribere ad Senatum (4), ultra ſe victoriis, quam Alexandrum fuiſſe progreſſum, ni Indiam etiam bello fuiſſet aggreſſus. Et certè fines Indiæ includit, quicumque is fuit, quem ſecutus eſt Rufus Feſtus. Locos a Trajano ſubactos, ita recenſet ille; Armeniam imprimis; tum Albanos, quibus Regem dederit; *Iberos deinde*, (*Sauromatas*, addit Eutropius) *Boſporianos*; *Colchos in fidem Romanæ ditionis recepiſſe*: *Oſroënorum* loca & Arabum occupaſſe: Carduenns, Marcomedos obtinuiſſe: Antemuſium, optimam Perſidis regionem, Seleuciam, Creſiphontem, & *Babyloniam* (*& Edeſſios*, addit Eutropius) *accepiſſe & tenuiſſe, uſque ad Indiæ fines* (*mare rubrum*, Eutropius) *poſt Alexandrum acceſſiſſe*. -- Vix itaque credibile eſt, quin plures fecerit Trajanus Provincias, quam quatuor illas, quas agnoſcunt, Armeniam, Aſſyriam, Meſopotamiam; & Arabiam. Certe regiones illas, quibus nec Reges dedit, nec Parthicæ ditioni adjecit, omnino veriſimillimum eſt, omnes Romanas fuiſſe Provincias. Imo in mari rubro claſſem inſtituit, ut per eam Indiæ fines vaſtaret(5): -- quod negat audacter præſtantiſſimus Scaliger. Quaſi verò ſolus illa tradidiſſet Euſebius. Ego autem illa Euſebii fuiſſe non cenſeo, ſed Hieronymi, qui res illas Romanas addiderit, ut ſolet, ex Eutropio. -- Nec negat Dio, de India etiam remotiori occupanda cogitaſſe Trajanum: imo verbis diſertiſſimis affirmat: Ἰνδοῖς τε γὰρ, inquit, ἐπόθει, καὶ τὰ ἐκείνων πράγματα ἐπολυπραγμόνει.

RES GESTÆ TRAJANI, A COÆVIS SCRIPTORIBUS DEPRESSÆ PLERUMQUE, IN GRATIAM HADRIANI. §.XI.

76. *Et verò difficillimum erat, etiam antiquioribus, qui non proxima vixerint, recentique Trajani memoria, ſcire quouſque Trajani victoriæ proceſſerint. Provinciarum nuper victarum limites confudit, memoriamque omnem mox abolevit, deductis præſidiis Hadrianus. Inde factum, ut auctoribus Hadriano junioribus, ne quidem compertum fuerit, quæ illæ fuerint Provinciæ a Trajano in Populi Romani poteſtatem ditionemque redactæ, ſub finem ſcilicet Trajani(6); mox autem dimiſſæ ſub initiis Hadriani. Superſunt itaque qui ſub Trajano vixerint, ſoli teſtes earum rerum idonei, & fide digni. Sed illis rurſus, ut fuerint res illæ alioqui ſatis exploratæ; fidem tamen ſuſpectam facit invidia illa in Trajanum, & malignitas ſucceſſoris Hadriani. Illis proinde, ſi quid gratiæ dare vellent, deprimendæ erant res geſtæ a Trajano, non efferendæ, ne dum demortui Principis*

(1) P. 233. (2) P. 234. (3) P. 236. (4) P. 237. (5) P. 238. (6) P. 239.

memoriam celebrare vellent, ſuperſtitis livorem irritarent, atque iracundiam. Eum livorem ſapiunt verba illa Dionis: μάτην ἐπέμψαν: μάτην ἐπιδίδωσιν. At res ipſa contrarium indicat ſatis manifeſtè. Dixit Hadrianus, Provincias illas non potuiſſe teneri. Sed nullam vim paſſus eſt Hadrianus, cum Provincias ſponte relinqueret, cum præſidia deduceret. Sic loquitur Dio, quaſi defeciſſent omnes, quaſi jugum excuſſiſſent: Πάντα, *inquit*, τὰ ἐκεῖ χωρία ἐταράχθη καὶ ἀπέστη, καὶ τοὺς παρὰ σφίσιν ἕκαστοι φρουροὺς, οἱ μὲν ἐξέβαλον, οἱ δὲ ἀπέκτειναν. *Sed tres illas, quatuorve, quas agnoſcunt, Provincias, præſidiis exercitibuſque inſtructas reperit Hadrianus, quos ille propria ſponte, nulla coactus neceſſitate, deduxerat. Ita certè dicunt, qui Hadriano adulari nollent.* Hadrianum gloriæ Trajani certum eſſe invidiſſe (*inquit Rufus Feſtus*) qui ei ſucceſſor in Imperio, ſponte propria, reductis exercitibus, Armeniam, Meſopotamiam, Aſſyriam conceſſit, & inter Romanos ac Perſas, Euphratem medium eſſe voluit. *Damnat etiam Hadrianum, hoc nomine, vetus auctor, cujus verba conſervavit Suidas, atque Perſis deprecantibus, non vi, aut armis cogentibus, hoc illum conceſſiſſe:* οὐκ ἐβούλετο δὲ, inquit, τῆς Μεσοποταμίας παραχωρεῖ Πέρσαις ἐθελοντὴς αὐτοῦ. *Et ſanè illos narrat Dio ſucceſſus armorum Trajani in rebelles, qui longè aberant ab ea Dionis deſperatione* (1). *Cæſum quidem victumque dicit a rebellibus Maximum; ſed Luſii Quieti in eoſdem narrat præclariſſima facinora; receptam Niſibin, expugnatam Edeſſam, & debellatam ab Erucio Claro, & Julio Alexandro Seleuciam. Sic ille nimirum, aut ejus auctor, Trajani omnia in deteriorem partem interpretatur.* Aliter autem coævus Trajano L. Florus: *Moviſſe Romam*, ait, *ſub Trajano* Principe lacertos, & præter ſpem omnium, ſenectutem Imperii, quaſi reddita juventute *reviruiſſe.* Tantum aberat, ut fruſtra ſuſceptos diceret Trajani tantos & tam egregios labores.

IN REBUS TRAJANI NON ADEO DIGNUS FIDE, QUAM ALIBI DION, §. XII.

77 Ita oſtendimus quantilla ſit in rebus Trajani, dignus fide Dion, ſcriptor alioqui, fateor, cum bonos habet, quos ſequatur, auctores, ſatis accuratus. Nec verò ſupervacuam hanc credent refutationem periciores, qui ſciant, quo pretio Dio habeatur apud eruditos, ut eum libentiſſime ſequantur, etiam errantem. Et quidem traditiones majorum ſuorum potius, quam libros, ſecutus videtur in his, de quibus agimus, Trajani rebus; aut ſi quos fortaſſe libros, malignantium Trajano, Hadrianoque adulantium. Non itaque ſatis erit unicum illud in contrarium, Dionis teſtimonium, quo minus ea potiùs credantur; quæ nos de ætate Trajani diximus, certioribus, quam ſit illud Dionis, teſtimoniis. Et conveniet ſatis accuratè cum decimo Hadriani anno, ætas illa *Trajani Prætoria*.

78. Idem Prælectione XVII. §. V.] *Nec certa fide nituntur, quæ Dio ſe, de hac cauſa* (adoptionis Hadriani) *a patre Aproniano accepiſſe teſtatur* (2). *Tum* Trajanus *morti jam vicinus, & feſſa adeo voce, non ſuppoſitus pro eo quiſpiam Plotinæ fraude, ſed ipſe teſtamentum dictavit; in quo Hadrianum filium ſucceſſoremque deſignavit. Id inde conſtat; quod duobus duntaxat diebus antea, nuncium, adoptionis* Hadrianus, *quam nuncium mortis acceperit. Sed diebus aliquot mortem Trajani in occulto fuiſſe, Attiani quondam Tutoris, & Plotinæ conſiliis, tradit Dio; ut nimirum adoptio procederet, cum eſſet in propinquo cum copiis magnis Hadrianus. Hæc ſe a patre Aproniano, qui Ciliciæ præfuit, accepiſſe dicit, in qua mortuus eſt Trajanus. Argumentum addit, quod literis Trajani, de adoptione Hadriani ad Senatum ſcriptis, non Trajanus tamen ipſe, ſed Plotina ſubſcripſerit. Id præter morem a ſe antea receptum. Sed quis, quæſo, Hadrianum in Provinciam viciniorem* Syriam *miſit, amandato longiùs in Mauros Luſio Quieto? Quis illum majoribus, quam Luſium inſtruxit exercitibus?* Nonne *ipſe Trajanus, ægrotus quidem ille, ſed tamen valetudine nondum deplorata? Nec vidiſſe tamen credamus illum, quo illa ſpectarent?* Nec *porrò ſolida procedit argumentatio, quod literis de adoptione ad Senatum ſcriptis, non Trajanus ipſe, ſed Plotina ſubſcripſerit. Fuerit equidem Trajano in more, ut Senatus hunc detulerit honorem, Regibus fortaſſe negatum, ut non alia manu ſolitus fuerit, quam ſua ad Senatum ſcribere: Moris tamen illud fuiſſe fatetur Dio, non officii neceſſarii, minimeque prætermittendi. Præſertim in tam gravi cauſa, incommodæ valetudinis* (3). *Sed & moris rationes propriæ eſſe poterant, quæ huic defecerint. Scripſit equidem initio Imperii ad Senatum, ſe nullum unquam bonum virum interfecturum, aut notaturum ignominia. Hæc autem ille* αὐτόχειρι *confirmavit, atque juramentis, quo fidem literis majorem conciliaret, ut propria manu revinceretur, ſi fidem fefelliſſet. Sed in his ad Senatum literis, nihil potuit promittere Trajanus jam moribundus, & in mortis vicinia conſtitutus. Hæc tantum narraſſe illum veriſimile eſt, quæ jam teſtamento conſtituerat, & quorum fides facta fuerat in obſignando teſtamento. Itaque a teſtamenti fide atque ſubſcriptione pendebant, quæ his narranda erant ad Senatum literis.* Nihil *itaque faciunt ad fidem adoptionis elevandam, illæ ad Senatum literæ, cujuſcunque manu ſubſcriptæ fuerint, ſi tamen tabulis ſuis teſtatoriis Trajanus ipſe ſubſcripſerit, quod non negabant illi, e quorum fide hæc retulit Apronianus. Poterat autem Trajanus ad ſubſcribendum teſtamento ſufficere, nec ſufficere tamen ad ſubſcribendum literis ad Senatum ſcribendis. Poterat etiam pro arbitrio omittere officium minime neceſſarium, & ſibi ægrotanti perincommodum. Apronianus tamen patris fide nituntur omnia hæc loco a Dione ipſo prodita. Nec potuit ipſe geſtis in Trajani morte interfuiſſe, qui multis ab ea morte annis, Ciliciæ præfuerit. Conſulatus Dionis in annum incidit æræ noſtræ 229., poſt 112. annos a morte Trajani* (4). *Itaque ſeniorum fidem, & quidem paulò remotiorum, ipſe hæc acceperit oportet Apronianus. Arcana nimirum Palatii, ne quidem coævis ſatis explorata. Sed nec aliquid a ſe compertum, illi ipſi prodidere ſeniores: hoc unico nituntur argumento, ſubſcriptarum a Plotina, Trajani nomine, ad Senatum literarum. Id quantum valeat oſtendimus. Si quid præterea e coævorum fide retuliſſent, id præterea quærendum reſtabat, Luſiine Quieti, amici illi fuerint coævi, & num res geſtas ſincerè, &, qua par erat, fide retuliſſent, an ſuis propriis conjecturis atque ſuſpicionibus indulſerint, ut ſolent hujuſmodi partium ſtudioſi.*

79. Ægidius Bucherius in ſuo Belgio Romano, cap.

(1) P. 240. (2) P. 539. (3) P. 540. (4) P. 543.

cap. 18. libri primi, pag. 44. ubi de bello Sicambrico, anno geſto U. C. 746., agit, ſic ſcribit: *Sequitur annus a Druſi morte proximus, — C. Aſinio Gallo, & C. Marcio Cenſorino Coſſ., rerum geſtarum copia, majeſtateque memorabilis, ſi integer ad nos, ut olim extabat in Livio, perveniſſet. Sed præterquam quod Dio iſtos Auguſti ſatis jejune hic breviavit annos, etiam in iſta ſua brevitate, adhuc mutilus, aut abs alio adhuc contractior eſt. Sat enim conſtat, priores viginti libros, a 35. ad 54., ſolos e Græcia nobis allatos: reliquos ſexdecim* (quid? *ſex* puto voluit) *a neſcio quo miſerè conſarcinatos; ſubinde etiam e puro Xiphilino, quomodocumque ſuppletos, Quod præmoneo, ne Lector, cum aliis pleriſque decipiatur, neve me ſupplere conantem admiretur.* —

80. *Poſt hæc Auguſtus — expeditionem in Keltas* (ſeu Germanos tranſrhenanos) *reſumpſit, — Tiberius autem Rhenum trajecit: Ita Dio* (1) *hactenus Vellejo conformis, cum ſcribit:* Moles deinde ejus belli — poſt Druſi mortem translata in Neronem eſt. — *Ex his certè, quid in Dione verum, quid turbatum, facile videre eſt.* Eorum (*Auguſti ſcilicet, & Tiberii*) vim metuentes barbari, omnes, exceptis Sicambris (*ſic enim hic ex Eclogis Urſini Dionianis; ipſoque adeo Dione*) legatos miſerunt, pacem petentes. Sed neque eam tunc impetraverunt; quod Auguſtus, niſi Sicambris ad cauſam, illam ſe daturum negaret; neque etiam poſtea. Nam licet Sicambri quoque ipſi legatos miſerunt pacem petentes, nihil tamen profecerunt: prorſus ut & ipſorum plerique, iique præſtantiores interierint. Illos quippe ſimul collectos Auguſtus, cum in quaſdam Urbes (*Belgicas utique*) diſpoſuiſſet, - ipſi id ægerrime ferentes, manus ſibi violentas intulerunt. *Hactenus non male, ſi de Sicambris ſolis intelligis. Si verò neque ipſos, neque alios Tiberio deditos ſciſcit, plane Vellejo hæc videnti, plane Caſſiodoro ex Livio excerpenti, probe Horatio contradicit: — imo & ipſi quoque Tiberio hujus belli patratori contrarius eſt, - apud Tacitum. - En Sicambri Tiberio cum cæteris diſertè dediti; - en Suevi quoque cum Rege ſuo Maroboduo pace obſtricti. - Quid contra illos Dio Græcus, ducentis viginti annis poſthæc, compendio, ſi non diſpendio ſcribens? - Accedit quoque Suetonius Auguſti cap. 21. & Tiberii cap. 9.:* Germanos ultra Albim fluvium ſubmovit. Ex quibus Suevos & Sicambros dedentes ſe, traduxit in Galliam, atque in proximis Rheno agris collocavit.

81. Joſephus Scaliger, in Chronicon Euſebii pag. 158. *Dio quidem Romam veniſſe Cleopatram ſcribit, & in Cæſaris ædibus diverſatam:* ἦλθε γὰρ εἰς τὸ ἄστυ μετὰ τοῦ ἀνδρὸς, καὶ ἐν αὐτοῦ τοῦ Καίσαρος ἐσῳκίσθη (2). *Quin etiam tempus convenit. Sed quis Cleopatram unquam Romæ fuiſſe, & poſt mortem fratris ſui Ptolemæi, alii viro nupſiſſe, præterquam Antonio, ſed longo poſt intervallo? Unde ergo Dio expiſcatus eſt, eam Romæ hoc anno fuiſſe cum viro ſuo, qui nullus erat in rerum natura. Fabulæ igitur ſunt de adventu Cleopatræ in urbem.*

82. Idem pag. 161., ad ea: Antigonus contra Judæos dimicans: *Cn. Domitio Calvino 2., C. Aſinio Pollione Coſſ. — Congreſſus ſiquidem ſemel cum Herode, & victus, ac Jeroſolyma compulſus, habuit. Tantum abeſt, ut quod ſentit Euſebius, pugnans ceciderit.* τὸν δὲ Ἀντίγονον ἐμαστίγωσαν σταυρῷ προσδήσαντες, ὃ μηδεὶς ἄλλος βασιλεὺς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐπεπόνθει, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ἀπέσφαξαν. *Sed Joſephus melius* ἐπελέκισαν. *Dionem fugit ratio, qui ſcribit Ap. Claudio Pulchro, C. Norbano Flacco Coſſ. periiſſe. Hoc eſt anno ante Jeroſolyma capta: quum occiſus ſit poſt Jeroſolyma capta; M. Vipſanio Agrippa, L. Caninio Gallo Coſſ. —* Sed ἐπανιστὰς, non *dimicans*, ſed *rebellans* vertendum erat.

83. Idem pag. 179. ad ea: Tiberius Cæſar Dalmatas: *Bellum Dalmaticum a Batone ſuſcitatum Tiberius profligavit, auctore Dione. — Pannoniæ, non, ut Dio, Dalmatiæ Regem, Batonem vocat Sex. Ruſus. — Et ſine dubio fuit unus de duobus illis Batonibus Pannoniæ ducibus, quorum meminit Vellejus, & Suetonius in Tiberio. — Et Bato eſt nomen peculiare Pannonum. — Dalmatas, & Pæonas, eodem tempore ſubactos ſcribit Ovidius, anno quarto exilii ſui; — ubi profectò Pæonas pro Pannonibus ſumit. — Hoc reprehendit Dio Caſſius libro 49., cui opponimus Ovidium, & Philoſtratum.*

84. Idem pag. 180., ad illa: Athenodorus Tarſenſis: *Quod autem Strabo, Cæſaris præceptorem fuiſſe dicit, intellige Auguſti. Mæcenas apud Dionem, in illa nimis ſcholaſtica declamatione ad Auguſtum:* Μὴ γὰρ ὅτι καὶ Ἀρείου καὶ Ἀθηνοδώρου, &c.

85. Ibidem, ad ea: Archelaus nono anno regni ſui, in Viennam, &c. *Parum cautè Dion, M. Æmilio Lepido, L. Arruntio Coſſ.*, ὅτι Ἡρώδης ὁ Παλαιστῖνος, &c. *Neque Herodes is vocabatur, ſed Archelaus; neque illis Coſſ., ſed biennio poſt, anno Actiaco 37. Auctor Joſephus.*

86. Pag. 181. ad ea: Defectio Solis facta: *Neque Auguſtus hoc anno obiit, ſed ſequenti eam defectionem Solis accidiſſe notat Dio, unde Euſebius hæc habet: neque ulla defectio Solis fuit. — Dio, quem ſequitur Euſebius:* Τέρατα δὲ ἄρα ἐν τούτῳ, &c. ὅτι γὰρ ἥλιος πᾶς ἐξέλιπε, &c. *Sequentis Septembris die 27. — defecit Luna tota: cujus defectionis meminit Cornelius Tacitus.*

87. Idem pag. 222. ad illa: Quum e contrario Germanos & Sarmatas fulmina perſequerentur. *Noti ſunt Claudiani verſus, ſed tamen neceſſariò referendi, VI. Conſulatu Honorii.*

Non tantis Patriæ ſtudiis ad templa vocatus
Clemens Marce redis, quum gentibus undique cincta
Exuit Heſperiam paribus fortuna periclis.
Laus ibi nulla Ducum: nam flammeus imber in hoſtem
Decidit. Hunc dorſo trepidum fumante ferebat.
Ambuſtus ſonipes. Hic tabeſcente ſolutus
Subſedit galea, liqueſactaque fulgure cuſpis
Canduit, & ſubitis fluxêre vaporibus enſes.
Tunc contenta polo mortalis neſcia teli
Pugna fuit: Chaldæa mago ſeu carmina ritu
Armavere Deos: ſeu, quod reor, omne Tonantis
Obſequium Marci mores potuêre mereri.

Illuſtre teſtimonium hominis a pietate Chriſtiana averſi, qui tam inopinatam liberationem non Chriſtianorum precibus impetratam, ſed magicis carminibus procuratam fuiſſe nugatur. Quam fabulam a Dione accepit, cujus - rectè confutat vanitatem, ut ſcriptoris ethnici, Idolorum cultoris Xiphilinus.

(1) Lib. 55.   (2) Lib. 43.

nus. Alii non Arnuphim, ſed Julianum, cognomine Θεουργὸν, *fuiſſe dicunt eum, qui fulmina & pluviam carminibus & incantationibus impetrarit; qui etiam* Θεουργικὰ τελεστικὰ λόγια *ſcripſerit. Vide Suidam. Lampridius in Heliogabalo.* Quum Marcomannis bellum inferre vellet, quos Antoninus pulcherrime profligaverat; dictum eſt a quibuſdam, per Chaldæos ac Magos Antoninum Marcum id egiſſe, ut Marcomanni, Populi Romani ſemper devoti eſſent atque amici; idque factum carminibus & conſecratione. *Tantum abeſt, Marcum ad magicas artes tunc confugiſſe, ut Magis nunquam fidem adhibuerit, & ab eorum vanitate eum averterit Diognetus philoſophus. Cui potius credemus, quam ipſi Marco? ita de ſe ipſo ſcribenti:* Παρὰ Διογνήτου τὸ ἀκενόσπουδον, καὶ τὸ ἀπιστητικὸν τοῖς ὑπὸ τῶν τερατευομένων καὶ γοήτων περὶ δαιμόνων ἀποπομπῆς, καὶ τῶν τοιούτων λεγομένοις. *Si quis omnem induſtriæ ſuæ vim intendat ad vaniloquentiam Dionis, & Claudiani confodiendam, non poſſet telum invenire iſto efficacius. Porrò non magicis Sacris, ſed precibus Marci impetratam pluviam fuiſſe, ſcribit Julius Capitolinus in Marco:* Fulmen de cœlo precibus ſuis contra hoſtium machinamentum extorſit, ſuis pluvia impetrata, quum ſiti laborarent. *Et Claudianus:* -- omne Tonantis Obſequium, Marci mores potuêre mereri.

88. Ad iſta ibidem: Extant literæ M. Aurelii: *Latinè ſcilicet; quarum meminit Tertullianus cap. V. Apologetici: non enim Imp. alia lingua, quam latina ad Senatum ſcribebat. Verba Tertulliani:* At nos e contrario edimus protectorem, ſi literæ M. Aurelii grauiſſimi Imperatoris requirantur, quibus illam Germanicam ſitim, Chriſtianorum forte militum precationibus impetrato imbre diſcuſſam conteſtatur. *Oroſius:* Exſtare etiam nunc apud pleroſque dicuntur literæ Imp. Antonini, ubi invocatione nominis Chriſti per milites Chriſtianos, & ſitim illam depulſam, & collatam fatetur victoriam. *Non igitur illam epiſtolam vidit, non magis quam Tertullianus. Quin etiam ea non extabat tempore Euſebii: eam enim græce a ſe converſam, in ſua hiſtoria Eccleſiaſtica poſuiſſet: quæ eſt ejus diligentia, nulla ejuſmodi monumenta prætermittere, ne latina quidem, quæ ipſe græcè convertere ſolet; ut multa ex Tertulliano. Nam illa epiſtola, quæ nomine M. Aurelii Antonini, ſuper hac re, ad calcem Apologetici poſterioris, apud Juſtinum legitur, tantum abeſt, ut ab ipſo Imperatore*(1) *græce dictata, aut ex latino ipſius in græcum ſermonem translata ſit, ut infra ſeculum Juſtiniani Imp., ab imperitiſſimo rerum Romanarum Græculo confictam fuiſſe, manifeſtò appareat. Inſcitia auctorem ipſum ſatis prodit. Ad finem Apologetici Juſtini tria exempla adjecta ſunt: unum quidem ab ipſo Juſtino, reſcriptum nempe Hadriani; duo autem ab hominibus inferiorum ſeculorum, reſcriptum Antonini Pii ad Commune Aſiæ, ex lib. 4. Hiſt. Eccl. Euſebii; & epiſtola M. Aurelii de victoria ſua:* -- quæ, *ut diximus, eſt figmentum hominis otio ſuo abutentis, qui multis imperitiæ ſuæ argumentis, commentum ſuum prodidit. Primum, initio ſtatim omiſſæ ſunt appellationes,* Parthici, Armeniaci, Patris Patriæ, Pont. Maximi, *& ejuſmodi alia. Deinde ſcribit* ἱερᾷ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ τῷ Ῥωμαίων. *Utrumque eſt ab ipſo Juſtino deſumptum.* Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ &c. ἱερᾷ τε συγκλήτῳ καὶ τῷ δήμῳ Ῥωμαίων. *At neque Romani Imperatores laureatas literas Senatui & Populo, ſed Senatui tantùm mittebant; neque Senatum, Sacrum vocare Romanum eſt. Hæc duo ſatis τὴν κιβδηλόνομα aperiunt. Quam imperiti ſunt, & Helleniſmi, & rerum Romanarum, qui hæc non adverterunt! Hanc epiſtolam quidam Italus ex græco converſam Onufrio Panvinio, qui græcam nunquam viderat, communicavit. Et tamen neque ille, qui eam vertit, neque interpres Juſtini, ejus ſententiam per omnia aſſequutus eſt; partim propter barbariſmos, quibus tota ſcatet; partim propter menda, quæ paſſim in illa non pauca ſunt. Sed neque intellexit quid eſſet* περίστασις διὰ περιβολῆς, *quæ eſt ſpecies* μετεωροληξίας πολεμικῆς; *neque animadvertit mendum fœdiſſimum, quo ſublato, ſeculum auctoris, qui hæc commentus eſt, aperitur. Legitur itaque vulgò:* Καταλαμβανομένου μου ὑπὸ δρακόντων ἐβδομήκοντα τεσσάρων. *Neque enim ſomniandum eſt* δράκοντας *ſigna militaria: nam ea propriè ſigna erant, non barbarorum; ſed legendum eſt,* δρούγγων, *non* δρακόντων. *Drungus, ut docti ſciunt, eſt cohors; vox barbara, a ſeculo Diocletiani, a barbaris ad Latinos, ab illis ad Græcos tranſmiſſa. Sed longum nimis fuerit, omnia mendorum portenta ſingillatim caſtigare* hujus figmẽti, in quo, *quid magis mirer* ἰδιωτείαν *Scriptoris, an rerum imperitia, an ſermonis* σολοικοφανῆ, καὶ λέξιν ἀνελλήνιστον, *equidem neſcio.* Ἐξπλωράτορας, *uſurpari cæptum, ſub Imperio Græcorum Cpolitano,* δρούγγους *infra tempora Diocletiani:* Ἀνεταριθμημένων, *ineptiſſimè ἀντὶ τοῦ ἀνηριθμήτων. Reliquorum pudet, pigetque.*

89. *Quis verò ferat, conquiſitos per totum exercitum Chriſtianos, multos tandem, & innumerabiles repertos? Quum Euſebius unam Legionem Meliteniam, Chriſtianorum totam fuiſſe dicat, quæ ex hoc facto, Fulminatrix vocata fuerit. At ipſius epiſtolæ ὑποβολεὺς ſcribit, eos Chriſtianos in exercitu ſparſos militaſſe, ſine armis aut telis,* μηδὲν ἐξαμένους οἴκοθεν, οὔτε βέλη, οὔτε ὅπλα. *Quis imperator pateretur in exercitu militem ſine armis, ſine telo? Ergo erant infra velites, ac funditores. Quid? a militibus in exercitu recenſendo, nonne exiguntur tela terſa, & benè ſamiata? aliter de numeris expunguntur? quanto magis, qui nulla tela habent? Quod autem* ἱστορικώτατος καὶ μνημονικώτατος *Onufrius noſter ſcribit, ante illud tempus, nullam Legionem, Fulminatricem vocatam fuiſſe, fugit eum ratio: nam XII. Legionis Fulminatricis mentio eſt in veteri inſcriptione Tergeſtina, ejuſque etiam meminit Dio, qui eam ſcribit, ſua ætate, Cappadociæ Provinciæ impoſitam fuiſſe. Eſt & alia Legio Fulminatrix in Conſtantino Porphyrogenneta:* ὡς ἡ λεγεὼν τῶν μ΄ μαρτύρων λέγεται κεραυνοβόλος καὶ ἄλλη Πισιδική. *Præterea ejus meminerunt, & aliæ inſcriptiones. Tergeſtinæ autem exemplum infra ſubjecimus, quæ tempore Trajani, XII. Legionem, Fulminatricem fuiſſe aperte oſtendit.*

Q. Petronius. C. F. Pub.
Modeſtus. P. P. bis
Leg. XII Fulm. & Leg. I. adjut.
Vict. Trib. mil. Coh. V. Pr. Pr.
Divi. Nervae. & Imp. Caeſ.
Nervae. Trajani. Aug. Germ.
Provinc. Hiſp. citer. Aſturiae
Et. Galleciarum. Flamen. Divi.
Claudi. dedit. idemque dedicavit.

90. *Quare multum fallitur noſter ille βιβλιοθήκη ἱστορικὴ περιπατοῦσα. Johannes Xiphilinus ex Dione ait,*

(1) Pag. 223.

ait, *M. Aurelium hujus Legionis Fulminatricis*, *inter cæteras*, *mentionem feciſſe*; *quum autem in ea pſeudepigrapha epiſtola*, *quatuor tantum mentio fiat*, *Primæ*, *Decimæ*, *Geminæ*, *Fretenſis*. *Nam Melitenes Legionis memoria omnis intercidit*, *neque unde nomen acceperit ſcitur*. *Non enim poteſt dicta videri* ἀπὸ τῆς Μελιτήνης *quæ eſt urbs Cappadociæ*; *ab ea enim eſt* Μελιτηναῖος, *non eſt autem* Μελιτηνός.

91. Idem pag. 224. ad ea: Et pecuniam, quæ Fiſco debebatur: *Ad verbum* Hieronymus *ex Dione*, *cujus verba produximus num.* 2134. *Ad locum*. Hæc Dionis verba in M. Aurelio: Καὶ τοῖς ὀφείλουσί τι τῷ βασιλικῷ καὶ τῷ δημοσίῳ, πᾶσι πάντα τὰ ὀφειλόμενα ἀφῆκεν, — καὶ πάντα τὰ περὶ αὐτῶν γράμματα ἐν τῇ ἀγορᾷ καυθῆναι ἐκέλευσε: Ea verò Hieronymi, ad annum 178. de M. Aurelio, & Commodo Impp. locutus: *Imperatores*, *multis multa largiti ſunt*: *& pecuniam quæ Fiſco debebatur*, *Provinciis concedentes*, *tabulas debitorum*, *in medio Romanæ Urbis Foro incendi fecerunt*. Ubi adhuc deſidero καὶ τῷ δημοσίῳ, *& Reipublicæ*.

92. Ibidem ad ea: Smyrna. *Euſebius ex Dione*: χρήματά τε πολλαῖς πόλεσιν ἔδωκεν, ἐν αἷς καὶ τῇ Σμύρνῃ δεινῶς ὑπὸ σεισμοῦ φθαρείσῃ. καὶ αὐτὴν καὶ βουλευτῇ ἐστρατηγηκότι ἀνοικοδομῆσαι προσέταξεν, Sed ad verbum Euſebium hic non video; ait ille pag. 215. Σμύρνα πόλις τῆς Ἀσίας σεισμῷ κατεπτώθη. καὶ πρὸς ἀνοικοδομὴν ἀνείθη; & Hieronymus, nec prorſus ad verbum: *Smyrna urbs Aſiæ terræmotu ruit*: *ad cujus inſtaurationem*, *decem annis tributorum immunitas data eſt*.

93. Idem pag. 226. ad ea: Commodus Imp. Coloſſi capite ſublato: *Lampridius*: Coloſſi autem caput dempſit, quod Neronis eſſet, ac ſuum impoſuit. *Neronis etiam caput fuiſſe*, *Dio in Veſpaſiano*, *ait*, *apud Xiphilinum*; φασὶ δὲ αὐτὸν (τὸν Κολοσσὸν) τό τε ὕψος ἑκατὸν ποδῶν, καὶ τὸ εἶδος, οἱ μὲν τοῦ Νέρωνος, οἱ δὲ τὸ τοῦ Τίτου ἔχειν. *Veſpaſianum erexiſſe Coloſſum cum capite Neronis*, *ſeptem annis poſt ejus mortem*, *quis credat*, *niſi qui abſurdis capitur? Dion ait*, *Coloſſum illum a Veſpaſiano erectum*; *Suetonius*, *cui fidem adhibemus*, *a Veſpaſiano refectum*. *Scribit enim*, *Veſpaſianum Coloſſi refectori optimum congiarium dediſſe*. *Igitur Coloſſus erectus a Nerone*, *cum capite ipſius Neronis*; *refectus a Veſpaſiano cum capite Solis*, *habente radios ſeptem*, *ſingulos*, *pedes ſeptem*. *Iterum Commodus ablato Capite Solis*, *ſuum repoſuit*.

94. Pag. 227. ad ea: Pertinax obſecrante Senatu: *Euſebius ex Dione*: οὔτε δὲ τὴν γυναῖκα, Αὐγοῦσταν, οὔτε τὸν υἱὸν, Καίσαρα, καίτοι ψηφισαμένων ἡμῶν, ποιῆσαι ἠθέλησεν. *Ideo nullus nummus extat hujus mulieris*. *Adverſus Dionem Julius Capitolinus*: Eadem die, qua Auguſtus eſt appellatus, & Flavia Titiana uxor ejus, Auguſta eſt appellata. *Cui melius credetur*, *quam Dioni ipſi*, *qui interfuit?* Græca Euſebii iſthæc ſunt. pag. 216. Περτίναξ τῇ συγκλήτῳ Ῥωμαίων, τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, Σεβαστὴν ὀνομάσαι, καὶ τὸν υἱὸν, Καίσαρα ἀποδεῖξαι ......, ἀντεῖπε, φάσκων, ἱκανὸν ὅτι βεβιασμένος πάρεστιν ἐπὶ τὴν ἀρχήν. Quod non eſt uſquequaque Dio, ut ait Scaliger. Hieronymus equidem habet Euſebium, & ad verbum: *Pertinax obſecrante Senatu*, *ut uxorem ſuam*, *Auguſtam*, *& filium ſuum*, *Cæſarem appellaret*, *contradixit*; *ſufficere teſtatus*, *quod ipſe regnaret invitus*: quæ latina, ſapiunt magis Dionis græca; & facile ea reſpexit Hieronymus, apud quem lacuna Euſebii, legitur in *obſecrante*. An δεομένη?

95. Pag. 231. ad ea: Anno ætatis 43.: *Ita omnes Scriptores præter Dionem*. Is 29. *annos vixiſſe ſcribit*, *qui hominem vidit*. — *Quæ cum ita ſint*; *fallitur Spartianus ipſe*, *quique eum ſequuntur*, *Eutropius*, *& alii*, *qui annos* 43. *vitæ illum expleviſſe dicunt*. *Cui melius credetur*, *quam Dioni*, *qui illis geſtis interfuit? Dioni etiam aſſentitur Aurelius Victor*: *Vixit annos fere triginta*. Aliunde ætatem probavit exactè Scaliger, pro Dione.

96. Idem denique ad ea ibidem: Macrinus occiditur in Archelaide: *Spartianus*, *in Suburbio Bithyniæ*: *Dio*, *in Cappadocia*. *Intellige ergo Archelaidem Cappadociæ*, *de qua Ptolemæus & alii*. *Impoſuit Spartiano*, *quod ipſe Macrinus aufugit Nicomediam Bithyniæ*, *& inde Chalcedonem*. *Sed ibi non eſt interfectus*: *inde enim a militibus Heliogabali abductus in Cappadociam*, *ibique confoſſus*.

97. Dionem, ut Græcæ linguæ bonum authorum, H. Stephanus in Theſauro & ex eo Johannes Scapula in ſuo Lexico, ſæpe afferunt: quod ſaltem pro eorum judiciis de Dione ducendum eſt (1).

APOLOGEMA PRO DIONE.

CAP. VII.

1. OMnium, quæ Dioni vertuntur vitio, prora & puppis eſt, jam tum a Xiphilino; ipſum adulari Cæſari: Pompejum, Ciceronem, Brutum, Caſſium, Senecam inſectari: eſſe nimium in portentis: mentiri in Legione Fulminatrice: ſtylo eſſe Aſiaticum, & in orationibus loquacem: Juriſconſultis maligne invidiſſe: narrare fabulas de Phœnice, & Pſyllis, ſimilibuſque; maligne ſe geſſiſſe in Trajani multis: aliaque habere ἀσύστατα, & quæ aut incuriam oleant, aut partium ſtudium: quæ in hiſtorico magna vitia. Et nobis curæ, ſingulatim oſtendere, injuria homini hæc exprobari: quorum aliqua Blancus ſupra, Xylander, Leunclaviuſque, Mothevajerus, & Tillemontius diluerunt; ſed jejuniùs quam res poſtulat: Indeque cauſa, ut criticorum præjudicia in Dionem, ab eorum ſimiis, abſque examine exſcribantur centies, & centies propagentur, Ego ſeriò occurram malo, ſecùs ac illi qui præluſerunt; validiore namque pharmaco, vulneri, ulcerique, eò venimus, ut ſit opus.

2. Eſto mihi initium a Cæſare & Pompejo. A Cæſarianis Dionem ſtetiſſe partibus, non inficior: ſed an injuria, hoc expendendum: & an jure in quibuſdam Magnum culpet Pompejum: laudat enim in reliquis & impensè. Ita ab Auguſto Livius dictus eſt Pompejanus. *Cu*. enim *Pompejum tantis laudibus tulit*, *ut Pompejanum eum Auguſtus appellaret*, ex ore Cremutii Cordi, in Senatu coram Tiberio. Poſt Livium nemo dici voluit Pompejanus: Cæſari omnes litarunt, & jure quidem; tum ne ſibi periculum crearent, tum Cæſaris, Pompejique meritis pacatiùs expenſis. Vel ipſe Plutarchus neutri propendet, qui utrumque laudat & reprehendit: quod non eſt adulari fortunæ Cæſaris, inſultare fato Pompeji: hoc agit bonus Hiſtoricus, & hoc Dio. Quid ergo Cæſarianus eſt tantum Dio? Pompejum Plu-

(1) Lexic. Scapulæ verbo σπλαγχνεύω, citat Dionem in Catilina. Idem ſæpe alibi facit. Vide γυναικίζω· σύμβολον. In ἐπὶ cum accuſativo.

Plutarchus arguit, in ſecundis nuptiis, quibus *dimiſſa Antiſtia, privignam* Syllæ *Æmiliam, quæ alteri jam nupta & uterum gerebat, uxorem duxit. Fuerunt*, inquiens (1), *tyrannicæ hæ, atque Syllæ, potiùs, quam Pompeji conſentaneæ moribus, nuptiæ; dum gravida Æmilia & ab altero ad ipſum abſtrahitur, & expellitur Antiſtia ignominioſè, miſerèque: ut quæ patre nuper, VIRI CAUSA orbata eſſet. Antiſtius enim, quod Pompeji cauſa, ſtare ab Sylla putaretur, fuit in Curia interemptus. Mater ejus hoc videns, mortem ultro ſibi conſcivit.* Ita quæ utroque perente, viri cauſa orbata erat, viro ipſo Pompejo auctore, domo ſua, cum tanta ignominia ab eodem ejecta eſt. Vellicat hinc Pompejum, & Tacitus, (2) cui *poſt C. Marium & ſeviſſimum Syllam, Cn. Pompejus occultior eſt, non melior.*

3. Mitte quod *viſus eſt parum humaniter Carbonis miſeriis inſultaſſe;* * *quem vinctum produxit,* (3) *etſi ter Romanus Coſ. fuerat; & de eo ſedens poſito tribunali, indignante ac graviter ferente corona, quæſtionem habuit, & inde abduci eum juſſit, & trucidari.* Nec audiatur *C. Oppius Cæſaris familiaris*, qui *addit ſævum Pompejum etiam in Q. Valerium extitiſſe: quem humanitatis, & literarum inter paucos peritum; ut actus ad ipſum eſt, ſeduxit, deambulavit una, & ubi accepit & didicit ab eo, quæ cupiebat; imperavit lictoribus, ut illico auferrent eum & interficerent:* ea ratione Plutarchi optima, quod *Oppio, quum de Cæſaris hoſtibus vel amicis agit, non temere adjungenda fides eſt.* Si autem id verum fuerit, & ſævus fuit Pompejus, & illuſit barbare, & inſultavit homini ſædè nimis. Quis verò vanitatem Pompeji non miretur; quis non invidiam in Metellum? *Dux belli* Servilis Craſſus (4) maturavit præceps pugnæ aleam, victorque fuit, trecentis ſupra viginti duo millia (διχιλίους τριακοσίους ἐπὶ μυρίοις) hoſtium cæſis: *verumtamen*, quia, *quinque millia, quæ ex acie aufugerant*, in Pompejum inciderunt; ipſe his *ſemel deletis, occupavit ad Senatum ſcribere, Craſſum gladiatores acie fudiſſe, ſe verò bellum radicitus plane exſtirpaſſe.* Addit Plutarchus (5): *Quod verò in Metellum* Pompejus *in Creta perpetravit*, NE *SUMMI QUIDEM* ejus *AMICI PROBAVERUNT. Nam invidia in Metellum, & æmulatione; hominibus nefariis & impiis nomen ſuum accomodabat, &, velut amuletum, appendebat auctoritatem. Nam neque Achillem ipſum viri functum officio, dixerunt, ſed adoleſcentuli plane ſtolidi, & animi ad gloriam impotentis.*

4. Rependit ergo jure illi Lucullus vicem, dum Craſſi veluti vindex, poſt ſuum cum Mithridate devicto bellum; *pergere Pompejum, ait,* (6) *ad luctandum cum belli ſimulacris & umbra; alienis cadaveribus ſolitum, ut ignavam avem, involare, & reliquias laniare bellorum. Ita titulum ſibi Sertorii, Lepidi, belli Spartacii aſcripſiſſe: quum hoc Craſſi decus, illud Catuli, primum eſſet Metelli.* Hæc non mea ſunt, ſed Plutarchi verba, qui virtutes extollit viri, & vitia reprehendit; quod facit Dio. An a Dione, tantum laudes Pompeji quærimus etiam in vitioſis? Et num idcirco Plutarchus quoque, ut Cæſarianus eſt differendus?

5. Fuit equidem Magnus in re bellica, & nautica Pompejus: ſed magnorum eſt, & humanum, falſa quoque ipſos quandoque ſpecie falli & decipi. Theatro exſtructo, ut populum ab armis ad ludicra propelleret: finem ſibi propoſitum, oppido eſt aſſecutus; ſed eo pacto corrupit mores, & Remp. ſuo milite ſpoliavit: qua de re nedum Tertullianus (7), antiqui Romani conqueſti ſunt. (8) Amicos ſibi creare, ſua potentia ſibi propoſuit: fecit, ſed electione prava, diſcretione pejori, indulgentia peſſima in his uſus; oppido eſt deceptus, & aberravit. *Quam enim meritis ſuis* (cum eodem Plutarcho inquam (9), *obtinebat in urbe potentiam, hac pro aliis abutendo; quantum illis conciliabat opum, tantum ſuam imminuens gloriam; imprudens potentiæ ſuæ vim & molem evertit. Atque ut firmiſſimæ urbium partes & loca; ubi hoſtem acceperunt, illi ſuum adjiciunt robur; ita per Pompeii opes, ſublatus in Remp. Cæſar, quibus viribus adverſus alios pollebat; iiſdem ipſum evertit & proſtravit.* Luſcus erat, aut uno tantum vidit oculo Pompejus, qui duobus quam maxime cernere debebat. Oportuit enim in re graviſſima, in primis proſpicere ſuæ gloriæ, & fugere adulatores (10): nec tam aliorum augere vires, quam ſuas: ac noſſe denique, num iidem unquam, validiores a ſe redditi, ſibi inimici futuri eſſent. Oportuit inſuper præ omnibus, modum imponere ſuæ ſpei ſuæque gloriæ, eaſque ad libellam regere; ſaltem in dictis & rebus, quæ propalam gerebantur: tandem nec inſanire unquam, & extra ſe rapi. Tunc *enim ſpiritus illum inceſſare tanti, ut ſuperarent, cum gratulatione magnitudine, rerum ipſarum reputationem: abjectaque cautione, nimiam ſumpſit audaciam, & contemptum Cæſaris virium: quaſi neque armis in eum, neque graviore mole opus eſſet habiturus; ſed longe facilius eum, quam evexiſſet, dejecturus.* * *Uſque adeo autem inflatus animo Pompejus fuit, eoque ſecuritatis evaſit ex confidentia; ut etiam timentes bellum rideret. Atque illos, qui dicebant, ſi moveret Cæſar ad urbem, non videre ſe copias, quibus illi reſiſterent; arridens vultu remiſſo, juſſit bono animo eſſe. UBI enim ITALIÆ inquam, EGO PEDE TELLUREM PULSAVERO, COPIÆ EQUITUM ET PEDITUM PRODIBUNT.* Verba hæc non Dionis ſunt, ſed Plutarchi (11) qui non fuit ſane Cæſarianus.

6. Quis Pyrgopolinices & glorioſus miles ſic fit in ſcena locutus? Tantus imperator adeo fidit infidi maris (populi) demulſus fallaci tranquillitati, & ab eo magna cuncta ſibi promiſit, ut inimicum armatum & vicinum, inermis ipſe deſpexerit, & nihil ſibi penitus conſuluerit. *His Pompejus enim*, pergit Plutarchus (12) *inflatus, delectum militum, quaſi nihil timens, negligebat; premebat verò Cæſarem* (*ut putabat*) *verbis & decretis, quæ ille floccipendebat.* Ita cenſuram, & feriam irriſionem Plutarchus in eum, ob ejuſmodi exercet jure. Attamen hic eſt magnus ille, qui poſtmodum tam levi motu Cæſaris, ſe Roma fuga proripuit, exceſſit Italia, victus eſt. Tanta equidem ſecuritas, tanta jactantia, non arguunt ſane nec magnum militem, nec Thraſonem, qui dum jactat, tremit & pavet totus. Libere & liben-

(1) Plut. pag. 623. (2) Hiſtor 2. num. 18.
(3) Plut. ibidem. (4) Plut. pag. 639.
(5) Plut. pag 618. (6) Apud Plut. pag 615.
(7) Libello de ſpectaculis: *Pompeius Magnus, ſolo Theatro ſuo minor, cum illam arcem omnium turpitudinum extruxiſſet; veritus quandoque &c.*
(8) Tacit. Annal. 14. 20. *Erant qui Cn. Pompejum incuſatum a ſenioribus ferrent, quod manſuram Theatri Sedem poſuiſſet, patrios mores funditus everti per accitam laſciviam &c.*
(9) Plut. pag. 643.
(10) Plut. in Pompejo pag 644. 2 Coſſ. in ſequentem annum, Piſonem Cæſaris ſocerum, & Gabinium, principem inter ejus adulatores.
(11) Plut. pag 630. (12) Plut. pag. 623. D.

benter loquor ipſis Plutarchi verbis, ne maledicus ego etiam videar in Pompejum, & Cæſariaous pariter habear cum Dione: qui mox cum iiſdem, Cæſarisquoque (ut bonum decet hiſtoricum) detegam vitia, & peccata: poſt quam hoc egit Plutarchus, cui ut *βιογράφῳ*, licebat ea ſilere.

7. *Pompeji quidem* ex urbe, *diſceſſum alii inter optima conſilia bellica numerant; ipſe verò Cæſar* (qui vix capta Arimino, urbe exceſſiſſe Pompejum ſenſit) *mirabatur, quod qui munitam inſederat urbem* Brundusium; *copias Hiſpanicas expectaret*, marique polleret; reliquiſſet, & exceſſiſſet Italia. Reprehendit etiam Cicero. * Ipſe re oſtendit Cæſar, magnopere ſe tempus formidare: Numerium enim Pompeji amicum, quem captum habebat, miſit Brundusium, pacem æquis conditiooibus petens (1). Sed adulatoribus nimium Pompejus aures prebuerat, (inquit Plutarchus (2)) qui *multis dictis virum impotentem gloriæ, & ruboris erga amicos, eum impulerunt, ut relictis conſiliis optimis ſuis, ipſorum obſecundaret ſpei & moribus: quod nec navigii gubernatorem, ne dum tot gentium & tantarum copiarum conveniebat, ſummum imperatorem admittere.* Eſto namque, & quidam hominem in præceps proruebaot; an non ipſe Plutarchus, alios multos amicorum audiiſſe dicit, ut copias pararet, ne imparatus a Cæſare, ſi moveret (ut movit) deprehenderetur? Stolidi Ducis ſemper eſt ex animo cootemnere ioimicum, & inermem inveniri, armatum taotum verbis & decretis, poſt datum tempus, & copiam habitam facile comparandi. Tum excedere Italia, eam hoſti relinquere, oblatam pacem & æquis conditionibus, ſpernere, ſolius fatui ſcelus fuit.

8. *Pompejus* (ſubdit & fatetur ipſe Plutarchus (3), *ſimulatque Cæſar, quinque millibus trecentis, unum occupavit Italiæ oppidum* Ariminum, *exceſſit præ metu urbe, aut cum paucis cedens ignare, aut plures falsò conjiciens; exportatiſque liberis ſuis & conjuge, aliis autem civium deſtitutis, fugæ ſe mandavit: quum aut pugnandum pro patria eſſet, aut pax a fortiore accipienda.* * *A Pompejo Cæſar, qua re erat inferior, inde declinavit, ne incommodum acciperet: ubi præſtabat, coëgit ſigna terreſtribus copiis; de ſumma rerum conferentem impingere: protinuſque potitus, eo facto eſt pecunia, commeatibus, mari, quæ illi citra prælium ſuppetebant. Quæ autem prætenditur hic ſatisfactio* (ἀπολόγημα) *ea maximum eſt tanti Ducis crimen.* Novitiumenim *imperatorem, ſtrepitu & acclamationibus in mollitiem & timiditatem conſternatum, tutiſſima relinquere conſilia, non ſit ſane novum, ſed condonandum: Pompeium verò Magnum, cui populus Romanus caſtra, patriam, prætorium, Curiam; perfugas & proditores vocabat illos, qui Remp., Præturam, Conſulatum gerebant: quem nullius cognoverant militem, ſed eum qui omnia ſtipendia, fortiſſimè ſub ſe ipſo compleverat imperatore; quis ferat Favonii & Domitii dicteriis, & ne Agamemnon appellaretur; tandem non expugnatum, ut de imperio & libertate aleam jaceret?* Dio autem in L. Septimium, Gabinium, & alios inſurgit lib. 42. quòd Pompejo apud Peluſium fuga dilapſo, *impie* (ἀνοσίως) *necem ſunt machinati.* Quin Cæſarem ipſum ridet, quod *viſo Pompeji capite illacrymavit, lamentatuſque eſt, & facinus deteſtatus. QUA SIMULATIONE, RISUM MERUIT* (ἐπὶ δὲ δὴ τῷ προσποιήσει, γέλωτα ὠφλίσκανε): *qui nullam aliam ob rem in Ægyptum properaverat, quam ut Pompejum, ſi adhuc ſuperſtes eſſet, conficeret:* ἢ ἵνα αὐτὸν, εἰ περιῆν, προσκατεργάσαιτο.

9. Neque hîc tantum ejus io Cæſarem candor deprehenditur, ſed alibi quoque ſæpe (ſecutus Suetonium alioſque) ubi is illaudanda egit. Io laudibus autem ſequitur & Plutarchum: qui in Cæſare prope majora habet, quam Dio. *At bellorum*, inquiens (4) *quæ dein Cæſar geſſit expeditionumque, quibus domuit Galliam, tempus; quaſi aliud exordium cepiſſet, & aliam vitæ, novarumque actionum eſſet ingreſſus viam;* NULLO EUM, *vel laudatiſſimorum atque ſummorum imperatorum,* INFERIOREM *bellatorem, & ducem oſtendit. Sed ſive cum illo Fabios, Scipiones, Metellos,* ÆQUALESQUE EJUS, *aut paullo ſuperiores, Syllam, & Marium, amboſque Lucullos, vel* IPSUM ETIAM POMPEJUM (minora his dixit Dio, & accuſatur faviſſe Cæſari), *cujus ex omnis generis bellica virtute, ſuperabat gloria Cœlos, conferas;* RES GESTÆ CÆSARIS ANTECELLUNT. *ALIUM, locorum, quibus bellum geſſit aſperitate; ALIUM Provinciæ, quam ſubegit amplitudine; multitudine ALIUM & ferocitate hoſtium, quos ſuperavit; ALIUM morum, quos eicuravit feritate, & immanitate; ALIUM clementia & lenitate in devictos; ALIUM in commilitones munificentia & beneficiis; OMNES verò præliorum & hoſtium interfectorum immenſo numero. Quippe ANNIS NON TOTIS DECEM, geſto in Gallia bello; OPPIDA PLUSQUAM OCTINGENTA vi cæpit; GENTES ſubegit TRECENTAS; SIGNA* diverſis *temporibus contulit cum TRICIES CENTENIS MILLIBUS*: ex quibus *DECIES CENTENA MILLIA in acie interfecit; alterum tantum cepit.* Quod hoc apologema Diooi majus?

10. Hinc videas, utri Imperium magis, Pompejo ne an Cæſari debebatur. Cæſari indubie debebatur, authore ipſo, poſt Cratippum, Plutarcho: & quidem neceſſario, quòd pro eo Deus etiam ſe declaravit. Impius hæc irrideat: non irriſit tamen Plutarchus, etſi Ethnicus, & Cratippus apud eundem. (5) Peripateticus hic philoſophus, cum Pompejo, qui Mitylene ad eum *converſus* (*ille enim ex urbe ad eum viſendum*, poſt cladem *deſcenderat*) *conqueſtus eſt, & cum eo diſputavit nonnihil de Providentia; aſſenſus Cratippus eſt; traduxitque eum ad ſpem meliorem:* NE ACERBUS VEL IMPORTUNUS FORET, REPUGNANDO. *Nam quæſiviſſet tandem Pompejus de Providentia aliquid: ille demonſtraſſet,* PROPTER PERVERSAM REMPUBLICAM, REBUS, PRINCIPATUM UNIUS OPUS ESSE. *Quæſiſſet præterea, qui, & quo proprie ſigno credamus, ſi Cæſarem viciſſes; rectiùs te quam illum fortuna uſurum fuiſſe? Verum* RES DIVINÆ SUO ORDINI RELINQUENDÆ. Hæc Pompejo Cratippus, cui unum erat reliquum, [nec apertius loqui potuit, præſertim his ultimis verbis] dicere Pompejo coram, Monarchiam a Deo Cæſari deſignatam. Plutarchus verò in Bruto, (6) ita locutus eſt: *Cæſaris dominatus, dum conſtitueretur, non parum præbuit negotii adverſariis. Ubi enim victi receperunt, nomen tantum & opinionem apparuit eſſe, factum verò ab illo ſævum, vel tyrannicum extitit nullum; imo rebus ipſis poſcentibus*

(1) Plut. pag.652. E.
(2) Plut. pag 656.
(3) Plut. pag.661. C.
(4) Plut. pag 724. D.
(5) Plut. pag.659.
(6) Plut. pag.1030. B.

bus *UNUM PRINCIPEM*, *leniſſimum quaſi medicum*, *AB IPSO SE DEO OSTENDIT DATUM.* *Quare Cæſarem illico POPULUS ROM. deſideravit*, *FUITQUE INFENSUS ET IMPLACABILIS PERCUSSORIBUS EJUS*. Meliore modò ſane conſilio, quam olim, quum uno tandem Principe opus eſſe feſſæ Reip. idem Populus Rom. rectè perſpexit, ſed male Pompejum hunc judicavit. Tunc enim *multi erant* (1) *qui etiam dicere publice non dubitarent*, *NISI SUMMA RERUM AD UNUM DELATA ESSET*, *deploratam Remp. eſſe : medicumque tolerandum hanc medicinam qui faceret, quam leniſſimum* ; *POMPEJUM SIGNIFICANTES*. Et unum ergo Principem, eumque ab ipſo Deo deſignatum, Cæſarem ; & vidit deinde Roma, & probavit diu, & diu poſtea deſideravit ; Plutarcho teſte rurſus in Bruto etiam : (2) *Enim verò quoniam regi Imperium non ultra poterat a multis, ſed UNUM POSTULABAT RECTOREM : intendens ſcilicet amovere Deus, & ſubducere unum illum, qui potiri rerum valenti* Cæſari *obſtabat* ; *moratus eſt, non illa palma* & victoria Cæſaris, *in Bruti veniret notitiam, quamvis id prope eſſet factum*.

11. *Impie* igitur Brutus, & reliqui conjurati Cæſarem confoderunt, pro quo Deus ipſe tam multis ſignis & portentis, contra omnes alios, Pompejum in primis, voluntatem ſuam oſtenderat : & quem tamdiu ſuſtinuit, malorum Rom. Reip. leniſſimum medicum, & Principem melius, quam privatum. Ingratiſſimus proinde Brutus, qui in virum, cui beneficia tot continua, honores tantos, & vitam ipſam pluries datam, ſervatamque debebat : a quo etiam dum pugionem in eum ſtrinxit, titulo *filii* dictus eſt ; & conſilia, & arma, & manus impias tendere auſus eſt. Atque hæc pro Dionis apologemate ſcribo in Brutum ; cujus quidem res geſtæ traduntur a Poſidonio Apamienſi, *viro* (Strabone teſte) *corruptæ fidei*; ab Emphylo ejus *contubernali* ; a M. Calpurnio Bibulo ejus *vitrico* ; a M. Valerio Meſſala Corvino, qui cum eo in pugna ad campos Philippicos, *militavit*; & a P. Volumnio Eutrapelo, qui *ſecutus* eſt ſemper Brutum. A *Viro corruptæ fidei*; a *contubernali* ; a *vitrico* ; ab ejus *commilitonibus*, quid ſperes, præter mendacia & elogia ? Cæterum, Brutus, (quod nemini obſcurum puto) ſecta fuit *Academicus*, veteris Academiæ ; & Caſſius *Epicureus*, uterque impius & ſine Deo : cum quo hominum genere, nulla ex animo, vel ex apparentia, eſt honeſtas. Quam ob rem, eruditos demiror homines, pro ejuſmodi virtutum dehoneſtamentis, querelas tantas facere in Dionem ; quod pennicillo ſuo, vivas eorum iconas orbi reliquit, velut anathemata impiorum.

12 Atque ex his gradum facio ad Ciceronem, pro quo Grammatici tantum admiratores, & Sophiſtæ adeo excanduerunt. Idolum ſuum ſibi ipſum conſtituerunt ; cuique tantum litant, ſua etiam vota pendunt ; hiſcereque in eloquentiſſimum, ſapientiſſimumque Principem Oratorum Latii, in Demoſthenem Latinum, ex Cicerone Græco, quod ad ejus mores ſpectat & vitia ; piaculum illis eſt, quod ſuum Heroem veluti fœdans, Pyriphlegetonteo ſupplicio luendum eſt. Hinc illa eorum rabies cynica, hinc furor Eumenidum in Dionem, qui eum paululum vellicavit. Plutarchus in *Cicerone*, libera cenſura ipſum perſtrinxit, ut *malignum* in ſalibus, ut *impotentem* in gloria, ut in *corporis* cura *nimium* : Hæc ejus verba (3) : *Urbanitas in facetiis ejus, & in ſalibus hiſce, forenſis viſa eſt & lepida : ſed quum eſſet in ea effuſior, multos offendit, & habitus eſt malignus.* * *Avebat ſupramodum celebrari : tenebat eum perpetuo cupiditas immenſa gloriæ, quæ multa ejus præclara frequenter interpellavit.* * Et alibi (4) : *Fuit in corporis cura, curioſus & nimius.* (ἀκριβὴς καὶ περιττός) Eſto ſit vitium non animi, ſed naturæ quod *Cicero non habebatur vulgo nimium animoſus*. (5) quid de ejus effuſa dicimus jactantia, quæ nemini honeſto viro ferenda eſt ? *Fuit* equidem, inquam cum eodem Plutarcho (6) *ea tempeſtate, auctoritas ejus in civitate, ſumma. Verum invidiam conflavit ſibi, nullo ille quidem flagitio ; ſed quod ſe ipſe laudaret, & celebraret aſſidue, offendit multos.* Et nullum ejus flagitium, iſta dicit Plutarchus ? *Ubique enim, ſive IN SENATU, ſive in CONCIONE, ſive in JUDICIIS, habuit in ore Catilinam, & Lentulum. Libros denique & ſcripta LAUDIBUS complevit SUIS ; jucundiſſimamque & venuſtiſſimam dictionem, odioſam reddidit & ingratam auditoribus, hoc eum, quaſi morbo aliquo, ſemper comitante IMPORTUNITATE.*

13. *Caruit*, non inficior *invidiæ adverſus* antiquos & Græcos vitio ; *Ariſtoteles ei manantis* eſt *flumen auri, ut* Plato, *Jovem. ſi quis vellet, ita dicturum eſſe ; Theophraſtus* ſuæ *deliciæ* ſunt ; *Demoſthenis* orationum probatior, ipſi eſt longiſſima ; cujus amore *Philippicas* dixit, ſuas in M. Antonium orationes. Sed quibus Latinis, aut Græcis ſuparibus non invidit ? quem cum laude debita unquam nominat ? Si excipias Græcum Cratippum, (cui *Peripatetico impetravit a Cæſare jam rerum potito, civitatem Romanam* (7) quod ab eo impenſe laudaretur, invenias fere neminem. Sileo hominis ambitionem, *Cedant arma togæ, concedat laurea linguæ* ; tranſeo immane illud, *O fortunatam, natam me Conſule Romam* ; mitto hiſtoriam ſuam, a ſe, buſtrophedon incepiſſe, deſiiſſe in Romulo ; Num ejus jactantia. & malignitas ferenda eſt, quæ ex ipſo ejus ore prodit in Numatium abſolutum ? *Quum enim aliquando* (8) *Numatio patrocinatus eſſet, atque abſolutus, neceſſarium ille Ciceronis poſtulaſſet Sabinum ; eo prorupiſſe Ciceronem ita ferunt, ut jactaverit : Quid ? an tu ex illo judicio, tua, Numati, evaſiſti innocentia ? an non mea opera, qui multum caliginis, lumini offudi Tribunalis ?* (ἐμοῦ πολὺ σκότος ἐν φωτὶ τῷ δικαστηρίῳ περιχέαντος.) An non idem egit in M. Craſſum ? *Quum pro roſtris*, enim, *M. Craſſum magno populi plauſu ornaſſet, eundemque rurſus, haud magno interpoſito intervallo laceraret probris : ubi ille dixit : An non me ex hoc loco non ita pridem laudaſti ? Ego verò, inquit ; ſed commentandi gratia argumentum infame* (φαύλην) *declamans.* * *Quumque Metellus Nepos ei objiceret, plures ipſum teſtimonio ſuo oppreſſiſſe, quam ſervaſſe patrocinio : Fateor, inquit, plus mihi fidei, quam eloquentiæ eſſe.* En quanta fides, quanta veritas, & juſtitia, in eloquentiſſimo, ſed noxio Cicerone. Juvenes ſectemini etiam in vitiis Ciceronem : Lipſius vos hortatur ; inſurgite in reprehenſores Tullii ; atque utinam in has Syrtes, noſtra tempora, pro Ciceronis tuenda infamia, ſervanda fama, non incidiſſent ! adeo his Ciceronibus abundamus.

14. Sed

(1) Plut. pag. 921.
(2) Plut. pag 1006. E.
(3) Plut Pag. 863. C.
(4) Plut. pag. 864. E.
(5) Plut. pag. 870. C.
(6) Plut. pag. 871. C.
(7) Plut. pag 873. A.
(8) Plut pag. 871. B.

PROLEGOMENA.

14. Sed Satyram Dio ſcripſit in Ciceronem. Q. Fuſius Calenus in Senatu hanc habuit pro Antonio orationem, eſto etiam velis Satyram. Quid in his hiſtoricus Dio peccat? qui alioqui male peccaſſet in arte hiſtorica, & de poſteritate noſtra male meruiſſet, ſi quæ diſplicitura partibus (ut puta hîc Ciceronianis) ſilentio præteriſſet. Vera debet hiſtoricus ſcribere, non ſilere. Sed ſcripſit in ſullonicam Ciceronis; in vanitatem, qua ſe gente Tullia natum haberi ſtuduit; in crura diſtorta cum Fuſio eſt debacchatus; cum Fulvia Antonii uxore, obtruncati Ciceronis vultum ſputibus, linguam acu pupugit; ejus domus & filiæ, vel cum filia, vituperia enudavit & ſilentio non obvolvit. Qui tanta a Caleno exigit, & Dione, æquus velim ſedeat judex, & revolvat animo quanta in viventes, in ſuis paſſim Cicero orationibus jaciat, non jacula, ſed arietes. Verres non Verres, ſed vermis eſt: ipſi grunnit, & ſcelus eſt, non verò ſceleratus, in omnibus & per omnia fœdus vitiis. Quid non debacchatur in Philippicis in Antonium? Quid non in aliis; in quibus homo mordaciſſimus, etiam citra injuriam ſibi illatam, ex ſolo joco, & dicacitate, etiam in amicos irruit? Sed Calenus opponit vitia crurum. Cui illa non erant nota? Vatinius Coſ., *quum humeris ſe Reip. de exſilio reportatum* Cicero, *gloriaretur*: (1) *Unde ergo tibi varices?* exprobavit. Vituperia domus erant publica & notoria; & eorum ipſæ Ciceronis epiſtolæ multa olent. Calenus equidem a defectibus generis, & officii, & patris & filii in hominem inſurgit, quæ aliena erant a cauſa. Vitium hoc fuit temporis, non Caleni. Ipſe Cicero hoc vitio maxime delectatur; qui ab atavis homines in ſuis Orationibus dehoneſtat, fereque ſemper a pueritia deturpat viros magnos, contra quos orat. Quid mirum ergo, ſi Calenus ſuæ ætatis oratores, & ipſum ſecutus eſt Ciceronem, in Invectiva maxima in Ciceronem? Sed mittimus magnum virum, qui ut delectatus eſt, amicos, inimicos, quoſvis ſua mordacitate, non provocatus quandoque, lacerare: ita non mirum ſi mordacis, fœmina tandiu provocata, ſputibus vultum, & acu linguam venenatiſſimam diutius pupugit obſtruncati.

15. Senecam, e re ſit, poſt Ciceronem, prodire cum Dione, qui eum inique creditur lacerare. Lælius Biſciola, non ego, pro Dione in Senecam (quem rectè *æs ſonans, aut cymbalum tinniens* dixeris cum Paulo) perſonabit. Eruditiſſimus hic Mutinenſis e Soc. Jeſu, ſic pro Dione, merita expendit hominis (2) ut ejus hypocriſim, & Philoſophiam ſcenicam & verbalem tantum, non ſileat: ne luxus & avaritia, cum veritatis diſpendio tranſigatur: *Raphaeli Volaterrano (lib. 19. Anthropologiæ, * arduum videtur, inter tot opes Senecæ, delitiaſque hortorum, & rei ſtudium non cupidi* potius ac *LUXURIOSI HOMINIS*, quam *PHILOSOPHI*,* poſſe veſtigia ſervari. Certe Rhodiginus (libro Antiq. lect. XI. cap. 12.) eum perſtringit, quaſi *adulatorem*, ac *mendacem*, propter hæc ipſius verba (lib. Natural. Quæſtionum ſexto, cap. 81.) *Ego quidem* Centuriones duos, quos *NERO CÆSAR UT ALIARUM VIRTUTUM, ITA VERITATIS IMPRIMIS AMANTISSIMUS*, ad inveſtigandum caput Nili miſerat, *audivi narrantes*. Tam *in eo mendacium eſt manifeſtarium*, quam in Plauti Comedia *Mœchus*. Liberemus tamen Senecam ab criminibus: vel quod primis Imperii ſui annis id Nero fecerit: vel quod nemo tam malus, quin aliqua in re bonus: tametſi levis hæc defenſio, cum ſolus hoc Seneca ſcribat; nullum cæteri ſcriptores verbum faciant. *Ambitioſum* illum indicat, quod ſcribit Suetonius cap. 52. Neronis, his verbis: *Liberales diſciplinas*, omnes fere puer attigit; ſed a Philoſophia eum mater avertit, monens, imperaturo contrariam eſſe: a cognitione veterum oratorum, Seneca, quo diutius in admirationem ſui *detineret*. Et narrat Tacitus, Fenium Ruſum, & Soſonium Tigellinum, objeciſſe illi, quod eloquentiæ laudem uni ſibi adſcriberet. Nam & Quintilianus libro X. cap. 1. eundem notat, quod non deſiſteret inceſſere potiores ſe, placere ſe in dicendo poſſe, quibus illi placerent, diffidentem.

16. Rurſus Tacitus lib. Annalium 13. commemorat, P. Suillium, *Senecam ſtudiis inertibus*, & juvenum imperitiæ aſſuetum, *INVIDERE* iis, qui vividam & incorruptam eloquentiam tuendis civibus exercerent, affirmantem. Hic autem ille eſt Suillius, qui ante criminatus fuerat Valerium Aſiaticum, & alios illuſtres Romanos cives, ut lib. XI. acephalo, ipſo initio ſcribitur a Tacito: quem item præpotentem vocat ac venalem, & Claudii Principis amicitià diu proſpere, numquam bene uſum. *Adulatorem* profectò ſe ipſe oſtendit in conſolatione ad Polybiam cap. 35. & 36.; *MIRIFICIS CLAUDIUM CÆSAREM LAUDIBUS* extollens; in *QUEM TAMEN MORTUUM*, *petulanter* inſultat. *Adulatorem* item notant iidem ejus accuſatores, citato 14. libro Taciti; *QUOD CARMINA CREBRIUS FACTITARET*, poſtquam *NERONI AMOR EORUM EVENISSET*. Nam ad poëticam pronum fuiſſe Neronem, loco citato tradit Suetonius; & carmina libenter, & ſine labore compoſuiſſe. Certè Plinius libro epiſtolarum quinto, epiſt. 3. Ariſtoni, *SE EXCUSAT ETIAM SENECÆ EXEMPLO*, *quod verſus pangeret*.

17. *INGENTES* item *OPES CONGESSISSE*, *villas poſſediſſe magnas ac multas*, *DELITIIS ETIAM HORTORUM DELECTATUM*; eorum temporum vicini Tacitus, Plinius, Dio: & ab iis remoti Scriptores, Auſonius, & Xiphilinus Dionis abbreviator, literarum monumentis conſignarunt. Et Auſonius quidem, ita ſcribit in Panegyri: *Dives Seneca*, nec tamen Conſul, arguetur rectiùs, quam prædicabitur, non erudiſſe indolem Neronis, ſed amaſſe ſævitiam. Dio maxima ipſi vitia & ſcelera, quæ ab Auſonio indicantur, appingit: adulterium videlicet cum Agrippina Imperatoris matre; auctorem ejuſdem a filio interfectæ: pullarium item fuiſſe Imperatoris, idque vitium ab eo Neroni inſitum. In hoc tamen mendacium agnoſcunt docti quidam & malignitatem Scriptoris; quando etiam ſtylum acuit in optimos viros, Ciceronem, Brutum, & Caſſium. Quæ vera eſſet defenſio, niſi ferme eadem apud Tacitum libro 13. P. Suillius Senecæ exprobaret, his verbis: *Se Quæſtorem Germanici, illum domus ejus adulterum fuiſſe*. An gravius exiſtimandum, ſponte litigatoris præmium honeſtæ operæ aſſequi, quam corrumpere cubicula Principum fœminarum?

18. Eundem etiam in invidiam vocat, *OB IMMENSAS EJUS DIVITIAS*: *Qua ſapientia, qui-*

H *bus*

(1) Apud Macrob. Saturn. 2. c. 3.

(2) Biſc. ſubſeciv. t. 2. lib. 8. c. 19 pag. 620.

bus Philoſophorum præceptis, *INTRA QUADRIENNIUM Regiæ amicitiæ*, *TER MILLIES SEXTERTIUM PARAVISSET?* Nam & hoc Dio in eo reprehendit: ut jure Badæus lib. 5. de aſſe, ſcribat, fidem ſcriptis ejus & auctoritatem propterea derogari. Si enim ſcripta ejus æſtimentur, nemo unquam animoſius calcaſſe divitias, & pauperiem ſecuram adſtrictiùs eo, amplexus fuiſſe videbitur; prudenter colligens, ſi ſextertium ter millies, quarto jam anno Imperii Neronis quæſierat; quid putandum habuiſſe illum octavo ejuſdem Imperii anno, cum oratione habita, ſe apud Neronem, adverſus calumniatores defendit? At bonis artibus comparaſſe illum dices. Verò: ſi bonæ artes, fœnora ſunt. Fœnoribus magna ex parte locupletatum, idem Suillius, apud Tacitum, eodem libro prædicat. Romæ teſtamentum, & orbos, veluti indagine ejus capi; Italiam & Provincias immenſo fœnore hauriri. At ſibi labore quæſitam, & modicam pecuniam eſſe. Nam & cum *MORERETUR*; *PRÆDIVES, ET PRÆPOTENS*, lib. 15. a Tacito dicitur. De ipſius verò hortis & fundis, Columella lib. 3. cap. 3., & Plinius lib. 14. cap. 4. ſcribunt: & Plinius quidem eum vocat, *PRINCIPEM* eruditionis, & *POTENTIÆ*; quæ poſtremò nimia fuit ſuper ipſum.

19. Addamus Juvenalem Satyra X., qua demonſtrat, nihil eſſe hominibus tutum in hac vita: & *inſidias* parari virtuti, doctrinæ, eloquentiæ, *opibus*, honoribus; quibus non? *EXEMPLO* Caſſii Longini Juriſconſulti, *SENECÆ*, Plautii Laterani, quos Nero ad necem compulit, ut opes eorum invaderet.

> *Temporibus diris igitur, juſſuque Neronis,*
> *Longinum, & MAGNOS SENECÆ PRÆDIVITIS HORTOS*
> Clauſit, & egregias Lateranorum obſidet ædes.

Hic igitur ſe *divitiarum maximum* exemplum proponere juſtiùs debuit, quam Cn. Lentulum Augurem, quem (libro de beneficiis 2. cap. 27.) quater millies ſextertium habere, ſe vidiſſe commemorat.

20. *SIMULATOREM* quoque *EGREGIUM* Tacitus libro 13. oſtendit his verbis: *Secutaque lenitas in Plautium Lateranum, quem ob adulterium Meſſalinæ, ordine remotum, reddidit Senatui; clementiam ſuam obſtringens crebris orationibus, quas SENECA* teſtificando, quam honeſta præciperet, vel cauſa jactandi ingenii, voce Principis vulgabat. Indicat eodem loco odium Neronis in matrem, in Senecam referri ob Actæ libertæ amorem, *donec vi amoris*, inquit, *ſubactus, exueret obſequium in matrem, Senecæque permitteret*. Excuſat Senecam, ſi tamen excuſat, oratio ipſius ad Neronem habita, quam recitat 14. libro Tacitus; cui ſubdole, & diſſimulato egregie odio, ut bonus diſcipulus Nero mox reſpondit, additis orationi fallacibus blanditiis. Hoc breviter Suetonius in Nerone, ita ſcribit cap. 34. *Senecam præceptorem ad necem compulit, quamvis ſæpe commeatum petenti*, *BONISQUE CEDENTI*, *perſanctè juraſſet, ſuſpectum ſe fruſtra; periturum potius, quam nociturum.*

21. *PRODITOREM* etiam, Fabius Romanus Hiſpo, apud Tacitum libro 14. extremo: *Secretis criminationibus incuſat, ut C. Piſonis ſocium. Sed validius a Seneca*, inquit Tacitus, *eodem crimine perculſus eſt: unde Piſonis timor, & orta inſidiarum magna moles, ſed improſpera*. Et lib. 15.: *Natalis totius conjurationis magis gnarus*, & poſt pauca, [60] idem *Natalis prompſit, miſſum ſe ad ægrotum Senecam, ut viſeret, conquereretur que, cur Piſonem aditu arceret? Melius fore, ſi amicitiam familiari congreſſu exercuiſſent. Et reſpondiſſe Senecam, Sermones mutuos, & crebra colloquia neutri conducere: cæterum ſalutem ſuam, incolumitate Piſonis niti. Inimicorum* item *ſuorum odia*, & quas acceperat injurias acerbe perſecutum, *parum philoſopho dignè*, P. Suillii damnatio probat, ut eſt apud Tacitum lib. 13. qui eum, *non ſine invidia Senecæ*, damnatum narrat. Nam & idem Suillius Senecam increpat, ut inſenſum amicis Claudii, *ſub quo*, inquit, *juſtiſſimum exſilium pertuliſſet*. Tum & ſe ipſum ultus eſt libello eo, qui *ludus de morte Claudii* inſcribitur, graphice deſcriptis Claudii vitiis, & ſceleribus: tametſi *adulatorem* ſe oſtendit ejuſdem Claudii, de exſilio ſuo his verbis modeſte ac timide ſcribens: *Nec enim ſic me dejecit, ut nollet erigere; imo ne dejecit quidem, ſed impulſum a fortuna & cadentem ſuſtinuit, & in præceps euntem, leniter divinæ manus uſus moderatione depoſuit.*

22 *Ingratus* item Agrippinæ fuit, ſi verum eſt; ut adnotavimus, auctorem fuiſſe Neroni illius interficiendæ. Nam illa, ut loquitur Tacitus libro 12. *ne malis tantum facinoribus noteſceret, veniam exſilii ipſi Annæo Senecæ, ſimul Præturam impetrat; lætum in publicum rata ob claritudinem ſtudiorum ejus, utque Domitii pueritia tali magiſtro adoleſceret, & conſilius ejuſdem ad ſpem dominationis uteretur: quia Seneca fidus in Agrippinam memoria beneficii, & infenſus Claudio dolore injuriæ credebatur*. Multa ex his, quæ attulimus; quantæ fuerit auctoritatis, & potentiæ Seneca, demonſtrant: & illud, quod Afranium Burrhum, cui vade infenſus erat Nero, in Præfectura detinuit: cujus poſtea *mors* ut ait Tacitus, lib. 14., *infregit Senecæ potentiam: quia nec bonis artibus idem virium erat, altero velut duce amoto: & Nero ad deteriores inclinabat*. Quorum hæ criminationes in Senecam fuerunt, *tanquam ingentes; & privatum ſupra modum evectas opes, adhuc augeret; quodque ſtudia civium in ſe verteret. Hortorum quoque amænitate, & villarum magnificentia, quaſi Principem ſupergrederetur.*

23. Tacitus duobus aut tribus illum verbis defendit, quum bonis artibus uſum fuiſſe commemorat. * Duobus autem locis objecta ſibi vitia Seneca depellit: alter eſt epiſtola 84., quæ initium eſt libri 12. In ea enim ejus frugalitas & parſimonia deſcribitur, præter cætera utitur hac oratione: *Panis deinde ſiccus, & ſine menſa prandium; poſt quod non lavandæ manus: dormio minimum: conſuetudinem meam noſti: breviſſimo ſomno utor, & quaſi vigilo* (ſive ex vetuſto Codice, *interjungo*: ſumpta ab aurigis metaphora) *ſatis eſt mihi, vigilare deſiſſe*, &c. Frigida tamen defenſio; nam de ſe jam ſene loquitur: Alter eſt libro *de vita beata*, quam fortaſſe ſcripſit, ut calumniatoribus reſponderet, qui ob illius opulentiam, invidia rumpebantur. Nam cap. 8. ſibi fuiſſe indicat opes quaſi adventitias, & eo loco, quo ſunt in caſtris auxilia, & armatura levis, ſcilicet ut ſerviant, non ut imperent. Et cap. 9. Voluptates ſibi fuiſſe, quaſi acceſſionem: & cap. 11. quæ ſequatur & pareat, non regat; ut Nomentanum regebit, atque Apicium: & cap. 12: Hæc omnia interpoſuiſſe vitæ, ut ludum jocumque inter ſeria. Addit cap. 15. illa bona fortunæ conſequentia ſummum

mum

Digitized by Google

mum bonum, non conſummantia: maxime verò cap. 17. & ſequentibus, ſibi ipſi objicit, quod item ejus æmuli, qui (ut loquitur) Philoſophiam collatrabant, illi objiciebant. *Quare ergo tu fortius loqueris, quam vivis? Quare ſuperiora verba ſubmittis, & pecuniam, neceſſarium tibi inſtrumentum exiſtimas; & damno moveris; & lacrymas, audita conjugis, aut amici morte, demittis; & reſpicis famam, & malignis ſermonibus tangeris? Quare cultius tibi rus, quam naturalis uſus?* Reſpondet, *conari ſe, non ut optimis par ſit, ſed ut malis melior. Hoc mihi ſatis eſt*, inquit, *quotidie aliquid ex vitiis meis demere*; & ſimilia.

24. Et cap. 18., Philoſophos omnes dixiſſe, non quemadmodum ipſi vixerunt, ſed quemadmodum ipſis vivendum eſſet. Et cap. 20. Licet non præſtent Philoſophi, quæ leguntur; multum tamen præſtant, quod loquuntur, quod honeſta mente concipiunt. Nam etſi paria dictis agerent; quid eſſet illis beatius? Et cap. 21. vulgaria bona, ita contemnenda ab eis, aut mala corporis non exſtimanda, non ne habeant, ſed ne ſolliciti habeant. Et cap. 22. Propterea ſapientem opes habere, quia major materia ſapienti viro ſit, animum explicandi ſuum in divitiis, quam in paupertate. Et concludit, hoc eſſe diſcriminis inter ſapientum divitias, & cupidorum; quod non eundem apud utrumque habeant locum. *Mihi*, inquit, *divitiæ, ſi effluxerint, nihil auferunt, niſi ſemetipſas: tu ſtupebis, & videberis tibi, ſine te relictus, ſi illæ a te receſſerint: apud me divitiæ aliquem locum habebunt, apud te, ſummum. Ad poſtremum, divitiæ meæ ſunt, tu divitiarum.* Et cap. 23. Sapientem habere opes bonis artibus, cupidum malis: hunc ſordidè, aut luxurioſe poſſidere, illum honeſte & magnifice. *HÆC SANE PRÆCLARA, SED FUCATA VITIORUM EXCUSATIO.*

25. Ita bene claudit, ſed enervi nimium & elumbi Eiſciola oratione: qui in Senecam retorquere poterat proprii oris confeſſionem, & num opes, bonis artibus, an malis, oppreſſione, & fœnore enormi, digno ſane, philoſopho, acquiſierat. Exueret proinde ſe Philoſophi perſona, & ſuo vultu prodiret, bonæ philoſophiæ hypocrita, qui tantas opes ideo congerebat, ut everſo Imperio a Nerone; in ſe divitiis, ſcientia, fama diverteret; & a faſcinato populo poſſet emere. Hinc illa ejus conjuratio cum aliis in Neronem; hinc alia multa, de quibus ſupra: quæ *admirator* æternus ejus Lipſius, fruſtra diſſipare contendit. Ni velimus in deplorata cauſa, Stoici, perfidi, & impotentis ad luxuriam, ad avaritiam, ad gloriam; ad jactandum ingenii ſui vires, ſe pro Senecæ operibus, potius quam pro Seneca, exercuiſſe.

26. A Senecæ vita, contraria ſuis geſtis; digrediamur ad Legionem Fulminatricem, pro qua jam tum a Xiphilino Dio male audit apud noſtrates. Pro eo, Criticorum plures ſuum ſtylum ſuperiore capite acuerunt. Nos illis addimus nihil; Sed offerimus Samuelem Baſnagium, (1) qui ſuſcepturus idem hoc argumentum, pro Dione ſic arguit in zelotas ſine Criterio; oppreſſos a præjudiciis:

27. *Ut autem præcipue in arcem traditionis veterum intendamus, quatuor ſunt hic a nobis, diligenter examinanda. Primum fuerit ne in Marci Aurelii exercitu Legio Melitinenſis, quæ Chriſtianis tota conſtaret? Secundo, Legio, fulmineæ nomen adepta fuerit, ob patratum, precibus ejus miraculum? Tertiò, Marcus ne pluviæ, qua cum exercitu recreatus eſt, auxilium Chriſtianis adſcripſerit? Denique, ea de cauſa miſerit ne Senatui literas, UT AB EJUSMODI HOMINIBUS POENAM DIMOVERET?*

28. *Primum quod attinet, (num. 4.) non ii ſumus, qui inficiemur, Chriſtianorum aliquos ad Marci ſigna conveniſſe. Scimus enim ex Tertulliano, militem fuiſſe, qui libero capite, coronamento in manu otioſo, Tribuno reſponderit, CHRISTIANUS SUM. Novimus etiam; imperante Gallieno, Marinum Centurionem Cæſareæ, nobili functum eſſe martyrio. Illud etiam faciles largimur, Chriſtianorum precibus, qui Romanorum in Legionibus militabant, impetratam eſſe pluviam. Quid ni? cum multum valeat deprecatio juſti efficax, Eliſeique orationibus, vallis impleta ſit aqua; cujus penuria maxima erat in exercitu Regum Iſraëlis, Judæ, & Idumæorum. Fidelium potius, quam Marci precibus auxilium pluviæ laboranti exercitui fuit adductum. Quod verò Legio eſſet, quæ tota Chriſtianis conſtaret, in animum quidem noſtrum inducere nequimus. Quippe etſi bellum, licite juſteque geri poſſit: quod eruditè more ſuo oſtendit Grotius* DE JURE BELLI ET PACIS *lib. 1. cap. 2. conſtat tamen Chriſtianos, alienum a militia geſſiſſe animum, quorum mites, placidique mores, cum cruentis armorum exercitiis non congruebant.* * *Neque propria Septimii ſententia hæc eſt. Hoc ipſum ſentit & Origines contra Celſum,* * *Lactantius quoque hoc ſcripto prodidit.* * *Rariſſimi ergo Chriſtiani, Marci in exercitu; quibus tamen abundabat, ſi vel una Legio, Chriſtianis militibus tota conſtabat. Quanto plures exſtabant in manipulis, cohortibus, Legionibus! Quin etiam captu eſt difficillimum, qua ratione Chriſtiani in unam Legionem ſeorſum convenire, aut qua de cauſa? Neque etiam animo complecti valemus, quî fieri potuerit, ut graſſanti, Imperante Aurelio, perſecutioni, ea Legio Chriſtianorum, eximeretur.* * *Eſt ne igitur veriſimile, integram Chriſtianorum Legionem,* * *adeo placide in exercitu egiſſe? Mirari quoque ſubit, quî ſcripſerit Euſebius, hoſtes fuiſſe ſtupefactos ad ſpectaculi novitatem, quod flexis in terram genibus, Legio hæc Chriſtianorum preces funderet: cum eo ſingulis ſaltem dominicis officio, coram hoſtibus defungi debuerit; Hæc ſane fidem a nobis non impetrant. Itaque Tertullianus, non Legionis, ſed CHRISTIANORUM MILITUM, ſemel & iterum mentionem fecit.* * *Aliud verò CHRISTIANI MILITES, aliud Legio Chriſtianorum. Non ſi Chriſtiani milites, Marci in exercitu, ideo & Legio, quæ Chriſtianis tota conſtaret: quod ſi Legio ejuſmodi ſub M. Aurelii Signis non militavit, pars maxima Euſebianæ narrationis, perit funditus.*

29. *Legio hæc Melitina* (n. 5.) *appellatur, quod vocabulum crucem nobis figit animo. Extat columna rotunda in Capitolio, ex qua Baronius triginta nobis Legionum nomina ſuppeditavit:*

I. Nom. Leg. II. Aug. * XII. Fulm. *

De legionibus fuſe ſatis Dio locutus eſt. In quo fruſtra Legio quæreretur, cui MELITINÆ nomen. Itaque proprium Legioni id nomen non fuit. Sic ergo vocatur, quia MELITINAM Præfecturam habitabat, quomodo GALLICA LEGIO, quæ, teſte Dione, Phœniciam incolebat; aut FERREA, quæ Judæa conſiſtebat; illa LEGIO PHOENICIÆ, hæc LEGIO JUDÆÆ, recte vocari potuit. MELITENA regio eſt, cujus non ſemel Strabo meminit (lib. XI.) *AMA-*

(1) Tom. 2. Annal. Politico-Eccleſiaſtic. ad an. Chriſti 174. num. 3.

Digitized by Google

NUS AD EUPHRATEM, ET MELITENA PROGREDITUR, QUA COMMAGENA JUXTA CAPPADOCIA PORRIGITUR. Libro quoque ſequente [12.]: CATAONUM CAMPI, ET MELITENA, CIVITATEM NULLAM HABENT. Ergo Provincia Melitina eſt (quia abſonum dictu, de urbe foret) quæ civitatem nullam habet: (Strabo ſequitur: SED CASTELLA IN MONTIBUS MUNITA, AZAMORA, ET DASTARCUM: in quibus, ad cuſtodiam Provinciæ ea Legio). De eadem & regione Plinius (lib. 6. cap. 3.) CAPPADOCIÆ PARS PRÆTENTA ARMENIÆ MAJORI, MELITINE VOCATUR. Hanc tamen legionem Euſebius in Armenia minori (lib. 8. cap. 6.) collocat: CÆTERUM PAULO POST, QUUM ALII IN MELITINA ARMENIÆ REGIONE, &c. Et de Conſtantio Marcellinus lib. 20. cap. 21. IPSE PER MELITINAM, MINORIS ARMENIÆ OPPIDUM, EDESSAM VENIT. Urbs autem in ea regione nominis ejuſdem nulla: quod etiam patet ex Tabula prima Aſiæ Ptolemæi cap. 7. Errat Stephanus ſcribendo: MELITINA URBS CAPPADOCIÆ, DE QUA STRABO libro XI., quia Strabonis ætate urbs in Cappadocia nulla fuit hoc nomine. Valeſius ab hoc oppido, Legionem ſtatuit fuiſſe vocatam, in quo conſiſtebat: Nos a Præfectura potius, nomen inveniſſe cenſemus.

30. Sane moris erat, Legiones in Provincia potius, quam in urbe una collocari. Sic apud Dionem lib. 55. p. 564. Tertia AUGUSTA in Numidia, Quarta SCYTHICA in Syria; Quinta MACEDONICA in Dacia. Doctiſſimus ille Scaliger: MELITENÆ (inquit Animadv. ad Euſebium pag. 223.) LEGIONIS MEMORIA OMNIS INTERCIDIT, NEQUE UNDE NOMEN ACCEPERIT, SCITUR: qua de cauſa non immerito, Salmaſio pœnas dedit (Plinian. Exercitat. pag. 492. 699.) Hoc ſi advertiſſet Scaliger, non temere pronunciaſſet, aut nullam eſſe Meliteneam Legionem; aut a MELITA dictam eſſe, non a Melitene. Fatendum tamen eſt, cum Legiones a locis in quibus præſidium agebant, appellare moris non fuerit, Euſebium non ſatis accurate ſcripſiſſe, milites Legionis Melitenæ, quæ proprio nomine vocanda fuit. At eo caſu evanuiſſet appellationis myſterium. Quippe ex Dione tenemus, DUODECIMAM LEGIONEM, QUÆ FULMINEA vocabatur, ſedem habuiſſe in Cappadocia, cujus pars eſt Melitene, ſi Plinio fides. Quæ appellatio diu ante Legionem inceſſit, quam Marcus in Quados ex editionem ſuſciperet; ut id nominis ab evocatis cœlo fulminibus, ad delendos hoſtes Romanorum, non ſit adepta. Plures ab eruditis, ea de re exhibentur Inſcriptiones, quarum una eſt obſervatu digniſſima, Trajani temporibus exarata. Q. PETRONIUS C. F. PUB. MODESTUS P. P. BIS LEG. XII. FULM. ET LEG. I. ADJUT. &c. DEDICAVIT. Videantur, Scaligeri in Euſeb Animadv., & Baronii Annales an. 176. num. 18. (1) Cum ergo in Dione, variiſque Inſcriptionibus, unius FULMINEÆ LEGIONIS mentio fiat; cujus nomen bello adverſus Quados a Marco ſuſcepto, eſt longe antiquius, illud quidem admitti nequit, quod tradit apud Euſebium Apollinaris: LEGIONEM IPSAM &c. EXINDE CONGRUO REI MIRACULO, FULMINEAM AB IMPERATORE ESSE COGNOMINATAM. Verò proxima conjectura hæc eſt, Legionis nomen anſam figmento præbuiſſe, de Legione tota Chriſtiana, quæ precibus extorſerit ſuis fulmina, quibus rubente dextera, Deus Quados jaculatus eſt: unde nobilis ille titulus, ortus etiam ſuos habuiſſe credendus eſt.

31. Illud etiam animo ponderemus, crediderit ne Marcus, pluviæ beneficium a Chriſtianis fuiſſe impetratum? Hoc autem credere non poſſumus. Ea religione, qua Marci perfundebatur animus, qua colebat Numina, votis precibuſque fatigavit: quod etiam teſtatur Themiſtius in Oratione ad Theodoſium, hoc titulo: QUÆNAM REGIA MAXIME SIT VIRTUS: ſic enim Jovem compellat ſuum: Te vitæ largitorem hortor, atque oro, ea dextra, quæ nullius ſanguinem fudit. Itaque in Nummis cernitur Imago, vel Jovis, vel Mercurii, Marci precibus annuentis. Jovis pluvii imbres dantis, viſitur effigies, apud Baronium an. 176. num. 24. Nos quoque Pagius docuit, exſtare in Gaza Ludovici Regia nummum argenteum, qui inſcribitur, M. ANTONINUS AUG. TRIB. POT. 28. Viſitur Caput Antonini laureatum. In poſtica: RELIGIO AUG. IMP. VI. COS. III. Cernitur MERCURIUS ſtans, qui dextra pateram, & ſiniſtra caduceum tenet. Debuit tamen Marcus in eo nummo ſcribi, Imp. VII. quod a militibus appellatum eſſe ex Dione ſcimus (2): Denique non Chriſtianorum, ſed Marci oratione, pluviam impetratam eſſe, in Themiſtio legitur: EA PRECE DIVINUM SIBI PLACAVIT NUMEN, AC STATIM SERENITATE FACTA, MAGNA IMBRIUM COPIA, AD MILITAREM SEDANDAM SITIM, ERUPIT. Itaque ea ſpecie orans palmaſque ad ſidera tollens, M. Aurelius depictus fuit, eodem Themiſtio teſte: CUJUS REI, inquit, DESCRIPTAM IN IMAGINE PICTURAM VIDERE ME MEMINI: IN QUA MEDIA IN PHALANGE PICTUS ERAT IMP. MILITES VERO GALEIS IMBREM EXCIPIENTES, DIVINITUS CONCESSO LIQUORE, SITIM EXPLEBANT. Pro Antonino perperam tribuit Themiſtius (orat. 15. pag. 191.) quod ad Marcum pertinebat. Quod ſi Melitinenſis Legionis, palam & publice fuſis orationibus, ruiſſe arduum ethera & pluviam ingentem, Romanorum curas, ſitimque diluiſſe Marcus noviſſet; una & totus ſciviſſet exercitus, univerſuſque Senatus. Eo ne igitur impudentiæ veniſſent ethnici, ut reclamantibus tot teſtibus; precibus Marci, numinumque favori, pluviæ beneficium acceptum referrent? Quid multa? Cum pro impiis ac ſceleſtis, Chriſtianos Marcus haberet; potuit ne ſibi hanc induere perſuaſionem, quod ipſorum commendatione, a cœlo pluviæ munus obtinuerit; cum in animis ſit noſtris hæc notio conſignata: IMPIOS A DEO NON EXAUDIRI? Equidem ſi tanto ſe beneficio, Chriſtianis devinctum eſſe Marcus exiſtimaſſet; ſumma utique ipſos benevolentia non complecti non potuit; cum ab ingrati animi vitio maxime eſſet alienus. Eſt tamen certiſſimum, Chriſtianis longe melius fuiſſe ſub Commodo, Principe nefario, quam ſub Marco Aurelio, optimæ indolis viro: ſecus autem eveniſſet, ob nuper collatum Marco beneficium, cum nullo Commodum peculiari auxilio ſibi conjunxiſſent.

32. Cum

(1) Aliam ſub Hadriano vide in Grutero.

(2) Vidi & ego olim nummum æreum parvæ molis apud Cl. Marchionem Alexandrum Capponium, in quo Jupiter e cœlo, hinc pluit, illinc intorquet fulmina; Marcus in terra palmis ad cœlum ſublatis, orat: Sed deſtructa pene inſcriptio, legi non potuit.

PROLEGOMENA.

32. Cum igitur oſtenſum ſit, neque Romano in exercitu, Chriſtianorum fuiſſe Legionem, neque Marci animum id ſubiiſſe cogitationis, quod a Chriſtianis pluvia ſit impetrata; conſentaneum eſt; nullas Patribus Conſcriptis a Marco literas datas fuiſſe, quibus hoc maximi beneficii Chriſtianis aſcriberet. Quæ res abunde non pertenuibus pateſit argumentis. Poſt exhauſtum bellum Marcomannicum, ſcripta eſt Melitonis Apologia, conſorte jam Imperii Commodo. Quo potius argumento uti Melito debuit, extinguendæ perſecutioni, quam beneficio, quo Marcus a Chriſtianis affectus fuerat, dum una cum exercitu pene ſiti conficiebatur? Quod tamen argumenti non attulit. Dubitetur eruditis, bellum ne cum Quadis geſtum, huic anteceſſerit Apologiæ. At immeritò negatur Athenagoræ Apologiam Marcomannico bello fuiſſe poſteriorem. Quid? meminit ne Athenagoras pluviæ a Chriſtianis impetratæ, ut eo beneficio Marci in memoriam revocato, miſeris undique vexatis, benevolentiam conciliaret? Atqui certè, certoque meminiſſet, Imo ea de re ſcriptas, & ad Senatum literas memoraſſet. Quibus accedat, compoſita cum Germanis pace, ſævam adhuc in Eccleſias ingruiſſe perſecutionem, quam extinguiſſet impetrata nuper a Chriſtianis pluvia: tantique non immemor auxilii Marcus edictis illud ſuis divulgaſſet, compeſcendo furori.

33. Clariſſimo Witſio viſum, ex edictis ejuſmodi, nil emolumenti Chriſtianos percepiſſe, ob plebis, Proconſulumque ſævitiam. Eſt tamen explicandum, qui fiat, exarmatam fuiſſe hanc imperante Commodo ſævitiam, non regnante Marco: cujus tamen edictis, non Cæſaris majeſtas modò; ſed nuper & acceptum a Chriſtianis beneficium, maximam autoritatem incuſſiſſet. Satis ne conſentaneum, Ethnicorum furorem magis ſub Commodo quieviſſe, quam ſub Marco, qui ingens, quod a Chriſtianis ſeſe impetraſſe noverat, beneficium, clavo trabali, & ſuis literis, & memoriæ affixiſſe dicitur. Eſt autem in primis conſiderandum, quod in Gallsarum perſecutione, Marcus Præfecto, a quo conſultus fuerat, reſcripſerit: UT CONFITENTES QUIDEM GLADIO CÆDERENTUR; HI VERO QUI NEGARENT, DIMITTERENTUR INCOLUMES. Euſebius lib. 5. cap. 1. pag. 132. Hæccine Marcus mandaſſet, ſi adjutores adverſus ſitim, Chriſtianos ſe habuiſſe putaviſſet? Sævierint Populi, ſi lubet, graſſati fuerint Proconſules, edicta Marci de extinguenda perſecutione ſpreverint; ſaltem gratus ille Marcus, non reſcripſiſſet, Chriſtianos confitentes, gladio cædendos eſſe. Id tamen decreviſſe liquet: quod literis ejus ad Senatum, de pluvia a Chriſtianis impetrata miſſis, prorſus repugnat.

34. Objiciuntur tamen Marci epiſtolæ, qui ea de reſcripto ad Senatum dato, publice teſtatus eſt. * Si Marci literæ extitiſſent de impetrato a Chriſtianis imbre, vix, ac ne vix quidem, magnam Euſebii in conquirendis ejuſmodi monumentis, diligentiam effugiſſent. Atqui in has literas, Chriſtianorum nemo eſt, qui ſe conjeciſſe oculos ſcripto prodiderit. Non Tertullianus, non Euſebius, imo non Hieronymus. * Dixiſſet ne CHRISTIANORUM FORTE MILITUM PRECATIONIBUS, ſi literas perlegiſſet? Siccine Marcus Senatui ſcripſit? Si verum volumus, in uno Tertulliani teſtimonio innititur Hieronymus, qui ipſiſſima verba ejus, excepto verbo exſtat, quod ſibi collegiſſe videbatur in Tertulliano. Non igitur αὐτοψίᾳ, ſed conjecturis fretus Tertullianus, de Marci datis ad Senatum epiſtolis cogitavit. Senatui quidem ſcripſerat Marcus, teſte Dione, ac quin in literis nominavit ſuis auxilii, quod divinitus acceperat, vix cadit in dubium. Tertullianus ergo Apollinaris, aliique qui impetratum imbrem, Chriſtianorum militum precibus aſſignabant, eo etiam cogitationis venêre, quod Marcus in ſuis ad Senatum epiſtolis, pluviam Chriſtianis referebat acceptam. Quam fovit & conjecturam Legionis Fulmineæ titulus, veluti hoc ex prodigio ortus. Tertullianus quidem facta literarum mentione, ſubinde addit: Qui SICUT PALAM AB EJUSMODI hominibus pœnam dimovit, ita alio modo diſperſis, adjecta etiam accuſatoribus damnatione, & quidem tetriore. (Apologet. c. 5.) Quibus apparet, & promptum eſt, Tertullianum eo mentis veniſſe, hoc decreti fructum eſſe, & impetratæ a Chriſtianis pluviæ, & ſcriptarum Patribus Conſcriptis literarum. Quem tamen ſua fallit ratio. Quæ enim affert Tertullianus deſumpta ſunt Marci ex epiſtola ad Commune Aſiæ. QUOD, SI QUIS ADHUC PERGIT CUIQUAM ILLORUM NEGOTIUM FACESSERE, EX EO QUOD CHRISTIANUS SIT, DELATUS QUIDEM CRIMINE ABSOLVATUR; TAMETSI CONSTET EUM RE IPSA CHRISTIANUM ESSE, DELATOR AUTEM IPSE POENAS LUAT. (Euſebius lib. 4. cap. 3.) Quod reſcriptum bello Marcomannico prius eſt, cum in eo SARMATICUS non dicatur, aut GERMANICUS. Sarmaticus autem poſt debellatos Quados, teſtis eſt Athenagoræ Apologia. Equidem, ſi certum fuiſſet, & a Legione Chriſtianorum, advocatum fuiſſe imbrem, & Marcum hoc ſcripſiſſe Senatui; nunquam narrationi ſuæ colophonem ejuſmodi impoſuiſſet Euſebius (lib. 5. c. 5.) Sed de his quiſque pro ſuo arbitratu ſtatuat. Indicio Euſebium ipſum ea de traditione dubitaſſe, etſi Tertulliani verba immutavit, omiſſo FORTE adverbio, quod habet Tertullianus.

35. Baronius tamen, Pamelius, aliique nonnulli, Marci reſcriptum etiamnum extare arbitrantur. Poſt priorem Juſtini martyris apologiam, addita legitur Marci Imp. epiſtola ad Senatum. Teſtatur Imp. barbarum exercitum, ex omni turba conferta nongentorum ſeptuaginta MILITUM (ita pro MILLIUM) adeſſe. In quintum jam diem, aquam, quod ea defeciſſet, Romanos non cepiſſe. Ad Chriſtianorum, (quorum MAGNUS ERAT IN EXERCITU numerus, invocationem, confeſtim aquam in Romanos frigidiſſimam; in hoſtes verò imminentes, grandinem igneam cecidiſſe. Quocirca ſtatuit Imp., ne hominem ejuſmodi, quod Chriſtianus ſit, accuſare liceat; delatorem ipſum VIVUM COMBURI JUBET. Conſtitutionem hanc ſuam, in Foro Trajani proponi mandat, ut legi poſſit: in Provincias quaſque mittendam curabit VETRASIUS POLLIO PRÆFECTUS. Subditam epiſtolam ipſe fatetur Huetius, adductus Scaligeri rationibus, atque Salmaſii. Titulus quidem PARTHICI non omiſſus eſt, ut perperam ſcripto prodit Scaliger; deſiderantur autem alii tituli, quos in epiſtola Patribus miſſa, Marcus minime prætermiſſet. PATER PATRIÆ. Trib. Pot. Pont. Max. Neque laureatas literas Senatui, Populoque Romano mittebant Imperatores: cum, quæ Marci eſſe dicitur, ſcribatur POPULO ROMANO, ET SACRO SENATUI. Quo vel epitheto, epiſtola falſi coarguitur. Non probatur tamen

Digitized by Google

uen Salmaſio Scaligerana critica, quæ δρούγγων *pro* δρακόντων *repoſuit. De ſuis enim copiis loquitur Marcus, quæ barbarorum multitudine multo minores fuere. Dracones decem erant in unaquaque Legione. Sic* DRACONES SEPTAGINTAQUATUOR, EFFICIEBANT SEPTEM LEGIONES CUM PENE DIMIDIA. *Ex ea verò voce, Salmaſio naſcitur argumentum in epiſtolam. Nam Dracones inter ſigna militaria apud Romanos nondum erant.* DRACONEM VERO' UNUM, MILLE HOMINES SEQUEBANTUR. Atque hæc *Samuel* Baſnagius, non pro Dione, ſed in Legionem Fulmineam, idcirco nuncupatam, & in Epiſtolas Marci ad Senatum Populumque miſſas ex ſuppoſitione, pro Chriſtianis.

36. Adhibeo hæc omnia pro Dione: pro quo breviter dico; ut de miraculo nemini dubitandum, ita ab homine Chriſtiano, non poſſe credi, nec debere credi; ab aliis, quam a Chriſtianis precatoribus impetratum. Eadem perſuaſio pro ſuis, pervaſit Ethnicos; qui Mercurium; qui Jovem ipſum; qui Anuphis artes; qui Marci pietatem obtenderunt. Jactavit tunc quiſque ſuos: ut fit ſæpe, cum hoſtium pro ſe quiſque victoriam jactat. Ethnici cum Dione tunc puto, ſic ſcripſerunt: ſic inde pro noſtris Chriſtiani. Immotæ res permanſerunt apud Idololatras, & nec mirum, nec ſcelus eſt, quod Dio ſic ſcripſit, ut ipſe, & omnes alii non Chriſtiani, traditum apud ſe norant. Summa æquitas iſta jubet, ut noſtris potius credamus, quam alienis: & iniquitas ſumma eſſet, virum honeſtum & probum coarguere, ita ſe gerentem. Noſtri, ex deſiderio, facile, ex fama & rumoribus, (quæ vires acquirunt eundo) ex imperitia populari, ſibi perſuaſerunt, (quod ſine crimine effingebant commentum) *Legionem* id peregiſſe: eamque *ex ſolis conſtantem Chriſtianis: indeque dictam Fulmineam* aut *Fulminatricem.* Et ſub ruinoſis his fundamentis, hinc primò jactatæ, tum fictæ a viro ſimplici & maleſeriato, & ſubdita veris, literæ ut Marci Aurelii ad *Sacrum* Senatum, Populumque Romanum, pro teſtimonio maximi beneficii. Sane qui ſuo abuſus eſt otio, Vitraſium Pollionem, ait, tunc fuiſſe Præfectum Urbi: Pugna illa fuit anno 174., quo tempore ex Coſ. I. ſuffecto, *L.* (vel *T.*) *Vitraſius Pollio*, anno 176. ordinarius II. proceſſit *Conſul cum M. Flavio Apro II.* Coſ. Stylus hominem Græcum olet, non Latinum, & hinc imperitia formularum: hinc ſubſtructiones ineptæ, & *Dracones* illi, qui ſuum hunc hortum Heſperidum tuerentur. In materia religionis, quiſque tuetur ſuam; Dio forte nec audierit, aut ſciverit, quæ inter ſe clanculo dicerent Chriſtiani: Et ſi quis ipſum in ſuos, hæc noſſe, & ſcripſiſſe velit, is abripitur deſiderio; quo ego vellem, non ſolum ut ſcripſiſſet pro Chriſtianis, ſed ut Chriſtum amplexus, indutus eſſet. Unum noto; *circumferri* literas illas dici, a Tertulliano, ab Euſebio, ab Oroſio, a Hieronymo: a nemine verò eorum dici unquam fuiſſe lectas, in ſecundo, tertio, quarto & quinto ſeculo Chriſtiano. Quid inde? non erant lux, ſed tenebræ; & tenebrio fuerit, etiam ille qui eas finxit.

37. Liberato ita Dione ab oppoſitionibus, quas in ipſum eruditiores noſtri peregerunt; teſtaret ab aliis eum patrocinari, quæ in V. Cl. rejecerunt Scaliger & DodWellus. Scaliger ſæpe abripitur ſuo igne: viſum modò in *Drungis* quam male vapulet a Salmaſio: & *fabulam, adventum Cleopatræ in Urbem, dum dicit ad Euſebium, perverſe errat: & merito, licet ſatis acerbe, a Caſaubono* (*ad cap.* 52. Julii Cæſaris, Suetonii) quoque *vapulat.* Non tanti autem ſunt, quæ non probat DodWellus, ut pro iis eluendis hic diutius immorari debeamus. In rebus Trajani, nemo verſatior ſit Dione, qui ejus vitam, primitias ſuorum laborum fecit; ac proinde, pro ejus gloria totus fuit. DodWellus ſæpiſſime hallucinatur; & dum cum Xiphilino dimicat, fingit ſe cum Dione decertare, ut ex hoſte magno, ſed ſubdititio victoriam ſibi canat. Simulat ſe cum Dione pugnare, cum digladiatur cum Xiphilino, qui ejus Epitomen ſupino ſæpe judicio, ea detruncat male, quæ veritati Hiſtoricæ adverſantur. Si hæc tollas, & pauca alia; nihil ſani, aut validi habeas, quæ intorqueas in Dionem. Si ergo cum opponit in ipſum, ei Xiphilini perſonam detrahas; illico, cujus ponderis ſint ejus objectiones tute videris. Nos qui ſuo loco, in notationibus, eorum alia, reliquorumque grammaticorum, expendemus & reſolvemus; modò ad alia properamus, quæ eruditioribus erunt grata.

DIONIS VITA, EX EJUS VERBIS COLLECTA.

C A P. VIII.

Libro 49.

A. U. C. 719. L. Cornificio L. F. & Sex. Pompejo Sex. F. Coſſ.

De Pannonibus dum loquitur; p. 413. B. C. D.

1. TΑῦτα δὲ οὐκ ἀκούσας, οὐδ' ἀναγνοὺς μόνον, ἀλλ' ἔργῳ μαθὼν, ὡς καὶ ἄρξας αὐτῶν οἶδα. Μετὰ γὰρ τὴν ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἡγεμονίαν, τῇ τε Δαλματίᾳ, ἧς ποτε καὶ ὁ πατήρ μου χρόνον τινὰ ἦρξε, καὶ τῇ Παννονίᾳ τῇ ἄνω καλουμένῃ προσετάχθην· ὅθεν ἀκριβῶς πάντα τὰ κατ' αὐτοὺς εἰδὼς γράφω. Quod ego non auditu tantùm, aut lectione, ſed re ipſa cognitum (quum præfuerim videlicet ei nationi) ſcribo. Nam poſt Africæ Præfecturam, Dalmatiæ (quam olim pater quoque meus aliquando adminiſtravit) & Pannoniæ ſuperiori præpoſitus fui, quæ ſcribo explorata *mihi ſunt.* Nomen autem Pannonibus inditum eſt, ex eo, quod tunicas manicatas, e veſtimentis in pannos more indigenarum patrio conſcindant, & conſuant, atque inde ſibi nomen ſumant; Verum, ſive nominis ea eſt ratio, ſive alia; certe quidam Græci, veritatis ignari; Pæones eos vocarunt: quod ipſum equidem nomen antiquum eſt, non tamen iſtius populi; ſed ejus, qui ad montem Rhodopen, & ad ipſam Macedoniam habitant, quæ nunc uſque ad mare pertingit. Τῷ οὖν περ καὶ ἐγὼ, ἐκείνους μὲν Παίονας, τούτους δὲ Παννονίους, ὥσπερ που καὶ αὐτοὶ ἑαυτοὺς, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι σφᾶς καλοῦσι, προσαγορεύσω. Quopropter illos ego Pæonas, hos verò Pannonios nominabo; ſicut & ipſi ſeſe, & Romani eos appellant.

Libro 69.

A. U. C. 871. Hadriano Aug. II., & Claudio Fuſco Salinatore Coſſ.

Locutus de Trajani morte, & ſucceſſione Hadriani, pag. 788. A. B.

2. Ὁ γὰρ πατήρ μου Ἀπρωνιανὸς τῆς Κιλικίας ἄρξας, πάντα τὰ κατ' αὐτὸν ἐμεμαθήκει σαφῶς· Ἔλεγε, δὲ τά τε ἄλλα ὡς ἕκαστα, καὶ ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Τραϊανοῦ, ἡμέρας τινὰς διὰ τοῦτο συνεκρύφθη, ἵν' ἡ ποίησις προεκφοιτήσῃ· ἐδηλώθη δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν πρὸς τὴν βουλὴν γραμμάτων αὐ-

τοῦ

τοῦ· τὰς γὰρ ἐπιστολὰς, οὐκ αὐτὸς, ἀλλ' ἡ Πλωτίνα ὑπέγραψεν· ὅπερ ἐπ' οὐδενὸς ἄλλου ἐπεποιήκει. Apronianus enim pater meus, qui Ciliciæ præfuit, quique res ejus omnes certò novit, mihi ſingula recenſuit; atque illud in primis, mortem Trajani per aliquot dies in occulto fuiſſe, ut adoptio procederet: ejus enim literis non ipſe, ſed Plotina ſubſcripſit: quod in alio nullo negotio ipſe fecerat.

Libro 72. pag. 818.

Anno ab U. C. 934. Commodo Aug. 3. & Antiſtio Burrho Coſſ.

3. Λέγω δὲ ταῦτά τε καὶ τὰ λοιπὰ, οὐκ ἐξ ἀλλοτρίας παραδόσεως, ἀλλ' ἐξ οἰκείας ἤδη τηρήσεως. Hæc autem cæteraque omnia quæ ſequuntur, non ab aliis tradita, ſed a me obſervata notavi. Poſtquam Romam venit (*Commodus*) orationem in Senatu habuit, in eaque meras nugas dixit.] *Aderat ipſe in Senatu Dio.*

Pag. 819. & 820.

Anno ab U. C. 936. Commodo Aug. 4. & Victorino 2. Coſſ.

4. Mortuo Commodo, *fuit qui ſe Sextum* (Quintilium Condianum, Maximi filium) *diceret Pertinaci.* * Τοῦτό τε οὖν αὐτὸς ἤκουσα παρών, καὶ ἕτερον τοιόνδε εἶδον. *Id ipſe præſens audivi; & aliud tale vidi. Eſt Malli, quod oppidum eſt Ciliciæ, oraculum Apollinis &c.* οὐδ' ἔχων αὐτὰ συμβαλεῖν, τῷ πατρὶ συνὼν ἄρχοντι τῆς Κιλικίας, πρὶν πυθέσθαι τούς τε ἀδελφοὺς ὑπὸ τοῦ Κομμόδου, ὃς μετὰ ταῦτα τὸν Ἡρακλέα ἐζήλωσε, τρόπον τινὰ πνιγέντας. *Quam rem ego, quum eſſem in Cilicia cum patre meo, qui ei Provinciæ præerat, non ante potui conjicere, quam fratres a Commodo, qui Herculem poſtea imitatus eſt, quodammodo ſuffocatos eſſe intelligerem.*

Pag. 824. A.

A. U. C. 944. Caſſio Aproniano, & Metilio Bradua II. Coſſ.

5. Γέγονε δὲ καὶ νόσος μεγίστη ὧν ἐγὼ οἶδα· δισχίλιοι γοῦν πολλάκις ἡμέρας μιᾶς ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐτελεύτησαν. Per idem tempus tanta peſtilentia fuit, quantam nunquam ego fuiſſe cognovi: nam uno die Romæ moriebantur, ſæpe numero ad duo millia hominum.

Anno ab U. C. 945. Commodo Aug. 7. & P. Helvio Pertinace Coſſ.

6. Καὶ τέλος ἐν γενεθλίοις τοῖς ἑαυτοῦ, ἡμᾶς τε καὶ τὰς γυναῖκας ἡμῶν, καὶ τοὺς παῖδας, δύο χρυσοῦς, ἕκαστον, ὥσπερ τινὰ ἀπαρχὴν ἐκέλευσεν οἱ ἀποφέρειν. *Natali denique ſuo die*, Commodus, *nobis, uxoribuſque noſtris, liberiſque viritim binos aureos, tanquam primitias aliquas imperavit: idque tributum pendere coëgit.* Pag. 825. B.

7. Ἐνέδυ δὲ, πρὶν μὲν ἐς τὸ θέατρον ἐσιέναι, χιτῶνα χειριδωτὸν σηρικόν, λευκόν, διάχρυσον· καὶ ἐν τούτῳ τε αὐτὸν τῷ σχήματι ὄντα ἠσπαζόμεθα. *Solebat antequam veniret in Theatrum, amictus eſſe tunica manicata ſerica alba aurointerſtincta; eumque hoc habitu amictum ſalutabamus.* Ibid. C.

8. *Bibebat defeſſus in medio certamine, elavato e calice, vino dulci refrigerato, e mulieris manu ſumto, uno hauſtu.* Ἐφ' ᾧ καὶ ὁ δῆμος καὶ ἡμεῖς παραχρῆμα πάντες τοῦτο δὴ τὸ ἐν τοῖς συμποσίοις εἰωθὸς λέγεσθαι, ἐξεβοήσαμεν, Ζήσειας. Καὶ μή μέ τις κηλιδοῦν τὸν τῆς ἱστορίας ὄγκον, ὅτι καὶ τὰ τοιαῦτα συγγράφω, νομίσῃ· ἄλλως μὲν γὰρ οὐκ ἂν εἶπον αὐτά· ἐπειδὴ δὲ πρός τε τοῦ αὐτοκράτορος ἐγένετο, καὶ παρὼν αὐτὸς ἐγὼ καὶ εἶδον ἕκαστα καὶ ἤκουσα καὶ ἐλάλησα, δίκαιον ἡγησάμην μηδὲν αὐτῶν ἀποκρύψασθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτά, ὥσπερ τι ἄλλο τῶν μεγίστων καὶ ἀναγκαιοτάτων, τῇ μνήμῃ τῶν ἔπειτα ἐσομένων παραδοῦναι. καὶ μέντοι καὶ τἆλλα πάντα τὰ ἐπ' ἐμοῦ πραχθέντα λεπτουργήσω καὶ λεπτολογήσω μᾶλλον ἢ τὰ πρότερα, ὅτι τε συνεγενόμην αὐτοῖς, καὶ ὅτι μηδένα ἄλλον οἶδα τῶν τι δυναμένων ἐς συγγραφὴν ἄξιον λόγου καταθέσθαι, διηκριβωκότα αὐτὰ ὁμοίως ἐμοί. Neque verò quiſquam exiſtimare debet, me propterea gravitatem fœdare hiſtoriæ, quod hæc ſcribo: nam quum ea ab Imperatore facta ſint, adfuerimque ipſe præſens, viderimque ſingula, audiverim, & collocutus ſim, non abs re nihil reticendum putavi. Sed ea perinde volui, ac ſi maxima eſſent, apprimeque neceſſaria, poſteris memoriæ prodita relinquere. Itaque cætera, quæ hac ætate facta ſunt, accuratiùs, diligentiuſque perſcribam, quam ſuperiora; partim quod ego eis interfui; partim quod neminem novi alium (ex his, qui aliquid dignum opera tradiderunt) qui ea pari diligentia pertractarit: Pag. 825. E. 826: A.

Pag. 826. D.

9. Poſt eum pugnabant cæteri: ac primo die, ipſe toto ſumpto Mercurii habitu, cum inaurata virga, conſcenſoque ſimili ſuggeſtu, eos omnes inſeriùs commiſit; ὅπερ που καὶ ἐν τέρατος λόγῳ ἔχομεν. Καὶ μετὰ τοῦτο ἐπί τε τὴν συνήθη ἕδραν ἀνῄει, καὶ ἐκεῖθεν τὰ λοιπὰ μεθ' ἡμῶν ἐθεώρει: quam rem nos habuimus loco oſtenti. Poſt revertit in ſellam, in qua ſedere conſueverat; indeque una nobiſcum ſpectabat cætera.

Pag. 127. A.

10. Quatuordecim dierum fuere ſpectacula hujus generis: & quoties ipſe certaret; ἡμεῖς μὲν οἱ βουλευταὶ ἀεὶ μετὰ τῶν ἱππέων συνεφοιτῶμεν * πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις, καὶ ἐπεβοῶμεν τά τε ἄλλα ὅσα ἐκελευόμεθα, καὶ αὐτὸ τοῦτο συνεχῶς· Καὶ κύριος εἶ, καὶ πρῶτος εἶ, καὶ πάντων εὐτυχέστατος, νικᾷς νικήσεις ἀπ' αἰῶνος· Ἀμαζόνιε νικᾷς: itabamus ſemper nos Senatores una cum equitibus: * & tum magna voce dicebamus multa, ut juſſi eramus: illud autem crebrò: Et Dominus es, & primus es & omnium feliciſſimus, æternum victorias vinces: Amazonie vincis. *Lit. C.*

11. Idem Commodus indutus Herculem, pedibus carentes, unum in locum adductos *omnes percuſſit atque interfecit.* Οὕτως ὁ φόβος πᾶσι κοινός, καὶ ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ἦν· ἔπραξε δὲ καὶ ἕτερον τοιόνδε πρὸς ἡμᾶς βουλευτάς, ἐξ οὗ οὐχ ἥκιστα ἀπολεῖσθαι προσεδοκήσαμεν. Στρουθὸν γὰρ ἀποκτείνας, καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀποτεμών, προσῆλθεν ἔνθα ἐκαθήμεθα, τῇ τε ἀριστερᾷ χειρὶ ἐκείνην, καὶ τῇ δεξιᾷ τὸ ξίφος ᾑματωμένον ἀνατείνας· καὶ εἶπε μὲν οὐδέν, τὴν δὲ κεφαλὴν τὴν ἑαυτοῦ σεσηρὼς ἐκίνησεν, ἐνδεικνύμενος ὅτι καὶ ἡμᾶς τὸ αὐτὸ τοῦτο δράσει. Κἂν συχνοὶ παραχρῆμα ἐπ' αὐτῷ γελάσαντες ἀπηλλάγησαν τῷ ξίφει, (γέλως γὰρ ἡμᾶς, ἀλλ' οὐ λύπη ἔλαβεν) εἰ μὴ δάφνης φύλλα ἃ ἐκ τοῦ στεφάνου εἶχον, αὐτός τε διέφαγον, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς πλησίον μου καθημένους διατραγεῖν ἔπεισα· ἵν' ἐν τῇ τοῦ στόματος συνεχεῖ κινήσει, τὸν τοῦ γέλωτος ἔλεγχον ἀποκρυψαίμεθα. Τοιούτων δ' οὖν τούτων γενομένων παρεμυθήσατο ἡμᾶς, ὅτι μέλλων αὖθις μονομαχῆσαι, παρήγγειλεν ἡμῖν ἔν τε τῇ στολῇ τῇ ἱππάδι καὶ ἐν ταῖς μανδύαις ἐς τὸ θέατρον ἐσελθεῖν· ὅπερ οὐκ ἄλλως ποιοῦμεν εἰσιόντες ἐς τὸ θέατρον, εἰ μή τινα τῶν αὐτοκρατόρων τις μεταλλάξειε· καὶ ὅτι ἐν τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ τὸ κράνος αὐτοῦ κατὰ τὰς πύλας, καθ' ἃς οἱ τελευτῶντες ἐκφέρονται, ἐξεκομίσθη. Ἐκ γὰρ τούτων καὶ πάνυ πᾶσι πάντως ἀπαλλαγήν τις αὐτοῦ γενήσεσθαι ἐνομίζετο. Ἀπέθανε γέ τοι, μᾶλλον δὲ ἀνῃρέθη οὐκ ἐς μακράν. *

12. Is timor omnibus erat communis, tam nobis, quam aliis. Fecit autem & aliud hujuſmodi erga nos Senatores, unde vel maxime interitum expectavimus. Occiſo namque ſtruthocamelo, ejuſque capite amputato, acceſſit ad locum, ubi ſedebamus: quumque id caput ſiniſtra, dextra gladium cruentum porrigeret, nihil equidem dixit, ſuum autem caput, renidenti oris geſtu, movit, ut oſtenderet, facturum ſe idem nobis. Quamobrem cum multi riderent, gladio ſtatim occiſi eſſent (quippe non mæror, ſed riſus nos invaſerat) niſi ego folia lauri, quæ habebam ex corona, comediſſem, perſuaſiſſemque cæteris, qui juxta ſedebant, ut & ipſi manducarent: videlicet ut facto oris motu continuo, indicium riſus celaremus. His peractis, magnum nobis ſolatium præbuit, quod quum eſſet rurſus, gladiatorum more pugnaturus; nos equeſtri amictu & penula indutos venire in Theatrum juſſit: quo habitu, nunquam antea, Theatrum ingredi conſueveramus; niſi Princeps e vita deceſſiſſet. Ad illud acceſſit etiam, quod poſtremo die ludorum, galea ejus elata fuit per Portas, per quas efferri ſolent defuncti. Ipſe quidem certe, non multo poſt obiit, vel potius occiſus eſt.

Pag. 828. D.E.

13. Συνέθηκα δ' ἐγὼ τούτων τὴν συγγραφὴν ἐξ αἰτίας τοιᾶσδε. Βιβλίον τι περὶ τῶν ὀνειράτων καὶ τῶν σημείων, δι' ὧν ὁ Σεουῆρος τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν ἤλπισε, γράψας ἐδημοσίευσα· καὶ αὐτῷ καὶ ἐκείνος πεμφθέντι παρ' ἐμοῦ ἐντυχὼν, πολλά μοι καὶ καλὰ ἀντεπέστειλε. Ταῦτ' οὖν ἐγὼ τὰ γράμματα πρὸς ἑσπέραν ἤδη λαβὼν, κατέδαρθον. καί μοι καθεύδοντι προσέταξε τὸ δαιμόνιον, ἱστορίαν γράφειν· καὶ οὕτω δὴ ταῦτα περὶ ὧν νῦν καθίσταμαι, ἔγραψα, καὶ ἐπειδή γε τοῖς τε ἄλλοις, καὶ αὐτῷ τῷ Σεουήρῳ μάλιστα ἤρεσε, τότε δὴ καὶ τἆλλα πάντα τὰ τοῖς Ῥωμαίοις προσήκοντα συνθεῖναι ἐπεθύμησα. Καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔτι ἰδίᾳ ἐκεῖνο ὑπολιπεῖν, ἀλλ' ἐς τήνδε τὴν συγγραφὴν ἐμβαλεῖν ἔδοξέ μοι, ἵν' ἐν μιᾷ πραγματείᾳ ἀπ' ἀρχῆς πάντα μέχρις οὗ ἂν καὶ τῇ τύχῃ δόξῃ γράψας καταλίπω. Τὴν δὲ δὴ θεὸν ταύτην ἐπιρρωννύουσάν με πρὸς τὴν ἱστορίαν, εὐλαβῶς πρὸς αὐτὴν καὶ ὀκνηρῶς διακείμενον, καὶ πονούμενον, ἀπαγορεύοντά τε ἀνακτωμένην δι' ὀνειράτων, καὶ καλὰς ἐλπίδας περὶ τοῦ μέλλοντος χρόνου διδοῦσάν μοι, ὡς ὑπολειψομένης τὴν ἱστορίαν, καὶ οὐδαμῶς ἀμαυρώσοντος, ἐπίσκοπον τῆς τοῦ βίου διαγωγῆς, ὡς ἔοικεν, εἴληχα, καὶ διὰ τοῦτο αὐτῇ ἀνάκειμαι. Συνέλεξα δὲ πάντα τὰ ἀπ' ἀρχῆς τοῖς Ῥωμαίοις, μέχρι τῆς Σεουήρου μεταλλαγῆς πραχθέντα ἐν ἔτεσι δέκα, καὶ συνέγραψα ἐν ἄλλοις δώδεκα. Τὰ γὰρ λοιπὰ ὅπου ἂν καὶ προχωρήσῃ, γεγράψεται. Πρὸ δὲ τῆς τοῦ Κομμόδου τελευτῆς. Cæterum ad componendam hiſtoriam de his rebus, hæc me cauſa impulit. Quum librum de ſomniis & prodigiis ſcripſiſſem, quorum cauſa Severus Principatum ſperabat, eumque editum in lucem, miſiſſem ad Severum, illeque legiſſet, & ad multa reſcripſiſſet commode: literis ſub veſperam acceptis, obdormivi. Tum dormienti mihi imperatum eſt divinitus, ut hiſtoriam conficerem: quamobrem ea, de quibus nunc ago, ſcripſi. Quæ quum ipſi Severo & cæteris placerent maxime, ſtatui illico cætera omnia, quæ ſpectant ad Populum Romanum perſcribere; ac propterea non amplius illa ſeorſum relinquenda, ſed huic hiſtoriæ viſa ſunt inſerenda; ut a principio cuncta, quouſque fortuna ſineret, uno opere præſcripta relinquerem. Nam quum ego gravate hanc confectionem hiſtoriæ reciperem, omninoque labori cedens, eam recuſarem, hæc Dea me confirmavit in ſomnis & recreavit, ſpemque bonam pro tempore ſecuturo fecit, veluti quod ſuperſtitem hiſtoriam meam relicturum, mimeque aboliturum, eſſet. Quam ego Deam vitæ meæ ſortitus ſum inſpectricem, eique me propterea conſecravi. Collegi autem omnia, quæ Populus Romanus geſſit ab Urbe condita uſque ad mortem Severi; eaque collecta decem annorum ſpatio, poſtea duodecim annis compoſui. Cætera enim quemadmodum ſuccedent, perſcribam. Porrò ante mortem Commodi, &c.

Libro 73. pag. 830. C.

A. U. C. 946. Q. Soſio Falcone. & C. Julio Erucio Claro Coſſ.

14. Poſt egreſſus caſtris (Pertinax) nocte in Senatum venit, καὶ ἀσπασάμενος ἡμᾶς, ſalutatiſque nobis, ut quiſque in tanta turba, atque impetu ad eum accedere potuit; pauca in hanc ſententiam dixit: Ego a militibus Imperator appellatus ſum, &c. (quod abdicabat) Hæc quum dixiſſet, ἡμεῖς ἐπῃνοῦμεν αὐτὸν ἀπὸ γνώμης, καὶ ὡς ἀληθῶς ᾑρούμεθα, nos eum collaudavimus ex animo, vereque delegimus.

Pag. 831. C.

15. Ἐχρῆτο δὲ καὶ ἡμῖν δημοτικώτατα. Pertinax nobis utebatur perquam familiariter. * Εἱστία τε ἡμᾶς σωφρόνως: agebat nobiſcum moderata & honeſta convivia. * Erat frugaliſſimus. Quamobrem eum divites & magnifici ridebant: cæteri verò, quibus virtus, luxuria potior erat, *laudabamus*. ἐπῃνοῦμεν.

Pag. 833. B.

16. Uxorem verò ſuam, Auguſtam, aut filium, Cæſarem, καίπερ ψηφισαμένων ἡμῶν (nobis licet decernentibus,) fieri noluit.

Pag. 834. A.

17. Prætoriani cum Læto PP., Q. Soſium Falconem tunc Coſ., quòd genere & opibus pollebat, eligunt Imperatorem. Pertinax ex Oſtia redit, & de his queritur. Μελλόντων δὲ ἡμῶν καταψηφίσασθαι τοῦ Φάλκωνος: *Quum autem nos eſſemus Falconem damnaturi*; ſurrexit Pertinax, atque ita exclamavit: Abſit, ut me tenente Principatum, ullus Senator, vel jure interfici jubeatur.

Ibidem. D.

18. Prætoriani interficiunt Pertinacem, & cum eo Electum, alterum PP., ſuo domino fidum. Ὅθεν ἐγὼ καὶ πρόσθεν ἄνδρα αὐτὸν ἀγαθὸν γεγονέναι νομίζων, τότε δὴ καὶ πάνυ ἐθαύμασα. Quem ego virum bonum, cum eum ſemper exiſtimaveram, tum verò id temporis maxime ſum admiratus.

Pag. 835. D. E. 836. A. B. C.

19. Poſtquam Julianus electus eſt Imp., in Senatum venit, ſtipatus magno Prætorianorum numero; ἵνα καὶ ἡμᾶς, καὶ τὸν δῆμον προσκαταπλήξας προδοῦντα, καὶ αὐτὸν οἱ στρατιῶται τά τε ἄλλα ἐμεγάλυνον, καὶ Κόμμοδον ἐπωνόμαζον. Ἡμεῖς δὲ πυνθανόμενοι ταῦτα, ὥς που ἑκάστῳ διηγγέλλετο, ἐφοβούμεθα μέν. * Καὶ γὰρ ἐγὼ εἷς ἐξ αὐτῶν ἦν, ἐπειδὴ ὑπό τε τοῦ Περτίνακος, τά τε ἄλλα ἐτετιμήμην, καὶ στρατηγὸς ἀποδεδειγμένην, καὶ ἐκεῖνον πολλὰ πολλάκις ἐν δίκαις συναγορεύων τισὶν ἀδικοῦντα ἐπιδεδείχειν. * Οὐ γὰρ ἐδόκει ἡμῖν ἀσφαλὲς εἶναι οἴκοι, μὴ ἐξ αὐτοῦ τούτου ὑποπτευθῶμεν, καταμεῖναι· προσήλθομεν οὐχ ὅτι δεδουλωμένοι, ἀλλὰ καὶ δεδειπνηκότες, καὶ ὠσάμενοι διὰ τῶν στρατιωτῶν, ἐς τὸ βουλευτήριον ἐσήλθομεν, καὶ ἠκούσαμεν αὐτοῦ τά τε ἄλλα ἀξίως ἑαυτοῦ λέγοντος, καὶ ὅτι Ὑμᾶς τε ὁρῶ &c. Μόνος τε γὰρ ἥκω ὁ λέγων, τὸ μὲν ἔξωθεν τὸ βουλευτήριον ὁπλίταις περιεστοιχισάμενος. * καὶ τοῦ συνειδότος ἡμῶν τοῦ περὶ αὐτὸν ἀνεμίμνησκεν, ἐξ οὗ καὶ ἐμισοῦμεν αὐτὸν, καὶ ἐφοβούμεθα. * Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἡμεῖς μὲν ἀπῄειμεν, ὡς αὐτῷ πλαττόμενοι τρόπον τινὰ καὶ σχηματιζόμενοι, ὅπως μὴ κατάφοροι ἐπὶ

ἐν λύπῃ γενώμεθα. Idque faciebat, quo nos, populumque perterritos ſibi adjungeret. Illum enim inter alia magni faciebant milites, & Commodum appellabant. His rebus cognitis, nos, ut cuique nuntiatum eſt, in timorem Juliani, militumque venimus; & maxime ii quibus aliquid cum Pertinace neceſſitudinis intercedebat. Fui & ego ex eorum numero: me enim Pertinax, præter alios honores, quos mihi tribuerat, etiam Prætorem deſignaverat: Julianum verò, ſæpe in cauſis agendis, quum patrocinium aliquorum ſuſcepiſſem, oſtenderam, injuſtè agere. Tamen, quod tutum non videbatur eſſe, domi remanere (Pag. 836. A.) ne propterea in ſuſpicionem veniremus; non ideo ſervilibus animis prodivimus, ſed ante cœnati, per medios milites perrumpentes, introivimus in Senatum. Ibi Julianum multa digna ſe dicentem audivimus; atque illud in primis: Video vos, &c. Solusque ad vos veni, ut ea quæ mihi ab illis data ſunt, confirmetis. Solum enim ſe veniſſe dicebat is, qui & foris, Curiam univerſam militibus armatis circumſepſerat, & in ipſo Senatu complures habebat. Etiam nos conſcientia de rebus ſuis admonebat, unde tam odium, quam metus ipſius in nobis excitabatur. Hoc modo quum Imperium, Senatus etiam Conſulto ſtabiliviſſet, in Palatium proficiſcitur, &c. Poſtridie ejus diei nos ad eum venimus, ſimulantes, & diſſimulantes multa, ne mærere videremur.

Pag. 837. A.

20. Julianus occupato hoc modo Imperio, res agere cœpit libero homine indignas, θωπεύων τὴν βουλὴν, καὶ τοὺς τι δυναμένους, blandiri Senatui, & potentiſſimis quibuſque, multa eis promittere & largiri*. τό τε σύμπαν, οὐδὲν ὅ τι οὐκ ἐπὶ θεραπείᾳ ἡμῶν ἐποίει. οὐ μέν τοι καὶ πιθανὸς ἦν. Poſtremo nihil prætermittere, quod ad nos demerendos, delinendoſque ſpectaret. Sed nemo noſtrum ei fidebat.

Ibid. E.

21. *Severus interea dum tendit Romam:* His rebus cognitis Julianus hoſtem (Pag. 838. A.) Severum dicit, auctoritate Senatus; comparatque ſe ut cum eo pugnet. Romæ autem per eos dies, tanquam in hoſtili; nihil aliud, quam caſtra fuit.* ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ γέλως ἡμᾶς ἐλάμβανεν, ac nos interdum riſum vix tenebamus; quod Prætoriani nihil ſuo facerent dignum nomine. * Μάλιστα δ᾽ ἐγελῶμεν, Præſertim autem ridebamus, quod Palatium cancellis & januis validis muniebat.

Ibid. D.

22. *Ubi autem in Italiam intrat Severus, & capit Ravennam:* Συγκαλέσας ἡμᾶς ὁ Ἰουλιανὸς, κοινωνὸν αὐτῷ τῆς ἀρχῆς ἐκέλευε τὸν Σεουῆρον ψηφίσασθαι: Julianus nos convocat, jubetque, ut Severum ſibi ſocium in Imperio decernamus.

23. *Severus ſcribit Prætorianis, ne timeant, ſed ut interfectores Pertinacis, ſibi tradant: hi ſic gerunt, deque re Silium Meſſalam Conſulem (ſuffectum indubie Soſio Falconi) monent.*

Ibid. E.

24. Καὶ ὃς συναγαγὼν ἡμᾶς ἐς τὸ Ἀθήναιον.* καὶ τοῦ τε Ἰουλιανοῦ θάνατον κατεψηφισάμεθα, καὶ τὸν Σεουῆρον αὐτοκράτορα ὠνομάσαμεν, τῷ τε Περτίνακι ἡρωϊκὰς τιμὰς ἀπεδώκαμεν. Hic Conſul nos in Templum Minervæ convocat, * & nos Juliano damnato capitis, Severum Imperatorem appellavimus, & Heroicos honores reddidimus Pertinaci.

Libro 74. Pag. 840. A.

25. *Severus Romam ingreditur:* Καὶ προσιὼν ἡμῖν ἐν κόσμῳ τιμήματι: Nos quoque aderamus ornatu Senatorio.

Pag. 841. D.

26. *Severus ſolennes Pertinaci exequias celebrat, hic a Dione deſcriptas.* Subſequebantur equites ac pedites armati, certatoreſque equi, atque ea quæ ad parentandum pertinebant: quæ ab ipſo Principe, καὶ ἡμῶν αἵ τε γυναῖκες ἡμῶν, & a nobis, uxoribuſque noſtris, & a clariſſimis equitibus ac populis, & a Collegiis Urbis miſſa fuerant.

27. E. *Orationem Severus habet:* Ἡμεῖς δὲ πολλὰ μὲν καὶ διὰ μέσου τῶν λόγων αὐτοῦ ἐπεβοῶμεν, τὰ μὲν ἐπαινοῦντες, τὰ δὲ καὶ θρηνοῦντες τὸν Περτίνακα· πλεῖστα δὲ, ἐπειδὴ ἐπαύσατο· καὶ τέλος μελλούσης τῆς κλίνης κινηθήσεσθαι, πάντες ἅμα ὠλοφυράμεθα, καὶ πάντες ἐπεδακρύσαμεν· κατεκόμισαν δὲ αὐτὴν ἀπὸ τοῦ βήματος οἵ τε ἀρχιερεῖς, καὶ αἱ ἀρχαὶ, αἵ τε ἐνεστῶσαι, καὶ αἱ ἐς νέωτα ἀποδεδειγμέναι, καὶ ἱππεῦσί τισι φέρειν ἔδοσαν. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πρὸ τῆς κλίνης προήειμεν, καί τινες ἐκόπτοντο, ἕτεροι πένθιμόν τι ὑπαυλούντων· ὁ δ᾽ αὐτοκράτωρ ἐφ᾽ ἅπασιν εἵπετο· καὶ οὕτως ἐς τὸ Ἄρειον πεδίον ἀφικόμεθα *ex Foro Romano.* Quumque oraret, crebro exclamatum a nobis eſt, partim laudantibus, partim lugentibus Pertinacem: ſed oratione habita, multo magis. Ac tandem, quum lectum de loco, in quo erat, moveri oporteret, omnes ſimul lamentati ſumus, ac flevimus. Lectum tulere a Tribunali Pontifices & Magiſtratus, non modò qui tum erant, ſed etiam ii, qui fuerant in ſequentem annum deſignati; eundemque poſtea tradidere nonnullis equitibus, ut ferrent. Pars noſtrum lectum ante ibat, & nonnulli plangebant, alii lugubre quiddam ſubmiſſe tibiis accinebant. Imperator poſtremus ſequebatur: ac ita in Martium campum venimus.

Pag. 842. A.

28. Quo facto Imperator tribunal conſcendit; ἡμεῖς δὲ ἡ βουλὴ, πλὴν τῶν ἀρχόντων, ἐπὶ ἰκρίων, ὅπως ἀσφαλῶς τε ἅμα καὶ ἐπιτηδείως τὰ γιγνόμενα θεωρήσωμεν· οἱ δὲ ἄρχοντες &c. Nos Senatores, exceptis Magiſtratibus, in tabulata conſcendimus, ut tuto ſimul, & commode ſpectaremus ea, quæ gererentur. Magiſtratus verò &c.

Pag. 847. D. *A. U. C. 949.*

Cn. Domitio Dextro II. & L. Valerio Meſſala Thraſea Priſco Coſſ.

29. *Poſt tres annos obſidionis, Byzantium a Severo capitur, & multatur etiam in mœnibus. Tunc ait Dio:* Καὶ εἶδον ἐγὼ τά τε τείχη πεπτωκότα, ὥσπερ ὑπὸ ἄλλων τινῶν, ἀλλ᾽ οὐχ ὑπὸ Ῥωμαίων ἑαλωκότα· ἐτεθεάμην δὲ αὐτὰ καὶ ἑστηκότα καὶ ἤκουσα αὐτῶν ἦ λαλούντων. Ego quidem mœnia ita diruta ſpectavi, ac ſi a quibuſvis aliis, non a Romanis dejecta eſſent. Videram autem ea quum adhuc ſtarent, eorumque ſonitum audieram, quem edebant.

Pag. 850. A.

Libro 75.

30. *Incipit bellum inter Severum & Albinum.* Συγκινουμένης οὖν διὰ ταῦτα τῆς οἰκουμένης, ἡμεῖς μὲν οἱ βουλευταὶ ἡσυχίαν ἤγομεν, ὅσοι μὴ πρὸς τοῦτον ἢ ἐκεῖνον φανερῶς ἀποκλίναντες, ἐκοινώνουν σφίσι καὶ τῶν κινδύνων καὶ τῶν ἐλπίδων· ὁ δὲ δῆμος οὐκ ἐκαρτέρησεν, ἀλλ᾽ ἐκφανέστατα κατωδύρετο. Ἦν μὲν γὰρ ἡ τελευταία πρὸ τῶν Κρονίων ἱπποδρομία· καὶ συνέδραμεν ἐς αὐτὴν ἄπλετόν τι χρῆμα ἀνθρώπων. Παρῆν δὲ καὶ ἐγὼ τῇ θέᾳ διὰ τὸν ὕπατον φίλον μου ὄντα, καὶ πάντα τὰ λεχθέντα ἀκριβῶς ἤκουσα· ὅθεν καὶ γράψαι τι περὶ αὐτῶν ἐδυνήθην. Quas ob cauſas toto terrarum orbe commoto; nos quidem Senatores quieſcebamus; quotquot nec dum

alterutrius in partes, diſceſſione palam facta, cum eis in periculorum & ſpei ſocietatem, non veniebamus: Populus autem teneri non poterat, quin hoc malum palam deploraret. Nam quum eſſet ante Saturnalia, poſtremus ludorum Circenſium dies, ad quos maxima hominum multitudo confluxerat; cui ſpectaculo & ego interfui, Conſulis amici mei cauſa, audivique diligenter omnia, quæ tum dicta ſunt, ita ut potuerim aliquid de iis certo ſcribere &c. Ταῦτά τε οὖν ἔτι καὶ μᾶλλον ἡμᾶς ἐτάραττε, * Ὁ δὲ δὴ μάλιστα θαυμάσας ἔχω, ψεκὰς ἐν αἰθρίᾳ ἀργυροειδὴς ἐς τὴν τοῦ Αὐγούστου ἀγορὰν κατερρύη· φερομένην μὲν γὰρ αὐτὴν οὐκ εἶδον, πεσούσης δὲ αὐτῆς ᾐσθόμην, καὶ χέρματά τινα ἀπ' αὐτῆς χαλκᾶ κατηργύρωσα· ἃ καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας τὴν αὐτὴν ὄψιν εἶχε· τῇ γὰρ τετάρτῃ, πᾶν τὸ ἐπαλειφθὲν αὐτοῖς ἠφανίσθη. Nos quidem hæ res magis etiam turbabant, & quod * cœlo ſereno pluvia rori ſimilis, colorisque argentei, in Forum Auguſti defluit: quam ego etſi non vidi, quum caderet; tamen ut ceciderat, ſenſi: eaque ita ac ſi eſſet argentum, oblivi nummulos aliquot æreos, manſitque is color tres dies; quarto verò die, quidquid oblitum fuerat, evanuit.

Pag. 853. A.

A. U. C. 950. Ap. Claudio Laterano, & M. Mario Titio Rufino Coſſ.

31. *Victo Albino.* Λέγω δὲ οὐχ ὅσα ὁ Σεουῆρος ἔγραψεν, ἀλλ' ὅσα ἀληθῶς ἐγένετο. Non enim ea cuncta refero, quæ ſcripſit Severus, ſed ea quæ verè conſtat eſſe facta.

32. B. Ἔτι μᾶλλον ἡμᾶς τε καὶ τὸν δῆμον, οἷα ἐπέστειλεν, ἐξεφόβησεν. * μάλιστα δ' ἡμᾶς ἐξέπληξεν, ὅτι τοῦ τε Μάρκου υἱὸν, καὶ τοῦ Κομμόδου ἀδελφὸν ἑαυτὸν ἔλεγε, τῷ τε Κομμόδῳ, ὃν πρώην ὕβριζεν, ἡρωικὰς ἐδίδου τιμάς· * C. καθαπτόμενος τῆς βουλῆς, ὡς οὐ δικαίως ἐκεῖνον ἀτιμαζούσης, εἴ γε καὶ αὐτῆς οἱ πλείους αἴσχιον βιοτεύουσιν. Tum verò multò magis, nos populumque per literas perterruit. * Præcipue quoque nobis timorem incuſſit, quum ſe Marci filium, & Commodi fratrem dixit: & Commodo, (in quem antea contumeliosus fuerat) heroicus honores dedit *: tangens Senatum, quod immerito eum notaſſet ignominia: Præſertim, inquit, cum plerique ex vobis multo vivant turpius.

Pag. 856. B. C.

33. Ἐγὼ δὲ τὰ μὲν ἄλλα τὰ τῆς Αἰγύπτου οὐδὲν δέομαι γράφειν· ὃ δὲ δὴ περὶ τοῦ Νείλου πολλαχόθεν ἀκριβώσας ἔχω, δικαιότατός εἰμι εἰπεῖν· Ἐκ γὰρ τοῦ Ἄτλαντος τοῦ ὄρους σαφῶς ἀναδίδοται· τοῦτο δέ ἐστιν ἐν τῇ Μακεννίτιδι παρ' αὐτῷ τῷ Ὠκεανῷ πρὸς ἑσπέραν, * &c. D. Καὶ θαυμάσῃ μηδεὶς, εἰ τὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἄγνωστα ἐξευρήκαμεν· πλησίον γὰρ οἱ Μακεννῖται τῇ Μαυριτανίᾳ τῇ κάτω οἰκοῦσι, καὶ πολλοὶ τῶν ἐκεῖ στρατευομένων καὶ πρὸς τὸν Ἄτλαντα ἀφικνοῦνται. Mihi non eſt neceſſe ſcribere cætera, quæ ad Ægyptum pertinent: quamquam ea, quæ de Nilo multis habeo rationibus perſpecta atque cognita, jure poſſum referre. Is ex monte Atlante certò fluit; qui mons eſt in Macennitide, non longe ab Oceano, qua parte ſpectat ad occaſum Solis. * Neque verò mirari quiſquam debet, ſi nos ea diximus, quæ ſunt a veteribus Græcis ignorata. Nam Macennitæ propter Mauritaniam interiorem habitant, multique ex iis, qui illic militant, ad Atlantem perveniunt. *Cauſam ſcientiæ attulerit Dio; quòd ipſe Proconſ. fuerat Africæ, & hæc etiam, a militibus Macennitidis ipſe cognoverat. Hæc male abſcidit Xiphilinus Epitomator.*

Pag. 857. A.

A. U. C. 955. L. Septimio Severo Aug. III., & M. Aurelio Antonino Aug. Coſſ.

34. *P. P. Fulvius Plautianus* ἀνθρώπους ἑκατὸν εὐγενεῖς Ῥωμαίους ἐξέτεμεν οἴκοι· καὶ τοῦτο οὐδεὶς ἡμῶν πρὸ τοῦ τελευτῆσαι αὐτὸν ᾔδεσαν· * ὅπως ἡ Πλαυτίλλα ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ (ἣν ὁ Ἀντωνῖνος μετὰ ταῦτ' ἔγημε) τήν τε τῶν εὐνούχων, τήν τε ἄλλην θεραπείαν ἔχῃ. B. Καὶ εἴδομεν τοὺς αὐτοὺς ἀνθρώπους εὐνούχους τε καὶ ἄνδρας, πατέρας τε καὶ ἀόρχεις, ἐκτομίας τε καὶ πωγωνίας. * D. Τῶν δὲ δὴ τοῦ Πλαυτιανοῦ ἀπορρήτων, οὐδεὶς οὐδὲν ἠπίστατο· τήν τε θυγατέρα αὐτοῦ τῷ υἱεῖ ἐμνήστευσε, * ὕπατόν τε ἀπέδειξε· καὶ διάδοχον τῆς αὐταρχίας, ὡς εἰπεῖν, ἔχειν εὔξατο. * E. ὥστε δεηθείς ποτε ἐν τῇ Νικαίᾳ τῇ πατρίδι μου κεστρέων, οὓς ἡ λίμνη μεγάλους ἐκτρέφει, παρ' ἐκείνου μετεπέμψατο: Centum cives Romanos ingenuos domi caſtravit: quod nemo noſtrum ante, quam ipſe moreretur, intellexerat; * ut Plautilla ejus filia (quam poſtea Antoninus uxorem duxit) haberet magnum eunuchorum famulatum. Nos quidem eoſdem homines; eunuchos, maritos, patres, privatus teſtibus, exſectos, & barbatos vidimus. * Arcana Plautiani ſciebat nemo. Hujus filiam Severus filio ſuo, in matrimonium dedit; * ipſumque Plautianum deſignavit Conſulem: quem fere cupiebat, ſucceſſorem Imperii relinquere. * Itaque, quum aliquando Nicææ, quæ mea eſt Patria, mugilem poſtulaſſet (quos maximos ille fert lacus (miſit, qui a Plautiano, peterent.

Pag. 858. C. D.

35. Severus iniquo animo ferens, tantam ſtatuarum multitudinem *factam Plautiano*, conflare quaſdam, ex iis cœpit. Qua de cauſa rumor fuit in pleriſque civitatibus, Plautianum dignitate dejectum eſſe, & penitus periiſſe: multique ſtatuas ejus conciderunt, de quibus poſtea ſupplicium ſumptum eſt. Fuit in eorum numero Racius Conſtans, vir clariſſimus, qui Sardiniæ præerat. Ἀλλ' οὐ χάριν τούτου ἐμνήσθην, ὅτι τοῦ ῥήτορος, ὃς τοῦ Κωνσταντος κατηγόρησε, καὶ τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις εἰπόντος, Θᾶσσον ἂν τὸν οὐρανὸν συμπεσεῖν, ἢ Πλαυτιανόν τι ὑπὸ Σεουήρου παθεῖν, καὶ μᾶλλον ἂν εἰκότως ἐκείνῳ τῷ λόγῳ, εἴπερ τι τοιοῦτον ἐλέχθη, πιστεῦσαί τινα· Ταῦτα τοῦ ῥήτορος εἰπόντος, καὶ προσέτι καὶ αὐτοῦ τοῦ Σεουήρου νεανιευσαμένου πρὸς ἡμᾶς τοὺς συνδικάζοντας αὐτῷ, καὶ εἰπόντος, ὅτι ἀδύνατόν ἐστι κακόν τι ὑπ' ἐμοῦ Πλαυτιανῷ γενέσθαι, οὐκ ἐνιαύτισεν αὐτὸς ὁ Πλαυτιανὸς, ἀλλ' ἐσφάγη. * Ejus ego cauſa mentionem horum feci, quod quum orator, qui Conſtantem accuſavit, multa dixiſſet; atque illud in primis: Cœlum ruere citius poſſe, quam Plautiano damnum a Severo inferri; potiuſque verbis illis non abs re (ſi quid ejuſmodi dictum eſſet) fidem habendam: Hæc ergo quum orator ille protuliſſet, ac præterea Severus ipſe juvenili more ludens, ad nos, qui cum eo judices hujus cauſæ eramus, dixiſſet: Fieri non poteſt, ut a me, Plautiano mali quid accidat: attamen ab illo tempore, annum non complevit hic ipſe Plautianus, ſed eſt occiſus, omneſque ejus ſtatuæ ſunt diſſipatæ. *Sane, Racius Conſtans, bis Coſſ. in exſilium pulſus eſt.*

Libro 76. pag. 859. B.

A. U. C. 957. L. Fabio Septimio Cilone 2., & Annio Libone Coſſ.

36. Eodem anno celebratæ ſunt nuptiæ Antonini filii Severi, & Plautillæ filiæ Plautiani. Is tantum

tum

tum filiæ ſuæ dedit, quantum Reginis quinquaginta ſatis fuiſſet; quæ omnia per Forum vidimus (εἴδομεν) comportari in Palatium; in quo nobis epulatum eſt (εἱστιάθημεν δὲ ἐν αὐτῷ) partim regio, partim barbarico more: quum non cocta dumtaxat omnia, quæ adponi ſolent, ſed etiam cruda, vivaque fercula quædam acciperemus. (λαβόντες) *Septiduum hoc epulum perduravit.*

Pag. 860. C.

37. Per eos dies reſplenduit in monte Veſuvio ignis maximus, tantique mugitus exſtitere, ut Capuam uſque audirentur: in qua civitate ego quoties moror in Italia, habitare ſoleo: ἐν ᾗ ὁσάκις ἂν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ οἰκῶ, διάγω. Nam eum locum mihi delegi certis de cauſis, ſed preſertim, ut haberem otium, quod vacuus a curis moleſtiiſque urbanis, in ſcribenda hac hiſtoria, conſumeretur. Τοῦτο γὰρ τὸ χωρίον ἐξειλόμην, τῶν τε ἄλλων ἕνεκα, καὶ τῆς ἡσυχίας ὅτι μάλιστα, ἵνα σχολὴν ἀπὸ τῶν ἀστικῶν πραγμάτων ἄγων, ταῦτα γράψαιμι.

Pag. 862. B.

38. *Ubi ab Antonino Plautianum occidi juſſum eſt; delicti examen a Severo Senatui committitur.* Dein eos, qui conſilium, & inſidias Plautiani indicaverant, omnia jubet ad nos referre. Πάνθ' ἡμῖν εἰπεῖν ἐκέλευσεν.

E.

39. *Evodus Antonini educator, pro eo ſe examinat.* Quumque nos Evodo quaſdam decerneremus laudes (ψηφιζομένων δὲ ἡμῶν ἐπαίνους τινὰς τῷ Εὐόδῳ) Severus vetuit his verbis: Turpe eſt ejuſmodi quid de viro Cæſariano in S. C. Veſtro (ἐν δόγματι ὑμῶν) perſcriptum eſſe.

Pag. 863. D. E.

A. U. C. 959. M. Nummio Cejonio Albino, & Fulvio Æmiliano Coſſ.

40. *Poſt ludos gladiatorios.* Poſthæc, exitum habuerunt ea, quæ ad Apronianum pertinent, ſane audita perquam nova, & inſolentia. Accuſatus eſt enim, dictum olim fuiſſe, nutricem ejus per quietem, vidiſſe eum regnaturum; ipſumque ob eam cauſam magicis artibus uſum eſſe. Quamobrem abſens (præerat enim Aſiæ) condemnatus eſt. Quumque legerentur in Senatu quæſtiones, quæ in ipſum eſſent habitæ; ſcriptum invenimus quendam habendæ quæſtioni adeſſe juſſum, interrogaſſe: Quis narraviſſet ſomnium. (ἀναγινωσκομένων οὖν ἡμῖν τῶν βασάνων, τῶν περὶ αὐτοῦ γενομένων) quiſve audiviſſet? tum verò illum interrogatum, præter alia reſpondiſſe, viſum ab ſe quendam Senatorem calvum, qui tunc introſpectaſſet. Id ubi nos audivimus, valde conterriti fuimus. (864. A.) ἀκούσαντες δὲ τοῦθ' ἡμεῖς ἐν δεινῷ πάθει ἐγενόμεθα.

41. Neque enim ille nomen cujuſquam dixerat, neque Severus ſcripſerat. Hoc autem metu correpti fuere etiam ii, qui nunquam Apronianum convenerant: neque ſolum calvi, ſed etiam recalvaſtri: noſtrumque ſatis confidebat nemo, καὶ ἐθάρσει μὲν οὐδείς, niſi qui valde comati erant. Quumque illum cuncti conſpiceremus, περιεβλέπομεν; primò rumor erat, hunc eſſe, mox alium. Ego quidem, quamquam eſt pertidiculum, tamen non reticebo id, quod mihi tum accidit: rantam enim mihi hæc res attulit perturbationem, ut ſtatim capillos capitis mei requiſiverim, eoſque manu attrectaverim: οὐκ αἰσχυνοῦμαι τὸ τότε μοι συμβὰν, εἰ καὶ γελοιότατόν ἐστι· τοσαύτῃ γὰρ ἀμηχανίᾳ συνεσχέθην, ὥστε καὶ τῆς κεφαλῆς τὰς τρίχας τῇ χειρὶ ζητῆσαι: Idemque ab aliis multis factum eſt. In primis obſervabamus, ἀπεωρῶμεν, eos qui calvi eſſe videbantur, quaſi in illos periculum noſtrum rejiceremus: idque fecimus antequam legeretur, illum Senatorem calvum, indutum fuiſſe veſte purpurea. Nam poſtquam id recitatum eſt, omnes in Bæbium Marcellinum oculos conjecimus. ἀπείδομεν. Is enim tum Ædilis fuerat, ac maxime calvus erat, &c. Quo facto a nobis collaudato. (C.) Επαινεσάντων δὲ τοῦτο ἡμῶν. &c. (D) Huic autor mortis fuit Pollenius Sebennus &c. Nos quidem ipſum abjectum ad terram, & ſupplicem jacere vidimus. εἴδομεν.

Lib. 76. Pag. 869. C.

A. U. C. 964. Lollio Gentiano, & Pomponio Baſſo Coſſ.

42 *Defuncto Severo, ejus vitiorum & virtutum epilogum facit Dio; meminitque Conſtitutionis ejus ad Legem Juliam de adulteriis. Tum ait:* Ego quidem, quum Conſul eſſem, inveni ſcriptum in tabulis, tria millia mœchorum eſſe accuſata. Sed quum jam pauci mortales, ea judicia exſequerentur, cœpit de iis quærere negligentius. Τρισχιλίας γοῦν ὑπατεύων εὗρον ἐν τῷ πίνακι ἐγγεγραμμένας; *accuſationes*, γραφάς.

43. Lit. D. Deinde jus reddebat *Severus*,* & litigantibus, aquam quantum ſatis erat, ſuppeditabat: & nobis una judicantibus, magnam libertatem in dicendis ſententiis largiebatur. καὶ ἡμῖν τοῖς συνδικάζουσιν αὐτῷ, παῤῥησίαν πολλὴν ἐδίδου.

Lib. 77. Pag. 874. C. D.

A. U. C. 965. Cn. Julio Aſpro 2., & C. Julio Aſpro Coſſ.

44. *Dum de gravaminibus loquitur, & tributis a Caracalla impoſitis, ait:* Nam præter cætera exactiones pecuniæ, quæ erant innumerabiles; cogebamur, ἠναγκαζόμεθα (quum ipſe Roma proficiſceretur) omnigenas domos, & ſumptuoſa diverſoria, mediis in itineribus, atque iis breviſſimis, ædificare noſtris ſumptibus, οἰκείοις δαπανήμασι. Præterea Amphitheatra & Circos in omnibus locis, in quibus hiemavit, aut ſe hiematurum fore ſperavit, gratis exſtruximus: κατεσκευάσαμεν, μηδὲν παρ' αὐτοῦ λαβόντες: quod ad hunc unum finem agebat, ut nos ad tereremur: ἵν' ἡμεῖς ἐκτριβῶμεν. Ipſe pecuniam erogabat in milites, & beſtias, & equos. Dum complures feras, manſuetaſque beſtias, equoſque interficeret; quorum partem capiebat a nobis, παρ' ἡμῶν, coactis ea dare neceſſario; partem emebat ipſe.

Pag. 875. C.

45. Antoninus nihil cogitabat boni (neque enim didicerat; id quod ipſe fatebatur) & ob eam cauſam nos, quos noverat ſtudioſos eſſe bonarum artium, neligebat: διόπερ καὶ ἐν ὀλιγωρίᾳ ἡμᾶς, τούς τι παιδείας ἐχόμενον εἰδότας ἐποιεῖτο.

Pag. 876. E.

46. Antonino cum cætera omnia, tum moneta adulterina erat: nam pro argento, aurove, quod nobis daret, ὃ παρεῖχεν ἡμῖν, plumbum argentatum, & æs inauratum parabat.

Pag. 877. C. D.

A. U. C. 966. M. Aurelio Antonino Aug. 4. & D. Cœlio Balbino 2. Coſſ.

47. *Antoninus prohibuit, ne quis militum, dum eſſet in ſui cuſtodia (nempe ne quis ſuorum explorato-*

rum) a quoquam, niſi a ſe ipſo puniretur. Qua ex re omnia perverſa erant; quod ii etiam in nos tyrannidem exercerent; ἐτυράννησαν ἡμῶν καὶ ἐκεῖνοι. Id verò turpiſſimum fuit, atque indigniſſimum Senatu Populoque Romano, quod Eunuchus natione Hiſpanus, nomine Sempronius Rufus, moribus veneficus & præſtigiator, qui hujus rei cauſa, fuerat a Severo in inſulam deportatus; imperium in nos habuit, ἡμῶν * κατεκράτησε; quamvis eſſet hujus rei pœnas daturus, ut cæteri, qui delatorum officio fungebantur. Solebat autem Antoninus denuntiare, velle ſe ſtatim poſt ortum Solis jus reddere, vel aliud quid tractare, quod ad rem publicam pertineret; quum tamen ultra meridiem nos ἡμᾶς protraheret, ſæpe etiam ad veſperum; ne in veſtibulum quidem admiſſos, ſed foris alicubi ſtantes. Tandem viſum eſt ei, nos ἡμᾶς plerumque, ne ſalutare quidem amplius.

Ibid. lit. E.

A. U. C. 968. *Æmilio Læto 2., & Anicio Cereale Coſſ.*

48. Ad hæc præſentibus nobis, ac videntibus, καὶ παρόντων ἡμῶν καὶ ὁρώντων; cum alia ciborum genera, tum vinum in pateras, & calices infuſum, ad milites, qui intus erant ad cuſtodiam ipſius tranſmittere. (Pag. 878. A.) Hæc fecit cum hibernaret Nicomediæ: *dum ſe ad bellum in Armenos & Parthos parat. Erat ergo tum ibi Dio.*

Lit. C.

49. *Ajebat Antoninus, ſe eſſe tenuiſſimi victus,* quum tamen nihil eſſet in terra, marique ac cœlo; quod non ei privatim, publiceque præſtaremus; παρείχομεν. Ibid. E.

A. U. C. 969. *C. Atio Sabino 2., & Sex. Aurelio Cornelio Anulino Coſſ.*

50. *Dio videtur non fuiſſe tum Nicomediæ die 4. Aprilis; quum Antoninus ea die ibi, ante quam proficiſceretur contra Parthos, natalem ſuum ludis gladiatoriis voluit celebrare, dicit enim:* Et fertur, λέγεται in his cùm unus ex gladiatoribus victus ei ſupplicaret, ut ſe conſervaret, ita reſpondiſſe; Abi ad adverſarium. *Antoninus hinc profectus Antiochiam,* (Pag. 879. A.) *ſcribit, Romam ad Senatum: & tunc quidem Dio eſſe videtur Romæ, adeo verba etiam ipſa refert epiſtolæ:* Increpabatque Senatum, quem dicebat otioſum eſſe, nec prompte convenire, nec viritim ſententias dicere. Quin etiam ad extremum ſcripſit, in hanc ſententiam: Scio vobis mea non placere: propterea & arma, & milites habeo, ut rumores, qui ſparguntur non curem.

Libro 78. Pag. 881. C.

A. U. C. 970. *C. Bruttio Præſente & T. Meſſio Extricato Coſſ.*

51. *Dum Caracalla adhuc erat in Oriente contra Parthos, nec dum pugna commiſſa erat;* ipſe, tanquam eorum, quos ne quidem viderat, prorſus fuiſſet victor, vaniſſime efferebatur: præcipue poſt quam leo quidam, qui improviſo deſcenderat de monte, pro eo in hoſtes pugnavit: ut ipſe nobis, datis literis ſcripſit; ὡς αὐτὸς ἐπέστειλεν. Pag. 891. B.

52. *Antoninus præcepit Celtis & Scythis ſuis,* ut ſi quid mali ſibi inferretur; mox irruerent in Italiam, &, ceu captu facillimam, Romam peterent: utque per eos (*interpretes*) nihil ad nos manaret, καὶ ἵνα γε μηδὲν ἐξ αὐτῶν ἐς ἡμᾶς ἐκφοιτήσῃ, interpretes illicò occidebat. Quod utique non a noſtris, ſed ab ipſis barbaris, poſtea intelleximus; ἐμάθομεν.

(Pag. 883. B. & 891. E.)

53. Paulo ante mortem ipſius (*Antonini*) ingens Alexandriæ de repente, excitatus ignis, ut quidem audiſſe memini, ὥς γε καὶ ἤκουσα; totoque Fano Serapidis interius pervaſo, nihil tamen omnino aliud damni attulit; niſi quod gladius ille, quo jugulaverat fratrem, flammis ſolus abſumptus eſt.

54. In literis (D) quas *Antoninus* miſit ultimas ad Senatum, dixit: Definite optare, ut imperem centum annos. Hæc enim acclamatio ſemper ei, & jam tum ab initio facta fuerat: eamque ille tunc primum & ſolum repudiavit. * Quod quum ſemel eſſet ab aliquibus, obſervatum, mihi venit in mentem, καί μοι ἐνθύμιον ἐγένετο, eum cum Nicomediæ, *nobis dediſſet epulum,* Saturnalibus (E) ἑστιῶν ἡμᾶς, ac multa quædam, ut in Convivio par erat, dixiſſet; poſt ubi ſurreximus, ἐξανισταμένων ἡμῶν, mihi advocato dixiſſe: Pulcherrime vero, Dio, atque veriſſime Euripides dixit [1]: προσκαλεσάμενος ἐμὲ· Κάλλιστα, ὦ Δίων,

> Multæ ſunt formæ dæmoniorum,
> Multaque præter ſpem agunt Dii;
> Atque ſperata non ſunt peracta:
> Inſperatorum vadum invenit Deus.

Itaque evenit hoc quoque factum. Nam eo quidem tempore, nugari mihi his verſibus viſus eſt: ἀπολελαυκέναι τοῦτο τὸ ἔπος ἔδοξεν; (Pag. 884. A.) at poſtquam non longe exinde ac poſtremam hanc vocem in me prorupit: ταύτην τὴν φωνὴν πρὸς ἐμὲ ἔρρηξε; occiſus eſt; vaticinatus ille quodammodo, quæ ſibi eventura erant, eſt reputatus.

(Pag. 891. B. C. D.)

55. Ἔμελλε δὲ δὴ καὶ πρὶν ἐς τὴν μοναρχίαν καταστῆναι προδεικνύναι τρόπον τινὰ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὅτι καὶ ταῦτα γράψοιμι. Ἐν γὰρ πεδίῳ μεγάλῳ τινὶ πᾶσαν τὴν τῶν Ῥωμαίων δύναμιν ἐξωπλισμένην ὁρᾶν, τεθνηκότος αὐτοῦ ἤδη ἔδοξα· καὶ ἐνταῦθα τὸν Σεουῆρον ἐπί τε γηλόφου, καὶ ἐπὶ βήματος ὑψηλοῦ καθήμενον διαλέγεσθαί τι αὐτοῖς, καί με προσεστῶτα ἰδών, ὅπως τῶν λεγομένων ἀκούσω· δεῦρο ἰών, Δίων, ἐνταῦθα πλησίον πρόσελθε ἵνα πάντα, καὶ τὰ λεγόμενα, καὶ μάθῃς ἀκριβῶς, καὶ συγγράψῃς. Mihi verò etiam antequam ad Principatum *Antoninus* eveheretur, quodammodo ab ejus patre præſignificatum eſt, futurum ut ipſa ſcriberem. Eo namque jam mortuo, in magna quadam planitie, omnes populi Romani vires armatas, mihi videre viſus ſum: ibique ipſum Severum in colle, ac in excelſo tribunali ſedentem, quidpiam militibus concionari. Qui me videns ſtare ante conſpectum ſuum, ut quæ dicerentur audirem; Adeſdum, inquit, Dio, huc propius ad me accede, ut & omnia quæ dicuntur, & perſpicue intelligas, & conſcribas.

A. U. C. 971. *M. Opelio Macrino Aug. 2., & Advento Coſſ.*

(Pag. 895. D.)

56. Si tamen eas colligi ſunt ſuſpicati: ita ut dignæ quoque ſint creditæ, ut evulgarentur; nobis *Macrinus* miſit ἔπεμψεν ἡμῖν: quas ipſas, ut rurſus ſimiles alias Quæſtor legit.

57. Ἐμὲ δὲ . . . ἐπιτραπεὶς τὴν τῆς . . . ἐν ἀμφι-βο-

(1) In fine Medeæ.

[illegible]: me verò . . interrogatus de his, quæ in ancipiti, &c.

Pag. 900. B.

58. Præterea mulier quædam etiam, ut memini audiviſſe: ὡς ἤκουσα: grandis & trux aſpectu, nonnullis apparuit, atque dixit: Hæc minima eſſe præ illis, quæ deinceps eventura erant Romanis: & ita accidit.

Pag. 901. E.

59. Et aliud quoddam aſtrum, quod ad multas noctes, caudam ab Occidente Orientem verſus porrigebat; perturbationem nobis adeo gravem attulit; ut Homericum illud ſemper haberemus in ore:

Juppiter intonuit, clangor cœlum occupat ingens.

δεινῶς ἡμᾶς ἐξεπέπληττεν, ὥστε τοῦτο δὴ τὸ τοῦ Ὁμήρου διὰ στόματος ἀεὶ ποιεῖσθαι· Ἀμφὶ &c.

Pag. 904. C.

60. Qua enim die, primæ nobis de aſſumpto a *Macrino* Imperio, recitatæ fuerunt literæ: γράμματα ἡμῖν ἀνεγνώσθη: columba quædam ſupra Severi imaginem, &c. Ac deinceps, quum de filio miſit literas; nos neque a Coſſ., neque a Prætoribus vocati, convenimus: οὔτε ὑπὸ τῶν ὑπάτων, οὔτε ὑπὸ τῶν στρατηγῶν, συνήλθομεν (quia tum illi forte non aderant) ſed a Tribunis plebis: quod in deſuetudinem quodammodo, diuturnitate temporis, jam abierat.

A. U. C. 974. *Grato Sabiniano, & M. Fabia Seleuco Coſſ.*

Ibid. E.

61. Et ſane, quum de Pſeudantonini perduellione literas ad nos miſit: ἐπέστειλεν. * Recitata etiam fuerunt, quæ ad milites is (*Macrinus*) protulerat: e quibus etiam atque etiam, * hominis vilitatem atque fatuitatem omnes cognovimus. πάντες κατέγνωμεν.

Libro 79.

Pag. 909. D. E.

62. Neque verò prædictis modò deneget quiſque fidem: illa namque non a plebiis hauſi, ſed a viris didici fide dignis. ταῦτα γὰρ οὐ παρὰ τῶν ἰδιωτῶν, ἀλλὰ παρ' ἀνδρῶν ἀξιοπίστων μαθόμενος. Hæc verò, quæ de Claſſe ſcripſi, ipſemet e propinquo loco, nimirum Pergamo, accurate cognovi: cujus civitatis, ſicuti & Smyrnæorum Præfecturam; authoritate Macrini geſſi. Ex quo mihi aliorum, incredibile nullum viſum: αὐτὸς ἐγγύθεν, ἐκ τῆς Περγάμου ἀκριβώσας ἔγραψα, ἧς, ὥσπερ τῆς Σμύρνης προσταχθεὶς ὑπὸ τοῦ Μακρίνου, ἐπεστάτησα· ἀφ' οὗπερ, οὐδὲ τῶν ἄλλων ἄπιστόν μοι κατεφάνη.

A. U. C. 975. *Pſeudantonino 4. & M. Aurelio Severo Alexandro Coſſ.*

Pag. 914. E. 915. A.

63. *Sardanapalus* Baſſianum ſuum conſobrinum, introductum ab ipſo in Senatum, * filium adoptavit; * *atque dixit*, * non ſolum ab Elegabalo, ut id faceret, ſibi præceptum eſſe; ſed ut eum, Alexandrum etiam nominaret. Quod ego adducor, ut credam ex diſpoſitione quadam divina factum eſſe, quod Avito a quodam prædictum fuerat; Alexandrum, qui Emeſa eſſet profectus, ipſi fore ſucceſſurum. Itemque ex eo quod accidit in Thracia, & in Myſia Superiori. καὶ ἐγώ γε πείθομαι.

Ibidem B. C.

64. Nam paulo ante hæc Genius quidam, qui Alexandrum Macedonem ſe dicebat, * profectus ex iis locis, quæ ad Iſtrum ſunt (ubi quemadmodum apparuerit, mihi quidem non conſtat) οὐκ οἶδ' ὅπως ἐκείνῃ ἐκφανείς. Et hæc ego quidem, cum adhuc, ut dixi, eſſem in Aſia, antequam ea, quæ circa Baſſianum Romæ facta fuerant, noſcerem, intellexi. ταῦτα μὲν ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔτι, ὡς εἶπον, ὢν, πρὶν καὶ ὁτιοῦν, περὶ τὸν Βασσιανὸν ἐν τῇ Ῥώμῃ γενέσθαι, ἔμαθον.

Libro 80. Pag. 917. B. C.

A. U. C. 977. *Claudio Juliano, & Clodio Criſpino Coſſ.*

65. Ταῦτα μὲν καὶ ἐγὼ ἀκριβώσας, ὡς ἕκαστα ἠδυνήθην, συνέγραψα· τὰ δὲ δὴ λοιπὰ ἀκριβῶς ἐπεξελθεῖν, οὐχ οἷός τε ἐγενόμην, διὰ τὸ μὴ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν τῇ Ῥώμῃ διατρῖψαι. Ἔκ τε γὰρ τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Βιθυνίαν ἐλθὼν ἠρρώστησα· κἀκεῖθεν πρὸς τὴν ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἡγεμονίαν ἠπείχθην· ἐπανελθών τε ἐς τὴν Ἰταλίαν, εὐθέως, ὡς εἰπεῖν, ἔς τε τὴν Δαλματίαν, κἀντεῦθεν, ἐς τὴν Παννονίαν τὴν ἄνω ἄρξων ἐπέμφθην· καὶ μετὰ τοῦτ' ἐς τὴν Ῥώμην, καὶ ἐς τὴν Καμπανίαν ἀφικόμενος, παραχρῆμα οἴκαδε ἐξωρμήθην. Διὰ μὲν οὖν ταῦτα, οὐκ ἠδυνήθην, ὁμοίως τοῖς πρόσθεν καὶ τὰ λοιπὰ συνθεῖναι, κεφαλαιώσας μέντοι ταῦτα, ὅσα γε καὶ μέχρι τῆς δευτέρας μου ὑπατείας ἐπράχθη, διηγήσομαι. Cæterum, ea, quæ hactenus dicta ſunt; ego quidem accurate diligenterque, ut potui, conſcripſi; quæ verò reſtant, pari perſequi diligentia, mihi non licuit, quod diu Romæ non fui. Poſtquam enim ex Aſia in Bithyniam veni, ægrotavi, atque exinde ad Africæ Proconſulatum profectus ſum; reverſuſque in Italiam, recta pene, ut ita dicam, in Dalmatiam, & inde in Superiorem Pannoniam miſſus ſum, ut ei præeſſem. Poſthæc Romam, & in Campaniam reverſus illico domum enavigavi. Ex his itaque rationibus factum eſt, ut pari accuratione prioribus, reliqua etiam componere non potuerim. Summatim ergo & per capita ſcribens illa; quælibet uſque ad ſecundum Conſulatum meum geſta ſunt, enarrabo.

A. U. C. 982. *Alexandro Aug. 3., & Q. Caſſio Dione Coccejano 2. Coſſ.*

Pag. 918. B. C.

66. Τοσαύτῃ γὰρ ἅμα τρυφῇ καὶ ἐξουσίᾳ * ἐχρῶντο, ὥστε τολμῆσαι * τοὺς δορυφόρους πρὸς τῷ Οὐλπιανῷ, καὶ ἐμὲ αἰτιάσασθαι, ὅτι τῶν ἐν τῇ Παννονίᾳ στρατιωτῶν ἐγκρατῶς ἦρξα, καὶ ἐξαιτῆσαι, φοβηθέντας μὴ καὶ ἐκείνους τις ὁμοίως τοῖς Παννονικοῖς ἄρχεσθαι καταναγκάσῃ. Οὐ μέντοι δὲ προσεποιήσατό τι αὐτῶν ὁ Ἀλέξανδρος, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἄλλως τε ἐσέμνυνέ με, καὶ δεύτερον ὑπατεύσοντα σὺν αὐτῷ ἀπέδειξεν, τό τε ἀνάλωμα τὸ τῆς ἀρχῆς, αὐτῷ αὐτὸς ἀναλώσειν ὑπεδέξατο· ἀχθεσθέντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τούτοις, ἐφοβήθη μὴ καὶ ἀποκτείνωσί με ἐν τῷ τῆς ἀρχῆς σχήματι ἰδόντες· καὶ ἐκέλευσεν ἔξω τῆς Ῥώμης ἐν τῇ Ἰταλίᾳ που διατρῖψαι τὸν τῆς ὑπατείας χρόνον. Καὶ οὕτω μετὰ ταῦτα, ἔς τε τὴν Ῥώμην, καὶ ἐς τὴν Καμπανίαν πρὸς αὐτὸν ἦλθον· καὶ συνδιατρίψας τινὰς ἡμέρας αὐτῷ, τοῖς τε στρατιώταις μετὰ πάσης ἀδείας ὀφθεὶς, ἀπῆρα οἴκαδε, παρειμένος ἐπὶ τῇ τῶν ποδῶν ἀρρωστίᾳ· ὥστε πάντα τὸν λοιπὸν τοῦ βίου χρόνον ἐν τῇ πατρίδι ζῆσαι, ὥσπερ που καὶ τὸ δαιμόνιον ἐν τῇ Βιθυνίᾳ ἤδη μοι ὄντι σαφέστατα ἐδήλωσεν. Ὄναρ γάρ ποτε ἔδοξα προστάσσεσθαι ὑπ' αὐτοῦ, προσγράψασθαι τῷ ἀκροτελευτίῳ τὰ ἔπη τάδε.

Ἕκτορα δ' ἐκ βελέων ὕπαγε Ζεὺς, ἔκ τε κονίης,
Ἔκ τ' ἀνδροκτασίης, ἔκ θ' αἵματος, ἔκ τε κυδοιμοῦ.

67. Tan-

67. Tanto enim luxu, atque licentia * agebant * ut Prætoriani poſt Ulpianum, me quoque ſint criminati; quod, quum in Pannonia incorrupte militibus præfuiſſem; metuerent, ne ego poſtularem, ut quis eos etiam cogeret, Pannoniorum vivere inſtitutis. At Alexander horum nullam habuit rationem, ſed contra, me magis honeſtavit, ſecumque me una iterum Conſulem deſignavit; ac ſumptus, quos ea dignitas poſtulat, faciendos in ſe ſuſcepit. Quæ, cum Prætoriani moleſte ferrent, timuit ne me, ubi vidiſſent cum inſignibus Imperii, interficerent; & juſſit, ut extra urbem, alicubi per Italiam commorarer, hujus mei tempore Conſulatus. Et ita poſtea Romam, & in Campaniam ad ipſum veni, verſatuſque cum eo per dies aliquot, viſuſque a militibus cum omni ſecuritate, domum dimiſſus redii, quod pedibus laborarem: ut hinc omne reliquum vitæ tempus, in Patria mea tranſigerem. Sicuti apertiſſime mihi Genius, quum eſſem jam in Bithynia indicavit. In ſomnis enim aliquando ab eo mihi præcipi viſum eſt, ut hos verſus, ad finem Hiſtoriæ hujus adderem:

> Juppiter e multis crudelibus Hectora telis,
> Pulvereque, & cæde exemit, bellique tumultu.

Iliadis lib. 9. verſ. 164.

Digitized by Google

Κυ. ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ Α.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩ ΒΙΒΛΙΩ Α ΤΗΣ ΔΙΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

α.' Περὶ τῆς ἀρχαίας Ἰταλίας, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἐθνῶν.
β.' Περὶ τῆς Αἰνείου πρὸς Ἀβοριγῖνας ἀφίξεως, καὶ τῶν ἐκεῖ αὐτοῦ γάμων.
γ.' Ὡς Αἰνείας κτίζει Λαουΐνιον, καὶ οἵτε Ἀβοριγῖνες οἵτε Τρῶες, Λατῖνοι ἐπικαλοῦνται.
δ.' Ὁ Τούρνου καὶ τῶν Ῥουτούλων πόλεμος πρὸς τὸν Λατῖνον καὶ τὸν Αἰνείαν.
ε.' Ὡς Αἰνείας Λατίνῳ τῷ βασιλεῖ διαδέχεται.
ς.' Τελευταία αὐτοῦ μάχη σὺν Ῥουτούλοις, καὶ μετάστασις ἐξ ἀνθρώπων.
ζ.' Περὶ τῆς Ἀσκανίου υἱοῦ αὐτοῦ βασιλείας· καὶ τέλος τοῦ πολέμου Ῥουτούλων καὶ Μεζεντίου.
η.' Ἡ τῆς Ἄλβης κτίσις, καὶ διαδοχὴ τῶν Ἀλβανῶν βασιλέων.
θ.' Ὡς γίγνονται καὶ τρέφονται Ῥωμύλος καὶ Ῥῶμος.

A ΣΠουδὴν ἔχω συγγράψαι πάνθ᾽ ὅσα τοῖς Ῥωμαίοις καὶ εἰρηνοῦσιν καὶ πολεμοῦσιν ἀξίως μνήμης ἐπράχθη, ὥστε μηδὲν τῶν ἀναγκαίων μήτε ἐκείνων τινὰ, μήτε τῶν ἄλλων ποθῆσαι· ἔπειτα καὶ ὅτι δι᾽ ἑαυτῶν τότε κατέστησαν, πίστιν τοῦ θείου λαβόντες· καὶ τούτου αὐτοί τε ἐν εἰρήνῃ, καὶ πρὸς ἀλλήλους, καὶ πρὸς τοὺς ἀλλοφύλους παρὰ πᾶσαν τὴν τοῦ Νουμᾶ ἀρχὴν διεγένοντο. Καὶ ἐκεῖνος οὐκ ἀθεεὶ σφίσιν ἐξ ἴσου τῷ Ῥωμύλῳ ὑπάρ- B ξαι ἔδοξεν. * Οὕτω μὲν δὲ δι᾽ ἀμφοτέρους αὐτοὺς, καὶ ἰσχυρὰ ταχὺ καὶ εὔκοσμος ἡ πόλις ἐγένετο, τοῦ μὲν τὰ πολεμικὰ αὐτὴν ἀναγκαίως, ἅτε καὶ νεόκτιστον οὖσαν ἀσκήσαντος· τοῦ δὲ τὰ εἰρηνικὰ προσεκδιδάξαντος· ὡς αὐτὴν ἐν ἑκατέρῳ ὁμοίως διαπρέψαι. *

τῶν δι' ἦσαν

Αἰνείας

Q. CASSII DIONIS COCCEJANI

ROMANÆ HISTORIÆ

LIBER PRIMUS.

HÆC AUTEM INSUNT IN LIBRO PRIMO DIONIS ROMANÆ HISTORIÆ.

1. De antiqua Italia, & ejus gentibus.
2. De Æneæ adventu ad Aborigines, & ejus ibi nuptiis.
3. Ut Æneas condit Lavinium: & Aborigines, Trojanique, Latini appellantur.
4. Turni & Rutulorum bellum adverſus Latinum & Æneam.
5. Ut Æneas Latino regi ſuccedit.
6. Ultima ejus pugna cum Rutulis, & translatio ex hominibus.
7. De Regno Aſcanii ejus filii, & finis belli Rutulorum & Mezentii.
8. Albæ fundatio, & Regum Albanorum ſucceſsio.
9. Ut Romulus & Remus naſcuntur, & educantur.

A POpuli Romani res pace, belloque geſtas, quæcumque memoratu ſint digne, adeo ut neceſſarium nihil, nec illorum, nec aliorum queat deſiderari, ſcriptis mandare ſert animus: ad hæc ea commemorare, quæ per eamdem gentem, ubi fidem Numinis, religionemque ſuſcepit (quamobrem longa ipſi pace inter ſe, & cum exteris, per omne Numæ Regnum, frui licuit) tunc conſtitu- B ta traduntur. Numa enim haud ſine Deorum nutu, Romanis, par datus Romulo viſus eſt: * & Civitas utriuſque Regis induſtria, ita valida, & ornata confeſtim evaſit: a Numa quidem civilibus rebus, & paci aptis; a Romulo verò (quod neceſſitas poſtulabat) quæ ſunt bellica, inſtitutis; ut in utroque cum gloria excelluerit. * * *.

NOTA-

Q. CASSII DIONIS

NOTATIONES.

Q. Caſſii Dionis Coccejani V. C.L., & iterum, cum Aug. Alexandro Mamææ, Coſ., acephalam nacti Hiſtoriam, (ſicut a nobis luculenter patefactum eſt in Præfatione) ea feliciter ferme omnia, quæ initiis deeſſe & deperdita credebamus; labore licet improbo, ac induſtria & patientia vix ferenda; favente nimis fortuna, reparamus. Et primò quidem, hoc Operis principium deprehendimus in Excerptis ex Dione a Conſtantino Auguſto Porphyrogenito concinnatis, in libro, quem inſcripſit; Περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας, h. e. *De virtutibus, & vitiis:* apud Valeſium pag. 565. Ubi Conſtantinus, propoſitis iis, quæ infra in Numa afferentur, (Ὅτι ὁ Νουμᾶς ᾤκει ἐν κολωνῷ τῷ Κυριναλίῳ ὀνομαζομένῳ ἅτε καὶ Σαβῖνος ὤν, τὰ δὲ ἀρχεῖα ἐν τῇ ἱερᾷ ὁδῷ εἶχε· καὶ τάς τε διατριβὰς πλησίον τοῦ Ἑστιαίου ἐποιεῖτο, καὶ ἔστιν ὅτε κατὰ χώραν ἔμενεν) mox ſubdit: Ὁ δὲ Δίων φησὶν ὅτι· Σπουδὴν ἔχω. *Dio autem ait;* Σπουδὴν ἔχω, & reliqua ſupraposita, uſque ad διατρῖψαι. Poſt δόξαν reſecuimus ipſa, quæ infra in Numa quoque inveniuntur. Φασὶ δὲ αὐτὸν, οἱ τὰ ἀρχαῖα Σαβίνων εἰδότες, ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἐν ᾗ ἡ Ῥώμη ἐκτίσθη, γεγεννῆσθαι. Quæ ſunt ultima, ab οὕτω, ea ex Dione ipſo habet etiam Cedrenus in Annalibus, dum pag. 184. editionis Regiæ, ita ſcribit: Οὕτω μὲν οὖν ἐξ ἀμφοτέρων καὶ ἰσχυρὰ τέως, καὶ εὔκοσμος ἡ πόλις ἐγένετο, τοῦ μὲν πολιτικὰ καὶ εἰρηνικὰ ἐκδιδάξαντος, τοῦ Ῥωμύλου δὲ τὰ πολεμικά: *Sic utriuſque Regis induſtria, Civitas conſeptim, & valida & ornata facta eſt; a Numa quidem civilibus rebus & paci aptis; a Romulo verò, quæ ſunt bellica, inſtitutis.*

Poſt hoc fragmentum (quod & apud Cedrenum eſſe, nec vidit, nec in fragmentis ex Cedreno, repoſuit Valeſius) Dio, quanvis non acephalus datus ſit; deinceps tamen ſua dignitate nonnihil carentem A oportuit typis dari: reliquis enim in hoc Dionis limine, deſtituimur. Totius namque Propoſitionis ejus caremus partibus; dum poſt Romulum & Numam; de reliquis uſque ad exactos Reges; hinc de populari Republica ſub Conſulibus; ac tandem in Principatu, de Imperatoribus uſque ad ſua tempora, & ſuum alterum Conſulatum, Dio dixerit ſe ſcripturum. Tum debuerit Romam dicere, & fortaſſe authores etiam ingenue profiteri, vel conciliandæ magis ſuæ Hiſtoriæ, authoritati, quibus profecerit, ſiſque uſurus: ac præfari ab Italia (in qua ſita eſt) ejuſque præſtantia, ut Græcis hominibus, quibus potiſſimum ſcribebat, dignitatem Urbis æternæ, ab Regione etiam commendaret. Sequi exinde ab antiquitate ac populis, Græcis utique, qui primò Ita- B liam, & ea loca habitarunt, ut Græcos magis alliceret: & hinc incipere a Trojæ excidio, Æneæ genere poſteriſque qui Romam, Romanumque Imperium condiderunt. Tot hiſce Dionis modò caremus: quæ unam fortaſſe implebant paginam, aut alteram; & tot iſta, fere omnia habentur in Dionyſio Halicarnaſſeo. Ne horum ergo quid optet lector, ſi non verba ipſa, res ſaltem, quas Dio a Dionyſio eſt mutuatus, reſectis ſuperfluis, hic deſcribimus: quæ in Dionyſio implexa nimis, & inter Scriptorum ſententias, involuta; primum ejus Hiſtoriæ librum integrum complectuntur. Moleſtum hoc nulli ducimus: imo ne iis quidem, quibus Dionyſii opera ſunt ad manum; paucis profecto, ſi cum iis, qui eo ca- C rent, conferantur. Præſertim, cum cuilibet ſit facultas (ſi ea noſſe faſtidit ſic ordinata, brevia & perſpicua, & aliò feſtinat) ea miſſa facere & confeſtim progredi inferius ad Dionem. En ergo, ut ad mentem Dioniam, ea nos ab Italiæ laudibus, uſque ad Æneam concinnamus.

PRIMORDIA ITALIÆ EX HALICARNASSEO.

1. Urbs Roma in occidentalibus Italiæ partibus ſita eſt, ad flumen Tiberim, quod circa medium Italiæ ferme litus, in Tyrrhenum ſe mare exonerat: a quo diſtat centum viginti ſtadiis. Italia autem; mea quidem ſententia, non ſolum Europam, ſed & quamlibet aliam totius Orbis regionem, ſua præſtantia longe D ſuperat. Nihil igitur mirum, ſi antiqui regionem iſtam Saturno putarint ſacram: quòd Deum hunc omnis humanæ authorem felicitatis, perfectoremque exiſtimarint: ſive is Chronus, ut Græci volunt; ſive, ut Romanis placet, Cronus eſt appellandus. In hac itaque feliciſſima Regione, terræ mariſque totius domina ſedet Roma: quam antiquiſſimi, & primi omnium, qui memoriæ produntur, barbari tenuiſſe feruntur Siculi, gens indigena: antè verò, alios ne colonos habuerit, an inculta fuerit, dixerit nemo, tutò. Longo deinceps bello, antiquis ereptam dominis, eam Aborigines occuparunt: qui Arcadici quidem genere, primi Græcorum, duce OEnotro Lycaonis filio, Jonio trajecto ſinu, Italiam habitarunt. Cum OEnotro autem venit Peucetius frater: E qui ad quam Italiæ partem primum appulit, ſupra Japygium promontorium; manſit, & ab eo horum locorum incolæ, Peucetii ſunt appellati. OEnotrus eum majori exercitus parte ad alium ſinum appulit, qui ab occidente, Italiæ latus alluens, Auſonius tunc ab incolis Auſonibus dicebatur. Amplam nactus hic regio-

nem

Ἡ Ῥωμαίων πόλις ἵδρυται μὲν ἐν Ἑσπερίοις μέρεσι τῆς Ἰταλίας περὶ ποταμὸν Τίβεριν· ὃς κατὰ μέσην μάλιστα τὴν ἀκτὴν ἐκδίδωσιν· ἀπέχουσα τὴν Τυῤῥηνικὴν θάλασσαν ἑκατὸν εἴκοσι σταδίους. Οὐ μόνον δὲ τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ καὶ τῆς ἄλλης ἁπάσης κρατίστη, κατ' ἐμὴν δόξαν, ἐστὶν Ἰταλία. D Οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν τοὺς παλαιοὺς, ἱερὰν ὑπολαβεῖν τοῦ Κρόνου τὴν χώραν ταύτην, τὸν μὲν δαίμονα τοῦτον οἰομένους εἶναι πάσης εὐδαιμονίας δοτῆρα καὶ πληρωτὴν ἀνθρώποις· εἴτε Χρόνον αὐτὸν δεῖ καλεῖν, ὡς Ἕλληνες ἀξιοῦσιν, εἴτε Κρόνον, ὡς Ῥωμαῖοι. Ἐν ταύτῃ οὖν εὐδαιμονεστάτῃ τῇ χώρᾳ ἡ ἡγεμὼν γῆς καὶ θαλάσσης ἁπάσης, ἵδρυται Ῥώμη, ἣν παλαιότατοι τῶν μνημονευομένων λέγονται κατασχεῖν, βάρβαροι Σικελοὶ, ἔθνος αὐθιγενές· τὰ δὲ πρὸ τούτων, οὔθ' ὡς κατείχετο πρὸς ἑτέρων, οὔθ' ὡς ἔρημος ἦν, οὐδεὶς ἔχει βεβαίως εἰπεῖν. Χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἀβοριγῖνες αὐτὴν παραλαμβάνουσι, πολέμῳ μακρῷ τοὺς ἔχοντας ἀφελόμενοι· οἱ Ἀρκαδικοὶ μὲν τὸ γένος, πρῶτοι Ἑλλήνων περαιωθέντες τὸν Ἰόνιον κόλπον ᾤκησαν Ἰταλίαν, ἄγοντος αὐτοὺς Οἰνώτρου τοῦ Λυκάονος. Ἀπανίστη δὲ τῆς Ἑλλάδος Οἴνωτρος, καὶ σὺν αὐτῷ Πευκέτιος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, E ὃς μὲν ἔνθα τὸ πρῶτον ὡρμίσατο τῆς Ἰταλίας, ὑπὲρ ἄκρας Ἰαπυγίας καθιδρύεται, καὶ ἀπ' αὐτοῦ οἱ περὶ ταῦτα τὰ χωρία οἰκοῦντες, Πευκέτιοι ἐκλήθησαν. Οἴνωτρος δὲ τὴν πλείω τοῦ στρατοῦ μοῖραν ἀγόμενος, εἰς τὸν ἕτερον ἀφικνεῖται κόλπον, τὸν ἀπὸ τῶν ἑσπερίων μερῶν, κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἀνακείμενον· ὃς τότε μὲν Αὐσόνιος ἀπὸ τῶν προσοικούντων Αὐσόνων ἐλέγετο. Εὑρὼν δὲ χώραν, πολλὴν μὲν

εἰς νο-

rem, paſcuis quidem aptam, ſed maxima ex parte deſertam, quadam ejus portione purgata barbaris; parvas & crebras in montibus urbes condit: atque ex ſuo nomine, ſui aliquando, Œnotri ſunt appellati. Œnotros autem, arbitror, Aborigines hinc vocatos, quòd in montibus habitarent. Arcadicum enim eſt, habitatione montium delectari. Oppida autem, in quibus Aborigines habitarunt, in Rheatino fuerunt agro, non longe a montibus Apenninis, ut Terentius in Antiquitatibus ſcribit Varro.

2. Deinde Pelaſgi quidam, ſecuti oraculum, mare Jonio trajecto, ad Padi oſtium, Spinetum nomine appulerunt: ubi qui eo in loco remanſère, urbem oſtio fluminis cognominem condiderunt: qui verò ad mediterranea ſe vertère, ſuperatis Italiæ (quæ tunc Saturnia vocabatur) montanis locis; in Umbrorum, Aboriginibus finitimorum, regionem, Pico regnante pervenerunt. Qui ſupplices & inermes; expoſitis ſuis caſibus, ſe in illam ſolam regionem ſibi reliquam, Dei monitu, delatos, in amicitiam & incolatum (graves alioqui non futuros) ſuſcipi flagitarunt. Siculi verò, quod ſimul Pelaſgorum, & Aboriginum armis, belloque premerentur, toto agro ipſis ceſſerunt; & per montana loca ad meridiem verſi, totaque inferiori Italia peragrata, cum undique pellerentur, ex Italia in proximam inſulam trajecerunt: quam Sicani, gens Hiſpana, tenebant. Qui a Liguribus fugati, non multo ante, ſuas ibi Sedes poſuerant; & effecerant, ut de ſuo nomine, inſula, quæ prius a forma triangulari, Trinacria appellabatur; Sicania vocaretur. Genus igitur Siculum, Italiam ſic reliquit, eorumque Dux fuit Siculus, quo regnante, Siciliæ nomen Inſulæ & hominibus fuit inditum.

3. Poſt Pelaſgos haud multò, alia claſſis Græcorum, ad hæc Italiæ loca appulit ex Palantio, urbe Arcadiæ: Coloniæ autem Dux fuit Evander, filius Mercurii & Nymphæ cujuſdam Arcadicæ: hanc Græci Themin, Antiquitatum Romanarum Scriptores, eam patrio ſermone, Carmentam vocant: Apud Aborigines tunc Regnum tenebat Faunus Pici filius. Arcades verò colle a Tiberi haud procul diſſito, electo, juxta eum, viculum condidère, quem in memoriam veteris patriæ, in Arcadia eorum metropolis, Palantium appellarunt: quod modò Palatium dicitur a Romanis. Paucis autem poſt eorum adventum annis, alia Græcorum claſſis in Italiam venit, ductu Herculis, qui Hiſpaniam, & quæque alia, quæ ad occidentem ſunt, in ſuam redegerat poteſtatem. Quæ autem de hoc Deo traduntur, partim ad fabulas, partim ad veritatem propius accedunt. Fabula de ejus in Italiam adventu, ita ſe habet. Hercules, ut aiunt, præter cæteros labores, quos Euryſthei juſſu ſuſcepit; Geryonis etiam boves ex Erythea Argos abigere juſſus eſt. Quo labore ad ſuum finem perducto, dum redit domum, cum multas alias Italiæ, tum etiam in Aboriginum agrum Palantio proximum, partes adiit. Quum autem in eo magnam boni pabuli copiam, ad bovum armenta paſcenda, invenit; boves in paſcua dimiſit, ipſe verò, laboris mole gravatus, decubuit, ſomnoque ſe dedit. Interea verò quidam illius regionis latro, Cacus nomine, incidit in boves, quæ ſine cuſtodia paſcebantur; earumque deſiderio captus eſt: & quum Herculem ſomno ſopitum animadvertit; paucas aliquot ex ipſis, in antrum proximum, ubi vitam degebat, per caudam eò traxit averſas: hoc enim modo, furti indicium celatum iri ſperabat. Hercules autem paulo poſt, ſomno excitus, ut cognovit quot armenti deeſſent, cum eas non inveniret, ad ſpeluncam pergexit. Verum quia præ foribus ſtabat Cacus, & vicinorum fidem & auxilium implorabat, gravis veluti ſibi ab hoſpite, injuria irrogaretur; Herculi tandem in mentem venit, cæteras boves agere ad ſpeluncam.

εἰς νομὰς εὔθετον, ἔρημον δὲ τὴν πλείστην, ἀνακαθαρθείσης τῆς βαρβάρου ἐκ μέρους τινὸς αὐτῶν, ᾤκισε πόλεις μικρὰς καὶ συνεχεῖς ἐπὶ τοῖς ὄρεσιν, καὶ ἀπ' αὐτοῦ κομισθέντες Οἴνωτροι χρόνον τινὰ ἐκλήθησαν. Τοὺς δὲ Οἰνώτρους, οἶμαι, ὕστερον κληθῆναι Ἀβοριγῖνας, ἀπὸ τῆς ἐν τοῖς ὄρεσιν οἰκήσεως· Ἀρκαδικὸν γὰρ τὸ φιλοχωρεῖν ὄρεσιν. Αἱ δὲ πόλεις ἐν αἷς τὸ πρῶτον ᾤκησαν Ἀβοριγῖνες, ἦσαν ἐν τῇ Ρεατίνῃ γῇ, τῶν Ἀπεννίνων ὀρῶν οὐ μακρὰν, ὡς Οὐάρρων Τερέντιος ἐν Ἀρχαιολογίαις γράφει.

Ἔπειτα Πελασγῶν τινὲς χρησμῷ πειθόμενοι περαιώσαντες τὸν Ἰόνιον, πρὸς ἑνὶ τῶν τοῦ Πάδου στομάτων ὡρμίσαντο, Σπίνητι καλουμένῳ. Καὶ οἱ μὲν ὑπομείναντες ἐν τούτῳ τῷ χωρίῳ πόλιν ἔκτισαν ὁμώνυμον τῷ στόματι τοῦ ποταμοῦ, οἱ δὲ διὰ τῆς μεσογείου τραπόμενοι, τὴν ὀρεινὴν τῆς Ἰταλίας, ἣ τότε Σατορνία ἐλέγετο, ὑπερβαλόντες εἰς τὴν Ὀμβρικῶν ἀφικνοῦνται χώραν τῶν ὁμορούντων Ἀβοριγῖσιν, ὧν ἐβασιλεύετο τότε Πῖκος, ἄνοπλοι· φράζοντές τε τὰς ἑαυτῶν τύχας, καὶ δεόμενοι πρὸς φιλίαν δέξασθαι σφᾶς συνοίκους, οὐ λυπηροὺς ἐσομένους, ἐπεὶ τὸ δαιμόνιον αὐτοὺς εἰς τὴν δὴ μόνην ἄγει τὴν χώραν. Οἱ δὲ Σικελοί, ὅτε ὡς ἔτι ἀντέχειν οἷοί τε ἦσαν, ὑπό τε Πελασγῶν καὶ Ἀβοριγίνων πολεμούμενοι, μεθιᾶσιν αὐτοῖς ἅπασαν τὴν γῆν· τραπόμενοι δὲ διὰ τῆς ὀρεινῆς ἐπὶ τὰ νότια, καὶ διεξελθόντες ἅπασαν Ἰταλίαν τὴν κάτω, ἐπειδὴ πανταχόθεν ἀπηλαύνοντο, ἀπὸ τῆς Ἰταλίας διέβησαν ἐπὶ τὴν ἐγγίστα νῆσον. Κατεῖχον δ' αὐτὴν Σικανοί, γένος Ἰβηρικόν, οὐ πολλῷ πρότερον συνοικισάμενοι, Λίγυας φεύγοντες, καὶ παρεσκευάσαν ἀφ' ἑαυτῶν Σικανίαν κληθῆναι τὴν νῆσον, Τρινακρίαν πρότερον ὀνομαζομένην, ἀπὸ τοῦ τριγώνου σχήματος. Τὸ μὲν οὖν Σικελικὸν γένος, οὕτως ἐξέλιπεν Ἰταλίαν, ἄγοντος αὐτοὺς Σικελοῦ ὑφ' οὗ δυναστευόμενοι, τοὔνομα τοῖς τε ἀνθρώποις, καὶ τῇ νήσῳ ἐτέθη.

Μετὰ δὲ τοὺς Πελασγοὺς οὐ πολὺν χρόνον, στόλος ἄλλος Ἑλληνικὸς εἰς ταῦτα τὰ χωρία τῆς Ἰταλίας κατάγεται, ἐκ Παλλαντίου πόλεως Ἀρκαδικῆς ἀναστάς· ἡγεῖτο δὲ τῆς ἀποικίας Εὔανδρος, Ἑρμοῦ καὶ νύμφης τινὸς Ἀρκάσιν ἐπιχωρίας, ἣν οἱ μὲν Ἕλληνες, Θέμιν, οἱ δὲ τὰς Ῥωμαϊκὰς συγγράψαντες ἀρχαιολογίας, τῇ πατρίῳ γλώττῃ, Καρμέντην ὀνομάζουσιν. Ἐτύγχανε δὲ τότε βασιλείαν τῶν Ἀβοριγίνων παρειληφὼς Φαῦνος ὁ Πίκου. Οἱ δὲ Ἀρκάδες αἱροῦνται λόφον, ὀλίγον ἀπέχοντα τοῦ Τιβέριος, καὶ κατασκευάζονται πρὸς αὐτῷ, κώμην βραχεῖαν· ὄνομα δὲ αὐτῇ τίθενται Παλλάντιον, ὡς ἀπὸ τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ σφῶν μητροπόλεως· νῦν μέντοι Παλάτιον ὑπὸ Ῥωμαίων λέγεται. Ὀλίγοις δὲ ὕστερον ἔτεσι μετὰ τοὺς Ἀρκάδας, ἄλλος εἰς Ἰταλίαν ἀφικνεῖται στόλος Ἑλληνικός, ἄγοντος Ἡρακλέους· ὃς Ἰβηρίαν, καὶ τὰ μέχρι δυσμῶν ἡλίου κεχειρωμένος ἦν. Ἔστι δὲ τῶν ὑπὲρ τοῦ δαίμονος τοῦδε λεγομένων, τὰ μὲν μυθικώτερα, τὰ δ' ἀληθέστερα· ὁ μὲν οὖν μυθικὸς περὶ τῆς παρουσίας αὐτοῦ λόγος, ὧδε ἔχει. Ὡς δὲ κελευσθεὶς ὑπὸ Εὐρυσθέως Ἡρακλῆς σὺν τοῖς ἄλλοις ἄθλοις καὶ τὰς Γηρυόνου βοῦς ἐξ Ἐρυθείας εἰς Ἄργος ἀπελάσαι, τελέσας τὸν ἆθλον, καὶ τὴν οἴκαδε πορείαν ποιούμενος, ἄλλῃ τε πολλαχῇ τῆς Ἰταλίας ἀφίκετο, καὶ τῆς Ἀβοριγίνων γῆς εἰς τὸ προσεχὲς τῷ Παλλαντίῳ χωρίον. Εὑρὼν δέ ποτε ἐν αὐτῷ βουκολίδα πολλὴν καὶ καλήν, τὰς μὲν βόας ἀνῆκεν εἰς νομήν, αὐτὸς δὲ βαρυνόμενος ὑπὸ κόπου, κατακλιθεὶς ἐδίδου αὐτὸν ὕπνῳ. Ἐν δὲ τούτῳ λῃστής τις ἐπιχώριος, ὄνομα Κάκος, περιτυγχάνει ταῖς βουσὶν ἀφυλάκτως νεμομέναις, καὶ αὐτῶν ἔρωτα ἴσχει· ὡς δὲ τὸν Ἡρακλέα κοιμώμενον κατέμαθεν, ὀλίγας τινὰς ἐξ αὐτῶν εἰς τὸ ἄντρον, ἐν ᾧ πλησίον ὄντι ἐτύγχανε τὴν δίαιταν ποιούμενος ἀποκρύπτεται, ἐπισπώμενος κατ' οὐράν· τοῦτο δὲ αὐτῷ τῶν ἐλέγχων ἀφανισμὸν ἐδύνατο παρασχεῖν. Ἀναστὰς δὲ μετ' ὀλίγον ὁ Ἡρακλῆς, ὡς ἔμαθε τὰς ἐκλειπομένας, τέως μὲν ἠπόρει ποῦ κεχωρήκασι, ὡς δ' οὐχ εὕρισκεν, ἐπὶ τὸ σπήλαιον ἀφικνεῖται. Τοῦ δὲ Κάκου πρὸ τῆς θύρας ἑστῶτος, καὶ τούς τε πλησίον ὡς δεινὰ πάσχει ὑπὸ τοῦ ξένου, ἐπιβοῶντος, ὁ Ἡρακλῆς εἰς νοῦν βάλλεται προσελάσαι τῷ σπηλαίῳ τὰς ἄλλας βόας· ὡς δὲ ἄρα τῆς συνήθους φωνῆς τε

ἡ βοῶν αἱ ἔνδοθεν ᾔσθοντο, ἀντεμυκῶντο ταῖς ἔκτοθεν, καὶ ἐγεγόνει ἡ φωνὴ αὐτῶν κατήγορος τῆς κλοπῆς. Ὁ μὲν οὖν Κάκος, ἐπειδὴ περιφανὴς ἐγένετο κακουργῶν, τρέπεται πρὸς ἀλκὴν καὶ τοὺς ὁμοήθεις αὐτῷ συγγεωργοὺς συνεκάλει. Ἡρακλῆς δὲ ἀλοιάσας αὐτὸν τῷ ῥοπάλῳ κτείνει, καὶ τὰς βόας ἐξαγαγών, ἐπειδὴ κακούργων ὑποδοχαῖς εὔθετον ἑώρα τὸ χωρίον, ἐπικατέσκαπτε τῇ καλαύροπι τὸ σπήλαιον, καὶ ἱδρύεται πλησίον τοῦ τόπου, Διὸς Εὑρεσίου βωμόν, ὅς ἐστι τῆς Ῥώμης παρὰ τῇ Τριδύμῃ πύλῃ. Ὁ μὲν οὖν μυθικὸς λόγος ὑπὲρ αὐτοῦ τοιόσδε παραδίδοται.

4. Ὁ δ' ἀληθέστερος τοιόσδε. Ὡς στρατηλάτης γενόμενος ἁπάντων ὁ κράτιστος τῶν κατ' αὐτὸν Ἡρακλῆς, καὶ δυνάμεως πολλῆς ἡγούμενος, ἅπασαν ἐπῆλθε τὴν ἐντὸς ὠκεανοῦ καταλύων μὲν εἴ τις εἴη τυραννίς, ἀφίκετο εἰς Ἰταλίαν, στρατὸν ἄγων πολύν, Ἰβηρίαν ἤδη κεχειρωμένος. Διατρίψας δὲ αὐτόθι πλείω χρόνον ἠναγκάσθη, τῆς τε ναυτικῆς ἀπουσίας, ὃ ἐγένετο χειμῶνος ἐπιβαλόντος, καὶ τῷ μὴ πάντα τὰ ἔθνη τὰ κατέχοντα Ἰταλίαν προσχωρῆσαι αὐτῷ ἑκόντα. τὸ γὰρ Λιγύων γένος πολὺ καὶ μάχιμον, ἐπὶ ταῖς παρόδοις τῶν Ἄλπεων ὀρῶν ἱδρυμένον ἀποκωλύειν ὅπλοις τὰς εἰσβολὰς αὐτῷ, τὰς εἰς Ἰταλίαν ἐπεχείρησεν. Ἐπεὶ δὲ τούτους καταστρεψάμενος τῶν παρόδων ἐκράτησεν, οἱ μέν τινες ἑκόντες παρεδίδοσαν αὐτῷ τὰς πόλεις· οἱ δὲ πλείους, ἐκ πολέμου καὶ πολιορκίας παρεστήσαντο. Ἐν δὴ ταύταις μάχαις κρατηθῆναι, καὶ τὸν ὑπὸ Ῥωμαίων μυθολογούμενον, Κάκον, δυνάστην τινὰ κομιδῇ βάρβαρον, καὶ ἀνθρώπων ἀτιθάσων ἄρχοντα γενέσθαι φασὶν αὐτῷ διάφορον, ἐρυμνοῖς χωρίοις ἐπικαθήμενον, καὶ διὰ ταῦτα τοῖς πλησιοχώροις ὄντα λυπηρόν. Ὃς ἐπειδὴ κατεστρατοπεδευκότα τὸν Ἡρακλέα ἐπύθετο ἐν τῷ προσεχεῖ πεδίῳ, λῃστρικῶς διασκευασάμενος ἐπιδρομῇ αἰφνιδίῳ ἐχρήσατο, καὶ κοιμωμένου τοῦ στρατοῦ, τῆς λείας, ὅσῃ ἔτυχεν ἀφύλακτος περιβαλλόμενος ἀπήλασεν· ὕστερον δὲ κατακλεισθεὶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς πολιορκίαν, τά τε φρούρια κατὰ κράτος ἁλόντων, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἡλίσκετο, ἀνῃρέθη. Τῶν δὲ φρουρίων αὐτοῦ κατασκαφέντων, τὰ πέριξ χωρία οἱ συνελθόντες Ἡρακλεῖ, κατὰ σφᾶς ἕκαστοι παρέλαβον Ἀρκάδες τε οἱ σὺν Εὐάνδρῳ, καὶ Φαῦνος ὁ τῶν Ἀβοριγίνων βασιλεύς,

Ἡρα-

cam. Ut autem, quæ clauſæ erant, vocem & confuetum odorem ſensère, ac illis, quæ extra erant, reſponderunt mugitu, ipſarum vox furtum indicavit. Cacus in manifeſto deprehenſus crimine, ad vim repellendam ſe convertit; & cæteros paſtores, cæpit ſocios convocare. Sed Hercules illum, percuſſum clava, interficit, & boves educit. Quia verò locum, latronum latibulum vidit commodum, ſuo pedo ſpeluncam diruit, & prope locum aram *Jovi inventori* ſtatuit; quæ ad portam trigeminam Romæ eſt. Hæc igitur ſunt, quæ de hoc Deo feruntur fabulæ.

At opinio vulgata, quæ ad veritatem accedit proprius, hæc eſt. Quum omnium ſuæ ætatis imperatorum præſtantiſſimus eſſet Hercules, magnaſque duſtaret copias; quidquid terrarum interior alluit Oceanus peragravit; omnem tyrannidem everſurus. Subacta igitur Hiſpania, cum exercitu in Italiam ut & eam ſubigeret, venit magno. Hic autem diutius morari coactus eſt, tum propter claſſis abſentiam, quæ tempeſtatibus diſtinebatur hibernis, tum quia non omnes Italiæ gentes, ei ultro ſe dedidère. Ligurum enim gens magna & bellicoſa, quæ in ipſo Alpium tranſitu ſedes habet, eum ab Italiæ ingreſſu prohibere conata eſt. Poſtquam autem his ſubactis, vi tranſitum ſibi aperuit, alii quidem urbes ſuas ei ſponte tradiderunt, ſed plures bello & obſidione coacti, deditionem fecerunt. Inter eos igitur, qui bello domiti erant, fuiſſe & illum Romanis fabulis Cacum celebrem, qui princeps valde barbarus erat, & hominibus immanibus imperabat, & populis finitimis erat gravis; is Herculi dicitur reſtitiſſe. Hic poſtquam Herculem in proxima planitie caſtrametatum novit; more latronum, impreſſionem in eum repente fecit, & ſomno ſopito exercitu, quidquid prædæ incuſtoditum eſt nactus, vi abegit. Sed quum poſtea Græci eum circundatum preſſiſſent obſidione, ejuſque caſtella per vim cæpiſſent; quia & ipſe reſiſtere voluit, in acie & pugna cecidit. Tum ipſius caſtellis æquatis ſolo, agros circumpoſitos cum alii, qui ſeorſum opem laturi Herculi venerant, tum etiam Arcades Evandri comites, & Faunus Rex Aboriginum, acceperunt.

5 Her-

SCHOLION I.

Hanc de Caco & Hercule fabulam, exſcriptam hinc a Dione quoque, teſtem de Tzetzem, qui ejus Hiſtoriam 12. ſeculo, legit integram. En ejus verba Chiliade 5. cap. 21. de Caco, a verſu 99.

DIO APUD TZETZEM.

Οὗτος ὁ Κάκος ἦν λῃστὴς κλέπτης τῶν εὐμηχάνων,
Ἐν τόποις ὅπου νῦν ἐστιν ἡ πρεσβυτέρα Ῥώμη,
Ὡς δ' Ἡρακλῆς διέβαινε βουσὶ σὺν Γηρυόνου,
Οὗτος πολλὰς ἐκ τῶν βοῶν λάθρα συλήσας τῶνδε,
Σπηλαίῳ εἰσεβίβαζεν αὐτοῦ ἐξοπισθίους,
Ὥστε τινὰ προσβλέψαντα τότε τῶν βοῶν τὰ ἴχνη,
Νομίζειν μᾶλλον ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ σπηλαίου βόας,
Ἢ εἰσελθεῖν, ὡς πρὸς αὐτό. Γνοὺς Ἡρακλῆς δὲ μόλις,
Τοὺς βόας ἐξείλετο, τὸν Κάκον δ' ἐκεῖ κτείνει,
Δίων καὶ Διονύσιος γράφουσι τὰ τοῦ Κάκου,
Ἄλλοι πολλοί τε συγγραφεῖς γράφοντες τὰ τῆς Ῥώμης,

Cacus fuit latro, furque verſutiſſimus,
In locis ubi antiquior modo eſt Roma:
Qui ut cum bobus Geryonis Hercules
Tranſit, ex iis clam prædatus plurimos,
Averſo traxit pede in ſpecum ſuam:
Ut qui proſpiceret tunc bovum veſtigia,
Egreſſos potius putaret, e ſpecu boves,
Quam illò ingreſſos. Novit id vix Hercules,
Cum boves vi retraxit, occidit Cacum.
Scribunt de Caco Dio, & Dionyſius,
Multique alii, qui de Roma ſcribunt.

NOTATIUNCULA.

Boves hic *mares* exprimit Tzetzes, tanquam ex Dione & Dionyſio, quos legebat. Idem Chiliade 2. cap. 16. de Hercule a verſ. 240. facit feminas. Αἱ Ἰβηρίας δὲ τὰς βόας ἐλαύνων πρὸς Λιγύων: & infra: τὰς βόας δὲ συνελάσας. *Ex Iberia autem boves abigens in Liguriam; & has autem abactis.* Livius etiam fluctuat. Primò ait; *averſos boves, eximium quemque:* idem mox, *aliæ boves, quædam ad deſiderium relictarum* mugiſſe e ſpelunca ſcribit. Si perſonam detrahas fabulæ, erunt *feminæ*; ut Dionyſius refert, quem mihi indubium, Dionem quoque ſecutum eſſe.

Herculem verò (poſtquam eunċta in Italia, quæ voluit, conſtituit, navaleſque copiæ incolumes ex Hiſpania pervenerunt) quidam ex ejus rogarunt focii, ut ſe militiæ laboribus liberaret: ac miſſione impetrata, circa hæc loca reſtitère. Naċti proinde locum, aptum ædibus extruendis, qui nunc Capitolinus appellatur, ab illius verò ſeculi hominibus Saturnius dicebatur (quem græce Cronium diceremus) in eo oppidulum condiderunt. Quin & tota reliqua ora, quæ nunc Italia dicitur, ab incolis Saturnia appellabatur. Poſtea verò temporis lapſu, Italia vocata eſt, ſub viro potenti, cui nomen Italus (quem Thucydides Arcadum regem dicit) qui partim verbis, partim vi, omnem regionem illam, quæ ſinum inter Lametinum eſt & Scyllatinum, a Metaponto ad Lajum; hinc a Tarento ad Pæſtum uſque, omnis ora maritima, in poteſtatem ſuam redegit. Atque hanc primùm ait, Itali temporibus fuiſſe Italiam appellatam. Eumque ubi hujus imperio potitus eſt; ſtatim authoritatem magnam in finitimos affeċtaſſe, & multas ſuæ ditioni urbes ſubjeciſſe: hunc autem Œnotrum fuiſſe genere. Sane conſtat Herculis ætate, aut paulo ante, ita fuiſſe nuncupatam: antea verò Heſperiam & Auſoniam eam vocabant Græci, indigenæ verò Saturniam, ut modo dixi. Poſtquam autem Italus conſenuit, quamquam regnavit Morges, & poſt eum Siculus (qui profugus ad eum venerat, & a Morgete hoſpitio exceptus eſt) dum proprium tamen, quiſque imperium ſibi ſtruit, gentem diviſerunt, eorumque nomine & Siculi, & Morgetes, Itali diċti ſunt; poſt eos tamen iterum Italiæ invaluit nomen, nec amplius eſt immutatum.

Tandem poſt Trojam captam, Trojani (gens cum primis Græca, & ex Peloponneſo profeċta) qui cum Ænea evaſerant, profugi in Italiam venerunt; & ab iis Romani ducunt originem. Æneas autem ab Atlante & Jove deſcendebat. In ea namque quæ nunc Arcadia vocatur, primus regnavit Atlas: cujus filiam Eleċtram Jupiter uxorem ducit, ex qua Dardanum ſuſcipit. Dardanus urbe ſibi cognomine, in ea, quæ nunc Troas vocatur condita, poſt obitum uxoris Chryſis, Bateam Teucri Regis filiam (a quo Regio illa, Teucris eſt diċta) duxit uxorem, ex qua ipſi natus eſt filius Erichthonius, qui patris & avi materni principatum hereditario jure habuit. Ex Erichthonio, & Callirhoe natus eſt Tros, a quo gens nomen habet. Ex Troë & Acalide Aſſaracus; ex hoc & Clytodora Laomedontis filia, Capys; ex Capy & nympha, quæ Naïs dicebatur, Anchiſes; ex Anchiſe & Venere, Æneas. Qui Ilio, Dardano, cæteriſque Trojanis urbibus, ab Achæis, captis; libe-

5. Ἡρακλῆς δὲ, ἐπειδὴ τά τε κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἅπαντα ὡς ἐβούλετο, κατεστήσατο, καὶ ὁ ναυτικὸς αὐτῷ στρατὸς ἐξ Ἰβηρίας ἀφίκετο, τινὲς ἐκ τῶν αὐτοῦ παραιτησάμενοι, τῆς πραγματείας ἀφεθῆναι, περὶ ταῦτα τὰ χωρία ὑπέμειναν καὶ πολίζονται, λόφον ἐπιτήδειον εὑρόντες· ὃς νῦν μὲν Καπιτωλῖνος ὀνομάζεται, ὑπὸ δὲ τῶν τότε ἀνθρώπων, Σατούρνιος· ἱερὸς γὰρ ἦν τοῦ Κρόνου· ἐλέγετο· ὥσπερ αὖ εἴη τῇ Ἑλλάδι φωνῇ, Κρόνιος. Καὶ ἄλλη δὲ ἀκτὴ σύμπασα, ἡ νῦν Ἰταλία καλουμένη, Σατουρνία πρὸς τῶν ἐνοικούντων ὠνομάζετο· Ἰταλία ἀνὰ χρόνον ὠνομάσθη ἐπ' ἀνδρὸς δυνάστου, ὄνομα Ἰταλοῦ. Τοῦτον δέ φησιν Θουκυδίδης, τῶν Ἀρκάδων τὸν βασιλέα, καὶ τὰς μὲν λόγοις, τὰς δὲ βίᾳ προσαγόμενον, ἅπασαν ὑφ' ἑαυτῷ ποιήσασθαι τὴν γῆν, ὅση ἐντός ἐστι τῶν κόλπων Λαμητίνου καὶ Σκυλλητίνου, ἡ ἀπὸ Μεταποντίου ἄχρι Λαΐου, ἔπειτα ἡ ἀπὸ Τάραντος ἄχρι Ποσειδωνίας, παράλιος· ἣν δὴ πρώτην κληθῆναι Ἰταλίαν ἐπὶ τοῦ Ἰταλοῦ· ἐπεὶ δὲ ταύτης ἐγκρατὴς ἐγένετο, αὐτίκα τῶν ἐχομένων ὑπορέγεσθαι, καὶ πόλεις συνάγεσθαι πολλάς. Δῆλον δὲ ὅτι κατὰ τὴν Ἡρακλέους ἡλικίαν, ἢ οὐ μακρῷ πρόσθεν, οὕτως ὠνομάσθη. Τὰ δὲ πρὸ τούτων Ἕλληνες μὲν Ἑσπερίαν καὶ Αὐσονίαν αὐτὴν ἐκάλουν, οἱ δὲ ἐπιχώριοι, Σατουρνίαν, ὡς εἴρηταί μοι πρότερον. Καὶ ᾗ καὶ ἐπειδὴ Ἰταλὸς κατεγήρα, Μόργης ἐβασίλευσεν, καὶ μετ' αὐτὸν Σικελὸς, ὃς φυγὰς πρὸς αὐτὸν ἦλθε, καὶ ἐπιξενωθεὶς Μόργητι, ἰδίαν πράξας ἀρχὴν, διέστησε τὸ ἔθνος, καὶ ἀπ' αὐτῶν καὶ Σικελοὶ καὶ Μόργητες ἐγένοντο οἱ Ἰταλοί· πάλιν δὲ μετ' αὐτοὺς, τὸ Ἰταλίας ὄνομα ἐπανῆλθεν, καὶ οὐκ ἔτι που μετεβλήθη.

6. Τελευταῖον δὲ μετὰ τὴν Τροίας ἅλωσιν, οἱ διασωθέντες σὺν Αἰνείᾳ Τρῶες· γένος Ἑλληνικὸν ἐκ τῆς μάλιστα καὶ ἐκ Πελοποννήσου ποτὲ ὡρμημένοι. πλανηθέντες εἰς Ἰταλίαν ἦλθον· ἐξ ὧν οἱ Ῥωμαῖοι γένος ὥρμηνται. Αἰνείας δὲ ἐξ Ἄτλαντος ἦν καὶ Διός. Ἄτλας γὰρ γίνεται βασιλεὺς πρῶτος ἐν τῇ καλουμένῃ Ἀρκαδίᾳ, οὗ θυγατέρα Ἠλέκτραν Ζεὺς γαμεῖ, καὶ γεννᾷ ἐξ αὐτῆς Δάρδανον. Δάρδανος δὲ ἐν τῇ καλουμένῃ νῦν Τρωάδι, πόλιν ὁμώνυμον κατασκευάσας, ἐπειδὴ Χρύσην γυναῖκα αὐτῷ τελευτῆσαι συνέτυχεν, Βατίειαν γαμεῖ, τὴν Τεύκρου βασιλέως θυγατέρα, ἀφ' οὗ Τευκρὶς τὴν χώραν ἐπωνόμασεν, καὶ γίνεται παῖς αὐτῷ Ἐριχθόνιος, ὃς τὴν πατρῴαν καὶ τὴν ὑπὸ μητροπάτορος γενομένην ἐκληρονόμησεν ἀρχήν. Ἐριχθονίου δὲ καὶ Καλλιρρόης γίνεται Τρώς· ἀφ' οὗ τὴν ἐπωνυμίαν τὸ ἔθνος ἔχει. Τρωὸς δὲ καὶ Ἀκαλίδος, Ἀσσάρακος ἦν· τούτου δὲ καὶ Κλυτοδώρας τῆς Λαομέδοντος, Κάπυς· Κάπυος δὲ καὶ νύμφης, Ναΐδος ὀνομαζομένης, Ἀγχίσης· Ἀγχίσου δὲ καὶ Ἀφροδίτης, Αἰνείας. Οὗτος ἐν Ἰλίῳ τε καὶ Δαρδανίᾳ, τῶν ἄλλων Τρωικῶν πόλεων κρατηθεισῶν ὑπ' Ἀχαιῶν, πάσας παρακλ-

K 2 θεῖν

DIONIS FRAGMENTA DE ITALIA APUD JOH. TZETZEM.

Japyges enim & Apuli, propter Jonium ſinum incolunt. Apulorum gens, Peucetii ſunt, & Pœdiculi, & Daunii. * Meſapia & Japygia traċtu temporis, Salentia, tum Calabria diċta eſt. Jacet autem Calabria ad Jonium ſinum & Adriaticum. * Ligures vero maritimam habent, a Tyrrhenia uſque ad Alpes, & Gallos.

1. Οἱ γὰρ Ἰάπυγες καὶ Ἄπουλοι περὶ τὸν Ἰόνιον κόλπον οἰκοῦσιν· Ἀπούλων δὲ τὸ ἔθνος, Πευκέτιοί τε καὶ Ποιδικοῦλοι, καὶ Δαύνιοι. * 2. ἡ δὲ Μεσαπία καὶ Ἰαπυγία, ὕστερον Σαλεντία, εἶτα Καλαβρία ἐκλήθη· κεῖται δὲ ἡ Καλαβρία, περὶ τὸν Ἰόνιον κόλπον καὶ τὸν Ἀδρίαν. * 3. Οἱ δὲ Λίγυες τὴν παραλίαν, ἀπὸ Τυρσηνίδος μέχρι τῶν Ἄλπεων, καὶ ἄχρι Γαλατῶν νέμονται. *

S C H O L I O N II.

Hæc fragmenta ex Italiæ deſcriptione, quam Dio adornavit, huc ſane ſpeċtant: quæ cum, quibuſnam agglutinentur, non habent; ex Tzetze hic dare viſum eſt una, non autem diviſa; ut ex eo collegit etiam Valeſius, ediditque corruptè, Excerptorum pag.771. Ad fragmentum primum Tzetzes pag.91. ait: Κατὰ τὸν Δίωνα, *Juxta Dionem*. Ad ſecundum, ibidem, & pag.125. Καθὰ φησὶν ὁ ἱστορικὸς Δίων, ὁ τὰς Ῥωμαίων πράξεις συντάξας: *Ut ait Dio hiſtoricus, qui Romanorum geſta contexuit*. Ad tertium pag.83. & 166. Ὥς φησι Δίων: *Ut narrat Dio.*

βίων καὶ τὸν πατέρα, καὶ τὰ ἕδη τῶν θεῶν, ἐπειδὴ παρεσκευάσθη ναυτικὸν αὐτῷ, διαπλεῖ τὸν Ἑλλήσποντον· καὶ πρῶτον μὲν εἰς Θρᾴκην ἐπὶ τῆς ἔγγιστα κειμένης χερρονήσου Παλλήνην, εἶτα εἰς Δῆλον, ἔπειτα εἰς Κύθηρα καὶ εἰς Ζάκυνθον καὶ εἰς Λευκάδα κατάγεται. Αὐτόθεν δὲ καὶ ἐπὶ τὸ Ἄκτιον τὸ Ἀμβρακικοῦ κόλπου πρὸς τὸ ἀκρωτήριον, κἀκεῖθεν εἰς Ἀμβρακίαν ἀφικνεῖται πόλιν. Ἐκ δ' Ἀμβρακίας, Ἀγχίσης μὲν τὰς ναῦς ἔχων, παρὰ γῆν κομιζόμενος, εἰς Βουθρωτόν, λιμένα Ἠπείρου κατάγεται· Αἰνείας δὲ καὶ οἱ ἀκμαιότατοι σὺν αὐτῷ τῆς στρατιᾶς, διανύσαντες, εἰς Δωδώνην ἀφικνεῖται χρησόμενοι τῷ θεῷ· ἀνελόμενοι δὲ χρησμοὺς περὶ τῆς ἀποικίας, ἐπὶ τὸ ναυτικὸν ἀφικνοῦνται. Ἐκ δὲ Βουθρωτοῦ παρὰ γῆν κομισθέντες, διαίρουσι τὸν Ἰόνιον καὶ ταῖς μὲν πλείσταις ναυσὶ πρὸς ἄκραν Ἰαπυγίας ὁρμισάμενοι, ἣ τότε Σαλεντίνη ἐλέγετο, ταῖς δὲ λοιπαῖς, κατὰ τὸ καλούμενον Ἀθήναιον, ἔνθα καὶ αὐτὸς ἐτύγχανεν, παρέπλευσαν ἄχρι πορθμοῦ. Γενόμενοι δὲ κατὰ Σικελίαν, ὑπὸ ἀνέμων πονηρῶν βιασθέντες, κατάγονται περὶ τὰ καλούμενα Δρέπανα· ἔπειτα πλέοντες ἀπὸ Σικελίας διὰ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους, πρῶτον μὲν ὁρμίσαντες τῆς Ἰταλίας, κατὰ τὸν λιμένα Παλίνουρον, νήσῳ προσέσχον Λευκωσίᾳ· ἐκεῖθεν δὲ καταίροντες, εἰς λιμένα καλὸν καὶ βαθὺν ἐν Ὀπικοῖς Μισηνόν, νήσῳ τῇ Προχύτῃ, καὶ ἀκρωτηρίῳ Καιήτῃ προσορμισάμενοι· τελευτῶντες δὲ ἀφικνοῦνται τῆς Ἰταλίας εἰς Λαύρεντον. Ἔνθα πλάνης παυσάμενοι, χάρακα ἱδρύσαντο, καὶ τὸ χωρίον, ἐν ᾧ κατεστρατοπεδεύσαντο, ἐξ ἐκείνου, Τροία καλεῖται.

7. Τοῦ δὲ μηκέτι προσωτέρω τῆς Εὐρώπης πλεῦσαι τὸν Τρωϊκὸν στόλον, οἵ τε χρησμοὶ ἐγένοντο αἴτιοι, τέλος λαβόντες ἐν τούτοις τοῖς χωρίοις, καὶ τὸ δαιμόνιον πολλαχῶς τὴν ἑαυτοῦ βούλησιν ἐνδεικνύμενον. Ἐπεὶ γὰρ ὅρμῳ χρησάμενοι τῷ Λαυρεντῷ, κ. τ. λ.

liberis, & patre, & Deorum ſimulacris ſecum aſſumptis, claſſe jam parata, Helleſpontum trajecit. Et primum quidem in Thraciam, in proximam peninſulam Palleneo, hinc Delum, deinde in Cytheram & Zacynthum, poſtea verò ad Leucadem, ad Actium, ad ſinus Ambracii promontorium, & Ambraciam ipſam pervenit. Ex qua Anchiſes quidem cum navibus oram legendo, Buthrotum Epiri portum petiit; Æneas verò, & cum eo lectiſſimi quique totius exercitus milites, Dodonam pervenerunt, oraculum a Deo petituri: & poſt acceptum de Colonia deducenda reſponſum, ad claſſem redierunt. A Buthroto, ſecundum oram devecti, Jonium trajiciunt mare, & cum majori navium parte, ad Japygium promontorium appulere, quod tunc Salentinum vocabatur: cum reliquis verò ad Minervium appellatum Æneas: hinc ad fretum uſque præternavigarunt. Sacé eum ad mare, quod Siciliam abluit pervenere, vi tempeſtatum abacti, Drepana appulerunt: unde ex Sicilia per Tyrrhenum profecti mare, primum quidem ad Italiæ portum Palinurum, deinde ad inſulam Leucoſiæ; illinc verò delati in pulcrum ac profundum portum Miſeni in Opicis: tum ad inſulam Prochytam, & ad promontorium Cajetam, tandem ad Italiæ Laurentum pervenere. Ubi errorum comperto fine, caſtra poſuerunt munita vallo, & locus in quo caſtra metati ſunt, ab eo tempore Troja dicitur.

Cæterum, ne ad ulteriores Europæ partes, claſſis navigaret Trojana, in cauſa fuerunt tam oracula, quæ in bis locis ad ſuum finem perducta ſunt, quam Deus ipſe, qui ſuam modis variis patefecit hic voluntatem. Quum enim Laurentum appuliſſent, &c. *His præmiſſis, Dionis textum proſequamur.*

2. Αἰνείας μετὰ τὴν Τροίας ἅλωσιν ἐλευθερωθεὶς ὑφ' ἑλλήνων, ἦλθεν ἐς Ἰταλίαν ἣ πρὶν Ἄργεσσα ἐκαλεῖτο, εἶτα Σατουρνία ἀπὸ τοῦ Κρόνου· Σατοῦρνος γὰρ ὁ Κρόνος παρὰ Ῥωμαίους· καὶ πάλιν ἀπό τινος Αὔσονος Αὐσονία. Αὐσονία δὲ κυρίως

Æneas poſt Trojȩ caſum liber dimiſſus a Græcis, appulit in Italiam, Argeſſam antea vocatam, hinc Saturniam a Saturno. Ea rurſus ab quodam Auſone Auſonia eſt nuncupata: ſed Auſonia proprie Regio Aurun-

DIO APUD JOH. TZETZEM. 2.

1. Τῆς Τροίας πορθουμένης, [ἐλευθερωθεὶς ὑφ' ἑλλήνων ὁ Αἰνείας,] ἢ αἰχμάλωτος ἀχθεὶς ὑπὸ Νεοπτολέμου, καὶ μετὰ τὴν τούτου ὑπ' Ὀρέστου ἐν Δελφοῖς ἀναίρεσιν ἐλευθερωθεὶς, οἰκεῖ πρῶτον τὰ περὶ Ῥαίκηλον καὶ Ἀλμωνίαν πόλεις Μακεδονίας· εἶτα [ἦλθεν εἰς Ἰταλίαν ἣ πρὶν Ἄργεσσα ἐκαλεῖτο, εἶτα Σατουρνία ἀπὸ τοῦ Κρόνου· Σάτουρνος γὰρ ὁ Κρόνος παρὰ Ῥωμαίοις· καὶ πάλιν ἀπό τινος Αὔσονος, Αὐσονία· εἶτα Τυρσηνία, εἶτα ἀπὸ τοῦ Ἰταλοῦ, Ἰταλία ἡ χώρα ἐκλήθη] ὡς [πρώτως

Troja exciſa Æneas, ſeu liber dimiſſus a Græcia (ſeu captivus adductus a Neoptolemo, & poſt ejus Delphis ab Oreſte cædem, libertatem nactus) ea primùm tenuit loca, quæ ſunt circa Rhæcelum & Almoniam, urbes Macedoniæ; hinc in Italiam venit, quæ prius Argeſſa dicta, poſtea Saturnia eſt appellata. Cronus enim, eſt Saturnus apud Romanos Et rurſum a quodam Auſone, Auſonia. Poſthæc dicta Tyrrhenia, ac demum ab Italo, Italia eſt appellata;

NOTAE.

1. Ab Αὐσονία δὲ uſque ad κληθῆναι, habet hæc Tzetzes, qui ea refert, (ad verſ. 44. & 615. Alexandriæ Lycophronis) & Dionem citat: ὡς Δίων γράφει Κοκκηϊανός: *at Dio ſcribit Cocceianus*· cujus nomen

Ἡ Αὐσονία ἔσχηκε τὴν κλῆσιν τῶν Αὐσόνων,
Κατά τινας ἐξ Αὔσονος υἱοῦ τοῦ Ὀδυσσέως,
Καὶ τῆς Κίρκης...;
Ἄλλοι δὲ ἀπὸ Αὔσονός φασι ἀρχαιοτέρου,
Υἱοῦ τελοῦντος Ἰταλοῦ τῆς χώρας βασιλέως.
Τοὺς δὲ Αὐρούγκους μόνους μοι Αὔσονας λέγειν νόει·
Μέσους Οὐόλσκων, Καμπανῶν πρὸς θάλασσαν κειμένους
Ἐξ ὧν κατακατέχρησιν, καὶ πᾶσαν Ἰταλίαν.

alibi ſilet, etſi eadem verba canat. Chiliade namque 5. cap. 16. a verſ. 564. & 579., ac præterea in ejus Scholiis ad Alexandiam Lycophronis a verſic. 1232. ita habet:

Auſonia ſane nomen iſtud habuit,
Juxta quoſdam ex filio Ulyſſis Auſone,
Et Circes...
Juxta alios antiquiori ab Auſone,
Itali regionis Regis filio.
Sed ſoli Aurunci mihi habentur Auſones;
Qui ad mare, Volſcos inter & Campaniam:
Ex quibus, per abuſum, tota Italia.

Digitized by Google

runcorum dicitur (quam inter Campanos, & Volſcos ad mare poſitam, ad Latium uſque multi portendi volunt) & omnem ab ea Italiam, Auſoniam appellatam. Demum Tyrrhenia ex Tyrrheni cujuſdam nomine : ac poſtremò ab Italo, Italia eſt vocitata *. Cæterum Aboriginum primus Rex fuit Picus, cui filius ſucceſſit Faunus, & huic puer Latinus: quo Principe, Æneas, ut dictum eſt, in Italiam veniens, ad eorum Regionem, Laurentum appulit (qui locus poſtea Troja audiit) apud Numicum amnem, comite Aſcanio filio ex Creuſa. Ibi a ſociis, menſis ex campeſtri apio comeſis : humi namque, & ſub multo forte campeſtri apio eduſia expoſuerant : ac ſue præterea ex ejus navi profuga, Albanoque in monte, ab Alba dein-

κυρίως, ἡ τῶν Αὐρούγκων γῆ μόνη λέγεται, ἐν μέσῳ Καμπανῶν καὶ Οὐολούσκων, παρὰ θάλασσαν κειμένη· συχνοὶ δὲ καὶ μέχρι τοῦ Λατίου, Αὐσονίαν εἶναι ἐνόμισαν, ὥστε καὶ πᾶσαν Ἰταλίαν ἀπ' αὐτῆς, Αὐσονίαν κληθῆναι. Καὶ τέλος Τυρσηνία ἀπὸ Τυρσηνοῦ τινός· καὶ εἶτα ἀπὸ τοῦ Ἰταλοῦ Ἰταλία ἡ χώρα ἐκλήθη· * Ἀβοριγίνων δὲ πρῶτος Πῖκος ἐβασίλευσεν, εἶτα υἱὸς αὐτοῦ Φαῦνος, καὶ εἶτα ὁ τούτου παῖς Λατῖνος οὗ τὴν τούτων ἀρχὴν ἔχοντος, Αἰνείας ἐλθών, ὡς εἴρηται, εἰς Ἰταλίαν, πρὸς αὐτῶν χώραν ἀφίχθη, καὶ προσέχε Λαυρεντῷ, τῷ καὶ Τροίᾳ εἶτα καλουμένῳ, παρὰ Νουμίκιον ποταμόν, ἔχων καὶ τὸν ἐκ Κρεούσης υἱὸν αὐτοῦ Ἀσκάνιον· Ὅπου φαγόντων τῶν μετ' αὐτοῦ τὰς τραπέζας, σελινίνας οὔσας· ἐπὶ γὰρ τοῦ δαπέδου, ἴσως καὶ τῶν σελίνων

DIO APUD TZETZEM.

lata: In qua primus regnavit Picus, hinc Faunus ejus filius (quo tempore Hercules cum reliquis Geryonis bobus huc advenit) qui & genuit Latinum, qui etiam hic regnavit: & ab eo Latini omnes ſunt appellati. Quinquageſimo autem & quinto anno poſt Herculem, Æneas poſt Trojæ caſum, in Italiam, ut diximus, advenit, & ad Latinos appulit, ad Laurentum (quod & Troja poſtea eſt appellatum) penes Numicum amnem, ſecum ex Creuſa filium habens Aſcanium, vel Julum. Ubi quòd ejus ſocii ſuas menſas ex apio campeſtri (vel ex ſubdurioribus panis cruſtis) paratas comediſſent : menſas enim non habebant : ac præterea quum ſus alba ab ejus navi proſiluiſſet in montem, qui ob eam Albanus eſt nuncupatus, trigintaque filios peperiſſet: quæ ſignificabant futurum, ut Æneæ liberi poſt totidem annos, regionem, & latius imperium obtinerent, deſtitit ab errando,

[πρῶτος Πῖκος ἐβασίλευσεν εἶτα υἱὸς αὐτοῦ Φαῦνος] ὅτε καὶ Ἡρακλῆς μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ Γηρυόνου βοῶν παρεγένετο· ὃς καὶ γεννᾷ [Λατῖνον ὃς καὶ ἐβασίλευσεν τῶν ἐκεῖ· καὶ ἀπ' αὐτοῦ Λατῖνοι πάντες ἐκλήθησαν·] Πεντηκοστῷ δὲ πέμπτῳ ἔτει ἀφ' Ἡρακλέους, ὁ Αἰνείας μετὰ τὴν τῆς Τροίας ἅλωσιν, εἰς Ἰταλίαν, ὡς ἔφημεν, καὶ Λατίνους παραγίνεται· [παρὰ Λαύρεντον δὲ προσέκειλε, τὸ καὶ Τροῖαν καλούμενον, παρὰ Νουμίκιον ποταμόν, ἔχων καὶ τὸν ἐκ Κρεούσης υἱὸν αὐτοῦ Ἀσκάνιον,] ἢ Ἴουλον· [Ὅπου φαγόντων τῶν μετ' αὐτοῦ τὰς τραπέζας σελινίνας οὔσας·] ἢ ἐκ τῶν σκληροτέρων μερῶν τῶν ἄρτων·· οὐ γὰρ εἶχον τραπέζας· ἔτι δὲ καὶ χοίρου λευκῆς, ἀπὸ τοῦ πλοίου αὐτοῦ ἀποσκιρτησάσης ἐπὶ τὸ ἀπ' αὐτῆς ὀνομασμένον Ἀλβανὸν ὄρος, καὶ τριάκοντα τετοκυίας, ἅπερ ἐδήλουν ὅτι τριακοστῷ ἔτει οἱ παῖδες αὐτοῦ, καὶ γῆν καὶ κράτος ἀμείνον ἕξουσι, ἐπαύθη τῆς ἀλητείας, ἐκ χρησμοῦ τοῦτο προακηκοώς· χρησμὸν γὰρ ἔλαβεν ἐν Δωδώνῃ, ἔνθα ἂν οἱ ἑταῖ-

DIO APUD JOH. ZONARAM.

Poſt Trojanum bellum Æneas, venit ad Aborigines, qui eam olim regionem tenuerunt, in qua, Roma ſita eſt, Latino Fauni filio tunc regnante. Laurentum autem juxta Numicum amnem appulit : ubi dum ex oraculo quodam, ut fertur, ponere ſedes parat; Princeps Regionis Latinus, hoc Æneæ prohibiturus accurrit; ſed collatis ſignis

1. Αἰνείας μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον πρὸς Ἀβοριγῖνας ἀφίκετο, οἳ πρώην τὴν χώραν ᾤκουν, καθ' ἣν ἡ Ῥώμη πεπόλισται, Λατίνου τοῦ Φαύνου τότε [τὴν τῶν τούτων ἀρχὴν ἔχοντος· καὶ περιέχε Λαυρέντῳ κατὰ τὸν Νουμίκιον ποταμόν,] ἔνθα κατά τι θεοπρόπιον, λέγεται, παρασκευάζεσθαι ποιήσασθαι τὴν κατοίκησιν· ὁ δὲ τῆς χώρας ἄρχων Λατῖνος ἀπεῖρχε τῷ Αἰνείᾳ τὴν ἐν τῇ χώρᾳ καθίδρυσιν, καὶ συμβαλών.

N O T AE.

In antiquis Lycophronis editionibus, Tzetzis locus παρὰ Νουμίκιον, habet tantummodò παρὰ κίον: & nova editio Oxonienſis, Barocci Codex, & Grævius, eum, nec bene, legunt Τουβίκιον. Valeſius verò *Excerptorum* pag. 771. rectè legit, ut dedimus; inquiens: *Ita correxi ex Zonara; cum in vulgatis Codicibus* κίον *legatur ſine ſenſu. Tametſi autem Dionis nomen hic non laudetur; dubitari tamen non poteſt, quin pleraque omnia Dionis ſint: quod certè fatebitur quiſquis hæc* Tzetzis, *cum Zonaræ hiſtoria contulerit. Vel illud de Albæ longæ conditu, & Regibus Albanorum; an non aperte ex eodem fonte derivatum eſt? Nam & Amulius vocatur Tiberini nepos, ut apud Zonaram; quem cæteri aliter vocant. Deinde illa* μέχρι τούτου τὰ περὶ Ἄλβης, *&c. iiſdem fere verbis apud Zonaram leguntur.* Ita ſagaciſſimus ille vir, cui adeo certum fuit apud Zonaram latere pleraque Dionis; ut ex Zonaræ textu, Dionem deprehenderit etiam apud Tzetzem: corruptumque hujus locum, exinde feliciſſime reſtituerit. Jure ergo V. Cl. Fabricius (Bibliothecæ Græcæ tomo 4. pag. 319. & ſeqq.) in Dionis noſtri vita, impenſe propterea laudat hominem. In Cod. membranaceo Vaticano 136., nutographo pene, & correctiſſimo, quinque propemodum ſeculorum, legitur Νουβίκιον: in Palatino-Vaticano chartaceo num. 25. poſterioris ævi; Νουμίκιον.

σελίνων πολλῶν τὰ ἐδέσματα παρεθείκεισαν· ἐπὶ δὲ καὶ χοίρου ἀπὸ τοῦ πλοίου αὐτοῦ ἀποσκιρτάσης, ἐπὶ τὸ ἀπ᾽ Ἄλβης ὠνομασμένον ὄρος, καὶ τριάκοντα τετοκυίας, ἅπερ ἐδήλουν, ὅτι τριακοστῷ ἔτει οἱ παῖδες αὐτοῦ καὶ γῆν καὶ κράτος ἄμεινον ἕξουσιν, ἐπαύθη τῆς ἀλητείας, ἐκ χρησμοῦ τοῦτο προακηκοώς· Χρησμὸν γὰρ ἐν Δωδώνῃ ἔλαβεν, πλεῖν ἐπὶ δυσμῶν, καὶ ἔνθα ἂν οἱ ἑταῖροι αὐτοῦ καταφάγωσι τὰς ἑαυτῶν τραπέζας, καὶ τετράπους καθηγεμὼν τῆς ὁδοῦ ἐρεισθῇ καμὼν ἀπὸ τοῦ δρόμου, ἐκεῖ κτίσειν πόλιν· Συνεὶς οὖν ὁ Αἰνείας τὸν χρησμὸν, θύσας δὲ καὶ τὴν χοῖρον παρεσκευάζετο ἐκεῖ κτίσειν πόλιν· ὁ δὲ Λατῖνος, τοῦτο οὐκ εἴα· ἡττηθεὶς δὲ πολέμῳ, καὶ εἶτα δι᾽ ὀνειράτων φανέντων ἀμφοτέροις, καὶ παρακελευόντων, Λατίνῳ μὲν δέχεσθαι τοὺς Ἕλληνας, Αἰνείᾳ δὲ πείθειν Λατῖνον ἑκόντα παρασχεῖν οἱ τὴν καθίδρυσιν, καταλλαχθεὶς, τῆς οἰκήσεως Αἰνείᾳ παραχωρεῖ, καὶ τὴν αὐτοῦ θυγατέρα Λαουινίαν ἐς γάμον αὐτῷ ἐκδίδωσιν· Ἔνθα πόλιν ὁ Αἰνείας οἰκοδομήσας, ὠνόμασε Λαουίνιον· ἥ τε χώρα Λάτιον ἐκλήθη, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐκεῖ, Λατῖνοι προσηγορεύθησαν· Ῥούτουλοι δὲ ὁμοροῦντες τῇ χώρᾳ, ἐκ πόλεως Ἀρδέας ὁρμώμενοι, καὶ πρόσθεν

deinde ſic nuncupato, filios triginta enixa: quæ indicabant, futurum ut Æneæ poſteri poſt annos totidem, Regionem, & latius Imperium obtinerent; deſtitit ab errando, ex oraculo ita admonitus. Ei namque Dodone redditum eſt oraculum, navigaret ad occidentem, ac ubi forte ſocii ſuas ediſſent menſas: & quadrupes viæ Dux, ab curſu humi quieſceret; ut conderet ibi Urbem. Æneas ergo impletum, ut intellexit oraculum, ſue ſacrificata, parabat condere ibi Urbem, ſed ei prohibuit hoc Latinus: qui acie demum victus, & hinc ex ſomnio utrique facto, quo jubebatur, Latinus quidem, ut Græcos benignè exciperet; Æneas verò ut blandè Latino perſuaderet, haud invitò ſibi locum condendæ Urbi concedere; data dextera, ictoque fœdere, loca Latinus aſſignat, & Laviniam filiam uxorem etiam ei tradit: Urbemque Æneas, quam condit, Lavinium appellat: tuncque primum, Latium Regio, homines Latini ſunt nuncupati. Aſt Rutuli Gens finitima, Urbe Ardea oriundi, antea Latinis infenſi, vel tunc in eos arma tulerunt;

DIO APUD TZETZEM.

οἱ ἑταῖροι αὐτοῦ καταφάγωσι τὰς ἑαυτῶν τραπέζας, κτίσειν ἐκεῖσε πόλιν· Συνεὶς οὖν ὁ Αἰνείας τὸν χρησμὸν, θύσας δὲ καὶ τὴν χοῖρον παρεσκευάζετο κτίζειν πόλιν· ὁ δὲ Λατῖνος τοῦτο οὐκ εἴα· ἡττηθεὶς δὲ πολέμῳ, δίδωσιν Αἰνείᾳ πρὸς γάμον Λαουινίαν τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα. Αἰνείας δὲ κτίσας πόλιν, Λαουίνιον ὠνόμασε.] Λατίνου δὲ καὶ Τύρνου τοῦ Ῥουτούλων βασιλέως πολέμῳ ὑπ᾽ ἀλλήλων ἀποθανόντων, Αἰνείας ἐβασίλευσεν· ἀφανισθέντος δὲ καὶ Αἰνείου ἐν Λαυρέντῳ, πολέμῳ ὑπὸ τῶν αὐτῶν Ῥουτούλων καὶ Μεζεντίου τοῦ Τυρρηνοῦ, ἐγκύου οὔσης τῆς Αἰνείου γυναικὸς Λαουινίας, Ἀσκάνιος ὁ ἐκ Κρεούσης παῖς βασιλεύει·

do, ex oraculo ita admonitus. Oraculum enim Dodonæ ei redditum fuit, ut ubi ejus ſocii ſuas menſas comederent, conderet ibi urbem. Itaque ubi oraculum impletum vidit Æneas, ſuem ſacrificavit, & parabat condere ibi urbem: ſed Latinus rex hoc prohibuit. Is verò victus acie, uxorem Æneæ Laviniam tradit filiam, atque condita urbe Æneas, Lavinium appellavit. Latino poſtea ac Turno Rutulorum rege, bello quod inter ipſos ardebat, deſideratis, Æneas regnum ſuſcepit: quo etiam Laurenti, dum cum iiſdem Rutulis, & Tyrrhenorum rege Mezentio confligit, mortuo; relicta uxore Lavinia geſtante uterum, Aſcanius ex Creuſa filius

DIO APUD ZONARAM.

βαλὼν ἡττᾶται· εἶτα δι᾽ ὀνειράτων φανέντων ἀμφοῖν, καταλλάττονται, καὶ τῆς κατοικήσεως αὐτῷ παραχωρεῖ· καὶ τὴν θυγατέρα Λαουινίαν εἰς γάμον ἐκδίδωσιν· ἔνθα πόλιν ὁ Αἰνείας οἰκοδομήσας, ὠνόμασε Λαουίνιον· ἥ τε χώρα Λάτιον ἐκλήθη· καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐκεῖ Λατῖνοι προσηγορεύθησαν. Ῥούτουλοι δὲ ὁμοροῦντες τῇ χώρᾳ, ἐκ πόλεως Ἀρδέας ὁρμώμενοι, καὶ πρόσθεν δυσμενῶς ἔχοντες πρὸς Λατίνους, καὶ τότε πόλεμον ἤραντο, ἐπικουροῦντος αὐτοῖς καὶ Τούρνου ἀνδρὸς ἐπιφανοῦς, καὶ τῷ Λατίνῳ προσήκοντος· ὃς δι᾽ ὀργῆς τὸν Λατῖνον ἐποιοῦντο διὰ τὸν Λαουινίας γάμον· ἐκείνῳ γὰρ ἡ κόρη προωμολόγητο. Μάχης οὖν γενομένης, πίπτουσιν ὅ τε Τοῦρνος, καὶ ὁ Λατῖνος· τὴν δὲ νίκην ὁ Αἰνείας κεκόμιστο καὶ τὴν τοῦ πενθεροῦ βασιλείαν. Μετὰ δέ τινα χρόνον, συμμαχίας ἐκ Τυρσηνῶν οἱ Ῥούτουλοι τυχόντες, ἐπῆλθον τῷ Αἰνείᾳ, καὶ τὸν πόλεμον νενικήκασιν. Ἀφανὴς ὁ Αἰνείας γενόμενος· οὔτε γὰρ ζῶν ὤφθη ἔτι, οὔτε μὴν τεθνεώς· ὡς θεὸς παρὰ Λατίνοις ἐτιμήθη· ἐντεῦθεν καὶ τοῖς Ῥωμαίοις τοῦ σφετέρου γένους ἀρχηγέτης

gnis vincitur. Per ſomnia exinde, quæ uterque viderant, data dextera, ictoque foedere, hoſpitem excipit, loca aſſignat, & Laviniam filiam, uxorem tradit. Æneas condita poſthæc urbe, Lavinium eam appellat; ac tum regio dicta Latium, homines, qui ea loca tenebant, Latini dicti. Rutuli, quos finitima urbe Ardea oriundi, ante Latinis infenſi, tum quoque in eos arma tulerunt; præbente ipſis auxilia, Turno etiam viro illuſtri, cognatoque Latini, cui ob Laviniæ nuptias ſuccenſuerat, quod ei prius puella deſponſa fuerat. Pugna inita, & Latinus, & Turnus cadunt, victoriamque Æneas colligit, & Regnum ſoceri adipiſcitur. Aliquanto poſt, Rutuli adſcitis ex foedere Tyrrhenis auxiliis Æneam invadunt, & bello vincunt, qui quod neque vivens, neque mortuus uſquam alicubi apparuerit, a Latinis pro Deo habetur, hinc a Romanis ſui generis author ducitur: qui & Æneades geſtiunt appellari. Latinorum regnum ſuſce-

runt; auxilia eis præbente Turno viro illuſtri, cognatoque Latini, ſed ob Laviniæ nuptias ei indignato, quod ſibi prius deſponſa puella fuerat. Collatis ſignis, Latinus, & Turnus cadunt, victoria verò Æneas potitus, Regnum quoque ſoceri adipiſcitur.

Sed aliquanto poſt, Rutuli, Tyrrhenorum Regis Mezentii, ex fœdere aſcitis copiis, invadunt Æneam, & bello vincunt: qui, quod neque vivus, neque mortuus uſquam alicubi viſus ſit; a Latinis pro Deo habitus, a Romanis ſui Autor Generis reputatur, dum ſe Æneadas dici geſtiunt. Æneas ſic e vivis dilapſo, dum adhuc uterum geſtat Uxor, Aſcanius ex Creuſa filius, Regnum ſuſcipit: qui Mezentium, quòd bello inſtaret, ipſumque recluſum mœnibus obſideret, nec pro pace Legatos miſſos ſuſciperet, quin Latino Regno annuum imperaret tributum; fundirus tandem vincit. Noctu enim Latini improviſò eos adhorti; & obſidionem virtute ſua, & bellum etiam depulere. Interea tempore procedente, triginta elabuntur anni, multiplicataque Latina gente, ſuls ænigma patuit. Lavinium enim pars major eorum deſerit, Urbemque aliam in loco

θεν δυσμενῶς ἔχοντες πρὸς Λατίνους καὶ τότε πόλεμον ἤρχοντο, ἐπαρήγοντος αὐτοῖς καὶ Τούρνου ἀνδρὸς ἐπιφανοῦς, καὶ τῷ Λατίνῳ προσήκοντος· ὃς δὲ ὀργῆς τὸν Λατῖνον ἐπεποίητο διὰ τὸν Λαουϊνίας γάμον· ἐκείνῳ γὰρ ἡ κόρη προσωμολόγητο· Μάχης οὖν γενομένης, πίπτουσιν ὅ τε Τοῦρνος ϗ ὁ Λατῖνος· τὴν δὲ νίκην ὁ Αἰνείας ἐκομίσθη, καὶ τὴν τοῦ πενθεροῦ βασιλείαν·

2. Μετὰ δέ τινα χρόνον, συμμαχίας ἐκ Τυρσηνῶν βασιλέως Μεζεντίου οἱ Ρούτουλοι συντυχόντες, ἐπῆλθον τῷ Αἰνείᾳ, καὶ τὸν πόλεμον νενικήκασιν· ἀφανὴς δὲ ὁ Αἰνείας γενόμενος οὔτε γὰρ ζῶν ὤφθη ἔτι, οὔτε μὴν τεθνεώς· ὡς θεὸς παρὰ τοῖς Λατίνοις ἐτιμήθη· ἐντεῦθεν ϗ τοῖς Ρωμαίοις τοῦ σφετέρου γένους ἀρχηγέτης νενόμισται, ϗ Αἰνεάδας καλεῖσθαι αὐχοῦσιν. Αἰνείου δὲ οὕτω μεταστάντος, ἐγκύου οὔσης τῆς αὐτοῦ γυναικὸς Λαουϊνίας, Ἀσκάνιος ὁ ἐκ Κρεούσης παῖς βασιλεύει· ὃς καὶ τὸν Μεζέντιον πολέμῳ συμβαλόντα νικᾷ τελέως· ἐκεῖνος γὰρ τὸν Ασκάνιον κατακλείσας, ἐπολιόρκει, μὴ δεχόμενος τὰς πρεσβείας, ἀλλὰ τὰ τοῦ Λατίνου πάντα, ἐς ἐτήσιον δασμὸν αἰτῶν. νυκτὸς δὲ οἱ Λατῖνοι πολεμίοις ἐπεθέμενοι, τήν τε πολιορκίαν ἔλυσαν ϗ τὸν πόλεμον· χρόνου δὲ διεληλυθότος, πληθυνθέντες οἱ Λατῖνοι, ἐπεὶ τὸ τριακοστὸν ἔτος ἀνέστη τὸ τῆς χοίρου αἴνιγμα, τὴν μὲν πόλιν τὸ Λαουΐνιον οἱ πλείονες ἐκλελοίπασιν

DIO APUD TZETZEM.

lius, in regno ei ſuccedit: quo Mezentium bello inſiſtentem, neque legatos ſuſcipientem pro pace miſſos, ſed Latinum regnum, ad tributum annuum imperantem, perfecte vincit. Aucti dein Latini, poſtquam trigeſimus annus, ſuis ænigma prodidit, Lavinium deſpicientes, Albam longam, urbem aliam condiderunt: a ſue nempe, Albam longam; & montem eius, Albanum pariter appellantes. Sed ex Troja admota Deorum Penatium ſimulacra, ſola Lavinium ſunt reverſa. Poſt Aſcanii autem mortem, nõ Aſcanii filius regnavit Julus, ſed Æneæ ex Lavinia filius Silvius: hinc rurſus Silvii filius Æneas alter, cui filius Capes ſucceſſit. Capeti autem, Tiberinus; Tiberino Amulius, Amulio Aventi-

σιλεύει, ὃς καὶ τὸν Μεζέντιον πολέμῳ συμβαλόντα νικᾷ τελέως, μὴ δεχόμενον τὰς πρεσβείας, ἀλλὰ τὰ τοῦ Λατίνου πάντα, εἰς ἐτήσιον δασμὸν αἰτοῦντα· Αὐξηθέντες δὲ οἱ Λατῖνοι, ἐπεὶ τὸ τριακοστὸν ἔτος ἀνέστη τὸ τῆς χοίρου αἴνιγμα· Λαουϊνίου μὲν ὑπερεφρόνησαν, Ἄλβαν δὲ Λόγγαν, ἑτέραν πόλιν ἔκτισαν, ἀπὸ τῆς χοίρου, τοῦτ' ἐστι λευκὴν μακράν, ϗ τὸ ἐκεῖσε ὄρος Ἀλβανὸν ὁμοίως συγκαλέσαντες· τὰ δὲ ἐκ Τροίας ἀγάλματα, μόνα πρὸς τὸ Λαουΐνιον ὑπεστράφησαν. Μετὰ δὲ Ἀσκανίου τελευτὴν, οὐχ ὁ Ἀσκανίου παῖς Ἴουλος ἐβασίλευσεν, ἀλλ' ὁ ἐκ Λαουϊνίας Αἰνείου παῖς Σιλούιος· Σιλουΐου πάλιν ἄλλος Αἰνείας· οὗ Κάπης· Κάπητος δὲ παῖς Τιβερῖνος, οὗ Ἀμούλιος, οὗ Ἀουεντῖνος· καὶ μέχρι τούτου, τὰ περὶ Ἄλβην, καὶ

DIO APUD ZONARAM.

ſuſcepit Aſcanius ejus filius, qui Troja patrem ſecutus erat: nec dum enim filium genuerat ex Lavinia, gravidam vero eam reliquit. Porrò Aſcanium hoſtes arctiſſime obſidebant: Latinique noctu ex improviſo eos adorti, virtute ſua, obſidione ſoluta; bellum etiam depulerunt. Annis elapſis aliquot. multiplicata gente Latina, Lavinium major pars reliquerunt, aliamque in meliori loco condiderunt. *Albam* eam ex albedine appellarunt, & *Longam* a longitudine. Græci ipſam dicerent *Leucem Macram*. Aſcanio poſtmodum vita functo, Latini Silvium Æneæ filium ex Lavinia, in Latini avi memoriam, in regni ſucceſſione filio Aſcanii prætule-

της νενόμισται, καὶ Αἰνειάδαι καλεῖσθαι αὐχοῦσι· τὴν δὲ τῶν Λατίνων ἀρχὴν ὁ ἐκείνου υἱὸς Ασκάνιος διεδέξατο, ὃς οἴκοθεν συνείπετο τῷ πατρί· οὐδέπω γὰρ ἐκ τῆς Λαουϊνίας παῖδα ἐγείνατο, ἔγκυον δ' αὐτὴν κατελελοίπει. Τὸν δὲ Ασκάνιον κατακλείσαντες οἱ πολέμιοι ἐπολιόρκουν· νυκτὸς δὲ οἱ Λατῖνοι αὐτοῖς ἐπιθέμενοι, τήν τε πολιορκίαν ἔλυσαν, καὶ τὸν πόλεμον. Χρόνου δὲ διεληλυθότος, πληθυνθέντες οἱ Λατῖνοι, τὴν μὲν πόλιν τὸ Λαουΐνιον οἱ πλείονες ἐκλελοίπασιν, ἑτέραν δ' ἐν ἀμείνονι χώρῳ ἀντῳκοδόμησαν, ἣν Ἄλβαν ἐκ τῆς λευκότητος, ϗ ἀπὸ τοῦ μήκους, Λόγγαν ἐπωνόμασαν· εἴποιεν ἂν Ἕλληνες, λευκὴν ϗ μακράν. Ἀσκανίου δὲ τελευτήσαντος, οἱ Λατῖνοι τὸν ἐκ τῆς Λαουϊνίας τεχθέντος τῷ Αἰνείᾳ υἱὸν εἰς τὴν βασιλείαν προετιμήσαντο τοῦ Ἀσκανίου παιδὸς, διὰ τὸν πάππον

Digitized by Google

πασιν, ἑτέραν δ' ἐν ἀμείνονι χώρᾳ ἀντῳκοδόμησαν, ἣν Ἄλβαν ἐκ τῆς λευκότητος, καὶ ἀπὸ τοῦ μήκους, Λόγγαν ἐπωνόμασαν· εἴποιεν ἂν Ἕλληνες, λευκὴν καὶ μακράν· Ἀσκανίου δὲ τελευτήσαντος, οἱ Λατῖνοι τὸν ἐκ τῆς Λαουϊνίας τῷ Αἰνείᾳ υἱὸν, ἐς τὴν βασιλείαν προετιμήσαντο τοῦ Ἀσκανίου παιδὸς, διὰ τὸν πάππον τὸν Λατῖνον, τοῦτον προκρίναντες, Σιλούϊον κεκλημένον. Ἐκ Σιλουΐου δὲ ἐτέχθη Αἰνείας, ἐξ Αἰνείου δὲ Λατῖνος ἐγένετο· Λατῖνον δὲ διεδέξατο Πάστις· Τιβερῖνος δ' ἄρξας μετέπειτα ἐν τῷ

loco lætiori condit: quam Albam ab albedine a figura Longam appellant. Aſcanio poſtmodum vita functo, Latini Silvium Æneæ filium ex Lavinia, ob Latini avi memoriam, in Regni ſucceſſione, filio Aſcanii prætulerunt. Silvius Æneam creat, is deinde Latinum, Latinoque ſucceſſit Paſtys. Tiberinus qui poſt regnavit, in Albula flumine merſus eſt: jam perluit Romam fluvius, qui civitati ad uſus plurimos opportunus, & civibus utiliſſimus, ab illo nomen accepit Tiberis.

DIO APUD TZETZEM.

καὶ Ἀλβανῶν· τὰ δὲ περὶ Ῥώμης ἐντεῦθεν· Ἀουεντῖνος γεννᾷ Νομίτορα καὶ Ἀμούλιον· ἢ τὸν Πρόκαν, τοῦ Πρόκα δὲ τούτου λέγουσι, τοῦτον τὸν Νομίτορα καὶ Ἀμούλιον· Βασιλεύοντα δὲ τὸν Νομίτορα, ὁ Ἀμούλιος ἐξήλασε, καὶ Ἄγεστον τὸν Νομίτορος υἱὸν, ἐν κυνηγεσίῳ ἀναιρεῖ· τὴν δὲ ἀδελφὴν Αἰγέστου, θυγατέρα δὲ τοῦ προρρηθέντος Νομίτορος Σιλουΐαν· ἢ Ῥέαν Ἰλίαν τῆς θεᾶς Ἑστίας ποιεῖ, ὡς ἂν παρθένος διαμείνῃ· ἐδεδίει γάρ τινα χρησμὸν λέγοντα, ὑπὸ τῶν Νομίτορος παίδων αὐτὸν ἀναιρεθῆναι· διὰ τοι τοῦτο, τὸν μὲν Ἄγεστον ἀνεῖλε, τὴν δὲ ἱέρειαν τῆς Ἑστίας ἐποίησεν, ὅπως παρθένος καὶ ἄπαις διαμείνῃ· Ἡ δὲ ἐν Ἄρεος ἄλσει ὑδρευομένη, ἔγκυος γίνεται, καὶ γεννᾷ

tinus, patribus filii ſucceſſerunt. Atque ad hæc uſque, ea Albæ, & Albanarum rerum: hinc autem illa Romæ. Aventinus Numitorem & Amulium genuit, ſeu Procam, Procæque hujus narrant filios, Numitorem hunc & Amuliū. Regnantem autem Numitorem, Amulius regno expulit, Ægeſtumque Numitoris filiū in venatione confodit; ſororem vero Ægeſti, filiam verò pariter Numitoris, Silviam, aut Rheam Iliam, Veſtalem crear, ut virgo ſic permaneret. Quoddam enim oraculum redditum ei fuerat, quod ſe a Numitoris filiis interfectum iri comminabatur. Idcirco ergo Ægeſtum quidem necavit, hanc verò Veſtalem fecit; ut virgo, & ſine liberis conſeneſceret.

DIO APUD ZONARAM.

πον τὸν Λατῖνον, τοῦτον προκρίναντες, Σιλούϊον κεκλημένον. Ἐκ Σιλουΐου δὲ ἐτέχθη Αἰνείας, ἐξ Αἰνείου δὲ Λατῖνος ἐγένετο· Λατῖνον δὲ διεδέξατο Πάστις· Τιβερῖνος δ' ἄρξας μετέπειτα, ἐν τῷ ποταμῷ καλουμένῳ Ἀλβούλᾳ πεσὼν, διεφθάρη· ὃς δὴ ποταμὸς, Τίβερις ἐξ ἐκείνου μετωνομάσθη ῥέων διὰ τῆς Ῥώμης, καὶ ὢν τῇ πόλει πολυωφελέστατος, καὶ Ῥωμαίοις ἐς τὰ μάλιστα χρησιμώτατος· Ἔκγονος δὲ τοῦ Τιβερίνου Ἀμούλιος, ὃς ὑπερφρονήσας, καὶ θεὸν ἑαυτὸν τολμήσας, ὡς βροντάς τε ταῖς βρονταῖς ἐκ μηχανῆς ἀντιπαταγεῖν, καὶ ἀστραπὰς ταῖς ἀστραπαῖς, ἐνσκήπτειν τε κεραυνοὺς, διεφθάρη, τῆς λίμνης παρ' ᾗ τὰ αὐτοῦ βασίλεια ἵδρυτο, ἐπιρρυείσης αἰφνι-

lerunt Silvius Æneam creat, is deinde Latinum, Latino ſucceſſit Paſtys. Tiberinus, qui poſt regnavit, in Albula flumine merſus eſt: jam perluit Romam fluvius, qui civitati ad uſus plurimos opportunus, & civibus utiliſſimus, ab illo nomen accepit Tiberis. Amulius ex Tiberino natus eſt, homo ſuperbus, ſeque pro Deo venditans: qui dum machinis quibuſdam tonitrua tonitribus, fulgura fulguribus refert, ac fulmina jaculatur; ſubita alluvione paludis ad quam habitabat, periit demerſus una cum Regia. Aventinus ejus filius bello cadit. Et hæc quidem de Lavinio, & Albanis Regibus. Romanarū verò rerum initia a Numitore

N O T Æ.

Hæc eſt Aſcanii & Albanorum regum ſucceſſio, uſque ad Amulium in Dione: ſed procul dubio manca & varia, etiam apud Tzetzem, qui eum exſcribit in Alexandra. Quod autem eſt infelicius, etſi Zonaræ Codicem alterum habeat Vaticana, alterum Palatina Bibliotheca, quos contulimus: attamen haud minus ac ii, quos habuère Wolfius, & Ducangius, idem ſonant. *Paſtis* in Regio & Colberteo, & Vaticanis prædictis; in Wolfianis corruptiùs *Padis* eſt. *Albam* omittit Dio, quem omnes Livius, Ovidius, Dionyſius, Euſebius habent. *Atyn*, *Catynque* omittit, & *Procam*, *Agrippamque*. Et ego credam ſedulum & eruditum Dionem, caſu, vel conſulto hos omiſiſſe? Dicam potius antiquam maculam Codicibus Dionis invaluiſſe, inque eam & Tzetzem & Zonaram incidiſſe. Poſt Λατῖνον δὲ διεδέξατο, lacunam factam opinor, verſiculo uno omiſſo, quo Alba, Athys & Capys habebantur. Hinc Paſtis ille fuerit *Capetus*, Κάπετος, aut Capetus (ut legit Tzetzes) quem omnes filium dicunt Capys.

Vel Procam ab exſcriptoribus omiſſum patet, cum *ἀπογόνους nepotes* Aventini, Numitorem & Amulium dicat Dio; quorum tamen pater ex Zonaræ Codicibus modò exſulat. Amulium Tiberini filium, in Dionis Codice legit & Zonaras, & Tzetzes: ſed cum *Amulius* & *Remulus*, aut *Romulus* ſint vicina ſi A. in Re mutes; non eſt incredibile, Dionem ſcripſiſſe *Romulum* aut *Romulium*, non *Amulium*: & quandoquidem omnes alii, *Romulum*, aut *Remulum*, Agrippæ filium narrant (præter Ovidium, qui Tiberini filium eum dixit) Agrippam etiam, amanuenſium oſcitantia, in Dionis Codicibus prætermiſſum. Sed auditus eſt Tzetzes, qui modò relata ex Dione exſcripſit.

Quæ de Ægeſto Dionis hic habet Tzetzes, ea habet & Dionyſius: abſunt vero a Plutarcho, & quod miror, etiam apud Zonaram, ni manci, aut luxati ſint ejus Codices. Ultima editio Lycophronis habet Ἄγεστον. Pro eo *Lauſum* habet Ovid. 4. Faſtor. *Enſe cadit patruo Lauſus, placat Ilia Mart.*

ris . Amulius ex Tiberino natus eſt, homo ſuperbus, ſeque pro Deo venditans: qui dum machinis quibuſdam tonitrua tonitribus, fulgura fulguribus refert, ac fulmina jaculatur, ſubita alluvione paludis, ad quam habitabat, periit, demerſus una cum Regia. Aventinus. ejus filius bello cadit. Et hæc quidem de Lavinio, & Albanis Regibus. Romanarum vero rerum initia a Numitore, & Amulio, qui Aventini nepotes, Æneæ poſteri Albanum Regnum, quod ex ſucceſſione ipſis obvenerat, argentumque bipartiri conveniunt.

Amu-

τῷ ποταμῷ καλουμένῳ Ἀλβούλᾳ πεσὼν, διεφθάρη. ὃς δὴ ποταμὸς, Τίβερις ἐξ ἐκείνου μετωνομάσθη, ῥέων διὰ τὴν Ῥώμην, καὶ ὢν τῇ πόλει πολυχρείστατος, καὶ Ῥωμαίοις ἐς τὰ μάλιστα χρησιμώτατος. Ἔκγονος δὲ τοῦ Τιβερίνου Ἀμούλιος, ὃς ὑπερφρονήσας, καὶ Θεὸν ἑαυτὸν τολμήσας, ὡς βροντάς τε ταῖς βρονταῖς ἐκ μηχανῆς ἀντεπάγειν καὶ ἀναστράπτειν ταῖς ἀστραπαῖς, ἐνσκήπτειν τε κεραυνούς, διεφθάρη, τῆς λίμνης, παρ᾽ ᾗ τὰ αὐτοῦ βασίλεια ἵδρυτο, ἐπιῤῥυείσης αἰφνίδιον, καὶ καταποντισάσης κἀκεῖνον καὶ τὰ βασίλεια. Ἀουεντῖνος δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐν πολέμῳ ἀπέθανε. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ Λαουϊνίου καὶ Ἀλβανῶν· τὰ δὲ τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἐσχήκασι τὸν Νομίτορά τε, καὶ τὸν Ἀμούλιον, οἱ Ἀουεντίνου ἐγένοντο υἱωνοί, τοῦ Αἰνείου δ᾽ ἀπόγονοι. Τῆς οὖν ἐν Ἄλβῃ βασιλείας κατὰ διαδοχὴν περιελθούσης αὐτοῖς, νέμεσθαι ταύτην ἠθέλησαν, καὶ τὰ χρήματα.

L 3. Ἀμου-

DIO APUD TZETZEM.

neſceret. At ipſa in Martis luco, fœtum, dum it aquatũ, concipit, & Romulum ſuo tempore, & Remum gignit: quo facto, ipſam Amulii filia a morte liberat; infantes vero Fauſtulo paſtori, Larentiæ viro dantur, ut in Tiberim proiciat eos flumen. Sed huius uxor, quod tunc mortuum filium acciderat genuiſſe, ſuſceptos

τὴν Ῥωμύλον καὶ Ῥῶμον· καὶ τόνδε μὲν ἐξαιτεῖται μὴ ἀποθανεῖν, ἡ τοῦ Ἀμουλίου θυγάτηρ· τὰ βρέφη Φαιστύλῳ ποιμένι, Λαρεντίας ἀνδρὶ δίδονται ῥῖψαι πρὸς τὸν Τίβεριν ποταμόν. Ἀλλ᾽ ἡ τούτου γυνὴ λαβοῦσα ἀνέτρεφεν· ἔτυχε γὰρ αὐτὴν τότε νεκρὸν βρέφος τεκεῖν. Αὐξηθέντες δὲ ὁ Ῥωμύλος καὶ Ῥῶμος ἐποί-

μαινον

DIO APUD ZONARAM.

mitore & Amulio, qui Aventini nepotes, Æneæ poſteri, Albanum Regnum, quod ex ſucceſſione ipſis obvenerat, argentumque bipartiri conveniunt. Amulius igitur, hinc Regno ſeorſim poſito, hinc argento auroque ex Troja dudum advecto, frati alterius utrius dat optionem, quid ſibi eligendum vellet: & Numitor, ut natu major, Regnum eligit; Amulius vero auro ſibi ſumpto, eoque copiis comparatis, Regnum etiam ſibi vindicat. Cumque eſſet filia Numitori, veritus, ne ex ea filii naſcerentur, inque ipſum inſurgerent; Sacerdotem Veſtæ ipſam renuntiat; innupta proinde, & virgo perpetua, ut maneret. Hæc vero poſtea a Marte, ut fabulantur, compreſſa (ab homine indubie omnino aliquo) gravida, ne fœtum clam ederet, cuſtodiæ ideirco tradita, gemellos peperit magnos & elegantes. Quamobrem Amulius magis veritus, abjici infantes juſſit: ſed qui eos accepit, alveo impoſitos, in flumen Tiberim eos projicit: unda vero deducens alveum, in mollem quendam depoſuit

αἰφνίδιον, καὶ καταποντισάσης, κἀκεῖνον, καὶ τὰ βασίλεια. Ἀουεντῖνος δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἐν πολέμῳ ἀπέθανε· Καὶ ταῦτα μὲν περὶ Λαουϊνίου καὶ Ἀλβανῶν· τὰ δὲ τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἐσχήκασι τὸν Νομίτορά τε καὶ τὸν Ἀμούλιον· οἱ Ἀουεντίνου μὲν ἐγένοντο υἱωνοί, τοῦ Αἰνείου δ᾽ ἀπόγονοι. Τῆς οὖν ἐν Ἄλβῃ βασιλείας κατὰ διαδοχὴν περιελθούσης αὐτοῖς, νέμεσθαι ταύτην ἠθέλησαν, καὶ τὰ χρήματα. Τοῦ Ἀμουλίου τοίνυν ἰδίᾳ μὲν τὰ χρήματα θέντος, ἰδίᾳ γε τὴν βασιλείαν, καὶ ἐξ αἱρέσεως τὸν ἀδελφὸν προτρεψαμένου, ὃ πρὸς βούλοιτ᾽ αὐτῷ ἐπιλέξασθαι, τὴν βασιλείαν εἵλετο ὁ Νομίτωρ, ἅτε καὶ πρεσβύτερος ἀδελφός. Λαβὼν δὲ τὰ χρήματα ὁ Ἀμούλιος, καὶ δύναμιν ἐκ τούτων περιβαλλόμενος, καὶ τὴν βασιλείαν ἀφείλετο. Θυγατρὸς δὲ τῷ Νομίτορι οὔσης, δεδιὼς μὴ παῖδες ἐξ αὐτῆς γένοιντο, καὶ κατεξαναστῶσιν αὐτοῦ, ἱέρειαν τῆς Ἑστίας ἐκείνην ἀπέδειξεν, ἄγαμον διὰ τοῦτο καὶ παρθένον διὰ βίου μέλλουσαν ἔσεσθαι. Ἡ δὲ κύουσα ἐφωράθη μετέπειτα ὑπὸ Ἄρεος, ὡς μυθεύεται, ὑπ᾽ ἀνθρώπου δὲ πάντως τινός. Εἱρχθῆ οὖν διὰ τοῦτο, ἵνα μὴ λάθῃ τεκοῦσα, καὶ ἔτεκε διδύμους παῖδας μεγάλους τε καὶ καλούς. Μᾶλλον δὲ φοβηθεὶς ὁ Ἀμού-

λιος

N O T AE.

Latini *Laurentiam* dicunt, & *Accam* addunt. Secus Græci omnes, Dionyſius, Plutarchus, Zonaras, Tzetzes, alii, qui *Larentiam* faciunt aut *Accam*, C. Licinium Macrum ſecuti, qui primo hiſtoriarum libro apud Macrobium, *Fauſtuli conjugem Accam Larentiam, Romuli & Remi nutricem* dixit. Dio Græciæ ſerviebat.

Quæ ab Ἀμουλίῳ ſequuntur; ex Plutarchi Romulo & Numa exſcripſit Dio; & ex Dione in opere ſuo contraxit Zonaras: qui etſi in Amulio & Numitore ad expilanda Plutarchi ſcrinia converſus eſſe videatur, non tamen veritas ſic ſe habet. Dio enim qui hæc eadem in eodem nactus eſt fonte, & hæc habet; ipſum ducem tantum ſecutus eſt, illius epitomæ epitomator. Ita commodum, & ſummo Numinis beneficio, dum Tzetzis auxilio deſtituimur, & Zonaræ compendio fatigamur, Plutarchi ope, integros ferme priores duos Dionis habemus libros.

3. Ἀμουλίου δὲ νείμαντος τὰ πάντα δίχα, τῇ βασιλείᾳ τὰ χρήματα, καὶ τὸν ἐκ Τροίας κομισθέντα χρυσὸν ἀντιτιθέντος, εἵλετο τὴν βασιλείαν ὁ Νομίτωρ. Ἔχων οὖν ὁ Ἀμούλιος τὰ χρήματα, καὶ πλέον ἀπ' αὐτῶν δυνάμενος τοῦ Νομίτορος, τήν τε βασιλείαν ἀφείλετο ῥᾳδίως, καὶ φοβούμενος ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ γενέσθαι παῖδας, ἱέρειαν τῆς Ἑστίας ἀπέδειξεν, ἄγαμον καὶ παρθένον ἀεὶ βιωσομένην· ταύτην οἱ μὲν Ἰλίαν, οἱ δὲ ῥέαν, οἱ δὲ Σιλουΐαν ὀνομάζουσιν. Φωρᾶται δὲ μετ' οὐ πολὺ χρόνον κύουσα παρὰ τὸν καθεστῶτα ταῖς Ἑστιάσι νόμον· καὶ τὸ μὲν ἀνήκεστα μὴ παθεῖν αὐτὴν ἡ τοῦ βασιλέως θυγάτηρ Ἀνθὼ παρῃτήσατο, δεηθεῖσα τοῦ πατρός· εἵρχθη δὲ καὶ δίαιταν εἶχεν ἀνεπίμικτον, ὅπως μὴ λάθῃ τεκοῦσα τὸν Ἀμούλιον. Ἔτεκε δὲ δύο παῖδας ὑπερφυεῖς μεγέθει καὶ κάλλει· δι' ὃ καὶ μᾶλλον ὁ Ἀμούλιος φοβηθεὶς ἐκέλευσεν αὐτοὺς ὑπηρέτην λαβόντα ῥίψαι· ἐνθέμενος οὖν ἐς σκάφην τὰ βρέφη, κατέβη μὲν ἐπὶ τὸν ποταμὸν· ὡς ῥίψων, ἰδὼν δὲ κατιόντα πολλῷ ῥεύματι καὶ τραχυνόμενον, ἔδεισε προσελθεῖν· ἐγγὺς δὲ τῆς ὄχθης καταθεὶς, ἀπηλλάττετο. τοῦ ποταμοῦ κατακλύζοντος, ἡ πλημμύρα τὴν σκάφην ὑπολαβοῦσα, καὶ μετεωρίσασα πρᾴως, κατένεγκεν ἐς χωρίον ἐπιεικῶς μαλθακὸν, ὃ νῦν Κερμανὸν καλοῦσι, πάλαι Γερμανὸν, ὡς ἔοικεν, ὅτι καὶ τοὺς ἀδελφοὺς γερμανοὺς ὀνομάζουσιν. Ἦν δὲ πλησίον ἐρινεὸς, ὃν Ῥω-

Amulius igitur hinc Regno ſeorſim poſito, hinc argento, auroque ex Troja dudum advecto, fratri alterutrius dat optionem; & Numitor, ut natu major, Regnum eligit. Amulius ergo cum ſibi eſſent ex argento ampliores opes, quam Numitori, fratrem facile Regno exſuit: ejuſque filiam, ut perpetuo cœlibatu, virginitateque foret liber ab hujus partu, Sacerdotem Veſtalem creat. Iliam hanc alii vocant, Rheam alii, ſunt & qui Silviam. Quæ non multo poſt, contra Veſtalium legem deprehenditur prægnans; & ne ultimo ſupplicio afficeretur, Regis filia a patre precibus Antho obtinuit: in cuſtodiam tamen, ne inſcio Amulio pariat, truditur, & ab hominum conſortio removetur. Illa gemellos edidit mira corporis proceritate, ſpecieque: eaque re magis Amulius commotus, imperat miniſtro, ut eos exponat; qui infantes imponit alveo, atque expoſiturus eos deſcendit ad fluvium: quem inflatum cum cerneret & rapidum, non eſt auſus accedere, ſed ad proxima ripæ expoſitis, receſſit. Fluvio evagato, ſuſcipiens alveum alluvio, & leniter ſubvehens, in loco deſtituit ſatis molli. Cermanum vocant nunc, quondam mea opinione Germanum, a fratribus, Erat juxta ficus, quam Ruminalem di-

ce-

DIO APUD TZETZEM.

μαιον κατὰ τοὺς Ἀμουλίου ἀγροὺς· ἀγέλοντας δέ τινας σὺν τοῦ πάππου Νομίτορος ποιμένων ἐπεστηροῦντο· καταχεθέντος δὲ τοῦ Ῥώμου, δραμὼν ὁ Ῥωμύλος, τῷ Φαυστούλῳ λέγει· καὶ ὃς δραμὼν τῷ

No-

ptos nutrit. Interea ubi Romulus, Remuſque adoleverunt, greges circa Amulii agros paſcebant; quumque aliquando Numitoris avi paſtores cæcidiſſent, ipſis inſidiæ ſtruebantur, & Remus capitur.

Ac-

DIO APUD ZONARAM.

λιος, ἐκέλευσε τὰ βρέφη ῥιφῆναι· καὶ ὁ ταῦτα λαβὼν, σκάφῃ ἐνθέμενος, ἐμβάλλει τῷ ποταμῷ τῷ Τιβέριδι· παρασύραν δὲ τὴν σκάφην τὸ ῥεῦμα εἴς τινα χῶρον κατήνεγκε μαλθακόν. Ἔνθα κειμένοις τοῖς βρέφεσι, λύκαιναν, ἱστοροῦσι, προσιοῦσαν θηλὴν παρέχειν αὐτοῖς, καὶ ὄρνιν δρυοκολάπτην παρεῖναι, ταῦτα ψωμίζοντα καὶ φυλάττοντα· Ἐκεῖ δὲ κείμενα τὰ βρέφη λαθὼν ἀφείλετό τις Ἀμουλίου συφορβὸς Φαυστοῦλος καλούμενος, καὶ παρὰ τῇ ἐκείνου ἐτράφησαν γυναικὶ, ᾗ ὄνομα Λαρεντία· καὶ ὁ μὲν Ῥωμύλος, ὁ δ' ἕτερος, Ῥῶμος ἐκλήθησαν. Τινὲς δὲ μὴ τὴν λύκαιναν εἶναί φασι, τὴν τῶν παίδων τροφὸν, ὃ καὶ πιθανώτερον μάλιστα, ἀρχὴν δὲ τὸν λόγον, οὕτω λαβεῖν. Λύπας καλοῦσι Ῥωμαῖοι τάς τε λυκαίνας, καὶ τὰς ἑταίρας· πορνευομένη δὲ ἡ Λαρεντία, ἣ τοὺς παῖδας ἐθρέψατο, καὶ λοῦπα διὰ τοῦτο καλουμένη, χώραν τῷ μύθῳ παρέσχετο.

2. Αὐξανόμενοι δὲ, θυμοειδεῖς ἦσαν καὶ ἀνδρώδεις ἀμφότεροι· ὁ δὲ Ῥωμύλος ἐδόκει συνέσει διαφορώτερος, καὶ ἡγεμονικὸς μᾶλλον τὴν φύσιν, ἢ πειθαρχικός· Γενομένης δέ ποτε πρὸς τοὺς Νομίτορος βουκόλους, τοῖς τοῦ Ἀμουλίου διαφορᾶς συγκόπτουσιν αὐτοὺς οἱ ἡμίθεοι, καὶ τῆς ἀγέλης συχνὴν ἀποτέμνονται μοῖραν. Μόνῳ δὲ τῷ Ῥώμῳ μεθ' ἡμέρας σὺν ὀλίγοις ἄλλοις βαδίζοντι, οἱ τοῦ

No-

poſuit locum. Sane vero jacentibus inſantibus, lupam, ferunt, mammam præbuiſſe, & picum Martium acceſſiſſe, qui eis bolos in ora ingerens, cuſtodiret. Infantes autem ibi poſitos, Fauſtulus Amulii bubulcus, clam ſublatos, uxori Larentiæ nuncupatæ, tradidit educandos: eorumque alterum Romulum. Remum alterum appellavit. Sane nonnulli adſtruunt (quod probabilius eſt & verius) non lupam eorum nutricem fuiſſe, ſed hunc rumorem originem inde habere: quod lupas Romani appellant etiam meretrices. Larentiam proinde, quæ pueros enutrivit, lupam, ob evulgatum corpus, vocatam eſſe: & hinc locum hunc datum fabulæ.

Porro, eum primum adolevit ætas, audaces ambo & fortes evaſerunt; ſed viſus ingenio præſtare Romulus, et ad imperandum, quam ad obtemperandum potius factus. Ortâ igitur aliquando inter Numitoris, et Amulii paſtores rixâ, fratres illos cædunt, et magnam armenti partem abigunt. Poſt dies aliquot, Numitoris paſtores Remum cum pau-

cis

cebant, ut multorum eſt opinio, a Romulo; vel quia pecora ruminantia illic captabant umbram, vel, quod maxime probatur, propter puerorum lactationem. Mammam enim priſci vocabant rumam; & Deam præſidem educationis infantium, Rumiliam dicunt, eique ſacrificium faciunt abſque vino, in quo lac libant. Ad pueros ibi jacentes, Lupam tradunt lactantem flexiſſe curſum, & picum Martium nutriendis, ſervandiſque præſtò fuiſſe. Marti ea animalia ſacra habentur: Et picum Martium præcipuo honore venerantur Latini: unde puerperæ habita major fides aſſeveranti, ex Marte ſe peperiſſe: quamvis ab Amulio deceptam ferant, qui armatus eam ſtupraverat, in eam opinionem veniſſe. Sunt qui ferant nutricis nomen, ex vocis ambiguitate locum dediſſe fabulæ. Lupas enim Latini, præter notam ſignificationem, etiam vocabant eas, quæ corpus vulgabant ſuum, cujuſcemodi Fauſtuli uxorem, puerorum nutricem fuiſſe dicunt Accam Laurentiam nomine. Huic enim ſacra Romani faciunt, & menſe Aprili flamen Martialis libat: Laurentialia vocant feſtum. Fauſtulus infantes re-

Ῥωμινάλιον ἐκάλουν, ἢ διὰ τὸν Ῥωμύλον· ὡς οἱ πολλοὶ νομίζουσιν· ἢ διὰ τὸ μηρυκώμενα τῶν θρεμμάτων ἐκεῖ διὰ τὴν σκιὰν ἐνδιάζειν, ἢ μάλιστα διὰ τὸν τῶν βρεφῶν θηλασμόν, ὅτι τὴν τε θηλὴν, ῥοῦμαν ὠνόμαζον οἱ παλαιοὶ καὶ θεόν τινα τῆς ἐπιτροφῆς τῶν νηπίων ἐπιμελεῖσθαι δοκοῦσαν, ὀνομάζουσι Ῥωμυλίαν, καὶ θύουσιν αὐτῇ νηφάλια καὶ γάλα τοῖς ἱεροῖς ἐπισπένδουσιν. Ἐνταῦθα δὲ τοῖς βρέφεσι κειμένοις, τήν τε λύκαιναν ἱστοροῦσι θηλαζομένην καὶ δρυοκολάπτην τινὰ παρεῖναι συνεκτρέφοντα καὶ φυλάττοντα. Νομίζεται δ᾽ Ἄρεος ἱερὰ τὰ ζῶα· τὸν δὲ δρυοκολάπτην καὶ διαφερόντως Λατῖνοι σέβονται καὶ τιμῶσιν· ὅθεν οὐχ ἥκιστα πίστιν ἔχεν ἡ τεκοῦσα τὰ βρέφη, τεκεῖν ἐξ Ἄρεος φάσκουσα· καί τοι τοῦτο παθεῖν αὐτὴν ἐξαπατηθεῖσαν λέγουσιν, ὑπὸ τοῦ Ἀμουλίου διαπαρθενευθεῖσαν, ἐν ὅπλοις ἐπιφανέντος αὐτῇ, καὶ συναρπάσαντος· Οἱ δὲ τοὔνομα τῆς τροφοῦ δι᾽ ἀμφιβολίαν ἐπὶ τὸ μυθῶδες ἐκτροπὴν τῇ φήμῃ παρασχεῖν· λύπας γὰρ ἐκάλουν οἱ Λατῖνοι τῶν τε θηρίων τὰς λυκαίνας, καὶ τῶν γυναικῶν τὰς ἑταιρούσας· εἶναι δὲ τοιαύτην τὴν Φαιστύλου γυναῖκα τοῦ τὰ βρέφη θρέψαντος Ἄκκαν Λαρεντίαν ὄνομα· ταύτῃ δὲ καὶ θύουσι Ῥωμαῖοι, καὶ χοὰς ἐπιφέρει τοῦ Ἀπριλλίου μηνὸς αὐτῇ ὁ τοῦ Ἄρεος ἱερεὺς, καὶ Λαρεντίαν καλοῦσι τὴν ἑορτήν. Τὰ δὲ βρέφη Φαιστύλος Ἀμουλίου συφορβὸς ἀνείλετο

L 2 λαβὼν

DIO APUD TZETZEM.

Accurrens Romulus Fauſtulo rem narrat; qui & ipſe cuncta, ad Numitorem advolans, prodit: & ſic tandem Numitor ſuæ filiæ liberos eos novit, Fra-

Νομίτορι πάντα διηγεῖται· Τέλος, ἔγνω Νομίτωρ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ παῖδας ὄντας αὐτούς· οἱ δὲ συναραμένων πολλῶν, ἀναιροῦσι τὸν Ἀμούλιον· τῷ δὲ

DIO APUD ZONARAM.

cis aliis incedentem, ex inſidiis adorti, capiunt, & ad Numitorem adducunt: qui ad Amulium profectus, eumque precatus, ut ſuum jus ſibi tribueretur, ab ejus domeſticis inſigni contumelia affectus eſt. Is Numitori Remum tradit, ut quicquid vellet, in eum faceret: qui domum reverſus, quum adoleſcentem magnitudine, & robore præſtantem videret, ejuſque fidentiam miraretur; & haudquaquam ſervilem indolem; leni voce, quis eſſet, & unde natus, interrogat. Sumptis animis, is reſpondit; ſe geminos eſſe fratres, natales ſuos arcanos, nutricationem & alimoniam mirabiles memorari; ferarum & volucrum

Νομίτορος βουκόλοι λοχήσαντες συνέλαβον αὐτὸν, καὶ ἀπήγαγον πρὸς Νομίτορα. Καὶ ὃς πρὸς Ἀμούλιον ἐλθὼν, ἐδέετο τυχεῖν δίκης ἀδελφὸς ὢν, καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων αὐτοῦ ὑβρισμένος. Ὁ δὲ παραδίδωσι τῷ Νομίτορι τὸν Ῥῶμον, ὡς βούλοιτο χρήσασθαι· ὃς οἴκαδ᾽ ἐλθὼν, καὶ τὸν νεανίσκον ὁρῶν ὑπερφέροντα μεγέθει καὶ ῥώμῃ, καὶ τὸ θαρραλέον αὐτοῦ, καὶ ἀδούλωτον τῆς ψυχῆς θαυμάζων, ἀνήρετο, ὅστις εἴη, καὶ ὅθεν γένοιτο, φωνῇ πρᾳείᾳ· Ὁ δὲ θαρρῶν, ἔλεγεν, ὡς, Δίδυμοι ἐσμὲν ἀδελφοί· γοναὶ δ᾽ ἡμῶν ἀπόρρητοι λέγονται, καὶ τροφαὶ καὶ τιθηνήσεις θαυμασιώτεραι, θηρίοις καὶ οἰωνοῖς τραφέντων παρὰ τὸν μέγαν ποταμὸν, ἐν σκάφῃ τινὶ κειμένων, ἢ ἔτι σώζεται, χαλκοῖς

N O T Æ.

Aut veternum, non ſomnus hic cepit Tzetzem, aut Plutarchum, Dionyſiumque, & Dionem ipſe corrigit apud Zonaram. Illi a Fauſtulo hæc dicta Romulo, & ut fratri opem ferret, impulſum eſſe: Tzetzes, Romulum Fauſtulo captivitatem Remi narraſſe, jubet: & veriſimilius mihi eſt. Quid enim Romulus opis fratri ferret in Numitorem circumdatum ſuis; & qui per ipſum Amulium regem, in Remum captum, ſolidam acceperat poteſtatem? Suadente dolore irrupiſſet: eſto & viciſſet etiam. Adverſus regem ſuum & Numitorem, qui ex inde in agreſtes ipſe ſtetiſſet paſtor? Unica ergo, rectaque rerum ſeries reſtat, ut narrat Tzetzes & Dio: & ut Numitori omnia prodat Fauſtulus, ut Remo, datis natalibus, opem ferat. Tanta vero Tzetzes equidem non ſaperet, niſi Dio ei præluceret. Cæterum hæc ἐν παρόδῳ. Nos enim Dionis Hiſtoriæ Romanæ editorem agimus, non cenſorem.

λαθὼν ἅπαντας· κληθῆναι δὲ ϗ τούτους ἀπὸ τῆς θηλῆς, ἱστοροῦσι, Ρωμύλον καὶ Ρῶμον, ὅτι θηλάζοντες ὤφθησαν τὸ θηρίον. Ἡ μὲν οὖν ἐν τοῖς σώμασιν εὐγένεια καὶ νηπίων ὄντων, εὐθὺς ἐξέφαινε μεγέθει καὶ ἰδέᾳ τὴν φύσιν.

4. Αὐξάμενοι δὲ θυμοειδεῖς ἦσαν ἀμφότεροι, ϗ ἀνδρώδεις, ϗ φρονήματα πρὸς τὰ φαινόμενα δεινὰ ϗ τόλμαν ὅλως ἀνέκπληκτον ἔχοντες· ὁ δὲ Ρωμύλος γνώμῃ τε χρῆσθαι μᾶλλον ἐδόκει, ϗ πολιτικὴν ἔχειν σύνεσιν. ἐν ταῖς περὶ νομὰς ϗ κυνηγίας πρὸς τοὺς γειτνιῶντας ἐπιμιξίαις, πολλὴν ἑαυτοῦ παρέχων κατανόησιν ἡγεμονικοῦ μᾶλλον, ἢ πειθαρχικοῦ φύσει γεγονότος. Διὸ τοῖς μὲν ὁμοφύλοις ἢ ταπεινοτέροις προσφιλεῖς ἦσαν, ἐπιστάτας δὲ διόπους βασιλικοὺς ϗ ἀγελάρχας, ὡς μηδὲν αὐτῶν ἀρετῇ διαφέροντας ὑπερφρονοῦντες, οὔτ᾽ ἀπειλῆς ἐφρόντιζον, οὔτε ὀργῆς. Ἐχρῶντο δὲ διατριβαῖς ϗ διαίταις ἐλευθερίοις, οὐ τὴν σχολὴν ἐλευθέρων ἡγούμενοι ϗ τὴν ἀπονίαν, ἀλλὰ γυμνάσια ϗ θήρας ϗ δρόμους ϗ τὸ λῃστὰς ἀλέξασθαι, ϗ κλῶπας ἑλεῖν, ϗ βίας ἐξελέσθαι τοὺς ἀδικουμένους· ἦσαν δὲ διὰ ταῦτα περιβόητοι· Γενομένης δέ τινος, πρὸς τοὺς Νομίτορος βουκόλους τοῖς Ἀμουλίου διαφορᾶς, ϗ βοσκημάτων ἐλάσεως οὐκ ἀνασχόμενοι, συγκόπτουσιν μὲν αὐτοὺς, ϗ τρέπονται, ἀποτέμνονται δὲ τῆς λείας συχνήν· ἀγανακτοῦντος δὲ τοῦ Νομίτορος, ὠλιγώρουν· συνῆγον δὲ καὶ προσεδέχοντο πολλοὺς μὲν ἀπόρους, πολλοὺς δὲ δούλους, θράσους ἀποστατικοῦ ϗ φρονήματος ἀρχὰς ἐνδιδόντες· Τοῦ δὲ Ρωμύλου πρός τινα θυσίαν ἀποτραπομένου· καὶ γὰρ ἦν φιλοθύτης ϗ μαντικός· οἱ τοῦ Νομίτορος βοτῆρες τῷ Ρώμῳ μετ᾽ ὀλίγων βαδίζοντι προστυχόντες ἐμάχοντο· καὶ γενομένων πληγῶν ϗ τραυμάτων ἐν ἀμφοτέροις, ἐκράτησαν οἱ
τοῦ

regius bubulcus clam omnibus ſubſtulit; & quia ſugentes viſi eſſent Lupam, a papilla Romulum, & Remum vocavit. Horum illico in prima etiam ætate, corporis præſtantia indolem ex proceritate, & forma oſtendit.

Cum adoleſcerent, acres ambo, & fortes, atque ad objecta pericula magnanimi fuerunt, planeque intrepidi. Romulus tamen præcellentior conſilio, & civili prudentia habebatur; in paſcendo, venandoq; vicinis quibuſcum haberet commercium, magnam de ſe opinionem præbens; ad imperandum ſe, quam ad parendum natum potius eſſe. Itaq; popularibus & humilioribus grati eſſe, villicos regios, procuratores, & pecoris magiſtros, ut nihilo ſe præcellentiores contemnere, nec minis eorum moveri, vel ira: in ſermonibus, & ſtudiis liberalibus frequentes eſſe, ab otio, & inertia, ut re ſordida, abhorrentes: amplecti autem labores, venationem, curſus: impetum facere in latrones, & afflictos ab injuria vindicare. Hinc adoleſcentibus magnum nomen. Exorta aliquando inter Numitoris, & Amulii paſtores, contentione, pecoribus abactis a Numitoris bubulcis, eam injuriam non tulere, ſed iis cæſis, & in fugam verſis, magna ex parte exuerunt præda, Numitoris indignationem nihil morati. Gregem inde inopum, & ſervorum cogunt, recipiuntque, ut res, iis autoribus ſpectare ad defectionem, & audax facinus videretur. Cum eſſet autem ſacrificandi, & augurandi Romulus ſtudioſus, eo forte in ſacrificio
cio

DIO APUD TZETZEM.

δὲ Νομίτορι πάππῳ αὐτῶν τὴν βασιλείαν τῆς Ἄλβης παρασχόντες, αὐτοὶ τὴν Ρώμην κτίζειν ἀπήρξαντο,
ἐν

Fratres hinc collecta multitudine, Amulium necant, & avo quidem ſuo Albanum regnum reſtituunt.
ipſi

DIO APUD ZONARAM.

καὶ ὑποζώμασι γραμμάτων ἀμυδρῶν ἐγκεχαραγμένων. Ὁ μὲν οὖν Νομίτωρ τοῖς τε λόγοις τοῦ Ρώμου, ϗ τῇ ὄψει πρὸς ἔννοιαν τῆς ἐκθέσεως τῶν τῆς θυγατρὸς ἐνήγετο παίδων. Ὁ δὲ Φαυστοῦλος τὴν τοῦ Ρώμου μαθὼν σύλληψιν, τὸν μὲν Ρωμύλον βοηθεῖν παρεκάλει, τότε σαφῶς διδάξας αὐτὸν περὶ τῆς γενέσεως· πρότερον γὰρ ὑπῃνίττετο, ὥστ᾽ αὐτοὺς μὴ μικροφρονεῖν· αὐτὸς δὲ τὴν σκάφην κομίζων, ἐχώρει πρὸς τὸν Νομίτορα, σπουδῆς ϗ δέους μεστός. Τοῖς δὲ περὶ τὰς πύλας τοῦ Ἀμουλίου φρουροῖς ὑποπτευόμενος ϗ ταραττόμενος περὶ τὰς ἀποκρίσεις, οὐκ ἔλαθε τὴν σκάφην τῷ χλαμυδίῳ περικαλύπτων· ὑπολαβόντες δὲ κλοπιμαῖόν τι φέρειν αὐτὸν, ἐς μέσον τὴν σκάφην προηγάγοντο. Ἔτυχε δέ τις παρὼν τῶν τότε τὰ παιδάρια ἐκθεμένων, ὃς τὴν σκάφην γνωρίσας, δραμὼν φράζει τῷ Ἀμουλίῳ· ϗ ὁ
Φαυ-

erum miniſterio, cum juxta magnum flumen, in quodam alveo jacerent, qui adhuc extaret, æreis laminis devinctus, obſcuris literis inciſis. Numitori ex Remi verbis & vultu tetigit animum memoria natorum filiæ, qui expoſiti fuiſſent. At Fauſtulus, Remi captivitate cognita, Romulum ad opem fratri ferendam hortatur; aperteque tunc eum docet, ut nati eſſent: nam prius per ambages id ipſis ſignificarat, ne humilibus eſſent animis: ipſe aſſumpto alveo, ad Numitorem territus properat. Cum autem cuſtodibus januarum Amulii ſuſpectus eſſet, ac in reſponſionibus vacillaret, & alveum veſte tegere ſatageret, latere illos non potuit: quin, cum furtivi aliquid ferre opinati, alveum in medium proferrent. Tum autem ibi quidam eorum aderat, qui pueros expoſuerant,
qui

cio occupato, Numitoris paſtores, iter cum parvo comitatu facientem invadunt Remũ. Dum ictus utrinque, & vulnera inferuntur, Numitoris paſtores vincunt, ac Remum capiunt. Raptum ad ſe, & accuſatum, Numitor, quia iram verebatur fratris, ipſe non punivit, ſed profectus ad illum, ultionem poſtulavit, qui frater eſſet Regis, violatus ab ejus famulis. Rei indignitas cum etiam Albanos motos ejus dignitate afficeret, abductus eſt Amulius, ut Remum fratri dederet ad ſupplicium. Adoleſcente domum ducto, corporis eximiam, præter cæteros, ſpeciem & robur miratus, animadverſa in vultu audacia ſimul, & confidẽtia animi, imperterritaq; & invicta præſenti periculo conſtantia: facta deinde, & geſta ejus audiens, eaq; cum corpore, & animo comparans, ad caput magnarum rerum, Deo haud dubie in primis præſente, & autore, perducitur: ac ſtudio veritatis, forte fortuna rogavit, quis ſit, quæve ejus origo, comiq; alloquio, & humano intuitu, ſpem cum fiducia dat. Ille intrepide: nihil, inquit, te celabo: namq; animo regio magis mihi eſſe videris, quam Amulius, qui ante audias, & quæras, quam damnes: ille dedidit inauditos. Primum Fauſtuli, & Laurentiæ miniſtrorum Regis filios nos credidimus: ſumus gemini. Verum ut accuſati, apud te ſumus, & calumnia circumventi de vita, ut periclitemur, mira de nobis intelligimus. Certa ne ſint, præſens apparet periculũ decreturum. Conceptum noſtrum prodigioſum accipimus, incunabula, & lactationem infantiũ etiam magis novam. Aves enim, & feræ, quibus objecti eramus, in primis Lupa, & picus Martius, cum ad magnum fluvium in alveo jaceremus, minutis nos cibariis nutrierunt. Exſtat alveus, & ſalvus eſt, æneis vinculis circumductus, literis ſcriptus exoleſcentibus, quæ parentibus eſſent inutilia interitus noſtri indicia.

Numitoris, ad verba, & ætatem ex facie elu-

τοῦ Νομίτορος, καὶ συνέλαβον ζῶντα τὸν Ῥῶμον. Ἀναχθέντες οὖν αὐτοῦ πρὸς τὸν Νομίτορα, καὶ κατηγορηθέντος, αὐτὸς μὲν οὐκ ἐκόλασε, χαλεπὸν ὄντα δεδιὼς τὸν ἀδελφὸν· ἐλθὼν δὲ πρὸς ἐκεῖνον, ἐδεῖτο τυχεῖν δίκης, ἀδελφὸς ὢν καὶ καθυβρισμένος ὑπ' οἰκετῶν ἐκείνου βασιλέως ὄντος. Συναγανακτούντων δὲ τῶν ἐν Ἄλβῃ, καὶ δεινὰ πάσχειν οἰομένων τὸν ἄνδρα παρ' ἀξίαν, κινηθεὶς ὁ Ἀμούλιος αὐτῷ παραδίδωσι τῷ Νομίτορι τὸν Ῥῶμόν τε βούλοιτο χρήσασθαι. Παραλαβὼν δ' ἐκεῖνος, ὡς ἧκεν οἴκαδε, θαυμάζων μὲν ἀπὸ τοῦ σώματος τὸν νεανίσκον, ὑπερφέροντα μεγέθει καὶ ῥώμῃ πάντας, ἐνορῶν δὲ τῷ προσώπῳ τὸ θαρσαλέον, καὶ ἰταμὸν τῆς ψυχῆς ἀδούλωτον καὶ ἀπαθὲς ὑπὸ τῶν παρόντων, ἔργα δὲ αὐτοῦ καὶ πράξεις, ὅμοια τοῖς βλεπομένοις ἀκούων, τὸ δὲ μέγιστον, ὡς ἔοικε, θεοῦ συμπαρόντος καὶ συνεπευθύνοντος ἀρχὰς μεγάλων πραγμάτων, ἁπτόμενος, ἐπινοίᾳ καὶ τύχῃ τῆς ἀληθείας, ἀνέκρινεν ὅστις εἴη, καὶ ὅπως γένοιτο, φωνῇ τῇ πραείᾳ, καὶ φιλανθρώπῳ βλέμματι πίστιν αὐτῷ μετ' ἐλπίδος ἐνδιδούς. Ὁ δὲ θαῤῥῶν ἔλεγεν. Ἀλλ' οὐδὲν ἀποκρύψομαί σε· καὶ γὰρ εἶναι δοκεῖς Ἀμουλίου βασιλικώτερος· ἀκούεις γὰρ καὶ ἀνακρίνεις πρὶν ἢ κολάζειν, ὁ δ' ἀκρίτους ἐκδίδωσι. Πρότερον μὲν ἑαυτοὺς οἰκετῶν βασιλέως, Φαιστούλου καὶ Λαρεντίας ἠπιστάμεθα παῖδας· ἐσμὲν δὲ δίδυμοι· γενόμενοι δὲ ἐν αἰτίᾳ πρός σε, καὶ διαβολαῖς, καὶ τοῖς περὶ ψυχῆς ἀγῶσιν, ἀκούομεν μεγάλα περὶ ἑαυτῶν· εἰ δὲ πιστὰ, κρίνειν ἔοικε νῦν ὁ κίνδυνος· γοναὶ μὲν γὰρ ἡμῶν ἀπόῤῥητοι λέγονται, τροφαὶ δὲ καὶ τιθηνήσεις ἀτοπώτεραι νεογνῶν, οἷς ἐῤῥίφημεν οἰωνοῖς καὶ θηρίοις, ὑπὸ τούτων τρεφόμενοι, μαστῷ λυκαίνης, καὶ δρυοκολάπτου ψωμίσμασιν, ἐν σκάφῃ τινὶ κείμενοι παρὰ τὸν μέγαν ποταμόν. Ἔστι δ' ἡ σκάφη καὶ σώζεται χαλκοῖς ὑποζώσμασι γραμμάτων ἀμυδρῶν ἐγκεχαραγμένων· ἃ γένοιτ' ἂν ὕστερον ἴσως ἀνωφελῆ γνωρίσματα τοῖς τοκεῦσιν ἡμῶν ἀπολομένων.

ἀναχθέντος

φαύστουλος

5\. Ὁ μὲν οὖν Νομίτωρ, ἔκ τε τῶν λόγων τούτων, καὶ

DIO APUD TZETZEM.

ipſi vero incipiunt Romam condere, decimo octavo Romuli ætatis anno. Ante vero magnam hanc Ro-

ιη' ἔτει τῆς Ῥωμύλου ἡλικίας. Πρὸ δὲ τῆς μεγάλης ταύτης Ῥώμης, ἣν ἔκτισε Ῥωμύλος, περὶ τὴν Φαυστύλου

DIO APUD ZONARAM.

qui alveo agnito, ad Amulium accurrit, & rem renuntiat. Fauſtulus a Rege interrogatus, pueros quidem incolumes eſſe reſpondit, ſed procul ab Alba pecudes paſcere: alveum vero ad Iliam ſe afferre, puerorum matrem, quod eum videre deſideraret. His turbatus Amulius, quendam ad Numitorem mittit percontatum, an ſuperſtites eſſe pueros audiviſſet. Is vero, quem miſerat, Nu-

Φαυστοῦλος ἀνακρινόμενος παρὰ τοῦ βασιλέως, σώζεσθαι μὲν τοὺς παῖδας κατέθετο, πόῤῥω δὲ τῆς Ἄλβης νέμοντας εἶναι· τὴν δὲ σκάφην πρὸς τὴν Ἴλιαν κομίζειν, τὴν τῶν παίδων μητέρα ποθοῦσαν. Τεταραγμένος δὲ τούτοις Ἀμούλιος, ἄνδρα πρὸς τὸν Νομίτορα πέπομφε πυνθανόμενος, εἴ τι μάθοι περὶ τῶν παίδων, ὡς περιόντων· ἦν δὲ τῶν φίλων ὁ πεμφθεὶς τῷ Νομίτορι. Ἀπελθὼν οὖν καὶ ἐν περι-

καὶ πρὸς τὴν ὄψιν εἰκάζων τὸν χρόνον, οὐκ ἔφυγε τὴν ἐλπίδα σαίνουσαν, ἀλλ' ἐφρόντιζεν, ὅπως τῇ θυγατρὶ περὶ τούτων κρύφα συγγενόμενος φράσειεν· ἐφρουρεῖτο γὰρ ἔτι καρτερῶς. Ὁ δὲ Φαιστύλος ἀκούσας τήν τε σύλληψιν τοῦ Ῥώμου, καὶ τὴν παράδοσιν, τὸν μὲν Ῥωμύλον ἠξίου βοηθεῖν, τότε σαφῶς διδάξας περὶ τῆς γενήσεως· πρότερον δὲ ὑπῃνίττετο καὶ παρεδήλου τοσοῦτον ὅσον προσέχοντας, μὴ μικρὸν φρονεῖν· αὐτὸς δὲ τὴν σκάφην κομίζων ἐχώρει πρὸς τὸν Νομίτορα σπουδῆς καὶ δέους μεστὸς ὢν διὰ τὸν καιρόν. Ὑποψίαν οὖν τοῖς περὶ τὰς πύλας φρουρεῖς τοῦ βασιλέως παρέχων καὶ ὑφορώμενος ὑπ' αὐτῶν, καὶ ταραττόμενος πρὸς τὰς ἀνακρίσεις, οὐκ ἔλαθε τὴν σκάφην τῷ κλαμυδίῳ περικαλύπτων. Ἦν δέ τις ἐν αὐτοῖς ἀπὸ τύχης τῶν τὰ παιδάρια ῥίψαι λαβόντων, καὶ γεγονότων περὶ τὴν ἔκθεσιν. Οὗτος ἰδὼν τὴν σκάφην τότε, καὶ γνωρίσας τῇ κατασκευῇ, καὶ τοῖς γράμμασιν, ἔτυχεν ὑπονοίᾳ τοῦ ὄντος, καὶ οὐ παρημέλησεν, ἀλλὰ φράσας τὸ πρᾶγμα τῷ βασιλεῖ, κατέστησεν εἰς ἔλεγχον. Ἐν δὲ πολλαῖς καὶ μεγάλαις ἀνάγκαις ὁ Φαιστύλος οὔτ' ἀήττητον ἑαυτὸν διεφύλαξεν, οὔτε παντάπασιν ἐκβιασθεὶς, σώζεσθαι μὲν ὡμολόγησε τοὺς παῖδας, εἶναι δ' ἄποθεν τῆς Ἄλβης, ἔφη, νέμοντας· αὐτὸς δὲ τοῦτο πρὸς τὴν Ἰλίαν φέρων βαδίζειν, πολλάκις ἰδεῖν καὶ θιγεῖν ἐπ' ἐλπίδι βεβαιοτέρᾳ τῶν τέκνων, ποθήσασα· ὅπερ οὖν οἱ ταραττόμενοι, καὶ μετὰ δέους, ἢ πρὸς ὀργὴν πράττοντες ὁτιοῦν, ἐπιεικῶς πάσχουσι, συνέπεσε παθεῖν τὸν Ἀμούλιον· ἄνδρα γὰρ ἄλλῃ τε χρηστὸν, καὶ τοῦ Νομίτορος φίλον ὑπὸ σπουδῆς ἔπεμψε διαπυθέσθαι τοῦ Νομίτορος κελεύσας εἴ τις ἥκοι λόγος εἰς αὐτὸν, ὑπὲρ τῶν παίδων ὡς περιγενομένων. Ἀφικόμενος οὖν ὁ ἄνθρωπος καὶ θεασάμενος ὅσον οὔπω τὸν Ῥῶμον ἐν περιβολαῖς καὶ φιλοφροσύναις τοῦ Νομίτορος, τήν τε πίστιν ἰσχυρὰν ἐποίησε τῆς ἐλπίδος, καὶ παρεκελεύσατο τῶν πραγμάτων ὀξέως ἀντιλαμβάνεσθαι· καὶ συνῆν αὐτοῖς ἤδη καὶ συνέπραττεν· ὁ δὲ καιρὸς οὐδὲ βουλομένοις ὀκνεῖν παρεῖχεν· Ὁ γὰρ Ῥωμύλος ἐγγὺς ἦν ἤδη, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐξέθεον οὐκ ὀλίγοι τῶν πολιτῶν, μίσει καὶ φόβῳ τοῦ Ἀμουλίου· πολλὴν δὲ καὶ σὺν αὐτῷ δύναμιν ἦγεν συλλελοχισμένην εἰς ἑκατοστύας· ἑκάστης δὲ ἀνὴρ ἀφηγεῖτο, χόρτου καὶ ὕλης ἀγκαλίδα κοντῷ περικειμένην ἀνέχων· μανίπλα ταῦτα Λατῖνοι καλοῦσιν· ἀπ' ἐκείνου δὲ καὶ νῦν ἐν τοῖς στρα-

τεύμα-

elucentem, tempus comparantis, blanda ſpes animum tetigit, ſubiitq; cura, quemadmodũ cum filia, quæ in arcta adhuc detinebatur cuſtodia, remotis arbitris, de his ageret. At Fauſtulus, ut captum Remum, & deditum accepit, Romuli implorat opem, eiq. tandem veram originem ipſius aperit, quam obſcure ante, & obiter hactenus indicaverat; quatenus illis (ſi animum adverterent) animos poſſet facere. Simul temporis neceſſitate feſtinabundus, & perculſus, cum alveo contendit ad Numitorem. Venit autem in ſuſpicionem regiæ ad portam ſtationi: & cum oculos in eum intenderent, iſque ad interrogata trepidaret, detectus eſt, quem pallio operuerat, alveus. Erat forte inter eos quidam ex iis, qui projiciendos acceperant pueros, & exponendis interfuerant. Hic, ut alveum aſpexit, agnovit ex forma, & literis, remq; ſuſpicione attigit, quam non neglexit, ſed aperuit Regi, & ad quæſtionem vocavit. Tantis, & tam multis circumventus periculis non omnino fletit infractus Fauſtulus, neq; omnia tamen expreſſa ei fuere. Pueros ergo eſſe fatetur ſuperſtites, ſed procul Alba paſcere. Alveum ſe ad Iliam ferre, quæ & certiorem de liberis ſpem videre, & contrectare eum ſæpe cupierat. Id quod uſu venire perplexis ſolet, & illis, qui metum, vel iram in conſilium adhibent, accidit Amulio. Quemdam & probum virum, & Numitoris amicum, ad eum mittit quæſitum, ecquid de incolumitate puerorum intellexiſſet. Ille accedens, ut pene hærentem jam Remum in complexibus, & oſculis Numitoris vidit, & ſpem ejus confirmavit, & ut rem gnaviter aggrederetur, autor fuit, ſimulq; ſe illis adjunxit, & rem adjuvit. Nec articulus ullam concedebat, vel invitis prolationem: nam Romulus jam aderat, ad quem odio, & metu Amulii, globus ſe effuderat civium. Manum etiam non contemnendam ipſe adducebat in centurias diſtributam. Singulas unus ducebat, graminis, & fruticum manipulum conto alligatum ferens. Inde ma-

net

DIO APUD TZETZEM.

στύλου οἰκίαν, ἐν ὄρει Παλατίῳ, ἑτέρα τετράγωνος ἐκτίσθη Ῥώμη παρὰ Ῥώμου παλαιοτέρου τούτων.

Romam, quam Romulus in Palatino monte, ad Fauſtuli caſam condidit; alia & quadrata, con-

dita

DIO APUD ZONARAM.

περιπλοκαῖς τοῦ Ῥώμου εὑρηκὼς τὸν Νομίτορα, παρεθάρρυνέ τε καὶ μὴ μέλλειν αὐτοῖς συνεβούλευε, καὶ αὐτὸς δὲ συνέπραττεν. Ἄρτι δὲ καὶ ὁ Ῥωμύλος ἐγγὺς ἦν, χεῖρα συχνὴν ἀγροικικὴν ἐπαγόμενος, καὶ τῶν πολιτῶν δὲ

αὐτῷ

Numitoris erat amicus: qui profectus, cum ſenem in Remi amplexu inveniſſet, eis animos addidit, & rem maturare juſſit, atque ipſe etiam adjumento fuit. Et jam in proximo aderat quoque Romulus cum magna agreſtium

ma-

net in hodiernum diem, ut in exercitu hos manipulares appellent. At Remus cum cives ad ſe traheret, Romulus vero adoriretur ſoris, torpidus tyrannus, & attonitus, nihil eſt contra molitus, nec quicquam ſalubris conſilii cepit: itaq; deprehenſus obtruncatur. Hæc fere cum & Fabius Pictor referat, & Peparethius Diocles (quem puto de condita Roma primum memoriæ mandaſſe) ſuſpectam quidam habent fabulam, & commentum. Nos cum cernamus, quanta vis ſit fortunæ, non debemus ei fidem derogare, reputantes animo, rem Romanam ſine divino aliquo auſpicio, & magno miraculo, non fuiſſe eo potentiæ progreſſuram.

πύμασι τούτους μανιπλαρίους ὀνομάζουσιν. Ἀλλὰ δὲ τοῦ μὲν Ῥώμου τοὺς ἐντὸς ἀφιςάντος, τοῦ δὲ Ῥωμύλου προσάγοντος ἔξωθεν, οὔτε πράξας οὐδὲν ὁ τύραννος, οὔτε βουλεύσας σωτήριον ἑαυτῷ, διὰ τὸ ἀπορεῖν καὶ ταράττεσθαι, καταληφθεὶς ἀπέθανεν· ὧν τὰ πλεῖςα καὶ Φαβίου λέγοντος, καὶ τοῦ Πεπαρηθίου Διοκλέους· ὃς δοκεῖ πρῶτος ἐκδοῦναι Ῥώμης κτίσιν· ὕποπτον μὲν ἐνίοις ἐςὶ τὸ δραματικὸν, καὶ πλασματῶδες. οὐ δεῖ δὲ ἀπιςεῖν τὴν τύχην ὁρῶντας οἵων ποιημάτων δημιουργός ἐςι, καὶ τὰ Ῥωμαίων πράγματα λογιζομένους, ὡς οὐκ ἂν ἐνταῦθα προὔβη δυνάμεως, μὴ θείαν τινὰ ἀρχὴν λαβόντα καὶ μηδὲν μέγα, μηδὲ παράδοξον ἔχουσαν.

Q. CAS- Κυ.

DIO APUD TZETZEM.

dita eſt a Remo, qui hiſce Romulo & Remo fuit antiquior.

των. *Hactenus Tzetzes, qui in his poſtremis de Roma altera antiquiori, & ab antiquiore Remo; e Dione equidem non exſcripſit.*

DIO APUD ZONARAM.

manu: ad quem civium quoque non pauci, odio Amulii, ſe contulerunt. Hoc rerum ſtatu, Amulius, nil ſalubris conſilii, operiſque molitus, occiſus eſt.

αὐτῷ οὐκ ὀλίγοι προσῄεσαν μίσει τοῦ Ἀμουλίου· ὡς οὕτω τῶν πραγμάτων, συνενεχθέντων, οὐδὲν οὔτε πράξας, οὔτε βουλεύσας σωτήριον, ἀνῃρέθη.

NOTÆ.

Ad verbum Tzetzis ἄντιδω, Valeſius ad excerptorum fragmenta pag. 773. ita ſcribit: *At ceteri Romam quadratam a Romulo conditam eſſe ſcribunt: ut Dionyſius lib. 1. & Solinus. Vide &* Feſtum *in Quadrata*. Sane idem ait Plutarchus, (quod ipſum fugit) & noſter Dio: idemque ſcripſiſſet Tzetzes, ni dormitans, rem ſuo moviſſet loco. Sane de conditoribus Romæ plurima inter veteres diſceptatio: & quo tempore hæc facta ſint, non minor inter ipſos eſt concertatio. Sed non recedendum ab una hac Roma, ad ignorantiam veræ originis, aliis demandatis. Porro Dionis ſententiam omnes ferme Græci & Latini, ab Auguſti ævo ad hæc tempora, amplexi ſunt: quod maximi eſt momenti, tanquam re diutius, & diligentius, poſt tenebras, penſitata.

Digitized by Google

Κοΐ. ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ
ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ Β̄.

ΤΑ ΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩ ΒΙΒΛΙΩ Β̄
ΤΗΣ ΔΙΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

α΄. Ὡς Ῥωμύλος καὶ Ῥῶμος τὴν Ῥώμην κτίζουσιν.
β΄. Ὡς Ῥωμύλος συντάσσει τὴν πόλιν·
γ΄. Ἀφαρπάζονται αἱ τῶν Σαβίνων θυγατέρες.
δ΄. Πόλεμος τῶν Σαβίνων καὶ Τυῤῥηνῶν πρὸς Ῥωμαίους·
ε΄. Ὡς συνηλλάγησαν· καὶ Τάτιος τῷ Ῥωμύλῳ συνεβασίλευσεν.
ϛ΄. Περὶ τοῦ Ῥωμύλου ἀφανισμοῦ·
ζ΄. Ὡς Ῥωμύλος καθιερώθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων.

ΧΡΟΝΟΥ ΠΛΗΘΟΣ ΕΤΗ Λ̄Ζ̄
ἐν οἷς ἐβασίλευσεν ὁ Ῥωμύλος.

1\. Ἀμουλίου δὲ ἀποθανόντος, καὶ τῶν πραγμάτων κατασταθέντων, Ἄλβην μὲν οὔτ' οἰκεῖν μὴ ἄρχοντες, οὔτ' ἄρχειν ἐβούλοντο, τοῦ μητροπάτορος ζῶντος· ἀποδόντες δὲ τὴν ἡγεμονίαν ἐκείνῳ, καὶ τῇ μητρὶ τιμὰς πρεπούσας, ἔγνωσαν εἶν καθ' ἑαυτοὺς πόλιν, ἐν οἷς χωρίοις ἐξ ἀρχῆς ἐνετράφησαν, κτίσαντες· αὕτη γὰρ εὐπρεπεστάτη τῶν αἰτιῶν ἐστιν. Ἦν δ' ἴσως ἀναγκαίων, οἰκετῶν καὶ ἀποστατῶν πολλῶν ἠθροισμένων πρὸς αὐτοὺς ἢ καταλυθῆναι παντάπασι, τούτων διασπαρέντων, ἢ συνοικεῖν ἰδίᾳ μετ' αὐτῶν· ὅτι γὰρ οὐκ ἠξίουν οἱ τὴν Ἄλβην οἰκοῦντες ἀναμιγνῦναι τοὺς ἀποστάτας ἑαυτοῖς, οὐδὲ προσδέχεσθαι πολίτας, ἐδήλωσε πρῶτον μὲν τὸ περὶ τὰς γυναῖκας ἔργον, οὐχ ὕβρει τολμηθὲν, ἀλλὰ δι' ἀνάγκην ἑκουσίως ἀπορίᾳ γάμων. Ἐτίμησαν γὰρ αὐτὰς ἁρπάσαντες περιττῶς. Ἔπειτα τῆς
πόλεως

Q. CASSII DIONIS
COCCEJANI

ROMANÆ
HISTORIÆ

LIBER SECUNDUS.

HÆC AUTEM INSUNT IN LIBRO SECUNDO
DIONIS ROMANÆ
HISTORIÆ

1\. Ut Romulus & Remus Romam condunt.
2\. Ut Romulus conſtituit civitatem.
3\. Rapiuntur Sabinorum filiæ.
4\. Bellum Sabinorum, & Tyrrhenorum in Romanos.
5\. Ut res compoſitæ, & Tatius cum Romulo regnat una.
6\. De Romuli a mortalibus ſubductione.
7\. Ut Romulus a Romanis eſt conſecratus.

Temporis ſpatium anni XXXVII. in quibus Romulus regnavit.

INterfecto Amulio, rebuſq; compoſitis, Albæ habitare fratres, & vivo regnare avo non induxerunt in animum. Quare permiſſo illi regno, matriq; debito honore habito, ipſis conſilium fuit ſeorſum urbis, ubi primum fuerant educati, condendæ: nam hæc mihi cauſſa potiſſimum probatur. Fortaſſis autem, cum jam ſervi, & exſules frequentes confluxiſſent ad ipſos, reliquum erat, ut aut res illorum plane corruerent, ſi diſſipati hi eſſent, aut ut ſeparatim cum iis conjungerent domicilium. Nam abnuiſſe Albanos, in corpus ſuum, & civitatem recipere fugitivos illos, & exſules, conſtat primum ex mulierum raptu, non ex libidine inſtituto, ſed ob connubiorum difficulta-
tem

DIO APUD ZONARAM.

1\. Ῥωμύλος μέν τοι καὶ Ῥῶμος τὴν τῆς Ἄλβης ἡγεμονίαν τῷ μητροπάτορι νείμαντες, καὶ τῇ μητρὶ τιμὴν πρέπουσαν καθ' ἑαυτοὺς εἶναι ἔκριναν· οὔτε γὰρ ἠνείχοντο ἄρχεσθαι, καὶ πόλιν ἀναστῆσαι ἔνθα προσετράφησαν, ἤθελον. Ὡρμημένοις δὲ πρὸς τὴν τῆς πόλεως δόμησιν, διαφορὰ συνέβη τοῖς ἀδελφοῖς περί τε τῆς ἀρχῆς, καὶ περὶ τῆς πόλεως, καὶ διαμάχης ἐχώρησαν, ἐν ᾗ ὁ Ῥῶμος ἀπέθανεν. Ἕτερος δὲ λόγος ἔχει, ὡς τοῦ Ῥωμύλου ἤδη τάφρον ὀρύττοντος, ὃ τῆς πόλεως εἶναι προτείχισμα ἔμελλε, τὰ μὲν ἀπεῖργε τὸ ἔργον ὁ Ῥῶμος,
τὰ

Romulus & Remus, Albana re Numitori avo permiſſa, & juſto honore matri habito, ſuo more & ſeparati apud ſemet vivere (neque enim ferebant ſubjici) decreverunt, & urbem, quo in loco educati fuerant, condere voluerunt. Sed eam rem aggreſſis fratribus diſcordia interceſſit de principatu & de urbe: ortaque pugna, in ipſa Remus occiditur. Alia fama eſt, Romulo foſſam fodiente in monimentum urbis, Remum id opus partim deriſiſſe, partim prohibuiſſe,
ac

tem facinore neceſſario: coluerunt enim ſupra modum raptas. Mox jactis Urbis fundamentis, Aſylum aperuerunt profugis, & fugitivis, quod Dei Aſylei appellaverunt, omneſq; recipiebant; neq; ſervum Dominis, nec creditoribus nexum, nec Magiſtratibus dedebant homicidam, verum inviolatum locum, ex oraculo Apollinis, præſtare ſe aſſerebant. Ita Urbs brevi eſt frequentata: nam prima aedificia non amplius fuiſſe, quam mille volunt. Verum de his infra. Intentis condendæ Urbi illico de loco diſcordia intervenit. Romulus quadratam Romam condidit, atq; in eo loco ſtatuere voluit Urbem. Aventini Remus munitiorem deſignavit partem, quod ab eo eſt Remonium dictum, nunc Rignarium vocitatur. Itaq; litem augurio committunt. Cum diverſa loca cepiſſent, ſex vultures Remo, tradunt, Romulo bis totidem ſe oſtendiſſe. Quidam Remum verè ſex vidiſſe, Romulum mentitum: ſed cum acceſſiſſet ad eum Remus, tunc duodecim viſos Romulo: quapropter manſiſſe, ut in augurio capiundo, Romani habeant vultures præcipuos. Detecta fraude, Remus dolore motus Romuli, cum foſſam duceret, qua muro amplecti Urbem ſtatuerat, deſignationem partim ludibrio habuit, partim interpellavit. Poſtremo cum eam tranſiliret, cæſum eo loco eſſe, Authores ſunt quidam, Romuli manu, alii Celeris, qui ſodalis erat Romuli. Eo in certamine Fauſtulus quoq; & Pliſtinus Fauſtuli frater, quem ſocium in educando Romulo Fauſtulum habuiſſe ſcribunt, cecidere. Celer in Hetruria exſulatum ivit. Ab eo veloces, vocant Romani Celeres.

Romulus poſtquam Remum una cum nutriciis ſuis in Remonia ſepelivit, condidit Urbem: ad quod aecivit Hetruſcos, qui velut in myſteriis, ut quidque faciundum erat, ceremoniis quibuſdam & ſcriptis

πόλεως τὴν πρώτην ἵδρυσιν λαμβανούσης ἱερόν τι φύξιμον τοῖς ἀφισαμένοις κατασκευάσαντες, ὃ Θεοῦ Ἀσυλαίου προσηγόρευον, ἐδέχοντο πάντας, οὔτε δεσπόταις δοῦλον, οὔτε θῆτα χρήσταις, οὔτ' ἄρχουσιν ἀνδροφόνον ἐκδιδόντες, ἀλλὰ μαντεύματι πυθοχρήστῳ πᾶσι βεβαιοῦν τὴν ἀσυλίαν φάσκοντες· ὥστε πληθῦσαι ταχὺ τὴν πόλιν. Ἐπεὶ τάς γε πρώτας ἑσίας λέγουσι τῶν χιλίων μὴ πλείονας γενέσθαι· ταῦτα μὲν ὕστερον· ὁρμήσασι δὲ πρὸς τὸν συνοικισμὸν αὐτοῖς, εὐθὺς ἦν διαφορὰ περὶ τοῦ τόπου. Ρωμύλος μὲν οὖν τὴν καλουμένην Ρώμην κουαδράταν· ὅπερ ἐςὶ τετράγωνον· ἔκτισε, καὶ ἐκεῖνον ἐβούλετο πολίζειν τὸν τόπον· Ρῶμος δὲ χωρίον τι τοῦ Ἀουεντίνου καρτερὸν, ὃ δι' ἐκεῖνον μὲν ὠνομάσθη Ρεμώνιον, νῦν δὲ Ριγνάριον καλεῖται. Συνθεμένων δὲ τὴν ἔριν ὄρνισιν αἰσίοις βραβεῦσαι, ϗ καθεζομένων χωρὶς, ἓξ φασὶ τῷ Ρώμῳ, διπλασίους δὲ τῷ Ρωμύλῳ προφανῆναι γῦπας· οἱ δὲ τὸν μὲν Ρῶμον ἀληθῶς ἰδεῖν· ψεύσασθαι δὲ τὸν Ρωμύλον· ἐλθόντος δὲ τοῦ Ρώμου, τότε τοὺς δώδεκα τῷ Ρωμύλῳ φανῆναι· διὸ ϗ νῦν μάλιςα χρῆσθαι γυψὶ Ρωμαίους οἰωνοζομένους· Ἐπεὶ δ' ἔγνω τὴν ἀπάτην ὁ Ρῶμος ἐχαλέπαινε, ϗ τοῦ Ρωμύλου τάφρον ὀρύττοντος, ᾗ τὸ τεῖχος ἔμελλε κυκλοῦσθαι τὰ μὲν ἐχλεύαζε τῶν ἔργων, τοῖς δ' ἐμποδὼν ἐγίνετο. Τέλος δὲ διαλλόμενον αὐτὸν, οἱ μὲν, αὐτοῦ Ρωμύλου πατάξαντος, οἱ δὲ τῶν ἑταίρων τινος, Κέλερος, ἐνταῦθα πεσεῖν λέγουσιν. Ἔπεσε δὲ καὶ Φαιςύλος, ἐν τῇ μάχῃ, καὶ Πλειςῖνος· ὃν ἀδελφὸν ὄντα Φαιςύλου συνεκτρέψαι τοὺς περὶ τὸν Ρωμύλον ἱςοροῦσιν. Ὁ μὲν οὖν Κέλερ εἰς Τυῤῥηνίαν μετέςη, καὶ ἀπ' ἐκείνου τοὺς ταχεῖς οἱ Ρωμαῖοι ϗ ὀξεῖς, Κέλερας ὀνομάζουσιν.

2. Ὁ δὲ Ρωμύλος ἐν τῇ Ρεμωνίᾳ τάψας τὸν Ρῶμον ὁμοῦ ϗ τοὺς τροφεῖς, ᾤκιζε τὴν πόλιν, ἐκ Τυῤῥηνίας μεταπεμψάμενος ἄνδρας ἱεροῖς τισι θεσμοῖς ϗ γράμμασιν ὑφηγουμένοις, ἕκαςα ϗ διδάσκοντας ὥσπερ ἐν τελετῇ. Βόθρος γὰρ

M ὀρύγη

DIO APUD ZONARAM.

ac denique tranſiliiſſe, ut ſuperatu facilem: eaque de cauſa, vel a Romulo, vel ab alio quodam ictum cecidiſſe. Unde receptum ſit, ut qui foſſam caſtrorum aliunde, ac per ſolitas vias, tranſierit, capite puniatur. Romulus verò fratre terræ mandato, urbem condidit: & marem bovem, vaccæ juncto, aereoque vomere aratro inſerto, ipſe ſulcum profundum in orbem, terræ impreſſit: qui autem ſequebantur, glebas ab aratro everſas, omnes intra ſulcum repoſuerunt. Ac ubi murus exſtruendus erat, ſulcus, ut dictum eſt, ductus fuit: ubi verò portas exſtruere inſtituerunt aratro ſurſum alato, ſulcum interruperunt: nam mœnia omnia cenſent ſancta, portas verò ſi ſanctas etiam cenſuiſſent, non utique neceſſaria, & immunda, per eas vel inferre, vel efferre liceret. Urbis ædifica-

τῷ δ' ἐχλεύαζε, ϗ τέλος διαλλόμενον αὐτὴν, ὡς εὐεπιχείρητον, οἱ μὲν Ρωμύλου πατάξαντος· οἱ δ' ἑτέρου τινὸς ἱςοροῦσι, πεσεῖν. ὅθεν ϗ ἐνομίσθη τὸν στρατοπέδου τάφρον τολμήσαντα διελθεῖν παρὰ τὰς συνήθεις ὁδοὺς, θανατοῦσθαι. Ὁ δὲ Ρωμύλος θάψας τὸν ἀδελφὸν, ᾤκισε τὴν πόλιν, ϗ βοῦν ἄῤῥενα συζεύξας θηλείᾳ, ϗ ἀρότρῳ ὕνιν χαλκῆν ἐμβαλὼν, αὐτὸς μὲν αὔλακα βαθεῖαν κυκλοτερῆ περιέγραφεν, οἱ δ' ἑπόμενοι τὰς βώλους ἃς ἀνίει τὸ ἄροτρον, εἴσω πάσας τῆς αὔλακος περιέςρεφον, ϗ ὅπου μὲν ἔμελλε τὸ τεῖχος ἀνίςασθαι, καθὼς εἴρηται, ἡ αὖλαξ ἐτέτμητο· ἔνθα δὲ πύλας ςῆσαι διενοοῦντο, διάλειμμα ἐποιοῦντο τῆς αὔλακος, τὸ ἄροτρον ἀνέχοντες ὕπερθεν. Πᾶν μὲν γὰρ τεῖχος νομίζουσιν ἱερόν· τὰς δὲ πύλας εἴπερ ἤγοντο ἱεράς, οὐκ ἦν τὰ μὲν δι' αὐτῶν εἰσάγειν τὰ δὲ ἐκπέμπειν τῶν ἀναγκαίων ϗ μὴ καθαρῶν. Ἡ δὲ κτίσις τῆς πόλεως ταύτης, ἡμέρᾳ τετέλεςο τῇ πρὸ ἕνδεκα

ὠρύγη περὶ τὸ νῦν Κομιτίου κυκλοτερὴς, ἀπαρχαί τε πάντων ὅσοις νόμῳ μὲν ὡς καλοῖς ἐχρῶντο, φύσει δ' ὡς ἀναγκαίοις, ἀπετέθησαν ἐνταῦθα· καὶ τέλος ἐξ ἧς ἀφίκετο γῆς ἕκαστος ὀλίγην κομίζων μοῖραν, ἔβαλλον ἐς ταῦτα καὶ συνεμίγνυον, καλοῦσι δὲ βόθρον τοῦτον ᾧ καὶ τὸν ὄλυμπον ὀνόματι, μοῦνδον· εἶτα ὥσπερ κύκλον, κέντρῳ περιέγραψαν τὴν πόλιν. Ὁ δ' οἰκιστὴς ἐμβαλὼν ἀρότρῳ χαλκῆν ὕννιν, ὑποζεύξας δὲ βοῦν ἄῤῥενα καὶ θήλειαν, αὐτὸς μὲν ἐπάγει περιελαύνων αὔλακα βαθεῖαν τοῖς τέρμασι, τῶν δ' ἑπομένων ἔργον ἐστὶν, ἃς ἀνίστησι βώλοις τὸ ἄροτρον καταστρέφειν εἴσω, καὶ μηδεμίαν ἔξω περιορᾷν ἐκτρεπομένην. Τῇ μὲν οὖν γραμμῇ τὸ τεῖχος ἀφορίζουσι, καὶ καλεῖται κατὰ συγκοπὴν, πωμήριον, οἷον ὄπισθεν τείχους, ἢ μετὰ τεῖχος· ὅπου δὲ πύλην ἐμβαλεῖν διανοοῦνται, τὴν ὕννιν ἐξελόντες, καὶ τὸ ἄροτρον ὑπερθέντες, διάλειμμα ποιοῦσιν· ὅθεν ἅπαν τὸ τεῖχος ἱερὸν, πλὴν τῶν πυλῶν, νομίζουσι· τὰς δὲ πύλας ἱερὰς νομίζοντες, οὐκ ἦν ἄνευ δεισιδαιμονίας, τὰ μὲν δέχεσθαι, τὰ δ' ἀποπέμπειν τῶν τε ἀναγκαίων καὶ τῶν μὴ καθαρῶν. Ὅτι μὲν οὖν ἡ κτίσις, ἡμέρᾳ γένοιτο τῇ πρὸ ἕνδεκα καλανδῶν Μαΐων, ὁμολογεῖται· καὶ τὴν ἡμέραν ταύτην ἑορτάζουσι Ῥωμαῖοι, γενέθλιον τῆς πατρίδος ὀνομάζοντες. Ἐν ἀρχῇ δ' ὡς φασιν, οὐδὲν ἔμψυχον ἔθυον, ἀλλὰ καθαρὰν καὶ ἀναίμακτον ᾤοντο δεῖν τῇ πατρίδι τὴν ἐπώνυμον τῆς γενέσεως ἑορτὴν φυλάττειν· οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς κτίσεως

ptis præſcripſerunt, docueruntque. Comitio foſſa eſt rotunda circumducta. In eam primitias detulerunt omnium, qui de morte, ut bonis, natura utebantur, ut neceſſariis. Hinc Urbem ſicut circulo centrum circumſcripſere. Conditor aratro æreum vomerem adjungit, junctis bobus mare, & femina, ipſe circum lineamenta profundum inducit ſulcum. Sequentium munus eſt, ut excitatas ab aratro glebas intro vertant, nec ullam ſinant extraferri. Ita mœnia linea definiunt, idque eliſis aliquot literis, Pomœrium dicitur, quaſi poſt, vel pone mœnia. Ubi portam deſignare viſum eſt, vomere exempto, atque aratro ſublato, ſpacium relinquunt. Unde totum habent murum, præter portas, ſacrum. Nam eas ſi ducerent ſacras, religioſum eſſet neceſſaria, & impura in Urbem recipere, & exportare. Conditam Urbem in confeſſo eſt undecimo Calend. Majas, quem diem Romani Patriæ natalem appellant, habentque feſtum. Initio, ut fama eſt, nihil immolabant animatum. Purum cenſebant, & incruentum decere natalibus Patriæ ſolemne conſecratum conſervare. Eundem diem illi, & ante Urbem, feſto paſtorali habebant ſacrum, & Palilia vocabant. Cæterum Kalendæ hac tempeſtate apud Romanos nihil quadrant cum Græcorum inter-

DIO APUD ZONARAM.

καλανδῶν Μαΐου, ἣ ἐστὶν εἰκοστὴ Ἀπριλλίου· καὶ τὴν ἡμέραν ταύτην ἑορτάζουσι Cod. Vatic. 136. οἱ Ῥωμαῖοι, γενέθλιον τῆς πατρίδος ὀνομάζοντες· Ὀκτωκαίδεκα δ' εἶναι ὁ Ῥωμύλος ἐνιαυτῶν ἀναγέγραπται, ὅτε τὴν Ῥώμην συνῴκισε·

ficatio XI. Calendas Maij, hoc eſt vigeſima die Aprilis, eſt abſoluta: qui dies Romanis feſtus eſt, & Natalis patriæ appellatur. Quo tempore memorant, Romulum decem & octo fuiſſe annorum; & urbem in eo

NOTAE.

Salmaſius in Prolegomenis in Solinum, regeſti lit. B., ea ex Codice quodam affert, quibus magis confirmatur, etiam hiſce Plutarchi, Dionem uſum fuiſſe: quæ eſt cauſa ut retinuerim. Dionis enim excerpta aliqua citat, & verba affert, dum Solinum tuetur. *Thema*, inquiens, *Urbis Romanæ ex Tarrutio mathematico deſcribit* Solinus, *in quo reprehenditur ab eruditis matheſeos: quod Mercurium longiſſimè a Sole diſtantem ponat; in Scorpione nimirum, Sole ipſo in Tauro, locato: cum viginti tribus partibus longius a Sole Mercurius non abſiſtat, Verba ejus hæc ſunt*: Romulus auſpicato fundamenta murorum jecit, duodeviginti natus annos, undecimo Kalendas Majas, horam poſt ſecundam, ante tertiam plenam, ſicut L. Tarrutius prodidit mathematicorum nobiliſſimus, Jove in Piſcibus; Saturno, Venere, Marte, Mercurio in Scorpione; Sole in Tauro; Luna in Libra conſtitutis. *Sed hoc peccatum non proprium Solino, qui ab alio totidem verbis transtulit, quæ inter EXCERPTA DIONIS IN VETERI LIBRO, ad hunc modum ſcripta*, & jam mihi notata *in EXERCITATIONIBUS* Plinianis. Ἡ ὥρα τῆς Ῥώμης, ὅτε Ῥωμύλος ταύτην ἤρξατο κτίζειν, ὥρα δευτέρα πρὸ τρίτης, ὡς Ταῤῥούτιος ὁ μαθηματικὸς κατεστήριζε, Διὸς μὲν ἰχθύσι, Κρόνου δὲ καὶ Ἀφροδίτης, καὶ Ἄρεως καὶ Ἑρμοῦ Σκορπίῳ, Ἡλίου δὲ Ταύρῳ, καὶ Σελήνης ζυγῷ. *Ideſt*: Hora, qua Romam condere cœpit Romulus, ſecunda ante tertiam hora fuit: ut Tarrutius Mathematicus affixit, Jove in Piſcibus; Saturno, & Venere, Marte, & Mercurio in Scorpione; Sole in Tauro; & Luna in Libra conſtitutis. Confer. Dionem Xiphilini lib. 37. pag. 7. D. E. *Falſum igitur, quod Solino impingit vir eruditus: Tarrutio hæc temere illum attribuiſſe, de quo nihil retinuerit præter horam. Sane nihil præter horam, notavit ex Tarrutio Plutarchus, in aſſignanda urbis Romæ conſtellationem, quam dicit fuiſſe* μεταξὺ δευτέρας ὥρας καὶ τρίτης. *Sed Dio integram ſententiam retulit, quam Solinus expreſſit*. Idem Salmaſius in Exercitationibus Plinianis pag. 15. ad ea: Jove in Piſcibus: *Dio, in Excerptis manuſcriptis*: Ὥρα &c. ut ſupra. Excerpta Dionis hæc alia, quis fortunatior me donabit? Opto equidem, ut hæc & alia omnia prodeant, quin vellem jam prodiiſſent, ut Dio noſter magis dignoſceretur, & in dubiis magis illuſtraretur. Do ſanatum, & velim ſanum.

interluniis. At diem illum, quo condidit Urbem Romulus, planè in trigeſimum Menſis apud Græcos tradunt incidiſſe, quo ſubiens Solis Orbem luna defecit, quem defectum Antimachum vidiſſe Tejum poetam Lyricum arbitrantur; cum incurreret in tertium ſextæ Olympiadis annum. Varroni Philoſopho, qui Romanorum plurimæ fuit in hiſtoria lectionis, familiaris erat Tarrutius, philoſophus ille quidem, & mathematicus, atque etiam genethliacus: cui ſcientiæ ita ſe ſpeculandi gratia dederat, ut in ea videretur excellere. Huic poſuit Varro, ut Romuli natalem deſignaret, ex eventis ejus ducens rationes, ſicut quæſtionum Geometricarum docent contextus. Ejuſdem eſſe enim diſciplinæ quum diem natalem acceperis, vitam cujuſpiam prænuntiare, ac vita propoſita exquirere natalem. Suſcepit Provinciam Tarrutius, poſitiſque ob oculos Romuli caſibus, factiſque, & vitæ ſpatio, & mortis genere, atque illis comparatis omnibus, confidenter, & intrepide conceptum a Matre pronunciavit anno ſecundæ Olympiadis primo, menſis, quem vocant Egyptii Chœac (December is ſit) tertio, & viceſimo die ad tertiam horam, qua ſol omni ex parte defuit. In lucem editum Menſis Thot (quem dicas Septembrem) viceſimo primo, circa Solis ortum: die nono menſis Pharmuthi (cui reſpondet Aprilis) Urbis incunabula fuiſſe inter ſecundam, & tertiam horam. Siquidem non minus Urbis, quam hominis fortunæ certum eſt tempus, quod ex primis incunabulis ad ſtellarum capitur poſitiones. Verum hæc fortaſſis, & ſimilia non tam erunt Lectori odioſa, quia fabuloſa ſunt, quam novitate, & curioſitate ducent.

Urbe jam condita, juventutem in militares ordines centuriavit. Singuli ordines peditum habebant terna millia tricenos equi-

σεως Βοτηρική τις ἦν αὐτοῖς ἑορτή, κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν, καὶ Παλήλια προσηγόρευον αὐτήν. Νῦν μὲν οὖν οὐδὲν αἱ Ῥωμαϊκαὶ Νουμηνίαι πρὸς τὰς Ἑλληνικὰς ὁμολογούμενον ἔχουσιν. Ἐκείνην δὲ τὴν ἡμέραν, ᾗ τὴν πόλιν ὁ Ῥωμύλος ἔκτιζεν, ἀτρεκῆ τριακάδα τυχεῖν λέγουσι· καὶ σύνοδον ἐκλειπτικὴν ἐν αὐτῇ γενέσθαι, σελήνης πρὸς ἥλιον (ἣν εἰδέναι καὶ Ἀντίμαχον οἴονται τὸν Τήϊον ἐποποιόν) ἔτει τρίτῳ τῆς ἕκτης Ὀλυμπιάδος συμπεσοῦσαν. Ἐν δὲ τοῖς κατὰ Οὐάῤῥωνα τὸν φιλόσοφον χρόνοις ἄνδρα Ῥωμαίων ἐν ἱστορίᾳ βιβλιακώτατον, ἦν Ταῤῥούτιος ἑταῖρος αὐτοῦ, φιλόσοφος μὲν ἄλλως, καὶ μαθηματικός, ἁπτόμενος δὲ τῆς περὶ τὸν πίνακα μεθόδου, θεωρίας ἕνεκα, καὶ δοκῶν ἐν αὐτῇ περιττὸς εἶναι. Τούτῳ προὔβαλλεν ὁ Οὐάῤῥων ἀναγαγεῖν τὴν Ῥωμύλου γένεσιν εἰς ἡμέραν καὶ ὥραν, ἐκ τῶν λεγομένων ἀποτελεσμάτων περὶ ἄνδρα ποιησάμενον τὸν συλλογισμόν, ὥσπερ αἱ τῶν γεωμετρικῶν ὑφηγοῦνται προβλημάτων ἀναλύσεις. Τῆς γὰρ αὐτῆς θεωρίας εἶναι, χρόνον τε λαβόντας ἀνθρώπου γενέσεως, βίον προειπεῖν, καὶ βίῳ δοθέντι θηρεῦσαι χρόνον. Ἐποίησεν οὖν τὸ προσαχθὲν ὁ Ταῤῥούτιος, καὶ τά τε πάθη, καὶ τὰ ἔργα τοῦ ἀνδρὸς ἐπιδών, καὶ χρόνον ζωῆς, καὶ τρόπον τελευτῆς, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα συνθείς, εὖ μάλα τεθαῤῥηκότως καὶ ἀνδρείως ἀπεφήνατο τὴν μὲν ἐν τῇ μητρὶ τοῦ Ῥωμύλου γεγονέναι σύλληψιν ἔτει πρώτῳ τῆς δευτέρας Ὀλυμπιάδος, ἐν μηνὶ Δεκευβοίῳ, ἡμέρᾳ τρίτῃ καὶ εἰκάδι, τρίτης ὥρας, καθ' ἣν ὁ ἥλιος ἐξέλιπε παντελῶς· τὴν δὲ ἐμφανῆ γένεσιν ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ, ἡμέρᾳ πρώτῃ μετ' εἰκάδα περὶ ἡλίου ἀνατολάς· κτισθῆναι δὲ τὴν Ῥώμην ὑπ' αὐτοῦ, ἐν ἐνάτῃ Ἀπριλία μηνὸς ἱσταμένου, μεταξὺ δευτέρας ὥρας καὶ τρίτης. Ἐπεὶ καὶ πόλεως τύχην, ὥσπερ ἀνθρώπου, κύριον ἔχειν οἴονται χρόνον, ἐκ τῆς πρώτης γενέσεως πρὸς τὰς τῶν ἀστέρων ἐποχάς, θεωρουμένων. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως καὶ τὰ τοιαῦτα τῷ ξένῳ καὶ περιττῷ προσάξεται μᾶλλον, ἢ διὰ τὸ μυθῶδες ἐνοχλήσει τοὺς ἐντυγχάνοντας αὐτοῖς.

3. Κτισθείσης δὲ πόλεως, πρῶτον μὲν ὅσον ἦν ἐν ἡλικίᾳ πλῆθος, εἰς συντάγματα στρατιωτικὰ διεῖλεν, ἕκαστον δὲ σύνταγμα, πεζῶν τρισχι-

DIO APUD ZONARAM.

eo loco, ubi Fauſtulus habitavit, qui Palatium dicebatur, condidiſſe.

Urbe condita Romulus, qui militari erant ætate, eos in Legiones, inde dictas, quod bello apti, ex omnibus legerentur, diſtribuit; reliqui populi nomine

σιν· ἔκτισε δὲ τετράγωνον αὐτήν, περὶ τὴν τοῦ Φαυστούλου οἴκησιν· ὠνόμαστο δ' ὁ χῶρος, Παλάτιον.

2. Κτισθείσης μέν τοι τῆς πόλεως, ὅσον μὲν ἐν ἡλικίᾳ στρατευσίμῳ πλῆθος ἐτύγχανεν, εἰς στρατιωτικὰ διεῖλε συντάγματα, ἕκαστον δὲ σύνταγμα πεζῶν τρισχιλίων ἦν καὶ τριακοσίων ἱππέων. ἐκλέ-

NOTAE.

Ex veteri Gloſſario Nomico Valeſius ad Excerpta, & fragmenta Dionis p. 770. iſta Dionis eruit: Τρίβους, Τριττύς, ἢ τρίτον μέρος. Τρισχίλιοι γὰρ ὄντες πολῖται Ῥωμύλου, ὥς φησι Δίων ἐν τρίτῳ λόγῳ τῆς ἱστορίας, εἰς τρεῖς ἐμερίσθησαν μοίρας, κληθείσας Τρίβους,

αὐτὰς Τριττύας, ἃς καὶ Φυλὰς ὀνόμασαν Ἕλληνες. Ἑκάστη δὲ Τριττὺς εἰς δέκα διῃρέθη Κουρίας, ἤτοι Φροντιστήρια. Κούρα μὲν γὰρ ἡ φροντὶς λέγεται· καθ' ἑκάστην δὲ Κουρίαν συνιόντες οἱ εἰς αὐτὴν ἐταγμένοι, περὶ τῶν καθηκόντων ἐφρόντιζον· Λέγονται δὲ καθ' Ἕλληνας αἱ Κου-

σχιλίων ἱππέων, καὶ τριακοσίων ἱππέων. ἐκλήθη δὲ Λεγεὼν, τῷ λογάδας εἶναι τοὺς μαχίμους ἐκ τούτων· ἔπειτα τοῖς μὲν ἄλλοις ἐχρῆτο δήμῳ, καὶ ποπούλους ὠνομάσθη τὸ πλῆθος· ἑκατὸν δὲ τοὺς ἀρίστους ἀπέδειξε βουλευτὰς, καὶ αὐτοὺς μὲν Πατρικίους, τὸ δὲ σύστημα, Σενάτον προσηγόρευσεν. Ὁ μὲν οὖν Σενάτος, ἀτρεκῶς Γερουσίαν σημαίνει. Πατρικίους δὲ τοὺς Βουλευτὰς κληθῆναι λέγουσιν, οἱ μὲν ὅτι παίδων γνησίων πατέρες ἦσαν, οἱ δὲ μᾶλλον, ὡς αὐτοὺς ἔχοντας ἑαυτῶν ἀποδεῖξαι πατέρας· ὅπερ οὐ πολλοῖς ὑπῆρξε τῶν πρώτων ἐς τὴν πόλιν συῤῥεόντων οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Πατρωνείας· οὕτω γὰρ ἐκάλουν τὴν προστασίαν, καὶ καλοῦσιν ἄχρι νῦν, οἰόμενοι Πάτρωνά τινα τῶν σὺν Εὐάνδρῳ παραγενομένων, κηδεμονικὸν τῶν ὑποδεεστέρων ὄντα καὶ βοηθητικὸν, ἀπ᾽ αὐτοῦ τῷ πράγματι ταύτην τὴν προσηγορίαν ἀπολιπεῖν. Μάλιστα τοὺς πρώτους καὶ δυνατωτάτους πατρικῇ κηδεμονίᾳ, καὶ φροντίδι προσήκειν ἐπιμελεῖσθαι τῶν ταπεινοτέρων, ἅμα δὲ τοὺς ἄλλους διδάσκοντα μὴ δεδιέναι, μηδ᾽ ἄχθεσθαι ταῖς τῶν κρειττόνων τιμαῖς, ἀλλὰ χρῆσθαι μετ᾽ εὐνοίας καὶ νομίζοντας καὶ προσαγορεύοντας πατέρας, οὕτως ὀνομάσαι. Καὶ γὰρ ἄχρι νῦν τοὺς ἐν συγκλήτῳ πλοῦντας, οἱ μὲν ἔξωθεν, ἄνδρας ἡγεμόνας καλοῦσιν αὐτοὶ δὲ Ῥωμαῖοι πατέρας συγγεγραμ-

equites. Quia verò ex omnibus bellicoſi lecti erant, Legio dicta. Hinc reliquum cœtum habuit, & dixit Populum. Centum præſtantiſſimorum delegit conſilium, Patres vocavit, Collegium Senatum, Patres dictos ferunt, quod liberorum ingenuorum eſſent Parentes: alii quod Parentes ſuos laudare poſſent, quod ex colluvie illa Civitatis prima licebat paucis. Sunt qui a patrocinio, Patronem quendam, qui ſequutus fuerat Evandrum, advenam, defenſorem inopum, & vindicem, huic rei nomen arbitrantur tribuiſſe. Verius videatur Romulum principum, & potentiſſimorum cenſentem partes eſſe, ut patria cura, & ſollicitudine complecterentur demiſſiores, ſimulque docentem plebem, ne timerent præſtantiores, neve inviderent honoribus eorum, ſed uterentur iis cum benevolentia, ac ducerent Patres appellarentque id nomen his dediſſe. Nam nunc quoque Senatores exteræ nationes, Prætores, & Imperatores; ipſi Romani cum ampliſſimo, & honoratiſſimo, tum minime invi-

DIO APUD ZONARAM.

ἐκλήθη δὲ λεγεὼν ὅτι λογάδες ἦσαν ἐκ πάντων οἱ μάχιμοι. Τοῖς δ᾽ ἄλλοις δήμῳ ἐχρῆτο, καὶ τὸν δῆμον, ποπούλους ὠνόμασεν· ὅθεν καὶ παρὰ ταῖς βίβλοις ταῖς νομικαῖς ποπουλάρια κέκληται ἡ δημοτικὴ ἀγωγή. τῶν μέντοι περιφανεστέρων γένει τε καὶ συνέσει καὶ βίου αἱρέσει, ἑκατὸν ἀπέδειξε βουλευτὰς, Πατρικίους ὀνομάσας αὐτούς· τὸ δὲ σφῶν ἄθροισμα σύστημα, Σενάτον προσηγόρευσεν, ὅ ἐστι Γερουσία. Πατρίκιοι οἱ μὲν βουλευταὶ ἐπεκλήθησαν ὅτι παίδων ἦσαν γνησίων πατέρες, ἢ μᾶλλον ὅτι αὐτοὶ πατέρας ἑαυτῶν ἀποδεικνύειν ἠδύναντο, ἕκαστος ἐκ γένους ὄντες γνησίου· ἢ ἀπὸ τῆς Πατρωνίας· οὕτω δ᾽ ἐκάλουν τὴν προστασίαν· πατρώνας γὰρ τοὺς κηδεμονικοὺς, ἢ βοηθητικοὺς προσηγόρευον. Μάλιστα δ᾽ ἄν τις κατεστοχάσατο τῆς τοῦ Ῥωμύλου διανοίας, εἰ οἴοιτο διὰ τῆς κλήσεως ταύτης ἐμφαίνειν χρῆναι, τοὺς πρώτους καὶ δυνατωτάτους τῆς πόλεως, πατρικῇ κηδεμονίᾳ κήδεσθαι τῶν ταπεινοτέρων, ἅμα δὲ καὶ τὸν δῆμον ἐνάγειν διὰ τῆς τῶν πατρώ-

ne cenſebantur: quamobrem apud Jureconſultos, plebeja actio, popularis vocatur. Habebat autem tum Legio termillenos pedites, equites trecentenos. Ex illuſtrioribus genere, prudentia, & inſtituto vitæ, centum creat Senatores, quos Patricios nominavit, eorumque ordinem, Senatum. Senatores autem Patricii ſunt appellati, ſeu quod ingenuorum liberorum patres erant; ſeu potius quod patres ſuos demonſtrare poterant, quiſque nobili ortus genere; ſive a patrocinio & ope ferenda, Patronatum enim vocabant, quod Græci, προστασίαν appellant: Patronoſque, qui apud eoſdem, Curatores, & defenſores dicebantur. Verum is proximo ad Romuli mentem accedere videatur; qui eum Patriciorum nomine crediderit, ſignificare voluiſſe, principibus & potentiſſimis civitatis, humiliores fore cura patria complectendos: ſimulque plebem

NOTAE.

Κουρίας, Φρατρίας, καὶ Φατρίας, παρὰ τὸ τοὺς φρατριάζοντας φράζειν, ἢ φαίνειν ἀτρέπτως καὶ ἀφόβως, τὰ ἴδια βουλήματα· τάχα δὲ καὶ ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς μετήχθη λέξεως τοῦ φράτερ, ὃ δηλοῖ τὸν ἀδελφόν. Tribus, Ternio, aut Tertia pars. *Cum enim ter mille cives eſſent Romani (ut ait Dio in primo Hiſtoriæ Romanæ libro) Romulus in tres eos diſtribuit partes, quas & vocavit Tribus, Græci & Trittyas, & Phylas appellarent. Quæque autem Tribus in decem Curias eſt diviſa, græcè phrontiſteria vocatas: quod Cura apud eos, Phrontis dicatur. Qui namque in ſingulis Curiis adſcripti, in eas conveniebant, nonnulla Reipublicæ, quæ ſuarum eſſent partium curabant. Apud Græcos Curiæ,* Phratriæ, *&* Phatriæ *nuncupantur, vel a φράζειν, hoc eſt ab* indigitando, *qui nam ſit illius Curiæ; vel a φαίνειν, hoc eſt a* prodendo *apertè & ſine timore ibi, quæ ſentiant Curiales; vel tandem fortè a voce latina* Frater, *quem Græci dicunt* adelphum.

Ut autem mittamus hæc etyma Gloſſatoris, quæ de Tribubus neque Plutarchus habet, *Miror doctum interpretem ignoraſſe vocis ἀγωγὴ notionem hoc loco, ubi educationem vertit; cum ſit* actio popularis, *ac proinde vox Juriſconſultorum; Gloſſæ Baſilicorum*: neque Dio apud Zonaram; habebat equidem Dio hoc primo libro, ut ex his apparet. Primum autem dixit, librum, qui erat ſecundus: Dionyſium Halicarnaſſeum ſecutus, qui primum dixit *Introductionem*. Sed eruditi eam citant, ut primum librum: librum primum, ut ſecundum. Idem hic accidit in Dione. Et jacturam nos feliciter reparamus ex veteri hoc Gloſſario, qui nullam ejus teſſellulam perdi ſinimus. Unum nota, quam inſcite Gloſſator hæc excerpſit de Populi diviſione, & Patribus, qui prius de legionibus, & equitatu Romuli, cum Dione & Plutarcho ſcribere debebat, quod *turpiter omittit. Dio equidem hæc non ſiluit*, ποπουλάρια, δημοτικά. Πόπουλες ὁ δῆμος *ſunt autem* actiones populares, quæ ſuum jus populo tuentur; *ut ait Paulus in Lege 1. de populari actione*. Ducangius hæc notavit.

invidioſo nomine Patres conſcriptos vocant. Principio Patres tantum, poſt numero amplificato, Patres conſcriptos appellavere. Atque eo tam venerando vocabulo Populum a Senatu diſtinxit. Cæteros deinde, quibus majores erant opes, ſecrevit a Plebe, appellavitque, Patronos illos, hos clientes. Ex quo fonte mirifice eos inter ſe benevolentiæ, neceſſitudiniſque copulavit jure, quum litigantibus Patroni de jure reſponderent, atque Advocati adeſſent in judicio, omnibuſque item in rebus conſilio eis, & ſtudio faverent: hos contra colerent clientes, non honorando modo, verum dote etiam tenuiorum filiabus conferendo, & ære alieno ſuſpiciendo. Teſtimonium adverſus Patronum clienti, vel Patrono adverſus clientem dicendi, nulla legis, nulla Magiſtratus coactio erat. Poſtea his officiis nihil imminutis, ſi mercedem accepiſſent potentiores a demiſſioribus, turpe haberi cœpit, & ſordidum.

Sed haſtenus de his. Ab Urbe condita quarto menſe raptum deſignatum Sabinarum tradit Fabius. Romulum ipſum quidam Autores ſunt ad arma natum, atque certis adductum oraculis, in fatis eſſe, re militari, ut Roma in immenſum creſceret; ad violandum Sabinos animum intendiſſe; neque fane multas, ſed rapuiſſe triginta duntaxat, ut qui non tam connubia, quam bellum quæreret. Atqui id parum congruit. Verum Urbem, quum ſtatim videret refertam advenis, quorum habuere pauci conjuges, reliqui ex egenis conſlati, & obſcuri contemnerentur, neque putaretur conſenſus eorum duraturus: ſperaret autem ex hac injuria vinculum aliquod ſuis, ubi mulieres demulſiſſent, cum Sabinis, & naſciturum commercium; rem ad hunc modum aggreſſus eſt. Primum divulgavit Dei cujuſpiam defoſſam ſe ſub terra aram reperiſſe. Conſum vocabant Deum, ſive conſiliorum illе præſes a conſilio, vel a conſulibus dictus, ſive Neptunus equeſtris fuit. Hæc ara in circo maximo eſt, alias operta,

γεγραμμένους, τὸ μέγιστον μὲν ἀξίωμα καὶ τιμὴν, ἥκιστα δὲ φθόνον ἔχοντι χρώμενοι τῶν ὀνομάτων. Ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν πατέρας αὐτοὺς μόνον, ὕστερον δὲ πλειόνων προσαναλαμβανομένων, πατέρας συγγεγραμμένους προσηγόρευσαν· καὶ τοῦτο μὲν τὴν ὄνομα σεμνότερον αὐτῷ τῆς πρὸς τὸ δημοτικὸν τοῦ βουλευτικοῦ διαφορᾶς. Ἑτέρους δὲ τοὺς δυνατοὺς ἀπὸ τῶν πολλῶν διῄρει Πάτρωνας ὀνομάζων· ὅπερ, ἐστι προστάτας· ἐκείνους δὲ Κλίεντας· ὅπερ ἐστι πελάτας· ἅμα δὲ πρὸς ἀλλήλους θαυμαστὴν εὔνοιαν αὐτοῖς καὶ μεγάλων δικαίων ὑπάρξουσαν ἐνεποίησεν. Οὗτοι μὲν γὰρ ἐξηγηταί τε τῶν νομίμων, καὶ προστάτας δικαζομένοις, συμβούλους τε πάντων καὶ κηδεμόνας ἑαυτοὺς παρεῖχον· ἐκεῖνοι δὲ τούτους ἐθεράπευον, οὐ μόνον τιμῶντες, ἀλλὰ καὶ πενομένοις θυγατέρας συνεκδιδόντες, καὶ χρέα συνεκτίνοντες· καταμαρτυρεῖν τε πελάτου προστάτην, ἢ προστάτου πελάτην, οὔτε νόμος οὐδεὶς, οὔτε ἄρχων ἠνάγκαζεν· ὕστερον δὲ τῶν ἄλλων δικαίων μενόντων, τὸ λαμβάνειν χρήματα τοὺς δυνατοὺς παρὰ τῶν ταπεινοτέρων, αἰσχρὸν ἐνομίσθη καὶ ἀγενές.

4. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τούτων· τετάρτῳ δὲ μηνὶ μετὰ τὴν κτίσιν (ὡς Φάβιος ἱστορεῖ) τὸ περὶ τὴν ἁρπαγὴν ἐτολμήθη τῶν γυναικῶν· καὶ λέγουσι μὲν ἔνιοι, τὸν Ῥωμύλον αὐτὸν, τῇ φύσει[1] φιλοπόλεμον ὄντα, καὶ πεπεισμένον ἔκ τινων ἄρα λογίων, ὅτι τὴν Ῥώμην πέπρωται πολέμοις τρεφομένην καὶ αὐξομένην γενέσθαι μεγίστην, βίας ὑπάρξαι πρὸς τοὺς Σαβίνους. Οὐδὲ γὰρ πολλὰς, καὶ τριάκοντα μόνας παρθένους λαβεῖν αὐτὸν, ἅτε δὴ πολέμου μᾶλλον ἢ γάμων δεόμενον· τοῦτο δὲ οὐκ εἰκὸς, ἀλλὰ τὴν μὲν πόλιν ὁρῶν ἐποίκων εὐθὺς ἐμπιπλαμένην, ὧν ὀλίγοι γυναῖκας εἶχον, οἱ δὲ πολλοὶ μιγάδες ἐξ ἀπόρων καὶ ἀφανῶν ὄντες ὑπερεωρῶντο καὶ προσεδοκῶντο μὴ συμμένειν βεβαίως· ἐλπίζων δὲ πρὸς τοὺς Σαβίνους τρόπον τινὰ συγκράσεως καὶ κοινωνίας ἀρχὴν[2] τὸ ἀδίκημα ποιήσειν αὐτοῖς ἡμερωσαμένοις τὰς γυναῖκας, ἐπεχείρησε τῷ ἔργῳ τόνδε τὸν τρόπον. Διεδόθη λόγος ὑπ' αὐτοῦ πρῶτον, ὡς θεοῦ τινος ἀνευρήκοι βωμὸν ὑπὸ γῆς κεκρυμμένον· ὠνόμαζον δὲ τὸν θεὸν, Κῶνσον· εἴτε βουλαῖον ὄντα (κωνσίλιον γὰρ ἔτι νῦν τὸ συμβούλιον καλοῦσι· καὶ τοὺς ὑπάτους, Κωνσύλας, οἷον προβούλους) εἴτε ἵππειον Ποσειδῶ. Καὶ γὰρ ὁ βωμὸς ἐν τῷ μείζονι τῶν ἱπποδρόμων ἐστὶν ἀφανὴς τὸν ἄλλον χρόνον ἐν τοῖς ἱππικοῖς

DIO APUD ZONARAM.

bem & perducere ſtuduiſſe, ne ſuperiorum honoribus inviderer, ſed faverent potius iis, quos patres, & putaret, & appellaret. Cum autem in civitatem, multi recepti eſſent, quorum pauci uxores duxerant. Romulo curæ fuit, ut illi quoque uxores naneiſcerentur. Sed quia convenæ ob ſtirpem inopem atque obſcuram, a vicinis populis ſpernebantur, conſilium init

πατρικίων προσηγορίας, εἰς τὸ μὴ ἄχθεσθαι τοὺς τῶν κρειττόνων τιμαῖς, ἀλλ' εὐσχημόνως διακεῖσθαι, νομίζοντας πατέρας αὐτοὺς καὶ προσαγορεύοντας. Πολλῶν δὲ τῇ πόλει ἐνοικισθέντων ὧν ὀλίγοι γυναιξὶ συνεζεύγνυντο, φροντὶς τῷ Ῥωμύλῳ ἐγένετο, ἵνα κἀκεῖνοι γυναῖκας ἑαυτοῖς συνοικίσωσι. Συγκλύδες δὲ καὶ ἐξ ἀπόρων ὄντες, καὶ ἀφανῶν ὑπερεωρῶντο πρὸς κῆδος παρὰ τῶν γειτονούντων ἐθνῶν. Βουλεύεται

NOTAE.

1. C. Vat. πόλεως αὐτῆς. 2. C. Vat. μικροῦ male; ex pronuntiatione.

πικοῖς ἀγῶσιν ἀνακαλυπτόμενος· οἱ δὲ καὶ ὅλως φασὶ τοῦ βουλεύματος ἀποῤῥήτου καὶ ἀφανοῦς ὄντος, ὑπόγειον οὐκ ἀλόγως τῷ θεῷ βωμὸν γενέσθαι κεκρυμμένον· ὡς δ' ἀνεφάνη, θυσίαν λαμπρὰν ἐπ' αὐτῷ καὶ ἀγῶνα καὶ θέαν ἐκ καταγγελίας ἐπετέλει πανηγυρικήν. Καὶ πολλοὶ μὲν ἄνθρωποι συνῆλθον, αὐτὸς δὲ προὐκάθητο μετὰ τῶν ἀρίστων ἁλουργίδι κεκοσμημένος· ἦν δὲ τοῦ καιροῦ τῆς ἐπιχειρήσεως σύμβολον, ἐξαναστάντα τὴν ἁλουργίδα πτύξαι, καὶ περιβαλέσθαι πάλιν. Ἔχοντες οὖν ξίφη πολλοὶ προσεῖχον αὐτῷ, καὶ τοῦ σημείου γενομένου, σπασάμενοι τὰ ξίφη, καὶ μετὰ βοῆς ὁρμήσαντες, ἥρπαζον τὰς θυγατέρας τῶν Σαβίνων· αὐτοὺς δὲ φεύγοντας εἴων καὶ παρίεσαν· ἁρπασθῆναι δὲ φασιν, οἱ μὲ τριάκοντα μόνας, ἀφ' ὧν καὶ τὰς φρατρίας ὀνομασθῆναι. Οὐαλέριος δὲ Ἀντίας, ἑπτὰ καὶ εἴκοσι, καὶ πεντακοσίας. Ἰόβας δὲ τρεῖς καὶ ὀγδοήκοντα καὶ ἑξακοσίας παρθένους· ὃ μέγιστον ἦν ἀπολόγημα τῷ Ῥωμύλῳ· γυναῖκα γὰρ οὐ λαβεῖν, ἀλλ' ἢ μίαν Ἑρσιλίαν διαλλάττουσαν αὐτούς, ἅτε δὴ μὴ μεθ' ὕβρεως, μηδ' ἀδικίας ἐλθόντας ἐπὶ τὴν ἁρπαγὴν ἀλλὰ συμμίξαι, καὶ συναγαγεῖν ἐς ταὐτὸ τὰ γένη ταῖς μεγίσταις ἀνάγκαις διανοηθέντας. Τὴν δ' Ἑρσιλίαν, οἱ μὲν Ὁστίλιον γῆμαι λέγουσι, ἄνδρα Ῥωμαίων ἐπιφανέστατον, οἱ δὲ αὐτὸν Ῥωμύλον, καὶ γενέσθαι καὶ παῖδας αὐτῷ, μίαν μὲν θυγατέρα, Πρίμαν, τῇ τάξει τῆς γενέσεως οὕτω προσαγορευθεῖσαν· ἕνα δὲ υἱὸν μόνον, ὃν Ἀόλλιον μὲν ἐκεῖνος ἀπὸ τῆς γενομένης ἀθροίσεως ὑπ' αὐτοῦ τῶν πολιτῶν ὠνόμασεν, οἱ δ' ὕστερον Ἀβίλλιον· Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἱστορῶν Ζηνόδοτος ὁ Τροιζήνιος πολλοὺς ἔχει τοὺς ἀντιλέγοντας.

5. Ἐν δὲ τοῖς ἁρπάζουσι τὰς παρθένους, τότε τυχεῖν λέγουσι τῶν οὐκ ἐπιφανῶν τινὰς ἄγοντας κόρην τῷ τε κάλλει πολὺ, καὶ τῷ μεγέθει διαφέρουσαν· ἐπεὶ δὲ ἀπαντῶντες ἔνιοι τῶν κρειττόνων ἐπεχείρουν ἀφαιρεῖσθαι, βοᾶν τοὺς ἄγοντας, ὡς Ταλασίῳ κομίζοιεν αὐτὴν, ἀνδρὶ νέῳ μὲν, εὐδοκίμῳ δὲ καὶ χρηστῷ. Τοῦτ' οὖν ἀκούσαντας εὐφημεῖν καὶ κροτεῖν ἐπαινοῦντας, ἐνίους δὲ καὶ παρακολουθεῖν ἀνα-

ta, ludis circenſibus aperitur. Alii dictitant, quia plane arcanum debeat eſſe, & tectum conſilium, recte Deo aram, quæ ſub terra eſſet abdita, iactatam fuiſſe. Ob eam inventam magnificum ſacrificium, ludos, & ſpectaculum ſolemne finitimis indixit, & concelebravit. Multi mortales convenere. Ille cum Principibus trabea amictus præſedit. Signum dederat adoriendi, quum ipſe exurgens complicaſſet trabeam, rurſuſque indueret. Multi gladiis accincti oculos tenebant in eum intentos. Dato ſigno ſtringunt enſes, & magno clamore ad capiendas Sabinorum filias diſcurrunt. Fugientes amiſerunt Sabinos, neque ſunt eos ſequuti. Raptas ajunt hi triginta tantum, & ab eis nominatas Curias. Valerius Antias quingentas viginti ſeptem: Juba octoginta tres ſupra ſexcentas Virgines. Id Romulum ſublevavit potiſſimum, quod Matronam, niſi unam Herſiliam rapuiſſent, idque imprudentes: quippe quos non libido, non injuria ad rapiendum inſtigaviſſet, ſed ut commiſcerent, conjungerentque utranque gentem arctiſſimis vinculis. Herſiliam nupſiſſe Hoſtilio quidam tradunt, Viro inter Romanos nobiliſſimo: ipſi alii Romulo, cui etiam illam liberos peperiſſe, filiam Primam, ex ordine naſcendi ita nuncupatam: unicum præterea filium, quem ob concurſum ſub ſe civium, Aollium ille vocavit, poſteri Abillium. Hæc Trœzenius ſcribit Zenodotus, quæ tamen multi refellunt.

Inter Virginum raptores fuiſſe ajunt plebejorum globum, qui puellam longe ante alias inſignem ſpecie, & ſtatura ducebant: quam quum quidam eripere ex primoribus conarentur: Talaſio ferri illi clamitaverunt, juveni claro, proboque. Quo audito, gratulatione, & plauſu eos collaudaſſe: fuiſſe etiam, qui regreſſi comi-

DIO APUD ZONARAM.

σαι τοίνυν ἐξ ἁρπαγῆς λαβεῖν γυναῖκας τοὺς πολίτας αὐτοῦ, καὶ κηρύσσει θυσίαν καὶ ἀγῶνα, καὶ θέαν μέλλειν ἐπιτελεῖν πανηγυρικὴν, ὡς βωμοῦ εὑρημένου θεοῦ καινοῦ. Καὶ πολλοὶ συνῆλθον, αὐτὸς δὲ προὐκάθητο μετὰ τῶν ἀρίστων, ἁλουργίδι κεκοσμημένος. Δέδωκε δὲ τῷ δήμῳ τῆς ἐπιχειρήσεως σύμβολον, τὴν τῆς ἁλουργίδος διάπτυξιν, καὶ αὖθις ταύτης περιβολήν. Οὗ γενομένου, σπασάμενοι τὰ ξίφη, μετὰ βοῆς ὥρμησαν καὶ ἥρπαζον τὰς θυγατέρας τῶν Σαβίνων παρθένους, οὐ μὴν τὰς γυναῖκάς τινων. Ἀγανακτήσαντες δὲ τῆς ἁρπαγῆς, οἱ Σαβῖνοι πολλοὶ καὶ πολεμικοὶ ὄντες, καὶ κώμας ἀτειχίστους οἰκοῦντες, διὰ τὸ μέγα φρονεῖν, ὡς Λακεδαιμονίων ἄποικοι, πρεσβείαν πρὸς τὸν Ῥωμύλον πεποίηνται, λῦσαι τὸ τῆς βίας ἐγκαλοῦντες, πειθοῖ δὲ καὶ νόμῳ πράττειν τὰ τῆς γαμικῆς φιλίας καὶ οἰκειότητος. Τοῦ δὲ Ῥωμύλου τὰς μὲν κόρας μὴ προϊεμένου, ἀξιοῦντος δὲ τὴν κοινωνίαν δέχεσθαι τοὺς Σαβίνους, οἱ μὲν ἄλλοι βουλευόμενοι διέτρι-

iniit, raptu parandi conjuges ſuis civibus: & rem divinam, ludorumque celebritatem indicit: quaſi ara novi Dei inventa eſſet. Quo cum multi conveniſſent, ipſe cum optimatibus præſidens purpura conſpicuus, eam populo teſſeram dedit, ut cum purpuram explicaſſet, & rurſus eam plicaſſet, rem aggrederentur. Quo facto ſtrictis enſibus, & cum clamoribus facto impetu, Sabinorum ſolas virgines, nullas vero uxores, rapuerunt. Ob id facinus Sabini, populoſa gens, & bellicoſa, quæque ob animorum magnitudinem, ut Lacedæmoniorum coloni, paſſim ſine muris incolebant; legatos a Romulo petierunt, ut violentia reſciſſa, voluntate, & lege amicitia inter ipſos, & affinitas contraheretur. Romulo vero puellas non reddente, ſed poſtulante, ut Sabini conjugia probarent: aliis conſultando, tempus trahentibus; Acron

mitarentur gratia, & favore Talaſio conclamantes. Inde Romanis in hunc uſque diem vox nuptialis facta, ut Hymenæus Græcis. Nam proſpere Talaſio ceſſiſſe hoc matrimonium, ajunt. * Plerique (inter quos eſt Juba) adhortationem, & incitationem ad laboris ſedulitatem, & lanificium quod Græci ταλασίαν dicunt, urgent, non dum id temporis Italicis verbis cum Græcis confuſis. Quod ſi hoc placet, & Romani tunc Talaſii vocabulum nobiſcum uſurpabant, aliam conjicias magis probabilem rationem. Nam in fœdere, quod Sabini poſt bellum pepigerunt cum Romanis, convenit ne aliam operam viris quam circa lanificium præſtarent uxores: qui mos ſecutis nuptiis permanſit, ut qui elocarent puellas, vel deducerent, vel præſentes eſſent, omnino Talaſio acclamarent per luſum, teſtantes ad nullum aliud munus ſponſam adduci. Servatur hinc etiam hodie, ne limen ſponſa ipſa traſcendat in domum, ſed ſublata inferatur, quod vi tunc illata, non ingreſſæ eſſent. Adjunt quidam, quando ſponſæ capillos haſtæ diſcriminent cuſpide, primas nuptias denotare vi, & hoſtiliter contractas. * Admiſſus hic raptus eſt octavo decimo die ſextilis, quem tunc vocant Auguſtum, quo Conſualia celebrant.

Sabinorum magna gens quidem, & bella bona erat, ſed vicatim habitabat ſine mœnibus. Nam quum Coloni eſſent Lacedæmoniorum, mente ingentes animos, & intrepidos gerebant. At quia magnis ſe pignoribus cernebant adſtrictos, timentes filiabus, legatos miſerunt ad Romulum cum æquis, & moderatis poſtulatis: redderet ſibi puellas, & vim illatam reſolveret, tum cum bona gratia, & lege amicitiam, & affinitatem inter utramque gentem contraherent. Verum quum non remitteret Romulus puellas, peteret autem a Sabinis, ut hanc neceſſitudinem comprobarent, alii in deliberando, & apparatu lente agebant: Ceninenſiũ Rex Acron magno

ἀναστρέψαντας εὐνοίᾳ καὶ χάριτι, τοῦ Ταλασίου μετὰ βοῆς τοὔνομα φθεγγομένους· ἀφ' οὗ δὴ τὸν Ταλάσιον ἄχρι νῦν, ὡς Ἕλληνες τὸν Ὑμέναιον, ἐπᾴδουσι Ῥωμαῖοι τοῖς γάμοις· καὶ γὰρ εὐτυχίᾳ φασὶ χρήσασθαι περὶ τὴν γυναῖκα τὸν Ταλάσιον. Οἱ δὲ πλεῖστοι νομίζουσιν (ὧν καὶ ὁ Ἰόβας ἐστὶ) παράκλησιν εἶναι, καὶ παρακέλευσιν εἰς φιλεργίαν καὶ ταλασίαν, οὔπω τότε τοῖς Ἑλληνικοῖς ὀνόμασι τῶν Ἰταλικῶν ἐπικεχυμένων. εἰ δὲ τοῦτο μὴ λέγεται κακῶς, ἀλλ' ἐχρῶντο Ῥωμαῖοι τότε τῷ ὀνόματι τῆς ταλασίας καθάπερ ἡμεῖς, ἑτέραν ἄν τις αἰτίαν εἰκάσειε πιθανωτέραν. Ἐπεὶ γὰρ οἱ Σαβῖνοι πρὸς τοὺς Ῥωμαίους πολεμήσαντες διηλλάγησαν a ἐγένοντο συνθῆναι περὶ τῶν γυναικῶν, ὅπως μηδὲν ἄλλο ἔργον τοῖς ἀνδράσιν, ἢ τὰ περὶ τὴν ταλασίαν ὑπουργῶσι. παρέμεινε γοῦν καὶ τοῖς αὖθις γαμοῦσι τοὺς διδόντας, ἢ παραπέμποντας, ἢ ὅλως παρόντας, ἀναφωνεῖν τὸν Ταλάσιον μετὰ παιδιᾶς, μαρτυρομένους, ὡς ἐπ' οὐδὲν ἄλλο ὑπούργημα τῆς γυναικὸς ἢ ταλασίαν εἰσαγομένης. Διαμένει δὲ μέχρι νῦν τὸ τὴν νύμφην αὐτὴν ἀφ' ἑαυτῆς μὴ ὑπερβαίνειν τὸν οὐδὸν ἐς τὸ δωμάτιον, ἀλλ' αἰρομένην εἰσφέρεσθαι, διὰ τὸ καὶ τότε κομισθῆναι βιασθείσας μὴ εἰσελθεῖν. Ἔνιοι δὲ λέγουσι, καὶ τὸ τὴν κόμην τῆς γαμουμένης αἰχμῇ διακρίνεσθαι δορατίου, σύμβολον εἶναι τοῦ μετὰ μάχης καὶ πολεμικῶς τὸν πρῶτον γάμον γενέσθαι. Ἐτολμήθη γὰρ οὖν ἡ ἁρπαγὴ περὶ τὴν ὀκτωκαιδεκάτην ἡμέραν τοῦ τότε Σεξτιλίου μηνὸς, Αὐγούστου δὲ νῦν, ἐν ᾗ τὴν τῶν Κωνσαλίων ἑορτὴν ἄγουσιν.

6. Οἱ δὲ Σαβῖνοι, πολλοὶ μὲν ἦσαν, καὶ πολεμικοὶ, κώμας δ' ᾤκουν ἀτειχίστους, ὡς προσῆκον αὐτοῖς μέγα φρονεῖν, καὶ μὴ φοβεῖσθαι, Λακεδαιμονίων ἀποίκους οὖσιν· οὐ μὴν ἀλλ' ὁρῶντες αὐτοὺς ἐνδεδεμένους μεγάλοις ὁμηρεύμασι καὶ δεδιότες περὶ τῶν θυγατέρων, πρέσβεις ἀπέστειλαν, ἐπιεικῆ καὶ μέτρια προκαλούμενοι τὸν Ῥωμύλον· ἀποδιδόντα τὰς κόρας αὐτοῖς, καὶ λύσαντα τὸ τῆς βίας ἔργον, εἶτα πειθοῖ καὶ νόμῳ πράττειν τοῖς γένεσι φιλίαν καὶ οἰκειότητα. Τοῦ δὲ Ῥωμύλου τὰς μὲν κόρας μὴ προϊεμένου, παρακαλοῦντος δὲ τὴν κοινωνίαν δέχεσθαι τοὺς Σαβίνους, οἱ μὲν ἄλλοι βουλευόμενοι καὶ παρασκευαζόμενοι διέτριβον· Ἄκρων δὲ βασιλεὺς Κενινητῶν, ἀνὴρ θυμοειδὴς καὶ δεινὸς ἐν τοῖς πολεμικοῖς, τά τε πρῶτα τολμήματα

DIO APUD ZONARAM.

Acron Cæninenſium Rex vir iracundus & bellicoſiſſimus, prior armis arreptis, magnas copias contra Romulum ducit. Cum ambo in propinquo eſſent, uterque alterum ad pugnam provocat, quieſcentibus exercitibus. In eo ſingulari certamine Romulus Aeronem obtruncat: commiſſoque prælio, ejus exercitum fundit, urbemque capit: neque tamen cives alia clade afficit, quam quod dire-

διέτριβον· Ἄκρων δὲ ὁ βασιλεὺς τῶν Καινινατῶν, θυμοειδὴς ἀνὴρ καὶ πολεμικώτατος προεξανέστη, καὶ μετὰ πολλῆς ἐχώρει δυνάμεως ἐπὶ τὸν Ῥωμύλον. Ὁμοῦ δὲ γεγονότες, ἀλλήλους προκαλοῦνται μάχεσθαι ἀτρεμούντων τῶν στρατευμάτων. Τῆς δ' οὖν μονομαχίας ἀμφοῖν γενομένης, καταβάλλει μὲν ὁ Ῥωμύλος τὸν Ἄκρωνα, τρέπεται δὲ καὶ τὸ ἐκείνου στράτευμα, μάχης συγκροτηθείσης· καὶ τὴν πόλιν αἱρεῖ, οὐ μὴν τοι ἐν αὐτῇ κακόν τι διέθετο, ἀλλ' ἢ μόνον ἐκέλευσε τὰς οἰκίας καθελόντας, ἀκολουθεῖν

NOTAE.

6. Vat. οὐ μέν τοι τοῖς ἐν αὐτῇ.

μήματα τοῦ Ῥωμύλου δι' ὑποψίας εἶχε, καὶ τῷ πραχθέντι περὶ τὰς γυναῖκας ἤδη φοβερὸν ἡγούμενος πᾶσιν εἶναι, καὶ οὐκ ἀνεκτὸν, εἰ μὴ κολασθείη, προεξανέστη τῷ πολέμῳ, καὶ μετὰ πολλῆς ἐχώρει δυνάμεως ἐπ' αὐτὸν, καὶ ὁ Ῥωμύλος ἐπ' ἐκεῖνον· γενόμενοι δ' ἐν ὄψει, καὶ κατιδόντες ἀλλήλους, προυκαλοῦντο μάχεσθαι, τῶν στρατευμάτων ἐν ὅπλοις ἀτρεμούντων· Εὐξάμενος οὖν ὁ Ῥωμύλος εἰ κρατήσειε καὶ καταβάλοι, τῷ Διῒ φέρων ἀναθήσειν αὐτὸς τὰ ὅπλα τοῦ ἀνδρός, αὐτόν τε καταβάλλει κρατήσας, καὶ τρέπεται τὸ στράτευμα μάχης γενομένης, αἱρεῖ δὲ τὴν πόλιν· οὐ μὴν ἐδίκησε τοὺς ἐγκαταλειφθέντας, ἀλλ' ἢ τὰς οἰκίας ἐκέλευσε καθελόντας ἀκολουθεῖν ἐς Ῥώμην, ὡς πολίτας ἐπὶ τοῖς ἴσοις ἐσομένους· Τούτου μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ὅ τι μᾶλλον ηὔξησε τὴν Ῥώμην, ἀεὶ προσποιοῦσαν ἑαυτῇ καὶ συννέμουσαν ὡς κρατήσειε. Ὁ δὲ Ῥωμύλος ὡς ἂν μάλιστα τὴν εὐχὴν τῷ τε Διῒ κεχαρισμένην, καὶ τοῖς πολίταις ἰδεῖν ἐπιτερπῆ παράσχοι, σκεψάμενος ἐπὶ στρατοπέδου, δρῦν ἔτεμεν ὑπερμεγέθη καὶ διεμόρφωσεν ὥσπερ τρόπαιον, καὶ τῶν ὅπλων τοῦ Ἄκρωνος ἕκαστον ἐν τάξει περιήρμοσε, καὶ κατήρτισεν· αὐτὸς δὲ τὴν μὲν ἐσθῆτα περιεζώσατο, δάφνῃ δὲ ἐστέψατο τὴν κεφαλὴν κομῶσαν· ὑπολαβὼν δὲ τῷ δεξιῷ τὸ τρόπαιον ὤμῳ προσερειδόμενον ὀρθὸν, ἐβάδιζεν ἐξάρχων ἐπινικίου παιᾶνος ἐν ὅπλοις ἑπομένῃ τῇ στρατιᾷ δεχομένων τῶν πολιτῶν μετὰ χαρᾶς καὶ θαύματος.

7. Ἡ μὲν οὖν πομπὴ τῶν αὖθις θριάμβων ἀρχὴν καὶ ζῆλον παρέσχεν· τὸ δὲ τρόπαιον, ἀνάθημα Φερετρίου Διὸς ἐπωνομάσθη· τὸ γὰρ πλῆξαι, φερῖρε Ῥωμαῖοι καλοῦσιν· εὔξατο δὲ πλῆξαι τὸν ἄνδρα καὶ καταλαβεῖν. Ὀπίμια δὲ τὰ σκῦλα φησὶν Οὐάῤῥων, καθότι καὶ τὴν περιουσίαν ὄπεμ λέγουσι· πιθανώτερον δ' ἂν τις εἴποι διὰ τὴν πρᾶξιν· ὄπους γὰρ ὀνομάζεται τὸ ἔργον· αὐτουργῷ δὲ ἀριστείας στρατηγὸς ἀνελόντι, δίδοται καθιέρωσις ὀπιμίων· Ῥωμύλος δ' οὐκ ὀρθῶς φησιν ἅρματι χρήσασθαι Διονύσιος· Ταρκύνιον γὰρ ἱστοροῦσι τὸν Δημαράτου, τῶν βασιλέων πρῶτον ἐς τοῦτο τὸ σχῆμα καὶ τὸν ὄγκον ἐξᾶραι τοὺς θριάμβους· ἕτεροι δὲ πρῶτον ἐφ' ἅρματος θριαμβεῦσαι Ποπλικόλαν. Τοῦ δὲ Ῥωμύλου τὰς

gno vir animo, & bellator inſignis, qui jamdudum Romuli cæpta habebat ſuſpecta, & hoc facinore in mulieres auſu formidandum cunctis exiſtimans, neque tolerabilem ſi ferret impune, primus bellum, magniſque copiis intulit in Romulum, & in illum Romulus. Quum jam in conſpectu eſſent, & inter ſe contuerentur, provocaverunt ſe mutuo ad pugnam, copiis in acie quieſcentibus. Ibi Jovi Romulus, ſi hoſtem viciſſet, fudiſſetque vovit arma illius ſemetipſum ei dedicaturum. Acronem ſuperat, & occidit, & exercitum ejus ſignis collatis profligat. Eodem impetu Oppidum eorum capit, nec violat tamen eos, qui illic ſubſtiterant: niſi quod demoliri ædificia juſſos Roma attrahit, atque in Civitatem æquo recipit jure. Neque res alia ulla proinde amplificavit Civitatem Romanam, ut quod connecteret ſibi, & in corpus ſuum contribueret victos. Romulus, ut votum Jovi redderet, quam gratiſſimum, & oculis Civium ſpecioſiſſimum, quercum, quem in caſtris vidit miræ proceritatis, recidit, & inſtar adornavit tropæi, Acronis armis apte ſuſpenſis ex ea, adaptatiſque: veſte ipſe incincta, & capite fluente coma, laurea coronatus, feretrum dextro innixum humero, directum gerens, ingeſſit, carmen victoriale exercitui præſens in armis ſequenti, Civibus cum gratulatione, & laudibus eum excipientibus.

Triumphorum fuit hæc celebritas, in poſterum origo, & exemplum. Feretrum Jovis Feretrii donum, appellatum eſt a feriendo. Precatus enim Deum fuerat, ut Acronem feriret, & cæderet. Opima ſpolia dicta ſunt, Autore Varrone, quod divitias, opes appellent. Rectius mihi videtur ab opere. Nam quum manu ſua Dux Ducem interficiens, ipſe decus parit, permittitur ei opima ſpolia conſecrare. Romulum, fallitur Dionyſius, qui uſum dicit curru. Siquidem Tarquinium Demarati filium, proditum memoriæ eſt, Regum principem, eam in ſpeciem, & faſtum evexiſse ..

DIO APUD ZONARAM.

ἐς Ῥώμην αὐτῷ, ὡς πολίτας ἐσομένους, καὶ τῶν ἴσων ἀξιωθησομένους, εἶτα καὶ ἄλλοι τῶν Σαβίνων τοῖς Ῥωμαίοις ἐμαχέσαντο καὶ ἐπτώθησαν. Ἐπὶ τούτοις, οἱ λοιποὶ τῶν Σαβίνων τὸν Τάτιον στρατηγὸν ἀποδείξαντες, ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐστράτευσαν, καὶ τὸ Καπιτώλιον εἷλον προδιδόμενον ὑπὸ Ταρπηΐας τῆς θυγατρὸς τοῦ φρουράρχου· ἐκείνη γὰρ ἐφ' ὕδωρ κατελθοῦσα, συνελήφθη καὶ ἤχθη πρὸς Τάτιον καὶ ἀνεπείσθη προδοῦναι τὸ ἔρυμα, τῶν χρυσῶν βραχιονιστήρων ἐρασθεῖσα, οὓς ἐν ταῖς ἀριστεραῖς ἐφόρουν χερσὶν οἱ Σαβῖνοι, καὶ μισθὸν ὑπὲρ τῆς προδοσίας αὐτοὺς λαβεῖν ἀπαιτήσασα. Συνθεμένου δὲ τοῦ Τατίου νύκτωρ μίαν πύλην

direċtis ædibus, ſe Romam ſequi juſſit, cives futuros & æquo jure uſuros. Deinde alii etiam Sabini, Romanos bello aggreſſi & ſuperati, demum Tatio Duce creato, Romæ bellum intulerunt: & Capitolium a Tarpeia, ejus qui arci præerat filia, proditum, ceperunt. Quæ cum aquam petitum extra mœnia iviſſet, ad Tatium perducta, perſuaderi ſibi ſivit, ut arcem proderet: Sabinoſque aureas armillas, quas lævo brachio habebant, pacta una porta, accipit. Tatius ingreſſus, ſuos quidquid

NOTAE.

C. Vat. στρατηγὸν τὸν Τάτιον.

xiſſe triumphos. Publiculam ſcribunt alii, primum curru triumphantem invectum. Nam Romuli quidem ſtatuas triumphales videre eſt omnes pedeſtres. Devictis Ceninenſibus, dum reliqui Sabini tempus in apparatu terunt, Fidenates, Cruſtumeni, & Antemnates coierunt contra Romanos. Qui item acie fuſi, Oppida ſua capi, agroſque dividi, ac ſe Romam paſſi ſunt transferri. Romulus reliquum agri partitus Populo, raptarum tantum Parentibus, quod eorum fuiſſet, conceſſit. Moleſta hæc cæteris erant Sabinis. Itaque Duce creato Tatio, infenſum agmen Romam moverunt. Haud expeditus erat ad Urbem acceſsus, quod is collis ubi nunc Capitolium eſt, propugnaculum iis eſset cum præſidio, cui præerat Tarpejus, non Tarpeja virgo (ut nonnulli tradunt qui ſtultum faciunt Romulum). Verum filia præſati Tarpeja, quæ cupidine capta aurearum armillarum, quas gerentes videbat Sabinos, prodidit iis arcem, pacta proditionis mercedem, quæ lævis manibus ferrent. Hac conditione Tatio unam noctu reſerat portam, qua recipit Sabinos. Verum enim vero non unus ſanè dixit Antigonus, prodētes amare ſe; odiſse cū prodiderint: neq. Cæſar de Thrace Rhymitalce inquiēs, proditionē amare, odiſse proditorē Sed eo fere in ſceleratos animo ſunt illi, qui eorum operam requirunt, ut veneno, & felle quarundam maleficarum beſtiarum, qui opus habent. Quippe operam eorum, dum ex uſu eſt, amplectuntur; execrantur ſcelus, ubi voto potiti ſunt. Perinde tum Tatius Tarpejæ fecit, juſſis ſuis, ut conventorum memores, quæ ſiniſtris ferrent, omnia congererent in illam. Ipſe ante alios detraxit manu armillam; unaq. eam ac ſcutum ei injecit. Quum idem facerent omnes, auro illa injecto, ſcutiſque obruta eſt: itaque numero, & pondere oppreſſa. Damnatus eſt ab Romulo & Tarpejus, ur Juba autor eſt, Sulpitium Galbam in hiſtoria prodere. Cæterū a Tarpeja illic ſepulta, collis ille vocatus Tarpejus fuit, donec locum eum Tarquinius Rex Jovi conſecravit: quo tēpore oſsa ejus

τὰς εἰκόνας ὁρᾷν ἐστὶν ἐν Ῥώμῃ τὰς τροπαιοφόρους πεζὰς ἁπάσας. Μετὰ δὲ τὴν τῶν Κενινητῶν ἅλωσιν, ἔτι τῶν ἄλλων Σαβίνων ἐν παρασκευαῖς ὄντων, συνέστησαν οἱ Φιδήνην καὶ Κρουστουμένιον καὶ Ἀντέμναν οἰκοῦντες ἐπὶ τοὺς Ῥωμαίους, καὶ μάχης γενομένης ἡττηθέντες ὁμοίως, τάς τε πόλεις Ῥωμύλῳ παρῆκαν ἑλεῖν, καὶ τὴν χώραν δάσασθαι, καὶ μετοικίσαι σφᾶς αὐτοὺς εἰς Ῥώμην. Ὁ δὲ Ῥωμύλος τὴν μὲν ἄλλην κατένειμε χώραν τοῖς πολίταις, ὅσην δ' εἶχον οἱ τῶν ἡρπασμένων παρθένων πατέρες, αὐτοὺς ἔχειν ἐκείνους εἴασεν. Ἐπὶ τούτοις βαρέως φέροντες οἱ λοιποὶ Σαβῖνοι, Τάτιον ἀποδείξαντες στρατηγὸν, ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐστράτευσαν. Ἦν δὲ δυσπρόσοδος ἡ πόλις, ἔχουσι πρόβλημα τὸ νῦν Καπιτώλιον, ἐν ᾧ φρουρὰ καθειστήκει, καὶ Ταρπήιος ἡγεμὼν αὐτῆς, οὐχὶ Ταρπηΐα παρθένος (ὡς ἔνιοι λέγουσιν, εὐήθη τὸν Ῥωμύλον ἀποδεικνύοντες) ἀλλὰ θυγάτηρ ἡ Θαρπηΐα τοῦ ἄρχοντος οὖσα προὔδωκε τοῖς Σαβίνοις, ἐπιθυμήσασα τῶν χρυσῶν βραχιονιστήρων, οὓς εἶδε περικειμένους, καὶ ᾔτησε μισθὸν τῆς προδοσίας, ὃ φορεῖεν ἐν ταῖς ἀριστεραῖς χερσί· συνθεμένου δὲ τοῦ Τατίου, νύκτωρ ἀνοίξασα πύλην μίαν, ἐδέξατο τοὺς Σαβίνους. Οὐ μόνος οὖν, ὡς ἔοικεν, Ἀντίγονος ἔφη, προδιδόντας μὲν φιλεῖν, προδεδωκότας δὲ μισεῖν· οὐδὲ Καῖσαρ εἰπὼν ἐπὶ τοῦ Θρακὸς Ῥυμιτάλκου, φιλεῖν μὲν προδοσίαν, προδότην δὲ μισεῖν· ἀλλὰ κοινόν τι τοῦτο πάθος ἐστὶ πρὸς πονηροὺς τοῖς δεομένοις αὐτῶν, ὥσπερ ἰοῦ καὶ χολῆς ἐνίων θηρίων δέονται· τὴν γὰρ χρείαν ὅτε λαμβάνουσιν, ἀγαπῶντες, ἐχθαίρουσι τὴν κακίαν ὅταν τύχωσι. Τοῦτο καὶ πρὸς τὴν Ταρπηΐαν τότε παθὼν ὁ Τάτιος, ἐκέλευσε μεμνημένους τῶν ὁμολογιῶν τοὺς Σαβίνους, μηδενὸς αὐτῇ φθονεῖν, ὧν ἐν ταῖς ἀριστεραῖς ἔχουσι. Καὶ πρῶτον ἅμα τὸν βραχιονιστῆρα τῆς χειρὸς περιελὼν, καὶ τὸν θυρεὸν ἐπέρριψε· πάντων δὲ τὸ αὐτὸ ποιούντων, βαλλομένη τε ὑπὸ τοῦ χρυσοῦ καὶ καταχωσθεῖσα τοῖς θυρεοῖς ὑπὸ πλήθους, καὶ βάρους, ἀπέθανεν. Ἑάλω δὲ καὶ Ταρπήιος προδοσίας ὑπὸ Ῥωμύλου διωχθεὶς, ὡς Ἰόβας φησὶ, Γάλβαν Σουλπίκιον ἱστορεῖν. Τῆς μέντοι Ταρπηΐας ἐκεῖ ταφείσης, ὁ λόφος ὠνομάζετο Ταρπήιος, ἄχρις τοῦ Ταρκυνίου βασιλέως Διῒ τὸν τόπον καθιεροῦντος, ἅμα τε καὶ λείψανα μετηνέχθη, καὶ τοὔνομα τῆς Ταρπηΐας ἐξέλιπε,

N πλὴν

DIO APUD ZONARAM.

quid læva geſtarent, Tarpejæ dari juſſit: ac ipſe primus armillam & ſcutum in eam conjecit; quod cum omnes facerent; auri, ſcutorumque multitudine oppreſſa expiravit. Hic igitur re ipſa declaravit, quod Cæſar & Antigonus poſt, ſermone uſurparunt. Nam alter ſe proditionem amare, pro-

λην ἀνοίξασα, τοὺς Σαβίνους ἐδέξατο: Εἰσελθὼν δὲ ὁ Τάτιος ἐκέλευσε τοὺς ὑπ' αὐτὸν, ὅσα ἐν ταῖς ἀριστεραῖς χερσὶν ἐφόρουν, ἐπιδιδόναι αὐτῇ· καὶ πρῶτος αὐτὸς τὸν βραχιονιστῆρα τῇ Ταρπηΐᾳ ἐπέρριψε, καὶ τὸ θυρεόν. Πάντων δ' ὁμοίως ποιούντων, βαλλομένη τῷ χρυσῷ, καὶ κατεχωσθεῖσα τοῖς θυρεοῖς ὑπὸ πλήθους καὶ βάρους, ἀπέθανεν. Ἔργῳ οὖν οὗτος ἐποίησεν, ὃ λόγοις ὕστερον ὁ Καῖσαρ

καὶ

τὴν πέτραν ἔτι νῦν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ, Ταρπηΐαν καλοῦσιν, ἀφ' ἧς ἐῤῥίπτουν τοὺς κακούργους.

8. Ἐχομένης δὲ τῆς ἄκρας ὑπὸ τῶν Σαβίνων, ὅτι Ῥωμύλος ὑπ' ὀργῆς ἐς μάχην αὐτοὺς προυκαλεῖτο, καὶ ὁ Τάτιος ἐθάῤῥει, καρτερὰν, εἰ βιασθεῖν, ἀναχώρησιν ὁρῶν αὐτοῖς ὑπάρχουσαν· Ὁ γὰρ μεταξὺ τόπος, ἐν ᾧ συμπίπτειν ἔμελλεν, ὑπὸ πολλῶν λόφων περιεχόμενος, ἀγῶσι μὲν ὀξὺν ἐδόκει καὶ χαλεπὸν ὑπὸ δυσχωρίας ἀμφοτέροις παρέξειν, φυγὰς δὲ καὶ διώξεις ἐν στενῷ βραχείας· Ἔτυχε δὲ τοῦ ποταμοῦ λιμνάσαντος οὐ πολλαῖς πρότερον ἡμέραις ἐγκαταλελεῖφθαι τέλμα βαθὺ καὶ τυφλὸν ἐν τόποις ἐπιπέδοις, κατὰ τὴν νῦν οὖσαν ἀγοράν· ὅθεν οὐκ ἦν ὄψει πρόδηλον, οὐδ' εὐφύλακτον, ἄλλως δὲ χαλεπὸν καὶ ὕπουλον ἐπὶ τούτῳ τοῖς Σαβίνοις ἀπειρίᾳ φερομένοις εὐτύχημα γίγνεται. Κούρτιος γὰρ ἀνὴρ ἐπιφανὴς, δόξῃ καὶ φρονήματι γαῦρος ἵππον ἔχων, πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων ἐχώρει· δεξαμένου δὲ τοῦ βαρβάρου τὸν ἵππον, ἄχρι μέν τινος ἐπειρᾶτο, πληγῇ καὶ παρακελεύσει χρώμενος ἐξελαύνειν· ὡς δ' ἦν ἀμήχανον, ἐάσας τὸν ἵππον, ἑαυτὸν ἔσωζεν. Ὁ μὲν οὖν τόπος δι' ἐκεῖνον ἔτι νῦν Κούρτιος λάκκος ὀνομάζεται. Φυλαξάμενοι δὲ τὸν κίνδυνον οἱ Σαβῖνοι, μάχην καρτερὰν ἐμαχέσαντο, κρίσιν οὐ λαβοῦσαν· καὶ τοι πολλῶν πεσόντων, ἐν οἷς ἦν καὶ Ὁστίλλιος· τοῦτον Ἐρσιλίας ἄνδρα, καὶ πάππον Ὁστιλλίου, τοῦ μετὰ Νομᾶν βασιλεύσαντος γενέσθαι λέγουσιν. Αὖθις δὲ πολλῶν ἀγώνων ἐν βραχεῖ συνισταμένων (ὡς εἰκὸς) ἑνὸς μάλιστα τοῦ τελευταίου μνημονεύουσιν, ἐν ᾧ Ῥωμύλου τὴν κεφαλὴν πληγέντος λίθῳ, καὶ πεσεῖν ὀλίγου δεήσαντος, τοῦ τ' ἀντέχειν ὑφειμένου τοῖς Σαβίνοις, ἐνέδωκαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ φυγῇ πρὸς τὸ Παλάτιον ἐχώρουν ἐξωθούμενοι τῶν ἐπιπέδων. Ἤδη δὲ ὁ Ῥω-

ejus alio fuerũt delata, nomẽq. exolevit Tarpejæ, excepto ſaxo, quod vocãt etiã nũc Tarpejũ, ex quo præcipitare ſceleratos ſolebãt.

Arcem Sabinos inſidentes, ira ſtimulante, provocavit ad pugnam Romulus: nec Tatius, munitum, ſi urgeretur, ſuis receptum videns, detrectavit. Quod enim inter frequentes colles planiciei eſt, ubi concurſuræ acies erant, ob loci difficultatem, utriſque acrem videbatur, & gravem dimicationem præbiturum: fugam verò, & inſectationem in arcto brevem. Forte paucis ante diebus limus ex fluminis eluvie altus, & cæcus reſtiterat in convalle; quo loco nunc Forum eſt: ita cum tectus erat, & evitatu difficilis, tum moleſtus, & in imo mollis. Quo quum ferrentur imperitia Sabini, fortuna adfuit iis. Nam Curtius celſo vir animo, & clarus nomine, equo longe ante ſigna evectus eſt. Quum equus ejus in voraginem demergeretur, conatus eſt eum aliquamdiu cædendo, & excitando exigere; ubi id parum procedit, omiſſo equo, ipſe evadit. Locus ab eo etiam hodie lacus Curtius dicitur. Periculo Sabini vitato acriter capeſſunt pugnam: in qua licet multis cadentibus, neutro inclinavit victoria. Inter eos cecidit Hoſtilius; hunc Herſiliæ virum, & avum Hoſtilii, qui poſt Numam regnavit, perhibent fuiſſe. Cum autem certamina de integro multa (ut veriſimile eſt (brevi tempore fierent, unius potiſſimum meminerunt noviſſimi: quo quum in capite eſſet Romulus ſaxo ictus, ut pené in terram prolaberetur, pugnaque excederet, pedem retulerunt Romani, motique campo, & fuga delati ad Palatium ſunt. Interea Romulus ex vulnere aliquantum

DIO APUD ZONARAM.

καὶ Ἀντίγονος· ὁ μὲν γὰρ προδοσίαν, ἔφη, φιλεῖν, προδότην δὲ μισεῖν· ὁ δ' Ἀντίγονος, προδιδόντας μὲν ἀσπάσιως, εἶπε, προσίεσθαι, προδεδωκόσι δὲ ἀπεχθάνεσθαι.

3. Ληφθείσης δὲ τῆς ἄκρας ὑπὸ τῶν Σαβίνων, μάχη καρτερὰ συνεῤῥάγη μέσον αὐτῶν καὶ Ῥωμαίων· ἐν ᾗ πολλοὶ μὲν ἔπεσον· ὁ δὲ Ῥωμύλος ἐπλήγη λίθῳ τὴν κεφαλήν· ἐπὶ δὲ μάχεσθαι παρασκευαζομένους τοὺς Σαβίνους ἐπέσχον αἱ ἡρπασμέναι θυγατέρες αὐτῶν· ἄλλοθεν ἄλλαι μετὰ βοῆς καὶ ὀλολυγμοῦ (1) ὀφθεῖσαι αὐτοῖς, αἱ μὲν νήπια πρὸς τὰς ἀγκάλας κομίζουσαι, αἱ δὲ τὴν κόμην προϊσχόμεναι λελυμένην, πᾶσαι δὲ ἀνακαλούμεναι τοῖς φιλτάτοις ὀνόμασι, ποτὲ μὲν τοὺς Σαβίνους, ποτὲ δὲ τοὺς Ῥωμαίους. Ἐκλασθησαν οὖν οἱ

proditores odiſse; alter verò eos, qui prodant benigne admittere, qui prodiderint, ſe averſari dixit.

Arce a Sabinis capta, pugna vehemens inter eos, & Romanos exarſit, in qua multi ceciderunt, Romulus caput lapide ictus eſt. Sabinos ad urgendum prælium paratos raptæ eorum filiæ inhibuerunt, aliæ aliunde cum clamore, & ululatu progreſſæ, partim infantes in ulnis geſtantes, partim paſſum capillum prætendentes; omnes verò ſuaviſſimis nominibus, nunc Sabinos, nunc Romanos inclamantes. Movit ea res hoſtes, ut dirempta acie; mulieres in medio ſtare paterentur, ne-

NOTAE.

(1) Et ἀλαλαγμὸν habent Græci, & ὀλολυγμὸν quærit locus, & Dio habet, & apud Zonaram, ut fortaſſe habebat etiam Plutarchus. Ἀλαλαγμὸς enim (quem quidam recentiores *barritum* vertunt, ex voce quam elephantes edunt) *jubilationem*, *& lætam clamorem militum* ſignificat, aut *hymnum victoriæ*, teſtibus Heſychio, & Suida, quem Cæſar de bello Gallico *ululatum* etiam dixit; nunquam verò in re mœſta uſurpatur,

tum recreatus, occurrit ſugientibus, ac repetere pugnam, reprimereque eos, atque in hoſtem conabatur reducere, altaque voce, ut reſiſterent, adhortabatur, certamenque ciebat. Quum vero effuſa fuga circa eum fieret, neque quiſquam hoſtiū conſpectu ſubſtineret, tenſis ad cœlum manibus precatus Jovem eſt, fugā ut ſiſteret, ac rem Romanam ruentem ſubſtineret reſtitueretque.

Hæc orantis multos Regis repreſſit verecundia, animumque, ablato timore, addidit. Reſtiterunt, ubi nunc Jovis ſtatoris templum eſt. Tum redintegrato certamine impulerunt Sabinos ad Regiam, quam nunc vocant, & Veſtæ Ædem. Hic eos iterare pugna molientes, terribile viſu, & inauditum cohibuit ſpectaculum. Sabinorum filiæ, quæ rapta fuerunt ex diverſis locis accurrere. Hæ per infeſta arma, & cadavera cum clamore, & ululatu tanquam ſanaticæ ad viros, & Patres intulerunt ſe, partim inſantes in ulnis geſtantes, partim crinibus reſolutis, omnes tamen blandiſſimis nominibus, hinc Sabinos, hinc Romanos appellantes. Confeſtim ſedaverunt utroſque, atque inter utramque etiam datus eſt iis locus. Jam ejulatus ab omnibus pariter perceptus eſt, ſpecieſque commovit eos: multo magis oratio in obſecrationem, & precationem ex diſceptatione, & querimonia deſinens. Quo noſtro, inquirent, merito in miſerias tantas, & nuper, & hoc tempore incidimus. Vi ſumus, & injuria a maritis raptæ, injuria noſtra a fratribus, parentibus, propinquis hactenus neglecta, dum vinculis cum inimiciſſimis conglutinatæ arctiſſimis, timere raptoribus, & violatoribus cogamur præliantibus, & lugere cadentes. Neque enim vindicatum virgines advolaſtis a violatoribus, ſed nunc a viris avellitis conjuges, & a liberis matres, qui miſeris nobis triſtius auxilium, quam neglectus ille fuit, & proditio ſortis: illa nobis ex horum amore, & veſtra miſeratione hæc oblata ſunt. Nam ſi alia belli cauſa eſset, dandum hoc erat nobis, quæ vos ſoceros, avos, atque affines effecimus, ar-

Ῥωμύλος ἐκ τῆς πληγῆς ἀναφέρων, ἐβούλετο μὲν εἰς τὰ ὅπλα χωρεῖν τοῖς φεύγουσιν ἐναντίως, καὶ μέγα βοῶν ἵστασθαι καὶ μάχεσθαι παρεκάλει. Πολλῆς δὲ τῆς φυγῆς αὐτῷ περιεχομένης, καὶ μηδενὸς ἀναστρέφειν τολμῶντος, ἀνατείνας ἐς οὐρανοὺς τὰς χεῖρας, ηὔξατο τῷ Διῒ στῆσαι τὸ στράτευμα, καὶ τὰ Ῥωμαίων πράγματα πεσόντα μὴ περιιδεῖν, ἀλλ' ὀρθῶσαι.

9. Γενομένης δὲ τῆς εὐχῆς, αἰδώς τε τοῦ βασιλέως ἔσχε πολλούς, καὶ θάρσος ἐκ μεταβολῆς παρέστη τοῖς φεύγουσιν· ἔστησαν οὖν πρῶτον, οὗ νῦν ὁ τοῦ Διός τοῦ Στάτωρος ἵδρυται νεώς, ὃν ἐπιστάσιον ἄν τις ἑρμηνεύσειεν· εἶτα συνασπίσαντες πάλιν, ἔωσαν ὀπίσω τοὺς Σαβίνους, ἐπὶ τὴν νῦν Ῥηγίαν προσαγορευομένην, καὶ τὸ τῆς Ἑστίας ἱερόν. Ἐνταῦθα δὲ αὐτοὺς ὥσπερ ἐξ ὑπαρχῆς μάχεσθαι παρασκευαζομένους, ἐπέσχε δεινὸν ἰδεῖν θέαμα καὶ λόγου κρείττων ὄψις· αἱ γὰρ ἡρπασμέναι θυγατέρες τῶν Σαβίνων ὤφθησαν ἀλλαχόθεν ἄλλαι μετὰ βοῆς καὶ ἀλαλαγμοῦ διὰ τῶν ὅπλων φερόμεναι, καὶ τῶν νεκρῶν, ὥσπερ ἐκ θεοῦ κάτοχοι, πρός τε τοὺς ἄνδρας αὐτῶν, καὶ τοὺς πατέρας· αἱ μὲν παιδία κομίζουσαι, νήπια πρὸς ταῖς ἀγκάλαις, αἱ δὲ τὴν κόμην προϊσχόμεναι λελυμένην· πᾶσαι δὲ ἀνακαλούμεναι τοῖς φιλτάτοις ὀνόμασι, ποτὲ μὲν τοὺς Σαβίνους, ποτὲ δὲ τοὺς Ῥωμαίους. Ἐπεκλάσθησαν οὖν ἀμφότεροι, καὶ διέσχον αὐταῖς ἐν μέσῳ καταστῆναι τῆς παρατάξεως· ὁ κλαυθμός ἅμα διὰ πάντων ἐχώρει, καὶ πολὺς οἶκτος ἦν πρός τε τὴν ὄψιν, καὶ τοὺς λόγους, ἔτι μᾶλλον ἐς ἱκεσίαν καὶ δέησιν ἐκ δικαιολογίας καὶ παρρησίας τελευτῶντας. Τί γὰρ ἔφασαν, ὑμᾶς δεινὸν ἢ λυπηρὸν ἐργασάμεναι, τὰ μὲν ἤδη πεπόνθαμεν, τὰ δὲ πάσχομεν τῶν σχετλίων κακῶν; ἡρπάσθημεν ὑπὸ τῶν νῦν ἐχόντων βίᾳ καὶ παρανόμως· ἁρπασθεῖσαι δ' ἠμελήθημεν ὑπ' ἀδελφῶν καὶ πατέρων καὶ οἰκείων χρόνον τοσοῦτον, ὅσος ἡμᾶς πρὸς τὰ ἔχθιστα κεράσας ταῖς μεγίσταις ἀνάγκαις, πεποίηκε νῦν ὑπὲρ τῶν βιασαμένων, καὶ παρανομησάντων δεδιέναι μαχομένων, καὶ κλαίειν θνησκόντων. Οὐ γὰρ ἤλθετε τιμωρήσοντες ἡμῖν παρθένοις οὔσαις ἐπὶ τοὺς ἀδικοῦντας, ἀλλὰ νῦν ἀνδρῶν ἀποσπᾶτε γαμετὰς καὶ τέκνων μητέρας, οἰκτροτέραν βοήθειαν ἐκείνης τῆς ἀμελείας καὶ προδοσίας βοηθοῦντες ἡμῖν ταῖς ἀθλίαις. Τοιαῦτα μὲν ἠγαπήθημεν ὑπὸ τούτων, τοιαῦτα δὲ ὑπὸ ἡμῶν ἐλεούμεθα· καὶ γὰρ εἰ δι' ἄλλην αἰ-

N 2 τίαν

DIO APUD ZONARAM.

nemine non plorante. Ac mulierum verbis adducti Duces, colloquio habito pepigerunt, ut manerent, quæ apud maritos manere vellent; omnis operis, omniſque miniſterii, præterquam laniſicii, immunes eſſent; &

οἱ ἐναντίοι, καὶ διέστησαν αὐταῖς ἐν μέσῳ στῆναι τῆς παρατάξεως, καὶ κλαυθμὸς ἅμα διὰ πάντων ἐχώρει. Διαλεχθεισῶν δὲ τῶν γυναικῶν, συνῆλθον ἐς λόγους οἱ ἡγεμόνες, καὶ συνέθεντο τῶν μὲν γυναικῶν αἱ βούλονται τοῖς ἔχουσι συνοικεῖν, παν-

NOTAE.

patur. At ἀλαλαγμὸς eſt *ululatus, ejulatus, & ploratus alto clamore*, quem Sabinas hic edidiſſe uterque author intendit; quæ *crinibus paſſis, ſciſſaque veſte, victo malis muliebri pudore auſæ* ſunt *ſe inter tela volantia inferre*, ut ait Livius libro 1.

τίαν μάχεσθε, παύσασθαι, δι' ἡμᾶς, πενθεροὺς γεγονότας, καὶ πάππους, καὶ οἰκείους ὄντας, ἐχρῆν· εἰ δ' ὑπὲρ ἡμῶν ὁ πόλεμός ἐστι, κομίσασθε ἡμᾶς μετὰ γαμβρῶν καὶ τέκνων, καὶ ἀπόδοτε ἡμῖν πατέρας καὶ οἰκείους, μηδ' ἀφέλησθε παῖδας καὶ ἄνδρας ἱκετεύομεν ὑμᾶς, μὴ πάλιν αἰχμάλωτοι γενέσθαι.

10 Τοιαῦτα πολλὰ τῆς Ἑρσιλίας προσαγορευούσης καὶ τῶν ἄλλων δεομένων, ἐσπείσθησαν ἀνοχαὶ καὶ συνῆλθον ἐς λόγους οἱ ἡγεμόνες· αἱ δὲ γυναῖκες ἐν τούτῳ τοῖς πατράσι, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς τοὺς ἄνδρας προσῆγον καὶ τέκνα, προσέφερόν τε τροφὴν καὶ ποτὸν τοῖς δεομένοις, καὶ τετρωμένους ἐθεράπευον οἴκαδε κομίζουσαι· καὶ παρεῖχον ὁρᾷν ἀρχούσας μὲν αὐτὰς τοῦ οἴκου, προσέχοντας δὲ τοὺς ἄνδρας αὐταῖς, μετ' εὐνομίας τιμὴν ἅπασαν νέμοντας. Ἐκ τούτου συντίθενται τῶν μὲν γυναικῶν τὰς βουλομένας συνοικεῖν τοῖς ἔχουσι, ὥσπερ εἴρηται, παντὸς ἔργου, καὶ πάσης λατρείας, πλὴν ταλασίας, ἀφειμένας· οἰκεῖν δὲ κοινῇ τὴν πόλιν Ῥωμαίους καὶ Σαβίνους· καὶ καλεῖσθαι μὲν Ῥώμην ἐπὶ Ῥωμύλῳ τὴν πόλιν, Κυρίτας δὲ Ῥωμαίους ἅπαντας ἐπὶ τῇ Τατίου πατρίδι· βασιλεύειν δὲ κοινῇ καὶ στρατηγεῖν ἀμφοτέρους· ὅπου δὲ ταῦτα συνέθεντο, μέχρι νῦν Κομίτιον καλεῖται· κομῖρε γὰρ Ῥωμαῖοι τὸ συνελθεῖν καλοῦσι. Διπλασιασθείσης δὲ τῆς πόλεως, ἑκατὸν μὲν ἐκ Σαβίνων, Πατρίκιοι προσκατελέχθησαν, αἱ δὲ Λεγεῶνες ἐγένοντο πεζῶν μὲν ἑξακισχιλίων, ἱππέων δὲ ἑξακοσίων· φυλὰς δὲ τρεῖς καταστήσαντες, ὠνόμασαν τοὺς μὲν ἀπὸ Ῥωμύλου, Ῥαμνήσης· τοὺς δὲ ἀπὸ Τατίου, Τατιήνσης· τρίτους δὲ Λουκερνήσης διὰ τὸ ἄλσος, ἐς ὃ πολλοὶ καταφυγόντες ἀσυλίας διδομένης τοῦ πολιτεύματος μετέσχον· τὰ δ' ἄλση, λούκους ὀνομάζουσιν· ὅτι δ' ἦσαν αἱ φυλαὶ τοσαῦται, τοὔνομα μαρτυρεῖ· τρίβους γὰρ ἔτι νῦν τὰς φυλὰς καλοῦσι, καὶ Τριβούνους τοὺς φυλάρχους. Ἑκάστη δὲ φυλὴ δέκα φρατρίας εἶχεν, ἅς ἔνιοι λέγουσιν ἐπωνύμους εἶναι ἐκείνων τῶν γυναικῶν· τοῦτο δὲ δοκεῖ ψεῦδος εἶναι· πολλαὶ γὰρ ἔχουσιν ἀπὸ χωρίων τὰς προσηγορίας. Ἀλλὰ μέν τοι πολλὰ ταῖς γυναιξὶ ἐς τιμὴν ἀπέδωκαν· ὧν καὶ ταῦτα ἐστιν. Ἐξίστασθαι μὲν ὁδοῦ βαδιζούσαις, αἰσχρὸν μηδένα μηδὲν εἰπεῖν παρούσης γυναικὸς, μηδ' ὀφθῆναι γυμνὸν, ἢ δίκην φεύγειν παρὰ τοῖς ἐπὶ τῶν φονικῶν καθεστῶσι, φορεῖν δὲ καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν τὴν καλουμένην βοῦλλαν ἀπὸ τοῦ σχήματος ὅμοιον πομφόλυγι περιδεῤῥαιόν τι καὶ περιπόρφυρον. Ἐβου-

arma ut poneretis: ſin nos in cauſa ſumus, abducite nos quæſo cum generis, & liberis, ac reddite nobis parentes, cognatoſque: abſtrahere a prole, atque viris omittite, ne iterum captivæ reddamur.

Ea quum Herſilia diceret, orarentque cæteræ, induciis factis, procedunt ad colloquium Duces. Interea mulieres ad parentes, & fratres adducere viros, liberoſque, reficere cibo, & potu eos, qui quærerent, ſaucis domum deportatos curare, oſtendere domi ſe præeſſe, quanta viri in ſe indulgentia eſsent, quantaque charitate, & honore proſequerentur. Ita pax fit, ut quæ vellent mulieres, manerent apud eos, a quibus tenebantur ab omni opere, & obſequio, præterquam ſacrificio, immunes: communem haberent Romani, & Sabini Urbem, Roma Urbs a Romulo, Romani omnes Quirites a Tatii Patria vocarentur, Regnum Ducibus domi, militiæque conſociaretur. Locus ubi fædus ictum fuit, hodie quoque a coëundo Comitium vocatur. Geminata Urbe centum ex Sabinis Senatores allecti, legiones conſtitutæ ex peditibus ſenis millibus, equitibus ſexcentenis. Tribus tres, Ramnenſes a Romulo, a Tatio Tatienſes, Luceres a Luco, quo in aſylum multi, qui confugerant, inviolati in Civitate recepti erant; quippe tres fuiſse, & nomen Tribus, & Tribuni declarat. Singulæ denis conſtabant Curiis, quibus Sabinarum impoſita nomina autumant quidam fuiſse. Verum id quia a Regionibus cognomina complures habent, falſum videtur: quamvis multa conſtituerint in honorem fæminarum, ex quibus hæc ſunt: decedere illis via, ab omni obſcæno dicto præſente muliere abſtinere, non conſpici nudum, aut apud Indices rerum capitalium illas cauſam dicere, earum liberos geſtare bullam ex figura, & ſimilitudine colli ornamentum, & prætextam.

Con-

DIO APUD ZONARAM.

παντὸς ἔργου καὶ πάσης λατρείας, πλὴν ταλασίας ἀφειμένας, οἰκεῖν δὲ τὴν πόλιν Ῥωμαίους, Κυρίτας δὲ Ῥωμαίους ἐπὶ τῇ Τατίου πατρίδι Κυρίτας· βασιλεύειν δὲ κοινῇ καὶ στρατηγεῖν ἀμφοτέρους· ὁ δὲ τόπος, ἐν ᾧ τὰς συνθήκας ἔθεντο, καλεῖται (1) Κομίτιον τόπος, δηλαδὴ συνελεύσεως· κομῖρε γὰρ Ῥωμαῖοις τὸ συνελθεῖν λέγεται. Προσκατελέχθησαν δ' αὐτοῖς Πατρίκιοι (2) ἐκ τῶν Σαβίνων ἕτεροι ἑκατόν. Ἐβουλεύοντο δὲ οἱ βασιλεῖς

& Sabini æquo jure cum Romanis viverent: ipſaque urbs a Romulo, Roma; Populus Quirites, a Curibus Tatii patria, vocaretur: & ambo regnum & militare imperium conſociarent. Locus, in quo fædus ictum eſt, a coëundo, ſeu commeando, Comitium appellatur. Ex Sabinis centum in Patricios lecti ſunt. Reges verò, non ſtatim communiter, ſed cum ſuis uterque cen-

N O T AE.

1. C. Vatic. Κομίτιον' malè.

2. C. Vatic. καὶ ἐκ Σαβίνων.

Conſilia non ſtatim vocabant Reges in unum, ſed ſeparata primo cum ſuis uterque centuriis habebant, inde conveniebant omnes. Tatius habitabat ubi ædes nunc Monetæ eſt, Romulus ad pulchri littoris, quos vocant gradus, circa deſcenſum ex Palatio in Circum maximum. Quo loco referunt ſacram Cornum fuiſse, & ſabulam attexunt, exercentem ſe Romulum torſiſſe ex Aventino lanceam, cujus erat corneum haſtile. Altè defixam cuſpidem convellere quum multi niterentur, neminem valuiſſe; laſcivientem autem, quæ lignum erat amplexa, humum, ramos & ſtipitem corni eximia germinaſſe proceritate. Eam poſteri ut rem ſanctiſſimam magna religione venerã, tes muro cinxerunt. Qua ſicubi viſa eſset minus frondeſcere, vel vireſcere, ſed marceſcere, & areſcere, id clamore ille illico ſignificabat obviis quibuſque, qui ſicut ad reſtinguendum incendium, aquam conclamabant, ſimul concurſus fiebar, undique vaſa plena eo aqua porrantium. Cajo autem Cæſare gradus inſtaurante, quum opifices tellurem adhærentem arbori circumfoderent imprudentes, plane corruperunt radices, ac contabuit arbor. Menſes acceperunt Sabini Romanorum. Romulus ab illis eſt ſcuta mutuatus, ſuaque ac Romanorum, qui ferre ante parmas Argolicas ſolebant, arma mutavit. Feſtos dies, & ſacra inter ſe promiſcua habuere: quæ adferret utraque gens non antiquarunt, inſtituerunt inſuper nova, ex quibus matronalia ſunt, ob bellum diremptum conceſsa fæminis, itemque Carmentalia. Carmentam ajunt quidam Parcam eſse, hominum generationis præſidem. Unde colitur a matribus ſamilias. Alii Arcadis Evandri memorant conjugem fuiſse ſatidicam, & verſibus oracula ſolitam reddere: propterea a Carminibus dictam Carmentam, quum Nicoſtratæ verum nomen eſset. Hæc quidem vulgaris eſt opinio. Alii verò probabilius Carmentam interpretantur, quaſi mente carentem, ex furore fanatico. De Paliliis ſupra eſt dictum. Lupercalia ex tempore dicas luſtralia eſse, quia diebus neſaſtis aguntur. Menſis Februarii, quem interpreteris luſtralem. Diem Veteres Februarum vocabant. Vedetur verò e nomine ſolemnitas illa admodum vetuſta, ab Arcadibus Evandri comitibus accepta. Cæterum hæc vulgata eſt ſama: nam deduci nomen potuit a Lupa: quod inde Luperci (unde educatum Romulum ſerunt) auſpicari cernamu; curſum per Urbem. Fama eſt Romulum etiam ignem primum conſe-

craſ-

11. Ἐβουλεύοντο δὲ οἱ βασιλεῖς οὐκ εὐθὺς ἐν κοινῷ μετ᾽ ἀλλήλων, ἀλλ᾽ ἑκάτερος πρότερον ἰδίᾳ μετὰ τῶν ἑκατὸν, εἶτα ἐς ταὐτὸν ἅπαντας συνῆγον· ᾤκει δὲ Τάτιος μὲν, ὅπου νῦν ὁ τῆς Μονήτης ναός ἐστι, Ῥωμύλος δὲ παρὰ τοὺς λεγομένους, βαθμοὺς καλῆς ἀκτῆς. Οὗτοι δέ εἰσι περὶ τὴν ἐς ἱππόδρομον τὸν μέγαν ἐκ Παλατίου κατάβασιν· ἐνταῦθα δὲ καὶ τὴν κράνειαν ἔφασαν τὴν ἱερὰν γεγονέναι μυθολογοῦντες, ὅτι πειρώμενος ὁ Ῥωμύλος αὑτοῦ λόγχην ἀκοντίσειεν ἀπὸ τοῦ Αοετίνου, τὸ ξυστὸν ἔχουσαν κρανείας. Καταδύσης δὲ τῆς αἰχμῆς ἐς βάθος, ἀνασπάσαι μὲν οὐδεὶς, πειρωμένων πολλῶν, ἴσχυσε τὸ δὲ ξύλον ἔστησεν ἡ γῆ ζώφυτος οὖσα καὶ βλαστοὺς ἀνῆκε, καὶ στέλεχος εὐμέγεθες κρανείας ἔτρεψε. Τοῦτο δ᾽ οἱ μετὰ Ῥωμύλον, ὡς ὄντι τῶν ἁγιωτάτων ἱερῶν, φυλάττοντες καὶ σεβόμενοι, περιετείχισαν· ὅτῳ δὲ προσιόντι δόξειε μὴ θαλερὸν εἶναι, μηδὲ χλωρὸν, ἀλλ᾽ οἷον ἀτροφεῖν καὶ φθίνειν, ὁ μὲν εὐθὺς ἔφραζε κραυγῇ τοῖς προστυγχάνουσιν· οἱ δ᾽ ὥσπερ ἐμπρησμῷ βοηθοῦντες, ἐβόων ὕδωρ, καὶ συνέτρεχον πανταχόθεν, ἀγγεῖα πλήρη κομίζοντες ἐπὶ τὸν τόπον· Γαΐου δὲ Καίσαρος, ὥς φασι, τὰς ἀναβάσεις ἐπισκευάζοντος, καὶ τῶν τεχνιτῶν περιορυττόντων τὰ πλησίον, ἔλαθον αἱ ῥίζαι κακωθεῖσαι παντάπασι, καὶ τὸ φυτὸν ἐμαράνθη. Μῆνας μὲν οὖν οἱ Σαβῖνοι τοὺς Ῥωμαίων ἐδέξαντο, θυρεοῖς δὲ τοῖς ἐκείνων ὁ Ῥωμύλος ἐχρήσατο, καὶ μετέβαλε τὸν ὁπλισμὸν ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν Ῥωμαίων, Ἀργολικὰς πρότερον ἀσπίδας φορούντων. Ἑορτῶν δὲ καὶ θυσιῶν ἀλλήλοις μετεῖχον, ἃς μὲν ἦγε τὰ γένη πρότερον οὐκ ἀνελόντες, ἑτέρας δὲ θέμενοι καινὰς, ὧν ἥ τε τῶν Ματρωναλίων ἐστὶ, δοθεῖσα ταῖς γυναιξὶν ἐπὶ τῇ τοῦ πολέμου καταλύσει, καὶ ἡ τῶν Καρμενταλίων· τὴν δὲ Καρμένταν οἴονταί τινες μοῖραν εἶναι, κυρίαν ἀνθρώπων γενέσεως· διὸ καὶ τιμῶσιν αὐτὴν αἱ μητέρες. Οἱ δὲ, τὴν τοῦ Εὐάνδρου τοῦ Ἀρκάδος γυναῖκα, μαντικήν τινα καὶ φοιβαστικὴν ἐμμέτρων χρησμῶν γενομένην, Καρμένταν ἐπονομασθῆναι, (τὰ γὰρ ἔπη, κάρμινα καλοῦσι) Νικοστράτῃ δὲ ἦν ὄνομα κύριον αὐτῇ· καὶ τοῦτο μὲν ὁμολογεῖται· τὴν δὲ Καρμένταν ἔνιοι πιθανώτερον ἀφερμηνεύουσιν, οἷον ἐστερημένην νοῦ διὰ τὰς ἐν τοῖς ἐνθουσιασμοῖς παραφροσύνας· Τὸ μὲν γὰρ στέρεσθαι, καρήρε, μέντεμ δὲ τὸν νοῦν ὀνομάζουσι. Περὶ δὲ τῶν Παληλίων προείρηται· τὰ δὲ Λουπερκάλια, τῷ μὲν χρόνῳ δόξειεν ἂν εἶναι καθάρσια, δρᾶται γὰρ ἐν ἡμέραις ἀποφράσι τοῦ Φεβραρίου μηνὸς, ὃν καθάρσιον ἄν τις ἑρμηνεύσειε, καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸ παλαιὸν ἐκάλουν Φεβράτην· τοὔνομα δὲ τῆς ἑορτῆς ἑλληνιστὶ σημαίνει λύκαια, καὶ δοκεῖ διὰ τοῦτο παμπάλαιος ἀπ᾽ Ἀρκάδων εἶναι τῶν παρ᾽ Εὐάνδρου. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν κοινόν ἐστι· δύναται γὰρ ἀπὸ τῆς Λυκαίνης γεγονέναι τοὔνομα·

μα· καὶ γὰρ ἀρχομένους τῆς περιδρομῆς τοὺς Λουπέρκους ὁρῶμεν ἐντεῦθεν ὅπου τὸν Ῥωμύλον ἐκτεθῆναι λέγουσι. Λέγεται δὲ καὶ τὴν περὶ τὸ πῦρ ἁγιστείαν Ῥωμύλον καταστῆσαι πρῶτον, ἀποδείξαντα παρθένους ἱερὰς, Ἑστιάδας προσαγορευομένας· οἱ δὲ τοῦτο μὲν ἐς Νουμᾶν ἀναφέρουσι, τὰ δ᾽ ἄλλα τὸν Ῥωμύλον διαφερόντως θεοσεβῆ, ἔτι δὲ μαντικὸν ἱστοροῦσι γενέσθαι, καὶ φορεῖν ἐπὶ μαντικῇ τὸ καλούμενον λίτυον. Ἔστι δὲ καμπύλη ῥάβδος, ᾗ τὰ πλίνθια καθεζομένους ἐπ᾽ οἰωνῶν διαγράφειν· τοῦτο δ᾽ ἐν Παλατίῳ φυλαττόμενον ἀφανισθῆναι παρὰ τὰ κελτικὰ τῆς πόλεως ἁλούσης. Εἶτα μέν τοι τῶν βαρβάρων πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἀπολωλόσι καὶ διεφθαρμένοις. Ἔθηκε δὲ καὶ νόμους τινὰς, ὧν σφόδρας μὲν ἐστιν ὁ γυναικὶ μὴ διδοὺς, ἀπολείπειν ἄνδρα, γυναῖκα δὲ διδοὺς ἐκβαλεῖν ἐπὶ φαρμακείᾳ τέκνων, ἢ κλειδῶν ὑποβολῇ, καὶ μοιχευθεῖσαν. εἰ δ᾽ ἄλλως τις ἀποπέμψαιτο, τῆς οὐσίας αὐτοῦ τὸ μὲν τῆς γυναικὸς εἶναι, τὸ δὲ τῆς Δήμητρος ἱερὸν κελεύων· τὸν δ᾽ ἀποδόμενον γυναῖκα, θύεσθαι χθονίοις θεοῖς· ἴδιον δὲ, τὸ μηδεμίαν δίκην κατὰ πατροκτόνων ὁρίσαντα, πᾶσαν ἀνδροφονίαν, πατροκτονίαν προσειπεῖν· ὡς τούτου ἐναγοῦς, ἐκείνου δὲ ἀδυνάτου. Καὶ μέχρι χρόνων πολλῶν ἔδοξε νὀρθῶς ἀπογνῶναι τὴν τοιαύτην ἀδικίαν· οὐδεὶς γὰρ ἔδρασε τοιοῦτον οὐδὲν ἐν Ῥώμῃ σχεδὸν ἐτῶν ἑξακοσίων διαγενομένων. Ἀλλὰ πρῶτος μετὰ τὸν Ἀννιβαϊκὸν πόλεμον, ἱστορεῖται Λεύκιος Ὅστιος πατροκτόνος γενέσθαι. Ταῦτα μὲν οὖν ἱκανὰ περὶ τούτων.

12. Ἔτει δὲ πέμπτῳ τῆς Τατίου βασιλείας οἰκεῖοί τινες αὐτοῦ, καὶ συγγενεῖς πρέσβεσιν ἀπὸ Λαυρέντου βαδίζουσιν ἐς Ῥώμην ἐντυχόντες, καθ᾽ ὁδὸν ἐπεχείρουν ἀφαιρεῖσθαι τὰ χρήματα βίᾳ, καὶ μὴ προϊεμένους, ἀλλ᾽ ἀμυνομένους ἀνεῖλον. Ἔργου δὲ δεινοῦ τολμηθέντος, ὁ μὲν Ῥωμύλος εὐθὺς δεῖν ᾤετο κολάζεσθαι τοὺς ἀδικήσαντας, ὁ δὲ Τάτιος ἐξέκρουε καὶ παρῆγε· καὶ τοῦτο μόνον αὐτοῖς ὑπῆρξεν αἴτιον ἐμφανοῦς διαφορᾶς, τὰ δ᾽ ἄλλα κατακοσμοῦντες ἑαυτοὺς, ὡς ἐνὶ μάλιστα κοινῶς ἐχρῶντο· καὶ μεθ᾽ ὁμονοίας τοῖς πράγμασιν· οἱ δὲ τῶν ἀνῃρημένων οἰκεῖοι, πάσης ἐξειργόμενοι

craſse, virgineſque legiſse, quas Veſtales vocant. Alii tribuunt id Numæ. Mire alioque Romulum fuiſse tradunt religioſum, augurandique peritum, atque eam ob ſcientiam lituum geſtaſse. Eſt lituus, bacillus incurvus, quo qui auſpicantur, Templa capiunt. Hunc in Capitolio ferunt ſervari ſolitum, ſed capta a Gallis Urbe perditum, mox ejectis illis inter cætera incenſa omnia, & corrupta multo obrutum cinere inventum fuiſse, intactum autem ab igne. Leges Romulus nonnullas tulit: ex quibus illa dura eſt, quæ mulieri a viro vetat divertere, at viro permittit illam, veneficio ſublatis liberis, vel ſubdito partu, vel adulterio admiſso, repudiare. Sin alia de cauſa domo exegerit eam, partem bonorum viri attribuit mulieri, partem Cereri conſecravit. Qui repudiaſset uxorem, Deos manes placaret. Singulare eſt, quod qui pœnam in eos, qui parentes necaverunt, nullam ſanxerit; quo ſvis homicidium parricidii deſignaverit nomine, tanquam hoc nefario facinore, illo inaudito. Nam annis prope totis ſexcentis, nemo Romæ ſe iſti facinori obligavit: ſed Patrem intermiſiſe L. Oſtius a ſecundo bello Punico primus fertur. Hactenus de illis ſatis.

Porro familiares quidam Tatii, & propinqui, anno ejus Regni quinto, Laurentum legatos, in quos proficiſcentes Romam inciderant in itinere, ſpoliare ſunt aggreſſi, quos repugnantes, & ſe defendentes, obtruncaverunt. Romulus facinore perpetrato tam atroci, confeſtim ſupplicio afficiendos cenſebat autores: Tatius rem rejiciebat, ac diſſimulabat. Unde aperta eſt inter eos diſsentio exorta, quum alioqui ſumma moderatione, & concordia Regnum adminiſtrarent communiter. cæterorum neceſsarii quum pænas jure Gentium per Tatium non con-

DIO APUD ZONARAM.

-πλεῖς οὐκ εὐθὺς ἐν κοινῷ μετ᾽ ἀλλήλων, ἀλλ᾽ ἑκάτερος πρότερον ἰδίᾳ μετὰ τῶν ἑκατὸν, εἶτα εἰς τὸ αὐτὸ πάντες συνήγοντο.

4. Ἔτει δὲ πέμπτῳ τοῦ Τατίου Ῥωμύλῳ συμβασιλεύειν, συγγενεῖς αὐτοῦ πρέσβεσι καθ᾽ ὁδὸν ἐντυχόντες, εἰς Ῥώμην ἀπὸ Λαυρέντου βαδίζουσιν ἐπεχείρουν ἀφαιρεῖσθαι βίᾳ τὰ χρήματα ἃ ἐπήγοντο, καὶ μὴ προϊεμένους, ἀλλ᾽ ἀμυνομένους ἀνεῖλον. Ὁ μὲν οὖν Ῥωμύλος κολάσαι τοὺς ἀδικήσαντας ἐψηφίζετο· ὁ δὲ Τάτιος ἐξέκρουε, καὶ παρῆγε· καὶ τοῦτο μόνον ὑπῆρξεν αἴτιον σφίσι διαφορᾶς ἐμφανοῦς. Οἱ δὲ τῶν ἀνῃρημένων οἰκεῖοι μὴ τυγχάνοντες δίκης, ἐν Ἀλβανῷ (1) θύοντα μετὰ Ῥωμύλου τὸν Τάτιον, προσπεσόντες κτείνουσι, τὸν δὲ Ῥωμύλον

centum Patribus ſeorſim deliberarunt: deinde in locum unum omnes convenere.

Anno quinto Tatii cum Romulo regnantis, propinqui Regis Tatii, Laurentium legatos Romam ituros, in itinere ſpoliare aggreſſi, repugnantes, & ſe ſuaque defendentes, occiderunt. Ac Romulo invitos, puniendos eſſe decernente, Tatio pœnam eludente ac differente, Reges hac una in re diſſenſerunt. Cæterum propinqui, jure negato, Tatium in Albano cum Romulo ſacrificantem, concurſu facto, interficiunt; Romulum ut virum juſtum laudibus proſequentes. Sabinos

N O T AE.

[1] Dio apud Zonaram, correxit, ἐν Ἀλβανῷ. Quod certius eſt indicium, non ex Plutarcho excerpſiſſe Zonaram, alias ex eo & hunc nævum exſcripſiſſet; ſed ex Dione, ut oſtendimus. Cæterum Vat. Cod. 136. eadem hoc ordine legit: ἃ ἐπήγοντο χρήματα ἀφαιρεῖσθαι βίᾳ ἐπεχείρουν. Pro κολάσαι habet κολάζεσθαι; pro ἐψηφίζετο, habet ἐψηφίσατο.

conſequentur, ſacrificantem cum Romulo Lavinii adorti interfecere: Romulum ut virum juſtum honorificè ſunt eum favore proſecuti. Ille corpus Tatii magno honore Romam delatum, tumulavit in Aventino ad Armiluſtrium, cædem tamen plane neglexit perſequi. Sunt qui ſcribant, metu perculſos Laurentes Tatii percuſſores dediſſe, ſed Romulum cæde penſatam cædem præfatum, eos noxa ſolviſſe. Adeo ſermonibus jactitatum, & habitum, ut a Regni ſocio liberaretur, accidiſse ideo non invito. Verum nihil hinc tumultus, nihil ſeditionis ortum ab Sabinis eſt, ſed partim favore in illum, partim metu potentiæ, alii pro Deo eum habentes, uno, & conſtanti animo illum coluere. Multæ etiam exteræ nationes ſuſpiciebant Romulum. Priſci Latini miſſis legatis amicitiam cum eo, & ſocietatem junxere. Fidenas cepit vicinam Romæ Urbem (ut quidam Autores ſunt) ex improviſo immiſſo equitatu: quibus in mãdatis dederat, ut cardines excinderent portarum, mox oppreſſit, nec opinantes. Alii tradunt, quum occupaſsent illi invadere fines Romanos, populabundique agrum, & ſuburbium fœde vaſtaſsent, inſidiis Romulum circumventos, plurimos occidiſse, atq. Urbe eorum potitum eſse. Non excidit eam tamen, neque ſolo æquavit, ſed Coloniam Romanam illuc miſſis ad eam incolendum duobus millibus quingentis Civibus, idibus Aprilis deduxit. Subinde peſtilẽtia ingruit, quæ mortem ſubitam inferens non trahebat morbum. Vulgabatur, & in fruges, pecudeſque, inde magna ſterilitas orta. Sanguine quoque pluit. Unde præter fatales calamitates inceſſit animis gravis ſuperſtitio. Enim verò, ubi eadem Laurentes lues infeſtavit, tum pro certo habitum, ob necem tam Tatii, quam legatorum jure non vindicatam, ultionem divinam utramque perſequi Civitatem. Deditis poſt homicidis, & ſupplicio utrinque affectis perſpicue malũ eſt mitigatũ, luſtravitque Romulus, Ur-

μενοι δίκης νομίμου διὰ τὸν Τάτιον, ἀποκτιννύουσιν αὐτὸν ἐν Λαουϊνίῳ θύοντα μετὰ Ρωμύλου, προσπεσόντες· τὸν δὲ Ρωμύλον, ὡς δίκαιον ἄνδρα προὔπεμψαν εὐφημοῦντες· ὁ δὲ, τὸ μὲν σῶμα τοῦ Τατίου κομίσας ἐντίμως ἔθαψε, καὶ κεῖται περὶ τὸ καλούμενον Ἀρμιλούστριον ἐν Ἀουεντίνῳ. Τῆς δὲ δίκης, τοῦ φόνου παντάπασιν ἠμέλησεν. Ἔνιοι δὲ τῶν συγγραφέων ἱστοροῦσι, τὴν μὲν πόλιν τῶν Λαυρεντίων φοβηθεῖσαν ἐκδιδόναι τοὺς αὐτόχειρας Τατίου, τὸν δὲ Ρωμύλον ἀφεῖναι, φήσαντα φόνον φόνῳ λελύσθαι· τοῦτο δὲ, λόγον μέν τινα παρέσχε καὶ ὑποψίαν, ὡς ἀσμένως γέγονεν αὐτῷ τὸ τοῦ συνάρχοντος ἀπηλλάχθαι. Τῶν δὲ πραγμάτων οὐδὲν διετάραξεν, οὐδὲ διεστασίασε τοὺς Σαβίνους, ἀλλ' οἱ μὲν εὐνοίᾳ τῇ πρὸς αὐτὸν, οἱ δὲ φόβῳ τῆς δυνάμεως, οἱ δ' ὡς θεῷ χρώμενοι, ἐς πᾶσαν εὔνοιαν θαυμάζοντες διετέλουν· ἐθαύμαζον δὲ πολλοὶ, καὶ τῶν ἐκτὸς ἀνθρώπων τὸν Ρωμύλον· οἱ δὲ πρεσβύτεροι Λατῖνοι πέμψαντες αὐτῷ φιλίαν ἐποιήσαντο καὶ συμμαχίαν. Φιδήνας δὲ εἷλεν, ἀστυγείτονα τῆς Ρώμης πόλιν, (ὡς μὲν ἔνιοί φασιν), ἐξαίφνης τοὺς ἱππέας πέμψας, καὶ κελεύσας ὑποτεμεῖν τῶν πυλῶν τοὺς στροφίγγας, εἶτα ἐπιφανεὶς αὐτοῖς ἀπροσδοκήτως· ἕτεροι δὲ λέγουσι, προτέρους ἐκείνους ἐμβαλόντας ἐλάσασθαί τε λείαν, καὶ καθυβρίσαι πολλὰ τὴν χώραν, καὶ τὸ προάστειον. Ἐνέδρας δὲ τὸν Ρωμύλον θέμενον αὐτοῖς, καὶ διαφθείραντα πολλοὺς, λαβεῖν τὴν πόλιν· οὐ μὴν ἀνεῖλεν, οὐδὲ κατέσκαψεν, ἀλλὰ Ρωμαίων ἐποίησεν ἀποικίαν· δισχιλίους καὶ πεντακοσίους ἀποστείλας οἰκήτορας, εἰδοῖς Ἀπριλλίαις. Ἐκ τούτου λοιμὸς ἐμπίπτει, θανάτους μὲν αἰφνιδίους ἀνθρώποις ἄνευ νόσων ἐπιφέρων, ἁπτόμενος δὲ καὶ καρπῶν ἀφορίαις καὶ θρεμμάτων ἀγονίας. Ὕσθη δὲ καὶ σταγόσιν αἵματος ἡ πόλις, ὥστε πολλὴν προσγενέσθαι τοῖς ἀναγκαίοις πάθεσι δεισιδαιμονίαν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῖς τὸν Λαυρεντὸν οἰκοῦσιν ὅμοια συνέβαινεν ἤδη παντάπασιν ἐδόκει τῶν ἐπὶ Τατίου συγκεχυμένων δικαίων, ἐπί τε τοῖς πρέσβεσι φονευθεῖσι, μήνιμα δαιμόνιον ἀμφοτέρας ἐλαύνειν τὰς πόλεις. Ἐκδοθέντων δὲ τῶν φονέων καὶ κολασθέντων παρ' ἀμφοτέροις, ἐλώφησεν ἐπιδήλως τὰ δεινά· καὶ καθαρμοῖς ὁ Ρωμύλος ἥγνισε τὰς πόλεις, οὓς ἔτι νῦν ἱστο-

DIO APUD ZONARAM.

nos ſui Ducis cædes non turbavit, quo minus, partim benevolentia erga Romulum, partim ejus potentiæ metu, parerent. Deinde Romæ peſtilentia laboratum; hominibus ſine morbis repente morientibus, ac ſterilitate agrorum, & pecudum; ſanguineæ guttæ depluerunt. Cum Laurentibus etiam ſimilia accidiſſent, opi-

μύλον ὡς δίκαιον ἄνδρα σὺν εὐφημίαις προέπεμψαν. Οὐ μὴν ἐτάραξε (1) τοὺς Σαβίνους ὁ φόνος τοῦ ἄρχοντος σφῶν, ἀλλ' οἱ μὲν εὐνοίᾳ τῇ πρὸς τὸν Ρωμύλον, οἱ δὲ φόβῳ τῆς δυνάμεως εἴκοντες διετέλουν. Εἶτα [λοιμὸς ἐμπίπτει] τῇ Ρώμῃ, θανάτους αἰφνιδίους ἀνθρώποις ἐπιφέρων, νόσων χωρὶς, καὶ ἀφορίαν καρπῶν, καὶ θρεμμάτων ἀγονίαν. Ὕσθη δὲ καὶ σταγόσιν αἵματος ἡ πόλις ὁμοι-

N O T AE.

(1) Cod. Vatic. hæc iſto ordine habet: τοὺς δὲ Σαβίνους, ὁ Ρωμύλον. Item, καὶ τοῖς Λαυρεντίοις, Item, τὸν φόνον τοῦ σφῶν ἄρχοντος οὐκ ἐτάραξε. Item, πρὸς τὸν τοῦ Τατίου.

ἱστοροῦσιν ἐπὶ τῆς Φερεντίνης πύλης συντελεῖσθαι.

13. Πρὶν δὲ λῆξαι τὸν λοιμὸν, ἐπέθεντο Καμαέριοι Ῥωμαίοις, καὶ καθέδραμον τὴν χώραν, ὡς ἀδυνάτων ἀμύνεσθαι διὰ τὸ πάθος. Εὐθὺς οὖν ὁ Ῥωμύλος ἐστράτευσεν ἐπ' αὐτοὺς, καὶ μάχῃ κρατήσας, ἑξακισχιλίους ἀπέκτεινε· καὶ τὴν πόλιν ἑλὼν, τοὺς μὲν ἡμίσεις τῶν περιγενομένων ἐς Ῥώμην ἐξῴκισε, τῶν ὑπομενόντων διπλασίους ἐκ Ῥώμης κατῴκισεν ἐς τὴν Καμαερίαν, Σεξτιλίαις καλάνδαις. Τοσοῦτοι αὐτῷ περιῆν πολιτῶν ἑκκαίδεκα ἔτη σχεδὸν οἰκοῦντι τὴν Ῥώμην· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις λαφύροις, καὶ χαλκοῦν ἐκόμισε τέθριππον ἐκ Καμαερίας· τοῦτο δὲ ἀνέστησεν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου, ποιησάμενος ἑαυτὸν ὑπὸ νίκης στεφανούμενον. Οὕτω δὲ ῥωννυμένοις τοῖς πράγμασιν, οἱ μὲν ἀσθενέστεροι τῶν προσοίκων, ὑπεδύοντο, καὶ τυγχάνοντες ἀδείας ἠγάπων. οἱ δὲ δυνατοὶ, δεδιότες καὶ φθονοῦντες, οὐκ ᾤοντο δεῖν περιορᾶν, ἀλλ' ἐνίστασθαι τῇ αὐξήσει, καὶ κολούειν τὸν Ῥωμύλον. Πρῶτοι δὲ Τυῤῥηνῶν Οὐήϊοι χώραν κεκτημένοι πολλὴν, καὶ μεγάλην πόλιν οἰκοῦντες, ἀρχὴν ἐποιήσαντο πολέμου, Φιδήνας ἀπαιτεῖν, ὡς προσηκούσας αὐτοῖς· τὸ δ' οὐκ ἄδικον ἦν μόνον,, ἀλλὰ καὶ γελοῖον, ὅτι κινδυνεύουσι τότε καὶ πολεμουμένοις οὐ προσαμύναντες, ἀλλ' ἐάσαντες ἀπολέσθαι τοὺς ἄνδρας, οἰκίας καὶ γῆν ἀπαιτοῖεν, ἄλλων ἐχόντων. Καθυβρισθέντες οὖν ὑπὸ τοῦ Ῥωμύλου ἐν ταῖς ἀποκρίσεσι δίχα διεῖλον ἑαυτοὺς, καὶ τῷ μὲν, ἐπέκειντο τῷ Φιδηνῶν στρατεύματι, τῷ δὲ, πρὸς Ῥωμύλον ἀπήντων. Πρὸς μὲν οὖν Φιδήναις, δισχιλίους Ῥωμαίων κρατήσαντες ἀπέκτειναν· ὑπὸ Ῥωμύλου δὲ νικηθέντες, ὑπὲρ ὀκτακισχιλίους ἀπέβαλον. Αὖθις δὲ περὶ Φιδήνην ἐμαχέσαντο, καὶ τὸ μὲν πλεῖστον ἔργον αὐτοῦ Ῥωμύλου γενέσθαι, τέχνην τε μετὰ τόλμης πάσαν ἐπιδειξαμένου, ῥώμῃ τε καὶ ποδωκίᾳ πολὺ δόξαντος ἀνθρωπίνης κρείττονι κεχρῆ-

Urbeſque expiationibus, quas hodie quoque tradunt, ad portam Ferentinam celebrari.

Peſtilentia etiam nunc graſsante, Camerii fecerunt in fines Romanos incurſionem, quaſi peſte Romanis ad vim propulſandam impeditis. At Romulus infeſto exercitu movit, ac prælio eos fudit, occidit ſex millia, expugnatoque horum oppido, dimidium ejus, quod bello reliquum fuerat, Romam habitatū traduxit, Camerium Colonos Romanos bis totidem, quam ibi relicti ex Cameriis fuerant. Cal. Sextil. ſcripſit. Tantum illi ſexdecim prope annis a cōdita Urbe ſupererat Civium. Inter cæterā prædam ex Camerio æneum attulit currum, atque eum in templo Vulcani dedicavit, cui impoſuit ſtatuam ſuam a victoria coronatam. Ita convaleſcente Romana re, imbecilliores accolæ obſervabant Romanos, contenti ſecuritate: Validiores partim metu, partim invidia non negligendum, ſed occurrendum ducebant incremento eorum, Romulumque reprimendum. Vejentes, qui latum agrum, & amplam colebant Urbem inter Hetruſcos, occupant principes bellum facere, Fidenis repetitis, quas aſſerebant pro ſuis. Id verò non modo iniquum, ſed erat ridiculum etiam, qui laborantibus, & bello preſſis auxilium non tuliſsent, ſed opprimi ſiviſsent homines; ut tecta nunc, & agrum ab aliis repoſcerent dominis. Itaq. a Romulo cum contumelioſo reſponſo dimiſſi, bipertito exercitu hinc adortī ſunt Fidenatium copias, hinc Romulo occurrerunt. Apud Fidenas victores interemerunt duo millia Civium Romanorum: a Romulo fuſi amplius octo millia deſideravere. Iterum ad Fidenas conflixerunt, ubī victoriam, præcipue virtute partam Romuli fuiſse, cujus conſilium cum pari audacia eluxit, roburque, & pernicitas pluſquam humana, omnes fatentur. Quod autem jacti-

DIO APUD ZONARAM.

ἔμοια δ' καὶ Λαυρεντίοις συνέβαινεν. Ἐδόκει τοῖς νῦν διὰ τὸν Τατίου φόνον, καὶ τοὺς παρὰ τῶν Σαβίνων ἀνῃρημένους πρέσβεις ποινηλατεῖν τὰς πόλεις, δαιμόνιον μήνιμα· ἐκδοθέντων δὲ τῶν φονέων καὶ κολασθέντων, ἐλώφησε τὰ δεινά. Ῥωννυμένων δὲ τῶν πραγμάτων Ῥωμαίοις, οἱ μὲν ἀσθενέστεροι τῶν προσοίκων ὑπέκυπτον, οἱ δυνατοὶ, δὲ οὐκ ᾤοντο δεῖν περιορᾶν, ἀλλὰ κωλύειν τὴν αὔξησιν· πρῶτοι δὲ Τυῤῥηνῶν [1] Οὐήϊοι ἀρχὴν ἐποιήσαντο πολέμου. Συμβαλόντες οὖν καὶ πολλοὺς ἀποβαλόντες, ὁμολογίαν ἐποιήσαντο καὶ φιλίαν, ἐπὶ ἐνιαυτοὺς ἑκατὸν, καὶ τῶν αὐτοῖς ἀρίστων [2] παρέχον ἐν ὁμηρείᾳ πεντήκοντα. Ἐθριάμβευσεν οὖν τούτους νικήσας Ῥωμύλος· εἶτα ἐπαρθεὶς ταῖς παραλόγοις εὐτυχίαις, καὶ βαρυτέρῳ φρονήματι χρώμενος, ἐξίστατο τοῦ δημοτικοῦ, καὶ

opinio fuit, Numen cædis Tatii, & Legatorum, quos Sabini trucidarant, exigere pœnas. Homicidis ad ſupplicium dediris, mala illa deſierunt. Creſcentibus Romanorum viribus, ex finitimis populis imbecilliores cedebant; potentioribus verò non conniven-dum eſſe ratis, ſed incrementa prohibenda; primi Tyrrhenorum Veji occupant bellum facere. Congreſſis, multiſque amiſſis, pactione inducias in centum annos impetrarunt; quinquaginta ex optimatibus, obſidibus datis. His ſuperatis, Romulus triumphavit: atque inde mirandis ſuceeſſibus, elatior & gravior factus, relicta mutataque populari conſuetudine, ad odioſæ, & moleſtiæ monarchiæ habitum

NOTAE.

[1] C. Vat. Οὐήϊοι. male. [2] Cod. Vatic. παρέσχον ὁμήρους πεντήκοντα cum Plutarcho.

ſtitant nonnulli, ſane quam eſt fabuloſum, atque adeò a fide abhorrens prorſus, quatuordecim millium cæſorum ſuamet manu, amplius dimidium interfeciſſe Romulum. Nam ſimile commentum jactant de Ariſtomene Meſſenii, trecentas eum victimas mactaviſſe, ob totidem cæſos Lacedæmonios. Terga dantes non eſt Romulus inſecutus eos, qui ſuperſtites erant, ſed inſectum exercitum Urbi eorum admovit. Illi ubi tanta fracti calamitate fuerunt, ad preces converſi, fœdus, & pacem in centum annos fecere. Mulctati ſunt magna agri portione, quod Septimagium, ideſt ſeptimam portionem, vocant, &, quæ juxta fluvium erant, ſalinis. Obſides tradiderunt ex primoribus quinquaginta. Ob hanc quoque victoriam triumphavit idibus Octobris. Duxit in eo cum alios multos captivos, tum Vejentium Ducem jam ſenem, qui imprudenter viſus fuerat, & præter ætatem imperitè Remp. geſſiſſe. Unde manſit, quum ob partam victoriam ſacrificant, ut ſenem per forum ad Capitolium traducant prætextatum, cui bullam puerilem addunt, & proclamat præco, Sardeis venales: nam Sardinorum fama eſt, Hetruſcos colonos eſſe. Sunt autem Urbs Verii, Hetruriæ.

Hoc noviſſimum, quod geſſit Romulus, bellum fuit. Inde id quod multi, adeoque præter pauca exempla, fecerunt omnes, qui magno, & mirabili fortunæ ſucceſſu ad amplas adſpiraverunt opes, & faſtigium, nec ille declinavit: verum rebus geſtis elatus, animoque inſoleſcens reliquit comitatem illam popularem, quam odioſo commutavit dominatu, atque ex habitu quo ornavit ſe, pupugit cives. Siquidem tunica veſtiebatur purpurea, ac toga prætexta. Reſponſa dabat ex ſolio reclivi. Stipabat eum perpetuo globus juvenum, qui a miniſterii velocitate dicti Celeres fuere. Præce-

χρῆσθαι, πάντες ὁμολογοῦσι· Τὸ δ' ὑπ' ἐνίων λεγόμενον, κομιδῆ μυθῶδές ἐστι, μᾶλλον δὲ ὅλως ἄπιστον, ὅτι μυρίων καὶ τετρακισχιλίων πεσόντων, ὑπὲρ ἡμίσεις ἦσαν οὓς αὐτὸς ἰδίᾳ χειρὶ Ρωμύλος ἔκτεινεν. ὅπου καὶ Μεσσήνιοι κόμπῳ χρήσασθαι δοκοῦσιν, περὶ Ἀριστομένους λέγοντες, ὡς τρὶς ἑκατομφόνια θύσειεν ἀπὸ Λακεδαιμονίων. Γενομένης δὲ τῆς τροπῆς, ἀφεὶς φεύγειν τοὺς περιόντας ὁ Ρωμύλος, ἐπ' αὐτὴν ἐχώρει τὴν πόλιν· οἱ δ' οὐκ ἠνέσχοντο μεγάλης συμφορᾶς γενομένης, ἀλλὰ δεηθέντες ὁμολογίαν ἐποιήσαντο, καὶ φιλίαν ἐς ἔτη ἑκατὸν, χώραν τε πολλὴν προέμενοι τῆς ἑαυτῶν, ἣν Σεπτεμπάγιον καλοῦσιν (ὅπερ ἐστὶν, ἑπταμόριον) καὶ τῶν παρὰ τὸν ποταμὸν ἐκστάντες ἁλοπηγίων, καὶ πεντήκοντα τῶν ἀρίστων ὁμήρους ἐγχειρήσαντες· Ἐθριάμβευσε δὲ καὶ ἀπὸ τούτων εἰδοῖς ὀκτωβρίαις, ἄλλους τε πολλοὺς αἰχμαλώτους ἔχων, καὶ τὸν ἡγεμόνα τῶν Οὐηΐων, ἄνδρα πρεσβύτην, ἀφρόνως δόξαντα, καὶ παρ' ἡλικίαν ἀπείρως τοῖς πράγμασι κεχρῆσθαι· διὸ καὶ νῦν ἔτι θύοντες ἐπινίκια, γέροντα μὲν ἄγουσι δι' ἀγορᾶς ἐς Καπιτώλιον, ἐν περιπορφύρῳ, βοῦλλαν αὐτῷ παιδικὴν ἅψαντες· κηρύττει δὲ ὁ κήρυξ, Σαρδιανοὺς ὠνίους· Τυῤῥηνοὶ γὰρ ἄποικοι Σαρδιανῶν λέγονται· Τυῤῥηνικὴ γὰρ πόλις οἱ Οὐήϊοι.

14. Τοῦτον ἔσχατον πόλεμον ὁ Ρωμύλος ἐπολέμησεν· εἶθ' οἱ πολλοὶ, μᾶλλον δὲ, πλὴν ὀλίγων, πάσχουσι πάντες οἱ μεγάλαις καὶ παραλόγοις ἀρθέντες εὐτυχίαις ἐς δύναμιν καὶ ὄγκον, οὐδ' αὐτὸς διέφυγε παθεῖν, ἀλλ' ἐκτεθαῤῥηκὼς τοῖς πράγμασι, καὶ βαρυτέρῳ φρονήματι χρώμενος, ἐξίστατο τοῦ δημοτικοῦ, καὶ παρήλλαττεν ἐς μοναρχίαν ἐπαχθῆ καὶ λυποῦσαν ἀπὸ τοῦ σχήματος πρῶτον, ᾧ κατεσχημάτιζεν ἑαυτόν. Ἁλουργῆ μὲν γὰρ ἐνεδύετο χιτῶνα, καὶ τήβεννον ἐφόρει περιπόρφυρον· ἐν θρόνῳ δὲ ἀνακλίτῳ καθήμενος ἐχρημάτιζεν· ἦσαν δὲ περὶ αὐτὸν ἀεὶ τῶν νεῶν, οἱ καλούμενοι Κέλερες, ἀπὸ τῆς περὶ τὰς ὑπουργίας ὀξύ-

O

DIO APUD ZONARAM.

tum conformavit, tunicam purpuream, & togam prætextam induere, & rubris calceis uti ſolitus, & in ſolio reclinatus reſpondere. Multoſque juvenes, quos Celeres vocabat ſecundum Romanã linguã, græcè ταχεῖς ſemper juxta ſe habuit. Et lictores ante ſe baculis turbã ſummoventes, & lora gerentes, quibus vincirent homines, juſſi a Rege. Ut autem avo Numitori mortuo, Albanoq. regno ad ipſũ pertinente, Rempublicam ad conciliandos populi animos, libertate donavit, & quotannis Prin-

καὶ παρήλλαττε, καὶ εἰς ἐπαχθῆ μοναρχίαν, καὶ λυποῦσαν ἀπὸ τοῦ σχήματος ἑαυτὸν ἐσχημάτιζεν. Ἁλουργῆ μὲν γὰρ ἐνεδύετο χιτῶνα καὶ τήβεννον ἠμπίσχετο περιπόρφυρον (1), καὶ πεδίλοις ἐκέχρητο ἐρυθροῖς, καὶ ἐν θρόνῳ ἀνακλίτῳ καθήμενος ἐχρημάτιζεν· Ἦσαν δὲ περὶ αὐτὸν ἀεὶ καὶ τῶν νέων συχνοί, οὓς Κέλερας προσηγόρευεν (2), ὃ κατὰ τὴν τῶν Ρωμαίων διάλεκτον, δηλοῖ τοὺς ταχεῖς· καὶ πρόσθεν ἐβάδιζον ἕτεροι βακτηρίαις τὸν ὄχλον ἀπείργοντες, ὑπεζωσμένοι ἱμάντας ὥστε συνδεῖν οὓς κελευσθῶσιν (3). Ἐπεὶ δὲ Νομίτορος τοῦ πάππου αὐτοῦ ἐν Ἄλβῃ τελευτήσαντος,

N O T AE.

[1] C. Vat. τήβεννον ἐφόρει περιπόρφυρον. ut Plutarchus, [2] Cod. Vatic. προσηγόρευον.
[3] C. Vat. κελευσθῶσιν ἄν.

ὀξύτητος· ἐβάδιζον δὲ πρόσθεν ἕτεροι βακτηρίαις ἀνείργοντες τὸν ὄχλον, ὑπεζωσμένοι δὲ ἱμάντας, ὥστε συνδεῖν εὐθὺς οὓς προστάξειε· τὸ δὲ δῆσαι, Λατῖνοι πάλαι μὲν λιγᾶρε, νῦν δὲ ἀλλιγᾶρε καλοῦσιν· ὅθεν οἵ τε ῥαβδοῦχοι, λικτώρεις, αἵ τε ῥάβδοι, βακύλα καλοῦνται διὰ τὸ χρῆσθαι τότε βακτηρίαις. Εἰκὸς δὲ λικτώρεις, ἐντιθεμένου τοῦ Κάππα, νῦν ὀνομάζεσθαι· πρότερον γὰρ λιτώρεις, ἑλληνιστὶ δὲ λειτουργοὺς ὄντας· λήϊτον γὰρ τὸν λαὸν ἔτι νῦν καὶ Ἕλληνες, καὶ λαὸν τὸ πλῆθος ὀνομάζουσιν. Ἐπεὶ δὲ τοῦ πάππου Νομίτορος ἐν Ἄλβῃ τελευτήσαντος, αὐτῷ βασιλεύειν προσῆκον, ἐς μέσον ἔθηκε τὴν πολιτείαν δημαγωγῶν, καὶ κατ' ἐνιαυτὸν ἀπεδείκνυεν ἄρχοντα τοῖς Σαβίνοις· ἐδίδαξε δὲ καὶ τοὺς ἐν Ῥώμῃ δυνατοὺς ἀβασίλευτον ζητεῖν, καὶ αὐτόνομον πολιτείαν, ἀρχομένους ἐν μέρει καὶ ἄρχοντας. Οὐ δὲ γὰρ οἱ καλούμενοι Πατρίκιοι πραγμάτων μετεῖχον, ἀλλ' ὄνομα καὶ σχῆμα περιῆν ἔντιμον αὐτοῖς, ἔθους ἕνεκα μᾶλλον, ἢ γνώμης ἀθροιζομένοις ἐς τὸ βουλευτήριον· εἶτα σιγῇ προστάττοντος, ἠκροῶντο· καὶ τὸ πρότερον, τὸ πεπραγμένον ἐκείνους πυθέσθαι τῶν πολλῶν πλέον ἔχοντες, ἀπηλλάττοντο. Καὶ τἆλλα μὲν ἦν ἐλάττονα, τῆς δὲ γῆς τὴν δορύκτητον αὐτὸς ἐφ' ἑαυτοῦ δασάμενος τοῖς στρατιώταις, καὶ τοὺς ὁμήρους τοῖς Οὐηΐοις ἀποδούς, οὔτε πεισθέντων, οὔτε βουλομένων ἐκείνων, ἔδοξε κομιδῇ τὴν γερουσίαν προπηλακίζειν. Ὅθεν ἐς ὑποψίαν καὶ διαβολὴν ἐνέπεσε, παραλόγως ἀφανισθέντος αὐτοῦ μετ' ὀλίγον χρόνον· ἠφανίσθη δὲ νόναις Ἰουλίαις, ὡς νῦν ὀνομάζουσιν, ὡς δὲ τότε, Κυντιλίαις. Οὐδὲν εἰπεῖν βέβαιον, οὐδὲ ὁμολογούμενον πυθέσθαι περὶ τῆς τελευτῆς ἀπολιπών, ἀλλ' ἢ τὸν χρόνον, ὡς προείρηται. Δρᾶται γὰρ ἔτι νῦν ὅμοια τῷ τότε πάθει πολλά, κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

15. Ῥωμύλου δὲ ἄφνω μεταλλάξαντος, οὔτε μέρος ὤφθη σώματος, οὔτε λείψανον ἐσθῆτος, ἀλλ' οἱ

cedebant alii, qui baculis turbam ſummovebant loris ſuccincti, ut illico vincirent eos, quos ille juberet, unde Lictores dicti: & virgæ, quos geſtabant, Faſces. Potuit fortaſſe vox Lictores, interpoſita nunc litera C dici, quum olim Litores dicerentur, quaſi λειτουργοί, ideſt Miniſtri publici, λήϊτον vocant etiam hodie Græci populum, & λαὸν plebem. At quum avo Albæ defuncto Numitore, licet Regnum ad ipſum pertineret, Remp. in populi gratia juſſiſſet liberam eſſe, ac magiſtratum ſupremum Albanis quotannis crearet: docuit eadem opera Princeps Romanos liberæ, & ſui juris oculos adjicere Reipublicæ, in qua viciſſim imperarent, parerentque. Neque enim adhibebantur ad Remp. gerendam Senatores, ſed nomen modo, & ſpeciem obtinebant honorificam: ac de more potius, quam ſententiæ dicendæ cauſa cogebantur in Senatum: ubi jubenti auſcultabant, neque ulla re alia prælati vulgo, quam quod priores acta audientes, diſcedebant. Ac cætera quidem minus augebant eos. Quum verò captum de hoſtibus agrum militibus diviſit ſolus, Vejentibuſque obſides reddidit, Patribus non probantibus, neque Auctoribus, tum profecto inſigni contumelia viſus eſt ſugillare Senatum. Quamobrem quum non multo poſt raptus ille ex oculis de improviſo eſſet, non caruit Senatus ſuſpicione, & calumnia. Exceſſit rebus humanis nonis Julii, ut nunc appellant, tunc Quintilibus. Nihil dictu certum, & conſtans de obitu ejus, præter tempus, ut modo diximus, relinquens. Eo die multa, hac quoque memoria celebrantur in illius commemorationem caſus.

Romuli, cum ſubito deceſſiſſet, veſtigium nullum corporis comparuit, nec veſtium,

DIO APUD ZONARAM.

σαντος, Ῥωμύλῳ προσηκούσης τῆς βασιλείας αὐτὸς ἐς μέσον ἔθηκε τὴν πολιτείαν δημαγωγῶν, καὶ κατ' ἐνιαυτὸν ἀπεδείκνυεν ἄρχοντα τοῖς Σαβίνοις, ἐδίδαξε τοὺς ἐν Ῥώμῃ δυνατούς, ἀβασίλευτον ζητεῖν, καὶ αὐτόνομον πολιτείαν. Οὐδὲ γὰρ οἱ καλούμενοι Πατρίκιοι πραγμάτων μετεῖχον, ἀλλ' ὄνομα καὶ σχῆμα ἦν αὐτοῖς (1), ἔθους ἕνεκα μᾶλλον, ἢ γνώμης ἀθροιζομένοις, ἐς τὸ βουλευτήριον. Εἶτα Ῥωμύλου προστάττοντος ἠκροῶντο σιγῇ (2), καὶ τὸ πρὸ τῶν ἄλλων τὸ δεδογμένον ἐκείνῳ μαθὼν πλέον ἔχοντες τῶν λοιπῶν, ἀπηλλάττοντο· ὅθεν ἐδόκει τὴν γερουσίαν προπηλακίζειν· διὸ αὐτῇ ὕποπτος ἔδοξε μετ' ὀλίγον ἀφανοῦς γενομένου Ῥωμύλου (3). λέγεται γὰρ ἐκκλησιάζοντος αὐτοῦ περὶ τὸ καλούμενον αἰγὸς ἕλος, τοῦ μὲν ἡλίου τὸ φῶς ἐπιλιπεῖν, νύκτα δὲ καταχεῖν, βροντάς τε δεινὰς συμβῆναι, καὶ πνοὰς ἀνέμων ζάλην κινούσας. Ἐν δὲ τούτῳ, τὸν μὲν ὄχλον φυγεῖν, τοὺς δὲ δυνα-

Principem Sabinis deſignavit; Romani proceres ad cupiditatem popularis liberæ Reipublicæ ſunt incitati. Neque enim Patriciorum ulla erat in rebus gerendis auctoritas, ſed nomen dumtaxat, & habitum Regi accommodabant; eum conſuetudinis potius ergo, quam ſententiæ dicendæ cauſa, in Curiam vocati, Romulum decernentem taciti audirent: nulla re ſuperiores cæteris, niſi quod quæ illa decreviſſet, primi audiebant. Ea re eum dignitatem Senatus imminuere videretur, ac paulò poſt in terris eſſe deſiiſſet, patres ſuſpicione haud caruerunt. Nam eum ad capræ paludem, concionem haberet, fere, obſcurato ſole, nox extitiſſe, cum horrendis tonitribus, & procellis. Interea turbam diffugiſſe, pro-

NOTAE.

(1) Cod. Vatic. ἦν ἐν αὐτοῖς: forte ex ἔντιμον Plutarchi. (2) C. Vat. hoc ordine: Εἶτα σιγῇ Ῥωμύλου προστάττοντος ἠκροῶντο. Ita ibi Plutarchus habet. Cod. Vatic. non habet τῶν λοιπῶν· & μαθὼν legit μαθεῖν. Plutarchus pro eo habet πυθέσθαι. (3) Cod. Vatic. τοῦ Ῥωμύλου.

ſtium. Unde ſuſpicio ſuit aliquorum in templo Vulcani Senatum illi manus attuliſſe, diſſectoque interſecti corpore, partem quamque in ſinu extuliſſe. Aliorum opinio eſt, neque in Vulcani, neque Patribus tantum præſentibus ſuiſſe ablatum, ſed quum extra Urbem Romulus concionem ad Capræ paludem haberet, ſtupendam ſubito coortam, & atrocem tempeſtatem, cælique mira converſione, Solis obſcuratam lucem, noctem ingruiſſe, non placidam, neque quietam, ſed cum vehementibus tonitruis, ventoque, & procella undique incumbente. Ibi multitudinem effuſam ſugiſſe, primores ſe collegiſſe in globum. Poſtquam ex tam turbido dilux rediit, & plebe in concionem revera Rex requiſitus, & deſideratus eſt, non permiſiſſe Principes de eo, ut inquirerent curioſius, ſed ut omnes colerent Romulum juſſiſse, venerarenturque, ut ad ſuperos raptum, qui ex bono Rege volens propitiuſque ipſos ſoſpitaret; vulgus, eo audito, perfuſum gaudio, & bona ſpe, quum pacem precibus popoſciſſet, domum ſe recepiſse. Fuiſse autem nonnullos qui factum in diſquiſitionem vocarent acerbè, & invidioſè, Patreſque percellerent, & infamia aſpergerent, quaſi ridicula illi Populo perſuaderent, quum Regem ipſi ſuſtuliſsent. Ibi virum inter Patres nobiliſſimum, & ſanctiſſimum, Romuloque fidum, ac familiarem ex iis, qui ex Alba cum eo commigraverant Romam progreſſum in forum, Julium Proculum, & tactis ſacris in concione juratum dixiſse, Romulum iter facienti ſibi auguſta ſpecie, & humana majore armis fulgentibus, & coruſcantibus orna-

οἱ μὲν εἴκαζον ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου τοὺς βουλευτὰς ἐπαναστάντας αὐτῷ καὶ διαφθείραντας, νείμαντας τὸ σῶμα καὶ μέρος ἕκαστον ἐνθέμενον ἐς τὸν κόλπον ἐξενεγκεῖν. Ἕτεροι δ' οἴονται μήτε ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου, μήτε μόνων τῶν βουλευτῶν παρόντων γενέσθαι τὸν ἀφανισμὸν, ἀλλὰ τυχεῖν μὲν ἔξω περὶ τὸ καλούμενον, Αἰγὸς, ἢ ζορκὸς ἕλος ἐκκλησίαν ἄγοντα τὸν Ῥωμύλον, ἄφνω δὲ θαυμαστὰ, καὶ κρείττονα λόγου περὶ τὸν ἀέρα πάθη γενέσθαι καὶ μεταβολὰς ἀπίστους. Τοῦ μὲν γὰρ ἡλίου τὸ φῶς ἐπιλιπεῖν, νύκτα δὲ κατασχεῖν, οὐ πραεῖαν, οὐδὲ ἥσυχον, ἀλλὰ βροντάς τε δεινὰς, καὶ πνοὰς ἀνέμων, ζάλην ἐλαυνόντων πανταχόθεν, ἔχουσαν. Ἐν δὲ τούτῳ τὸν μὲν πολὺν ὄχλον σκεδασθέντα, φυγεῖν, τοὺς δὲ δυνατοὺς συστραφῆναι μετ' ἀλλήλων, ἐπεὶ δ' ἔληξεν ἡ ταραχὴ, καὶ τὸ φῶς ἐξέλαμψε, καὶ τῶν πολλῶν ἐς ταὐτὸ πάλιν συνερχομένων, ζήτησις ἦν τοῦ βασιλέως καὶ πόθος, οὐκ ἐᾶν τοὺς δυνατοὺς ἐξετάζειν, οὐδὲ πολυπραγμονεῖν, ἀλλὰ τιμᾶν παρακελεύεσθαι πᾶσι καὶ σέβεσθαι Ῥωμύλον, ὡς ἀνηρπασμένον ἐς θεοὺς, καὶ θεὸν εὐμενῆ γενησόμενον αὐτοῖς ἐκ χρηστοῦ βασιλέως. Τοὺς μὲν οὖν πολλοὺς ταῦτα πυθομένους καὶ χαίροντας ἀπαλλάττεσθαι, μετ' ἐλπίδων ἀγαθῶν προσκυνοῦντας· εἶναι δέ τινας, οἳ τὸ πρᾶγμα πικρῶς καὶ δυσμενῶς ἐξελέγχοντες, ἐτάραττον τοὺς Πατρικίους καὶ διέβαλλον, ὡς ἀβέλτερα τὸν δῆμον ἀναπείθοντας· αὐτοὺς δὲ τοῦ βασιλέως αὐτόχειρας ὄντας. Οὕτως οὖν ταραττομένων, ἄνδρα φασὶ τῶν Πατρικίων γένει πρῶτον, ἤθει τε δοκιμώτατον, αὐτῷ τε Ῥωμύλῳ πιστὸν καὶ συνήθη, τῶν ἀπ' Ἄλβης ἐποίκων, Ἰούλιον Πρόκλον, ἐς ἀγορὰν προσελθόντα, καὶ τῶν ἁγιωτάτων ἔνορκον ἱερῶν ἁψάμενον εἰπεῖν ἐν πᾶσιν, ὡς ὁδὸν αὐτῷ βαδίζοντι Ῥωμύλος ἐξ ἐναντίας προσιὼν φανείη, καλὸς μὲν ὀφθῆ-

DIO APUD ZONARAM.

proceres verò ſe conglobaſſe. Tempeſtate ſedata, populoque rurſus congregato, quæſitum eſſe Romulum; ſed potentes de eo quæri vetuiſſe, atque omnes hortatos eſſe, ut eum ad Deos raptum venerarentur, & colerent, Deum pro bono Rege futurum. Ac vulgus his verbis acquievit, ſpe bona præditum: quidam autem ſuſpectos habuere Patres; & exagitavere, ut qui vulgo inane commentum perſuaderent, cum ipſi Romulum diſcerpſiſſent. Ac ii negotium potentibus faceſſiſſent, niſi Proculus Julius eques & genere & moribus probatiſſimis, ac Romulo fidus, pro concione, jurejurando affirmaſſet, Romulum ſibi auguſtiorem ſolito, & armis ſplendidis atque fulgentibus apparuiſſe: ſeque illum percunctatum eſſe. Quamobrem Senatum in atrocia crimina, civitatem in luctum conjeciſſet? Eum verò reſpondiſſe: Diis ita viſum, ut tantum temporis inter mortales eſſet, atque

δυνατοὺς συστραφῆναι μετ' ἀλλήλων· τῆς δ' ἐν τῷ ἀέρι ταραχῆς λωφησάσης, καὶ αὖθις πολλῶν ὁμοῦ γενομένων, ζητεῖσθαι τὸν βασιλέα, τοὺς δὲ δυνατοὺς οὐκ ἐᾶν ἐξετάζειν περὶ αὐτοῦ, τιμᾶν δὲ παρακεκελεῦσθαι πᾶσι καὶ σέβεσθαι Ῥωμύλον, ὡς ἀνηρπασμένον εἰς θεοὺς, καὶ θεὸν ἐσόμενον σφίσι ἀντὶ χρηστοῦ βασιλέως. Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ πεπεισμένοι τοῖς λόγοις ἀπηλλάττοντο, ἐλπίσι χρησταῖς αἰωρούμενοι· ἔνιοι δ' ἐν ὑπονοίαις τοὺς Πατρικίους πεποίηντο, καὶ ἐτάραττον τὸ ὡς τὸν (1) δῆμον ἀβέλτερα πείθοντας, αὐτοὺς τοῦ βασιλέως γεγονότας αὐτόχειρας. Καὶ πράγματα ἂν παρεῖχον τοῖς δυνατοῖς, εἰ μή τις τῶν ἱππέων, Ἰούλιος Πρόκλος, γένει τε δοκιμώτατος, καὶ ἤθει χρηστὸς, καὶ Ῥωμύλῳ πιστὸς, εἰς ἀγορὰν ἐλθὼν, ἐνώμοτος εἶπεν, ὡς ὀφθείη Ῥωμύλος αὐτῷ καλὸς καὶ μέγας, ὡς οὔποτε πρόσθεν, καὶ ὅπλοις λαμπροῖς κεκοσμημένος, καὶ φλέγουσι. Καὶ ὡς αὐτὸς μὲν πύθοιτο, Τί δὴ παθὼν, ὦ βασιλεῦ, ἡμᾶς μὲν ἐν αἰτίαις πεποίηκας πονηραῖς, πᾶσαν δὲ τὴν πόλιν ἐν πένθει προλέλοιπας; ἐκεῖνος δὲ πρὸς αὐτὸν ἀμείψαιτο· θεοῖς

N O T AE.

(1) ὡς τὸν Cod. Vat. non habet ὡς.

ὀφθῆναι, καὶ μέγας ὡς οὔποτε πρόσθεν, ὅπλοις δὲ λαμπροῖς καὶ φλέγουσι κεκοσμημένος· Αὐτὸς μὲν οὖν ἐκπλαγεὶς πρὸς τὴν ὄψιν, Ὦ βασιλεῦ, φάναι, τί δὴ παθὼν, ἢ τί διανοηθεὶς, ἡμᾶς μὲν αἰτίαις ἀδίκοις καὶ πονηραῖς, πᾶσαν δὲ τὴν πόλιν ὀρφανὴν ἐν μυρίῳ πένθει προλέλοιπας; ἐκεῖνον δὲ ἀποκρίνασθαι, Θεοῖς ἔδοξε, ὦ Πρόκλος, τοσοῦτον ἡμᾶς γενέσθαι μετ' ἀνθρώπων χρόνον ἐκεῖθεν ὄντας, καὶ πόλιν ἐπ' ἀρχῇ καὶ δόξῃ μεγίστῃ κτίσαντας, αὖθις οἰκεῖν οὐρανόν. Ἀλλὰ χαῖρε, καὶ φράζε Ῥωμαίοις, ὅτι σωφροσύνην μετ' ἀνδρείας ἀσκοῦντες, ἐπὶ πλεῖστον ἀνθρωπίνης ἀφίξονται δυνάμεως. ἐγὼ δ' ὑμῖν εὐμενὴς ἔσομαι δαίμων Κυρῖνος. Ταῦτα πιστὰ μὲν εἶναι τοῖς Ῥωμαίοις ἐδόκει, διά τε τὸν τρόπον λέγοντος, καὶ τὸν ὅρκον. οὐ ἀλλὰ καὶ δαιμόνιόν τι συνεφάψασθαι πάθος ὅμοιον ἐνθουσιασμῷ· μηδένα γὰρ ἀντιπεῖν, ἀλλὰ πᾶσαν ὑπόνοιαν, καὶ διαβολὴν ἀφέντας, εὔχεσθαι Κυρίνῳ, καὶ θεοκλυτεῖν ἐκεῖνον. Τὴν δὲ γενομένην ἐπωνυμίαν τῷ Ῥωμύλῳ τὸν Κυρῖνον, οἱ μὲν Ἐνυάλιον προσαγορεύουσιν, οἱ δ' ὅτι καὶ τοὺς πολίτας, Κυρίτας ὠνόμαζον· οἱ δὲ τὴν αἰχμὴν, ἢ τὸ δόρυ τοὺς παλαιοὺς, Κυρῖνον ὀνομάζειν καὶ Κυρίτιδος, Ἥρας ἄγαλμα καλεῖν ἐπ' αἰχμῆς ἱδρύμενον. Ἐν δὲ τῇ Ῥηγίᾳ δόρυ καθιδρυμένον, Ἄρεα προσαγορεύειν, καὶ δόρατι τοὺς ἐν πολέμοις ἀριστεύοντας γεραίρειν. Ὡς οὖν Ἀρήϊόν τινα τὸν Ῥωμύλον ἢ αἰχμητὴν θεὸν, ὀνομασθῆναι Κυρῖνον. Ἱερὸν μὲν οὖν αὐτοῦ ἐστι κατεσκευασμένον ἐν τῷ λόφῳ τῷ Κυρίνῳ προσαγορευομένῳ δι' ἐκεῖνον· ἡ δ' ἡμέρα ᾗ μετήλλαξεν, ὄχλου φυγὴ καλεῖται, καὶ νῶναι Καπρατῖναι, διὰ τὸ θύειν ἐς τὸ τῆς αἰγὸς ἕλος ἐκ πόλεως κατιόντας. Τὴν γὰρ αἶγα, κάπραν ὀνομάζουσιν· ἐξιόντες δὲ πρὸς τὴν θυσίαν, πολλὰ τῶν ἐπιχωρίων ὀνομάτων φθέγγονται μετὰ βοῆς, οἷον Μαρκέλλου, καὶ Γαΐου· μιμούμενοι τὴν τότε τροπὴν, καὶ ἀνάκλησιν ἀλλήλων, μετὰ δέους καὶ ταραχῆς. Λέγεται δὲ Ῥωμύλος τέσσαρα μὲν ἔτη καὶ πεντήκοντα γεγονὼς, ὄγδοον δὲ βασιλεύων ἐκεῖνο καὶ τριακοστὸν, ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθῆναι. Ἃ μὲν οὖν ἄξια μνήμης πυθέσθαι περὶ Ῥωμύλου, συμβέβηκεν ἡμῖν, ταῦτ' ἐστι.

Και

natum, obvium ſe dediſse, ad aſpectum ſe ejus horrore perfuſum, dixiſse: Quo noſtro merito Rex, quave de cauſa injuſtis nos, & gravibus calumniis ſubjeciſti, totamque Civitatem in immenſo deſtituiſti luctu? Reſpondiſse illum: Diis viſum eſt, Procule, poſtquam tamdiu inter mortales viximus, atque Urbem ad ſummam ſpem condidimus imperii, & gloriæ; ut inter cæleſtes ex quibus eramus, reciperemur. Vale itaque, & nuntia Romanis, ut temperantiam, & rem militarem colant, iis artibus futuram caput Orbis Romam. Ego vobis propitius Deus adero Quirinus. Hæc nuntianti propter vitæ innocentiam, & jusjurandum fides fuit. At enim ſimul divinum quemdam quaſi furorem animos vulgi ferunt corripuiſse, neminem negaſſe, ſed ſuſpicione depoſita, omni, & calumniis, pacem Quirini precibus expoſciſſe, Deumque eum conſalutaviſſe. At Quirinũ dictum Romulum quidam quaſi Martem putant: alii quod Cives Romani etiam Quirites dicerentur: alii a Quiri, ita ſpiculũ, vel haſtam veteres vocaſse: & Quiritidis Junonis ſignũ ſpiculo impoſitũ, atque in Regiam collocatam haſtam, Martem appellaſſe: eoſque qui bello ſtrenuam operam navaſſent, donari ſolitos haſta. Ergo quaſi Martialem Romulum, aut haſtatum Deum nomen inveniſſe Quirini. Ædes ei in colle conſecrata, quem ab illo nominant Quirinalem. Dies quo vita exceſſit, Plebis fuga vocatur, & nonæ Capratinæ: quod ſacra extra Urbem ad Capræ paludem faciant. Quum ad ſacrificium pergunt nomina multa Patria proclamant, ut Marcum, Cneum, Cajum: referentes quemadmodum fugerent, & ſe mutuo appellarent in metu illo, & tumultu. Romulum fama eſt quatuor & quinquaginta annos natum, Regni illius trigeſimo & octavo inter homines non ultra viſum. Et hæc quidem de Romulo nobis ad memoriam inſignia oblata ſunt.

Q.

DIO APUD ZONARAM.

Θεοῖς ἔδοξεν, ὦ Πρόκλε, τοσοῦτον χρόνον ἡμᾶς γενέσθαι μετ' ἀνθρώπων (1), αὖθις δὲ οὐρανὸν οἰκεῖν ἐκεῖθεν ἐνθάς· ἀλλὰ χαῖρε καὶ φράζε Ῥωμαίοις, ὅτι σωφροσύνην καὶ ἀνδρείαν ἀσκοῦντες ἐπὶ πλεῖστον δυνάμεως ἀνθρωπίνης ἀφίξονται· ἐγὼ δὲ ὑμῖν εὐμενὴς ἔσομαι Κυρῖνος. Ταῦτα διά τε τὸν ὅρκον (2) τοῦ λέγοντος, καὶ τὸν τρόπον, πιστὰ Ῥωμαίοις ἔδοξε τοσοῦτον, ὡς μὴ τινα ἀντιπεῖν· πάσης δ' ἀφεμένους ὑποψίας τε καὶ διαβολῆς, εὔχεσθαι Κυρίνῳ, καὶ θεοκλυτεῖν. Ταύτην δὲ τὴν ἐπωνυμίαν φασὶ τῷ Ῥωμύλῳ γενέσθαι, ἢ ὅτι τοὺς πολίτας, Κυρίτας ὠνόμαζον, ἢ ὅτι τὴν αἰχμὴν, ἢ τὸ δόρυ, Κυρῖνον ἐκάλουν οἱ παλαιοί. Λέγεται δὲ τέσσαρα μὲν ἔτη καὶ πεντήκοντα βιῶναι, ὄγδοον δ' ἐπὶ τριακοστῷ βασιλεύων ἐνιαυτὸν ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθῆναι.

que in cælum, unde veniſſet, reverterunt. Abiret ac nunciaret Romanis, ſi modeſtiam & rem militarem colerent, ad ſummum humanæ potentiæ faſtigium aſcenſuros: ſe verò eis propitium fore Quirinum. Hæc dicenti, tum ob jusjurandum, tum ob auctoritatem viri, tanta fides fuit, ut nemo refragaretur: omnique ſuſpicione, & calumnia amota, Quirino vota facerent, numine ejus invocato. Hoc autem cognomentum Romulo factum traditur, vel ob ejus cives, qui Quirites appellabantur, vel ab haſta, quem veteres Quirim vocarunt. Quirinus igitur Deus appellatus eſt, ut bellicoſus & haſtatus. Fertur annos vixiſſe 54. & anno regni 38. e conſpectu hominum ſublatus eſſe.

NOTÆ.

(1) Cod. Vatic. hæc iſto ordine legit: τοσοῦτον ἡμᾶς μετ' ἀνθρώπων γενέσθαι χρόνον.

(2) Cod. Vatic. mutat: ubi enim eſt ὅρκον, habet τρόπον, & vice verſa, ut Plutarchus.

Digitized by Google

Q. CASSII DIONIS
COCCEJANI

ROMANÆ HISTORIÆ

LIBER TERTIUS.

HÆC AUTEM INSUNT IN LIBRO TERTIO

DIONIS ROMANÆ HISTORIÆ.

1. Ut Interreges poſt Romulum, anno Romanis præſunt.
2. Ut Numas Regnum ſuſcipit.
3. Ejus Deorum cultus, & ſapientia, & mores.
4. Romuli Celeres abrogantur.
5. Ut Numas ad pacifica Romanos efformavit.
6. Ejus figmentum de Egeria Dea & Muſis.
7. Ut ſacra docens, inſtituit Pontifices, & Sacerdotes, & Veſtales.

TEMPORIS SPATIUM ANN. SEPTEM,
In quibus, regnaverunt Interreges, & Numas,

UT Romulus ex humanis oculis eſt dilapſus, mox alius de creando Rege motus, & fluctus, non dum ſatis coalitis inter peregrinos, & Romanos veteres animis, verſavit civitatem. Nam Populus inter ſe graviter adhuc æſtuabat: & Patres invicem ſuſpecti diffidebant. Eſſe igitur Regem omnibus placebat; ſed certabatur, contendebaturque non de viro tantum, ſed & utra gens principem daret. Neque enim hi, qui Urbem cum Romulo condiderant, in animum inducebant concedere, ut recepti in Civitatem, & agrum Sabini imperare molirentur receptoribus. Contra Sabinorum plena æquitatis

Κυ. ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ
ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ Γ.

ΤΑ ΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩ ΒΙΒΛΙΩ Γ

ΤΗΣ ΔΙΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

α'. Πῶς οἱ Μεσοβασιλεῖς μετὰ τὸν Ῥωμύλον, ἐνιαυτὸν χρηματίζουσι τοῖς Ῥωμαίοις.
β'. Ὡς Νουμᾶς παραλαμβάνει τὴν ἀρχήν.
γ'. Ἡ αὐτοῦ θεραπεία θεῶν, ἡ σοφία, καὶ τὰ ἤθη.
δ'. Οἱ τοῦ Ῥωμύλου Κέλερες διαλύονται.
ε'. Ὡς πρὸς τὰ εἰρηνικὰ μετεκόσμησε τοὺς Ῥωμαίους.
ς'. Δρᾶμα αὐτοῦ περὶ τῆς Ἠγερίας καὶ τῶν Μουσῶν.
ζ'. Ὡς ἱερὰ διδάξας καθίστατο τοὺς Ποντίφικας, καὶ ἱερεῖς καὶ τὰς Ἑστιάδας.

ΧΡΟΝΟΥ ΠΛΗΘΟΣ ΕΤΗ Η,
Ἐν οἷς ἐβασίλευσαν οἱ Μεσοβασιλεῖς, καὶ ὁ Νουμᾶς.

1 Ρωμύλου δὲ ἀφανισθέντος, ἑτέρα ταραχὴ, καὶ στάσις κατελάμβανε τὴν πόλιν, ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος ἀποδειχθήσεσθαι βασιλέως, οὔπω τῶν ἐπηλύδων κομιδῇ τοῖς πρώτοις συγκεκραμένων πολίταις, ἀλλ' ἔτι τοῦ τε δήμου πολλὰ κυμαίνοντος ἐν ἑαυτῷ, καὶ τῶν Πατρικίων ἐν ὑποψίαις ἐκ τοῦ διαφόρου πρὸς ἀλλήλους ὄντων· οὐ μὴν ἀλλὰ βασιλεύεσθαι μὲν ἐδόκει πᾶσιν, ἤριζόν τε καὶ διέστησαν οὐχ ὑπὲρ ἀνδρὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ γένους, ὁπότερον παρέξει τὸν ἡγεμόνα. Καὶ γὰρ οἱ μετὰ Ῥωμύλου πρῶτοι συνοικήσαντες τὴν πόλιν, οὐκ ἀνεκτὸν ἐποιοῦντο πόλεως, καὶ χώρας τοὺς Σαβίνους μεταλαβόντας, ἄρχειν βιάζεσθαι τῶν ἐπὶ ταῦτα δεξαμένων· καὶ τοῖς Σαβίνοις ἦν τις εὐγνώμων λόγος.

DIO APUD ZONARAM.

Cum hæc Romulo accidiſſent, Regem volebant omnes, ſed Romanorum animos certamen & ſeditio verſabat; non de viro tantum, qui principatu potiretur, ſed etiam de gente, utra principem præberet. Nam & Romanis, primis Urbis cum Romulo conditoribus; non ferendum videbatur, ut Sabini in civitatem aſciti, regnum ſibi in eos, a quibus recepti eſſent, per eum vendicarent. Et Sabinis, ex altera parte, contendentibus, quia Tatio mortuo Romulum regnare paſſi eſſent, ſui corporis Regem creandum eſſe. Factionibus inter ſeſe ita certantibus, cum civitas ſine imperio, exercitus ſine duce eſſet; Patricii numero centum & quinquaginta conſtituerunt, ut quilibet, regiis inſignibus ornatus, & Diis immo-

(1) Τούτων δὲ περὶ τὸν Ῥωμύλον συμβεβηκότων, βασιλεύεσθαι μὲν ἐδόκει πᾶσιν· ἔρις δέ τις καὶ στάσις ἐφύετο τοῖς ἐν Ῥώμῃ, οὐχ ὑπὲρ ἀνδρὸς μόνον ἡγεμονεύσοντος, ἀλλὰ καὶ ὁπότερον τῶν γενῶν παρέξει τὸν ἄρξοντα. Τοῖς τε γὰρ μετὰ Ῥωμύλου πρώτοις συνοικίσασι τὴν πόλιν, οὐκ ἀνεκτὸν ἐδόκει παρ' αὐτῶν προσληφθέντας τοὺς Σαβίνους εἰς πολιτείαν ἄρχειν τῶν δεξαμένων βιάζεσθαι. Οἱ Σαβῖνοι δὲ ἑτέρωθεν, ἐπὶ τοῦ Τατίου θανόντος μόνον ἐάσαντες τὸν Ῥωμύλον ἄρχειν, ἐξ αὐτῶν ἠξίουν αἱρεθῆναι τὸν ἄρχοντα. Ἤριζον μὲν οὖν οὕτω τὰ μέρη ἑκάτερα. Μετεώρου δὲ ἔτι τούτοις ὄντος τοῦ πολιτεύματος, οἱ Πατρίκιοι πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ὄντες ἔταξαν, ἕκαστον ἐν μέρει, τοῖς βασιλικοῖς παρασήμοις κοσμούμενον, θύειν τε τοῖς θεοῖς καὶ χρηματίζειν, ἓξ μὲν τῆς νυκτὸς ὥρας, ἓξ

γος, ἐπεὶ Τατίου τοῦ βασιλέως αὐτῶν ἀποθανόντος οὐκ ἐστασίασαν πρὸς Ῥωμύλον, ἀλλ' εἴασαν ἄρχειν μόνον, αὖθις ἀξιούντων τὸν ἄρχοντα γενέσθαι παρ' αὐτῶν. Οὔτε γὰρ ἐκ ταπεινοτέρων κρείττοσι προσγενέσθαι καὶ προγενόμενος, πλήθει τε ῥῶσαι καὶ προαγαγεῖν ἐς ἀξίωμα πόλεως ἐκείνους μεθ' ἑαυτῶν. Ὑπὲρ μὲν οὖν τούτων ἐστασίαζον· ὅπως δὲ μὴ σύγχυσιν ἐκ τῆς ἀναρχίας ἡ στάσις ἀπεργάσηται μετεώρου τοῦ πολιτεύματος ὄντος, ἔταξαν οἱ Πατρίκιοι πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ὄντων αὐτῶν, ἐν μέρει ἕκαστον τοῖς βασιλικοῖς παρασήμοις κοσμούμενον θύειν τε τοῖς θεοῖς τὰ νενομισμένα καὶ χρηματίζειν, ἓξ μὲν ὥρας τῆς νυκτὸς, ἓξ δὲ τῆς ἡμέρας Κυρίνῳ. Καὶ γὰρ ἡ διανομὴ τῶν καιρῶν ἑκατέρου πρὸς ἰσότητα ἱκανῶς ἔχειν ἐδόκει τοῖς ἄρχουσι, καὶ πρὸς τὸν δῆμον ἡ μεταβολὴ τῆς ἐξουσίας ἀφαιρεῖν τὸν φθόνον, ὁρῶντα τῆς αὐτῆς ἡμέρας καὶ νυκτὸς τὸν αὐτὸν ἰδιώτην ἐκ βασιλέως γενόμενον. Τὸ δὲ σχῆμα τοῦτο τῆς ἀρχῆς, Μεσοβασιλείαν Ῥωμαῖοι καλοῦσιν· ἀλλὰ καίπερ οὕτως πολιτικῶς καὶ ἀνεπαχθῶς ἀφηγεῖσθαι δοκοῦντες, ὑπονοίαις καὶ θορύβοις περιέπιπτον, ὡς μεθιστάντες εἰς ὀλιγαρχίαν τὰ πράγματα, καὶ διαπαιδαγωγοῦντες ἐν σφίσιν αὐτοῖς τὴν πολιτείαν, βασιλεύεσθαι δὲ οὐκ ἐθέλοιεν. Ἐκ τοσούτου συνέβησαν ἀμφότεραι πρὸς ἀλλήλας αἱ στάσεις, ὥστε τὴν ἑτέραν ἐκ τῆς ἑτέρας ἀποδεῖξαι βασιλέα. Μάλιστα γὰρ ἂν οὕτως ἔν τε τῷ παρόντι παύσασθαι τὴν φιλονεικίαν, καὶ τὸν ἀποδειχθέντα πρὸς ἀμφοτέρους ἴσον γενέσθαι, τοὺς μὲν ὡς ἑλομένους ἀγαπῶντα, τοῖς δὲ εὔνουν ὄντα διὰ συγγένειαν. Ἐπιτρεψάντων δὲ προτέροις τοῖς Ῥωμαίοις τῶν Σαβίνων τὴν αἵρεσιν, ἔδοξε μᾶλλον ἑλέσθαι Σαβῖνον αὐτοὺς ἀποδείξαντας, ἢ παρασχεῖν Ῥωμαῖον ἐκείνων ἑλομένων. Καὶ βουλευσάμενοι καθ' ἑαυτοὺς ἀποδεικνῦσιν ἐκ Σαβίνων Νουμᾶν Πομπίλιον, ἄνδρα τῶν ἐς Ῥώμην ἀπῳκισμένων οὐ γενόμενον, γνώριμον δ' οὕτω δι' ἀρετὴν ὄντα πᾶσιν, ὥστε τῶν ἑλομένων, προθυμότερον ὀνο-

tatis erat ratio: quia extincto Rege ſuo Tatio non inſurrexiſſent adverſus Romulum, ſed regnare unum permiſiſſent; nunc viciſſim Regem ex corpore ſuo poſtulabant creari. Nam nec humiliores ſe præſtantioribus Romanis conjunxiſſe, & hac conglutinatione vires addidiſſe ex frequentia ſua, corpuſque illorum cum ſuo conjunctum ad dignationem Civitatis provexiſſe. Atque hoc ſemen erat ſeditionis. Ne autem ſuſpenſa ſine imperio Repub. diſcordia omnia miſceret comparant inter ſe centum quinquaginta Patres, ut loco Quirini ſinguli viciſſim cum inſignibus imperii ſolemnia ſacra obirent, & jus dicerent ſenis horis nocturnis, & ſenis diurnis. Hæc temporis utriſque diſtributio, & ad æqualitatem recte comparata Magiſtratibus videbatur, & viciſſitudo ſummi imperii, ne id in oculos plebis incurreret, efficere: quum eundem conſpicerent, eodem die, & nocte privata ex Rege factum. Forma ea imperii apud Romanos Interregnum appellata. Quamquam autem eos apparet ita populariter, & moderate præeſſe, non potuerunt tamen obtrectationem, & murmur populi vitare, tanquam ſummam rerum ad parvorum arbitrium trahentes, & Rempub. ad nutum ſuum convertentes, Regem nollent. Convenit inde inter utramque factionem, ut altera Regem ex alterius corpore legeret. Ita poſſe exiſtimarunt potiſſimum tolli præſens certamen, eumque qui creatus eſſet, fore æquabilem utriſque, quod iis, qui ipſum creaſſent, eſſet ob beneficium devinctus, & illis faveret ob neceſſitudinem. Quum permitterent veteribus Romanis Sabini lectionem, maluerunt ipſi Regnum Sabino deferre, quam accipere Regem ex illorum ſuffragiis Romanorum. Ita re inter ſe deliberata ex Sabinis creant Numam Pompilium virum, qui Romam non commigraverat: verum adeo erat inclyta apud omnes illius vir-

DIO APUD ZONARAM.

ἓξ δὲ τῆς ἡμέρας. Ἡ γὰρ διανομὴ τῶν καιρῶν κατὰ τὸ ἴσον ἑκατέρου, καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας καλῶς ἔχειν ἐδόκει καὶ πρὸς τοὺς ἀρχομένους αὐτοῖς. Ἀφῄρει γὰρ τὸν φθόνον ἡ τάχιστα τῆς ἐξουσίας ἀπόθεσις, ὁρώντων τῶν ἀρχομένων τῆς αὐτῆς ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς τὸν αὐτὸν ἰδιώτην ἐκ βασιλέως γενόμενον. Οἶδα μὲν οὖν καὶ ἕτερά τινα περὶ τῆς τοιαύτης εἰρημένα ἀρχῆς, ἣ Μεσοβασιλεία τοῖς Ῥωμαίοις ὠνόμαστο, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐξ ὑπονοίας ἐγένετο θόρυβος, ὑποπτευομένων Πατρικίων εἰς ὀλιγαρχίαν τὴν πολιτείαν περιϊστᾶν, καὶ μὴ βούλεσθαι βασιλεύεσθαι, ὡς δὲ τοῦτο κατεστασίαζον. Ὁμονοησάντων δὲ πάντων αἱρε-

immolaret, & jura diceret, ſenis horis noctu, & totidem interdiu. Hæc enim temporum diſtributio, propter æquabilitatem, & ipſis magiſtratibus & populo commoda videbatur, & celerrimus magiſtratu abitus, invidiæ minimum habebat, cum ſubditi eundem eadem die, eademque nocte, & regem & privatum cerneret. Haud nos præterit, de hac imperii forma, quæ Interregnum dicitur, alia quoque jactata eſſe; ego verò ea ſum ſecutus, quæ mihi probabiliora videbantur. Fremere tamen nihilominus plebs, multiplicatam ſervitutem, multos pro uno domino factos,

virtus, ut audito ejus nomine, majore plauſu cum Sabini, quam illi, qui detulerant, Regnum acciperenr. Ubi renunciaverunt in concione, quam dixiſſent Regem, primores utriſq. factionis ad eum oratum, ut ad Regnū veniret, pariter mittunt.

Curibus Numa celebri Sabinorum Urbe habitabat, (a quibus Quirites ſe Romani, una cum receptis Sabinis nominavere). Filius fuit Pomponii illuſtris viri ex quatuor fratribus minimus, (divino quodam caſu) eadem genitus die, qua Romulus condiderat Romam, ea eſt undecimo Calendas Majas. Hic temperatum ſua ſponte ad omnem virtutem animum magis etiam doctrina, tolerantia, & ſapientiæ ſtudio excoluerat. Quarum præſidio artium non modo motus animi illos infames, verum etiam honoratam apud barbaros violentiam, & fraudulentiam extirpaverat: eam demum veram fortitudinem exiſtimans, qui cupiditatibus animi ſui imponeret rationis frænos. Ita dum ſimul omnem luxum domo, & delicias exegit, omnibus civibus, & peregrinis integrum ſe in judicando, & conſilio dando præbet, otium ſuum non in luſtris, & quæſtibus ponit; ſed in religione Deorum immortalium, & in contemplanda per rationem eorum natura, & poteſtate: ingenti nomine fuit, & gloria, ut ille, quem conſortem Regni habebat Romulus, Tatius, unicam filiam ei Tatiam nuptum daret. Nec tamen hæ nuptiæ ei tantos ſpiritus fecerunt, ut ad ſocerum migraret, ſed ibidem commoratus in Sabinis eſt tuens Patrem: ſimulque Tatia viri privati otium honoribus, & ſplendoribus, quibus potuit per parentem frui Romæ prætulit. Cæterum hanc ferunt poſt quam in Numæ matrimonio tredecim annos fuiſſet, deceſſiſſe. Hinc

ὀνομασθέντος αὐτοῦ δέξασθαι τοὺς Σαβίνους. Φράσαντες οὖν τῷ δήμῳ τὰ δεδογμένα, πρέσβεις ἐκπέμπουσι πρὸς τὸν ἄνδρα κοινῇ τοὺς πρωτεύοντας ἀπ' ἀμφοτέρων, ἥκειν δεησομένους, καὶ παραλαβεῖν τὴν βασιλείαν.

2. Ἦν δὲ, πόλεως μὲν ὁ Νουμᾶς ἐπιφανοῦς ἐκ Σαβίνοις τῶν Κυριτῶν (ἀφ' ἧς Κυρίτας Ρωμαῖος πρὸς σφᾶς αὐτοὺς ἅμα τοῖς ἀνακηρυχθεῖσι Σαβίνοις προσηγόρευσαν) υἱὸς δὲ Πομπωνίου ἀνδρὸς εὐδοκίμου, τεσσάρων ἀδελφῶν νεώτατος ἡμέρᾳ δὲ γεγονὼς (κατὰ δή τινα θείαν τύχην) ἐν ᾗ τὴν Ρώμην ἔκτισαν οἱ περὶ Ρωμύλον· αὕτη δέ ἐστι πρὸ δεκαμιᾶς καλανδῶν Μαΐων· φύσει δὲ πρὸς φᾶσιν ἀρετὴν εὖ κεκραμένος τὸ ἦθος. Ἐπὶ μᾶλλον αὐτὸν ἐξημέρωσε διὰ παιδείας καὶ κακοπαθείας, καὶ φιλοσοφίας, οὐ μόνον λοιδορούμενα πάθη τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐδοκιμοῦσαν ἐν τοῖς βαρβάροις βίαν καὶ πλεονεξίαν ἐκποδὼν ποιησάμενος, ἀνδρείαν δὲ ἀληθῆ, τὴν ὑπὸ λόγου τῶν ἐπιθυμιῶν ἐν αὑτῷ κατείρξιν ἡγούμενος. Ἐκ δὲ τούτου πᾶσαν οἴκοθεν ἅμα τρυφὴν καὶ πολυτέλειαν ἐξελαύνων, παντὶ δὲ πολίτῃ καὶ ξένῳ χρῆσθαι παρέχων ἑαυτὸν ἄμεμπτον δικαστὴν καὶ σύμβουλον, αὐτὸς δὲ ἑαυτῷ σχολάζοντι χρώμενος, οὐδὲ πρὸς ἡδυπαθείας καὶ πορισμούς, ἀλλὰ θεραπείαν θεῶν, καὶ θεωρίαν διὰ λόγου φύσεώς τε αὐτῶν καὶ δυνάμεως ὄνομα μέγα καὶ δόξαν εἶχεν, ὥστε καὶ Τάτιον τὸν ἐν Ρώμῃ συμβασιλεύσαντα Ρωμύλῳ, μιᾶς αὐτῷ θυγατρὸς οὔσης Τατίας, ποιήσασθαι γαμβρὸν ἐκεῖνον. Οὐ μὴν ἐπήρθη γε τῷ γάμῳ μετοικίσασθαι πρὸς τὸν πενθερόν, ἀλλ' αὐτοῦ περιέπων πατέρα γηραιὸν ἐν Σαβίνοις, ἐπέμενεν, ἅμα καὶ τῆς Τατίας ἑλομένης τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἰδιώτου ὄντος ἡσυχίαν, πρὸ τῆς ἐν Ρώμῃ διὰ τὸν πατέρα τιμῆς καὶ δόξης· Αὕτη μὲν οὖν λέγεται τρίτῳ καὶ δεκάτῳ μετὰ τὸν γάμον ἔτει τελευτῆσαι· ὁ δὲ Νουμᾶς ἐκλιπὼν τὰς ἐν ἄστει διατριβάς, ἀγραυλεῖν τὰ πολλὰ καὶ πλανᾶσθαι μόνος ἤθελεν, ἐν ἄλσεσι θεῶν, καὶ λειμῶσιν

DIO APUD ZONARAM.

factos. Sed tumultu ſedato, cum omnes Regem creandum eſſe conſenſiſſent, ac Sabini ejus eligendi poteſtatem Romanis detuliſſent: Numam Pompilium, cujus inclyta virtus apud omnes erat, electum per legatos arceſſiverunt. Nec enim Romæ habitabat, ſed in Sabinis, in Quiritum urbe habitans, patre natus Pomponio probato viro, omni genere virtutis, & natura, & diſciplina excultus: unde tantum nomen & gloriam conſecutus fuit, ut Tatius Romuli regis collega, Tatiam ei filiam unicam deſponderet: quæ cum ei annos tredecim nupta fuiſſet, vitam cum morte commutavit. Numa vero relicta urbana vita, ruri plerumque in pratis & ſaltibus degere

αἱρεθῆναι τὸν βασιλεύοντα οἱ Σαβῖνοι τοῖς Ρωμαίοις προτέροις τὴν αἵρεσιν ἔδωσαν· οἱ δ' ἐκ Σαβίνων εἵλοντο Νουμᾶν Πομπίλιον, ἄνδρα γνώριμον ὄντα πᾶσι δι' ἀρετήν. Στέλλονται τοίνυν πρὸς ἐκεῖνον ἐκ Ρώμης πρέσβεις. οὐ γὰρ ἐν τῇ Ρώμῃ μετῴκιστο, ἀλλ' ἐν Σαβίνοις ἦν, καὶ πόλιν ᾤκει τὴν Κυριτῶν, πατρὸς ὢν Πομπωνίου ἀνδρὸς παιδείᾳ ἐξησκημένος· ὅθεν καὶ ὄνομα μέγα καὶ δόξαν εἶχεν, καὶ Τάτιον, τὸν τῷ Ρωμύλῳ συμβασιλεύσαντα, καὶ ἐπ' αὐτὸν ἐπὶ Τατίᾳ θέσθαι τῇ θυγατρί, ἣν μίαν ἐκεῖνος ἐγείνατο· ἣ δέκα καὶ τρισὶν ἐνιαυτοῖς τῷ Νουμᾷ συνοικήσασα, μετήλλαξε τὴν ζωήν. Ὁ δὲ Νουμᾶς ἐκλιπὼν τὰς ἐν ἄστει διατριβάς, ἀγραυλεῖν τὰ πολλά, καὶ διατρίβειν ἤθελεν, ἐν λειμῶσι καὶ ἄλσεσιν· Ἦν οὖν

DIO APUD CONSTANTINUM AUGUSTUM PORPHYROGENITUM.

Quem (Numam) Sabinorum peritiſſimi, eadem, tradunt, ortum fuiſſe die, ac qua condita Roma fuit.

Φασὶ δ' αὐτὸν (Νουμᾶν) οἱ τὰ σαφέστατα Σαβίνων εἰδότες, ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἐν ᾗ Ρώμη ἐκτίσθη γεγεννῆσθαι.

μῶσιν ἱεροῖς, ϗ τόποις ἐρήμοις ποιούμενος τὴν δίαιταν, ὅθεν οὐχ ἥκιστα τὴν ὁ περὶ τῆς Θεᾶς ἔλαβε λόγος, ὡς ἄρα Νουμᾶς ἐκεῖνος οὐκ ἀηδημονίᾳ τινὶ, ψυχῆς καὶ πλάνῃ τὸν μετὰ ἀνθρώπων ἀπολέλοιπε βίον, ἀλλὰ σεμνοτέρας γεγευμένος ὁμιλίας καὶ γάμων Θείων ἠξιωμένος, Ἠγερίᾳ δαίμονι συνὼν ἐρώσῃ ϗ συνδιαιτώμενος, εὐδαίμων ἀνὴρ, καὶ τὰ Θεῖα πεπνυμένος γέγονεν. Ὅτι μὲν οὖν ταῦτα πολλοῖς τῶν πάνυ παλαιῶν μύθων ἔοικεν, οὓς οἱ Φρύγες τε περὶ Ἄττεω, καὶ Βιθυνοὶ περὶ Ἡροδότου, ϗ περὶ Ἐνδυμίωνος Ἀρκάδες, ἄλλων τε πολλῶν εὐδαιμόνων δή τινων καὶ Θεοφιλῶν γενέσθαι δοκούντων, παραλαβόντες ἠγάπησαν, οὐκ ἄδηλόν ἐστι. Καί που λόγος ἔχει τὸν Θεὸν οὐ Φίλιππον, οὐδὲ φίλορνιν, ἀλλὰ φιλάνθρωπον ὄντα, τοῖς διαφερόντως ἀγαθοῖς ἐθέλειν συνεῖναι, καὶ μὴ δυσχεραίνειν, μηδὲ ἀτιμάζειν ἀνδρὸς Θείου ϗ σώφρονος ὁμιλίαν. ὡς δὲ καὶ σώματος ἀνθρωπίνου καὶ ὥρας ἐστί τις Θεῷ καὶ δαίμονι κοινωνία ϗ χάρις, ἔργον ἤδη καὶ τοῦτο πεισθῆναι· οὐ μὴν, ἀλλὰ φιλίαν γε πρὸς ἄνθρωπον εἶναι Θεῶν, ϗ τὸν ἐπὶ ταύτῃ λεγόμενον ἔρωτα, καὶ φυόμενον εἰς ἐπιμέλειαν ἤθους ϗ ἀρετῆς, πρέπον ἂν εἴη. Καὶ οὐ πλημμελοῦσιν οἱ τὸν Φόρβαντα, καὶ τὸν Ὑάκινθον, ϗ τὸν Ἄδμητον ἐρωμένους Ἀπόλλωνος γεγονέναι μυθολογοῦντες· ὥσπερ αὖ ϗ τὸν Σικυώνιον Ἱππόλυτον. Ἆρα οὖν ἄξιόν ἐστι ταῦτα συγχωροῦντας ἐπὶ τούτων, ἀπιστεῖν εἰ Ζαλεύκῳ, ϗ Μίνῳ, Ζωροάστρῃ, ϗ Νουμᾷ, καὶ Λυκούργῳ βασιλείας κυβερνῶσι, ϗ πολιτείας διακοσμοῦσιν, ἐς τὸ αὐτὸ ἐφοίτα τὸ δαιμόνιον, ἢ τούτοις μὲν εἰκός ἐστι ϗ σπουδάζοντας Θεοὺς ὁμιλεῖν, ἐπὶ διδασκαλίᾳ καὶ παραινέσει τῶν βελτίστων; Οὐδὲ γὰρ ἅτερος λόγος ἔχει τι φαῦλον, ὃν περὶ Λυκούργου, καὶ Νουμᾶ, καὶ τοιούτων ἄλλων ἀνδρῶν λέγουσιν, ὡς δυσκάθεκτα ϗ δυσάρεστα πλήθη χειρούμενοι, καὶ μεγάλας ἐπιφέροντες ταῖς πολιτείαις καινοτομίας, προσεποιήσαντο τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ δόξαν, αὐτοῖς ἐκείνοις πρὸς οὓς ἐχρηματίζοντο, σωτήριον οὖσαν.

3. Ἀλλὰ γὰρ ἔτος ἤδη διατελοῦντι τῷ Νουμᾷ τεσσαρακοστὸν, ἧκον ἀπὸ Ῥώμης οἱ πρέσβεις παρακαλοῦντες ἐπὶ τὴν βασιλείαν. τοὺς δὲ λόγους ἐποιήσατο Πρόκλος καὶ Οὐέλεσος, ὧν πρότερον ἐπίδοξος ἦν ὁ δῆμος αἱρήσεσθαι τὸν ἕτερον βασιλέα. Πρόκλῳ μὲν τῶν Ῥωμύλου λαῶν, Οὐετέσῳ δὲ τῶν Τατίου μάλιστα προσεχόντων. Οὗτοι

Hinc Numa relicta Urbana vita, plerumque ruſticari, & errare ſolus voluit, egit in lucis Deorum, ſacriſque pratis, ac ſolitudinibus. Unde potiſſimum nata eſt de Dea fama, nullo Numa illum mœrore, aut perturbatione mentis in ſeceſſu vivere, ſed ſublimioris guſtu contubernii, & cæleſtibus nuptiis potitum, ex Deæ ipſius Egeriæ, ipſius amori flagrantis congreſſu, atque conſuetudine vitam beatam eſſe adeptum; & rerum divinarum ſcientiam hauſiſſe. Haud obſcurum eſse hæc multas reſipiſcere veteres ſabulas, quas Phryges de Atte Bithyni de Herodoto, & de Endymione Arcades, deque aliis compluribus, quos Beatos dicebant, & Diis gratos, a majoribus acceptos probaverunt. Et ſane non mirum eſt quum non equorum, vel avium Deus, ſed Hominum amore teneatur, quum iis qui virtutibus excellunt cupere eum una eſſe, neque reſpuere hominis divini, & ſapientis familiaritatem. A corporis quoque humani, & ſpeciei Deum laremque trahi conſuetudine, & gratia, id vero eſt difficile creditu, ſed enim eſse Diis charum hominum, atque hinc amorem illum, quem ajunt, exiſtere ad tuendam modeſtiam, & virtutem haud ſit abſonum. Neque errent illi, qui Phorbantem Hyacinthum, Admetum ab Apolline fabulantur adamatos, ſicut etiam Sicynium Hippolytum. Sed quum his fidem haberemus, quid? num abnuemus Zaleuco, Minoe, Zoroaſtre, Numa, Licurgo, Regna moderantibus, & conſtituentibus Reſpub. Deum uſum familiariter: an vero potius quum his Deos ducemus, ut recta ſuggerant iis, & moneant eſſe ſerio congreſſos? Sed nec altera fama, quæ de Lycurgo, Numa, & ſimilibus viris refertur, quicquam habet abſurdi quum ferocem multitudinem, & difficilem tractarent multaque in Civitatibus ſuis noverent commentos fuiſſe, ut authoritatem divinã adhiberent illis ipſis, ad quos ſimulabant ſalutarem.

Porro Numam annum agentem quadrageſimum legati Romani acciverunt ad accipiendum Regnum. Verba fecerunt Proculus, & Veleſus quoque alterutrum Populus ante videbatur ad Regnum provecturus. Proculi veteres Romani Tatii factio fuerat Veleſii ſtudioſa. Brevis fuit oratio eo-

DIO APUD ZONARAM.

σὺν ἀπὸ Ῥώμης οἱ πρέσβεις, καλοῦντες ἐπὶ τὴν βασιλείαν αὐτὸν ἤδη τεσσαρακοστὸν ἔτος ἄγοντα· ὁ δὲ ἀντείπατο. Οἱ πρέσβεις δ' ἐνέκειντο, παντα τρόπον πείσειν αὐτὸν μηχα-

gere malebat. Cumque Romani legati ad eum veniſſent, quadrageſimum ætatis annum agentem, regnum offerentes, recuſavit. Sed cum inſtarent, & ni-

eorum fortunam delatam rati Numæ gratam fore. Atque non parvi negotii ſane fuit, ſed multæ perſuaſionis, & contentionis inducere eum, & flectere ſententiam ejus, ut ex tranquilla, & quieta vita Imperium reciperet Civitatis in bello quaſi natæ, & adultæ. Igitur Patre, & Martio propinquo adhibitis reſpondit omnem vitæ conventionem lubricam homini eſſe: cui vero ad vitam tolerandam nihil abſit, & cui res ſuæ ſatis debeant placere, quum nihil præter dementiam aſſuetis auferre, & traducere, quæ ſi nulla re alia, quod ſtabiliora certe ſunt, præcellent incertis. Tametſi obſcurus non ſit ſtatus Regni ex Romuli caſibus conjicient; quanta ſuſpicione aſperſus inſidiarum collegæ ſtructarum Tatio fuerit, quantum etiam Senatum quaſi necatus ab eo preſſerit. Atque Romulum hi vulgo, inquit, celebrant Diis ſacrum, divinaque ei incunabula tribuunt, & ſervatum infantem incredibili modo autumant. Nobis mortale genus nutrimenta, & rudimenta ſub hominibus, quos cognoſcitis: laus vero morum meorum aliena eſt a regnaturo, magnum otium, & tranquillitatis literarum ſtudium. Ingens etiam mihi eſt, & inveteratus pacis amor, rerumque quietarum, & hominum cœtus ad Deorum honorem, & ad ſe mutuo invitandos celebrantium, cætera ſeorſum agros colentium, aut paſcentium. Vobis Romani multa bella Romulus invitus portaſſe, reliquit: ad ea ſubſtinenda Civitas ardentem deſiderat, & vividum Regem. Jam multum aſſuetus Populus eſt armis, & ob ſecundum rerum curſum alacris: neque quemquam latet tendere ad majora eum, & libidine flagrare in alios dominandi, ut plano deſpectui ſit futurus his, qui venerentur Deos, & colere juſtitiam, rapinam, atque bellum odiſſe doceat Civitatem, quæ Ducem potius ad bellandum, quam quærat Regem. His verbis repudiantem Regnum Romani majorem in modum obteſtari, & orare, ne iterum ipſos in ſeditionem, & bellum civile conjiceret, quum alium, in quem conſenſura utraque factio eſſet, non haberent. Jam etiam parens, & Martius ſummotis illis ſua-

Οὗτοι μὲν οὖν βραχέα διελέχθησαν οἰόμενοι τῷ Νουμᾷ τὴν συντυχίαν ἀσπαζομένῃ γεγονέναι· ἦν δ' οὐ μικρὸν (ὡς ἔοικεν) ἔργον, ἀλλὰ καὶ λόγων πολλῶν καὶ δεήσεως, τὸ πεῖσαι τὸ μεταστῆσαι γνώμην ἀνδρὸς ἡσυχίᾳ, καὶ εἰρήνῃ βεβιωκότος ἐς ἀρχὴν πόλεως τρόπον τινὰ γεγεννημένης πολέμῳ καὶ συνηυξημένης. Ἔλεγεν οὖν, τοῦ τε πατρὸς αὐτοῦ παρόντος καὶ Μαρκίου, τῶν συγγενῶν ἑνὸς, ὡς πᾶσα μὲν ἀνθρωπίνου βίου μεταβολὴ, σφαλερόν· ᾧ δὲ μηδὲ ἄπεστί τι τῶν ἱκανῶν, μήτε μεμπτόν ἐστι τῶν παρόντων, τοῦτον οὐδὲν ἄλλο πλὴν ἄνοια μετακοσμεῖ, καὶ μεθίστησιν ἐκ τῶν συνήθων. Οἷς κἂν εἰ μηδὲν ἕτερον προσείη, τῷ βεβαιοτέρῳ διαφέρει τῶν ἀδήλων· ἀλλ' οὐδὲ ἄδηλα τὰ τῆς βασιλείας τοῖς Ῥωμύλου τεκμαιρομένοις παθήμασιν, ὡς πονηρὰν μὲν αὐτὸς ἔλαβε δόξαν, ἐπιβουλεῦσαι τῷ συνάρχοντι Τατίῳ, πονηρὰν δὲ τοῖς ὁμοτίμοις περιεποίησεν, ὡς ἀνῃρημένος ὑπ' αὐτῶν. Καὶ Ῥωμύλον μὲν οὗτοι παῖδα θεῶν ὑμνοῦσι φήμαις, καὶ τροφήν τινα δαιμόνιον αὐτοῦ καὶ σωτηρίαν ἄπιστον ἔτι νηπίου λέγουσι· ἐμοὶ δὲ καὶ γένος θνητόν ἐστι, καὶ τροφὴ καὶ παίδευσις ὑπ' ἀνθρώπων, ὧν οὐκ ἀγνοεῖτε γεγενημένη· τὰ δ' ἐπαινούμενα τοῦ τρόπου, βασιλεύειν πόῤῥω μέλλοντος ἀνδρὸς, ἡσυχία τε πολλὴ, καὶ διατριβὴ περὶ λόγους ἀπράγμονας. Ὁ δὲ δεινὸς οὗτος καὶ σύντροφος εἰρήνης ἔρως καὶ πραγμάτων ἀπολέμων, καὶ ἀνθρώπων ἐπὶ τιμῇ θεῶν καὶ φιλοφροσύναις ἐς τὸ αὐτὸ συνιόντων, τὰ δὲ ἄλλα καθ' ἑαυτοὺς γεωργούντων ἢ νεμόντων· Ὑμῖν δὲ, ὦ Ῥωμαῖοι, πολλοὺς μὲν ἴσως ἀβουλήτους ἀπολέλοιπε πολέμους Ῥωμύλος· οἷς ἀντερείδοντος ἡ πόλις ἐμπύρου δεῖται βασιλέως καὶ ἀκμάζοντος. Πολλὴ δὲ καὶ συνήθεια καὶ προθυμία δι' εὐτυχίαν γέγονε τῷ δήμῳ, καὶ οὐδένα λέληθεν αὔξεσθαι καὶ κρατεῖν ἑτέρων βουλόμενος· ὥστε καὶ γέλως ἂν εἴη τἄλλα, θεραπεύοντος θεοὺς καὶ δίκην τιμᾶν, βίαν δὲ καὶ πόλεμον ἐχθραίνειν διδάσκοντος, πόλιν στρατηλάτου μᾶλλον ἢ βασιλέως δεομένην. Τοιούτοις λόγοις ἀφοσιουμένου τὴν βασιλείαν τοῦ ἀνδρὸς, οἵ τε Ῥωμαῖοι πᾶσαν ἐποιοῦντο σπουδὴν ἀντιβολοῦντες, καὶ δεόμενοι μὴ σφᾶς αὖθις ἐς στάσιν ἐμβάλλειν, καὶ πόλεμον ἐμφύλιον, οὐκ

DIO APUD ZONARAM.

nihil non ad perſuadendum adhiberent, orantes, ne civitatem denuo in ſeditionem, & bellum inteſtinum conjiceret (neque enim eſſe alium, in quem ambæ partes conſentirent). Numam pater quoque ſeorſim hortatus eſt, & principatum tamquam divinum donum, & numinis obſequium, quique viro bono

μηχανώμενοι, καὶ δεόμενοι, μὴ τὴν πόλιν αὖθις εἰς στάσιν ἐμβαλεῖν, καὶ ἐμφύλιον πόλεμον, οὐκ ὄντος ἑτέρου πρὸς ὃν ἄμφω τὰ μέρη συννεύσουσιν. Ἰδίᾳ μέν τοι καὶ ὁ πατὴρ παρεκίνει τὸν Νουμᾶν δέξασθαι τὴν ἀρχὴν, ὡς θεῶν δῶρον, καὶ ὑπηρεσίαν θεοῦ, καὶ πράξεων καλῶν καὶ μεγάλων ἀνδρὶ φρονίμῳ τε καὶ χρηστῷ ἰσο-

οὐκ ὄντος ἑτέρου, πρὸς ὃν ἀμφότεραι συνεύουσιν αἱ στάσεις. Ὅτε πατὴρ καὶ ὁ Μάρκιος, ἐκείνων μεταστάντων, ἰδίᾳ προσκείμενοι τὸν Νουμᾶν, ἔπειθον δέχεσθαι μέγα καὶ θεῖον δῶρον. Εἰ δ' αὐτὸς οὔτε πλούτου δέῃ δι' αὐτάρκειαν, οὔτε δόξαν ἀρχῆς καὶ δυναστείας ἐζήλωκας κρείττονα, τὴν ἀπ' ἀρετῆς ἔχων, ἀλλ' ὑπηρεσίαν γε θεοῦ τὸ βασιλεύειν ἡγούμενος, ὥς γε ἀνίστησι, καὶ οὐκ ἐᾷ κεῖσθαι καὶ ἀργεῖν τὴν ἐν σοὶ τοσαύτην δικαιοσύνην. Μὴ φεῦγε, μηδὲ ἀποδίδρασκε τὴν ἀρχὴν, ἀνδρὶ φρονίμῳ πράξεων καλῶν καὶ μεγάλων οὖσαν χώραν. Ἐν ᾗ καὶ θεραπεῖαι θεῶν μεγαλοπρεπεῖς εἰσὶ, καὶ πρὸς εὐσέβειαν ἀνθρώπων ἡμερώσεις ῥᾶστα καὶ τάχιστα μετακοσμουμένων ὑπὸ τοῦ κρατοῦντος. Οὗτοι καὶ Τάτιον ἔστερξαν ἔπηλυν ἡγεμόνα, καὶ τὴν Ῥωμύλου μνήμην ἀποθεοῦσι ταῖς τιμαῖς. Τίς δὲ οἶδεν εἰ καὶ νικῶντι δήμῳ πολέμου κόρος ἔσται, καὶ μεστοὶ θριάμβων, καὶ λαφύρων γεγονότες, ἡγεμόνα πρᾷον καὶ δίκης ἑταῖρον ἐπ' εὐνομίᾳ καὶ εἰρήνῃ ποθοῦσιν; εἰ δὲ δὴ καὶ παντάπασιν ἀκρατῶς ἔχουσι καὶ μανικῶς πρὸς πόλεμον, ἆρ' οὐχὶ βέλτιον ἀλλαχόσε τὴν ὁρμὴν αὐτῶν τρέπειν, διὰ χειρὸς ἔχοντας τὰς ἡνίας; τῇ δὲ πατρίδι, παντὶ τῷ Σαβίνων ἔθνει συνδεσμὸν εὐνοίας καὶ φιλίας πρὸς πόλιν ἀκμάζουσαν καὶ δυνατὴν γενέσθαι; Τούτοις προσῆν (ὡς λέγεται) σημεῖά τε χρηστὰ, καὶ σπουδὴ τῶν πολιτῶν, καὶ ζῆλος, ὡς ἐπύθοντο τὴν πρεσβείαν, δεομένων βαδίζειν καὶ παραλαμβάνειν τὴν βασιλείαν, ἐπὶ κοινωνίᾳ καὶ συγκράσει τῶν πολιτῶν.

4. Ὡς οὖν ἐδέδοκτο, θύσας τοῖς θεοῖς προῆγεν ἐς τὴν Ῥώμην, ἀπήντα δὲ ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος, ἔρωτι θαυμαστῷ τοῦ ἀνδρὸς, εὐφημίαι τε πρέπουσαι γυναικῶν ἐγίνοντο καὶ θυσίαι πρὸς ἱεροῖς, καὶ χαρὰ πάντων, ὥσπερ οὐ βασιλέα τῆς πόλεως, ἀλλὰ βασιλείαν δεχομένης. Ἐπεὶ δὲ ἐς τὴν ἀγορὰν κατέστησαν, ὁ μὲν ταῖς ὥραις ἐκείναις συνειληχὼς μεσοβασιλεὺς Σπόριος Οὐέττιος ψῆφον ἐπέδωκε τοῖς πολίταις, καὶ πάντες ἤνεγκαν προσφερο-

ſuadere, & urgere ſeorſum eum ad recipiendum ingens, & cæleſte donum. Sive divitias tua contentus ſorte, inquiunt, non deſideras, neque ſplendorem Imperii, & potentiæ ſectaris, excellentiore præditus virtute, ſaltem Regni adminiſtrationem, miniſterium exiſtima Dei, qui excitat; neque obſoleſcere, & torpere iſtam patitur tantam juſtitiam. Noli itaque declinare, & deſugere Imperium, quod ſapienti viro egregiorum, & magnorum ſactorum eſt ſtadium; in quo, & Deos colere magnifice, & ad pietatem mollire liceat homines, qui facillime, & promptiſſime ad Principis ſe mores conformant. Hi etiam Tatium dilexerunt advenam Principem, & Romuli memoriam honoribus divinis conſecraverunt. Quid ſi victorem populum jam ſatietas capiet belli, triumphiſque expletus, & manubiis; ſedatum Principem, & juſtitiæ cultorem ad Civitatem legibus, & pace temperandam exoptat? Qui, ſi vel immodico, & inſano bellandi ardeat ſtudio; nonne ſatiùs ſit, habenas tenentem, aliò divertere fervorem ejus patriæque, atque univerſa Sabinorum genti, florentem Civitatem, & opulentam, neceſſitudine & amicitia copulare? His acceſſerunt, ut fertur, fauſta prodigia, contentioque civium ejus, & ſtudium, (ut divulgatum eſt,) quid adſerrent legati, rogantium iret, atque Regnum capeſſeret ad unanimitatem, & concordiam inter Cives conciliandam.

Ut in eam ſententiam deſcendit, re divina ſacta Romam profectus eſt. Prodiit ei obviam incredibili deſiderio Senatus, Populuſque. Fœminæ eum feſtis acclamationibus exceperunt. Ad ſacras ædes hoſtiæ cæſæ, tantaque omnium fuit lætitia, quaſi non Regem, ſed exciperet Civitas Regnum. Ut in forum deſcenderunt, Spurius Vettius, qui per eas erat Interrex, miſit

DIO APUD ZONARAM.

ἐσομένην εἶπεν, συνδεσμὸν τῇ πατρίδι καὶ παντὶ τῷ Σαβίνων ἔθνει εὐνοίας τε καὶ φιλίας πρὸς πόλιν δυνατὴν καὶ ἀκμάζουσαν. Τούτοις ἐνδεδωκὼς ὁ Νουμᾶς, θύσας τοῖς θεοῖς προῆγεν εἰς Ῥώμην, ὑπήντα δὲ ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος εὐφημοῦντες καὶ χαίροντες. Ἐπεὶ δὲ κατέστησαν εἰς τὴν ἀγορὰν προσφερομένων αὐτῷ τῶν βασιλικῶν παρασήμων, ἐπισχεῖν κελεύσας, ἔφη δεῖσθαι καὶ τοῦ θεοῦ τὴν βασιλείαν ἐμπεδοῦντος αὐτῷ. Ἀνιὼν οὖν εἰς τὸ Καπιτώλιον, καὶ θύσας, οὕτω δὲ (1) τὴν βασιλικὴν ἀναλαβὼν ἐσθῆτα, κατι-

bono & prudenti honeſtas magnaſque res gerendi occaſionem præberet, & vinculum futurus eſſet, quo patria, & omnis Sabinorum natio, benevolentia & amicitia jungerentur. His Numa victo, & re divina peracta, Romam proficiſcenti, Senatus populuſque Romanus cum lætis acclamationibus obviam egreditur. Cum in Forum deducto inſignia Regni afferrentur, differre, ac ſe de Regni firmanda cauſa Deos conſuli juſſit: & re divina in Capitolio peracta induta-

NOTAE.

(1) Cod. Vat. οὔπω τε.

miſit Quirites in ſuffragia, omneſque ſuffragiis illum Regem dixere. Cui cum inſignia Regni deferrentur, ſuſtinere juſſit, velle ſe Deos de Regno conſulere. Itaque una cum auguribus, & Sacerdotibus in Capitolium aſcendit (Tarpejum collem appellabant tunc Romani) ibi Princeps augurum eum capite velato ad meridiem convertit, atque a tergo abſiſtens dextera in capite Numæ impoſita, precatus eſt, & in omnem partem circumlatis oculis, ſi qua auſpitia, vel oſtenſa Dii darent, obſervavit. Mirum interea tantæ multitudinis in foro ſtantis ſilentium erat, expectantis, & in eventum ſuſpenſæ, quouſque ſecundæ, & fauſtæ aves conſpectæ rem comprobaverunt. Tum Numa veſte Regia indutus, ex arce ad Populum deſcendit, exceptuſque eſt, ut vir religioſiſſimus, & ſanctiſſimus, plauſu, & complexu. Inito Regno protinus cohortem trecentorum, quibus ſtipatus Romulus ſemper fuerat, quos appellaverat Celeres, exauctoravit; neque enim diffidere fidem ſibi habentibus, in animum induxit. Inde duobus flaminibus Diali, & Martiali, tertium Romuli addidit, quem vocavit Quirinalem. Nam, & priſci, flamines nominabant a pileis, quibus caput tegebant, quaſi pilamines (ut proditum memoriæ eſt) Græcis dictionibus tunc pluſquam hoc ſæculo, latinæ linguæ immixtis. Quas enim ferebant lænas Reges, Juba vult χλαίνας eſſe, & miniſtrum in æde Jovis pubeſcentem puerum, dici Camillum, quo nomine Mercurium nonnulli Græci a miniſtro appellavere. Quum hæc inſtituiſſet Numa ad conciliandam ſibi benevolentiam, & gratiam Populi, illico Civitatem ferri modo rigidam, & bellis efferatam, ad humanitatem parat, & juſtitiam mollire. Et revera illa tunc erat, quam vocat aſtuantem Civitatem Plato. Nam ab origine audaciſſimi quique, & pugnaciſſimi, quos ferocitas, & projecta conglobaverat temeritas, illuc undique confluxerant, crebriſque expeditionibus, & bellis

σφερομένων δ' αὐτῷ τῶν βασιλικῶν παρασήμων, ἐπισχεῖν κελεύσας, ἔφη δεῖσθαι καὶ θεοῦ τὴν βασιλείαν ἐμπεδοῦντος αὐτῷ· παραλαβὼν δὲ μάντεις καὶ ἱερεῖς, ἀνέβαινεν ἐς τὸ Καπιτώλιον. Ταρπήιον αὐτὸ λόφον οἱ τότε Ῥωμαῖοι προσηγόρευον. Ἐνταῦθα τῶν μάντεων ὁ πρωτεύων, τὸν μὲν ἐς μεσημβρίαν τρέψας ἐγκεκαλυμμένον, αὐτὸς δὲ παραστὰς ἐξόπισθεν, καὶ τῇ δεξιᾷ τῆς κεφαλῆς ἐφαπτόμενος αὐτοῦ, κατηύξατο καὶ περιεσκόπει τὰ παρὰ τῶν θεῶν οἰωνοῖς ἢ συμβόλοις προφαινόμενα, πανταχόσε τὰς ὄψεις προφέρων· σιγὴ δὲ ἄπιστος ἐν πλήθει τοσούτῳ τὴν ἀγορὰν κατεῖχε, καραδοκούντων καὶ συναιωρουμένων τῷ μέλλοντι, μέχρις οὗ προὐφάνησαν ὄρνιθες ἀγαθοὶ καὶ δεξιοὶ ἐπέτρεψαν. Οὕτω δὲ τὴν βασιλικὴν ἀναλαβὼν ἐσθῆτα κατέβαινε Νουμᾶς ἐς τὸ πλῆθος ἀπὸ τῆς ἄκρας· τότε δὲ καὶ φωναὶ καὶ δεξιώσεις ἦσαν ὡς εὐσεβέστατον καὶ θεοφιλέστατον δεχομένων. Παραλαβὼν δὲ τὴν ἀρχήν, πρῶτον μὲν τὸ τῶν τριακοσίων δορυφόρων σύστημα διέλυσεν, οὓς Ῥωμύλος ἔχων ἀεὶ περὶ τὸ σῶμα, Κέλερας προσηγόρευσεν, ὅπερ ἐστὶ ταχεῖς· οὔτε γὰρ ἀπιστεῖν πιστεύουσιν, οὔτε βασιλεύειν ἀπιστούντων ἠξίου. Δεύτερον δὲ τοῖς οὖσιν ἱερεῦσι Διὸς καὶ Ἄρεος, τρίτον Ῥωμύλου προσκατέστησεν, ὃν Φλαμίνα Κυρινάλιον ὠνόμασεν· ἐκάλουν δὲ καὶ τοὺς προγενεστέρους Φλαμίνας, ἀπὸ τῶν περικρανίων πίλων, οὓς περὶ ταῖς κεφαλαῖς φοροῦσι, πιλαμένας τινὰς ὄντας, ὡς ἱστοροῦσι, τῶν Ἑλληνικῶν ὀνομάτων τότε μᾶλλον, ἢ νῦν τοῖς Λατίνοις ἀνακεκραμένων. Καὶ γὰρ ἃς ἐφόρουν οἱ βασιλεῖς λαίνας, ὁ Ἰόβας χλαίνας φησὶν εἶναι, καὶ τὸν ὑπηρετοῦντα τῷ ἱερῷ τοῦ Διὸς ἀμφιθαλῆ παῖδα, λέγεσθαι Κάμιλλος ἀπὸ τῆς διακονίας προσηγόρευον. Ταῦτα δὲ ὁ Νουμᾶς ἐπ' εὐνοίᾳ καὶ χάριτι τοῦ δήμου πολιτευσάμενος, εὐθὺς ἐπεχείρει τὴν πόλιν, ὥσπερ σίδηρον ἐκ σκληρᾶς καὶ πολεμικῆς μαλακωτέραν ποιῆσαι, καὶ δικαιοτέραν. Ἀτεχνῶς γὰρ ἣν Πλάτων ἀποκαλεῖ φλεγμαίνουσαν πόλιν, ἐκείνη τοῦτ' ἦν, συστάντων μὲν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τόλμῃ τινὶ καὶ παραβόλῳ θρασύτητι τῶν θρασυτάτων καὶ μαχιμωτάτων ἐκεῖ πανταχόθεν ὠσαμένων, ταῖς δὲ πολλαῖς στρατείαις καὶ συνεχέσι πολέμοις τροφῇ χρησαμένην καὶ αὐξήσει τῆς δυνάμεως καὶ (καθάπερ τὰ καταπηγνύμενα, τῷ σει-

DIO APUD ZONARAM

duta que veſte regia deſcendit. Principatu ſuſcepto primum tercentum armatos, quos Romulus ad cuſtodiam corporis ſemper habuerat, amovit. Nec enim decere iis diffidere, qui, ipſi fiderent; neque diffidentibus imperandum eſſe dicebat. Deinde urbem e du-

κατέβαινε. Παραλαβὼν δὲ τὴν ἀρχήν, πρῶτον μὲν τὸ τῶν τριακοσίων διέλυσε σύστημα (1), οὓς περὶ τὸ σῶμα εἶχε Ῥωμύλος ἀεί· οὐ γὰρ δεῖν ἀπιστεῖν πιστεύουσιν ἔλεγεν, οὐδὲ βασιλεύειν ἀπιστούντων ἄξιον. Εἶτα τὴν πόλιν ἐκ σκληρᾶς καὶ πολεμικῆς ἐπεχείρει, μαλακωτέραν ποιῆσαι, καὶ εἰρη-

NOTAE.

(1) Cod. Vat. [illegible] & melius κατέλυσε σύστημα, οὓς Ῥωμύλος εἶχε ἀεὶ περὶ τὸ σῶμα. Cæterum διέλυσεν eſt Plutarchi.

σείεσθαι μᾶλλον ἑδράζεται) ῥώννυσθαι δοκοῦσαν διὰ τῶν κινδύνων, οὕτω δὲ μετέωρον καὶ τετραχυμένον δῆμον οὐ μικρᾶς, οὐδὲ φαύλης οἰόμενος εἶναι πραγματείας μεταχειρίσασθαι καὶ μετακοσμῆσαι πρὸς εἰρήνην ἤγαγετο τὴν ἀπὸ τῶν θεῶν βοήθειαν, τὰ μὲν πολλὰ θυσίαις ἢ πομπαῖς καὶ χορείαις, ἃς αὐτὸς ὠργίαζε, καὶ κατέστησεν, ἅμα σεμνότητι διαγωγὴν ἐπίχαριν, καὶ φιλάνθρωπον ἡδονὴν ἐχούσαις, δημαγωγῶν καὶ τιθασσεύων τὸ θυμοειδὲς, καὶ φιλοπόλεμον· ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ φόβους τινὰς ἀπαγγέλλων παρὰ τοῦ θεοῦ, καὶ φάσματα δαιμόνων ἀλλόκοτα καὶ φωνὰς οὐκ εὐμενεῖς, ἐδήλου, καὶ ταπεινὴν ἐποίει τὴν διάνοιαν αὐτῶν ὑπὸ δεισιδαιμονίας.

5. Ἐξ ὧν καὶ μάλιστα λόγον ἔσχεν ἡ σοφία καὶ παίδευσις τοῦ ἀνδρὸς, ὡς Πυθαγόρᾳ συγγεγονότος· μέγα γὰρ ἦν μέρος, ὡς ἐκείνῳ τῆς φιλοσοφίας, καὶ τούτῳ τῆς πολιτείας ἡ περὶ τὸ θεῖον ἀγχιστεία καὶ διατριβή. Λέγεται δὲ καὶ τὸν ἔξωθεν ὄγκον, καὶ σχηματισμὸν ἀπὸ τῆς αὐτῆς Πυθαγόρᾳ διανοίας περιβαλέσθαι. Τῷ δὲ Νουμᾷ δρᾶμα θεᾶς τινὸς, ἢ νύμφης ὀρείας ἔρως ἦν, καὶ συνουσία πρὸς αὐτὸν ἀπόρρητος (ὥσπερ εἴρηται) καὶ κοινὴ μετὰ μουσῶν διατριβή. Τὰ γὰρ πλεῖστα τῶν μαντευμάτων, εἰς μούσας ἀνῆγε, καὶ μίαν μοῦσαν ἰδίως καὶ διαφερόντως ἐδίδαξε σέβεσθαι τοὺς Ῥωμαίους, Τακίταν προσαγορεύσας, οἷον σιωπηλὴν ἢ νέαν· ὅπερ εἶναι δοκεῖ τὴν Πυθαγόρειον ἀπομνημονεύοντος ἐχεμυθίαν, καὶ τιμῶντος. Ἔστι δὲ καὶ τὰ περὶ τῶν ἀφιδρυμάτων νομοθετήματα παντάπασιν ἀδελφὰ τῶν Πυθαγόρου δογμάτων. Οὔτε γὰρ ἐκεῖνος αἰσθητὸν ἢ παθητὸν, ἀόρατον δὲ καὶ ἀκήρατον, καὶ νοητὸν ὑπελάμβανεν εἶναι τὸ πρῶτον· οὗτος δὲ διεκώλυσεν ἀνθρωποειδῆ καὶ ζωόμορφον εἰκόνα θεοῦ Ῥωμαίοις νομίζειν· οὐδ᾽ ἦν παρ᾽ αὐτοῖς οὔτε γραπτὸν, οὔτε πλαστὸν εἶδος θεοῦ πρότερον, ἀλλ᾽ ἑκατὸν ἑβδομήκοντα τοῖς πρώτοις ἔτεσι, ναοὺς μὲν οἰκοδομούμενοι διετέλουν, καὶ καλιάδας ἱερὰς ἱστῶντες, ἄγαλμα δὲ οὐδὲν ἔμμορφον ποιούμενοι διετέλουν· ὡς οὔτε ὅσιον ἀφομοιοῦν τὰ βέλτιστα τοῖς χείροσιν, οὔτε ἐφάπτεσθαι θεοῦ δυνατὸν, ἄλλως ἢ νοήσει. Κομιδῇ δὲ καὶ τὰ τῶν θυσιῶν ἔχεται τῆς Πυθαγορικῆς ἁγιστείας· ἀναίμακτοι γὰρ ἦσαν, αἵ τε πολλαὶ δι᾽ ἀλφίτου καὶ σπονδῆς, καὶ τῶν εὐτελεστάτων πεποιημέναι. Χωρὶς δὲ τούτων, ἑτέροις ἔξωθεν ἐπαγωνίζονται τεκμηρίοις, τὸν ἄνδρα τῷ ἀνδρὶ

lis perpetuis, aluerat illa Civitas, & propagaverat vires, ac ſi tigna validius defiguntur agitata, ita induruiſſe ex periculis videbatur tam elatum, & ferocem Populum, non vulgaris, nec mediocris artis eſſe ratus tractare, & reflectere ad pacem, a religione conſilium mutuavit. Sacrificiis plurimum, & ſupplicationibus, atque choreis, quæ ipſe obibat, diſpenſabatque, conjunctam venerandam gravitatem cum ſuavi oblectamento, & feſtivo habentibus, mulcens, ac pertractans fervidos, & martiales animos; interim metum Deorum injiciens, & ſpectra Larium horrenda, triſteſque voces nuncians, domabat, atque deprimebat ſpiritus eorum religione.

Unde procrebuit præcipue ſapientiam hanc, & eruditionem ex Pythagora hauſiſſe Numam. Magna enim ex parte hic Reip. ſuæ inſtitutionem, philoſophiam ſuperior in rebus divinis poſuit: exteriorem ſpeciem quoq. & perſonam, eadem, ac Pythagoras mente, dicitur petiiſſe. Numæ fabula Deæ cujuſpiam, aut nymphæ montanæ amot, & arcanum cum ipſo contubernium, (ut ſupra diximus,) erat, mutuaque cum muſis conſuetudo. Pleraſque autem divinationes ſuas contulit in Camænas. Unam peculiariter, atque eximiè venerari præcepit Romanis, Tacitam eam nominavit: quæ commemoratio viſa eſt, & obſervatio ſilentii Pythagorici. Ita hujus de ſtatuis ſcita undequaque Pythagoræ placitorum ſunt germana. Neque enim ille ſenſui, aut ulli dolori expoſitum rerum principium eſſe, ſed inviſibile, incorruptum, ſola mente exiſtimavit apprænhenſibile. Hic vetuit Romanis hominis, vel beſtiæ formam tribuere Deo, neque fuit ulla apud eos ante, vel ficta, vel picta imago Dei, ſed primos centum ſexaginta annos templa extruxerunt, & cellas Diis, ſimulacrum per id temporis nullum habuerunt; nefas putantes auguſtiora exprimere humilioribus; neque aſpirari aliter ad Deum, quam mente poſſe. Ad hæc hoſtiæ reſpondent plane victimis Pythagoricis: incruentæ enim erant, ac fere farina, libaminibus ex vino, & rebus ſimpliciſſimis paraban-

DIO APUD ZONARAM.

καὶ εἰρηνικωτέραν ἀνθρωποειδῆ τε καὶ ζωόμορφον εἰκόνα θεοῦ ἀνιστᾶν Ῥωμαίοις ἀπείρηκεν. Ὅθεν οὐδ᾽ ἦν παρ᾽ αὐτοῖς οὔτε γραπτὸν, οὔτε πλαστὸν εἶδος θεοῦ· ἐν ἑκατὸν δ᾽ πρὸς ἑβδομήκοντα ἔτεσι ναῶν αὐτοῖς ἀνεγειρομένων οὐδὲν ἔμμορφον ἐποίουν ἀφίδρυμα, ὡς οὔτε ὅσιον ἀφομοιοῦν τοῖς χείροσι τὰ βέλτιστα, οὔτε ἐφάπτεσθαι, ἄλλως

e dura & bellicoſa mitiorem, & pacis amantiorem reddere aggreſſus eſt: edixitque, ne imaginem Dei, vel humana, vel alterius animantis forma erigerent. Itaque annis centum & ſeptuaginta, quamvis templa conderent; nullum tamen in iis neque pictum neque fictum ſimulacrum collocarunt: quod nefas eſſet

bantur. Alii præterea argumentis urgent remotioribus horum contubernium. Quorum unum eſt, quod donaverunt Pythagoram civitate, ut auctor in libro quodam Antenori dicato eſt Epicharmus, vir antiquus, & ex ſchola Pythagorica. Alii quod unum Numa ex quatuor filiis ſuis, nomine Pythagoræ filii appellaverit Mamercum. Ab illo Æmyliam quoque gentem Patriciis inſertam, nomen referunt traxiſse, Regemque blando eo nomine expreſſiſſe illius in dicendo lepores, & venuſtatem. Nos Romæ ex multis accepimus, quum narrarent, ex oraculo, quod olim juſserat Romanis, ut ſapientiſſimo, & fortiſſimo inter Græcas Statuas apud ſe locarent; duas Æneas in foro poſuiſse, unam Alcibiadis, alteram Pythagoræ.

Verum hæc ambiguitatis ſunt plena, quæ certe ſtultæ ſit pertinaciæ prolixius agitare, vel adſtruere. Jam etiam Sacerdotum, quos Pontifices vocant, adſcribunt ordines, & primordium Numæ, ajuntque ipſum inter eos Pontificem maximum fuiſse: inde ducto vocabulo (ut nonnulli volunt) quod Deos curent, qui poteſtatem, & arbitrium habent omnium rerum. Sunt, qui a dictione, *poſſe*, deducant, exemptis quibuſdam literis, præcipiente Sacerdotibus legiſlatore, ſacrificia facere, quæ poſsent; nec ſi quod intervenerit majus impedimentum, fatigante eos. Maxima pars nomen omnium abſurdiſſimum approbant; neque aliunde, quam a ſacris, quæ peragebantur in pontibus, ſanctiſſimis, & antiquiſſimis, hos cognomen inveniſse: quorum tuendorum, & reficiendorum, ut cæterorum perpetuorum, & ſolemnium ſacrorum, ad hos Sacerdotes cura pertineat: neque enim licitum eſse, ſed nefas putare, Romanos pontem Sublicium ſolvere. Dicunt enim, hunc ex oraculo quodam totum abſque ferro fuiſse clavis ligneis junctum: lapideus, multis ſæculis poſt, ædificatus ab Æmylio Quæſtore eſt. Imo Sublicium quoque referunt ab Rege Anco Martio, Numa ex filia nepote, fuiſse excitatum. Pontifex Maximus inſtar eſt interpretis, & vatis: vel potius ſacrorum Antiſtitis; qui non tantum publicarum ceremoniarum agit curam, verum etiam ſacrificia privata obſervat, & vetat ſolemnia exce-

ἀνδρὶ συνοικειοῦντες· ὧν ἓν μέν ἐστιν, ὅτι Πυθαγόραν τῇ πολιτείᾳ Ῥωμαῖοι προσέγραψαν, ὡς ἱστόρηκεν Ἐπίχαρμος ὁ κωμικὸς ἔν τινι λόγῳ πρὸς Ἀντήνορα γεγραμμένῳ, παλαιὸς ἀνὴρ, καὶ τῆς Πυθαγορικῆς διατριβῆς μετεσχηκώς. Ἕτεροι δὲ, ὅτι τεσσάρων υἱῶν βασιλεῖ Νουμᾷ γενομένων, ἕνα Μάμερκον ἐπὶ τῷ Πυθαγόρου παιδὶ προσηγόρευσεν· ἀπ᾽ ἐκείνου δὲ καὶ τὸν Αἰμυλίων οἶκον ἀναμιχθέντα τοῖς Πατρικίοις ὀνομασθῆναί φασιν οὕτως ὑποκοριζομένου τοῦ βασιλέως τὴν ἐν τοῖς λόγοις τοῦ ἀνδρὸς αἱμυλίαν ἢ χάριν. Αὐτοὶ δὲ ἀκηκόαμεν πολλῶν ἐν Ῥώμῃ διεξιόντων, ὅτι Ῥωμαίοις ποτὲ χρησμοῦ γενομένου, τὸν φρονιμώτατον καὶ τὸν ἀνδρειότατον Ἑλλήνων ἱδρύσασθαι παρ᾽ αὐτοῖς, ἔστησαν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς εἰκόνας χαλκᾶς δύο, τὴν μὲν Ἀλκιβιάδου, τὴν δὲ Πυθαγόρου.

6. Ταῦτα μὲν οὖν ἀμφισβητήσεις ἔχοντα πολλὰς, καὶ τὸ κινεῖν διὰ μακροτέρων, καὶ τὸ πιστεύεσθαι, μειρακιῶδες ἐστὶ φιλονεικίας. Νουμᾷ δὲ καὶ τὴν τῶν ἀρχιερέων, οὓς Ποντίφικας καλοῦσι, διάταξιν καὶ κατάστασιν ἀποδιδόασι, καὶ φασὶν αὐτὸν, ἕνα τούτων τὸν πρῶτον γεγονέναι, κεκλῆσθαι δὲ τοὺς Ποντίφικας, οἱ μὲν ὅτι τοὺς θεοὺς θεραπεύουσιν, δυνατοὺς καὶ κυρίους ἁπάντων ὄντας· ὁ γὰρ δυνατὸς ὑπὸ Ῥωμαίων ὀνομάζεται πότης, ἕτεροι δέ φασι πρὸς ὑπεξαίρεσιν γεγονέναι τοὔνομα τῶν δυνατῶν, ὡς τοῦ νομοθέτου τὰς δυνατὰς ἐπιτελεῖν ἱερουργίας τοὺς ἱερεῖς κελεύοντος· ἂν δὲ ᾖ τι κώλυμα μεῖζον, οὐ συκοφαντοῦντος. Οἱ δὲ πλεῖστοι μάλιστα καὶ τὸ γελώμενον τῶν ὀνομάτων δοκιμάζουσιν, ὡς οὐδὲν ἀλλ᾽ ἢ γεφυροποιοὺς τοὺς ἄνδρας ἐπικληθέντας ἀπὸ τῶν ποιουμένων ἐπὶ τὴν γέφυραν ἱερῶν ἁγιωτάτων καὶ παλαιοτάτων ὄντων. Πόντεμ γὰρ οἱ Λατῖνοι τὴν γέφυραν ὀνομάζουσιν· εἶναι μέντοι καὶ τὴν τήρησιν αὐτῶν, καὶ τὴν ἐπισκευὴν, ὥσπερ ἄλλο τι τῶν ἀκινήτων καὶ πατρίων ἱερῶν, προσήκουσαν τοῖς ἱερεῦσιν. Οὐ γὰρ θεμιτὸν, ἀλλ᾽ ἐπάρατον ἡγεῖσθαι Ῥωμαίους τὴν κατάλυσιν τῆς ξυλίνης γεφύρας. Λέγεται δὲ καὶ τὸ πάμπαν ἄνευ σιδήρου κατὰ δή τι λόγιον συγγεγομφῶσθαι διὰ τῶν ξύλων· ἡ δὲ λιθίνη πολλοῖς ὕστερον ἐξειργάσθη χρόνοις ὑπ᾽ Αἰμυλίου ταμιεύοντος· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ξυλίνην, τῶν Νουμᾶ χρόνων ἀπολείπεσθαι λέγουσιν ὑπὸ Μαρκίου τοῦ Νουμᾶ θυγατριδοῦ βασιλεύοντος ἀποτελεσθεῖσαν. Ὁ δὲ μέγιστος τῶν Ποντιφίκων, οἷον ἐξηγητοῦ καὶ προφήτου, μᾶλλον δὲ ἱεροφάντου τάξιν ἐπέχει, οὐ μόνον τῶν δημοσίᾳ δρωμένων ἐπιμελούμενος, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἰδίᾳ θύοντας ἐπισκοπῶν, καὶ κωλύων παρεκβαίνειν τὰ νενομισμένα, καὶ διδάσκων

DIO APUD ZONARAM.

eſſet præſtantiores, deterioribus ſimiles facere, neque Deus aliter, niſi mente comprehendi poſſe. Victimas incruentas farris, & libationis, civibus ſuis edixit. Deos enim pacis & juſtitiæ cuſtodes, a cæde puros

ἄλλως θεοῦ δυνατὸν ἢ νοήσει. Καὶ τὰς θυσίας δὲ ἀναιμάκτους ποιεῖσθαι ἐδίδαξε δι᾽ ἀλφίτων τε καὶ σπονδῆς· δεῖν γὰρ τοὺς θεοὺς εἰρήνης καὶ δικαιοσύνης φύλακας ὄντας, φόνου καθαροὺς εἶναι. Μήτε δὲ εἰκό- να

σκῶν ὅτου τις δέοιτο πρὸς θεῶν τιμὴν ἢ παραίτησιν. Ἦν δὲ καὶ τῶν ἱερῶν παρθένων ἐπίσκοπος, ἃς Ἑστιάδας προσαγορεύουσιν. Νουμᾶ γὰρ δὴ καὶ τὴν τῶν Ἑστιάδων παρθένων καθιέρωσιν, καὶ ὅλως τὴν περὶ τὸ πῦρ τὸ ἀθάνατον, ὃ φυλάττουσιν αὗται, θεραπείαν τε καὶ ἀποδιδόασιν, εἴτε ὡς καθαρὰν, καὶ ἄφθαρτον τὴν τοῦ πυρὸς οὐσίαν ἀκηράτοις καὶ ἀμιάντοις παραπθεμένους σώμασιν, εἴτε τὸ ἄκαρπον καὶ ἄγονον τῇ παρθενίᾳ συνοικειοῦντες. Ἐπεί τοι τῆς Ἑλλάδος ὅπου πῦρ ἄσβεστόν ἐστιν, ὡς Πυθοῖ καὶ Ἀθήνησιν, οὐ παρθένοι, γυναῖκες δὲ πεπαυμέναι γάμων, ἔχουσι τὴν ἐπιμέλειαν. Ἐὰν δὲ ὑπὸ τύχης τινὸς ἐκλίπῃ, αὐτό φασι μὴ δεῖν ἀπὸ ἑτέρου πυρὸς ἐναύεσθαι, καινὸν δὲ ποιεῖν, καὶ νέον ἀνάπτοντας ἀπὸ τοῦ ἡλίου φλόγα καθαρὰν καὶ ἀμίαντον. Ἐξάπτουσι δὲ μάλιστα τοῖς σκαφείοις, ἃ κατασκευάζεται μὲν ἀπὸ πλευρᾶς ἰσοσκελοῦς ὀρθογωνίου τριγώνου κοιλαινόμενα, συννεύει δὲ ἐς ἓν ἐκ τῆς περιφερείας κέντρον. Ὅταν οὖν θέσιν ἀντίαν λάβῃ πρὸς τὸν ἥλιον, ὥστε τὰς αὐγὰς πανταχόθεν ἀναπτομένας ἀθροίζεσθαι καὶ συμπελέκεσθαι πρὸς τὸ κέντρον, αὐτόν τε διακρίνει τὸν ἀέρα λεπτυνόμενον, καὶ τὰ κουφότατα καὶ ξηρότητα τῶν προστιθεμένων ὀξέως ἀνάπτει κατὰ τὴν ἀντέρεισιν σῶμα καὶ πληγὴν πυρώδη τῆς αὐγῆς λαμβανούσης. Ἔνιοι μὲν οὖν οὐδὲ ὑπὸ τῶν ἱερῶν παρθένων ἀλλ' ἢ τὸ ἄσβεστον ἐκεῖνο φρουρεῖσθαι πῦρ νομίζουσιν· ἔνιοι δὲ εἶναί τινα φασὶν ἀθέατα τοῖς ἄλλοις ἱερὰ κρυπτόμενα.

7. Πρῶτον μὲν οὖν ὑπὸ Νουμᾶ καθιερωθῆναι Γεγανίαν, καὶ Βερηνίαν. δεύτερον δὲ Κανουληΐαν, καὶ Ταρπηΐαν, ὕστερον δὲ Σερουΐου δύο προσθέντος ἄλλας τῷ ἀριθμῷ, διατηρῆσαι μέχρι τῶν χρόνων τούτων τὸ πλῆθος. Ὡρίσθη δὲ ταῖς ἱεραῖς παρθένοις ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἁγνεία τριάκοντα ἔτη, ἐν ᾧ τὴν μὲν πρώτην δεκαετίαν, ἃ χρὴ δρᾷν μανθάνουσι· τὴν δὲ μέσην, μεμαθήκασι δρῶσι· τὴν δὲ τρίτην, ἑταίρας αὐτὰ διδάσκουσι· εἶτα ἀνεῖται τῇ βουλομένῃ μετὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἤδη καὶ γάμου μεταλαμβάνειν, πρὸς ἕτερον τραπέσθαι βίον, ἀπαλλαγείσῃ τῆς ἱερουργίας. Λέγονται δὲ οὐ πολλοὶ ταύτην ἀσπάσασθαι τὴν ἄδειαν, οὐδὲ ἀσπασαμέναις χρηστὰ πράγματα συντυχεῖν, ἀλλὰ μετανοίᾳ καὶ κατηφείᾳ συνούσαις τὸν λοιπὸν βίον, ἐμβαλεῖν τὰς ἄλλας ἐς δεισιδαιμονίαν· ὥστε γήρως καὶ θανάτου διατελεῖν ἐγκαρτερούσας καὶ παρ-

excedere; docetque quibus hoſtiis Dii colendi, vel placandi ſint. Inſuper virginum Veſtalium cuſtos erat, quarum item conſecrationem, & perpetui ignis, quem aſſervant hæ, curam, & religionem aſſignant Numæ: ſive puram, & incorruptam ignis naturam, integris, & impollutis credidit corporibus, ſive inſœcundam, & ſterilem aggregavit virginitati. Siquidem in Græcia quoque, ſicubi ſervatur æternus ignis, ſicut Delphis, & Athenis, viduæ extra ætatem poſitæ nuptiarum, non virgines præſunt ei. Qui ſi forte extinſtus fuerit, ut Ariſtionis tyrannide ſacra lucerna Athenis; & Delphis templo a Medis incenſo; belloque Mithridatico, atque Romanorum civili, una cum ara fuit delectus ignis: negant eum fas eſſe ex alio accendi igne, ſed novum, & recentem parandum; eliciendamque puram, ac liquidam ex Sole flammam. Succendunt eam, ſcaphiis cavatis in æqualia latera orthogonia trigonalia, quæ ex circumferentia in unum centrum ſunt devexa. His Soli obverſi radiis undique flagrantes coguntur, & contrahuntur ad centrum. Ita, quum ipſũ aera dividunt attenuatum, tum leviſſimum quodque, atque aridiſſimum appoſitum fomentum inflammant extemplo, quod accipiant, reflexione radii, corpus & ictum ignem. At nonnulli apud Virgines Veſtales, præter ignem illum æternum, depoſitum nihil arbitrantur: alii ſacra quædam nulli conſpecta alii, condita ibi eſſe.

Primus a Numa ſacratas Geganiam, & Vereniam perhibent, inde Canulejam, & Tarpejam; poſt adjeciſſe duas prioribus Servium: huncque numerum ad noſtrum ævum retentum. His Veſtalibus virginitas a Rege tricennalis præſcripta. Ejus primo decennio, quæ ad ceremonias pertinent, diſcunt, medio funguntur Sacerdotio; tertio alias inſtituunt: quo exacto ſpatio, liberum iis eſt nubere, & relicto Sacerdotio aliam inſtituere vitam. Quam facultatem paucas ajunt amplexas, neque fuiſſe ſecutis lætam, ſed pænitentiæ, & mærori per reliquum vitæ implicatas; cæteris religionem incuſſiſſe, ut ad ſenectutem uſque & mortem in virginitate perſiſterent. Tribuit his ingentes prærogativas, inter quas, teſtamenta, vel ſuperſtite patre, nuncupandi

ADMONITIO.

Hæc reſecuiſſe non potuit Dio, qui, item ac Plutarchus, & Dionyſius, Græcis Romanarum rerum tuoc plane gnaris, iſta ſcribebant. Reſecuit verò Zonaras ex Dione, quod ſuo tempore erant trita. Fecit autem more ſuo. Nos Dionia non exſiccamus; qui concisius ea ſcripſiſſe potuit ex Plutarcho.

di jus; & ſine tutore, vel Curatore liberum rerum ſuarum arbitrium; ut quibus tres ſunt liberi. Prodeuntibus in publicum, lictores apparent; ſi cui forte occurrerint ad ſupplicium rapto, is mortis pæna eximitur. Jusjurandum autem exigitur a virgine, fortuitum fuiſſe, & inconſultum, nec præmeditatum occurſum. Is, qui ſellam curulem earum ſubit, dum vehuntur, necatur. Ob alia peccata, Virgines Veſtales cæduntur a Pontifice maximo. Interdum nudam, quæ deliquit, loco obſcuro, & obtenſo velo caſtigat: ſtupri verò comperta, juxta Portam, quæ dicitur Collina, viva defoditur. Tumulus ibi intra muros terreus eſt, in longum porrectus (ager Latino ſermone vocatur) in eo ædicula ſubterranea extruitur modica, gradus habet, quibus deſcenditur supernè. In ea lectus ponitur ſtratus, & lucerna accenſa, eorum quoque, quæ ad victum ſunt neceſſaria, pauca; ut panis, aqua in ampulla, lac, oleum: quaſi corpus abominentur, maximis conſecratum ceremoniis; fame conficere. Damnatam lecticæ indunt, atque undique obnubunt eam, vinciuntque loris, ut ne vocem quidem mittere illam, quæ valeat exaudiri, queat. Ita eam per forum devehunt. Decedunt autem omnes via taciti, proſecunturque ſine voce, atque ingenti cum mœſtitia. Neque eſt ſpectaculum illic ullum magis horrendum, nec triſtior facies Civitatis ulla alia eſt die. Ubi ad locum illum eſt lectica delata, apparitores ei vincula demunt, Pontifex Maximus ante ſupplicium, preces quaſdam arcanas, tenſis ad cælum manibus, peragit; inde educit obvolutam, atque in ſcalis, qua deſcenſus eſt in domunculam conſtituit; tum avertit ſe cum aliis Sacerdotibus. Poſtquam illa deſcendit, retrahuntur ſcalæ, & ædicula, multa injecta deſuper humo, contegitur, donec complanatum ſolum aggeris ſit. Ad eum modum plectuntur, quæ ſacram virginitatem imminuerunt.

Ferunt Numam, ædem quoque Veſtæ ſacro igni orbicularem circumjeciſſe, ut ibi aſſervaretur, adumbrans non effigiem terræ, quaſi ea Veſta ſit, ſed univerſi Mundi, cujus in medio ignis ſedem locant Pythagorei, eam Veſtam nominant, & veritatem. Terram verò non putant immobilem, neque mediam tenere regionem globi, ſed eſſe in gyrum, circum ignem ſuſpenſam, neque numerari inter elementa mundi, præcipua, & prima. Eadem Platonem volunt jam ſenem de terra ſenſiſſe, alio eam loco reponentem; medium verò domicilium alteri cui-

παρθενευομένας. Τιμὰς δὲ μεγάλας ἀπέδωκεν αὐταῖς, ὧν ἐστι καὶ τὸ διαθέσθαι ζῶντος ἐξεῖναι πατρός, καὶ τἄλλα πράττειν ἄνευ προστάτου διαγούσας, ὥσπερ αἱ τριτέκνιδες. ῥαβδουχοῦνται δὲ προϊοῦσαι· κἂν ἀγομένῳ τινὶ πρὸς θάνατον αὐτομάτως συντύχωσιν, οὐκ ἀναιρεῖται· δεῖ δὲ ἀπομόσαι τὴν παρθένον, ἀκούσιον καὶ τυχαίαν γεγονέναι, καὶ οὐκ ἐξεπίτηδες τὴν ἀπάντησιν· ὁ δὲ ὑπελθὼν κομιζομένων ὑπὸ τὸ φορεῖον ἀποθνήσκει. Κόλασις δὲ τῶν μὲν ἄλλων ἁμαρτημάτων, πληγαὶ ταῖς παρθένοις τοῦ μεγίστου Ποντίφικος κολάζοντος. Ἔστιν ὅτε καὶ γυμνὴν τὴν πλημμελήσασαν, ὀθόνης ἐν παλισκίῳ παρατεινομένης· ἡ δὲ τὴν παρθενίαν καταισχύνασα, ζῶσα κατορύττεται, παρὰ τὴν Κολλίνην λεγομένην πύλην. Ἐν ᾗ ἐστί τις ἐντὸς τῆς πόλεως ὀφρὺς γεώδης, παρατείνουσα πόῤῥω· (καλεῖται δὲ χῶμα διαλέκτῳ τῇ Λατίνων)· ἐνταῦθα κατασκευάζεται κατάγειος οἶκος οὐ μέγας ἔχων ἄνωθεν κατάβασιν. Κεῖται δὲ ἐν αὐτῷ κλίνη τε ὑπεστρωμένη, καὶ λύχνος καιόμενος, ἀπαρχαί τε τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων βραχεῖαί τινες· οἷον ἄρτος, ὕδωρ ἐν ἀγγείῳ, γάλα, ἔλαιον· ὥσπερ ἀφοσιουμένων τὸ μὴ λιμῷ διαφθείρειν σῶμα ταῖς μεγίσταις καθιερωμένον ἁγιστείαις. Αὐτὴν δὲ τὴν κολαζομένην ἐς φορεῖον ἐνθέμενοι καὶ καταστεγάσαντες ἔξωθεν, καὶ καταλαβόντες ἱμᾶσιν ὡς μηδὲ φωνὴν ἐξάκουστον γενέσθαι, κομίζουσι δι' ἀγορᾶς. Ἐξίστανται δὲ πάντες σιωπῇ, καὶ παραπέμπουσιν ἄφθογγοι μετά τινος δεινῆς κατηφείας. Οὐδέ ἐστιν ἕτερον θέαμα φρικτότερον, οὐδ' ἡμέραν ἡ πόλις ἄλλην ἄγει στυγνοτέραν ἐκείνης. Ὅταν δὲ πρὸς τὸν τόπον κομισθῇ τὸ φορεῖον, οἱ μὲν ὑπηρέται τοὺς δεσμοὺς ἐξέλυσαν, ὁ δὲ τῶν ἱερῶν Ἔξαρχος, εὐχάς τινας ἀποῤῥήτους ποιησάμενος, καὶ χεῖρας ἀνατείνας θεοῖς πρὸ τῆς ἀνάγκης, ἐξάγει συγκεκαλυμμένην, καὶ καθίστησιν ἐπὶ κλίμακος ἐς τὸ οἴκημα κάτω φερούσης· εἶτα αὐτὸς μὲν ἀποτρέπεται μετὰ τῶν ἄλλων ἱερέων. Τῆς δὲ καταβάσης, ἥτε κλίμαξ ἀναιρεῖται, καὶ κατακρύπτεται τὸ οἴκημα, γῆς πολλῆς ἄνωθεν ἐπιφορουμένης, ὥστε ἰσόπεδον τῷ λοιπῷ χώματι γενέσθαι τὸν τόπον. Οὕτω μὲν αἱ προϊέμεναι τὴν ἱερὰν παρθενίαν κολάζονται.

8. Νουμᾶς δὲ λέγεται καὶ τὸ τῆς Ἑστίας ἱερὸν ἐγκύκλιον περιβαλέσθαι τῷ ἀσβέστῳ πυρὶ φρουρὰν ἀπομιμούμενος, οὐ τὸ σχῆμα τῆς γῆς, ὡς Ἑστίας οὔσης, ἀλλὰ τοῦ σύμπαντος κόσμου, οὗ μέσον οἱ Πυθαγορικοὶ τὸ πῦρ ἱδρῦσθαι νομίζουσι, καὶ τοῦτο Ἑστίαν καλοῦσιν καὶ μονάδα. Τὴν δὲ γῆν, οὔτε ἀκίνητον, οὔτε ἐν μέσῳ τῆς περιφορᾶς οὖσαν, ἀλλὰ κύκλῳ περὶ τὸ πῦρ αἰωρουμένην, οὔτε τῶν τιμιωτάτων, οὐδὲ τῶν πρώτων τοῦ κόσμου μορίων ὑπάρχειν. Ταῦτα δὲ καὶ Πλάτωνα φασὶ πρεσβύτην γενόμενον διανενοῆσθαι περὶ τῆς γῆς, ὡς ἐν ἑτέρᾳ χώρᾳ καθεστώσης, τὴν δὲ μέσην καὶ

κυριω-

κυριωτάτην ἑτέρᾳ τινὶ κρείττονι προσήκουσαν. Οἱ δὲ Ποντίφικες καὶ τὰ περὶ τὰς ταφὰς πάντα τοῖς χρήζουσιν ἀφηγοῦνται, Νουμᾶ διδάξαντος μηδὲν ἡγεῖσθαι μίασμα τῶν τοιούτων, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκεῖ θεοὺς σέβεσθαι τοῖς νενομισμένοις, ὡς τὰ κυριώτατα τῶν ἡμετέρων ὑποδεχομένους. Ἐξαιρέτως δὲ τὴν προσαγορευομένην Λιβιτίναν, ἐπίσκοπον τῶν περὶ τοὺς θνήσκοντας ὁσίων θεὸν οὖσαν, εἴτε Περσεφόνην, εἴτε μᾶλλον, ὡς οἱ λογιώτατοι Ῥωμαίων ὑπολαμβάνουσι, Ἀφροδίτην· οὐ κακῶς ἐς μίαν δύναμιν θεοῦ, τὰ περὶ τὰς γενέσεις καὶ τὰς τελευτὰς ἀνάπτοντες. Αὐτὸς δὲ καὶ τὰ πένθη καθ' ἡλικίας καὶ χρόνους ἔταξεν· οἷον· παῖδα μὴ πενθεῖν νεώτερον τριετοῦς, μηδὲ πρεσβύτερον, πλείονας μῆνας, ὧν ἐβίωσεν ἐνιαυτῶν, μέχρι τῶν δώδεκα, καὶ περαιτέρω μηδεμίαν ἡλικίαν. Ἀλλὰ τοῦ μακροτάτου πένθους χρόνον εἶναι δεκαμηνιαῖον, ἐφ' ὅσον καὶ χηρεύουσιν αἱ τῶν ἀποθανόντων γυναῖκες· ἡ δὲ πρότερον γαμηθεῖσα, βοῦν ἐγκύμονα κατέθυσεν ἐκείνου νομοθετήσαντος. Πολλὰς δὲ καὶ ἄλλας Νουμᾶ διδάξαντος ἱερωσύνας· ἔτι δυοῖν μνησθήσομαι, τῆς τε Σαλίων, καὶ τῆς τῶν Φητιαλίων, αἳ μάλιστα τὴν εὐσέβειαν τοῦ ἀνδρὸς ἐμφαίνουσιν. Οἱ μὲν γὰρ Φητιάλιοι, εἰρηνοφύλακές τινες ὄντες, ὡς δ' ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ τοὔνομα λαβόντες ἀπὸ τῆς πράξεως, λόγῳ τὰ νείκη κατέπαυον, οὐκ ἐῶντες στρατεύειν πρότερον, ἢ πᾶσαν ἐλπίδα δίκης ἀποκοπῆναι. Καὶ γὰρ εἰρήνην Ἕλληνες καλοῦσιν ὅταν λόγῳ, μὴ βίᾳ πρὸς ἀλλήλους χρώμενοι, λύσωσι τὰς διαφοράς. Οἱ δὲ Ῥωμαίων Φητιαλεῖς, πολλάκις μὲν ἐβάδιζον, ὡς τοὺς ἀδικοῦντας αὐτοὶ πείθοντες εὐγνωμονεῖν· ἀγνωμονούντων δὲ, μαρτυρόμενοι θεοὺς καὶ κατευξάμενοι πολλὰ καὶ δεινὰ καθ' αὑτῶν αὐτοὶ, καὶ τῆς πατρίδος, εἰ μὴ δικαίως ἐπεξίασιν, οὕτω κατήγγελλον αὐτοῖς τὸν πόλεμον. Κωλυόντων δὲ τούτων, ἢ μὴ συναινούντων, οὔτε στρατιώτῃ θεμιτὸν οὔτε βασιλεῖ Ῥωμαίων ὅπλα κινεῖν· ἀλλὰ παρὰ τούτων ἔδει τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου δεξάμενον, ὡς δίκαιον, τὸν ἄρχοντα, τότε σκοπεῖν περὶ τοῦ συμφέροντος.

9. Τοὺς δὲ Σαλίους ἱερεῖς ἐκ τῆς τοιαύτης λέγεται συστῆναι προφάσεως. Ἔτος ὄγδοον αὐτοῦ βασιλεύοντος, λιμώδης νόσος περιοῦσα τὴν Ἰταλίαν, ἐσόβησε καὶ τὴν Ῥώμην· ἀθυμούντων δὲ τῶν ἀνθρώπων, ἱστορεῖται χαλκῆν πέλτην ἐξ οὐρανοῦ καταφερομένην, ἐς τὰς Νουμᾶ πεσεῖν χεῖρας· ἐπὶ δ' αὐτῇ θαυμάσιόν τινα λόγον λέγεσθαι ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ὃν Ἠγερίας τε καὶ τῶν Μουσῶν πύθεσθαι. Τὸ μὲν γὰρ ὅπλον ἥκειν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς πόλεως, καὶ δεῖν αὐτὸ φρουρεῖσθαι, γενομένων ἄλλων ἕνδεκα καὶ σχῆμα καὶ μέγεθος καὶ μορφὴν ἐκείνῳ παραπλησίων, ὅπως ἄπορον εἴη τῷ κλέπτῃ, δι' ὁμοιότητα τοῦ διοπετοῦς ἐπιτυχεῖν. Ἔτι δὲ χρῆναι Μούσαις καθιερῶσαι τὸ χωρίον ἐκεῖνο, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸ λειμῶνας, ἔνθα τὰ πολλὰ

φοι-

cuipiam attribuiſſe præcellentiori. Pontifices præterea juſta ſunebria, quibus opus eſt, præſcribunt, quos edocuit Numa, nihil ut eorum polluere arbitrarentur, ſed ut Deos inferos quoque colerent, qui præſtantiſſimam noſtri partem recipiant. Præ cæteris eam, quam appellavit Libitinam Deam, præſidem eorum quæ defunctis ſunt feralia peragenda; ſive ea Perſophone, ſive potius (ut arbitrantur Quiritum eruditiſſimi) Venus ſit: haud male uni virtuti numinis rationem ortus & exceſſus adſcribentes. Idem luctus, certis ætatibus, & temporibus finivit; ut puerum trimulo minorem, ne quis lugeat; majorem, ne plures menſes, quam ille annos vixit uſque ad duodecim: nullam ætatem ultra. Longiſſimam luctus diem, decem menſibus terminavit, quod ſpacium viduis quoque abſtinendis a morte viri præfinitum eſt a fecundis nuptiis: quæ ante nupſiſset, ea bovē fœtā illius lege immolabat. Multorum quoque Numa aliorū Sacerdotiorum fuit auctor: eorum duo commemorabo, ex quibus elucet in primis illius religio; Saliorum, & Fecialiū: ſiquidem pacis Feciales arbitri fuerunt, qui mea quidem opinione, nomen ex officio ſuo trahentes, diſceptatione comprimebant certamina; neque prius quam abſciſſa omnī juris obtinendi ſpe ad arma iri ſinebant. Pacem enim vocant, quum verbis, non vi, mutuas controverſias dirimerunt. Feciales Romani ſrequenter commeabant ad eas, qui injuriam inſerrent, poſcebantque res reddi: ſi non redderent, Deos teſtari, multa diraque ſibi ipſi, ac Patriæ ſuæ, ni juſte injuriam vindicatum irent, imprecabantur: ita indicebant illis bellum. Intercedentibus his, aut improbantibus, neque militi licebat, neque Regi Romano arma movere; ſed ab his auſpicandum ei bellum, ut juſto Duci erat, inde quid expediret, expendendum.

Saliorum vero hæc proditur origo. Octavo anno Regni Numæ peſtilentia, quæ per Italiam vulgabatur, Urbem quoque vaſtabat. Perculſis Civibus tradunt peltam æneā in manus Numæ cælitus delapſam; de hac mira prædicaſse Regem, ex Egeria ſe & Camœnis accepiſse; eſse ea arma ad ſalutem Urbis miſsa, & ſervanda cum undecim aliis, qui pari figura, amplitudine, & forma facienda erant, ne quis ſur, commode propter ſimilitudinem intervertere cæleſtia valeret. Camœnis item eum conſecrandum campum & circumjecta prata, ubi plerumque cum ipſo congrediebantur; ſontem, quo irrigatur campus, ſacrandum virginibus Veſtalibus, cujus aqua luſtrarent, & aſpergerent quoti-

die

die penetralia. His fidem factam narrant ex eo, quod morbus ſtatim conquieverit. Eam peltam obtulit Numa artificibus, excitavitque eos, ſimiles ad effingendas. Torpentibus cæteris. Veturium Mamariū inſignem opificem, itaexpreſſiſse effigiē & imaginem ejus repræſentaſse, ut ne ipſe quidem dignoſcere ultra Numa poſſet. Horum cuſtodes, & Miniſtros, Salios conſtituit. Dicti autem Salii ſunt, non (ut nonnulli fabulantur) ex nomine Salij Viri Samothracis, vel Mantinæi, qui armatum tripudium tradidit: verum ab ipſo potius tripudio, quod ſaltando obeunt, quum menſe Martio ſacras peltas per Urbem ferant trabeati, balteis latis ſuccincti æneis, galeaſque æneas in capite gerentes, ac minutis pugionibus ad peltas concrepantes. Saltatus hujus tripudii pedibus efficitur: motus enim edunt in gyrum haud inconcinnos, & varios, modulis citatis, & frequentibus, cum robore & agilitate. Eas peltas ancylia ex figura vocant. Neque enim circulus eſt, neque peltæ orbem, ſed habent inciſuram lineæ tortuoſæ, cujus reflexi ſæpius apices, recurrenteſque continenter in ſe mutuo ἀγκύλην, id eſt curvam, figuram reddunt. Præmium artis Mamurio tributum autumant, fuiſſe carmen quoddam, quod in illius memoriam Salii tripudio illo peragunt. Sunt qui Veturium Mamurium eſſe ajunt, qui celebratur; veterem alii memoriam,

φοιτῶσαι συνδιατρίβουσιν αὐτῷ· τὴν δὲ πηγὴν ἣ κατάρδει τὸ χωρίον, ὕδωρ ἱερὸν ἀποδεῖξαι ταῖς Ἑστίασι παρθένοις, ὅπως λαμβάνουσαι καθ' ἡμέραν ἁγνίζωσι καὶ ῥαίνωσι τὸ ἀνάκτορον. Τούτοις μὲν οὖν μαρτυρῆσαι λέγουσι καὶ τὰ τῆς νόσου, παραχρῆμα παυσάμενα· τὴν δὲ πέλτην προθέντος αὐτοῦ, καὶ κελεύσαντος ἁμιλλᾶσθαι τοὺς τεχνίτας ὑπὲρ τῆς ὁμοιότητος, τοὺς μὲν ἄλλους ἀπειπεῖν. Οὐετούριον δὲ Μαμούριον, ἕνα τῶν ἄκρων δημιουργῶν, οὕτως ἐφικέσθαι τῆς ἐμφερείας καὶ κατασκευάσαι πάσας ὁμοίας, ὥστε μηδ' αὐτὸν ἔτι τὸν Νουμᾶν διαγινώσκειν. Τούτων οὖν φύλακας καὶ ἀμφιπόλους ἀπέδειξε τοὺς Σαλίους ἱερεῖς· Σάλιοι δὲ ἐκλήθησαν, οὐχ ὡς ἔνιοι μυθολογοῦσι, Σαμόθρακος ἀνδρὸς, ἢ Μαντινέως ὄνομα Σαλίου τὴν ἐνόπλιον ἐκδιδάξαντος ὄρχησιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ τῆς ὀρχήσεως αὐτῆς ἁλτικῆς οὔσης, ἣν ὑπορχοῦνται διαπορευόμενοι τὴν πόλιν, ὅταν τὰς ἱερὰς πέλτας ἀναλάβωσιν ἐν τῷ Μαρτίῳ μηνὶ, φοινικοῦς μὲν ἐνδεδυμένοι χιτωνίσκους, μίτραις δὲ χαλκαῖς ὑπεζωσμένοι πλατείαις, καὶ κράνη χαλκᾶ φοροῦντες, ἐγχειριδίοις δὲ μικροῖς τὰ ὅπλα κρούοντες. Ἡ δὲ ἄλλη τῆς ὀρχήσεως, ποδῶν ἔργον ἐστι· κινοῦνται γὰρ ἐπιτερπῶς, ἑλιγμούς τινας καὶ μεταβολὰς ἐν ῥυθμῷ τάχος ἔχοντι καὶ πυκνότητα μετὰ ῥώμης καὶ κουφότητος ἀποδιδόντες. Αὐτὰς δὲ τὰς πέλτας, ἀγκύλια καλοῦσι διὰ τὸ σχῆμα· κύκλος γὰρ οὐκ ἔστιν, οὐδὲ ἀποδίδωσιν, ὡς πέλτη, τὴν περιφέρειαν, ἀλλ' ἐκτομὴν ἔχει γραμμῆς ἑλικοειδοῦς, ἧς αἱ κεραῖαι καμπὰς ἔχουσαι καὶ συνεπιστρέφουσαι τῇ πυκνότητι πρὸς ἀλλήλας, ἄγκυλον τὸ σχῆμα ποιοῦσι, ἢ διὰ τὸν ἀγκῶνα, περὶ ὃν περιφέρονται. Τῷ δὲ Μαμουρίῳ λέγουσι μισθὸν γενέσθαι τῆς τέχνης ἐκείνης, μνήμην τινὰ, δι' ᾠδῆς ὑπὸ τῶν Σαλίων ἅμα τῇ πυῤῥίχῃ διαπεραινομένης· οἱ δὲ Οὐετούριον Μαμούριον εἶναί φασι τὸν ᾀδόμενον, ἄλλοι Οὐετέρεμ μεμορίαν, ὅπερ ἐστὶ παλαιὰν μνήμην.

Κυ. ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ Δ.

ΤΑ ΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩΙ ΒΙΒΛΙΩΙ Δ.

ΤΗΣ ΔΙΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

α. Ὡς ἐνιαυτὸν πρὸς τὴν Ἡλίου περίοδον συντάσσει ὁ Νουμᾶς.
β. Ὡς οὐδεὶς ἐπ' αὐτοῦ πόλεμος, κ' Ἰανοῦ ναοῦ οἰκοδομή.
γ. Υἱοί, κ' θάνατος, καὶ βιβλία τοῦ Νουμᾶ.
δ. Ὡς τὰ Κρόνια αὐτὸς καθίσταται.
ε. Ἥτις ἐπ' αὐτοῦ ἡ τῆς Ῥώμης πολιτεία.
ϛ. Περὶ τῶν αὐτοῦ νόμων.

ΧΡΟΝΟΥ ΠΛΗΘΟΣ ΕΤΗ ΛϚ.

ἐν οἷς τὰ λοιπὰ τῆς βασιλείας τοῦ Νουμᾶ.

1 Ἐπεὶ δὲ διεκόσμησε τὰς ἱερουργίας, ἐδείματο πλησίον τοῦ τῆς Ἑστίας ἱεροῦ, τὴν καλουμένην Ῥηγίαν, οἷόν τι βασίλειον οἴκημα· καὶ τὸ πλεῖστον αὐτόθι τοῦ χρόνου διέτριβεν, ἱερουργῶν καὶ διδάσκων τοὺς ἱερεῖς, ἢ πρὸς εὐνοίᾳ τινὶ τῶν θείων πρὸς αὐτοὺς σχολάζων. Οἰκίαν δ' εἶχεν ἑτέραν περὶ τὸν Κυρίνου λόφον, ἧς ἔτι νῦν τὸν τόπον ἐπιδεικνύουσιν. ἐν δὲ ταῖς προπομπαῖς, κ' ὅλως τῶν ἱερέων ταῖς πομπαῖς προηγοῦντο Κήρυκες ἀνὰ τὴν πόλιν, ἐλινύειν κελεύοντες κ' τὰ ἔργα καταπαύοντες. Ὡς γάρ φασι τοὺς Πυθαγορικοὺς οὐκ ἐᾶν ἐκ παρόδου προσκυνεῖν κ' προσεύχεσθαι τοῖς θεοῖς, ἀλλ' οἴ-

Q. CASSII DIONIS COCCEJANI

ROMANÆ HISTORIÆ

LIBER QUARTUS.

HÆC AUTEM INSUNT IN LIBRO QUARTO DIONIS ROMANÆ HISTORIÆ.

1. Ut annum ad Solis curſum ordinat Numas.
2. Ut nullum ſub eo bellum: & Templi Jani exſtructio.
3. Filii, mors, & libri Numæ.
4. Ut ipſe conſtituit Saturnalia.
5. Quænam ſub ipſo res fuit publica Romæ.
6. De ejus legibus.

TEMPORIS SPATIUM ANN. XXXVI.

In quibus reliqua Regni Numæ.

Digeſtis ſacris Regiam (quæ etiam hodie ita dicitur) juxta ædem Veſtæ ædificavit, ubi plurimum egit, res divinas perpetrans, aut inſtruens Sacerdotes, aut cum iis ex ardore religionis tempus tranſigens. Alteram habuit domum in colle Quirinali, cuius adhuc locum oſtendunt. In pompis, & omnibus in ſupplicationibus Sacerdotum antecedebant per Urbem præcones, feriaſque, & iuſtitium indicebant. Siquidem, ut Pythagoreos ajunt non permittere, ut obiter quis adoret, & ſupplicet Diis, verum ut domo ſtatim mente ad id meditatus accedat; ita

DIO APUD CONSTANTINUM AUG. PORPHYR.

Ὁ Νουμᾶς ᾤκει ἐν κολωνῷ τῷ Κυρινναλίῳ λεγομένῳ, ἅτε κ' Σαβῖνος ὤν, τὰ δὲ ἀρχεῖα ἐν τῇ ἱερᾷ ὁδῷ εἶχε, καὶ τὰς τε διατριβὰς πλησίον τοῦ Ἑστιαίου ἐποιεῖτο. καὶ ἔστιν ὅτε κ' κατὰ χώραν ἔμενεν.

Numa, utpote Sabinus, habitabat in Colle Quirinali, Regiam verò habebat in via ſacra; ac propter Ædem Veſtæ, ut plurimum agebat Interdum etiam degebat in agris.

DIO APUD ZONARAM.

οὐ τὰ τῶν θείων, οὔτε ὁρᾷν ἐν παρέργῳ κ' ἀμελῶς, ἀλλὰ σχολὴν ἄγοντας ἀπὸ τῶν ἄλλων, κ' προσέχοντας τὴν διάνοιαν ὡς πράξει μεγίστῃ, τῇ περὶ τὴν εὐσέβειαν. Ἐκ δὲ τούτων καὶ ἄλλων πλειόνων ἃ διὰ τὸ πλῆθος παρῆκα-

tos eſſe oportere. Neque divini quidquam obiter & negligenter audiendum aut videndum præcepit; ſed etiam agendum a cæteris rebus, & religioni ut rei maximæ animos intendendos. His rationibus & aliis plu-

NOTÆ.

Ὅτι Δίων φησὶν (ſequitur Conſtantinus) ὅτι Σπουδὴν ἔχω, &c. ideſt: Fert verò animus, inquit Dio, &c. ſed priora ad ſenſum, non ad verbum e Dione ſcripſiſſe Conſtantinum Aug. Porphyrogenitum, patet, tum ex ſequentibus, tum ex his Plutarchi, quem exſcripſiſſe Dio, hactenus viſus eſt. Valeſius ad *Collem Quirinalem* ſic notat. *Idem dicit Solinus cap.* 2 Numa in colle primum Quirinali habitavit, deinde pro-

ita cenſuit Numa decere, nihil ut Cives rei divinæ audirent, vel viderent perfunctorie, vel ſolute; ſed vacui curis aliis, velut ſummo negocio religionis adverterent animum; viaſque a ſtrepitu, crepitu, gemitu, & omnibus, quæ comitantur neceſſarias, & vulgares operas, ad ſacras præſtarent puras; quorum veſtigium nonnullum, vel hoc ævo manet Romæ. Quum Conſul auſpicatur vel immolat: Hoc age, proclamant. Qua voce eos, qui aſſiſtunt, admonent, ut componant ſe ad id quod agitur. Hujus edicta etiam magna ex parte præceptorum Pythagoricorum fuerunt æmula. Sicut illi præcipiebant, ſuper Chænicem ne ſedeas; Gladio ignem ne verſes; Peregre proficiſcens, ne te convertas; Diis ſuperis imparia immoles, inferis ponito, quorum cujuſque ſenſum tegunt ad vulgus. Eodem modo Numæ quædam inſtituta rationem habent involutam, ut ſunt illa; ne libes Diis ex vite non putata; ne ſacrifices ſine farre; circumagas te dum Deos adoras; ſedeas cum adoraveris. Quorum duo prima manſuetudinem præcipere, ut pietatis partem, videntur, Converſio adorantium, ſimulacrum Orbis mundi dicitur eſſe. Quin magis videatur, qui adoret Deos, quando Orientem ſpectantibus templis averſus eſt ab ortu, eò ſe flectere, & mox convertere ad Deum; Orbem conficiens, & committens ex ambobus conſummationem precum. Niſi quid hercle ſimiliter Ægyptiis rotis involvit, & ſignificar hæc figuræ mutatio, nihil eſſe in rebus humanis ſtabile, ſed quo verterit, & volverit vitam noſtram Deus, contentos eſſet nos, & boni debere conſulere. Conſidere ab adoratione, omen eſſe dictant ratarum precum, & felicitatis in poſterum durabilis. Ajunt etiam, hanc requiem diſpertitionem eſſe negariorum; quaſi actionibus explicatis prioribus, conſiderant coram Diis, ut auſpicentur ab iiſdem alias. Nec vero impedit quicquam, quin hoc cum ſuperioribus congruat, aſſueſaciente nos legiſlatore, ne pacem Deum occupati, vel in tranſcurſu velut perpetrantes po-

οἴκοθεν εὐθὺς ἐπὶ τοῦτο γνώμῃ παρεσκευασμένος βαδίζειν. Οὕτως ᾤετο ὁ Νουμᾶς χρῆναι τοὺς πολίτας μήτε ἀκούειν τι τῶν θείων, μήθ' ὁρᾶν ἐν παρέργῳ καὶ ἀμελῶς, ἀλλὰ σχολὴν ἄγοντας ἀπὸ τῶν ἄλλων, καὶ προσέχοντας τὴν διάνοιαν ὡς πράξει μεγίστῃ τῇ περὶ τὴν εὐσέβειαν, ψόφων τε καὶ πατάγων καὶ στεναγμῶν, καὶ ὅσα τοιαῦτα τοῖς ἀναγκαίοις, ἢ βαναύσοις πόνοις ἕπεται, καθαρὰς τὰς ὁδοὺς ταῖς ἱερουργίαις παρέχοντας. Ὧν ἴχνος τι μέχρι νῦν διασώζοντες, ὅταν ἄρχων πρὸς ὄρνισιν, ἢ θυσίαις διατρίβῃ, βοῶσιν, Ὃκ ἄγε· σημαίνει δὲ ἡ φωνή. Τοῦτο πρᾶσσε, συνεπιστρέφουσα καὶ κατακοσμοῦσα τοὺς προστυγχάνοντας. Ἦν δὲ καὶ τῶν ἄλλων παραγγελμάτων αὐτοῦ πολλὰ τοῖς Πυθαγορικοῖς ἐοικότα. ὡς γὰρ ἐκεῖνοι παρῄνουν ἐπὶ χοίνικος μὴ καθῆσθαι, ἢ μαχαίρᾳ πῦρ μὴ σκαλεύειν, ἢ βαδίζοντας εἰς ἀποδημίας, μὴ μεταστρέφεσθαι, ἢ τοῖς μὲν οὐρανίοις περιττὰ θύειν ἄρ δὲ χθονίοις, ὧν ἑκάστου τὴν διάνοιαν ἀπεκρύπτοντο πρὸς πολλούς. Οὕτως ἔνια τῶν Νουμᾶ πατρίων ἀπόρρητον ἔχει τὸν λόγον· οἷον τό, μὴ σπένδειν θεοῖς ἐξ ἀμπέλων ἀτμήτων, μηδὲ θύειν ἄτερ ἀλφίτων· καὶ τό, προσκυνεῖν περιστρεφομένους, καὶ τό, καθῆσθαι προσκυνήσαντας. Τὰ μὲν οὖν πρῶτα δύο τὴν γῆς ἐξημέρωσιν ἔοικε διδάσκειν, ὡς μόριον εὐσεβείας οὖσαν· ἡ δὲ περιστροφὴ τῶν προσκυνούντων, λέγεται μὲν ἀπομίμησις εἶναι τῆς τοῦ κόσμου περιφορᾶς. Δόξῃ δ' ἂν μᾶλλον ὁ προσκυνῶν, ἐπεὶ πρὸς ἕω τῶν ἱερῶν βλεπόντων ἀπέστραπται τὰς ἀνατολάς, μεταβάλλειν ἑαυτὸν ἐνταῦθα ἢ περιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεόν, κύκλον ποιῶν ἢ συνάπτειν τὴν ἐπιτελείωσιν τῆς εὐχῆς δι' ἀμφοῖν· εἰ μὴ νὴ Δία τοῖς Αἰγυπτίοις τροχοῖς αἰνίττεταί τι καὶ διδάσκει παραπλήσιον ἡ μεταβολὴ τοῦ σχήματος, ὡς οὐδενὸς ἑστῶτος τῶν ἀνθρωπίνων, ἀλλ' ὅπως ἂν στρέφῃ, καὶ ἀνελίττῃ τὸν βίον ἡμῶν ὁ θεός, ἀγαπᾶν ἢ δέχεσθαι προσῆκον. Τὸ δὲ καθέζεσθαι προσκυνήσαντας, οἰωνισμὸν εἶναι λέγουσι τοῦ βεβαιότητα ταῖς εὐχαῖς ἢ δαιμονίαν τοῖς ἀγαθοῖς ἐπιγίνεσθαι. Λέγουσι δὲ ἢ πράξεων διορισμὸν εἶναι τὴν ἀνάπαυσιν, ὡς οὖν τῇ προτέρᾳ πράξει πέρας ἐπιθέντας καθέζεσθαι παρὰ τοῖς θεοῖς, ἵνα ἑτέρας πάλιν ἀρχὴν παρ' ἐκείνων λάβωσι· δύναται δὲ ἢ τοῦτο τοῖς εἰρημένοις ὁμολογεῖν, ἐθίζοντος ἡμᾶς τοῦ νομοθέτου μὴ ποιεῖσθαι τὰς πρὸς τὸ

NOTAE,

propter ædem Veſtæ, in Regia quæ adhuc ita appellatur: Tullus Hoſtilius in Velia, ubi poſtea ædes Deum Penatium eſt facta, &c. *Qui locus videtur tranſlatus eſſe ex Varrone lib.*1. de Vita Populi Romani, *cujus verba hæc profert Nonius in ſecundum:* Tullum Hoſtilium in Velis, ubi nunc eſt ædes Deum Penatium: Ancum: in Palatio ad Portam Mugioniam, ſecundùm viam ſubſiniſtra. *Lege* habitaſſe in Velia. *Sic enim dicebatur locus ille, teſte ipſe Varrone lib.* 4. *de lingua latina:* Velienſis Sexticepſos in Velia, ad ædem Deum Penatium. *Vel potius legendum eſt* in Velis *numero plurali quemadmodum vocat Dionyſius Halicarn. lib.* 1. *pag.* 54. *ubi de templo Deum Penatium loquitur, quod erat Romæ juxta Forum:* Λέγεται δὲ, inquit, κατὰ τὴν ἐπιχώριον γλῶτταν, οὐελίαις, τὸ χωρίον. *Interpretes* ſub olivis *verterunt; cum vertendum ſit* in Velis, Nempe ὑπ' ἐλαίαις. Notatur autem hoc errore, etiam ultimus editor Dionyſii, qui retinuit, *ſub olivis*.

τὸ θεῖον ἐντεύξεις ἐν ἀσχολίᾳ καὶ παρέργως, οἷον σπεύδοντας, ἀλλ᾽ ὅταν χρόνον ἔχωμεν, καὶ σχολὴν ἄγωμεν.

2. Ἐκ δὲ τῆς τοιαύτης παιδαγωγίας πρὸς τὸ θεῖον, οὕτως ἡ πόλις ἐγεγόνει χειροήθης καὶ καταπεθαμβημένη τὴν τοῦ Νουμᾶ δύναμιν, ὥστε μύθοις ἐοικότας τὴν ἀτοπίαν λόγους παραδέχεσθαι, καὶ νομίζειν μηδὲν ἄπιστον εἶναι, μηδὲ ἀμήχανον ἐκείνου βουληθέντος. Λέγεται γοῦν ποτε καλέσας ἐπὶ τὴν τράπεζαν οὐκ ὀλίγους τῶν πολιτῶν, σκεύη τε φαῦλα καὶ δεῖπνον εὐτελὲς πάνυ προθέσθαι καὶ δημοτικόν. Ἀρξαμένων δὲ δειπνεῖν, ἐμβαλὼν λόγον ὡς ἡ θεὸς ᾗ σύνεστιν, ἥκοι πρὸς αὐτὸν αἰφνίδιον ἐπιδεῖξαι τόν τε οἶκον ἐκπωμάτων πλήρη πολυτελῶν, καὶ τὰς τραπέζας ὄψων τε παντοδαπῶν καὶ παρασκευῆς δαψιλοῦς γεμούσας. Πάντα δὲ ὑπερβέβληκεν ἀτοπίᾳ τὸ ὑπὲρ τῆς τοῦ Διὸς ὁμιλίας ἱστορούμενον. Μυθολογοῦσι γὰρ ἐς τὸν Ἀουεντῖνον λόφον, οὔπω μέρος ὄντα τῆς πόλεως, οὐδὲ συνοικούμενον, ἀλλ᾽ ἔχοντα πηγάς τε δαψιλεῖς ἐν αὑτῷ, καὶ νάπας σκιεράς, φοιτᾶν δύο δαίμονας Πῖκον καὶ Φαῦνον, οὓς τὰ μὲν ἄλλα Σατύρων ἄν τις ἢ Τιτάνων γένει προσεικάσειε· δυνάμει δὲ φαρμάκων καὶ δεινότητι τῆς περὶ τὰ θεῖα γοητείας, λέγονται ταὐτὸ τοῖς ὑφ᾽ Ἑλλήνων προσαγορευθεῖσιν Ἰδαίοις δακτύλοις σοφιζόμενοι περιιέναι τὴν Ἰταλίαν. Τούτους φασὶ χειρώσασθαι τὸν Νουμᾶν, οἴνῳ καὶ μέλιτι κεράσαντα τὴν κρήνην, ἀφ᾽ ἧς ἔπινον συνήθως. Ληφθέντας δέ, πολλὰς μὲν ἰδέας τρέπεσθαι, καὶ μετεκδύεσθαι τὴν αὐτῶν φύσιν, ἀλλόκοτα φάσματα καὶ φοβερὰ τῆς ὄψεως προβαλλομένους. Ἐπεὶ δὲ ἔγνωσαν ἑαλωκότες ἰσχυρὰν καὶ ἄφυκτον ἅλωσιν, ἄλλα τε προθεσπίσαι πολλὰ τῶν μελλόντων, καὶ τὸν ἐπὶ τοῖς κεραυνοῖς ἐκδιδάξαι καθαρμόν, ὃς ποιεῖται μέχρι νῦν διὰ κρομμύων καὶ τριχῶν καὶ μαινίδων. Ἔνιοι δὲ οὐ τοὺς δαίμονάς φασιν ὑποθέσθαι τὸν καθαρμόν, ἀλλ᾽ ἐκείνους μὲν καταγαγεῖν τὸν Δία μαγεύσαντας· τὸν δὲ θεὸν ὀργιζόμενον τῷ Νουμᾷ προστάττειν ὡς χρὴ γενέσθαι τὸν καθαρμὸν κεφαλαῖς. Ὑπολαβόντος δὲ τοῦ Νουμᾶ, κρομμύων, εἰπεῖν, ἀνθρώπων· τὸν δὲ αὖθις ἐκτρέποντα τὸ τοῦ προστάγματος δεινόν, ἐπερέσθαι, θριξίν·

poſcamus, ſed ubi vacat, & otium eſt.

Ex hujuſcemodi diſciplina ad religionem ita placidam Civitas evaſit, ita expavit Numæ virtutem, multa, ut nova reciperet non abhorrentia, a ſabulis; nihil rata abſonum, aut impoſſibile, quod ille ſuſciperet. Fertur ille aliquando frequentes Cives invitaſſe ad epulum, ſordidaque vaſa, & cænam plane frugalem plebejamque appoſuiſſe. Cæpta cæna intuliſſe ſermonem, Deam ſibi familiarem adeſse, ac repente domum oſtendiſſe poculis inſtructiſſimam precioſiſſimis, menſasque epulis variis, atque apparatu magnifico affluentes. Omnem verò exceſſit fidem, quod de ejus oum Jove proditum eſt colloquio. Fabulantur enim duos Lares, Picum, & Faunum in montem Aventinum, quum non dum comprehenſus muris eſſet, vel habitaretur, fontibus autem largis ſcateret, & lucos haberet opacos, commeare ſolitos. Hos cætera Satyris, aut Titanum genti comparaveris: at medicamentorum facultate, præſtigiarumque magicarum technis ſimilia dicunt Idæis Dactylis, ut Græci vocant, commentos peragraſſe Italiam. Eos autumant Numam comprehendiſse, quum fontem, ex quo potare ſolebant, vino miſcuiſset, & melle. Captos in varias ſe vertiſse formas; effigiem ſuam depoſuiſse, novaſque induiſse, & horrendas imagines. Verum ubi teneri ſe valido nexu, & inenodabili ſenſerunt, cum alia multa præcinuiſse ſutura, tum fulgurum procurationem, qui in hanc diem cepis, crinibus, & mænis peragitur, monſtraſse. Alii negant illos Lares prodidiſse ei hanc procurationem, ſed eos Jovem cælo devocaſse incantamentis, atque hunc inſenſum præcepiſse Numæ, ut capitibus procuraret. Quum exciperet Numa, Ceparumne? dixiſse eum, Hominum Numa autem denuo præcepti diritatem avertentem, interrogaſse, Crinibus ne? At quum re-

DIO APUD ZONARAM.

καμεν, διέθηκεν πρὸς τὸ θεῖον τοῖς τότε ἀνθρώποις ἐξ ἐθισμοῦ ὁ Νουμᾶς ἐνεποίησεν. Αὐτὸν δὲ οὕτω φασὶ εἰς τὸ θεῖον ἀνηρτῆσθαι τὰς ἐλπίδας, ὥστε (1) προσαγγελίας αὐτῷ θύοντι (2) ποτε γενομένης, ὡς ἐπέρχονται πολέμιοι, γελάσαι καὶ εἰπεῖν. Ἐγὼ δὲ θύω. Καὶ τὴν χώραν δὲ ἣν αἰχμῇ Ῥωμύλος ἐκτήσατο, διένειμε τοῖς ἀπόροις τῶν πολιτῶν, ἀφαιρῶν ἐξ αὐτῶν τὴν ἀπορίαν, ὡς ἀνάγκην τῆς ἀδικίας τυγχάνουσαν, καὶ τρέπων εἰς γεωργίαν, ὡς ταύτης ἐξημερούσης τὸν δῆμον, καὶ ἔρωτα εἰρήνης δυναμένης ἐμποιεῖν (3) εἰρήνης. Λέγεται

pluribus, quas ob multitudinem prætermiſimus, civium ſuorum animos ad pietatem aſſuefecit. Ipſe autem ſpem ſuam, ita in Deo collocaſſe fertur, ut cum ei aliquando ſacrificanti, hoſtium adventus nuntiaretur, ſubridens dixerit: Ego verò ſacrifico. Agrum a Romulo bello partum, inter inopes cives diſtribuit, ut inopiam, ſcelerum parentem tolleret, & agriculturam ſerum populum domaret, quæ acrem pacis amorem in animis excitare poſſet. Feruntur ab eo Ja-

NOTAE.

(1) C. Vat. ὅτε καί. (2) C. Vat. non habet θύοντι. Utrumque, ut Plutarchus,

(3) C. Vat. ποιεῖν.

reſpondiſſet Jupiter, Animatis: tum Numam, ut idem diceret, inſtructum ab Egeria addidiſſe, Mænis; ac diſceſſiſſe Jovem propitium. Locum vero Elicium ab illo appellatum, quaſi Ilicium, quod ἵλεως græce propitium ſignificat. Atque procurationem ad eum modum peragi. Fabuloſa hæc, & ridicula hominum illius Sæculi, ſtudium religionis, quod excitabat aſſuetudo, indicant.

Ipſe Numa, & ferunt, adeo fuit divina fiducia fretus, ut quum ei aliquando adeſſe hoſtes annunciatum eſſet, arridens dixerit: Ego verò ſacra facio. Hunc memorant primum Fidei, & Termini templa excitaviſſe. Fidem autem conſtituiſſe Romanis maximum jusjurandum, quod etiamnum obſervant. Termino publice, & privatim in finibus agrorum, immolant hoc tempore animalia: olim hoſtia erat inanima: docente Numa, debere eos Deum Terminalem, quum pacis ſit præſes, & arbiter juſtitiæ, cæde purum eſſe. Videtur verò plane hic rex agrum Romanum terminaſſe, quum noluiſſet Romulus menſura proprii, prodere rapinam alieni: ſiquidem compedes, terminos eſſe, ſi ſervarentur; virium, & injuriæ indicium, ſi non ſervarentur, neque ſane latus initio ager fuit Romanus, ſed cum magna ex parte quæſivit Romulus bello, quem diviſit totum Numa egenæ plebi, quo præciſa injuriæ neceſſitate inſerendæ, inopia, traductum ad colendos agros populum arva, mitigarent. Quippe inſtitutum aliud nullum, tam acrem amorem, & celerem inducit pacis, quam vita ruſticana, quæ ex audacia bellica, quatenus propugnatio poſtulat proprii, retinet; libidinem violentiæ, & rapiendi reſecat. Quamobrem agriculturæ Numa, & quietis illecebris implicans Cives, atque hanc, ut morum magiſtram potius, quam opulentiæ conciliatricem amplectens, diſtribuit agrum in partes, quos pagos vocavit, ſingulisque cuſtodes præfecit, & arbitros. Interim inſpexit ipſe eos, atque ex operibus conjecturam capiens de moribus civium, alios ad honores, & authoritatem prævehebat, ſocordes & ignavos caſtigabat probris, & conviciis. Præ cæteris ejus inſtitutis commendatur Populi per artificia centuriatio. Nam Civitas, quum duabus conſtare gentibus (ſicut diximus) videretur, vel diſtaret potius, neque ullo modo coaleſcere in unum ſuſtineret, nec quaſi eluere illas factiones, & diſcrimen, ſed certaminibus aſſiduis partium, & contentionibus conflictaretur, reputans corpora rigida, & quæ per ſe commiſcentur ægre, tempera-

ξίν· ἀποκρινομένου δὲ τοῦ Διὸς ἐμψύχοις, ἐπαγαγεῖν τὸν Νουμᾶν, μαινίσι. Ταῦτα λέγειν ὑπὸ τῆς Ηγερίας δεδιδαγμένον, καὶ τὸν μὲν θεὸν ἀπελθεῖν ἵλεω γενόμενον· τὸν δὲ τόπον, ἰλίκιον ἀπ᾽ ἐκείνου προσαγορευθῆναι, καὶ τὸν καθαρμὸν οὕτω συντελεῖσθαι. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ μυθώδη καὶ γελοῖα τὴν τῶν τότε ἀνθρώπων ἐπιδείκνυται διάθεσιν πρὸς τὸ θεῖον ἣν ὁ ἐθισμὸς αὐτοῖς ἐνεποίησεν.

3. Αὐτὸν δὲ τὸν Νουμᾶν οὕτω φασὶν ἐς τὸ θεῖον ἀνηρτῆσθαι ταῖς ἐλπίσιν, ὥστε καὶ προσαγγελίας αὐτῷ ποτε γενομένης ὡς ἐπέρχονται πολέμιοι, μειδιάσαι καὶ εἰπεῖν· Ἐγὼ δὲ θύω. Πρῶτον δέ φασι τῆς πίστεως, καὶ τέρμονος ἱερὸν ἱδρύσασθαι, καὶ τὴν μὲν πίστιν ὅρκον ἀποδεῖξαι Ῥωμαίοις μέγιστον, ᾧ χρώμενοι μέχρι νῦν διατελοῦσιν. Ὁ δὲ τέρμων, ὅρος ἄν τις εἴη, καὶ θύουσιν αὐτῷ δημοσίᾳ καὶ ἰδίᾳ κατὰ τοὺς τῶν ἀγρῶν περιορισμοὺς, νῦν μὲν ἔμψυχα, τὸ παλαιὸν δὲ ἄψυχος ἦν ἡ θυσία Νουμᾶ φιλοσοφήσαντος, ὡς χρὴ τὸν ὅριον, εἰρήνης φύλακα, καὶ δικαιοσύνης μάρτυρ᾽ ὄντα, φόνου καθαρὸν εἶναι. Δοκεῖ δὲ καὶ ὅλως αὐτὸς ὁρίσαι τὴν χώραν ὁ βασιλεὺς, Ῥωμύλου μὴ βουληθέντος ἐξομολογήσασθαι τῷ μέτρῳ τοῦ οἰκείου τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ἀλλοτρίου· δεσμὸν γὰρ εἶναι τῆς δυνάμεως τὸν ὅρον, ἂν φυλάττηται, μὴ φυλαττόμενον δὲ, τῆς ἀδικίας ἔλεγχον. Οὐ μὴν οὐδὲ δαψιλὴς χώρα τῇ πόλει κατ᾽ ἀρχὰς, ἀλλὰ τὴν πολλὴν αἰχμῇ προσεκτήσατο Ῥωμύλος· καὶ ταύτην πᾶσαν ὁ Νουμᾶς διένειμε τοῖς ἀπόροις τῶν πολιτῶν, ὡς ἀνάγκην ἀδικίας ἀφαιρῶν τὴν ἀπορίαν, καὶ τρέπων ἐπὶ γεωργίαν τὸν δῆμον, ἅμα τῇ χώρᾳ συνεξημερούμενον. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο τῶν ἐπιτηδευμάτων οὕτως ἐρωτικὸν εἰρήνης ἐνεργάζεται καὶ ταχὺν ὡς ὁ ἀπὸ γῆς βίος, ἐν ᾧ καὶ τῆς πολεμικῆς εὐτολμίας, τὸ μὲν ὑπερμαχητικὸν τοῦ οἰκείου διαμένει, καὶ πάρεστι, τὸ δὲ ἐς ἀδικίαν καὶ πλεονεξίαν ἀνειμένον ἐκκέκοπται. Διὸ καὶ τὴν γεωργίαν ὁ Νουμᾶς οἷον εἰρήνης φίλτρον ἐνεμίξατο τοῖς πολίταις, καὶ μᾶλλον ὡς ἠθοποιὸν, ἢ πλουτοποιὸν ἀγαπήσας τέχνην, ἐς μέρη τὴν χώραν διεῖλεν, ἃ πάγους προσηγόρευσε, καὶ καθ᾽ ἕκαστον ἐπισκόπους ἔταξε, καὶ περιπόλους. Ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ αὐτὸς ἐφορῶν καὶ τεκμαιρόμενος ἀπὸ τῶν ἔργων τοὺς τρόπους τῶν πολιτῶν, τοὺς ἐς τιμὰς καὶ πίστεις ἀνῆγε, τοὺς δὲ ῥαθύμους καὶ ἀμελεῖς ψέγων καὶ κακίζων, ἐσωφρόνιζε. Τῶν δὲ ἄλλων αὐτοῦ πολιτευμάτων, ἡ κατὰ τέχνας διανομὴ τοῦ πλήθους μάλιστα θαυμάζεται· τῆς γὰρ πόλεως ἐκ δυοῖν γενῶν, ὥσπερ εἴρηται, συνεστάναι δοκούσης, διεστώσης δὲ μᾶλλον καὶ μηδενὶ τρόπῳ μιᾶς γενέσθαι βουλομένης, μηδὲ οἷον ἐξαπαλεῖψαι τὴν ἑτερότητα καὶ διαφορὰν, ἀλλὰ συγκρούσεις ἀπαύστοις καὶ φιλονεικίαις τῶν μερῶν ἐχούσης, διανοηθεὶς ὅτι καὶ τῶν σωμάτων τὰ φύσει δύσμικτα καὶ σκληρὰ καταθρύπτοντες, καὶ διαιροῦντες ἀναμιγνύουσιν ὑπὸ σμικρότητος ἀλλήλοις

συμ-

συμβαίνοντα μᾶλλον, ἔγνω κατατεμεῖν τομαῖς πλείονας τὸ σύμπαν πλῆθος· ἐκ δὲ τούτων ἐς ἑτέρας ἐμβαλὼν διαφορὰς τὴν πρώτην ἐκείνην καὶ μεγάλην ἀφανίσαι, ταῖς ἐλάττοσιν ἐνδιασπαρεῖσαν. Ἦν δὲ ἡ διανομὴ κατὰ τέχνας, αὐλητῶν, χρυσοχόων, τεκτόνων, βαφέων, σκυτοτόμων, σκυτοδεψῶν, χαλκέων, κεραμέων· τὰς δὲ λοιπὰς τέχνας ἐς ταυτὸ συναγαγὼν ἓν αὐτὸ ἐκ πασῶν ἀπέδειξε σύστημα. Κοινωνίας δὲ καὶ συνόδους καὶ θεῶν τιμὰς ἀποδοὺς ἑκάστῳ γένει πρεπούσας, τότε πρῶτον ἐκ τῆς πόλεως ἀνεῖλε τὸ λέγεσθαι καὶ νομίζεσθαι, τοὺς μὲν Σαβίνους, τοὺς δὲ Ῥωμαίους· καὶ τοὺς μὲν Τατίου, τοὺς δὲ Ῥωμύλου πολίτας· ὥστε τὴν διαίρεσιν, εὐαρμοστίαν καὶ ἀνάμιξιν πάντων γενέσθαι πρὸς πάντας.

4. Ἐπαινεῖται δὲ τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ, καὶ τὸ περὶ τὸν νόμον διόρθωμα, τὸν διδόντα τοῖς πατράσι τοὺς παῖδας πιπράσκειν ὑπεξελομένους τοὺς γεγαμηκότας, ἐκ τοῦ πατρὸς ἐπαινοῦντος καὶ κελεύοντος ὁ γάμος γένοιτο. Δεινὸν γὰρ ἡγεῖτο τὴν ὡς ἐλευθέρῳ γεγαμημένην γυναῖκα δούλῳ συνοικεῖν. Ἥψατο δὲ καὶ τῆς περὶ τὸν οὐρανὸν πραγματείας, οὔτε ἀκριβῶς, οὔτε παντάπασιν ἀθεωρήτως. Ῥωμύλου γὰρ βασιλεύοντος, ἀλόγως ἐχρῶντο τοῖς μησὶ καὶ ἀτάκτως, τοὺς μὲν, οὐδὲ εἴκοσιν ἡμερῶν, τοὺς δὲ πέντε καὶ τριάκοντα, τοὺς δὲ πλειόνων λογιζόμενοι· τῆς δὲ γινομένης ἀνωμαλίας περὶ τὴν σελήνην καὶ τὸν ἥλιον ἔννοιαν οὐκ ἔχοντες, ἀλλ' ἓν μὲν φυλάττοντες μόνον, ὅπως ἑξήκοντα καὶ τριακοσίων ἡμερῶν ὁ ἐνιαυτὸς ἔσται. Νουμᾶς δὲ τὸ παράλλαγμα τῆς ἀνωμαλίας, ἡμερῶν ἕνδεκα γίνεσθαι λογιζόμενος, ὡς τοῦ μὲν σεληνιακοῦ τριακοσίας ἑξήκοντα τέσσαρας ἡμέρας ἔχοντος, τοῦ δὲ ἡλιακοῦ, τριακοσίας πεντήκοντα πέντε, τὰς ἕνδεκα ταύτας ἡμέρας διπλασιάζων, ἐπήγαγε παρ' ἐνιαυτὸν ἐπὶ τῷ Φεβρουαρίῳ μηνὶ τὸν ἐμβόλιμον ὑπὸ Ῥωμαίων, Μερκιδῖνον καλούμενον εἴκοσι καὶ δυοῖν ἡμερῶν ὄντα. Καὶ τοῦτο μὲν αὐτοῦ τὸ ἴαμα τῆς ἀνωμαλίας μειζόνων ἔμελλεν ἰαμάτων δεήσεσθαι· μετεκίνησε δὲ καὶ τὴν τάξιν τῶν μηνῶν· τὸν γὰρ Μάρτιον πρῶτον ὄντα, τρίτον ἔταξε, πρῶτον δὲ τὸν Ἰαννουάριον, ὃς ἦν ἑνδέκατος ἐπὶ Ῥωμύλου, δωδέκατος, καὶ τελευταῖος ὁ Φεβρουάριος, ᾧ νῦν δευτέρῳ χρῶνται. Πολλοὶ δέ εἰσιν οἱ καὶ προστεθῆναι τούτους ὑπὸ Νουμᾶ τοὺς μῆνας·

perari mutuo comminuta, & conciſa, atque exiguis portionibus coire ; intereſſe putavit, ut multitudinem in plures diſſecaret partes, utque conjiceret ex his in alia diſcrimina ; atque ita primum ingens illud diſſidium obliteraret diſtractum in minuta. Diviſit autem Civitatem per artes tibicinum, aurificum, tabrum, tinctorum, ſutorum, coriariorum, ærariorum, figulorum : reliquas artes in unum coegit, fecitque ex omnibus corpus unum, collegiaque, & concilia, atque ſacra cuique ſectæ decentia attribuit. Ita primum ſuſtulit ex Urbe factiones, ne hi Sabini, illi Romani, hi Tatii, illi haberentur, & vocarentur Romuli Cives. Atque hæc diſtractio conſenſus, & temperamentum eſt cum omnibus omnium facta.

Laudatur item inter acta ejus, correctio legis, qua patri jus erat liberos diſtrahendi; a qua excepit eos, qui in matrimonio eſſent, ſi contraxiſſent patris conſenſu, & juſſu nuptias. Durū enim exiſtimavit tanquā libero collatā, matrimoniū tenere ſervi. Libravit & ſiderum rationem, non conſummate quidem, nec pingui tamen minerva. Nam Romuli regno, menſes habuerunt temere confuſos, quum partim, nec viginti dierum, partim quinque, & triginta, alios plurium computarent ; rudeſque diſcrepantis curſus Lunæ, & Solis, unum hoc tenerent, ut eſſet annus 360. dierum: Numa inæqualitatis variationem undecim diebus animadvertens diſcrepare, quod Lunaris trecentis quinquaginta quatuor diebus conſtet, Solaris verò expleat 365. geminatis undecim hiſce diebus, menſem intercalarē duorum, & viginti dierum, quem Mercidinum vocant Romani ; menſi Februario, altero quoque anno inſeruit. Cæterum hoc ejus remedium imparitatis, opem requirebat majorem. Ordinem etiam retexuit menſium; ac Martium qui erat primus, tertio loco poſuit. Primum locavit eum, qui fuerat ſub Romulo undecimus, Januarium. Duodecimus, & ultimus tunc Februarius erat, quem nunc habent ſecundum. Plerique tamen adjunctos quoque ab Numa hos contendunt Januarium, & Februarium ; ab exordio conſtituiſſe decem menſibus annum ; ut apud non-

DIO APUD ZONARAM.

ναι δεῖν Ἰαννουάριον καὶ τὸν Φεβρουάριον (1) παρ' αὐτοῦ τοῖς μησὶ προστεθῆναι, δωδεκάμηνον κατὰ τὸν τῆς σελη-

Januarius & Februarius reliquis menſibus adjecti eſſe, & annus ad Lunæ curſum in duodecim menſes de-ſcri-

NOTAE.

(1) C. Vat. Φευρουάριον . mollius.

nonnullos barbaros, tribus; & in Græcia apud Arcadas quatuor; ſex in Acarnania; Ægyptiis menſtruus annus fuit; mox quadrimeſtris, ut ferunt. Qui quamvis regionem colant maxime novitiam, habentur vetuſtiſſimi, & numerum annorum in annalibus ſuis infinitum ſupputant, menſibus inter annos annumeratis. Nam Romulus quidem in menſes decem, non duodecim, annos deſcripſiſſe docet poſtremi vocabulum, quem nominant Decembrem. Monſium ordine dictum primum ex eo liquet, quod eum qui eſt ab hoc quintus, Quintilem appellent; ſextum quoque Sextilem, & ita deinceps reliquos. Si verò Martio, Januarium, & Februarium prætexuiſſent, oportuiſſet, ut Quintilem quidem nuncupaſſent eum, ſed depoſuiſſent eum in numero ſeptimum. Et quidem veriſimile ſit, dicatum a Romulo Martium, dictum ab eo ſimul primum fuiſſe; ſecundum Aprilem, qui nomen a Venere, quam Ἀφροδίτην nominant Græci, traxit: quo menſe faciunt huic ſacrum, mulieresque calendis redimitæ myrteis coronis lavant. Quidam non a Venere nomen ſortitum, ſed quia vox tenuis eſt, ideo Aprilem ferunt denominatum hunc menſem, quod vere tunc adulto, plantarum germina aperiat. Id linguæ Romanæ conſentiens eſt. Proximum dicunt a Maja Majum: Mercurio enim ſacer eſt. Junium a tempore anni. Sunt nonnulli, qui ab ætatibus indita his nomina ferant. Dicuntur enim, qui graviore ætate ſunt, majores: Junio-

ναις λέγουσι, τόν τε Ἰαννουάριον. καὶ τὸν Φεβρουάριον, ἐξ ἀρχῆς δὲ χρῆσθαι δέκα μησὶν ἐς τὸν ἐνιαυτόν· ὡς ἔνιοι τῶν βαρβάρων τρισί· καὶ τῶν Ἑλλήνων Ἄρκαδες μὲν τέσσαρσιν, ἓξ δὲ Ἀκαρνᾶνες. Αἰγυπτίοις δὲ μηναῖος ἦν ὁ ἐνιαυτός, εἶτα τετράμηνος ὥς φασι. Διὸ καὶ νεωτάτην χώραν οἰκοῦντες, ἀρχαιότατοι δοκοῦσιν εἶναι καὶ πλῆθος ἀμήχανον ἐτῶν ἐπὶ ταῖς γενεαλογίαις καταφέρουσιν, ἅτε δὴ τοὺς μῆνας ἐς ἐτῶν ἀριθμὸν τιθέμενοι. Ῥωμαῖοι δὲ ὅτι μὲν δεκαμήνας ἐς τὸν ἐνιαυτὸν ἔταττον, οὐ δώδεκα, τεκμήριον ἡ τοῦ τελευταίου προσηγορία· δέκατον γὰρ αὐτὸν ἄχρι νῦν καλοῦσιν· τὸν δὲ Μάρτιον, πρῶτον ἡ τάξις· ἐκάλειτον γὰρ ἀπ' ἐκείνου πέμπτον, ἐκάλουν πέμπτον· ἕκτον δὲ τὸν ἕκτον, καὶ τῶν ἄλλων ἐφεξῆς ὁμοίως ἕκαστον. Ἐπεὶ τὸν Ἰαννουάριον, καὶ τὸν Φεβρουάριον πρὸ τοῦ Μαρτίου τιθεμένοις συνέβαινεν αὐτοῖς τὸν εἰρημένον μῆνα, πέμπτον μὲν ὀνομάζειν, ἕβδομον δὲ ἀριθμεῖν. Ἄλλως δὲ καὶ λόγον εἶχε τὸν Μάρτιον Ἄρει καθιερωμένον ὑπὸ τοῦ Ῥωμύλου, πρῶτον ὀνομάζεσθαι· δεύτερον δὲ τὸν Ἀπρίλλιον, ὁμώνυμον ὄντα τῆς Ἀφροδίτης, ἐν ᾧ θύουσί τε τῇ θεῷ, καὶ ταῖς Καλάνδαις ἐστεφανωμέναι αἱ γυναῖκες μυρσίνῃ λούονται. Τινὲς δὲ οὐ διὰ Ἀφροδίτην τὸν Ἀπρίλλιόν φασιν, ἀλλ' ὥσπερ ἔχει τοὔνομα ψιλόν, Ἀπρίλλιον κεκλῆσθαι τὸν μῆνα, τῆς ἐαρινῆς ὥρας ἀκμαζούσας, ἀνοίγοντα καὶ ἀνακαλύπτοντα τοὺς βλαστοὺς τῶν φυτῶν· τοῦτο γὰρ ἡ γλῶττα σημαίνει. Τῶν δ' ἐφεξῆς, τὸν μὲν Μάϊον καλοῦσιν ἀπὸ Μαίας· Ἑρμῇ γάρ, ἀφιε-

DIO APUD ZONARAM.

ſcriptus, cum decem ante menſium habitus eſſet, ut apud nonnullos barbaros trimeſtris habetur, & inter Græcos apud Arcades, quatuor; apud Acarnanes ſex menſium. Apud Ægyptios verò menſtruus fuit annus, deinde quadrimeſtris: unde antiquiſſimi falſo habentur, cum in genealogiis inexplicabilem annorum numerum recenſent: quippe menſibus annorum loco ponendis.

σελήνης δρόμον νομοθετήσαντος λογίζεσθαι τὸν ἐνιαυτὸν δεκάμηνον πρόσθεν ὄντα, ὡς ἐνίοις τῶν βαρβάρων τρίμηνον· καὶ τῶν Ἑλλήνων, Ἀρκάσι μὲν τετράμηνον, τοῖς δὲ Ἀκαρνᾶσιν ἑξάμηνον· Αἰγυπτίοις δὲ μηναῖος ἦν ὁ ἐνιαυτός, εἶτα τετράμηνος· διὰ καὶ ἀρχαιότατοι δοκοῦσιν εἶναι, καί τοι μὴ ὄντες, πλῆθος ἀμήχανον ἐτῶν ἐπὶ ταῖς γενεαλογίαις εἰσάγοντες, ἅτε δὴ τοὺς μῆνας εἰς ἐτῶν τιθέμενοι ἀριθμόν. (1.) Κατὰ τόν

DIO APUD GEORGIUM CEDRENUM.

Dio Romanus (h.e. author Rom. Hiſtoriæ), antiquum quendam Heroem, nomine Janum, ait: eo quod hoſpitalitatem Saturno exhibuit, præteritorum ac futurorum cognitione fuiſſe præditum. Idcirco ipſum a Romanis bifrontem pingi, & menſem anni principium, ex ejus nomine nuncuparii.

Δίων ὁ Ῥωμαῖος, ἀρχαῖόν τινα, Ἥρωα Ἰανὸν λέγει διὰ τὴν τοῦ Κρόνου ξένισιν, λαβόντα τὴν γνῶσιν τῶν μελλόντων, καὶ τῶν προϋπαρχόντων (καὶ διὰ τοῦτο διπρόσωπον ὑπὸ Ῥωμαίων πλάττεσθαι·) ἐξ οὗ τόν τε μῆνα κληθῆναι Ἰαννουάριον, καὶ τὴν τοῦ ἔτους ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς γίνεσθαι.

NOTAE.

Eadem hæc ergo in Dionem legit Cedrenus: adeo verum eſt, Plutarchum, in his etiam a Dione fuiſſe exſcriptum: etſi Cedrenus hæc non ad verbum, ſed ad ſententiam referat, tomo 1. editionis Ducangii pag. 168. Cum verò Plutarchianis (ut in allatis videre eſt) hic Dio nonnulla de Jano addiderit, gratiæ reddendæ ſunt, non Zonaræ qui ea omiſit, ſed Cedreno, cujus ope etiam quid hic Dio ſcripſerit, non amittimus.

(1) C. Vat. ἀριθμὸν τιθέμενοι.

ἀφιέρωται· τὸν δὲ Ἰούνιον, ἀπὸ τῆς ὥρας. Εἰσὶ δέ τινες οἱ τούτους ἡλικίας ἐπωνύμους εἶναι λέγοντες, πρεσβυτέρας καὶ νεωτέρας· μαϊώρης γὰρ οἱ πρεσβύτεροι παρ' αὐτοῖς, ἰουνιώρης δὲ οἱ νεώτεροι καλοῦνται. Τῶν δὲ λοιπῶν ἕκαστον ἀπὸ τῆς τάξεως, ὥσπερ ἀριθμοῦντες, ὠνόμαζον, πέμπτον, ἕκτον, ἕβδομον, ὄγδοον, ἔνατον, δέκατον. Εἶτα ὁ πέμπτος, ἀπὸ Καίσαρος τοῦ καταγωνισαμένου Πομπήϊον, Ἰούλιος· ἕκτος δὲ Αὔγουστος, ἀπὸ τοῦ δευτέρου μὲν ἄρξαντος, Σεβαστοῦ δὲ ἐπικληθέντος, ὠνομάσθη. Τῶν δὲ ὑπὸ Νουμᾶ προστεθέντων, ἢ μετατεθέντων, ὁ μὲν Φεβρουάριος, οἷον καθάρσιος ἄν τις εἴη· καὶ γὰρ ἡ λέξις ἔγγιστα τοῦτο σημαίνει, καὶ τοῖς φυτοῖς ἐναγίζουσι τότε, καὶ τὴν τῶν Λουπερκαλίων ἑορτὴν ἐς τὰ πολλὰ καθαρμῷ προσεοικυῖαν πλοῦσι. ὁ δὲ πρῶτος Ἰαννουάριος ἀπὸ τοῦ Ἰαννοῦ. Δοκεῖ δέ μοι τὸν Μάρτιον ὁ Νουμᾶς ἐπώνυμον ὄντα τοῦ Ἄρεος, ἐκ τῆς προεδρίας μεταστῆσαι, βουλόμενος ἐν παντὶ τῆς πολεμικῆς δυνάμεως προτιμᾶσθαι τὴν πολιτικήν.

5. Ὁ γὰρ Ἰαννος ἐν τοῖς παλαιοῖς πάνυ, εἴτε δαίμων, εἴτε βασιλεὺς, γενόμενος πολιτικὸς καὶ κοινωνικὸς, ἐκ τοῦ θηριώδους καὶ ἀγρίου λέγεται μεταβαλεῖν τὴν δίαιταν· καὶ διὰ τοῦτο πλάττουσιν αὐτὸν ἀμφιπρόσωπον, ὡς ἑτέραν ἐξ ἑτέρας τῷ βίῳ περιποιήσαντα τὴν μορφὴν, καὶ διάθεσιν. Ἔστι δὲ αὐτοῦ καὶ νεὼς ἐν Ῥώμῃ δίθυρος, ὃν πολέμου πύλην καλοῦσι· νομίζεται γὰρ ἀνεῷχθαι μὲν αὐτὸν, ὅταν ᾖ πόλεμος, κεκλεῖσθαι δὲ εἰρήνης γενομένης· ὃ δὴ χαλεπὸν ἦν καὶ σπανίως γινόμενον, ἀεί τινι συνηρτημένης πολέμῳ τῆς ἡγεμονίας, διὰ μέγεθος τοῖς κύκλῳ περικεχυμένοις γένεσι βαρβάροις ἀντερειδούσης. Ἀλλ' ἐπί γε τῆς Νουμᾶ βασιλείας οὐδεμίαν ἡμέραν ἀνεῳγμένος ὤφθη· τρία δὲ καὶ τεσσαράκοντα ἔτη συνεχῶς ἔμεινε κεκλεισμένος· οὕτως ἐξῄρητο παντελῶς τὰ τοῦ πολέμου, καὶ κατακέχυτο. Οὐ γὰρ μόνον ὁ Ῥωμαίων ἡμέρωτο, καὶ κατακεκήλητο τῇ δικαιοσύνῃ καὶ πραότητι τοῦ βασιλέως δῆμος, ἀλλὰ

niores, qui minores. Reſiduorum menſium, quemque ab ordine ſicut numeraverunt, ita nominarunt Quintilem, Sextilem, Septembrem, Octobrem, Novembrem, Decembrem. Poſt Quintilis a Cæſare, qui devicit Pompejum, Julius; Sextilis a ſecundo Principe, cui cognomen fuit Auguſti, vocabulum habuit. Succedentes appellationibus ſuis tranſnominavit Domitianus, verum haud id diù. Quo trucidato rece perunt ſuos atque alter September, alter vocatur October. Noviſſimi ſoli, quod a primo, nomen habuerunt ex ordine ſervavere. Illi autem, qui adjecti a Numa, vel traducti fuerunt, Februarius quaſi luſtralis ſit. Februo enim purgo ſignificat: plantaſque expiant eo tempore, & Lupercalia (quod ſolemne luſtrationis pene eſt æmulum) celebrant. Primus ab Jano dictus eſt Januarius. Me quidem tenet opinio, Numam, Martium a Monte appellatum, primo loco moviſse, quod artes civiles ſtuderet ubique præferre bellicis.

Nam Janus inter primos, vel Lares, vel Reges, civilium artium fuit cultor, vitamque feram, atque immitem dicitur immutaviſſe. Unde bifrontem fingunt eum, quod alia ex alia faciem, rationemque accommodaverit vitæ. Eſt ejus Templum Romæ bifore, quod Montis Januam vocant. Hoc aperi bello, & claudi pace compoſita, ſolemne eſt: quod quidem difficilis eſt exempli, & rari, quia perpetuo, ob latitudinem implicatum eſt Imperium bello, dum cum circumfuſis undique barbaris nationibus colluctatur. Numa regnante nunquam viſum eſt patuiſſe, ſed tres, &. quadraginta continuos annos manſit occluſum: ita res bellica prorſus, & undiquaque conticuit. Non ſolum enim cicuratus, & demulſus populus Romanus juſtitia, & placiditate Regis fuerat: ſed, & circumjectæ Civitates, quaſi aura quadam, & vento ſalubri illinc aſſla-

DIO APUD ZONARAM.

τὸν Ἰαννουάριον δὲ Νουμᾶς εἰς ἀρχὴν τοῦ ἔτους ἀπένειμεν. Οὕτω δὲ δικαιοσύνῃ καὶ εὐσεβείᾳ συνεθίσαντος τὸ ὑπήκοον, ἐξῄρητο πάντα τὰ τοῦ πολέμου. Οὐ γὰρ μόνον ὁ Ῥωμαίων δῆμος ἡμέρωτο τῇ τοῦ βασιλέως εὐνομίᾳ καὶ τῇ πραότητι, ἀλλὰ καὶ αἱ κύκλῳ πόλεις, ἀρχὴ μεταβολῆς ἐκεῖθεν, καὶ πόθος εἰσεῤῥύη πάντας εἰρήνης, καὶ τοῦ δικαίου, γῆν φυτεύειν, καὶ παιδοτροφεῖν ἐν ἡσυχίᾳ καὶ σέβεσθαι θεούς. Οὔτε γὰρ πόλεμος, οὔτε στάσις, οὔτε νεωτερισμὸς περὶ πολιτείας ἱστόρηται Νουμᾶ βασιλεύοντος· οὐδ' εἰς ἐκεῖνόν τις φθόνον, ἢ ἔχθρα(1), ἢ σύστασις ἀνδρῶν, καὶ ἐπιβουλὴ δι' ἔρωτα βασιλείας γενέσθαι ποτὲ ἀναγέγραπται. Θυγατέρα δ' ἔσχηκώς Πομπιλίαν (2), Μαρκίῳ ταύτην ἐξέδοτο, ἐξ οὗ Μάρκιος

nendis. Januarium verò Numa caput anni eſſe voluit, qui cum ad juſtitiam & pietatem ſubditos ita cenſere feciſſet, omnes bellorum motus conquieverunt. Neque enim populus Romanus dumtaxat æquitate ex manſuetudine Regis, factus eſt humanior, ſed & circumcirca finitimas civitates, mutatis moribus, pacis & juſtitiæ, colendæ terræ, liberos in tranquillitate educandi, Deoſque venerandi cupido cepit. Neque enim bellum, aut ſeditio, aut novarum rerum ſtudium, Numa regnante exſtitit. Neque etiam invidia, inimicitia, aut conſpiratio, atque inſidiæ ex cupiditate Regni contra Numam comparatæ uſquam me-

NOTAE.

(1) C. Vat. ἔχθρα τις, ἢ φθόνος, ut Plutarchus.

(2) C. Vat. Πομπιλίαν, male; vitio, jam tum invaleſcentis Jotariſmi.

afflatæ, cæperunt invertere ſe, ac deſiderio fuerunt capti omnes juſtitiæ, pacis agrorum colendorum, liberorum in otio educandorum, & venerandorum Deorum. Feſti dies, ludi, convivia, invitationeſque tuto inter ſe commeantium, & converſantium Italiam tenebant omni virtute, & æquitate, tanquam ex Numæ fonte ſapientiæ ad omnes permeante, & permanente illius tranquillitate. Neque enim bellum, vel ſeditio ulla, neque novatio in Rep. Numa regnante extitiſſe refertur; neque adverſus illum ipſum, odium ullum, vel livor, vel ex affectatione regni inſidiæ, vel conſpiratio hominum. Cæterum ſive Deorum metus pro eo (ut putabatur) excubantium, ſive virtutis reverentia, ſive fortuna ſecunda vitam hominum ab omni labe ſervans ejus Regno immunem, & integram; clarum dedit exemplum, & teſtimonium voci Platonis, quam ille non paucis ſæculis poſt, non dubitavit de Rep. proferre. Tunc demum ſolutos malis mortales, & liberatos fore, ſi forte divinitus Regia potentia cum mente copulata philoſophica, valentiorem improbitate virtutem, & ſuperiorem reddidiſſet. Etenim beatus revera eſt vir ſapiens: beati etiam auditores, qui ex ore promanant ſapientis. Nec fortaſse vi opus ibi ſit, nec minis ad multitudinem, imo ipſi virtutem, quem in illuſtri, & claro exemplo in vita imperantis cernunt, evadunt ſponte ſapientes, ſeque ad innocentem, & beatam vitam, in amicitia, & concordia mutua, conjuncta cum juſtitia, & temperantia componunt. In qua optimus eſt omnis præſidii finis; & digniſſimus omnium ille regno ſit, qui ad eam vitam, & ſtatum deducere valet populares.

Hæc præ cæteris videtur Numa perſpexiſſe. De liberis ejus, & uxoribus in diverſum trahunt autores. Alii conjugem eum præter Tatiam non habuiſſe, neque liberos, extra unam filiam Pompiliam dicunt ſuſtuliſſe. Alii ſupra hanc quatuor alios habuiſſe filios edunt, Pomponem, Pinum, Calpum, &

λα καὶ τὰς κύκλῳ πόλεις, ὥσπερ αὔρας τινὸς ἐκεῖθεν ἢ πνεύματος ὑγιεινοῦ φέροντος, ἀρχὴ μεταβολῆς ἔλαβε καὶ πόθος εἰσεῤῥύη πάντας εὐνομίας καὶ εἰρήνης, καὶ γῆν φυτεύειν, καὶ τέκνα τρέφειν ἐν ἡσυχίᾳ, καὶ σέβεσθαι θεούς. Ἑορταὶ δὲ, καὶ θαλίαι, καὶ παρ' ἀλλήλους ἀδεῶς ἰόντων καὶ ἀναμιγνυμένων ὑποδοχαὶ, καὶ φιλοφροσύναι τὴν Ἰταλίαν κατεῖχον, οἷον ἐκ πηγῆς τῆς Νουμᾶ σοφίας, τῶν καλῶν καὶ δικαίων ἐπεισρεόντων ἐς ἅπαντας, καὶ διαδεχομένης τῆς περὶ ἐκεῖνον γαλήνης. Οὔτε γὰρ πόλεμοι, οὔτε στάσις, οὔτε νεωτερισμὸς περὶ πολιτείαν ἱστορηται, Νουμᾶ βασιλεύοντος· οὐ μὴν οὐδὲ ἐπ' αὐτὸν ἐκεῖνον ἔχθρα τις, ἢ φθόνος ἢ δι' ἔρωτα βασιλείας ἐπιβουλὴ καὶ σύστασις ἀνδρῶν. Ἀλλ' εἴτε φόβος θεῶν προκήδεσθαι δοκούντων τοῦ ἀνδρὸς, εἴτε τῆς ἀρετῆς αἰδὼς, εἴτε δαίμονος τύχη, πάσης κακίας ἄθικτον ἐπ' ἐκείνου καὶ καθαρὸν διαφυλάττουσα τὸν βίον, ἐναργὲς ἐξήνεγκε παράδειγμα καὶ τεκμήριον τῆς Πλατωνικῆς φωνῆς, ἣν ὕστερος ἐκεῖνος, οὐκ ὀλίγοις χρόνοις γενόμενος ἐτόλμησεν ἀφεῖναι περὶ πολιτείας· ὡς μία κακῶν παῦλα καὶ λύσις ἀνθρώποις ἐστὶν ἔκ τινος τύχης θείας, ἐς ταὐτὸ διανοίᾳ φιλοσόφῳ βασιλικὴν συμπεσοῦσαν δύναμιν, ἐγκρατῆ καὶ ὑπερδέξιον τῆς κακίας τὴν ἀρετὴν καταστῆσαι. Μακάριος μὲν γὰρ αὐτὸς ὁ σώφρων ὡς ἀληθῶς, μακάριοι δὲ οἱ συνήκοοι τῶν ἐκ τοῦ σωφρονοῦντος στόματος ἰόντων λόγων. Τάχα γὰρ οὐδὲ ἀνάγκης τινὸς δεῖ πρὸς τοὺς πολλοὺς, οὐδὲ ἀπειλῆς· αὐτοὶ δὲ τὴν ἀρετὴν ἐν εὐδήλῳ παραδείγματι καὶ λαμπρῷ τῷ βίῳ τοῦ ἄρχοντος ὁρῶντες, ἑκουσίως σωφρονοῦσι, καὶ συσχηματίζονται πρὸς τὸν ἐν φιλίᾳ καὶ ὁμονοίᾳ τῇ πρὸς αὐτοὺς, μετὰ δικαιοσύνης καὶ μετριότητος ἀμύμονα καὶ μακάριον βίον, ἐν ᾧ τὸ κάλλιστον ἁπάσης βοηθείας τέλος ἐστί· καὶ βασιλικώτατος ἁπάντων ὁ τοῦτον τὸν βίον, καὶ ταύτην τὴν διάθεσιν τοῖς ὑπηκόοις ἐνεργάσασθαι δυνάμενος.

6. Ταῦτα μὲν οὖν Νουμᾶς παντὸς μᾶλλον φαίνεται συνεωρακώς· περὶ δὲ παίδων αὐτοῦ καὶ γάμων, ἀντιλογίαι γεγόνασι τοῖς ἱστορικοῖς. Οἱ μὲν γὰρ οὔτε γάμον ἄλλον, ἢ τὸν Τατίας λαβεῖν αὐτὸν, οὔτε παιδὸς ἑτέρου γενέσθαι πατέρα, πλὴν μιᾶς θυγατρὸς Πομπιλίας, λέγουσιν· οἱ δὲ πρὸς ταύτῃ τέσσαρας υἱοὺς ἀναγράφουσιν αὐτοῦ, Πόμ-

S

πωνα,

DIO APUD ZONARAM.

memoratur. Filiã Pompiliã Marcio deſpondit, ex qua et Ancus Marcius nepos eſt genitus, qui poſt Tullum Hoſtilium regnavit: quo Numa quinquenni relicto, deceſſit, cum paulatim ſenio & leni morbo correptus, defluxiſſet. Vixit annos octoginta tres: regnavit annos quadraginta tres. Mortuo autem

καὶ Ἄγκος θυγατριδοῦς ἐτέχθη αὐτῷ, ὃς μετὰ Τοῦλλον Ὁστίλλιον ἐβασίλευσε. Τοῦτον πενταετῆ καταλιπὼν ὁ Νουμᾶς, ἐτελεύτησε κατὰ μικρὸν ὑπὸ γήρως καὶ νόσου μαλακῆς ἀπομαρανθεὶς, χρόνους τρεῖς (1) τοῖς ὀγδοήκοντα προσβιώσας, βασιλεύσας ἔτη ἐπὶ τρισὶ τεσσαράκοντα. Τελευτήσαντος δὲ

NOTAE.

(1 Hoc *τριῶν triennium* non habet Plutarchus, qui nec memorat Regni tempus. Dio alibi hæc habuerit.

ςωνα, Πῖνον, Κάλπον, Μάμερκον· ὧν ἕκαστοι οἴκου διαδοχὴν, καὶ γένους ἐντίμου καταλιπεῖν. Εἶναι γὰρ ἀπὸ μὲν τοῦ Πόμπωνος τοὺς Πομπωνίους, ἀπὸ δὲ Πίνου τοὺς Πιναρίους, ἀπὸ δὲ Κάλπου τοὺς Καλπουρνίους, ἀπὸ δὲ Μαμέρκου τοὺς Μαμερκίους, οἷς καὶ διὰ τοῦτο καὶ Ῥῆγας γενέσθαι, καὶ παρωνύμιον, ὅπερ ἐστὶ βασιλέας. Τρίτοι δέ εἰσιν, οἱ τούτων μὲν κατηγοροῦντες, ὡς χαριζομένων τοῖς γένεσι, καὶ προστιθέντων οὐκ ἀληθῆ στέμματα τῆς ἀπὸ τοῦ Νουμᾶ διαδοχῆς· τὴν δὲ Πομπιλίαν οὐκ ἐκ Τατίας γεγονέναι λέγοντες, ἀλλ' ἐξ ἑτέρας γυναικὸς, ἣν ἤδη βασιλεύων ἔγημε, Λουκρητίας. Πάντες δ' οὖν ὁμολογοῦσι τὴν Πομπιλίαν Μαρκίῳ γαμηθῆναι· παῖς δὲ ἦν ὁ Μάρκιος ἐκείνου Μαρκίου τοῦ Νουμᾶν παρορμήσαντος ἐπὶ τὴν βασιλείαν. Καὶ γὰρ συμμετῴκησεν ἐς Ῥώμην αὐτῷ, καὶ τῆς συγκλήτου μετέσχε τιμώμενος καὶ μετὰ τὴν Νουμᾶ τελευτὴν, Ὀστιλίῳ περὶ τῆς βασιλείας ἐς ἀγῶνα καταστὰς, καὶ ἡττηθεὶς ἀπεκαρτέρησε· ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Μάρκιος ἔχων τὴν Πομπιλίαν, κατέμεινεν ἐν Ῥώμῃ, καὶ Μάρκιον Ἄγκον ἐγέννησεν, ὃς μετὰ Τοῦλλον Ὀστίλλιον ἐβασίλευσε. Τοῦτον, ὡς λέγεται, πενταετῆ καταλιπὼν ὁ Νουμᾶς ἐτελεύτησεν, οὐ ταχείας, οὐδ' αἰφνιδίου γενομένης αὐτῷ τῆς τελευτῆς, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν ὑπὸ γήρως καὶ νόσου μαλακῆς ἀπομαραινόμενος, ὡς ἱστόρηκε Πείσων, ἐτελεύτησε δὲ χρόνον οὐ πολὺν τοῖς ὀγδοήκοντα προσβιώσας. Ζηλωτὸν δὲ αὐτοῦ καὶ τῷ τάφῳ τὸν βίον ἐποίησαν, οἵ τε σύμμαχοι καὶ φίλοι δῆμοι, συνελθόντες ἐπὶ τὰς ταφὰς, ἅμα δημοσίαις ἐπιφοραῖς καὶ στεφάνοις, οἵ τε Πατρίκιοι τὸ λέχος ἀράμενοι καὶ συμπαρόντες οἱ τῶν Θεῶν ἱερεῖς, καὶ παραπέμποντες. Ὁ δὲ ἄλλος ὅμιλος, ἀναμεμιγμένων γυναικῶν καὶ παιδίων, οὐχ ὡς βασιλέως ταφαῖς γηραιοῦ παρόντες, ὡς τινα τῶν φιλτάτων ἕκαστος ἐν ἀκμῇ βίου ποθούμενον θάπτων, μετ' οἰμωγῆς καὶ κλαυθμῶν ἑπόμενοι. Πυρὶ μὲν οὐκ ἔδοσαν τὸν νεκρὸν, αὐτοῦ κωλύσαντος, ὡς λέγεται· δύο δὲ ποιησάμενοι λιθίνας σοροὺς, ὑπὸ τὸ Ἰάνικλον ἔθηκαν, τὴν μὲν ἑτέραν ἔχουσαν τὸ σῶμα, τὴν δὲ ἑτέραν, τὰς ἱερὰς βίβλους, ἃς ἐγράψατο μὲν αὐτὸς, ὥσπερ οἱ τῶν Ἑλλήνων νομοθέται τοὺς κύρβεις. Ἐκδιδάξας δὲ τοὺς ἱερεῖς ἔτι ζῶν τὰ γεγραμμένα, καὶ πάντων ἕξιν τε καὶ γνώμην ἐνεργασάμενος αὐτοῖς, ἐκέλευσε τὰς ἱερὰς βίβλους συνταφῆναι μετὰ τοῦ σώματος, ὡς οὐ καλῶς ἐν ἀψύχοις γράμμασι φρουρουμένων τῶν ἀποῤῥήτων. Ὧι λογισμῷ φασι μηδὲ τοὺς Πυθαγορικοὺς ἐς γραφὴν κατατίθεσθαι τὰ συντάγματα, μνήμην δὲ καὶ παίδευσιν αὐτῶν ἄγραφον ἐμποιεῖν τοῖς ἀξίοις. Καὶ τάς τε περὶ τὰς ἀτόπους καὶ ἀῤῥήτους λεγομένας ἐν γεωμετρίᾳ μεθόδους, καὶ πραγματείας πρός τινα τῶν ἀναξίων ἐκδοθείσας ἔφασαν ἐπισημαίνειν τὸ δαι-

& Mamercum, quorum unumquemque proſapiam, & claræ ſucceſſionem gentis reliquiſſe. Pomponis enim eſſe Pomponio ſobolem, Pini Pinarios, Calpi Calpurnios, Mamerci Mamercios: quibus etiam ex illo cognomen Regibus ſit inditum. Tertii hos, quod gratiæ id harum familiarum dederint & imagines, ab Numæ ſucceſſione iis condonaverint falſas, inſectantur; Pompiliamque reclamant ex Tatia editam, ſed ex alia fuiſſe uxore, quam poſt Regnum adeptum duxerit, Lucretia. Omnes certe Pompiliam conſentiunt Martio nupſiſſe. Martius hic filius fuit illius Martii, qui ad Regnum ſuſcipiendum, Numam impulit. Is enim ſimul cum eo commigravit Romam, & honoris cauſa allectus in Senatum fuit. Poſt obitum Numæ, Tulli Hoſtilii competitor Regni, quum repulſam tuliſset, conſcivit ſibi ipſe mortem. Cujus filius Martius, qui in matrimonio Pompiliam habebat, hæſit Romæ, & Ancum Martium, qui Tullo Hoſtilio in Regno ſucceſſit, procreavit. Hunc moriens Numa (ut traditur) quinque natum annos reliquit. Fuit exceſſus ejus non ſubitus, neque repentinus, ſed ſenio, & lenta ægritudine pedetentim contabuit, ut ſcripſit Piſo. Deceſſit non multo plus, quam octogenarius. Vitam ejus ſocii, & amici Populi, qui ad exequias ejus convenerunt, etiam funere cohoneſtaverunt, allatis publice odoribus, & coronis. Senatores lectum ſubierunt, ac Sacerdotes Deorum præſentes eum ſunt proſecuti: Reliqua multitudo immixtis fœminis, & pueris, non tanquam juſtis aſſiſterent ſenis Regis, ſed quaſi efferret quiſque ex chariſſimis unum in flore ætatis ſublatum, cujus deſiderio teneretur; ita cum ejulatu, & planctu ſecuti ſunt. Corpus ex præcepto ejus (ut fama eſt) non cremaverunt, verum duas arcas lapideas fecerunt, quas condiderunt ſub Ianiculo. Quarum in una cadaver ejus poſitum fuit, in altera libri ſacri, quos ipſe (ut in Græcia legum ſcriptores tabulas, quas Cyrbas vocant) conſcripſerat, & quæ in iis expreſſa erant, qui ea tradiderat, quum viveret, Pontificibus, omniumque arte, & ſenſu imbueras eos, ſacras tabulas una cum corpore juſſerat humari; cenſens non tuto arcana mortuis committi literis. Eadem ductos ratione, nec Pythagoreos memorant præcepta ſua ſcripto mandare, ſed memoriam, & diſciplinam earum inſtiliare dignis vivam. Ac quum perplexæ illæ, & arcanæ, quas vocant in Geometria rationes, & commentationes eſſent indigno cuipiam invulgatæ,

gatæ, denuntiare Deos contenderunt, magna aliqua, & inuſitata clade ſe admiſſum illud ſcelus perſecuturos, ut merito ſit ignoſcendum iis, qui tam multis concurrentibus affinitatibus, familiaritatem Numæ conciliare nituntur cum Pythagora.

Valerius Antias ſcriptum reliquit duodecim volumina de rebus ſacris, duodecim item græca alia de ſtudio ſapientiæ in ea arca condita fuiſse. Quadringentis fere annis poſt, P. Cornelio, M. Bebio Coſs. magnis imbribus, quum tumulus perruptus eſset, eruit arcas illas eluvies. Earum opercula deſtuxerant, atque altera prorſus inventa inanis, ſine ullis reliquiis, aut veſtigio corporis humani. In altera Commentarii reperti, quos dicitur legiſse, qui tum Prætor erat Petilius, & in Senatu juraſse non videri ſibi jus, vel fas eſse, ut ea ſcripta in vulgus ederentur: quare delati in comitium libri cremati fuiſse. Ita omnes bonos, & probos viros, laus etiam fato functos, a tergo grandior inſequitur, cum brevi poſt, emarceſcat invidia; cujus antevertat quorumdam etiam fata, extinctio. Ait vero illius gloriam, ſecutorum regum fecerunt fortunæ illuſtriorem. Quinque fuerunt; horum noviſſimus pulſus Regno, in exilio conſenuit: reliquorum quatuor, abſumptus ſuo fato eſt nemo, ſed tres inſidiis circumventi, occubuere. Qui proxime Numæ regnavit Tullus Hoſtilius, quum plurimas illius virtutes præcipue, & ſupra cæteras religionem ludibrio habuiſset, atque tum laceraſset, ut inertiæ auctorem, & effæminatum, avertit cives ad bellum. Atqui ne ipſe quidem ferociæ inhæſit ſuæ, ſed ex morbo gravi, & difficili mutavit ſententiam, ac ſuperſtitioni ſuccubuit, longe a pietate Numæ remotæ. Quo morbo magis ac magis alios infecit, ut ſama eſt, fulmine ictus. Ex peculiaribus Numæ inſignibus, primum in eo eſt, Regni adeptio; quod quum non ambiret, accepit privatus adhuc, & alienigena. Perhibenda res, quæſiviſse innocentia Regnum: perhibenda item, Regno antiquiorem duxiſse innocentiam. Quippe ipſum ita conſpicuum, ut dignus Regno videretur, virtus reddidit. Qua quomodo muſici lyras, Numa Romam ferocem, & intentam laxavit. Lenes ejus, & blandi modi; qui ex impotentibus, & flagrantibus moribus ad quietem populares, & juſtitiam inflexit, delinivitque; longe moderatiorem, & humaniorem fuiſſe Lycurgo legiſlatorem Numam arguunt: quippe juſſis quoque ſervis, more introducto, ut Saturnalibus una cum domi-

δαιμόνιον, μεγάλῳ τινὶ καὶ καινῷ κακῷ τὴν γεγενημένην παρανομίαν καὶ ἀσέβειαν ἐπερχόμενον· ὥστε συγγνώμην ἔχειν· πολλὴν τοῖς ἐς τὸ Πυθαγόρᾳ Νουμᾶν φιλοτιμουμένοις συναγαγεῖν ἐς τοσαύτας ὁμοιότητας.

7. Οἱ δὲ περὶ Ἀντίαν ἱστοροῦσι δώδεκα μὲν εἶναι βίβλους ἱεροφαντικάς, δώδεκα δὲ ἄλλας Ἑλληνικὰς φιλοσόφους ἐς τὴν σορὸν συντεθείσας. τετρακοσίων δέ που διαγενομένων ἐτῶν, ὑπατοι μὲν ἦσαν Πόπλιος Κορνήλιος, καὶ Μάρκος Βαίβιος, ὄμβρων δὲ μεγάλων ἐπιπεσόντων, καὶ χώματος περιρραγέντος, ἐξέωσε τὰς σοροὺς τὸ ῥεῦμα, καὶ τῶν ἐπιθημάτων ἀποπεσόντων, ἡ μὲν ἑτέρα κενὴ παντάπασιν ὤφθη, καὶ μέρος οὐδὲν, οὐδὲ λείψανον ἔχουσα τοῦ σώματος· ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ τῶν γραμμάτων εὑρεθέντων, ἀναγνῶναι μὲν αὐτὰ λέγεται Πετίλιος στρατηγῶν τότε, πρὸς δὲ τὴν σύγκλητον ὀμόσαι μὴ δοκεῖν αὐτῷ θεμιτὸν εἶναι, μηδὲ ὅσιον ἔκπυστα τοῖς πολλοῖς τὰ γεγραμμένα γενέσθαι· διὸ καὶ κομισθείσας ἐς τὸ Κομίτιον τὰς βίβλους κατακαῆναι. Πᾶσι μὲν οὖν ἕπεται τοῖς δικαίοις καὶ ἀγαθοῖς ἀνδράσι μείζων ὢν κατόπιν, ὁ μετὰ τελευτὴν ἔπαινος, τοῦ φθόνου πολὺν οὐκ ἐπιζῶντος, ἐνίων δὲ καὶ προαποθνήσκοντος. Οὐ μὲν ἀλλ' ἐκείνου γε τὴν δόξαν αἱ τῶν ὕστερον βασιλέων τύχαι λαμπροτέραν ἐποίησαν. Πέντε γὰρ γενομένων μετ' αὐτὸν, ὁ μὲν ἔσχατος ἐκπεσὼν τῆς ἀρχῆς ἐν φυγῇ κατεγήρασε· τῶν δὲ τεσσάρων οὐδεὶς κατὰ φύσιν ἐτελεύτησεν, ἀλλ' οἱ μὲν τρεῖς ἐπιβουλευθέντες ἐσφάγησαν. Ὀστίλλιος δὲ Τύλλος, ὃς μετὰ Νουμᾶν ἐβασίλευσε, πρῶτον μὲν τὸ θεῖον ἐπεχλεύασε, ὕστερον δὲ οὐκ ἐνέμεινε τοῖς νεανιεύμασι τούτοις, ἀλλὰ τὴν γνώμην ἀλλαξάμενος, ἐς δεισιδαιμονίαν ἐνέδωκεν, οὐδέν τι κατὰ Νουμᾶν εὐσεβείᾳ προσήκουσαν. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἐνεποίησε τοῖς ἄλλοις τὸ τοιοῦτον πάθος, ὡς λέγεται, καταφλεχθεὶς ὑπὸ κεραυνῶν. Τῶν δὲ ἰδίᾳ Νουμᾶ καλῶν πρῶτόν ἐστι αὐτοῦ, ἡ παράληψις τῆς βασιλείας, ἣν οὐκ αἰτῶν ἔλαβεν, ἰδιώτης καὶ ξένος ὤν. Καλὸν μὲν οὖν τὸ κτήσασθαι δικαιοσύνῃ τὴν βασιλείαν, καλὸν δὲ προτιμῆσαι τὴν δικαιοσύνην τῆς βασιλείας· ἡ γὰρ ἀρετὴ αὐτὸν οὕτως ἔνδοξον κατέστησεν, ὥστε βασιλείας ἀξιωθῆναι, καὶ ἀξιωθέντα, καθάπερ ἁρμονίαν λύρας, τῆς Ῥώμης τὸ σφοδρὸν ἀνεικέναι καὶ σύντονον. Ἥμερος μέν τοι καὶ φιλάνθρωπος ἡ τοῦ Νουμᾶ μοῦσα, πρὸς εἰρήνην καὶ δικαιοσύνην μεθαρμοσαμένου καὶ καταπραΰναντος, ἐξ ἀκράτων καὶ διαπύρων ἠθῶν, τοὺς πολίτας· μακρῷ τινὶ τὸν Νουμᾶν ἑλληνικώτερον Λυκούργου γεγονέναι νομοθέτην δεικνύει·

ἐς

ὅσγε καὶ τοὺς ὡμολογημένους δούλους ἔγευσε τιμῆς ἐλευθέρας, ἐν τοῖς Κρονίοις ἑστιᾶσθαι μετὰ τῶν δεσποτῶν ἀναμεμιγμένους ἐθίσας. Καὶ γὰρ τοῦτο τῶν Νουμᾶ Πατρίων, ἓν εἶναι λέγουσιν, ἐπὶ τὰς τῶν ἐτησίων ἀπολαύσεις καρπῶν τοὺς συνεργοὺς παραλαμβάνοντος· ἔνιοι δὲ τοῦτο ὑπόμνημα τῆς Κρονικῆς ἐκείνης ἰσονομίας ἀποσώζεσθαι μυθολογοῦσιν, ὡς μηδενὸς δούλου, μηδὲ δεσπότου, πάντων δὲ συγγενῶν καὶ ἰσοτίμων νομιζομένων.

8. Καὶ μὲν, τῆς τε διατάξεως, καὶ τῆς διαιρέσεως τῶν πολιτευμάτων, ὀχλικὴ μὲν ἀκρατῶς ἡ τοῦ Νουμᾶ καὶ θεραπευτικὴ τοῦ πλήθους, ἐκ χρυσοχόων, καὶ αὐλητῶν, καὶ σκυτοτόμων συμμιγῆ τινα καὶ παμποίκιλον ἀποφαίνοντος δῆμον· διὸ Νουμᾶς οὐδὲν διέκρινε τοιοῦτο τῶν ὅπλων, ἀλλὰ τὰς μὲν στρατιωτικὰς ἔπαυσε πλεονεξίας. Οὔτε γὰρ διὰ δειλίαν κατέλυσε τὸ πολεμεῖν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ μὴ ἀδικεῖν· τὸν δὲ ἄλλον οὐκ ἐκώλυσε χρηματισμόν· οὐδὲ κατεστόρεσεν ἀνωμαλίαν, ἀλλὰ καὶ πλούτῳ προϊέναι μέχρι παντὸς ἀφῆκε, καὶ πενίας πολλῆς ἀθροιζομένης καὶ ὑπορρεούσης ἐς τὴν πόλιν ἠμέλησε. Τῆς δὲ περὶ τοὺς γάμους καὶ τὰς τεκνώσεις κοινωνίας τὸ ἀζηλότυπον ὀρθῶς καὶ πολιτικῶς ἐμποιούσης τῷ Νουμᾷ καὶ Λυκούργῳ· ὁ Ῥωμαῖος μὲν ἀνὴρ, ἱκανῶς ἔχων παιδοτροφίας, ὑφ' ἑτέρου δὲ πεισθεὶς δεομένου τέκνων, ἐξίστατο, τῆς γυναικὸς, ἐκδόσθαι καὶ μετεκδόσθαι κύριος ὑπάρχων. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ περὶ τὰς παρθένους φυλακὴ κατέσταλται τῷ Νουμᾷ πρὸς τὸ θῆλυ καὶ κόσμιον. Ταῖς δὲ γαμεταῖς, τὸ μὲν ἀξίωμα καὶ τὴν τιμὴν ἐτήρησε πρὸς τοὺς ἄνδρας, ἣν εἶχον ὑπὸ Ῥωμύλου θεραπευομέναι διὰ τὴν ἁρπαγήν· αἰδῶ δὲ πολλὴν ἐπέστησεν αὐταῖς, καὶ πολυπραγμοσύνην ἀφεῖλε, καὶ νήφειν ἐδίδαξε, καὶ σιωπᾶν εἴθισεν, οἶνον μὲν ἀπεχομένας τὸ παράπαν, λόγῳ δὲ μηδὲ ὑπὲρ τῶν ἀναγκαίων ἀνδρὸς ἀνευ-χρωμένας. Λέγεται γοῦν ποτε γυναικὸς εἰπούσης δίκην ἰδίαν ἐν ἀγορᾷ, πέμψαι τὴν σύγκλητον ἐς θεοῦ πυνθανομένην τινὸς ἄρα τῇ πόλει σημεῖον εἴη τὸ γεγενημένον· καὶ τῆς ἄλλης εὐπειθείας καὶ πραότητος αὐτῶν μέγα τεκμήριον ἡ μνήμη τῶν χειρόνων. Ὡς γὰρ παρ' ἡμῖν οἱ ἱστορικοὶ γράφουσι, τοὺς πρώτους ἢ φόνον ἐμφύλιον ἐργασαμένους, ἢ πολεμήσαντας ἀδελφοῖς ἢ πατρὸς αὐτόχειρας ἢ μητρὸς γενομένους, οὕτω Ῥωμαῖοι μνημονεύουσιν, ὅτι πρῶτος μὲν ἀπέμψατο γυναῖκα Σπόριος Καρουίλιος, μετὰ τῆς Ῥώμης κτίσιν ἔτεσι τριάκοντα καὶ διακοσίοις, οὐδενὸς τοιούτου γεγονότος. Πρώτη δὲ γυνὴ Πιναρίου, Θαλαία τοὔνομα, διηνέχθη πρὸς ἑκυρὰν αὐτῆς Γεγανίαν, Ταρκυνίου Σουπέρβου βασιλεύοντος.

dominis eadem epularentur menſa, libertatis guſtum præbuit. Nam inſtitutum hoc quoque ferunt a Numa, qui voluit, ut qui in colendo juviſſent, partem hi ferrent anniverſariorum fructuum. Aliqui id ſabulantur illius, quæ fuit ævo Saturni æquabilitatis durare veſtigium, quo tempore nemo ſervus, aur Dominus, omnes verò propinqui, & pares habebantur.

Jam deſcriptio, & digeſtio reip. plane plebeja Numæ, & popularis ex aurificibus, tibicinibus, & ſutoribus, confuſum quendam & plane diſſonum conſlantis populum. * Quamobrem nullum ipſe delectum habuit, tantum militarem repreſſit rapacitatem. Neque enim compeſcuit arma ob ignaviam, ſed innocentiæ cauſa. Reliqua compendia non conſtrinxit, nec emovit inæqualitatem; verum accumulandi opes in immenſum jus fecit, gliſcentis, & irrepentis eſſuſe in urbem inopiæ, ſecurus. Quod attinet ad nuptiarum, & ſtirpis augendæ communicationem, omnem æmulationem e repub. Numa, & Lycurgus recte, atque prudenter ſuſtulerunt. Romanus enim, quum eſſet ei copia liberorum exoratus ab alio, qui ſobolem quæreret, permittebat ei uxorem: quum dimittendi eam prorſus commodandique alteri atque inde recipiendi eam, arbitrium haberet. Præterea curam puellarum conſtrinxit ad pudorem muliebrem, & verecundiam Numa arctius. Matronis vero dignationem apud viros, & honorem, quem ut raptus placarent, indulſerant iis regnante Romulo, conſervavit: cæterum magna verecundia ſepſit eas, curioſitatem detraxit, ſobrietatem docuir, ſilentium tenere aſſueſecit, vino prorſus interdixit, dicere, ne de rebus quidem neceſſariis permiſit, ſine viro. Ac quum fæmina aliquando cauſam in ſoro pro ſe ipſa dixiſset, fama eſt, Senatum deos conſuluiſſe, ecquid hoc exemplum Urbi portenderet. Quam autem parentes, & modeſtas præbuerint ſe, exempla docent improbarum; ſicut enim apud nos memoriæ mandanr hiſtorici, qui primi ſanguinem civilem ſuderint, aut arma fratribus intulerint, aut extiterint parricidæ, ita recenſent Romani principem nuntium uxori, nullo exemplo, Spurium Carvilium remiſiſse, anno ab Urbe condita triceſimo ducenteſimo: Primam Pinarii uxorem, Thalæam nomine, jurgia habuiſse cum ſocru Segania, Tarquinio regnante Superbo. Jam rectè, atque ordine temperatæ leges erant conjugales. Jam cæteræ virginum inſtitutioni, etiam leges ſunt nuptiales

les conſequentes. Romani natas duodecim annos, & minores jungunt nuptiis; ita potiſſimum corpus, & mores puros illibatoſque in manum viri cenſentes perventuros. At verò in regendis pueris, eorum cœtibus habendis, inſtituendis, conſociandiſque, ad cænaſque, & exercitationes, & ludum componendis, atque pellicendis; parentis vel libidini, vel uſui; Numa, nihilo Lycurgo inferior Legiſlator, permiſit adoleſcentium diſciplinam; ſive quis agricultorem reddere filium, ſive fabrum, ſive ærarium, ſive tibicinem voluerit. Quaſi ad eundem finem formari a prima ætate, & flecti moribus debeant. Ubi enim prius elaborandum erat, quam in puerorum diſciplina, & juventute ſubigenda, ne ſeditioſi, neve turbulenti evaderent moribus. Id quod Lycurgo cum ad alia multa, tum ad legum conſervationem, fuit adjumento. Illā haud dubiè prærogativam habet Numa inſignem, & divinam, quod hoſpes ad regnum vocatus fuerit, omnia cum benevolentia mutaverit, & moderatus ſit civitati nondum conſentienti, nullis ad id armis uſus, vel vi, quomodo adverſus Populi optimates duxit Lycurgus, ſed ſapientia & juſtitia, non temeritate; omnes conglutinaverit, & colligaverit.

σπλεύοντος· οὕτω καλῶς καὶ κοσμίως τεταγμένα τὰ τῶν γάμων ἦν ὑπὸ τοῦ νομοθέτου. Τῇ δὲ ἄλλῃ τῶν παρθένων ἀγωγῇ, καὶ τὰ περὶ τὰς ἐκδόσεις ὁμολογεῖ· τῶν Ρωμαίων δωδεκαετεῖς, καὶ νεωτέρας ἐκδιδόντων· οὕτως ἂν μάλιστα καὶ τὸ σῶμα, καὶ τὸ ἦθος καθαρὸν, καὶ ἄθικτον ἐπὶ τῷ γαμοῦντι γενέσθαι, νομισάντων. Ἀλλὰ μὴν ἐπιστασίαις τε παίδων, καὶ συναγελασμοῖς, καὶ παιδαγωγίαις, καὶ κοινωνίαις, περὶ τὰ δεῖπνα, καὶ γυμνάσια, καὶ παιδιὰς αὐτῶν ἐμμελείαις καὶ διακοσμήσεσιν, οὐδέν τι τοῦ προστυχόντος νομοθέτου βελτίονα τὸν Νουμᾶν ὁ Λυκοῦργος ἀποδείκνυσιν, ἐπὶ ταῖς τῶν πατέρων ποιησάμενον ἐπιθυμίαις ἢ χρείαις τὰς τῶν νέων ἀγωγάς, εἴτε τις ἐργάτην γῆς βούλοιτο ποιεῖν τὸν υἱὸν, εἴτε ναυπηγὸν, ἢ χαλκέα διδάσκειν, ἢ αὐλητὴν, ὥσπερ οὐ πρὸς ἓν τέλος ὀφείλοντας ἐξ ἀρχῆς ἄγεσθαι συνεπιστρέφεσθαι τοῖς ἤθεσιν, ὅπως μὴ διάφοροι, μηδὲ ταραχώδεις γένοιντο. Ἐκεῖνο μέν τοι τῷ Νουμᾷ τὸ μέγα καὶ θεῖον, ὡς ἀληθῶς ὑπάρχει, τὸ, ξένῳ μεταπέμπτῳ γενέσθαι, καὶ πάντα πειθοῖ μεταβαλεῖν, καὶ κρατῆσαι πόλεως οὔπω συμπεπνευκυίας, μήτε ὅπλων δεηθέντα, μήτε βίας τινὸς, ἀλλὰ σοφίᾳ, καὶ δικαιοσύνῃ πάντας οὐκ ἄλλως προσαγαγόμενον καὶ συναρμόσαντα.

ΚΟΪ. ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ

ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ Ε.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩΙ ΒΙΒΛΙΩΙ Ε

ΤΗΣ ΔΙΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

α΄. Ὅτι Ὀστίλλιος Τοῦλλος μετὰ Νουμᾶν ἦρξε.
β΄. Πόλεμοι Ἀλβανῶν καὶ Ῥωμαίων, καὶ τῶν Τριδύμων μονομαχία.
γ΄. Ὡς ἐνίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ἡ τῶν Ἀλβανῶν μητρόπολις κατεσκάφη.
δ΄. Ὡς μετὰ Ὀστίλλιον ἦρξε Μάρκιος Ἄγκος.
ε΄. Ἡ Ταρκυινίου μετὰ Μάρκιον ἀρχή.
ς΄. Ὡς Ταρκύνιος ἐπιβουλευθεὶς ἀναιρεῖται.
ζ΄. Ἡ Τουλλίου βασιλεία.
η΄. Ὡς Ταρκύνιος Τούλλιον ἀποκτείνει.
θ΄. Ὡς Ταρκύνιος τυραννίζει, καὶ Ὑπερήφανος ἐπικαλεῖται.
ι΄. Ὅτι τὸν ναὸν ἐν τῷ Ταρπηΐῳ τῷ ὄρει ᾠκοδόμει.
ια΄. Περὶ τῶν σημείων τῆς ἐκπτώσεως Ταρκυινίου.
ιβ΄. Περὶ Λουκρητίας. καὶ ὡς Βροῦτος Ταρκύνιον κατέλυσε.

ΧΡΟΝΟΥ ΠΛΗΘΟΣ ΕΤΗ ΡΞΓ,

ἐν οἷς ἐβασίλευσαν

Τοῦλλος, ἔτη λβ΄.
Μάρκιος, ἔτη κδ΄.
Ταρκυίνιος, ἔτη λη΄.
Τούλλιος, ἔτη μδ΄.
Ταρκυίνιος ὁ Σούπερβος, ἔτη κε΄.

1 Νουμᾶ δὲ, ὅπερ ἦν τέλος τῆς πολιτείας, ἐν εἰρήνῃ καὶ φιλίᾳ τὴν Ῥώμην ὑπάρχειν, εὐθὺς συνεξέλιπε· καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν ἐκείνου, τὸν ἀμφίθυρον Οἶκον, ὃν κεκλεισμένον αὐτὸς συνεῖχεν, ὥσπερ ὄντως ἐν αὐτῷ πθαστεύων καθειργμένον τὸν πόλεμον, ἐξ ἀμφοτέρων ἀναπετάσαντες Ῥωμαῖοι αἵματος καὶ νεκρῶν τὴν Ἰταλίαν ἐνέπλησαν. καὶ οὐδὲ ὀλίγον χρόνον ἡ καλλίστη καὶ δικαιοτάτη κατάστασις ἔμεινεν. * Τελευτήσαντος γὰρ τοῦ Νουμᾶ, καὶ μηδένα καταλιπόντος διάδοχον, Ὀστίλλιος Τοῦλλος ᾑρέθη παρὰ τοῦ δήμου καὶ τῆς βουλῆς· ὃς τὰ πλεῖστα τῶν ἐκείνου καλῶν, ἐν δὲ πρώτοις καὶ μάλιστα, τὴν περὶ τὸ θεῖον εὐλάβειαν ἐπιχλευάσας καὶ καθυβρίσας, ὡς ἀργοποιὸν καὶ γυναικώδη, πρὸς πόλεμον ἔτρεψε τοὺς πολίτας, † τὸν

Q. CASSII DIONIS

COCCEJANI

ROMANÆ HISTORIÆ

LIBER QUINTUS.

HÆC AUTEM INSUNT IN LIBRO QUINTO

DIONIS ROMANÆ HISTORIÆ.

1. Ut Tullus Hoſtilius poſt Numam imperavit.
2. Albanorum & Romanorum bella, & Tergeminorum certamen.
3. Ut Romani vicerunt, & Albanorum Metropolis eſt everſa.
4. Ut poſt Hoſtilium, principatum obtinuit Ancus Martius.
5. Tarquinii Priſci, poſt Martium, Regnum.
6. Ut Tarquinius dolo occiditur.
7. Tullii Principatus.
8. Ut Tarquinii filius Tullium necat.
9. Ut Tarquinius tyrannidem exercet, & Superbus appellatur.
10. Ut Templum in Tarpejo monte erigit.
11. De ſignis Tarquinii ejectionis.
12. De Lucretia. Et ut Brutus Tarquinium Regno exigit.

TEMPORIS SPATIUM ANNI CLXIII,

In quibus regnaverunt

Tullus annis XXXII.
Martius annis XXIV.
Tarquinius Priſcus an. XXXVIII.
Tullius annis XXXXIV.
Tarquinius Superbus an. XXV.

At enim verò, quod deſtinaverat Numa, ut in otio & tranquillitate ageret Roma; protinus cum ipſo exſpiravit: & ab exceſſu ejus biforem Ædem, quā clauſā ipſe tenuerat (vel ut ibi reapſe coactum domaret bellum) Romani undique aperuerunt, cædibuſque ac ſanguine Italiam inundarunt. Ita elegantiſſimus & æquiſſimus ille ſtatus, ne modico quidem tempore perduravit, quod inſtitutionis vinculo deſtitutus. Numa namque ſine ſucceſſore, defuncto, Tullus Hoſtilius a Senatu Populoque Romano Rex electus, inſtitutis pleriſque Numæ deriſis, Romulum magis eſt æmulatus; ad bella & ipſe propenſus, & Populi concitator. Quum igitur forte accidit, ut Romani ex Albano agro agerent

NOTAE.

DIO APUD ZONARAM.
pag. 323. A.B.U.C.81.

* Plut. apud Dionem. † Iterum Dio apud Zonaram deinceps.

rent prædas ; uterque ad bellum ſpectavit Populus : ſed ante congreſſum conciliati , ut unam Urbem incolerent , pepigere . Cum ſuam autem quiſque defenderet , & ut in ſuam quiſque poſtularet , ut migraretur , repudiatum eſt id conſilium . Poſtquam enim de Principatu orta eſt controverſia , cum cederet neuter alteri ; convenit , ut inter ſe , nec totis copiis , nec ſingulari certamine dimicarent . Sed quod apud utroſque Tergemini erant fratres, gemellis orti matribus , nec ætate , nec viribus diſpares : quorum Romani , P. Horatii , Albani Curiatii vocabantur ; eos ad pugnam , nequaquam cognationis habita ratione , deſtinant . Qui armati , & in medio duorum exercituum inſtructi , Deos patrios invocarunt , & ſubinde ſolem intuiti ; inter ſe congreſſi , alias confertim , alias ſingulatim dimicarunt . Tandem verò duobus Romanis proſtratis , & Albanis omnibus vulneratis , Horatius ſuperſtes , quum quamvis integer , tribus par eſſe non poſſet , capeſſit fugam , ut perſequendo ſegregarentur . Quo facto ſingulos aggreſſus , omnibus interfectis inſigni victoria potitur . Sed quia ſororem quoque interfecerat ; ob viſa in humeris ſuis conſobrinorum ſpolia , lamentantem ; cædis actus eſt reus : aſt provocatione ad Populum facta , abſolutus eſt . Albani tum Romanorum imperium ſubierunt . Violatis deinde pactis , cum ut ſubjecti ad belli ſocietatem vocati ; pugnæ tempore ſe ad hoſtes conferre , ac in Romanos impetum facere voluiſſe comperti eſſent . Multi occiſi ſunt , inter quos &

τὸν Ῥωμύλον ζηλώσας, καὶ πρὸς μάχας αὐτοὺς ὥρμα, καὶ τὸν δῆμον ἠρέθιζεν . Ἁρπαγῆς γοῦν γενομένης παρὰ Ῥωμαίων ἐξ Ἀλβανῶν , ὥρμησαν πρὸς μάχην ἑκάτεροι . Πρὸ δὲ τοῦ συμβαλεῖν κατηλλάγησαν , καὶ εἰς μίαν πόλιν ἀμφοῖν ἐδόκει συνοικῆσαι τοῖς γένεσιν . Ἑκάστου δὲ τῆς οἰκείας ἐχομένου , καὶ τὸ ἕτερον εἰς ταύτην ἀξιοῦντος μετανασεῦσαι , ἀπέστησαν τοῦ σκοποῦ. εἶτα περὶ τῆς ἡγεμονίας διενεχθῆναι · ὡς δὲ οὐδεὶς τῷ ἑτέρῳ παρεχώρει (1) αὐτῆς ἀγωνίσασθαι , συνέθεντο περὶ τῆς ἀρχῆς · οὔτε δὲ τοῖς στρατοπέδοις ὅλοις ἐδόκει μαχέσασθαι , οὔτε μὴν μονομαχίᾳ κριθήσεσθαι . Ἦσαν δὲ παρ' ἀμφοῖν Τρίδυμοι ἀδελφοὶ ἐκ μητέρων γεγονότων διδύμων , ἰσήλικές τε καὶ ἰσοπαλεῖς τὴν ἰσχύν · ἐκαλοῦντο δὲ , οἱ μὲν τῶν Ῥωμαίων Πουπλιοράτιοι , οἱ δὲ τῶν Ἀλβανῶν , Κουριάτιοι . Τούτοις εἰς μάχην προεβάλλοιτο , παρ' οὐδὲν τὴν πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν συγγένειαν θέμενοι . Οἱ δὲ ὁπλισάμενοι , καὶ ἐν τῷ μεταιχμίῳ τῶν στρατοπέδων ἀντιπαραταξάμενοι , θεούς τε ὁμογνίους ἀνεκαλοῦντο καὶ συνεχῶς ἀνέβλεπον τὸν ἥλιον , συμβαλόντες δὲ , ποτὲ μὲν ἀθρόοι , ποτὲ δὲ καὶ καθ' ἕνα ἐμάχοντο . Τέλος τῶν μὲν Ῥωμαίων τῶν δύο πεσόντων , τῶν δὲ Ἀλβανῶν ἁπάντων τρωθέντων , ὁ Ὁράτιος ὁ κατάλοιπος , ὅτι τοῖς τρισὶν ἅμα , εἰ καὶ ἄτρωτος ἦν , οὐκ ἠδύνατο ἀντιτάξασθαι , ἐνέκλινεν , ὡς ἂν διώκοντες αὐτὸν , σκεδασθῶσι · κἀπειδὴ πρὸς τὴν δίωξιν διεσπάρησαν , ἑκάστῳ ἐπιτιθέμενος ἅπαντας διεχρήσατο , κἀντεῦθεν τετίμητο . Ὅτι δὲ καὶ τὴν ἀδελφὴν (2) προσαπέκτεινεν , ὀλοφυρομένην , ἐπεὶ τὰ τῶν ἀνεψιῶν σκῦλα ἑώρα φέροντα τὸν Ὁράτιον , φόνου ἐκρίθη · εἰς δὲ τὸν δῆμον (3) ἔκκλητον αἰτήσας ἀφείθη. Οἱ δὲ Ἀλβανοὶ , τότε μὲν ὑπήκοοι τῶν Ῥωμαίων ἐγένοντο · ὕστερον δὲ τὰς συνθήκας ἀθετήσαντες , καὶ ὡς ὑπήκοοι πρὸς συμμαχίαν κληθέντες , μετατίθεσθαι δὴ πρὸς τοὺς πολεμίους ἐν τῷ καιρῷ τῆς μάχης ἐπιχειρήσαντες , καὶ συνεπιθέσθαι Ῥωμαίοις γνωσθέντες , ἐκολάσθησαν . Καὶ πολλοὶ μὲν ἐκθανάθησαν , καὶ ὁ αὐτῶν ἐξα-

DIO APUD CONSTANT. AUG. PORPHYR.

Tullus Hoſtilius in bello adverſus hoſtes, fortiſſimus habebatur, ſed Deos idem magnopere contemnebat, donec ſeviente per urbem peſte, ipſe quoque morbo implicitus eſt. Tum enim & cæteros Deos, præcipue cura coluit, & Salios, quos Collinos vocant, addidit.

(Ὁ Τοῦλλος πρὸς τοὺς πολεμίους κράτιστος) ἐνομίζετο (τοῦ δὲ δὴ θείου) πάνυ καταφρονήσει (παρημέλει) μέχρις οὗ (νόσου λοιμώδους) γενομένης , (καὶ αὐτὸς) ἠρρώστησε · τότε γὰρ τῶν τε ἄλλων θεῶν δι' ἀκριβείας ἐπεμελήθη , καὶ τοὺς Σαλίους τοὺς Κολλινοὺς προσκατέστησε .

ADMONITIO.

1. Ex Plutarchi Numa , etiam hoc initium quinti libri , mutuatum , conſarcinaſſe Dionem , indubium eſt ; cum ex Zonara , tum è re ipſa . Ab τελευτήσαντος enim , quæ verba ſunt apud Zonaram , uſque ad πλεῖστα &c. πολίτας ; eadem apud Plutarchum leguntur pag. 75. In Zonara verò ita , poſt τὴν βουλήν · ἐς τὰ πλεῖστα τῶν τοῦ Νουμᾶ χλευάσας ἠθῶν , τὸν Ῥωμύλον ἐζήλωσε , καὶ πρὸς μάχας αὐτούς , &c. ut in textu , qui deinceps Dionis eſt apud Zonaram contractiorem , præter pauca , quæ ſuo loco lectorem doceo . Reapſe ſequentibus Plutarchi Dio uſus eſt , poſt πολίτας . Οὐδ' αὐτὸς μὲν τὸν ἐν ἠρεμίᾳ τοῦ πολιτεύματι τοι-

(1) Cod. Vat. παρεχώρουν . malè. (2) C. Vat. ὅτι δὲ τὴν ἀδελφήν . (3) C. Vat. ἐς δὲ δῆμον ἔκκλητον.

ἐξηγούμενος (4) Μέττιος, οἱ δ' ἄλλοι μεταναστάντες ἐπῴκησαν· καὶ ἡ πόλις αὐτῶν Ἄλβα κατεσκάφη, πεντακόσια που ἔτη Ῥωμαίοις νομισθεῖσα μητρόπολις. Πρὸς μὲν οὖν πολεμίους ὁ Τοῦλλος κράτιστος ἔδοξε, τοῦ θείου δὲ καὶ παρημέλει· νόσου δὲ ἐνσκηψάσης λοιμώδους, καὶ αὐτὸς νοσήσας, εἰς δεισιδαιμονίαν ἀπέκλινεν. Ἐσχηκέναι μέν τοι τοῦ βίου λέγεται τέλος, καταφλεχθεὶς ὑπὸ κεραυνῶν· ἢ ἐπιβουλευθεὶς ὑπὸ Μαρκίου, ὃς θυγατριδοῦς ἐτύγχανεν, ὡς εἴρηται τοῦ Νουμᾶ· ἐβασίλευσε δὲ Ῥωμαίων ἔτη δύο ἐπὶ τριάκοντα.

2. Ἐπεὶ δὲ Ὀστίλλιος ἐτελεύτησε, διεδέξατο τὴν βασιλείαν ὁ Μάρκιος, παρ' ἑκόντων τῶν Ῥωμαίων ταύτην λαβών. Ἦν δὲ τὴν χεῖρα οὐκ ἄρτιος· τὴν γὰρ ἀγκύλην πεπήρωτο, ὅθεν καὶ Ἄγκος ἐπώνυμον ἔσχηκεν. Ἐπιεικὴς δὲ ὤν, ἠναγκάσθη μεταβαλέσθαι, (5) καὶ πρὸς στρατείας ἐτράπετο· οἱ γὰρ λοιποὶ Λατῖνοι διά τε τὸν τῆς Ἄλβης ὄλεθρον, καὶ περὶ ἑαυτοῦ δεδοικότες μή τι πάθωσιν ὅμοιον, δι' ὀργῆς μὲν εἶχον Ῥωμαίους· ἕως δὲ περιῆν ὁ Τοῦλλος, δεδιότες ἐκεῖνον, ὡς μάχιμον, συνεστέλλοντο· τὸν δὲ Μάρκιον εὐεπίθετον ἡγησάμενοι (6) διὰ τὸ εἰρηναῖον τῆς γνώμης, τῇ τε χώρᾳ ἐπῆλθον, καὶ αὐτὴν ἐλῄσαντο. Συνεὶς δ' ἐκεῖνος εἰρήνης εἶναι τὸν πόλεμον αἴτιον, ἐπιτίθεται τοῖς ἐπιθεμένοις, καὶ ἀντημύνατο (7), καὶ πόλεις εἷλεν αὐτῶν, ὧν μίαν κατέσκαψε, καὶ πολλοῖς τῶν ἁλόντων, ὡς αἰχμαλώτοις ἐχρήσατο, καὶ ἐς τὴν Ῥώμην δὲ συχνοὺς ἑτέρους (8) μετῴκισεν. Αὐξημένων δὲ τῶν Ῥωμαίων

& Metius eorum Dux: cæteris Romam migrare juſſis, Alba diruta eſt, quæ ad annos quingentum, Romanorum veluti fuerat metropolis. Cæterum Tullus fuit bellator optimus, ſed Numinis cultor negligens; qui cum in peſtilentia ipſe quoque ægrotaſſet, ad ſuperſtitionem deflexit. Is dicitur fulmine conflagraſſe; aut Anci Martii nepotis Numæ inſidiis periiſſe; poſtquam duos & triginta annos ſolidos regnavit.

Mortuo Tullo, regnum a Romanis Martio eſt delatum: qui ob vitium manus, quod cubitum flectere non poterat, Anci cognomen tulit. Hic quamquam leni eſſet ingenio, neceſſariò tamen ad bella gerenda coactus eſt. Reliqui namque Latini, tum ob Albæ excidium, tum ſimilis cladis metu, irati quidem, Tullo ſuperſtite, erant Romanis; ſed virum ſtrenuum veriti, iras ſuas repreſſerant. Martium verò ob pacis ſtudium, injuriis opportunum eſſe rati, prædas ex Romano agro geſſerunt. Ille verò gnarus, pacis cauſam eſſe bellum, invadit eos, a quibus invadebatur, atque ulciſcitur; urbes expugnat, quarum unam evertit: & captivis, quos multos ceperat, utitur pro mancipiis, multoſque etiam in civitatem Ro-

A D M O N I T I O.

νόσοις, ἀλλὰ ὑπὸ (νόσου) χαλεπῆς (καὶ πολυτρόπου τὴν γνώμην ἀλλασσόμενος εἰς δεισιδαιμονίαν ἐνέδυσεν, οὐδέν τι τῷ κατὰ Νουμᾶν εὐσεβείᾳ προσηκούσας. ἐπεὶ δὲ μᾶλλον ἐνετοίμησε τοῖς ἄλλοις τὸ τοιοῦτον πάθος, ὡς (λέγεται, καταφλεχθεὶς ὑπὸ κεραυνῶν' quorum partem retinuimus cap. 8. libri ſuperioris, & initiis hujus libri. Uſus enim eſt iis, præcipue in ſignatis, & inter uncos ſecluſis verbis: quod clariùs videre eſt in allatis ex Con. Aug. Porphyrogenito, apud Valeſii excerpta ex eo, pag. 569.

2. Ampliſſimum latifundium in Plutarchi Romulo, & Numa reperit Dio noſter, & hinc non mirum, ſi deinceps ubi hoc ſidere deſtituitur, ſit exilis, & brevior, & non adeo corpulentus, & ſucciplenus: præcipue ut habetur apud Epitomatorem, undique lancinatus. Exemplo ſit, quomodo hactenus eum habet, in edito Romulo & Numa,

N O T AE.

1. Σαλίους τοὺς Κολλινούς.] Valeſius ad excerptum hoc ita notat: Hi & Agonales dicti ſunt. Voverat eos Tullus Hoſtilius in bello contra Sabinos. Alii, erant Salii, *Palatini* dicti, quos inſtituit Rex Numa quorum ædes erat in Palatio. At *Collini* ædem habebant in tumulo Collino, ut docet Dionyſius Halicarnaſſeus lib. 2. & 3. Quocirca fallitur Servius, qui in lib. 6. Æneidos ſcribit duo eſſe genera Saliorum, *Collinos & Quirinales* a Numa inſtitutos; & ab Tullo Hoſtilio *Pavorios* & *Pallorios*. Atqui ex Dionyſio, ac Dione didicimus, *Collinos* ab Tullo Hoſtilio inſtitutos fuiſſe: quos quidem & *Quirinales* dictos fuiſſe, & *Agonales* exiſtimo, & quod in *Colle Quirinali*, qui & *Agonalis* dictus eſt, ſacra habebant. *Pavorios* verò, ac *Pallorios*, unde hauſerit Servius, ignoro: niſi forte a *Pavore*, & *Pallore* ita dictos cenſeamus, quibus Tullum Hoſtilium in bello contra Fidenates, aram voviſſe Livius ſcribit. Quo in bello etiam duodecim Salios, eundem voviſſe, auctor eſt: quos Dionyſius, ut dixi, bello Sabino votos eſſe prodidit. *Ita Valeſius*.

2. Livius centum annos detrahit Albanæ Urbi; Dio dat quingentos circiter, ſatis recte. Sed in Livio errorem cenſeo amanuenſium. Quatuorcentum & triginta annos Reges illi regnaverunt: adde uſque ad Tullum, annos ab. U. C. 85. ſuperant jam quingentos.

3. Ἐπεὶ δ' Ὀστίλλιος (ἐτελεύτησε.) Ita etiam alter e Codicibus Regiis. At alter pro his verbis habet: διεδέξατο δὲ αὐτὴν ὁ Μάρκιος. *Ducangius*. C. Vat. Ἐπεὶ δ' Ὀστίλλιος Ab. U. C. 113.

4. Καὶ πολλὴν &c. ἐτιμήσατο. (Deſunt hæc verba in Codicibus Regio, & Colbertio.) *Ducangius*.

(4) C. Vat. ἐξηγούμενος Μέττιος, οἱ ἄλλοι δὲ μεταναστάντες. (5) C. Vat. μεταβάλλεσθαι.
(6) C. Vat. ἡγησάμενοι. (7) C. Vat. ἀντημύνατο &c. ὧν καὶ μίαν. (8) C. Vat. ἑτέρους, πολλὰς.

Romanam mittit. Quumque præterea finitimi alii, Romanorum potentiam & ditionem creſcere ægre ferentes, hoſtes ſe Romanorum profeſſi eſſent, hi Fidenas obſidione ceperunt, Sabinos aſſlixerunt, diſperſos aggreſſi, caſtriſque eorum captis; alios terrore injecto vel invitos pacem ſervare coegerunt. His rebus geſtis, Martius mortem obiit, anno regni ſui vigeſimo quarto, exemplo avi ſui religioſus Deorum cultor.

L. Tarquinius, Demarati Corinthii exſulis, qui Tarquinios Tyrrheniæ urbem migrarat, ex indigena muliere filius, Lucamon vocatus, Regnum ſibi poſt Martium vendicavit. Is enim cum amplum patrimonium ſuſcepiſſet, nec tamen, quòd advena, a Tarquinienſibus ad ſummos honores eveheretur, Romam migrat; mutatoque nomine, ab urbe in qua habitarat, L. Tarquinius appellatur. Fertur autem cum ſedem mutaret, aquilam devolaſſe, ac ejus rapto pileo, quem capite gerebat, ſubvolaſſe, ac magno clangore edito, eundem capiti illius apte denuo appoſuiſſe. Quamobrem nihil ille humile amplius ſervans animo, & alacriter Romæ conſedit, & non multo poſt ibi, inter primores eſt numeratus. Quum enim ſuis opibus haud parce uteretur, prudentia & urbanitate potentioribus ſibi conciliatis; a Martio in Patricios, & Senatores lectus eſt, & Dux exercitus deſignatus: ei etiam liberorum ſuorum, & Regni tutela credita. Præbebat namque ſe bonum virum, pecuniam egentibus impertiebat, rogantibus libenter ferebat opem, malum faciebat nemini, vel dicebat, accepta beneficia exaggerabat. Offenſas vel diſſimulabat, vel extenuans oblivioni mandabat: eoſque, a quibus læſus eſſet, adeo non ulciſcebatur, ut etiam magis beneficiis devinciret. His moribus & Martium ipſum, & regios amicos obſtrinxit ſibi; exiſtimationem viri boni & ſapientis aſſecutus; quam tamen haud perpetuo conſervavit.

Martii namque defuncti duobus filiis, oppidò iniquum ſe præbuit, erepto Regno. Quum enim illis Senatus Populuſque Prin-

μαίων, καὶ τῆς χώρας σφίσι προστιθεμένης οἱ πλησιόχωροι ἤσθοντο, (9) καὶ ἑαυτοὺς Ρωμαίοις ἐξεπολέμωσαν· ὅθεν αὐτῶν, Φιδηνάτας μὲν πολιορκίᾳ ἐκράτησαν, Σαβίνους δὲ ἐκάκωσαν, αὐτοῖς τε προσπεσόντες ἐσκεδασμένοις, καὶ τὸ σφῶν ἑλόντες στρατόπεδον· ἑτέρους (10) δὲ ἐκφοβήσαντες εἰρηνεύειν, καὶ ἄκοντας παρεσκεύασαν. Καὶ ἐπὶ τούτοις Μαρκίῳ ἐπέλιπε τὸ βιώσιμον, εἴκοσιν ἐνιαυτοὺς καὶ τέσσαρας ἄρξαντι, καὶ πολλὴν τοῦ θείου, κατὰ τὸν πάππον Νουμᾶν, ποιουμένῳ τὴν ἐπιμέλειαν.

3. Λούκιος δὲ Ταρκύνιος (11) τὴν ἀρχὴν ᾠκειώσατο, ὃς Δημαράτου (12) μὲν ἦν παῖς Κορινθίου, φύγοντος δὲ καὶ εἰς πόλιν (13) Τυρσηνίδα Ταρκυϊνίαν (14) ἐγκατοικήσαντος ἐξ αὐθιγενοῦς γυναικὸς ἐκείνῳ ἐτέχθη, Λουκούμων ὀνομασθείς. Πολλὰ μέν τοι πατρόθεν διαδεξάμενος, ὅτι μὴ τῶν πρωτείων παρὰ τῶν Ταρκυϊνησίων (15) ὡς ἔπηλυς κατηξίωτο, πρὸς τὴν Ρώμην μετανάστευσε, καὶ τὴν κλῆσιν συμμεταθέμενος, καὶ μετωνομάσθη (16) Λούκιος Ταρκύνιος, ἐκ τῆς πόλεως, ἐν ᾗ παρῴκει. Λέγεται δὲ μετοικιζομένου ἀετὸς καταπτὰς ἁρπάσαι τὸν πῖλον, ὃν εἶχεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ μετεωρισθεὶς, καὶ κλάγξας (17) ἐπὶ πολὺ, αὖθις αὐτὸν ἐφαρμόσαι τῇ αὐτοῦ κεφαλῇ, ὡς ἐντεῦθεν μηδὲν ἐλπίσαι μικρὸν, καὶ προθύμως τῇ Ρώμῃ ἐγκατοικῆσαι· ὅθεν τοῖς πρώτοις, οὐ μετὰ πολὺ συνηρίθμητο. Τῷ δὲ γὰρ πλούτῳ χρώμενος ἀφειδέστερον, συνέσει τε καὶ εὐτραπελίᾳ τοὺς δυνατοὺς οἰκειούμενος (18), ἐς τοὺς εὐπατρίδας, καὶ τὴν βουλὴν κατελέχθη παρὰ Μαρκίου, καὶ στρατηγὸς ἀπεδείχθη, καὶ τὴν τῶν παίδων ἐκείνου ἐπιτροπείαν, καὶ τῆς βασιλείας πεπίστευτο. Ἐδείκνυε γὰρ ἑαυτὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, χρημάτων δὲ τοῖς δεομένοις μεταδιδοὺς, καὶ ἑαυτὸν ἕτοιμον παρέχων, εἴ τις δέοιτο αὐτοῦ εἰς βοήθειαν. Φλαῦρον δέ τι οὔτ' ἔπραττεν, οὔτ' ἔλεγεν οὐδενί· καὶ εἴ τι πρός τινων εὖ ἐπεπόνθει, ἐξῇρε τὸ γινόμενον. Εἰ δέ τι καὶ ἐπαχθέστερον αὐτῷ γένοιτο, ἢ οὐδ' ἐλογίζετο τὸ λυποῦν, ἢ καὶ φαυλίσας παρελογίζετο· οὐ μόνον τι οὐκ ἠμύνατο (19) τὸ λελυπηκότα, ἀλλὰ καὶ εὐεργέτει. Τούτοις αὐτόν τε τὸν Μάρκιον, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἐχειρώσατο, καὶ δόξαν ἀνδρὸς ἐκτήσατο σοφοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ· ἀλλ' οὐ προσέμεινε μέχρι τέλους αὐτῷ ἡ ὑπόληψις.

4. Τοῦ Μαρκίου γὰρ τελευτήσαντος, κακῶς περὶ τοὺς ἐκείνου διετέθη δύω υἱεῖς, καὶ τὴν βασιλείαν ἐσφετερίσατο. Τῆς τε γὰρ βουλῆς

NOTAE.

(9) C. Vat. ἤχθοντο. malè.
(10) C. Vat. ἑτέρας δ'.
(11) Ab. U. C. 137. Cod. Vat. Ταρκυήνιος, & ita ſemper.
(12) Δημαράτοις. malè.
(13) C. Vat. ἐς πόλιν.
(14) C. Vat. Ταρκυηνίαν pro Ταρκυϊνίαν.
(15) C. Vat. Ταρκυηνισίων. pro Ταρκυϊνησίων.
(16 C. Vat. μετωνομάσθη [malè.] ὁ Λούκιος.
(17) C. Vat. κλαγκάξ. malè.
(18) C. Vat. εἰκειούμενος.
(19) C. Vat. ἠμύνετο. malè.

λῆς καὶ τοῦ δήμου τοὺς Μαρκίου παῖδας χειροτονεῖν μελλόντων, ἐκεῖνος, τῶν βουλευτῶν (1) τε τοὺς δυνατωτάτους μετῆλθε, καὶ τοὺς ὀρφανοὺς πόῤῥω ποι πέμψας εἰς θήραν, οἷς τε εἶπε, καὶ οἷς ἔπραξεν, αὐτῷ τὴν βασιλείαν ψηφίσασθαι παρεσκεύασεν, ὡς ἀνδρωθεῖσιν αὐτὴν δώσων τοῖς παισὶν ἀποδώσοντι. Ἐγκρατὴς δὲ καταστὰς τῶν πραγμάτων, οὕτω τοὺς Ῥωμαίους διέθετο, ὥστε μηδέποτε ἐθελῆσαι ἀντιθελέσθαι τοὺς παῖδας ἐκείνου· καὶ τὰ μειράκια δὲ πρὸς ῥαστώνην ἐθίζων, τάς τε ψυχὰς αὐτῶν, καὶ τὸ σώματα, σὺν χάριτι δέ τινι, ἔφθειρε. Δεδιὼς δὲ καὶ οὕτως ἔχων ἰσχὺν ἑαυτῷ ἐν τῷ συνεδρίῳ περιεποιήσατο. Τοὺς γὰρ φιλίως αὐτῷ ἐκ τοῦ δήμου διακειμένους περὶ δικαστίους ἐς τοὺς εὐπατρίδας ἐνέγραψε, καὶ βουλευτὰς (2)· καὶ οὕτω τήν τε γερουσίαν ὑφ' ἑαυτὸν, καὶ τοὺς πολλοὺς (3) ἐποιήσατο. Καὶ τὴν στολὴν πρὸς τὸ μεγαλοπρεπέστερον ἤμειψεν· ἥ δὲ ἦν ἱμάτιον καὶ χιτὼν ὁλοπόρφυρα, καὶ χρυσόπαστα, στέφανός τε λίθων χρυσοδέτων, καὶ σκῆπτρον, δίφρος τε ἐλεφάντινος, οἷος καὶ οἱ μετὰ ταῦτα, οἵ τε ἄλλοι, καὶ οἱ τὴν αὐτοκράτορος ἔχοντες ἡγεμονίαν ἐχρήσαντο· καὶ τεθρίππῳ ἐν τοῖς ἐπινικίοις ἐπόμπευσε, καὶ ῥαβ-

Principatum delaturus eſset; ipſe Senatoribus potentiſſimis ſibi adjunctis, proculque ad venationem adoleſcentibus ablegatis; nihil non & dixit, & fecit, donec Regno impetrato, id ſe pueris, ubi adoleviſsent, redditurum profeſsus eſt. Rerum autem ita potitus, Romanos adeo demulſit, ut Regios adoleſcentes, quorum animos & corpora, aſsuetudine ignaviæ, per benignitatis ſpeciem corrupit; ipſi prælaturi eſsent nunquam. Porrò autem cum eos etiam ſic metueret, opes ſuas præ concione auxit, ducentos ex plebis amicis inter Patricios, & Senatores relatis: quo pacto & Senatum, & plebem ſubegit. Atque hinc etiam habitum magnificentiorem ſumpſit, tunicam ac prætextam auro diſtinctam; coronam auream gemmis ornatam, ſceptrum, & ſellam eburneam: quibus & ſecuti Reges, & Imperatores quoque Romani uſi ſunt. Victis hoſtibus, quadrigis Romam magnifice invectus eſt; lictoreſque duodecim, per omnem ætatem habuit. Ac omnino etiam erat alia innovaturus, niſi ei mutaturo Tribus, Actius Navius au-

DIO APUD CONSTANT. AUG. PORPHYROG. Valeſ. pag. 570. ἐν.

Ὁ Ταρκύνιος [πλούτῳ καὶ συνέσει, καὶ εὐτραπελίᾳ] πολλῇ πανταχοῦ κατὰ καιρὸν [χρώμενος,] οὕτω τὸν Μάρκιον διέθηκεν, ὥστε καὶ [ἐς τοὺς εὐπατρίδας, καὶ ἐς τὴν βουλὴν ὑπ' αὐτοῦ καταλεχθῆναι, στρατηγός τε πολλάκις ἀποδειχθῆναι, καὶ τὴν ἐπιτροπείαν τῶν παίδων αὐτοῦ, καὶ τῆς βασιλείας πιστευθῆναι.] Καὶ γὰρ τοῖς ἄλλοις προσφιλὴς οὐδὲν ἧττον ἦν, καὶ διὰ τοῦτο, καὶ ἐκείνων αὐτὸν ἐπρώτευσεν· αἴτιον δὲ ὅτι πάντα ἀφ' ὧν ἰσχύσειν ἔμελλε, πράττων, οὐκ ἐξεφρόνει, ἀλλ' ἐν τοῖς πρώτοις ὢν συνεστέλλετο· καὶ τὰ μὲν ἐπίπονα, καὶ καθ' ἑτέρων, καὶ ἐν τῷ φανερῷ ὑπέμενε, τῶν δὲ δὴ ἡδέων τοῖς τε ἄλλοις ἐθέλοντὴς παρεχώρει. Καὶ γὰρ αὐτὸς ἢ οὐδὲν ἢ ὀλίγα, καὶ ταῦτα λανθάνων ἐκαρποῦτο· καὶ τὰς μὲν ἐπιτυχίας τὴν τε αἰτίαν ἐς πάντας μᾶλλον, ἢ ἐς αὐτὸν ἀνῆγε, καὶ τὴν ἀπόλαυσιν ἐς τὸ μέσον τῷ δεομένῳ κατετίθει· τὰ δὲ ἀποπταίσματα, οὔτ' ἄλλον ἐς τινα, οὔτε ἐκοινοῦτό τινι. Πρὸς δὲ τούτοις, ἐχαρίζετο μὲν πᾶσι τοῖς ἀμφὶ τὸν Μάρκιον ὡς ἑκάστοις, καὶ τῷ ἔργῳ καὶ τοῖς λόγοις· τῶν τε γὰρ (χρημάτων) ἀφειδῶς ἀνήλισκε, καὶ ταῖς σπουδαῖς ἃ τις αὐτοῦ δεηθείη ἑτοίμως ἐχρῆτο· 4) Φλαῦρον δὲ ἐς οὐδένα (οὔτε ἔλεγεν, οὔτε ἔπραττεν· οὐδὲ ἐς ἀπεχθειάν ἑκὼν οὐδενὶ καθίστατο. (Καὶ εἴ τι προσίοι ἂν μὲν εὖ ὑπό τινων ἔπασχεν) ἐπὶ τὸ μεῖζον διελάμβανε· τὰ δὲ δυσχερέστερα, ἤτοι τὴν ἀρχὴν οὐδὲ προσεποιεῖτο, ἢ καὶ φαυλίσας παρ' ἐλάχιστον ἦγε· καὶ οὐχ ὅσον (οὐκ ἠμύνατο τινα ἐπ' αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ εὐεργετῶν, μέχρι περ καὶ ἐκεῖνον ἐξενίκησεν. Ἐκ μὲν οὖν τοῦ

(1) C. Vat. hoc ordine iſta legit: βουλευτῶν μετῆλθε τοὺς δυνατωτάτους, καὶ τοὺς ὀρφανοὺς πόῤῥω ποι, ὡς ἐς θήραν προπέμψας, οἷς τε, &c.

L. Tarquinius Priſcus, cum & opibus & prudentia & urbanitate, pro loco ac tempore utens, Ancum Marcium, ita ſibi devinxit, ut inter Patricios ab eo relatus, atque in Curiam lectus ſit, ac ſæpiſſime Dux creatus belli, poſtremò liberorum, regnique tutor conſtitutus. Nec verò ſerius cæteris omnibus carus atque acceptus erat, ac proinde volentibus cunctis, principem locum tenebat. Quod quidem ideo aſſequebatur, quod cum omnia, quæ ad ſummam auctoritatem viam muniunt, impigrè præſtaret; tamen minime inſolentia efferebatur, ſed tametſi ad ſummum faſtigium evectus, modeſtiam colebat. Ac labores quidem & pericula pro aliis palam ſubibat, delitias verò ſponte aliis concedebat, nihil ſibi ad luxum, aut certe modicum quid, aut id clam, ſumens. Ac ſucceſſus quidem proſperos, cuivis potius adſcribebat, quam ſibi; fructum verò cum omnibus communicabat: infortunia verò in neminem alium rejiciebat, ſoluſque ipſe tolerabat. Ad hæc univerſos ac ſingulos Marcii familiares re, ac verbis demerebatur. Nam & pecuniam erogabat liberaliter, & ſi a quopiam rogatus erat, omnem gratiam, atque authoritatē ſuā libentiſſime commodabat; re autem aut verbo lædebat neminem; cum nemine ſimultatem ſponte exercebat. Præterea, accepta quidem ab aliis beneficia exaggerabat; offenſas verò aut ſtatim diſſimulabat, aut extenuando leviter ferebat.

(2 C. Vat. τοὺς βουλευτὰς
(3) C. Vat. καὶ πολλοὺς.

N O T Æ.

4. Φλαῦρον δὲ) Ex Dionis libro primo, in excerptis Valeſianis. *Ducangius*. Sed divinat male in *libro primo*: nec enim aut Conſtantinus, aut Valeſius mutit de *libro primo*, qui reapſe *liber eſt quintus*. Vide ut divinat ſimiliter in excerptis, infra.

augur præſtantiſſimus obſtitiſset. Huic ergo, cum ob adverſationes haſce iratus, & artem eludere ſtuderet; cotem & novaculam in ſinu geſtans, prodiit ad Populum, id animo ſecum agitans, ut cos novacula diſcinderetur: quod fieri nequaquam poſset. Quumque prælocutus eſset, quæ voluerat, Actio acerrime obverſante, minimeque cedente: Niſi, inquit, adverſandi ſtudio refragaris, & vera dicis, mihi coram omni Populo reſpondeto, num id, quod in animo, poſſit fieri. Ille rem in augurio expertus illico; profecto futurum dixit. Atqui hoc animo agitavi, inquit Tarquinius, te diſciſſurum novacula cotem iſtam. Tumque illum, ferunt, incunctanter cotem diſcidiſse. Tarquinius rem admiratus, tum alios honores Actio habuit, tum æream ſtatuam ei erexit, & Reip. ordine non mutato, conſiliis ejus ad omnia uſus eſt.

Tum Latinos, qui defecerant, compeſcuit, & Sabinos, qui Tyrrhenis auxiliaribus, in Romanum agrum impreſſionem feccrant, ſuperavit. Denique unam e Veſtalibus, quibus perpetua virginitas eſt ſervanda, a quodam pollutam; ſtupro in ſubtervaneo ſpem oblongo excavato; ibique lectulo, lucerna, & menſa cibariis plena, collocatis; multis ſtupratam eò deducentibus, viventem obſtruxit. Atque ita deinceps ab illo tempore, de inceſtis Veſtalibus pænas ſumi, receptum eſt. Qui verò illas violarint, furcæ in foro, inſerto collo, nudi flagris cæduntur, donec exſpirarint. Demum Martii liberi, cum eis Tarquinius Regnum non reſtitueret, ſed

ῥαβδούχους διὰ βίου, δώδεκα ἔσχε. Πάντως δὲ καὶ ἄλλα πλείω ἐκαινοτόμησεν ἂν εἰ μή τις Ἄττος Νάουϊος τὰς φυλὰς αὐτὸν βουληθέντα μετακοσμῆσαι κεκώλυκεν, ὃς οἰωνιστὴς ἦν, οἷος οὐχ ἕτερος γέγονε. Τοῦτον (4) ἐνυβρίσαι, διὰ τὴν ἐναντίωσιν ὀργισθεὶς, καὶ τὴν τέχνην ἐξουθενῆσαι διεμελέτησεν ὁ Ταρκύνιος. Λαβὼν οὖν ἐν τῷ κόλπῳ ἀκόνην τε, καὶ ξυρὸν, ἐς τὸν δῆμον παρῆλθεν, ἔχων ἐν νῷ τμηθῆναι τῷ ξυρῷ τὴν ἀκόνην, πραγμάτων ἀδυνάτων εἰπών τε ὅσα ἐβούλετο, ἐπεὶ Ἄττος (5) ἀντέλεγεν ἐντονώτατα μηδὲν ὑφιέμενος· εἰ μὴ φιλονείκως ἀντιλέγεις, ἔφη, ἀλλ' ἀληθῆ λέγεις, ἐπὶ πάντων τούτων ἀπόκρινέ μοι, (6) εἰ ὃ κατὰ νοῦ ἔχων (7) ποιῆσαι, γενήσεται. Ὁ δὲ Ἄττος αὐτοῦ που οἰωνισάμενος παραχρῆμα· καὶ πάνυ γε, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, ὃ διανοῇ ἔσται ἐπιτελές. Οὐκ οὖν, ἔφη, τὴν ἀκόνην ταύτην λαβὼν καὶ ξυρῷ τούτῳ διάτεμε· τοῦτο γὰρ γενέσθαι διανενόημαι. Ὁ δὲ ἔλαβέ τε αὐτὴν εὐθὺς (8), καὶ διέκοψε. Θαυμάσας δὲ ὁ Ταρκύνιος, ἄλλας τε τιμὰς ἐκείνῳ παρέσχε, καὶ χαλκῆς εἰκόνος ἠξίωσε, καὶ οὐδὲν ἔτι τῆς πολιτείας ἠλλοίωσε, πρὸς πάντα τε τῷ Ἄττῳ συμβούλῳ (9) ἐπέχρητο.

5. Μαχεσάμενος δὲ Λατίνοις ἀποστατήσασιν ἔπειτα, καὶ Σαβίνοις ἐς τὴν Ῥωμαΐδα ἐμβαλοῦσι, συμμαχομένοις ὑπὸ (10) Τυρσηνῶν, ἁπάντων ἐκράτησε. Τῶν δὲ τῆς Ἑστίας ἱερειῶν, ἃς παρθενεύειν διὰ βίου νενόμισται, φωράσας τινὰ συμφθαρεῖσαν ἀνδρὶ, ὑπόγειόν τινα κατασκευάσας ὑποδρομὴν προμήκη, κλίνην τε θεὶς ἐν αὐτῇ καὶ λύχνον καὶ τράπεζαν σιτίων ὑποπλέων, ἐκεῖ τὴν φθαρεῖσαν προπεμπομένην ἐκόμισε, καὶ ζῶσαν εἰσαγαγὼν, ἐγκατῳκοδόμησε, καὶ οὕτω τὰς τὴν παρθενίαν μὴ τηρησάσας τῶν ἱερειῶν ἐξ ἐκείνου τιμωρεῖσθαι κεκράτηκεν. οἱ δὲ ταύτας αἰσχύνοντες, εἰς ξύλον τὸν αὐχένα δίκρουν ἐμβάλλοντες ἐν τῇ ἀγορᾷ, καὶ μετὰ τοῦτο γυμνοὶ αἰκιζόμενοι ἀποψύχουσιν. Ἐπέθεντο μέν τοι τῷ Ταρκυνίῳ οἱ τοῦ Μαρκίου παῖδες, ἐπεὶ μὴ τῆς ἀρχῆς

DIO APUD CONSTANT. PORPHYR.

bat: tantumque aberat, ut ea cauſa ulciſceretur quēquam, quin potius omnibus officiis demerebatur, donec eum benevolum reddidiſset. His rebus cum & Marcium ipſum, & reliquos Regis familiares ſibi conciliaſſet, non mediocris prudentiæ laudem retulit. Sed ex iis, quæ poſtea geſſit, ſuſpicandi anſam præbuit pleriſque, ſe aut doloſo ingenio, aut pro fortuna & opibus, mutabili, præditum fuiſſe.

σώπων, σοφίας τινὸς (δόξαν), ἅ τε καὶ (Μάρκιον, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν) πάντας (χειρωσάμενος) ἐκτήσατο·) ἐκ δὲ δὴ τῶν ἔπειτα ὑποτοπεῖσθαι τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐποίησεν, ὡς ἤτοι δολεροῦ φύσει ὄντος, ἢ καὶ πρὸς τὰς δυνάμεις, τάς τε τύχας, καὶ τὴν γνώμην ἀλλοιουμένου.

(4) C. Vat. hæc iſto ordine: Τοῦτον ὁ Ταρκύνιος ὀργισθεὶς διὰ τὴν ἐναντίωσιν ὑβρίσαι, καὶ.
(5) C. Vat. ἐπεὶ ὁ Ἄττος.
(6) C. Vat. ἀπόκριναί μοι. male.
(7) C. Vat. item: corrige: κατὰ νοῦν ἔχω.
(8) C. Vat. εὐθὺς αὐτήν.
(9) C. Vat. συμβούλῳ τῷ Ἄττῳ.
(10) C. Vat. καὶ ὑπό.

Digitized by Google

χῆς αὐτοῖς παρεχώρει, ἀλλά τινα Τούλλιον τεχθέντα οἱ ἐξ αἰχμαλωτίδος προῆγε πάντων· ὃ δὲ μάλιστα τοὺς εὐπατρίδας ἐλύπει, ὧν τινας προσεταιρισάμενοι, αὐτῷ ἐπεβούλευσαν. δύο τινὰς χωριτικῶς ἐσταλμένους, ἀξίνας καὶ δρεπάνοις ὡπλισμένους αὐτῷ ἐπιθέσθαι παρασκευάσαντες· οἱ ἐπεὶ μὴ ἀγοράζοντι τῷ Ταρκυνίῳ ἐνέτυχον ἐπὶ τὰς θύρας τῶν βασιλείων ἦκον ἀλλήλοις δῆθεν διαμαχόμενοι, καὶ οἱ ἐς ὄψιν ἐλθεῖν ἐδέοντο, καὶ τυχόντες τούτου εἰς λόγους ἀλλήλοις ἀντικατέστησαν, καὶ δικαιολογουμένῳ τῷ ἑνὶ προσέχοντα τὸν Ταρκυίνιον, ὁ ἕτερος κατειργάσατο. Ὁ μὲν οὖν Ταρκυίνιος τοιοῦτον ἔσχε τέλος, τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἐνιαυτοὺς (1) βασιλεύσας.

*6. Τὴν δὲ τῆς Ῥώμης βασιλείαν ὁ Τούλλιος διεδέξατο, συνεργίᾳ τῆς τοῦ Ταρκυινίου γυναικὸς Τανακυίλιδος· τοῦτον δὲ γυνή τις Ὀκρίσια, καλουμένη, Σερουΐου Τουλλίου (2) ἀνδρὸς Λατίνου εὐνέτειρα ἐν τῷ πολέμῳ ἁλοῦσα, καὶ τῷ Ταρκυινίῳ ἐξαιρεθεῖσα, ἔτεκεν, ἢ ἐγκύμων οἴκοθεν οὖσα, ἢ συλλαβοῦσα μετὰ τὴν ἅλωσιν· λέγεται γὰρ ἀμφότερα. Οὗτος ἐς παῖδας ἤδη τελῶν ἐπὶ δίφρου μεθ᾽ ἡμέραν κατέδαρθε, καὶ πῦρ ἀπὸ τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς πολὺ ἐδόκει ἐξάλλεσθαι. Ὅπερ ἰδὼν ὁ Ταρκυίνιος, διὰ σπουδῆς ἦγε τὸν παῖδα, καὶ εἰς ἡλικίαν ἀφιγμένον τοῖς εὐπατρίδαις, καὶ τῇ γερουσίᾳ συνέταξε. Συλληφθέντων οὖν τῶν τοῦ Ταρκυινίου φονέων, μαθοῦσα ἡ ἐκείνου γυνὴ καὶ ὁ Τούλλιος τὴν παρασκευὴν τῆς ἐπιβουλῆς, οὐ φανερὸν αὐτίκα τὸν Ταρκυινίου θάνατον ἔθεντο, ἀλλ᾽ ἀνελόμενοι αὐτὸν, ὡς ἔτι ἐμπνέοντα ἐθεράπευον δῆθεν, κἀν τούτῳ πίστεις ἀλλήλοις ἔδοσαν, ὥστε τὸν Τούλλιον τὴν ἀρχὴν εἰληφότα, τοῖς παισὶν αὐτῆς ἀνδρωθεῖσιν ἐκστῆναι ταύτης. Ἐπεὶ δὲ τὸ πλῆθος συνδραμὸν ἐθορύβει, προκύψασα ἐκ τῶν ὑπερῴων ἡ Τανακυΐλις. Μὴ φοβεῖσθε, ἔφη, ὁ γὰρ ἀνήρ μου καὶ ζῇ, καὶ ὑμῖν μετ᾽ ὀλίγον ὀφθήσεται. ἵνα δὲ αὐτός τι σχολάζων ὑγιασθῇ, καὶ μή τι τοῖς πράγμασιν ἐκ τῆς αὐτοῦ ἀσθενείας εἴη ἐμπόδιον, Τουλλίῳ κατά γε τὸ παρὸν τὴν τῶν κοινῶν ἐπιτρέπει διοίκησιν. Εἶπεν ἐκείνη ταῦτα· οἱ δὲ τὸν Τούλλιον οὐκ ἀκουσίως ἐδέξαντο· ἀγαθὸς γὰρ ἀνὴρ ἐδόκει· ἐγχειρισθεὶς οὖν ἐκεῖνος τὴν τῶν κοινῶν οἰκονομίαν, τὰ πλείω κατ᾽ ἐντολὰς δῆθεν διῴκει τοῦ Ταρκυινίου. ὡς δ᾽ ἐν πᾶσιν ἑώρα πειθαρχοῦντας αὐτῷ, τοὺς αὐτόχειρας τοῦ Ταρκυινίου πρὸς τὴν γερουσίαν παρήγαγε, διὰ τὴν ἐπιβουλὴν τάχα· ἔτι γὰρ ζῆν ἐκεῖνον προσεποιεῖτο, καὶ οἱ μὲν καταψηφισθέντες ἀπέθανον. Οἱ δὲ τοῦ Μαρκίου υἱοὶ φοβηθέντες, εἰς Οὐολούσκους (3) κατέφυγον, κἀκεῖνος τότε τὸν τε θάνατον τοῦ Ταρκυινίου ἐξέφηνε, καὶ φανερῶς τῆς βασιλείας ἐπείληπτο· καὶ πρῶτον μὲν τοὺς τοῦ Ταρκυινίου παῖδας προυβάλλετο, ὡς αὐτὸς τὴν ἡγεμονίαν ἐπιτροπεύων· εἶτα

πρὸς

ſed Tullium quendam, ſerva ſibi natum, omnibus anteferret; idque Patricii quoque ægerrime paterentur, quibuſdam illorum adſcitis, inſidias ei parant. Subornatis enim duobus, qui agreſtium more, aſciis & falcibus armati: hi quum Tarquinium in foro non inveniſſent, ad Regias fores veniunt, inter ſe veluti rixantes, ſeque ad Regem admitti poſtulantes. Quo impetrato, cum invicem quiſque diceret; Rex in alterum intentus dicentem cauſam,, ab altero interficitur. Hic Tarquinii fuit exitus, cum triginta regnaſset annos.

Regnũ autem Romanorũ, Tullius, opera Tanaquilis Tarquinii uxoris, adeptus eſt. Huc Ocriſia quædã, Servii Tullii Latini cõjux bello capta, & Tarquinio tradita, ſive domo uteru ferens, ſive poſt captivitatẽ gravida facta (fertur enim utrũq;) peperit: eiq. puero in ſella interdiu dormitanti, magnã, tradunt, e capite flammã emicuiſse, qua viſa, a Tarquinio diligẽter ſit educatus, & per ætatẽ poſtea, lectus inter Patricios, & Senatũ. Tarquinii autẽ percuſsoribus illico cõprehenſis; uxor ejus & Servius, cõpertis inſidiis, mortẽ Regis principio celant: ſublatũque, tãquã adhuc viveret, ſimulabant ſe curare: ac interim paciſcitur, ut Tullius Regno filiis, ubi adoleverint (palpo veteri) cedat. Cũ autẽ clamor impetuſq. multitudinis ſuſtineri vix poſset: ex ſuperiori ædiu parte Tanaquil, Populũ bono animo eſse jubet; ſuũ enim maritu vivere, propediẽque ipsu eos viſuros eſſe. Ut autẽ per otiũ curari poſſit, neq. tamen rerum adminiſtratio, eo ægrotãte, langueat, interim munia Regis mãdaſse Tullio. Quæ cũ dixiſset, Tullius ob virtutis opinionem, haud inviti admiſerũt: iſque Reip. procuratione ſuſcepta; pleraque ſe de Tarquinii ſacere ſentẽtia ſimulat. Cũ ergo ſibi Populũ in omnibus dicto audientem cernit, Tarquinii percuſſores, quem forte, adhuc vivere dixit; propter inſidias ei ſtructas, in Senatũ adductos, capitis damnatos occidit. Cũ verò Martii filii ad Volſcos cõfugiſſent, tũ demũ Tarquinii mortẽ palã fecit, aperteq. ſibi Regnũ aſſeruit. Ac primu tutorio ſe nomine filiorũ Tarquinii, Principatu adminiſtraturũ dixit: mox ad plebis animos ſibi conciliãdos con-

ver-

NOTAE.

1. Ἐνιαυτούς) Addunt Regius & Colbertius: *οὐ μὲν οὖν βασιλείας οἱ τοῦ Μαρκίου παῖδες ἐδράξαντο, ἀλλ᾽ ὁ Τούλλιος τοιαύτην ἔσχε τῇ συνεργίᾳ*, &c. *Ducangius.*

2. Ἐπουΐου Τουλλίου. Sic mss. Legendum forte Σπουΐου, vel potius Σερβίου. *Ducangius*. Sed Dio Σερουΐου ſcripſit, & ita edidimus.

3. Οὐολούσκους.] Codex Colbertus, Οὐλέσκους. *Ducangius*: male.

*Ab. U.C. 165.

verſus , quòd ea facilius quam Patres , ceſſura eſſet , pecuniâ diſtribuit , agros ſingulis aſſignavit , & ſervos manumittendos , & in Tribus referendos curavit.

Cum potentes autem hæc ægre ferrent, conſtituit , ut Patronis liberti quædam viciſſim officia præſtarent . Patriciis verò ei ſuccenſentibus , & præter alia, illud quoque dicentibus, ipſum potiri rerum authore nemine ; pro concione , grata multa locutus Populo, effecit , ut ſtatim integrum ſibi Regnum ab eo decerneneretur . Pro qua re, ut referret gratiam , cum alia donavit plebi, tum in Senatum,eorum nonnullos legit. Hi autem cum olim plurimis in rebus,deteriori eſſent conditione , quam Patricii; progreſſu temporis (Interregno , & Sacerdotiis quibuſdam exceptis) par cum illis jus obtinuerunt : neque , præter calceos , quidquam ab illis diverſum habuere. Patricii namque calceos urbanos geſtaverunt,& corrigiarum implexione , & forma literæ C ornatos, ut a primis centum Senatoribus orti eſse viderentur. Literam autem fuiſse R tradunt , ſive quòd ea apud Græcos centenarium numerum ſignificet , ſive quòd Romani nominis litera prima ſit . Plebe igitur ita conciliata , veritus Tullius , ne qua ſeditio oriretur , plurima & maxima quæque negotia opulentiſſimis mandavit : ſicque inter ſeſe conſentientes , Remp. optime geſserunt . Quod ad bella quædam quæ cum Vejentibus , cæteriſque Tyrrhenis om-

πρὸς θεραπείαν τοῦ δήμου ἐτράπετο , ὡς ῥᾷστα μᾶλλον τὸν ὅμιλον , ἢ τοὺς εὐπατρίδας ὑποποιησόμενος , χρήματά τε αὐτοῖς ἐδίδου , καὶ γῆν ἑκάστῳ προσένειμε , καὶ τοὺς δούλους ἐλευθεροῦσθαι , καὶ φυλετεύεσθαι (1) παρεσκεύασεν.

7. Ἀχθομένων δ' ἐπὶ τούτοις τῶν δυνατῶν, ἔταξέ τινα τοὺς ἐλευθερωθέντας τοῖς ἐλευθερώσασι σφᾶς ἀνθυπουργεῖν · ὡς δὲ χαλεπῶς εἶχον οἱ εὐπατρίδαι αὐτῷ καὶ διεθρόουν , ἄλλα τε καὶ ὅτι μηδενός αὐτὸν ἑλομένου τὴν ἀρχὴν ἔχει , συναγαγὼν τὸν δῆμον , ἐδημηγόρησε , καὶ πολλὰ ἐπάγωγα διαλεχθεὶς αὐτῷ οὕτω διέθετο , ὡς αὐτίκα πᾶσαν αὐτῷ τὴν βασιλείαν ἐπιψηφίσασθαι . Ὁ δὲ αὐτοὺς ἀμειβόμενος , ἄλλα τε ἐφιλοτιμήσατο , καὶ ἐς τὸ συνέδριόν τινας αὐτῶν ἐνέγραψεν , οἱ πάλαι μὲν ἐν πλείστοις ἧττον ἔφερον τῶν εὐπατριδῶν · τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος , πλὴν τῆς μεσοβασιλείας , καὶ τινων ἱερωσυνῶν , τῶν ἴσων μετεῖχον τοῖς εὐπατρίδαις , καὶ διέφερον , ἄνευ ὑποδημάτων , οὐδέν . Τοῖς γὰρ εὐπατρίδαις τὰ ὑποδήματα ἀστικὰ , καὶ τῇ τε ἐπαλλαγῇ τῶν ἱμάντων , καὶ τῷ τύπῳ τοῦ γράμματος C ἐκεκόσμηντο , ἵν' ἐκ τούτων δοκοῖεν ἀπὸ τῶν ἑκατὸν ἀνδρῶν τῶν κατ' ἀρχὰς βουλευσάντων κατιέναι · τὸ γράμμα δὲ τὸ Ρῶ (2) φασὶν εἶναι , ἢ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἑκατὸν ἐκείνων ἀνδρῶν δηλωτικὸν ὂν , ἢ ὡς τοῦ τῶν Ρωμαίων κατάρχου ὀνόματος . Τὸν μὲν οὖν ὅμιλον οὕτως ὁ Τούλλιος ᾠκειώσατο , δείσας δὲ μή τις στάσις συμβῇ , τὰ πλεῖστα καὶ ἰσχυρότατα τῶν κοινῶν τοῖς δυνατωτέροις ἐπέτρεψε · καὶ οὕτω σφίσιν αὐτοὶ συνεφρόνησαν , καὶ τὸ δημόσιον διήγαγον ἄριστα . Καὶ πολέμους δέ τινας πρός τε τοὺς Οὐιέντας , καὶ πρὸς πάντας τοὺς Τυρσηνοὺς ἐπολέμησεν ,

X

N O T AE.

1. Φυλετεύεσθαι.] Sic præter Viennenſem , Regii , & Colbertus . Alius φυλάττεσθαι perperam habuit. *Idem.*

2. Τὸ γράμμα δὲ τὸ Ρῶ , &c. ſcribit, Zonaras ex Dione , Patricios Romanos, quo a cætera plebe dignoſcerentur calceos corrigiarum implexione & forma literæ Ρῶ inſignitos induiſſe : quæ quidem centenarium numerum ſignificaret : totidem enim erant Patricii : vel quod ſit prima litera Romani nominis : quæ quidem minime hic cohærent . Nam Patriciorum , lunati erant , quos vocabant , calcei ; quibus ſcilicet aſſuta erat lunula : quod pridem docuere Roſinus, Dempſterus, Salmaſius ad Pollionem , & *ad inſcriptionem Herodis*, Benedictus Balduinus in *Calceo antiquo*, & alii Criticorum filii. Quæ quidem lunula formam refert characteris Latini C , quo centenarius numerus effingi ſolet ; ita ut Patriciorum centenarium numerum in calceis adumbrare potuerit. At quod Zonaras, de litera Ρῶ hic commentatur, prorſus abſurdum eſt, quod alii notarunt ; cum nunquam P litera græca calceis Patriciorum affixa fuerit; neque primum vocis Romæ elementum retulerit. Unde jure idem Balduinus cap. 9. quod hic de litera P habetur, ſuperfluum gloſſema , & a quodam Græculo in textum Zonaræ immiſſum eſſe arbitratur : niſi ipſemet Zonaras non intellecto , quem exſcribebat, Dione ; erraverit : quod licet exiſtimare , cum id ipſum præferant Codices omnes manuſcripti. Scripſerat nempe Dio, literam C in Patriciorum calceis , centenarium effingere (quod ſcribit Iſidorus lib. 19. cap. 34.) addideratque idem valere, quod Ρῶ apud Græcos. Quemadmodum *Johannes Gaſenſis* in libro , περὶ ἀρχαιολογίας , ait , Numam Regem , ἐν τοῖς ὑποδήμασι Ρωμαίων τῶν Πατρικίων τυποῦσθαι τὸ Ρωμαϊκὸν Κάππα , ὃ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐστὶ Ρῶ, &c. (*De antiquitatibus*) *in calceis Romanorum Patriciorum , efformaſſe Romanum* Κάππα , *quod apud Græcos eſt* Ρῶ. Nam Romanum Κάππα eſt C Latinum, eundemque numerum refert, quod P apud Græcos. Codex Regius 2431. fol. 212. Περὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ Ἐπάρχου . Ὁ Ἔπαρχος παρὰ Ρωμαίοις , καὶ ἱερεὺς ἦν , καὶ πρῶτος τῆς βουλῆς · ἐπεὶ οὖν βουλευταὶ ἦσαν ἑκατὸν · οὗτος δὲ ὁ ἀριθμὸς διὰ τοῦ Κάππα τοῦ Ρωμαϊκοῦ χαρακτηρίζεται · τούτου χάριν τὸ Κάππα σχῆμα φέρει αὐτῶν ὑπόδημα , ἐξ οὗ ὀνομάζεται Καππάγιον . οἷον αὐτός ἐστιν ὁ πρῶτος τῶν ἑκατὸν τῆς βουλῆς . Addo ego hanc verſionem. *De Dignitate Præfecti : Præfectus apud Romanos , & Sacerdos erat , & Princeps Senatus. Poſtquam igitur Senatores erant centum , & hic numerus per Romanum Kappa effingitur, hac de cauſa Kappæ nomen habet eorum calceus, & Kappagium nominatur, & Præfectus , eſt Princeps eorum centum Senatorum.*] *Ducangius* . Adde Suidam in verbo χλαμύς.

μησεν· ἐν οἷς οὐδὲν ἐπράχθη συγγράμματος ἄξιον.

8. Τοὺς Λατίνους δ᾽ ἔτι μᾶλλον Ῥωμαίοις βουλευθεὶς οἰκειώσασθαι, νεών τινα ἐκ χρημάτων κοινῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ κατασκευάσαι πεποίηκε, καὶ τοῦτον ἀνέθεσαν τῇ Ἀρτέμιδι· περὶ δὲ τῆς νεωκορίας αὐτοῦ διεφέροντο, κἀν τούτῳ Σαβῖνος ἀνὴρ βοῦν ἦγε περικαλλῆ πρὸς τὴν Ῥώμην, ὡς ἔκ τινος χρησμοῦ θύσαι αὐτὴν τῇ Ἀρτέμιδι. Ὁ δὲ χρησμὸς τὸν ἐκείνην θύσαντα ἔλεγε τὴν πατρίδα ἐπαυξήσειν. Τοῦτο δέ τις τῶν Ῥωμαίων μαθὼν, προσῆλθεν αὐτῷ, καὶ πρότερον εἶπε δεῖν ἐν τῷ ποταμῷ ἁγισθῆναι, καὶ εἰπὼν ἔπεισε, καὶ πείσας ἔλαβε τὴν βοῦν, ὡς φυλάξων, καὶ λαβὼν ἔθυσεν· ἐκφήναντος δὲ τοῦ Σαβίνου τὸ λόγιον, οἱ Λατῖνοι καὶ τῆς τοῦ ἱεροῦ προστασίας τοῖς Ῥωμαίοις ἐξέστησαν, καὶ ἐς τἄλλα, ὡς κρείττονα σφῶν ἐτίμων αὐτούς· καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ὁ Τούλλιος δὲ τοῖς Ταρκυνίοις τὰς θυγατέρας συνῴκισε, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῖς ἀποδώσειν ἐπαγγελλόμενος, ἄλλο τι ἄλλο τι προφασιζόμενος ἀνεβάλλετο. Οἱ δὲ οὐδὲν ὑγιὲς ἐφρόνουν, ἀλλὰ ἤχθοντο, ὁ δ᾽ ἐν οὐδενὶ λόγῳ τούτους πεποίητο, καὶ τοὺς Ῥωμαίους πρὸς τὸ δημοκρατικὸν ἐνῆγε, καὶ τὸ ἐλεύθερον· ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπὶ τούτοις ἤχαλλον οἱ Ταρκύνιοι. Ἀλλ᾽ ὁ μὲν νεώτερος κἂν ἐχαλέπαινεν, ἔφερεν, τῷ δὲ χρόνῳ προσήκοντι οὐκ ἔτι τοῦ Τουλλίου ἐδόκει ἀνέχεσθαι· ἐπεὶ δὲ μὴ συνευδοκοῦσαν εὕρισκε τὴν γυναῖκα, καὶ τὸν ὅμαιμονα, αὐτὸς μὲν τὴν γυναῖκα, τὸν δ᾽ ἀδελφὸν διὰ τῆς γυναικὸς ἐκείνου φαρμάκοις ἀνεῖλε, καὶ συναφθεὶς τῇ συνεύνῳ τοῦ ἀδελφοῦ τῷ Τουλλίῳ σὺν αὐτῇ ἐπιβούλευε. Καὶ πολλοὺς τῶν τε βουλευτῶν καὶ τῶν εὐπατριδῶν αἰτίας ἔχοντας κατὰ τοῦ Τουλλίου, πείσας συναρπάσασθαί οἱ, ἐξαπιναίως μετ᾽ αὐτῶν ἐς τὸ συνέδριον παρεγένετο, ἑπομένης αὐτῷ καὶ τῆς γυναικὸς, Τουλλίας. Καὶ πολλὰ μὲν εἶπε, τῆς τοῦ πατρὸς ἀξίας τοὺς παρόντας ἀναμιμνήσκων, πολλὰ δὲ ἀπέσκωψε πρὸς τὸν Τούλλιον· ἐπεὶ δ᾽ ἐκεῖνος ταῦτα μαθὼν ἀπέστη σπουδῇ, καὶ ἐφθέγξατο, συνήρπασεν αὐτὸν, καὶ ἐξάρας, ὦσε κατὰ τὸν τοῦ βουλευτηρίου ἀναβαθμόν. Καὶ ὁ μὲν ταραχθεὶς πρὸς τὴν τοῦ Ταρκυνίου τόλμαν, καὶ ὅτι οὐδέ τις αὐτῷ ἐπεκούρησεν, οὔτε εἶπεν ἔτι οὐδὲν, οὔτ᾽ ἐποίησε. Ταρκύνιος δὲ τήν τε βασιλείαν εὐθὺς παρὰ τῆς βουλῆς ἔλαβε, καὶ πέμψας τινὰς, τὸν Τούλλιον κομιζόμενος, οἴκαδε διεχρήσατο. Ἡ δὲ θυγάτηρ ἐκείνου, τὸν ἄνδρα ἐν τῷ βουλευτηρίῳ καταφιλήσασα, καὶ βασιλέα προσαγορεύσασα, καὶ ἀπιοῦσα πρὸς τὰ βασίλεια, τὸ ὄχημα κατὰ τοῦ νεκροῦ τοῦ πατρὸς, ὡς εἶχεν ἀπήλασεν. Οὕτω μὲν οὖν ὁ Τούλλιος ἦρχε, καὶ οὕτως ἀπέθανε, βασιλεύσας τέσσαρας ἐνιαυτοὺς ἐπὶ τεσσαράκοντα.

9. Ὁ Ταρκύνιος δὲ τὴν βασιλείαν παρειληφὼς, δορυφόρους, κατὰ Ῥωμύλον ἑαυτῷ περιέστησεν,

omnibus geſſit; in his nihil dignum accidit memoratu.

Cum autem Latinos arctius etiam cuperet devincire, author fuit, ut communibus ſumptibus Romæ fanum Dianæ facerent: verum orta de Antiſtite controverſia; Sabinus quidem inſignem bovẽ, ex oraculo, Dianæ immolaturus adduxit. Cecinerant vates; qui eam immolaſſet, ſuæ patriæ aucturum opes. Sed Romanus quidam hoc cognito, homini perſuaſit, ut viva prius fluminis aqua perfunderetur: hinc ipſe interea acceptam bovem, tanquam aſſervaturus, mactavit. Oraculo ſic vulgato, Latini Romanis, & Templi patrocinio ne dum ceſſerunt; ſed & aliis in rebus, honorem tanquam præſtãtioribus habuerunt. Atque hæc hactenus. Tullius autem, quum Tarquiniis ſuas filias deſpondiſſet; Regnumque ſe eis pollicitus redditurum; alias aliud causãdo procraſtinaret: ægre illi moram ferentes, male in hominem cogitabant. Rege autem hæc nil curante, ſed Romanos ad Democratiam & libertatem magis aſſueſcente, Tarquinii eo magis etiã indignabantur. Ac junior quidem eam moleſtiam concoquebat; natu verò major diutius haud ferens Tullium, præſertim quia uxorem, & fratrem ſuum, conatus ſuos non probare videbat; uxorem ſuã ipſe, fratrem per uxorem illius prius veneno tollit; tũ ducta conjuge fratris, illa adjutrice, Tullio inſidiatur. Cum multis itaque Senatoribus ac Patriciis, quibus erat inviſus Tullius, conſpiratione inita, ex improviſo Curiam ingreditur, etiam uxore Tullia comitante: multaque locutus; eos, qui aderant, patriæ commonuit dignitatis, Tullium autẽ multis affecit probris. Hic verò trepido nuncio excitatus, ſermoni interfuit, dixit aliquid; ſed Tarquinius arripit ſenem medium, elatumque e Curia, in inferiorem partem per gradus dejicit. Tullius autem ad Tarquinii audaciam conſternatus, eoque magis, quod ab omnibus fuerat deſtitutus, nihil nec dixit, nec fecit amplius. Tarquinius verò illico a Patribus accepto Regno, Tullium ſe domum recipientem per quoſdam ſuſtulit: filia verò media in Curia maritum deoſculata, Regem ſalutavit; atque in Regiam pergens, per patris corpus carpentum egiſſe fertur. Sic Tullius Remp. adminiſtravit, ſic vitam obiit, quum quadraginta quatuor regnaſſet annos.

Tarquinius ſuſcepto Regno, corpus, Romuli more, armatis circumſepſit; iiſque noctu

noctu & interdiu, domi foriſque uſus eſt. Nam, quòd ipſe erga ſocerum, uxor erga patrem ita ſe geſſerant, timuit ne a ſe ipſo adverſus ſe exemplum ſumeretur. Itaque, quia Regnum metu tutandum erat, potentiſſimos Senatorum & Civium comprehenſos neci dedit; palam alios, quibus aliquid criminì dare poterat: clam alios: nonnullos denique pepulit in exſilium. Neque enim ſtudioſos dumtaxat Tullii, ſed ſuæ tyrannidis etiam perdidit adjutores. Ita optimis quibuſque Senatorii ordinis & equeſtris ſublatis, quum ſe cuncto Populo inviſum crederet; ſtatuit nullos amplius in Patres legere: proinde Senatum prorſus aggreſſus tollere; nec ullum ſubſtituit Senatorem; nec cum iis, qui reſtabant, quidquam, quod alicujus mo-

ςησεν, καὶ νύκτωρ, καὶ μεθ' ἡμέρας, αὐτοῖς καὶ οἰκουρῶν, καὶ ἀγοράζων ἐκέχρητο. Ἐξ ὧν γὰρ αὐτὸς εἰς τὸν κηδεστὴν, καὶ ἡ γυνὴ πρὸς τὸν πατέρα ἐποίησαν, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐδεδίεσαν· ἐπεὶ δὲ ὡς τυραννήσων παρεσκευάσατο, τοὺς δυνατωτάτους τῶν βουλευτῶν, καὶ τῶν ἄλλων συλλαμβάνων, ἐκτίννυεν, οἷς μὲν αἰτίαν εἶχεν ἐπενεγκεῖν, φανερῶς ἀναιρῶν, οὓς δὲ λάθρα, ἐνίους δέ γε καὶ ὑπερώριζεν. Οὐ γὰρ τοὺς τῷ Τουλλίῳ προσκειμένους μόνους, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρὸς τὴν μοναρχίαν συναραμένους αὐτῷ προσαπώλλυε· καὶ οὕτω τὸ κράτιστον τῆς βουλῆς, καὶ τῆς ἱππάδος, ἀνάλωσε, μισεῖσθαί τε ὑπὸ παντὸς τοῦ δήμου ἐπίστευε. Διὸ οὐδὲ ἀντικαθίστη τὸ παράπαν ἀντὶ τῶν ἀπολλυμένων τινάς, ἀλλὰ καὶ τὴν γερουσίαν καταλῦσαι παντελῶς ἐπιχειρήσας, οὔτε ἀντεισήγαγεν ἐς αὐτὴν οὐδένα, οὔτε τοῖς οὖσιν ἐπικοίνου τι λόγου

DIO APUD C. A.ΣP. apud Valeſ. excerpt. pag. 573. 4574.

Tarquinius Superbus, poſtquam tyrannidem ſuam abundè confirmavit, opulentiſſimum quemque principio quidem ex Patribus, deinde verò ex reliqua plebe comprehenſum neci dedit, quibus ſpecioſi aliquid criminis objicere poterat palam: cæteris clam de medio ſublatis: nonnullos etiam in exilium miſit. Neque etiã eos ſolum qui Servio Tullio magis quam ipſi ſtuduerant, aut qui opibus, ac ſplendore generis, & magnitudine animi pollebant, aut quibus fortitudo, vel prudentia ſingularis inerat, hos quidem ulciſcens, illos verò occupans, præ invidia ſimul ac metu, atque odio, tanquam ſui diſſimiles interficiebat, ſed etiã amiciſſimos, a quibus in obtinendo regno multum erat adjutus, necabat; veritus ſcilicet, ne eadem audacia, eademque cupidine rerum novarum, quo ſibi ad occupandum regnum favissent, rurſus alteri regnum deferrent. Ita optimis quibuſque Senatorii & equeſtris ordinis ſublatis, neminem in eorum locum ſufficiebat: cum ſe omnibus ex æquo inviſum eſſe intelligeret, & utrumque ordinem, infrequentia debilitare quam maxime cuperet. Ac Senatum quidem penitus tollere aggreſſus eſt, quemlibet cœtum hominum, præcipue lectiſſimorum, & qui ſpeciem quãdam civitatis, jam inde a majoribus acceptam retinerent inimicum tyranno ratus. Sed cum timeret, ne plebs, ac ſatellites ipſi, utpote cives, commutari ſtatũ Reipublicæ ægre ferentes, adverſus ſe conſurgerent, id quidem aperte agere deſtitit: cæterum arte quadam id prorſus aſſecutus eſt. Etenim neque in Curiam quemquam ſublegit; neque cum iis qui ſupererant, quidquã, quod alicujus eſſet momenti, communicavit. Quamvis enim eos interdum convocaret, non tamen ideo faciebat, ut illorum conſilio in ulla re gravioris momenti uteretur: ſed de induſtria, nudata eorum paucitate, humiles & contemptos redderet. Pleraque verò per ſe, aut filios adminiſtrabat, partim, ut ne quis alius quidquam poſſet, partim ut maleficia ſua, ac fraudulentæ artes laterent. Erat præterea aditu difficilis atque affatu, tantaque adverſus omnes ſimul ſuperbia, ſimul crudelitate utebatur, ut Superbi inde cognomen retulerit. Atque inter cætera, quæ cum ab ipſo, cum a filiis, tyrannica impotentia geſta ſunt, nonnullos cives in Comitio, atque in conſpectu populi Romani, nudos ad palũ deligatos, virgis ad mortẽ cædi juſſit. Quod quidẽ tũ primũ ab eo inventũ, poſtea frequenter eſt uſurpatũ.

[Ὁ Ταρκύνιος ἐπεὶ] ἱκανῶς, (ὡς) καὶ ἀκόντων (τυραννήσων παρεσκευάσατο, τοὺς δυνατωτάτους,) πρῶτον μὲν (τῶν βουλευτῶν,) ἔπειτα καὶ τῶν ἄλλων συλλαμβάνων πολλοὺς μὲν (φανερῶς, οἷς) γε [αἰτίαν τινὰ εὐπρεπῆ (ἐπενεγκεῖν) ἐδύνατο, πολλοὺς δὲ καὶ (λάθρα ἀπεκτίννυε) καὶ] τινας (ὑπερώριζεν.) Οὐ γὰρ (ὅσοι τὸν Τούλλιον τινες αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐκεῖνον ἠγάπησαν, οὐδ' ὅσοι γένει καὶ πλούτῳ καὶ φρόνημα εἶχον, ἀνδρείᾳ τε ἐπιφανεῖ ἢ καὶ σοφίᾳ διαπρεπεῖ ἐχρῶντο, τοὺς μὲν ἀμυνόμενος, τοὺς δὲ προκαταλαμβάνων, φθόνῳ τε καὶ (ὑποψίᾳ) ἅμα μίσους ἐκ τοῦ μὴ ὁμοήθεις, ἔφθειρεν. (ἀλλὰ καὶ) τοὺς) πανυφίλους, (πρός τε τὴν μοναρχίαν) οἱ σπουδάσαντας, οὐδὲν ἧττον τῶν ἑτέρων, (ἀπώλλυεν) νομίζων σφᾶς ὑπό τε τῆς θρασύτητος, καὶ ὑπὸ τῆς νεωτεροποιίας, ὑφ' ἧς ἑαυτῷ τὴν ἀρχὴν συγκατέπραξαν, κἂν ἄλλῳ ποτὲ αὐτὴν δοῦναι. Κράτιστον (τὸ κράτιστον τῆς βουλῆς, καὶ τῆς ἱππάδος ἀπανάλωσεν· (οὐδ' ἀντικαθίστη τὸ παράπαν) ἐς αὐτοὺς (ἀντὶ τῶν ἀπολλυμένων) οὐδένα· (μισεῖσθαί) τε γὰρ (ὑπὸ παντὸς τοῦ δήμου ἐπίστευε,) καὶ τὰ τέλη ἐκεῖνα ἀδρανέστατα ἐκ τῆς ὀλιγανθρωπίας ποιῆσαι ἐπεθύμει· (καὶ τὴν γε γερουσίαν καὶ καταλῦσαι παντελῶς ἐπεχείρησεν) πᾶν ἄθροισμα ἀνθρώπων, ἄλλως τε καὶ ἐπιλέκτων, καὶ προσχήματα προστασίας τινὸς ἀπὸ παλαιοῦ ἐχόντων, πολεμιώτατον τυράννῳ νομίζων εἶναι. Δείσας δὲ μή πως οἵ τε τὸ πλῆθος, ἢ καὶ αὐτοὶ οἱ δορυφόροι, οἷα που πολῖται ὄντες ἀγανακτήσαντες τὴν τῆς πολιτείας σφῶν μετάστασιν ἐπαναστῶσιν, ἐκ μὲν τοῦ προφανοῦς οὐκ ἐποίησε τοῦτο· ἐν τρόπῳ δέ τινι ἐπιτηδείῳ καὶ πάνυ αὐτὸ κατέπραξεν· (οὔτε γὰρ ἀντεισήγαγεν ἐς αὐτὴν οὐδένα, οὔτε τοῖς) καταλοίποις (λόγου τι ἄξιον ἐπεκοίνου. Συνεκάλει μὲν γὰρ αὐτούς, οὐ μὴν ὥστε καὶ συνδιοικεῖν τι τῶν ἀναγκαίων· ἀλλὰ) καὶ αὐτὸ τοῦτο πρός τε τὸν ἔλεγχον τῆς ὀλιγότητος σφῶν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ταπεινότητα, καὶ καταφρόνησιν ἐξεπίτηδες ἐποίει· (τὰ δὲ) δὴ (πλεῖστα καθ' ἑαυτὸν ἢ καὶ μετὰ τῶν υἱέων,) τοῦτο μὲν ὅπως μηδεὶς τῶν ἄλλων μηδὲν δύναιτο, τοῦτο δὲ καὶ κακουργῶν δημοσιεύειν ἐν οἷς ἐκακούργει, (ἔπραττεν. Δυσπρόσοδός * τε καὶ δυσπροσήγορος ἦν, καὶ τῇ ὑπεροψίᾳ, τῇ τε ὠμότητι) τοσαύτῃ (πρὸς πάντας) ὁμοίως ἐχρῆτο·) ὥστε καὶ Τ Υπερήφανος ἀπ' αὐτῶν ἐπικληθῆναι. Τά τε γὰρ ἄλλα, καὶ (αὐτὸς καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ τυραννικώτερον) ἔπραττον, καί ποτε πολίτας τινὰς ἐν τῇ ἀγορᾷ, καὶ ἐν τοῖς τοῦ δήμου ὄμμασι, σταυροῖς τε γυμνοὺς προσέδησαν, καὶ ῥάβδοις αἰκισάμενος ἀπέκτεινεν· καὶ τοῦθ' ὑπ' ἐκείνου τότε ἐξευρεθὲν, καὶ πολλάκις ἐγένετο.

N O T AE.

* Apud Zonaram δυσπρόσιτος; utrumque rectè, quod idem ſignificant.

λόγου ἄξιον· συνεκάλει μὲν γὰρ αὐτούς, οὐ μὴν ὥστε τι τῶν ἀναγκαίων συνδιοικεῖν, ἀλλ᾽ ἵνα δήλη αὐτῶν ἡ βραχύτης γίνοιτο ἅπασι, κἀντεῦθεν καταφρονοῖντο· τὰ δὲ πλεῖστα καθ᾽ ἑαυτὸν, ἢ καὶ μετὰ τῶν υἱῶν ἔπραττε. Δυσπρόσιτός τε καὶ δυσπροσήγορος ἦν, καὶ τῇ ὑπεροψίᾳ, καὶ τῇ ὠμότητι ὁμοίως ἐχρῆτο πρὸς ἅπαντας, καὶ τυραννικώτερον αὐτός τε καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ προσεφέροντο ἅπασι. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ τοὺς δορυφόρους ὑπόπτους ἔχων, ἐκ τῶν Λατίνων προσηταιρίσατο δορυφορικὸν καὶ ἐς τὰς τῶν Ῥωμαίων τάξεις, Λατίνους ἔμιξεν. Ἃ οἱ μὲν Λατῖνοι ἰσομοιρίας τοῖς Ῥωμαίοις τυχόντες, εὔνοιαν αὐτῷ ἐντεῦθεν ὀφείλωσι, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἧττον ἐκφοβῶσιν αὐτὸν κατὰ σφᾶς ὄντες, ἀλλὰ τοῖς Λατίνοις συνοπλιτεύοντες.

10. Γαουϊνίοις δὲ μάχην συνῆψε, καὶ κακῶς μὲν ἠγωνίσατο, δόλῳ δὲ αὐτοὺς ἐχειρώσατο. Αὐτολμῆσαι γὰρ αὐτοῖς Σέξτῳ ὑπέθετο τῷ υἱῷ. ἵνα δ᾽ εὐπρόσωπος αὐτῷ τῆς αὐτολμίας πρόφασις γένηται, ἐκεῖνος μὲν φανερῶς τὸν πατέρα ὡς τύραννον καὶ παράσπονδον ἐλοιδόρησεν· ὁ δὲ τὸν υἱὸν ἐμαστίγωσέ τε ἀντημύνατο. εἶτα κατὰ συνθήκας πρὸς Γαουϊνίους ἐψευδαυτόλμησε, χρήματά τε καὶ ἑταίρους παρειληφώς. Οἱ δὲ πιστεύσαντες τῇ σκηνῇ διά τε τὴν τοῦ Ταρκυινίου ὠμότητα, καὶ ὅτι τότε πολλὰ καὶ ἀληθῆ τὸν πατέρα ἐκατηγόρει, κἀντεῦθεν ἐκπεπολεμῶσθαι αὐτῷ ἐδόκει· ἐδέξαντό τε αὐτὸν ἀσμενέστατα καὶ τινας ἐπελεύσεις κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς χώρας σὺν αὐτῷ ἐποιήσαντο, καὶ οὐ μετρίως αὐτὴν ἐλυμήναντο· Διὰ ταῦτα οὖν, καὶ ὅτι τὰ χρήματα ἰδίᾳ τέ τισι παρεῖχε, καὶ ἐς τὸ κοινὸν ἀνήλισκε δαψιλῶς, ᾑρέθη παρ᾽ αὐτῶν στρατηγός, καὶ τὴν τῶν πολιτικῶν ἐν αὐτοῖς πραγμάτων ἐπετράπη διοίκησιν. Ἐπὶ τούτοις λάθρα πέμψας τινὰ, τὰ συμβάντα τε ἐγνώρισε τῷ πατρὶ, καὶ πρὸς τὸ μέλλον γνώμην ᾔτησεν ἐξ αὐτοῦ· ὁ δὲ εἶπε μὲν τῷ πεμφθέντι οὐδὲν, ἵνα μὴ ἴσως γνωσθεὶς ἑκὼν τι, ἢ ἄκων ἐξείποι· εἰς δὲ κῆπον εἰσαγαγὼν αὐτὸν, ἐν ᾧ μήκωνες ἦσαν, τὰς κώδυας αὐτῶν τὰς ὑπερεχούσας ῥάβδῳ κατέκλασε, καὶ εἰς γῆν κατεστόρεσε, καὶ οὕτω τὸν ἀγγελιαφόρον ἀπέπεμψε. Καὶ ὁ μὲν τὸ πραχθὲν τῷ Σέξτῳ ἀπήγγειλεν, ἀσυνέτως ἔχων τῆς πράξεως· ὁ δὲ τὸν νοῦν συνῆκε τῆς ὑποθέσεως, καὶ τοὺς ἀξιολογωτέρους τῶν Γαουϊνίων, τοὺς μὲν λάθρα, φαρμάκοις διέφθειρε, τοὺς δὲ διά τινων δῆθεν λῃστῶν, ἄλλους δὲ καὶ ἐκ δικαστηρίων ἀπέκτεινε, συκοφαντίας κατ᾽ αὐτῶν πρὸς τὸν πατέρα προδοσίας πλαττόμενος. Ὅμοιον δέ τι τούτῳ, καὶ ὁ Ἡρόδοτος ἱστορεῖ. Περίανδρον γὰρ τὸν Κυψέλλου, τύραννον Κορίνθου γενόμενον, φησὶ πρὸς Θρασύβουλον τὸν Μιλήτου τύραννον διαπέμψασθαι πυνθανόμενον, ὅπως αὐτῷ τὰ τῆς ἀρχῆς ἀσφαλῶς ἕξει· τὸν δὲ Θρασύβουλον τῷ ἀπαγγείλαντι ταῦτα, μηδὲν ἀποκρίνασθαι· ἀπαγαγόντα δ᾽ εἰς λήιον, τῶν ἀσταχύων τοὺς ὑπερέχοντας ἐκτέμνειν τε καὶ ῥίπτειν· καὶ οὕτως ἀπο-

ἀπο-

momenti eſſet, communicavit. Quamvis enim eos convocaret; non tamen ideo faciebat, ut alicujus rei gerendæ adjutores eſſent; ſed ut eorum viſa paucitate, a cunctis contemnerentur: pleraque verò per ſe, aut per filios adminiſtrabat. Factus ergo aditu affatuque difficilis, ſuperbia & crudelitate, ex æquo erga omnes uſus; more tyrannico tam ipſe, quam ejus liberi, cum omnibus ſe geſſerunt. Tum ſuis diffiſus etiam ſatellitibus, conciliat ſibi cuſtodiam Latinorum, eoſque in Romanorum ordines inſerit; idque ſpectat, ut Latinos Romanis æquatos, ſuo ſibi beneficio obſtrictos habeat; Romanoſque, adjunctis exteris, minus formidet.

Dein Gabinos armis infeliciter adortus, dolo ſuperavit. Nam Sextum filium veluti transfugere Gabios juſſit: cujus rei, ut juſtâ habere cauſam hic videretur, patrem apertè ut tyrannum & fœdifragum eſt inſectatus, atque a patre viciſſim flagris cæſus. Deinde cum ex compoſito ad Gabinos cum pecuniis & ſociis transfugiſſet; Gabini, ut illi fides præſtaretur commento, & Tarquinii crudelitate, & multis Sexti veris in patrem maledictis, adducebantur. Rati ergo eum a patre hoſtili odio diſſidere, hominē benigniſſime ſuſceperunt, ac aliquot cum eo in Romanum agrum impreſſiones, magna illata clade, fecerunt. His igitur de cauſis, & quòd privatim pecuniam aliquibus erogabat, & in publicum liberaliter conferebat, Dux ab eis creatus eſt; urbanarum etiam rerum adminiſtratione ei collata. Poſt hæc per quendam, ſtatum patri rerum ſuarum nuntiat, quidve ſe facere velit ſciſcitatur. Ille verò nihil reſpondet nuncio, ne cognitus, vel prudens, vel imprudens arcanum prodat: ſed in ædium tranſit hortum, ſequente illo, & papaverum baculo decutit ſumma capita; itaque dimittit nuncium: qui re non intellecta, quid actum erat Sexto renunciat. Filius verò animadverſo patris conſilio, Gabinorum primores, clam partim veneno ſuſtulit, partim per ſicarios interfecit: alioſque in judicio calumniis oppreſſos, quaſi urbem vellet prodere patri ſuo, patria extorres fecit. Simile quid Herodotus, de Periandro Cypſeli filio, Corinthi tyranno ſcribit: qui cum a Thraſybulo Mileti tyranno conſilium firmandi imperii petiiſſet, Thraſybulum nuncio voce nil reſpondiſſe, ait; ſed in ſegetem deducto, culmis eminentioribus reſectis, abjectiſque, hominem dimiſiſſe. Qui reverſus, deque illius conſilio rogatus; ſe ad hominē emotæ mentis miſſum dixerit: neque enim

ad

ad interrogata quidquam reſpondiſſe ; tum quid ille geſſerat , narravit : Periandrum verò intellecta Thraſybuli ratione , omnes Corinthiorum principes ſuſtuliſſe . Sextus eodem pacto etiam cum Gabinis ſe geſſit: melioribus namque occiſis ; eorum pecunias vulgo diſtribuit . Deinde deletis illis , reliquiſque deceptis , quin credentibus ei omnia , cum Romanis captivis ac transfugis , quos ea de cauſa multos collegerat , urbem occupavit , patrique tradidit . Tarquinius autem , ea conceſſa filio , cum aliis populis bellum geſſit .

Cæterum oracula Sibyllina, ita vel invitus Romano Populo comparavit . Fatidica quædam mulier (Sibyllam hanc nominabant) Romam novem allatos libros, Tarquinio venales expoſuit certo pretio:illo verò eam negligente,ipſa tres librorum exuſſit : atque,ut iterum a Rege deſpecta eſt, totidem abolevit.Cum autem eos etiam, qui reſtabant,eſſet jam crematura; Regem augures,reliquos emere coegerunt; idque tanti quanti univerſos ſibi comparare potuiſſet. Hos libros Rex duobus Senatoribus tradidit aſſervandos,qui quod ſcripta illa non ſatis aſſequerentur,e Græcia viros duos, qui eos legerent,atque interpretarentur , arceſſiverunt. Avidi aſt finitimi noſſe, quæ iis libris continerentur,altero cuſtodū M.Aquilio

ἀποπέμψαι τὸν ἐςαλμένον. Τὸν δὲ ἐπανελθόντα, καὶ τὴν τοῦ Θρασυβούλου συμβολὴν ἐρωτώμενον, εἰπεῖν· ὡς παραπλῆγα πεμφθῆναι, καὶ διηγεῖσθαι ὅσα ἐκεῖνος ἐποίησε, μή τι πρὸς ὃ ἠρωτήθη φθεγξάμενος· τὸν δέ γε Περίανδρον συνηκέναι τὸν τοῦ Θρασυβούλου λογισμὸν, καὶ τοὺς ὑπερέχοντας τῶν Κορινθίων(*) ἅπαντας ἀπολέσαι. Καὶ ὁ Σέξτος οὖν οὕτω τοὺς Γαουϊνίους μετῆλθε, καὶ τοὺς μὲν κρείττους ἀπώλλυε, τῷ πλήθει δὲ τὰ σφῶν διένειμε χρήματα· καὶ μετὰ τοῦτο, τῶν μὲν διαφθαρέντων ἤδη, τῶν δὲ λοιπῶν ἠπατημένων, καὶ πάντα πιςευόντων αὐτῷ, μετὰ τῶν αἰχμαλώτων Ῥωμαίων, καὶ τῶν αὐτομόλων, οὓς πολλοὺς διὰ τοῦτο συνήθροισε, κατέχε τὴν πόλιν, καὶ τῷ πατρὶ παραδέδωκε. Καὶ ὃς ἐκείνης τῷ υἱῷ παρεχώρησεν, αὐτὸς δὲ πρὸς ἄλλα ἐπολέμησεν ἔθνη.

11. Τοὺς δὲ τῆς Σιβύλλης χρησμοὺς Ῥωμαίοις, καὶ ἄκων προσεποιήσατο. Γυνὴ γάρ τις θεομάντις, ἣν Σιβύλλαν ὠνόμαζον, ἐς τὴν Ῥώμην ἐλήλυθε, βιβλία τρία, ἢ ἐννέα φέρουσα, καὶ ταῦτα πρίασθαι τῷ Ταρκυνίῳ ἐδίδου, καὶ τὴν τιμὴν τῶν βιβλίων ᾐτεῖτο· ἐκείνου δὲ μὴ προσεχηκότος αὐτῇ, τὸ ἕν, ἢ τὰ τρία τῶν βιβλίων, κατέκαυσεν· ὡς δ᾽ αὖθις κατωλιγώρει αὐτῆς ὁ Ταρκύνιος, κἀκ τῶν λοιπῶν ὁμοίως διέφθειρε. Μελλούσης δὲ καὶ τὰ ἔτι λοιπὰ καταφλέξειν, ἠνάγκασαν αὐτὸν οἱ οἰωνιςαὶ, τὰ γοῦν σωζόμενα πρίασθαι· καὶ ὠνήσατο ταῦτα ὅσου τὰ πάντα κτήσασθαι ἔμελλε, καὶ δύω βουλευταῖς ἀνδράσι φυλάσσειν παρέδωκεν· ὡς δ᾽ οὐ πάνυ τῶν γεγραμμένων συνίεσαν, εἰς τὴν Ἑλλάδα ςείλαντες, δύω ἄνδρας ἐκεῖθεν μισθοῦ ἤγαγον τοὺς ἀναγνωσομένους ταῦτα, καὶ ἑρμηνεύσοντας. Οἱ δὲ περίοικοι μαθεῖν ἐθελήσαντες, ὅ τί ποτε τὸ διὰ τῶν βιβλίων

Y

NOTÆ.

1. Κυψύνη.] Vide Henricum Valeſium ad Harpocrationem pag. 301. ubi de hac voce. *Ducangius.*

2. Ἡρόδοτος] lib. 1. pag. 9. *Ducangius* . Sed hæc inſunt libro quinto in Terpſichoro pag.edit. Henr.Stephani 205. unde verba etiam multa Dio exſcribit.Hinc ere duco , in lectorum gratiam , huc afferre ; ſi forte cuiquam placet collatio , & Græca Herodoti non ſunt ad manum : Ὁ τοίνυν [Περίανδρος] *κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ἦν ἠπιώτερος τοῦ πατρὸς* (Κυψέλου)· *ἐπείτε δὲ ὡμίλησε δι᾽ ἀγγέλων* [Θρασυβούλῳ τῷ Μιλήτου τυράννῳ] *πολλῷ ἔτι ἐγένετο* Κυψέλου *μιαιφονώτερος·* [*πέμψας γὰρ παρὰ* Θρασύβουλον] *κήρυκα*, (*ἐπυνθάνετο,*) *ὅν τινα τρόπον* (*ἀσφαλέστερον*) *καταστησάμενος τῶν πρηγμάτων, κάλλιστα τὴν πόλιν* [*ἐπιτροπεύοι*. [Θρασύβουλος *δὲ τὸν*] *ἐλθόντα παρὰ τοῦ* Περιάνδρου, *ἐξῆγε ἔξω τοῦ ἄστεος· ἐσβὰς δὲ ἐς ἄρουραν ἐσπαρμένην, ἅμα τε διεξήιε* [*τὸ λήιον,*] *ἐπειρωτῶν τε καὶ ἀναποδίζων τὸν κήρυκα κατὰ τὴν ἀπὸ* Κορίνθου *ἄπιξιν, καὶ ἐκόλουε αἰεὶ ὅκως τινὰ ἴδοι* [*τῶν ἀσταχύων ὑπερέχοντα*] *πενάλλων· κολούων δὲ,* [*ἔρριπτε.*] *ἐς ὃ τοῦ ληίου τὸ κάλλιστόν τε καὶ βαθύτατον διέφθειρε τρόπῳ τοιούτῳ. Νοστήσαντος δὲ τοῦ κήρυκος ἐς τὴν* Κόρινθον, *ἦν πρόθυμος πυνθάνεσθαι τὴν ὑποθήκην ὁ* Περίανδρος· *ὁ δὲ οὐδέν οἱ ἔφη* Θρασύβουλον *ὑποθέσθαι· θωμάζειν τε αὐτοῦ, παρ᾽ οἷόν μιν ἄνδρα ἀποπέμψειεν, ὡς* [*παραπλῆγα,*] *τε καὶ τῶν ἑωυτοῦ σινάμωρον· ἀπηγεόμενος τά περ πρὸς* Θρασυβούλου *ὀπώπεε.* [Περίανδρος *δὲ συνεὶς*] *τὸ ποιηθὲν, καὶ νόῳ ἴσχων ὥς οἱ ὑπετίθετο* Θρασύβουλος [*τοὺς ὑπερόχους τῶν*] *ἀστῶν φονεύειν, ἐνθαῦτα δὴ πᾶσαν κακότητα ἐξέφαινε ἐς τοὺς πολιήτας.* Ὅσα *γὰρ* Κύψελος *ἀπέλιπε, κτείνων τε καὶ διώκων,* Περίανδρός *σφεα ἀπετέλεσε.* Periander igitur inter initia mitiùs agebat quam pater Cypſelus ſed ubi per nuntios conſuetudinem habuit cum Thraſybulo Mileti tyranno , multo magis quam pater cruentus effectus eſt . Miſſo enim præcone , Thrasybulum interrogavit , qua ratione ipſe rebus tutius conſtitutis , civitatem pulcherrime gubernaret . Thrasybulus , eo , qui à Periandro miſſus erat,extra oppidum educto , ingreſſus eſt rus quoddam ſatum, & una cum eo ſegetem interambulans , ſciſcitabatur hominem de ſuo adventu e Corintho , detruncans atque abjiciens , ut quamque videbat ſpicam ioter alias eminentem , donec ſegetem formoſiſſimam atque denſiſſimam hunc in modum corrupit : prædiumque illud pervagatus , nullo verbo reddito , præconem remiſit . Reverſus Corinthum præco , avido præceptionis audiendæ Periandro negavit ſibi quippiam reſpondiſſe Thrasybulum , & mirari quod ſe ad virum væſanum Periander miſiſſet , & ſua ipſius deſtruentem : exponit que quæ ex Thraſybulo vidiſſet . Periander id , quod a Thrasybulo actum erat intelligens , atque ioterpretans ſibi ab illo præceptum , ut eminentiſſimos quoſque popularium interimeret . Tunc verò omnem in cives ſævitiam exercuit , interficiendo ac perſequendo conſummans id , quod a Cypſelo fuerat omiſſum .) *Hæc Spartanis narravit Soſicles Corinthius :* retulit Herodotus .

(*) Corinthii genererant Tarquinii, & a patribus e patria duci , & domi pluries Periandri , & Thraſibuli hiſtoria , tradita ſit oportet. Tarquinius Superbus exemplo patrum uſus eſt .

λόγου ἄξιον· συνεκάλει μὲν γὰρ αὐτοὺς, οὐ μὴν ὥστε τι τῶν ἀναγκαίων συνδιοικεῖν, ἀλλ᾽ ἵνα δήλη αὐτῶν ἡ βραχύτης γίνοιτο ἅπασι, κἀντεῦθεν καταφρονοῖντο· τὰ δὲ πλεῖστα καθ᾽ ἑαυτὸν, ἢ καὶ μετὰ τῶν υἱέων ἔπραττε. Δυσπρόσιτός τε καὶ δυσπροσήγορος ὢν, καὶ τῇ ὑπεροψίᾳ, καὶ τῇ ὠμότητι ὁμοίως ἐχρῆτο πρὸς ἅπαντας, καὶ τυραννικώτερον αὐτός τε καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ προσεφέροντο ἅπασι. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ τοὺς δορυφόρους ὑπόπτους ἔχων, ἐκ τῶν Λατίνων προσηταιρίσατο δορυφορικὸν καὶ ἐς τὰς τῶν Ῥωμαίων τάξεις, Λατίνους ἔμιξεν. Ἵν᾽ οἱ μὲν Λατῖνοι ἰσομοιρίας τοῖς Ῥωμαίοις τυχόντες, εὔνοιαν αὐτῷ ἐντεῦθεν ὀφείλωσι, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἧττον ἐκφοβῶσιν αὐτὸν κατὰ σφᾶς ὄντες, ἀλλὰ τοῖς Λατίνοις συνοπλιτεύοντες.

10. Γαουϊνίοις δὲ μάχην συνῆψε, καὶ κακῶς μὲν ἠγωνίσατο, δόλῳ δὲ αὐτοὺς ἐχειρώσατο. Αὐτομολῆσαι γὰρ αὐτοῖς Σέξτῳ ὑπέθετο τῷ υἱῷ. ἵνα δ᾽ εὐπρόσωπος αὐτῷ τῆς αὐτομολίας πρόφασις γένηται, ἐκεῖνος μὲν φανερῶς τὸν πατέρα ὡς τύραννον καὶ παράσπονδον ἐλοιδόρησεν· ὁ δὲ τὸν υἱὸν ἐμαστίγωσέ τε ἀντημύνατο. εἶτα κατὰ συνθήκας πρὸς Γαουϊνίους ἐψευδαυτομόλησε, χρήματά τε καὶ ἑταίρους παρειληφώς. Οἱ δὲ πιστεύσαντες τῇ σκηνῇ διά τε τὴν τοῦ Ταρκυινίου ὠμότητα, καὶ ὅτι τότε πολλὰ καὶ ἀληθῆ τὸν πατέρα ἐκατηγόρει, κἀντεῦθεν ἐκπεπολεμῶσθαι αὐτῷ ἐδόκει· ἐδέξαντό τε αὐτὸν ἀσμενέστατα καὶ τινας ἐπελεύσεις κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς χώρας σὺν αὐτῷ ἐποιήσαντο, καὶ οὐ μετρίως αὐτὴν ἐλυμήναντο· Διὰ ταῦτα οὖν, καὶ ὅτι τὰ χρήματα ἰδίᾳ τε τισὶ παρεῖχε, καὶ ἐς τὸ κοινὸν ἀνήλισκε δαψιλῶς, ᾑρέθη παρ᾽ αὐτῶν στρατηγὸς, καὶ τὴν τῶν πολιτικῶν ἐν αὐτοῖς πραγμάτων ἐπετράπη διοίκησιν. Ἐπὶ τούτοις λάθρα πέμψας τινὰ, τὰ συμβάντα τε ἐγνώρισε τῷ πατρὶ, καὶ πρὸς τὸ μέλλον γνώμην ᾔτησεν ἐξ αὐτοῦ· ὁ δὲ εἶπε μὲν τῷ πεμφθέντι οὐδὲν, ἵνα μὴ ἴσως γνωσθεὶς ἑκὼν τι, ἢ ἄκων ἐξείποι· εἰς δὲ κῆπον εἰσαγαγὼν αὐτὸν, ἐν ᾧ μήκωνες ἦσαν, τὰς κωδύας αὐτῶν τὰς ὑπερεχούσας ῥάβδῳ κατέκλασε, καὶ εἰς γῆν κατεσόρεσε, καὶ οὕτω τὸν ἀγγελιαφόρον ἀπέπεμψε. Καὶ ὁ μὲν τὸ πραχθὲν τῷ Σέξτῳ ἀπήγγειλεν, ἀσυνέτως ἔχων τῆς πράξεως· ὁ δὲ τὸν νοῦν συνῆκε τῆς ὑποθέσεως, καὶ τοὺς ἀξιολογωτέρους τῶν Γαουϊνίων, τοὺς μὲν λάθρα, φαρμάκοις διέφθειρε, τοὺς δὲ διά τινων δῆθεν λῃστῶν, ἄλλους δὲ καὶ ἐκ δικαστηρίων ἀπέκτεινε, συκοφαντίας κατ᾽ αὐτῶν πρὸς τὸν πατέρα προδοσίας πλαττούμενος. Ὅμοιον δέ τι τούτῳ, καὶ ὁ Ἡρόδοτος ἱστορεῖ. Περίανδρον γὰρ τὸν Κυψέλου, τύραννον Κορίνθου γενόμενον, φησὶ πρὸς Θρασύβουλον τὸν Μιλήτου τύραννον διαπέμψασθαι πυνθανόμενον, ὅπως αὐτῷ τὰ τῆς ἀρχῆς ἀσφαλῶς ἕξει· τὸν δὲ Θρασύβουλον τῷ ἀπαγγείλαντι ταῦτα, μηδὲν ἀποκρίνασθαι· ἀπαγαγόντα δ᾽ εἰς λήϊον, τῶν ἀσταχύων τοὺς ὑπερέχοντας ἐκτέμνειν τε καὶ ῥιπτεῖν· καὶ οὕτως

ἀπο-

momenti eſſet, communicavit. Quamvis enim eos convocaret; non tamen ideo faciebat, ut alicujus rei gerendæ adjutores eſſent; ſed ut eorum viſa paucitate, a cunctis contemnerentur: pleraque verò per ſe, aut per filios adminiſtrabat. Factus ergo aditu affatuque difficilis, ſuperbia & crudelitate, ex æquo erga omnes uſus; more tyrannico tam ipſe, quam ejus liberi, cum omnibus ſe geſſerunt. Tum ſuis diffiſus etiam ſatellitibus, conciliat ſibi cuſtodiam Latinorum, eoſque in Romanorum ordines inſerit; idque ſpectat, ut Latinos Romanis æquatos, ſuo ſibi beneficio obſtrictos habeat; Romanoſque, adjunctis exteris, minus formidet.

Dein Gabinos armis inſeliciter adortus, dolo ſuperavit. Nam Sextum filium veluti transfugere Gabios juſſit: cujus rei, ut juſtā habere cauſam hic videretur, patrem apertè ut tyrannum & fœdifragum eſt inſectatus, atque a patre viciſſim flagris cæſus. Deinde cum ex compoſito ad Gabinos cum pecuniis & ſociis transſugiſſet; Gabini, ut illi fides præſtaretur commento, & Tarquinii crudelitate, & multis Sexti veris in patrem maledictis, adducebantur. Rati ergo eum a patre hoſtili odio diſſidere, hominē benigniſſime ſuſceperunt, ac aliquot cum eo in Romanum agrum impreſſiones, magna illata clade, fecerunt. His igitur de cauſis, & quòd privatim pecuniam aliquibus erogabat, & in publicum liberaliter conſerebat, Dux ab eis creatus eſt; urbanarum etiam rerum adminiſtratione ei collata. Poſt hæc per quendam, ſtatum patri rerum ſuarum nuntiat, quidve ſe facere velit ſciſcitatur. Ille verò nihil reſpondet nuncio, ne cognitus, vel prudens, vel imprudens arcanum prodat: ſed in ædium tranſit hortum, ſequente illo, & paparerum baculo decutit ſumma capita; itaque dimittit nuncium: qui re non intellecta, quid actum erat Sexto renunciat. Filius verò animadverſo patris conſilio, Gabinorum primores, clam partim veneno ſuſtulit, partim per ſicarios interſecit: alioſque in judicio calumniis oppreſſos, quaſi urbem vellēt prodere patri ſuo, patria extorres fecit. Simile quid Herodotus, de Periandro Cypſeli filio, Corinthi tyranno ſcribit: qui cum a Thraſybulo Mileti tyranno conſilium firmandi imperii petiiſſet, Thraſybulum nuncio voce nil reſpondiſſe, ait; ſed in ſegetem deducto, culmis eminentioribus reſectis, abjectiſque, hominem dimiſiſſe. Qui reverſus, deque illius conſilio rogatus; ſe ad hominē emotæ mentis miſſum dixerit; neque enim

ad

ad interrogata quidquam reſpondiſſe; tum quid ille geſſerat, narravit: Periandrum verò intellectâ Thraſybuli ratione, omnes Corinthiorum principes ſuſtuliſſe. Sextus eodem pacto etiam cum Gabinis ſe geſſit: melioribus namque occiſis; eorum pecunias vulgo diſtribuit. Deinde deletis illis, reliquiſque deceptis, quin credentibus ei omnia, cum Romanis captivis ac transfugis, quos ea de cauſa multos collegerat, urbem occupavit, patrique tradidit. Tarquinius autem, ea conceſſa filio, cum aliis populis bellum geſſit.

Cæterum oracula Sibyllina, ita vel invitus Romano Populo comparavit. Fatidica quædam mulier (Sibyllam hanc nominabant) Romam novem allatos libros, Tarquinio venales expoſuit certo pretio: illo verò eam negligente, ipſa tres librorum exuſſit: atque, ut iterum a Rege deſpecta eſt, totidem abolevit. Cum autem eos etiam, qui reſtabant, eſſet jam crematura; Regem augures, reliquos emere coegerunt; idque tanti quanti univerſos ſibi comparare potuiſſet. Hos libros Rex duobus Senatoribus tradidit aſſervandos, qui quod ſcripta illa non ſatis aſſequerentur, e Græcia viros duos, qui eos legerent, atque interpretarentur, arceſſiverunt. Avidi aſt finitimi noſſe, quæ iis libris continerentur, altero cuſtodū M. Aquilio

ἀποπέμψαι τὸν ἐσταλμένον. Τὸν δὲ ἐπανελθόντα, καὶ τὴν τοῦ Θρασυβούλου συμβολὴν ἐρωτώμενον, εἰπεῖν εἰς παραπλῆγα πεμφθῆναι, καὶ διηγεῖσθαι ὅσα ἐκεῖνος ἐποίησε, μή τι πρὸς ὃ ἠρωτήθη φθεγξάμενος· τὸν δέ γε Περίανδρον συνιέναι τὸν τοῦ Θρασυβούλου λογισμὸν, καὶ τοὺς ὑπερέχοντας τῶν Κορινθίων(*) ἅπαντας ἀπολέσαι. Καὶ ὁ Σέξτος οὖν οὕτω τοὺς Γαουϊνίους μετῆλθε, καὶ τοὺς μὲν κρείττους ἀπώλλυε, τῷ πλήθει δὲ τὰ σφῶν διένειμε χρήματα· καὶ μετὰ τοῦτο, τῶν μὲν διαφθαρέντων ἤδη, τῶν δὲ λοιπῶν ἠπατημένων, καὶ πάντα πιστευόντων αὐτῷ, μετὰ τῶν αἰχμαλώτων Ῥωμαίων, καὶ τῶν αὐτομόλων, οὓς πολλοὺς διὰ τοῦτο συνήθροισε, κατέσχε τὴν πόλιν, καὶ τῷ πατρὶ παραδέδωκε. Καὶ ὃς ἐκείνης τῷ υἱῷ παρεχώρησεν, αὐτὸς δὲ πρὸς ἄλλα ἐπολέμησεν ἔθνη.

11. Τοὺς δὲ τῆς Σιβύλλης χρησμοὺς Ῥωμαίοις, καὶ ἄκων προσεποιήσατο. Γυνὴ γάρ τις θεομάντις, ἣν Σίβυλλαν ὠνόμαζον, ἐς τὴν Ῥώμην ἐλήλυθε, βιβλία τρία, ἢ ἐννέα φέρουσα, καὶ ταῦτα πρίασθαι τῷ Ταρκυινίῳ ἐδίδου, καὶ τὴν τιμὴν τῶν βιβλίων ᾐτήσατο· ἐκείνου δὲ μὴ προσεσχηκότος αὐτῇ, τὸ ἓν, ἢ τὰ τρία τῶν βιβλίων, κατέκαυσεν· ὡς δ' αὖθις κατωλιγώρει αὐτῆς ὁ Ταρκυΐνιος, καὶ τῶν λοιπῶν ὁμοίως διέφθειρε. Μελλούσης δὲ καὶ τὰ ἔτι λοιπὰ καταφλέξειν, ἠνάγκασαν αὐτὸν οἱ οἰωνισταὶ, τὰ γοῦν σωζόμενα πρίασθαι· καὶ ὠνήσατο ταῦτα ὅσου τὰ πάντα κτήσασθαι ἔμελλε, καὶ δύω βουλευταῖς ἀνδράσι φυλάσσειν παρέδωκεν· ὡς δ' οὐ πάνυ τῶν γεγραμμένων συνίεσαν, εἰς τὴν Ἑλλάδα στείλαντες, δύω ἄνδρας ἐκεῖθεν μισθοῦ ἤγαγον τοὺς ἀναγνωσομένους ταῦτα, καὶ ἑρμηνεύσοντας. Οἱ δὲ περίοικοι μαθεῖν ἐθελήσαντες, ὅ τί ποτε τὸ διὰ τῶν βιβλίων

NOTÆ.

1. Κυψέλ.] Vide Henricum Valeſium ad Harpocrationem pag. 301. ubi de hac voce. *Ducangius.*

2. Ἡρόδοτος] lib. 1. pag. 9. *Ducangius*. Sed hæc inſunt libro quinto in Terpſichoro pag. edit. Henr. Stephani 205. unde verba etiam multa Dio exſcribit. Hinc ere duco, in lectorum gratiam, huc afferre; ſi forte cuiquam placet collatio, & Græca Herodoti non ſunt ad manum: Ὁ τοίνυν [Περίανδρος] κατ' ἀρχὰς μὲν ἦν ἠπιώτερος τοῦ πατρὸς (Κυψέλου)· ἐπείτε δὲ ὡμίλησε δι' ἀγγέλων [Θρασυβούλῳ τῷ Μιλήτου τυράννῳ] πολλῷ ἔτι ἐγένετο Κυψέλου μιαιφονώτερος· [πέμψας γὰρ παρὰ Θρασύβουλον] κήρυκα, (ἐπυνθάνετο) ὅν τινα τρόπον (ἀσφαλέστερον) καταστησάμενος τῶν πραγμάτων, κάλλιστα τὴν πόλιν [ἐπιτροπεύοι]. [Θρασύβουλος δὲ τὸν] ἐλθόντα παρὰ τοῦ Περιάνδρου, ἐξῆγε ἔξω τοῦ ἄστεος· ἐσβὰς δὲ ἐς ἄρουραν ἐσπαρμένην, ἅμα τε διεξήιε [τὸ λήιον,] ἐπειρωτῶν τε καὶ ἀναποδίζων τὸν κήρυκα κατὰ τὴν ἀπὸ Κορίνθου ἄπιξιν, καὶ ἐκόλουε αἰεὶ ὅκως τινὰ ἴδοι [τῶν ἀσταχύων ὑπερέχοντα] τῶν ἄλλων· κολούων δὲ, [ἔρριπτε.] ἐς ὃ τοῦ λήιου τὸ κάλλιστόν τε καὶ βαθύτατον διέφθειρε τρόπῳ τοιούτῳ. Νοστήσαντος δὲ τοῦ κήρυκος ἐς τὴν Κόρινθον, ἦν πρόθυμος πυνθάνεσθαι τὴν ὑποθήκην ὁ Περίανδρος· ὁ δὲ οὐδέν οἱ ἔφη Θρασύβουλον ὑποθέσθαι· θωμάζειν τε αὐτοῦ, παρ' οἷόν μιν ἄνδρα ἀποπέμψειε, ὡς [παραπλῆγα] τε καὶ τῶν ἑωυτοῦ σιναμωρον· ἀπηγεόμενος τά περ πρὸς Θρασυβούλου ὀπώπεε. [Περίανδρος δὲ συνεὶς] τὸ ποιηθὲν, καὶ νόῳ ἴσχων ὥς οἱ ὑπετίθετο Θρασύβουλος [τοὺς ὑπερόχους τῶν] ἀστῶν φονεύειν, ἐνθαῦτα δὴ πᾶσαν κακότητα ἐξέφαινε ἐς τοὺς πολιήτας. Ὅσα γὰρ Κύψελος ἀπέλιπε, κτείνων τε καὶ διώκων, Περίανδρός σφεα ἀπετέλεσε. Periander igitur inter initia mitius agebat quam pater Cypſelus ſed ubi per nuntios conſuetudinem habuit cum Thraſybulo Mileti tyranno, multo magis quam pater cruentus effectus eſt. Miſſo enim præcone, Thrasybulum interrogavit, qua ratione ipſe rebus tutius conſtitutis, civitatem pulcherrime gubernaret. Thrasybulus, eo, qui à Periandro miſſus erat, extra oppidum educto, ingreſſus eſt rus quoddam ſatum, & una cum eo ſegetem interambulans, ſciſcitabatur hominem de ſuo adventu e Corintho, detruncans atque abjiciens, ut quamque videbat ſpicam inter alias eminentem, donec ſegetem formoſiſſimam atque denſiſſimam hunc in modum corrupit: prædiumque illud pervagatus, nullo verbo reddito, præconem remiſit. Reverſus Corinthum præco, avido præceptionis audiendæ Periandro negavit ſibi quippiam reſpondiſſe Thrasybulum, & mirari quod ſe ad virum væſanum Periander miſiſſet, & ſua ipſius deſtruentem: exponitque quæ ex Thraſybulo vidiſſet. Periander id, quod a Thrasybulo actum erat intelligens, atque interpretans ſibi ab illo præceptum, ut eminentiſſimos quoſque popularium interimeret. Tunc verò omnem in cives ſævitiam exercuit, interficiendo ac perſequendo conſummans id, quod a Cypſelo fuerat omiſſum.) *Hæc Spartanis narravit Soſicles Corinthius*: retulit Herodotus.

(*) Corinthii genere erant Tarquinii, & a patribus e patria duci, & domi pluries Periandri, & Thraſibuli hiſtoria, tradita ſit oportet. Tarquinius Superbus exemplo patrio uſus eſt.

βλίων εἴη δηλούμενον, τὸν ἕτερον τῶν φυλαττόντων αὐτὰ Μάρκον Ἀκίλλιον χρήμασιν ἀναπείσαντες, μεταγράψαντό τινα· γνωσθέντος δὲ τοῦ ἔργου, ὁ Μάρκος δύω βύρσαις συῤῥαφείσαις ἐμβληθεὶς κατεποντώθη, ὃ ἐξ ἐκείνου μετέπειτα κατὰ τῶν πατροκτόνων ἐπεκράτησε γίνεσθαι, ἵνα μήτε ἡ γῆ, μήτε τὸ ὕδωρ, μήτε ὁ ἥλιος μιανθῇ αὐτοῦ θνήσκοντος. Τὸν δὲ νεὼν τὸν ἐν τῷ Ταρπείῳ ὄρει, κατὰ τὴν τοῦ πατρὸς εὐχὴν ᾠκοδόμει· τῆς δὲ γῆς εἰς τὴν τῶν θεμελίων καταβολὴν ἀναῤῥηγνυμένης, ἀνδρὸς νεοθνῆτος κεφαλὴ ἀνεφάνη, ἔναιμος ἔτι. Ἔπεμψαν οὖν Ῥωμαῖοι πρὸς ἄνδρα Τυῤῥηνὸν τερατοσκόπον, ἐρωτῶντες τὸ διὰ τοῦ φανέντος δηλούμενον. Ὁ δὲ τὸ σημεῖον εἰς τὴν Τυῤῥηνίδα μεταθεῖναι μηχανησάμενος, διάγραμμα ἐπὶ τῆς γῆς ἐποιήσατο, καὶ εἰς αὐτὸ τήν τε τῆς Ῥώμης θέσιν ἐκτείνας, καὶ τὸ Ταρπεῖον ὄρος ἔμελλε τοὺς πρέσβεις ἀνερέσθαι· ἡ Ῥώμη αὕτη ἐστί; τὸ ὄρος τοῦτό ἐστι; ἡ κεφαλὴ ἐνταῦθα εὑρέθη; ἵν' ἐκείνων μηδὲν ὑποτοπησάντων καὶ συμφησάντων, ἡ δύναμις τοῦ σημείου εἰς τὸ χωρίον, ἐν ᾧ διεγέγραπτο μεταστάιη. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἐτεχνήσατο· οἱ δὲ πρέσβεις παρὰ τοῦ υἱέος ἐκείνου μαθόντες τὸ τέχνασμα, ἐρωτώμενοι· οὐκ ἐνταῦθα εἶπον, οἰκεῖται ἡ Ῥώμη, ἀλλ' ἐν τῷ Παλατίῳ, καὶ τὸ ὄρος ἐν τῇ Ῥωμαίων ἐστὶ, καὶ ἡ κεφαλὴ ἐν τῷ ὄρει ἐκείνῳ εὑρέθη. Οὕτω δὲ τῷ τερατοσκόπῳ διακρουσθέντος τοῦ μηχανήματος, πᾶσαν ἐκεῖνοι τὴν ἀλήθειαν ἔμαθον, καὶ τοῖς πολίταις ἀπήγγειλαν, ὅτι κράτιστοι ἔσονται, καὶ πλείστων ἄρξουσιν. Ἐλπὶς οὖν κἀκ τούτου αὐτοῖς προσεγένετο, κἀντεῦθεν τὸ ὄρος μετωνομάσθη παρ' αὐτῶν Καπιτώλιον· κάπιτα γὰρ τῇ Ῥωμαίων διαλέκτῳ, ἡ κεφαλὴ ὀνομάζεται·

12. Δεηθεὶς δὲ χρημάτων εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ ὁ Ταρκυΐνιος Ἀρδεάταις ἐπήνεγκε πόλεμον, ὅθεν οὔτε χρήματα προσεκτήσατο, καὶ τῆς βασιλείας ἐξέπεσε· γεγόνασι δ' αὐτῷ καὶ σημεῖά τινα, δηλωτικὰ τῆς ἐκπτώσεως. Ἔκ τε γὰρ τοῦ κήπου αὐτοῦ, γῦπες νεοσσοὺς ἐξήλασαν ἀετῶν· καὶ ἐξ ἀνδρῶνος, ἐν ᾧ συνειστιᾶτο φίλοις, ὄφις μέγας ἐπιφανεὶς αὐτόν τε καὶ τοὺς συσσίτους ἐξέβαλε· διά τοι ταῦτα ἐς Δελφοὺς Τίτόν τε καὶ Ἄῤῥουντα τοὺς υἱοὺς ἔπεμψε· τοῦ δὲ Ἀπόλλωνος χρήσαντος, τότε τῆς ἀρχῆς ἐκπεσεῖσθαι αὐτὸν, ὅτε κύων ἀνθρωπίνῃ φωνῇ χρήσαιτο, ἀγαθαῖς ἐλπίσιν ᾐώρητο, μὴ οἰηθεὶς ποτὲ γενέσθαι τὸ μάντευμα. Ἦν δὲ Λούκιος Ἰούνιος ἀδελφῆς τοῦ Ταρκυϊνίου υἱὸς, οὗ τὸν πατέρα καὶ τὸν ἀδελφὸν ὁ Ταρκυΐνιος ἔκτεινεν· οὗτος οὖν καὶ περὶ ἑαυτῷ δεδοικὼς, μωρίαν προσεποιήσατο, ταύτην ἑαυτοῦ προστησάμενος σώτειραν· διὸ καὶ Βροῦτος ἐπεκλήθη· τοὺς γὰρ εὐήθεις, οὕτω τοῖς Λατίνοις ἔθος καλεῖν. Πλαττόμενος οὖν τὸν μωραίνοντα, τοῖς τοῦ Ταρκυϊνίου παισὶν εἰς Δελφοὺς ἀπιοῦσι συμπαρελήφθη ὡς ἄθυρμα· ὁ δὲ καὶ ἀνάθημα φέρων ἔλεγε τῷ θεῷ· τὸ δ' ἦν βάκτρον τι, μηδὲν ἐκ τοῦ φαινομένου ἔχον χρηστὸν, ὅθεν καὶ ἐπὶ τούτῳ ὠφλίσκανε γέλωτα·

τὸ

lio corrupto largitionibus, inde quidē quædam exſcripſerunt, deprehenſo tamen facinore, Marcus culeo inſutus, atque ſubmerſus eſt: quod ſupplicii genus in parricidas poſtea eſt obſervatum; ut neque terra, neque aqua, neque Sol eorum morte inquinaretur. Tum Rex in monte Tarpejo Templum ex patris voto ædificavit. Cum autem terra ad fundamenta jacienda foderetur, viri recens mortui invento capite, quod ſanguis nondū deſtituerat, Tyrrhenum vatē Romani sūt percontati, quid hoc portēderet. At ille id ſignū, in Tyrrheniā trāslaturus, certū in terra ſpatiū deſignavit; in quo Romæ ſitu, & Tarpejo monte reſtricto, legatos togavit, an ea Roma eſſet? an is mons eſſet? an ibi eſſet inventū caput? ut nēpe illis nil ſuſpicantibus eſſe, illius portenti vis & affirmantibus ita in eum locum transferretur, in quo deſcriptio ſacta eſset. Sed legati ab ejus filio prius edocti fraudem, cum intetrogarentur, Non hic, inquiunt, Roma colitur, ſed in Palatio: & mons Romæ eſt, & caput in monte illo inventum eſt. Vatis, hac ratione, eluſa calliditate, omnem veritatem didicerunt, civibuſque ſuis renunciarunt; potentiſſimos eos ſore, & in plurimas gentes fore imperium prolaturos. Hæc igitur quoque res fiduciam illorum auxit, & mons ab ipſis Capitolium dictus eſt. Quæ namque Græcè dicuntur *κεφαλαὶ*, ea Romanorum lingua, capita nuncupantur.

Quia verò ad Templi exſtructionem, egebat auro Tarquinius: Ardeatibus bellum intulit: ſed nec auro eſt potitus, & ſuo quoque excidit Regno: quæ calamitas ei prodigiis fuit præſignificata. Nam & vultures ex hortis ejus, aquilarum pullos expulerunt; & anguis ingens e conclavi, in quo cum amicis convivabatur, & ipſum & convivas omnes fugavit. His ergo de cauſis Titum, & Aruntem filios Delphos miſit. Quibus, quum Apollo reſpondiſſet, tunc eum imperium amiſſurum, cum canis humana voce loqueretur: ſpe bona ſibi blanditus eſt, nunquam ratus id oraculum eventurum. Erat autem L. Junius Tarquinii filius, cujus patrem fratremque ſuſtulerat tyrannus. Is vitæ ſuæ timens, ſtultitiam ſimulavit, ut eo nomine eſset tutior: undè Bruti nomen adeptus eſt; quod ſatuum ſonat. Ob eam igitur ſtultitiæ ſimulationem, is a Tarquiniis Delphos ductus, ludibrium verius, quam comes: etſi profiteretur, ſe Deo dono laturum baculum: in quo, quum nihil appareret boni, ea quoque de cauſa ridebatur. Brutus autem ea re per ambages, quandam ingenii ſui effigiem re-

ferre-

ferebat. Ipſe namque eo excavato, clã aurũ ibi inſuderat, ut ſuum ingenium pateſaceret, integrum & honorabile, ſub ignominioſo velamento ſtultitiæ deliteſcere. Porrò adoleſcentibus, quis patri eſſet ſucceſſurus, interrogantibus, reſpondit Deus, illum rerũ potiturum, qui prius matrem oſcularetur. Quibus auditis Brutus, terram, quaſi fortuito prolapſus, deoſculatus eſt; quam communem omnium eſſe matrem, rectè judicavit. Idemque Tarquinios, ante ob tyrannidem & violentiam inviſos omnibus, ob Lucretiæ oblatum ſtuprum, urbe ejecit.

Lucretia autẽ Sp. Lucretii fuit filia Senatoris, uxor viri illuſtris Tarquinii Collatini, eloquentiæ ſama & caſtitate celebris. Tarquinio autem hujus ſtuprandæ libido inceſſit; non tam pulchritudine motus, quam ut ejus ſamæ ac pudicitiæ labem aſpergeret. Itaque Collatini captata abſentia, noctu apud eam, ut cognati uxorem, divertit. Ac primum verbis eam tentat, deinde quũ proficeret nihil vi mortem minatur: quam illa etiam contemnente; cum ea ſervum ſe poſiturum, amboſque occiſurum dixit: tum eã cædis cauſam editurum, quod eos peremiſſet, in concubitu deprehenſos. Hoc Lucretiã commovit, ac verita, ne res ita acta eſſe crederetur, adultero eſt obſecuta. Pugione

hinc

τὸ δ' ἦν οἷος εἰκών τις τῆς κατ' αὐτὸν προσποιήσεως· κοιλάνας γὰρ αὐτὸ, λάθρα χρυσίον ἐνέχεεν· ἐνδεικνύμενος δι' αὐτοῦ, ὡς καὶ τὸ φρόνημα αὐτῷ τῆς μωρίας ἀτίμῳ σῶον καὶ ἔντιμον καταχρύπτεται. Ἐρομένων δὲ τοῦ Ταρκυινίου υἱῶν, τίς τὴν βασιλείαν τοῦ πατρὸς διαδέξεται, ἔχρησεν ὁ Θεὸς, τὸν πρῶτον τὴν μητέρα φιλήσαντα τὸ κράτος ἕξειν· ὁ συνεὶς ὁ Βροῦτος, ὡς τυχαίως καταπεσὼν, τὴν γῆν κατεφίλησεν, αὐτὴν μητέρα πάντων ὑπάρχειν κρίνας ὀρθῶς. Οὗτος γὰρ ὁ Βροῦτος τοὺς Ταρκυινίους (1) κατέλυσεν, αἰτίαν τὸ περὶ τὴν Λουκρητίαν συμβεβηκὸς προστησάμενος, καὶ ἄλλως μισουμένους παρὰ πάντων διὰ τὸ τυραννικόν τι καὶ βίαιον.

13. Ἡ δὲ Λουκρητία θυγάτηρ μὲν ἦν Λουκρητίου Σπουρίου, ἀνδρὸς τῶν τῆς συγκλήτου ἑνὸς, (1) γαμετὴ δὲ Κολλατίνου Ταρκυινίου τῶν ἐπιφανῶν, ἐπί τε κάλλει καὶ σωφροσύνῃ τυγχάνουσα περιβόητος. Ταύτην Σέξτος ὁ τοῦ Ταρκυινίου υἱὸς αἰσχῦναι σπούδασμα ἔθετο, οὐχ οὕτω τοῦ κάλλους αὐτῆς ἐρασθεὶς, ὡς ἐπὶ τῷ σώφρονι ἐπιβουλεύων αὐτῆς. Τηρήσας οὖν τὸν Κολλατῖνον τῆς οἰκίας ἀποδημοῦντα, νυκτὸς ἐλθὼν πρὸς αὐτὴν, ὡς πρὸς γαμετὴν συγγενοῦς κατέλυσε παρ' αὐτῇ· καὶ πρῶτον μὲν (2) λόγοις ἐπείρα συγγενέσθαι αὐτῇ, καὶ βίαν προσῆγεν· ὡς δ' οὐδὲν ἐπέραινεν, ἀποσφάξειν ἠπείλησε· ὡς δὲ καὶ τοῦ θανάτου κατωλιγώρει, δοῦλον παρακατακλινεῖν αὐτῇ ἠπείλησε, καὶ ἄμφω κτανεῖν, καὶ λόγον διαδώσειν, ὡς εὑρὼν αὐτοὺς συγκαθεύδοντας ἐκτείνειε. Τοῦτο μὲν Λουκρητίαν ἐτάραξε, καὶ

φοβη-

DIO APUD C. A. P. apud Valeſ. excerp. pag. 574.

Brutus Tarquinios regno expulit, hujuſmodi ex cauſa. Forte in caſtris ad Ardeam, cum Tarquinii regis filii, & Collatinus ac Brutus, utpote æquales, & cognatione conjuncti, ſimul cœnarent, incidit mentio de uxorum pudicitia: unde certamine accenſo; cum ſuam quiſque cæteris anteponeret, cœperunt conſilium, ut protinus eadem nocte, conſcenſis equis (cunctæ enim a caſtris aberant) priuſquam de adventu ipſorum certiores fierent, ſimul omnes, eas inviſerent. Quo mox patrato, cæteras quidem confabulantes cum æqualibus; Lucretiam verò Collatini, intentam lanificio deprehenderunt. Lucretiæ ob id celebris fama, Sex. Tarquinium mala libidine ſtupri incendit: fortaſſe enim antea amore mulieris, utpote formoſiſſimæ flagrabat; tum verò famam magis, quam corpus illius violare concupivit. Igitur obſervata Collatini abſentia, qui tum ad Ardeam in Rutulis erat, Collatiam veſpere venit, ubi a Lucretia, quippe propinqua, tecto ac menſa benigne exceptus; primò pellicere eam ſermone inceſto inſtituit: poſtquam autem, nec vis ſatis procedebat, conſi-

lium

Ὁ Βροῦτος τοὺς Ταρκυινίους] ἐκ τοιᾶσδε αἰτίας [κατέλυσε.] Συνδειπνοῦντές ποτε ἐν τῇ τῶν Ἀρδεατῶν πολιορκίᾳ, οἵ τε τοῦ Ταρκυινίου παῖδες, καὶ Κολλατῖνος, καὶ Βροῦτος, ἅτε καὶ ἡλικιῶται καὶ συγγενεῖς αὐτῶν ὄντες, ἐς λόγον τινὰ περὶ τῆς σωφροσύνης τῶν γυναικῶν σφῶν, κἀκ τούτου καὶ ἐς ἔριν, τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν ἑκάστου προκρίνοντες, ἦλθον· καὶ (ἐτύγχανον γὰρ πᾶσαι ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου ἀποῦσαι) ἔδοξεν αὐτοῖς αὐτίκα τῆς νυκτὸς πρὶν καταγγέλτους σφᾶς γενέσθαι πρὸς πάσας ἅμα αὐτὰς ἀφιππεῦσαι. Ποιήσαντες δὲ τοῦτο, τὰς μὲν ἄλλας ἐν λόγῳ τινὶ εὗρον. [Λουκρητίαν] δὲ τὴν τοῦ [Κολλατίνου] γυναῖκα ἐριουργοῦσαν κατέλαβον· [περιβοήτου] οὖν ἐπὶ τούτῳ γενομένην, ὁ [Σέξτος αἰσχῦναι] ἐπεθύμησεν. Τάχα μὲν γὰρ καὶ ἔρωτα αὐτῆς ἔσχεν ὑπὲρ κάλλους οὔσης· ἐπὶ πλεῖον δὲ ὅμως τὴν δόξαν μᾶλλον ἢ τὸ σῶμα διαφθεῖραι ἠθέλησε· καὶ ποτε [τηρήσας τὸν Κολλατῖνον] πρὸς τοῖς Ρουτούλοις ὄντα, ἠπείχθη μὲν ἐς τὴν Κολλατίαν, καὶ [νυκτὸς πρὸς αὐτὴν ὡς καὶ πρὸς] οἰκείαν γυναῖκα [ἐλθὼν] καὶ σίτου, [καταλύσεως] ἔτυχε. [Καὶ τὰ μὲν πρῶτα] ἀναπείθειν αὐτὴν [ἐπειρᾶτο συγγενέσθαι] οἱ· [ὡς δ' οὐδὲν ἐπέραινεν,] ἐβιάζετο· ἐπειδὴ οὐδὲν οὐδὲ οὕτως αὐτῷ προεχώρει, καινὸν δή τινα

τρόπον

N O T Æ.

(1) ἑνὸς.] Deeſt in Regio Codice. *Ducangius.*

(2) Καὶ πρῶτον μὲν] Dionis excerpta Valeſiana libro primo pag. 574. *Ducangius*: ſed fallitur vir doctiſſimus, tum quod ſuo Marte, quod hæc libro primo Dionis tribuit, quum ſint quinti; tum quod hinc Dionem hoc loco, & ſupra cap 3. apud Zonaram deprehendit. Quot enim alia ante iſta huc uſque vidimus, quæ in Dionis excerptis, verbotenus inveniri, po[illegible]iſſe?

φοβηθεῖσα μὴ πιστευθείη ταῦθ᾽ οὕτω γενέσθαι, ἐνέδωκε, καὶ μοιχευθεῖσα ξιφίδιον ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον ἔθετο, καὶ μεταπεμψαμένη τόν τε ἄνδρα, καὶ τὸν πατέρα, συνεπομένων αὐτοῖς τοῦ τε Βρούτου, καὶ Ποπλίου Οὐαλλερίου, κατεδάκρυσε, καὶ στενάξασα, τὸ δρᾶμα πᾶν διηγήσατο· εἶτα ἐπήγαγε· καὶ ἐγὼ μὲν ἐμοί, ἐλευθερώθητε δὲ αὐτοί, καὶ δείξατε τοῖς τυράννοις οἵων ὑμῶν ὄντων, οἵαν γυναῖκα ὕβρισαν. Τοιαῦτα εἰποῦσα εὐθὺς τὸ ξιφίδιον ὑφελκύσασα, κατέκτεινεν ἑαυτήν. Ἀκούσαντες δ᾽ ἐκεῖνοι ταῦτα, καὶ θεασάμενοι, ὑπερήλγησαν, καὶ τῷ Ποπλίῳ συμβούλῳ καὶ προθύμῳ πρὸς τοὔργον ὁ Βροῦτος χρησάμενος, τήν τε γυναῖκα πολλοῖς τῶν τοῦ δήμου κειμένην ὑπέδειξε· καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς δημηγορήσας, τὸ πρὸς τοὺς τυράννους μῖσος ἐκφῆναι πεποίηκε, καὶ μηκέτι δέξασθαι συνέθεντο τὸν Ταρκύνιον. Ταῦτα δὲ πράξας, καὶ τὴν πόλιν ἐπιτρέψας τοῖς ἄλλοις, αὐτὸς πρὸς τὸ στρατόπεδον ἐξιππάσατο, καὶ τὰ αὐτὰ τῷ δήμῳ συνέπεισε, καὶ τοὺς στρατιώτας ψηφίσασθαι. Ὁ δέ γε Ταρκύνιος τὰ συμβεβηκότα μαθών, καὶ πρὸς τὴν πόλιν

hinc ſub cervicali poſito, maritum, & patrem arceſſivit; Bruto eos & P. Valerio comitantibus; eiſque quid accidiſſet, cum fletu & ſuſpiriis expoſuit: deinde ſubjecit: Et ego quidem, quæ me decent, faciam: vos verò ſi viri eſtis, & mortem meam ulſciſcemini, & vos metipſos aſſerretis in libertatem: ac tyrannis oſtendetis, quales viros, qualemque matronam violarint. Atque hæc elocuta, ſtatim pugione clam arrepto, ſe ipſam interemit. Ingentem ad hæc audita, perſpectaque, dolorem conceperunt: at Brutus Publii conſilio, & opera uſus alacri, matronã multis e populo jacentem oſtendit; habitaque apud cæteros concione effecit, ut occultum tyrannorum odium erumperet; ſeque affirmarent, Tarquinium haud amplius recepturos. His actis Brutus, urbe aliis commiſſa, equitavit in caſtra, eademque militibus quæ populo perſuaſit. Ac tum cognita re Tarquinius, ad urbem properat, ſed excluditur: quamobrem cum liberis, cæteriſque amicis Tarquinios fu-

DIO APUD C. A. P.

τρόπον ἐξεῦρεν ὑφ᾽ οὗ τὸ παραδοξότατον ἠνάγκασε αὐτὴν ἑκοῦσαν ὑβρισθῆναι. Ὅτι μὲν γὰρ [ἀποσφάξειν] αὐτὴν εἶπε, παρ᾽ οὐδὲν ἔθετο, καὶ ὅτι καὶ τῶν οἰκετῶν τινα προσκατασφάξεσθαι ἔφη, καὶ τοῦτο ὀλιγώρως ἤκουσεν· ἐπεὶ μέν τοι [παρακατακλινεῖν αὐτῇ τὸ τοῦ δούλου] σῶμα, [καὶ λόγον ὡς καὶ συγκαθεύδοντας σφᾶς εὑρὼν, ἀποκτείνειε, διαδώσειν, ἐπηπείλησεν,] οὐκέτ᾽ ἀνεκτὸν ἐποιήσατο· ἀλλὰ) φοβηθεῖσα μὴ καταπιστευθῇ οὕτω γεγονέναι] ἑκοῦσα [μιχθεῖσα] (1) αὐτῷ, καὶ τὸ πραχθὲν ἐξειποῦσα) ἀποθανεῖν μᾶλλον, ἢ παραχρῆμα τελευτήσασα ἀδοξῆσαι. Διὰ μὲν οὖν ταῦτ᾽, οὐκ ἄκουσα δὴ ἐμοιχεύθη· παρασκευάσασα δὲ ἐκ τούτου [ξιφίδιον ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον μετεπέμψατο τόν τε ἄνδρα καὶ τὸν πατέρα]· καὶ ἐπειδὴ τάχιστα ἦλθον, κατεδάκρυσε, καὶ μετὰ τοῦτ᾽ [ἀναστενάξασα] ἔφη· πάτερ, τὸν γὰρ ἄνδρα μᾶλλον, ἢ σὲ αἰσχύνομαι. οὐδὲν μοι χρηστὸν ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ πέπρακται· ἀλλά με Σέξτος ἐβιάσατο ἀπειλήσας δούλῳ τινὶ συναποκτενεῖν ὡς καὶ μετ᾽ αὐτοῦ καθεύδουσαν λαβών· οὕτω γάρ με ἡ ἀπειλὴ ἁμαρτεῖν ἠνάγκασεν, ἵνα μὴ καὶ πιστεύσητε τοῦθ᾽ οὕτως γεγονέναι. [Καὶ ἐγὼ μὲν]· γυνὴ γάρ εἰμι [τὰ πρέποντα ἐμαυτῇ ποιήσω· ὑμεῖς δέ, ὑπὲρ ἄνδρες ἐστὶ] καὶ τῶν γαμετῶν, τῶν τε παίδων ὑμῶν προ-

lium novum excogitavit, quo (mirum dictu) Lucretiam minime invitam ſtuprum coegit pati. Nam quod mortem ſibi præſentem Sextus intentaverat; quod adjuncturum juxta ſe ſervum dixerat, Lucretia nihili faciebat. ſed poſtquam ſe ſervum cum ea nudum copulaturum eſſe Sextus dixit, eamque famam ſparſurum, deprehenſos in adulterio ab ſe necatos fuiſſe; tum verò intolerandum id dedecus rata, ac verita, ne fides mendacio haberetur, ſtuprum in præſentia pati, ac mox enunciata injuria, emori maluit, quam præſenti cum morte, labem exiſtimationis ſubire. Eam igitur ob cauſam non prorſus invita adultero ceſſit. Cæterum præparato pugione, ac ſub pulvino poſito, virum cum patre, quamprimum accivit: qui cum celeriter adfuiſſent; Lucretia primum lacrymari, deinde altum ſuſpirans: Me pater, inquit, jam enim virum convenire pudor eſt; quantum hac nocte facinus admiſi! Sex. Tarquinius minatus ſervum ſe manu jugulaturum, quaſi in adulterio deprehendiſſet, vim mihi intulit. His ego minis ad flagitium inducta ſum, ne vos rem ita actam eſſe crederetis. At nunc ego mulier, quæ deceat me, fa-

NOTAE.

(1) Dio ſopra apud Zonaram, habet μοιχευθεῖσα, ſed honeſtiùs eſt, μιχθεῖσα, (commiſceri) apud Conſtantinum Imperatorem.

Valeſius ad hunc Dionis locum, veluti ac ſi Lucretiam genere quid attineat; in Dionem inſurgit, quòd non ſpeciem & majeſtatem narrationis, ſed veritatem ſecutus ſit, quod tanto viro excidiſſe doleo. Ita ille pag. 577. ad verba: Οὐκ ἄκουσα δὴ ἐμοιχεύθη. *Hic verò graviſſima injuria Lucretiam afficit Dio, qui eam minime invitam cum adultero commixtam eſſe ſcribit: quo conceſſo, perit omnis gravitas, quæ in hac hiſtoria debet eſſe. Etenim quum hæc res cauſam inſignis mutationis Reip. Romanæ attulerit; ſitque quaſi quidam cardo hiſtoriæ populi Romani, proculdubio graviter enarranda* (ergo ne, etiam diſpendio veritatis?) *quo appareret, non ſine gravi cauſa Reges, quorum imperio a condita Urbe aſſueverant, Romani, Urbe expulſos fuiſſe. Non igitur dicendum fuit, Lucretiam minime invitam ſtuprum eſſe paſſam. Hoc enim proximum culpæ. Sed vi ac ferro coactam fuiſſe. Porro cum hac Dionis noſtri narratione, conferri poteſt narratio Dionyſii Halicarnaſſei libro 4., cui meo quidem judicio, longe præſtat illa Diodori Siculi pag. 253. editionis noſtræ: omnibus verò illa Titi Livii, quæ eſt in libro primo.* Hactenus Valeſius. Sed ſi hiſtorico, nefas eſt, doctas & dul-

fugit : ſola namque Tullia manus ſibi attuliſse fertur . Sic Tarquinius Regno pulſus eſt : quod per annos viginti quinque violenter adminiſtrarat .

πόλιν ἐπεχθεὶς , ἀπεώσθη , καὶ πρὸς τοὺς Ταρκυνησίους μετὰ τῶν παίδων , καὶ τῶν ἄλλων ὁμοφρόνων κατέφυγε μόνης τῆς Τουλλίας ὡς λόγος , ἑαυτὴν ἀνελούσης. Ὁ μὲν οὖν Ταρκυίνιος , πέντε καὶ εἴκοσι τυραννίσας ἐνιαυτοὺς , οὕτως ἐξέπεσε τῆς ἀρχῆς.

Q. Κυῒ

DIO APUD C. A. P.

προσεῖδε [τιμωρήσατε μὲν ἐμοί · ἐλευθερώσατε δὲ αὐτοί , καὶ δείξατε τοῖς τυράννοις , οἵων ἄρα ὑμῶν ὄντων , οἵαν γυναῖκα ὕβρισαν . Τοιαῦτα] εἶπεν [εἰποῦσα] οὐκ ἀνέμεινεν ἀντακοῦσαί τι · ἀλλ᾽ [εὐθέως τὸ ξιφίδιον ὑφελκύσασα, αὐτὴ ἑαυτὴν] ἐφόνευσεν.

ciam:vos ſi viri eſtis:ſi vos uxorum cura, & liberorum veſtrorum tangit , ulciſcimini me,vos metipſos aſſerite in libertatem:oſtendite tyrannis, quales viros , qualemque matronam violarint. Hæc locuta, minime expectato reſponſo,ſtatim arrepto clam pugione , ſemet interfecit.

N O T AE

dulces fabulas ſequi : non quæ formoſior T. Livii , aut illa Diodori, placet (quæ magis & inveriſimilitudinibus ſcatent) ſed ea Dionyſii magis placet , quin potius iſta Dionis noſtri , qui quod Hiſtoricum decet , Lucretiam non tam pudicitiæ cauſa reſtitiſſe, quam vi (in cauſa, non in effectu,) Sexto ſubjacuiſſe narrat . Cæterum , quid de uxoribus , Romæ fiebat Numæ tempore, & deinceps , Plutarchus, & ex ipſo, Dio noſter luculenter expoſuit libro quarto.

Ut me cohibeam , neque huc afferam , quam abſurde Diodorus in Excerptis item Valeſianis pag. 252. hanc Sexti & Lucretiæ ſcenam ſcribat , ut quanto majori in pretio Dio noſter , ex induſtria , & ex fide maturitateque judicii , ſit habendus, & aliis antecellat, appareat : Nonne inſanum eſt, in amoribus , a minis vitæ inchoare? uxori alienæ , a propinquo, ſuum promitti conjugium? num obtruncato viro , an vi ab eo abreptæ? Et quanta fides in verſione! Ubi enim in græcis (quæ ipſemet edit , & vertit) eſt illa *effracta janua*? quo universam domum excitaſſet Sextus, & tumultu impleſſet. An una tantum janua uſque ad cubiculum, ante quod andrones & gynecia , ſervorum & ancillarum fuiſſe oportuit. An omnes effregit januas ? Arietem ſuum attulit . Ubi in græcis eſt *nudus ſervus*? Græca: *ἐπιστὰς δὲ ταῖς θύραις ἄφνω : & οἰκέτην ἐπιτήδειον εἰς ἀναίρεσιν : improviſò imminens, inſtans , ſuccedens januis , aut januæ : ſervum neceſſarium , promptum ad necem, neci.* Interim in Valeſii verſione ejuſque judicio , Diodori narratio longe præſtat iis Halicarnaſſei & Dionis noſtri: quæ ne in noſtra quidem verſione, aliquantulum cum iis conferri poteſt : tanquam ex abrupto exorſa , & quæ non habeat ea media , quæ rem præparent : quod optime vidit Livius. In Diodoro, Tarquinius nuſquam Lucretiæ fatur amorem ſuum, non orat , non minis præmittit preces, nec verſat blandis animum muliebrem . Primo ictu minatur ferrum , dedecus ſervi expromit. Et tamen hæc cruenta , aſpera , & inveriſimilia præſtabant Dionianis , apud Valeſium , quem jure merito maximi ſemper feci, ſed non ſerviliter . [Τὴν πόλιν ἐπεχθεὶς.] Alter e Regiis Codicibus , & Colbertæus , ἐπαχθεὶς ; alter Regius ἐπιχθεὶς . *Ducangius* ,

Κα. ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΣΤ.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩΙ ΒΙΒΛΙΩΙ ΣΤ ΤΗΣ ΔΙΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

α. Ἡ ἀρχὴ τῆς Δημοκρατίας, καὶ τῶν ὑπάτων.
β. Ὡς Κολλατῖνος ἠναγκάσθη τὴν ἀρχὴν ἀπειπεῖν.
γ. Ὡς Τυρσηνοὶ πειρῶνται κατάγειν Ταρκυίνιον εἰς βασιλείαν.
δ. Μάχη αὐτῶν σὺν Ρωμαίοις, καὶ ὡς οὗτοι νενικήκασι.
ε. Πῶς Οὐαλέριος Ποπλικόλας πρῶτος ὑπάτων, τεθρίππῳ ἐθριάμβευσεν.
ς. Οἱ τοῦ Ποπλικόλα νόμοι, καὶ ἡ τῶν Ταμιῶν ἀπόδειξις.
ζ. Ὅτι Πορσίνας βοηθήσων Ταρκυινίῳ, ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν.
η. Περὶ Μουκίου Κόρδου, τοῦ Σκαιόλα ἐπικληθέντος.
θ. Ὅπως Μούκιος τὴν εἰρήνην ἐποίησε τῇ πατρίδι.

ΧΡΟΝΟΥ ΠΛΗΘΟΣ ΕΤΗ Δ.

ἐν οἷς ἄρχοντες οἱ ἀριθμούμενοι, οἵδε ἐγένοντο.

Λ. Ἰούνιος Βροῦτος,] καὶ Λ. Ταρκυίνιος Κολλατῖνος.]
Σπ. Λουκρήτιος,] ἀντὶ Π. Οὐαλέριος Ποπλικόλας] ὑπατ.
Μ. Ὠράτιος Πούλβιλλος]
Π. Οὐαλέριος Ποπλικόλας τὸ β. καὶ Τ. Λουκρήτιος.
Π. Οὐαλέριος Ποπλικόλας τὸ γ. καὶ Μ. Ὠράτιος Πούλβιλλος τὸ β.
Σπ. Λάργιος, καὶ Τ. Ἑρμίνιος.

1\. Ἐπεὶ Ταρκυίνιον Ὑπερήφανον, ἢ Σούπερβον Ρωμαϊκῶς μισῶν ὁ δῆμος, καὶ βαρυνόμενος, ἀρχὴν ἀποστάσεως ἔλαβε τῆς Λουκρητίας πάθος, Λούκιος Βροῦτος ἁπτόμενος τῶν πραγμάτων τῆς μεταβολῆς, ἐπὶ πρῶτον ἦλθε τὸν Πόπλιον Οὐαλέριον, καὶ χρησάμενος αὐτῷ προθυμοτάτῳ, συνεξήλασε τοὺς βασιλεῖς. Ἦν δὲ Οὐαλέριος, ᾧ μὲν ὕστερον ὁ Ρωμαίων δῆμος ἐξεῖρεν ἐπὶ τιμῇ τοὔνομα Ποπλικόλα, Οὐαλερίου ἀπόγονος, τοῦ μάλιστα τοὺς Ρωμαίων καὶ Σαβίνων βασιλεῖς πείσαντος συνελθεῖν,

Q. CASSII DIONIS COCCEJANI

ROMANÆ HISTORIÆ

LIBER SEXTUS.

HÆC AUTEM INSUNT IN LIBRO SEXTO DIONIS ROMANÆ HISTORIÆ.

1\. Initium Reip., Conſulumque.
2\. Ut Collatinus coactus eſt dimittere Magiſtratum.
3\. Ut Tyrrheni tentant Tarquinium reducere in Principatum.
4\. Pugna eorum cum Romanis, & ut hi victoria ſunt potiti.
5\. Ut Valerius Publicola Conſulum primus, quadriga vectus triumphavit.
6\. Publicolæ Leges, & Quæſtorum inſtitutio.
7\. Ut Porſenna Tarquinio laturus opem, urbem obſedit.
8\. De Mutio Cordo, qui Scævola dictus eſt.
9\. Ut Mutius pacem Patriæ procuravit.

Temporis ſpatium ann. quatuor,

in quibus ſequentes Coſſ. facti ſunt.

1\. L. Junius Brutus,] & L. Tarquinius Collatinus
Sp. Lucretius,] (cui ſuffectus eſt,
M. Horatius Pulvillus] P. Valerius Publicola)
2\. P. Valerius Publicola II. & T. Lucretius.
3\. P. Valerius Publicola III. & M. Horatius Pulvillus II.
4\. Sp. Largius, & T. Herminius.

Poſtquam Populus Romanus, Tarquinium Superbum peroſus antea, tum gravatus, ab eo deſciſcendi, Lucretiæ arripuit caſum; res novare molitus Brutus, primum cum Valerio conſilia miſcuit, hinc eo uſus viro acerrimo, Reges exegit Roma. Erat autem Valerius (cui poſtea Populus Romanus honoris cauſa, Publicolæ fecit nomen) ex Valerii illius genere, qui apud majores, ut Romani Sabinique armis depoſitis in unum populum coi-

ADMONITIO.

Nacti denuo Dionem apud Plutarchum in Publicola; Zonaræ textum iterum, ad collationem, ſubjicere, e re ducimus. Principium autem dedimus e Plutarchi pag. 97. iis coafarcinando præpoſitis & poſtpoſitis detractis, quæ a Dione admiſſa etiam arbitramur: inter quæ duo e Zonara ſunt decerpta, quod ſint Dionia evidenter.

DIO APUD ZONARAM poſt ἐξέπεσε τῆς ἀρχῆς; in fine libri ſuperioris.

[Οἱ Ρωμαῖοι δὲ πρὸς τὸν Βροῦτον ἀπέκλιναν, καὶ αὐτὸν εἵλοντο ἄρχοντα]· ἵνα δὲ μὴ ἡ μοναρχία ἡ βασιλεία

Romani verò Brutum, inclinatis in eum ſtudiis, Magiſtratum elegerunt. Verum ne Monarchia Regia

coirent, præcipuus fuit author: vir clarus eloquentia & divitiis; quorum his ad liberalitatem, humanitatemque erga inopes; illa recte & pro juſtitia uſus; magnam ſtatim expectationem præbuit; ſi quando ſui juris eſſet Reſp., futurum ut ipſe primum locum obtineret. Quamdiu igitur Populus putabatur, unum Regis loco electurus Ducem, Valerius conquievit: regimen Reip. ratus ad Brutum, qui auſpicem ſe præbuerat libertatis, quam ad ſe, potius pertinere. Quia verò Populus erat averſus a nomine Principatus; & æquiore animo videbatur, ſummam poteſtatem diſpertitam laturus eſſe, & binos potius poſcere & deſtinare; ſpe ipſe concepta, cum Bruto ſe iri Conſulem deſignatum, oppido eſt deceptus. Bruto namque invito, collega datus eſt pro Valerio, Lucretiæ vir Tarquinius Collatinus, qui virtute Valerii nihilo inferior erat. Primores enim adhuc metu, adhuc ſuſpenſi, ob multa adhuc molientium foris Regum, & lenociniis ſolicitantium civitatem, Collatinum quærebant Ducem, fortiſſimum æque ac implacabilem eorum hoſtem, nec arte ulla expugnandum, recte opinati, illum erga Tyrannos, ob vim illatam uxori, implacabiliter ſe geſturum. Id indigne ferens Valerius, idcircò minorem fidem haberi ſibi, cuncta pro Patria ſe experturum, quia nulla privata ſe pepuliſſet injuria Tyrannorum; abſtinuit Curia, Foro ſe temperavit, & a publicis negotiis ſe ſemovit. Id ſermonem metumque præbuit vulgo, ne offenſione animi eum Regibus conſpiraret; remque publicam & civitatem adhuc nutantem everteret. Quod verò nonnullos alios, præter ipſum, ſuſpectos haberet Brutus, ſtatueretque ſolennibus adhibitis victimis, ſtata die Senatum jurejurando adigere, per quam alacris Valerius deſcendit in Forum, juravitque primus, nihil ſe conceſſurum, vel indulturum Tarquinio, ſed

θεῖν, καὶ διαλλάξαντος ἐκ πολεμίων ἕνα γενέσθαι δῆμον, ἐπιφανὴς διὰ λόγον καὶ πλοῦτον· ὧν τῷ μὲν ὀρθῶς, καὶ μετὰ παῤῥησίας ἀεὶ χρώμενος ὑπὲρ τῶν δικαίων, ἀφ' οὗ δὲ τοῖς δεομένοις ἐλευθερίως καὶ φιλανθρώπως ἐπαρκῶν, δῆλος ἦν εὐθὺς, εἰ γένοιτο δημοκρατία, πρωτεύσων. Καὶ μέχρι μὲν ἐπίδοξος ἦν ὁ δῆμος, ἕνα χειροτονήσειν ἀντὶ τοῦ βασιλέως στρατηγὸν, ἡσυχίαν ἦγεν ὁ Οὐαλέριος, ὡς τῷ Βρούτῳ μᾶλλον, πρὸς ὃν ἀπέκλινον οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ αὐτὸν εἵλοντο ἄρχειν προσῆκον, ἡγεμόνι τῆς δημοκρατίας γεγενημένῳ· δυσχεραινομένου δὲ τοῦ τῆς μοναρχίας ὀνόματος, καὶ δοκοῦντος ἂν ἀλυπότερον τοῦ δήμου μερισθεῖσαν ὑπομεῖναι τὴν ἀρχὴν, καὶ δύο προβαλλομένου καὶ καλοῦντος, ἐλπίζων μετὰ τοῦ Βρούτου αἱρεθήσεσθαι καὶ συνυπατεύσειν, διήμαρτεν. Ἡρέθη γὰρ ἄκοντι τῷ Βρούτῳ συνάρχων ἀντὶ τοῦ Οὐαλερίου, Ταρκύνιος Κολλατῖνος, ὁ Λουκρητίας ἀνὴρ, οὐδὲν ἀρετῇ Οὐαλερίου διαφέρων. Ἀλλ' οἱ δυνατοὶ δεδιότες τοὺς βασιλεῖς ἔτι πολλὰ πειρῶντας ἔξωθεν, καὶ μαλάττοντας τὴν πόλιν, ἐβούλοντο τὸν ἐντονώτατον αὐτοῖς ἐχθρὸν ἔχειν στρατηγὸν, ὡς οὐχ ὑφησόμενον, καὶ ἀπεχθῶς πρὸς τοὺς τυράννους πιστευόμενον ἔχειν, διὰ τὴν βίαν τῆς γυναικός. Ἀγανακτῶν οὖν ὁ Οὐαλέριος, εἰ μὴ πιστεύεται πάντα πράττειν ἕνεκα τῆς πατρίδος, ὅτι μηδὲν ἰδίᾳ κακὸν ὑπὸ τῶν τυράννων πέπονθε, τῆς τε βουλῆς ἀπέστη, καὶ τὰς συνηγορίας ἀπεῖπε, καὶ τὸ πράττειν τὰ κοινὰ παντελῶς ἐξέλιπεν· ὥστε καὶ λόγον τοῖς πολλοῖς παρασχεῖν, καὶ φροντίδα, φοβουμένοις, μὴ δι' ὀργὴν προσθέμενος τοῖς βασιλεῦσιν, ἀνατρέψῃ τὰ πράγματα, καὶ τὴν πόλιν ἐπισφαλῶς ἔχουσαν. Ἐπεὶ δὲ καὶ πρὸς ἑτέρους τινὰς ὑποψίαν ἔχων ὁ Βροῦτος ἐβούλετο διὰ σφαγίων ὁρκῶσαι τὴν βουλὴν, καὶ προεῖπεν ἡμέραν, κατέβη μάλα φαιδρὸς εἰς ἀγορὰν Οὐαλέριος, καὶ πρῶτον ὀμόσας μηδὲν ἐνδώσειν, μηδ' ὑφήσεσθαι Ταρκυνίῳ, ἀλλὰ πολεμήσειν κατὰ κράτος, ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, ἡδονήν τε τῇ βουλῇ, θάρσος ἅμα τοῖς

DIO APUD ZONARAM.

Regia reducta videretur; Lucretiæ maritum Tarquinium Collatinum ei collegam dederunt, qui ob vim uxori ſuæ factam, tyrannis infenſus eſſe crederetur. A Tarquinio, Legati reditum flagitantes miſſi Romam, cum re infecta diſceſſerunt. Poſt reverſi retulerunt, ſi bona ſua ipſi, amicis, & neceſſariis, redderentur, unde exſilium tolerarent, eum Regno ceſſurum, & bellum depoſiturum eſſe. Qua petitione, cum multi flecterentur, atque ut ipſe adeo Collatinus Bruti collega; Brutus é Curia in forum excurrit, Collatinum proditorem appellans, qui bello, & tyrannidis inſtrumenta largiretur. Le-

σιλεία δοκῇ, καὶ συνάρχοντα αὐτῷ ἐψηφίσαντο (τὸν τῆς Λουκρητίας) ἐκείνης (ἄνδρα, τὸν Κολλατῖνον Ταρκύνιον) (ὡς ἀπεχθῶς πρὸς τοὺς τυράννους πιστευόμενον ἔχειν διὰ τὴν βίαν τῆς γυναικός). Ἐκ δέ γε (Ταρκυνίου πρέσβεις) ἐς Ῥώμην (ἧκον) περὶ καθόδου διαλεγόμενοι, ὡς οὐδὲν ἤνυον (ὕστερον) αὖθις ἐπέστησαν, (ἀφίστασθαι τῆς βασιλείας,) καὶ παύειν τὸν πόλεμον (λέγοντες, εἰ (τὰ χρήματα) δοθεῖεν αὐτῷ, καὶ τοῖς φίλοις, καὶ τοῖς οἰκείοις, (ἀφ' ὧν διασώσονται φυγόντες· Ἐπικλωμένων δὲ πολλῶν, καὶ αὐτοῦ Κολλατίνου,) τοῦ τῷ Βρούτῳ συνάρχοντος, (ὡς ἀγορὰν ὁ Βροῦτος) ἐκ βουλευτηρίου (ἐξέδραμε: προδότην τὸν Κολλατῖνον ἀποκαλῶν, πολέ-

τοῖς ἄρχουσι παρέσχεν, εὐθὺς δὲ καὶ τὰ ἔργα τὸν ὅρκον ἐβεβαίου. Πρέσβεις γὰρ ἧκον ἀπὸ Ταρκυινίου, γράμματα κομίζοντες ἐπαγωγὰ τοῦ δήμου, καὶ λόγους ἐπιεικεῖς, οἷς μάλιστα τοὺς πολλοὺς ᾤοντο διαφθείρειν, λεγομένοις παρὰ βασιλέως, ἀφικέναι τὸ φρόνημα, καὶ μέτρια δεῖσθαι δοκοῦντος.

2. Τούτους εἰς τὸ πλῆθος οἰομένων δεῖν τῶν ὑπάτων προάγειν, οὐκ εἴασεν ὁ Οὐαλέριος, ἀλλ' ἐνέστη, καὶ διεκώλυσεν ἀνθρώποις πένησι, καὶ μᾶλλον βαρυνόμενος τῆς τυραννίδος τὸν πόλεμον, ἀρχὰς καὶ προφάσεις νεωτερισμῶν ἐγγενέσθαι. Μετὰ δὲ ταῦτα, πρέσβεις ἧκον ἕτεροι, τῆς τε βασιλείας ἀφίστασθαι, καὶ πολεμοῦντα παύσασθαι τὸν Ταρκυίνιον λέγοντες, ἀπαιτεῖν δὲ τὰ χρήματα, καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν καὶ φίλους καὶ οἰκείους, ἀφ' ὧν διαβιώσονται, φεύγοντες. Ἐπικλωμένων δὲ πολλῶν, καὶ μάλιστα τοῦ Κολλατίνου συναγορεύοντος, ἄτρεστος ὢν ἀνὴρ, καὶ τραχὺς ὀργὴν ὁ Βροῦτος ἐξέδραμεν εἰς ἀγορὰν, προδότην ἀποκαλῶν τὸν συνάρχοντα, πολέμου, καὶ τυραννίδος ἀφορμὰς χαριζόμενον, οἷς δεινὸν ἦν ὄντως ἐφόδια φυγῆς ψηφίσασθαι. Συνελθόντων δὲ τῶν πολιτῶν πρῶτος ἰδιώτης ἀνὴρ εἶπεν ἐν δήμῳ τότε Γάιος Μινούκιος τῷ τε Βρούτῳ διακελευόμενος, καὶ τοῖς Ῥωμαίοις παραινῶν, ὁρᾶν ὅπως τὰ χρήματα μετ' αὐτῶν ὄντα πολέμια πρὸς τοὺς τυράννους μᾶλλον, ἢ μετ' ἐκείνων πρὸς αὐτούς· οὐ μὴν ἀλλ' ἔδοξε τοῖς Ῥωμαίοις τὴν ἐλευθερίαν ἔχουσιν ὑπὲρ ἧς ἐπολέμουν, μὴ πρόεσθαι τὴν εἰρήνην ἕνεκα χρημάτων, ἀλλὰ συνεκβάλλειν, καὶ ταῦτα τοῖς τυράννοις. Ἦν δὲ ἄρα Ταρκυινίῳ λόγος ἐλάχιστος τῶν χρημάτων, ἡ δ' ἀπαίτησις ἅμα πεῖρα τοῦ δήμου, καὶ κατασκευὴ προδοσίας, καὶ ταύτην ἔπραττον οἱ πρέσβεις, ὑπομένοντες ἐπὶ τῇ τῶν χρημάτων προφάσει, τὰ μὲν ἀποδίδοσθαι, τὰ δὲ φυλάττειν, τὰ δ' ἀποπέμπειν φάσκοντες ἄχρις οὗ διέφθειραν οἴκους δύο τῶν καλῶν κἀγαθῶν νομιζομένων, τῶν Ἀκυϊλίων, τρεῖς ἔχοντας βουλευτὰς, καὶ δύο τῶν Οὐιτελλίων. Οὗτοι πάντες ἦσαν ἀπὸ μητέρων ἀδελφιδοῖ Κολλατίνου τοῦ ὑπατεύοντος· ἰδίᾳ δὲ Οὐιτελλίοις ἑτέρα πρὸς Βροῦτον οἰκειότης ὑπῆρχεν· ἀδελφὴν γὰρ αὐτῶν ὁ Βροῦτος εἶχε, καὶ παῖδας ἐξ αὐτῆς

ſed libertatẽ, pro viribus defenſurũ. His magno Senatũ gaudio, fiduciaque ſimul erexit Cõſules: quamobrẽ jusjurandũ mox confirmavit. Tum legati a Tarquinio cum literis venerũt populariter ſcriptis, ſermonibuſq; modeſtis, quibus plebẽ inflecti putabat poſſe, quod præ ſe ferrent, Regem ſpiritus illos depoſuiſſe, & æqua poſtulare.

Hos, quum Conſules ad populum producendos cenſerent, id Valerius non permiſit, ſed obſtitit & interceſſit, ne inopi multitudini, quæ magis a bello, quam a Regno abhorrent, turbandæ Reip. darent ſemina & materiã. Mox miſſi legati alii, qui Tarquinium Regno ſe abdicare, & poſiturum arma dixerunt, bona modo & pecuniam repetere ſuam darent, amicorumque & familiarium; unde in exſilio ſe tolerarent. Quumque multi in eã ſententiam inclinarent, urgeretque eam præcipue Collatinus, Brutus acris vir animi, & ad iram aſperi, provolat in Forum, proditorem collegam clamitans: qui belli & dominatus ſubſidium largiretur iis, quibus ut ut viaticum exſilii decerneretur, nulla ratione ferri poſſet. Ibi pro concione princeps C. Minutius vir privatus, Brutum monet, hortatur populum, ut perſpiciant, ea pecunia ut ſe potius contra Tyrannos, quam Tyrannos in ſe armarent. Attamen apud Populum Romanum ex parta libertate, pro qua pugnabant: ea tandem vicit ſententia, ne pecuniæ cauſa profunderent pacem; verùm una cum Tyrannis pecuniam exterminarent. Atqui Tarquinius eam ducebat minimi; repetitio enim illa ſpectabat eò, ut ſimul Populum pertentaret, & conſilia ſtrueret proditionis. Eamque Legati moliebantur, moræ cauſas bona illa prætexentes, dum partim diſtrahere, partim ſervare, alia avehenda curare ſe jactant, donec duas familias, quæ in magna æſtimatione habebantur, corruperunt. Aquiliorum, in qua tres Senatores, & Vitelliorum, in qua duo erant; omnes Collatini Conſulis ex matribus nepotes. Jam alia neceſſitudo cum Bruto, Vitelliis peculiaris inter-

DIO APUD ZONARAM:

πολέμου καὶ τυραννίδος ἀφορμὰς χαριζόμενον.] (Οἱ πρέσβεις δὲ ἐπὶ τῇ τῶν χρημάτων προφάσει,) τῇ Ῥώμῃ ἐνδιατρίβοντες ἴσχυσαν [διαφθεῖραι] τῶν ἐπισήμων τινὰς, μεθ' ὧν [καὶ δύο] τοῦ Βρούτου παῖδας (ἔπεισαν ἐν τῇ προδοσίᾳ γενέσθαι.) (Ὡς οὖν συνέπεισαν τὰ μειράκια, ἔδοξε καὶ ὅρκον) προθῦναι, καὶ (ἐπὶ τούτοις εἰς οἰκίαν συνῆλθον. Ἦν δὲ ὁ οἶκος ὑπέρημος, καὶ σκοτώδης· ἔλαθεν οὖν

Legati, per ſpeciem repetendæ pecuniæ, Romæ commorati, nobiles aliquot adoleſcentes corrumpere, atque inter alios, duos etiam Bruti filios ad proditionem impellere ſtuduerunt. A quibus benigne accepta oratione, viſum eſt pacta jurejurando ſancire: eaque de cauſa in ædes pene deſertas, & obſcuras ingreſſi, non animadverterunt ibi eſſe Vindicium

intercedebat, quod ſororem eorum, uxorem haberet Brutus, numeroſamque ex ea prolem. Ex qua duos jam adoleſcentes, propinquos ſuos, & familiares, Vitellii aſciverunt, & ad conjurandum impulerunt. ut in inclytam Tarquiniorum familiam, & ſpes Regias ſe infererent; itaque a patris ſtoliditate aſperitateque ſe liberarent. Aſperitatem enim illius in improbos ſeveritatem vocabant: ſtoliditatem vero, quod ea ſpecie & obtentu, ſecuritatis cauſa diu fuerat apud Tyrannos uſus, unde poſtea, nec effugit nomen Bruti. Ut igitur hi adoleſcentes pellecti, in colloquium cum Aquiliis venerunt, omnibus viſum eſt, jugulati hominis libato ſanguine, tactiſque viſceribus, magnum & dirum concipere jusjurandum. Ad eam rem in domum Aquiliorum congrediuntur: erat enim domus, ubi ea erant agenda, vaſta & obſcura. In ea autem ſervus Vindicius, imprudentibus illis, forte delitescebat, non fraude, aut agi quidquam ejusmodi odoratus; ſed quum eſset forte fortuna ibi, illiſque ſubito irrumpentibus, offerre ſe formidaret, ſubſtitit, atque pone arcam ibidem poſitam ſeſe abdidit. Ita, & quæ ibi geſta fuerunt, conſpicatus eſt, & eorum conſilia excepit. Statuerant nempe Conſules obtruncare, deque re literas Legatis ad Tarquinium ſcriptas tradiderunt. Ibi enim illi, excepti hoſpitio ab Aquiliis, divertebant, & conjurationi vel ipſi interant. Ubi ergo his patratis digreſſi ſunt, inde Vindicius ſe ſubducens, quid hac in re faceret, haud ſatis expediebat, ſed hærebat; grave eſse, ut verè erat, ratus de criminibus atrociſſimis apud Patrem deferre filios, aut apud avunculum ſororis filios, Collatinum; neque in Populo Romano quiſquam occurrebat privatus, cujus fidei credi poſsent res tam arcanæ. Contra, quum quidvis potius, quam continere eas poſset, conſcientiaque ſtimularetur facinoris, ſe contulit ad Valerium, comi-

αὐτῆς πλείονας· ὧν δύο τοὺς ἐν ἡλικίᾳ, συγγενεῖς ὄντας, ἅμα καὶ συνήθεις, οἱ Οὐιτέλλιοι προσηγάγοντο, καὶ συνέπεισαν ἐν τῇ προδοσίᾳ γενέσθαι. Καὶ καταμίξαντας ἑαυτοὺς ἐς γένος μέγα τῶν Ταρκυνίων, καὶ βασιλικὰς ἐλπίδας, ἀπαλλαγῆναι τῆς τοῦ πατρὸς ἀβελτηρίας καὶ χαλεπότητος, χαλεπότητα μὲν, τὸ ἀπαραίτητον αὐτοῦ τοὺς πονηροὺς λέγοντες· τῇ δ' ἀβελτηρίᾳ, πρὸς ποιήματι καὶ παρακαλύμματι πολὺν χρόνον, ὡς ἔοικε, χρησάμενος ἀσφαλείας ἕνεκα πρὸς τοὺς τυράννους· οὐδ' ὕστερον ἔφυγεν αὐτῆς τὴν ἐπωνυμίαν. Ὡς δ' οὖν ἐπείσθη τὰ μειράκια, καὶ τοῖς Ἀκυϊλίοις ἐς λόγους ἦλθεν, ὅρκον ὀμόσαι μέγαν ἔδοξε πᾶσι, καὶ δεινὸν, ἀνθρώπου σφαγέντος ἐπισπείσαντας αἷμα, καὶ τῶν σπλάγχνων θιγόντας. Ἐπὶ τούτοις ἐς τὴν Ἀκυϊλίων οἰκίαν συνῆλθον· ἦν δ' οἶκος ἐν ᾧ ταῦτα δρᾶσειν ἔμελλον, οἷον εἰκὸς, ὑπέρημος καὶ σκοτώδης. Ἔλαθεν οὖν αὐτοὺς οἰκέτης ὄνομα Οὐινδίκιος, ἔνδον κατακρύψας ἑαυτὸν, οὐ κατ' ἐπιβουλὴν, ἢ προαίσθησίν τινα τοῦ μέλλοντος, ἀλλ' ἔνδον ὢν ἔτυχε, καὶ προσιοῦσιν αὐτοῖς μετὰ σπουδῆς ὀφθῆναι φοβηθεὶς, ὑπέστη λάρνακα κειμένην πρὸ αὐτοῦ ποιησάμενος, ὥστε καὶ τῶν πραττομένων θεατὴς γενέσθαι, καὶ τῶν βουλευμάτων ἐπήκοος. Ἔδοξε δ' αὐτοῖς τοὺς ὑπάτους ἀναιρεῖν· καὶ ταῦτα δηλούσας γράψαντες ἐπιστολὰς πρὸς τὸν Ταρκύνιον, ἔδωκαν τοῖς πρέσβεσι· καὶ γὰρ ᾤκουν αὐτόθι τῶν Ἀκυϊλίων ξένοι γεγονότες, καὶ τότε τῇ συνωμοσίᾳ παρῆσαν. Ὡς δὲ ταῦτα πράξαντες ἀπηλλάγησαν, ὑπεξελθὼν ὁ Οὐινδίκιος λάθρα χρήσασθαι τοῖς προσπεσοῦσιν οὐκ εἶχεν, ἀλλ' ἠπορεῖτο, δεινὸν μὲν ἡγούμενος, ὥσπερ ἦν, πρὸς πατέρα Βροῦτον, υἱῶν ἔσχατα κατηγορεῖν, ἢ πρὸς θεῖον ἀδελφιδῶν τὸν Κολλατῖνον. Ἰδιώτην δὲ Ῥωμαίων οὐδένα νομίζων ἐχέγγυον ἀπορρήτων τηλικούτων, πᾶν δ' αὖ μᾶλλον, ἢ δυνατὸς, ὢν ἡσυχίαν ἄγειν, ἐλαυνόμενος δὲ τῷ συνειδότι τοῦ πράγματος, ὥρμησε πῶς πρὸς τὸν Οὐαλέριον μάλιστά πως τοῖς κοινοῖς καὶ φιλανθρώποις ἐπαχθεὶς τοῦ

DIO APUD ZONARAM.

cium ſervum qui non de induſtria, ſed forte fortuna ibi deliteſcens, ſpectator actorum, & auditor ſermonum fuit. Quæ omnia ad cædem Conſulum, & proditionem Urbis ſpectabant; additis etiam ad Tarquinium literis. Conjuratis digreſſis domo, egreſſus ſervus omnia defert, & proditionem moliti capiuntur, literæ afferuntur. Deducuntur in forum: aſtante Vindicio Literæ

σὺν ἔνδον ὢν], οὐκ ἐκ προνοίας, ἀλλὰ τυχαίως (οἰκέτης, ὄνομα Οὐινδίκιος (1), ἐγκατακρυφθεὶς] θεατὴς (θεάτης τε τῶν δρωμένων ἦν, καὶ τῶν) βεβουλευμένων (ἐπήκοος·) ἅπερ ἦσαν (τοὺς ὑπάτους] ἀνελεῖν, καὶ τὴν πόλιν προδοῦναι, [καὶ ταῦτα] τῷ Ταρκυνίῳ διὰ τῶν πρέσβεων ἐπεστάλκασιν. Ἀπελθόντων δὲ τοῦ οἰκήματος τῶν συνωμοτῶν, [ἐξελθὼν] ὁ οἰκέτης ἅπαντα κατεμήνυσε, καὶ οὗτοι τὴν προδοσίαν μελετήσαντες.

NOTAE.

(1) Οὐινδίκιος.] Ita alter e Regiis. Ac alter, & Colbertæus, Οὐινδίκιος præferunt] *Ducangius.*

τοῦ ἀνδρὸς, ὅτι πᾶσιν εὐπρόσοδος ἦν τοῖς δεομένοις, καὶ τὴν οἰκίαν ἀεὶ παρεῖχεν ἀνεῳγμένην, καὶ λόγον οὐδενὸς, οὐδὲ χρείαν ἀπέῤῥιπτε τῶν ταπεινῶν.

3. Ὡς οὖν ἀνέβη πρὸς αὐτὸν ὁ Οὐινδίκιος, καὶ κατεῖπε πάντα, Μάρκου τε τοῦ ἀδελφοῦ παρόντος αὐτῷ μόνου, καὶ τῆς γυναικὸς, ἐκπλαγεὶς, καὶ δείσας ὁ Οὐαλέριος οὐκ ἔτι προσήκατο τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ κατακλείσας ἐς τὸ οἴκημα, καὶ φύλακα τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ταῖς θύραις ἐπιστήσας· τὸν μὲν ἀδελφὸν ἐκέλευσε τὴν βασιλικὴν ἔπαυλιν περισχόντα, τὰ γράμματα λαβεῖν, ἂν δυνατὸν ᾖ, καὶ τοὺς οἰκέτας παραφυλάττειν· αὐτὸς δὲ, πελατῶν τε πολλῶν, καὶ φίλων ἀεὶ περὶ αὐτὸν ὄντων, καὶ θεραπείας συχνῆς, ἐβάδιζε πρὸς τὴν οἰκίαν τῶν Ἀκυϊλίων, οὐκ ἔνδον ὄντων. Διὸ μηδενὸς ἂν προσδοκήσαντος, ὠσάμενος διὰ τῶν θυρῶν, ἐτυγχάνει τοῖς γράμμασι κειμένοις, ὅπου κατέλυον οἱ πρέσβεις. Ταῦτα δ' αὐτοῦ πράττοντος, οἱ Ἀκυΐλιοι δρόμῳ προσεφέροντο, καὶ περὶ τὰς θύρας συμμίξαντες, ἐζήτουν ἀφελέσθαι τὰς ἐπιστολάς· οἱ δ' ἠμύναντο, καὶ τὰ ἱμάτια περιβαλόντες αὐτῶν τοῖς τραχήλοις, ὑπὸ βίας καὶ μόλις, ὠθούμενοι καὶ ὠθοῦντες, διὰ τῶν στενωπῶν, ἐς τὴν ἀγορὰν ἐνέβαλον. Τὰ δ' αὐτὰ καὶ περὶ τὴν ἔπαυλιν ἅμα τὴν βασιλικὴν ἐγίνετο, τοῦ Μάρκου γραμμάτων ἑτέρων ἐν τοῖς σκεύεσι κομιζομένων, ἐπιλαβομένου, καὶ τῶν βασιλικῶν ὅσους δυνατὸς ἦν ἕλκοντος ἐς ἀγοράν. Ἐπεὶ δὲ τὸν θόρυβον κατέπαυσαν οἱ ὕπατοι, καὶ τοῦ Οὐαλερίου κελεύσαντος, ἐκ τῆς οἰκίας Οὐινδίκιος προήχθη, καὶ γενομένης κατηγορίας, ἀνεγνώσθη τὰ γράμματα, καὶ πρὸς οὐδὲν ἐτόλμησαν ἀντειπεῖν οἱ ἄνδρες· ἦν μὲν κατήφεια καὶ σιωπὴ τῶν ἄλλων, ὀλίγοι δὲ, βουλόμενοι τῷ Βρούτῳ χαρίζεσθαι, φυγῆς ἐμέμνηντο, καί τοι καὶ Κολλατῖνος αὐτοῖς ἐλπίδος ἐπιεικοῦς ἐνεδίδου, δεδακρυμένος, καὶ Οὐαλέριος σιωπῶν. Ὁ δὲ Βροῦτος ὀνομαστὶ τὸν υἱὸν ἑκάτερον προσειπὼν, Ἄγε, ὦ Τίτε, εἶπεν, ἄγε ὦ Οὐαλέριε, τί οὐκ ἀπολογεῖσθε πρὸς τὴν κατηγορίαν; ὡς δ' οὐκ ἀπεκρίναντο, τρὶς ἐρωτηθέντες, οὕτως ἀποστρέψας πρὸς τοὺς ὑπηρέτας τὸ πρόσωπον, Ὑμέτερον ἤδη, εἶπεν, τὸ λοιπὸν ἔργον. Οἱ δ' εὐθὺς συλλαβόντες τοὺς νεανίσκους, περιεῤῥήγνυον τὰ ἱμάτια, τὰς χεῖρας ἀπῆγον ὀπίσω, ῥάβδοις ἔξαινον τὰ σώματα. Τῶν μὲν ἄλλων οὐ δυναμένων προσορᾷν, οὐδὲ καρτερούντων, ἐκεῖνον δὲ, λέγεται, μήτε τὰς ὄψεις ἀπαγαγεῖν ἀλλαχόσε, μήτ' οἴκτῳ τι τρέψαι τῆς περὶ τὸ πρόσωπον ὀργῆς καὶ βαρύτητος, ἀλλὰ δεινὸν ἐνορᾷν κολαζομένοις τοῖς παισὶν, ἄχρις οὗ κατατείναντες αὐτοὺς ἐπὶ τοὔδαφος, πελέκει τὰς κεφαλὰς ἀπέκοψαν.

4. Οὕτω δὲ τοὺς ἄλλους ἐπὶ τῷ συνάρχοντι ποιησάμενος ᾤχετ' ἐξαναστάς· ἔργον εἰργασμένος, οὔτ' ἐπαινεῖν βουλομένοις ἀξίως, οὔτε ψέγειν, ἐφικτόν· ἢ γὰρ ἀρετῆς ὕψος ἐς ἀπάθειαν ἐξέστασε

τὴν

comitate humanitateq; ejus adductus: quod facilis indigẽtibus eſset ad eũ aditus; domuſque ejus pateret cunctis, nec colloquium, aut poſtulationẽ ullius abjecti hominis recuſaret.

Hunc ut adiit Vindicius, omniaque ſolo præſente Marco fratre, & uxore detexit, obſtupeſactus Valerius & perhorreſcens, dimittendum hominem non putavit, ſed in cubiculo eum clauſit, ad cuſtodiam januæ relicta uxore. Inde fratrem jubet, ad literas (ſi quas poſſet occupandas, ſervoſque detinendos, atrium Regium cingere: ipſe cum clientibus & amicis, quos ſemper circa ſe frequentes habebat, atque cum multis ſervitiorum ad domum Aquiliorum, qui tunc intus non erant, contendit. Ita præter omnium expectationem per oſtium irrumpens, literas illic poſitas, ubi divertebant Legati, offendit. Interea accurrunt Aquilii, & ad januam, ut literas extorqueant, manus conſerunt: hi reſiſtunt, & togis collo circumjectis, vix vi inter ſe mutuo, per vicos impellentes, in Forum perrumpunt. Eadem fortuna circa atrium Regium fuit; ubi Marcus alias epiſtolas, quæ cum ſuppellectili exportabantur, oppreſſit; ac ſervos Regios quotquot potuit, protraxit in Forum. Sedato per Conſules tumultu; ubi Vindicius juſſu Valerii ex cubiculo eſt productus, ſontibuſque accuſatis, ſunt literæ recitatæ; neque illi quidquam, quod reſponderent; habuerunt; cæteri conjectis in terram oculis conticeſcebant. Pauci equidem in Bruti gratiam, exſilii mentionem fecere: & verò etiam Collatini lacrymæ, ſpem eis lenioris ſententiæ, quin & Valerii ſilentiũ, faciebat. Aſt Brutus quũ utrumque filium nomine compellaſſet, Age Tite, inquit, age Valeri, quid ad hæc crimina reſpondetis? Ubi ter interrogati, nil reſponderunt; tum ad lictores converſo vultu: Jam reliqua, veſtræ ſunt partes, inquit. Illique confeſtim injiciunt manus adoleſcentibus, togis ſpoliant, manibuſque poſt terga revinctis, corpora virgis cædunt. Ibi aliis oculos avertentibus, nec ſpectaculum id ferentibus, ſama eſt Brutum faciem nuſquam aliò detorſiſſe, nec miſericordia quidquam, de ſolita vultus auſteritate, ſeveritateque mutaſſe, ſed torvè in medio ſupplicio, intuitum eſſe filios, donec humi extenſos, ſecuri percuſſos vidit.

Inde ille collegæ permittens reliquos, diſceſſit; re perpetrata, quam nemo ſatis pro merito, vel laudaverit, vel arguerit. Quippe, aut celſitudo virtutis, omnem ſenſum,

ejus

ejus excuſſit animo, aut perturbationis moles, callum dolori obduxit: quorum neutrum, vulgaris eſt aut humani ingenii, ſed vel divini, vel belluini. Æquius tamen eſt, ut judicium ſuffragetur gloriæ Bruti, quam judicantis imbecillitate, virtuti fides detrahatur. Neque enim Populus Romanus ita arduum fuiſſe Romulo condere urbem putat, ut fundare Bruto, & Remp. conſtituere. Poſtquam igitur ex Foro digreſſus eſt, ſtupor, horrorque, & ſilentium omnes ob hæc facta defixit diu. At mollities & cunctatio Collatini, animos erexit Aquiliis, ut diem poſtularent ad ſe purgandum; utque Vindicius ſervus ſuus, ſibi reſtitueretur, haud verò ab accuſatoribus ipſis detineretur. Quæ concedere, quum propenderet Collatinus, jamque concionem dimitteret; non dubitavit Valerius hominem retinere, turbæ, qua cinctus erat, immixtum; nec dimiſſis proditoribus, populum digredi permiſit. Poſtremò in eorum corpora manus injicere, Brutumque appellare; ac rem indignam eſſe vociferari, ſi filiorum necandorum neceſſitate Collegæ impoſita; condonandos Collatinus mulieribus, Patriæ proditores & hoſtes exiſtimaret. Ibi excandeſcente Conſule, & ut Vindicium abducerent jubente, hinc lictores ſummota turba eum prehendunt; ſi qui obſiſtant, hos pulſant: illinc neceſſarii Valerii, eum ab injuria defendunt; populuſque Brutum inclamat. Qui reverſus, facto ſilentio, ait, de filiis ſatis fuiſſe ſuum judicium; de cæteris cives, qui libertatem haberent, ſe mittere in ſuffragia: Dicat, inquiens, qui volet, & cauſam probet populo. Tum populus non moratus ejus orationem, quum iniiſſet ſuffragia, damnatis omnibus, ſecuri percuti omnes voluit. Erat verò jam Collatinus, vel ob propinquitatem Regum, in nonnulla ſuſpicione: tum, alterum ejus nomen deteſtabantur Tarquinium: quum ergo præterea in hac cauſa offendiſſet Populum, ultro abdicavit ſe magiſtratu, & in exſilium perrexit. Ha-

τὴν ψυχὴν, ἢ πάθους μέγεθος εἰς ἀναλγησίαν· οὐδέτερον δὲ μικρὸν, οὐδὲ ἀνθρώπινον, ἀλλ' ἢ θεῖον, ἢ θηριώδης· δίκαιον δὲ τῇ δόξῃ τοῦ ἀνδρὸς τὴν κρίσιν ἕπεσθαι μᾶλλον, ἢ τὴν ἀρετὴν ἀσθενείᾳ τοῦ κρίνοντος ἀπιστεῖσθαι. Ῥωμαῖοι γὰρ οὐ τοσοῦτον ἔργον οἴονται Ῥωμύλου γενέσθαι τῆς πόλεως τὴν ἵδρυσιν, ὅσον Βρούτου τὴν κτῆσιν τῆς πολιτείας, καὶ κατάστασιν. Ὡς οὖν ἀπῆλθεν ἐξ ἀγορᾶς τότε, πολὺν μὲν χρόνον ἔκπληξις εἶχε, καὶ φρίκη, καὶ σιωπὴ πάντας ἐπὶ τοῖς διαπεπραγμένοις· πρὸς δὲ τὴν τοῦ Κολλατίνου μαλακίαν καὶ μέλλησιν, ἀνεθάῤῥησαν οἱ Ἀκύλιοι, καὶ χρόνον ἠξίουν λαβόντες ἀπολογήσασθαι, καὶ τὸν Οὐινδίκιον αὐτοῖς ἀποδοθῆναι, δοῦλον ὄντα, καὶ μὴ παρὰ τοῖς κατηγόροις εἶναι. Βουλομένου δὲ ταῦτα συγχωρεῖν, καὶ διαλύοντος ἐπὶ τούτοις τὴν ἐκκλησίαν ὁ Οὐαλέριος, οὔτε τὸν ἄνθρωπον, οἷός τ' ἦν ἀφεῖναι τῷ περὶ αὐτὸν ὄχλῳ καταμεμιγμένον, οὔτε τὸν δῆμον εἴα προέμενον τοὺς προδότας ἀπελθεῖν· τέλος δὲ τοῖς σώμασιν ἐπιβαλὼν τὰς χεῖρας, ἐπεκαλεῖτο τὸν Βροῦτον, καὶ τὸν Κολλατῖνον ἐβόα δεινὰ ποιεῖν, εἰ τῷ συνάρχοντι παιδοφονίας ἀνάγκην προσηρεψάμενος, αὐτὸς οἴεται δεῖν καταχαρίζεσθαι ταῖς γυναιξὶ τοὺς προδότας καὶ πολεμίους τῆς πατρίδος. Ἀγανακτοῦντος δὲ τοῦ ὑπάτου, καὶ κελεύοντος ἀπάγεσθαι τὸν Οὐινδίκιον, οἱ μὲν ὑπηρέται διωσάμενοι τὸν ὄχλον, ἥπτοντο τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοὺς ἀφαιρουμένους ἔτυπτον· οἱ δὲ φίλοι τοῦ Οὐαλερίου προΐσταντο ἀμυνόμενοι, καὶ ὁ δῆμος ἐβόα, κελεύων παρεῖναι τὸν Βροῦτον· Ἧκεν οὖν αὖθις ὑποστρέψας· καὶ γενομένης αὐτῷ σιωπῆς, εἶπεν ὅτι τοῖς μὲν υἱοῖς αὐτὸς ἀποχρῶν ἦν δικαστὴς, περὶ δὲ τῶν ἄλλων, τοῖς πολίταις ἐλευθέροις οὖσι, ψῆφον δίδωσι· λεγέτω δὲ ὁ βουλόμενος καὶ πειθέτω τὸν δῆμον· οὐκέτι μὲν τοι λόγων ἐδέησεν, ἀλλὰ τῆς ψήφου δοθείσης, πάσαις ἁλόντες ἐπελεκίσθησαν. Ὁ δὲ Κολλατῖνος, ἦν μὲν, ὡς ἔοικεν, ἐν ὑποψίᾳ τινὶ, καὶ διὰ συγγένειαν τῶν βασιλέων, ἤχθοντο δ' αὐτοῦ, καὶ τῷ δευτέρῳ τῶν ὀνομάτων, ἀφοσιούμενοι τὸν Ταρκύνιον, ὡς δὲ ταῦτα συνέβη, παντάπασι προσκρούσας, ἀφῆκε τὴν ἀρχὴν ἑκὼν, καὶ τῆς πόλεως ὑπεξῆλθεν. 5. Οὐ-

DIO APUD ZONARAM.

teræ recitantur. Aliis mœſtum ſilentium tenentibus, Brutus nominatim utrumque filium allocutus: *Non depellitis*, inquit, *crimen?* Illis tacentibus; ad lictores converſus: *Quod reſtat*, ait, *veſtri muneris eſt*. Illi adoleſcentes arreptos flagris ceciderunt: quorum miſericordia cum alii moverentur, pater neque oculos aliò avertit, neque ullum miſericordiæ ſignum dedit; quoad ſecuri percuſſi ſunt. Hoc factum neque laudare, neque vituperare promptum eſt. Aut enim virtutis altitudo, perturbationes omnes

σαντες, συνελήφθησαν, καὶ τὰ γράμματα ἐσημειώθησαν, καὶ [εἰς τὴν ἀγορὰν] προαχθέντων αὐτῶν, καὶ τὸν Οὐινδίκιον παρεστήσαντο, [καὶ τὰ γράμματα ἀνεγνώσθησαν.] Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἐν (κατηφείᾳ) ἦσαν καὶ σιωπῇ] (ὁ δὲ Βροῦτος ὀνομαστὶ τῶν υἱῶν ἑκάτερον προσειπών,) [Οὐκ ἀπολογεῖσθε, ἔφη, πρὸς τοὺς ὑπηρέτας, Τ' μέτερον, εἶπεν, ἤδη καὶ τὸ λοιπὸν ἔργον. Οἱ δὲ συλλαβόντες τοὺς νεανίσκους, ῥάβδοις κατέξαινον· καὶ τῶν ἄλλων ἐπικλωμένων τοῖς πάσχουσιν, ὁ πατὴρ [οὔτ' ἀλλαχόσε τὰς ὄψεις ἀπήγαγεν, οὔτε μὴν οἶκτον τι] ἐνεδείξατο, [μέχρι πελέκει τὰς κεφαλὰς τῶν παίδων ἀπέκοψαν.] Τοῦτο δ' [οὔτ' ἐπαινεῖν, οὔτε ψέγειν] ἐστὶ ῥᾴδιον. (Ἢ γὰρ ἀρετῆς ὕψος εἰς ἀπάθειαν ἐξέστησεν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἢ πάθος μέγεθος εἰς

5. Οὕτω δὲ πάλιν ἀρχαιρεσιῶν γενομένων, ὕπατος ἀνεδείχθη λαμπρῶς Οὐαλέριος, ἀξίαν ἀπολαβὼν τῆς προθυμίας χάριν· ἧς οἰόμενός τι δεῖν ἀπολαῦσαι τὸν Οὐινδίκιον, ἐψηφίσαντο πρῶτον ἀπελεύθερον ἐκεῖνον ἐν τῇ Ῥώμῃ γενέσθαι πολίτην, καὶ φέρειν ψῆφον, ᾗ βούλοιτο φρατρίᾳ προσνεμηθέντα· τοῖς ἄλλοις ἀπελευθέροις ὀψὲ, καὶ μετὰ πολὺν χρόνον ἐξουσίαν ψήφου δημαγωγῶν ἔδωκεν Ἄππιος· ἡ δὲ παντελὴς ἀπελευθέρωσις ἄχρι νῦν Οὐίνδικτα λέγεται, δι' ἐκεῖνον, ὥς φασι, τὸν Οὐινδίκιον. Ἐκ τούτου τὰ μὲν χρήματα τῶν βασιλέων διαρπάσαι τοῖς Ῥωμαίοις ἔδωκαν, τὴν δ' οἰκίαν κατέσκαψαν, καὶ τὴν ἔπαυλιν. Τοῦ δ' Ἀρείου πεδίου τὸ ἥδιστον ἐκέκτητο Ταρκυΐνιος, καὶ τοῦτο τῷ θεῷ καθιέρωσαν, ἀλλὰ συνδραμόντες ἐφόρουν τὰς ἀμάλλας ἐς τὸν ποταμόν· ὡς δ' αὔτως, καὶ τὰ δένδρα κόπτοντες ἐνέβαλον, ἀργὸν παντάπασι τὸ χωρίον ἀνιέντες τῷ θεῷ καὶ ἄκαρπον. Ὠθουμένων δὲ πολλῶν ἐπ' ἀλλήλοις καὶ ἀθρόων, ὑπήγαγεν ὁ ῥοῦς οὐ πολὺν τόπον, ἀλλ' ὅπου τὰ πρῶτα συνενεχθέντα καὶ περιπεσόντα τοῖς στερεοῖς ὑπέστη. Τῶν δ' ἐπιφερομένων διέξοδον οὐκ ἐχόντων, ἀλλ' ἐνισχομένων, καὶ περιπλεκομένων, ἐλάμβανεν ἡ σύμπηξις ἰσχὺν καὶ ῥίζωσιν αὐξανομένην ὑπὸ τοῦ ῥεύματος. Ἰλύν τε γὰρ ἐπήγαγε πολλὴν, ἣ προσισταμένη τροφὴν παρεῖχεν ἅμα καὶ κόλλησιν, αἵ τε πληγαὶ σάλον οὐκ ἐποίουν, ἀλλὰ μαλακῶς πιέζουσαι συνήλαυνον ἐς ταὐτὸ πάντα συνέπλαττον· ὑπὸ δὲ μεγέθους, καὶ στάσεως, ἕτερον αὐτῷ μέγεθος ἐκτᾶτο, καὶ χώραν ἀναδεχομένην τὰ πλεῖστα τῶν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ καταφερομένων. Τοῦτο νῦν νῆσός ἐστιν ἱερὰ κατὰ τὴν πόλιν· ἔχει δὲ ναοὺς θεῶν, καὶ περιπάτους, καλεῖται δὲ τῇ Λατίνων φωνῇ, Μέση δυοῖν γεφυρῶν. Ἔνιοι δὲ τοῦτο συμπεσεῖν ἱστοροῦσιν, οὐχ ὅτε Ταρκυΐνιου καθιερώθη

Habitis itaque iterum comitiis, Valerius magnifice eſt Conſul renunriatus: hoc pacto ratus Populus, pro egregia illius voluntate ei reſerre gratiam: cujus hic, Vindicio ducens deberi partem, tulit ad populum, ut primus ille libertus civitate donaretur, & in qua vellet adſcriptus Tribu, ſuffragium ferret. Aliis libertis ſerò diuque poſt, per popularem ambitionem, jus ferendi ſuffragii Appius dedit: atque ex hujus nomine Vindicii, qui ſolida libertate fuit donatus, Vindicta dicitur manumiſſus. Inde bona Regum diripienda plebi dedere: domum Regiam & atrium ſolo æquarunt. Amœniſſimam Campi Martii partem poſſidebat Tarquinius, quam Marti conſecraverunt. Forte ibi tum meſſis erat, jacebantque adhuc manipuli: eamque frugem, quia ob conſecrationem, religioſum erat triturare & conſumere, magna vis hominum in fluvium projecit, mox arboris cæſas eodem congeſſit, planeque incultum agrum, & otioſum Deo reliquerunt. Quum multa autem confeſtim coacervarentur, amne non longe delata ſunt, ſed quo primi acervi in vadis hæſitantes, conſedere. Quia verò aggeſtæ materiæ tranſitus non patebat, ſed implicabatur & illigabatur, compages vinculum & ſoliditatem auctam ab unda accepit: limum enim invexit affatim, cujus adjectio, incrementum pariter & firmitatem præbuit. Neque enim appulſus ejus commovit quidquam, imo molliter premendo coegit omnia conſtrinxitque: ob eãque amplitudinem & firmitatem, major ei in dies facta acceſſio eſt, & adjectum ſpatiũ, quod eorum accepit plurima, quæ amne deferebantur. Inſula ea ſacra nunc eſt in Urbe, in qua Templa Deorum ſunt, & deambula-

DIO APUD ZONARAM.

εἰς ἀναλγησίαν· οὐδέτερον δὲ μικρὸν, οὐδ' ἀνθρώπινον, ἀλλ' ἢ θεῖον, ἢ θηριῶδες.] Οὕτω δὲ αὐτῶν θανόντων, καὶ περὶ τῶν ἄλλων, σύναρχον τὴν ψῆφον ἐνεγκεῖν ὁ Βροῦτος ἀπῄτησε· ὁ δὲ [τοῖς μὲν ὑέσιν, εἶπεν, αὐτὸς ἀποχρῶν εἰμὶ δικαστής· περὶ δὲ τῶν ἄλλων, τοῖς πολίταις ἐλευθέροις οὖσι, τὴν ψῆφον] παρέχομαι. [Ψήφου τοίνυν δοθείσης, πάντες ἐπελεκίσθησαν.] Ἦσαν δὲ συχνοὶ τοῖς τῷ Κολλατίνῳ προσήκοντες, δι' οὓς καὶ ὠργίζετο· ὅθεν ὁ Βροῦτος οὕτω κατ' αὐτοῦ τὸν δῆμον παρώξυνεν, ὡς μικροῦ δεῖν, καὶ αὐτοχειρίᾳ αὐτὸν ἀνελεῖν· ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίησαν, τὴν δ' ἀρχὴν ἠνάγκασαν αὐτὸν ἀπειπεῖν, Εἵλοντο δ' ἀντ' ἐκείνου συνάρχοντα Πόπλιον Οὐαλλέριον, ὃν Ποπλικόλαν προσωνό-

mnes in ejus animo oppreſſit, aut calamitatis magnitudo ei ſtuporem attulit. Neutrum verò exiguum eſt, aut humanum, ſed aut divinitatis, aut belluinæ immanitatis. His interfectis, a Bruto poſtulatum eſt, ut de cæteris quoque pronunciaret. Ad quæ ille: *Liberis*, inquit, *meis idoneus ſui judex; de cæteris verò civibus, jam liberis ſuffragia ferenda permitto*. Sententiis latis, omnes ſecuri ſunt percuſſi, atque inter alios cognati aliquot Collatini: ob quos quũ iraſceretur populi a Bruto cōcitati, manibus pene diſcerptus eſſet. Magiſtratus ei eſt abrogatus, P. Valerio ſucceſſore dato, cui a cultu & obſervantia populi, Publicolæ cognomentum fuit:

ADMONITIO.

Aut Dio hic aliqua mutavit, aliqua addidit Plutarchianis, aut in integriores Plutarchi Codices incidit, in quibus hæc ita erant, ut habet Zonaras. Hic enim, cui fidus pediſſequus eſt Dionis, tanta non auſus eſſet, vel ſuo Marte commentus eſſet. Nempe non poſtulatio Populi Romani: non reſponſio Bruti, non cognatorum additio Collatini, hujuſque magnum vitæ diſcrimen, Bruto Populi impulſore, ob iram necis cognatorum. (Livius equidem hæc non habet) modò in Plutarcho leguntur, ſed apud Zonaram e Dione.

bulationes:&Latina voce inter duos Pontes appellatur. Alii hoc accidiſſe ferũt, non quũ Tarquinii Campus conſecraretur, verum poſtea, quũ alium illi vicinum fundum Tarquinia dedicaret. Virgo hæc Tarquinia, Veſtaliũ una fuit: quãobrẽ magnos eſt aſſecuta honores; inter quos fuit dictio teſtimonii, quĩ inter fœminas obtinuit ſola: nam jus nubendi ei plebiſcito conceſſũ, non uſurpavit. Hæc autem ita geſta eſſe fabulantur.

Tarquinium, ubi vidit ad reciperandum regnum, viam obſeptam dolo, Tuſci prompto animo receperunt, eumque ingenti manu reducere inſtiterunt. Adverſus eos autem Romani Conſules, Legiones eduxerũt, aciemque in locis ſacris inſtruxerunt; quorum alterum, Arſiam Sylvam, alterum Æſuvia prata vocant. Quumque jam ad manus eſſet ventum, Tarquinii filius Aruns, & Romanus Conſul Brutus, haud fortuito occurſu, ſed odio inter ſe mutuo & ira inflammati; hic tanquam in Tyrannum & hoſtem Patriæ, ad pœnas ille expetendas exſilii ſui, calcaribus infeſti concitant equos. Qui ira magis, quam conſilio occurrentes, ſuique protegendi immemores, ſimul cecidere. Tamque acris proluſionis, non habuit certamen exitum meliorem; ſed magna edita utrinque ſtrage tempeſtas diremit acies. Æſtuabat autem tunc Valerius, quod pugnæ eventum ignoraret, & milites cerneret, tam cæde ſuorum perculſos, quam hoſtium erectos: adeo indiſcreta & compar ſtrages, ob multitudinem fuit. Verumtamen aſpectus ex propinquo funerum ſuorum, oſtendebat utriſque, magis cladem, quam victoriam conjectura, hoſtium. Superveniente nocte, qualem a tam cruenta pugna veriſimile eſt; quum caſtra teneret ſilentium, perhibẽt concuſſum lucum fuiſſe, atque ex eo ingentem editam vocem; Uno plus Hetruſcorum, quam Romanorum in acie cecidiſſe. Fuit ea vox haud dubie divina: ſiquidem illicò ab ea arrectis & ſublatis Romanorum animis, caſtra perſonarunt: Hetruſci verò perculſi terrore, atque attoniti caſtra deſeruerunt, atque dilapſi omnes pene ſunt. Moratores paulo minus quinque millia Romani adorti ceperunt, prædamque diripuere. Inito numero cæſorum, inventi ex parte hoſtium trecenti ſupra undecim millia; totidem, uno minus, ex parte Romanorum. Pugnatum, ajunt, pridie Cal. Martias.

Valerius inde, Conſulum primus, triumphans, quadriga urbem iniit: quæ res auguſtam ſpeciem & magnificam, non odio-

θη τὸ πεδίον, ἀλλὰ χρόνοις ὕστερον ἄλλο χωρίον ὅμορον ἐκείνῳ Ταρκυινίας ἀνείσης. Ἡ δὲ Ταρκυινία, παρθένος ἦν ἱέρεια, μία τῶν Ἑστιάδων· ἔσχε δὲ τιμὰς ἀντὶ τούτου μεγάλας, ἐν αἷς ἦν καὶ τὸ μαρτυρίαν αὐτῆς δέχεσθαι μόνης γυναικῶν, τὸ δ᾽ ἐξεῖναι γαμεῖσθαι ψηφισαμένων, οὐ προσεδέξατο· καὶ ταῦτα μὲν οὕτω γενέσθαι μυθολογοῦσι.

6. Ταρκυίνιον δὲ τὴν ἐκ προδοσίας ἀπογνόντα τῆς ἀρχῆς ἀνάληψιν, ἐδέξαντο Τυρρηνοὶ προθύμως, καὶ μεγάλῃ δυνάμει κατῆγον· ἀντεξῆγον δὲ τοὺς Ῥωμαίους οἱ ὕπατοι, καὶ παρέταξαν ἐν χωρίοις ἱεροῖς, ὧν τὸ μὲν, Οὔρσον ἄλσος, τὸ δὲ Αἰσούειον λειμῶνα προσαγορεύουσιν. Ἀρχομένων δὲ αὐτῶν συνάγειν ἐς χεῖρας, Ἄρρων ὁ Ταρκυινίου παῖς, καὶ Βροῦτος ὁ Ῥωμαίων ὕπατος, οὐ κατὰ τύχην ἀλλήλοις περιπεσόντες, ἀλλ᾽ ὑπ᾽ ἔχθους καὶ ὀργῆς, ὁ μὲν ὡς ἐπὶ τύραννον, καὶ πολέμιον τῆς πατρίδος, ὁ δὲ τῆς φυγῆς ἀμυνόμενος, ὥρμησαν ὁμόσε τοῖς ἵπποις· θυμῷ δὲ μᾶλλον, ἢ λογισμῷ προσμίξαντες, ἠφείδησαν αὑτῶν, καὶ συνεπέθανον ἀλλήλοις. Οὕτω δὲ δεινοῦ γενομένου τοῦ προάγωνος, οὐκ ἔσχεν ὁ ἀγὼν τέλος ἐπιεικέστερον, ἀλλὰ καὶ δράσαντες ἴσα καὶ παθόντες οἱ στρατοὶ, διεκρίθησαν ὑπὸ χειμῶνος. Ἦν οὖν ἐν ἀπόροις ὁ Οὐαλέριος, οὐκ εἰδὼς τὸ τῆς μάχης πέρας, ἀλλὰ τοὺς στρατιώτας ὁρῶν, τοὺς μὲν αὑτῶν νεκροῖς ἀθυμοῦντας, ἐπαιρομένους δὲ τοῖς τῶν πολεμίων· οὕτως ἄκριτος ἦν καὶ παράλληλος ὑπὸ πλήθους ὁ φόνος. Οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἑκατέροις ἐγγύθεν ὁρώμενα τὰ οἰκεῖα μᾶλλον ἐξεδήλου τὴν ἧτταν, ἢ τὴν νίκην εἰκαζόμενα τὰ τῶν πολεμίων. Ἐπελθούσης δὲ νυκτὸς, οἵαν εἰκὸς οὕτω μεμαχημένοις, καὶ γενομένων ἐν ἡσυχίᾳ τῶν στρατοπέδων, λέγουσι σεισθῆναι τὸ ἄλσος· ἐκ δ᾽ αὐτοῦ φωνὴν ἐκπεσεῖν μεγάλην, φράζουσαν, ὡς ἑνὶ πλείους ἐν τῇ μάχῃ τεθνήκασι Τυρρηνῶν, ἢ Ῥωμαίων. Ἦν δ᾽ ἄρα θεῖόν τι τὸ φθεγξάμενον· εὐθύς τε γὰρ ὑπ᾽ αὐτοῦ, τοῖς μὲν ἀλαλάξαι παρέστη μέγα καὶ θαρραλέον· οἱ δὲ Τυῤῥηνοὶ, περίφοβοι γενόμενοι καὶ συνταραχθέντες, ἐξέπεσον ἐκ τοῦ στρατοπέδου, καὶ διεσπάρησαν οἱ πλεῖστοι· τοὺς δὲ καταλειφθέντας ὀλίγῳ πεντακισχιλίων ἐλάττους ἐπελθόντες εἷλον οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ τἆλλα διήρπασαν· οἱ δὲ νεκροὶ διαριθμηθέντες, εὑρέθησαν τριακόσιοι μὲν ἐπὶ χιλίοις καὶ μυρίοις οἱ τῶν πολεμίων· οἱ δὲ Ῥωμαίων, παρ᾽ ἕνα τοσοῦτοι. Ταύτην τὴν λέγουσι γενέσθαι πρὸ μιᾶς Καλανδῶν Μαρτίων.

7. Ἐθριάμβευσε δ᾽ ἀπ᾽ αὐτῆς Οὐαλέριος, εἰσελάσας τεθρίππῳ πρῶτος ὑπάτων. καὶ τὸ πρᾶγμα σεμνὴν καὶ μεγαλοπρεπῆ παρέσχεν ὄψιν, οὐκ ἐ-

πίφθονον, οὐδ' ἀνιάσαταν, ὡς ἔνιοι λέγουσι, τοὺς ὁρῶντας. οὐ γὰρ ἂν ἔσχε ζῆλον τοσοῦτον, οὐδὲ φιλοτιμίαν ἐς ἔτη πάμπολλα διαμένουσαν. Ἀπεδέξαντο δὲ τοῦ Οὐαλερίου, καὶ τὰς ἐς τὸν συνάρχοντα τιμάς, ὡς ἐκκομιζόμενον, καὶ θαπτόμενον ἐκόσμησε· καὶ λόγον ἐπ' αὐτῷ διεξῆλθεν ἐπιτάφιον, ὃς οὕτως ὑπὸ Ῥωμαίων ἠγαπήθη, καὶ τοσαύτην ἔσχε χάριν, ὥστε πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς καὶ μεγάλοις ὑπάρχειν, ἐξ ἐκείνου τελευτήσασι, ὑπὸ τῶν ἀρίστων ἐγκωμιάζεσθαι. Λέγεται δὲ καὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἐπιταφίων ἐκεῖνος γενέσθαι πρεσβύτερος· εἴ γε μὴ καὶ τοῦτο Σόλωνός ἐστιν, ὡς Ἀναξιμένης ὁ ῥήτωρ ἱστόρηκεν. Ἀλλὰ δι' ἐκεῖνα μᾶλλον ἤχθοντο τῷ Οὐαλερίῳ καὶ προσέκρουον, ὅτι Βροῦτος μέν, ὃν πατέρα τῆς ἐλευθερίας ἐνόμιζεν ὁ δῆμος, οὐκ ἠξίωσε μόνος ἄρχειν, ἀλλὰ καὶ πρῶτον αὐτῷ συνάρχοντα προσείλετο καὶ δεύτερον· οὑτοσὶ δ' ἔφασαν, ἐς αὑτὸν ἅπαντα συνενηνοχὼς, οὐκ ἔστι τῆς Βρούτου κληρονόμος ὑπατείας, μηδ' αὐτῷ προσηκούσης, ἀλλὰ τῆς Ταρκυινίου τυραννίδος· καί τοι δεῖ, λόγῳ μὲν Βροῦτον ἐγκωμιάζειν, ἔργῳ δὲ μιμεῖσθαι Ταρκύνιον, ὑπὸ ῥάβδοις ὁμοῦ πάσαις, καὶ πελέκεσι κατιόντα μόνον, ἐξ οἰκίας τοσαύτης τὸ μέγεθος ὅσην οὐ καθεῖλε τὴν τοῦ βασιλέως; Καὶ γὰρ ὄντως Οὐαλέριος ᾤκει τραγικώτερον ὑπὸ τὴν καλουμένην Οὐελίαν, οἰκίαν, ἐπικρεμαμένην τῇ ἀγορᾷ, καὶ καθορῶσαν ἐξ ὕψους ἅπαντα· δυσπρόσοδον δὲ πελάσαι, καὶ χαλεπὴν

fam præbuit, neque odioſam ſpectatoribus. Neque enim tanta id factum conſecuta æmulatio eſſet, neque per multos annos duravit ambitio. Gratus etiam ad populum, honos collegæ habitus fuit; quo exſequias ejus & funus decoravit Valerius, in cujus laudem, orationem funebrem habuit. Quæ uſque adeo Populo Romano placuit, tamque fuit probata; ut hujus exemplo, præclari & inſignes viri, omnes vita functi a præſtantiſſimis laudentur. Perhibent etiam hanc laudationem, orationibus funebribus fuiſſe Græcorum vetuſtiorem: niſi ſane, hujus quoque rei author fuit (ut Anaximenes Orator ſcriptum reliquit) Solon. Cæterum ideo magis infeſti erant, & incenſi in Valerium, quod quem libertatis ducebat parentem Populus, Brutus; in ſummo Magiſtratu eſſe ſolus noluiſſet; ſed primum ſibi & alterum cooptaſſet collegam. Hic verò, inquiunt, qui in ſe omnem poteſtatem congeſſit, non eſt Bruti heres Conſulatus nihil eum contingentis; cæterum Tarquinii eſt tyrannidis. Quid refert autem, verbis Brutum celebrare, reipſa verò imitari Tarquinium, qui cum omnibus ſimul faſcibus, ſolus deſcendit in Forum, ex domo tam ampla, quantam, ne Regis quidem, diſſipavit? Et habebat profectò Valerius ſuperbiorem domum in Velia, quam vocant, Foro imminentem: unde in omnem partem

DIO APUD ZONARAM.

ὠνομάσθη, δηλοῖ δ' ἡ κλῆσις ἐξελληνιζομένη, Δημακιδῆ, ἢ Δημοσπκώπετον.

[Ταρκύνιος δὲ ἀπογνοὺς τὴν ἐκ προδοσίας] τῆς βασιλείας [ἀνάληψιν,] προσεκειτο τοῖς Τυρσηνοῖς· οἱ δὲ [δυνάμει] βαρείᾳ [κατῆγον αὐτόν· ἀντεξῆγον δὲ καὶ τοὺς Ῥωμαίους οἱ ὕπατοι. [Ἀρχομένης] δὲ τῆς μάχης, [Ἄῤῥων ὁ Ταρκυνίου παῖς, καὶ Βροῦτος ὁ Ῥωμαίων ὕπατος, ἀλλήλοις περιπεσόντες ἐμάχοντο· καὶ ἀφειδήσαντες ὑπὸ θυμοῦ σφῶν συναπέθανον.] Μεγάλης δὲ τῆς μάχης γενομένης, καὶ πολλῶν ἑκατέρωθεν πεσόντων, [ἄκριτος ἦν] ἡ νίκη· [νυκτὸς δ' ἐπελθούσης, λέγεται σεισθῆναι τὸ ἄλσος], παρ' ᾧ ἐστρατοπεδεύοντο, [καὶ φωνὴν ἐκπεσεῖν] ἐκεῖθεν [μεγάλην, φράζουσαν, ἑνὶ πλείους τεθνάναι Τυῤῥηνῶν, ἢ Ῥωμαίων.] Πτοία δ' ἐνέπεσε Τυῤῥηνοῖς, καὶ θορυβηθέντες [τοῦ στρατοπέδου ἐξέπεσον·] ἑλόντες δ' οἱ Ῥωμαῖοι] τοῦτο [καὶ διηρπάκασιν. [Ἀριθμηθέντες οἱ νεκροὶ] τῶν ἐν τῇ μάχῃ θανόντων, [εὑρέθησαν, αἱ] μὲν τῶν Τυῤῥηνῶν [ἐπὶ μυρίαις χίλιοι καὶ τριακόσιοι, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι παρ' ἕνα τοσοῦτοι.] Ἐθριάμβευσε δὲ Οὐαλέριος Ποπλικόλας πρῶτος ὑπατεύων. [Ὁ δὲ Ταρκύνιος (*) μετὰ τὴν μεγάλην μάχην, ἐν ᾗ καὶ τὸν υἱὸν]

fuit: quod Græcè Δημακιδῆ vel Δημοσπκώπετον dicetur.

Tarquinius deſperata, per proditionem, regni recuperatione, ad Tyrrhenos ſe contulit: a quibus cum magnis copiis reduceretur, Conſules in aciem Romanos eduxerunt. Ac principio pugnæ, Aruns Tarquinii filius, & Brutus Conſul Romanus, adeo infenſis animis, inter ſe concurrerunt, ut neuter, dum hoſtem vulneraret, ſui protegendi corporis memor, uterque ictu contrario transfigeretur. Acri orto prælio, & multis utrinque cæſis, incerta victoria fuit: ſub noctem verò concuſſo luco, juxta quem caſtra erant poſita, ingens vox edita eſt, quæ diceret, uno plus Hetruſcorum cecidiſſe in acie, vicere bello, Romanum. Unaque cum ea voce, Romani magno & confidenti clamore ſublato, terrorem incuſſerunt Tyrrhenis, ut per tumultum caſtradeſererent, quæ a Romanis capta & direpta ſunt, Numeratis interfectorum cadaveribus, Tyrrhenorum xi. millia ccc. ſunt reperta Romanorum uno minus totidem. Valerius Publicola primus in Conſulatu triumphavit, Tarquinius poſt magnam

ADMONITIO.

(*) Dionem, indicio eſt, hæc Ὁ δὲ Ταρκύνιος, & ſequentia, narraſſe non hic cum Zonara, ſed inferius cum Plutarcho poſuiſſe. Aliud igitur is agebat, cum tempora ſic invertit & acta. Non mirum ergo ſi ea nos ſuo loco infra dabimus; modò verò, (etiam ad uſum collationis) quæ idem Zonaras ibi affert; hic retrotrahimus, ab τῷ μὲν, facto initio; quæ ſunt prima verba libri ſequentis ſeptimi.

tem proſpectus ex edito erat ; difficilis acceſſus , & ardui, foris : ut deſcendentis ſuperba facies, & Regius pompæ eſſet faſtus. Quantum autem referat in imperio, & magnarum rerum procuratione poſitum, habere aures, libere admonentibus & vera dicentibus pro aſſentantibus apertas , demonſtravit Valerius. Nam ubi ab amicis accepit, non probari facta ſua plebi ; non eſt cum iis luctatus, neque ſtomachatus, ſed confeſtim nocte adhuc, magna manu contracta fabrorum, diruit domum, & totam funditus diſſipavit. Id luce populo, qui convenerat, aſpiciente, memorabilis quidem viſa eſt & rara illius viri amplitudo animi; verum doluerunt ablatam domum , atque illius amplitudinem , quæ urbi erat decori : ſicut hominis per invidiam everſæ, deſideraverunt. Doluerunt etiam vicem Conſulis , velut penatium inopis , apud alios habitantis. Diverterat enim ad amicos Valerius, dum ei aream dedit Populus, & ædificium extruxit priore demiſſius, ubi nunc delubrum eſt, quem Vicum publicum appellant. Ut autem non ſe modo, ſed Conſulatum quoque pro terrifico placidum & gratum redderet Populo, faſcibus detraxit ſecures: ipſos etiam ad concionem accedens depreſſit faſces, & Populo ſubmiſit, ſpeciem majeſtatis addens Principatui Populari: idque Conſules ad noſtram uſque memoriam obſervant. At non advertit multitudo, non facere illum ſe, ut arbitrabatur, ſubmiſſiorem ; ſed invidiam ea moderatione depellere & imminuere ; atque in tantum ſuas amplificare opes, quantum detrahere videbatur de licentia : coluitque libens

τὴν ἐξ ὕψους ἅπαντα· δυσπρόσοδον δὲ πελάσαι , καὶ χαλεπὴν ἔξωθεν , ὥστε καταβαίνοντας αὐτῷ τὸ σχῆμα μετέωρον εἶναι , καὶ βασιλικὸν τῆς πομπῆς τὸν ὄγκον . Οὗτος οὖν ἐν ἀρχῇ καὶ πράγμασι μεγάλοις ἀγαθὸς ἦν ἔχειν ὦτα παῤῥησίαν ἀντὶ κολακείας προσιέμενα καὶ λόγους ἀληθεῖς ἔδειξεν . Ἀκούσας γὰρ ὅτι τοῖς πολλοῖς ἁμαρτάνειν ἐδόκει , τῶν φίλων διεξιόντων , οὐκ ἐφιλονείκησεν , οὐδ᾽ ἠγανάκτησεν , ἀλλὰ ταχὺ πολλοὺς συναγαγὼν τεχνίτας ἔτι νυκτὸς οὔσης , κατέβαλε τὴν οἰκίαν , καὶ κατέσκαψεν ἐς ἔδαφος πᾶσαν . ὥστε μεθ᾽ ἡμέραν τοὺς Ῥωμαίους ὁρῶντας , καὶ συνεστῶτας , τοῦ μὲν ἀνδρὸς ἀγαπᾶν , καὶ θαυμάζειν τὴν μεγαλοφροσύνην , ἄχθεσθαι δὲ τῆς οἰκίας , καὶ ποθεῖν τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος , ὥσπερ ἀνθρώπου διὰ φθόνον οὐ δικαίως καταλελυμένης , τοῦ δ᾽ ἄρχοντος , ὥσπερ ἀνεστίου παρ᾽ ἑτέροις οἰκοῦντος . Ἐδέχοντο γὰρ οἱ φίλοι τὸν Οὐαλέριον , ἄχρις οὗ τόπον ἔδωκεν ὁ δῆμος αὐτῷ , καὶ κατεσκεύασεν οἰκίαν ἐκείνης μετριωτέραν , ὅπου νῦν ἱερόν ἐστι Οὐῖκος πόπλικος ὀνομαζόμενον . Βουλόμενος δὲ μὴ μόνον ἑαυτὸν , ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρχὴν ἀντὶ φοβερᾶς χειροήθη καὶ προσφιλῆ ποιεῖν τοῖς πολλοῖς , τούς τε πελέκεις ἀπέλυσε τῶν ῥάβδων , αὐτάς τε τὰς ῥάβδους ἐς ἐκκλησίαν παριὼν , ὑφῆκε τῷ δήμῳ , καὶ κατέκλινε , μεταποιῶν τὸ πρόσχημα τῆς δημοκρατίας · καὶ τοῦτο μέχρι νῦν διαφυλάττουσιν οἱ ἄρχοντες . Ἐλάνθανε δὲ τοὺς πολλοὺς οὐχ ἑαυτὸν , ὡς ᾤοντο , ποιοῦντα ταπεινὸν , ἀλλὰ τὸν φθόνον τῇ μετριότητι ταύτῃ καθαιρῶν καὶ κολούων· αὐτῷ δὲ προστιθεὶς τοσοῦτον μέγεθος δυνάμεως , ὅσον ἀφαιρεῖν ἐδόκει τῆς ἐξουσίας ὑποδυομένου μεθ᾽ ἡδονῆς αὐτῷ τοῦ δήμου καὶ φέροντος ἑκουσίως · ὥστε καὶ Ποπλικόλας

DIO APUD ZONARAM.

gnam Tarquinium res eò denique redierunt. Illis autem pulſis , Romani , Conſules , ut dictum eſt, creaverunt : ex quorum numero P. Valerius fuit , quartum Conſul , cognomento Publicola. Qui cum ſine collega magiſtratum gereret , Romani offenſi, eum non Bruti conſulatus heredem , ſed tyrannidis Tarquinii ſucceſſorem eſſe , qui cum omnibus faſcibus & ſecuribus , ex ædibus tantis tamque ſplendidis prodiret , dixerunt . Etenim ædem ſumptuoſiorem habebat, Foro propinquam. Quo Publicola cognito , plurimis opificibus accerſitis , ædes noctu deſtruxit atque evertit : ut Romani mane id videntes , ſimul & magnitudinem animi ejus mirarentur , & tantam tamque præclaram domum everſam eſſe dolerent . Secures quoque a faſcibus removit , & faſces ipſos , cum in concionem prodibat , populo ſubmiſit . Pecuniæ item tractationem aliis mandavit, ne Conſulum per eam potentia augeretur ; tunc primum Tamiis, ideſt Quæſtoribus deſignatis. Ii principiò cauſarum Capitalium cognitioni præfuerunt; ab inquiſitione veritatis, Quæſitores appellati: poſt etiā Æra-

νίων .] Οὕτω μὲν οὖν τὰ Ταρκυίνιοι τὰ πράγματα ἐτελεύτησαν · ἐκείνων δ᾽ ἐξωσθέντων τῆς βασιλείας , ὕπατοι, ὡς εἴρηται , παρὰ τῶν Ῥωμαίων ᾑρέθησαν , ὧν εἷς καὶ Πόπλιος Οὐαλέριος , ὃς τετράκις ὑπάτευσεν , ὁ καὶ Ποπλικόλας ἐπικληθείς . Οὗτος οὖν [μόνος ἄρχων] , καὶ μὴ [συνάρχοντα] εἰληφὼς Ῥωμαίοις [προσέκρουσε] λέγουσι [μὴ τῆς τοῦ Βρούτου κληρονόμον ὑπατείας] εἶναι , [τῆς δὲ τοῦ Ταρκυνίου τυραννίδος] διάδοχον , [ὑπὸ ῥάβδοις ὁμοῦ πάσαις καὶ πελέκεσι] προϊόντα [ἐξ οἰκίας τοσαύτης τὸ μέγεθος] καὶ κάλλος . [Καὶ γὰρ] πολυτελεστέραν εἶχον [οἰκίαν] ἐπικειμένην [τῇ ἀγορᾷ .] Ταῦτα ὁ Ποπλικόλας μαθὼν , [τεχνίτας πλείους συναγαγὼν νυκτὸς κατέλαβε τὴν οἰκίαν , καὶ ταύτην κατέσκαψεν · ὅσα μεθ᾽ ἡμέραν τοὺς Ῥωμαίους] βλέποντας τὸ γενόμενον , [τὴν μὲν τοῦ ἀνδρὸς μεγαλοφροσύνην θαυμάζειν , ἄχθεσθαι δ᾽] ὑπὲρ [τῆς οἰκίας , διὰ τὸ μέγεθος , καὶ τὸ κάλλος .] Καὶ τοὺς πελέκεις δὲ τῶν ῥάβδων ἀπέλυσεν , καὶ αὐτάς τε τὰς ῥάβδους εἰς ἐκκλησίαν παριὼν , ὑφῆκε τῷ δήμῳ .] Καὶ τὴν τῶν χρημάτων διοίκησιν ἄλλοις ἀπένειμεν , ἵνα μὴ τούτων ἐγκρατεῖς ὄντες οἱ ὑπατεύοντες , μέγα δύνωνται , ὅ τι πρῶτον οἱ Ταμίαι γίνεσθαι ἤρξαντο , Κυαίστωρας δ᾽ ἐκάλουν αὐτούς · οἱ

πρῶτον

·κόλας ἀνηγόρευσεν αὐτόν· σημαίνει δὲ τοὔνομα, Δημοκηδῆ· καὶ τοῦτο μᾶλλον ἴσχυσε τῶν ἀρχαίων ὀνομάτων, ᾧ καὶ ἡμεῖς χρησόμεθα τὸν λοιπὸν βίον τοῦ ἀνδρὸς ἱστοροῦντες. Ὑπατείαν μὲν γὰρ ἔδωκε μετιέναι, καὶ παραγγέλλειν τοῖς βουλομένοις· πρὸ δὲ τῆς καταστάσεως τοῦ συνάρχοντος, οὐκ εἰδὼς τὸ γενησόμενον, ἀλλὰ δεδιὼς ἀντίπραξιν ὑπὸ φθόνου τινὸς ἢ ἀγνοίας, ἐχρήσατο τῇ μοναρχίᾳ πρὸς τὰ κάλλιστα καὶ μέγιστα τῶν πολιτευμάτων. Πρῶτον μὲν γὰρ ἀνεπλήρωσε τὴν βουλὴν ὀλιγανδροῦσαν· ἐτεθνήκεισαν γὰρ οἱ μὲν ὑπὸ Ταρκυνίου πρότερον, οἱ δ' ἔναρχος ἐν τῇ μάχῃ· τοὺς δ' ἐγγραφέντας ὑπ' αὐτοῦ λέγουσιν ἑκατὸν ἑξήκοντα καὶ τέσσαρας γεγενῆσθαι.

8. Μετὰ δὲ ταῦτα νόμους ἔγραψεν, ὧν μάλιστα μὲν ἰσχυροὺς ἐποίησε τοὺς πολλούς, ὁ τὸν δῆμον ἀπὸ τῶν ὑπάτων τῷ φεύγοντι δίκην ἐπικαλεῖσθαι διδούς. δεύτερος, ὁ τοὺς ἀρχὴν λαβόντας, ἣν ὁ δῆμος οὐκ ἔδωκεν, ἀποθνήσκειν κελεύων· τρίτον δὲ μετὰ τούτους, ὃς ἐβοήθησε τοῖς πένησι, ὧν τὰ τέλη τῶν πολιτῶν ἀφεῖλε, καὶ προθυμότερον ἅπτεσθαι τῶν ἐργασιῶν ἐποίησε ἅπαντας· ὁ δὲ γραφεὶς κατὰ τῶν ἀπειθούντων τοῖς ὑπάτοις, οὐχ ἧττον ἔδοξε δημοτικὸς εἶναι, καὶ πρὸς τῶν πολλῶν μᾶλλον ἢ δυνατῶν γεγράφθαι. ζημίαν γὰρ ἀπειθείας ἔταξε βοῶν πέντε καὶ δυοῖν προβάτων ἀξίαν. Ἦν τιμὴ μὲν προβατίου ὀβολοὶ δέκα, βοὸς δὲ ἑκατόν· οὔπω νομίσμασι χρωμένων πολλῷ τότε Ῥωμαίων, ἀλλὰ προβατείαις, καὶ κτηνοτροφίαις εὐθηνούντων· διὰ καὶ τὰς οὐσίας ἄχρι νῦν ἀπὸ τῶν προβάτων, πεκούλια καλοῦσι: καὶ τῶν νομισμάτων τοῖς παλαιοτάτοις, βοῦν ἐπιχάραττον, ἢ πρόβατον, ἢ σῦν· ἐτίθεντο δὲ καὶ παισὶν αὐτῶν, Συίλλους, καὶ Βουβούλκους, καὶ Καπραρίους ὀνόματα, καὶ Πορκίους· κάπρας μὲν, τὰς αἶγας, πόρκους δὲ τοὺς χοίρους ὀνομάζοντες. Οὕτω δὲ περὶ ταῦτα δημοτικὸς γενόμενος νομοθέτης, καὶ μέτριος, ἐν τῷ μετρίῳ τὴν τιμωρίαν ὑπερέτεινεν

bens eum populus, & tulit volens, ut etiam Publicolam appellaverit. Atque ex priſcis ejus nominibus hoc magis invaluit; quo nos etiam in reliqua vitæ ejus deſcribenda utemur. Ad Conſulatus petitionem admiſit quemvis. Cæterum priuſquam ſubrogaretur ſibi collega, eventus ignarus, metuenſque, ne Collega ex invidia vel inſcitia ſibi repugnaret, ſolus ſumma poteſtate, ad optimas & præſtantiſſimas actiones, uſus eſt. Primùm, Senatum, qui fuerat ad paucitatem redactus, ſupplevit: nam partim Tarquinii Regno ante, partim nuper in acie occubuerunt. Quos autem Valerius adſcripſit, centum ſexaginta quatuor memorant fuiſſe.

Leges deinde tulit, ex quibus, vim Populo intendit illa de provocatione rei, adverſus Conſules, ad Populum: altera de ſacrando capite ejus, qui magiſtratum, abſque Populi ſuffragiis cepiſſet: mox tertia, quæ ſuccurrit inopibus, atque ea vectigali cives ſublevavit, effecitque, ut acrius incumberent opificiis. Illa porrò, quam tulit adverſus eos, qui Conſulibus non parerent, nihilo ſecius viſa popularis eſt, atque in gratiam potius plebis, quam principum lata. Siquidem mulctam ei, qui dicto audiens non eſſet, quinque bobus dixit, & duabus ovibus valentem. Ovis erat decem obolis, bos centum: quod infrequens eſſet id temporis nummi apud Romanos uſus, ſed pecudibus & armentis cenſerentur. Unde facultates ſuas etiamnum a pecudibus peculium nominant. Hinc vetuſtiſſimè nummi bove, vel ove, vel ſue fuere ſignati: filiiſque ſuis Romani, Suillis, Bubulcis, Caprariis, Porciis nomina indebant. Quum in his legiſlatorem ſe adeo popularem præbuiſset & moderatum; ea in moderatione, pœnam ſupra modum intendit. Tulit enim legem, de interficiendo, in dicta cauſa, eo, qui

DIO APUD ZONARAM.

πρῶτον μὲν τὰς θανασίμους δίκας ἐδίκαζον, ὅθεν καὶ τὴν προσηγορίαν ταύτην διὰ τὰς ἀνακρίσεις ἐσχήκασι, καὶ διὰ τὴν τῆς ἀληθείας τῆς ἐκ τῶν ἀνακρίσεων ζήτησιν· ὕστερον δὲ καὶ τὴν τῶν κοινῶν χρημάτων διοίκησιν ἔλαχον, καὶ Ταμίαι προσωνομάσθησαν. Μετὰ ταῦτα δ' ἑτέροις μὲν ἐπετράπη τὰ δικαστήρια· ἐκεῖνοι δὲ τῶν χρημάτων ἦσαν διοικηταί. [Ἀπέδειξε δὲ ἑαυτῷ συνάρχοντα τὸν τῆς Λουκρητίας πατέρα Λουκρήτιον·] ταχὺ δὲ τούτου θανόντος, [ἦρξε Μάρκος Ὡράτιος συνάρχων] αὐτῷ τὸν ὑπόλοιπον καιρὸν [τοῦ ἐνιαυτοῦ.] νιῶν]

Ærario ſunt præfecti; judiciis, aliorum veræ commiſſis. Collegam ſibi aſcivit Lucretiæ patrem Lucretium. Quo brevi mortuo, M. Horatius in illius locum ſuffectus, reliquum tempus Conſul fuit. Publicola rurſus Conſul factus, collegam habuit T. Lucretium. Deinde, cum Sabini in agrum Romanum duxiſſent exercitum, Conſul deſignatus eſt M. Valerius Publicolæ frater, & Poſtumius Tubertus. Sed cum res belli conſilio, & præſentia Publicolæ gererentur, M.

NOTAE.

Dio hic aliquid Plutarchianis addidit, & mutavit, ut ex hoc Textu patet. Sed de legibus his Publicolæ, meminerit de more Juriſconſultus oportet Dio: quas tamen turpiter Zonaras omiſit.

qui Regni occupandi iniiſſet cōſilium: percuſſori impunitatem dedit, ſi indicia ſceleris demonſtraſset. Quia enim qui res molitur tantas, facere non poſſit, ut omnes fallat: fieri autem poſſit, ut qui non feſellerit, judicia antevertat potentia opprimere cognitionis, quam eripit ſcelus; anticipandæ ei, cui facultas eſſet, jus fuit, adverſus ſceleratos. Jam lex etiam de Quæſtoribus habuit commēdationem. Quum enim eſſet ad bellum collatione ſtipendii opus, pro civium facultatibus; quod pecuniam neque tractare ipſe vellet, neque permittere amicis, nec verò, ut in terra privata, omnino pecunia publica deſerretur, attribuit ærario Templum Saturni: quo, ad noſtram uſque ætatem, utuntur: populoque conceſſit, ut duos Quæſtores crearet. Creati primi P. Veturius, & M. Minutius. Ingens vis eſt pecuniæ coacta. Cenſiti fuerunt centum triginta millia. Orbis viduiſque gratia facta eſt, tributi pendendi.

His diſpenſatis collegā ſubrogavit, Lucretiæ patrē Lucretiū: cui majori natu, priorē locum concedens, faſces tradidit: indeque hæc prærogativa, hucuſque grandioribus ætate, eſt conſervata. Quo intra paucos dies defuncto, comitiis iterum habitis, ſuffectus eſt M. Horatius, atque hic reliquum anni collega Publicolæ fuit. At Tarquinio alterum bellum Populo Romano ex Hetruria movente; fama eſt magnum factum portentum. Ædem Jovis in Capitolio, dum regnaret adhuc (quum tantum non conſummaſſet) Tarquinius, oraculo monitus, (an ſuo ipſius forte conſilio) currum figlinum Thuſcis opificibus Vejentibus, imponendum faſtigio locavit: poſt, aliquanto, Regno eſt exactus. Ea quadriga quum Thuſci figuratam immiſiſsent in fornacem, quod lutum ſolet, in fornace nō ſpiſsata eſt, neque reſoluto humore adſtricta: ſed exſurrexit, & crevit: atque in tantam molem, tamque ſolidam & firmam evaſit, ut fornacis ablato culmine, & parietibus dejectis, ægre educeretur. Id quia vatibus viſum eſt, cæleſte felicitatis & potentiæ prodigium; penes quos ea quadriga foret; ſtatuerunt, repetentibus Romanis non eam tradere Vejentes, ac tantum reſponderunt, ad Tarquinium quadrigam, non ad Tarquinii ſpectare expulſores. Mox ludis Circenſibus, quum ſpectaculum aliàs ageretur, aſſueta ſolemnitate, victricem quadrigam agitator coronatus ſenſim exigebat Circo. Ibi equi ab nulla conſternati evidenti cauſa, ſed ex neſcio qua divina incitatione, vel caſu, ef-

νεν. Ἔγραψε γὰρ νόμον, ἄνευ κρίσεως κτεῖναι διδόντα τὸν βουλόμενον τυραννεῖν· κτείναντα δὲ φόνου καθαρὸν ἐποίησεν, εἰ παράσχοιτο τοῦ ἀδικήματος τοὺς ἐλέγχους. Ἐπεὶ γὰρ οὐ δυνατὸν ἐπιχειροῦντα τηλικούτοις λαθεῖν ἅπαντας, οὐκ ἀδύνατον δὲ τὸ μὴ λαθόντα τοῦ κριθῆναι φθάσαι κρείττονα γενόμενον, ἣν ἀναιρεῖ τὸ ἀδίκημα κρίσιν, προλαβεῖν ἔδωκε τῷ δυναμένῳ κατὰ τοῦ ἀδικοῦντος. Ἐπῃνέθη δὲ καὶ διὰ τὸν ταμιευτικὸν νόμον. Ἐπεὶ γὰρ ἔδει χρήματα ἐς τὸν πόλεμον εἰσενεγκεῖν ἀπὸ τῶν οὐσιῶν τοὺς πολίτας, οὔτ' αὐτὸς ἅψασθαι τῆς οἰκονομίας, οὔτε φίλους ἐᾶσαι βουλόμενος, οὐθ' ὅλως ἐς οἶκον ἰδιώτου παρελθεῖν δημόσια χρήματα, Ταμιεῖον μὲν ἀπέδειξε τὸν τοῦ Κρόνου ναόν, ᾧ μέχρι νῦν χρώμενοι διατελοῦσι. Ταμίας δὲ τῷ δήμῳ δύο τῶν νέων ἔδωκεν ἀποδεῖξαι, καὶ ἀπεδείχθησαν οἱ πρῶτοι, Πόπλιος Οὐετούριος, καὶ Μινούκιος Μάρκος, καὶ χρήματα συνήχθη πολλά· τρεισκαίδεκα γὰρ ἀπεγράψαντο μυριάδας, ὀρφανοῖς παισὶ καὶ χήραις γυναιξὶν ἀνεθείσης τῆς εἰσφορᾶς.

9. Ταῦτα δὲ διοικήσας, ἀπέδειξεν ἑαυτῷ συνάρχοντα τὸν τῆς Λουκρητίας πατέρα, Λουκρήτιον· ᾧ τῆς ἡγεμονικωτέρας ἐξιστάμενος ὄντι πρεσβυτέρῳ τάξεως, παρέδωκε τοὺς καλουμένους φάσκης· καὶ τοῦτο διένειμεν ἐς ἡμᾶς, τὸ πρεσβεῖον ἀπ' ἐκείνου τοῖς γεραιτέροις φυλαττόμενον. Ἐπεὶ δ' ὀλίγαις ἡμέραις ὕστερον ἐτελεύτησεν ὁ Λουκρήτιος, πάλιν ἀρχαιρεσιῶν γενομένων, ᾑρέθη Μάρκος Ὡράτιος, καὶ συνῆρχε τῷ Ποπλικόλᾳ τὸν ὑπολειπόμενον χρόνον τοῦ ἐνιαυτοῦ. Ταρκυινίου δὲ Ῥωμαίοις δεύτερον πόλεμον ἐν Τυρρηνίᾳ κινοῦντος, μέγα σημεῖον λέγεται γενέσθαι. Βασιλεύων γὰρ ἔτι, καὶ τὸν ναὸν τοῦ Καπιτολίου Διὸς ἔχων ὁ Ταρκυίνιος, ὅσον οὔπω συνπεπλεσμένον, εἴτε μαντείας γενομένης, εἴτ' αὐτῷ δόξαν ἄλλως, ἅρμα κατὰ κορυφὴν ἐπιστῆσαι κεραμεοῦν, ἐξέδωκε Τυρρηνοῖς τισιν ἐξ Οὐηίων δημιουργοῖς: εἶτ' ὀλίγον ὕστερον ἐξέπεσε τῆς ἀρχῆς. Τῶν δὲ Τυρρηνῶν διαπεπλασμένον τὸ τέθριππον ἐμβαλλόντων ἐς κάμινον, οὐκ ἔπαθεν ἃ προσήκει πάσχειν πηλὸν ἐν πυρὶ, πυκνοῦσθαι καὶ συνιζάνειν, ἐκτηκομένης τῆς ὑγρότητος, ἀλλ' ἐξέστη καὶ ᾤδησε· καὶ μέγεθος ἔσχεν ἅμα ῥώμῃ καὶ σκληρότητι τοσοῦτον, ὥστε μόλις ἐξαιρεθῆναι τὴν ὀροφὴν ἀποσκευασαμένων τῆς καμίνου, καὶ τῶν τειχῶν περιαιρεθέντων. Ὡς οὖν ἐδόκει τοῖς μάντεσι θεῖον εἶναι σημεῖον εὐτυχίας καὶ δυνάμεως παρ' οἷς ἔσοιτο τὸ τέθριππον ᾖ, ἔγνωσαν οἱ Οὐήιοι μὴ προΐεσθαι τοῖς Ῥωμαίοις ἀπαιτοῦσι, καὶ ἀπεκρίναντο, τοῦτο Ταρκυινίῳ, οὐ τοῖς Ταρκυίνιον ἐκβαλοῦσι, προσήκειν. Ὀλίγαις δ' ὕστερον ἡμέραις ἦσαν ἵππων ἀγῶνες αὐτοῖς, καὶ τὰ μὲν ἄλλα θέαν καὶ σπουδὴν εἰωθυῖαν παρεῖχε· τὸ δὲ νικῆσαν τέθριππον, ὁ μὲν ἡ-

νίοχος ἐξήλαυνε τοῦ ἱπποδρόμου σχίζαν ἐστεφανωμένης, οἱ δ' ἵπποι πτοηθέντες ἀπ' οὐδεμιᾶς ἐμφανοῦς προφάσεως, ἀλλὰ κατά τι δαιμόνιον ἢ τύχλω, ἵεντο παντὶ τάχει πρὸς τὴν Ῥωμαίων πόλιν ἔχοντες τὸν ἡνίοχον. Ὡς δ' οὐδὲν ἦν ἔργον αὐτοῦ κατατείνοντος, οὐδὲ προσηγοροῦντος, ἀλλ' ἥρπαστο, δόντα τῇ ῥύμῃ, καὶ φερόμενον, ἄχρις οὗ τῷ Καπιτωλίῳ προσμίξαντες, ἐξέβαλον αὐτὸν ἐνταῦθα περὶ τὴν πύλην, ἣν νῦν Ῥατουμέναν καλοῦσι. Γενομένου δὲ τούτου, θαυμάσαντες οἱ Οὐήϊοι καὶ φοβηθέντες, ὑπετρέψαντο ἅρμα ἀποδοῦναι τοῖς τεχνίταις· τὸν δὲ νεὼν τοῦ Καπιτωλίου Διὸς εὔξατο μὲν ἀναθήσειν Ταρκύνιος ὁ Δημαράτου πολεμῶν Σαβίνοις· ᾠκοδόμησε δὲ Ταρκύνιος ὁ Σούπερβος υἱὸς ὢν, ἢ υἱωνὸς τοῦ εὐξαμένου· καθιερῶσαι δὲ οὐκ ἔφθασεν, ἀλλὰ μικρὸν ἀπελείπετο τοῦ τέλος ἔχειν ὅτε Ταρκύνιος ἐξέπιπτεν. Ὡς οὖν ἀπείργαστο τελέως, καὶ τὸν προσήκοντα κόσμον ἀπεῖχεν, ἦν τῷ Ποπλικόλᾳ φιλοτιμία πρὸς τὴν καθιέρωσιν· ἐφθόνουν δὲ πολλοὶ τῶν δυνατῶν, καὶ ἤχθοντο ταῖς μὲν ἄλλαις τιμαῖς ἧττον, ἃς νομοθετῶν καὶ στρατηγῶν ἐκ προσηκόντων ἔσχε· ταύτην δ' οὖσαν ἀλλοτρίαν οὐκ ᾤοντο δεῖν αὐτῷ προσγενέσθαι, καὶ τὸν Ὡράτιον προετρέποντο καὶ παρώξυνον ἀντιποιεῖσθαι τῆς καθιερώσεως.

10. Γενομένης οὖν τῷ Ποπλικόλᾳ στρατείας ἀναγκαίας, ψηφισάμενοι τὸν Ὡράτιον καθιεροῦν ἀνῆγον ἐς τὸ Καπιτώλιον, ὡς οὐκ ἂν ἐκείνου περιγενόμενοι παρόντος. Ἔνιοι δέ φασι, κλήρῳ τῶν ὑπάτων λαχεῖν ἐκεῖνον ἐπὶ τὴν στρατείαν ἄκοντα, τοῦτον δ' ἐπὶ τὴν καθιέρωσιν· ἔξεστι δὲ περὶ τούτων, ὡς εἶχεν εἰκάζειν τοῖς πραχθεῖσι περὶ τὴν καθιέρωσιν. Εἰδοῖς οὖν Σεπτεμβρίοις, ὃ συντυγχάνει περὶ τὴν πανσέληνον μάλιστα τοῦ Μεταγειτνιῶνος, ἠθροισμένων ἁπάντων ἐς τὸ Καπιτώλιον, ὁ μὲν Ὡράτιος, σιωπῆς γενομένης τά τ' ἄλλα δράσας, καὶ τῶν θυρῶν ἁψάμενος, ὥσπερ ἔθος ἐστὶν, ἐπεφθέγγετο τὰς νενομισμένας ἐπὶ τῇ καθιερώσει φωνάς· ὁ δ' ἀδελφὸς τοῦ Ποπλικόλα Μάρκος, ἐκ πολλοῦ παρὰ τὰς θύρας ὑφεστὼς, καὶ παραφυλάττων τὸν καιρὸν, Ὦ ὕπατε

fuſo curſu Romam, rapto ſecum agitatore contenderunt. Nec quidquam adducendis habenis, vel demulcendis profecit equis; verùm arripuerunt vi victum & ablatum, dum juxta Capitolium ad portam, quam nunc Ratumenam vocant, eum effuderunt. Quo facto Vejentes obſtupefacti, metuque perculſi, permiſerunt artificibus, ut currum, reſtituerent. Templum Jovis Capitolini, Tarquinius (ut diximus) Demarati filius, in bello quod geſſit cum Sabinis, voverat. Id Tarquinius, ejus qui voverat, filius vel nepos, exſtruxit: non dedicavit tamen, ſed erat pene abſolutum, quum Roma pelleretur. Ut jam undequaque perfectum, & decenti ſpecie fuit exſtructum, affectavit id Publicola dedicare. Cæterum æmulati ex primoribus multi, minus quidem cæteris ejus honoribus, quos ex promulgatis legibus, & bellis perpetratis, fuerat merito conſecutus, verum alienum hunc non duxerunt ei tribuendum; hortatique ſunt, ac ſtimularunt Horatium, dedicationem hanc ut ambiret.

Quum autem Publicolæ neceſſitas urgeret expeditionis:conceſſa ex plebiſcito Horatio dedicatio eſt: eumque duxerunt in Capitolium, tamquam non futuri ſuperiores, ſi præſens ille eſſet. Alia fama eſt, ſortitis Conſulibus, Publicolæ provinciam invito eveniſſe, alteri dedicationem. Nam quid hujus rei fuerit, conjicias licet ex geſtis in dedicatione idibus Septembribus, (quod tempus incidit potiſſimum, in plenilunium menſis, quem vocant Athenienſes Metagitniona,) quum in Capitolium omnes conveniſſent, dum Horatius ſilentio facto, & reliquis perpetratis, poſtem de more tenens, effatur ſolemnem dedicationis precationē: Marcus Publicolæ frater, qui diu oſtio aſtiterat,

DIO APUD CONST. AUG. PORPHYR.

ὅτι, τὸν τοῦ Διὸς ναὸν ἱέρωσεν ἀπὸ [κλήρου] ὁ Ὡράτιος], καί τοι τοῦ Οὐαλερίου, τόν τε υἱὸν αὐτοῦ τεθνηκέναι φήσαντος, καὶ τοῦτο παρ' αὐτὴν αὐτῷ τὴν ἱερουργίαν ἀγγελθῆναι παρασκευάσαντος· ἵν' ὑπό τε τοῦ πάθους, καὶ ὅτι οὐδ' ἄλλως ὅσιον ἦν ἐν πένθει τινὰ ὄντα ἱερουργεῖν, παραχωρήσειέν οἱ τῆς τοῦ ἔργου ἱδρύσεως. ἐκεῖνος γὰρ οὐκ ἠπίστησε μὲν τῷ

M. Horatius Conſul, cui id ſorte obvenerat, Templum Jovis Capitolini dedicavit, tametſi Valerius Collega, mortuum ei filium eſſe dixiſſet, utque inter ipſam Deorum precationem, id ei nunciaretur, præparaſſet: eo conſilio, ut ille ob eum caſum dolore commotus & alioqui nefas erat, funeſta familia Diis ſacrificare) dedicatione operis ſibi cederet. Sed

ADMONITIO.

Ita (apud Valeſium, Excerptorum pag. 577.) hæc narrat Dio, qui etſi hic Plutarchi ſententiam retinuerit, ejus tamen verba non exſcribit. Sane verò quod in ſua verſione Valeſius addit, Valerium fuiſſe cel-

terat, captans occaſionem: Filius tuus, Cõſul, inquit, in caſtris ex morbo periit. Torſit id omnes aſſiſtentes; at Horatius nihil commotus, ſed tantum fatus: Cadaver, quo vultis, efferte; ego luctum non accipio, reliquam dedicationem peregit. Is nuntius verus non erat, ſed ut averteret Horatium, fuerat Marcus eum ementitus. Memorabilis viri illius conſtantia, ſive dolum momento intellexit; ſive mentio quamvis fidem habuerit; non fuit tamen permotus: Sane dicitur, in fundamenta impendiſſe Tarquinius quadraginta millia pondo argenti. Cæterum de his ſatis.

Tarquinius a magno illo conflictu, quo filium, qui ſolus fuerat cum Bruto congreſſus, amiſerat, Cluſium ſupplex ad Claram Porſenam perfugit, virum maxima potentia, inter Reges Italicos, ſubnixum, & humanum, uti habebatur, magnanimumque. Hic auxilium ei pollicitus eſt: ac primum per legatos a Romanis, ut reciperent Tarquinium, poſtulavit. Quod ubi abnuit Populus, indicto ei bello, & quo tempore in quem-

ὕπατε, εἶπεν, ὁ υἱός σου τέθνηκεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ νοσήσας. Τοῦτο πάντας ἠνίασε τοὺς ἀκούσαντας· ὁ δ' Ὠράτιος οὐδὲν διαταραχθεὶς, ἀλλ' ἢ τοσοῦτον μόνον εἰπὼν, Ῥίψατε τοίνυν τὸν νεκρὸν, ὅπου βούλεσθε· ἐγὼ γὰρ οὐ προσίεμαι τὸ πένθος· ἐπέραινε τὴν λοιπὴν καθιέρωσιν. Ἦν δὲ τὸ προσηγγελμένον οὐκ ἀληθὲς, ἀλλ' ὁ Μάρκος, ὡς ἀποστήσων τὸν Ὠράτιον, ἐψεύσατο· θαυμαστὸς οὖν ὁ ἀνὴρ τῆς εὐσταθείας, εἴ τι τὴν ἀπάτην ἐν καιρῷ βραχεῖ συνεῖδεν, εἴτε πιστευθεὶς ὁ λόγος, οὐκ ἐκίνησεν αὐτόν. Λέγεται δὲ Ταρκύνιον ἐς τοὺς θεμέλους ἀναλῶσαι λίτρας ἀργυρίου τετρακισμυρίας. Καὶ ταῦτα περὶ τούτων.

11. Ὁ δὲ Ταρκύνιος μετὰ τὴν μεγάλην μάχην, ἐν ᾗ καὶ τὸν υἱὸν ἀπώλεσε μονομαχήσαντα Βρούτῳ, καταφυγὼν ἐς τὸ Κλούσιον, ἱκέτευσε Κλάραν Πορσήναν, ἄνδρα καὶ δύναμιν μεγίστην ἔχοντα τῶν Ἰταλικῶν βασιλέων, καὶ δοκοῦντα χρηστὸν εἶναι καὶ φιλότιμον. ὁ δ' ὑπέσχετο βοηθήσειν· καὶ πρῶτον μὲν ἔπεμψεν ἐς Ῥώμην κελεύων δέχεσθαι τὸν Ταρκύνιον ὡς δ' οὐχ ὑπήκουσαν οἱ Ῥωμαῖοι, καταγγείλας αὐτοῖς πόλεμον, καὶ χρόνον, ἐν ᾧ καὶ τόπον ἐς ὃν ἔμελλεν

DIO APUD CONST. AUG. PORPHYR.

Sed Horatius nuncio quidem fidem minime derogavit: quippe ea res a multis, iiſque fide digniſſimis affirmabatur: cæterum ne ad curandum filii funus ullatenus avocatus fuiſſe videretur, cadaver ejus inſepultum relinqui juſſit, & nihilominus precationem ritè peregit.

τῷ ἐπιθέσθαι· καὶ γὰρ ὑπὸ πολλῶν καὶ ἀξιοπίστων ἐθρυλλήθη· οὐ μέντοι καὶ τῶν ἱερῶν ἐξέστη, ἀλλ' ἄταφον τὸ σῶμα τοῦ παιδὸς, ὡς καὶ ἀλλότριον (ὅπως μηδὲν τῇ περὶ αὐτοῦ ὁσίᾳ προσήκειν δόξῃ) κελεύσας ποῦ ἐάσαι πάνθ' οὕτω τὰ καθήκοντα διετέλεσεν·

A D M O N I T I O.

ſe *collegam* Horatii; hoc contra hiſtoriæ fidem eſt: ut namque habet Plutarchus aliique, M. Valerius Publicola collegæ frater, is fuit. *P. Valerius Publicola comitia Collegæ ſubrogando habuit, Creatus Sp. Lucretius Conſul*; eoque *intra paucos dies* mortuo, *ſuffectus in Lucretii locum M. Horatius Pulvillus. Coſſ. ſortitis, uter dedicaret, Horatio ſorte evenit. Publicola ad Vejentium bellum profectus eſt. Ægrius tulere Valerii Horatio dari, id omnibus modis impedire conati, tum Conſuli fœ lum inter precationem Deum, nuntium incutiunt: mortuum ejus filium eſſe, &c. Hæc poſt exactos Reges, primo anno. Inde P. Valerius iterum T. Lucretius Coſſ. facti.* Ita Livius lib. 2. Ergo tunc primum Coſ. & ſuffectus Horatius; tunc profectus ad bellum P. Valerius: tunc Valerii id ægre ferentes, commenti ſunt; nempe M. Valerius ejus frater, ut bene habet Plutarchus. Sed Tacitus Hiſtor. lib. 3. ad adum Horatii Conſulatum refert, *Pulſis regibus* inquiens, *Horatius Pulvillus iterum Coſ. Capitolium dedicavit*. Aſt errore ex Sp. Lucretio, quẽ dixere ſuffectum Bruto: & hinc duo Conſulatus M. Horatii, tam quam bis ſuffecti Sp. Lucretio. Valeſius ad ἐθρυλλήθη, ait, *Malim* ἐθρυλλεῖτο, & paulo poſt, ὁσίᾳ προσήκειν, non προσήκων. Retinui ego Textum. Hic autem incidunt, quæ Zonaras per ὕστερον πρότερον, e Dione præpoſuit.

D I O A P U D Z O N A R A M.

M. Tarquinius poſt magnam illam pugnam, in qua filium quoque amiſerat, a Bruto interfectum, (*) Cluſium ſupplex confugit, ad Lartem Porſenam Italicorum Regum potentiſſimum: qui auxiliis promiſſis; cum primum per Legatos a Romanis, ut Tarquinium reciperent, non impetraſſet, cum magno venit exercitu. Valerius verò Publicola, ſecundum Conſul creatus, vulneribus acceptis, lectica ex pugna elatus eſt. Porſena urbem premente, Romanos annonæ penuria

Αἰρεθεὶς ὧδε] ἀπέβαλε μαχεσάμενον [Βρούτῳ, καταφυγὼν εἰς τὸ Κλούσιον. ἱκέτευε Λάρτην Πορσήναν ἄνδρα μέγιστον ἔχοντα δύναμιν τῶν Ἰταλικῶν βασιλέων,] καὶ ὃς αὐτῷ [βοηθήσειν ὑπέσχετο· καὶ πρῶτον μὲν ἔπεμψεν ἐς Ῥώμην κελεύων δέχεσθαι τὸν Ταρκύνιον, ὡς δ' οὐχ ὑπήκουσαν,] [ἀφίκετο μετὰ] [βαρείας] δυνάμεως.] [Ποπλικόλας] [δὲ Οὐαλλέριος εἰς ἀρχὴν τὸ δεύτερον αἱρεθεὶς], καὶ μάχην συνάψας] [καὶ τραυματισθεὶς] [φοράδην τῆς μάχης ἐξεκομίσθη.]

N O T AE.

(*) *A Bruto interfectum.*] Græca id non ſonant: μαχεσάμενον Βρούτῳ, eſt, *cum Bruto pugna congreſſum.* Καὶ μάχην συνάψας, non vertuntur, ſed malè Oportuit reddere: *commiſſo prælio, & vulneribus ceptis*, &c.

μέλλει ἐμβαλεῖν, ἀφίκετο μετὰ πολλῆς δυνάμεως. Ποπλικόλας δ' ᾑρέθη μὲν αὖθις ὕπατος τὸ δεύτερον, καὶ σὺν αὐτῷ Τίτος Λουκρήτιος· ἐπανελθὼν δ' ἐς Ῥώμην, καὶ βουλόμενος τῷ φρονήματι πρῶτον ὑπερβαλέσθαι τὸν Πορσήναν, ἔκτιζε πόλιν Σιγλιουρίαν, ἤδη πλησίον αὐτῷ ὄντος· καὶ τειχίσας μεγάλοις ἀναλώμασιν, ἑπτακοσίους ἀποίκους ἀπέστειλεν, ὡς ῥᾳδίως φέρων, καὶ ἀδεῶς τὸν πόλεμον. Οὐ μὴν ἀλλὰ προσβολῆς ὀξείας τῷ τείχει γενομένης ἐξεώσθησαν οἱ φύλακες ὑπὸ τοῦ Πορσήνα, καὶ φεύγοντες, ὀλίγου συνεσπάσαντο τοὺς πολεμίους ἐς τὴν πόλιν. Ἔφθη δὲ πρὸ τῶν πυλῶν ἐκβοηθήσας Ποπλικόλας· καὶ μάχην συνάψας παρὰ τὸν ποταμὸν, ἀντεῖχε πλήθει, βιαζομένοις τοῖς πολεμίοις· ἄχρι οὗ τραύμασι νεανικοῖς περιπεσὼν, ἀπεκομίσθη φοράδην ἐκ τῆς μάχης. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ Λουκρητίου τοῦ συνάρχοντος αὐτῷ παθόντος, ἀθυμία τοῖς Ῥωμαίοις ἐνέπεσε, καὶ φυγῇ πρὸς τὴν πόλιν ἔσωζον ἑαυτούς. Ὠθουμένων δὲ τῶν πολεμίων διὰ τῆς ξυλίνης γεφύρας, ἐκινδύνευσεν ἡ Ῥώμη κατὰ κράτος ἁλῶναι· πρῶτος δὲ Κόκλιος Ὡράτιος, καὶ σὺν αὐτῷ δύο τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν, Ἑρμίνιος καὶ Λουκρήτιος ἀντέστησαν περὶ τὴν ξυλίνην γέφυραν. Ὁ δὲ Ὡράτιος ὁ Κόκλιος ἐπωνυμίαν ἔσχεν, ἐν πολέμῳ τῶν ὀμμάτων θάτερον ἐκκοπείς· ὡς δ' ἔνιοι λέγουσι, διὰ σιμότητα τῆς ῥινὸς ἐνδεδεκυίας, ὥστε μὴ εἶναι τὸ διάζον τὰ ὄμματα καὶ τὰς ὀφρῦς συγκε-

quemque locum invaſurus eſſet, denunciato, multis cum legionibus movit in eos. Id tẽporis Publicola abſens iterum, & cũ eo T. Lucretius Cõſules facti(*). Publicola regreſſus Romam, quo primum animo vinceret Porſenam, oppidum Sigliuriam, imminẽte jam eo, condidit. Quod, quum grandi impenſa muniiſſet, miſit eò ſeptingentos colonos, quaſi flocciſaceret & contemneret bellum. Cæterum acriter muros hujus oppidi Porſena aggreſſus, præſidium ejecit, permixtique ſugientibus hoſtes, prope in urbem eruperunt. Verum pro porta occurrit Publicola hoſtibus, commiſſaque juxta amnem pugna, ſubſtitit prementem multitudine hoſtẽ; quoad multis vulneribus ſtrenue acceptis, ex prælio eſt ſublatus. Eadem fortuna Collegæ ejus fuit: unde perculſi Romani, fuga ad urbem, ſalutem petierunt. Quum ergo magno impetu hoſtes per pontem Sublicium ferrentur, Roma fuit pene vi capta. Ibi princeps Horatius Cocles & duo primæ nobilitatis viri, Herminius & Lucretius, hoſtibus ſe in ponte objecere. Horatius dictus Cocles cognomine fuit, quod alter oculus ei eſſet in bello excuſſus: ut nonnulli dictitant, quod ſimus eſſet, naſo ita depreſſo, nullum ut eſſet inter oculos interſtitium, & ſupercilia haberet commiſſa. Unde vocare eum multitudo quum Cyclo-

(*) A.U.C. 246.

DIO APUD TZETZEM.

Chiliade 3. Cap. 101. verſ. 819. de Horatio Coclite.

Ὁ Κόκλης Ὁράτιος Ῥωμαῖος ἦν τῷ γένει,
Οὗτος τραπέντος τοῦ στρατοῦ ποτε τοῦ τῶν Ῥωμαίων,
Ὡς κατασχεῖν ἦν κίνδυνος τὴν Ῥώμην ἐναντίους,
Μόνος ἀντέστη σύμπασι γεφύρᾳ τῇ ξυλίνῃ,
Τοῦ Μάρκου κόπτοντος αὐτὴν ὄπισθεν Μινουκίου.
Κοπείσης δὲ, καὶ Κόκλης τὸν Τύμβριν περαιοῦται,
Αὐτὸν καὶ Ῥώμην σώσας κοπῇ τῆς γεφύρας.
Κἂν ἐν τῷ νήχεσθαι δορὶ τῷ τῶν ἐχθρῶν ἐβλήθη.
Ὧι γῆν δωρεῖται ἡ βουλὴ, χάριν ἀνδραγαθίας,
Ὅσην ἡμέραν γράψειε βόες ὅλην ἀρότρῳ.
Κόκλιος ἐκαλεῖτο δὲ τῇ τῶν Ῥωμαίων γλώσσῃ,
Ὅτι τὸν ἕνα ὀφθαλμὸν ἀπέβαλε πρὸς μάχην.

Romanus fuit gente Horatius Cocles.
Qui in fugam verſis Romanorum copiis,
Et Roma penè lapſa in manus hoſtium,
Reſtitit cunctis ſolus, pontem ligneum,
Dum retro Marcus incidit Minutius.
Poſt cæſum pontem, Cocles tranſit Tiberim,
Et ſe, Romamque ſervat hoc conſilio;
Etſi inter nandum, hoſtis ictus lancea.
Pro his Senatus, tantum agri præmium
Dat ei, quantum die araret bovibus.
Patrio, ſed Cocles, dictus eſt agnomine,
Quod illa in pugna unum amiſit oculum.

N O T AE.

E Dione iſta ſumpſit Tzetzes, quem citat ſequenti capite, de M. Manlio Capitolino. Livio lib. 2. *Spurius Lartius* eſt, qui hic Dioni *Spurius* eſt *Lucretius* errore facili in manuſcriptis. Sed Dioni *M. Minucium* debemus cæſorem pontis: nam Livius ipſum ſilet. Is autem eſt *M. Minutius Augurinus*, qui poſtea fuit Conſul.

DIO APUD ZONARAM.

σθη.] [Ἐπικειμένου δὲ τοῦ Πορσίνα τῇ πόλει, λιμὸς ἐπίεσε τοὺς Ῥωμαίους.] ἐκ τινος δὲ συμβεβηκότος, ἢ μᾶλλον ἐκ προνοίας γενομένου, ὁ Πορσίνας τὸν πρὸς Ῥωμαίους κατέλυσε πόλεμον.

ria afflixit: ſed caſu quodam, ac potius divino conſilio factum eſt, ut Porſena bellum omitteret. Nam quidam Mucius Cordus, cum omni virtute præſtans, tum militari fortitudine præſtan-

clopem, vellet, labente lingua obtinuit, ut diceretur a vulgo Cocles. Hic poſitus in ſtatione pontis, quoad eum ſocii a tergo reſcidiſſent, ſuſtinuit hoſtes. Inde armatus ſe in Tyberim miſit, atque incolumis ad ulteriorem ripam tranavit, jaculo Hetruſco in natibus ictus. Cujus virtutem Publicola admiratus, ſtatim tulit ad populum, ut quiſq; ex Quiritibus cibaria ei unius diei conſerret, deinde donarent quantum agri uno die circumaraſset. Ad hæc ſtatuam æneam ei in Æde Vulcani poſuerunt. Eo honore, contractam ex vulnere clauditatem, lenivere. Dum autem Porſena urbem premit, infeſtavit inſuper Romanos fames, & Thuſcorum alter exercitus, per ſe agrum populatus eſt. Publicola tertium Coſ. obſiſtere Porſenæ ſtatuit, quieſcendo, & urbem tuendo: in Hetruſcos verò copias eduxit occulte, eoſque acie fudit, quinque millibus interfectis.

At factum C. Mutii a multis, ſed diverſimode celebratum eſt; neque id nos, ut maxime conſentaneum eſt, præteribimus. Fuit hic cum omni ornatus virtute, tum bellicis artibus præſtantiſſimis. Porſenam autem cum conſtituiſset opprimere incautum, veſte indutus Hetruſca, & aſſimili lingua utēs, in caſtra penetravit. Quum ambiiſset tribunal ubi Rex conſidebat, ignoraret autem Regem, & timeret ſciſcitari qui eſset, quem ma-

συγκεχύσθαι, κύκλωπα βουλόμενοι καλεῖν αὐτὸν οἱ πολλοί, τῆς γλώττης ὀλισθαινούσης, ἐκράτησαν ὑπὸ πλήθους Κόκλιον καλεῖσθαι. Οὗτος ἑστὼς πρὸ τῆς γεφύρας ἠμύνετο τοὺς πολεμίους, ἄχρις οὗ διέκοψαν οἱ σὺν αὐτῷ κατόπιν τὴν γέφυραν· οὕτω δὲ μετὰ τῶν ὅπλων ἀφεὶς ἑαυτὸν ἐς τὸν ποταμὸν ἀπενήξατο, ϗ προσέμιξε τῇ πέραν ὄχθῃ, δόρατι Τυῤῥηνικῷ βεβλημένος τὸν γλουτόν. Ὁ δὲ Ποπλικόλας τὴν ἀρετὴν θαυμάσας, αὐτίκα μὲν εἰσηγήσατο Ῥωμαίους ἅπαντας ὅσην ἕκαστος ἐν ἡμέρᾳ τροφὴν ἀνήλισκε, δοῦναι συνεισενεγκόντας· ἔπειτα τῆς χώρας, ἣν αὐτὸς περιαρόσειεν ἐν ἡμέρᾳ. πρὸ δὲ τούτοις, εἰκόνα χαλκῆν ἔστησαν αὐτῷ ἐν τῷ ἱερῷ Ἡφαίστου· τὴν γενομένην ἐκ τοῦ τραύματος τῷ ἀνδρὶ χωλότητα, μετὰ τιμῆς παρηγοροῦντες. Ἐπικειμένου δὲ τοῦ Πορσήνα τῇ πόλει, ϗ λιμὸς ἥπτετο τῶν Ῥωμαίων, Τυῤῥηνῶν ἕτερος στρατὸς αὐτὸς καθ' αὑτὸν ἐς τὴν χώραν ἐνέβαλε. Ποπλικόλας δὲ τὸ τρίτον ὑπατεύων, Πορσήνᾳ μὲν ἀτρεμῶν ϗ φυλάττων τὴν πόλιν, ᾤετο δεῖν ἀντέχειν· τοῖς δὲ Τυῤῥηνοῖς ὑπεξῆλθε ϗ συμβαλὼν, ἐτρέψατο, ϗ πεντακισχιλίους αὐτῶν ἀνεῖλεν.

12. Τὸ δὲ περὶ Μούκιον, εἴρηται μὲν ὑπὸ πολλῶν διαφόρως, λεκτέον δὲ ᾗ μάλιστα πιστεύεται ϗ ἡμῖν. Ἦν ἀνὴρ ἐς πᾶσαν ἀρετὴν ἀγαθὸς, ἐν δὲ τοῖς πολεμικοῖς ἄριστος· ἐπιβουλεύων δὲ τὸν Πορσήναν ἀνελεῖν, παρεισῆλθεν ἐς τὸ στρατόπεδον, Τυῤῥηνίδα φορῶν ἐσθῆτα, ϗ φωνῇ χρώμενος ὁμοίᾳ· περιελθὼν δὲ τὸ βῆμα τοῦ βασιλέως καθεζομένου, καὶ σαφῶς μὲν αὐτὸν οὐκ εἰδὼς, ἐρέσθαι δὲ περὶ αὐτοῦ δεδιὼς, ὃν ᾠήθη μάλιστα τῶν συγκαθεζομένων ἐκεῖ-

DIO APUD TZETZEM Chiliade b. c. 39. a v. 202.

Purſenna Lartas, ſin vis Claras nomine,
Romam obſidebat magno cum exercitu:
Romanus verò generoſus Mucius,
Armiſque indutus, Tyrrhenoque & habitu,
It inter hoſtes, hunc ut interimeret.
Scriba cum Rege tunc ſederet accidit,
Lingua, Cluſinus, qui Tyrrhena dicitur,
Dubitans ergo, quis Rex eſſet, Mucius,
Cluſinum pro Porſenna Rege interficit.
Rex verò, ut comprehenſum hunc interrogat,
Cur hoc feciſſet, quidve ab illo injuriæ?
Non ſum Tyrrhenus, clamat, ſum Romuleus:
Sane trecenti alii, mente mei ſimiles,
Qui tibi necem parant: falsò hoc ſimulat.
In ignem verò injecta manu dextera,
Velut, non ipſe arderet, Regem proſpicit.
Quo ei dicente, ſe cur ſic proſpiceret?
Quod erravi, ait, quod te non occiderim;
Sed pro te iſtum, quem Poſennam credidi.
At nunc amicus fies, ille dictitat.
Si tu Romanus fias, inquit Mucius.
Porſennas ob virtutem viri ſtupidus,
Romanus fit, amicus, pugna deſtitit.

[Λάρτας Πορσέννας] Τυῤῥηνικὸς, [ἢ Κλάρας γε Πορσέννας,]
Κατὰ τῆς Ῥώμης ἦν χωρῶν στρατεύματι μεγάλῳ·
Μούκιος δὲ Ῥωμαῖος τις γεννάδας στρατιώτης,
Ὅπλα καὶ σχῆμα Τυῤῥηνῶν ἠμφιεσμένος τότε,
Χωρεῖ κατόπτης κατ' αὐτῶν, κτεῖναι Πορσένναν θέλων·
(Συγκαθημένῳ τούτῳ) δὲ τότε τοῦ γραμματέως,
Ὃς ἦν τῇ γλώσσῃ Τυῤῥηνῶν, Κλούσινος κεκλημένος,
Ἀμφιγνοῶν ὁ Μούκιος, τίς βασιλεὺς τυγχάνει,
(Ἀπέκτεινε) τὸν Κλούσινον ἀντὶ τοῦ βασιλέως.
Ὡς συσχεθέντα τοῦτον δὲ ἀνέκρινε Πορσέννας,
Τί ποτε τοῦτο δέδρακε, τί προπαθὼν ἐκ τούτου;
Οὐ Τυῤῥηνὸς, ἐβόησε, Ῥωμαῖος δὲ τυγχάνω.
(Ἄλλοι σε τριακόσιοι) ὅμοιοι (μοι τὴν γνώμην,)
Σὲ νῦν τηροῦσιν ἀνελεῖν· τοῦτο ψευδῶς δὲ εἴρηκε.
Τῆς δὲ χειρὸς τῆς δεξιᾶς εἰς πῦρ ἐμβεβλημένης,
Αὐτὸς, ὡς ἄλλου πάσχοντος, ἔβλεπε πρὸς Πορσένναν.
Τούτου δ' εἰπόντος, πρὸς ἡμᾶς, τί ἀτενῶς προσβλέπεις;
Ἔφη, τί πῶς πεπλάνημαι, καὶ σε μὲν οὐκ ἀνεῖλον,
Ἀνεῖλον δὲ σοῦ ἀντ' ἐκεῖνον, ὃν ἔδοξα Πορσένναν.
Εἰπόντος τοῦ Πορσέννα δὲ, γενήσῃ νῦν μου φίλος.
Ὁ Μούκιος ἀντέλεξεν, εἰ γένῃ σὺ Ῥωμαῖος.
Θαυμάσας ὁ Πορσέννας δὲ τῆς ἀρετῆς τὸν ἄνδρα.
Φίλος Ῥωμαίοις γίνεται, ϗ παύει τὰ τῆς μάχης.

NOTAE.

Hæc e Dione eſſe clarum eſt, ex his quæ Plutarchianis adjecit Dio, & quæ habet Zonaras. Ceterum *Cluſium* urbem ignorat Tzetzes, qui pro *Cluſio* cive, *Cluſinum* ſcribæ proprium nomen facit. Sed a quonam is habuerit, quæ diverſa a Dione narrat, & an aliqua, ſequiorum Græculorum more, interſerat ſuo marte, hactenus mihi incertum.

ἐκεῖνον εἶναι, σπασάμενος τὸ ξίφος ἀπέκτεινεν. Ἐπὶ τούτῳ δὲ συλληφθεὶς ἀνεκρίνετο· καὶ πυρὸς ἐσχαρίδος πῦρ ἐχούσης, μέλλοντι τῷ Πορσήνᾳ θύειν κεκομισμένης, ὑπερσχὼν τὴν δεξιὰν χεῖρα, καιομένης τῆς σαρκὸς εἱστήκει πρὸς τὸν Πορσήναν ἀποβλέπων ἐστομωμένῳ καὶ ἀτρέπτῳ τῷ προσώπῳ, μέχρις οὗ θαυμάσας ἀφῆκεν αὐτὸν, καὶ τὸ ξίφος ἀποδιδοὺς, ὤρεξεν ἀπὸ τοῦ βήματος· ὁ δὲ τὴν εὐώνυμον προτείνας ἐδέξατο· καὶ διὰ τοῦτό φασιν αὐτῷ γενέσθαι τὸ Σκαιόλαν ἐπίκλησιν, ὅπερ ἐστὶ Λαιόν. Ἔφη δὲ τὸν φόβον τῷ Πορσήνᾳ νενικηκὼς ἡττᾶσθαι τῆς ἀρετῆς, καὶ χάριτι μηνύειν ἃ πρὸς ἀνάγκην οὐκ ἂν ἐξηγόρευσε. Τριακόσιοι γὰρ Ῥωμαίων, ἔφη, τὴν αὐτὴν ἐμοὶ γνώμην ἔχοντες, ἐν τῷ στρατοπέδῳ σου πλανῶνται, καιρὸν ἐπιτηροῦντες· ἐγὼ δὲ κλήρῳ λαχὼν καὶ προεπιχειρήσας, οὐκ ἄχθομαι τῇ τύχῃ, διαμαρτὼν ἀνδρὸς ἀγαθοῦ καὶ φίλου μᾶλλον, ἢ πολεμίου Ῥωμαίοις εἶναι πρέποντος. Ταῦθ' ὁ Πορσήνας ἀκούσας ἐπίστευσε, καὶ πρὸς τὰς διαλύσεις ἥδιον ἔσχεν, οὐ τοσοῦτο, μοὶ δοκεῖ, φόβῳ τῶν τριακοσίων, ὅσον ἀγασθεὶς καὶ θαυμάσας τὸ φρόνημα καὶ τὴν ἀρε-

τὴν

maxime ex confeſſu arbitratus eſt Regem eſse, eum ſtricto gladio obtruncavit. Ob id factum comprehenſus eſt, & quæſtio de eo habita. Erat ibi accenſus ad ſacrificium Porſenæ foculus: ei Mutius dextram injicit: dūque torretur caro intuitus Porſenam eſt, truci & imperterrito vultu: donec attonitus Rex miraculo, eum dimiſit; gladiumque, quem ei porrexit ex Tribunali, reddidit. Ille eum pretenſa læva accepit. Hinc fama eſt, eum Scævolæ nomen, quod eſt, Lævum invenisse. Ibi viciſse, ait, Porſenæ ſe terrorē, victum eſse ab ejus virtute, atque indicaturum ei gratis, quod minis non detexiſset. Trecenti Romani, inquit, conjuraverunt, & in caſtris tuis errant, captantes opportunitatem: ego, cujus prima ſors fuit, non ſuccenſeo fortunæ, quod a bono aberraverim viro, eoque, quem amicum potius, quā hoſtem eſse Populi Romani deceat. His dictis adjunxit Porſena fidem, propenſiorque fuit ad pacem jucundam; non ita, meo quidem judicio, illorum formidine trecento-

rum;

DIO APUD ZONARAM.

πόλεμον. [Ἀνὴρ] γάρ τις [Μούκιος] Κόρδος, [εἰς πᾶσαν ἀρετὴν ἀγαθὸς, ἐν δὲ τοῖς πολεμικοῖς κράτιστος] Σκαιόλας τὴν ἐπίκλησιν, ὃ δηλοῖ τὸν μονόχειρα, ἢ μὴ ἀρτιόχειρα, [τὸν Πορσήναν ἀνελεῖν βουλευσάμενος, παρῆλθεν εἰς τὸ ἐκείνου στρατόπεδον, Τυρσηνίδα φορῶν ἐσθῆτα, καὶ ὁμοίᾳ κεχρημένος φωνῇ] [καὶ σαφῶς μὲν τὸν Πορσήναν οὐκ εἰδὼς, ἐρέσθαι δὲ δεδιὼς, τὸν γραμματέα αὐτοῦ [συγκαθήμενον] αὐτῷ, καὶ ὁμοίως ἔχοντα τὴν στολὴν [σπασάμενος τὸ ξίφος ἀπέκτεινε,] [καὶ συλληφθεὶς ἀνεκρίνετο.] [Ἐσχαρίδος] δέ τινος [τῷ Πορσήνᾳ μέλλοντι θύειν παρακεκοσμημένης, ὑποσχὼν τὴν χεῖρα, καιομένης τῆς σαρκὸς, εἱστήκει πρὸς τὸν Πορσήναν ἀποβλέπων] ἀτρέπτῳ [προσώπῳ,] ὅθεν αὐτῷ ἐκ τῆς χειρὸς φθορᾶς ἐγένετο ἡ ἐπίκλησις, [μέχρι θαυμάσας ἐκεῖνος, ἀφῆκεν αὐτόν.] Ὁ δὲ Σκαιόλας ἕτερον ἐσοφίσατο τὸν ἐχθρὸν, καὶ εἶπε. [Τὸν φόβον σοῦ, Πορσήνα, νενικηκὼς, ἡττῶμαι σοῦ τῆς ἀρετῆς, καὶ χάριτι μηνύω, ἃ πρὸς ἀνάγκην οὐκ ἂν ἐξηγόρευσα· τριακόσιοι Ῥωμαίων τὴν αὐτὴν ἐμοὶ γνώμην ἔχοντες, ἐν τῷ στρατοπέδῳ σοῦ διατρίβουσιν, ὧν ἐγὼ προεπιχειρήσας κλήρῳ λαχὼν, οὐκ ἄχθομαι τῇ τύχῃ, διαμαρτὼν ἀνδρὸς ἀγαθοῦ καὶ φίλου μᾶλλον, ἢ πολεμίου Ῥωμαίοις εἶναι] προσήκοντος· Ἐντεῦθεν [ὁ Πορσήνας] πρὸς τὰς] συμβάσεις ἐγένετο προθυμότερος. [ὁ δὲ Ποπλικόλας] τὸ τρίτον ὑπατεύων τότε [προσεκαλέσατο συνεχῶς τὸν Ταρκύνιον ἐπὶ δίκῃ, ὡς ἐξελέγξων κάκιστον·] καὶ ἐκπεπτωκότα τῆς ἀρχῆς δικαιότατα τοῦ Πορσήνα δικάζοντος. [Ἀποκρινομένου δὲ τοῦ Ταρκυνίου] μὴ ἀνέχεσθαι Πορσήναν δικαστὴν, [εἰ σύμμαχος ὢν μεταβάλλεται] · καταγνοὺς ὁ Πορσήνας τὸν πόλεμον κατελύσατο.] * Καὶ μετὰ ταῦτα δὲ πολλάκις μὲν, ἐπιχει-

ρήσαν

ſtantiſſimus, cognomento Scævola (quod *μονόχειρα*, vel *ἀρτιόχειρα*, ideſt *unimanum*, *vel non utraque manu perfectum* ſignificat) Tyrrheno habitu, , ſermonem etiam Tyrrhenorum imitans, cum Porſenam interficere decreviſſet, hoſtium caſtra ingreſſus, quod Porſenam non ſatis noſſet, neque rogare auderet, ſcribam cum Rege ſedentem, pari ornatu, ſtricto enſe interfecit. Comprehenſus, cum interrogaretur, dextera accenſa ad ſacrificium foculo injecta, interim dum caro uritur, intrepido vultu, Porſenam intuens aſtitit, (unde a clade manus, id ei cognomentum eſt inditum,) donec eum Rex prope attonitus miraculo dimiſit. Tunc vero hoſtem Scævola alio modo fefellit, his verbis: *Victo tui metu, Porſena, virtuti tuæ ſuccubui: at beneficium a me feres, quod vi, ac minis nequiviſſes. Trecenti Romanorum eandem ac ego ſententiam habentes, in caſtris tuis verſantur: quorum ego qui primus incepi ſorte delectus; non ſuccenſeo fortunæ, quod a bono viro aberrarim, digniore, qui Romanorum ſit amicus, quam hoſtis.* Ex eo Porſena propenſior ad pacis conditiones evaſit. Publicola verò, tum tertium Conſul, Tarquinium ſubinde in jus vocavit; ut ejus improbitate patefacta, vel Porſena judice, juſtiſſime Principatu dejectus exiſtimaretur. Sed cum Tarquinius reſpondiſſet, ſe Porſenam non admittere, ſi belli ſocius eſſe deſineret; Porſena cauſa ejus improbata, bellum depoſuit. (* Tarquinii verò poſt hæc, finitimarum etiam gentium auxiliis, regnum ſæpe recuperare conati, omnes in præliis occubuerunt præter ſenem, qui Superbus dicebatur, quod Græcus aliquis

ἐπιγ-

ADMONITIO.

(*) Hæc de fine Tarquiniorum, Dio ex Halicarnaſſeo, ad verbum fere exſcripſit, non ex Plutarcho, qui ea omiſit. Proinde nos ea edimus, uſque ad κατελύσατο, ne quid Dionis hic deſit.

rum; quâ commendatione & admiratione ſpirituum ac virtutis Romanæ. Hunc virũ etii plerique omnes, & Scævolam, & Mutium nominant; Athenodorus Sandon in libro, quem ad Octaviam ſcripſit Cæſaris ſororem, fuiſse etiam dicit, Poſtumium vocatum. At Publicola nontam acrem hoſtẽ exiſtimans Porſenam, quam magnopere referre, ut amicitiam & ſocietatem ejus adjungeret Populo Romano; non dubitavit cum Tarquinio controverſiam ferre judicem: fidentique animo provocavit crebro ad eũ, probaturum ſe, illum hominem ſceleratiſſimum eſse, & vere exutum Regno. Ad quod, quum aſperius reſpondiſset Tarquinius: nullius ſe cognitionem ſubiturum, & omnium minime Porſenæ, ſi a ſocietate diſcedat, & mutet ſententiam; infenſus Porſena cæpit male de eo ſentire. Intercedente itaque & magno ſtudio pro Romanis, filio ejus inſtante Arunte: pacem cum iis firmavit; ea lege, ut agrũ, quẽ ademerãt Hetruſcis, reſtituerent, & captivos remitterent, recipe-rẽtq; viciſſim perfugas. In hæc obſides dederũt, ex Patriciis prætextatos decẽ, & totidẽ virgines, in quibus Publicolę filia fuit Valer.

Interea, quum apparatum belli Porſena jam omnem, habita Romanis fide, diſſolviſſet, virgines Romanæ deſcenderunt lavatum, qua ripa arcuatim complexa amnẽ, lenem quam maxime & placidam efficiebat undam. Ubi nullam ſtationem vident, neque ullos prætereuntes aliàs aut prævehentes, ardor cepit eas, rapidum altumque fluvium tranandi. Sunt, qui dicant, unam earum Clæliam nomine, equo trajeciſſe; excitaſſeque & confirmaſse alias natantes. Ut ſoſpites ad Publicolam venerunt, non laudavit ille, nec probavit factum; ſed tulit moleſte, ſi Porſena ipſe inferior videretur, fide, & audacia puellarum, fraudis ſuſpicionem inuſtura Romanis eſſet. Comprehenſas igitur ad Porſenam remiſit. De quo Tarquinius certior factus, locatis inſidiis, ab ulteriore ripa magnam manum immiſit in eos, qui ducebant puellas. Illi nihilominus minori numero reſiſtentibus, filia Publicolæ Valeria, per medios erumpens pugnantes, & tres eam ſecuti ſervi præſtiterunt eam incolumem. Cum cæteræ non ſine periculo verſarentur inter dimicantes, Aruns Porſenæ filius, re intellecta, tulit iis propere ſuppetias, fugatiſque hoſtibus, Romanos expedivit. Ut vidit Porſena reductas virgines, authorem cæpti requiſivit, & aliarum hortatricem. Audito nomi-

τὴν τῶν Ῥωμαίων· τοῦτον τὸν ἄνδρα Μούκιον ὁμοῦ τι πάντων καὶ Σκαιόλαν καλούντων, Ἀθηνόδωρος ὁ Σάνδων ἐν τῷ πρὸς Ὀκταουίαν τὴν Καίσαρος ἀδελφὴν καὶ Ὀψίγονον ὠνομάσθη φησίν. Ὁ μέντοι Ποπλικόλας αὐτὸς οὐχ οὕτω πολέμιον ὄντα τὸν Πορσήναν βαρὺν ἡγούμενος, ὡς ἄξιον πολλοῦ τῇ πόλει φίλον γενέσθαι καὶ σύμμαχον, οὐκ ἔφευγεν ἐπ᾽ αὐτοῦ δίκην κριθῆναι πρὸς Ταρκύνιον, ἀλλ᾽ ἐθάῤῥει καὶ προὐκαλεῖτο πολλάκις, ὡς ἐξελέγξων κάκιστον ἀνδρῶν, καὶ δικαίως ἀφαιρεθέντα τὴν ἀρχήν. Ἀποκριναμένου δὲ τοῦ Ταρκυνίου τραχύτερον, οὐδένα ποιεῖσθαι δικαστὴν, ἥκιστα δὲ Πορσήναν, εἰ σύμμαχος ὢν μεταβάλλεται, δυσχεράνας καὶ καταγνοὺς ὁ Πορσήνας, ἅμα δὲ τοῦ παιδὸς Ἄῤῥουντος δεομένου καὶ σπουδάζοντος ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων, κατελύσατο τὸν πόλεμον, ἐπισταμένοις ἧς ἀπετέμοντο τῆς Τυῤῥηνίδος χώρας, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἀποπέμπουσι, κομιζομένοις δὲ τοὺς αὐτομόλους. Ἐπὶ τούτοις, ὁμήρους ἔδωκαν ἐξ εὐπατριδῶν περιπορφύρους δέκα, καὶ παρθένους τοσαύτας, ὧν ἦν Ποπλικόλα θυγάτηρ Οὐαλερία.

13 Πραττομένων δὲ τούτων, τοῦ τε Πορσήνα πᾶσαν ἤδη τὴν πολεμικὴν ἀνεικότος παρασκευὴν, διὰ πίστιν, αἱ παρθένοι τῶν Ῥωμαίων ἐπὶ λουτρὸν, ἔνθα δὲ μηνοειδής τις ὄχθη περιβάλλουσα τὸν ποταμὸν, ἡσυχίαν μάλιστα καὶ γαλήνην τοῦ κύματος παρεῖχεν. Ὡς δ᾽ οὔτε τινὰ φυλακὴν ἑώρων, οὔτε παριόντας ἄλλως ἢ διαπλέοντας, ὁρμὴν ἔσχον ἀπονήξασθαι πρὸς ῥεῦμα πολὺ καὶ δίνας βαθείας. Ἔνιοι δέ φασι αὐτῶν μίαν ὄνομα Κλοιλίαν, ἵππῳ διεξελάσαι τὸν πόρον, ἐγκελευσαμένην ταῖς ἄλλαις νεούσαις καὶ παραθαρρύνουσαν. Ἐπεὶ δὲ σωθεῖσαι πρὸς τὸν Ποπλικόλαν ἧκον, οὐκ ἐθαύμασεν, οὐδὲ ἠγάπησεν, ἀλλ᾽ ἠνιάθη, ὅτι Πορσήνα κακίων ἐν πίστει φανεῖται, καὶ τὸ τόλμημα τῶν παρθένων αἰτίαν ἕξει κακούργημα Ῥωμαίων γεγονέναι. Διὸ συλλαβὼν αὐτὰς, πάλιν ἀπέστειλε πρὸς τὸν Πορσήναν. Ταῦτα δ᾽ οἱ περὶ τὸν Ταρκύνιον προαισθόμενοι καὶ καθίσαντες ἐνέδραν τοῖς ἄγουσι τὰς παῖδας, ἐν τῷ πέραν ἐπέθεντο πλείονες ὄντες. Ἐκείνων δ᾽ ὅμως ἀμυνομένων, ἡ Ποπλικόλα θυγάτηρ Οὐαλερία διὰ μέσων ὁρμήσασα τῶν μαχομένων ἔφευγε, καὶ τρεῖς τινες οἰκέται συνδιεκπεσόντες, ἔσωζον αὐτήν· τῶν δ᾽ ἄλλων οὐκ ἀκινδύνως ἀναμεμιγμένων τοῖς μαχομένοις, αἰσθόμενος Ἄῤῥων ὁ Πορσήνα υἱὸς, ὀξέως προσεβοήθησε, καὶ φυγῆς γενομένης τῶν πολεμίων, περιεποίησε τοὺς Ῥωμαίους. Ὡς δὲ τὰς παρθένους κομι-

κομισθεῖσαν ὁ Πορσήνας εἶδε, τὴν κατηρξαμένην τῆς πράξεως καὶ παρακελευσαμένην ταῖς ἄλλαις, ἐζήτει· ἀκούσας δὲ τὸ ὄνομα τῆς Κλοιλίας, προσέβλεψεν αὐτὴν ἵλεῳ καὶ φαιδρῷ τῷ προσώπῳ, καὶ κελεύσας ἵππον ἀχθῆναι τῶν βασιλικῶν κεκοσμημένον εὐπρεπῶς, ἐδωρήσατο. Τοῦτο ποιοῦνται μαρτύριον οἱ μόνην τὴν Κλοιλίαν λέγοντες ἵππῳ διεξελάσαι τὸν ποταμόν· οἱ δ' οὔ φασιν, ἀλλὰ τιμῆσαι τὸ ἀνδρῶδες αὐτῆς τὸν Τυῤῥηνόν· ἀνάκειται δὲ τὴν ἱερὰν ὁδὸν πορευομένοις ἐς Παλάτιον ἀνδριὰς αὐτῆς ἔφιππος. ὅν τινες οὐ τῆς Κλοιλίας, ἀλλὰ τῆς Οὐαλερίας εἶναι λέγουσιν. Ὁ δὲ Πορσήνας διαλλαγεὶς τοῖς Ῥωμαίοις, ἄλλην τε ἑαυτοῦ πολλὴν μεγαλοφροσύνην ἐπεδείξατο τῇ πόλει, καὶ τὰ ὅπλα τοὺς Τυῤῥηνοὺς ἀναλαβεῖν κελεύσας, ἄλλο δ' οὐδὲν, ἀλλ' ἐκλιπεῖν τὸν χάρακα, σίτου τε πολλοῦ καὶ χρημάτων γέμοντα παντοδαπῶν, παρέδωκε τοῖς Ῥωμαίοις. Διὸ καὶ καθ' ἡμᾶς ἔτι, πωλοῦντες τὰ δημόσια, πρῶτα κηρύττουσι τὰ Πορσήνα χρήματα, τιμὴν τῷ ἀνδρὶ τῆς χάριτος ἀΐδιον ἐν τῇ μνήμῃ διαφυλάττοντες. Ἕστηκε δὲ χαλκοῦς ἀνδριὰς αὐτοῦ παρὰ τὸ βουλευτήριον, ἁπλοῦς καὶ ἀρχαϊκὸς τῇ ἐργασίᾳ.

Κυϊ.

nomine Clæliæ, intuitus placido & leni vultu, equum ex Regiis adduci, eximio inſtratum ornatu juſſit, eumque virgini dono dedit. Hoc teſtimonio nituntur, qui unam Clœliam referunt, equo fluvium ſuperaſſe: quod alii negant, ſed honoratam ab Hetruſco virilem ejus audaciā. Huic ſtatua equeſtris via ſacra, qua aſcenditur in Palatium poſita eſt. Alii, non Clœliæ eam, ſed Valeriæ aſſerunt eſſe. Porſena pace cum Romanis juncta, cum aliam civitati exhibuit ingentem munificentiam, tum nihil præter arma, ut deportarent Thuſci, caſtra commeatu, & omnis generis opulentia referta relinquerent, imperavit; eaque donavit Romanis. Unde mos uſque ad noſtram ætatem, in honorem & memoriam illius beneficii manet, in ſectionibus primùm bona Porſenæ Regis, proclamandi. Statua ei poſita ærea juxta Curiam, rudis & opere priſco.

Q.

DIO APUD ZONARAM.

ρησαν οἱ Ταρκύνιοι τὴν βασιλείαν ἀναλαβεῖν, τοῖς ὁμοροῦσι Ῥωμαίοις ἔθνεσι συμμαχόμενοι· πάντες δ' ἐν ταῖς μάχαις διεφθάρησαν, πλὴν τοῦ γέροντος, ὃς καὶ Σούπερβος ἐκαλεῖτο, εἴποι ἄν τις Ἕλλην ἀνήρ, ὑπερήφανος· κἀκεῖνος δὲ μετέπειτα εἰς Κύμην τὴν ἐν Ὀπικίᾳ γενόμενος, ἐτελεύτησεν. Οὕτω μὲν οὖν τοῖς Ταρκυνίοις τὰ πράγματα, &c. quæ ſunt ſupra cap. 7.

ὑπερήφανον. Sed & ille tandem Cumis apud Opicos periit. Tarquiniorum res eo denique redierunt, &c. *Non Cumas ſed* Tuſculum *ait Livius, forte an autem ex Tuſculo conceſſit deinde Cumas, ubi ſumma ignominia, apud Ariſtodemum loci tyrannum, reliquum tempus vitæ tranſegit. Halicarnaſſeus etiam habet Cumas.*

ADMONITIO.

Quod mihi indubium eſt, hic moneo: Dionem poſt hæc de Conſulatu *Sp. Largii*, & *T. Herminii* meminiſſe. Quod Plutarchus, cui, uſui nulli fuerat, omiſit; annum ſcilicet ab. U.C. 248. prætergreſſus. Ne mirum id quoque factum, ſocordia fœda Zonaræ, qui exſcribebat Dionem.

Q. CASSII DIONIS
COCCEJANI

ROMANÆ
HISTORIÆ

LIBER SEPTIMUS.

HÆC AUTEM INSUNT IN LIBRO SEPTIMO

DIONIS ROMANÆ HISTORIÆ.

1. Quomodo Sabini, irruptione facta in Romanos, victi ſunt.
2. Ut Publicola de Sabinis iterum devictis triumphavit.
3. Ob Latinorum In Romanos motus, conſtituitur Dictatura.
4. Ut Populus Romanus, facta ſeditione & relicta urbe, iterum eſt ſedatus.
5. Tribunorum, & Ædilium conſtitutio.
6. De Martio Coriolano, & quare urbem obſedit.
7. De Attio Tullio.
8. Ut Veturia Martium alium ab obſidione urbis repreſſit.

Temporis ſpatium ann. XVIII.

in quibus ſequentes fuerunt Conſules.

M. Valer. Publicolæ frater,	& P. Poſtumius Tubertus.
P. Valerius Publicola IV.	& T. Lucretius II.
P. Poſtumius Tubertus II.	& Agrippa Menenius.
Sp. Caſſius Uſcelinus,	& Opitor Verginius Tricoſtus.
--Poſtumius Cominius,	& T. Largius.
Serv. Sulpicius Camerinus,	& M. Manilius Tullus.
T. Veturius,	& Æbutius Elva.
Q. Clœlius Sicelos,	& T. Largius Flavus.
A. Semptonius Atratinus,	& M. Minucius.
A. Poſtumius,	& T. Verginius.
Ap. Claudius Sabinus,	& P. Servilius Priſcus.
A. Verginius Montanus,	& T. Veturius Geminus.
Sp. Caſſius II.	& --Poſtumius Cominius II.
T. Geganius Macerinus,	& P. Minucius.
M. Minucius Augurious,	& A. Sempron. Atratinus II.
Q. Sulpicius Camerious,	& Sp. Largius Flavus.
C. Junius Tullus,	& P. Pinarius Rufus.
Sp. Nautius,	& Sex. Furius.

Tarquiniorum res eò denique redierunt: illis autem exactis, quum Sabini in agrum Romanum irrupiſſent, Conſul eſt deſignatus M. Valerius Publicolæ frater, & Poſtumius Tubertus. (*) Cū verò res bellicæ, conſilio & præſentia Publicolæ gererentur, Marcus duobus præliis victor; in poſteriore, trede-

Κα. ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ
ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ Ζ.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩΙ ΒΙΒΛΙΩΙ Ζ'

ΤΗΣ ΔΙΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

α'. Ὅτι Σαβῖνοι ἐμβαλόντες ἐς Ῥωμαίους ἐνικήθησαν.
β'. Ὡς Ποπλικόλας πάλιν νικήσας τοὺς Σαβίνους ἐθριάμβευσε.
γ'. Λατίνων κατὰ Ῥώμης κινουμένων καθίσταται ἡ Δικτατωρεία.
δ'. Ὁ τῶν Ῥωμαίων δῆμος στασιάσας καὶ καταλείψας τὴν πόλιν, ὡς κατηλλάγη.
ε'. Κατάστασις Τριβούνων, ἤτοι Δημάρχων, καὶ τῶν Ἀγορανόμων.
ς'. Περὶ Μαρκίου τοῦ Κοριολάνου, καὶ διότι τὴν Ῥώμην ἐπολιόρκησε.
ζ'. Περὶ Ἀττίου Τυλλίου.
η'. Ὡς Οὐετουρία τὴν πολιορκίας διάλυσιν συνέπεισε τὸν υἱόν.

ΧΡΟΝΟΥ ΠΛΗΘΟΣ ΕΤΗ ΙΗ.

ἐν οἷς ἄρχοντες οἱ ἀριθμούμενοι, οἵδε ἐγένοντο.

Μ. Οὐαλέριος ὁ τοῦ Ποπλικόλα ἀδελφὸς,	καὶ Π. Ποσούμιος Τούβερτος.
Π. Οὐαλέριος Ποπλικόλας τὸ δ'.	καὶ Τ. Λουκρήτιος τὸ γ'.
Π. Ποσούμιος Τούβερτος τὸ β.	καὶ Ἀγρίππα Μενήνιος.
Σπ. Κάσσιος Οὐσκελῖνος,	καὶ Ὀπιτώριος Οὐεργίνιος Τρίκοστος.
--Ποσούμιος Κομίνιος,	καὶ Τ. Λάρκιος.
Σερου. Σουλπίκιος Καμερῖνος,	καὶ Μ. Μάλλιος Τοῦλλος.
Τ. Οὐετούριος	καὶ Τ. Αἰβούτιος Ἔλουας.
Κ. Κλοίλιος Σικελὸς,	καὶ Τ. Λάρκιος Φλαούιος.
Α. Σεμπρώνιος Ἀτρατῖνος,	καὶ Μ. Μινούκιος.
Α. Ποσούμιος,	καὶ Τ. Οὐεργίνιος.
Ἀπ. Κλαύδιος Σαβῖνος,	καὶ Π. Σερουίλιος Πρίσκος.
Α. Οὐεργίνιος Μοντανός,	καὶ Τ. Οὐετούριος Γέμινος.
Σπ. Κάσσιος τὸ β.	καὶ Ποσούμιος Κομίνιος τὸ β'.
Τ. Γηγάνιος Μακερῖνος,	καὶ Π. Μινούκιος.
Μ. Μινούκιος Αὐγουρῖνος,	καὶ Α. Σεμπρών. Ἀτρατῖνος τὸ β'.
Κ. Σουλπίκιος Καμερῖνος,	καὶ Σπ. Λάρκιος Φλαοῦιος.
Γ. Ἰούνιος Τοῦλλος,	καὶ Π. Πινάριος Ροῦφος.
Σπ. Ναύτιος,	καὶ Σέξ. Φούριος.

1 Οὕτω μὲν οὖν τοῖς Ταρκυϊνίοις τὰ πράγματα ἐτελεύτησαν. Μετὰ δὲ ταῦτα, Σαβίνων ἐμβαλόντων ἐς τὴν χώραν, ὕπατος μὲν ἀπεδείχθη Μάρκος Οὐαλέριος ἀδελφὸς Ποπλικόλα, καὶ Ποσούμιος Τούβερτος. Πραττομένων δὲ τῶν πολέμων γνώμῃ καὶ παρουσίᾳ Ποπλικόλα, δυσὶ μάχαις μεγάλως ὁ Μάρκος ἐνίκησεν· ὧν ἐν τῇ δευτέρᾳ μηδένα Ῥωμαίων

ἀποβαλὼν τρισχιλίους ἐπὶ μυρίοις τῶν πολεμίων ἀνεῖλε. Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει ὑπάτευε Ποπλικόλας τὸ τέταρτον· ἦν δὲ προδοκία πολέμου, Σαβίνων καὶ Λατίνων συνισταμένων· καί τις ἅμα δεισιδαιμονία τῆς πόλεως ἥψατο· πᾶσαι γὰρ αἱ κυοῦσαι τότε γυναῖκες ἐξέβαλλον ἀνάπηρα, καὶ τέλος οὐδεμία γένεσις ἔσχεν· ὅθεν ἐκ τῶν Σιβυλλείων ὁ Ποπλικόλας ἱλασάμενος τὸν ᾅδην, καὶ τινας ἀγῶνας πυθοχρήστους ἀναλαβὼν, καὶ ταῖς ἐλπίσι πρὸς τὸ θεῖον ἡδίονα καταστήσας τὴν πόλιν, ἤδη τοῖς ἀπ' ἀνθρώπων φοβεροῖς προσεῖχε· μεγάλη γὰρ ἐφαίνετο κατασκευὴ τῶν πολεμίων καὶ σύστασις. Ἦν οὖν Ἄππιος Κλαῦσος ἐν Σαβίνοις, ἀνὴρ χρήμασί τε δυνατὸς, καὶ σώματος ῥώμῃ πρὸς ἀλκὴν ἐπιφανὴς, ἀρετῆς δὲ δόξῃ, μάλιστα καὶ λόγου δεινότητι πρωτεύων. Ὃ πᾶσι συμβαίνει τοῖς μεγάλοις, οὐ διέφυγε παθεῖν, ἀλλ' ἐφθονεῖτο· καὶ τοῖς φθονοῦσιν αἰτίαν παρέσχε, καταπαύων τὸν πόλεμον, αὔξειν τὰ Ῥωμαίων, ἐπὶ τυραννίδι καὶ δουλώσει τῆς πατρίδος. Αἰσθόμενος δὲ τοὺς λόγους τούτους βουλομένῳ τῷ πλήθει λεγομένους, καὶ προσκρούοντας τοῖς πολεμοποιοῖς καὶ στρατιωτικοῖς, ἐφοβεῖτο τὴν κρίσιν, ἑταιρίαν δὲ, καὶ δύναμιν φίλων καὶ οἰκείων ἔχων ἀμύνουσαν περὶ αὐτὸν, ἐστασίαζε. καὶ τοῦτ' ἦν τοῦ πολέμου διατριβὴ καὶ μέλλησις τοῖς Σαβίνοις.

2. Ταῦτ' οὖν ὁ Ποπλικόλας οὐ μόνον εἰδέναι ποιούμενος ἔργον καὶ κινεῖν, καὶ συνεξορμᾶν τὴν στάσιν, εἶχεν ἄνδρας ἐπιτηδείους, οἳ τῷ Κλαύσῳ διελέγοντο παρ' αὐτοῦ τοιαῦτα, ὡς ὁ Ποπλικόλας ἄνδρα σε χρηστὸν ὄντα καὶ δίκαιον οὐδενὶ κακῷ δεῖν οἴεται τοὺς σεαυτοῦ πολίτας ἀμύνασθαι, καίπερ ἀδικούμενον· εἰ δὲ βούλοιτο σώζων ἑαυτὸν μεταστῆναι καὶ φυγεῖν τοὺς μισοῦντας, ὑποδέξεταί σε δημοσίᾳ καὶ ἰδίᾳ τῆς τε σῆς ἀρετῆς ἀξίως, καὶ τῆς Ῥωμαίων λαμπρότητος. Ταῦτα πολλάκις ἀνασκοποῦντι τῷ Κλαύσῳ βέλτιστα τῶν ἀναγκαίων ἐφαίνετο, καὶ τοὺς φίλους συμπαρακαλῶν ἐκείνων τε πολλοὺς αὐτῷ συγκαταθεμένων, πεντακισχιλίους οἴκους ἀναστήσας, καὶ παί-

δων

eim millibus hoſtium cæſis nullum amiſit civem. Sequenti anno Publicola quartum Conſule (*), concors Sabinorũ & Latinorũ conſpiratio timebatur; & ad hæc quædam religio corripuerat civitatem; quod omnes gravidæ tunc ſecerunt abortum, neque ullus ſuo tempore partus expectabatur. Ex Sibyllinis itaque libris Publicola, placatis Diis inſeris, ludiſque ex oraculo Apollinis inſtauratis; fiduciaque divini Numinis erecta civitate, jam ad hominum minas ſeſe convertit: magna namque belli moles, & coitio erat hoſtium. Erat autem in Sabinis Appius Claudius, vir & opibus, & robore præſtans corporis, ſed opinione virtutis, & eloquentia in primis clarus. Huic idē, quod magnis omnibus viris ſolet, accidit, ut invidia premeretur; invidis etenim calumniãdi auſam præbuit, quod bellum diſſuaderet, ut auctis populi Romani opibus, ipſe ſibi tyrannidem, & dominatum quæreret in patria. Veritus igitur hos ſermones, quos pronis auribus populus auſcultabat, ſeque pacis turbatoribus & ferocibus exoſũ ſentiēs, timuit eorũ judicio ſe committere. Quũ ergo factione amicorũ, & neceſſariorũ manu eſſet ſeptus, ſeditionem concivit. Atque hæc hæc erat belli mora, & cunctatio in Sabinis.

Hæc autem Publicola, non ſolum reſciſcere ſategit, ſed facem etiam flammamque addere ſeditioni; per homines idoneos Appio denuntiavit, putare ſe, quia bonus & integer vir erat, non debere eum, quamvis læſum gravius, pœnas expetere a ſuis civibus. Quod ſi conſulere vellet ſaluti ſuæ, & inimicis relictis ſuis, transfugus Romam petere; ſe eum, ut ipſius virtus poſtulabat, & populi Romani dignitas, recepturum. Hæc Appio, multa ſecum volventi animo, tamquam neceſſaria, ſunt optima viſa factu; ac proinde conſilio habito amicorum, quorum pleroſque pariter in ſententiam ſuam traxit (quod in Sabinis res maxime erant pa-

(*) U.C. 250.

DIO APUD ZONARAM.

Αἱρεθεὶς δὲ καὶ αὖθις ὕπατος ὁ Ποπλικόλας, ἔχων συνυπατεύοντα Τίτον Λουκρήτιον [Μετὰ δὲ ταῦτα Σαβίνων ἐμβαλόντων εἰς τὴν χώραν, ὕπατος ἀπεδείχθη Μάρκος Οὐαλέριος ἀδελφὸς Ποπλικόλα, καὶ Ποστούμιος Τούβερτος. Πραττομένων δὲ τῶν πολέμων γνώμῃ καὶ παρουσίᾳ τοῦ Ποπλικόλα, δυσὶ μάχαις ὁ Μάρκος ἐνίκησεν· ὧν ἐν τῇ δευτέρᾳ μηδένα Ῥωμαίων ἀποβαλὼν, τρισχιλίους ἐπὶ μυρίοις τῶν πολεμίων ἀνεῖλε.] Τῷ δ' ἑξῆς

Deinde cum Sabini in agrum Romanum irrupiſſent, Conſul renuntiatus eſt M. Valerius Publicolæ frater, & Poſtumus Tubertus. Sed quum res belli, conſilio & præſentia Publicolæ gererentur, Marcus duobus prœliis victor; in poſteriore, tredecim millibus hoſtium cæſis, nullum civem amiſit. Sequenti anno, denuo Conſule

ADMONITIO.

Initium hujus libri (quod eſt etiam in Vaticanis Zonaræ Codicibus, initium libri, ſed in editis, 13. caput 7. libri evaſit) ab οὕτω ad ἐτερπέσθησαν, quod iterum monemus, huc ſuo loco credimus optumè reddidiſſe. Tum Dio loquitur apud Zonaram; & ab Τῷ δ' ἑξῆς &c. iterum Plutarchus apud Dionem, & Dio ipſe apud Zonaram, deprehenditur.

pacatæ, & ad placidam modeſtamque vitam compoſitæ) quinque millia familiarū, cum liberis & conjugibus, Romam tranſtulit: cujus præſcius conſilii Publicola, benigne ac prompte, ac omni officiorum genere excepit eos. Familiis enim mox civitatem dedit, ſingulisque agrum bina jugerum, trans Anienem fluvium; Appio verò viginti quinque jugera dedit, eumque inter Patres legit, qui hinc gradum ad Remp. ſibi fecit. In quo, quum prudentiæ ſpecimē præbuiſſet, ad principem dignationem pervenit, pollenteſque habuit opes, & claram poſt ſe gentem Claudiorum reliquit Romæ. At illorum migratione, res Sabinas, homines populares, jam tranquillis, quieſcere, & conticeſcere haud permiſere; Appium vociferantes, quæ præſens non potuiſſet, exſulem & hoſtem perſecturum, ne ſibi illatas a Romanis injurias perſequantur. Magno igitur agmine profecti prope Fidenas conſedere; inſidiiſque etiam ante urbem collocatis, in locis ſaltuoſis & cavis, duo millia militum condiderunt. Prima luce paucos equites apertè prædatum mittere ſtatuerunt; quibus fuerat imperatum, quū propius urbem provecti eſſent, paulatim referre gradum, dum ad inſidiarum locum traxiſſent hoſtem.

Hæc autem Publicola ex perſugis eadem die cognovit. Confeſtim itaque ſuas ad omnia inſtruxit copias ac diſpoſuit. Gener enim ejus Poſtumius Balbus, qui tria millia ſecum ducebat militum, primis tenebris profectus, ſummiſque inſeſſis collibus, ſub quibus abdiderant ſe Sabini, in occaſionem imminebat. Collegæ verò Lucretio, cum expedito quoque & impigerrimo civium præcepit, in agentes prædam equites facere impreſſionem; ipſe cum reliquis copiis, a tergo Publicola hoſtes cinxit. Forte obſcura nebula, prima luce, exorta eſt, pariterque ſubſeſſores Poſtumius magno clamore ex edito invaſit loco. Lucretius in progreſſum equitatum ſuos immiſit; Publicola verò

δων καὶ γυναικῶν, ὅπερ ἦν ἐν Σαβίνοις ἀθόρυβον μάλιστα καὶ βίου πρᾴου καὶ καθεστῶτος οἰκεῖον, ἐς Ῥώμην ἦγε, προειδότος τοῦ Ποπλικόλα, καὶ προθύμως ἐπὶ πᾶσι δικαίοις. Τοὺς μὲν γὰρ οἴκους εὐθὺς ἀνέμιξε τῷ πολιτεύματι, καὶ χώραν ἀπένειμεν ἑκάστῳ δυοῖν πλέθρων, παρὰ τὸν Ἀνίηνα ποταμόν· τῷ δὲ Κλαύσῳ πλέθρα πέντε καὶ εἴκοσι γῆς ἔδωκεν· αὐτὸν δὲ τῇ βουλῇ προσέγραψεν, ἀρχὴν πολιτείας λαβόντα ταύτην. ᾗ χρώμενος ἐμφρόνως, ἀνέδραμεν ἐς τὸ πρῶτον ἀξίωμα, καὶ δύναμιν ἔσχε μεγάλην, καὶ γένος οὐδενὸς ἀμαυρότερον ἐν Ῥώμῃ τῶν Κλαυδίων ἀφ' αὑτοῦ κατέλιπε. Τὰ δὲ Σαβίνων οὕτω διακριθέντα τῷ μετοικισμῷ τῶν ἀνδρῶν, οὐκ εἴασαν οἱ δημαγωγοῦντες ἀτρεμῆσαι καὶ καταστῆναι, σχετλιάζοντες εἰ Κλαῦσος ἃ παρὼν οὐκ ἔπεισε, διαπράξεται φυγὰς γενόμενος καὶ πολέμιος, μὴ δοῦναι δίκην Ῥωμαίους, ὧν ὑβρίζουσιν. Ἄραντες οὖν στρατῷ μεγάλῳ περὶ Φιδήνας κατηυλίσαντο, καὶ τινα λόχον θέμενοι πρὸ τῆς Ῥώμης ἐν χωρίοις συνηρεφέσι, καὶ κοίλοις δισχιλίους ὁπλίτας, ἔμελλον ἅμ' ἡμέρᾳ φανερῶς ὀλίγοις ἱππεῦσι λείαν ἐλαύνειν· εἴρητο δ' αὐτοῖς ὅταν τῇ πόλει προσελάσωσιν ὑποφεύγειν, ἕως ἐμβάλωσιν ἐς τὴν ἐνέδραν τοὺς πολεμίους.

3. Ταῦτ' ὁ Ποπλικόλας αὐθημερὸν πυθόμενος παρ' αὐτομόλων, ταχὺ διηρμόσατο πρὸς πάντα καὶ διένειμε τὴν δύναμιν. Ποστούμιος μὲν γὰρ Βάλβος ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ τρισχιλίοις ὁπλίταις ἑσπέρας ἔτι προελθὼν, καὶ καταλαβὼν τοὺς ἀκρολόφους, ὑφ' οἷς ἐνήδρευον Σαβῖνοι, παρεφύλαττεν. Ὁ δὲ συνάρχων Λουκρήτιος, ἔχων τὸ κουφότατον ἐν τῇ πόλει καὶ γενναιότατον, ἐτάχθη τοῖς ἐλαύνουσι τὴν λείαν ἱππεῦσιν ἐπιχειρεῖν· αὐτὸς δὲ τὴν ἄλλην ἀναλαβὼν στρατιὰν, κύκλῳ περιῆλθε τοὺς πολεμίους, καὶ κατὰ τύχην ὁμίχλης βαθείας ἐπιπεσούσης, περὶ ὄρθρον ἅμα Ποστούμιός τε τοὺς ἐνεδρεύοντας ἐμβοήσας ἔβαλλεν ἀπὸ τῶν ἄκρων, καὶ τοῖς προϊππευσαμένοις ἀφῆκε τοὺς περὶ ἑαυτὸν ὁ Λουκρήτιος καὶ

DIO APUD ZONARAM.

ſule Publicola, concors Sabinorum & Latinorum adverſus Romam expeditio expectabatur. Erat autem in Sabinis Appius Claudius vir & opibus, & robore corporis præſtans, ſed opinione virtutis, & eloquentia in primis clarus. Quas ob res invidia popularium ſuſcepta, cum ob diſſuaſum bellum inſidiis appeteretur, magna amicorum & clientium manu Romam transfugit. Quibus a Publicola benigne ſuſceptis, Appius inter Patres lectus, haud ita multo poſt, prudentia gerundæ Reipublicæ, ad primam dignitatem pervenit; ac genus Claudium reliquit

ἑξῆς ἔτει] πάλιν [ὑπατεύοντος Ποπλικόλα] [καὶ προσεδοκᾶτο.] [Σαβίνων τε καὶ Λατίνων] ὁμονοησάντων κατὰ τῆς Ῥώμης προσέλασις. [Ἦν δ' ἐν Σαβίνοις ἀνὴρ Ἄππιος Κλαύδιος, ἔν τε χρήμασι καὶ σώματος ῥώμῃ πρωτεύων, ἐν ἀρετῆς δὲ μάλιστα δόξῃ ἐπιφανὴς, καὶ λόγου δεινότητι.] καὶ διὰ ταῦτα φθονούμενος ἐπιβουλεύετο παρὰ τῶν ὁμογενῶν, ὅτι συνεβούλευε [καταπαύειν τὸν πόλεμον]. Διὸ αὐτός τε Ῥώμῃ προσεχώρησε, καὶ πολλοὶ τῶν [φίλων τε καὶ οἰκείων] συνῳκίσθησαν· οὓς Ποπλικόλας φιλοφρόνως ἐδέξατο [τῇ βουλῇ τὸν Κλαύδιον [προσγραψάμενος.] ὅθεν ἐμφρόνως πολιτευόμενος, ἀνέδραμεν εἰς τὸ πρῶτον ἀξίωμα, καὶ

καὶ Ποπλικόλας προσέβαλε τοῖς στρατοπέδοις τῶν πολεμίων· πάντες μὲν οὖν ἐκαρποῦντο τὰ Σαβίνων καὶ διεφθείροντο. Τοὺς δ' ἐνταῦθα μηδ' ἀμυνομένους, ἀλλὰ φεύγοντας, εὐθὺς ἔκτεινον οἱ Ῥωμαῖοι, τῆς ἐλπίδος αὐτοῖς ὀλεθριωτάτης γενομένης· σώζεσθαι γὰρ οἰόμενοι τοὺς ἑτέρους οἱ ἕτεροι, τῷ μάχεσθαι καὶ μένειν οὐ προσεῖχον· ἀλλ' οἱ μὲν ἐκ τῶν ἐρυμάτων πρὸς τοὺς ἐνεδρεύοντας, οἱ δὲ πάλιν ὡς ἐκείνους ἐς τὸ στρατόπεδον θέοντες, ἐναντίοι φεύγουσιν ἐνέπιπτον πρὸς οὓς ἔφευγον, καὶ βοηθείας δεομένοις, οὓς ἤλπιζον αὐτοῖς βοηθήσειν· τὸ δὲ μὴ πάντας ἀπολέσθαι τοὺς Σαβίνους, ἀλλὰ καὶ περιγενέσθαι τινάς, ἡ Φιδηνατῶν πόλις ἐγγὺς οὖσα παρέσχε, καὶ μάλιστα τοῖς ἐκ τῶν στρατοπέδων, ὅθ' ἡλίσκετο, διεκπίπτουσιν· ὅσοι δὲ Φιδηνῶν διήμαρτον, διεφθάρησαν, ἢ ζῶντες ἀπήχθησαν ὑπὸ τῶν λαβόντων. Τοῦτο τὸ κατόρθωμα Ῥωμαῖοι, καίπερ εἰωθότες ἅπασι τοῖς μεγάλοις ἐπιφημίζειν τὸ δαιμόνιον, ἑνὸς ἔργον ἡγοῦντο τοῦ στρατηγοῦ γεγονέναι· καὶ τῶν μεμαχημένων πρῶτον ἦν ἀκούειν, ὅτι χωλοὺς καὶ τυφλοὺς αὐτοῖς καὶ μόνον οὐ καθείρξας τοὺς πολεμίους Ποπλικόλας παρέδωκε χρῆσθαι τοῖς ξίφεσιν, ἐῤῥώσθη δὲ καὶ χρήμασιν ὁ δῆμος; ἐκ τῶν λαφύρων· καὶ τῶν αἰχμαλώτων. Ὁ δὲ Ποπλικόλας, τόν τε θρίαμβον ἀγαγὼν, καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν ἀποδειχθεῖσιν ὑπάτοις παραδοὺς τὴν πόλιν, εὐθέως ἐτελεύτησεν, ὡς ἐφικτόν ἐστιν ἀνθρώποις, μάλιστα τοῖς νενομισμένοις καλοῖς καὶ ἀγαθοῖς, τὸν ἑαυτοῦ βίον ἐκπληρώσας. Ὁ δὲ δῆμος ὥσπερ οὐδὲν ἐς ζῶντα τῶν ἀξίων πεποιηκὼς, ἀλλὰ πᾶσαν ὀφείλων χάριν, ἐψηφίσατο δημοσίᾳ ταφῆναι τὸ σῶμα, καὶ τεταρτημόριον ἕκαστος ἐπὶ τιμῇ συνεισήνεγκεν· αἱ δὲ γυναῖκες ἰδίᾳ πρὸς αὑτὰς συμφρονήσασαι, διετένθησαν ἐνιαυτὸν ὅλον ἐπὶ τῷ ἀνδρὶ πένθος ἔντιμον καὶ ζηλωτόν· Ἐτάφη δὲ καὶ οὗτος τῶν πολιτῶν ψηφισαμένων, ἐντὸς ἄστεος, παρὰ τὴν καλουμένην

verò caſtra hoſtium adortus eſt. Undique igitur preſſi cæſique Sabini ſunt. Qui in caſtris erant, eos, quum ne gladium quidem ſtrinxiſſent, in fugam præcipites, Romani confeſtim oppreſſere; quibus ſpes, in perniciem vertit extremam. Nam incolumes alii rati alios, omiſſa pugna & acie; hi ex caſtris ad poſitos in inſidiis, illi contra in caſtra ad hos properarunt; atque ex adverſo ſuccurrerent in effuſos; ad quos confugiebant; & in quærentes auxilium, a quibus ipſi expectabant opem. Porro, ne Sabini ad internecionem delerentur, ſed aliqui ſupereſſent, propinquitas iis oppidi præſtitit Fidenarum: præſertim iis, qui e caſtris, dum caperentur, eruperunt. Qui Fidenas non tenuerunt, aut cæſi ſunt, aut vivi venerunt in hoſtium poteſtatem. Hanc victoriam Romani, quamvis magna omnia Diis ſoliti ſint adſcribere, unius conſilio Ducis attribuerunt; primaque hæc vox, poſt prælium fuit militum; claudos, cæcos, & pene vinctos, Publicolam hoſtes ipſis objeciſſe trucidandos. Sane populus, etiam auro, ex acta præda & captivis auctus eſt. At Publicola mox ubi triumphavit, & ſequentibus Conſulibus Remp. tradidit, fato functus eſt, vitamque ſuam, quatenus mortalitas valet aſſequi, omnibus, quæ cenſentur bona & beata, præter cæteros conſummavit. Populus quaſi nullum virtutis præmium contuliſſet in vivum, ſed adhuc ei deberet omnia, ſcivit, ut cadaver ejus publico funere efferretur: in cujus honorem quadrantes ſinguli contulere. Matronæ ſeorſim conſilio habito, ad ſingulare ejus decus & laudem, totum annum eum luxerunt. Ex plebiſcito hic quoque in urbe humatus eſt, juxta Veliam, quam vocant; datumque toti ejus ſtirpi jus hujus ſepulcri.

Nunc

DIO APUD ZONARAM.

καὶ γένος] μέγα [τὸ Κλαυδίων κατέλιπεν] ἐπὶ πλεῖστον ἀνθῆσαν, καὶ προσηλυθὸς εἰς δόξαν ἀνώτατα. Οἱ δὲ Σαβῖνοι καὶ τοῦτο τοῦ πολέμου ποιησάμενοι πρόφασιν [στρατῷ μεγάλῳ] κατὰ τῆς Ῥώμης ἐπήλασαν, οἷς τοὺς Ῥωμαίους ὁ Ποπλικόλας ἀντιταξάμενος, καὶ στρατηγήσας ὡς ἄριστα μικροῦ πάντας ἀπώλεσε, καὶ τὸν δῆμον ἐκ τῶν λαφύρων, καὶ τῶν αἰχμαλώτων] ὠφέλησεν. [Ἀγαγὼν δὲ ἐπὶ τῇ νίκῃ [θρίαμβον, καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν ὑπάτοις, παραδοὺς τὴν πόλιν, εὐθὺς ἐτελεύτησε, δημοσίᾳ ταφεὶς, καὶ θρηνηθεὶς ἐφ' ὅλον ἐνιαυτόν. [Οἱ μέν τοι Σαβῖνοι δι' ὀργῆς &c. Lege ſequentes Notas.

quit: quæ tempore longiſſimo floruit, ſummam adepta auctoritatem. Sabini verò eam quoque belli cauſam nacti, cum magno exercitu Romam invaſerunt: quos Publicola, optimi Ducis officiis functus pene omnes interfecit: populoque ſpoliis hoſtium & captivis locupletato, triumphum duxit: traditaque Reipublicæ adminiſtratione Conſulum ſucceſſoribus, ſtatim obiit, publicis ſumptibus elatus, & matronarum luctu annuo honeſtatus. Cæterum Sabini irati, &c.

In Græcis Zonaræ non habentur matronæ, ſed in Græcis *Plutarchi*, *& ſine dubio*, *Dionis quoque*.

NOTAE.

Etſi horum Dio apud Zonaram, nihil habeat tertio hoc capite; pluſquam tamen veriſimile mihi eſt Dionem iis, more ſuo, fuiſſe uſum: ut qui in hæc elogia poſt mortem, fere ſemper effertur. Sane verò illa δὲ ἐφ-

Nunc tamen nemo ex familia ibi conditur, ſed cadaver eò delatum deponunt; tum ardentem facem quiſpiam tenens, eam tantum ſubjicit, mox retrahit; qua re jus teſtatur ſibi eſse, ſed abſtinere ſe honore: inde mortuum tollunt.

Cæterum Sabini ex dolore acceptæ cladis, ne hyberno quidem tempore quieverunt ſed incurſione facta in Romanum agrum, Poſtumiū iterum Conſulem (α) afflixerunt: eumque cum exercitu penitus cecidiſsent, ni collega Menenius Agrippa ei tuliſset opem. Tunc enim uterque Conſul, facto impetu in hoſtes occidit multos, reliquos profligavit. Poſt hæc Sp. Caſſius, & Opiter Vergineus Coſſ. (β) cum Sabinis inita pace, captoque Camerino, plurimos occiderunt, reliqui everſo oppido venierūt. Poſtumius Cominius, & T. Largius inde Coſs. (χ) ſervos aliquot, qui de occupando Capitolio conjurarant, cōprehenſos occiderunt: quēadmodum etiā ſequenti anno Servius Sulpitius, & M. Manilius Tullus (δ), ſervorum, aliorumque cum ipſis ſentientiū conjurationem aliam, a quibuſdam conſciis indicatam, pariter oppreſserunt; corona etenim circumdatos trucidarunt: indicibus autem cum alia præmia, tum civitas data eſt.

A Latinis verò iterum bello moto, plebs capere arma noluit; quod novas Tabulas flagitaret, alieno gravata ære: quamobrē locupletiores novum Magiſtratus genus crearunt, pari in omnes authoritate, potentia Regia præditum, quam Dictatorem vocarunt. Nam cum Regis nomen proſequerentur odio ob Tarquinios; Monarchiæ verò utilitates, magna vi ad bella, & ſeditionum tumultus præditas expeterent; verbo rejecto, rem ipſam ſub alio nomine ſunt amplexi. Erat igitur, ut dixi, Dictatura, quod ad poteſtatem, par quidem Regno: præterquam quod ei, niſi ad bellum ituro, equū conſcendere non licebat: neque ſumptus ullos ſine decreto facere ex ærario. Sed ei jus dicere, & domi militiæque capite plectere nedum plebejos, ſed & equeſtris & Senatorii ordinis viros licuit: ipſum verò vel accuſare, vel intercedere audente nemine; ne ipſis quidem Tribunis plebis; neque

ζλῃ Οὐελίαν, ὥστε καὶ γένει παντὶ τῆς ταφῆς μετεῖναι· νῦν δὲ τέθαπται μὲν οὐδεὶς τῶν ἀπὸ γένους· κομίσαντες δὲ τὸν νεκρὸν ἐκεῖ καταπίθενται· καὶ δᾷδά τις ἡμμένην λαβὼν ὅσον ὑπήνεγκεν, εἶτα ἀναιρεῖται· μαρτυρόμενος ἔργῳ τὸ ἐξεῖναι, φείδεσθαι δὲ τῆς τιμῆς, καὶ τὸν νεκρὸν οὕτως ἀποκομίζουσιν.

4. Οἱ μέν τοι Σαβῖνοι ἐδι' ὀργὴν, ὧν ἔπαθον, οὐδὲ τὸν χειμῶνα ἠρέμησαν, ἀλλὰ τὴν Ρωμαΐδα χώραν κατέδραμον, καὶ τὸν Ποσούμιον ἐκάκωσαν τὸ δεύτερον ὑπατεύοντα. καὶ εἷλον ἂν αὐτὸν πανσυδὶ, εἰ μὴ Μενήνιος Ἀγρίππας ὁ συνάρχων αὐτῷ ἐπικούρησε· προσπεσόντες δὲ αὐτοῖς, πολλοὺς ἔφθειραν, ὥστε τοὺς λοιποὺς ἀναχωρῆσαι. Μετὰ δὲ ταῦτα, Σπούριός τε Κάσσιος, καὶ Ὀπιτώριος Οὐεργίνιος ὑπατεύοντες τοῖς Σαβίνοις ἐσπείσαντο· Καμέριον δὲ τὸ ἄστυ ἑλόντες, τοὺς μὲν πλείους ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ λοιποὺς ζωγρήσαντες ἀπέδοντο, καὶ τὴν πόλιν κατέσκαψαν. Ποσούμιος δέ τε Κυμίνιος, καὶ Τίτος Λάρκιος, δούλους τινὰς ἐπὶ καταλήψει τοῦ Καπιτωλίου συνωμοσίαν θεμένους συλλαβόντες, ἔφθειραν· Σερούιός τε Σουλπίκιος, καὶ Μάρκος Τούλλιος ἑτέραν αὖθις συνωμοσίαν δούλων, καὶ ἄλλων δή τινων συστάντων αὐτοῖς προκατέλαβον, ἀγγελθεῖσαν αὐτοῖς πρός τινων τῶν τῆς ἐπιβουλῆς μετεχόντων, οὓς καὶ συσχόντες περισταδὸν κατέκοψαν, τοῖς δὲ μηνυταῖς, ἄλλα τε καὶ πολιτεία ἐδόθη.

5. Αὖθις δὲ πολέμου παρὰ Λατίνων κατὰ Ρώμης κεκινημένου, οὐκ ἤθελον οἱ πολλοὶ τὰ ὅπλα λαβεῖν, ἀποκοπὴν τῶν χρεῶν ἀξιοῦντες γενέσθαι, καὶ διὰ τοῦτο καινήν τινα ἀρχὴν ἐπ' ἀμφοτέροις αὐτοῖς τότε πρῶτον οἱ δυνατοὶ κατεστήσαντο· Δικτάτωρ ὁ ταύτης ἠξιωμένος ὠνόμαστο, ἠδύνατο δὲ ἐξ ἴσου πάντα τοῖς βασιλεῦσι. Τὴν μὲν γὰρ τοῦ βασιλέως ἐπωνυμίαν διὰ τοὺς Ταρκυνίους ἐμίσησαν· τὴν δ' ἐκ τῆς μοναρχίας ὠφέλειαν θελόντες, ὡς πολυισχυούσης ἐς τὰ τῶν πολέμων, καὶ τῶν στάσεων πειράσεις, ἐν ἄλλῳ ταύτην ὀνόματι εἵλοντο. Ἦν μὲν οὖν, ὡς εἴρηται, ἡ Δικτατωρία κατά γε τὴν ἐξουσίαν τῇ βασιλείᾳ ἰσόρροπος, πλὴν ὅτι μὴ ἐφ' ἵππον ἀναβῆναι ὁ Δικτάτωρ ἠδύνατο, εἰ μὴ ἐκστρατεύεσθαι ἔμελλεν· οὔτε ἐκ τῶν δημοσίων χρημάτων ἀναλῶσαι τι ἐξῆν αὐτῷ, εἰ μὴ ἐψηφίσθη. Δικάζειν δὲ καὶ ἀποκτείνειν καὶ οἴκοι, καὶ ἐν στρατείαις ἐδύνατο, καὶ οὐ τοὺς τοῦ δήμου μόνους, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἱππέων, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς

(α) U. C. 251. (β) U. C. 252. (χ) U. C. 253. (δ) U. C. 254.

NOTAE.

ζλῃ &c. ſunt apud Zonaram, in hoc Textu cap. 4. & ſequentibus. Hinc enim a Dione Plutarchus exſcribi deſiit: ita ut neque in *Coriolano*, neque in *Fabio Maximo*, nec in *Pyrrho*, nec in reliquis; præterquam *Camillo*, & *Sylla* duntaxat, Dio Plutarchi verbis, amplius uti deprehendatur. Zonaræ itaque (quod monemus) textu Dionio, ſed valde elumbi, deinceps utimur, uſque ad Camillum ac Syllam; Valeſianis, Urſinianiſque; & ſi quæ habemus alia, ſuo loco adjectis.

βουλῆς. Καὶ οὔτ᾽ ἐγκαλέσαι τις αὐτῷ, οὔτ᾽ ἐναντίον τι διαπράξασθαι ἴσχυεν, οὐδ᾽ οἱ Δήμαρχοι, οὔτε δίκη ἐφέσιμος ἐγένετο ἀπ᾽ αὐτοῦ· οὐκ ἐπὶ πλεῖον δὲ τῶν ἓξ μηνῶν ἡ τῆς Δικτατωρείας ἀρχὴ παρετείνατο, ἵνα μή τις αὐτῶν ἐν τοσούτῳ κράτει καὶ ἐξουσίᾳ ἀκράτῳ χρονίσας, ὑπερφρονήσει, καὶ πρὸς ἔρωτα μοναρχίας ἐκκυλισθῇ. Ὅπερ ἐς ὕστερον καὶ ὁ Καῖσαρ Ἰούλιος ἔπαθεν, ἐπεὶ παρὰ τὰ νενομισμένα τῆς Δικτατωρείας ἠξίωτο.

6. Τότε μὲν οὖν Δικτάτορος γενομένου Λαρκίου, οὐδὲν ὁ δῆμος ἐνεωτέρισεν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ὅπλοις ἐγένοντο. Τῶν δὲ Λατίνων ἡσυχίαν ἀγόντων ἐπὶ συνθήκαις, οἱ δυνασταὶ τοὺς ὀφειλέτας μετεχειρίζοντο βιαιότερον, καὶ ὁ δῆμος αὖθις ἐστασίαζε διὰ τοῦτο, ὥστε καὶ εἰς τὸ συνέδριον συνδραμεῖν, καὶ πάντες ἂν ὑπὸ τῶν εἰσπεσόντων ἐν αὐτῷ διεφθάρησαν, εἰ μή τινες, τοὺς Οὐολούσκους εἰς τὴν χώραν ἐμβαλεῖν ἤδη κατήγγειλαν. Πρὸς τὴν τοιαύτην ἀγγελίαν ὁ δῆμος ἠρέμησεν, οὐχὶ φεισάμενος τῆς βουλῆς, ἀλλ᾽ ὡς παρὰ τῶν πολεμίων ὅσον οὔπω φθαρησομένης. Διὸ οὔτε τοῦ τείχους ἔθεντο φυλακὴν, οὔτε τινὰ παρεῖχον βοήθειαν, μέχρις ὁ Σερουΐλιος τούς τε ἐξ ὑπερημερίας κρατουμένους ἀφῆκε, καὶ ἄδειαν τῶν εἰσπράξεων καθ᾽ ὅσον στρατεύοιντο, ἐψηφίσατο, καὶ κουφίσαι τὰ χρέα ὑπέσχετο. Τότε μὲν οὖν διὰ ταῦτα τοῖς πολεμίοις ἐπεξελθόντες ἐνίκησαν· μὴ δὲ τῶν χρεῶν κουφισθέντες, μήτ᾽ ἄλλου μηδενὸς τυχόντες ἐπιεικοῦς, καὶ πάλιν ἐθορύβουν τε καὶ ὠργίζοντο, καὶ κατὰ τῆς βουλῆς, καὶ κατὰ τῶν στρατηγῶν ἐστασίαζον. Πολέμου δὲ αὖθις ἐπενεχθέντος, οἱ μὲν στρατηγοὶ χρεῶν ἀποκοπὰς ἐψηφίζοντο· ἠναντιώθησαν δ᾽ ἕτεροι, διὸ καὶ Δικτάτωρ ᾑρέθη Οὐαλλέριος Μάρκος, ἐκ τῆς τοῦ Ποπλικόλα συγγενείας γενόμενος, καὶ τῷ πλήθει φιλούμενος· ἔνθεν τοι καὶ οὕτω προθύμως τοσοῦτοι ἐπὶ αὐτοῖς, καὶ ἆθλα ὑπέσχετο, συνελέγησαν, ὡς καὶ τῶν Σαβίνων κρατῆσαι, καὶ τῶν συμμαχούντων αὐτοῖς Οὐολούσκων καὶ Αἰκουῶν. Ἐπὶ τούτοις ἄλλας τε τῷ Οὐαλλερίῳ ὁ δῆμος τιμὰς ἐψηφίσατο, καὶ Μάξιμον ἐπωνόμασεν, ἐξελληνιζόμενον δὲ Μέγιστον σημαίνει τὸ ὄνομα.

7. Ὁ δὲ θέλων τῷ δήμῳ χαρίσασθαι, πολλὰ διελέχθη τῇ γερουσίᾳ, ἀλλ᾽ οὐκ ἔσχε ταύτην πειθήνιον· διὸ σὺν ὀργῇ ἐκπηδήσας τοῦ συνεδρίου, δημηγορήσας τι πρὸς τὸν δῆμον τινὰ κατὰ τῆς βουλῆς, τὴν ἡγεμονίαν ἀπείπατο, καὶ ὁ δῆμος ἔτι μᾶλλον εἰς στάσιν ἠρέθιστο· οἱ γὰρ δυνασταὶ τῆς περὶ τὰ συμβόλαια ἀκριβείας ἐχόμενοι, καὶ μηδὲν τοῖς ὀφλοῦσι ἐνδιδόντες, τοῦ ἀκριβοῦς τε διήμαρτον, καὶ πολλῶν ἑτέρων ἀπέτυχον. Ἡ γὰρ πενία, καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἀπόνοια, κακὸν ἐστι βίαιον· εἰ δὲ καὶ τὸ πλῆθος προσλάβοι,

enim ab eo provocatio admittebatur. Dictatura tamen ultra ſex menſes, haud extendabatur; ne quis in tanta poteſtate, & authoritate maxima immoratus, per ſuperbiam in Principatus cupiditatem dilaberetur: id quod poſtea Julio evenit Cæſari, Dictaturam contra morem majorum conſecuto.

Tunc igitur Largio Dictatore creato, populus novarum rerum remiſſo ſtudio, ſtetit tamen in armis. Interim Latino bello pactionibus conſopito, cum ſua nomina creditores violentiùs pertractarent, rurſus idcirco Populus ita in ſeditionem erupit, ut in Senatum concurſu facto in eo tumultu Patres omnes occiſi eſſent: niſi quidam Volſcos infeſtis copiis nunciaſſent in agrū Romanum irrupiſſe. Ad eum nuncium plebs quievit, non reverentia Senatus, ſed expectatione, tanquam is ſtatim ab hoſtibus deleretur. Quamobrem neque mœnia cuſtodire curarunt, neque opis quidpiam attulerūt, (*) donec Servilius ob æs alienū nexos ſolvit, edixitque, ne quis debitor expeditionis tempore moleſtiam pateretur: promiſſo facto ſe levaturum æs alienum. Tunc ergo his deliniti promiſſis in hoſtes profecti eos vicerunt: ſed cum deinde nec ære alieno levarentur, nec ulla æquitate tractarentur; rurſus ab iratis tumultuatū eſt, & contra Patres & Conſules mota ſeditio. Verū bello ingruente denuo, Conſules novas tabulas decreverunt: quumque aliis adverſarentur, M. Valerius (**) Publicolæ gentilis, vir gratus plebi, Dictator creatus eſt. Qui ſtipēdio promiſſo, tantus ad eum, & tam alacer concurſus factus eſt, ut & Sabinos, illorumque fœderatos Volſcos Æquoſque fuderit. Quamobrem, cum Valerio honores alios, tum cognomentum Maximi decreverunt.

Hic autem vicem rependere volens Populo, multa quidem in Senatu in illius gratiam diſſeruit, ſed cum nequidquam impetraſset, iratus e Curia ſe proripuit, & apud plebem pro concione, Senatu nonnihil perſtricto, Dictatura ſe abdicavit; plebs verò magis ad ſeditionem eſt irritata. Præſertim quod creditores in repetendo ære alieno ſummum jus urgebant, neque ulla æquitate contra debitores utebantur: eaque de cauſa nec quod debebatur, exegerunt, & in alia plu-

(*) U.C. 259. (**) U.C. 260.

NOTAE.

Μάρκον Τούλλον, non Τούλλιον dixi ex *Livio*, qui & *Μανίλιον* dedit. Dodvvellus volebat Μαν᾽ Τούλλιον Λογγῖνον, *Manium Tullium Longinum*, quod caret authoritate.

plura incommoda inciderunt. Inopia enim ac deſperatio inde exorta, malum eſt admodum violentum; & ſi multitudinem ſibi adſciverit, inexpugnabile penè fit. Tunc igitur locupletum ſeveritas erga pauperes, plurimorum malorũ cauſa Romanis fuit. Ut enim & milites expeditionibus premebantur; & populus ſæpius evidenter in multis deceptus fuerat, & debitores a fœneratoribus contumelias & flagra perpetiebantur, tanta iracundia exarſerunt, ut inopũ multi ex urbe exceſſerint; deſeruerint caſtra alii, & inſtar hoſtium ex agro Romano petierint commeatus. Quo facto, cum multi ad eos, qui ſeceſſionem fecerant, confluerent; veriti Senatores, ne & hi magis exaſperarentur, finitimique factionibus diſtractam invaderent civitatem, legatione miſſa, plebi promiſerunt ſe facturos, quidquid penes Senatum fieri poſſet. Ea verò fremente maxime, nullaſque rationes admittente, Menenius Agrippa, unus ex oratoribus petiit, ut quandam audirent fabulam. Qui, audientia impetrata, dixit: Orta aliquando contra ventrem aliorum membrorum ſeditione, dixiſſe oculos, manus, & pedes, ſua in officio eſſe opera: linguam & labia per ſe animorum ſenſus annunciari: aures ſuo miniſterio aliorum ſermones ad mentem pervenire: manus, ſuo labore parari res neceſſarias: pedes, totum corpus a ſe ſuſtentari ſeque, ſive iter, ſive opus fiat, ſive ſtetur, fatigari. Ventrem verò ſolum, omnis muneris & laboris expers, miniſteriis omnium tanquam Regem uti & ſudoribus illorum, partis facultatibus frui. Hæc ita ſe habere confeſſum ventrem, ſi videretur, nil ſibi tribui, nil miniſtrari, ſui neglecta juſſiſſe cura. Tũc mẽbra communiter decreviſſe, nequid deinceps ventri ſuppeditaretur: eoque facto, cũ venter nullũ amplius cibũ ſumeret, neq; manus ad opus fuiſſe agiles ob ventris inediã defectas viribus; neq; pedes valuiſſe, neque aliud membrum ullum ſuum munus citra offenſam obiiſſe, ſed omnia fuiſſe ignava, ægra, aut penitus immobilia. Tum verò intellectum eſſe, ea quæ ventri præberentur, non magis ipſi ſuppeditari, quam membris omnibus, ac ea ſingula inde percipere fructum ſuum. Ita ex eo ſermone multitudo intellexit, locupletum facultates etiam pauperibus eſſe utiles: & quod

βοι, καὶ δυσμαχώτατον· πλείστων γοῦν δεινῶν τοῖς Ῥωμαίοις αἰτία ἡ τότε τῶν δυνατωτέρων πρὸς τοὺς ὑποδεεστέρους ἀκρίβεια γέγονεν. Ὡς γὰρ ταῖς στρατείαις τε καὶ τὸ στρατιωτικὸν ἐπιέζετο καὶ πολλὰ πολλάκις ἐλπίσαν σαφῶς ἐξηπάτητο, καὶ παρὰ τῶν δανειστῶν οἱ ὀφειλέται ὑβρίζοντο, καὶ ᾐκίζοντο, ἐς τοσοῦτον ὀργῆς ἐξεκαύθησαν, ὡς καὶ τὴν πόλιν τῶν ἀπόρων συχνοὺς ἐκλιπεῖν, καὶ ἐκ τοῦ στρατοπέδου ἀναχωρῆσαι, καὶ ἐκ τῆς χώρας ὡς πολεμίους τὰς τροφὰς ἐρανίζεσθαι. Οὕτω δὲ τούτων συνενεχθέντων, ἐπεὶ πολλοὶ πρὸς τοὺς ἀποστάντας συνέῤῥεον, δείσαντες οἱ βουλευταὶ, μὴ ἐπὶ πλέον οὗτοί τε ἐκπολεμωθῶσι, καὶ τῇ στάσει συνεπίθωνται οἱ περίοικοι, διεκηρυκεύσαντο πρὸς αὐτοὺς, ὅσα πρὸς βουλῆς ἦσαν αὐτοῖς ποιεῖν ὑπισχνούμενοι. Ὡς δὲ μάλιστα ἐθρασύνοντο, καὶ οὐδένα λόγον ἐδέχοντο, εἷς τῶν πρέσβεων Ἀγρίππας Μενήνιος μύθου τινὸς σφᾶς ἀκοῦσαι ἠξίωσε· καὶ τυχὼν εἶπε· Στασιάσαι πρὸς τὴν γαστέρα πάντα τὰ μέλη τοῦ σώματος, καὶ φάναι τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὡς ἡμεῖς, τάς τε χεῖρας ἐνεργοὺς εἰς ἔργα, καὶ τοὺς πόδας πρὸς πορείαν τιθέαμεν, τὴν γλῶτταν δὲ καὶ τὰ χείλη, ὅτι δι' ἡμῶν τῆς καρδίας βουλεύματα ἐξαγγέλλεται· τὰ ὦτα δ' αὖ ὡς δι' ἡμῶν οἱ δι' ἑτέρων λόγοι τῷ νῷ παραπέμπονται· τὰς δὲ χεῖρας, ὅτι ἐργάτιδες οὖσαι ἡμεῖς περιποιούμεθα πορισμοὺς, τοὺς πόδας δ' αὖθις, ὅτι ἅπαν ἡμεῖς τὸ σῶμα φέροντες, κοπιῶμεν κἂν ταῖς πορείαις, κἂν ταῖς ἐργασίαις, καὶ ἐν ταῖς στάσεσιν. Ἡμῶν δ' ἐνεργούντων οὕτω, σὺ μόνη ἀσυντελὴς οὖσα, καὶ ἀεργὸς, ὑπὸ πάντων ἡμῶν πορισμῶν ἀπολαύεις αὐτή. Ἡ γὰρ γαστὴρ συνετίθετο καὶ αὐτὴ, οὕτω ταῦτ' ἔχειν· καὶ εἰ δοκεῖ, ἔφησεν, ἀχορήγητόν με ἐάσατε, μηδέν μοι προσφέροντες· ἔδοξε ταῦτα, καὶ μή τι τοῦ λοιποῦ χορηγεῖσθαι τῇ γαστρὶ κοινῶς ἐψηφίσθη τοῖς μέλεσι. Τροφῆς δὲ μὴ προσφερομένης αὐτῇ, οὔθ' αἱ χεῖρες πρὸς ἔργον ἦσαν εὐκίνητοι, διὰ τὴν ἔνδειαν τῆς γαστρὸς ἀτονήσασαι, οὔθ' οἱ πόδες ἔῤῥωντο, οὔτε τι ἕτερον τῶν μελῶν τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν παρεῖχεν ἀπρόσκοπον, ἀλλ' ἄπρακτα πάντα, δυσκίνητά τε ἢ καὶ πλέον ἦσαν ἀκίνητα· καὶ τότε συνῆκαν, ὅτι τὰ τῇ γαστρὶ προσφερόμενα, οὐ μᾶλλον ἐκείνῃ, ἀλλ' αὐτοῖς κεχορήγηται, καὶ αὐτῶν ἕκαστον ἐκείνῃ προσαγομένων παραπολαύει. Τούτοις τοῖς λόγοις τὸ πλῆθος συνῆκεν, ὡς αἱ τῶν εὐπόρων οὐσίαι, καὶ τοῖς πένησιν εἰσὶν εἰς ὠφέλειαν· καὶ κἀκεῖνοι ὠφελοῖντο ἐκ

ADMONITIO.

Iniquiùs hic a Zonara pugna ad Regillum omiſſa eſt, quam incredibile eſt, prætermiſſam a Dione. Accidit ea A. U.C. 258. A. Poſtumio, & T. Virginio Coſſ. Livius anni incertus, eam triennio ante ponit: omnes verò alii ante hunc Ap. Claudii, & P. Servilii Conſulatum.

ἐκ δανεισμάτων, καὶ τὰς οὐσίας αὔξουσιν, οὐκ εἰς βλάβην τοῦτο τῶν πολλῶν ἀποβαίνει. ὡς εἴ γε μὴ ἔχοιεν οἱ πλουτοῦντες, οὐδ᾽ οἱ πένητες ἂν ἐν καιροῖς ἀναγκαίοις ἕξουσι τοὺς δανείσοντας, καὶ ἀπολοῦνται χρείας καταπειγούσης. Ἐντεῦθεν ἠπιώτεροι γενόμενοι κατηλλάγησαν, κουφισμῶν τῶν ὀφειλῶν, καὶ τῶν ὑπερημέρων ἄφεσιν τῆς Βουλῆς ψηφισαμένης αὐτοῖς.

8. Φοβηθέντες δὲ μὴ σκεδασθείσης αὐτοῖς τῆς συστάσεως, ἢ τὰς συνθήκας οὐκ ἐπιτελεῖς ἕξουσιν, ἢ κακωθῶσι διαλυθέντες, καὶ ἄλλος κατ᾽ ἄλλην πρόφασιν κολάζοιτο συνεχόμενος, συνέθεντο ἐπαρήγειν ἀλλήλοις, ἄν τις τι ἀδικοῖτο· καὶ ὅρκους ἐπὶ τούτῳ ὑπέσχον, καὶ προστάτας αὐτίκα ἐξ ἑαυτῶν δύο προεχειρίσαντο, εἶτα καὶ πλείους, ἵν᾽ εἶεν αὐτοῖς κατὰ συμμορίαν (1) βοηθοί τε καὶ τιμωροί. Καὶ τοῦτο οὐχ ἅπαξ ἐποίησαν, ἀλλ᾽ ἐκ τότε τὸ πρᾶγμα ἀρξάμενον, οὕτω προέβαινε, καὶ ἐπ᾽ ἐνιαυτὸν τοὺς προστάτας, ὡς ἀρχήν τινα ἀπεδείκνυσαν, τῇ μὲν τῶν Λατίνων γλώσσῃ καλουμένους Τριβούνους (οὕτω δὲ οἱ χιλίαρχοι κέκληνται) Δημάρχους δὲ προσαγορευομένους τῇ Ἑλληνίδι φωνῇ· ἵνα δὲ διαστέλληται ἡ τῶν Τριβούνων προσηγορία, τοῖς μὲν τὸ τῶν στρατιωτῶν, τοῖς δὲ τὸ τοῦ πλήθους προσέθεντο πρόσρημα. Οὗτοι δὲ τοῦ πλήθους οἱ Τριβοῦνοι ἢ Δήμαρχοι μεγάλων κακῶν αἴτιοι τῇ Ῥώμῃ γεγόνασι· τὸ μὲν γὰρ τῶν ἀρχόντων ὄνομα οὐκ ἔχον εὐθύς, ἰσχὺν δ᾽ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους ἐκτήσαντο· ἤμυνόν τε δεομένῳ παντί, καὶ πάντα τὸν ἐπιβοησάμενον σφᾶς ἀφῃροῦντο· οὐκ ἐκ μόνων ἰδιωτῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπ᾽ αὐτῶν τῶν ἀρχόντων, πλὴν τῶν Δικτατόρων. Εἰ δέ τις καὶ ἀπόντας αὐτοὺς ἀπεκαλέσατο, κἀκεῖνος ἀπὸ τοῦ συνέχοντος αὐτὸν ἀπηλλάττετο, καὶ ἢ ἐς τὸ πλῆθος ὑπ᾽ αὐτῶν εἰσήγετο, καὶ ἀπελύετο· ἀλλὰ καὶ εἴ τι που ἔδοξεν αὐτοῖς μὴ γενέσθαι, ἐκώλυον, κἂν ἰδιώτης ᾖ ὁ ποιῶν, κἂν ἄρχων, κἂν ὁ δῆμος, κἂν ἡ Βουλὴ πράττειν ἔμελλέ τι, κἂν ψηφίζεσθαι, εἷς δέ τις ἠναντιοῦτο Δήμαρχος, ἄπρακτος καὶ ἡ πρᾶξις, καὶ ἡ ψῆφος ἐγίνετο. Τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος, καὶ τὴν γερουσίαν ἀθροίζειν, καὶ ζημιοῦν τὸν μὴ πειθαρχοῦντα, καὶ μαντείᾳ χρῆσθαι, καὶ δικάζειν ἐπετράπησαν, ἢ ἑαυτοῖς ἐπέτρεψαν. Καὶ ὃ γὰρ ποιεῖν αὐτοῖς οὐκ ἐξῆν, κατώρθουν ἐκ τῆς ἀνανταγωνίστου πρὸς πᾶν τὸ πραττόμενον ὑφ᾽ ἑτέρων, ἐναντιώσεως. Καὶ γὰρ καὶ νόμους εἰσήγαγον, ἵν᾽ ὅς τις αὐτοῖς ἔργῳ ἢ λόγῳ προσκρούσῃ, κἂν ἰδιώτης εἴη, κἂν ἄρχων, ἱερός τε ᾖ τῷ ἄγει ἐνάρχηται. Τὸ

quod ſi illi ex mutuis pecuniis augeant opes ſuas,id tamẽ in Populi nõ cedere detrimẽtũ. Si namque locupletes nihil haberent, tum neque pauperes neceſſariis temporibus habituros, a quibus mutuentur;perituros proinde,urgente neceſſitate. Hac ergo oratione mitigati, decreta a Senatu levatione debitorum,ſolutio neque nexorum æris cauſa alieni,in gratiam cum Patribus redierunt.

Cæterum veriti, ne ſoluta ſeditione, vel pactis non ſtaretur, vel quum digreſſi eſſent alius alio comprehenſus nomine plecteretur,pepigerunt, ſi cuiquam eorum injuria fieret, mutuo ſibi laturos opem. Quo pacto, jurejurando firmato, ſtatim Patronos duos ſui ordinis elegerunt : quorum numerum inde auxerunt, ut ſuos Patronos haberent ac vindices claſſes ſingulæ. Neque enim ſemel hoc factum eſt; nam ab eo tempore, facto initio, res ita proceſſit longius,ut quotannis eos Patronos, tanquam Magiſtratus quoſdam ſibi deligerent; qui Tribuni Plebis diſcriminis cauſa nominantur; & quod Tribuni etiam in re militari dicuntur illi, qui in mille viros obtinent imperium. Hi autem Tribuni plebis concitarunt in Rep. turbas magnas : cum Magiſtratus enim nõdum haberent nomen; potentia tamen omnes alios ſuperabant : nempe, quemlibet ſupplicem defendebant : quemlibet, a quo implorati eſſent, ſibi aſſerebant : iſque non contra privatos tantum, ſed adverſus ipſos etiam Magiſtratus, ſi tantum excipias Dictatores. Quod ſi quis eos vel abſentes appellaſſet, is quoque ab eo, a quo comprehenſus fuerat, liberatus; vel in concionem ab ipſis adducebatur, vel actutum abſolvebatur. Ad hæc, ſi quod eis ſive a privato, ſive a Magiſtratu, ſive a plebe factum, diſplicebat, intercedebant. Quod ſi quid agere, vel decernere Senatus inſtituiſſet, atque unus Tribunus plebis interceſſiſſet, erat irritum id decretum, & actione ſuperſedebatur. Progreſſu temporis, illa etiam (aut cõceſſa eis fuerint, aut ab ipſis ſint uſurpata) ut Senatum convocarent, dicto non audientes punirent, conſulerent;& aruſpices, & jus dicerent, auſi ſunt. Quod enim eis facere non licebat, ex potentia & repugnantia adverſarii, contra quidquid ab aliis fieret, ſe erigebant. Præterea rogarunt leges, quibus vel privatus, vel Magiſtratus, a quo dicto

NOTAE

(1) Ἵν᾽ εἶεν αὐτοῖς κατὰ συμμορίαν βοηθοί·] *Ut ſingulæ Claſſes ſuos Patronos haberent*, ſequitur numerum Tribunorum ad decem eſſe auctum. Claſſes autem a Servio Tullio inſtitutæ, fuerant ſex. *Volſius*,

dicto vel facto offenſi eſsent, ſacer eſset. Sacrum autem eſse, idem erat ac periiſse. Sic enim omnia, quæ ad cædem inſtar victimæ deſtinantur, dici conſuevit. Sane ipſos etiam Tribunos plebis, ſacroſanctos plebs dixit, tamquam ſacra ipſorum mœnia, a quibus in ſui opem invocarentur.

Proinde multa ſũt ab eis abſurdè facta, ut Conſules acti in carcerem, & quidam etiam in dicta cauſa enecti, adverſari ipſis audente nemine, quin & ipſe protinus ſacer eſset. Quod ſi aliqui non a Tribunis omnibus damnarentur, opem diſsentientium implorabant; itaque cauſam dicere, ſive apud eos ipſos, ſive apud alios judices, ſive apud populum licebat, plurium ſuffragiis, vel condemnandis, vel abſolvendis. Tribunorum autem numerus ad denos tantum proceſsu temporis eſt redactus; unde vires eorum ſunt admodum imminutæ. Nam collegarum in Magiſtratibus cum natura quodammodo, tum ex invidia maximè ſocietas eſt infida: nec temere fit, ut multi præſertim potentes, conſentiant inter ſe. His accedebat, quod qui eorum vim enervare ſtudebant, motus excitabant, ut diſſidentium robur infringeretur, aliis ſe ad alios conferentibus. Uno ergo eorum intercedente, cæterorum ſententiæ irritæ reddebantur. Principio igitur Curiam non introibant, verum præ foribus ſedentes, quæ fierent, obſervabant, ac ſi quid diſplicebat, e veſtigio refragabantur: poſt intro vocati ſunt, & admiſſi quoque ad Senatoriam dignitatem. Denique e Senatoribus quidam qui Patricii non erant, Tribunatum expetiverunt: plebs enim Patricios non admittebat, contra quos, cum Tribuni creati eſsent, & ad poteſtatem provecti tantam, verebantur, ne quis eorũ poteſtate in ipſã plebẽ abuteretur. Si quis autẽ ejerata familiæ dignitate ad plebejos tranſibat, benigne admittebatur; quo pacto multi ex nobiliſſimis, magnæ potentiæ aviditate, nobilitate ſua repudiata, Tribunatum geſserunt. Ac Tribunorum poteſtas hunc ortum habuit, quibus duo Ædiles adjecti ſunt ipſis futuri miniſtri veluti ad ſcribendum. Quos cum decreta omnia, omnia Plebiſcita, & Senatuſconſulta ſcriberent, atque aſservarent, nihil eorum, quæ agebantur, latebat. Olim igitur his de cauſis, dicundique juris ergo creabantur: poſtea verò cum alia, tum rerum venalium forum eis commiſſum eſt: unde a Græcis Agoranomi appellantur.

Prima Romanorum ſeditione ad hunc modum ſedata, finitimorũ multi, qui ob eã ſe-

Τὸ γὰρ ἱερὸν εἶναι, ἀπολωλέναι ἦν· οὕτω γὰρ πᾶν ὅπερ ἂν ὥσπερ τι θῦμα εἰς σφαγὴν καταρώθη, ὠνόμαστο. Καὶ αὐτοὺς δὲ τοὺς δημάρχους τὸ πλῆθος, Σακροσάγκτους ὠνόμασαν, οἷον τείχη ἅγια εἰς φρουρὰν τῶν σφᾶς ἐπικαλουμένων τυγχάνοντας· σάκρα γὰρ παρὰ Ῥωμαίοις τὰ ἱερὰ, καὶ σάγκτα τὰ ἅγια.

9. Ἔδρων οὖν πολλὰ ἄτοπα, καὶ γὰρ καὶ ὑπάτους ἔβαλλον ἐς τὸ δεσμωτήριον, καὶ ἐθανάτουν τινὰς μηδὲ λόγου τυγχάνοντας, καὶ οὐδεὶς αὐτοῖς ἐναντιωθῆναι ἐτόλμα, εἰ δὲ μὴ καὶ αὐτὸς ἱερὸς ἐγίνετο. Εἰ μέν τοι τινὲς μὴ παρὰ πάντων τῶν Δημάρχων καταδικάζοντο, τοὺς μὴ ὁμογνωμονοῦντας ἐπεκαλοῦντο εἰς ἀγωγὴν, καὶ οὕτως εἰς δίκην καθίσταντο, ἢ παρ' αὐτοῖς ἐκείνοις, ἢ παρά τισι δικασταῖς, ἢ καὶ παρὰ τῷ πλήθει, καὶ τῆς νικώσης ἐγίνοντο. Εἰς δέκα δὲ, προϊόντος τοῦ χρόνου, οἱ δήμαρχοι κατέστησαν· ὅθεν αὐτοῖς τὸ πολὺ τῆς ἰσχύος καταβέβλητο· φύσει γὰρ ὥσπερ, φθόνῳ δὲ μᾶλλον, ἀλλήλοις οἱ συνάρχοντες διαφέρονται· καὶ χαλεπὸν πολλοὺς ἐν δυνάμει μάλιστα ὄντας συμφρονῆσαι. Ἅμα δὲ καὶ οἱ ἄλλοι διασπᾶν τὴν αὐτῶν μηχανώμενοι δύναμιν, ὅπως ἀσθενέστεροι διχογνωμονοῦντες ὦσιν ἐστασίαζον· καὶ οἱ μὲν τοῖσδε, οἱ δὲ τοῖσδε προσετίθεντο· εἰ δὲ καὶ εἷς σφῶν ἀντεῖπε τὰς τῶν ἄλλων διαγνώσεις ἀπράκτους ἀπέφαινε. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον οὐκ εἰσῄεσαν εἰς τὸ βουλευτήριον, καθήμενοι δὲ ἐπὶ τῆς εἰσόδου τὰ ποιούμενα παρετήρουν· καὶ εἴ τι μὴ αὐτοῖς ἤρεσκε, παραχρῆμα ἀνθίσταντο· εἶτα καὶ εἰσεκαλοῦντο ἐντὸς· εἶτ' ἔπειτα μέν τοι καὶ μετέλαβον τῆς βουλείας οἱ δημαρχήσαντες. Καὶ τέλος κἀκ τῶν βουλευτῶν τινες ἠξίωσαν δημαρχεῖν, εἰ μή τις εὐπατρίδης ἐτύγχανεν· οὐ γὰρ ἐδέχετο τοὺς εὐπατρίδας ὁ ὅμιλος· κατὰ γὰρ τῶν εὐπατριδῶν ἀλόμενοι τοὺς δημάρχους, καὶ πρὸς τοσαύτην προαγαγόντες ἰσχὺν ἐδεδοίκεσαν, μή τις αὐτῶν τῇ ἰσχύϊ ἐς τοὐναντίον κατ' αὐτῶν χρήσηται· εἰ δέ τις τὸ γένους ἀξίωμα ἐξωμόσατο, καὶ πρὸς τὴν τοῦ πλήθους μετέστη νόμισιν, ἀσμένως αὐτὸν προσεδέχοντο· καὶ συχνοὶ τῶν σφόδρα εὐπατριδῶν ἀπείπαντο τὴν εὐγένειαν, ἔρωτι τοῦ μέγα δυνηθῆναι καὶ ἐδημάρχησαν. Οὕτω μὲν οὖν ἡ τῶν Δημάρχων δυναστεία συνέστη, οἷς καὶ Ἀγορανόμοι δύο προσείλοντο, οἷον ὑπηρέτας σφίσιν ἐσομένους πρὸς γράμματα· πάντα γὰρ τά τε παρὰ τῷ πλήθει καὶ τὰ παρὰ τῷ δήμῳ καὶ τῇ βουλῇ γραφόμενα λαμβάνοντες, ὥστε μηδὲν σφᾶς τῶν πραττομένων λανθάνειν ἐφύλαττον. Τὸ μὲν οὖν ἀρχαῖον ἐπὶ τούτῳ ᾑροῦντο, καὶ ἐπὶ τῷ δικάζειν, ὕστερον δὲ καὶ ἄλλα ἄττα καὶ τὴν τῶν ὠνίων ἀγορὰν ἐπετράπησαν, ὅθεν καὶ Ἀγορανόμοι τοῖς Ἑλληνίζουσιν ὠνομάσθησαν.

10. Ἡ μὲν οὖν στάσις ἡ πρώτη οὕτω τοῖς Ῥωμαίοις κατέπαυσεν· ἐκ δὲ τῶν περιοίκων σφίσι δια-

διὰ τὴν στάσιν πολλῶν κατ' αὐτῶν κινηθέντων, μετὰ τὴν σύμβασιν ὁμονοήσαντες, ἐρρωμένους τοὺς ἐξ ἐκείνου πολέμους διήνεγκαν, καὶ πάντας ἐνίκησαν. Ὅτι καὶ οἱ Κοριόλους πολιορκοῦντες, ἐκπεσεῖν, καὶ τοῦ στρατοπέδου μικροῦ ἐκινδύνευον, εἰ μὴ Γναῖος Μάρκιος (1) εὐπατρίδης ἀνὴρ, ἠρίστευσε, καὶ τοὺς ἐπιόντας ἀπώσατο, ὃς διὰ τοῦτο ἄλλως τε ἐδοξάσθη, καὶ Κοριολάνος ἐκ τοῦ ἔθνους, ὃ ἐτρέψατο, ἐπικλήθη. Καὶ τότε μὲν οὕτως ἤρθη· οὐ πολλῷ δ' ὕστερον στρατηγῆσαι σπεύδων, καὶ μὴ τυχὼν, ἠγανάκτησέ τε κατὰ τοῦ ὁμίλου, καὶ τοὺς δημάρχους ἐβαρύνετο (*). Οἱ οὖν Δήμαρχοι, ὡς καταλῦσαι ἐγλίχετο, αἰτίας τινὰς κατ' αὐτοῦ συμφρονήσαντες, τυραννίδος αὐτῷ πρόσηψαν αἰτίαμα, καὶ τῆς Ῥώμης ἐξήλασαν (⁑). Ἐκπεσὼν οὖν, τοῖς Οὐολούσκοις εὐθὺς προσεχώρησεν· ὧν οἱ μὲν πρῶτοι, καὶ οἱ ἐν τοῖς τέλεσιν αὐτῶν ὄντες ἔχαιρόν τε αὐτῷ, καὶ αὖθις πρὸς πόλεμον ἡτοιμάζοντο, Ἀττίου Τουλλίου πρὸς τοῦτον ἐρεθίζοντος ἅπαντας. Ὁ δὲ ὅμιλος ἀπροθύμως εἶχε. Ὡς οὖν οὔτε παραινοῦντες, οὔτ' ἐκφοβοῦντες αὐτοὶ οἱ δυνατοὶ κινῆσαι πρὸς ὅπλων ἄρσιν ἠδύναντο, τοιόνδε ἐμηχανήσαντο. Ἱπποδρομίαν τῶν Ῥωμαίων ἀγόντων, ἄλλοι τε τῶν προσχώρων αὐτοῖς, καὶ Οὐολοῦσκοι πλήθει πολλῷ κατὰ θέαν συνήλθοσαν, ὁ δὲ Τούλλιος τοὺς τῶν Ῥωμαίων στρατηγοὺς ἔπεισεν, ὡς εὐνοῶν δῆθεν αὐτοῖς τοὺς Οὐολούσκους φυλάττεσθαι, παρασκευασμένους ἐπιθέσθαι σφίσιν ἀνελπίστως ἐν τῇ ἱπποδρομίᾳ. Οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ τοῖς ἄλλοις τὸ μήνυμα κοινωσάμενοι τοὺς Οὐολούσκους, αὐτίκα πρὸ τοῦ ἀγῶνος ἅπαντας ἐξεκήρυξαν· οἱ δὲ δυσχεράναντες, ὅτι μόνοι ἐκ πάντων ἐξεληλάχατο, ἕτοιμοι πρὸς μάχην ἐγένοντο· καὶ προστησάμενοι τὸν Κοριολάνον τε καὶ τὸν Τούλλιον, ἐπί τε τὴν Ῥώμην καὶ τοὺς Λατίνους προσειληφότες, πλήθει ἐχώρησαν πλείονι. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι πυθόμενοι, πρὸς τὰ ὅπλα μὲν οὐκ ἐξώρμησαν, ἐν αἰτίαις δ' ἀλλήλους πεποίηντο· οἱ μὲν τοῦ ὁμίλου τοὺς εὐπατρίδας, ὅτι ἐξ αὐτῶν Κοριολάνος τυγχάνων, μετὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπὶ τὴν πατρίδα στρατεύοιτο· οἱ δὲ τὸν ὅμιλον, ὅτι μὴ ἐνδίκως αὐτὸν ἐξελάσαντες, πολέμιον πεποιήκασι.

11. Οὕτω δὲ στασιάζοντες, ἐς μέγα τι κακὸν ἐνέπεσον ἂν, εἰ μὴ καὶ αἱ γυναῖκες αὐτοῖς ἐπεκούρησαν. Ὡς γὰρ ἡ γερουσία κάθοδον τῷ Κοριολάνῳ ἐψηφίσατο, καὶ ἐπὶ τούτῳ πρέσβεις πρὸς ἐκεῖνον ἐστάλησαν, ἐκεῖνος καὶ τὴν χώραν τοῖς Οὐολούσκοις ἀποδοθῆναι ἀπῄτει, ἧς ἐν τοῖς πρὶν πολέμοις ἐστέρηντο· τὸ

(*)U.C.263, (⁑)U.C. 264.

ſeditionem in eos conciti erant, poſtquam in gratiam hi ridierunt, & ex compacto in hoſtes procurrerunt, acriora quidem ab eis prælia ſuſtinuerunt, ſed eos tamen vicerũt omnes. Quod Coriolos autem obſiderent, parum abfuit, quin caſtris exſuerentur; niſi virtus Cn. Marrii viri Patricii profligatis hoſtibus obſtitiſſet.: qui propterea cum aliis honoribus eſt affectus, tum Coriolani cognomen a devicto ab ſe populo eſt aſſecutus. Ac ita quidem tum in altum Martius eſt evectus; idem verò ab multo poſt, quod ei petenti Prætura negata fuit, iratus populo Tribunitiam poteſtatem inſectatus & abrogare conatus eſt. Quapropter a Tribunis plebis, quibuſdam in eum criminibus conflatis, & affectati Regni calumnia inſtructa, in exſilium actus eſt. Exſul ergo confeſtim Martius ſe contulit ad Volſcos, quorum primores & Magiſtratus, adventu illius læti, Actii Tullii impulſu, rurſus ad bellum parabantur. Hoc autem Volſcorum Populo non placebat. Primores igitur, qui neque monendo, neque terrendo ad arma ſumenda eos potuerant commovere, hac arte uſi ſunt. Ludis Circenſibus, cum alii ex finitimis, tum magna Volſcorum manus Romam ad id ſpectaculum convenit: tum Tullius per benevolentiæ ſpeciem Romanorũ Conſulibus perſuaſit, Volſcos cavendos eſſe, ut qui parati eſſent ad impetum in eos in Circo faciendum. Conſules eo indicio cum aliis etiam communicato ante ludos, mox civitate excedere jubent Volſcos. Quod graviter hi ferentes, ſe ſolos ex omnibus eſſe pulſos ad bellum irritati, Coriolano & Tullio lectis imperatoribus, aſcitiſque auxiliis Latinorum, majori quam aliàs numero, contra Romanos profecti ſunt. Hoc audito Romani non arma corripuerunt, ſed mutuis inter ſe criminibus certarunt: plebeji cum Patriciis quod ex eo Coriolanus ordine, cum hoſtibus Patriam oppugnatum veniret: illi cum plebe, quod eundem hoſtem, iniquo mulctatum exſilio reddidiſsent.

Porrò autem in magnum eis malum ſeditio rediiſſet, ni matronæ tuliſſent opem. Quippe Senatus Coriolano decrevit reditum, ac legatos ad eum idcirco miſerat: ille verò, ut agri ſuperioribus bellis ad empti Volſcis, poſtulat, redderentur; quod obfirmare recuſat populus. Miſſa igitur nova lega-

N O T AE.

(1) Qui Γναῖος (*Gnæus*) eſt hic in Dione *Marcius*; apud Plutarchum in *Coriolano*, Γάϊος (*Cajus*) eſt. Sed *Cnæum* habet & Livius lib. 2. Erratum ergo amanuenſis duco, qui omiſerit ν in Γναίῳ.

legatione; eam iracunde tulit Coriolanus; quod qui de ſuo agro periclitaretur, ne ſic quidem cederet alieno. His nunciatis, cum plebs nihil etiam moveretur, vel a ſeditione, ſaltem periculis monita, ceſſaret: matronæ, Coriolani uxor Volumnia, ac Veturia mater, clariſſimis quibuſque mulieribus aſſumptis, liberiſque Coriolani etiam adductis, in caſtra hoſtium ſunt profectæ. Tumque ceteris lugentibus in ſilentio, Veturia: Non transfugimus, inquit, fili, ſed nos Patria ad te miſit: ſi parueris, ut matrem, uxorem, liberos; ſin minus, ut prædam hoſtium. Si autem tua non dum deferbuit iracundia, nos quæſo primas occidito. Eja, fili, te, omiſſa ira, civibus, amicis, ſacris, monumentis Patriis reconcilia: neque Patria, in qua natus es & educatus, magnumque illud Coriolani nomen adeptus es, exſcindere patiaris. Ne me dimiſeris voti impotem, ne me cernas meis manibus interfectam. Hiſque dictis, mammiſque oſtenſis, ejulans, ac ventre attrectato: Hic te genuit, inquit, hæ te lactarunt. Et hæc equidem illa dixit; at ab uxore liberiſque ejus, & matronis aliis, tantus fletus exorrus eſt,

τὸ δὲ πλῆθος, τῆς χώρας οὐ μεθίετο· πάλιν οὖν ἑτέρα πρεσβεία, ὁ δὲ περιθύμως ἔφερεν, ὅτι καὶ περὶ τῆς ἑαυτῶν κινδυνεύοντες, οὐδ᾽ οὕτω τῶν ἀλλοτρίων ἀφίσταντο. Καὶ τούτων δὲ ἀγγελθέντων αὐτοῖς, οὐδ᾽ ἔτι κεκίνηντο, οὐδ᾽ ὑπὸ τῶν κινδύνων οἱ ἄνδρες τοῦ στασιάζειν ἐξίσταντο· αἵ τε γυναῖκες, ἥ τε γαμετὴ τοῦ Κοριολάνου Οὐολουμνία, καὶ ἡ μήτηρ Οὐετουρία, καὶ τὰς λοιπὰς ἐπιφανεστάτας παραλαβοῦσαι, ἦλθον ἐς τὸ στρατόπεδον πρὸς αὐτὸν, καὶ τὰ παιδία αὐτοῖς ἐπαγόμεναι· καὶ αἱ μὲν ἄλλαι σιωπῶσαι ἐδάκρυον, ἡ δὲ Οὐετουρία, Οὐκ ηὐτομολήκαμεν, ἔφη, τέκνον, ἀλλ᾽ ἡ πατρὶς ἡμᾶς ἔπεμψέ σοι· εἰ μὲν πείθοιο, μητέρα καὶ γυναῖκα, καὶ τέκνα, εἰ δὲ μὴ, λάφυρα. Καὶ εἰ καὶ νῦν ἔτι ὀργίζοιο, πρώτας ἡμᾶς ἀπόκτεινον. Καταλλάγηθι, καὶ μηκέτι ὀργίζου τοῖς πολίταις, τοῖς φίλοις, τοῖς ἱεροῖς, τοῖς τάφοις. Μηδὲ ἐκπολιορκήσεις τὴν πατρίδα, ἐν ᾗ ἐγεννήθης, ἐτράφης, καὶ τὸ μέγα τοῦτο ὄνομα, Κοριολάνος ἐγένου· μήτε ἄπρακτον ἀποπέμψῃς, ἵνα μὴ νεκρὰν με αὐτοχειρίᾳ θεάσῃ. Ἔτι τούτοις ἀνέκλαυσε, καὶ τοὺς μαστοὺς προσδείξασα, τῆς τε γαστρὸς ἀψαμένη· Αὕτη σε ἔτεκεν, ἔφη, τέκνον, οὗτοί σε ἐξέθρεψαν. Ἡ μὲν εἶπε ταῦτα· ἡ γαμετὴ

DIO APUD TZETZEM Chiliade b. c. 60. a v. 528.

Dio Coccejanus, & complures alii,
Quotquot Romana geſta Græcè congerunt
Iſta de Marco Coriolano inſunt:
Hic Cnæus Marcus appellatus antea,
Hinc Coriolanus, addito cognomine;
Coriolos Romanis oppugnantibus,
Cunctiſque in fugam verſis, ipſe fortiter,
Soluſque hoſtilem urbem auſus ingredi
Nactus apertam, creat illi incendium.
Sublata hinc flamma, aſcendit equum celerem,
Et vi a tergo irruit in barbaros,
Qui ſuos adhuc ſectabantur valide.
Tunc hi converſi, & viſo urbis incendio,
Rati vaſtatam, confugerunt aliò.
Servatis ſuis, ſpoliato & oppido,
Quod Coriolanum appellatum diximus,
Qui Cnæus Marcus dicebatur antea,
Ex his, Coriolani nomen habuit.
Quod verò ſolet in merentes optime,
Invidia ipſum multant mox exſilio.
Percuſſus Cnæus hinc furore maximo,
Uxore ſua relicta, & matre, & patria,
Venit Coriolos, qui virum excipiunt;
Tum in Romanos ducunt & exercitum.
Et niſi poſt conflictum belli illius
Currentes conſcidiſſent ſuas tunicas,
Uxor, & mater nudæ, & circumſtiterent,
Veturia hæc, Volumnia illa nomine,
Et vix

Δίων αὐτὸς Κοκκειανὸς, καὶ ἄλλοι δὲ μυρίοι,
Ὅσοι συνεγράψαντο τὰς πράξεις τῶν Ῥωμαίων,
Τὰ κατὰ Κοριολάνον τοῦτόν φασιν τὸν Μάρκον.
Ὁ Μάρκος οὗτος πρότερον καλούμενος καὶ Γναῖος,
Ὕστερον Κοριόλανον σὺν ὄνομα ἐπεκλήθη.
Ῥωμαίοι Κοριόλανον τὴν πόλιν πολεμοῦντες,
Ὡς πρὸς αὐτὴν ἐτράπησαν οἱ πάντες, ἀνεκφεύκτως
Αὐτὸς δ᾽ εἰς τὴν πολεμίων πόλιν στραφεὶς, καὶ μόνος
Ἠνεῳγμένην ἐφευρὼν, ἐνέπρησεν ἐκείνην.
Λαμπρῶς δ᾽ ἀρθείσης τῆς φλογὸς ἐπαναβὰς τὸν ἵππον,
Ῥύμῃ πολλῇ κατόπισθεν ἐκπίπτει τῶν βαρβάρων,
Οἳ τοὺς Ῥωμαίους διωγμὸν τὸν ἄσπετον ἐποίουν.
Οἵπερ στραφέντες, καὶ τὸ πῦρ φλέγον ἰδόντες πόλιν,
Καὶ πορθηθῆναι δόξαντες, ἔφυγον ἀλλαχόσε.
Αὐτὸς Ῥωμαίους σώσας δὲ, πορθήσας καὶ τὴν πόλιν,
Τὴν ἥνπερ Κοριόλανον εἰρήκαμεν καλεῖσθαι,
Πρὸς τὸ καλεῖσθαι πρότερον Μάρκος καὶ Γναῖος ἅμα,
Ἔχει καὶ Κοριόλανος ἐκ τοῦ τροπαίου κλῆσιν.
Οἷα δ᾽ ὁ φθόνος εἴωθε ποιεῖν τοὺς εὐεργέτας,
Μετὰ μικρὸν ἐν λογισμοῖς τὸν ἄνδρα ζημιοῦσιν.
Ὑπερπαθήσας δ᾽ ὁ ἀνὴρ θυμῷ δικαιοτάτῳ,
Ἀφεὶς γυναῖκα τὴν αὐτοῦ, μητέρα, καὶ πατρίδα,
Πρὸς Κοριολάνους ἔρχεται, καὶ δέχονται τὸν ἄνδρα,
Καὶ δὴ καὶ παρετάξαντο καὶ κατὰ τῶν Ῥωμαίων·
Καὶ εἰ μὴ μετὰ συρραγὴν ἐκείνου τοῦ πολέμου,
Δραμοῦσαι κατεσχίσαντο τοὺς ἑαυτῶν χιτῶνας,
Γυμναί τε περιέστησαν ἡ σύζυγος καὶ μήτηρ,
Ἡ Βετουρία τε αὐτὴ, Βολουμνία κλῆσιν,
Καὶ

NOTAE.

Opportune factum equidem, ut quæ Zonaras de oppugnatione Coriolorum reſciderat e Dione, habuerit illine Tzetzes. *Sæpe* namque *nocente Deo*, *fert Deus alter opem*. Invertit autem multa Tzetzes. *Coriolos* bis dicit *Coriolanum*; bis rectè *Coriolos*: *Marcium* dicit: *Marcum*: *Veturiam Veturniam*. Præterea, ſo-

μετὰ δὲ αὐτοῦ, καὶ τὰ παιδάρια, καὶ αἱ ἄλλαι γυναῖκες συνεθρήνησαν, ὥστε κἀκεῖνον εἰς πένθος κινῆσαι. Μόλις δὲ ἀνενεγκὼν, περιέπλεξε τὴν μητέρα, καὶ φιλῶν ἅμα, Ἴδε, ἔφη, μῆτερ, πείθομαί σοι· σὺ γάρ με νικᾷς, καὶ σοὶ ταύτην τὴν χάριν πάντες ἐχέτωσαν· ἐγὼ γὰρ οὐδὲ ἰδεῖν αὐτοὺς ὑπομένω, οἳ τηλικαῦτα παρ' ἐμοῦ εὐεργετηθέντες, τοιαῦτά μοι ἀνταπεδώκασιν· οὐδ' ἀφίξομαι ἐς τὴν πόλιν, ἀλλὰ σὺ μὲν ἀντ' ἐμοῦ τὴν πατρίδα ἔχε, ὅτι τοῦτο ἠθέλησας· ἐγὼ δὲ ἀπαλλαγήσομαι. Ταῦτα εἰπὼν ἀπανέστη, καὶ οὐδὲ τὴν κάθοδον κατεδέξατο· ἀναχωρήσας δὲ εἰς τοὺς Οὐολούσκους, ἐκεῖ γηράσας, ἀπήλλαξεν.

eſt, ut Coriolanus quoque luctu commotus ſit. Tum vix redditus ipſe ſibi, matrem amplectitur, & inter oſcula: En, inquit, pareo tibi mater: tu namque ſola me vincis: & tibi omnes iſtam debebunt gratiam. Ego verò ab eorũ conſpectu abhorreo, qui pro tot beneficiis talem mihi gratiam retulerunt: neque redeo in urbem illam. Tu mei loco, teneto Patriam, quandoquidem ſic juſſiſti, ego recedam. Hæcque locutus, recuſato in Patriam reditu, in Volſcos rediit, ibique obiit ſenex.

Κυΐ. Q.

DIO APUD TZETZEM.

Καὶ τοῦτον μόλις ἔπαυσαν τῆς κατὰ Ῥώμης μάχης,
Ἡ Ῥώμη ἂν ἐπέγνωκε τιμᾶν τοὺς εὐεργέτας.
Ἀλλὰ λιταῖς ταῖς τῆς μητρὸς πεισθεὶς, καὶ τῆς συζύγου,
Πόλεμον μὲν κατέπαυσε τὸν κατὰ τῶν Ῥωμαίων.
Αὐτὸς τοὺς Κοριόλους δὲ ἀφεὶς, καὶ τοὺς Ῥωμαίους,
Πρὸς ἄλλην γῆν ἀπέδραμε, τῇ λύπῃ βεβλημένος.

Et vox ſedaſſent a ſuſcepto prælio;
Roma eſſet docta colere beneficos.
Precibus ergo matris atque conjugis
Sedatus, bellum retulit a patria,
Et derelicta Roma, atque Coriolis,
Ad alia mœſtus, laceſſitus profugit.

NOTAE.

ſolum ingreſſum *Coriolos* Marcium Livius negat: qui libro 2. Marcium, *cum delecta militum manu, per patentem portam, ferocem irrupiſſe*, ait: *cædeque in proxima urbis facta, ignem temere arreptum, imminentibus muro ædificiis injeciſſe*. Tum ſale aliquo indigent illud *nudæ*, & *conſciſſæ veſtes*. Tandem neque Coriolos, neque in Volſcos exſulem Marcium profugiſſe; eum neque a Plutarcho, neque a Dione Tzetzes habet; ignoro utique a quo habuit, aliò divertiſſe.

Toto cælo deinde diverſa eſt hic oratio Veturiæ, ab ea quam in Coriolano Plutarchus habet: hæc autem Dionis & gravior eſt, & longe præſtat Plutarchiana; quæ nil, quæ decent matrem, matronamque illuſtrem inducit. Plutarchus etiam Coriolanum a Volſcis, tumultuario impetu deinceps occiſum narrat: Dio noſter apud eos conſenuiſſe, & mortem ſenio obiiſse. Uter veriſimilia narret, ſi interroger, Plutarchum dicam: etſi Q. Fabius Pictor, ſibi ſuæque genti gratificaturus, de more (apud Livium lib. 2.) quoddam a Coriolano vocabulum, *exacta ætate*, referat. Porrò Livius qui & aliam graviorem Veturiæ habet orationem, Coriolani exitum in incerto reliquit: adeo homini parum detulit.

Q. CASSII DIONIS COCCEJANI ROMANÆ HISTORIÆ

LIBER OCTAVUS.

HÆC AUTEM INSUNT IN LIBRO VIII.

DIONIS ROMANÆ HISTORIÆ.

1. Initium turbarum ob diviſionem agri Romani.
2. Ut Fabii ferme omnes pro ſuis civibus cæſi ſuot.
3. De Appio Claudio, & ut militem quemque decimum interfecit.
4. De aucto oumero Tribunorum plebis ac Ædilium.
5. Ut Lucius Quintius Dictator renunciatus, hoſtes, omnium primus, ſub jugum miſit.
6. Ut Romani, omoes Magiſtratus, & Tribunos plebis abrogaruot.
7. Ut duodecim Tabulæ ſint quæſitæ, & inſtitutus Decemviratus.
8. Ut Decemviratus eſt abrogatus, & Conſules iterum eligere viſum fuit.
9. Ut Ceoſores etiam inſtituti.
10. Ut Camillus Dictator creatus, delevit Vejos.
11. Triumphi pompa.
12. Camilli juſtitia, & ut voluntarie ante ſententiam exceſſit urbe.]

Temporis ſpatium ann. LXXXXVII.

in quibus, hi, qui ex parte hic recenſentur, fuerunt Conſules.

T. Sicinius Deotatus,	& C. Aquilius.
Sp. Caſſius,	& P. Verginius Proculus.
Serv. Cornelius,	& Q. Fabius.
L. Æmilius Mamercus,	& Fabius Cæſo, Cæſonis f.
M. Fabius, Cæſonis frater,	& L. Valerius, M. f.
Q. Fabius, Cæſonis f.	& C. Julius Tullus.
- Fabius Cæſo II.	& Sp. Furius.
C. Manilius,	& M. Fabius II.
- Fabius Cæſo III.	& T. Verginius.
L. Æmilius Mamercus II.	& C. Servilius.
C. Nautius,	& P. Valerius Publicola.
L. Æmilius Mamertus III.	& Julius Vopiſcus.
Ap. Claudius Sabinus,	& T. Quintius Capitolinus.
C. Nautius II.	& M. Minucius.

Tum Tribuni Plebis:

Ap. Claudius, T. Genucius, P. Sextius, P. Poſtumius, Ser Sulpicius, A. Manilius, T. Romilius, C. Julius, T. Veturius, P. Horatius.

Tum Decemviri,

Ap. Claudius, Q. Fabius Vibulanus, M. Cornelius, M. Sergius, M. Mioucius, T. Antonius, Man' Rabulejus, Q. Petellius, Duilius Cæſo, Sp. Oppius.

Κϊ. ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ Η̅.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩΙ ΒΙΒΛΙΩΙ Η̅.

ΤΗΣ ΔΙΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

α'. Ἀρχὴ τῶν θορύβων διὰ τὸ τὴν χώραν διανεμηθῆναι.
β'. Ὡς οἱ Φάβιοι ἐπικουρήσαντες τοῖς Ῥωμαίοις διεφθάρησαν.
γ'. Περὶ Ἀππίου Κλαυδίου, καὶ ὡς τοὺς στρατιώτας ἐδεκάτευσεν.
δ'. ἐπαύξησις ἀριθμοῦ τῶν Δημάρχων καὶ Ἀγορανόμων.
ε'. Ὡς Λούκιος Κυΐντιος Δικτάτωρ ἐγχειρισθεὶς, πολεμίους ὑπὸ ζυγὸν, πάντων πρῶτος διήγαγε.
ς'. Ὡς Ῥωμαῖοι τὰς ἄλλας ἀρχὰς καὶ τὴν τῶν Δημάρχων κατέλυσαν.
ζ'. Ὅπως ἐγένοντο αἱ δώδεκα δέλτοι, καὶ ἡ Δεκαρχία ἐπεστάθη.
η'. Ὡς ἡ δεκαρχία κατελύθη, καὶ τοὺς ὑπάτους ἀναιρεῖσθαι συνέδοξεν.
θ'. Ὡς καὶ οἱ Τιμηταὶ κατεδείχθησαν.
ι'. Ὡς Κάμιλλος Δικτάτωρ αἱρεθεὶς εἷλε τοὺς Οὐηΐους.
ια'. Ἡ τῶν ἐπινικίων πομπή.
ιβ'. Δικαιοσύνη Καμίλλου, καὶ ὡς ἑκουσίως πρὸ τῆς δίκης ὑπεξέσχεν.

ΧΡΟΝΟΥ ΠΛΗΘΟΣ ΕΤΗ ϞΖ.

ἐν οἷς ἄρχοντες οἱ κατὰ μέρος ἐνταῦθα ἀριθμούμενοι, οἱ δὲ ἐγένοντο.

Τ. Σικίνιος Δεντάτος,	καὶ Γ. Ἀκυίλιος.
Σπ. Κάσσιος,	καὶ Π. Οὐεργίνιος Πρόκλος.
Σερου. Κορνήλιος,	καὶ Κυϊ. Φάβιος.
Λ. Αἰμίλιος Μάμερκος,	καὶ Φάβιος Καίσων, Καίσωνος υἱός
Μ. Φάβιος, Καίσωνος ἀδελφός,	καὶ Λ. Οὐαλέριος Μ. υἱός.
Κυϊ. Φάβιος Καίσωνος υἱός,	καὶ Γ. Ἰούλιος Τοῦλλος.
Φάβιος Καίσων, τὸ β'.	καὶ Σπ. Φούριος.
Γ. Μάνλιος,	καὶ Μ. Φάβιος, τὸ β'.
Φάβιος Καίσων, τὸ γ',	καὶ Τ. Οὐεργίνιος.
Λ. Αἰμίλιος Μάμερκος, τὸ β',	καὶ Γ. Σερουίλιος.
*Γ. Ναύτιος,	καὶ Π. Οὐαλέριος Ποπλικόλας,
*Λ. Αἰμίλιος Μάμερκος, τὸ γ',	καὶ Ἰούλιος Οὐόπισκος.
*Απ. Κλαύδιος Σαβῖνος,	καὶ Τ. Κυΐντιος Καπιτωλῖνος.
*Γ. Ναύτιος, τὸ β',	καὶ Μάρκος Μινούκιος.

*Ἀπ. Κλαύδιος, Τ. Γενούκιος, Π. Σέξτιος, Π. Ποστούμιος, Σέρκι. Σουλπίκιος, Α'. Μάνλιος, Τ. Ρωμίλιος, Γ. Ἰούλιος, Τ. Οὐετούριος, Π. Ὡράτιος· Δήμαρχοι.

Ἀπ. Κλαύδιος, Κυϊ. Φάβιος Οὐϊβουλανός, Μ. Κορνήλιος, Μ. Σέργιος, Μ. Μινούκιος, Τ. Ἀντώνιος, Μαν'. Ραβουλήϊος, Κυϊ. Πετίλλιος, Δουίλιος Καίσων, Σπ. Ὄππιος. Δέκαρχοι.

Item

Οἱ

Οἱ αὐτοί· Δέκαρχοι.
Λ. Οὐαλέριος Ποτῖτος, καὶ Μ. Ὁράτιος Βαρβάτος. ὕπατοι.
Λάργ. Ἑρμίνιος, καὶ Τ. Οὐεργίνιος.
Μ. Γηγάνιος Μακερῖνος, καὶ Γ. Ἰούλιος.
Τ. Κυίντιος Καπιτωλῖνος τὸ δ', καὶ Ἀγρίππα Φούριος.
Μ. Γενούκιος, καὶ Γ. Κούρτιος.

Α. Σεμπρώνιος Ἀτρατῖνος, Α. Ἀτίλιος Λόγγος, καὶ Τ. Καικίλιος Σικελός. χιλίαρχοι.

ὕπατοι· Λ. Παπίριος Μουγιλλανός, Τ῎πατοι. καὶ Λ. Σεμπρώνιος Ἀτρατῖνος.

Μ. Γηγάνιος Μακερῖνος τὸ β', καὶ Τ. Κυίντιος Καπιτωλῖνος τὸ ε'.
Μ. Φάβιος Οὐιβουλανός, καὶ Ποστούμιος Αἰβούτιος Κορνικῖν.
Γ. Φούριος Πακίλιος, καὶ Μ. Παπίριος Κράσσος.
Πρόκλος Γηγάνιος Μακερῖνος, καὶ Λ. Μενήνιος Λανᾶτος.

Τ. Κυίντιος Καπιτωλῖνος τὸ ς', καὶ Ἀγρίππα Μενήνιος Λανᾶτος.

*Α. Σεμπρώνιος Ἀτρατῖνος, Λ. Κυίντιος Κιγκιννάτος, Λ. Φούριος Μεδουλλῖνος, Λ. Ὁράτιος Βαρβάτος· χιλίαρχοι.
*Γν. Κορνήλιος Κόσσος, Α. Οὐαλέριος Ποτῖτος, Κυίν. Φάβιος Οὐιβουλανὸς τὸ β', Μ. Ποστούμιος Ρηγιλλανός. Χιλίαρχοι.
*Μ. Αἰμίλιος, καὶ Γ. Οὐαλέριος Ποτῖτος. ὕπατοι.

*Π. Κορνήλιος Κόσσος, Γ. Φάβιος Ἀμβοῦστος, Λ. Οὐαλέριος Ποτῖτος. Χιλίαρχοι τὸ β'.
Τ. Κυίντιος Καπιτωλῖνος, Π. Κυίντιος Κιγκιννάτος, Γ. Ἰούλιος Τοῦλλος τὸ β', Α. Μάνλιος, Λ. Φούριος Μεδουλλῖνος τὸ γ', Μ. Αἰμίλιος Μαμέρκος.
Γ. Οὐαλέριος Ποτῖτος τὸ γ', Μ. Σέργιος Φιδήνας, Π. Κορνήλιος Μαλουγινήσιος, Π. Κορνήλιος Κόσσος, Γ. Φάβιος Ἀμβοῦστος, Σπ. Ναύτιος Ρουτίλος.
Α. Αἰμίλιος Μάμερκος τὸ β', Λ. Οὐαλέριος Ποτῖτος τὸ γ', Ἀππ. Κλαύδιος Κράσσος, Μ. Κυιντίλιος Οὐάρος, Μ. Ἰούλιος Τοῦλλος, Μ. Ποστούμιος, Μ. Φούριος Κάμιλλος, Μ. Ποστούμιος Ἀλβῖνος.
*Λ. Οὐαλέριος Ποτῖτος τὸ ε', Κυίν. Οὐαλέριος Μάξιμος, Μ. Φούριος Μεδουλλῖνος τὸ γ', Κυίν. Σερουίλιος Φιδήνας τὸ β', Κυίν. Σουλπίκιος Καμερῖνος τὸ β', Μ. Φούριος Κάμιλλος τὸ β'.
Λ. Ἰούλιος Τοῦλλος, Κ. Φούριος Μεδουλλῖνος τὸ δ', Λ. Σέργιος Φιδήνας, Α. Ποστούμιος Ρηγιλλανός, Π. Κορνήλιος Μαλουγινήσιος, Α. Μανίλιος.
Π. Λικίνιος Κάλουος, Α. Τιτίνιος, Π. Μενήνιος, Γν. Γενούκιος, Λ. Ἀτίλιος, Π. Μήλιος.
Π. Κορνήλιος Κόσσος, Π. Κορνήλιος Σκιπίων, Π. Οὐαλέριος Μάξιμος τὸ β', Λ. Φούριος Μεδουλλῖνος τὸ ε', Κυίν. Σερουίλιος Φιδήνας τὸ γ', Καίσων Φάβιος Ἀμβοῦστος τὸ β'.
Μ. Φούριος Κάμιλλος τὸ γ'. Λ. Φούριος Μεδουλλῖνος τὸ ς', Γ. Αἰμίλιος, Λ. Οὐαλέριος Ποπλικόλας, Σπ. Ποστούμιος, Π. Κορνήλιος Μαλουγινήσιος τὸ β'.

Α. Κορνήλιος Φλάουος, καὶ Σέρου. Σουλπίκιος Καμερῖνος. ὕπατοι.
Λ. Οὐαλέριος Ποτῖτος, καὶ Μ. Μάνλιος, ὁ καὶ Καπιτωλῖνος.

Λ. Λουκρήτιος, Σέρου. Σουλπίκιος, Μ. Αἰμίλιος, Κυίν. Φούριος Μεδουλλῖνος τὸ ζ', Ἀγρίππα Φούριος, Γ. Αἰμίλιος τὸ β'.

1 Οἱ δὲ Δήμαρχοι χώραν ἐκ πολεμίων (*) προσκτηθεῖσαν Ῥωμαίοις ἀπῄτουν διανεμηθῆναι τῷ πλήθει· ὅθεν πρὸς ἀλλήλους, καὶ πρὸς τῶν πολεμίων πολλὰ ἐκακώθησαν· οἱ γὰρ δυνατοὶ μὴ ἄλλως

Item Decemviri.
Iidem.
Iterum Consules:
L. Valerius Potitus, & M. Horatius Barbatus.
Largius Herminius, & T. Verginius.
M. Geganius Macerinus, & C. Julius.
T. Quintius Capitolinus IV. & Agrippa Furius.
M. Genucius, & C. Curtius.

Tum Tribuni militares.
A. Sempronius Atratinus, A. Attilius Longus, & T. Cæcilius Sicelus.

Tum iterum Consules.
L. Papirius Mugillanus, & L. Sempronius Atratinus.

M. Geganius Macerinus II. & T. Quintius Capitolin. V.
M. Fabius Vibulanus, & Poſtumius Æbut. Coronicē
C. Furius Pacilius, & M. Papirius Craſſus.
Proculus Geganius Macerinus, & L. Menenius Lanatus.

T. Quint. Capitolinus VI. & Agrippa Menenius Lanatus.

Iterum Tribuni Militares.
*A. Sempronius Atratinus, L. Quintius Cincinnatus, L. Furius Medullinus, L. Horatius Barbatus.
*Cn. Cornelius Coſſus, A. Valerius Potitus, Q. Fabius Vibulanus II. M. Poſtumius Regillanus.

Iterum Consules.
*M. Æmilius, & C. Valerius Potitus.

Iterum Tribuni militares.
*P. Cornelius Coſſus, Cn. Cornelius Coſſus, C. Fabius Ambuſtus, L. Valerius Potitus.
T. Quintius Capitolinus, P. Quintius Cincinnatus, C. Julius Tullus II. A. Manlius, L. Furius Medullinus III. M. Æmilius Mamercus.
C. Valerius Potitus III. M. Sergius Fidenas, P. Cornelius Maluginenſis, P. Cornelius Coſſus II. C. Fabius Ambuſtus II. Sp. Nautius Rutilus.
A. Æmilius Mamercus II. L. Valerius Potitus III. Ap. Claudius Craſſus, M. Quintilius Varus, M. Julius Tullus, M. Poſtumius, M. Furius Camillus, M. Poſtumius Albinus.
*L. Valerius Potitus V. Q. Valerius Maximus, M. Furius Medullinus III. Q. Servilius Fidenas II. Q. Sulpicius Camerinus II. M. Furius Camillus II.
L. Julius Tullus, L. Furius Medullinus IV. L. Sergius Fidenas, A. Poſtumius Regillanus, P. Cornelius Maluginenſis, A. Manilius.
P. Licinius Calvus, A. Titinius, P. Menenius, Cn. Genucius, L. Attilius, P. Melius.
P. Cornelius Coſſus II. P. Cornelius Scipio, L. Valerius Maximus II. L. Furius Medullinus V. Q. Servilius Fidenas III. Cæſo Fabius Ambuſtus II.
M. Furius Camillus III. L. Furius Medullinus VI. C. Æmilius, L. Valerius Publicola, Sp. Poſtumius, P. Cornelius Maluginenſis II.

Iterum Consules.
A. Cornelius Flavus, & Serv. Sulpicius Camerinus
L. Valerius Potitus, & M. Manlius, tum Capitolinus.

Iterum Tribuni militares.
L. Lucretius, Serv. Sulpicius, M. Æmilius, Q. Furius Medullinus VII., Agrippa Furius, C. Æmilius II.

TRibuni autem plebis, (*) agrum hoſtibus ademptū populo dividi poſtulabant: & hæc cauſa, ut dum Romani inter ſeſe digladiantur, detrimenta non pauca ab hoſtibus acce-

(*) U. C. 268.

acceperunt. Cum potentiores enim plebem aliter in officio continere non poſſent; bella ex bellis de induſtria ſerebant; ut in his occupata plebs, legis agrariæ ferendæ, nullas cierent turbas. Hoc conſilium cum tādem aliquando a multis eſt deprehenſum, haud amplius paſſi ſunt, utrumque Conſulem a potentibus deſignari: verum & ipſi alterum ex Patriciis eligere voluerunt: eoque impetrato, Spurium Furium elegerūt; eoque duce, quæ aggreſſi ſunt, ſedulo omnia confecerunt. Aſt contra iis, qui cum ejus collega Fabio Cæſone in hoſtem prodierant, accidit: nec enim fortiter ſe geſſerunt; quin etiam relictis caſtris, & in urbē regreſſi, turbas iterum ſerere inceperunt. Tum Tyrrheni ea re cognita, illos invaſerunt: ac ne tum quidem Romani, prius egreſſi ſunt, quam quidam Tribuni id Patriciis aſſenſi eſſent. Tunc enim verò pugnarunt ſtrenue, ac multis hoſtium cæſis, ipſorum quoque non pauci ciciderunt. Cecidit etiam Manlius alter Conſulū(*); pro quo Conſulem alium plebs creavit; quod in ipſos Tyrrheni decreverant bellum proſequi. Sane verò Romanis tunc animos deſpondentibus, & ad conſilii inopiam redactis, quo nempe pacto occurrerent ſuis hoſtibus, opem magnam tulere Fabii. Hi namque ſex & trecenti numero, quia Populum anxium, nihilque, quod ad rem eſſet, deliberantem, quin deſperantem viderunt; Tyrrhenum bellum in ſe, pugnæ avidi, ſuiſque corporibus gerendum ſumptibuſque, ſuſceperunt. Loco opportuno igitur communito, quem occupaverant, inde infeſta cuncta hoſtium reddiderunt; Tyrrhenis acie decernere non audentibus, aut ſi quid auſis, turpiter profligatis. Verum Tyrrheni ſecum adſcitis ſociis, & in ſaltu quodam, inſidiis collocatis (**), tum Fabios, ob crebras victorias, incaute prodeuntes circumdederunt, & ad internecionem omnes deleverunt. Et ſane eorum genus funditus periiſſet, niſi unus ob teneriorem ætatem domi relictus eſſet, a quo inſtauratum deinceps floruit.

Poſthæc, ita deletis Fabiis, Romani vexati graviter a Tyrrhenis cum ipſis ſancire inducias ſunt coacti; in ſe ipſos verò converſi, mutuis ſe cladibus affecerunt(†): fregerunt faſces, & ipſos Conſules, ex quavis cauſa, ſive magna, ſive parva eſſet, in judi-

ἄλλως κατέχειν αὐτοὺς δυνάμενοι, πολέμους ἐκ πολέμων ἐξεπίτηδες ἐκίνουν, ἵν' αὐτοῖς ἀσχολούμενοι, μηδὲν περὶ τῆς γῆς πολυπραγμονῶσι. Χρόνῳ δέ ποτε ὑποτοπήσαντές τινες τὰ πραττόμενον, οὐκ εἴων, καὶ ἄμφω τοὺς ὑπάτους ἢ στρατηγοὺς ὑπὸ τῶν δυνατῶν ἀποδείκνυσθαι· ἀλλ' ἤθελον καὶ αὐτοὶ τὸν ἕτερον ἐκ τῶν εὐπατριδῶν αἱρεῖσθαι. ὡς δὲ τοῦτο κατειργάσαντο, προείλοντο Σπούριον Φούριον· καὶ μετ' ἐκείνου στρατευσάμενοι, πάντα ἐφ' ὅσα ὥρμησαν προθύμως κατέπραξαν. Οἱ δὲ τῷ συνάρχοντι αὐτοῦ Φαβίῳ Καίσωνι συνεξελθόντες οὐ μόνον οὐκ ἐρρώσθησαν, ἀλλὰ καὶ τὸ στρατόπεδον ἐκλιπόντες ἐς τὴν πόλιν ἦλθον, καὶ ἐθορύβουν, ἕως οἱ Τυρσηνοὶ τοῦτο μαθόντες, ἐπεχείρησαν αὐτοῖς· καὶ τότε μέν τοι οὐ πρότερον ἐξῆλθον τῆς πόλεως, πρὶν τῶν Δημάρχων τινὰς συμφρονῆσαι τοῖς δυνατοῖς. Ἠγωνίσαντο δὲ προθύμως, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν πολεμίων διέφθειραν, συχνοὶ δὲ καὶ αὐτῶν ἀπέθανον· ἔπεσε δὲ καὶ ὁ εἷς τῶν ὑπάτων ὁ Μάλλιος· ὁ δὲ ὅμιλος στρατηγὸν ἕτερον εἵλετο, καὶ πόλεμος αὐτοῖς ἐπενήνεκτο πρὸς τῶν Τυρσηνῶν· ἀθυμοῦσι δὲ Ῥωμαίοις, καὶ ἀποροῦσι, πῶς τοῖς ἐχθροῖς ἀντικαταστῶσιν, οἱ Φάβιοι ἐπεκούρησαν· Ἓξ γὰρ ὄντες καὶ τριακόσιοι, ὡς ἀθυμοῦντας εἶδον αὐτούς, καὶ μή τι τὶ βουλευομένοις λυσιτελές, καὶ ἀπογινώσκοντας ἅπαντα, τὸν πρὸς τοὺς Τυρσηνοὺς ὑπεδέξαντο πόλεμον, αὐτοὶ δι' ἑαυτῶν προθυμηθέντες μαχέσασθαι, καὶ τοῖς σώμασι καὶ τοῖς χρήμασι· Καί τι χωρίον καταλαβόντες ἐπίκαιρον ἐτειχίσαντο· ὅθεν ὁρμώμενοι πάντα τὰ τῶν πολεμίων ἦγον, τῶν Τυρσηνῶν μηδὲ ἐς χεῖρας αὐτοῖς ἰέναι θαρρούντων· εἰ δὲ καί ποτε συμμίξειαν, ἐλαττουμένων παρὰ πολύ. Προσλαβόμενοι δὲ καὶ συμμάχους οἱ Τυρσηνοί, ἐν ὑλώδει χωρίῳ ἐλόχησαν, καὶ ἀφυλάκτους ἐπελθόντας αὐτοῖς Φαβίους ὑπὸ τοῦ πάντα νικᾷν περιεστοίχισαν, καὶ πάντας ἐφόνευσαν· καὶ παντελῶς τὸ γένος αὐτῶν ἐξέλιπεν ἄν, εἰ μὴ εἷς τις οἴκοι κατελείφθη διὰ νεότητα, ἀφ' οὗπερ αὖθις εἰσέπειτα ἤνθησαν.

2. Τῶν δὲ Φαβίων οὕτω φθαρέντων, οἱ Ῥωμαῖοι μάλα παρὰ τῶν Τυρσηνῶν ἐκακώθησαν· εἶτα πρὸς τοὺς μὲν πολεμίους σπονδὰς ἐποιήσαντο· τραπόμενοι δὲ ἐπ' ἀλλήλους, ἔπραξαν πολλὰ δεινά, ὡς μηδὲ τῶν στρατηγῶν ἀποσχέσθαι τὸ πλῆθος· τούς τε γὰρ ὑπα-

(*) U.C. 274. (**) U.C. 276. (†) U.C. 281.

NOTAE.

In illa rerum publicarum confuſionem, antiquiores multa inverterunt, vel miſcuerunt, nec ſibi conſtant. Nos quæ confuſa, vel repetita, vel varia ſunt apud eos, ſignavimus aſteriſco.

ὑπηρέτας αὐτῶν ἔτυπτον, καὶ τὰς ῥάβδους κατέκλων, αὐτούς τε τοὺς στρατηγοὺς ὑπ' εὐθύνην ἦγον ἐπὶ πάσῃ προφάσει, καὶ μείζονι καὶ ἐλάττονι. Ἄππιον οὖν Κλαύδιον, καὶ παρ' αὐτὴν τὴν ἀρχὴν ἐς τὸ δεσμωτήριον ἐμβαλεῖν ἐβουλεύσαντο, ὅτι τε αὐτοῖς ἠναντιοῦτο ἐς ἅπαντα, καὶ ὅτι τοὺς συστρατευσαμένους ἑαυτῷ ἐδεκάτωσεν, ἐπειδὴ τοῖς Οὐολούσκοις ἐν μάχῃ ἐνέδοσαν. Ἡ δεκάτωσις δὲ τοιάδε τις ἦν. ὅτι τι οἱ στρατιῶται μέγα ἡμάρτοσαν, ὁ στρατηγὸς ἐς δεκάδας αὐτοὺς ἀριθμῶν, ἕνα λαβὼν ἐξ ἑκάστης δεκάδος, τὸν κλήρῳ λαχόντα θανάτῳ ἐκόλαζεν. Ἀπελθόντα δ' ἐκ τῆς ἀρχῆς τὸν

judicium traxerunt. Exemplo ſit Appius Claudius, quem poſt ipſius magiſtratum, in carcerem compegerunt: & cauſa, quod is populi in omnibus adverſator, legiones ſuas, quæ Volſcis in prælio ceſſerant, decimarat. Decimatio autem ſic fiebat: cum milites quid graviter deliquiſſent, imperator omnibus in decurias diſtributis, decimum quemque, cui ſors obvenerat, occidebat. Ubi ergo Appius depoſuit Magiſtratum, mox plebeji ei dixerunt diem, nec eũ damnarunt tamen: nam die producta longius, in eam neceſſitatem hominem adege-

DIO APUD CONST. AUG. PORPHYR. Valeſ. 578. ἐκ.

[Οἱ Φάβιοι] ἐπί τε τῷ γένει καὶ πλούτῳ ὁμοίως τοῖς ἀρίστοις φρονοῦντες] (ἐπεκάλεσαν) καὶ ὑπὸ Τυρσηνῶν διεφθάρησαν [ἓξ καὶ τριακόσιοι ὄντες]. Οὓς οἱ Ῥωμαῖοι μειζόνως, ἢ κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀπογενομένων, καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ ἐπένθησαν. Ἦν μὲν γὰρ ἱκανὸς, ἄλλως τε καὶ ἐν εὐπατρίδαις οὐ σμικρός· πρὸς δὲ δὴ τὴν ἀξίωσιν, τό τε φρόνημα αὐτῶν, πᾶσαν σφῶν ἀπολωλέναι τὴν ἰσχὺν ἐνόμιζον· καὶ διὰ τοῦτο τήν τε ἡμέραν, ἐν ᾗ διεφθάρησαν, ἐς τὰς μιαρὰς ἐνέγραψαν· καὶ τὰς πύλας, δι' ὧν ἐξεστράτευσαν, ἐν ἀτιμίᾳ ἐποιήσαντο, ὥστε μηδένα δι' αὐτῶν ἄρχοντα διιέναι· καὶ Τίτου Μενηνίου τοῦ στρατηγοῦ [ἐπὶ γὰρ τούτου τὸ πάθος ἐγένετο] κατηγορηθέντος ὕστερον ἐν τῷ δήμῳ, ὅτι μὴ μετ' ἐκείνους ἤμυσσε, καὶ μάχῃ μετὰ τοῦτ' ἡττήθη, κατεψηφίσαντο.

Sex & trecenti Fabii ob ſplendorem generis atque opes, inter Optimates præcipui, ab Etruſcis in prælio cæſi ſunt: quos quidem Romani uberiùs, quam pro numero interemptorum, tum privatim, tum publicè luxere. Numerus quidem utpote Patriciorum, haudquaquam exiguus erat ille; verum enim verò dignitatem illorum hominum, & magnitudinem animi æſtimantes, robur omne ſibi amiſiſſe videbantur. Proinde & diem, quo cæſi erant, inter atros retulere; & portam ipſam, qua ad bellum erant egreſſi, perpetua infamia damnarunt; adeò ut per ea intrare egredive magiſtratibus nefas eſſet. Poſtremò T. Menenium, quo Coſ. ea clades acciderat arceſſitum ad populum, quod caſtra cum Fabiis adjunxiſſet, atque ipſe poſtea male pugnaſſet, condemnarunt.

DIO APUD TZETZEM. Chil. x. c. 303. v. 14.

Ἦσαν καὶ ἀποφράδες δὲ τοῖς παλαιοῖς ἡμέραι,
Ἐν αἷς τι συνέβησαν θλίψεις καὶ περιστάσεις·
Ὡς τοῖς Ῥωμαίοις πώποτε τοῖς ἀνωτέρω χρόνοις,
Ὁπότε ἀπερχόμενοι πρὸς πόλεμον καὶ μάχην,
Ἔπεσον τριακόσιοι τοῦ γένους τῶν Φαβίων,
Ὅτε καὶ πύλην ἔκλεισαν, καθ' ἣν ἐξῆλθον οὗτοι,
Καὶ τὴν ἡμέραν ταῖς λοιπαῖς ἡμέραις οὐκ ἠρίθμουν,
Ὥσπερ καὶ ἔθνη ἕτερα δι' ἄλλας περιστάσεις,
Τινὰς ἡμέρας ταῖς λοιπαῖς οὐκ ἔταττον ἡμέραις.
Ἔλεγον δὲ τὰς πρὸ αὐτῶν, καὶ μετ' αὐτὰς ἐν κλήσει,
Ἑκάστης οὐκ ἠρίθμουν δὲ τῶν ἡμερῶν τῇ κλήσει,
Ἀλλ' οὕτως ἔλεγον, τυχὸν, τρίτη καὶ μετ' ἐκείνην,
Ἢ πέμπτη, ἕκτη, καὶ λοιπαὶ, καὶ μετ' ἐκείνην πάλιν,
Οὕτως οὐ κατωνόμαζόν ποτε τὰς ἀποφράδας.

Erant nefaſti antiquis dies etiam,
In quibus quidquam grave ipſis contigerat.
Romanis quondam, ut priſcis temporibus,
Quando progreſſi ad bellum atque prælium,
Trecenti ceciderunt gentis Fabiæ.
Unde & portam, per quam egreſſi fuerant,
Clauſere, & diem detraxerunt cæteris.
Ut gentes quædam propter caſus alios,
Dies nonnullos detraxerunt cæteris.
Priores namque, & ſubſequentes, nomine
Suo appellabant, illos verò ſecùs.
Sed, ſic dicebant: tertius: poſt eum:
Vel quintus: ſextus: cæteri, poſt eum:
Dies vitabant ſic, nefaſtos dicere.

N O T AE.

Ita Dio apud Valeſium habet ea, quæ Zonaras hinc importune reciderat. Ita tamen, ut poſt ἐνέδοσαν Zonaræ, ſi mox ſcribas; οὓς οἱ Ῥωμαῖοι &c. quæ hic ſunt, Dionis textum ex integro reſtituas.

Idem Valeſius pag. 82. ad ea, τὰς πύλας ἐν ἀτιμίᾳ, hæc erudite commentatur: *Eam portam* ſceleratam *appellarunt Romani, non quod ſceleris illius cauſam præbuiſſet, ſed quia infauſtum exitum ominari videbatur.* Sceleratum *autem pro* contaminato *antiqui ſumebant: ut apud Cæſarem lib. 6. & Livium lib. 2. Itaque eleganter Ovidius Faſtorum 2.* Porta caret culpa, ſed tamen omen habet. *Et Dio* ἀτιμίαν *eam portam, quod eſt*, infamem habitam *eſſe dicit. Aliam ob cauſam, vicus quidam*, ſceleratus *a Romanis dictus, quod nimirum grave olim ſcelus in eo admiſſum fuiſſet.* Tzetzes qui dixit πύλην, melius quam Conſtantinus, qui dixit πύλας; ſua tamen emphaſi, *clauſam* commentus eſt. *Sceleratam, apertamque* vitabant quique religioſiores: præſertim Duces & Magiſtratus, prodituri in hoſtem, & in Provincias.

Idem Valeſius ad ea: ὅτι μὴ μετ' ἐκείνους ἤμυσσε, ita advertit: *Hæc vox corrupta eſt. Itaque legendum putavi*, ὅτι μὴ ἐκείνοις ἤμυνε. *De hac condemnatione Menenii Conſulis, eadem ſcribit Dionyſius Halicarnaſſeus lib. 9.* Ego verò, ut gratulor Valeſio de felici correctione ἤμυνε; ita improbo alia, quæ reſtituendam omnino cenſeo: ὅτι μετ' ἐκείνους ἤμυνε: & ſic proinde vertenda; *quod neque illis ſuppetias veniſſet, & quod deinde male pugnaſſet*; quæ ſuapte cadunt, & Dio ſic alibi ſæpe loquitur.

De morte Appii Claudii ita ſub finem lib. 2. Livius: *Ante tamen quam prodicta dies veniret, morte moritur.* Secùs noſter Dio, (aut Zonaras) qui *mortem ſibi conſciviſſe* dicit.

gerunt, ut ipſe ſibi manus afferret. Ad hæc quidam Tribuni plebis, cum alia contra Patres ſcripſerunt, tum illud ut populo per ſe liceret cogere concilium, & abſque illis deliberare, & ſuo cuncta decernere arbitratu. Quod ſi quis ob crimen aliquod a Conſulibus mulctaretur, ei eſſet ad populum provocatio. Hinc Ædilium, Tribunorumque poteſtatem, ut patronos haberent plurimos, ampliarunt. Dum hæc autem agebantur, Patricii aperte quidem, non niſi in paucis adverſabantur, clam verò multos tollebant ex audaciſſimis: ſed nec id cæteros coercebat; ſed nec illud, quod ſemel Tribuni novem a Plebe cremati ſunt. Horum enim exemplo, inſecuti Tribuni adeo moderatiores facti non ſunt, ut inde potius ſævierint multo magis. Eo Patres a Populo ſunt redacti; nam exortis bellis, militare noluerunt, niſi optatis ſuis ſatisfieret: aut egreſſi pugnarunt ſegniter, niſi quæ voluiſſent, omnia impetraſſent.

Atque ex hac cauſa, multi finitimorum, non tam ſuis freti viribus, quam inteſtinis illorum ſeditionibus, novis rebus ſtuduerunt:

τὸν Κλαύδιον, εὐθὺς οἱ τοῦ πλήθους ἐς ἀγῶνα κατέστησαν, καὶ οὐ κατεψηφίσαντο μὲν τὴν ψῆφον δὲ ὑπερθέμενοι, ἐς ἀνάγκην αὐτὸν αὐτοχειρίας κατέστησαν· καί τινες δὲ τῶν Δημάρχων, ἄλλα τε κατὰ τῶν εὐπατριδῶν συνέγραψαν, καὶ τὸ ἐξεῖναι τῷ πλήθει, καὶ καθ᾽ ἑαυτὸ συνιέναι, καὶ ἄνευ ἐκείνων βουλεύεσθαι καὶ χρηματίζειν, πάνθ᾽ ὅσα ἂν ἐθελήσῃ. Κἄν τις ἐς αἰτίαν τινὶ παρὰ τῶν στρατηγῶν προστιμηθῇ, ἔκκλητον ἐπὶ τούτοις τὸν δῆμον δικάζειν ἔταξαν· καὶ τοὺς Ἀγορανόμους δὲ, καὶ τοὺς Δημάρχους ἐπηύξησαν, ἵνα πλείστους τοὺς αὐτῶν προϊσταμένους ἔχωσι. Πραττομένων δὲ τούτων, οἱ εὐπατρίδαι φανερῶς μὲν οὐκ ἀντέπραττον, πλὴν βραχέων, λάθρα δὲ συχνοὺς τῶν θρασυτάτων ἐφόνευον· ἀλλ᾽ οὔτι τοῦτο τοὺς λοιποὺς ἐπέσχεν, οὐθ᾽ ὅτι ποτὲ ἐννέα Δήμαρχοι πυρὶ ὑπὸ τοῦ δήμου παρεδόθησαν· οὐ μόνον γὰρ οἱ μετὰ ταῦτα δημαρχοῦντες οὐκ ἐμβλύνοντο, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐθρασύνοντο· ἐς τοῦτο ὑπὸ τῶν εὐπατριδῶν προήχθη ὁ ὅμιλος(*). Οὔτε γὰρ στρατεύειν ἐπείθοντο πολέμων ἐπικειμένων, εἰ μὴ ὧν ὠρέγοντο ἔτυχον· καί ποτε δ᾽ ἐξῆλθον, ἀπροθύμως ἐμάχοντο, εἰ μὴ πάνθ᾽ ὅσα ἐβούλοντο, ἤνυσαν.

3. Κἀντεῦθεν πολλοὶ τῶν προσοίκων αὐτοῖς, τῇ ἐκείνων διχοστασίᾳ, ἢ τῇ ἑαυτῶν θαῤῥοῦντες ἰσχῦϊ, ἐνεωτέριζον. ὧν ἦσαν καὶ Αἰκουοὶ, οἱ

DIO APUD CONST. AUG. PORPHYR.

Ex Eclogis *de Legationibus* apud Urſin. & Leunclav.

Æqui, tunc capto Tuſculo, Marcoque victo Minucio, tantos ſibi ſpiritus ſumpſerunt, ut Romanorum legatis, qui de intercepto oppido expoſtulatum miſſi fuerant, nihil rei geſtæ purgandi cauſa reſponderint; quadam verò quercu, per ducem ſuum Cælium Gracchum oſtenſa, quæ vellent, ad eam dicere juſſerint. *Dionyſ. Halic. non quercum, ſed fagum dicit. Livium noſter ſecutus eſt.*

[Οἱ Αἰκουοὶ] ὅτε Τοῦσκουλον λαβόντες, καὶ [Μάρκον Μινούκιον νικήσαντες,] ἐν φρονήματι ἐγένοντο, ὥστε καὶ τοῖς πρέσβεσι τοῖς τῶν Ῥωμαίων, οὐκ ἐπὶ τῷ χωρίῳ καταληφθέντι αἰτιωμένοις πρὸς ἐπεμψαν(**). πρὸς τὸ μὲν ἐγκλήματα, μηδὲν ἀποκρίνασθαι, δρῦν δέ τινα(✠) διὰ τοῦ στρατηγοῦ σφῶν Κοιλίου Γράκχου δείξαντας, πρὸς ἐκείνην, ὅ τι βούλοιντο, λέγειν αὐτοῖς κελεῦσαι.

Idem, ex Eclogis *de virtutibus & vitiis*, apud Valeſ. p. 578. ὅτι.

Romanis allato nuncio, in ſaltu quodam præcipiti, ac nemoroſo, M. Minucium cum exercitu obſeſſum teneri ab Æquis, Lucius Quintius Dictator conſenſu omnium dictus eſt: pauper ille quidem, & qui agrum, quem unice poſſidebat ſuis ipſe manibus tum maxime colebat: ſed alioqui virtute ac temperantia nulli ſecundus; tametſi comas in cincinnos flecteret: unde & Cincinnati cognomen tulit.

Πυθόμενοι οἱ Ῥωμαῖοι [τὸν Μινούκιον] ἐν κοίλῳ τινὶ καὶ λοχμώδει χωρίῳ μετὰ τοῦ στρατοῦ ἀποκεκλεῖσθαι [Δικτάτορα] ἐπ᾽ αὐτοὺς [Λούκιον Κοΐντιον,] καίπερ [πένητα] ὄντα, τὸ τε χωρίον, ὃ μόνον αὐτῷ ὑπῆρχεν, αὐτοχειρίᾳ τότε γεωργοῦντα [προεχειρίσαντο]· ἔς τε γὰρ τὰ ἄλλα, ἀρετῇ τοὺς πρώτους [ἐφάμιλλος] καὶ σωφροσύνῃ διέπρεπε· καί τοι τὰς κόμας ἐς πλοκάμους ἀνεῖχεν, ἀφ᾽ οὗ δὴ καὶ Κικιννᾶτος ἐπωνομάσθη.

NOTAE.

(*) Ad oculum patet ſphalma hic eſſe in Græcis, & corrigendum pro ὑπὸ τῶν εὐπατριδῶν προήχθη ὁ ὅμιλος, legendum contra οἱ εὐπατρίδαι προήχθησαν ὑπὸ τοῦ ὁμίλου; quam lectionem ſecuti ſumus in verſione. Et miror hoc a Ducangio non eſſe animadverſum: uti nec illud ſupra, *in ipſo magiſtratu, quod ſaltem ex contradictione*, quæ erat inferius, noſſe poterat. *Lucium*, non verò *Marcum* Minutium appellat Livius lib. 3. itemque Halicarnaſſeus lib. 10. qui non *quercum*, ſed *fagum*, φηγὸν dicit. Livium noſter ſecutus eſt. Ita factum eſt, ut per Urſiniana, & Valeſiana, ferme Dionis omnia, quæ Zonaras hinc reſecuit, habeamus.

(**) Αἰτιωμένοις πρὸς ἐπεμψαν] Repoſui ex ms. Sylburgii αἰτιωμένοις πρὸς; hæc enim conjungi debent, non πρὸς ἐπεμψαν. Ita *Leunclavius*. Sane verò Urſini lectio, ſua eſt. Ipſe namque in Notis ad hæc fragmenta ait: *Adverbium* πρὸς *deeſt in exemplari: videtur tamen neceſſarium*.

(✠) Δρῦν δέ τινα. *De hac re ita Livius lib. 3.* Eos Æquorum imperator, quæ mandata habeant ab Senatu Romano, ad quercum jubet dicere. *Æquorum imperator a Livio nominatur* Cluvilius Gracchus: *alii tamen habent* Κοίλιον, *ut hic Dio*. Hæc Urſinus, qui aliud πρὸς quod ſequitur non advertit: nec quid Dionis aures abhorrebant.

οἱ Μάρκον Μινούκιον στρατηγοῦντα τότε νικήσαντες, ἐφρονηματίσθησαν· μαθόντες δὲ τὸν Μινούκιον ἡττωμένον οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ, Δικτάτορα Λούκιον Κοΐντιον εἵλοντο, πένητα μὲν ἄνδρα, καὶ γεωργίᾳ συνεζηκότα, ἐς ἀρετὴν δὲ σωφροσύνην διαπρεπῆ, καί τοι τὰς κόμας ἐς πλοκάμους ἀνιέντα, ὅθεν καὶ Κικιννάτος ὠνόμαστο. Οὗτος οὖν Δικτάτωρ προχειρισθεὶς, καὶ αὐθημερὸν ἐστρατεύσας, καὶ τάχει σὺν ἀσφαλείᾳ χρησάμενος, καὶ τοῖς Αἰκουοῖς προσβαλὼν μετὰ τοῦ Μινουκίου, πλείστους μὲν διέφθειρε, τοὺς δ' ἄλλους ἐζώγρησεν, οὓς ὑπὸ ζυγὸν διαγαγὼν, ἀφῆκεν· ἡ δὲ πρᾶξις ἡ τοῦ ζυγοῦ τοιάδε τις ἦν· σταυροὺς δύο ὄρθια δηλαδὴ ξύλα διέχοντα ἀλλήλων, ἐς τὴν γῆν κατεπήγνυον, καὶ αὐτοῖς ἐπετίθουν ἐγκάρσιον ἕτερον, καὶ διὰ μέσου τούτων τοὺς ἁλόντας, διῆγον γυμνοὺς, ὃ τοῖς μὲν δρῶσι λαμπρότητα, πολλὴν δὲ τὴν ἀτιμίαν τοῖς πάσχουσι ἔφερεν, ὥστε τινὰς τοῦ τοιοῦτόν τι παθεῖν προαιρεῖσθαι θανεῖν. Καὶ πόλιν δὲ αὐτῶν Κορουίνιον ἑλὼν, ἐπανῆλθε, καὶ τὸν Μινούκιον διὰ τὴν ἧτταν, τὴν στρατηγίαν ἀφείλετο, καὶ αὐτὸς ἀπέθετο τὴν ἀρχήν. Οἱ μέν τοι Ῥωμαῖοι οἰκεῖον ἐσχήκασι πόλεμον· ὃς ἐκ δούλων συνέστη καὶ φυγάδων τινῶν, οἳ νυκτὸς ἐπελθόντες ἐξαπιναίως, τοῦ Καπιτωλίου ἐκράτησαν· ὁ δ' ὅμιλος, καὶ τότε οὐ πρότερον ἐν τοῖς ὅπλοις ἐγένετο, πρὶν τι πλέον σχεῖν τῶν εὐπατριδῶν· ἐπελθόντες δέ γε τοῖς στασιασταῖς, ἐκράτησαν μὲν αὐτῶν, πολλοὺς δὲ τῶν σφετέρων ἀπέβαλον.

4. Διὰ ταῦτα τοίνυν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ διά τινα σημεῖα εὐλαβηθέντες, τῶν τε πρὸς ἀλλήλους ἀπηλλάγησαν ἐγκλημάτων, καὶ τὴν πολιτείαν ἰσοτέραν ποιήσασθαι ἐψηφίσαντο· καὶ τρεῖς ἄνδρας ἐς τὴν Ἑλλάδα διὰ τοὺς νόμους, καὶ τὰ παρ' ἐκείνοις ἔθη πεπόμφασι, καὶ κομισθέντων αὐτῶν τάς τε ἄλλας ἀρχὰς καὶ τὰς τῶν Δημάρχων κατέλυσαν, καὶ ἄνδρας ὀκτὼ ἐκ τῶν πρώτων ἀνθείλοντο· καὶ Ἄππιον Κλαύδιον, Τίτον τε Γενούκιον ἀπέδειξαν, κατὰ τὸν ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον, στρατηγοὺς αὐτοκράτορας, καὶ νόμους αὐτοῖς συγγράψαι ἐπέτρεψαν, μηδὲ μίαν τὴν δίκην ἐφέσιμον ἀπ' αὐτῶν γενέσθαι προσεψηφίσαντο, ὃ πρὶν οὐδενὶ τῶν ἀρχόντων, πλὴν τῶν Δικτατόρων ἐδέδοτο. Ἦρξαν τε οὗτοι ἐφ' ἡμέραν ἕκαστος, ἐναλλὰξ τὸ πρόσχημα τῆς ἡγεμονίας λαμβάνοντες· καὶ νόμους συγγράψαντες ἐς τὴν ἀγορὰν ἐξέθηκαν, οἳ ἐπεὶ πᾶσιν ἤρεσαν, ἐς τὸν δῆμον εἰσήχθησαν, οἱ κυρωθέντες, σανίσιν ἐνεγράφησαν δέκα· ὅσα γὰρ φυλακῆς ἐνομίσθησαν ἄξια, ἐν σανιδίοις ἐθησαυρίζοντο. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν τὸν ἐνιαυτὸν ἀνύσαντες, ἀφῆκαν τὴν ἀρχήν· ἕτεροι δ' αὖθις αἱρεθέντες δέκα, ὥσπερ ἐπὶ καταλύσει τῆς πολιτείας χειροτονηθέντες ἐξώκειλαν· πάντες γὰρ ἅμα ἀπὸ τῆς ἴσης ἦρχον, καὶ νεανίσκοις

νίσκοις

runt: quorum e numero Æqui, M. Minutio victo Conſule, & ipſi animos ſuſtulerūt. Romani cognita ea clade, L. Quintium pauperem illud quidem, & agriculturæ deditum, ſed virtute temperantiaque præſtātem, Dictatorem dixerunt; qui ob comam in cincinnos implexam, Cincinnatus eſt appellatus. Is igitur Dictator creatus, ducto exercitu eodem die, celeritate citra temeritatem uſus; una cum Minutio impetu in Æquos facto, plurimos occidit, cæteros vivos cepit, ac ſub jugum miſſos dimiſit: quæ res hujuſmodi gerebatur. Duo recta ligna ſerra diſſingebantur, quibus unum obliquum ſupernè imponebatur: per hæc media captivi nudi traducebantur: quod victoribus magnæ gloriæ, victis tanto erat dedecori, ut ei ignominiæ nonnulli anteſerrent mortem. Cæterum Corvinio urbe capta, & Minutio, ob cladem Conſulatu abrogato, is domum rediit, ipſeque etiam ſe Magiſtratu abdicavit. Propter hæc ergo Romani, a ſervis ac exulibus, qui noctu, ſubita impreſſione, Capitolium occuparūt, conflato bello, eo domi ſunt conflictati: plebs autem non prius arma tulit, quam Patriciis aliquid detraxiſſet: ac ſeditioſos quidem oppreſſerunt ſuorum verò amiſerunt multos.

His igitur de cauſis Romani, & prodigiis quibuſdam impulſi, omiſſis mutuis criminationibus, Remp. æquabiliorem efficere decreverunt: treſque viros in Græciā, ad illorum leges & inſtituta cognoſcenda, ablegarunt. Porrò his allatis, Tribunatum, & quoſdam Magiſtratus alios abrogarunt; eorumque loco octoviros principes delegerunt: illoque anno Ap. Claudium, & T. Genuciū(*) Coſſ. cum ſummo imperio crearunt, data eis poteſtate condendi leges cum appendicula, ne ab eis provocatio eſſet: quod prius nemini magiſtratuum, niſi Dictatoribus, datum fuerat. Hi autem per vices ſingulos imperarunt; ſinguli in dies ſingulas magiſtratus inſignibus ornati: legeſque a ſe conſcriptas in foro propoſuerunt; quas ubi cuncti probavere, eaſque ad Populum tulerunt, ſancitas in decem Tabulas retulerunt: quæ, cum digna cuſtodia judicarent, in Archivo aſſervarunt. Tum illi exacto anno, magiſtratu abierunt. His decem alii ſucceſſerūt(**), qui ita ſe geſſerunt, quaſi evertendæ Reip. cauſa electi eſſent. Omnes enim ex æquo imperabant; aſcitis verò nobilium adoleſcentum auda-

(*) U.C. 303. (**) U.C. 304.

ciſſi-

ciſſimis, multa per vim egerunt: ac ſerò tandem, ferme ſub anni finem, ſuapte authoritate, quædam pauca, in duabus aliis Tabulis aſcripſerunt; quæ non utique ad concordiam pertinebant, ſed ad majores diſsentiones. (* Duodecim igitur Tabulæ, hoc pacto confectæ ſunt. Cæterum Decemviri non hæc tantum peregerunt; nam etſi tempus Magiſtratus eorum elapſum eſſet; adhuc tamen rebus gerendis ſe immiſcuerunt, Rep. vi oppreſsa; quod neque Senatum, neque populum convocarent, ne ſucceſsores ſibi darentur. Quod autem Æqui Sabinique arma in Romanos inferrent, ipſi per idoneos homines effecerunt, ut ſibi belli adminiſtratio mandaretur. Itaque ex Decemviris Serv. Oppius, & Ap. Claudius, ſuum priſtinum locum retinuerunt, cæteri vero octo contra hoſtes profecti ſunt. Ita factum, ut, cum in Urbe, tum in caſtris omnia turbarentur, iterum ſeditio orta ſit. Nam cum Prætores in Sabinorum agrum impreſſionē fecisſent, L. Siccium rei bellicæ peritiſſimum, & virum apud plebem præcipuæ authoritatis, cum aliis ad occupandum caſtrum quoddam, miſsum, per ejus comites permeruerunt: rumore tamen in caſtris ſparſo, eum una cū aliis, ab hoſtibus cæſum eſse. Ubi verò milites ad tollenda cadavera ſunt profecti, nullum hoſtile corpus, ſed civium cōplura undique circa Siccium jacentia, & ad eum converſa perſpexerunt, quos ille ſe defendendo occiderat.

Suſpicati igitur quid actum eſset, tumultuari cæperunt: præſertim, quod tunc aliud acceſſit facinus. L. Virginius homo plebejus virginem formoſiſſimam L. Scilio ejuſdem ordinis viro deſponderat. Hanc cum Claudius deperiret, nec ea tamen potiri poſset, quibuſdam negotium dedit, in ſervitutem Virginis aſserendæ. Hanc cum e caſtris reverſus pater defenderet; Claudius verò accuſatoribus, opitulante nemine, addiceret, commotus dolore pater, cultro interfecta filia, ſtatim in caſtra properat, quos nec ante bene affectos ſic perturbavit, ut mox in Urbem accurrerint contra Claudium. Tum qui contra Sabinos pugnabant alii, ea re cognita, deſerto vallo, & cum reliquis congreſſi, ſumma quoque rerum viginti viris mandata, nihil modicum cogitarunt. His acceſſit urbana etiam multitu-

(* U.C. 305.

νίστοις ἐκ τῶν εὐπατριδῶν Θρασυτάτους ἐκλεξάμενοι, πολλὰ δι' αὐτῶν ἐποίουν, κ) βίαια· ὀψὲ δέ ποτε ἐπ' ἐξόδῳ τοῦ ἔτους, ὀλίγα ἄττα ἐν δυῶ σανίσι προσέγραψαι, ἐς πάντα δὲ αὐτογνωμονήσαντες, ἀφ' ὧν οὐκ ὁμόνοια, ἀλλὰ κ) διαφορὰ μείζους Ρωμαίοις γενήσεσθαι ἔμελλον. Αἱ μὲν οὖν λεγόμεναι, Δώδεκα δέλτοι, οὕτως τότε ἐγένοντο· οἱ δὲ νομοθέται ἐκεῖνοι οὐ μόνον ταῦτ' ἔπραξαν, ἀλλὰ κ) τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς ἀρχῆς αὐτοῖς διελθόντος, ἐπὶ τοῖς πράγμασιν ἐνέμειναι, βίᾳ τὴν πόλιν κατέχοντες, κ) μηδὲ τὴν βουλὴν, ἢ τὸν δῆμον ἀθροίζοντες, ἵνα μὴ συνελθόντες παύσωσιν αὐτούς. Αἰκουῶν δὲ κ) Σαβίνων πόλεμον αἰρομένων κατὰ Ρωμαίων, τότε τοὺς ἐπιτηδείους αὐτοῖς παρασκευάσαντες, διεπράξαντο σφίσι τοὺς πολέμους ἐπιτραπῆναι. ἐκ γοῦν τῆς δεκαρχίας αὐτῶν, Σερούϊος μὲν Ὄππιος, κ) Ἄππιος Κλαύδιος κατὰ χώραν ἔμειναν, οἱ δὲ ὀκτὼ ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐστράτευσαν· πάντα μὲν ἁπλῶς κ) τὰ ἐν τῷ ἄστει, κ) τὰ ἐν τοῖς στρατοπέδοις ἐταράχθη, κἀντεῦθεν στάσις αὖθις συνανέχθη. Ἐμβαλόντες γὰρ ἐς τὴν τῶν Σαβίνων γῆν οἱ στρατίαρχοι Λούκιόν τινα Σίκιον (*), ἄκρον τὰ πολέμια, κ) ἐν τοῖς πρώτοις τοῦ ὁμίλου καταριθμούμενον, μεθ' ἑτέρων, ὡς τι χωρίον καταληψόμενον, ἔπεμψαν, καὶ διὰ τῶν συνεκπεμφθέντων αὐτῷ, τὸν ἄνδρα διεφθάρκαν. λόγου δ' ἐς τὸ στρατόπεδον γεγονότος, ὡς παρὰ πολεμίων τοῦ ἀνδρὸς σὺν ἄλλοις ἀνῃρημένου, οἱ στρατιῶται ἀνελέσθαι οὓς νεκροὺς ὡρμήσαντες, οὐδὲν σῶμα τῶν ἐναντίων εὑρήκασι, συχνοὺς δὲ τῶν ὁμοφύλων, οὓς ὁ Σίκιος ἐπιθεμένους αὐτῷ ἀπεκτόνει, ἀμυνόμενος.

5. Ὡς οὖν κύκλῳ τε αὐτοῦ κειμένους, καὶ τετραμμένους πρὸς αὐτὸν εἶδον, ὑπετόπησαν τὸ γενόμενον, καὶ μέν τοι καὶ ἐθορύβησαν. πρὸς δὲ τοῖς καὶ διὰ τι τοιοῦτον, Λούκιός τε Οὐεργίνιος, ἐκ τοῦ πλήθους ὢν, καὶ θυγατέρα ἔχων περικαλλῆ, Λουκίῳ Ἰκιλλίῳ τῶν ὁμοίων αὐτῷ ἐκδώσειν ἔμελλε. Ταύτης ὁ Κλαύδιος ἐρασθεὶς, καὶ μὴ τυχὼν, παρεσκεύασέ τινας δουλαγωγῆσαι αὐτήν. Ἐλθὼν οὖν ὁ τῆς κόρης πατὴρ ἐκ τοῦ στρατοπέδου ἐδικαιολογεῖτο· ὡς δὲ ὁ Κλαύδιος ταύτης καταψηφίσατο, καὶ τοῖς δουλαγωγοῦσιν αὐτὴν ἡ κόρη παρεδόθη, καὶ οὐδεὶς ἐπήμυνεν, ὑπερήλγησεν ὁ ταύτης πατὴρ, καὶ τὴν θυγατέρα κοπίδι διαχειρισάμενος πρὸς τοὺς στρατιώτας, ὡς εἶχεν· οὓς οὐδὲ πρὶν εὖ διακειμένους οὕτως ἐτάραξεν, ὥστε εὐθὺς ἐπὶ τὴν πόλιν πρὸς τὸν Κλαύδιον ἐπειχθῆναι. Καὶ οἱ ἕτεροι δὲ οἱ ἐπὶ τοὺς Σαβίνους ἐστρατευμένοι, ἐπεὶ τοῦτο ἔμαθον, τότε τὰ ἔρυμα ἐξέλιπον· καὶ

N O T AE.

(*) *Λούκιόν τινα Σίκιον.*] Hinc emendandus Ammianus Marullinus lib. 25. qui *Sicinium* vocat. *Sicinium Dentatum adjiciat, ornatum militarium multitudine.* *Siccium* vocat Dionyſius Halicarnaſſeus. Ita *Ducangius*. Sane *Siccium* habet Livius lib. 3., quem pene ad verbum hic, & continenter in re Claudii exprimit Græcè Dio.

καὶ συμμίξαντες τοῖς λοιποῖς, ἄνδρας εἴκοσιν ἑαυτῶν προεστήσαντο, καὶ οὐδὲν μικρὸν ἐλογίζοντο πρᾶξαι· καὶ τὸ ἄλλο τὸ πλῆθος τὸ ἐν τῇ πόλει προσεχώρησεν αὐτοῖς, καὶ μετ' αὐτῶν ἐθορύβει. Ἐν τούτοις ὁ μὲν Κλαύδιος φοβηθεὶς, ἐκρύβη· Ὄππιος δὲ τὴν τε βουλὴν ἤθροισε, καὶ πέμψας ἐπύθετο τοῦ πλήθους, τί βούλονται; οἱ δὲ τόν Οὐαλέριον Λεύκιον, καὶ τὸν Ὁράτιον Μάρκον, ἄνδρας ἐκ τῶν βουλευτῶν αὐτοῖς προσκειμένους πεμφθῆναι σφίσιν ἐζήτουν, ὥς τι δι' ἐκείνων ἀποκρινούμενοι· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐπέμφθησαν, φοβηθέντων δὲ τῶν δέκα ἀρχόντων (ἤδη γὰρ πάντας παρῆσαν) μὴ στρατηγοῖς αὐτοῖς κατ' αὐτῶν χρήσαιντο, ἔτι μᾶλλον ὠργίζοντο. Φόβος οὖν τοῖς βουλευταῖς ἐνέπεσεν οὐ μέτριος ἐπ' αὐτῷ, καὶ διὰ τοῦτο, καὶ παρὰ γνώμην τῶν ἀρχόντων, τόν τε Οὐαλέριον σφίσι, καὶ τὸν Ὁράτιον ἔπεμψαν· κἀκ τούτου συναλλαγῆς γενομένης, τοῖς μὲν θορυβήσασιν ἄδεια τῶν πραχθέντων ἐδόθη, καὶ ἡ Δεκαρχία κατελύθη. Αἱ δὲ ἐπέτειοι ἀρχαὶ, αἵ τε τῶν Δημάρχων ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς προνομίοις ἐπανῆλθον, ἐφ' οἷς πρώην ἦσαν· ἀποδειχθέντες δὲ οἱ ἄρχοντες, ἄλλοι τε καὶ Οὐεργίνιος, τὸν μὲν Ὄππιον, τόν τε Κλαύδιον ἐς δεσμωτήριον ἐνέβαλον, οἳ πρὶν εὐθυνθῆναι, ἑαυτοὺς διεχειρίσαντο· τοὺς δὲ λοιποὺς ἐγράψαντο, καὶ ἑλόντες, ἐξήλασαν.

6. Οἱ δὲ ὕπατοι (τότε γὰρ λέγεται πρῶτον ὑπάτους, αὐτοὺς προσαγορευθῆναι, στρατηγοὺς καλουμένους τὸ πρότερον) ἦσαν δὲ Οὐαλέριος, καὶ Ὁράτιος, καὶ τότε, μετέπειτα τῷ πλήθει προσέκειντο, καὶ μᾶλλον αὐτοὺς, ἢ τοὺς εὐπατρίδας ἐκράτυναν. Ἐλαττούμενοι οὖν οἱ εὐπατρίδαι, οὔτε ῥᾴδιον συνελέγοντο, οὔτε τὰ πράγματα ἐπ' αὐτοῖς ἐποίουν παντάπασιν· ἀλλὰ καὶ τοὺς Δημάρχους οἰωνοσκοπίᾳ ἐν συλλόγοις χρῆσθαι δεδώκασιν, ὃ λόγῳ μὲν τιμὴν αὐτοῖς ἔφερε, καὶ ἀξίωμα (μόνοις γὰρ τοῦτο ἐκ τοῦ πάνυ ἀρχαίου τοῖς εὐπατρίδαις ἐπετέτραπτο,) ἔργῳ δὲ κώλυμα ἦν, ἵνα μὴ ῥᾳδίως οἱ Δήμαρχοι, καὶ τὸ πλῆθος ὅσα βούλοιντο πράττοιεν, ἀλλὰ προφάσει τῆς οἰωνοσκοπίας ἔστιν, οὐκ ἐμποδίζοιντο. Ἀχθόμενοι δὲ τοῖς ὑπάτοις, οἵ τε εὐπατρίδαι, καὶ ἡ βουλὴ ὡς τὰ τοῦ πλήθους φρονοῦσιν, οὐκ ἐψηφίσαντο σφίσι τὰ ἐπινίκια, πόλεμον ἑκατέρου νικήσαντος, οὐδ' ἡμέραν ἑκάστῳ ἀπένειμαν, ὥσπερ εἴθιστο· τὸ μέντοι πλῆθος ἐπὶ δύω τε ἡμέρας ἑώρτασε, καὶ τοῖς ὑπάτοις τὰ νικητήρια ἐψηφίσαντο. Οὕτως οὖν ἐς διαφορὰς τῶν Ῥωμαίων ἐλθόντων, οἱ ἐναντίοι σφίσιν ἀναθαρσήσαντες, ἐπῆεσαν αὐτοῖς. Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει Μάρκου Γενουκίου, καὶ Γαΐου Κυρτίου ὑπατευόντων, ἐπ' ἀλλήλοις ἐτράποντο· οἵ τε γὰρ τοῦ πλήθους καὶ ὑπατεύειν ἤθελον· ἐπεί περ ἐδημάρχουν οἱ εὐπατρίδαι πρὸς αὐτοὺς μεθιστάμενοι· καὶ οἱ εὐπατρίδαι λίαν τῆς ὑπάτου ἀρχῆς περιείχοντο, καὶ πολλὰ κατ' ἀλλήλων,

καὶ

titudo, quæ tumultum adauxit valdius. Interea præ metu Claudius ſe abſcondit; Oppius verò Senatum cogit, & per internuntios multitudinem percontatur, quid ſibi velit? Hæc L. Valerium & M. Horatium, Senatorii ordinis quidem viros, cæterum homines populares, poſtulat ad ſe mitti: cum hi miſſi non eſſent, quod Decemviri verebantur, ne contra ſe Conſules crearentur, (jam enim omnes aderant) major indignatio Populi eſt exorta. Territus his Senatus, Decemviris vel invitis Valerium & Horatium ablegavit; a quibus mox compoſita eſt controverſia, tumultus authoribus data impunitas, & Decemviratus eſt abrogatus: annui verò Magiſtratus, cum alii, tum Tribunorum iiſdem conditionibus, quibus prius ſteterant, ſunt revocati. Lecti cum alii, tum Virginius, Oppium, & Claudium in carcerem compegerunt; qui, antequam cauſam ſuam dicerent, ſibi ipſi manus attulerunt: reliquos verò accuſatos damnatoſque in exſilium ejecerunt.

Conſules verò (quibus tum primum factum id nomen fertur, cum ante Prætores vocarentur) Valerius & Horatius (*), & tum, & deinceps addicti plebi, plebejorum magis opes, quam Patrum firmaverunt. Imminuta ſibi itaque authoritate Patres, nec facile amplius conveniebant, nec poteſtatem prorſus ullarum rerum ſibi vendicabant. Quin Tribunis viam, in conventibus, auſpiciis utendi, facultatem, per honoris ſpeciem, conceſſerunt (id enim munus, vel a temporibus antiquiſſimis ad ſolos Patricios pertinebat,) re vera tamen id agebant, ne Tribuni & multitudo agerent quidvis temere, ſed per cauſam auſpiciorum aliquando impedirentur. Hinc quamvis uterque Conſul viciſſet hoſtes, Patricii & Senatus ipſis irati, tanquam fautoribus Populi, nec triumphum decreverunt, & neutri, ut de more, aſſignarunt diem. Verum Populus, & biduum ferias celebravit, & triumphum illis decrevit. Interim ea diſcordia freti hoſtes, receptis animis Romanos invaſerunt (**). Anno ſequenti, M. Genucio, & C. Curtio Coſſ. cōtentiones ſunt iterū excitatæ (†): plebeji nāque Conſulatum petebant, quod Patricii ad Plebem tranſeuntes, gererent Tribunatum; Patricii contra ſe acriter defendebant: multa proinde invicem, dicta & facta ſunt

(*) U.C.306. (**) U.C.309 (†) U.C.310.

vio-

violenter. Ne quid verò deterius ſequeretur, Patricii magiſtratum plebi conceſſerunt, nomen verò neutiquã ipſis communicarunt: ſed pro Conſulibus, Tribunos militares, ipſos dixerunt, ne promiſcuæ plebi proſtituerent tantum nomen. Placuit igitur ternos ab utraque factione Tribunos deligi loco duorum Conſulum. Haud tamen horum nomen deſuit penitus; quod alias Conſules, Tribuni alias crearentur. Atque hæc ita geſta eſſe traditum eſt. Dictatores autem non ſoli Conſules (quamvis eorum authoritas, illorum Magiſtratu eſſet multo minor) ſed Tribuni etiam aliquando deſignarunt. Fertur tamen nullus Tribunorum triumphaſſe; quamvis multi ſæpe viciſſent hoſtes. Ac Tribuni tum hoc modo creati ſunt.

Cenſores verò anno ſequenti, Barbato, & M. Macrino Coſs. L. Papirius Luciuſque ſunt deſignati (*). Eorũ verò creandi cauſa iſta fuit; quod Conſules ob negotiorũ multitudinem omnia exſequi non valerent; jura namque Cenſoribus attributa ad id uſque tempus tenuerunt. At principio Cenſores Patricii fuere bini; qui initio & poſtremo ad quinquennium imperarunt: interjecto verò tempore, ad menſes decem & octo; ipſiſque Conſulibus, quamvis parte dumtaxat poteſtatis eorum adempta, ſuperiores evaſerunt. Muneris autem eorum fuit, publica vectigalia elocare, vias curare & publica ædificia; cujuſque facultates deſcribere; mores civium obſervare & explorare. Ad hæc dignos laude in Tribus, & in equeſtrem ordinem, pro cujuſque meritis referre: improbæ verò vitæ homines eodem modo delere ex albo: quod iis omnibus erat majus, quam quæ Conſulibus erant reliqua. Cæterum jusjurandum dabant in unoquoque, ſe nec gratia, nec odio acturos quidquam; ſed ſincero animo, ea quæ e Rep. eſſent & deliberaturos & acturos fore. Populum item ad rogandas leges, & ad alia convocabant; & majorum magiſtratuum ornamentis, ſi lictores excipias, utebantur. Ejuſmodi Magiſtratus Cenſorum fuit. Sane verò, qui cum cenſus agebatur, ſua nomina profeſſi non erant, &

καὶ βίαια ἔλεγόν τι καὶ ἔπραττον. Ἵνα δὲ μὴ πρός τι χεῖρον χωρήσωσι, τοῦ μὲν ἔργου τῆς ἡγεμονίας οἱ δυνατοὶ αὐτοῖς παρεχώρησαν· τοῦ δ' ὀνόματος οὐ μετέδωκαν, ἀλλ' ἀνθ' ὑπάτων, Χιλιάρχους ὠνόμασαν, ἵνα μὴ τὸ τῆς κλήσεως ἔντιμον τῷ σύρφακι ὁμίλῳ καταῤῥυπαίνοιντο. Καὶ τρεῖς ἀφ' ἑκατέρων Χιλιάρχους ἀντὶ τῶν δύο ὑπάτων αἱρεῖσθαι συνέδοξεν. οὐ μέντοι τὸ τῶν ὑπάτων ἐλέλιπε πλέον ὄνομα, ἀλλὰ ποτὲ μὲν ὕπατοι καθίσταντο, ποτὲ δέ γε Χιλίαρχοι. Οὕτω μὲν ταῦτα παραδέδοται γίνεσθαι. καί τοι οὐ μόνον τῶν ὑπάτων Δικτάτορας ἀνειπόντων, καὶ ταῦτα πολὺ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης ἐλαττουμένων, ἀλλὰ καὶ Χιλιάρχων πεποιηκότων ἐνίοτε· λέγεται δὲ, ὅτι οὐδεὶς τῶν Χιλιάρχων, καί τοι πολλῶν πολλάκις νικησάντων, ἐπινίκια ἔπεμψεν. Οἱ μὲν οὖν Χιλίαρχοι οὕτω τότε ᾑρέθησαν.

7. Οἱ δὲ Τιμηταὶ τῷ ἐχομένῳ ἔτει Βαρβάτου καὶ Μάρκου Μακερίνου ὑπατευόντων κατεδείχθησαν, καὶ ᾑρέθησαν Λούκιός τε Παπείριος, καὶ Λούκιος Σεμπρώνιος· κεχειροτόνηντο δὲ, ὅτι οἱ ὕπατοι ἀδύνατοι ἐπὶ πάντας διὰ τὸ πλῆθος ἐξαρκεῖν ἦσαν· τὰ γὰρ τοῖς Τιμηταῖς ἀπονεμηθέντα προνόμια, ἐκεῖνοι μέχρι τότε ἐποίουν· δύο τε ἦσαν οἱ Τιμηταὶ ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἐκ τῶν εὐπατριδῶν. ἦρχον δὲ τὰ μὲν πρῶτα, καὶ τὰ τελευταῖα ἐπὶ πενταετίαν· ἐν δὲ τῷ μέσῳ χρόνῳ ἐπὶ τρεῖς ἑξαμήνους, καὶ ἐγένοντο τῶν ὑπάτων μείζους, καί τοι μέρος τῆς ἐκείνων λαβόντες ἀρχῆς. Ἐξῆν δὲ αὐτοῖς τάς τε προσόδους τὰς κοινὰς ἐκμισθοῦν, καὶ τῶν ὁδῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων ἐπιμελεῖσθαι, καὶ τὰς ἀπογραφὰς τῆς ἑκάστου οὐσίας διαπορεῖν, καὶ τὸν βίον τῶν πολιτῶν ἐπισκοπεῖν τε καὶ ἐξετάζειν· καὶ τοὺς μὲν ἀξίους ἐπαίνου ἐς τὰς φυλὰς, καὶ ἐς τὴν ἱππάδα, καὶ τὴν γερουσίαν ἐγγράφειν καθὼς ἑκάστοις προσήκειν ἐνομίζετο. Τοὺς δ' οὐκ εὖ βιοῦντας ἁπανταχόθεν ὁμοίως ἀναλείφειν· ὃ μεῖζον πάντων ἦν τῶν τοῖς ὑπάτοις καταλειφθέντων· πίστεις δ' ἐνόρκους ἀφ' ἑκάστῳ πεποίηντο, ὡς οὔτε πρὸς χάριν, οὔτε πρὸς ἔχθραν τι ποιοῦσιν, ἀλλ' ἐξ ὀρθῆς γνώμης τὰ συμφέροντα τῷ κοινῷ καὶ σκοποῦσι, καὶ πράττουσι· καὶ τὸν δῆμον ἐπί τε νόμων εἰσφορὰς, καὶ ἄλλοις συνήθροιζον, καὶ τῷ τῶν μειζόνων ἀρχῶν κόσμῳ, πλὴν ῥαβδούχων, ἐχρῶντο. Τοιαύτη ἡ τῶν Τιμητῶν ὑπῆρχεν ἀρχή· τῶν μέν τοι μὴ ἀπογραψαμένων τὰς οὐσίας ἐν ταῖς ἀπογραφαῖς καὶ ἑαυ-

(*) U.C.312.

N O T AE.

(†) Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει] Epitomatoris hic oſcitantiam nota Zonaræ. Dixerat equidem iſta Dio, ſed quos ipſe præterit duos annos, ille ſcripſerat. Modò qui legit Zonaram, ni cavet, fallitur, dum putat, poſt Conſulatum Valerii & Horatii, *in ſequenti anno* fuiſſe Coſſ. *M. Genucium & C. Curtium*: quod falſum eſt. Retinui ego nomina C. *Curtii*, etſi *P. Curatium*, vel *Curiatium* cum appellet Livius initio lib. 4. & Dionyſius Halicarnaſſeus C. *Quintium Barbatum* Coſ. cum *M. Gegano Macerino*, ſphalmane ſit Dionis, an Zonaræ juxta neſcio. Cum Macerino, T. *Quintium Capitolinum V.* omnes dicunt: eoſque ſecuti ſumus & nos in principio hujus libri. Cæterum meminerimus, *Macerinum* ex syncope eſſe *Macerinum*.

τούς· τὰς μὲν οὐσίας οἱ Τιμηταί, αὐτοὺς δ' ἐκείνους οἱ ὕπατοι ἐπίπρασκον. Χρόνῳ μὲν οὖν τινὶ τοῦθ' οὕτως ἐπράχθη· ὕστερον δὲ τὸν ἅπαξ τῇ βουλῇ καταλεχθέντα διὰ βίου βουλεύειν ἔδοξε, μηδ' ἀπαλείφεσθαι, εἰ μή τις ἀδικήσας, καὶ κριθεὶς ἠτίμωτο, ἢ κακῶς ζῶν ἠλέγχθη· τοὺς γὰρ τοιούτους ἀπήλειφον, καὶ ἀντ' αὐτῶν ἑτέρους ἐνέγραφον. Τῶν δὲ προσκαίρως ἀρχόντων, πρεσβεῖα μὲν ἐδίδοντο τοῖς Δικτάτωρσι, δευτερεῖα δέ γε τοῖς Τιμηταῖς, ἡ δὲ τρίτη τάξις τοῖς ἱππάρχοις νενέμητο· καὶ οὕτω ταῦτα ἐτέτακτο, κἂν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἦσαν, κἂν ἀπηλλάγησαν. Εἰ γάρ τις ἐκ μείζονος ἀρχῆς ἐς ὑποδεεστέραν κατέστη, τὸ τῆς προτέρας ἀξίωμα εἶχεν ἀκέραιον. Εἷς δέ τις, ὃν Πρίγκιπα μὲν τῆς γερουσίας ὠνόμαζον (λέγοιτο δ' ἂν καθ' Ἕλληνας, Πρόκριτος) συμπάντων προεῖχε τὸν χρόνον, ὃν προεκρίνετο (οὐ γὰρ διὰ βίου τις ἐς τοῦτο προεχειρίζετο) καὶ προέφερε τῶν ἄλλων τῷ ἀξιώματι, οὐ μὴν καὶ δυνάμει ἐχρῆτό τινι.

8. Χρόνον μὲν οὖν τινὰ εἰρήνην πρὸς ἀλλήλους, καὶ πρὸς περιοίκους ἦγον· εἶτα λιμοῦ ἐπικρατήσαντος, ὥστε τινὰς καὶ ἐς τὸν ποταμὸν ἑαυτοὺς ἐμβαλεῖν, μὴ φέροντας τὸν λιμόν, ἐστασίασαν· οἱ μὲν γὰρ τοὺς εὐπόρους, ὡς περὶ τὸν σῖτον κακουργοῦντας ἐν αἰτίᾳ πεποίηντο, οἱ δὲ τοὺς πένητας, ὡς τὴν γῆν μὴ βουλομένους ἐργάζεσθαι. Ἰδὼν δὲ τοῦτο Σπούριος Μέλιος, ἀνὴρ ἱππεὺς πλούσιος, τυραννίδι ἐπικεχείρηκε, καὶ σῖτον ἐκ τῆς περιχώρου πριάμενος, πολλοῖς μὲν ἐπευωνίζων, πολλοῖς δὲ καὶ προῖκα ἐδίδου, κἀκ τούτου συχνοὺς προσποιησάμενος, ὅπλα τε ἐποιήσατο καὶ φρουρούς, καὶ ἐκράτησεν ἂν τῆς πόλεως, εἰ μὴ Μινούκιος Αὐγουρῖνος, ἀνὴρ εὐπατρίδης ἐπὶ τῇ σιτοδοσίᾳ τεταγμένος, καὶ αἰτιώμενος ἐπὶ τῇ σιτοδείᾳ, ἐσήγγειλε τῇ βουλῇ τὸ πραττόμενον. Ἡ δὲ γερουσία μαθοῦσα τὸ μήνυμα, Δικτάτωρα παραυτίκα ἐν τῷ συνεδρίῳ ἀνεῖπε τὸν Κυίντιον τὸν Λούκιον τὸν Κικιννάτον, καὶ ταῦτα τηλικαῦτα ὄντα (ὀγδοηκοντούτης γὰρ ἦν) κἀκεῖ τὴν ἡμέραν πᾶσαν ἀνάλωσαν συγκαθήμενοι, ὥς τι δὴ βουλευόμενοι, ἵνα τὸ μὴ γεγονὸς ἐκφοιτήσῃ. Νυκτὸς δὲ ὁ Δικτάτωρ τὸ Καπιτώλιον, καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ἐπικαιρότατα διὰ τῶν ἱππέων προκαταλαβών, ἕωθεν ἐπὶ τὸν Μέλιον, ἔπεμψε Γάϊον Σερουίλιον τὸν ἵππαρχον, ὡς δι' ἄλλο τι ἐκεῖνον μετακαλούμενος· ὁ δὲ ὑποτοπήσαντός τι τοῦ Μελίου, καὶ διαμέλλοντος, δείσας μὴ ὑπὸ τοῦ πλήθους, ἐξαρπασθῇ (ἤ-

δη

& facultates, eorum bona a Cenſoribus, ipſi a Conſulibus vendebantur. Et hæc ita, ad tempus aliquod ſunt peracta: poſtmodum verò ſtatutum fuit, ut qui ſemel in Senatu lectus eſset, is per omnem ætatem Senator eſſet; neque ex eo albo deleretur, niſi ob facinus, eſſet in judicio condemnatus, aut turpis & improbæ vitæ convictus eſſet. Talibus enim in ordinem redactis, alios in eorum locum ſubſtituebant. In Magiſtratibus temporum cauſa inſtitutis, Dictatores locum principem obtinebant, Cenſores proximum, Magiſtri equitum tertium: qui ordo, ſive in Magiſtratu adhuc eſſent, ſive eo abiiſſent, ſervabatur. Quod ſi ad munus humilius deſcendiſſent, priorem nihilominus dignitatem inviolatam obtinebant. Qui tandem unus, Princeps erat Senatus; per id tempus, quo is ei durabat honos (neque enim erat perpetuus) dignitate, non potentia præſtabat omnibus.

Pace ad hunc modum, per tempus aliquod, reſtituta domi foriſque(*); tanta exinde urbem oppreſſit fames, ut quidam inediam non ferentes, præcipitaverint ſe in flumen, & excitarint ſeditionem: pauperes divitibus annonæ ſuppreſſionem, divites pauperibus neglectum agriculturæ cauſam tribuebant. Spurius Melius(†), eques Romanus & dives, ut vidit hunc rerum ſtatum, Regni concepta ſpe, emptum a finitimis frumentum, aliis minoris vendidit, aliis dedit gratis: tum ea re multis ſibi conciliatis, arma etiam & ſatellites comparavit: atque urbe omnino potitus eſſet, niſi Minucius Augurinus(**), vir patricius, & rei frumentariæ præfectus, qui ob annonæ penuriam accuſabatur, rem ad Senatum renuntiaſset. Qui, ubi id ſenſit, illico L. Quintium Cincinnatum, Dictatorem in ipſo Senatu dixit: virum quidem exactæ ætatis: atque in Curia totum diem, deliberantium ſpecie conſederunt, ne id decretum foras prodiret. Dictator autem noctu Capitolium & loca alia, quæ opportuna duxit, per ſuos equites occupat; tum mane C. Servilium, quem Magiſtrum militum dixerat, ad Melium mittit, tamquam per aliam cauſam arceſſeretur. Melio verò quid ſuſpicante, & tergiverſante, veritus Servilius, ne a populo qui jam concurrerat, ſibi eriperetur,

(*) U.C. 315. (**) U.C. 316.

NOTAE.

(†) Spurius *Melius*]. Ex Livio lib.4. Hic apud Zonaram erat Μάλλιος, *Mallius*. Nos ex Livio correximus, & ex diligentia Dionis. Coegit nos etiam *Equimelium*, inde dictum; ubi Area fuerat, domus *Melii*.

tur, hominem interfecit: ſive ſuopte conſilio id fuerit, ſive juſſu Dictatoris. Cumque ob hæc multitudo tumultuaretur, Quintius habita concione, & diſtributo frumento, accuſato mulctatoque nemine, eum ſedavit motum.

Deinde Romani bello appetiti a diverſis gentibus, cæteras quidem diebus vicerunt paucis (a), cū Tyrrhenis verò longo tempore decertarunt. Quod autem Poſtumius, victis Æquis, poſt magnam eorum urbem expugnatam, hanc militibus diripiendam non dedit (b), neque ex manubiis conceſſit quidquam; milites Quæſtorem primum, deinde ipſum etiam Poſtumium objurgantem, & cædis authores ad ſupplicium poſtulantem occiderunt; & ne dum recens captum, ſed & omnem ſibi agrum publicum vendicarunt. Ac diuturna ſane fuiſſet illa ſeditio (c), niſi terrore belli, quod idcircò Æqui redintegrarunt, quieviſſent: ac cædium contenti, in paucos ſuorum rejectā pœnā, & prodierunt contra, & vicerunt hoſtes. Patricii ob hoc facinus, & manubias inter milites diſtribuerunt, & pediti, tum equiti ſtipendia decreverunt. Nam ad id uſque tempus ſine mercede, ac ſuis ſumptibus militarunt: ac tum primum ſtipendia merere cœperunt. Contra Vejentes igitur orto bello [d], dum hi ſoli pugnarunt, a Romanis ſæpe ſunt victi, & preſſi etiam, obſidione (e); dum autem ſibi ſocios aſciverunt, in Romanos una progreſſi (f), eos etiam profligarunt. Aſt interea, dum Veji obſidione premebantur (g), Albanus lacus, qui collibus undique ſeptus eſt, & aqua nullum haberet exitum, ita exundavit, ut montes ſupergreſſa decurrerit aqua ad mare. Eo portento ergo divinitus Romani rati portendi aliquid, Delphicum oraculum ſibi conſulendum cenſuerunt. Erat autem tum apud Vejentes Tyrrhenus vates

δη γὰρ συνέτρεχον) ἔκτεινε τὸν ἄνδρα, ἢ αὐτογνωμονήσας, ἢ τοῦτο κεκελευσμένος πρὸς τοῦ Δικτάτωρος. Θορυβηθέντος δ' ἐπὶ τούτῳ τοῦ πλήθους, ὁ Κυΐντιος δημηγορήσας, καὶ σῖτον σφίσι παρασχὼν, καὶ μή τινα ἕτερον, ἢ κολάσας, ἢ ἐπαιτιασάμενος, τὸν θόρυβον ἔπαυσε.

9. Πολέμων δὲ τοῖς Ῥωμαίοις ἐκ διαφόρων ἐθνῶν ἐπενηνεγμένων, τοὺς μὲν ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἐνίκησαν, τοῖς δὲ Τυρσηνοῖς ἐπὶ μακρὸν ἐπολέμησαν. Ποστουμίου δὲ νενικηκότος τοὺς Αἰκουούς, καὶ μεγάλην πόλιν (*) ἑλόντος αὐτῶν, ὅτι μήτ' ἐκείνην οἱ στρατιῶται ἐς προνομὴν ἐξεχωρήθησαν, μήτε τι τῆς λείας αὐτήσαντες ἔλαβον, τόν τε Ταμίαν τὸν διατιθέμενον αὐτὴν περιστάντες ἐφόνευσαν, καὶ τὸν Ποστούμιον ἐπιτιμῶντα αὐτοῖς ἐπὶ τούτῳ, καὶ ζητοῦντα τοὺς αὐτόχειρας, προσαπέκτειναν, καὶ τὴν χώραν οὐ τὴν αἰχμάλωτον μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν προσένειμαν ἑαυτοῖς, τὴν ἐν τῷ δημοσίῳ τότε τυγχάνουσαν. Κἂν ἐπὶ πλεῖστον ἡ στάσις διήρκεσεν, εἰ μὴ πόλεμος αὐτοῖς Ῥωμαίοις παρὰ τῶν Αἰκουῶν ἐπεγένετο· φοβηθέντες γὰρ διὰ τοῦτο ἡσύχασαν, καὶ τὴν τιμωρίαν τῶν φόνων ἐς ὀλίγους ἐλθοῦσαν ὑπέμειναν, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐναντίους στρατεύσαντες, μάχῃ αὐτοὺς νενικήκασι. Διὸ, τήν τε λείαν αὐτοῖς οἱ δυνατοὶ διέδοσαν, καὶ μισθὸν τοῖς πεζοῖς, εἶτα καὶ ἱππεῦσιν ἐψηφίσαντο· ἄμισθοι γὰρ μέχρι τότε, καὶ οἰκόσιτοι (**) ἐστρατεύοντο, τότε δὲ πρῶτον μισθοφορεῖν ἤρξαντο. Πολεμίου δὲ αὐτοῖς πρὸς Οὐιέντας συστάντος, ἕως μὲν κατὰ σφᾶς ἐπολέμουν ἐκεῖνοι, πολλάκις αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι ἐνίκησαν, καὶ ἐς πολιορκίαν κατέστησαν· προσγενομένων δὲ αὐτοῖς συμμάχων ἐπεξῆλθον τοῖς Ῥωμαίοις καὶ ἐπεκράτησαν. Ἐν τούτοις δὲ καὶ πρὸς τῷ ὄρει τῷ Ἀλβανῷ οὖσα λίμνη ὑπὸ τῶν πέριξ αὐτῆς περικλειομένη λόφων, μὴ ἔχουσα ἐκροὴν, κατὰ τὸν τῆς πολιορκίας τῶν Οὐιέντων καιρὸν ἐς τοσοῦτον ἐπλημμύρησεν, ὡς ὑπερεκχεῖσθαι, καὶ τῶν ὀρῶν, καὶ κατιέναι πρὸς θάλατταν. Κρίναντες δὲ οἱ Ῥωμαῖοι πάντως τι διὰ τούτου θεῖον σημαίνεσθαι, ἔπεμψαν ἐς Δελ-

(a) U.C.330. (b) U.C.341. (c) U.C.345. (d) U.C.349. (e) U.C.350. (f) U.C.352. (g) U.C.357.

NOTÆ.

(*) Μεγάλην πόλιν] *Vole* dicitur Livio hæc urbs *μεγάλη*, lib.4. quæ hinc *Volaterra* dicta.

(**) Οἰκόσιτοι] Suidas *οἰκόσιτα, ἐξ ἰδίων τρέφων ἀμισθωτί*. *Οἰκόσιτος, qui nullis ſtipendiis, ſed ſuis ſumptibus vivit*. Ducangius.

Additum deinde omnium maxime tempeſtive, principum in multitudinem muneris: ut ante mentionem ullam plebis, Tribunorumve, decerneret Senatus, ut ſtipendium miles de publico acciperet: cum ante id tempus, de ſuo quiſque functus eo munere eſſet. Nihil acceptum unquam a plebe tanto gaudio traditur. Ita hæc libro 4. Livius; qui vero hic ſummo eſt uſui: quod poſt Volſcum bellum, & captum direptumque Anxur, hoc actum dicit anno U. C. 349. Tribunis militum cum Conſulari poteſtate *P. & Cn. Cornelius Coſſis, & C. Fabio Ambuſto, & L. Valerio Potito*. Noſter Dio quinquennio ante hæc habet, A. U. C. 345. *M. Æmilio, & C. Valerio Potito Coſſ.* poſt Æquum bellum. Sed incuria, & inverſio hæc ſit Zonaræ potius, quam Dionis. Nos a Livio non ſecernimur. Feſtus addit hæc acta *paulo ante, quam Romana Civitas capta eſt a Gallis*. Prius tamen pedites, quam equites, qui triennio poſt, cum Vejos Romani obſiderent. Clare Livius lib. 5. ubi eamdem obſidionem deſcribit. *Equiti certus numerus æris eſt aſſignatus. Tum primum equis merere equites cœperunt.* Ex duplici hac æra peditum & equitum, natus error annorum, & confuſio temporum, quibus hæc narrant, qui tempora non diſtinguunt. Peditum tenuitas potiorem ſuam fecit conditionem. Vide Puteanum *de ſtipendio militari*, Valtrinum *de re militari Roman.* Lipſium *de militia Rom.* Sichtermannum *de Pœnis militaribus*, Hugonem *de militia equeſtri*.

Δελφοὺς περὶ τούτου χρησόμενοι. Ἦν δέ τις, καὶ παρὰ τοῖς Οὐιέντοις Τυρσηνὸς ἀνὴρ μαντικός· ἐς ταὐτὸν οὖν ἥ τε Πυθία, καὶ ἡ ἐκείνου μαντεία συνέδραμον· καὶ ἄμφω γὰρ ἁλώσεσθαι τὴν πόλιν, εἶπον, ὅταν τὸ ὕδωρ τὸ πλημμυρῆσαν μὴ ἐς θάλατταν ἐμπέσῃ, ἀλλὰ ἀναλωθείη ἑτέρωθι· καὶ τινὰς ἱερουργίας διὰ τοῦτο γενέσθαι ἐκέλευσαν. Ἀλλ' ὁ μὲν Πύθιος οὔτε τίσι θεῶν, οὔθ' ὅπως αὐτὰς ποιήσουσι διεσάφησεν· ὁ δὲ Τυρσηνὸς, ἐῴκει μὲν εἰδέναι, οὐδὲν δὲ ἐδήλου. Οἱ γοῦν περὶ τὸ τεῖχος, ὅθεν ἐκεῖνος ὡμίλει, τεταγμένοι Ῥωμαῖοι, φιλίαν πρὸς ἐκεῖνον ὑποκριθέντες, τά τε ἄλλα θαρρεῖν αὐτῷ ἐνεδίδουν, καὶ ἀδεῶς ἐπέτρεπον ἐκφοιτᾶν· καὶ οὕτω συλλαβόντες αὐτὸν, πάντα τὰ καθήκοντα ἠνάγκασαν ἐξειπεῖν, καὶ κατὰ τὴν ὑποθήκην ἐκείνου, τάς τε θυσίας ἐποίησαν, καὶ τὸν λόφον διέτρησαν, καὶ τὸ πλεονάζον ὕδωρ ἐς τὸ πεδίον κρυπτῇ διώρυχι μετωχέτευσαν, ὥσθ' ἅπαν ἐν αὐτῷ ἀναλίσκεσθαι, καὶ μὴ τι καθαρρέειν ἐς θάλατταν.

10. Ἄρτι μὲν οὖν τοῦτο ἐγένετο, καὶ Δικτάτωρ ᾑρέθη Μάρκος Φούριος Κάμιλλος, ὃς προσβαλὼν τῇ πόλει, ἐπεὶ οὐδὲν ἤνυεν, ὑπόγειον ὠρύξατο δίοδον πόῤῥωθεν ἀρξάμενος ἐς τὴν ἀκρόπολιν φέρουσαν· παρασκευασμένου δὲ ἤδη τοῦ ὑπονόμου, ἐπεὶ πολλοὶ καὶ ἀπὸ τῆς Ῥώμης αὐτῷ προσεχώρησαν ἐθελονταὶ παραλαβὼν κἀκείνους, προσέβαλε τῇ πόλει, καὶ πανταχόθεν τὸ τεῖχος ἐκύκλωσε· τῶν δ' ἐντὸς περίβολον σκεδασθέντων, ἔλαθον ἕτεροι διὰ τῶν ὑπονόμων γεγονότες ἐντός. Ἁλούσης δὲ τῆς πόλεως, καὶ τῶν Ῥωμαίων διαρπαζόντων τὰ ἐν αὐτῇ ὁρῶν ἀπὸ τῆς Ἄκρας ὁ Κάμιλλος τὰ πραττόμενα, ἐστέναξε καὶ ἐδάκρυσε, καὶ ὦ θεοὶ, ἔφη, εἴ τις Ῥωμαίοις ὀφείλεται νέμεσις, τῆς δὲ τῆς εὐπραγίας ἀντίστροφος, εὔχομαι ταύτην(*) ἐς

tes, qui cum Pythia conſentiebat. Ambo enim urbem expugnatum iri affirmabant, ubi aqua, quæ exundarat, non in mare profluxeret, ſed alibi perderetur: & quæ jam ſacra fieri juſſerunt. Verum Apollo nec quibus Diis, nec quo ritu immolandum eſſet, declaravit: & Tyrrhenus vates, qui id noſſe videbatur, celabat eis. Itaque Romani circa mœnia diſpoſiti, ubi cum eo ſolebant colloqui, ſimulata amicitia, eum aliis in rebus cum bono juſſerunt animo, tum impune in caſtra prodire permiſerũt: egreſſum verò, comprehenſumque, omnia quæ facto opus eſſent, effari coegerunt. Ex illius ergo præceptis, rem divinam fecerunt, perfoſſoque tumulo, redundantem aquam, ex occultis meatibus in propinquum agrũ derivarunt; in quo omnis perdita eſt, nec in mare quidquam defluxit aquæ.

Poſtquam autem hæc facta ſunt, M. Furius Camillus Dictator creatus, quod impetu in mœnia facto, profecit nihil, e longinquo rem auſpicatus, cuniculum in arcem egit, auctuſque militibus, qui voluntarie miſſi fuerant ſibi Roma, urbem corona circumdedit: civibuſque per mœnia diſperſis, alii in urbem clam per cuniculum penetrarunt. Tum Camillus, captam diripi urbem cernens, illacrymaſſe, & cum ſuſpirio dixiſſe fertur: O Dii, ſi quæ Romanis divina incumbit ultio, quæ eorum adverſetur felicitati, ut in me decidat illa precor; de hinc verò invitis militibus, voto con-

ADMONITIO.

Cum hic a Dione iterum Plutarchum, in Camillo reſcribi deprehenderimus; non abs re fuit indicare lectori, ut primo carptim Dio Plutarchi ſcrinia compilet, deinceps verò effuſo calamo exſcribat, initio

[Ἁλούσης δὲ τῆς πόλεως], κατὰ κράτος [καὶ Ῥωμαίων] ἀγόντων καὶ φερόντων ἄπειρόν τινα πλοῦτον ἐφ' [ὁρῶν ὁ Κάμιλλος ἀπὸ τῆς ἄκρας τὰ πραττόμενα], πρῶτον μὲν ἑστὼς [ἐδάκρυσεν], εἶτα μακαρισθεὶς ὑπὸ τῶν παρόντων, ἀνέσχε τὰς χεῖρας τοῖς θεοῖς, καὶ προσευχόμενος εἶπε. Ζεῦ μέγιστε, καὶ [θεοὶ] χρηστῶν ἐπίσκοποι καὶ πονηρῶν ἔργων, αὐτοί που σύνιστε Ῥωμαίοις, ὡς οὐ παρὰ δίκην, ἀλλὰ κατ' ἀνάγκην ἀμυνόμενοι, μετερχόμενοι δυσμενῶν ἀνδρῶν καὶ παρανόμων πόλιν [εἰ] δ' ἄρα [τις ἔφη], καὶ ἡμῖν [ἀντίστροφος ὀφείλεται] τῆς παρούσης [νέμεσις] [εὐπραξίας, εὔχομαι ταύτην] ὑπέρ τε πόλεως καὶ στρατοῦ Ῥωμαίων [εἰς ἐμαυτὸν] ἐλαχίστῳ κακῷ [τελευτῆσαι]. Ταῦτ' εἰπὼν [καθάπερ ἐστὶ Ῥω-

facto a pag. 131. ubi veſtigia illa ὑπονόμου, προσέβαλεν, ἔλαθον ἐντὸς, & γενόμενοι pro γεγονότες Dionis hic. Demum inde:

Urbe expugnata militibuſque ingentem egerentibus prædam, contemplans ex arce cuncta Camillus, primum illacrimavit: deinde, quum celebraretur a circumſtantibus felicitas ejus, manus ad cœlum tollens precatus eſt: Jupiter optime maxime, Diique recte ac male factorum arbitri, haud vos latet, non injuſte nos, ſed neceſſitate compulſos, ab infeſtorum ac nefariorum hoſtium civitate perſequi pœnas. Si qua tamen nos manet viciſſim hujus invidia proſperitatis, oro ut eam luere ego pro urbe exercituque Romano, quam minimo meo privato incommodo valeam. Simul atque ita fatus eſt (ut in more eſt Romanis, a precibus & veneratione Deorum

NOTAE.

(*) Εὔχομαι ταύτην] Hæc repoſuimus ex duobus Regiis, & Colbertæo: cum Wolfius edidiſſet εὔχομαι ταύτην εὐχὴν τοῦτο πρὶν ποιησάμενος, ἀνέθηκε δὲ καὶ κρατῆρα χρυσοῦν &c. Hæc *Ducangius*. Sed verſus Wolfio deficiebat.

concepto, prædæ decimam Apollini dedicavit; ac præterea craterem aureum conflatum ex muliebribus ornamentis. Pro qua re ſtatim fœminis honor decretus eſt, ut ad ſolennia feſta curribus veherentur; ad quæ prius ire pedibus erant ſolitæ. Camillum

Tom.I. au-

λεται ἐς ἑμαυτὸν πλευτῆσαι. Τῆς δὲ τῆς λείας δεκάτην ἐξελὼν, ἀκόντων τῶν στρατιωτῶν, ἀνέθετο τῷ Ἀπόλλωνι, εὐχὴν τοῦτο πρὶν ποιησάμενος· ἀνέθετο δὲ καὶ κρατῆρα χρυσοῦν, ἐκ τοῦ τῶν γυναικῶν κόσμου πεποιημένον, ἀνθ' οὗ τιμὴ αὐταῖς παραχρῆμα ἐψήφιστο· ἡ δὲ ἦν, τὸ ἐπ' ὀχημάτων αὐτὰς ἐς τὰς πανηγύ-

L l ρεις

rum, ſeſe convertere dextrorſum) dum circumagit ſe, prolabitur. Perculſis illis qui aderant, quum humo erexiſſet ſeſe, Ab immenſa felicitate, inquit, levi ex voto defunctus ſum caſu. Urbe direpta, Junonis ſignum Romam deportare, ut voverat, viſum eſt. Convocatis ad id artificibus, Camillus ſacra fecit, precatuſque Deam, ut ſtudium amplecteretur Romanorum, volenſque & propitia Diis Romam incolentibus commigraret. Signum ferunt ſummiſſa voce, velle & annuere dixiſſe. Livius tradit, inter precandum attrectaſſe Camillum Deam, & invitaſſe: inde velle, & annuere, ac ſequi libentem, reſpondiſſe ex adſtantibus nonnullos. Cæterum hoc miraculum adſtruentibus, & defendentibus, fortuna magnopere ſuffragatur urbis, quæ ex parvo & humili exordio, ſine Numinis perpetuo ex multis & magnis ſignis præſentis favore, evadere ad eam gloriam, & potentiam haudquaquam potuiſſet. Adferunt præterea non abſimilia, ſudaſſe ſæpe ſimulacra, aliquando gemitus ediſſe, viſaſque eas etiam advertiſſe ſe, & nictatas eſſe; quæ non pauci veterum memoriæ prodiderunt. Multa item, quæ accepimus ex noſtræ memoriæ hominibus habemus referenda miranda, quæ non contemnas facile. Cæterum fidem iis adhibere, vel detrahere nimium, anceps ſit humanam ob imbecillitatem, quæ nullis certis circumſcripta cancellis eſt, neque ſui compos, ſed recedit modo in ſuperſtitionem & veritatem, modo in Deorum neglectum & faſtidium. Præſtat autem, cautio & mediocritas. At Camillus, ſive rerum geſtarum magnitudine, quod urbem Romæ æmulam deleviſſet in decimum annum obſeſſam, ſive ab adulatoribus inflatus, majores ſpiritus ſuſtulit, quam pro legitimo & civili magiſtratu: triumphum duxit, cum alias ſuperbum, tum quod curru quatuor juncto equis albis ſit invectus, nullo exemplo vel priorum, vel inſequentium imperatorum. Sacrum enim eum currum habent, Deorum regi & patri dicatum. Quare cives alienæ inſuetos inſolentiæ offendit. Acceſſit huc altera cauſa, quod legem, qua populus diſtrahebatur, impediret. Siquidem ferebant Tribuni, (‡) ut plebs, & Senatus dividerentur, pars Romæ remaneret, in captam urbem pars, cui obveniſſet ſorte, tranſmigraret. Ita fore opulentiores, qui magnis duabus & ornatis urbibus, ſimulque ac agris eſſent & reliquis opibus fruituri. Plebs, quæ admodum jam aucta erat & locupletata, actiones eas approbabat Tribunorum, neque deſiſtebat tumultuari in concionibus, poſtulans ut in ſuffragia mitteretur. At Senatus eum optimatibus, non populi diviſionem Tribunos, ſed everſionem moliri urbis Romæ exiſtimans, Camilli anxius implorat opem. Ille certamen formidans, moras plebi impedimen-

Ῥωμαίοις ἔθος ἐπευξαμένοις, καὶ προσκυνήσασιν ἐπὶ δεξιὰ ἐξελίττειν, ἐσφάλη περιστρεφόμενος· διαταραχθέντων δὲ τῶν παρόντων, πάλιν ἀναλαβὼν ἑαυτὸν ἐκ τοῦ πτώματος, εἶπεν, ὡς γέγονεν αὐτῷ κατ' εὐχὴν σφάλμα μικρὸν, ἐπ' εὐτυχίᾳ μεγίστῃ. Διαπορθήσας δὲ τὴν πόλιν, ἔγνω τὸ ἄγαλμα τῆς Ἥρας μεταφέρειν εἰς Ῥώμην, ὥσπερ ηὔξατο. καὶ συνελθόντων ἐπὶ τοῦτο τεχνιτῶν, ὁ μὲν ἔθυε καὶ προσηύχετο τῇ θεῷ, δέχεσθαι τὴν προθυμίαν αὐτῶν εὐμενῆ τε γενέσθαι σύνοικον τοῖς λαχοῦσι τὴν Ῥώμην θεοῖς. τὸ δ' ἄγαλμα φασὶν, ὑποφθεγξάμενον εἰπεῖν, ὅτι καὶ βούλεται καὶ συγκατανεύει. Λιούϊος δέ φησιν (*) εὔχεσθαι μὲν τὸν Κάμιλλον ἁπτόμενον τῆς θεοῦ, καὶ παρακαλεῖν, ἀποκρίνασθαι δέ τινας τῶν παρόντων, ὅτι καὶ βούλεται, καὶ συγκατανεύει, καὶ συνακολουθεῖ προθύμως. Οἱ δ' ἰσχυριζόμενοι, καὶ τῷ παραδόξῳ βοηθοῦντες, μεγίστην μὲν ἔχουσι συνήγορον τὴν τύχην τῆς πόλεως, ἣν ἀπὸ σμικρᾶς καὶ καταφρονουμένης ἀρχῆς ἐπὶ μέγα δόξης καὶ δυνάμεως προελθεῖν, δίχα θεοῦ πολλαῖς καὶ μεγάλαις ἐπιφανείαις ἑκάστοτε συμπαρόντος, ἀμήχανον. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ συνάγουσιν ὁμοειδῆ τινα, τοῦτο μὲν, ἱδρῶτας ἀγαλμάτων πολλάκις ἐκχυθέντας, τοῦτο δὲ, στεναγμοὺς ἀκουσθέντας, ἀποστροφάς τε δεικνύντας, καὶ καταμύσεις ξοάνων, ἃς ἱστορήκασιν οὐκ ὀλίγοι τῶν πρότερον. πολλὰ δὲ τῶν καθ' ἡμᾶς ἀκηκοότες ἀνθρώπων λέγειν ἔχομεν ἄξια θαύματος, ὧν οὐκ ἄν τις εἰκῇ καταφρονήσειεν. ἀλλὰ τοῖς τοιούτοις καὶ τὸ πιστεύειν σφόδρα, καὶ τὸ λίαν ἀπιστεῖν, ἐπισφαλές ἐστι, διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν, ὅρον οὐκ ἔχουσαν, οὐδὲ κρατοῦσαν αὑτῆς, ἀλλ' ἐκφερομένην, ὅπου μὲν εἰς δεισιδαιμονίαν καὶ τῦφον, ὅπου δὲ εἰς ὀλιγωρίαν τῶν θείων καὶ περιφρόνησιν· ἡ δ' εὐλάβεια, καὶ τὸ μηδὲν ἄγαν, ἄριστον. Ὁ δὲ Κάμιλλος, εἴτε μεγέθει τοῦ ἔργου πόλιν ἀντίπαλον τῆς Ῥώμης, ἔτει δεκάτῳ τῆς πολιορκίας καθῃρηκὼς, εἴτε ὑπὸ τῶν εὐδαιμονιζόντων αὐτὸν, εἰς ὄγκον ἐξαρθεὶς, καὶ φρόνημα νομίμου καὶ πολιτικῆς ἀρχῆς ἐπαχθέστερον, τά τε ἄλλα [σοβαρῶς ἐθριάμβευσε], καὶ τέθριππον ὑποζευξάμενος λευκόπωλον ἐπέβη, καὶ διεξήλασε τῆς Ῥώμης, οὐδενὸς τοῦτο ποιήσαντος ἡγεμόνος πρότερον, οὐδ' ὕστερον. Ἱερὸν γὰρ ἡγοῦνται τὸ τοιοῦτον ὄχημα, τῷ βασιλεῖ καὶ πατρὶ τῶν θεῶν ἐπιπεφημισμένον· ἐκ δὴ τούτου διεβλήθη πρὸς τοὺς πολίτας οὐκ εἰθισμένους ἐντρυφᾶσθαι. καὶ δευτέραν ἔλαβεν αἰτίαν, ἐνιστάμενος νόμῳ διοικίζοντι τὴν πόλιν. Εἰσηγοῦντο γὰρ οἱ δήμαρχοι τόν τε δῆμον, καὶ τὴν σύγκλητον εἰς μέρη δύο νεμηθῆναι, καὶ τοὺς μὲν αὐτόθι κατοικεῖν, τοὺς δὲ κλήρῳ λαχόντας εἰς τὴν αἰχμάλωτον μετοικεῖν πόλιν· ὡς εὐπορωτέρων ἐσομένων, καὶ δύο μεγάλα καὶ καλὰ ἄστη τήν τε χώραν ἅμα, καὶ τὴν ἄλλην εὐδαιμονίαν φυλαξόντων. Ὁ μὲν οὖν δῆμος ἤδη πολὺς γεγονὼς, καὶ χρηματισάμενος ἐδέξατο, καὶ συνεχὴς ἦν τὰ περὶ τὸ βῆμα θορυβῶν, αἰτῶν τὴν ψῆφον· ἡ δὲ βουλὴ καὶ τῶν ἄλλων οἱ κράτιστοι πολιτῶν, οὐ διαίρεσιν, ἀλλ' ἀναίρε-

NOTAE.

(*) *Λιούϊος δέ φησιν.*] Aſt modò Livius, nec Camillum attrectaſſe, nec invitaſſe Deam ſcribit lib. 5., ſed delectos juvenes. *Deinde cum quidam* [eorum] *ſeu ſpiritu divino tactus, ſeu juvenili joco*, Viſne Romam ire, *Juno? dixiſſet, annuiſſe cæteri Deam conclamaverunt, inde fabulæ adjectum eſt, vocem quoque dicentis*, velle, *auditam*.

[‡] Ab U.C. 360. Livius hæc anno ante geſta narrat lib. 5. ſub Tribunis militum Coſſ. poteſtate P. Licinio Calvo, L. Titinio, P. Menenio, &c.

ρεῖς φοιτᾷν, αὐτοπόδια βαδιζούσαις πρότερον ἐς αὐτάς. Τῷ δὲ Καμίλλῳ προσώχθισεν ὁ δῆμος, καὶ ἐνεμέσησε· τὸ μὲν ὅτι τὴν δεκάτην τῶν λαφύρων οὐκ ἐν τῷ διαρπάζεσθαι ταῦτα, ἀλλὰ καιροῦ παρελθόντος, ἐξείλετο τῷ θεῷ. τὸ δ' ὅτι τά τε ἄλλα σοβαρῶς ἐθριάμβευσε, καὶ πρῶτος Ῥωμαίων λευκῷ τεθρίππῳ τὰ ἐπινίκια ἔπεμψεν.

Ἡ δὲ

autem indignatio atque invidia Populi occupavit; tum ob illam Apollini decimam dedicatam, etſi non in urbis direptione, ſed tempore elapſo exemptam; cum quòd in Triumpho, præter alia inſolentius acta, currui equos candidos adjunxiſſet.

Trium-

ναίομεν ἡγούμενοι τὴν Ῥώμην πολιτεύεσθαι τοὺς δημάρχους, καὶ δυσμενῶς ἔχοντες, ἐπὶ τὸν Κάμιλλον κατέφυγον· κἀκεῖνος ὀρρωδῶν τὸν ἀγῶνα, προφάσεις ἐνέβαλλε τῷ δήμῳ καὶ ἀσχολίας, δι' ὧν ἀεὶ τὸν νόμον ἐξέκρουεν. Ἦν μὲν οὖν διὰ ταῦτα λυπηρός· ἡ δὲ φανερωτάτη καὶ μεγίστη τῶν ἀπεχθειῶν αὐτῷ πρὸς τὸν δῆμον ἐκ τῆς δεκάτης τῶν λαφύρων ὑπῆρξεν, οὐκ ἄλογον, εἰ καὶ μὴ πάνυ δίκαιον, ἀρχὴν τῶν πολλῶν λαβόντων. ηὔξατο μὲν γὰρ ἐπὶ τοὺς Οὐηΐους, ὡς ἔοικε, βαδίζων, εἰ τὴν πόλιν ἕλοι, θεῷ τούτῳ τὴν δεκάτην καθιερώσειν. ἁλούσης δὲ τῆς πόλεως καὶ διαρπασθείσης, εἴτ' ὀκνήσας ἐνοχλῆσαι τοῖς πολίταις, εἴτε λήθη τις αὐτὸν ὑπὸ τῶν παρόντων πραγμάτων ἔλαβε, τῆς εὐχῆς περιεῖδεν ἀφεληθέντας. Ὕστερον δὲ χρόνῳ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης ἤδη πεπαυμένος ἀνήνεγκε περὶ τούτου εἰς τὴν σύγκλητον· οἵ τε μάντεις ἤγγελλον ἐπὶ τοῖς ἱεροῖς προφαίνεσθαι θεῶν μῆνιν, ἱλασμοῦ καὶ χαριστηρίων δεομένην. Ψηφισαμένης δὲ τῆς βουλῆς, τὴν μὲν ὠφέλειαν (χαλεπὸν γὰρ ἦν ἀνάδαστον μὴ γενέσθαι) τοὺς δὲ λαβόντας αὐτοὺς σὺν ὅρκῳ τὴν δεκάτην παραφέρειν εἰς μέσον ἐγίνετο πολλὰ λυπηρὰ καὶ βίαια περὶ τοὺς στρατιώτας, ἀνθρώπους πένητας καὶ πολλὰ πεπονηκότας, ἀναγκαζομένους ὧν ἐκέκτηντο καὶ κατακεχρῆντο, μέρος εἰσφέρειν τοσοῦτον. Θορυβουμένῳ δ' ὑπ' αὐτῶν τῷ Καμίλλῳ καὶ προφάσεως ἀποροῦντι βελτίονος, εἰς τὸ ἀτοπώτατον τῶν λόγων συνέβαινε καταφεύγειν ὁμολογοῦντι ἐπιλαθέσθαι τῆς εὐχῆς. οἱ δ' ἐχαλέπαινον, εἰ τὰ τῶν πολεμίων δεκατεύσειν εὐξάμενος τότε, νῦν δεκατεύει τοὺς πολίτας. Οὐ μὴν ἀλλὰ πάντων ὅσον ἔδει μέρος εἰσενεγκόντων, ἔδοξε [κρατῆρα χρυσοῦν] κατασκευάσαντας εἰς Δελφοὺς ἀποστεῖλαι. χρυσίου δ' ἦν σπάνις ἐν τῇ πόλει, καὶ τῶν ἀρχόντων ὅθεν ἂν πορισθείη σκοπούντων, αἱ γυναῖκες αὐταὶ καθ' αὑτὰς βουλευσάμεναι, τὸν ὄντα χρυσοῦν ἑκάστῃ περὶ τὸ σῶμα κόσμον ἐπέδωκαν εἰς τὸ ἀνάθημα, σταθμῷ χρυσίου γενόμενον ὀκτὼ ταλάντων. Καὶ ταύταις μὲν ἡ σύγκλητος ἀποδιδοῦσα τιμὴν πρέπουσαν, ἐψηφίσατο μετὰ θάνατον, ὥσπερ ἐπὶ τοῖς ἀνδράσι, καὶ ταῖς γυναιξὶ λέγεσθαι τὸν ἄξιον ἔπαινον· οὐ γὰρ ἦν εἰθισμένον πρότερον ἐγκωμιάζεσθαι γυναῖ-

κα

mentaque, quibus de die in diem rejiceret rogationem, nectebat. Atque hac quidem re offendit vulgus. Prædæ vero decima pars eum in apertiſſimum & acerrimum plebis odium, quum anſam illa, ſi non undequaque juſtam, non levem haberet certe, conjecit. Quippe, quum Vejos peteret, ſi urbe potitus eſſet, Apollini decimam partem ſe voverat ſacraturum. Urbe capta & direpta, ſive interpellare cives dubitavit, ſive rebus præſentibus diſtento, voti effluxit memoria, conceſſit illis prædam. Poſtquam ſe dictatura jam abdicavit, retulit hac de re ad Senatum: & aruſpices in victimis nuntiaverunt, portendi Deorum iram, quæ expiationibus & piaculis eſſet placanda. Tum Senatusconſultum factum eſt, non quo præda maneret diviſa (neque enim fieri commode aliter poterat,) ſed ut prædæ, quam quiſque habuiſſet, partem decimam juratus in medium conferret. Fuit id acerbum magnopere & grave militibus, hominibus egenis, poſt labores exſudatos multos, eorum, quæ quæſiverant, & jam abſumpſerant, tantam cogi inferre portionem. Quorum tumultu quum Camillus undique percelleretur, neque cauſam expediret commodiorem, deſcendit ad ineptiſſima, oblitum ſe voti confeſſus. Illi verò fremebant, eum, qui votum conceperat de rerum hoſtilium ſacranda decima, nunc eam cogere ex fortunis civium. Attamen ex iis, quæ omnes pro rata quiſque contulerunt, decreverunt crateram auream faciendam, & Delphos mittendam. Quia vero auri Romæ copia deerat, Magiſtratibus, unde compararent, conſulentibus, matronæ ultro, cœtibus ad eam deliberationem habitis, aurea ornamenta corpori ſuo dicata omnia, octo talentorum pondere, accommodaverunt ad donum. Honos iis a Senatu merito eſt habitus, decreto, ut in matronarum laudem oratio funebris, ut fieri viris ſolet (neque enim laudari publice fœminam defunctam, antea fuerat receptum) haberetur. Inde ex principibus tres oratores in navi longa, viris delectis inſtructa, & ornatu ſolenni Delphos mittunt. Erat

autem

NOTAE.

(*) *Cujus cum copia non eſſet: matronæ, cœtibus ad eam rem conſultandam habitis, omnia ornamenta ſua in ærarium detulerunt, honoremque ob eam munificentiam ferunt habitum: ut pilento ad ſacra ludoſque carpentis feſto profeſtoque uterentur.* Hæc Livius 5. de oratione funebri nihil: (interpres Livium hic exſcripſit) eo namque honore eas affectas dicit poſt Romam a Camillo recuperatã: *quod cum in publico deeſſet aurum, ex quo ſumma pactæ mercedis Gallis confieret, a matronis collatum acceperant, ut ſacro auro abſtineretur. Matronis gratiæ actæ, honoſque additus, ut earum ſicut virorum, poſt mortem ſolennis laudatio eſſet.* Non Plutarchum, ſed Livium ſecutus eſt hic Dio, ut certum facit Zonaras, qui ex Dione ſuperiora Livii tantum refert.

Ex Livio fortaſſe hæc Plutarchus habuit, quæ lib. 5. ille ſic paribus ferme narrat: ſub Tribunis Militum Conſulari poteſtate, M. Furio Camillo, L. Furio Medullino VI. &c. U.C. 361. Camilli *verecundiam non tulit Senatus, quin ſine mora voti liberaretur: crateramque auream donum Apollini Delphos legati qui ferrent, L. Valerius, L. Sergius, A. Manlius miſſi, longa una nave haud procul freto Siculo a piratis Liparenſium excepti devehuntur Liparas. Mos erat civitatis, velut publico latrocinio partam prædam dividere. Forte eo anno in ſummo Magiſtratu erat Timaſitheus quidam Romanis vir ſimilior, quam ſuis: qui legatorum nomen, donumque & Deum cui mitteretur, & doni cauſam veritus, ipſe multitudinem quoque, quæ ſemper ferme regenti eſt ſimilis, religionis juſtæ implevit, adductoſque in publicum hoſpitium legatos, cum præſidio etiam navium Delphos proſecutus, Romam inde ſoſpites reſtituit: hoſpitium cum eo Senatusconſulto eſt factum: donaque publice data.* Sed hæc Livius non ante, ſed poſt rem geſtam cum Faleriis & compoſitam narrat. Plutarchus rem antevertit.

Digitized by Google

Triumphi autem hujuſmodi erat ratio. Re bene geſta, juſtaque parta victoria, Dux a militibus mox Imperator dictus, laureatos faſces in urbem per curſores mittebat, domum reverſus, Senatu coacto, triũphum ſibi decerni petebat: ſuffragiiſque a Senatu Populoque impetratis, Imperatoris cognomentum ei confirmabatur. Si verò adhuc Magiſtratum aliquem gerens vicerat, eo etiam in celebritate illa utebatur: ſin verò tempus Magiſtratus præterierat, aliud accommodatum ſibi aſſumebat nomen: privato namque triumphare non licebat. Triumphali ergo habitu ornatus, armillis ſumptis, laurea redimitus, & ramum dextra tenens, populum convocabat: commilitonibuſque & communiter, & ſigillatim laudatis pecuniam donabat, & ornamenta: ut armillas, haſtas, puras, coronaſque aliis aureas, argenteas aliis, nomine in iis, & facinore viri expreſſo. Nam, qui murum primus conſcenderat, aut caſtellum expugnarat, muralis ei, & obſidionalis corona donabatur. Qui claſſe vicerat, navali; qui equo, equeſtri: qui verò civem in prælio, obſidione, aliove periculo liberarat, cum ſummam laudem aſſequebatur, tum quernam coronam accipiebat; cujus honos omnibus & argenteis, & aureis potior habebatur. Hæc autem dona non viritim tantum, ſed & cohortibus, & toti exercitui præbebantur; ſpoliorum verò magna pars inter milites diſtribuebantur. Fuerunt etiam, qui toti populo ſumptus ad ſpectacula publica largirentur. Tum quod ſupererat, in fana, in porticus, & alia publica opera conferebant. His triumphator peractis, currum conſcendebat, non bellicis, aut iis ſimilem, quorum uſus in ludis eſt, ſed inſtar turris rotundæ confectum. Neque ſolus eo vehebatur, ſed ſi liberos, aut cognatos habebat aliquos, vel ſi ſuas, vel illorum puellas, puelloſque in eo collocabat; grandiores verò equis jugalibus, & anterioribus imponebat. Cæterum, ſi plures erant, equis ſingularibus victorem comitabantur. Aliorum civium equitabat nemo, ſed laureati omnes ſequebatur. Unus item miniſter publicus in ipſo curru vehebatur, qui coronam auream gemmis intertextam ſupra caput ejus

11. Ἡ δὲ τῶν ἐπινικίων πομπή, ἣν καὶ θρίαμβον ἐκάλουν, τοιάδε τις ἐγίνετο. Ὅτε τι κατωρθώθη μέγα, καὶ ἐπινικίων ἐπάξιον, Αὐτοκράτωρ αὐτίκα ὁ στρατηγὸς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ὠνομάζετο, καὶ κλῶνας δάφνης περιέδει ταῖς ῥάβδοις, καὶ τοῖς δρομοκήρυξι (*) τοῖς τὴν νίκην καταγγέλλουσι τῇ πόλει, κομίζειν ἐδίδου. Ἐλθὼν δὲ οἴκαδε, τὴν γερουσίαν συνήθροιζε, καὶ ᾔτει ψηφίσασθαί οἱ τὰ ἐπινίκια· καὶ εἰ ἔτυχε ψήφου παρά τε τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου, ἐβεβαιοῦτο αὐτῷ, καὶ ἡ ἐπωνυμία τοῦ Αὐτοκράτορος· καὶ εἰ μὲν ἐν τῇ ἀρχῇ ἦν ἔτι, ἐν ᾗ τυγχάνων ἐνίκησε, ταύτῃ καὶ πανηγυρίζων ἐκέχρητο· εἰ δ' ὁ χρόνος παρελήλυθε τῆς ἀρχῆς, ἄλλο τι πρόσφορον αὐτῇ ἐλάμβανεν ὄνομα· ἰδιώτῃ γὰρ νικητήρια πέμψαι ἀπείρατο. Εὐσκευασάμενος δὲ τῇ ἐπινικίῳ σκευῇ, καὶ περιβραχιόνια λαβών, στέφανόν τε δάφνης ἀναδησάμενος, καὶ κλάδον κρατῶν ἐν τῇ δεξιᾷ, τὸν δῆμον συνεκάλει· καὶ ἐπαινέσας τοὺς συστρατευσαμένους αὐτῷ, καὶ κοινῇ, καὶ ἰδίᾳ τινάς, ἐδωρεῖτο μὲν σφίσι χρήματα, ἐτίμα δὲ καὶ κόσμῳ, περιβραχιόνιά τε τισὶ, καὶ δόρατα ἀσίδηρα παρεῖλε, καὶ στεφάνους, τοῖς μὲν χρυσοῦς, τοῖς δὲ ἀργυροῦς ἐδίδου, τοὔνομα τοῦ ἑκάστου, καὶ τῆς ἀριστείας φέροντας τὸ ἐκτύπωμα. Εἰ γὰρ τείχους τις πρῶτος ἐπέβη, καὶ τείχους ὁ στέφανος εἶδος ἐφέρετο· ἢ καὶ ἐξεπολιόρκησέ τι, καὶ τοῦτο κἀκεῖνο εἰκόνιστο· ἐναυκράτησέ τις ναυσίν ὁ στέφανος ἐκεκόσμητο· ἱπποκράτησέ τις, ἱππικόν τι ἐξετετύπωτο. Ὁ δὲ πολίτην τινὰ ἐκ μάχης, ἢ ἑτέρου κινδύνου, ἢ ἐκ πολιορκίας σώσας, μέγιστόν τε εἶχε τὸν ἔπαινον, καὶ ἐλάμβανε στέφανον γινόμενον ἐκ δρυός, ὃς πολὺ πάντων καὶ τῶν ἀργυρῶν, καὶ τῶν χρυσῶν ὡς ἐντιμότερος προτετίμητο· καὶ οὐ κατ' ἄνδρα μόνον ἀριστεύσαντα ταῦτα ἐδίδοτο, ἀλλὰ καὶ λόχοις, καὶ στρατοπέδοις ὅλοις παρείχετο. Καὶ τῶν λαφύρων, πολλὰ μὲν τοῖς στρατευσαμένοις διανενέμητο. ἤδη δέ τινες, καὶ παντὶ τῷ δήμῳ διέδοσαν, καὶ ἐδαπάνων ἐς τὴν πανήγυριν, καὶ ἐδημοσίευον· καὶ εἴ τι περιελέλειπτο ἐς ναοὺς, ἐς στοὰς, ἢ καί τι ἕτερον δημόσιον ἔργον ἀνήλισκον. Ταῦτα ὁ πομπεὺς ποιήσας ἐς τὸ ἅρμα ἀνέβαινεν· τὸ δὲ δὴ ἅρμα οὔτ' ἀγωνιστηρίῳ, οὔτε πολεμιστηρίῳ ἦν ἐμφερές, ἀλλ' ἐς πύργου περιφεροῦς τρόπον ἐξείργαστο. καὶ οὐ μόνον ἦν ἐν τῷ ἅρματι, ἀλλ' ἄν γε καὶ παῖδας καὶ συγγενεῖς (**) τινὰς εἶχε, κἀκείνων τὰς μὲν κόρας, καὶ τὰ ἄρρενα τὰ νεογνὰ ἐν αὐτῷ ἀνεβίβαζε· τοὺς δὲ ἀνδροτέρους ἐπὶ τοὺς ἵππους, τούς τε ζυγίους, καὶ τοὺς σειραφόρους ἀνε-

NOTAE.

[*] Δρομοκήρυξι.] Tabellariis, qua voce rurſum utitur lib. 9. Sectione 8. Vide Henricum Valeſium ad Harpocrationem pag. 272. Hæc *Ducangius*. Sed Suidas verbo δρομοκήρυκες, Dionium hoc teſtatur: οἱ ἀγγελιαφόροι παρὰ Δίωνι. *Dromocerycer, nuncii apud Dionem*: hunc locum opinor innuens lib. 10. cap. 4. lib. 16. ubi offenduntur.

[**] Παῖδας καὶ συγγενεῖς.] Vide Henricum Valeſium ad Nicolai Damaſceni excerpta pag. 7. *Ducangius*.

ἀνετίθετο· εἰ δὲ πλείους ἦσαν, ἐπὶ κελήτων τῷ πομπεῖ παριππεύοντες συνεπόμπευον· τῶν δ' ἄλλων οὐδεὶς ὠχεῖτο, ἀλλ' ἐστεμμένοι δάφνῃ πάντες ἐβάδιζον. Οἰκέτης μέντοι δημόσιος ἐπ' αὐτῷ παρωχεῖτο τοῦ ἅρματος, τὸν στέφανον τῶν λίθων τῶν χρυσοδέτων ὑπερανέχων αὐτοῦ, καὶ ἔλεγε πρὸς αὐτὸν, Ὀπίσω βλέπε, τὸ κατόπιν δηλαδὴ, τὸ ἐφ' ἑξῆς προσκόπει τοῦ βίου, μηδ' ὑπὸ τῶν παρόντων ἐπαρθῇς, καὶ ὑπερφρονήσῃς. καὶ κώδων (*) ἀπήρτητο, καὶ μάστιξ τοῦ ἅρματος ἐνδεικτικὰ τοῦ καὶ δυστυχῆσαι αὐτὸν δύνασθαι, ὥστε καὶ αἰκισθῆναι, ἢ καὶ δικασθῆναι θανεῖν. Τοὺς γὰρ ἐπί τινι ἀτοπήματι καταδικασθέντας θανεῖν, νενόμιστο κωδωνοφορεῖν, ἵνα μηδεὶς βαδίζουσιν αὐτοῖς ἐγχριμπτόμενος μιάσματος ἀναπίμπληται. Οὕτω δὲ σταλέντες εἰσήεσαν ἐς τὴν πόλιν, ἔχοντες προπέμποντα σφῶν τά σκῦλά τε, καὶ τὰ τρόπαια, καὶ ἐν εἰκόσι τά τε αἰχμάλωτα φρούρια ἠσκημένα, πόλεις τε, καὶ ὄρη, καὶ ποταμοὺς, λίμνας, θαλάσσας, τά τε σύμπαντα ὅσα ἑαλώκεσαν· καὶ εἰ μὲν μία ἡμέρα ἦν ἐξαρκοῦσα πρὸς τὴν τούτων πομπὴν, εἰ δὲ μὴ, καὶ ἐν δευτέρᾳ, καὶ τρίτῃ ἐπέμπετο. Προδιελθόντων δ' ἐκείνων, οὕτως ὁ πομπεὺς ἐς τὴν Ῥω-

ejus tenebat, & retro videre jubebat, quo hominem monebat, ut reliquæ vitæ provideret, nec eo honore elatus ſuperbiret. Nola quoque currui erat ſuſpenſa, & flagellum: quæ cum in tantas calamitates innuebant poſſe incidere, ut aut flagris cæderetur, aut capitis damnaretur. Nam qui ob facinus aliquod extremo ſupplicio afficiebantur, nolas geſtare ſolebant: ne quis inter eundum, illorum contactu, piaculo ſe obſtringeret. Sic autem exornati urbem ingrediebantur; ſpoliis, & victoriæ inſignibus præcedentibus, in quibus erant expreſſa caſtella, urbes, montes, fluvii, paludes, maria, omnia denique quæ capta erant. Quod ſi pompa uno die peragi non poterat, ſecundus & tertius ſumebatur. His autem præmiſſis, Triumphator in Romanum forum delatus, captivorum aliquot in carcerem duci, occidive juſſis, in Capitolium, ibique ceri-

κῇ δημοσίᾳ, πολυπέτασαν· Ἑλόμενοι δὲ τρεῖς ἄνδρας ἐκ τῶν ἀρίστων θεωρούς, καὶ ναῦν μακρὰν εὐανδροῦσαν πληρώματι καὶ κόσμῳ πανηγυρικῷ κατασκευάσαντες ἐξέπεμψαν· ἦν δ' ἄρα καὶ χειμὼν καὶ γαλήνη θαλάσσης· ἀγαλλίων ὡς ὀλίγοις συνέτυχε ποτε παρ' οὐδὲν ἐλθόντας ἀπολέσθαι, διαφυγεῖν αὖθις ἀπροσδοκήτως τὸν κίνδυνον. Ἐπέπλευσαν γὰρ αὐτοῖς Λιπαραίων τριήρεις περὶ τὰς Αἰόλου νήσους, τοῦ πνεύματος ὑπολιπόντος ὡς λῃσταῖς· δεομένων δὲ καὶ προϊσχομένων χεῖρας, ἐμβολῆς μὲν ἔσχοντο, τὴν δὲ ναῦν ἀναψάμενοι, καὶ καταγαγόντες, ἀπεκήρυττον ἅμα καὶ τὰ χρήματα καὶ τὰ σώματα πειρατικὰ κρίναντες εἶναι. Μόλις δ' ἑνὸς ἀνδρὸς ἀρετῇ καὶ δυνάμει Τιμασιθέου τοῦ στρατηγοῦ πεισθέντες, μεθῆκαν· ὁ δὲ καὶ προσκαθελκύσας ἴδια πλοῖα παρέπεμψε, καὶ συγκαθιέρωσε τὸ ἀνάθημα· δι' ὃ καὶ τιμὰς ἔσχεν, ὡς εἰκὸς ἦν, ἐν Ῥώμῃ. Τῶν δὲ Δημάρχων αὖθις ἐπεγειρόντων τὸν περὶ τοῦ διοικισμοῦ νόμον, [ὁ πρὸς Φαλίσκους πόλεμος] ἐν καιρῷ παραφανεὶς, ἔδωκε τοῖς πρώτοις ἀνδράσιν ἀρχαιρεσιάσαι κατὰ γνώμην· καὶ Κάμιλλον ἀπέδειξε μεθ' ἑτέρων πέντε [χιλίαρχον], ὡς τῶν πραγμάτων ἡγεμόνος δεομένων, ἀξίωμα καὶ δόξαν μετ' ἐμπειρίας ἔχοντος. Ψηφισαμένου δὲ τοῦ δήμου, λαβὼν δύναμιν ὁ Κάμιλλος εἰς τὴν Φαλίσκων ἐνέβαλε· καὶ [πόλιν ἐρυμνὴν] καὶ κατεσκευασμένην πᾶσιν εἰς πόλεμον καλῶς, [Φαλερίους] ἐπολιόρκει. Τὸ μὲν ἑλεῖν οὐ μικρὸν ἔργον, οὐδὲ χρόνου τοῦ τυχόντος ἡγούμενος, ἄλλως δὲ τρίβειν τοὺς πολίτας καὶ περισπᾶν βουλόμενος, ὡς μὴ σχολάζοιεν, οἴκοι καθήμενοι, δημαγωγεῖσθαι καὶ στασιάζειν· ἐπιεικῶς γὰρ ἀεὶ φαρμάκῳ τούτῳ χρώμενοι διετέλουν, ὥσπερ ἰατροί, τὰ ταραχώδη πάθη τῆς πολιτείας ἔξω τρέποντες. [Οὕτω δὲ τῆς πολιορκίας κατεφρόνουν] οἱ Φαλίσκοι, τῷ πανταχόθεν ἐξωχυρῶσθαι πιστεύοντες, [ὥστε] πλὴν τῶν τὰ τείχη φυλαττόντων, τοὺς ἄλλους ἐν ἱματίοις κατὰ τὴν πόλιν ἀναστρέφεσθαι· [τοὺς] δὲ [παῖδας αὐτῶν] εἰς τὰ διδασκαλεῖα (φοιτᾶν), καὶ [περὶ τὰ τείχη περιπατήσοντας καὶ γυμνασομένους] ὑπὸ [τοῦ διδασκάλου] καταβιβάζεσθαι. Κοινῷ

autem & hyems & cœlum ſerenum. At operæ pretium eſt audire quemadmodum illi in ſummum adducti periculum, præter ſpem tamen evaſerint. Liparenſium naves, eos ad Æoli inſulas vento deſtitutos pro prædonibus perſequebantur. Qui ubi ſupplices manus tetenderunt a vi quidem abſtinuerunt illi, ſed navem alligatam devexerunt in portum. Quum autem piratica judicaſſent, & res atque corpora ſub haſta venderent; ægre unius virtute & authoritate viri, Timaſithei ſui Prætoris inducti, ut dimitterent eos; quos eſt eum præſidio etiam navium ſuarum proſecutus, adjutorque in dedicando dono fuit. Quæ res merito ei Romæ ceſſit. Tribunis plebis poſtea rogationem de tranſmigrando Vejos renovantibus, quod in tempore adverſus Faliſcos exortum bellū eſſet, comitia in principum fuerunt poteſtate, quibus cū aliis quinque Tribunus militū Camillus creatur. Quippe ducē res poſtulabant, authoritate & nomine eum rerum uſu præditum. Poſtquam ſuffragia dedit populus, Camillus exercitu conſcripto, movit in Faliſcos, urbemque munitam, atque omnibus ad bellum neceſſariis inſtructam circumſedit Falerios. Quamquam autem capi urbem, nec proclive erat, nec brevis eſſe perſpiceret ſpatii, parabat verſare tamen cives & detinere, ne domi reſides tribunorum plebis intenderent concionibus & ſeditionibus, Quo remedio fere ſemper utebatur, medicorum more, ad motus turbulentos ex civitate propellendos. Faliſci autem, quibus ſeptos undique credebant ſe, munitionibus freti, uſque adeo contemnebant obſidionem, ut præter ſtationes in muris diſpoſitas, togati per urbem reliqui obverſarentur; liberique eorum circa ludos literarios frequentes eſſent, & extra muros ambulationis cauſa producerentur a Magiſtro. Communi enim demandabant, Græcorum more, Fa-

NOTAE.

(*) Καὶ κώδων.) Vide Henricum Valeſium ad Harpocrationem. *Ducangius.*

cerimoniis quibuſdam, & donariis dedicatis, ubi in porticibus illis cœnatus erat, veſperi tibiis & fiſtulis præeuntibus, domum redibat ſuam. Atque hæc olim fuit triumphi ratio: verum poſtea ſeditiones & factiones in eis plurima innovarunt.

Quamquam autem, ut dictum eſt, Camillum oderat populus; attamen ob Faliſcum bellum neceſſario Tribunum militum deſignavit (*). Iſque mox acie fudit hoſtes; verum in validæ eorum urbis, cui Falerii erat nomen, obſidione nihil proficiebat. Hanc enim cives ita deſpiciebant, ut juxta mœnia una cum præceptore deambularent tutò, & exercitationes frequentarent eorum liberi. Romani igitur re infecta receſſuri erant, niſi caſu retenti eſſent. Ille namque præceptor, ſive ex offenſa aliqua, ſive ſpe lucri inſidiatus civibus, quotidie prope mœnia primò ducebat pueros, eoſque peractis exercitationibus domum denuo reducebat: tùm eos omnes

Ῥωμαίων κομισθεὶς ἀγορὰν, καὶ τῶν αἰχμαλώτων τινὰς ἐς τὸ δεσμωτήριον ἀπαχθῆναι, καὶ θανατωθῆναι κελεύσας, ἀνήλαυνεν ἐς τὸ Καπιτώλιον, κἀν τινας ἐκεῖ τελετὰς πληρώσας, καὶ προσαγαγὼν ἀναθήματα, καὶ παρὰ ταῖς ἐκεῖ δειπνήσας στοαῖς, πρὸς ἑσπέραν οἴκαδε μετ' αὐλῶν καὶ συρίγγων ἀπήχετο. Τοιαῦτα μὲν ἦσαν πάλαι τὰ νικητήρια· αἱ δὲ στάσεις, αἵ τε δυναστεῖαι πλεῖστα ἐνεωτέρισαν ἐπ' αὐτοῖς.

12. Εἰ δὲ καὶ, ὡς ἤδη ἱστόρηται, ὁ δῆμος ἐμίσει τὸν Κάμιλλον, ἀλλ' ὁ πρὸς Φαλίσκους πόλεμος ἠνάγκασε, χιλίαρχον ψηφισθῆναι αὐτόν. καὶ αὐτοὺς μὲν ἐνίκησαν μαχεσάμενοι· πολιορκοῦντες δὲ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐρυμνὴν, Φαλερίους ὠνομασμένην, οὐδὲν ἤνυον· οὕτω γὰρ τῆς πολιορκίας οἱ τῆς πόλεως κατεφρόνουν, ὡς καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν παρὰ τὰ τείχη περιπατήσοντας μετὰ τοῦ διδασκάλου, καὶ γυμνασομένους φοιτᾷν· κἂν ἀπέστησαν τῆς πολιορκίας, εἰ μή τι συμβεβήκει. Οὗτος γὰρ ὁ διδάσκαλος ἐπιβουλεύων τοῖς πολίταις, ἢ δι' ὀργήν τινα, ἢ κέρδους ἐλπίδι, ἡμέρας ἑκάστης ἐξῆγεν τοὺς παῖδας ἐπὶ τὸ τεῖχος, ἐγγὺς τὸ πρῶτον, καὶ εἰσῆγεν αὖθις αὐτοὺς γυμνασαμένους εὐθύς· τέλος δ' ἐς τοὺς προφύλακας τῶν Ῥωμαίων ἐνέβαλεν ἅπαντας, καὶ

(*) U.C.361.

Faliſci liberos, ut iiſdem a prima ætate rudimentis, contuberniοque aſſueſcerent. Hic magiſter inſidias Faliſcis ſtruens per liberos, educebat eos quotidie extra portam, brevioribus ſpatiis primum, mox ab exercitatione in urbem reducebat: deinde paulatim longius abducendo, ut in alta ſecuritate, nihil eos aſſuefecit timere. Dum omnes tandem inter ſtationes Romanas traxit ac prodidit, adduci ſe ad Camillum jubens. In prætorium adductus, & in medio conſiſtens, Præceptor, inquit, & magiſter ſum, meumque erga te favorem huic præferens neceſſitudini, adſum ut urbem tibi pignore horum tradam puerorum. Fœdum id audienti Camillo facinus viſum, atque ad coronam converſus, Sæva res, inquit, bellum eſt, cumulumque ſecum trahit injuriarum & violentiæ. Sunt bonis viris tamen certæ belli leges: neque ita ad victoriam eſt incumbendum, quin ſceleſte & impie factorum gratiam declines. Quippe ſua innixus virtute magnus debet dux, non fraude res gerere aliena. Inde lictoribus imperat, ut iſtum denudent, manibuſque poſt tergum

Κοινῷ γὰρ ἐχρῶντο τῷ διδασκάλῳ, ὥσπερ Ἕλληνες, οἱ Φαλέριοι, βουλόμενοι συντρέφεσθαι καὶ συναγελάζεσθαι μετ' ἀλλήλων, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοὺς παῖδας. [Οὗτος] οὖν [ὁ διδάσκαλος ἐπιβουλεύων τοῖς] Φαλερίοις διὰ τῶν παίδων, [ἐξῆγεν] αὐτοὺς [ἡμέρας ἑκάστης] ὑπὸ [τὸ τεῖχος, ἐγγὺς τὸ πρῶτον], εἶτα ἐπανῆγεν [αὖθις] εἴσω [γυμνασαμένους]· ἐκ δὲ τούτου κατὰ μικρὸν ὑπάγων, ἔθιζε θαρρεῖν, ὡς πολλῆς οὔσης ἀδείας· καὶ [τέλος] ἄγων [ἅπαντας εἰς τοὺς προφύλακας τῶν Ῥωμαίων ἐνέβαλε] καὶ παρέδωκεν, [ἄγειν] κελεύσας [πρὸς τὸν Κάμιλλον]. Ἀχθεὶς δὲ καὶ καταστὰς εἰς μέσον, ἔλεγε παιδευτὴς μὲν εἶναι καὶ διδάσκαλος, τὴν δὲ πρὸς ἐκεῖνον χάριν ἀντὶ τούτων ἑλόμενος τῶν δικαίων, ἥκειν [αὐτῷ τὴν πόλιν] ἐν τοῖς παισὶ κομίζων. Δεινὸν] οὖν ἀκούσαντι [τὸ ἔργον] ἐφάνη Καμίλλῳ, καὶ πρὸς τοὺς παρόντας εἰπὼν, ὡς χαλεπὸν μὲν ἐστι πόλεμος, καὶ διὰ πολλῆς ἀδικίας, καὶ βιαίων περαινόμενος ἔργων. εἰσὶ δὲ καὶ πολέμων ὅμως τινὲς νόμοι τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσι· καὶ τὸ νικᾶν οὐχ οὕτω διωκτέον, ὥστε μὴ φεύγειν τὰς ἐκ κακῶν ἢ ἀσεβῶν ἔργων χάριτας· [ἀρετῇ] γὰρ [οἰκείᾳ τὸν μέγαν στρατηγὸν, οὐκ ἀλλοτρίᾳ θαρροῦντα κακίᾳ, χρῆναι στρατεύειν. προσέταξε] τοῖς

DIO APUD CONST. AUG. PORPHYR.

Romani, qui Faliſcos obſidebant, diuturnæ obſidionis tædium ſubituri erant, abſque hoc fortuito caſu. Quidam ludimagiſter in urbe, qui liberos Faliſcorum nec paucos, nec ignobiles literas docebat, ſive ex offenſa quapiam, ſive lucri ſpe,

[Τὴν] τῶν Φαλίσκων [πόλιν πολιορκοῦντες οἱ Ῥωμαῖοι, ταύτῃ προσκαθήμενοι διετρίβοντο, [] εἰ μὴ] τοιόνδε (*) ἐγένετο. Γραμματιστής τις ἐν αὐτῇ παῖδας οὔτ' ὀλίγους, οὔτ' ἀφανεῖς παιδεύων, εἴτε δ') ὑπ' ὀργῆς ἢ καὶ διὰ κέρδους ἐλπίδα] πάντας] σφᾶς ἔξω τοῦ τείχους

N O T AE.

Unum flagito hic, ut lector attente & ſedulo nobiſcum notet, quam preſſe & iiſdem fere ſemper verbis Dio apud Zonaram, & Conſtantinum Aug. Porphyrogennetam, Plutarchum ſequatur: ut videat quam jure alibi idem feciſſe dixi. Ceterum Plutarchus dat græcè Livium.

Nanciſcimur hæc apud Valeſium in Excerptis Dionis pag. 578. & 581. ita: ὅτι; quod monuit etiam *Ducangius* ad verbum Φαλερίους: *Dionis Excerpta Valeſiana pag.* 578.

ἄγειν ἐκέλευσε πρὸς τὸν Κάμιλλον· καὶ παραστὰς αὐτῷ, Πᾶσαν, εἶπε, παραδιδόναι τὴν πόλιν διὰ τῶν παίδων. Ἐκεῖνος δὲ δεινὸν τὸ ἔργον ἡγησάμενος, καὶ ἀρετῇ φήσας ἰδίᾳ τὸν μέγαν στρατηγὸν, ἀλλ' οὐκ ἀλλοτρίᾳ κακίᾳ θαῤῥοῦντα χρῆναι στρατεύειν, προσέταξε γυμνωθῆναι τὸν διδάσκαλον, καὶ δεσμῆσαι τὰς χεῖρας ὄπισθεν, τοῖς δὲ παισὶ ῥάβδους δοῦναι, καὶ μάστιγας, ἵνα ταύταις τὸν προδότην δήσαντες καὶ τύπτοντες, ἐς τὴν πόλιν ἐλαύνωσι. Τῶν δὲ πολιτῶν ἄρτι γνόντων τὴν προδοσίαν, δρόμος ἦν ἐπὶ τὰ τείχη, καὶ θρῆνος ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν· οὕτω δὲ διακειμένων αὐτῶν, προσῆγον οἱ παῖδες γυμνὸν τὸν διδάσκαλον· ὅπερ ἰδόντες οἱ Φαλίσκοι, καὶ μαθόντες, ὅπως ἐγένετο, φέροντες ἑαυτοὺς ἐθελονταὶ τῷ Καμίλλῳ παρέδοσαν, τὴν ἧτταν ἀγαπῆσαι πρὸ τῆς ἐλευθερίας, διὰ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ λέγοντες. Χρήματα οὖν

nes in excubias Romanorum conjectos, duci ad Camillum jubet, eique præſens ſe illi per eos pueros totam tradere urbem dixit. Camillus verò facinus deteſtatus, imperatorique fatus ſuapte virtute, non aliena improbitate freto bella gerenda eſſe; magiſtrū nudatū juſſit, ac poſt tergū ligatū manibus, Falerios pueris tradidit reducēdū: virgas & flagella eis præbens, ut verberibus in urbē agerent proditorē. Jā autē cives norāt proditionē, concurſuq; virorū ac mulierum lamentantium facto in mœnia, tum adhuc ibi manentibus, pueri magiſtrum nudum adducunt. Spectaculum hoc valde permovit Faliſcos, reque cognita, ut erat geſta, deditionem ſui ultro Camillo egerunt, profeſſi tam juſtum illius imperium, ſuæ præponere libertati. Sic ergo Camillus,

τοῖς ὑπηρέταις, τοῦ μὲν ἀνθρώπου καταῤῥηγνῦσαι τὰ ἱμάτια, καὶ τὰς χεῖρας ὀπίσω περιάγειν, (τοῖς δὲ (παισὶ δίδοναι ῥάβδους καὶ μάστιγας,) ὅπως κολάζοντες τὸν προδότην, ἐλαύνωσιν εἰς τὴν πόλιν. Ἄρτι δὲ τῶν Φαλερίων) ᾐσθημένων (τὴν) τοῦ διδασκάλου (προδοσίαν), καὶ τὴν μὲν πόλιν, οἷον εἰκὸς ἐπὶ συμφορᾷ τηλικαύτῃ, θρήνου κατέχοντος, (ἀνδρῶν δὲ δοκίμων, (καὶ γυναικῶν ἐπὶ τὰ τείχη, καὶ) τὰς πύλας σὺν οὐδενὶ λογισμῷ ἐκφερομένων (προσῆγον οἱ παῖδες τὸν διδάσκαλον γυμνὸν), καὶ δεδεμένον προπηλακίζοντες, τὸν δὲ Κάμιλλον, σωτῆρα, καὶ θεὸν, καὶ πατέρα ἀνακαλοῦντες· ὥστε μὴ μόνον τοῖς γονεῦσι τῶν παίδων, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις πολίταις τοῦθ' ὁρῶσι, θαυμάσαι, καὶ πόθον ἐμπεσεῖν τῆς τοῦ Καμίλλου δικαιοσύνης· καὶ συνδραμόντες εἰς ἐκκλησίαν, πρέσβεις ἔπεμψαν ἐκείνῳ, τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐπιτρέψαντες, οὓς ὁ Κάμιλλος ἀπέστειλεν εἰς Ῥώμην· ἐν δὲ τῇ βουλῇ καταστάντες εἶπον, ὅτι Ῥωμαῖοι τῆς νίκης τὴν δικαιοσύνην προτιμήσαντες, ἐδίδαξαν αὐτοὺς [τὴν ἧτταν ἀγαπῆσαι πρὸ τῆς ἐλευθερίας,] οὐ τοσοῦτον τῇ δυνάμει λείπεσθαι δοκοῦντες, ὅσον ἡττᾶσθαι τῆς ἀρετῆς ὁμολογοῦντες. Ἀποδούσης δὲ τῆς βουλῆς πάλιν ἐκείνῳ τὸ κρῖναι καὶ διαιτῆσαι ταῦτα, (χρήματα λαβὼν παρὰ τῶν Φαλερίων, καὶ φιλίαν πρὸς ἅπαντας Φαλίσκους θέμενος, ἀνεχώρησεν. Οἱ δὲ στρατιῶται διαρπάσειν προσδοκήσαντες τοὺς Φαλερίους, ὡς ἐπανῆλθον εἰς Ῥώμην κεναῖς χερσὶ, (κατηγόρουν) τοῦ Καμίλλου πρὸς τοὺς ἄλλους πολίτας, ὡς μισοδήμου καὶ φθονήσαντος ὠφεληθῆναι τοῖς πένησιν. Ἐπεὶ δὲ τὸν περὶ τοῦ διοικισμοῦ νόμον οἱ δήμαρχοι προθέντες(a) (αὖθις ἐπὶ τὴν ψῆφον ἐκάλουν τὸν δῆμον, ὁ δὲ Κάμιλλος οὐδεμιᾶς ἀπεχθείας, οὐδὲ παῤῥησίας φεισάμενος, φανερὸς μάλιστα πάντων ἐκβιαζόμενος τοὺς πολλοὺς, τὸν μὲν νόμον ἄκοντες ἀπεψηφίσαντο(b), τὸν δὲ Κάμιλλον δι' ὀργῆς ἔχοντες

tergum illigatis, virga & flagella pueris ad cædendum, agendumque in urbem proditorem darent. Proditionem magiſtri modo ſenſerunt Faliſci: ac quum civitatem magnis luctus non immerito ex tanta clade occupaſſet, & nobilium virorum ſimul ac mulierum fieret in muros & portas, ſicut amentium concurſus, adducunt præceptorem pueri nudum vinctumque verberantes, Camillumque ſervatorem, ac Deum, & patrem appellantes. Unde admiratio non parentibus tantum puerorum, ſed & aliis civibus, qui huic ſpectaculo intererant, deſideriumque ſubiit Camilli juſtitiæ: ac concione advocata, legatos, qui ſe ſuaque Camillo dederent, miſerunt. Remiſit Camillus eos Romam: in Senatum adducti, ita verba fecerunt: victoria Romanos juſtitiam ducentes priorem, docuiſtis nos parere, ut malimus vobis, quam liberi eſſe: qui non tantum armis nos judicamus, quam cedere fatemur vobis virtute. Camillus, quum permitterent judicio & arbitrio ejus invicem de conditionibus pacis, Patres ſtipendio a Faliſcis accepto, et fœdere cum gente Faliſca icto, exercitum reduxit. At milites, qui prædam Faleriorum ſpe conceperant, ut Romam reverſi inanes ſunt, apud reliquos cives, velut hoſti plebis dettaxerunt Camillo, qui conſultum nollet egenis. Quum vero Tribuni plebis de habitandis Vejis de integro rogantes, populum ad ſuffragia vocarent, Camilluſque propalam invectus in plebem, & concionabundus præter cæteros premeret eam, rogationem antiquarunt inviti: ſed omne odium converterunt in Camillum, adeo ut ne familiari quidem luctu ejus (ex morbo enim fuerat altero de filiis orbatus, leniti quicquam de

DIO APUD CONST. AUG. PORPHYR.

χνη, ὡς κἀν ἐπ' ἄλλο τι, ἐξήγαγεν (τοσοῦτον γάρ τι τῆς ἀδείας αὐτοῖς περιῆν, ὥστε καὶ τότε συμφοιτᾶν) καὶ (πρὸς τὸν Κάμιλλον) ἐκόμισε (πᾶσάν οἱ τὴν πόλιν δι' αὐτῶν παραδιδόναι) λέγων· οὐ γὰρ περιέσεσθαι ἔτι τοὺς ἔνδον τῶν φιλτάτων σφισιν ἐχομένων, ἤμελλέ τοι καὶ ἐπίστευέ τι. Ὁ γὰρ Κάμιλλος τῆς τε ἀρετῆς ἅμα τῆς τῶν Ῥωμαίων, καὶ τῶν συμπτωμάτων τῶν ἀνθρωπίνων ἐνθυμηθεὶς, οὐκ ἠξίωσεν ἐκ προδοσίας αὐτοὺς ἑλεῖν· ἀλλὰ καὶ τὼ χεῖρε ἐς τοὐπίσω τοῦ προδότου δήσας, παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς τοῖς παισὶν ὀπισθάγκωνα ἀγαγεῖν οἴκαδε. Γενομένου δὲ τούτου, οἱ Φαλίσκοι οὐκ ἔτ- σχον

ſpe, eos omnes, extra mœnia quaſi luſus exercendi gratia produxit, quippe tanta ſecuritas Faliſcis ſupererat, ut etiam tum pueri in ſcholam ventitarent, productiſque ad Camillum pueris, ſe cum illis urbem ei in manus tradere dixit: neque enim obſeſſos, disjunctos a chariſſimis pignoribus, ultra eſſe reſtitutos. Sed Camillus, ſimul virtutis populi Rom. ſimul varietatis humanarum rerum memor, proditione urbem capere recuſavit: ac magiſtrum manibus poſt tergum revinctis nudatum Falerios reducendum ipſiſmet pueris tradidit. Quo cognito, Faliſci non ulte-

(a) U. C. 362. (b) U. C. 364.

lus, acceptis donis, paceque data receſſit: milites verò fruſtrati direptione Faleriorum, ei odiſſe populum objecerunt. Quamobrem veritus ille magis, repetundarum eſt accuſatus, quaſi Tyrrhenam prædam ſubripuiſset, nec in ærarium inde intuliſſet quidquam. Tanta autem iracundia eſt damnatus, ut privati luctus illius, ex caſu, qui illi acciderat, (morbo enim alter liberorum ejus obierat) nulla ratio eſt habita. Cumque amicos rogaſset, ut per injuriam damnato ſibi opem ferrent: illi verò contra ſuffragia judicum, ei negarent opem, ſed ad multam ſolvendam, promitterent ei ſtipem; ea conditione Camillus repudiata, dum

οὖν λαβὼν, καὶ σπεισάμενος ἀνεχώρησεν. Οἱ δὲ στρατιῶται διαρπάσειν προσδοκήσαντες τοὺς Φαλερίους, ὡς μισοδήμου κατηγόρουν αὐτοῦ. φοβηθεὶς δ' ἐπὶ πλέον κατηγορήθη, ὡς μηδὲν τὸ δημόσιον ἐκ τῶν Τυῤῥηνικῶν ὠφελήσας χρημάτων, αὐτὸς δ' ἐκ τούτων σφετερισάμενος. Οὕτω δὲ ὠργίζοντο κατ' αὐτοῦ, ὡς μηδ' οἶκτον αὐτοῦ τινα λαβεῖν, ἐπὶ τῇ συμβάσῃ αὐτῷ συμφορᾷ· τέθνηκε γὰρ αὐτοῦ νοσήσας ὁ ἕτερος τῶν υἱῶν. δεόμενος δὲ τῶν φίλων, μὴ περιιδεῖν αὐτὸν ἀδίκως κατακρινόμενον, ἐπείπερ ἐκεῖνοι πρὸς μὲν τὴν ψῆφον αὐτῷ βοηθήσειν ἀπεῖπαντο, τὴν δὲ ζημίαν ὀφλόντι συνεκτίσειν ὑπέσχοντο, οὐκ ἀνασχόμενος

de odio remitteret: quamvis hoc vulnus vir lenis & placidus acerbe ferebat. Sed quum eſſet ei dies dicta, luctus eum domi cum mulieribus cohibuit. Accuſator L. Apulejus crimen interverſæ prædæ Hetruſcæ intentavit, adeoque valvas quaſdam ex manubiis æreas domi ejus jactabatur apparere. Erat plebs in eum incenſa, neque diſſimulabat ſe quavis ratione eum damnaturam. Ille igitur advocans amicos, commilitones, & collegas, quorum erat ingens turba, rogavit, ne ſe iniqua damnatione ob turpem noxam circumveniendum proderent, vel illudendum inimicis. A quibus, re inter ipſos deliberata & communicata, reſponſum tulit, non poſſe ſe illum, ut videbatur, judicio eripere, collaturos quanti damnatus eſſet. Ita ille tantæ impatiens indignitatis, ſtatuit, conſultrice ira, cedere urbe, & in exilium abire. Salutata uxore & filio, domo tacitus ad portam progreſſus, ibi ſubſtitit, converſuſque ſupinas manus tetendit ad Capitolium, ac Deos precatus eſt, ſi innoxius populi injuria & invidia ſugillatus in exilium pelleretur; ut primo quoque tempore populum Romanum pœniteret, omnibuſque mortalibus conſtaret, ope eum egere ſua, & deſiderare Camillum. Ille quum diras civibus, ut Achilles, imprecatus ſolum vertiſſet, indicta cauſa damnato lis ei eſt aſſium quindecim millibus æſtimata. Quæ ſumma ad argenti rationem relata, efficit mille & quingentas drachmas: as enim erat pecuniola, unde decuſſis, denarius vocabatur.

Ca-

ὅτι καὶ δυστυχήσαντι αὐτῷ περὶ τὰ οἰκεῖα (τῶν γὰρ υἱῶν) ἀπέβαλε (τὸν ἕτερον νοσήσαντα) μηδὲν οἶκτον τῆς ὀργῆς ὑφεῖσαν, καί τοι τὸ πάθος οὐ μετρίως ἐνεγκὼν ἤπιος ἀνὴρ καὶ χρηστός, ἀλλὰ τῆς δίκης προγεγραμμένης αὐτῷ, διὰ πένθος οἰκουρεῖ κατειργμένος μετὰ τῶν γυναικῶν. Ὁ μὲν οὖν κατήγορος ἦν Λεύκιος Ἀπουλήϊος, ἔγκλημα δὲ κλοπῆς περὶ τὰ Τυῤῥηνικὰ χρήματα, καὶ δή, καὶ θύρας τινὰς ἐλέγοντο χαλκᾶς παρ' αὐτῷ φανῆναι τῶν αἰχμαλώτων. ὁ δὲ δῆμος ἐξηρέθιστο, καὶ δῆλος ἦν ἐκ πάσης προφάσεως κατ' αὐτοῦ τῇ ψήφῳ χρησόμενος. Οὕτως οὖν συναγαγὼν τούς τε φίλους, καὶ τοὺς συστρατευσαμένους, καὶ τοὺς συνάρξαντας οὐκ ὀλίγους τὸ πλῆθος ὄντας, ἐδεῖτο [μὴ περιιδεῖν ἀδίκως] ἐπ' αἰτίαις πονηραῖς ὀφλόντα, καὶ καταγέλαστον ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν γενόμενον. ἐπεὶ δ' οἱ φίλοι βουλευσάμενοι καὶ διαλεχθέντες ἑαυτοῖς, ἀπεκρίναντο, (πρὸς μὲν τὴν) κρίσιν (αὐτῷ) μηδὲν οἴεσθαι [βοηθήσειν, τὴν δὲ ζημίαν ὀφλόντι συνεκτίσειν, οὐκ ἀνασχόμενος, ἔγνω] μεταστῆναι, καὶ (φυγεῖν ἐκ τῆς πόλεως) πρὸς ὀργήν. Ἀσπασάμενος οὖν τὴν γυναῖκα, καὶ τὸν υἱόν, ἀπὸ τῆς οἰκίας προῄει σιωπῇ μέχρι τῆς πύλης· ἐκεῖ δ' ἐπιστάς, καὶ μεταστραφεὶς ὀπίσω, καὶ τὰς χεῖρας ἀνατείνας πρὸς τὸ Καπιτώλιον, (ἐπηύξατο) τοῖς θεοῖς, (εἰ μὴ δικαίως, ἀλλ' ὕβρει δήμου καὶ φθόνῳ προπηλακιζόμενος ἐκπίπτει, ταχὺ) Ῥωμαίους μετανοῆσαι, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις φανεροὺς γενέσθαι [δεομένους αὐτοῦ καὶ ποθοῦντας Κάμιλλον. (Ἐκεῖνος μὲν οὖν) ὥσπερ Ἀχιλλεύς, ἀρὰς θέμενος ἐπὶ τοὺς πολίτας καὶ (μεταστάς, ὦφλε τὴν δίκην) ἐρήμην, τίμημα μυρίων καὶ πεντακισχιλίων ἀσσαρίων ἔχουσαν· ὃ γίνεται πρὸς ἀργυρίου λόγον, χίλιαι δραχμαὶ καὶ πεντακόσιαι· Ἀσσάριον γὰρ ἦν τὸ ἀργύριον, καὶ τὸ δεκάχαλκον οὕτως ἐκαλεῖτο δηνάριον.

Οὐ-

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR.

ulterius reſtitere, ſed tametſi nulla vi expugnabiles eſſent, atque id bellum facillime ſuſtinerent, certis tamen conditionibus, ultro pacem cum Camillo pepigerunt; rati, eum amicum ſingulari erga ſe fide futurum, cujus, licet hoſtis, tantam juſtitiam experti eſſent. At Camillus, eum ex ea cauſa multo magis inviſus populo eſſet, accuſatus a Tribunis plebis ad populum eſt, quod ex Vejentana præda nihil in ærarium intulit: & antequam populus in ſuffragia mitteretur, ſponte in exſilium abiit.

στῆχον· ἀλλὰ καί τοι καὶ δυσάλωτοι ὄντες, καὶ ἐκ περιουσίας τὸν πόλεμον διαφέροντες, ὅμως [ἐθελονταὶ] ὡμολόγησαν αὐτῷ· θαυμαστήν τινα φιλίαν παρ' αὐτοῦ προσδοκήσαντες ἕξειν, οὗ γε καὶ πολέμιοι, οὕτω δικαίου ἐπεπείραντο. Ὁ οὖν (*) Κάμιλλος ἐπιφθονώτερος ἔτι καὶ μᾶλλον ἐκ τούτου τοῖς πολίταις γενόμενος, ἐγγραφῇ τε ὑπὸ τῶν δημάρχων, [ὡς μηδὲν] ἐκ τῆς λείας τῆς ὑπὸ τῶν Οὐϊίων [δημόσιον] [ὠφελήσας]· καὶ ἑκουσίως πρὸ τῆς δίκης ὑπεξίχεν.

N O T AE.

(*) Poſtrema hæc, ab Κάμιλλος, uſque ad finem, habentur etiam apud Suidam v. ὑπεξίχε; hinc potius, ut putamus, quam ex ipſo Dione ſumpta; etſi Suidas Dionem citet, οὕτω Δίων: *Ita Dio*. Kuſterus in Notis ad hunc locum recte monuit: *Hæc ſunt verba Dionis, qui leguntur in Excerptis a Valeſio editis pag. 582. ubi locum integrum vide.*

μενος ἔγνω φυγεῖν ἐκ τῆς πόλεως, ἐξιὼν ηὔξατο, εἰ μὴ δικαίως, ὕβρει δὲ δήμου ἐκπίπτει κ̀ φθόνῳ, ταχὺ τοὺς αὐτοὺς πολίτας αὐτοῦ δεηθῆναι, κ̀ ζητῆσαι αὐτόν. Ἐκεῖνος μὲν οὖν πρὸς Ρουτούλους μετέστη, ἐρήμην δ' ἑάλω, κ̀ ψῆφος ἠνέχθη κατ' αὐτοῦ, τίμημα μυριάδων κ̀ πεντακισχιλίων ἀσσαρίων ἔχουσα, ὃ γίνεται πρὸς ἀργυρίου λόγον, δραχμαὶ χίλιαι πεντακόσιαι. Κυϊ.

dum exſulatum abit, precatus Deos, ſi nulla ſua culpa, ſed injuria populi, & invidia pellebatur, ut cives ipſi ſua opera celeriter indigerent, ſeque deſiderarent, ad Rutulos ſe contulit. Ei autem indicta cauſa damnato, lis eſt aſſium quindecim millibus æſtimata. Quæ ſumma ad argenti rationem relata, efficit mille & quingentas drachmas. Q.

N O T AE.

Valeſius ad Γραμματιστής τις, eruditè; *Nota inſit, hiſtoria, quam Alſius Avitus vetus poeta libro* 2. Excellentium *his trimetris expoſuit:*

Tum litterator creditos
Ludo, Faliſcum liberos,
Cauſatus, in campi patens,
Extraque muri ducere,
Spatiando paulatim trahit
Hoſtilis ad valli latus.

apud Priſcianum libro 8. *Idem Priſcianus libro* 12. *hos ejuſdem Aviti ex libro* 2. *verſus affert, qui ad eandem hiſtoriam pertinere mihi viſi ſunt:*

Seu tute mavis hoſpites,
Seu tute captivos habe.

ſunt enim ex oratione ludimagiſtri ad Camillum. Itaque legendum puto:

Seu tute mavis obſides.

Hic eſt, ut opinor, Flavus Alſius, qui ſummam ingenii vim, deſidia & carminibus enervavit: ut ait Seneca libro 1. *Controverſiar.* 1.

Idem Valeſius ad ea ὁ κίρδους ἐκπίπτει ſequitur: *Hæc ex Dione tranſcripſit Zonaras pag.* 32. *ut ad marginem notavi. Idem tamen multa hic adjicit, quæ non ex Dione ſunt, ſed ex Plutarcho deſumpta in* Camillo. *Solet enim Zonaras, ubi in aliquam hiſtoriam incurrit, quæ a Plutarcho refertur, relicto Dione, Plutarchi ſcrinia compilare.* Sed fallitur vir doctiſſimus, nam Dio ipſe compilat Plutarchum, & quæ habet Zonaras, Dio quoque ex Plutarcho habuit: ita ſane, ut ſi una hic congeruntur & Valeſiana & Zonariana, quæ ipſe Dio ſcripſerit, habeamus. Porrò verò ſemel, aut bis, ſummum tertio, Dio Plutarchum citat; quod mirum dictu, iiſque in locis [ſi vera eſſent, quæ de Zonara Valeſius ſuſpicatur] Conſtantinus quoque Porphyrogenneta in Excerptis Dionis, dicendus eſſet Plutarchi ſcrinia compilaſſe. Nec alioqui vera eſt ratio Valeſiana; nam Coriolani hiſtoriæ, Pyrrhi Fabiorum, Gracchorum, Sertorii, Pompeji, Cæſaris, aliorumque, etſi in Plutarcho habeantur; haud tamen relicto idcirco Dione, Zonaras Plutarchi ſcrinia compilat; nam & Dionem fidus exſcribit, ibi etiam ubi Dio Plutarchum refert: deprehenderit nec ne an non Dionem hujus ſcrinia compilaſſe. Quod & hactenus oſtendimus, & in ſequentibus confirmabitur.

Q. CASSII DIONIS
COCCEJANI

ROMANÆ HISTORIÆ

LIBER NONUS.

HÆC AUTEM INSUNT IN LIBRO IX.

DIONIS ROMANÆ HISTORIÆ.

1. De Gallis Europæis, & quare Romam adorti ſunt.
2. Pugna eorum cum Romanis, & horum clades.
3. Ut barbari occuparunt Romam, & Capitolium ſolummodo eſt ſervatum.
4. De Camillo apud Ardeam, & ut Dictator ſecundum vocatus eſt.
5. Capitolii periculum a Gallis.
6. Ut Romani obſeſſi ad colloquia ſunt coacti.
7. Ut cum Gallis conventum eſt.
8. Camilli acceſſus ad Capitolium.
9. Ut Gallos Camillus irridentes vicit, deque iis triumphavit.
10. Romanorum ſeditiones ob urbis inſtaurationem.
11. Ut tertium Dictator Camillus electus eſt.
12. Ut Manlius Capitolinus tyrannidem patriæ molitus e rupe Tarpeja dejectus eſt.
13. De aliis ſeditionibus, & ut (ſub Tribunis) per quinquennium Roma caruit magiſtratibus.
14. Gallis denuo contra Romam procedentibus, rurſum Dictator dicitur Camillus.
15. Ut iterum creati Conſules, & eorum alter ex plebe.

Temporis ſpatium an. XXVIII.

in quibus fuerunt in Magiſtratu, qui (ex parte aliqua) hic ſequuntur.

Ab U.C.

365. Q. Fabius Ambuſtus, Cæſo Fabius Ambuſtus, C. Fabius Ambuſtus, P. Sulpicius Longus, Q. Servilius 4. Pub. Servilius Maluginenſis.
366. A. Valerius Publicola 2. L. Virginius, P. Cornelius, A. Manlius, L. Æmilius, L. Poſthumius.
367. L. Quinctius Cincinnatus, P. Servilius Fidenas 5. Julius Tollus, L. Aquilius Corvus, L. Lucretius Tricipitinus, Serv. Sulpicius Rufus.
368. L. Papyrius, Cn. Sergius, L. Æmilius 2. L. Licinius, M. Menenius, L. Valerius Publicola 3.
369. Serv. Cornelius Maluginenſis, Q. Servilius Fidenas 6. M. Furius Camillus 4. L. Quinctius Cincinnatus 2. L. Horatius Pulvillus, P. Valerius Potitus.
370. A. Manlius 2. P. Cornelius, T. Quinctius Capitolinus, L. Quinctius Capitolinus, L. Papyrius Curſor.
371. Serv. Cornelius Maluginenſis 2. P. Valerius Potitus 2. M. Furius Camillus 5. Serv. Sulpicius Rufus 2. C. Papyrius Craſſus, T. Quinctius Cincinnatus 2.
372. L. Valerius Publicola 4. A. Manlius 3. Serv. Sulpicius Rufus 3. L. Lucretius Tricipitinus 2. L. Æmilius 3. M. Trebonius.

Κοϊ. ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ
ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ Θ.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩΙ ΒΙΒΛΙΩΙ Θ.

ΤΗΣ ΔΙΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

α'. Περὶ τῶν Γαλατῶν Εὐρωπαίων, καὶ διά τι πρὸς τὴν Ῥώμην ὥρμησαν.
β'. Μάχη αὐτῶν σὺν Ῥωμαίοις, καὶ ἧττα τούτων.
γ'. Ὡς βάρβαροι εἷλον Ῥώμην, καὶ τὸ Καπιτώλιον μόνον ἐσώθη.
δ'. Περὶ Καμίλλου παρ' Ἀρδέαν, καὶ ὡς Δικτάτωρ τὸ δεύτερον ᾑρέθη.
ε'. Κίνδυνος τοῦ Καπιτωλίου ὑπὸ τῶν Κελτῶν.
ς'. Ὡς Ῥωμαῖοι πολιορκούμενοι ἠναγκάσθησαν πρὸς συμβάσεις.
ζ'. Πῶς ὡμολογήθη σὺν Κελτοῖς.
η'. Ἄφιξις Καμίλλου πρὸς Καπιτώλιον.
θ'. Ὡς Κάμιλλος ἐνίκησε τοὺς Κελτοὺς ὑβρίζοντας, καὶ ἐθριάμβευσε.
ι'. Στάσεις Ῥωμαίων περὶ τοῦ τὴν πόλιν ἀνοικοδομεῖν.
ια'. Ὡς ἀπεδείχθη τὸ τρίτον δικτάτωρ ὁ Κάμιλλος.
ιβ'. Ὡς Μάνλιος Καπιτωλῖνος ὑπόθεσιν τυραννίδος ποιήσας, κατὰ τῆς πέτρας ἐῤῥίφη.
ιγ'. Περὶ ἄλλων στάσεων, καὶ περὶ ἀναρχίας ἐς πενταέτη.
ιδ'. Τῶν Κελτῶν αὖθις ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐλαυνόντων, Κάμιλλος πάλιν Δικτάτωρ ἀποδείκνυται.
ιε'. Ὡς ὕπατοι πάλιν αἱροῦνται, καὶ αὐτῶν ἕτερος ἐκ τοῦ δήμου.

ΧΡΟΝΟΥ ΠΛΗΘΟΣ ΕΤΗ ΚΗ.

ἐν οἷς ἄρχοντες οἱ κατὰ μέρη ἐνταῦθα ἀριθμούμενοι, οἵ δε ἐγένοντο.

Κόϊντος Φάβιος Ἄμβουστος, Καίσων Φάβιος Ἄμβουστος, Γ. Φάβιος Ἄμβουστος, Π. Σουλπίκιος Λόγγος, Κόϊντος Σερουΐλιος τὸ δ', Π. Σερουΐλιος Μαλουγινένσης.

Αὖλος Οὐαλέριος Ποπλικόλας τὸ β', Λ. Οὐεργίνιος, Π. Κορνήλιος, Α. Μάνλιος, Λ. Αἰμίλιος, Λ. Ποστούμιος.

Λ. Κόϊντος Κιγκιννάτος, Π. Σερουΐλιος Φιδήνας τὸ ε', Ἰούλιος Τόλλος, Λ. Ἀκυΐλιος Κόρουος, Λ. Λουκρήτιος Τερκιπτῖνος, Σέρουιος Σουλπίκιος Ῥοῦφος.

Λ. Παπίριος, Κν. Σέργιος, Λ. Αἰμίλιος τὸ β', Λ. Λικίνιος, Μ. Μηνένιος, Λ. Οὐαλέριος Ποπλικόλας τὸ γ'.

Σέρου. Κορνήλιος Μαλουγινένσης, Κόϊν. Σερουΐλιος Φιδήνας τὸ ς'. Μ. Φούριος Κάμιλλος τὸ δ'. Λ. Κόϊντος Κιγκιννάτος τὸ β'. Λ. Ὁράτιος Πουλβίλλος, Π. Οὐαλέριος Ποτῖτος.

Α. Μάνλιος τὸ β', Π. Κορνήλιος τὸ β', Τ. Κόϊντος Καπιτωλῖνος, Λ. Κόϊντος Καπιτωλῖνος, Λ. Παπίριος Κούρσωρ.

Σερούιος Κορνήλιος Μαλουγινένσης τὸ β', Π. Οὐαλέριος Ποτῖτος τὸ β', Μ. Φούριος Κάμιλλος τὸ ε', Σερούιος Σουλπίκιος Ῥοῦφος τὸ β', Γ. Παπίριος Κράσσος, Τ. Κόϊντος Κιγκιννάτος τὸ β'.

Λ. Οὐαλέριος Ποπλικόλας τὸ δ', Α. Μάνλιος τὸ γ', Σερούιος Ῥοῦφος τὸ γ', Λ. Λουκρήτιος Τερκιπτῖνος τὸ β', Λ. Αἰμίλιος τὸ γ', Μ. Τρεβώνιος.

273. Sp. Papyrius, L. Papyrius Curſor 2. Serv. Cornelius Maluginenſis 3. Q. Servilius, C. Sulpicius, L. Æmilius 4.
374. M. Furius Camillus 6. A. Poſtumius Regillenſis, L. Poſthumius Regillenſis, L. Furius, L. Lucretius Tricipitinus 3. M. Fabius Ambuſtus.
Et ext. uſque ad annum 389. quo iterum creati Conſules.
389. L. Sextius (plebejus), & L. Æmilius Mamercus Coſſ.

Σπ. Παπίριος, Λ. Παπίριος Κούρσωρ τὸ β', Σέρουιος Κορνήλιος Μαλουγινήσιος τὸ γ', Κόιντος Σερουίλιος, Γ. Σουλπίκιος, Λ. Αἰμίλιος τὸ δ'.
Μ. Φούριος Κάμιλλος τὸ ς', Α. Ποστούμιος Ῥηγιλλήνσις, Λ. Φούριος, Λ. Λουκρήτιος Τρικιπιτῖνος τὸ γ', Μ. Φάβιος Ἀμβοῦστος.
Καὶ οἱ λοιποὶ μέχρι τοῦ ἔτους Ῥώμης τπθ, ἐν ᾧ πάλιν ἐξελέχθησαν οἱ ὕπατοι.
Λ. Σέξτιος, (ἐκ τοῦ πλήθους), καὶ Λ. Αἰμίλιος Μάμερκος.

1 Οἱ δ' Εὐρωπαῖοι Γαλάται, ὧν οἱ Ἀσιᾶται νομίζονται ἄποικοι, Κελτικὸν ὄντες γένος, λιπόντες τὴν ἑαυτῶν, ὡς οὐκ αὐτάρκη τρέφειν αὐτοὺς, οἱ μὲν ἐπὶ τὰ ὄρη τὰ Ῥιπαῖα ὡρμήκεσαν· οἱ δὲ τῶν Ἄλπεων ἱδρυθέντες ἐγγὺς, χρόνον ἐκεῖ διήγαγον πλείονα. Τότε δὲ οἴνου κομισθέντος ἐξ Ἰταλίας, τοῦτο γευσάμενοι, καὶ ὑπερθαυμάσαντες, ἀράμενοι τὰ ὅπλα, καὶ γονεῖς ἐπαγόμενοι, τὴν γῆν ἐκείνην ἐζήτουν, ἣ τοιοῦτον καρπὸν ἀναδίδωσι· καὶ πρὸς πόλιν Τυρρηνίδα, Κλούσιον καλουμένην στρατεύσαντες, ἐπολιόρκουν αὐτήν. Οἱ δὲ Κλουσῖνοι πρὸς τοὺς Ῥωμαίους κατέφυγον αἰτοῦντες βοήθειαν, πρέσβεις δ' ἐκ Ῥώμης πρὸς ἐκείνους ἐπέμφθησαν, οὓς οἱ Γαλάται διὰ τὸ τῶν Ῥωμαίων ὄνομα ἐντίμως ἐδέξαντο, καὶ τοῦ τειχομαχεῖν παυσάμενοι, ἐς λόγους συνεληλύθασιν· ἐν τούτοις δὲ λοχήσαντες οἱ Κλουσῖνοι μετὰ τῶν ἐκ Ῥώμης πρέσβεων, ἐπέθεντο τοῖς Γαλάταις. Ὁ δὲ τῶν Γαλατῶν βασιλεὺς Βρέννος ὀργισθεὶς ἐπὶ τούτῳ, τῶν Κλουσίνων ἀμελήσας, εὐθὺς, ὡς εἶχε, τὸ στράτευμα κατὰ τῆς Ῥώμης ἐκί-

INterea dum hæc geruntur, Galli Europæi (qui Aſiaticorum perhibentur coloni) terra ſua, ob agrorum penuriam, relicta, pars ad Riphæos montes ſunt profecti, pars prope Alpes diu cõſederunt. Tum verò ex Italia adducto, guſtato vino, admiratione tantæ ſuavitatis perculſi: ſumptis armis, cum uxoribus, liberiſq. terrã illã, quæ ejuſmodi fructum gigneret, quærẽtes, Tyrrhenũ oppidũ, Cluſiũ nomine ductis copiis obſederunt. Cluſini autem ad Romanos confugio facto, dum ſupplices opem ab iis quærunt: quos Romani idcircò miſerunt legatos, Galli ob nomen populi, honorifice ſuſceperunt; remiſſaque oppugnatione mœnium, ad colloquium venerunt(*). Aſt interea Cluſini cum Romanis legatis ex inſidiis invadunt Gallos. Hoc autem indigna ferens Brennus Gallorum Rex, Cluſinis deſpectis, e veſtigio copias Romam duxit; cumque ei petiti legati ad ſupplicium non dederentur, tanta celerita-
te

ADMONITIO.

Hæc ex Plutarcho deſumpſit Dio, ordine ab ipſomet, vel a Zonara turbato: nam quæ prodigia ille primò ſcribit, ipſe dehinc narrabit. En Plutarchus pag. 135. expilans ex parte Livium.

[Οἱ] δὲ [Γαλάται τοῦ Κελτικοῦ γένους ὄντες] ὑπὸ πλήθους λέγονται [τὴν αὑτῶν ἀπολιπόντες οὐκ] οὖσαν [αὐτάρκη τρέφειν] ἅπαντας, ἐπὶ ζήτησιν ἑτέρας ὁρμῆσαι· μυριάδες δὲ πολλαὶ γενόμεναι νέων ἀνδρῶν καὶ μαχίμων, ἔτι δὲ πλείονας παίδων καὶ γυναικῶν ἄγοντες. οἱ μὲν [ἐπὶ] τὸν βόρειον ὠκεανὸν ὑπερβαλόντες [τὰ Ῥιπαῖα ὄρη] ῥυῆναι, καὶ τὰ ἔσχατα τῆς Εὐρώπης κατασχεῖν, [οἱ δὲ] μεταξὺ Πυρήνης ὄρους καὶ [τῶν Ἄλπεων ἱδρυθέντες, ἐγγὺς] Σενώνων καὶ Κελτορίων κατοικεῖν [χρόνον] πολύν. Ὀψὲ δ' [οἴνου γευσάμενοι τότε] πρῶτον [ἐξ Ἰταλίας διακομισθέντος], οὕτως ἄρα θαυμάσαι τὸ πόμα, καὶ πρὸς τὴν καινότητα τῆς ἡδονῆς ἔκφρονες γενέσθαι πάντες, ὥστε [ἀράμενοι τὰ ὅπλα καὶ γονεῖς] ἀναλαβόντες, ἐπὶ τὰς Ἄλπεις φέρεσθαι, [καὶ ζητεῖν ἐκείνην τὴν γῆν, ἣ τοιοῦτον καρπὸν ἀναδίδωσι], τὴν δ' ἄλλην ἄκαρπον ἡγεῖσθαι καὶ ἀνήμερον. Ὁ δὲ εἰσαγαγὼν τὸν οἶνον παρ' αὐτοὺς, καὶ παροξύνας ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν, μάλιστα καὶ πρῶτος, Ἄρρων λέγεται γενέσθαι Τυρρηνὸς, ἀνὴρ ἐπιφανὴς, καὶ φύσει μὲν οὐ πονηρὸς, συμφορᾷ δὲ τοιαύτῃ χρησάμενος. Ἦν ἐπίτροπος παιδὸς ὀρφανοῦ πλούτῳ τε πρώτου τῶν πολιτῶν, θαυμαζομένου κατ' εἶδος, ὄνομα Λουκούμωνος· οὗτος ἐκ νέου παρὰ τῷ Ἄρρωνι δίαιταν εἶχε, καὶ μειράκιον ὢν οὐκ ἀπέλιπε τὴν οἰκίαν,
ἀλλὰ

Galli ex Celtis oriundi, patria quum alere prægravante multitudine omnes non valeret, ad novas quærendas ſedes feruntur profecti. Multa millia juvenum bellicoſorum erant, quos autem longe major ſequebatur puerorum & mulierum caterva. Horum pars oceani ſeptentrionalis, Riphæis ſuperatis montibus oras invaſiſſe, atque ultima inſediſſe Europæ pars inter Pyreneos montes & Alpes ſedibus poſitis juxta Senones & Celtorios diu habitaviſſe. Poſt vino, quod tum allatum primum ex Italia fuit, guſtato, ita fuiſſe potus nova voluptate capti, & inſaniſſe omnes, ut arreptis armis, parentes ſecum trahentes, illico contenderent verſus Alpes, regionem illam, quæ tam præſtantem fructum gigneret, quæſituri, præ qua ſterilem aliam, immitemque ducebant. Invexiſſe in Galliam vinum, atque illiciendæ in Italiam gentis autor & Dux Aruns dicitur fuiſſe, clarus in Hetruria vir, neque ſua ſponte improbus, ſed ex cauſa hujuſcemodi. Tutor erat pupilli inter populares opulentiſſimi, & formæ præcellentis, Lucumoni erat nomen. Hic apud Aruntem a puero educatus fuerat, & jam adoleſcens etiam non reliquit domum ejus, ipſius duci ſe conſuetudine
ſimu-

(*) Ab U.C. 365.

Digitized by Google

te uſus eſt, ut priuſquam eorum adventum Romani cognoviſſent, jam Roma invaſa eſſet. Hoc autem divinitus antea fuerat præ-

ἐκίνησεν, ἐπεὶ μὴ ἐπὶ τιμωρίᾳ οἱ πρέσβεις αὐτῷ ἐξεδίδοντο· καὶ τοσούτῳ τάχει ἐχρήσατο, ὥστ' ἐπελθεῖν αὐτοὺς τῇ πόλει, μὴ προμαθόντων Ῥω-

ſimulans. Diu Aruntis uxorem ignari corruperat,' & ipſe corruptus fuerat ab ea. Quum eo amor utriuſque exarſiſſet, ut neque compeſcere libidinem, neque poſſent occultam habere, adoleſcens propalam per vim aufert mulierem. Vir jure pœnas perſequutus, poſtquam eum frequentia amicorum, magnitudine pecuniæ, ſumptibuſque ſuperavit Lucumo, ex patria profugit, atque ad Gallos, de quorum viribus audierat, contulit ſe, illiſque ſe in Italiam expeditionis ducem præſtitit. Galli primo impetu totam occupant regionem, quam Thuſci ab Alpibus ad ſuperum inferumque mare pertinentem quondam tenuerant. Nomina ſunt argumento, quorum alterum ad Aquilonem vergens, Adriaticum; alterum ad meridiem ſpectans, communi vocabulo gentis, Thuſcum vocant. Arboribus regio omnis paſcuiſque læta, atque irrigua fluminibus, incolebatur urbibus octodenis inſignibus & amplis, ad rem induſtria parandam, & ad luxum vitæ pariter comparatis. Has Galli ejectis Thuſcis, ipſi inſedere. Verum hæc multo ante acta fuerant. Galli Cluſium tunc Hetruriæ urbem admotis copiis obſidebant. Cluſini opem ab Romanis poſtulantes, oravere, ut legatos cum literis ad barbaros mitterent. Miſſi fuere tres ex Fabiorum gente clari viri, qui magnos honores adepti Romæ erant. His Galli propter nomen urbis, comiter exceptis, omiſſa oppugnatione, in colloquium convenere. Qua Cluſinorum injuria incitati, urbem eorum oppugnatum veniſſent, Romanis quærentibus ridens Gallorum rex Brennus, Injuria afficiunt, inquit, nos Cluſini, qui ſolum & agrum latius affectent poſſidere, quam colere valeant, neque advenis nobis, qui multi ſumus & inopes, partem concedant finium. Eadem in vos injuria, Romani, primum Albanorum, Fidenatium, & Ardeatium fuit, nunc Vejentium, Caperacium, multorum Faliſci & Volſci nominis. Quibus, niſi parte fortunarum ſuarum vobis cedant, arma infertis, in ſervitutem eos abripitis, populamini urbes, exſcinditis. Neque factum id veſtrum tamen iniquum ſit, ſed antiquiſſimam legem ſequimini ducem, quæ fortibus res largitur ignavorum, ducta a Deo, & ad bruta uſque terminans: nam & his natura comparatum eſt, ut præferri imbecillioribus veliot præſtontiora. Deſinite Cluſinorum deplorare obſidionem, ne exemplo Galli veſtro incipiant oppreſſorum a vobis miſereri. Ex hoc reſponſo, abhorrere Brennum cognoſcunt Romani a quietis conſiliis. Itaque Cluſium ingreſſi, cives confirmant & acuunt, ut una ſecum faciant in barbaros impreſſionem, ſive quo experirentur illorum virtutem, ſive ut oſtenderent ſuam. Quum eruptione pro muris Cluſini pugnarent, unus ex Fabiis Q. Ambuſtus evectus extra aciem equo, Gallo cuidam proceritate corporis & forma inſigni, qui longe ante ſigna extulerat ſe, occurrit ignotus initio, quod eſſet concurſus acris, & perſtringerent aciem hoſtium fulgentia ejus arma. Ut barbarum ſuperavit pugna, occiditque legentem ſpolia agnovit Brennus. Ille Deos teſtatus violato jure gentium, quod apud omnes ſit nationes ſacroſanctum, eum, qui ut legatus veniſſet, hoſtilia perpetraſſe, exemplo ſigno receptui dato: ſolutaque Cluſinorum obſidione, Romam agmen convertit. Ne tamen cupientibus quiſquam exiſtimaret oblatam injuriam, & quæſitam occaſionem, legatos præmittit, qui Fabium ſibi ad ſupplicium poſtularent dedi: ſimul lento agmine progreditur. Romæ Senatu con-

ἀλλὰ προσεποιεῖτο χαίρειν συνὼν ἐκείνῳ· καὶ τέλος χρόνου ἱκανοῦ διεφθαρκὼς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, καὶ διεφθαρμένος ὑπ' ἐκείνης. Ἤδη δὲ πόρρω τοῦ πάθους ἀκρατεστέρου γεγονότος, καὶ μήτ' ἀφεῖναι τὴν ἐπιθυμίαν, μήτε κρύπτειν ἔτι δυναμένων, ὁ μὲν νεανίσκος ἐπιχειρεῖ φανερῶς ἀποσπάσας ἔχειν τὴν ἄνθρωπον· ὁ δ' ἀνὴρ ἐπὶ δίκην ἐλθών, καὶ κρατούμενος πλήθει φίλων καὶ χρημάτων καὶ δαπάναις (*) ὑπὸ τοῦ Λουκούμωνος, ἐξέλιπε τὴν ἑαυτοῦ καὶ πυθόμενος τὰ τῶν Γαλατῶν ἐκεῖ, ὡς αὐτοὺς, καὶ καθηγήσατο τῆς εἰς τὴν Ἰταλίαν στρατείας. Οἱ δ' ἐμβαλόντες, εὐθὺς ἐκράτουν τῆς χώρας, ὅσην τὸ παλαιὸν οἱ Τυῤῥηνοὶ κατεῖχον ἀπὸ τῶν Ἄλπεων ἐπ' ἀμφοτέρας καθήκουσαν τὰς θαλάσσας· ὡς καὶ τοὔνομα μαρτυρεῖ τῷ λόγῳ· τὴν μὲν γὰρ βόρειον θάλασσαν, Ἀδρίαν καλοῦσιν, ἀπὸ Τυῤῥηνικῆς πόλεως Ἀδρίας· τὴν δὲ πρὸς νότον κεκλιμένην, ἄντικρυς Τυῤῥηνικὸν πέλαγος. Πᾶσα δ' ἐστὶ δενδροφόρος αὕτη, καὶ θρέμμασιν εὔβοτος, καὶ κατάῤῥυτος ποταμοῖς· καὶ πόλεις εἶχεν ὀκτωκαίδεκα καλὰς καὶ μεγάλας, καὶ κατεσκευασμένας πρός τε χρηματισμὸν ἐργαστικῶς, καὶ πρὸς δίαιταν πανηγυρικῶς· ἃς οἱ Γαλάται, τοὺς Τυῤῥηνοὺς ἐκβαλόντες αὐτοὶ κατεῖχον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐπράχθη συχνῷ τινι χρόνῳ πρότερον· οἱ δὲ Γαλάται [πρὸς πόλιν] τότε [Τυῤῥηνίδα Κλούσιον στρατεύσαντες ἐπολιόρκουν· οἱ δὲ Κλουσῖνοι καταφυγόντες] ἐπὶ [τοὺς Ῥωμαίους], ᾐτήσαντο [πρέσβεις] παρ' αὐτῶν, καὶ γράμματα πρὸς τοὺς βαρβάρους. [Ἐπέμφθησαν] δὲ τῶν Φαβίων γένους τρεῖς ἄνδρες εὐδόκιμοι, καὶ τιμὰς μεγάλας ἔχοντες ἐν τῇ πόλει· τούτους [ἐδέξαντο] μὲν [οἱ Γαλάται] φιλανθρώπως, [διὰ τὸ] τῆς Ῥώμης [ὄνομα, καὶ παυσάμενοι] τῆς πρὸς τὰ τείχη μάχης [εἰς λόγους συνῆλθον.] Πυνθανομένων δ' αὐτῶν ὅ τι παθόντες ὑπὸ Κλουσίνων ἥκοιεν ἐπὶ τὴν πόλιν, γελάσας ὁ βασιλεὺς τῶν Γαλατῶν Βρέννος, Ἀδικοῦσιν ἡμᾶς, εἶπε, Κλουσῖνοι, γῆν καὶ χώραν ὀλίγην μὲν γεωργεῖν δυνάμενοι, πολλὴν δὲ κατέχειν ἀξιοῦντες, καὶ μὴ μεταδιδόντες ἡμῖν ξένοις οὖσι καὶ πολλοῖς καὶ πένησι· ταῦτα δ' ἄρα καὶ ὑμᾶς ἠδίκουν, ὦ Ῥωμαῖοι, πρότερον μὲν Ἀλβανοὶ, καὶ Φιδηνᾶται, καὶ Ἀρδεᾶται, νῦν δὲ Οὐήιοι, καὶ πολλοὶ Φαλίσκων, καὶ Οὐολούσκων. ἐφ' οὓς ὑμεῖς στρατεύοντες, ἐὰν μὴ μεταδῶσιν ὑμῖν τῶν ἀγαθῶν, ἀνδραποδίζεσθε, λεηλατεῖτε, καὶ κατασκάπτετε τὰς πόλεις αὐτῶν· οὐδὲν οὐδὲ ὑμεῖς γε δεινὸν, οὐδὲ ἄδικον ποιοῦντες, ἀλλὰ τῷ πρεσβυτάτῳ τῶν νόμων ἀκολουθοῦντες, ὃ τῷ κρείττονι τὰ τῶν ἡττόνων δίδωσιν, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ θεοῦ, καὶ τελευτῶν εἰς τὰ θηρία· καὶ γὰρ τούτοις ἐκ φύσεως ἔνεστι, τὸ ζητεῖν πλέον ἔχειν τὰ κρείττονα τῶν ὑποδεεστέρων. Κλουσίνους δὲ παύσασθε πολιορκουμένους οἰκτείροντες, ὡς μὴ καὶ Γαλάτας διδάξητε χρηστοὺς καὶ φιλοικτίρμονας γενέσθαι τοῖς ὑπὸ Ῥωμαίων ἀδικουμένοις. Ἐκ τούτων τῶν λόγων ἔγνωσαν οἱ Ῥωμαῖοι τὸν Βρέννον ἀσυμβάτως ἔχοντα. καὶ παρελθόντες εἰς τὸ Κλούσιον, ἐθάῤῥυνον, καὶ παρώρμων τοὺς ἄνδρας ἐπεξελθεῖν τοῖς βαρβάροις μετ' αὐτῶν, εἴτε τὴν ἐκείνων ἀλκὴν καταμαθεῖν, εἴτε τὴν ἑαυτῶν ἐπιδείξασθαι θέλοντες. Ἐκδρομῆς δὲ τῶν Κλουσίνων, καὶ μάχης παρὰ τὰ τείχη γενομένης, εἷς τῶν Φαβίων, Κόϊντος Ἄμβουστος ἵππον ἔχων ἐξήλασεν αὐτὸς ἀνδρὶ μεγάλῳ καὶ καλῷ Γαλάτῃ, πολὺ προϊππεύοντα τῶν ἄλλων· ἀγνοηθεὶς ἐν ἀρχῇ διὰ τὸ τὴν σύνοδον ὀξεῖαν γενέσθαι, καὶ τὰ ὅπλα περιλάμποντα τὴν ὄψιν ἀποκρύπτειν. ὡς δ' ἐπικρατήσας τῇ μάχῃ καὶ καταβαλὼν ἐσκύλευε τὸν ἄνδρα, γνωρίσας ὁ Βρέννος αὐτὸν ἐπεμαρτύρατο θεοὺς, ὡς παρὰ τὰ κοινὰ καὶ νενομισμένα πᾶσιν ἀνθρώποις ὅσια καὶ δίκαια, πρεσβευτοῦ μὲν ἥκοντος, πολέμια δὲ εἰργασμένου· καταπαύσας δὲ τὴν μάχην αὐτίκα, Κλουσίνους μὲν εἴα χαίρειν, ἐπὶ δὲ τὴν Ῥώμην τὸν στρατὸν ἦγεν. Οὐ βουλόμενος δὲ δόξαι τὴν ἀδικίαν αὐτοῖς ὥσπερ ἀσμένοις γεγονέναι καὶ δεομένοις προφάσεως, ἔπεμψεν ἐξαιτῶν (ἐπὶ τιμωρίᾳ) τὸν ἄνδρα καὶ προῆγεν ἅμα σχολαίως· ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ τῆς βουλῆς συναχθείσης,

N O T AE.

(*) Pro δαπάναις Dio voce δαπάνας uſus ſit, ut ſemper ſolet.

Ῥωμαίων τὴν ἔφοδον. Τὸ μέν τοι δαιμόνιον προαγγεῖλαι αὐτοῖς τὴν ἔφοδον λέγεται. Μάρκος γὰρ Καίδικος νυκτός ποι βαδίζων, φωνῆς χρησθείσης, ἄλλοι τε πολλοὶ τῶν Φαβίων κατηγόρουν, καὶ τῶν ἱερέων οἱ καλούμενοι Φητιαλεῖς ἐνῆγον, ἐπιθειάζοντες, καὶ κελεύοντες τῶν πεπραγμένων ἄγος τὴν σύγκλητον εἰς ἕνα τὸν αἴτιον τρέψασαν, ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἀφοσιώσασθαι. (*) Τῆς δὲ βουλῆς ἐπὶ τὸν δῆμον ἀνενεγκαμένης τὸ πρᾶγμα, καὶ τῶν ἱερέων ὁμοίως τοῦ Φαβίου κατηγορούντων, οὕτω περιύβρισαν αὐτῶν οἱ πολλοὶ τὰ θεῖα, καὶ κατεγέλασαν, ὥστε καὶ [χιλίαρχον ἀποδεῖξαι] τὸν Φάβιον μετὰ τῶν ἀδελφῶν. [Οἱ] δὲ Κελτοὶ πυθόμενοι ταῦτα, καὶ [χαλεπῶς] φέροντες, οὐδὲν ἐμποδὼν ἐποιοῦντο τῆς σπουδῆς, ἀλλ' ἐχώρουν παντὶ (τάχει,) καὶ πρὸς τὸ πλῆθος αὐτῶν καὶ τὴν λαμπρότητα τῆς παρασκευῆς, καὶ βίαν, καὶ θυμὸν, ἐκπεπληγμένων τῶν διὰ μέσου, καὶ τὴν χώραν ἀπολωλέναι πᾶσαν ἤδη, καὶ τὰς πόλεις εὐθὺς ἀπολεῖσθαι δοκούντων, παρ' ἐλπίδας οὐδὲν ἠδίκουν, οὐδ' ἐλάμβανον ἐκ τῶν ἀγρῶν, ἀλλὰ καὶ τὰς πόλεις ἐγγὺς παρεξιόντες, ἐβόων ἐπὶ τὴν Ῥώμην πορεύεσθαι, καὶ μόνοις πολεμεῖν Ῥωμαίοις, τοὺς δ' ἄλλους, φίλους ἐπίστασθαι. Τοιαύτῃ δὲ χρωμένων ὁρμῇ τῶν βαρβάρων, ἐξῆγον οἱ χιλίαρχοι τοὺς Ῥωμαίους ἐπὶ τὸν ἀγῶνα, πλήθει μὲν οὐκ ἐνδεεῖς· (ἐγένοντο γὰρ ὁπλῖται τετρακισμυρίων οὐκ ἐλάσσους) ἀνασκήτους δὲ ἔχοντες τοὺς πολλοὺς, καὶ τότε πρῶτον ἁπτομένους ὅπλων· ἔτι δ' ἐξημέληντο τὰ τῶν θεῶν αὐτοῖς, οὔτε καλλιερήσασιν, οὔτε μάντεις, ἃ πρὸ κινδύνου καὶ μάχης εἰκὸς ἦν, ἐρομένοις. Οὐδενὸς δ' ἧττον ἐτάραττεν ἡ πολυαρχία τὰ πραττόμενα· καίτοι πρότερόν γε καὶ πρὸς ἐλάττονας ἀγῶνας εἵλοντο πολλάκις μονάρχους, οὓς δικτάτορας καλοῦσιν· οὐκ ἀγνοοῦντες ὅσον ἐστὶν εἰς ἐπισφαλῆ καιρὸν ὄφελος, μιᾷ χρωμένους γνώμῃ πρὸς ἀνυπεύθυνον ἀρχὴν, ἐν χερσὶ τὴν δίκην ἔχουσαν εἰσπράττειν. Οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ Κάμιλλος

prænunciatum. Marcus enim, fertur, Cædicius noctu iter faciens, vocem audiviſſe, quæ diceret, Galli veniunt. Quæ cum Senatui convocato, cum alii multi Fabios increpaverunt, tum ſacerdotes, qui appellantur Feciales, religione Senatui injecta, juſſerunt ut injuriæ piaculo in unum autorem verſo, id amoliantur a reliquis. Eam diſceptationem rejecit Senatus ad populum, ubi Fecialibus non ſecus quam in Curia Fabium criminantibus, tantum cepit plebem religionis ludibrium & contemptus, ut etiam Fabium illum cum fratribus Tribunum militum deſignarent. His Gallis intellectis, inflammati, præciſa omni mora citato peragunt agmine. Ad quorum multitudinem, & rutilantia arma, vimque & ferociam trepidos, qui viam accolebant, & prorſus jam de agris & urbibus arbitrabantur actum, præter ſpem nihil læſerunt, neque populati fines ſunt, ſed urbes ex propinquo quum præterirent, Romam contendere ſe, ſolos petere clamabant Romanos, reliquos pro amicis habere. Ita ſigna Gallis ad urbem rapientibus, Tribuni legiones non pauciores numero (erant enim non infra quadraginta millia peditum), verum tumultuarios pleroſque ac tyrones ad bellum educunt, Deorum immemores, non litato, non auſpicato, quomodo expetere pacem Deum ante certamen & pugnam conveniebat. Jam ducum multitudo non mediocrem confuſionem rebus gerendis attulit: quum tamen ad media bella multis tempeſtatibus ante, unum ducem, quem dictatorem vocant, dixiſſent; haud neſcii quanti dubiis temporibus interſit uno animo cives libero imperio, a quo provocatio non ſit, dicto eſſe audientes. Maximo detrimento Reip. Camilli indigna fuit fortuna, quum

ADMONITIO.

Theodoſius monachus, ſive Conſtantinus Aug. Porphyr. *Ecloge 3. de Legationib. ex Dione*, hæc ita refert; ut magis appareat a Dione exſcriptum eſſe Plutarchum.

DIO APUD CONSTANT. AUG. PORPHYR.

Τῆς στρατείας τῶν Γαλατῶν αἰτία αὕτη ἐγένετο. [Οἱ Κλουσῖνοι] πολέμῳ ὑπ' αὐτῶν κακωθέντες [πρὸς τοὺς Ῥωμαίους κατέφυγον], ἐλπίδα οὐκ (**) ἐλαχίστην ἔχοντες, ἐπειδὴ τοῖς Οὐιεντανοῖς, καίπερ ὁμοφύλοις οὖσιν, οὐ συνήραντο, πάντως τινὰ ὠφέλειαν παρ' αὐτῶν εὑρέσθαι. Ὡς δ' ἐκεῖνοι τὴν ἐπικουρίαν οὐκ ἐψηφίσαντο, (πρέσβεις) δὲ (πρὸς τοὺς Γαλάτας) πέμψαντες, εἰρήνην αὐτοῖς ἔπραττον, ταύτην παρὰ μικρὸν (ἐπὶ γὰρ μέρει τῆς χώρας προεῖντο) σφίσιν ἐποιήσαντο· συμπεσόντας (***) δὲ τοῖς βαρβάροις ἐκ τῶν λόγων ἐς μάχην, τοὺς τῶν Ῥωμαίων πρέσβεις, προσπαρέλαβον. (al. παρέλαβον.) (Οἱ) οὖν Γαλάται (χαλεπῶς) ἐπὶ τῇ ἀντιτάξει αὐτῶν ἐνεγκόντες [†], οἱ τὸ μὲν πρῶτον ἀντεπέστειλάν τινας τῷ Ῥώμῃ, αἰτούμενοι τοὺς πρέσβεις· εἶτ' (ἐπεὶ) δὲ, μὴ) τι ἐπὶ τιμωρίᾳ) σφίσιν ἐγένετο, (καὶ χιλίαρχοι) πάντες ἀπεδείχθησαν,) θυμοῦ τε ἐπληρώθησαν, ὄντες καὶ ἄλλως ὀργὴν ἀκροὶ, καὶ τοὺς Κλουσίνους ἐν ὀλιγωρίᾳ θέμενοι, πρὸς τὴν Ῥώμην ὥρμησαν.

Οὐδεὶς δ' ἐστὶ Ῥωμαίων, ὃς οὐ νομίζει τὰς εὐχὰς τοῦ Καμίλ-

Expeditionis Gallorum hæc cauſa fuit. Cluſini bello a Gallis vexati, ad Romanos confugerunt, quod ſpem non minimam haberent, quandoquidem Vejentes, licet gentiles ſuos, adverſus Romanos non defendiſſent, aliquam ſe ab eis opem conſecuturos. Romani nullo decreto auxilio, legatis vero ad Gallos miſſis, per ipſos Cluſinis pacem conficiebant; jamque propemodum ea ſub conditione, parte regionis ut aliqua cederetur. At quum legati populi Romani a verbis ad pugnam cum barbaris veniſſent, a Cluſinis fuere excepti. Itaque Galli graviter ac moleſte ferentes, quod ipſis ſemet oppoſuiſſent, primum quoſdam e ſuis viciſſim Romam miſere, qui legatos accuſarent: deinde cum illis ſupplicium nullum irrogaretur; & omnes Tribuni crearentur; cuncti furore accenſi, quod alioquin maxime ad iram propenſi eſſent, Romam, neglectis Cluſinis, contenderunt.

Camilli vota haud eſt quiſquam Romanorum, quin

NOTAE.

(*) Plutarchus ſcribit, a Numa hos inſtitutos, & quodnam eorum munus: Quod Dio, hic, debuit omiſiſſe

(**) Ἐλπίδα οὐκ, &c.) Ita legendus hic locus ex Livio, apud quem in libro 5. ita ſcriptum eſt: *quod Vejentes conſanguineos, adverſus Pop. Rom. non defendiſſent, &c.* Manuſcriptus liber, præter alia menda, Βέννοις pro Βοϊένοις habebat Ὡς δ' ἐκεῖνοι τὴν ἐπικουρίαν &c.) Livius ibidem: *De auxilio nihil impetratum. Legati tres, &c.*

(***) Συμπεσόντας. Ita emendavimus, cum συμπεσών corrupte ſit in exemplari. Hæc *Urſinus*.

(†) Pro ἐνεγκόντες male, Urſinus habet ἐνεγχόντων. *Leunclavius* ad hanc Eclogen. Ipſum ſequuti ſumus.

natui populoque narraſſet Marcus, verba ejus cum ludibrio & riſu excepta ſunt; donec ſuum in propinquo adventum ipſi Galli annunciarunt. Porro tunc feſtinanter Ro-

νῆς ἤκουσε λεγούσης. Γαλάται ἔρχονται· εἰρηκότος δὲ τοῦτο Μάρκου τῷ δήμῳ καὶ τῇ βουλῇ, ἐν παιδιᾷ τὸν λόγον ἐποιοῦντο, καὶ γέλωτι, ἕως αὐτάγγελοι οἱ Γαλάται, σφῶν πλησίον ἐγέ-

quum niſi populariter & ambitioſe imperares, periculum propoſitum haberes. Profecti ab urbe, ad undecimum lapidem caſtra metati ſunt prope flumen Alliam, qui haud procul inde immiſcet ſe Tyberi. Quo loco quum obviis barbaris fœde [quia incondita omnia apud ipſos erant] præliati in fugam vertuntur. Siniſtrũ cornu in amnem actum illico hoſtes oppreſſere: eo dextro, quod in campis ſenſim impreſſionem declinans ad colles ſucceſſerat, minus damni acceptum, horum plerique inde incolumes evaſerunt ad urbem: alios, quos hoſtis ſatietate cædis reliquos fecerat, quaſi Roma deſperata, ac complorata Rep. fuga, nocte, detulit Vejos. Pugnatum plenilunio circa ſolſtitium æſtivale: quo die ante quoque ingens Fabiorum accepta clades fuerat, ex qua familia trecenti fuerant ab Hetruſcis cæſi. Cæterum obtinuit, ut dies ex clade poſteriore, ad noſtrum uſque ævum, a flumine Allienſis vocaretur. De diebus nefaſtis, habendi nec ne ſint, & an recte Heſiodum, qui alios bonos, alios conſtituit malos, quaſi ignoret, cujuſvis diei eandem eſſe naturam, reprehenderit Heraclitus.* Nec vero me fugit,* & brevi multos valeam commemorare, quibus viciſſitudo fortunæ, in eoſdem recurrit dies. Romanis hic dies inter nefaſtos unus eſt, & ejus cauſa alteri ſingulis menſibus bini. poſtquam religio ex hoc caſu, & ſuperſtitio, ut ſolet, increvit. * Porro ex acie, ſi veſtigiis inſtitiſſent illicò Galli fugientium, haud dubie Roma funditus everſa, & qui ibi remanſerant, deleti eſſent. Tanto pavore, qui ex fuga ſe Romam receperant, repleverant civitatem: tanta etiam inceſſerat eam perturbatio & ſtupor. Nunc quum victoriam non putarent barbari tantam, ex ingenti lætitia ad epulas, ſimulque ad prædæ in caſtris captæ partitionem converſi, ſpatium profugiendi ex urbe effuſæ turbæ, & remanentibus ſeſe colligendi præbuerunt, & ad defenſionem parandi, nam reliqua deſerta urbe, Capitolium telis & munitionibus firmaverunt. Sacrorum prima cura fuit, quorum partim in Capitolium comportaverunt. Sacrum ignem Veſtæ virgines cum ſacris rapientes profugerunt. Scribunt tamen nonnulli præter æternum ignem, nihil eas ſervare: alii ignem, Græcorum more, purum ſacris proponi ardentem: cætera in penetralibus condita, præter has virgines * nemini conſpecta: plurimorumque vulgatum ſermone eſt, Minervæ ſignum ibi aſſervari ex Troja in Italiam ab Ænea advectum. * Hos alii arbitrantur falli, etſi ipſi etiam alia fabulentur. * Præcipuis verò, & dignioribus ſublatis ſacris, trans fluvium ceperunt fugam. Ibi L. Albinus de plebe homo, plauſtro conjugem parvoſque liberos ſuos cum rebus neceſſariis inter profugientes exportans, ubi ferre gremio virgines ſacra Deum conſpicit omni deſtitutas ſpe & fatigatas, e veſtigio uxorem ac liberos cum rebus ſuis detrahit ex plauſtro, illas in vehi-

λος ἀγνωμονηθεὶς ἔβλαψε τὰ πράγματα, τῷ μὴ πρὸς χάριν μηδὲ κολακεύσαντας ἄρχειν, φοβεροῦ γενομένου. Προελθόντες οὖν ἀπὸ τῆς πόλεως σταδίους ἐνενήκοντα, παρὰ τὸν Ἀλλίαν ποταμὸν ηὐλίσθησαν, οὐ πόρρω τοῦ στρατοπέδου τῷ Θύμβριδι συμφερόμενον. ἐνταῦθα δὲ τῶν βαρβάρων ἐπιφανέντων, αἰσχρῶς (ἀγωνισάμενοι) δι' ἀταξίαν, ἐτράποντο. καὶ τὸ μὲν ἀριστερὸν κέρας εὐθὺς ἐμβαλόντες (εἰς τὸν ποταμὸν) οἱ Κελτοὶ διέφθειραν· τὸ δὲ δεξιὸν ὑπεκκλῖναν τὴν ἐπιφορὰν ἐκ τοῦ πεδίου πρὸς τοὺς λόφους, ἧττον ἐξεκόπη, καὶ διέσωσαν ἀπὸ τούτων εἰς τὴν πόλιν οἱ πολλοί· τοῖς δ' ἄλλοις ὅσοι, τῶν πολεμίων ἀπειπόντων πρὸς τὸν φόνον, ἐσώθησαν, ἐς Οὐηΐους ἡ φυγὴ διὰ νυκτὸς ἦσαν, ὡς τῆς Ῥώμης οἰχομένης, καὶ τῶν ἐκεῖ πάντων ἀπολωλότων. Ἐγένετο δ' ἡ μάχη περὶ τροπὰς θερινὰς, περὶ τὴν πανσέληνον· ᾗ καὶ πρότερον ἡμέρᾳ μέγα πάθος συνέβη τὸ περὶ τοὺς Φαβίους. * ἐκλήθη δὲ τὴν ἡμέραν ἀπὸ τῆς δευτέρας ἥττης, Ἀλλιάδα μέχρι νῦν καλεῖσθαι διὰ τὸν ποταμόν. Περὶ δ' ἡμερῶν ἀποφράδων, εἴ τε χρὴ νομίζεσθαί τινας, εἴτε μὴ, Ἡράκλειτος ἐπέπληξεν Ἡσιόδῳ, τὰς μὲν ἀγαθὰς ποιουμένῳ, τὰς δὲ φαύλας, ὡς ἀγνοοῦντι φύσιν ἡμέρας ἁπάσης μίαν οὖσαν. * Οὐκ ἀγνοῶ δὲ, * καὶ ὅλως ἐπὶ πολλοῖς ἐπ' ἀμφότερα τὰς αὐτὰς χρωμένους ἀποδεῖξαι περιόδοις. ἀλλὰ Ῥωμαίοις αὕτη μία τῶν ἀποφράδων ἐστὶ, καὶ δι' αὐτὴν ἑκάστου μηνὸς, ἕτεραι δύο τῆς πρὸς τὸ συμβὰν εὐλαβείας καὶ δεισιδαιμονίας ἐπὶ πλεῖον, ὥσπερ εἴωθε φυείσης. * Μετὰ δὲ τὴν μάχην ἐκείνην εἰ μὲν εὐθὺς ἐπηκολούθησαν οἱ Γαλάται τοῖς φεύγουσι, οὐδὲν ἂν ἐκώλυσε τὴν Ῥώμην ἄρδην ἀναιρεθῆναι, καὶ πάντας ἀπολέσθαι τοὺς ἐν αὐτῇ καταληφθέντας· τοσοῦτον οἱ φεύγοντες ἐνειργάζοντο δέος τοῖς ὑποδεχομένοις, καὶ τοσαύτης πάλιν ἐνεπίμπλαντο ταραχῆς καὶ παραφροσύνης. Νυνὶ δ' ἀπιστίᾳ τοῦ μεγέθους βάρβαροι τῆς νίκης, καὶ πρὸς εὐπάθειαν ἐκ τοῦ περιχαροῦς ἅμα καὶ νομὴν τῶν ἑαλωκότων ἐν τῷ στρατοπέδῳ χρημάτων τραπόμενοι, τῷ μὲν ἐκ τῆς πόλεως ὄχλῳ ῥᾳστώνην φυγῆς παρέσχον, ἐλπίσαι δ' ἔτι καὶ παρασκευάσασθαι, τοῖς ὑπομένουσι· τὴν γὰρ ἄλλην πόλιν προϊέμενοι, τὸ Καπιτώλιον ἐφράξαντο βέλεσι καὶ διετειχίσαντο. ἐν πρώτοις δὲ, τῶν ἱερῶν, ἃ μὲν εἰς τὸ Καπιτώλιον ἀνεσκευάσαντο· τὸ δὲ πῦρ τῆς Ἑστίας αἱ παρθένοι μετὰ τῶν ἱερῶν ἀνασπασάμεναι ἔφυγον. καί τινες οὐδὲν εἶναι τὸ φρουρούμενον ὑπ' αὐτῶν ἕτερον, ἢ πῦρ ἄφθιτον ἱστοροῦσιν. * οἱ δὲ, τὸ μὲν πῦρ, ὥσπερ παρ' Ἕλλησι, πρὸ ἱερῶν αἴθεσθαι καθάρσιον, ἄλλα δέ τινα ἐντὸς ἀθέατα κρύπτεσθαι πᾶσι, πλὴν ταύταις ταῖς παρθένοις· * καὶ πλεῖστος μὲν λόγος κατέχει, τὸ Τρωικὸν ἐκεῖνο Παλλάδιον ἀποκεῖσθαι, δι' Αἰνείου κομισθὲν εἰς Ἰταλίαν. * ἄλλοι δὲ τούτους διεψεῦσθαι νομίζουσι,* ἄλλα καὶ αὐτοὶ μυθολογοῦντες. * Τὰ δὲ κυριώτατα καὶ μέγιστα τῶν ἱερῶν αὐταὶ λαβοῦσαι, φυγῇ παρὰ τὸν ποταμὸν ἐποιοῦντο τὴν ἀναχώρησιν. Ἐνταῦθα Λεύκιος Ἀλβῖνος, ἀνὴρ δημοτικὸς, ἐν τοῖς φεύγουσιν ἔτυχε τέκνα νήπια καὶ γυναῖκα μετὰ χρημάτων ἀναγκαίων ἐφ' ἁμάξης ὑπεκκομίζων, ὡς δ' εἶδε τὰς παρθένους ἐν τοῖς κόλποις φερούσας τὰ τῶν θεῶν ἱερὰ, θεραπείας ἐρήμους πορευομένας καὶ κακοπαθούσας, ταχὺ τὴν γυναῖκα μετὰ τῶν παίδων, καὶ τῶν χρημάτων καθελὼν ἀπὸ τῆς ἁμά-

quio inſequutam confeſtim pœnam arbitretur, ac vindictam, violato non gratam quidem, imo acerbam, nobilem tamen contigiſſe & memorabilem. Tanta Deorum ira urbi Romanæ incubuit, tantamque ea tempeſtas ſecum trahens cladem & diſcrimen una cum ignominia urbem oppreſſit, ſive caſus in id temporis incidit, ſive munus Deus hoc curat quiſpiam, ne impune opprimatur virtus ingratitudine. Primum menſe Julio mors Cenſoris magnum malum denunciare in foribus eſſe viſum eſt. Populus enim Rom. ſupra

Καμίλλου ταχὺ τὴν δίκην ὑπολαβεῖν, καὶ γενέσθαι αὐτῷ τιμωρίαν τῆς ἀδικίας, οὐχ ἡδεῖαν, ἀλλ' ἀνιαρὰν, ὀνομαστὴν δὲ καὶ περιβόητον. Τοσαύτη περιέλαβε τὴν Ῥώμην νέμεσις, καὶ τοσοῦτον ἄγων φθόνον καὶ κίνδυνον ἅμα μετ' αἰσχύνης [illegible] καιρὸς ἐπὶ τὴν πόλιν, εἴ τε τῆς τύχης οὕτω συνελθούσης, εἴ τε καὶ θεῶν τινος ἔργον ἐστὶ μὴ περιορᾶν ἀρετὴν ἀχαριστουμένην. Πρῶτον μὲν οὖν ἔδοξε σημεῖον γεγονέναι κακοῦ μεγάλου, προϊόντος Ἰουνίου μηνὸς, ἡ τοῦ τιμητοῦ τελευτή· μάλιστα γὰρ δὴ Ῥωμαῖοι σέβοντες καὶ νομίζουσιν ἱερὰν τὴν τῶν τιμητῶν ἀρχήν· δεύτερον δὲ πρὸ

ἐγένοντο. Τότε δὲ σπουδῇ ἐξελθόντες, καὶ ἀτάκτως ἀγωνισάμενοι, αἴσχρότατα ἥττηντο· καὶ πολλοὶ μὲν ἐν τῇ μάχῃ πεπτώκασι, πολλοὶ δὲ φεύγοντες ἔθνησκον καταλαμβανόμενοι, πλεῖστοι δὲ καὶ ἐς ποταμὸν τὸν Τίβεριν συνωθήθησαν καὶ ἐφθάρησαν· οἱ δὲ πολλοὶ σκεδασθέντες, οἱ μὲν ἐς τὴν Ῥώμην ἐλθεῖν ἠδυνήθησαν, οἱ δὲ ἀλλαχοῦ.

2. Οἱ δ᾽ ἐν τῇ Ῥώμῃ γνόντες τὸ γεγονὸς, ἐν ἀμηχανίᾳ ἐγένοντο· καὶ ἀπογνόντες, οὔτε τῶν τειχῶν φυλακὴν ἔθεντο, οὔτε τῆς πόλεως τὰς πύλας ἔκλεισαν, ἀλλ᾽ οἱ μὲν αὐτὴν ἐκλιμπανόντες ἔφευγον, οἱ δὲ σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἀνέδραμον ἐς τὸ Καπιτώλιον. μόνοι δὲ ὀγδοήκοντα ἄνδρες, οὓς οἱ μὲν ἱερεῖς εἶναί φασιν, οἱ δὲ τοὺς πρώτους Ῥωμαίων, καθ᾽ ἡλικίαν, καὶ πλοῦτον, καὶ γένος, ἐνδύντες ἱερὰς, ἢ πολυτελεστάτας στολὰς, ἐν ἀγορᾷ ἐπὶ τῶν ἐλεφαντίνων δίφρων ἐκάθηντο, τὴν ἐπιοῦσαν προσμένοντες τύχην. Οἱ δὲ Γαλάται τῇ ὑστεραίᾳ ἦλθον μὲν ἐπὶ τὴν Ῥώμην· ἰδόντες δὲ τὰς πύλας ἀνεῳγμένας, καὶ τὸ τεῖχος ἀφύλακτον, ἐπέσχον, καὶ οὐκ εἰσήεσαν, ἐνέδραν ὑποτοπήσαντες· τῇ δὲ τρίτῃ θαρσήσαντες εἰσεπήδησαν, καὶ εἷλον τὴν πόλιν· καὶ τῷ μὲν Καπιτωλίῳ φρουρὰν ὁ τῶν βαρβάρων ἐπέστησε βασιλεύς, αὐτὸς δὲ διιὼν τὴν ἀγορὰν, ἐθαύμαζε τοὺς προκαθημένους ἐκείνους ἄνδρας, ὁρῶν ἐν κό-

σμῳ

Romani egreſſi, temere quoque commiſſo prælio, turpiſſime ſuperantur: multi enim in pugna, multi in fuga ſunt comprehenſi; plurimi verò in flumen præcipitati Tyberim perierunt. Reliqui verò partim Romam, partim aliò diſperſi pervenere.

Qui autem in Urbe erant, clade illa cognita, ad eam conſilii inopiam ſunt redacti, ut deſperabundi, nec mœnia cuſtodiverint, nec portas claudere curarint, ſed alii relicta urbe fugam ceperint, alii cum uxoribus & liberis Capitolium occuparint. Soli octoginta dumtaxat viri (quos quidam, ſacerdotes fuiſſe ferunt, alii verò, ætate, opibus, & genere, Romanorum primores) ſuis ſacris, ſeu pretioſiſſimis induti ſtolis, in eburneis ſellis in foro, cum majeſtate conſederunt, imminentem ſibi expectantes ſortem. Galli autem poſtridie venerunt Romam: ſed ubi portas apertas, & mœnia præſidiis cernunt vacua, reſtitere, nec ſunt ingreſſi, ſubeſſe inſidias ſuſpicati. Tertio verò die, ſumpta fiducia, facto impetu, urbem capiunt. Tum barbarorum

Rex

ἁμάξης, ἐκείνας παρέδωκεν ἐπιβῆναι καὶ διαφυγεῖν εἴς τινα τῶν Ἑλληνίδων πόλεων. Τὴν μὲν οὖν Ἀλβίνου πρὸς τὸ θεῖον εὐλάβειαν καὶ τιμὴν ἐν τοῖς ἐπισφαλεστάτοις καιροῖς ἐκφανῆ γενομένην, οὐκ ἄξιον ἦν ἀμνημόνευτον παρελθεῖν. Οἱ δὲ τῶν ἄλλων θεῶν ἱερεῖς, οἵ τε γηραιοὶ τῶν ὑπατικῶν καὶ θριαμβικῶν ἀνδρῶν, τὴν μὲν πόλιν ἐκλιπεῖν οὐχ ὑπέμειναν, [ἱερὰς] δὲ καὶ λαμπρὰς ἀναλαβόντες ἐσθῆτας, ἐξηγουμένου Φαβίου τοῦ ἀρχιερέως, ἐπευξάμενοι τοῖς θεοῖς, ὡς ἑαυτοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος τῷ δαίμονι καθιεροῦντες [ἐπὶ τῶν ἐλεφαντίνων δίφρων ἐν ἀγορᾷ ἐκάθηντο] κεκοσμημένοι, [τὴν ἐπιοῦσαν τύχην ὑπομένοντες.] Τρίτῃ δ᾽ ἀπὸ τῆς μάχης ἡμέρᾳ, παρῆν ὁ Βρέννος ἄγων ἐπὶ τὴν πόλιν τὸ στράτευμα· καὶ [τὰς] τε [πύλας] εὑρὼν ἀνεῳγμένας, καὶ τὰ τείχη φυλάκων ἔρημα, πρῶτον μὲν ἔδεισεν (ἐνέδραν) καὶ δόλον, ἀπιστῶν οὕτω παντάπασιν ἀπειρηκέναι τοὺς Ῥωμαίους· ἐπεὶ δ᾽ ἔγνω τὸ ἀληθές, εἰσελάσας διὰ τῆς Κολλίνης πύλης (εἷλε τὴν) Ῥώμην, ἑξήκοντα καὶ τριακοσίων ἐτῶν πλείονα βραχὺν χρόνον ἀπὸ τῆς κτίσεως ἔχουσαν, * Κατασχὼν δὲ τὴν Ῥώμην ὁ Βρέννος (τῷ μὲν Καπιτωλίῳ φρουρὰν) περιέστησεν, (αὐτὸς δὲ) καταβαίνων δι᾽ ἀγορᾶς, (ἐθαύμαζε τοὺς προκαθημένους ἄν-

δρας

vehiculū imponit, ut in civitatem quandam Græcam recipiant ſe. Hujus religionem & reverentiam Albini, quam adverſus Deos immortales difficillimo articulo demonſtravit, non potuit facere ut ſilentio præterirem. Aliorum Deorum ſacerdotes, ſeneſque Conſulares, & Triumphales non ſuſtinuerunt urbem relinquere, ſed quæ auguſtiſſimæ veſtis eſt thenſas ducentibus triumphantibuſque, ea veſtiti & Pontifice Maximo præeunte verba Fabio, Deos precati, quaſi pro patria ſemetipſi devoventes, in Foro eburneis ſellis cum eo conſiderunt ornatu, quod ſors ferret, expectantes. Tertio quam pugnatum fuit die, Brennus ſigna ad urbem tulit. Qui poſtquam non portas clauſas, nullam in muris invenit ſtationem, inſidias primum ſuſpectas habuit, haud credens Romanorum tam deplorata eſſe conſilia. Ubi id quod erat cognovit, ingreſſus porta Collina, cepit Romam trecentis ſexaginta annis & aliquanto amplius quam condita fuiſſet. * Occupata urbe, Brennus relato ad Capitolium præſidio, per Forum deſcendens, ſubſtitit miraculo viro-

rum

τῆς Καμίλλου φυγῆς, ἀνὴρ οὐκ ἐπιφανὴς μέν, οὐδ᾽ ἐκ τῆς βουλῆς, ἐπιεικὴς δὲ καὶ χρηστὸς εἶναι δοκῶν, [Μάρκος Κεδίκιος] ἀνήνεγκε πρὸς τοὺς χιλιάρχους πρᾶγμα φροντίδος ἄξιον. Ἔφη γὰρ ἐν τῇ παρῳχημένῃ νυκτὶ καθ᾽ ὁδὸν (βαδίζων), ἣν καινὴν ὀνομάζουσι, κληθεὶς ὑπό τινος φθεγξαμένου μέγα, στραφῆναι, καὶ θεασάμενος μὲν οὐδένα, [φωνῆς] δὲ μείζονος ἢ κατ᾽ ἀνθρωπίνην [ἀκοῦσαι,] τάδε (λεγούσης)· Ἄγε, Μάρκε Κεδίκιε, λέγε πρὸς τοὺς ἄρχοντας, ἕωθεν ἐλθών, ὀλίγου χρόνου (Γαλάτας) προσδέχεσθαι. Ταῦτ᾽ ἀκούσαντες οἱ χιλίαρχοι (γέλωτα, καὶ παιδιὰν ἐποιοῦντο). καὶ μετ᾽ ὀλίγον συνέβη τὰ περὶ Κάμιλλον. (Οἱ) δὲ (Γαλάται, ut in principio hujus libri Plutarchus ipſe.

modum dignitatem Cenſoriam veneratur, & ſacram habet. Alterum prodigium fuit: vir quidam ante Camilli exilium, obſcurus ille quidem, nec Senatorii ordinis, probus tamen & frugi certe habitus, Tribunis M. Ceditius renuntiavit rem non ſane contemnendam. Superiore, ait, nocte ex via, quam novam vocant, quum a quopiam alta voce appellaretur, reſpexiſſe ſe, nec vidiſſe tamen quemquam: audiviſſe autem humano majorem vocem, quæ hoc ſibi diceret: Age, Marce Cediti, Tribunis militarib. nuntia ſummo mane, intra paucos dies, Gallos expectent. Tribuni hæc relata ſpreverunt, & habuerunt pro ludo: paulo poſt inſequuta eſt Camilli calamitas. *Galli ex Celtis oriundi patria*, &c. quæ exſcripta ſunt ſupra.

Dio ipſe apud Valeſium (pag. 581. 82) indubie circa hunc locum, Plutarchianis hæc addidit, ex Livio: qui poſt pugnam Camilli, ad Ardeam cum Gallis totidem ferme narrat;

Rex ſepſit præſidio Capitolium; Forumque perambulans, tranquillum illum & tacitum ſenum conſeſſum miratus eſt. Gallos quoque ſtupor invaſit ob inuſitatum miraculum, & primò quidem ad eos accedere non ſunt auſi, poſtea verò quidam facto animo, aggreſſus eorum unum, ejus promiſſam deorſum attraxit barbam: & quod ſenex idcircò ejus capiti illiſit baculum; educto ſtrictoque enſe, ipſum obtruncat barbarus. Eodemque modò reliqui ab hoſtibus cæſi ſunt, direptæ ædes incenſæque; ac demum Capitolium circumſeſſum. Ut autem ad multos dies Capitoliũ fruſtra oppugnant, eorum alii in iiſdem manent præſidiis; alii ad commeatum petendum procedere viſum

σιγῇ αὐτοὺς ἀτρεμοῦντας καὶ σιωπῇ. Τοὺς δὲ Γαλάτας εἶχε ἔκπληξις πρὸς τὸ ἄτοπον, ὤκνουν δὲ αὐτοῖς προσελθεῖν. ὀψὲ δὲ τολμήσας τις ἑνὶ παρέστη, καὶ τῆς ὑπήνης ἁψάμενος τοῦ ἀνδρὸς, κατῆγε ταύτην βαθεῖαν οὖσαν. ὁ δὲ τῇ βακτηρίᾳ τὴν κεφαλὴν ἐκείνου ἐπάταξε, καὶ ὁ βάρβαρος σπασάμενος τὴν μάχαιραν, τὸν ἄνδρα κατέκτεινεν· οὕτω δὲ τοὺς λοιποὺς ἀνῄρουν οἱ βάρβαροι, προσπεσόντες αὐτοῖς, καὶ τὰς οἰκίας ἐπόρθουν καὶ κατεπίμπρασαν, εἶτα καὶ τῷ Καπιτωλίῳ προσέβαλον. Ὡς δ' ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐπιχειροῦντες, οὐδὲν ἤνυον, οἱ μὲν ἐφρούρουν τὸ Καπιτώλιον, οἱ δὲ τὴν χώραν κατέτρεχον, τροφὰς πορίζόμενοι, σκιδνάμενοι,

rum & ornatu & ſilentio confidentium, quod nec aſſurgerent advenientibus hoſtibus, neque vultum coloremve mutaſſent, ſed ſoluti & intrepidi, ſcipionibus, quos manu tenebant innixi, & in ſe mutuo verſi quieſcerent. Hujus rei commoti Galli miraculo ſunt, diuque cunctatio

δρας, ἐν κόσμῳ καὶ σιωπῇ,) θαύματα, ὡς οὐθ' ὑπεξανέστησαν ἐπιόντων πολεμίων, οὔτ' ὄψιν ἢ χρόαν ἔτρεψαν, ἀλλὰ ῥᾳθύμως καὶ ἀδεῶς ἐγκεκλιμένοι τοῖς σκίπωσιν οὓς εἶχον, καὶ προσβλέποντες ἀλλήλοις ἡσύχαζον. Ἦν οὖν θαῦμα (τοῖς Γαλάταις

DIO APUD CONST. AUG. PORPHYR.

Romanis, qui in Capitolio obſidebantur, præter quam in Deorum auxilio, nulla ſpes ſalutis ſupererat. Deos certe, tametſi ad extremum adducti diſcrimen, tanta colebant cura, ut cum quadam die ſacrum a Pontificibus peragendum ad quendam urbis locum eſſet, Cæſo Fabius, cujus ea die ſacrificandi munus ac pontificium erat, digreſſus ſit e Capitolio ornatus, ut ſolebat, ac per medias hoſtium ſtationes tranſgreſſus, ut ſacrum rite peregerit, & protinus eadem die in Capitolium redierit. Ac mihi quidem barbaros mirari ſubit, qui ſeu Deorum religione, ſeu hominis virtute etiam moti, ei pepercerunt: at Fabium tamen ipſum longe majori admiratione proſequor, tum quod ad hoſtium ſtationes ſolus deſcendere non dubitavit, tum quod proripere ſe fuga ad pacatiora loca cum ei liceret, noluit, ſed in Capitolium, ad propoſitum ante oculos periculum ſponte eſt reverſus: cum probe ſciret, Romanos quidem arcem, quam ſolam, amiſſa patria, adhuc retinebant, deſerere minime velle: videret vero etiam nec ſi maxime vellent, effugere eos poſſe, ob Gallorum multitudinem circumfuſam.

Οἱ Ῥωμαῖοι ἐν τῷ Καπιτωλίῳ ὄντες, καὶ πολιορκούμενοι, ἐλπίδα τινὰ σωτηρίας πλὴν παρὰ τοῦ δαιμονίου, οὐδεμίαν εἶχον· τὸ γὰρ δὴ θεῖον καί περ ἐν παντὶ κακῷ ὄντες ἐθεράπευον οὕτως, ὥστ' ἐπειδή τι τῶν ἱερῶν ἐχρῆν ὑπὸ τῶν Ποντιφίκων, (a) ἄλλοθί που τῆς πόλεως γενέσθαι, Καίσων Φάβιος, οὗ ἡ ἱερουργία ἐκνεῖτο (b), κατέβη τε ἐκ τοῦ Καπιτωλίου, στειλάμενος, ὥσπερ εἰώθει, καὶ διὰ τῶν πολεμίων διεξελθὼν, τά τε νομιζόμενα ἐποίησε, καὶ αὐθημερὸν ἀνεκομίσθη. Θαυμάζω μὲν οὖν ἔγωγε τῶν βαρβάρων, ὅτι αὐτοῦ, εἴτ' οὖν διὰ τοὺς θεοὺς, εἴτε καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν ἐφείσαντο· πολὺ γε μὴν μᾶλλον αὐτὸν ἐκεῖνον ἐν θαύματι ποιοῦμαι καθ' ἑκάτερον, ὅτι τε ἐς τοὺς πολεμίους μόνος κατελθεῖν ἐτόλμησε, καὶ ὅτι δυνηθεὶς ἀναχωρῆσαί ποι ἀσφαλῶς, οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ' ἐς τὸ Καπιτώλιον αὖθις ἑκὼν ἐπὶ πρόδηλον κίνδυνον ἀνεχώρησεν· ἐπιστάμενος μὲν ὀκνοῦντας αὐτοὺς τὸ χωρίον ὃ μόνον ἔτι τῆς πατρίδος εἶχον, ἐκλιπεῖν· ὁρῶν δὲ μηδ' εἰ πάνυ ἐπιθυμοῖεν ἐκφυγεῖν δυναμένους ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν πολιορκούντων, τοῦτο ποιῆσαι.

NOTAE.

(a) Valeſius in notis pag. 58I. ad τῶν Ποντιφίκων: *Livius non id ſolenne Pontificum ſacrum fuiſſe dicit, ſed proprium ac privatum gentis Fabiæ: cui conſentit & Valerius Maximus lib. I. uterque autem in prænomine Fabii Dorſonis emendandus ex Dione eſt, & pro C. ſcribendum K, qua ſingulari nota, Kæſonis prænomen veteres deſignabant.*

(b) Idem ad illa, οὗ ἡ ἱερουργία ἐκνεῖτο: *Pontifices & Sacerdotes apud Romanos per vices miniſtrabant: ac Romæ quidem Juliani Aug. ætate, per tres dies ſinguli ſacerdotes functionem ſuam obibant; quibus peractis, ſtationem ſuam alteri tradebant: quod & olim obtinuiſſe innuit Polybius cap. 23. Legationum. Alibi verò aliud atque aliud præſcriptum ſpatium erat, ut dicit Julianus in fragmento epiſtolæ ἀνεπιγράφου, quam D. Petavio, viro undequaq; doctiſſimo debemus. Ejus moris veſtigia mihi videor deprehendiſſe apud Herodianum lib. I. ubi de agone Capitolino ſcribit:* [illegible] ἱερεῦσιν, οὓς ἐκ περιόδων χρόνου ἡ τάξις καλεῖ, ὁ βασιλεὺς γίνεται, *quem locum ſic vertit Politianus:* Cum ſacerdotibus, quos ordo ſingulis annis poſtulat. *Mihi vero ſic vertendus is locus videbatur:* Cum ſacerdotibus, qui tum ſuo ordine ad miniſterium obeundum vocantur. *Apud Hebræos quidem ſacerdotes ac Levitæ octo dies ſinguli in templo miniſtrabant, ex inſtituto Davidis, ut refert Joſeph lib.* 7. Siricius Papa æqualis Juliano Aug. ad hæc Hebræorum reſpexit, & aperte etiam ad illa Ethnicorum, quæ tum vigebant, dum de Chriſtianis Sacerdotibus & Levitis, in Romani Concilii can. 9. ita dixit, anno 386. *Præterea, quod dignum & pudicum & honeſtum eſt, ſuademus, ut Sacerdotes & Levitæ cum uxoribus ſuis non coeant, quia in miniſterio divino quotidianis neceſſitatibus occupantur:* * *qua de re hortor, moneo, rogo, tollatur hoc opprobrium, quod poteſt jure etiam Gentilitas accuſare.* Apud Chriſtianos enim non triduum ut apud Ethnicos, non octiduo ut apud Hebræos, ſed quotidie miniſtri Domini occupantur.

μενοι, καὶ σποράδην ἐπιόντες, ἀλλ' οὐχ ὁμοῦ, ἅτε μέγα φρονοῦντες τῷ εὐτυχήματι, καὶ ὑπὸ μέθης ἐσφάλλοντο· οἴνῳ γὰρ ἐντυχόντες πολλῷ, ἀκρατέστερον ἐχρῶντο αὐτῷ, μήπω πρότερον πόματος τοιούτου γευσάμενοι.

3. Οὕτω δ' ἔχοντας ὁρῶν, τοὺς Γαλάτας ὁ Κάμιλλος, ἐπεὶ καὶ τῶν Ἀρδεατῶν ἐληΐζοντο χώραν, αὐτοὺς δὲ τοὺς Ἀρδεάτας, πλήθει μὲν ἱκανοὺς ὄντας, τόλμης δὲ δεομένους δι' ἀπειρίαν, καὶ τὸ πρὸς μάχας ἀνάσχετον· λόγους πρὸς τοὺς νεωτέρους ἐνέβαλεν, ὡς οὐκ ἀνδρείᾳ τῶν βαρβάρων τὴν εὐπραγίαν αὐτῶν ἐπιγράφεσθαι δεῖ, ἀλλ' ἀτυχίᾳ Ῥωμαίων· καὶ εἰ προθυμοῖντο, καὶ θαῤῥοῦσιν

σιν

ſũ eſt. Sane agros hi populati ſũt, diſperſi, ac nullo ordine curſitarũt, elati ſucceſſibus ſecundis, & præ ebrietate nimia titubãtes. Nã magna vini reperta copia, eo ſe avide ingurgitarunt; quod priùs potum ejuſmodi non guſtaſſent.

Camillus autem, ubi ſic Gallos affectos videt e vicinia (nam Ardeatem quoque agrum deprædabantur) & Ardeatium juſtum numerum, ſed belli imperitia haud ſatis audaciæ habere, ut ad prælia inexercitatos; apud juniores habita oratione, ſucceſſus illos haud fortitudini barbarorum, ſed Romanorum infelicitati eſſe adſcribendos monſtrat. Et, ſi ſtrenuam ipſi & im per-

ter-

κάπεις πρὸς τὴν ἀπάτην]· καὶ πολὺν χρόνον [ὀκνοῦντες ἅψασθαι, καὶ προσελθεῖν], ὡς κρείττοσι, διηπόρουν· ἐπεὶ δὲ [τολμήσας τις] ἐξ αὐτῶν ἐγγὺς [παρέστη] Παπιρίου Μάρκου, καὶ προσαγαγὼν τὴν χεῖρα, πρᾴως [ἥψατο] τοῦ γενείου καὶ [κατεῖχε τὴν ὑπήνην βαθεῖαν οὖσαν· ὁ] μὲν Παπίριος [τῇ βακτηρίᾳ τὴν κεφαλὴν] αὐτοῦ [πατάξας συνέτριψεν· ὁ δὲ βάρβαρος σπασάμενος τὴν μάχαιραν ἀπέκτεινεν] ἐκεῖνον. Ἐκ δὲ τούτου [καὶ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους προσπεσόντες], καὶ τῶν ἄλλων ὅσοις ἐπιτύχοιεν διεχρῶντο. [καὶ τὰς οἰκίας ἐπόρθουν, ἐφ' ἡμέρας πολλὰς ἄγοντες καὶ φέροντες. [ἐνεπίμπρασαν], καὶ κατέσκαπτον, ὀργιζόμενοι τοῖς ἔχουσι τὸ Καπιτώλιον· ὅτι καλούντων αὐτῶν οὐχ ὑπήκουον, ἀλλὰ καὶ προσβάλλουσι πληγὰς ἔδοσαν, ἀπὸ τοῦ διατειχίσματος ἀμυνόμενοι. Διὰ ταῦτα μὲν οὖν ἐλυμήναντο [τὴν πόλιν], καὶ προσδιεφθείροντο τοὺς ἁλισκομένους, ὁμοίως μὲν ἄνδρας καὶ γυναῖκας, ὁμοίως δὲ καὶ πρεσβύτας, καὶ παῖδας. Τῆς δὲ πολιορκίας μακρᾶς λαμβανούσης, ἐπισιτισμοῦ τοῖς Γαλάταις ἔδει· καὶ διελόντες ἑαυτοὺς, [οἱ μὲν] τῷ βασιλεῖ παραμένοντες, [ἐφρούρουν τὸ Καπιτώλιον, οἱ δὲ τὴν χώραν] περιϊόντες ἐληΐζοντο, καὶ ταῖς κώμαις ἐπῄεσαν προσπίπτοντες, [οὐχ ὁμοῦ] πάντες, ἄλλοι δ' ἄλλῃ καθ' ἡγεμονίας καὶ συντάγματα, τῷ [μέγα φρονεῖν] ὑπὸ τῶν [εὐτυχημάτων,] καὶ δεδιέναι μηδὲν [ἀποσκιδνάμενοι]. Τὸ δὲ πλεῖστον αὐτῶν, καὶ μάλιστα συντεταγμένον ἐχώρει πρὸς τὴν Ἀρδεατῶν πόλιν, ἐν ᾗ διέτριβε Κάμιλλος, ἀργῶν ταῖς πράξεσι μετὰ τὴν φυγὴν καὶ ἰδιωτεύων. ἐλπίδας δὲ λαμβάνων καὶ διαλογισμοὺς οὐχὶ τὸ λαθεῖν καὶ διαφυγεῖν τοὺς πολεμίους ἀγαπῶντος τοῦ ἀνδρὸς, ἀλλ' ὅπως εἰ παραγένοιτο καιρὸς, ἀμυνεῖται, σκοποῦντος. Διὸ καὶ Ἀρδεάτας ὁρῶν πλήθει μὲν ἱκανοὺς ὄντας,] ἐνδεεῖς [δὲ τόλμης δι' ἀπειρίαν] καὶ μαλακίαν τῶν στρατηγῶν, [ἐνέβαλε λόγον] εἰς (τοὺς) νέους πρῶτον, ὡς οὐ χρὴ τὴν Ῥωμαίων ἀτυχίαν, ἀνδρείαν Κελτῶν νομίζειν· οὐδ' ἃ κακῶς φρονήσασι συνέβη παθεῖν ἐκείνοις, ἔργα τῶν οὐδὲν εἰς τὸ νικῆσαι παρεσχηκότων, ἀλλὰ τύχης ἐπίδειξιν ἡγεῖσθαι. Καλὸν μὲν οὖν εἶναι καὶ διὰ κινδύνων ἀπώσασθαι πόλεμον ἀλλόφυλον καὶ βαρβαρικὸν, ᾧ τοῦ κρατεῖν πέρας ὥσπερ τῷ πυρὶ, διαφθεῖραι τὸ νικώμενον· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ [θαῤῥοῦσι, καὶ προθυμουμένοις] αὐτοῖς [ἀκίνδυνον] ἐν καιρῷ τὴν νίκην παρέξειν. Τούτους τοὺς λόγους τῶν νέων δεξαμένων, ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας ᾔει, καὶ τοὺς προβούλους τῶν [Ἀρδεατῶν] ὁ Κάμιλλος· ὡς δὲ κἀκείνους συνέπεισεν, [ὥπλισε τοὺς ἐν ἡλικίᾳ] πάντας, καὶ συνεῖχε τοῦ τείχους ἐντὸς, ἀγνοεῖσθαι βουλόμενος ὑπὸ τῶν πολεμίων ἐγγὺς ὄντων. Ἐπεὶ δὲ τὴν χώραν ἱππασάμενοι, καὶ βαρεῖς ὄντες ὑπὸ πλήθους τῶν ἀγομένων καὶ φερομένων, ἀμελῶς καὶ ὀλιγώρως ἐν τῷ πεδίῳ κατεστρατοπέδευσαν· ἐκ δὲ τούτου νὺξ ἐπῆλθε [μεθύουσιν αὐτοῖς], καὶ σιωπὴ κατεῖχε τὸ στρατόπεδον. Πυθόμενος ταῦτα παρὰ τῶν κατασκόπων ὁ Κάμιλλος, ἐξῆγε τοὺς Ἀρδεάτας· καὶ διελθὼν καθ' ἡσυχίαν τὸ μεταξὺ χωρίον περὶ μέσας τὰς νύκτας [προσέμιξε] τῷ χάρακι

ρακι

ſtatio eos attrectandi accedendique velut auguſtiores tenuit. Dum unus ex illis ad M. Papirium propius accedens, admota leniter manu mento, ejus barbam, quam habebat promiſſam, demulſit: in cujus caput Papirius ſcipionem eburneum ita incuſſit, ut id comminueret illi. Hunc barbarus ſtricto occidit enſe. Ab hoc initio reliquos impetu facto contrucidaverunt, neque ulli poſtea mortalium parcentes, diripi per multos dies tecta, expilatis & exhauſtis injici flammas, dirui que ea quod infenſi eſſent Capitolium inſidentibus, qui vel invitantibus non fuerant dicto audientes: ſed ex interjecto muro oppugnantibus vulnera defendendi ſui gratia ingeſſerant. Quod in cauſa fuit, cur & urbem everterint, atque inſuper quos ceperunt, promiſcue viros & mulieres, ſenes puerosque contrucidaverint. Quum ſegni obſidione deficeret Gallos commeatus, partitis copiis, pars apud regem ad cuſtodiam arcis remanſerunt, pars prædatum iverunt per finitimos populos, vicosque vi expugnabant: non omnes ſimul tamen, ſed aliis alii regionibus catervatim & manipulatim palantes, quod ſecundis rebus elati ſine metu agerent. Maxima manus, & maxime compoſita Ardeam, ubi agebat Camillus, contendere. Ille Rep. quidem poſt damnationem abſtinens, vitam colebat privatam. Tunc autem ſpem animo concipiebat, variaque agitabat, non contentus, ſi inſcius hoſtibus evaderet ſoſpes, ſed moliebatur per opportunitatem eos adoriri. Qui quum Ardeates cerneret ſatis abundare juventute, ſed propter ducum imperitiã & ſocordiã parum animatos, conjecit primum in juniores ſermonem, non eſſe Romanorum cladem virtuti adſcribendam Gallorum, neque adverſa, quæ rebus male conſultis perpeſſi ſint, ferenda accepta iis, qui nihil ad victoriã contulerunt: imo fortunæ eſſe id opus. Præclarum eſſe, ut bellum peregrinum & barbaricum, quod finem habeat vincendi, qualem ignis, victum ut perdant, propulſent vel cum periculo. Verum ſi caperent animos, & alacres eſſent, ſecuram oblaturum ipſis ſe in tempore victoriam. Quum ea adhortatio junioribus placuiſſet, inde ad Magiſtratus & Senatores Ardeatium converſus, ubi hos eodem induxit, armavit juventutem, atque ne hoſti, qui prope erat, ſuboleret res, continuit intra muros. Illi fines depopulati onuſtique præda, caſtra neglectim ac tumultuarie in campo metati ſunt. Nox inde oppreſſit temulentos, fuitque ſilentium in caſtris. Hæc Camillus ab exploratoribus edoctus, eduxit Ardeates, atque interjectum ſpatium ſilenti agmine emenſus, media ferme nocte copias admovit vallo. Tum magno ſublato clamore, tubiſque concinentibus undique, terrorem injecit hoſtibus, vino ſomnoque ita confectis ut vix ad il-

lius

Digitized by Google

territi velint navare operam, citra periculum, hoſtes ſuperaturos ſe fore affirmat. Ubi autem ſic ſuaſit adoleſcentibus, & mox cæteris ætate florentes armat, profundaque nocte, ipſe cum Ardeatibus illis vino madentes aggreſsus barbaros, ibi eorum ploroſque cædit: aliorum verò, ſi qui in tenebris effugerunt, eos interdiu comprehenſos, Ardeates occidunt equites. Eam victoriam cum celeriter & paſſim vulgaſset fama, qui Romanorum ex prima evaſerant pugna Gallica, ſumptis armis ad Camillum ſe contulerunt, ſupplices & petentes, ut imperium in ſe exercere vellet. Camillus autem id recuſavit, nec ſibi futurum, ut ſuaderetur, ait, priuſquam ab iis, qui inco-

σιν αὐτοὶ, ἀκινδύνως νικήσειν τοὺς πολεμίους διϊσχυρίζετο. Οὕτω πείσας τοὺς νέους, εἶτα καὶ τοὺς λοιποὺς, ὥπλισε τοὺς ἐν ἡλικίᾳ, καὶ νυκτὸς βαθείας, μεθύουσιν αὐτὸς μετὰ τῶν Ἀρδεατῶν τοῖς βαρβάροις προσέμιξε, καὶ τοὺς πλείονας ἐκεῖ κατέκοψεν· εἰ δέ τινες καὶ φυγεῖν ἠδυνήθησαν ἐν τῷ σκότει, μεθ' ἡμέραν διέφθειραν αὐτοὺς ἱππεῖς καταλαμβάνοντες. Τῆς δὲ φήμης ταχὺ κηρυξάσης ἁπανταχοῦ τὸ κατόρθωμα, ὅσοι τῶν Ῥωμαίων φυγόντες ἐκ τῆς πρώτης πρὸς τοὺς Γαλάτας μάχης ἐσώζοντο, τὰ ὅπλα λαβόντες, ἀπήεσαν πρὸς τὸν Κάμιλλον, δέχεσθαι δεόμενοι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν. Ὁ δ' οὐκ ἔφη πεισθήσεσθαι, μὴ πρότερον τῶν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ σωζομένων, ψηφισαμένων αὐτῷ τὴν ἀρχήν. Ἦν δὲ ἀπορία τοῦ ταῦτα διαγγελοῦντος τοῖς

lum ſtrepitum excitarentur. Pauci, quibus crapulam excuſſit pavor, ſeſe colligentes, quum Camillo ſe objeciſſent, pugnantes ceciderunt. Pauci qui nocte ſe ejeceraot caſtris, equites die in agris palantes aſſequuti interemerunt. Hæc victoria illico rumore per civitates delata, juventutem magno numero conglobavit, excivitque Romanos in primis, quos fuga ex acie Allienſi detulerat Vejos lamentantes inter ſe: Quem ademit urbi Romæ fortuna virum Camillum, decoravitque præclaris factis ejus Ardeam, quum interim illa quæ edidit atque eduxit talem virum, urbs jaceat complorata: nos autem ducis exſortes, & alienis cincti moris, Italiam per ignaviam prodimus? Quin imperatorem noſtrum per legatos repetimus ab Ardeatibus, aut ipſi armati ad illum pergimus? Neque enim ultra ille exſul, aut cives nos nulla patria, quam obtinet hoſtis, ſumus. Ita conſenſu omnium mittunt legatos, qui orent Camillum, ut imperium ſuſcipiat. At ille ante ſe quam populus, qui Capitolium tenebat, legitime ſciviſſet, negavit ſe ſuſcepturum. Illos pro patria habere incolumes, jubentibuſque prompte obſequuturum, non ſe ingeſturum invitis. Ac Camilli quidem pudorem admirati ſunt & probitatem: ſed difficultas erat in arcem mittendi: imo ut per urbem in Capitolium plenam hoſtium evaderet nuncius, haud quaquam fieri videbatur poſſe. Erat inter juvenes Pontius Cominius, mediocribus quidem natalibus inter cives, gloriæ vero & honoris cupidus. Hic ei diſcrimini obtulit ſe ultro: literas autem non accepit ad eos, qui in Capitolio erant, ne capto ſe cognoſcerent ex iis hoſtes Camilli conſilium. Veſte vili, & ſub ea ſuberis corticibus ſumptis, reliquum itineris luce tutum perfecit. Primis tenebris, quum prope urbem eſſet, quia ponte ob cuſtodiam hoſtium non licet flumen tranſire, veſte (neque enim erat multa, vel gravis) capiti circumligata, incubans atque innixus cortici, ad urbem tranavit, atque inſomnes ex ignibus & ſtrepitu conjiciens, vitabundus pervenit ad portam Carmentalem, ubi

ρμαι, κραυγῇ τε χρώμενος πολλῇ καὶ ταῖς σάλπιγξι πανταχόθεν ἐκπλήττων ἀνθρώπους, κακῶς ὑπὸ μέθης, καὶ μόλις ἐκ τῶν ὕπνων ἀναφέροντας πρὸς τὸν θόρυβον. Ὀλίγοι μὲν οὖν ἀνανήψαντες ὑπὸ φόβου, καὶ διασκευασάμενοι, τοὺς περὶ τὸν Κάμιλλον ὑπέστησαν, οἳ ἀμυνόμενοι πεσόν. [τοὺς δὲ πλείστους] ἔτι κρατουμένους ὕπνῳ καὶ οἴνῳ [καταλαμβάνοντες] ἀνόπλους ἔκτεινον, ὅσοι δὲ νυκτὸς ἀπέδρασαν ἐκ τοῦ χάρακος οὐ πολλοὶ τούτους [μεθ' ἡμέραν] σποράδας ἐν τῇ χώρᾳ διαφερομένους ἐπελαύνοντες [οἱ ἱππεῖς διέφθειρον. Ἡ δὲ φήμη ταχὺ] διαγγέλλουσα τὴν πρᾶξιν ἐπὶ τὰς πόλεις, ἐξεκάλεσε πολλοὺς τῶν ἐν ἡλικίᾳ συνίστασθαι· μάλιστα δὲ [Ῥωμαίων ὅσοι διαπεφευγότες ἐκ τῆς] ἐπ' Ἀλίᾳ [μάχης], ἐν Οὐηΐοις ἦσαν, καὶ ὠδύροντο κατὰ σφᾶς αὐτούς· Οἷον ἡγεμόνα τῆς Ῥώμης ὁ δαίμων ἀφελόμενος Ἀρδεάτας, ἐκόσμησε τοῖς Καμίλλου κατορθώμασιν, ἡ δὲ γειναμένη καὶ θρεψαμένη τοιοῦτον ἄνδρα πόλις, οἴχεται καὶ ἀπόλωλεν· ἡμεῖς δ' ἀπορίᾳ στρατηγοῦ, ἀλλότρια τείχη περιβαλλόμενοι, καθήμεθα προέμενοι τὴν Ἰταλίαν. φέρε, πέμψαντες Ἀρδεάτας ἀπαιτῶμεν τὸν ἑαυτῶν στρατηγόν, ἢ λαβόντες τὰ ὅπλα, αὐτοὶ πρὸς ἐκεῖνον βαδίζωμεν. οὐκέτι γάρ ἐστι φυγάς, οὐδ' ἡμεῖς πολῖται πατρίδος οὐκ οὔσης, ἀλλὰ κρατουμένης ὑπὸ τῶν πολεμίων. Ταῦτ' ἔδοξε, καὶ πέμψαντες ἐδέοντο τοῦ Καμίλλου [δέχεσθαι τὴν ἀρχήν. ὁ δὲ, οὐκ, ἔφη, πρότερον] ἢ τοὺς [ἐν τῷ Καπιτωλίῳ] πολίτας ἐπιψηφίσασθαι κατὰ τὸν νόμον· ἐκείνους γὰρ ἡγεῖσθαι πατρίδα σωζομένους· καὶ κελεύουσι μὲν ὑπακούειν προθύμως, ἀκόντων δὲ, μηδὲν πολυπραγμονήσειν. Τὴν μὲν οὖν εὐλάβειαν καὶ καλοκαγαθίαν τοῦ Καμίλλου ἐθαύμασαν. [ἦν δ' ἀπορία τοῦ ταῦτα διαγγελοῦντος εἰς τὸ Καπιτώλιον,] μᾶλλον δ' ὅλως ἀδύνατον ἐδόκει τῶν πολεμίων ἐχόντων τὴν πόλιν, ἄγγελον εἰς τὴν ἀκρόπολιν παρελθεῖν. Ἦν [δέ τις] ἐν τοῖς νέοις [Πόντιος Κομίνιος] τῶν μέσων κατὰ γένος πολιτῶν, [δόξης] δὲ καὶ τιμῆς ἐραστής· οὗτος [ὑπέστη τὸν ἆθλον] ἑκουσίως, καὶ γράμματα μὲν οὐκ ἔλαβε πρὸς τοὺς ἐν τῷ Καπιτωλίῳ, μὴ ληφθέντος αὐτοῦ, φωράσωσιν οἱ πολέμιοι δι' αὐτῶν τοῦ Καμίλλου τὴν διάνοιαν. Ἐσθῆτα δὲ φαύλην ἔχων, καὶ φελλοὺς ὑπ' αὐτῇ κομίζων, τὴν μὲν ἄλλην ὁδὸν ἡμέρας ἀδεῶς διῆλθεν· ἐγγὺς δὲ τῆς πόλεως γενόμενος ἤδη σκότους, ἐπεὶ κατὰ γέφυραν οὐκ ἦν τὸν ποταμὸν περᾶσαι,

Dio ipſe apud Valeſium pag. 582. ſu his iſta intermiſcet, ita immoratus.

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR.

Camillus, cum ei imperium ſui deferrent milites, accipere recuſavit; quippe qui exſul eſſet, & contra leges, imperium in cives eſſet habiturus. Ea cura ac diligentia leges obſervabat, ut in tanto patriæ diſcrimine, ſatisfacere legibus ſtuderet, nec leges violandi exemplum relinquere poſteris vellet.

Ὁ Κάμιλλος παρακαλούμενος τὴν ἡγεμονίαν ἐγχειρισθῆναι, οὐχ ὑπήκουσεν, ὅτι φεύγων τε ἦν, καὶ οὐκ ἔμελλε κατὰ τὰ πάτρια αὐτὴν λήψεσθαι. Οὕτω γάρ που νόμιμος ἀκριβὴς ὁ ἀνὴρ ἐγένετο, ὥστε καὶ ἐν τηλικούτῳ τῆς πατρίδος κινδύνῳ, διὰ φροντίδος τὸ καθῆκον ποιεῖσθαι, καὶ μὴ δικαιοῦν παράδειγμα τοῖς ἔπειτα παρανομίας καταλιπεῖν.

ἐς τὸ Καπιτώλιον· εἷς δέ τις τῶν νέων Κομίνιος Πόντιος, δόξης ἐρῶν, ὑπέστη τὸ ἆθλον, καὶ λαθὼν, διὰ μέσων διέβη τῶν πολεμίων, καὶ τῷ λόφῳ τοῦ Καπιτωλίου προσπελάσας, καὶ χαλεπῶς ἀνερπύσας, μόλις τι ἀναρριχησάμενος, πρὸς τοὺς ἐν τέλει τῶν Ῥωμαίων, παρὰ τῶν φυλακτόντων εἰσήχθη, καὶ τήν τε νίκην τοῦ Καμίλλου κατήγγειλε, καὶ τὰ δόξαντα τοῖς στρατιώταις εἰπὼν βεβαιῶσαι τῷ Καμίλλῳ τὴν ἀρχὴν παρεκάλει· οἱ δὲ δικτάτωρα τὸν Κάμιλλον ἐψηφίσαντο. κ̓ ἐς τοὺς ἔξω ὄντας Ῥωμαίους περὶ δισμυρίους συναγαγὼν, καὶ ἀπὸ τῶν συμμάχων πολλοὺς παρεσκευάζετο πρὸς ἐπίθεσιν. Οἱ δὲ βάρβαροι μεθ' ἡμέραν διιόντες, καὶ καταμαθόντες, ὅθεν ὁ Πόντιος προσέβη τῷ Καπιτωλίῳ (τοῦτο δ' ὑπεπέπηστο ἔκ τε τῶν ἀπερρωγότων τῆς πέτρας θραυσμάτων, καὶ τῆς πόας, ἣ πολλὴ ἐπ' αὐτῆς ἦν μὲν ἀνεσπασμένης, τῆς δὲ συμπεπιλημένης) ἐκεῖθεν ἀναβῆναι νυκτὸς, καὶ αὐτοὶ ἐβουλεύσαντο. κ̓ ἐπεχείρησαν τῷ ἔργῳ, κ̓ δυσχερῶς μὲν, ἀνῄεσαν δ' ὅμως, κ̓ ἔλαθον ἂν, εἰ μὴ χῆνες ἦσαν περὶ τὸν νεὼν τῆς Ἥρας τρεφόμενοι, οἳ φύσει ὄντες εὐαίσθητοι, καὶ ψοφοδεεῖς, ταχὺ τῶν Γαλατῶν τὴν ἔφοδον ᾔσθοντο, καὶ ταραχώδει κλαγγῇ φερόμενοι πρὸς τοὺς φύλακας, ἐπήγειραν ἅπαντας. Οὕτω δὲ τοῖς ἀνιοῦσιν οἱ Ῥωμαῖοι προσμείξαντες, τοὺς μὲν ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ κατὰ τῆς πέτρας ἀπεώσαντο, καὶ τὸν κίνδυνον ἐκπεφεύγασιν.

Ἐν

lumes erãt in Capitolio, is honos ſibi decerneretur. Nemo autẽ erat, qui hæc in Capitolũ nũciaret: quidã verò adoleſcens, Pontius Cominius nomine gloriæ cupiditate id diſcrimẽ in ſe ſuſcepit, perque medios hoſtes clã ad collẽ evaſit Capitolinũ; & cum ægre, nũc pronus, nuc ſupinus arrepſiſset, ab excubitoribus ad Magiſtratus adductus, Camilli victoriam ipſis nunciat, milituque expoſita voluntate, eos hortatus eſt, ut decernant Camillo imperium: & ſic ille, Dictator iterum dictus eſt. Is verò, Romanorum, qui ad viginti millia erant foris, & magnis ſociorum auxiliis comparatis, ad pugnam ſe præparavit. Interim barbari collem interdiu circumeuntes animadvertunt, unde in Capitolium aſcenderat Pontius; rem ſuſpicati ex abruptis petræ fragminibus, & herba, quæ multa in ea erat, partim evulſa, partim conculcata, illinc & ipſi noctu aſcendere ſtatuunt Capitolium. Rem igitur aggreſſi, ægre quidem, ſed aſcenderunt tamen; & forte latuiſſent; ni anſeres, qui in Junonis alebantur æde, cum ſenſus natura excitatos habeant, & ad quemvis ſtrepitum expaveſcant, Gallorum adventu ſtatim animadverſo, cũ turbato nimis ſtrepitu, erga vigiles cæteroſq. pavidi profugiẽtes, omnes excitaviſsẽt. Tũ ergo hoc Deorũ beneficio Romani adjuti, hoſtiũ qui aſcẽderãt, partim occiſis, partim de petra dejectis, hoc periculũ evaſerunt.

Ex

τῶν βαρβάρων παραφυλαττόντων, τὴν μὲν ἐσθῆτα τῇ κεφαλῇ περιεσπείρασε, οὐ πολλὴν οὖσαν, οὐδὲ βαρεῖαν, τοῖς δὲ φελλοῖς ἐφεὶς τὸ σῶμα κ̓ συνεπικουφίζων τὸ περαιοῦσθαι, πρὸς τὴν πόλιν ἐξέβη. Καὶ παραλλάττων ἀεὶ τοὺς ἐγρηγορότας, τοῖς φέγγεσι κ̓ τῷ θορύβῳ τεκμαιρόμενος, ἐβάδιζε πρὸς τὴν Καρμεντίδα πύλην, ᾗ πλείστην εἶχεν ἡσυχίαν, κ̓ μάλιστα κατ' αὐτὴν ὄρθιος ὁ τοῦ Καπιτωλίου λόφος ἀνέστηκε, κ̓ πέτρα κύκλῳ πολλὴ κ̓ τραχεῖα περιπέφυκε· δι' ἧς [ἀνέβη λαθὼν], κ̓ προσέμιξε τοῖς φυλάττουσι τὸ διατείχισμα [χαλεπῶς] κ̓ [μόλις] κατὰ τὸ λαγαρώτατον. Ἀσπασάμενος δὲ τοὺς ἄνδρας, κ̓ φράσας ἑαυτὸν ἐξ ὀνόματος, ἀναληφθεὶς ἐχώρει [πρὸς τοὺς ἐν τέλει τῶν Ῥωμαίων· [ταχὺ δὲ συγκλήτου γενομένης, παρελθὼν, [τήν τε νίκην ἀπήγγειλε τοῦ Καμίλλου] πρότερον οὐ πυθομένοις, [κ̓ τὰ δόξαντα τοῖς στρατιώταις] διηγεῖτο· καὶ [παρεκάλει τῷ Καμίλλῳ βεβαιῶσαι τὴν ἀρχὴν], ὡς μόνῳ πεισομένων ἐκείνῳ τῶν ἔξω πολιτῶν. [Οἱ δ' ἀκούσαντες κ̓ βουλευσάμενοι, [τόν] τε [Κάμιλλον] ἀποδεικνύουσι [δικτάτωρα], κ̓ τὸν Πόντιον αὖθις ἀποπέμπουσι τὴν αὐτὴν ὁδὸν, ὁμοίως ἀγαθῇ τύχῃ χρησάμενον· ἔλαθε γὰρ τοὺς πολεμίους κ̓ τὰ παρὰ τῆς βουλῆς ἀπήγγειλε τοῖς ἔξω Ῥωμαίοις. Ἐκείνων δὲ δεξαμένων προθύμως, ἀφικόμενος [ὁ] Κάμιλλος, ἤδη μὲν ἐν ὅπλοις [δισμυρίους] κατέλαβε, [πλείονας] δὲ συνῆγεν [ἀπὸ τῶν συμμάχων, κ̓ παρεσκευάζετο πρὸς τὴν ἐπίθεσιν]. Οὕτω μὲν ᾑρέθη δικτάτωρ ὁ Κάμιλλος τὸ δεύτερον, κ̓ πορευθεὶς εἰς Οὐηΐους, ἐνέτυχε τοῖς στρατιώταις, κ̓ συνῆγε πλείους ἀπὸ τῶν συμμάχων, ὡς ἐπιθησόμενος τοῖς πολεμίοις. Ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ τῶν βαρβάρων τινὲς ἐκείνῃ κατὰ τύχην παρεξιόντες, ᾗ διὰ νυκτὸς [ὁ Πόντιος προσέβη τῷ Καπιτωλίῳ, καταμαθόντες] πολλαχῇ μὲν ἴχνη κ̓ ποδῶν κ̓ χειρῶν ὡς ἀντελαμβάνετο κ̓ περιεδράττετο, πολλαχῇ δὲ

τῶν

ubi ſilentium erat majus, qua collis Capitolinus maxime abſciſſus eſt, frequentique atque aſpero undique aſſurgit ſaxo. Hac ille clam ſcandit, & ad ſtationem tandem in muro excubantem, ubi maxime abrupta rupes erat, ingenti difficultate evadit. Salutatis, qui ſit aperit, a quibus ducitur ad magiſtratus. Senatu e veſtigio convocato, Camilli annunciat victoriam adhuc ignaris, & mandata exercitus edit, admonens, ut in petitum Camillo, quod uni illi abſentes milites dicto fore audientes viderentur, confirmarent. His acceptis, ac re deliberata, dictatorem Camillum dicunt, Pontiumque eadem remittunt. Is pari fortuna & hoſtes fefellit, & civibus, qui extra urbem erant, retulit Senatus decretum. Camillus magna lætitia receptus ab iis, invenit jam viginti millia armatorum, majorem numerum ipſe ex ſociis conſcripſit, & ad Gallos adoriendos expediebat ſe. Ita Camillus dictator iterum dictus, Vejos profectus concionem ad milites habuit, ibidemque majoribus copiis ex ſociis contractis, ſtatuit aggredi hoſtem. Romæ barbari, qua Pontius noctẽ Capitolium ſuperaverat, tranſeuntes animadverterunt paſſim pedum veſtigia & manuum, ut quodque vel apprehenderat, vel complexus fuerat, paſſim etiam diruptis innatorum obtritus, & terra procidua, renuntiantque regi. Ille locum ipſum contemplatus in præſentia tacuit. Sub noctem expeditiſſimo quoque de ſuis, & montibus maxime aſſueto, delecto; viam nobis, inquit, quam ignorabamus, ad ſe hoſtes ipſi de-

mon-

Digitized by Google

Ex eo autem animi Gallis ſunt imminuti, præſertim quod obſidionis ærumnas ſeptem menſibus toleraſſent (*a*). Itaq; Brenno barbarorum duce, & Sulpitio Romanorum Tribuno de pace ſecum tractantibus, con-

4. Ἐντεῦθεν ἦσαν οἱ Κελτοὶ ἀθυμότεροι, ἐφ' ἑπτὰ μησὶ τῇ πολιορκίᾳ ταλαιπωρούμενοι· διὸ καὶ περὶ συμβάσεων, ὅτε τῶν βαρβάρων βασιλεὺς Βρέννος, καὶ ὁ τῶν Ῥωμαίων χιλίαρχος ὁ Σουλπίκιος διελέχθησαν, καὶ συνέδοξε χιλίας λί-τρας

monſtrant non inviam, neque inacceſſam eſſe hominibus. Pudendum autem ſit, quum habeas principium, eaitum non perſequi, & a loco abſtinere tanquam inexpugnabili, quum, qua capi poſſit, ipſe ſuggerat hoſtis. Nam qua uni proclivis aſcenſus, illac nec multis eſt ſingulatim arduus: imo qui ſemel aggrediuntur, multum alterni innixi ſublevanteſque mutuo habent adminiculi. Præmia autem & honores pro cujuſque merito habebuntur. Ita rege fato, Galli prompte operam ſuam polliciti ſunt. Noctis conticinio multi ſimul ceperunt ſilenti agmine petram ſcandere. Qui quamquam cum locis præruptis & contragoſis colluctabantur, ſpe tamen molliora tentantibus, & proniora erant. Itaque primi ubi verticem attigerunt, atque ſe in ordinem diſpoſuerunt, tantum non murum tenuerunt, ſtationemque invaſerunt ſopitam: nam nec homo eos, nec canis ſenſit. Sacri anſeres ad ædem Junonis alebantur alias liberaliter; tunc parce, & anguſto ſuppeditante ipſis commeatu neglecti affligebantur. Eſt autem illud animal alioquin ſua ſponte acris auditus, & ad omnem ſtrepitum expaveſcens. Hos & inedia inſomnes & turbidos, minime Gallorum ingreſſus feſellit, ſed curſu & clangore delati ad Romanos, omnes excitaverũt. Et jam barbari quoque ut ſenſerunt ſe detectos, ingentem ſuſtollentes clamorem, majore vi intulerunt ſeſe. Romani raptis confeſtim armis, quæ cuique obvia erant ea præſenti copia, objiciunt ſe hoſtibus. Primus omnium Manlius, vir Conſularis, cum corpore valido, tum animo inſigni, duobus ſimul hoſtibus occurrens, alterius, qui ſuſtulerat ſecurim, quam *copida* vocant, dexteram ejus enſe amputavit; alterum umbone in faciem ictum retro præcipitat de ſaxo. Inde muro ſuperſtans, cum iis quos feſtinatio ei aggregavit, paucos reliquos, qui aſcenderant, quum nihil deſignaſſent memorabile, deturbat. Ita depulſo periculo, præfectum vigilum prima luce præcipitant de ſaxo ad ima. Manlio victoriæ præmium honore, quam emolumento amplius decernunt, cui omnes quantum quiſque in diem commeatus recipiebat, ſe libras farris, vel quartarios vini contulere. Inde cæperunt Galli cadere animis, etenim tum annona eos premebat anguſtior, quod timor arceret eos a frumentando, Camilli: tum morbus in eos vulgabatur ex

τῶν ἐπιπεφυκότων ταῖς κρημνοῖς ἀποτελεσθεὶς, καὶ περιπλησθείσης τῶν γαιῶν, φράζουσι τῷ βασιλεῖ. Κἀκεῖνος ἐπελθὼν καὶ θεασάμενος, τότε μὲν ἡσύχαζεν, ἑσπέρας δὲ τοὺς ἐλαφροτάτους τοῖς σώμασι, καὶ πεφυκότας ἀναβάτας, μάλιστα τῶν Κελτῶν συναγαγὼν, Τὴν μὲν ὁδὸν, εἶπεν, ἡμῖν ἐπ' αὐτοὺς ἀγνοουμένην οἱ πολέμιοι δεικνύουσιν, ὡς οὔτ' ἀπόρευτος, οὔτ' ἄβατος ἀνθρώποις ἐστίν, αἰσχύνη δὲ πολλὴ, τὴν ἀρχὴν ἔχοντας ἐλλιπεῖν πρὸς τὸ τέλος καὶ προέσθαι τὸν τόπον, ὡς ἀνάλωτον, αὐτῶν τῶν πολεμίων, ᾗ ληπτός ἐστι διδασκόντων. Ἡ γὰρ ἑνὶ προσβῆναι ῥᾴδιον, οὐδὲ πολλοῖς καθ' ἕνα δύσκολον, ἀλλὰ καὶ ῥώμη καὶ βοήθεια πολλὴ μετ' ἀλλήλων ἐπιχειροῦσι· δωρεαὶ δὲ καὶ τιμαὶ πρέπουσαι τῆς ἀνδραγαθίας ἑκάστῳ δοθήσονται. Τοιαῦτα τοῦ βασιλέως διαλεχθέντος, ὑπέστησαν οἱ Γαλάται προθύμως, καὶ περὶ μέσας νύκτας ἐπιβάντες ἅμα πολλοὶ τῆς πέτρας ἐχώρουν ἄνω μετὰ σιωπῆς συμφυόμενοι τοῖς χωρίοις ἀποτόμοις οὖσι καὶ χαλεποῖς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἢ προσεδοκήθη πειρωμένων αὐτῶν προσιεμένοις καὶ παρείκουσιν. ὥστε τοὺς πρώτους ἁψαμένους τῶν ἄκρων, καὶ διασκευασαμένους ὅσον οὐκ ἤδη τοῦ προτειχίσματος ἅπτεσθαι, καὶ τοῖς φύλαξιν ἐπιχειρεῖν κοιμωμένοις· ᾔσθετο γὰρ οὔτ' ἄνθρωπος, οὔτε κύων. Ἀλλὰ [χῆνες ἦσαν] ἱεροὶ [περὶ τὸν νεὼν τῆς Ἥρας τρεφόμενοι], τὸν ἄλλον χρόνον ἀφθόνως, τότε δὲ τῶν σιτίων ἤδη γλίσχρως, καὶ μόλις αὐτοῖς διαρκούντων, ἀμελούμενοι, κακῶς ἔπραττον. Ἔστι μὲν δὴ καὶ [φύσει] πρὸς αἴσθησιν ὀξὺ [καὶ ψοφοδεὲς] τὸ ζῷον. ἐκεῖνοι δὲ καὶ διὰ λιμὸν ἀγρυπνητικοὶ καὶ θορυβώδεις γεγονότες, [ταχὺ τὴν] ἔφοδον [ᾔσθοντο τῶν Γαλατῶν,] καὶ μετὰ δρόμου καὶ [κλαγγῆς φερόμενοι πρὸς] αὐτοὺς, [ἀνήγειραν ἅπαντας.] ἤδη καὶ τῶν βαρβάρων διὰ τὸ μὴ λανθάνειν ἀφειδούντων θορύβου, καὶ βιαιότερον ἐπιτιθεμένων. Ἁρπάσαντες οὖν ὑπὸ σπουδῆς, ᾧ τις ἕκαστος ὅπλῳ προσετύγχανεν, ἐκ τοῦ παρόντος ἐβοήθουν. πάντων δὲ πρῶτος Μάλλιος, ἀνὴρ ὑπατικὸς, τό τε σῶμα ῥωμαλέος, καὶ φρονήματι ψυχῆς ἐπιφανὴς, ἀπαντήσας δυσὶν ὁμοῦ τῶν πολεμίων, τοῦ μὲν φθάσαντος διῃρμένου κοπίδα τῷ ξίφει τὴν δεξιὰν ἀποκόψας, τὸν δὲ τῷ θυρεῷ πατάξας εἰς τὸ πρόσωπον, ὦσεν ὀπίσω (κατὰ τῆς πέτρας.) Ἐπιστὰς δὲ τῷ τείχει μετὰ τῶν συνδραμόντων, καὶ γενομένων περὶ αὐτὸν, ἀπέστρεψε τοὺς ἄλλους, οὔτε πολλοὺς ἄνω γενομένους, οὔτε πράξαντάς τι τῆς τόλμης ἄξιον. (Οὕτω δὲ τὸν κίνδυνον) διαφυγόντες, ἅμα ἡμέρᾳ, τὸν μὲν ἄρχοντα τῶν φυλάκων ἔρριψαν εἰς τοὺς πολεμίους κατὰ τῆς πέτρας. τῷ δὲ Μαλλίῳ τῆς νίκης ἀριστεῖα πρὸς τιμὴν μεγάλην μᾶλλον ἢ χρείαν ψηφισάμενοι, συνήνεγκαν ὅσον ἡμέρας ἕκαστος ἐλάμβανεν εἰς τροφὴν, σίτου μὲν ἡμίλιτρον ἐπιχώριον (οὕτω γὰρ καλοῦσιν αὐτό,) οἴνου δὲ κοτύλης Ἑλληνικῆς τέταρτον. (Ἐκ τούτου οὖν τῶν Κελτῶν ἦσαν ἀθυμότεροι) καὶ γὰρ ἐπιτηδείων ἐσπάνιζον, εἰργόμενοι προνομῆς, φόβῳ τοῦ Καμίλλου καὶ νόσος ὑπεισῄει αὐτοὺς, ἐκ νε-κρῶν

(*a*) U.C. 336.

N O T Æ.

Joannes Tzetzes hinc habuit, quæ e Dione ſe deſumpſiſſe ait, Chiliade 3. cap. 102. *de M. Manlio*, a v. 830. ad ſententiam verò potius, quam ad verbum:

Romæ verò expugnata, Marcus Manlius,
(Brenno Gallorum rege in illo tempore,
Galliſque occupaturis Capitolium,
Ad arcem noctu dum adrepunt clanculum)
Clangore ibi facto magno anſerum,
Hoſtes ut vidit ſurrepentes excitus,
Scuto hos deturbans, hoſque ferro jugulans,
Expellit omnes, ac ſervat Romuleos;
Qui hinc Capitolinum ipſum nominant,
Anſeres verò, poſt honores, faciunt,
Ea iſta re, cuſtodes in palatiis.
. . . . . Plutarchuſque & Dio,
Et Dionyſius ſcribunt de his omnibus.

Μάρκος δὲ Μάλλιος ἀνὴρ, τῆς Ῥώμης πορθηθείσης,
Ἐκ Γαλατῶν, κατάρχοντος τῶν τότε τούτων Βρέννου,
Ὡς καὶ τὸ Καπιτώλιον ἔμελλον χεῖν Γαλάται,
Νυκτὸς πρὸς τὴν ἀκρόπολιν λαθραίως ἀνελθόντες,
Κραυγῆς ἐκεῖσε τῶν χηνῶν μεγάλης γεγενημένης,
Ἐξεγερθεὶς ἀνέρποντας εἶδε τοὺς πολεμίους·
Καὶ τοὺς μὲν παίων (θυρεῷ) οὓς δὲ (τῷ ξίφει) σφάττων,
(Τοὺς πάντας (ἀπώσατο,) καὶ ῥύεται Ῥωμαίους·
Ὅθεν αὐτὸν κεκλήκασι κλῆσιν Καπιτωλῖνον·
Καὶ χῆνας δὲ τιμήσαντες, ποιοῦσι τοὺς Πατίας
Ἐν παλατίοις φύλακας, ἐκ φυλακῆς τῆς τότε
* . . . . Πλούταρχός τε καὶ Δίων
Καὶ Διονύσιος ὁμοῦ γράφουσι ταῦτα πάντα.

τρας χρυσίου τοῖς Γαλάταις τοὺς Ῥωμαίους καταβαλεῖν, τοὺς δὲ τὸ χρυσίον λαβόντας, αὐτίκα τῆς πόλεως, καὶ τῆς χώρας ἀπαναστῆναι. Κομισθέντος δὲ τοῦ χρυσίου, καὶ τῶν βαρβάρων περὶ τὸν σταθμὸν κακουργούντων λάθρα, ὁ Βρέννος τὸ ξίφος ἅμα, καὶ τὸν ζωστῆρα λύσας, ἐπέθηκε τοῖς σταθμοῖς. Πυθομένου δὲ τοῦ χιλιάρχου, τί τὸ γενόμενον; τί ἄλλο, εἶπεν, ἢ τοῖς νενικημένοις ὀδύνη. Ἐν τούτοις ὁ Κάμιλλος ἄγων τὸν στρατὸν, ταῖς πύλαις ἐπέστησε τῆς πόλεως, καὶ μαθὼν τὰ γινόμενα, πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐπειγόμενος ἐπορεύετο· καὶ ἐλθὼν, τὸ μὲν χρυσίον ἄρας ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ, τοῖς ὑπηρέταις ἔδωκε τὸν ζυγὸν, καὶ τὰ σταθμὰ, τοὺς Κελτοὺς λαβόντας, ἀποχωρεῖν ἐκέλευσεν, εἰπὼν, ὡς σιδήρῳ πάτριόν ἐστι Ῥωμαίοις, καὶ οὐ χρυσῷ τὴν πατρί-
δα

convenit, ut auri numerarent Romani Gallis mille pondo: Galli verò auro accepto, urbe ſtatim agroque Romano excederent. Allato auro, & iniqua ſtatera, clam fraudem ſtruunt barbari, & Brennus enſem balteumque ſuo demptum lateri ponderibus quoque imponit: rogante que Tribuno, quid demum id ſibi vellet? Quid aliud, inquit Brennus, niſi, quod victis ſit væ & dolor. Interea tamen, cum copiis ſuis ad portas urbis adſtat Camillus, rerumque cognito ſtatu, feſtino curſu in urbem intrat, auroque ſublato e lancibus, ſuiſque miniſtris tradito; cum ſuis ponderibus Gallos abire juſſit: Romani inquiens eſſe moris, ferro, non auro tueri patriam. Brenno autem conquerenti, inju-

κρῶν πλήθει καὶ χύδην καταβεβλημένων, σκηνοῦντες ἐν ἐρειπίοις τε καὶ βάθει τῆς τέφρας ἀέρα ξηρόν τε καὶ δριμὺν τὸ φαῦλον ὑπὸ πνευμάτων καὶ καυμάτων ἀναθυμιῶντος, ἐλυμαίνετο τὰ σώματα διὰ τῆς ἀναπνοῆς. μάλιστα δ' ἡ μεταβολὴ τῆς συντρόφου διαίτης ἐκ τόπων σκιερῶν, καὶ θέρους καταφυγὰς ἀλύπους ἐχόντων ἐμβαλόντας εἰς χώραν ταπεινὴν, καὶ κεκραμένην ἀφυῶς πρὸς τὸ μετόπωρον, ἐκίνησεν αὐτοῖς ἥ τε πρὸς τῷ Καπιτωλίῳ καθέδρα καὶ σχολὴ γενομένη χρόνιος [ἕβδομον γὰρ ἐκεῖνον οἰκουροῦντες μῆνα πολιορκοῦντες,] ὥστε φθορὰν εἶναι πολλὴν ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ μηδὲ θάπτεσθαι διὰ πλῆθος ἔτι τοὺς ἀποθνήσκοντας. Οὐ μὴν παρὰ τοῦτο βελτίω τὰ πράγματα τοῖς πολιορκουμένοις ἦν· ἐπέτεινε γὰρ ὁ λιμὸς, ἥ τε τῶν περὶ Κάμιλλον ἄγνοια παρεῖχε δυσθυμίαν· οὐδεὶς γὰρ ἐφοίτα παρ' αὐτῶν, διὰ τὸ φυλάττεσθαι τὴν πόλιν ἀκριβῶς ὑπὸ τῶν βαρβάρων. ὅθεν οὕτω πράττουσιν ἀμφοτέροις ἐγίνοντο συμβατικοὶ λόγοι διὰ τῶν προφυλάκων τὸ πρῶτον ἀλλήλοις ἐντυγχανόντων. Εἶτ' ὡς ἔδοξε τοῖς κρατίστοις, συνελθόντος εἰς λόγους Βρέννῳ Σουλπικίου τοῦ χιλιάρχου τῶν Ῥωμαίων, ὡμολογήθη τοὺς μὲν (χιλίας λίτρας καταβαλεῖν χρυσοῦ, τοὺς δὲ λαβόντας ἐκ τῆς πόλεως αὐτίκα, καὶ τῆς χώρας) ἀναχωρεῖν. Ἐπὶ τούτοις γενομένων ὅρκων, (καὶ τοῦ χρυσίου κομισθέντος, τῶν δὲ Κελτῶν (περὶ τὸν σταθμὸν) ἀγνωμονούντων κρύφα τὸ πρῶτον, εἶτα καὶ φανερῶς ἀφελκόντων, καὶ διαστρεφόντων τὴν ῥοπὴν, ἠγανάκτουν οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς αὐτούς· ὁ δὲ Βρέννος, οἷον ἐφυβρίζων καὶ καταγελῶν, ἀπολυσάμενος τὴν μάχαιραν, (ἅμα καὶ τὸν ζωστῆρα, προσέθηκε τοῖς σταθμοῖς. Πυνθανομένου δὲ τοῦ) Σουλπικίου (τί) τοῦτο· (τί) γὰρ (ἄλλο, εἶπεν, ἢ τοῖς νενικημένοις ὀδύνη·) καὶ τοῦτο μὲν οὖν ἤδη παροιμιώδης λόγος γέγονε. Τῶν δὲ Ῥωμαίων, οἱ μὲν ἠγανάκτουν καὶ τὸ χρυσίον ᾤοντο δεῖν λαβόντας αὖθις ἀπιέναι, καὶ τὴν πολιορκίαν ὑπομένειν· οἱ δὲ συγχωρεῖν ἐκέλευον ἀδικουμένους μετρίως, καὶ μὴ τὸ πλέον δεδόναι προσλογίζεσθαι τὸ αἰσχρὸν αὐτό γε τὸ δοῦναι διὰ τὸν καιρὸν, οὐ καλῶς, ἀλλ' ἀναγκαίως ὑπομείναντας. Οὔσης δὲ περὶ τούτου πρός τε τοὺς Κελτοὺς, καὶ πρὸς αὑτοὺς διαφορᾶς (ἄγων τὸν στρατὸν ὁ Κάμιλλος] ἐν (ταῖς πύλαις] ἦν· (καὶ πυθόμενος (τὰ γινόμενα) τοὺς ἄλλους ἐκέλευσεν ἐν τάξει καὶ σχέδην ἐπακολουθεῖν· αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν ἀρίστων [ἐπειγόμενος) εὐθὺς (ἐπορεύετο) πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. Διαστάντων δὲ πάντων, καὶ δεξαμένων αὐτὸν ὡς αὐτοκράτορα, κόσμῳ καὶ σιωπῇ (τὸ μὲν χρυσίον ἄρας ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ, τοῖς ὑπηρέταις ἔδωκε, τὸν δὲ ζυγὸν καὶ τὰ σταθμὰ τοὺς Κελτοὺς λαβόντας ἀποχωρεῖν ἐκέλευσεν, εἰπὼν, ὡς σιδήρῳ πάτριόν ἐστι Ῥωμαίοις, οὐ χρυσῷ τὴν πατρίδα σώζειν.) Ἀγανακτοῦντος (δὲ τοῦ Βρέννου, καὶ) φάσκοντος ἀδικεῖσθαι λυομένων (τῶν ὁμολογιῶν, ἀντεῖπε) μὴ νομίμως γεγονέναι (μηδὲ κυρίας εἶναι τὰς συνθήκας· ἤδη) γὰρ [αὐτοῦ δικτάτορος ᾑρημένου,] καὶ μηδενὸς ἄρχοντος ἑτέρου νόμῳ τοὺς οὐκ ἔχοντας ἐξουσίαν ὁμολογηθῆναι· νυνὶ δὲ
χρ

ex cadaveribus promiſcue acervatis, caſtra habeotes ioter rudera cineriſque cumuli aera torridum acremque, quum quid venti motum eſſet excitantis vapore corpora inter reſpirandum affecerunt. Præcipue nativi cœli commutatio, quum ex lucis umbroſis, & æſtate amœnorum plenis receſſuum, in humilem & gravem ſub autumnum ſe conjeciſſent: & obſidio Capitolii, otiumque diuturnum (nam menſem jam ſeptimum reſides circumſidebant arcem) movit eos, ſtrageſque in caſtris tanta erat, ut ne ſepelirentur quidem præ multitudine fuoera. Neque erant interim in meliore ſtatu obſeſſi. Nam cum fames gliſcebat, tum quid ageret Camillus quia ignorabant, langueſcebant animis. Quia enim cuſtodiebant barbari urbem arcte, nemo valebat ad eos penetrare. Itaque in tali rerum utrobique ſtatu, qui in ſtationibus erant milites intulerunt inter ſe primo de paciſcendo mentionem. Quod ubi principibus placuit, inter Sulpitium Tribunum militum, & Brennum colloquio tranſacta res eſt, ut Romanus mille pondo auri daret: illi ut his acceptis, ſtatim urbe & finibus decederent. His jurejurando firmatis, auroque apportato, pondera a Gallis allata iniqua, primum clam, mox aperte detractum a eis momentum, & perverſum eſt. Id Romanis indignſcentibus, Gallus addita inſolentia & contumelia, gladium diſcinxit, quem una cum balteo adjecit ponderibus. Tum Sulpitio quærente, quod hoc rei eſſet: Quid aliud inquit, quam væ victis? quod poſtea in proverbium abiit. Apud Romanos, alii indignati, cenſereque recepto abeundum auro eſſe, ſuſtinendamque obſidionem: alii diſſimulandam putare mediocrem injuriam, nec probrum cumulo pretii attribuendum ipſis, qui vel aliquid dare, temporibus poſtulantibus, non honeſte quidem, ſed neceſſario ſuſtinerent. Interea dum Romani cum Gallis & inter ſe altercantur, venit Camillus cum exercitu ad portas. Qui re intellecta quæ agebatur, juſſit reliquos inſtructos compoſito gradu ſubſequi, ipſe cum primoribus ad Romanos ſe actutum citato cõfert gradu. Romanis ei loco decedentibus, recipientibuſque ut ſummum magiſtratum modeſte & cum ſilentio, aurum ex lance ſublatum lictoribus tradit, trutinam & pondera recipere Gallis, & faceſſere jubet. Addit, ferro patriam, non auro ſervare Romanis ſolemne eſſe. Fremente Brenno, & contra pacta affici ſe injuria conquerente, negat rite factam eſſe, neque ratam pactionem. Se namque creato Dictatore, quum penes alium neminem imperium lege ſit, eum iis quibus jus non eſſet, pactos eſſe. Nunc dicendum eſſe quid velint, ſe adeſſe penes quem arbitrium lege ſit petentibus coram, dan-
di

Google

injuriam ſibi fieri, ſi ita pacta frangerentur; pacta irrita eſſe Camillus dixit, quod ea ſine ſuo aſſenſu, qui jam Dictator creatus erat, facta eſſent. Hoc ſermone turbatus Brennus, uſque ad evaginationem quidem enſis proceſſit, Gallos tamen in caſtra duxit; quæ deinde, relicta urbe, ad ſexaginta promovit ſtadia. Quum verò primum diluxit, in ipſum adſtat Camillus, Romanos jam fidentes ducens, initaque pugna, barbaros cum magna cæde profligat, eorumque occupat caſtra. Hoc pacto mirabiliter capta Roma, & majore miraculo liberata, Camillus triumphavit. Urbem attamen prorſus everſam in-

δα σώζειν. Τοῦ δὲ Βρέννου ἀδικεῖσθαι φάσκοντος, λυομένης τῆς ὁμολογίας, ἀντεῖπεν ὁ Κάμιλλος, Μὴ κυρίας εἶναι τὰς συνθήκας, αὐτοῦ μὴ συμπράξαντος, ἤδη Δικτάτωρος ᾑρημένου. Ταραχθεὶς οὖν ὁ Βρέννος μέχρι ξιφουλκίας προσῆλθεν, ὅμως δὲ ἐς τὸ στρατόπεδον προσήγαγε τοὺς Κελτούς· εἶτα ἐκλιπὼν τὴν πόλιν, καὶ σταδίους ἑξήκοντα προσελθὼν ἐστρατοπέδευσεν· ἅμα δ' ἡμέρᾳ, παρῆν ὁ Κάμιλλος ἐπ' αὐτὸν, τεθαῤῥηκότας ἤδη ἐπαγόμενος τοὺς Ῥωμαίους, καὶ τρέπεται τοὺς βαρβάρους φόνῳ πολλῷ, καὶ λαμβάνει σφῶν τὸ στρατόπεδον· Οὕτως ἡ Ῥώμη παραλόγως ἥλω, καὶ ἐσώθη παραλογώτερον· ὁ δὲ Κάμιλλος ἐθριάμβευσε. Τῆς οὖν πόλεως διεφθαρ-

di, & ſupplicium ſumendi, niſi pœniteat, ab autoribus. His Brennus turbatus cœpit tumultuari. Et jam manus utrinque gladiis admovebant, atque impellebant ſe invicem confuſi, utpote qui inter ædificia & viarum anguſtias verſarentur, in locisque ubi inſtrui non poſſet acies. Cæterum Brennus conſcitum ad ſe reverſus, paucis deſideratis, in caſtra Gallos reduxit. Nocte excitatis omnibus exceſſit urbe, progreſſuſque ad octavum lapidem via Gabina caſtra metatus eſt. Simul atque diluxit, inſtitit ei Camillus fulgentibus armis, cum exercitu tunc animi pleno, commiſſaque ad multum diei acri pugna, Gallos ingenti cæde fudit, fugavitque, cepit & caſtra eorum. Multos ex iis qui effuſi in fugam erant, e veſtigio Romani adepti, interfecerunt: maximam partem illi, qui in vicis circa, & oppidis habitabant invaſerunt diſſipatam, trucidaveruntque. Ita Roma magno miraculo capta, majore eſt recuperata, quam ſeptem totos menſes in hoſtium poteſtate fuiſſet. Occupaverant eam Galli paucis diebus poſt idus Quintiles, exacti fuerunt idibus Februarii. Camillus triumphavit, ut meritus erat, qui amiſſam ſervavit patriam: civitatemque ipſam in ſe reduxit: nam qui profugerant cum liberis & conjugibus, cum triumphante redierunt urbem invecto. Obſeſſi in Capitolio, qui pene extincti fame fuerant, occurrerunt aliis cum lacrymis, ſe mutuo præ inſperato præſenti gaudio complectentes, Sacerdoteſque Deorum immortalium, & æditui, quæ in fuga ſacra aut ipſi defoderant, aut clam ſecum aſportaverant, ſalva reportantes, lætum præbuerunt ſpectaculum civibus: qui eos, ut ſi ipſi cum illis Romam Dii remearent, cum gratulatione receperunt. Camillus ſacris operatus, luſtravit urbem præeuntibus Pontificibus, inde ædes ſacras reſtituit priores. Novum etiã templum exſtruxit Aio Loquutio(*), quo loco nuntium cœlitus barbarorum adventus vocem audierat M. Cædicius. Incumbente Camillo, annitentibuſque ſacerdotibus, ſacra loca magno labore inventa. Ut viſum eſt urbem inſtaurare, quæ proruta tota erat, deſperatio plebem inceptus inceſſit cunctatioque, omnium rerum egenam. Quippe allevationem potius & refocillationem deſiderabant, quam ut fatigarent & affligerent ſe, neque argento, neque corporibus valentes. Ita ſenſim Vejos reſpicientes, urbem omnibus inſtructam rebus & ſtantem, materiam præbuerunt hominibus ambitioſis populum concitandi, & ſermonibus adverſus Camillum ſeditioſis. Illum enim ambitione adductum, &

χθῆναι λέγει ὅ τι βούλονται· νόμῳ γὰρ ἤδη κύριον γεγονὼς συγγνώμην τε δημοσίᾳ δοῦναι, καὶ δίκην αἰτεῖν μετανοοῦσιν, ἐπιθεῖναι τοῖς αἰτίοις. [Πρὸς] ταῦτα [θορυβηθεὶς ὁ Βρέννος]. ἦρξατο μὲν ἀψιμαχίας, καὶ [παρῆλθεν ἄχρι ξιφουλκίας] ἀτάκτως καὶ διωθισμῷ ἀναμεμιγμένοι πρὸς ἀλλήλους, ὥσπερ εἰκός, ἐν οἰκίαις καὶ στενωποῖς ἀναστρεφόμενοι, καὶ χωρίοις δέξασθαι παράταξιν οὐ δυναμένοις. Ταχὺ δὲ συμφρονήσας ὁ Βρέννος [ἀπήγαγε τοὺς Κελτοὺς εἰς τὸ στρατόπεδον], οὐ πολλῶν πεσόντων. καὶ νυκτὸς ἀναστήσας ἅπαντας, ἐξέλιπε [τὴν πόλιν, καὶ προελθὼν ἑξήκοντα σταδίους κατεστρατοπέδευσε] παρὰ τὴν Γαβινίαν ὁδόν. [ἅμα δ' ἡμέρᾳ παρῆν ὁ Κάμιλλος ἐπ' αὐτόν,] ὡπλισμένος λαμπρῶς, καὶ [τεθαῤῥηκότας] ἔχων ἤδη [τοὺς Ῥωμαίους], καὶ γενομένης ἰσχυρᾶς μάχης ἐπὶ πολὺν χρόνον, αὐτούς τε [τρέπεται πολλῷ φόνῳ, καὶ λαμβάνει τὸ στρατόπεδον.] Τῶν δὲ φυγόντων, οἱ μὲν εὐθὺς ἀνῃρέθησαν καταδιωχθέντες, τοὺς δὲ πλείστους διασπαρέντας ἐπεκθέοντες ἐκ τῶν πέριξ κωμῶν καὶ πόλεων ἔκτεινον. [Οὕτω μὲν ἡ Ῥώμη παραλόγως ἥλω, καὶ παραλογώτερον ἐσώθη] μῆνας ἑπτὰ τοὺς πάντας ὑπὸ τοῖς βαρβάροις γενομένη. Παρελθόντες γὰρ εἰς, ὀλίγαις ἡμέραις ὕστερον τῶν Κυιντιλίων εἰδῶν, περὶ τὰς Φεβρουαρίας εἰδοὺς ἐξέπεσον. (Ὁ δὲ Κάμιλλος ἐθριάμβευσε) μέν, ὡς εἰκὸς ἦν τὸν ἀπολωλυῖαν σώσαντα πατρίδα γενόμενον, καὶ καταγαγόντα τὴν πόλιν αὐτὴν εἰς ἑαυτήν· οἵ τε γὰρ ἔξωθεν ἅμα παισὶ καὶ γυναιξὶν ἀπολιπόντες κατῆσαν, οἵ τε πολιορκηθέντες ἐν τῷ Καπιτωλίῳ μικροῦ δεήσαντες ἀπολέσθαι διὰ λιμόν, ἀπήντων περιβάλλοντες ἀλλήλους, καὶ δακρύοντες ἀπιστίᾳ τῆς παρούσης ἡδονῆς· Ἱερεῖς τε καὶ ζάκοροι θεῶν, ὅσα φεύγοντες αὐτοῦ τῶν ἀδύτων ἔκρυψαν, ἢ σὺν αὐτοῖς ἐξέκλεψαν, ἀνασωζόμενα κομίζοντες, ἐπεδείκνυντο, ποθουμένας ὄψεις τοῖς πολίταις δεχομένοις μετὰ χαρᾶς, ὥσπερ αὐτῶν τῶν θεῶν αὖθις εἰς τὴν Ῥώμην συγκατερχομένων. Θύσας δὲ τοῖς θεοῖς, καὶ καθάρας τὴν πόλιν, ἐξηγουμένων τῶν περὶ ταῦτα δεινῶν, τὰ μὲν ὄντα τῶν ἱερῶν κατέστησεν· αὐτὸς δὲ ἱδρύσατο ναὸν Φήμης καὶ Κληδόνος, ἀνευρὼν ἐκεῖνον τὸν τόπον, ἐν ᾧ νύκτωρ ἡ καταγγέλλουσα τὴν τῶν βαρβάρων στρατείαν ἐκ θεοῦ τῷ Καιδικίῳ Μάρκῳ φωνὴ προσέπεσε. Χαλεπῶς μὲν οὖν, καὶ μόλις αἱ τῶν ἱερῶν ἀνεκαλύπτοντο χῶραι φιλοτιμίᾳ τοῦ Καμίλλου, καὶ πόνῳ πολλῷ τῶν ἱεροφαντῶν. ὡς δὲ καὶ (τὴν πόλιν ἀνοικοδομεῖν) ἔδει (παντάπασι διεφθαρμένην), ἀθυμία πρὸς τὸ ἔργον ἐνέπιπτε τοῖς πολλοῖς, καὶ μᾶλλον ἦν ἐστερημένοις ἁπάντων, καὶ ποθοῦσιν ἐν τῷ παρόντι ῥᾳστώνης, καὶ ἀναπαύσεως ἐκ κακῶν δεομένοις μᾶλλον, ἢ κάμνειν καὶ ἀποτρύχειν ἑαυτούς, (οὔτε χρήμασιν, οὔτε σώμασιν ἐῤῥωμένους.) Οὕτω δὲ ἡσυχῇ πρὸς τοὺς Οὐηΐους αὖθις ἀποστρεφόμενοι πόλιν ἅπασι κατεσκευασμένην καὶ διαμένουσαν ἀρχὰς δημα-

NOTAE.

(*) Varro incerto libro, apud A. Gellium Noctium Lib. 16. cap. 17. *Ajus Deus appellatus, araque ei ſtatuta eſt (quæ eſt in infima via nova,) quod in eo loco divinitus vox edita erat.*

διεφθαρμένης παντάπασι, τὸ πλῆθος ἀνοικοδομεῖν αὐτὴν οὐκ ἠβούλετο, οὔτε χρήμασιν, οὔτε σώμασι ἐῤῥώμενοι· καὶ μικροῦ ἐξέλιπον ἂν αὐτήν· οὐδὲ γὰρ ἐπείθοντο, οὔτε τοῖς ἐν τέλει, οὔτε τῇ γερουσίᾳ παρακαλούσῃ, καὶ συμβουλευούσῃ μὴ ἐκλιπεῖν τὸ ἄστυ, ὃ ἐκ τῶν πολεμίων ἤδη ἐσέσωστο· εἰ μὴ ἐν τῇ ἀγορᾷ, πάντων περὶ τούτου βουλευομένων, ἑκατόνταρχος φρουρὰν ἄγων τινὰ, καὶ παρ᾽ αὐτὴν, τὴν ἐκκλησίαν διιὼν τυχαίως, Ἐνταῦθα στῆτε, πρὸς τοὺς

inſtaurare detrectat populus, inopiam pecuniæ cauſatus, corporumque imbecillitatem: forteque ipſam deſeruiſſet, ac neque Senatui, neque aliis Magiſtratibus (qui eos ab deſerendæ urbis conſilio, ſervatæ ex hoſte jam profligato, revocabant) paruiſſet, ni caſus rem avertiſset. Cum enim in Foro ea de re omnes deliberarent, quidam Centurio agmen ducens, dum forte tranſit cum eo Forum, in Comitio exclamavit: Hic ſtate,

δημαγωγῶν ἐνέδοσαν τοῖς πρὸς χάριν εἰθισμένοις ὁμιλεῖν· καὶ λόγων ἠκροῶντο στασιωτικῶν πρὸς τὸν Κάμιλλον, ὡς ἐκείνου φιλοτιμίας ἕνεκα καὶ δόξης ἰδίας, ἀποστεροῦντος αὐτοὺς πόλεως ἑτοίμης, καὶ βιαζομένου σκηνοῦν ἐρείπια, καὶ πυρκαϊὰν τοσαύτην ἐγείρειν, ὅπως μὴ μόνον ἡγεμὼν Ῥώμης καὶ στρατηγὸς, ἀλλὰ καὶ κτίστης λέγηται, παρώσας Ῥωμύλον. Ἐκ τούτου φοβηθεῖσα τὸν θόρυβον ἡ βουλὴ, τὸν μὲν Κάμιλλον οὐκ εἴασε βουλόμενον ἀποθέσθαι τὴν ἀρχὴν ἐντὸς ἐνιαυτοῦ, καίπερ ἓξ μῆνας οὐδαμῶς ὑπερβαλλόντων ἑτέρων Δικτατόρων· αὐτὴ δὲ παρεμυθεῖτο καὶ κατεπράϋνε πείθουσα καὶ δεξιουμένη τὸν δῆμον· ἐπιδεικνυμένη μὲν ἠρία καὶ τάφους πατέρων, ὑπομιμνήσκουσα, ἢ χωρίων ἱερῶν, καὶ τόπων ἁγίων, οὓς Ῥωμύλος, ἢ Νουμᾶς, ἢ τις ἄλλος αὐτοῖς τῶν βασιλέων ἐπιθειάσας παρέδωκεν. ἐν πρώτοις δὲ τῶν θείων, τὴν τε νεοσφαγῆ κεφαλὴν προύφερον, ἐν τῇ θεμελιώσει τῷ τοῦ Καπιτωλίου φανεῖσαν, ὡς τῷ τόπῳ πεπρωμένον ἐκείνῳ τῆς Ἰταλίας κεφαλῇ γενέσθαι. καὶ τὸ τῆς Ἑστίας πῦρ, ὃ μετὰ τὸν πόλεμον ὑπὸ τῶν παρθένων ἀναπτόμενον αὖθις ἀφανίζειν καὶ σβεννύναι τοὺς προλιπόντας τὴν πόλιν, ὄνειδος αὐτοῖς ἐσόμενον, ἄν τε ὑπ᾽ ἄλλων οἰκουμένην ὁρῶσιν ἐπηλύδων καὶ ξένων, ἄν τ᾽ ἔρημον οὖσαν καὶ μηλόβοτον. Τοιαῦτα καὶ πρὸς ἕκαστον ἰδίᾳ καὶ κοινῇ πολλάκις ἐν τῷ δήμῳ σχετλιάζοντες, ἐπεκλῶντο, πάλιν ὑπὸ τῶν πολλῶν, τὴν παροῦσαν ὀλοφυρομένων ἀμηχανίαν, καὶ δεομένων μὴ σφᾶς, ὥσπερ ἐκ ναυαγίου γυμνοὺς καὶ ἀπόρους συνθέοντας, προσβιάζεσθαι τὰ λείψανα τῆς διεφθαρμένης συμπηγνύναι πόλεως, ἑτέρας ἑτοίμης παρούσης. Ἔδοξεν οὖν βουλὴν προθεῖναι τῷ Καμίλλῳ. καὶ πολλὰ μὲν αὐτὸς διεξῆλθε παρακαλῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, πολλὰ δὲ καὶ τῶν ἄλλων ὁ βουλόμενος· τέλος δὲ τὸν πρῶτον εἰωθότα λέγειν γνώμην, Λεύκιον Λουκρήτιον, ἀναστήσας, ἐκέλευσεν ἀποφαίνεσθαι πρῶτον, εἶτα τοὺς ἄλλους ἐφεξῆς. Γενομένης δὲ σιωπῆς, καὶ τοῦ Λουκρητίου μέλλοντος ἐνάρχεσθαι, κατὰ τύχην ἔξωθεν [ἑκατοντάρχης ἄγων] τάγμα φυλακῆς ἡμερινῆς παρεπορεύετο, καὶ τὸν φέροντα πρῶτον τὸ σημεῖον μεγάλῃ φωνῇ προσαγορεύσας, ἐκέλευσεν αὐτοῦ μένειν, καὶ τὸ σημεῖον τίθεσθαι· κάλλιστα [γὰρ ἐνταῦθα] καθεδεῖσθαι, καὶ [μένειν]. Ἅμα δὲ τῷ καιρῷ, καὶ τῇ περὶ τοῦ μέλλοντος ἐννοίᾳ, καὶ ἀδηλότητι τῆς φωνῆς γενομένης, ὅ τε Λουκρήτιος ἔφη προσκυνήσας τῷ θεῷ προστίθεσθαι τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος ἐπηκολούθησε· θαυμαστὴ δὲ καὶ τὸ πλῆθος ἔσχε μεταβολὴ τῆς ὁρμῆς, ἀλλήλους παρακαλούντων, καὶ τρεπομένων πρὸς τὸ ἔργον, οὐκ ἐκ διανομῆς τινὸς, ἢ τάξεως, ἀλλ᾽ ὡς ἕκαστος ἑτοιμότητος, ἢ βουλήσεως εἶχε, τῶν χωρίων καταλαμβανομένων. Διὸ καὶ τε τεταραγμένην τοῖς στενωποῖς καὶ συμπεφυρμένην ταῖς οἰκήσεσιν ἀνήγαγον τὴν πόλιν ὑπὸ σπουδῆς καὶ τάχους· [ἐντὸς] γὰρ [ἐνιαυτοῦ] λέγεται, [καὶ τοῖς τείχεσι] καινὴ, [καὶ ταῖς ἰδιωτικαῖς οἰκοδομαῖς] ἀναστῆναι πόλιν. Οἱ δὲ τοὺς ἱεροὺς τόπους ἀναλαβεῖν καὶ ὁρίσαι ταχθέντες ὑπὸ τοῦ Καμίλλου συγκεχυμένων πάντων, ὡς ἧκον ἐπὶ τὴν καλιάδα τοῦ Ἄρεως, περιοδεύοντες τὸ Παλάτιον, αὐτὴν μὲν ὡς τὰ ἄλλα διεφθαρμένην καὶ κατεσκαμμένην εὗρον ὑπὸ τῶν βαρβάρων. σκευωρούμενοι δὲ καὶ καθαίροντες τὸ χωρίον, ἐντυγχάνουσι τῷ μαντικῷ ξύλῳ τοῦ Ῥωμύλου κατὰ τέφρας πολλῆς καὶ βαθείας καταδεδυκότι· τοῦτο δ᾽ ἐστὶ μὲν ἐπικαμπὲς ἐκ θατέρου πέρατος, καλεῖται δὲ Λίτυον· χρῶνται δὲ αὐτῷ πρὸς τὰς τῶν πλινθίων ὑπογραφὰς, ὅταν ἐπ᾽ ὀρνίθων διαμαντευόμενοι καθίζωνται, ᾧ καὶ ἐκεῖνος ἐχρῆτο μαντικώτατος ὤν· ἐπεὶ δ᾽ ἐξ ἀνθρώ-

& privata gloria, urbem ipſis invidere paratam, compellere verò ad ruinas colendas, & ad excitandam, quæ proſtrata flamma erat, urbem: quo non ſolum dux Romanus & imperator, verum etiam amoto Romulo, conditor appelletur. Hinc ſeditionem Senatus metuens (licet nullius unquam exceſſerat ſex menſium ſpatium dictatura) ut abdicaret ſe intra annum dictatura Camillus, quum vellet, non permiſit. Ipſe etiam Senatus hortando & prenſando populum leniebat mulcebatque, nunc monumenta & ſepulchra majorum oſtendens, nunc ſubjiciens fana, & loca ſacra, quæ Romulus, Numa, aliive Reges ſacraverant, atque ipſis reliquerant. Inter prima ſacra recens caput propoſuit, quod in moliendo Capitolii fundamento inventum locum illum portendit caput Italiæ fore. Ad hæc ſi Veſtæ ignes a virginibus poſt bellum accenſos obruerent iterum, atque extinguerent relicta urbe, ceſſurum ipſis ignominiæ: ſive ab aliis habitatam Romam advenis, vel alienigenis, ſive deſolatam aſpicient, ac deſertam. Hæc apud cives privatim & publice ſæpe quiritantes, rurſus a plebe commovebantur, præſentem lamentante inopiam, precanteque ne ſe tanquam ex naufragio nudos & omnium rerum indigos in unum cogerent, ut urbis reliquias everſæ, quum parata eſſet præ manibus altera, compingerent. Viſum igitur Camillo eſt ſententias Senatus perquirere. Quum autem multis ipſe diſſeruiſſet pro patria, multis etiam alii, quibuſcunque eſſet viſum: poſtremo L. Lucretium, qui princeps dicere ſolebat primo loco ſententiam, deinde reliquos ordine rogavit. Silentio facto, quum jam dicturus ſententiam Lucretius eſſet, forte Centurio cohortem ſtationis diurnæ reducens illac, locum conſilii tranſibat. Is ad primipilum exclamavit, ut ibi maneret, ſignumque ſtatueret; optime enim, inquit, hic manebimus. Huic voci tam opportunè auditæ, eique omini ac ænigmati Lucretius adoratis Diis eſt aſſenſus, omneſque alii pedibus in eam ſententiam deceſſerunt. Mirifica etiam in plebe conſequuta voluntatis mutatio eſt, excitantibus ſe mutuo, & incumbentibus ad ædificandum. Promiſcue cœperunt, & ſine diſcrimine, prout paratus quiſque fuit, aut qua cuique libuit, in vacuo ædificare. Unde feſtinatio, & acceleratio curam exemit vicos dirigendi in ædificanda urbe, diſtinguendique ædificia. Nam intra annum aſſeverant novam tum mœnibus, tum privatis tectis ſtetiſſe urbem. Pontifices, qui a Camillo loca ſacra requirere & terminare erant juſſi, omnibus miſſis, ut ad Martis curiam palatium luſtrantes pervenerunt, offendunt eam, ſicut reliquas, proſtratam a barbaris atque exuſtam. In moliendo & purgando loco, reperiunt ſub magno cumulo cineris Romuli baculum, quo uti ad auſpicia ſolitus erat. Is ab altera extremitate inflexus eſt, Lituum vocant. Hujus in cœli regionibus deſcribendis uſus eſt auſpicantibus, ad quod ille augurandi peritiſſimus illum habuerat. Romulo deinde ex conſpectu hominum ablato, hunc baculum ſacerdotes a contactu hominum ſervaverunt, ut rem ſacram. Eo tunc, amiſſis cæteris, integro

te, hic vobis manendum eſt. Arbitrati namque divinitus ea prolata verba, migrationis conſilium abjecerunt; & alacriter ad Romæ inſtaurationem converſi, tum mœnia, tum privatas ædes anni ſpatio refecerunt.

(a) Ea verò occupatione nondū defúnctos, Romanos variarum gentium bella infeſtarunt, Æqui nempe, Volſci, & Latini: Tyrrheni quoque ſociam populi Romani Sutrium urbem obſident. Camillus igitur tertium,

τοὺς αὐτῷ ἑπομένους ἐβόησεν· ἐνταῦθα γὰρ δεῖ ὑμᾶς μεῖναι. Θείᾳ γὰρ προνοίᾳ ἐνόμισαν ταῦτ' εἰρῆσθαι, καὶ τοῦ μετανασῆναι ἀπέσχοντο. Πρὸς δὲ τὸν ἀνακαινισμὸν τῆς Ῥώμης σὺν προθυμίᾳ ἐτράποντο, καὶ τά τε τείχη, καὶ τὰς ἰδιωτικὰς οἰκίας ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἀνεκαίνισαν.

5. Οὔπω δὲ τῆς περὶ ταῦτα παυθείσης ἀσχολίας, πόλεμοι προσέπεσον (a) διαφόρων ἐθνῶν, Αἰκουῶν τε καὶ Οὐολούσκων, καὶ Λατίνων· Τυρσηνοὶ δὲ Σούτριον ἐπολιόρκουν, συμμαχίδα Ῥωμαίων πόλιν· ἀποδείκνυται οὖν τὸ τρίτον Δικτάτωρ

gro invento, læti ſpem conceperunt Romam hoc omine æternam ſignificari fore. Haud dum his defunctos ærumnis repente occupat bellum. Æqui ſimulque Volſci & Latini fines Romanos populabantur. Thuſci Sutrium obſidebant, ſocium populi Romani oppidum. Quum autem Tribuni militum, qui exercitui præerant, ad Martium montem, ubi caſtra habebant, obſiderentur a Latinis, ſignificaſſentque Romam quanto in periculo caſtra, ne expugnarentur a Latinis verſarentur, Camillus tertium Dictator dicitur. Fama de hoc bello eſt duplex: fabulas ego non recenſebo; * ſed quam plerique ſcriptores hiſtoriam magis probant, narrantque hoc modo. Dictator tertium Camillus dictus nuntiato legiones cum Tribunis militum a Latinis & Volſcis obſideri, delectum habere non juniorum ſolum, ſed majorum natu quoque coactus eſt, ac longo flexu Martium montem exercitu circumducto, caſtra a tergo hoſtium clam eſt metatus. Multis inde accenſis ignibus ſignificavit adventum ſuum. Ea re confirmati qui obſidebantur, invadere hoſtem & manus conſerere adoriuntur. Latini & Volſci recipiunt ſe intra vallum, cum multa materia ſepiunt, caſtraque undique muniunt, ancipiti ab hoſtibus trepidatione, certi alteras copias ab domo expectare, ſimulque auxilia reſpicientes Hetruſcorum. Hoc Camillus animadverſo veritus ne quod ipſe fecerat, qui hoſtes cinxerat, in ſe verteret, præripere maturat occaſionem. Ea ſepes, qua ſe munierant, lignea, & vis magna venti deferebatur a montibus ſimul atque diluceſceret. Igitur multo igne parato, copias ſummo mane eductas diſtribuit, ut alii in hoſtem miſſilia jacularentur, & magnum clamorem ex altera parte tollerent: alios, qui flammam injecturi erant, qua potiſſimum in vallum hoſtium ſolebat ventus, ducens, horam opperiebatur. Ubi jam commiſſa pugna, ſol exortus eſt, & increbuit ventus, ſigno aggrediendi dato, grandineam vim telorum ignitorum ingeſſit vallo. Flamma ut materiam contextam, & vallum illico amplexa lignorum, in proxima ſe undique diſſipavit, Latini, qui nihil haberent ad manum, quo arcerent reſtinguerentque incendium, quum tota caſtra jam depaſceretur ignis, anguſto conglobati loco, in armatos & inſtructos pro vallo hoſtes compulſi ſunt effundere ſe. Pauci horum evaſere. Qui in caſtris reſtiterunt, flamma omnes abſumpti, dum igni reſtincto, prædam Romani diripuerunt. His actis Camillus, ad prædam captivoſque ſervandos præfecto caſtris Lucio filio, profectus eſt ad fines hoſtium depopulandos, captoque Æquorum oppido, & Volſcis ad deditionem redactis, confeſtim Sutrium movit, magniſque itineribus, ut in periculo conſtitutis, & obſeſſis ab Hetruſco ſubveniret (nondum enim clades ad eum perlata Sutrinorum fuerat) contendit.

(*) U.C.366. At

ἀνθρώπων ἠφανίσθη, παραλαβόντες οἱ ἱερεῖς τὸ ξύλον, ὥσπερ ἄλλο τι τῶν ἱερῶν, ἀφανὲς ἐφύλαττον. Τοῦτο δὲ τότε, τῶν ἄλλων ἀπολωλότων, ἀνευρόντες διαπεφευγὸς τὴν φθοράν, ἡδίους ἐγένοντο ταῖς ἐλπίσιν ὑπὲρ τῆς Ῥώμης ὡς ἀΐδιον αὐτὴν συμπεσεῖν τοῦ σημείου βεβαιοῦντος. [Οὕτω δὲ τῆς περὶ ταῦτα] πεπαυμένοις [ἀσχολίας] αὐτοῖς, ἐπιτίθενται [πολέμιοι Αἰκανοὶ] μὲν ἅμα [καὶ Οὐολούσκοις, καὶ Λατίνοις] εἰς τὴν χώραν ἐμβαλόντων· [Τυρσηνῶν δὲ πολιορκουμένων Σούτριον συμμαχίδα Ῥωμαίων πόλιν.] Ἐπεὶ δ' οἱ τὴν ἡγεμονίαν ἔχοντες χιλίαρχοι στρατοπεδευσάμενοι περὶ τὸ Μάρκιον ὄρος ὑπὸ τῶν Λατίνων ἐπολιορκοῦντο, καὶ κινδυνεύοντες ἀποβαλεῖν τὸ στρατόπεδον, ἐς Ῥώμην ἔπεμψαν, [ἀποδείκνυται τὸ τρίτον Κάμιλλος δικτάτωρ.] Περὶ τούτου τοῦ πολέμου διττοὶ λόγοι λέγονται, ὧν οὐ μὲν δίειμι τὸν μυθώδη, * ἀλλ' ἕτερον, ὃν οἱ πλείους τῶν συγγραφέων δοκιμάζοντες, οὕτω λέγουσιν. Ἀποδειχθεὶς δικτάτωρ τὸ τρίτον ὁ Κάμιλλος, καὶ πυθόμενος μετὰ τῶν χιλιάρχων στράτευμα πολιορκούμενον ὑπὸ τῶν Λατίνων καὶ τῶν Οὐολούσκων, ἠναγκάσθη καὶ τοὺς ἐν ὥρᾳ τῶν πολιτῶν, ἀλλ' ἤδη πρεσβεβηκότας καθοπλίσαι. Περιελθὼν δὲ μακρὰν περίοδον περὶ τὸ Μάρκιον ὄρος, καὶ λαθὼν τοὺς πολεμίους, ἱδρύσατο τὴν στρατιὰν κατόπιν αὐτῶν· καὶ πυρὰ πολλὰ καύσας διεσήμηνε τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν. Οἱ μὲν οὖν πολιορκούμενοι θαρρήσαντες, ἐπεξιέναι διενοοῦντο, καὶ μάχην συνάπτειν· οἱ δὲ Λατῖνοι καὶ Οὐολοῦσκοι συνειλήσαντες εἴσω τοῦ χάρακος ἑαυτούς, ἀπεσταύρουν ξύλοις πολλοῖς, καὶ διεφράγνυντο πανταχόθεν τὸ στρατόπεδον, ἀμφίβολοι γεγονότες ὑπὸ τῶν πολεμίων, καὶ περιμένειν ἐγνωκότες ἑτέραν οἴκοθεν δύναμιν, ἅμα δὲ καὶ Τυρρηνῶν προσδεχόμενοι βοήθειαν. Τοῦτο δ' αἰσθόμενος ὁ Κάμιλλος, καὶ δεδοικὼς παθεῖν ὅπερ ἐποίησεν, αὐτὸς τοὺς πολεμίους κυκλωσάμενος, ἔσπευδε προλαβεῖν τὸν καιρόν. Ὄντος δὲ τοῦ περιφράγματος ξυλίνου, καὶ πνεύματος μεγάλου κατιόντος ἀπὸ τῶν ὀρέων ἅμα φαινομένῃ, πυρὰ πολλὰ παρασκευασάμενος, καὶ περὶ τὸν ὄρθρον ἐξαγαγὼν τὴν δύναμιν, τοὺς μὲν ἄλλους ἐκέλευσε χρῆσθαι βέλεσι, καὶ καθ' ἕτερον μέρος κραυγῇ· αὐτὸς δὲ τοὺς τὸ πῦρ ἀφήσειν μέλλοντας ἔχων, ὅθεν εἰώθει μάλιστα προσπίπτειν ὁ ἄνεμος τῷ χάρακι τῶν πολεμίων, ἀνέμενε τὴν ὥραν. Ἐπεὶ δὲ συνεστώσης τῆς μάχης ὅ τε ἥλιος ἀνέσχε, καὶ τὸ πνεῦμα λαμπρὸν ἐξέπεσε, σημήνας ἐπιδρομήν, κατέσπειρε τοῦ χάρακος ἀθρόας τὰς πυροβόλας. Ταχὺ δὲ τῆς φλογὸς ἐν ὕλῃ πυκνῇ, καὶ σταυρώμασι ξυλίνοις ἀνατραφείσης, καὶ κύκλῳ περιεπομένης, οὐδὲν ἄκος οὐδὲ σβεστήριον ἔχοντες οἱ Λατῖνοι παρεσκευασμένον, ὡς πλῆρες ἦν ἤδη τὸ στρατόπεδον πυρός, ἐπ' ὀλίγον συνελλόμενοι τόπον, ἐξέπιπτον ὑπ' ἀνάγκης πρὸς ὡπλισμένους καὶ παρατεταγμένους πρὸ τοῦ χάρακος τοὺς πολεμίους. Καὶ τούτων μὲν ὀλίγοι διέφυγον, τοὺς δὲ καταληφθέντας ἐν τῷ στρατοπέδῳ πάντας διέφθειρε τὸ πῦρ, μέχρις οὗ κατασβέσαντες οἱ Ῥωμαῖοι τὰ χρήματα διήρπασαν. Γεγονότων δὲ τούτων, ἀπολιπὼν ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου τὸν υἱὸν Λεύκιον φύλακα τῶν ἑαλωκότων ἀνθρώπων καὶ χρημάτων, αὐτὸς εἰς τὴν τῶν πολεμίων ἐνέβαλε· καὶ τὴν Αἰκανῶν πόλιν ἑλών, καὶ προσαγαγόμενος τοὺς Οὐολούσκους, εὐθὺς [ἦγε τὴν στρατιὰν] πρὸς [τὸ Σούτριον] οὔπω τὰ συμβεβηκότα τοῖς Σουτρίνοις πεπυσμένος, ἀλλ' ὡς ἔτι κινδυνεύουσι καὶ πολιορκουμένοις ὑπὸ τῶν Τυρρηνῶν βοηθῆσαι σπεύδων.

τωρ ὁ Κάμιλλος, καὶ στρατεύσας ἐπ' αὐτοὺς, κατετροπώσατο τοὺς λοιποὺς, ἐπὶ δὲ τὸ Σούτριον ἦγε τὴν στρατείαν. Οἱ δὲ Σουτρῖνοι (ἔτυχον γὰρ τὴν πόλιν τοῖς πολεμίοις ἐκδεδωκότες, καὶ ταύτης ἀποχωρήσαντες) καθ' ὁδὸν ἔτι ὄντι τῷ Καμίλλῳ, μετὰ γυναικῶν καὶ τέκνων ὑπήντων· οὓς ἰδὼν ὁ Κάμιλλος, καὶ τὰ συμβεβηκότα πυθόμενος, αὐτίκα πρὸς τὸ Σούτριον, ὡς εἶχεν, ἐπείγετο, καὶ ἀπροσδοκήτως αὐτῷ προσβαλὼν ἀφύλακτόν τε εὑρὼν ἀπαθὲς κακῶν, αὐθημερὸν τοῖς πολίταις αὐτὸ ἀνεσώσατο· ἐθριάμβευσε οὖν ἐπὶ τούτοις ἄγων τὰ ἐπὶ μέγα δόξης ἤρετο. Μάρ-

tium Dictator dictus, ſigna in illos duxit, cæteriſque in fugam verſis, contra Sutrium egit copias. Quia verò Sutrini, ſua hoſtibus urbe dedita, cum uxoribus & liberis, Camillo in itinere obviam facti ſunt; miſerabili commotus Camillus ſpecie, ubi eorum cognovit caſus, mox ut erat, contendit Sutrium, ac inopinato ad ipſum adſtans, urbem cuſtodia munitam nulla, civibus, ejectis hoſtibus, incolumem eodem die reſtituit: magnamque his rebus geſtis adeptus gloriam, iterum triūphavit. At verò Marcus

δων. [Οἱ δὲ ἔτυχον] ἤδη [τὴν μὲν [πόλιν τοῖς πολεμίοις παραδεδωκότες·] αὐτοὶ δὲ πάντων ἐνδεεῖς, ἐν ἱματίοις μόνον ἀφιγμένοι· καὶ [καθ' ὁδὸν ὄντι τῷ Καμίλλῳ, μετὰ παίδων καὶ γυναικῶν ἀπαντῶντες,] ὀδυρόμενοι τὰς ἑαυτῶν τύχας. [Ὁ] δὲ Κάμιλλος], αὐτός τε πρὸς τὴν ὄψιν ἐπικλασθεὶς, καὶ τοὺς Ῥωμαίους ὁρῶν, ἐμφυομένων αὐτοῖς τῶν Σουτρίνων, δακρύοντας, καὶ συναγανακτοῦντας ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις, ἔγνω μὴ ποιεῖσθαι τὴν τιμωρίας ἀναβολὴν, ἀλλ' εὐθὺς ἄγειν ἐπὶ [τὸ Σούτριον ἐκείνης τῆς ἡμέρας, λογιζόμενος, ἀνθρώπους εὐδαίμονα καὶ πλουσίαν πόλιν ἄρτι κατειληφότας, καὶ μηδένα τῶν πολεμίων ἀπολελοιπότας ἐν αὐτῇ, μηδὲ προσδεχομένους ἔξωθεν, ἐκλελυμένους παντάπασι, καὶ ἀφυλάκτους εὑρήσειν,] ὀρθῶς λογισάμενος. Οὐ γὰρ μόνον τὴν χώραν ἔλαθε διελθὼν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ταῖς πύλαις γενόμενος, καὶ τὰ τείχη καταλαβών· ἐφύλαττε γὰρ οὐδεὶς, ἀλλ' ἐν οἴνῳ καὶ συνουσίαις ἦσαν ἐσκεδασμένοι κατὰ τὰς οἰκίας. Ἐπεὶ δὲ ᾔσθοντο τοὺς πολεμίους κρατοῦντας ἤδη, οὕτω διέκειντο μοχθηρῶς ὑπὸ πλησμονῆς καὶ μέθης, ὡς μηδὲ πρὸς φυγὴν ὁρμῆσαι πολλοὺς, ἀλλ' ἐν ταῖς οἰκίαις αἴσχιστα πάντων ὑπομένοντας ἀποθνήσκειν, ἢ παραδιδόναι σφᾶς αὐτοὺς τοῖς πολεμίοις. Τὴν μὲν οὖν Σουτρίνων πόλιν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ δὶς ἁλῶναι, οὕτω συνέβη καὶ τοὺς ἔχοντας ἀποβαλεῖν, καὶ τοὺς ἀφῃρημένους ἀπολαβεῖν διὰ Κάμιλλον. Ὁ δ' ἀπὸ τούτων θριαμβεύσας αὐτὸς χάριν οὐκ ἐλάττονα καὶ κόσμον ἤνεγκε τῶν πρώτων δυοῖν· καὶ γὰρ τοὺς πάνυ βασκαίνοντας τῶν πολιτῶν, καὶ πάντα βουλομένους εὐτυχίᾳ τινὶ, μᾶλλον, ἢ δι' ἀρετὴν κατορθοῦσθαι, τότ' ἠνάγκαζον αἱ πράξεις τῇ δεινότητι καὶ τῷ δραστηρίῳ τἀνδρὸς ἀποδιδόναι τὴν δόξαν. Ἦν δὲ τῶν διαμαχομένων αὐτῷ καὶ προσφθονούντων ἐπιφανέστατος [Μάρκος Μάλλιος, ὁ πρῶτος ὤσας τοὺς Κελτοὺς] ἀπὸ [τῆς ἄκρας], ὅτε τῷ Καπιτωλίῳ διὰ νυκτὸς ἐπέθεντο, [καὶ] διὰ τοῦτο [Καπιτωλῖνος] ἐπικληθείς. Οὗτος γὰρ ἀξιῶν πρῶτος εἶναι τῶν πολιτῶν, καὶ μὴ δυνάμενος τὸν Κάμιλλον ἀπὸ τοῦ βελτίονος τρόπου τῇ δόξῃ παρελθεῖν, ὑπόθεσιν [τυραννίδος] ἐποιήσατο κοινὴν καὶ συνήθη, [δημαγωγῶν] τοὺς πολλοὺς, μάλιστα δὲ τοὺς ὀφείλοντας χρέα. τοῖς μὲν ἀμύνων καὶ συνδικῶν ἐπὶ τοὺς δανειστὰς, τοὺς δ' ἀφαιρούμενος βίᾳ, καὶ κωλύων ἄγεσθαι πρὸς τὸν νόμον· ὥστε πολλοὺς τῶν ἀπόρων ταχὺ περὶ αὐτὸν γενέσθαι, καὶ πολὺν φόβον παρέχειν τοῖς βελτίστοις τῶν πολιτῶν θρασυνομένους, καὶ ταράττοντας τὴν ἀγοράν. Ἐπεὶ δὲ κατασταθεὶς ἐπὶ τούτοις δικτάτωρ Κόϊντος Καπιτωλῖνος εἰς τὴν εἱρκτὴν ἐνέβαλε τὸν Μάλλιον, ὁ δὲ δῆμος γενομένου τούτου, μετέβαλε τὴν ἐσθῆτα, πρᾶγμα γινό-

At illi dediderant jam hoſtibus urbem; omnibuſque rebus exuti, atque cum ſingulis emiſſi veſtimentis, in agmen Camilli cum liberis conjugibuſque inciderant, ſuamque lamentabantur ſortem. Miſerabili commotus ſpecie ipſe Camillus, quum Romanos cerneret obteſtantibus eos Sutrinis non tenentes lacrymas, ac moleſte caſum eorum ferentes, decrevit inſtare ultioni, eoque ipſo die Sutrio admovere exercitum, reputans ſe hoſtes, copioſa modo capta & opulenta urbe, in qua nullus reliquus hoſtis eſſet, neque aliunde timerent, ſolutos prorſus, ac ſine ſtationibus deprehenſurum. Nec eum fefellit opinio. non ſolum iter ejus per fines inexploratum hoſtibus fuit, verum etiam antequam animadverterent, ad portas acceſſit, muroſque tenuit. Neglecta enim inveni omnia. Eluſerant ſeſe omnes intra tecta in vinum & epulas. Ubi ſenſerunt hoſtes jam in urbe eſſe, adeo demerſi epulis erant & crapula, ut pleique ne fugam quidem tentarent, ſed intra tecta, cum ſumma turpitudine vel cæderentur, vel in poteſtatem ſe darent hoſtium. Ita Sutrium bis eodem die captum eſt, evenitque, ut qui oppidum ceperant, id amitterent, & qui amiſerant, opera id recuperarent Camilli. Ductus hinc triumphus non ſecus gratus clariſque, ac duo priores fuit. Nam cives, præcipue in eum malevolos, quique omnia ejus præclara facta, fortunæ potius accepta, quam virtuti ejus referebant, tum res geſtæ conſilio ejus atque virtuti adegerunt omnem adſcribere gloriam. Inter adverſarios & æmulos ejus princeps erat M. Manlius, is qui ex arce depulerat primum Gallos, quum Capitolium eſſent nocte adorti: unde nomen illi inditum Capitolino. Hic primatum affectans in civitate, quum bonis artibus ſuperare laudes Camilli non valeret, viam ad tyrannidem affectavit communē iſtā & vulgatā ſubeunda plebe, maxime obæratis. Itaque dum hos adverſus fœneratores defendit patrocinaturque, illos vi eripit, ac duci lege prohibet, brevi magna manus ſtipat eum egenorum, quorum audacia & tumultus in foro, in ingentem Optimates adduxit metum. Dictator Q. Capitolinus ob hanc cauſam dictus, in vincula quum duci Manlium imperaſſet, plebs, quod fieri niſi in gravibus calamitatibus & publicis non ſolet, veſtem mutavit. Ita Senatus ſeditionis timore, dimitti juſſit Manlium. Ille ob

(*) U.C.366.

N O T AE.

Livius verò lib. 6. aliter habet: *Sed nova conſilia Manlii magis compulere Senatum ad dictatorem creandum. Creatus A. Cornelius Coſſus Magiſtrum equitum dixit T. Quintium Capitolinum.* Quippe Livius *Dictatorem jam quartum creatum* Camillum ſcribit ibidem, ob bellum in Antiates, anno ab U.C 369. Serv. Cornelio Maluginenſi, Q. Servilio Fidenate vi. Ac quod bellum ex integro reſecuit Plutarchus, ejuſque aſſeclæ. Sed an in Plutarcho exſcribendo, verſiculus eſt omiſſus poſt Δικτάτωρ, ita ut ne tanta incuria Viro diligentiſſimo tribuatur, qui meminit *Quinti* uſque *Capitolini*, ipſe ſcripſerit: Δικτάτωρ Αὖλος Κορνήλιος Κόσσος, ὑφ' οὗ ἱππάρχης ἡρέθη Τίτος Κοίντιος Καπιτωλῖνος, &c. Senſus enim tunc eſt rectiſſimus: *Dictator* A. Cornelius Coſſus *ob hanc cauſam dictus, in vincula quum duci*, magiſtro equitum dicto T. Quintio *Capitolino, Manlium imperaſſet, &c.* Sed quod eſt incommodi vel ſic, alienum videbitur aſſumentum.

cus Manlius, qui primus Gallos depulit Capitolio, unde Capitolini nomen adeptus eſt, præ cæteris invidia in Camillum flagrans tyrannidem affectavit (*a*): eaq. de cauſa, plebe ſibi devinctâ obſequiis, pro qua nihil non faciebat, a factione ſua ad Capitolium ducitur; & idcircò Dictator quartùm Camillus dicitur. Senatu autem, & Magiſtratibus cæteris admodum conſternatis, quidve agendum eſſet incertis, quidam ipſis adſtitit ſervus, qui vivum ipſis tradere promiſit Capitolinum. Acceptis itaq. armatis, & clam per inſidias ſub Capitolio collocatis, ipſe transfugæ ſpecie ad Manlium ſeſe confert, ejuſque auſibus collaudatis, a conſervis ſuis ei auxilia pollicetur. Quæ cum diceret, virum paullo longius circumſtantibus, tanquam quid dicturus arcani, in eum Capitolii locum, ubi inſidias collocaret, perductum trahit, captumque in Prætoriū ducit (*b*). Ibi Capitolinus, rebus ſuis commemoratis, Judicibus, & circumſtanti coronæ Capitolium (ex eo enim loco videri poterat) oſtendit, ac in memoriam revocat, ut & arcem, & eos qui illuc confugerant, conſervaſſet: quo facto Judices ita flexit, ut ſuſpenſo decreto, eum nec abſolverint, nec damnarint. Eo autem Camillus cognito, in alium locum traduxit Judices, unde conſpici non poterat Capitolium; ibique damnatus, & in Capitolium perductus, de rupe Tarpeja, unde deturbaverat ipſe Gallos, præcipitatur.

Μάρκος δὲ Μάλλιος, πρῶτος τοὺς Κελτοὺς Καπιτωλίου προσβαλόντας ἐκ τῆς ἄκρας ὠσάμενος, ὅθεν καὶ Καπιτωλῖνος προσωνομάσθη, φθονῶν τῷ Καμίλλῳ μᾶλλον τῶν ἄλλων τυραννίδι ἐπέθετο· καὶ διὰ τοῦτο ᾠκειοῦτο τὸν ὅμιλον δημαγωγῶν, καὶ πάντα πράττων ἐς θεραπείαν αὐτοῦ· παραλαβὼν οὖν αὐτὸν τὸ πλῆθος ἀνήγαγε ἐς τὸ Καπιτώλιον, καὶ κατέχον αὐτό· διὸ καὶ Δικτάτωρ τὸ τέταρτον ᾑρέθη ὁ Κάμιλλος. τῶν δὲ τῆς γερουσίας, καὶ τῶν ἐν τέλει ἐς μέγα, δέος ἐμπεπτωκότων, καὶ ἀπορούντων τί ἂν πράξωσιν, δοῦλός τις αὐτοῖς προσελθὼν, ζῶντα τὸν Καπιτωλῖνον σφίσι παραδώσειν ὑπέσχετο. Λαβὼν οὖν ὁπλίτας, καὶ τάξας αὐτοὺς ἀφανῶς ἐνεδρεύειν ὑπὸ τὸ Καπιτώλιον, ὡς αὐτόμολος τῷ Καπιτωλίῳ προσκεχωρήκει, ἐπῄνει τε αὐτὸν τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ βοήθειαν παρὰ τῶν ὁμοδούλων αὐτῷ ἐπηγγέλλετο. καὶ ταῦτα οἱ διαλεγόμενος, ἀπήγαγε τὸν ἄνδρα πόῤῥω τῶν περιεστηκότων, ὡς δέ τι κοινολογούμενος αὐτῷ ἰδιαίτατα, καὶ ἠρέμα κατ' ἐκεῖνο τοῦ Καπιτωλίου προσῄει, καθ' ὃ ἡ ἐνέδρα ἐλελόχιστο, κἀκεῖθεν αὐτὸν κάτω ἀπεώσατο, ὃς καὶ ληφθεὶς ἀποκεκόμιστο πρὸς τὸ δικαστήριον. Ὁ δὲ τάς τε ἀριστείας κατέλεγε, καὶ τὸ Καπιτώλιον τοῖς τε δικάζουσι, καὶ τοῖς περιεστῶσιν ἐδείκνυ, ἄποπτον ὂν ἐκεῖθεν, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἐν αὐτῷ προσπεφευγότων πολιτῶν ἀνεμίμνησκεν, ὡς ἐντεῦθεν κατακλᾶσθαι τοὺς δικαστὰς καὶ ὑπερτίθεσθαι τὴν ψῆφον, μήτ' ἀφιέντας, μήτε καταδικάζοντας. Τοῦτο δὲ νοήσας ὁ Κάμιλλος, ἐς ἄλλον τόπον τὸ δικαστήριον συνεστήσατο, ὅθεν οὐκ ἦν τὸ Καπιτώλιον ἄποπτον, καὶ καταψηφισθεὶς ὁ Καπιτωλῖνος ἐκεῖ, ἀπήχθη τε ἐς τὸ Καπιτώλιον, καὶ κατὰ τῆς πέτρας ὠσθεὶς, καθ' ἣν ἐκεῖνος τὸν Κελτὸν κατεκρήμνισεν.

Post

Εἶτα

ob id oibilo factus melior, inſolentius factionibus & ſeditione civitatem implet. Camillo igitur rurſus creato Tribuno militum, quum eſſet Manlio dies dicta, accuſatores impediebat magnopere loci conſpectus. Nam locus, unde nocte rejecerar Manlius Gallos, erat ex Capitolio in foro conſpicuus, movebatque præſentes, quum eo manus tenderet, & lacrymabundus illius decoris renovaret memoriam. Unde perplexi judices diem ſæpius diſtulerunt: qui neque liberare eum manifeſtis convictum indiciis, crimine poteraot in animum

γενόμενον ἐπὶ συνωμοσίαις, μεγάλαις καὶ δημοσίαις, δείσασα τὸν θόρυβον ἡ σύγκλητος ἐκέλευσεν ἀφεθῆναι τὸν Μάλλιον. Ὁ δ' οὐδὲν ἦν ἀφεθεὶς ἐπιεικέστερος, ἀλλὰ πιθανώτερον ἐδημαγώγει, καὶ ἐστασίαζε τὴν πόλιν. Αἱροῦνται δ' αὖ πάλιν χιλίαρχον τὸν Κάμιλλον, εἰσαγομένου δὲ τοῦ κατὰ τοῦ Μαλλίου ἀγῶνος, μεγάλα τοὺς κατηγόρους ἔβλαπτεν ἡ ὄψις· ὁ γὰρ τόπος ἐφ' ᾧ βεβηκὼς ὁ Μάλλιος ἐνυκτομάχησε πρὸς τοὺς Κελτοὺς, ὑπερεφαίνετο τῆς ἀγορᾶς ἀπὸ τοῦ Καπιτωλίου· καὶ προῆγεν οἶκτον τοῖς ὁρῶσιν αὐτὸς τὰς χεῖρας ὀρέγων ἐκεῖσε, καὶ δακρύων [ὑπεμίμνησκε] τῶν ἀγώνων, ὥστε τοὺς κρίνοντας ἀπορεῖν, καὶ πολλάκις ἀναβαλ-

λε-

DIO APUD CONST. AUG. PORPHYR.

M. Manlium Capitolinum Pop. Rom. capitis damnavit, domuſque ejus ſolo æquata, & bona publicata ſunt: nomen præterea eraſum, ſicubi imago poſita erat, corrupta eſt: quæ quidem omnia, præter ædium ſubverſionem, contra publicos hoſtes etiam nu n uſurpantur. Additum eſt plebiſcitum, ne quis Patricius in arce poſthac habitaret, eo quod Manlius ibi ædes habuiſſet. Gens etiam Manlia decrevit, ne quis deinde Marcus, quod prænomen Capitolini fuerat, in ea gente vocaretur. Igitur Capitolinus ejuſmodi diſcrepantiam morum, ac fortunæ ſortitus eſt. Nam cum rei militaris peritia antiſtaret, pacem tolerare neſciebat; & Capitolium quod ab hoſtibus ſervaverat, dominan-

di

Τοῦ Καπιτωλίνου κατέγνω ὁ δῆμος, καὶ ἥ τε οἰκία αὐτοῦ κατεσκάφη, καὶ τὰ χρήματα ἐδημεύθη, τό τε ὄνομα, καὶ, εἰ δή που εἰκὼν ἦν, ἀπηλείφθη καὶ διεφθάρη· καὶ νῦν δὲ πλὴν τῆς κατασκαφῆς, πάντα γίνεται ἐπὶ τοῖς τῷ κοινῷ ἐπιβουλεύουσι. Ἐψηφίσατο δὲ καὶ [μηδένα] εὐπατρίδην [ἐν τῇ ἄκρᾳ κατοικεῖν], ὅτι καὶ ἐκεῖνος ἐνταῦθα οἰκῶν ἐτύγχανεν· ἡ δὲ δὴ συγγένεια ἡ τῶν Μαλλίων ἀπεῖπε μηδένα ποτὲ Μάρκον, ἐπείπερ οὕτως ὠνομάζετο, προσκαλεῖσθαι. Καπιτωλῖνος μὲν οὖν τοσοῦτον τὸ διάλλακτον, καὶ τοῖς τρόποις, καὶ τῇ τύχῃ ἔσχε· τά τε γὰρ πολέμια ἀκριβώσας, εἰρηνεῖν οὐκ ἠπίστατο· καὶ τὸ Καπιτώλιον, ὃ ἔσωσε, κατέλαβεν ἐπὶ τυ-

(*a*) U.C. 370. (*b*) U.C. 371.

6. Εἶτα πολλῶν πολεμίων κατά τε τῆς Ῥώμης αὐτῆς, καὶ τῶν ὑποκειμένων αὐτῇ πόλεων κινηθέντων, ἐπεξελθόντες τοῖς ἐναντίοις οἱ Ῥωμαῖοι διά τε τοῦ Καμίλλου, καὶ δι᾽ ἑτέρων, ἤδη ἐκείνου ὑπεργηράσαντος, τούς τε πολέμους κατέπαυσαν. καὶ εἰρήνην βαθεῖαν ἔχον τοὺς ἐκτὸς; πρὸς ἀλλήλους δὲ ἐστασίαζον. Μάρκος γάρ τις Φάβιος εὐπατρίδης, θυγατέρας δύο τυγχάνων πατὴρ, τὴν μὲν πρεσβυτέραν Λικινίῳ τινὶ Στόλωνι κατηγγύησε, πολὺ αὐτοῦ καταδεεστέρῳ· τὴν δὲ νεωτέραν Σουλπικίῳ Ῥούφῳ ἀνδρὶ ὁμοτίμῳ συνῴκισε.

Poſt hæc multa bella, tum ipſi Romæ tũ ſubjectis civitatibus illata, ea cuncta Romani egreſſi in hoſtes, & per Camillum, & eo jam ſenio effœto, per duces alios propulſarunt. At ſummo otio potiti ab externis hoſtibus, iterum inter ſeſe ſeditionibus decertarunt. Patricius etenim M. Fabius duarum filiarum cum eſſet pater, natu majorem Licinio Stoloni, homini longe inferioris conditionis, juniorem Sulpicio Ruſo, ſui loci viro deſpondit. Interim dum Tribunus in

λέσθαι τὴν δίκην, μήτ᾽ ἀφεῖναι βουλομένους ἐπὶ τεκμηρίοις φανεροῖς τὸ ἀδίκημα, μήτε χρήσασθαι τῷ νόμῳ δυναμένους, ἐν ὀφθαλμοῖς τῆς πράξεως οὔσης διὰ τὸν τόπον. Ὁ δὲ συμφρονήσας ὁ Κάμιλλος μετήγαγεν ἔξω πύλης [τὸ δικαστήριον] εἰς τὸ Πετηλῖνον ἄλσος, [ὅθεν οὐκ] ὄντος τοῦ Καπιτωλίου κατεφανοῦς. ὅ τε διώκων ἐχρήσατο τῇ κατηγορίᾳ, καὶ τοῖς κρίνουσι, παρεχώρησεν ἡ μνήμη τῶν γεγονότων, ἀξίαν λαβεῖν ὀργὴν ἐπὶ τοῖς παροῦσιν ἀδικήμασι. Ὁ μὲν οὖν Μάλλιος ἁλοὺς, [εἰς τὸ Καπιτώλιον ἀπήχθη, καὶ κατὰ τῆς πέτρας ὠσθεὶς], τὸν αὐτὸν τόπον ἔσχε καὶ τῶν εὐτυχεστάτων ἔργων, καὶ τῶν μεγίστων ἀτυχημάτων μνημεῖον. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ κατασκάψαντες, ἱερὸν ἱδρύσαντο θεᾶς, ἣν Μονήταν καλοῦσι, καὶ τὸ λοιπὸν ἐψηφίσαντο μηδένα τῶν πατρικίων ἐπὶ τῆς ἄκρας κατοικεῖν. Ὁ δὲ Κάμιλλος ἐπὶ χιλιαρ-

mum inducere, neque quum locus tantum ſubjiceret oculis factum, lege agere valebant. Quod ubi conſideravit Camillus, extra portam in Petelinum lucum, unde conſpectus non eſſet in Capitolium, judicium traduxit. Ibi accuſator crimen intendit, judiceſque facinoribus ejus ob oculos poſitis, dignas præſentibus ſceleribus pœnas ei irrogaverunt. Manlius, ubi damnatus eſt, in Capitolium ductus, ac de ſaxo præcipitatus, locum eundem habuit & eximiæ gloriæ, & triſtiſſimi exitus monumentum. Populus Romanus domum ejus demolitus, in area ædem Deæ, quam Monetam vocant, ædificaverunt, latumque ad populum eſt, ne quis poſthac Patricius in arce habitaret. Porro Camillus ſextum Tribunatum ſibi oblatum deprecatur

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR.

τυραννίδι· εὐπατρίδης τε ὤν, οἰκέτου ἔργον ἐγένετο, καὶ πολεμικὸς νομισθεὶς, ἐν ἀνδραπόδου τρόπῳ συνελήφθη [καὶ κατὰ τῆς πέτρας] αὐτῆς, ἀφ᾽ ἧς τοὺς Γαλάτας ἀπεώσατο, ἐῤῥίφη.

Πρὸς Τουσκουλανοὺς ἐστράτευσε Κάμιλλος· θαυμαστῇ δέ τινι προσποιήσει, δεινὸν οὐδὲν ἔπαθον. Καθάπερ γὰρ, μήτ᾽ αὐτοί τι πλημμελήσαντες, οὔτε τῶν Ῥωμαίων ὀργὴν σφίσιν ἐχόντων, ἀλλ᾽ ἤ τινι ὡς φίλων παρὰ φίλους ἰόντων, ἢ καὶ ἐφ᾽ ἑτέρους τινὰς διὰ τῆς ἐκείνων στρατευόντων, οὔτε τι μετέβαλον τῶν καθεστηκότων, οὐδ᾽ ὅλως ἐταράχθησαν· ἀλλὰ καὶ πάνυ πάντες ἐπί τε ταῖς δημιουργίαις, καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἔργοις, [ὡς καὶ ἐν εἰρήνῃ,] κατὰ

di cupidine, occupavit & patricius cum eſſet, ſervo publico ad ſupplicium eſt traditus: præterea cum bellicoſus haberetur mancipii inſtar correptus eſt: poſtremo de ſaxo Tarpejo, a quo Gallos repulerat, eſt dejectus.]

Tuſculani, contra quos proficiſcebatur Camillus mirabili arte præſens periculum ſubterfugerunt. Prorſus enim ac ſi nihil ipſi commiſiſſent, nec Populi Rom. offenſam contraxiſſent, ſed tanquam ſi Romani, amici ad amicos, aut contra alios quoſvis hoſtes per ipſorum pergerent; nihil præter ſolitum immutarunt, neque ullatenus conturbati ſunt; ſed omnes, ut ſolebant, ſuo operi intenti, tanquam in pace, & per ſuum agrum poſi-

NOTAE.

Et hinc Tzetzes evulſit, quæ e Dione ſumpſiſſe fatetur, dum de reliquis M. Manlii canit Chiliade 3. cap. 102. a v. 843.

Οὗτος ὁ Μάρκος Μάλλιος ὁ καὶ Καπιτωλῖνος,
Ποτὲ δὲ αἰτιάματι πεσὼν τῆς τυραννίδος,
Καὶ ψήφῳ μέλλων δικαστῶν ἁπάντων ἀναιρεῖσθαι,
Τὸ Καπιτώλιον εὐθὺς ἐσώζετο βλεπόντων,
Οὗπερ αὐτὸς ἐποίησε κλεινὰς ἀνδραγαθίας,
Ἕως ὁ λέγων κατ᾽ αὐτοῦ, νοήσας τὰς αἰτίας,
Πρὸς ἄλλο δικαστήριον τὴν σύγκλητον μετάγει,
Ὅθεν τὸ Καπιτώλιον οὐδ᾽ ὅλως ἑωρᾶτο,
Ὡς γίνεσθαι ὑπόμνησιν ἐκείνου τῶν τοιούτων·
Τότε δὲ κτείνουσιν αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ οὕτω πάλιν,
Ὅλον ἐμελαμφόρησε χρόνον ὁ δῆμος Ῥώμης,
Ἀποτίνων τὰς χάριτας τὰς τῆς ἀνδραγαθίας,
Καὶ τῆς χρηστότητος αὐτοῦ τοὺς ἀμέτρους τρόπους.

Capitolinus iſte M. Manlius,
Accuſatus quandoque de tyrannide,
Et jam damnandus judicum ſententia,
Vix Romani intuentur Capitolium,
Ubi tot fortia geſſit, ac abſolvitur.
Sed contradictor, hanc advertens cauſam,
Senatum transfert ad tribunal aliud,
Unde nil cernebatur Capitolium,
Quod ille revocabat in memoriam;
Et tunc occidunt ipſum. Sed ſic denuo
Atratus anno toto geſſit populus,
Vicem ut referret ejus fortitudini,
Et tot tantiſque illius beneficiis.

E Dione hæc ſumpta canit in fine libri præcedentis. Cæterum Plutarchus ſententia, Xylander verbis Livii exprimere comprobantur. Valeſius pag. 582 ad ea Dionis τὴν κατασκαφὴν hæc notat: *Cur ab everſione ædium tandem abſtinuerint Romani, ratio hæc videtur eſſe, ne urbs hujuſmodi deſtructionibus ædificiorum deformaretur. Sane etiam priſcis illis temporibus, raro eam pœnam de ſceleſtis ac nefariis civibus ſumptam legimus, nec pluſquam quinque exempla in Romana hiſtoria exſtant, quæ collegit Cicero in Oratione pro domo. Primus ea pœna affectus eſt Sp. Melius, eo quod regnum affectaſſet; de quo præclara hæc ſunt T. Livii verba:* Nec ſatis eſſe ſanguine ejus expiatum, niſi tecta parieteſque, intra quos tantum amentiæ conceptum eſſet, diſſiparentur, bonaque contacta pretiis Regni mercandi publicarentur. Ex Livio hæc habet Dio.

Digitized by Google

in Foro verſatur Rufus, uxorem ejus inviſit ſoror: illoque reverſo domum, de more vetuſto lictor fores pulſat, & ad eum ſtrepitum mulier rei inſolens expaveſcit: eaque de cauſa & a ſorore, & a cæteris riſu oborto, ut plebeja muliercula deridetur. Hoc autem iniquo animo illa ferens, ad petendos honores maritum ciet. Stolon itaque ab illa impulſus, rem cum L. Sextio homine ſui ordinis communicat, & per vim Tribunatum uterque petit. Hoc pacto adeo ordo Reipublicæ eſt confuſus, ut per annos quatuor, Patriciorum comitiis interruptis, nulla (ſub anarchia) eſſet populi obedientia: & hæc amplius in verſio perduraſſet, niſi quidam allatus fuiſſet nuncius, iterum invadere Romam Gallos.

Igi-

κιστε. Χιλιαρχοῦντος οὖν τοῦ Ῥούφου, καὶ ὄντος ἐν ἀγορᾷ, πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς παρεγένοντο· ἀφικνουμένου δ᾽ ἐκείνου, τὴν θύραν ὁ ῥαβδοῦχος, κατά τι ἔθος ἀρχαῖον ἔκρουσε· διεπτοήθη δὲ πρὸς τὸν πάταγον ἡ γυνὴ, οὔπω τούτου πεπειραμένη, καὶ γέλως ἐπὶ τούτῳ καὶ παρὰ τῆς ἀδελφῆς, καὶ τῶν παρόντων ἐγένετο, καὶ ὡς ἰδιώτης ἐσκώφθη. Τῇ δ᾽ ἐν δεινῷ τὸ πρᾶγμα πεποίητο, καὶ τὸν ἄνδρα ἐς ἀρχὴν παραγγεῖλαι ἠρέθιζεν. Ὁ γοῦν Στόλων ὑπὸ τῆς γυναικὸς παρακινηθεὶς, Λουκίῳ τινὶ Σεξτίῳ, ἀνδρὶ τῶν ὁμοίων, τὸ τοῦ πράγματος κοινωσάμενος, ἄμφω δημαρχῆσαι κατεβιάσαντο, καὶ τὸν κόσμον τῆς πολιτείας συνέχεον, ὡς καὶ τέσσαρσιν ἔτεσιν ἀναρχίαν γενέσθαι τῷ δήμῳ· τὰς γὰρ τῶν εὐπατριδῶν ἀρχαιρεσίας ἐνεπόδιζον, καὶ ἐπὶ πλέον ἂν ἔτι τοῦτο ἐγένετο, εἰ μή τις ἀγγελία ἐκεκόμιστο, ἐπὶ τὴν Ῥώμην αὖθις ἐλαύνειν τοὺς Κελτούς.

7. Ἀπχι-

tur. Nam præterquam quod exacta jam eſſet ætate, etiam invidiam habebat, viciſſitudinemque fortunæ ex tanta gloria & felicitate ſuſpectã. Apertiſſime autẽ ſe excuſavit ob corporis valetudinem. Siquidem iiſdem forte diebus morbo detinebatur. Enim verò non concedere ei vacationem populus, ſed clamare, non equitis ab eo, non peditis in prœliis munus; conſilium dumtaxat, & ductum requirere. Itaque ſuſcipere magiſtratum, & uno adjuncto ex collegis L. Furio, (a) compulerunt eum in hoſtes ducere. Præneſtini & Volſci hi erant, qui ingentibus copiis vaſtabant ſociorum populi Romani fines. Ab urbe profectus caſtra hoſtium caſtris contulit, eo animo ut bellum traheret: quod ſi dimicandum plane eſſet, confirmato corpore ut pugnaret. Quum vero collega ejus Lucius gloriæ cupidine poſtularet ferociter conflictum, incenderetque ſimul Centuriones ac manipulares, veritus ne invidia videretur junioribus victoriam & decus e manibus eripere, quum invitus educere illi in aciem permiſiſſet legiones, ob valetudinem & imbecillitatem cum paucis ſubſtitit in caſtris. Poſtquam inconſulte Lucius in certamen provectus titubavit, animadverſo Camillus Romanos terga dare, non continuit ſe, ſed exſiliens ex lectulo, occurrit cum comitatu ſuo ad portas caſtrorum, & per medios fugientes intulit ſe in inſtantem victis hoſtem. Ergo Romani partim exemplo pugnam repetentes ſequuntur Camillum, partim, qui adhuc ſe ex fuga recipiebant, objiciunt ſe pro duce conglobantque cohortantes inter ſe ne deſererent ducem. Hoc modo tum

ho-

λιαρχίαν ἔχτην καλουμένης, παρῃτεῖτο, γεγονὼς μὲν ἡλικίας ἤδη, καί που τινὰ καὶ φθόνον δεδιὼς καὶ νέμεσιν ἐπὶ δόξῃ τοσαύτῃ καὶ κατορθώμασιν· ὁ δὲ φανερώτατον τῶν αἰτιῶν, τὴν ἀρρωστίαν τοῦ σώματος· ἐτύγχανε γὰρ νοσῶν περὶ τὰς ἡμέρας ἐκείνας. Οὐ μὴν παρῆκεν αὐτῷ τὴν ἀρχὴν ὁ δῆμος, ἀλλὰ βοῶν, μήτε ἱππεύοντος αὐτοῦ μήτε ὁπλομαχοῦντος ἐν τοῖς ἀγῶσι δεῖσθαι, βουλευομένου δὲ μόνον καὶ προστάττοντος, ἠνάγκασεν ὑποστῆναι τὴν στρατηγίαν· καὶ μεθ᾽ ἑνὸς τῶν συναρχόντων Λευκίου Φουρίου τὸν στρατὸν ἄγειν εὐθὺς ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Οὗτοι ἦσαν οἱ Πραινεστῖνοι καὶ Οὐολοῦσκοι, μετὰ πολλῆς δυνάμεως τὴν συμμαχίδα τῶν Ῥωμαίων πορθοῦντες. Ἐξελθὼν δὲ, καὶ στρατοπεδεύσας παρὰ τοὺς πολεμίους, αὐτὸς μὲν ἠξίου τρίβειν τὸν πόλεμον χρόνῳ, κἂν εἰ μάχης δεήσει, ῥώσας τὸ σῶμα διαγωνίσασθαι. Λευκίου δὲ τοῦ συνάρχοντος ἐπιθυμίᾳ δόξης φερομένου πρὸς τὸν κίνδυνον ἀκατασχέτως, καὶ συνεξορμῶντος ἅμα ταξιάρχους καὶ λοχαγοὺς, φοβηθεὶς, μὴ φθόνῳ δή τινι δοκῇ κατορθώματα καὶ φιλοτιμίαν ἀφαιρεῖσθαι νέων ἀνδρῶν, συνεχώρησεν ἄκων ἐκείνῳ παρατάξαι τὴν δύναμιν· αὐτὸς δὲ διὰ τὴν ἀσθένειαν ὑπελείφθη μετ᾽ ὀλίγων ἐν τῷ στρατοπέδῳ. Τοῦ δὲ Λευκίου προπετῶς χρησαμένου τῇ μάχῃ, καὶ σφαλέντος, αἰσθόμενος τὴν τροπὴν τῶν Ῥωμαίων, οὐ κατέσχεν αὐτὸν, ἀλλ᾽ ἀναθορὼν ἐκ τῆς στιβάδος, ἀπήντα μετὰ τῶν ὀπαδῶν ἐπὶ τὰς πύλας τοῦ χάρακος, διὰ τῶν φευγόντων ὠθούμενος εἰς τοὺς διώκοντας. ὥστε τοὺς μὲν εὐθὺς ἀναστρέφειν καὶ συνακολουθεῖν, τοὺς δὲ προσφερομένους ἔξωθεν, ἵστασθαι πρὸ αὐτοῦ καὶ συνασπίζειν παρεγγυῶντας ἀλλήλοις μὴ ἀπολείπεσθαι τοῦ στρατηγοῦ. Τότε μὲν οὖν οὕτως ἀπετράποντο τῆς διώξεως οἱ πολέμιοι, τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ προαγαγὼν τὴν δύναμιν ὁ Κάμιλλος, καὶ συνάψας

μά-

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR.

poſiti, patentibus portis exercitum excepêre, commeatus etiam comiter præbuêre; prorſuſque tanquam amicis honorem habuerunt. Quamobrem Romani, non modo nulla eos injuria tum affecerunt, ſed & paulo poſt civitate donarunt.

κατὰ χώραν μείναντες, εἴσω τε τὸν στρατὸν ἐσεδέξαντο, καὶ ξένια αὐτοῖς ἔδοσαν, τά τε ἄλλα, ὡς φίλους ἐτίμησαν. Ἐξ οὗπερ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, οὐχ ὅτι κακὸν αὐτοὺς ἔδρασαν, ἀλλὰ καὶ ἐς τὴν πολιτείαν μετὰ τοῦτ᾽ ἐσεγράψαντο.

N O T AE.

Livius, quinquennium duraſſe ſcribit Anarchiam, lib. 6. *Licinius Sextiuſque tribuni plebis refecti nullos curules magiſtratus creari paſſi ſunt: eaque magiſtratuum ſolitudo, & plebe reficiente duos tribunos, & his comitia tribunorum militum tollentibus, per quinquennium urbem tenuit*. Idem dicunt & alii: Plutarchus ſilet. Dio verò noſter quadriennium hic affirmat, & jure meliore: quem enim annum alii primum Anarchiæ dicunt, ipſe non numerat; ut annum in quo tribuni militum conſulari poteſtate fuerunt, L. Papirius L. Menenius, Servius Cornelius, Serv. Sulpicius Rufus; etſi annum initum non compleverunt in magiſtratu. Aut enim Tribunis militum prædictis annus hic dandus erat, aut Anarchiæ, utrique ſane dari non duxit Dio.

(a) U. C. 374.

7. Ἅπαν οὖν πρὸς ἀλλήλους ἀφέντες διάφορον, δικτάτωρα τὸ πέμπτον τὸν Κάμιλλον εἵλοντο, καὶ πρὸς τοὺς βαρβάρους ἐστράτευσαν, οὐ μάχῃ μέντοι κοινῇ, μονομαχίᾳ δὲ γέγονε πρότερον. Τίτος γάρ τις Μάλλιος, ἀνὴρ εὐπατρίδης προσκεκρουκὼς τῷ πατρὶ, παρημελεῖτο καὶ διέτριβεν ἐν ἀγρῷ· εἶτα τῷ πατρὶ διηλλάγη, καὶ χιλίαρχος στρατοπέδου γενόμενος, τότε προσκαλουμένῳ Κελτῷ πρὸς μονομαχίαν ἀντέστη, καὶ νικήσας αὐτὸν, τὸν στρεπτὸν αὐτοῦ χρυσοῦν ὄντα ἐσκύλευσε, καὶ Τουρκουάτος, φορῶν αὐτὸν πεκέκλητο. Συμμιξάντων δὲ καὶ τῶν στρατευμάτων,

Igitur omni inter ſe omiſſa contentione, dictoque quintum Dictatore Camillo, contra hoſtes profecti ſunt, ſed antequam prælium committeretur, ſingulare initum eſt certamen. Titus enim Manlius, vir patricius, offenſam incurrens patris, neglectus in agro verſabatur, reconciliatus verò deinde patri, factuſque Tribunus militum a Gallo provocatus ad pugnam prodiit, victoque hoſte, quod aureum illi detractum torquem erat geſtare ſolitus, cognomen inde Torquati tulit. Poſthæc exercitibus quoque

μάχην, αὐτούς τε νικᾷ κατὰ κράτος, καὶ τὴν χάρακα λαμβάνει συνεισπεσὼν τοῖς φεύγουσι, καὶ διαφθείρας τοὺς πλείστους. Ἐκ δὲ τούτου πυθόμενος πόλιν Σατρίαν ὑπὸ Τυρρηνῶν ἑαλωκέναι, καὶ τοὺς οἰκήτορας ἀπεσφάχθαι Ῥωμαίους ἅπαντας ὄντας, τὴν μὲν πολλὴν καὶ βαρεῖαν τῆς δυνάμεως εἰς Ῥώμην ἀπέστειλεν, αὐτὸς δὲ ἀκμάζοντας μάλιστα καὶ προθυμοτάτους ἀναλαβὼν, ἐπέβαλε τοῖς τὴν πόλιν ἔχουσι Τυρρηνοῖς· καὶ κρατήσας, τοὺς μὲν ἐξήλασεν αὐτῶν, τοὺς δὲ ἀπέκτεινεν. Ἐπανελθὼν δὲ μετὰ πολλῶν λαφύρων εἰς Ῥώμην, ἐπέδειξε φρονιμωτάτους ἁπάντων, τοὺς μὴ φοβηθέντας ἀσθένειαν καὶ γῆρας ἡγεμόνος ἐμπειρίαν καὶ τόλμαν ἔχοντος, ἀλλ' ἑλομένους ἐκεῖνον ἄκοντα καὶ νοσοῦντα μᾶλλον, ἢ τῶν ἐν ἡλικίᾳ τοὺς δεομένους καὶ σπουδάζοντας ἄρχειν. Διὸ καὶ Τουσκλάνων ἀφεστάναι λεγομένων, ἐκέλευον ἐξιέναι τὸν Κάμιλλον ἐπ' αὐτοὺς, ἕνα τῶν πέντε συστρατηγῶν προσελόμενον. ὁ δὲ καίπερ ἁπάντων βουλομένων καὶ δεομένων, ἐάσας τοὺς ἄλλους, προσείλετο Λεύκιον Φούριον, οὐδενὸς ἂν προσδοκήσαντος. Ἐκεῖνος γὰρ ἦν ὁ παρὰ γνώμην τοῦ Καμίλλου διαγωνίσασθαι προθυμηθεὶς ἔναγχος καὶ δυστυχήσας περὶ τὴν μάχην· ἀλλὰ βουλόμενος, ὡς ἔοικεν, ἀποκρύψαι τὴν συμφορὰν, καὶ τὴν αἰσχύνην ἀπαλλάξαι τοῦ ἀνδρὸς, ἀντὶ πάντων τοῦτον προῆγεν. Οἱ δὲ Τουσκλᾶνοι τὴν ἁμαρτίαν πανορθούμενοι πανούργως, ἤδη βαδίζοντος ἐπ' αὐτοὺς τοῦ Καμίλλου, τὸ μὲν πεδίον ἀνθρώπων, [ὡς ἐν εἰρήνῃ] γεωργούντων, καὶ νεμόντων ἐνέπλησαν, τὰς δὲ πύλας εἶχον ἀνεῳγμένας, καὶ τοὺς παῖδας ἐν τοῖς διδασκαλείοις μανθάνοντας· τοῦ δὲ δήμου, τὸ μὲν βάναυσον ἐπὶ τῶν ἐργαστηρίων ἑωρᾶτο περὶ τὰς τέχνας, τὸ δ' ἀστεῖον ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἐν ἱματίοις· οἱ δ' ἄρχοντες περιῄεσαν σπουδῇ καταλύσεις τοῖς Ῥωμαίοις ἐπαγγέλλοντες, ὡς οὐδὲν κακὸν προσδοκῶντες, οὐδὲ συνειδότες. Τούτων δὲ πραττομένων, ἀπιστεῖν μὲν οὐκ ἔπαυε τῷ Καμίλλῳ τὴν προδοσίαν, οἰκτείρας δὲ τὴν ἐπὶ τῇ προδοσίᾳ μετάνοιαν αὐτῶν, ἐκέλευσε πρὸς τὴν σύγκλητον ἐλθόντας παραιτεῖσθαι τὴν ὀργήν· καὶ παραιτουμένοις συνέπραξεν αὐτὸς, ἀφεθῆναι τὴν πόλιν αἰτίας ἁπάσης, καὶ μεταλαβεῖν ἰσοπολιτείας. Αὗται μὲν οὖν ἐγένοντο τῆς ἕκτης χιλιαρχίας ἐπιφανέσταται πράξεις. Μετὰ δὲ ταῦτα (*) Λικινίου Στόλωνος ἐν τῇ πόλει μεγάλην στάσιν ἐγείροντος, ἣν ὁ δῆμος ἐστασίαζε πρὸς τὴν σύγκλητον, βιαζόμενος, δυοῖν ὑπάτων καθισταμένων, τὸν ἕτερον ἐκ δημοτῶν εἶναι, καὶ μὴ συναμφοτέρους πατρικίους, δήμαρχοι μὲν ᾑρέθησαν, τὰς δ' ὑπατικὰς ἀρχαιρεσίας ἐπιτελεσθῆναι διεκώλυσαν οἱ πολλοί. Καὶ πραγμάτων δὲ ἀναρχίας φερομένων ἐς μείζονας ταραχὰς, ἀποδείκνυται [δικτάτωρ ὁ Κάμιλλος] ὑπὸ τῆς βουλῆς ἄκοντι τῷ δήμῳ, [τὸ πέμπτον] οὐδ' αὐτὸς ὢν πρόθυμος, οὐδὲ βουλόμενος ἐναντιοῦσθαι πρὸς ἀνθρώπους παῤῥησίαν ἔχοντας ἀπὸ πολλῶν καὶ μεγάλων ἀγώνων πρὸς αὐτὸν, ὡς πλείονα μετ' αὐτῶν διαπεπραγμένος ἐν στρατηγίαις, ἢ μετὰ τῶν πατρικίων ἐν ταῖς πολιτείαις· καὶ νῦν διὰ φθόνον ἐκείνων ᾑρημένος ἐπ' αὐτοὺς, ὅπως ἢ καταλύσειε τὸν δῆμον ἰσχύσας, ἢ καταλυθείη μὴ κρατήσας. Οὐ μὴν ἀλλὰ πειρώμενος ἀμύνειν τοῖς παροῦσι, τὴν ἡμέραν γνοὺς, ἐν ᾗ νομοθετεῖν οἱ δήμαρχοι διενοοῦντο προέγραψε στρατείας κατάλογον, καὶ μετεκάλει τὸν δῆμον ἐκ τῆς ἀγορᾶς εἰς τὸ πεδίον, μεγάλας ζημίας ἀπειλῶν κατὰ τοῦ μὴ ὑπα-

hoſtes ab infeſtando repreſſi. Poſtero die educit copias Camillus, hoſteſque ſignis collatis fundit, atque in caſtra una cum effuſis in fugam illatus, ingentem ſtragem edit. Inde quum expugnatum Sutrium intellexiſſet a Thuſcis, & colonos fœde trucidatos, pleroſque milites, & gravem armaturam remiſit Romam. Trahens autem ſecum ex delecta juventute impigerrimos quoſque, eos qui oppidum tenebant adortus Thuſcos eſt. Fuſos partim expulit urbe, partim interfecit. Regreſſus cum ingenti præda Romam, demonſtravit prudentiſſimos eſſe, qui non deterriti valetudine & ætate ducis, uſu & animo præditum vegeto, tergiverſantem deſignaverant, affectumque, præ florentibus ætate & ambitioſis. Quare quum defectio Tuſculanorum nuntiaretur, mandant id bellum Camillo, unum tantum ex quinque collegis allegeret ſibi. Ille cæteris, quamvis peterent, & cuperent omnes, præteritis, contra expectationem omnium optavit L. Furium. Is ille erat, qui non modo invito Camillo conflictus autor, in præcipitem caſum Remp. adduxerat. At hic, ut ſcilicet obrueret eam calamitatem, ac collegæ infamiam levaret, præpoſuit cum cæteris. At Tuſculani errorem callide avertentes, quum eſſet jam in expeditione adverſus ipſos Camillus, aratoribus, paſtoribuſque agros ut in alta pace compleverant, patebant portæ, pueri in ludis operam literis dabant, ex vulgo opifices ſuo quiſque operi intenti conſpiciebantur, ſpectatores in foro obverſabantur togati, magiſtratus ſedulo circumibant ad deſignandum Romanis hoſpitia, tanquam remoti ab omni ſuſpicione eſſent mali, nec cujuſquam ſibi commiſſi conſcii. Hæc res non exemit quidem eos apud Camillum proditionis opinione, ſed illorum pœnitentia ex proditione flexit eum ad miſericordiam, Senatum adire juſſit iis pœnam deprecatum. Deprecantibus adfuit Camillus, ut & crimine liberarentur, & civitatem impetrarent. Hæc Camilli præclariſſima in ſexto Tribunatu geſta fuere. Poſt hæc (*) Licinio Stolone ingentē in urbe concitante tumultum, (nam plebs inſurgebat adverſus patres, ut duorum Conſulum, qui quotannis deſignantur, alter ex ſuo corpore crearetur, non patritii ambo,) Tribuni militum creati ſunt, Comitia Conſularia impedivit plebs. Quum res, magiſtratibus non creatis, ad graviorem ſpectaret motum, Camillus quartum dictator a Senatu, plebe invita, creatus eſt, haud ſane etiam ipſe volens, ut qui committi nollet cum hominibus, quibus licebat ex multis & ancipitibus præliis libere & vere dicere plura ſecum ipſis militiæ, quam domi geſſiſſe cum patritiis: nunc vero eorum odio eſſet lectus, ut aut ipſe, ſi ſuperior foret, multitudinem opprimeret, aut opprimeretur victus. Attamen quo mederetur huic malo, quum diem præſciret, qua ferre rogationem deſtinaverant tribuni plebis, in eam delectum edicit, populumque evocat (a) ex concione in campum, magnam mulctam denuntians ei, qui ad nomen non reſpondiſſet. Contra tribu-

(*) U.C. 378. (a) U.C. 386. ni

que congreſſis prælio, Galli fuſi, & ab irruptione Romana coacti abire, Albanum agrum ſunt populati. Hoc autem Romani prohibere quidem, quod poterant, noluerunt,

των, ἡττηντο οἱ Κελτοὶ, καὶ τῆς μὲν ἐπὶ τὴν Ῥώμην ὁρμῆς ἀπέσχοντο, τὴν δ' Ἀλβανίδα ἐλεηλάτουν. Ἐάσαντες οὖν αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι διαρπάσαι τὴν χώραν, ὡς

ni certare minis atque dejerare, ſi pergeret quo minus ſuffragia inire de lege valeret populus, obſtare, quingenum millium æris ei mulctam dicturos. Igitur ſive alterum exſilium & damnationem veritus, ut ætate jam gravi, & tantis rebus geſtis indignam, ſive tantæ plebis procellæ, & pertinaciæ impar, tunc quidem domum ſe recepit: inſequentibus diebus cauſatus valetudinem abdicavit ſe dictatura. Senatus alium dictatorem creavit, qui magiſtro equitum dicto ipſo ſeditionis duce Stolone, legem maxime adverſam nobilitati (qua cautum eſt ne quis pluſquam quingenta jugera agri poſſideret) permiſit perrogari. In præſentia quidem Stolon plebiſcito victor, paulo poſt convictus tenere modum agri, quem cæteris interdixerat, ſua ipſe lege mulctatus eſt. Quum ſupereſſet jam, quod acerrimum erat, & fuerat primum motum, quodque plurimum torquebat Senatum cum plebe certantem de comitiis Conſularibus contentio, nuntii pro certo adferunt, iterum Gallos a mari ſupero ingentibus copiis Romam contendere, & una cum fama aderat belli moles; vaſtabantur agri, & homines, quibus receptus Romam erat clauſus, per montes vagi ſpargebantur. Hic timor ſeditionem compreſſit, conſentienteſque cum plebe & ejus conſilio patres, uno animo quintam dictaturam deferunt Camillo. Erat is tum exacta ætate, & prope annum octogeſimum attingebat. Verum perſpectis reipublicæ temporibus & periculis, nihil jam mulcta, ut ante deterritus omnique abje-

ὑπακούσαντος. Τῶν δὲ δημάρχων ἐκεῖθεν αὖ πάλιν ἀντενισταμένων ταῖς ἀπειλαῖς καὶ διομνυμένων πέντε μυριάσιν ἀργυρίου ζημιώσειν, εἰ μὴ παύσειε τὸν δῆμον τὸν νόμον ἀφαιρούμενος, καὶ τὴν ψῆφον. Εἴτ' οὖν δείσας φυγὴν ἑτέραν καὶ καταδίκην, ὡς ἂν ἤδη πρεσβύτῃ καὶ κατειργασμένῳ πολλὰ μὴ πρέπουσαν, εἴτε τοῦ πλήθους τὴν βίαν ἄμαχον οὖσαν καὶ δυσκίνητον, ὑπερβαλέσθαι μὴ δυνάμενος, τότε μὲν ὑπεχώρησεν οἴκαδε, ταῖς δ' ἑξῆς ἡμέραις σκηψάμενος ἀρρωστεῖν, ἐξωμόσατο τὴν ἀρχήν. Ἡ δὲ σύγκλητος ἕτερον δικτάτορα κατέστησε· κἀκεῖνος ἀποδείξας ἵππαρχον, αὐτὸν τὸν ἡγεμόνα τῆς στάσεως Στόλωνα, παρῆκεν ἐπικυρῶσαι τὸν νόμον τὸν μάλιστα λυποῦντα τοὺς πατρικίους· ἐκώλυε δ' οὗτος μηδένα πλέθρων πεντακοσίων πλείονα χώραν κεκτῆσθαι. Τότε μὲν οὖν λαμπρὸς ὁ Στόλων ἐγεγόνει, τῇ ψήφῳ κρατήσας· ὀλίγῳ δ' ὕστερον αὐτὸς ἑάλω κεκτημένος ὅσην ἔχειν ἐκώλυεν ἑτέρους, καὶ κατὰ τὸν αὐτοῦ νόμον δίκην ἔδωκεν. Ὑπολειπομένης δὲ τῆς περὶ τῶν ὑπατικῶν ἀρχαιρεσιῶν φιλονεικίας [ὃ δὴ χαλεπώτατον τῆς στάσεως ἦν καὶ πρῶτον ἦρξε, καὶ πλεῖστα πράγματα τῇ βουλῇ παρεῖχε διαφερομένῃ πρὸς τὸν δῆμον] ἀγγελίαι προσέπεσον σαφεῖς, [Κελτοὺς αὖθις] ἀπὸ τῆς Ἀδριατικῆς ἀρξαμένους θαλάσσης, μυριάσι πολλαῖς [ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐλαύνειν]· ἅμα δὲ τῷ λόγῳ καὶ τὰ ἔργα τοῦ πολέμου παρῆν, πορθουμένης τῆς χώρας, καὶ τῶν ἀνθρώπων ὅσοις μὴ ῥᾴδιον ἦν εἰς τὴν Ῥώμην καταφυγεῖν, ἀνὰ τὰ ὄρη σκεδαννυμένων. Οὗτος ὁ φόβος κατέπαυσε τὴν στάσιν, καὶ συνελθόντες εἰς ταὐτὸ τοῖς πολλοῖς οἱ κράτιστοι καὶ τῇ βουλῇ τὸ δημοτικόν, [εἵλοντο] πάντες ἐκ μιᾶς γνώμης δικτάτορα τὸ πέμπτον, τὸν Κάμιλλον. Ὁ δ' ἦν μὲν σφόδρα γέρων καὶ μικρὸν ἀπέλειπεν ὀγδοήκοντα ἐτῶν

Apud Suidam v. Τορκουάτος, ſententiam hujus rei (ſi *regem* illum excipias, quem comminiſcitur) & aliquot etiam verba Dionis habes.

DIO APUD SUIDAM.

Gallorum enim gens ſedibus ſuis excita, in Italiam ſe effudit. Cum autem caſtra caſtris oppoſita eſſent, Manlius illuſtris Senator cum Gallorum [*rege*] qui cum alia multa magnifice jactabat, tum etiam Romanorum fortiſſimum ad ſingulare certamen provocabat, congreſſus, eum lethali vulnere proſtravit, & cadavere ſpoliato torque, qui collum ejus circumdabat, detracto (qui Gallorum domeſticus eſt ornatus) ſuum collum circumdedit, & ob hoc præclarum facinus, a civibus ſuis, cognomento Torquatus eſt appellatus: (quod græce *στρεπτοφόρος*, ideſt *Torquifer*, diceretur. Hocque cognomen, ut fortitudinis ſuæ monumentum, poſteris reliquit.

Κινηθὲν γὰρ τὸ Κελτῶν ἔθνος, κατὰ τῆς Ἰταλίας ἐῤῥύη· καὶ ἀντικαθημένων ἀλλήλοις τῶν στρατοπέδων, Μάλλιος τῶν ἀπὸ βουλῆς ἐπιφανής, τὸν βασιλέα τῶν Κελτῶν, τά τε ἄλλα μεγαλαυχούμενον, καὶ προτείνοντα τὸν ἄριστον τῶν Ῥωμαίων εἰς ἰδιάζουσαν συμπλοκὴν [προκαλούμενον] ὑποστὰς ἐπικαιρίῳ καταβάλλει τραύματι [σκυλεύσας] τε τὸν νεκρὸν, καὶ [τὸν] περὶ τὸν τράχηλον [στρεπτὸν] ἀνελόμενος, ὃς ἐπιχώριος ἐστι κόσμος Κελτοῖς, αὐτὸς περιέθετο· [καὶ] ἀπὸ τοῦδε πρὸς τῶν πολιτῶν [Τορκουάτος ἐπεκλήθη] ὅπερ ἂν εἴη στρεπτοφόρος· μνημεῖον δὲ τῆς ἀριστείας τὴν ἐπίκλησιν ταύτην τοῖς ἀφ' ἑαυτοῦ κατέλιπε.

Dio apud Valeſium pag. 585. ὅτι.

DIO APUD CONSTANT. AUG. PORPHYR.

P. Manlius dictator plebem cum patribus ſeditione agitatam conciliavit, Licinio Stolone, magiſtro equitum, de plebe lecto; quod novatum ægre quidem patres tulère: cæterum multitudini adeo grata res fuit, ut in inſequentem annum, mentione de Coſſ. omiſſa, Tribunos militum Conſulari poteſtate creari paſſa ſit: atque exinde nonnihil ſibi invicem con-

Πούπλιος, τῶν πολιτῶν Ῥωμαίων στασιαζόντων πρὸς ἀλλήλους, ὀλίγου τούτους συνήλλαξε. (a) Λικίνιον γὰρ Στόλωνα προσείλετο, ὄντα ἵππαρχον· ὅπερ καινοτομηθὲν, τοὺς μὲν εὐπατρίδας ἐλύπησε, τοὺς δὲ ἄλλους οὕτως ὑπηγάγετο, ὥστε μηκέτι τοὺς ὑπάτους τῷ ἑξῆς ἔτει ἀντιποιήσασθαι, ἀλλ' ἐᾶσαι τοὺς χιλιάρχους αἱρεθῆναι. (b) Ἐκ γὰρ τούτου, καὶ ἐς τἆλλα ἀνθυπεῖξαντές γε πρὸς ἀλλήλους, ἴσως

NOTAE.

Ei ſuffectus eſt extemplo P. Manlius Dictator, (*) qui rem in cauſam plebis inclinavit C. Licinio, (*) magiſtro equitum de plebe dicto. Livius lib.6. longe ante finem; Ita mox ipſe Dio, apud Valeſium.

(a) U. C. 386. (b) U. C. 387.

ὡς κατακορεῖς γενόμενοι βρωμάτων, καὶ μέθης, εὐεπιχειρητότεροι εἶεν, ἐπέθεντο σφίσι, καὶ αὐτῶν τε πολλοὺς διέφθειραν, καὶ τὸ αὐτῶν εἷλον στρατόπεδον· ὁ δὲ

runt, ſiverunt verò agere eos prædam; donec mero & crapula diſtentos, minore periculo aggrederentur. Tunc enim in ipſos irruentes, eorum multos trucidarunt, eoſque

ὅτι γεγονέναι· συνορῶν δὲ τὴν ἀνάγκην, καὶ τὸν κίνδυνον, οὔτε ὑποτίμησιν εἰπὼν, ὡς πρότερον, οὔτε προφάσει χρησάμενος, ἀλλ' αὐτόθεν ὑποστὰς τὴν στρατηγίαν, κατέλεγε τοὺς μαχησομένους· εἰδὼς δὲ τὴν τῶν βαρβάρων ἀλκὴν τὴν βιαιοτάτην ἐν ταῖς μαχαίραις οὖσαν, ἃς βαρβαρικῶς καὶ σὺν οὐδεμιᾷ τέχνῃ καταφέροντες ὤμους μάλιστα καὶ κεφαλὰς διέκοπτον, ἐχαλκεύσατο μὲν κράνη τοῖς πλείστοις ὁλοσίδηρα, καὶ λεῖα ταῖς περιφερείαις, ὡς ἀπολισθαίνειν ἢ κατάγνυσθαι τὰς μαχαίρας· τοῖς δὲ θυρεοῖς κύκλῳ περιέρραψε λεπίδα χαλκῆν, τοῦ ξύλου καθ' αὑτὸ τὰς πληγὰς μὴ στέγοντος· αὐτοὺς δὲ τοὺς στρατιώτας ἐδίδαξε τοῖς ὑσσοῖς μακροῖς διὰ χειρὸς χρῆσθαι, καὶ τοῖς ξίφεσι τῶν πολεμίων ὑποβάλλοντας ἐκδέχεσθαι τὰς καταφοράς. Ἐπειδὴ πλησίον ἦσαν οἱ Κελτοὶ περὶ τὸν Ἀνίωνα ποταμὸν, στρατόπεδον βαρὺ καὶ μεστὸν, ἀφθόνου λείας ἔχοντες, ἐξαγαγὼν τὴν δύναμιν, ἵδρυσε κατὰ νάπους μαλακοῦ καὶ συγκλίσεις πολλὰς ἔχοντος· ὥστε τὸ μὲν πλεῖστον ἀποκρύπτεσθαι, τὸ δ' ὁρώμενον δοκεῖν ὑπὸ δέους εἰς χωρία προσάντη κατειλεῖσθαι. Ταύτην δὲ τὴν δόξαν αὐτῶν ὁ Κάμιλλος αὔξειν βουλόμενος, οὐ προήμυνε τοὺς ὑπὸ πόδας πορθουμένους, ἀλλὰ τὸν χάρακα φραξάμενος ἠρέμει· μέχρις οὗ τοὺς μὲν ἐν προνομαῖς ἐσκεδασμένους κατεῖδε, τοὺς δ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ πᾶσαν ὥραν ἐμπιπλαμένους ἀφειδῶς καὶ μεθύοντας. Τότε δὲ νυκτὸς ἔτι τοὺς ψιλοὺς προεκπέμψας, ἐμποδὼν εἶναι τοῖς βαρβάροις εἰς τάξιν καθισταμένοις, καὶ διαταράττειν εὐθὺς ἐξιόντας, κατεβίβαζεν ὄρθρου τοὺς ὁπλίτας, καὶ παρέταττεν ἐν τοῖς ἐπιπέδοις, πολλοὺς καὶ προθύμους, οὐχ ὥσπερ οἱ βάρβαροι προσεδόκων, ὀλίγους καὶ ἀτόλμους φανέντας. Πρῶτον μὲν οὖν τοῦτο τῶν Κελτῶν ἀνέτρεψε τὸ φρόνημα, παρ' ἀξίαν ἐπιχειρεῖσθαι δοκούντων· ἔπειτα προσπίπτοντες οἱ ψιλοὶ καὶ πρὶν ἢ τὸν συνήθη λαβεῖν κόσμον, καὶ διακριθῆναι κατὰ λόχους, κινοῦντες αὐτοὺς, καὶ βιαζόμενοι πρὸς τὸ συντυχὸν ἀτάκτους ἠνάγκασαν μάχεσθαι. Τέλος δὲ τοῦ Καμίλλου τοὺς ὁπλίτας ἐπάγοντος, οἱ μὲν, ἀνατεινάμενοι τὰς μαχαίρας, συνδραμεῖν ἔσπευδον· οἱ δὲ τοῖς ὑσσοῖς ἀπαντῶντες, καὶ σιδηρούμενα μέρη ταῖς πληγαῖς ὑποφέροντες, ἀνέστρεφον τὸν ἐκείνων σίδηρον μαλακὸν ὄντα καὶ λεπτὸν ἐληλαμένον, ὥστε κάμπτεσθαι ταχὺ καὶ διπλοῦσθαι τὰς μαχαίρας, τοὺς δὲ θυρεοὺς συμπεπάρθαι καὶ βαρύνεσθαι τῶν ὑσσῶν ἐφελκομένων· διὸ καὶ μεθιστάμενοι τῶν ἰδίων ὅπλων, ἐπειρῶντο τοῖς ἐκείνων συμπλέκεσθαι, καὶ τοὺς ὑσσοὺς παραφέρειν, ἐπιλαμβανόμενοι ταῖς χερσίν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι γυμνοὺς ὁρῶντες, ἤδη τοῖς ξίφεσιν ἐχρῶντο, καὶ φόνος μὲν ἦν πολὺς τῶν προτάκτων, φυγὴ δὲ τῶν ἄλλων ἁπανταχόσε τοῦ πεδίου· τοὺς γὰρ λόφους καὶ τὰ ὑψηλὰ προκατειλήφει Κάμιλλος, τὸ δὲ στρατόπεδον διὰ τὸ θαρσεῖν ἄφρακτον ἔχοντες, ᾔδεσαν οὐ χαλεπῶς ἁλωσόμενον. Ταύτην τὴν μάχην ἔτεσιν ὕστερον τρισκαίδεκα γενέσθαι λέγουσι, τῆς Ῥώμης ἁλώσεως, καὶ βέβαιον ἐξ αὐτῆς φρόνημα κατὰ τῶν Κελτῶν ἐγγενέσθαι Ῥωμαίοις σφόδρα δεδοικόσι τοὺς βαρβά-

abjecta cauſa delectum extemplo ſoſcepto imperio habuit. Sciebat vim barbarorum Camillus maximam eſſe in gladiis, quibus graviter barbarorum more, ſed oulla arte, ferientes, humeros maxime & capita detruncabant. Ad id galeas pleriſque ferreas paravit politas extra, ut labentes gladii vanum ictum facerent, vel frangerentur. Scuta laminis ferreis induxit, quia lignum per ſe non reſiſtebat plagæ. Suos autem milites docuerat cominus tractare pila oblonga, quibus ſubjectis, enſium hoſtium exciperent ictum. Quum Galli haud procul urbe conſediſſent ad fluvium Anienem, & eſſent caſtra gravia & referta omnis generis præda, metatus eſt caſtra in molli tumulo, multiſque partibus cavo, ut maxima pars exercitus extra conſpectum eſſet: qui autem conſpiciebantur, ex trepidatione viderentur in locum arduum ſe contraxiſſe. Eam Gallorum opioionem ut confirmaret Camillus, quum ſub oculis ſuis agros vaſtarent, non arcebat, ſed caſtris munitis continebat ſe, dũ Gallos partim ad populandũ effuſos, partim qui in caſtris remãſerãt, epulis vinoq. largo diẽ noctib. cõtinuãtes cernit. Ibi ante lucẽ præmiſſa levi armatura, quæ ut oe inſtrui poſſet acies, impediret perturbaretq. ſubito impetu in eos facto, graviorem armaturam deduxit ſummo mane, ac planis campis inſtruxit. Quorum numerus & alacritas ubi barbaris, qui eſſe paucos putabant & trepidos, præter expectationem conſpecta eſt, conciderunt animis ex eo primum quod contemoi ſe, quum invaderentur, exiſtimarunt. Incurſus deindè levis armaturæ qui priuſquam conſueto ordine conſiſterent, vel eſſent per cohortes digeſti, turbans illos impellenſque temere atque incondite eos pugnam inire cogit. Poſtremo ut gravem armaturam Camillus induxit, illi partim ſublatis gladiis properaverunt conſetere manus. Romani pilis objectis, quorum ferro excipiebant ictus hoſtium, ferrum illorum molli tenuique procuſum lamina retudere. Unde inflectabant ſe illico gladii atque plicabantur; ſcuta transfigebantur gravabaoturque dependentibus pilis. Ergo ſuis abjectis armis, ad hoſtium ſe convertebant, ac prehenſa manibus pila moliebantur trajicere. Romani jam nudos conſpicientes, aggrediuntur eos gladiis. Ita cædes multa, ante ſigna, edita, alii effuſa fuga per campos delati, quum collis & loca edita præcepiſſet Camillus. Nam caſtra quidem ob ferociam immunita, facile ſciebant hoſtem expugnaturum. Pugnatum tredecim annis a Roma capta ferunt, atque hinc animum Romanis plane confirmatum adverſus Gallos, quos ſupra modum timuerant, ut morbo nuper & cæco caſu, non virtute exiſtimareot ab ſe ſuperatos. Tantus verò erat eorum terror, ut lege eſſet cau-

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR.

ἴσως ἂν κατηλλάγησαν, εἰ μή περ ὁ Στόλων ὁ δήμαρχος τοιοῦτόν τι εἰπὼν, ὡς οὐκ ἂν πίοιεν, εἰ μὴ φάγοιεν, ἀνέπεισεν αὐτοὺς μηδενὸς ἀφίεσθαι, ἀλλ' ὡς καὶ ἀναγκαῖα πάντα ὅσα ἐνεχείρισαν κατεργάσασθαι.

concedendo, penitus in gratiam forte rediiſſent, oiſi Stolo Tribunus plebis turbulenta oratione, qua inter cætera ajebat, ſibi in animo eſſe potius a cibo, quam a perferendis rogationibus abſtinere, perſuaſiſſet plebi, ne quid patribus concederet, ſed ut quæcumq. inſtituta per Tribunos plebis erant, tanquam neceſſaria omnia, & ſine quibus ſtare plebs nõ poſſet, ad exitum perduceret.

N O T AE.

Valeſius pag. 585. ad ea οὐκ ἂν πίοιεν, εἰ μὴ φάγοιεν. *Hæc miram in modum obſcura ſunt. Ego ita ſum interpretatus, quaſi legeretur, ἢ μὴ φάγοιεν. Vide interim Livium libro 6.*

que caſtris exuerunt. Camillus verò Romam reverſus depoſuit Magiſtratum. Atque ex eo tempore, Tribunis militum; qui in Conſulum ſucceſſerant locum, abrogatis, Conſules deſignari ceperunt, aliàs Patricii, aliàs plebeji, & nonnunquam ſimul ordinis utriuſque. Tum lue graſſante Romæ, Camillus etiam defunctus eſt, ejuſque obitus plurimum triſtitiæ Romanis attulit.

Q.

ὁ δὲ Κάμιλλος ἐς τὴν Ῥώμην ἐπανελθὼν, ἀπέθετο τὴν ἀρχήν. Ἐκ τότε οὖν, οἱ μὲν χιλίαρχοι, οἱ ἀντὶ τῶν ὑπάτων ἐγίνοντο ἐσχολάκασιν, ὕπατοι δὲ ἀπεδείκνυντο, ἐνίοτε μὲν εὐπατρίδαι, ἐκ δὲ τοῦ πλήθους ἐνίοτε, ποτὲ δὲ καὶ ἐξ ἀμφοτέρων ὁμοῦ· νόσου δ' ἐνσκηψάσης τῇ Ῥώμῃ, καὶ ὁ Κάμιλλος τέθνηκε, (a) καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, πλεῖστα, θανόντος τοῦ ἀνδρὸς, ἠνιάθησαν.

Κυϊ.

cautum, vacationem belli ſacerdotibus, præterquam Gallico tumultu, eſſe. Hoc obiit noviſſimum Camillus militare certamen. Nam Velitris, hoc modo confecto bello, obiter eſt potitus, quum venirent, nullo tentato certamine in ditionem. At contentio ſupererat civilis adverſus plebem. Nam victoria ferox, magna vi inſtabat, ut alter conſul, præter conſuetum modum, crearetur ex plebe. Ei opponebat Senatus ſe, neque permittebat, ut dictatura abdicaret ſe Camillus, quo jus nobilitatis, auctoritate & ſummo ejus imperio tutaretur commodiùs. Sedenti pro roſtris Camillo, & jus dicenti, miſſus a Tribuno plebis viator, ſequi ſe juſſit ei, manuſque injecit, quaſi eum ducturus. Ibi clamor & ſtrepitus occupavit, ut nunquam alias, forum; aliis qui cingebant Camillum, viatorem a tribunali repellentibus, vulgo, ex inferiore loco, ut detraheretur vociferante. Ille in tali tumultu fluctuans animo, ſummum imperium tamen non projecit, ſed abducto Senatu, contulit ſe in Curiam. Quo priuſquam ingrederetur, ad Capitolium reſpiciens, Deos precatus eſt, ut præſentem motum in bonum exitum verterent, ædemque Concordiæ, ſi eſſet tumultus ſedatus, vovit. In Senatu quum magnam altercationem excitaſſent pugnantes ſententiæ, vicit tamen lenior, quæ concedebat plebi, permittebatque alterum conſulem ex popularibus creare (a). Hoc Senatusconſultum, quum dictator pro concione pronunciaſſet, illico plebs haud immerito læta, eſt Senatui reconciliata, Camillumque ingenti plauſu & favore deduxit domum. Inſequenti die coacto populi concilio, ſciſcitur, ut ædes Concordiæ, quam voverat Camillus, quæ foro & concioni immineret, ob ſedatum extrueretur tumultum. Adjectus inſuper Latinis feriis dies unus, ut quaternis diebus agerentur; utque populus Romanus omnis in præſentia ſacrificaret coronatus. Camillus comitiis habitis, Conſules creavit, ex patriciis M. Æmilium, & L. Sextium de plebe primum. Hic exitus fuit rerum a Camillo geſtarum. Proximo anno peſtilentia Romæ vulgata infinitam multitudinem de plebe abſumpſit, plurimos etiam eorum, qui in magiſtratu erant. Obiit & Camillus: cujus mors vel ætate ejus, vel vita omnibus honoribus conſummata, haudquaquam immatura, acerbior fuit tamen populo Romano, quam aliorum cunctorum, qui hic eo anno periere. *Hactenus Plutarchus.*

Quum,

βαρβάρους, ὡς τὸ πρῶτον διὰ νόσους καὶ τύχας παραλόγους, οὐ κατὰ κράτος ὑπ' αὐτῶν νενικημένους· οὕτω δ' οὖν ὁ φόβος ἦν ἰσχυρός, ὥστε θέσθαι νόμον, ἀφεῖσθαι τοὺς ἱερέας στρατείας, χωρὶς ἂν μὴ Γαλατικὸς ᾖ πόλεμος. Τῶν μὲν οὖν στρατιωτικῶν ἀγώνων οὗτος ἠγωνίσθη τῷ Καμίλλῳ τελευταῖος· τὴν γὰρ Οὐελιτρανῶν πόλιν εἷλεν ἐν τῷ παρέργῳ ταύτης τῆς στρατείας, ἀμαχεὶ προσχωρήσασαν αὐτῷ. Τῶν δὲ πολιτικῶν ὁ μέγιστος ὑπελείπετο χαλεπώτερος πρὸς τὸν δῆμον, ἰσχυρὸν ἐπανήκοντα τῇ νίκῃ καὶ βιαζόμενον ἐκ δημοτῶν ὕπατον ἀποδεῖξαι παρὰ τὸν καθεστῶτα νόμον· ἀντιπραττομένης τῆς βουλῆς καὶ τὸν Κάμιλλον οὐκ ἐώσης ἀποθέσθαι τὴν ἀρχὴν, ὡς μετ' ἰσχυρᾶς καὶ μεγάλης ἐξουσίας τῆς ἐκείνου μαχησομένων ἂν βέλτιον ὑπὲρ τῆς ἀριστοκρατίας. Ἐπεὶ δὲ προκαθημένου τοῦ Καμίλλου, καὶ χρηματίζοντος ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, ὑπηρέτης πεμφθεὶς παρὰ τῶν δημάρχων, ἐκέλευσεν ἀκολουθεῖν, καὶ τὴν χεῖρα τῷ σώματι προσῆγε, ὡς ἀπάξων, κραυγὴ δὲ καὶ θόρυβος οἷος οὔπω κατέσχε τὴν ἀγορὰν, τῶν μὲν περὶ Κάμιλλον ὠθούντων ἀπὸ τοῦ βήματος δημόσιον, τῶν δὲ πολλῶν κάτωθεν ἕλκειν ἐπικελευομένων, ἀπορούμενος τοῖς θεοῖς κατευθῦναι τὰ παρόντα πρὸς τὸ κάλλιστον τέλος· ὑποσχόμενος ναὸν Ὁμονοίας κατασκευάσειν τῆς ταραχῆς καταστάσης· Μεγάλου δ' ἀγῶνος ἐν τῇ συγκλήτῳ γενομένου πρὸς τὰς ἐναντίας γνώμας, ὅμως ἐνίκησεν ἡ μαλακωτέρα καὶ ὑπείκουσα τῷ δήμῳ, καὶ διδοῦσα τῶν ὑπάτων τὸν ἕτερον [ἀπὸ τοῦ πλήθους] ἀρχαιρεσιάσαι. Ταῦτα δ' ὡς τῇ βουλῇ δοκοῦντα τοῦ δικτάτορος ἀνειπόντος ἐν τῷ δήμῳ, παραχρῆμα, οἷον εἰκὸς, ἡδόμενοι τῇ βουλῇ διηλλάττοντο, καὶ τὸν Κάμιλλον οἴκαδε κρότῳ καὶ βοῇ παρέπεμπον· τῇ δ' ὑστεραίᾳ συνελθόντες, ἐψηφίσαντο, τῆς μὲν Ὁμονοίας ἱερὸν, ὥσπερ ηὔξατο ὁ Κάμιλλος, εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἄποπτον, ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις ἱδρύσασθαι· ταῖς δὲ καλουμέναις Λατίναις μίαν ἡμέραν προσθέντας, ἑορτάζειν τέσσαρας, παραυτίκα δὲ θύειν, καὶ στεφανηφορεῖν Ῥωμαίους ἅπαντας. Τῶν δ' ἀρχαιρεσιῶν βραβευθέντων, ὑπὸ Καμίλλου κατεστάθησαν ὕπατοι, Μάρκος μὲν Αἰμίλιος, ἐκ πατρικίων, Λεύκιος δὲ Σέξτιος, ἐκ δημοτῶν πρῶτος· Καὶ τοῦτο πέρας αἱ Καμίλλου πράξεις ἔσχον· ἐν δὲ τῷ κατόπιν ἐνιαυτῷ λοιμώδης [νόσος] ἐμπεσοῦσα [τῇ Ῥώμῃ,] τὸν μὲν ἄλλον ὄχλον οὐ περιληπτὸν ἀριθμῷ διέφθειρε, τῶν δ' ἀρχόντων τοὺς πλείστους· ἐτελεύτησε δὲ [καὶ Κάμιλλος] ἡλικίας μὲν οὖν ἕνεκα, καὶ βίου τελειότητος, ὡς εἴ τις ἄλλος ἀνθρώπων ὡραῖος, [ἀνιάσας δὲ Ῥωμαίους] ὡς οὐδὲ σύμπαντες οἱ τῇ νόσῳ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἀποθανόντες. Hactenus Plutarchus.

Ὕπα-

(a) U. C. 390.

Κοΐ. ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ
ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ Ι.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩΙ ΒΙΒΛΙΩΙ Ι.

ΤΗΣ ΔΙΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

α. Μάρκον Κούρτιον ἐς χάσμα ἑαυτὸν περὶ πατρίδος ἐμβάλλεσθαι λόγος ἔχει.
β. Ὡς Γαλάτας αὖθις πρὸς τὴν Ῥώμην ἐλθόντας ἐνίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι.
γ. Τίτος Μάλλιος μονομαχήσας δι᾽ ἀνηκουστίαν, καὶ νικήσας, ἐστεφανώθη, καὶ ἐκεφαλίσθη ὑπὸ πατρὸς αὐτοῦ.
δ. Ὡς Δέκιος ἑαυτὸν ἐπιδέδωκε κατὰ Λατίνων.
ε. Ὡς ἅπαξ καὶ δὶς Δικτάτορες ἐνίκησαν τοὺς Σαμνίτας.
ς. Πῶς Ῥωμαῖοι ὑπὸ ζυγὸν ὑπήχθησαν ὑπὸ Σαμνιτῶν, καὶ εἶτα κρατήσαντες ὅμοια ἐποίησαν αὐτούς.
ζ. Ὡς καὶ Δεκίου παῖς ἑαυτὸν ἐπιδέδωκε, καὶ Φάβιος ἐθριάμβευσε πολεμίων.
η. Κοΐντῳ Φαβίῳ πατὴρ Ῥοῦλλος βοηθήσας, πολεμίους ἐνίκησεν.

ΧΡΟΝΟΥ ΠΛΗΘΟΣ ΕΤΗ ΞΗ.

ἐν οἷς ἄρχοντες οἱ κατὰ μέρη ἐνταῦθα ἀριθμούμενοι, οἵ δε ἐγένοντο.

*Κ. Σερουίλιος Ἄαλα,	καὶ Λ. Γενούκιος τὸ β΄.
Λ. Σουλπίκιος,	καὶ Γ. Λικίνιος Κάλουος.
*Λ. Φούριος Κάμιλλος,	καὶ Απ. Κλαύδιος Κράσσος.
*Τ. Μάλλιος Τορκουάτος τὸ γ΄,	καὶ Π. Δέκιος Μῦς.
Μ. Αἰμίλιος Μάμερκος,	καὶ Κ. Πουπλίλιος Φίλων.
*Λ. Φούριος Κάμιλλος τὸ β΄,	καὶ Δ. Ἰούνιος Βροῦτος Σκαίβας.
Γ. Σουλπίκιος Λόγγος τὸ β΄,	καὶ Κ. Αἰμίλιος Καιρετανός.
Κ. Φάβιος Μάξιμος,	καὶ Λ. Φουλούιος.
Σπ. Ποστούμιος Ῥηγιλλανός,	καὶ Τ. Οὐετούριος Καλουῖνος.
Κ. Πουπλίλιος Φίλων τὸ β΄,	καὶ Λ. Παπείριος Κούρσωρ τὸ β΄.
*Γ. Ἰούνιος Βούβουλκος τὸ γ΄,	καὶ Κ. Αἰμίλιος Βάρβουλας τὸ β΄.
*Π. Κορνήλιος Ἀρουίνας,	καὶ Κ. Μάρκιος Τρέμουλος.
*Κ. Φάβιος Μάξιμος τὸ δ΄,	καὶ Π. Δέκιος Μῦς τὸ γ΄.
Λ. Οὐολούμνιος,	καὶ Απ. Κλαύδιος.
Κ. Φάβιος Μάξιμος τὸ ε΄,	καὶ Π. Δέκιος Μῦς τὸ δ΄.
Λ. Ποστούμιος Μέγελλος,	καὶ Μ. Ἀτίλιος Ῥήγουλος.
Λ. Παπείριος Κούρσωρ τὸ γ΄,	καὶ Σπ. Καρουίλιος.
Κ. Φάβιος Μάξιμος Γούργης,	καὶ Δ. Ἰούνιος Βροῦτος Σκαίβας τὸ β΄.

1. Μετὰ δὲ ταῦτα, καί τι συμβῆναι πάθος περὶ τὴν Ῥώμην ἱστόρηται· διαστῆναι γὰρ τὸ πεδίον λέγεται, τὸ μεταξὺ τοῦ Παλατίου καὶ τοῦ Καπιτωλίου ἐξαπίνης, μήτε σεισμοῦ προηγησαμένου, μήτ᾽ ἄλλου τινός, οἷα συμβαίνειν εἴωθε φυσικῶς ἐπὶ τοιούτοις παθήμασι· καὶ ἐπὶ τὸ χάσμα διαμένον ἐπὶ μακρόν, οὔτι συνεχώννυτο· οἷως δή ποτε·

Q. CASSII DIONIS
COCCEJANI

ROMANÆ HISTORIÆ

LIBER DECIMUS.

HÆC AUTEM INSUNT IN LIBRO X.

DIONIS ROMANÆ HISTORIÆ.

1. Curtius fertur pro patria in voraginem ſe immiſiſſe.
2. Ut Gallos contra Romam denuò venientes vincunt Romani.
3. T. Manlius, ſingulari certamine in contumaciam commiſſo poſt victoriam coronatur, & capite obtruncatur a patre ſuo.
4. Ut Decius ſe ipſum devovit contra Latinos.
5. Ut ſemel ac iterum Dictatores Samnites vicerunt.
6. Ut Romani a Samnitis ſub jugum miſſi, poſtea victores paria Samnitis reddiderunt.
7. Ut Decii filius ſe quoque devovit, & Fabius de hoſtibus triumphavit.
8. Q. Fabio pater Rullus ope lata ut hoſtes vincit.

TEMPORIS SPATIUM AN. SEXAGINTA OCTO.

in quibus ex parte, hi qui ſequuntur Conſules fuerunt.

Ab U. C.	
*393. Q. Servilius Ahala,	& L. Genucius 2.
394. L. Sulpicius,	& L. Licinius Calvus.
*406. L. Furius Camillus,	& Ap. Claud. Craſſus.
*415. T. Manlius Torquatus, 3;	& P. Decius Mus.
416. M. Æmilius Mamercus,	& Q. Publilius Philon.
*430. L. Furius Camillus 2.,	& D. Jun. Brutus Scevas
431. C. Sulpicius Longus 2.,	& C. Æmil. Ceritanus
432. Q. Fabius Maximus,	& L. Fulvius.
433. Sp. Poſtumius Regillanus,	& T. Vetur. Calvinus.
434. Q. Publilius Philon 2.,	& L. Papirius Curſor 2.
*437. C. Junius Bubulcus, 3.,	& Q. Æmil. Barbula 2.
*444. P. Cornelius Aruina,	& Q. Mart. Trimulus.
445. Q. Fabius Maximus 4.,	& P. Decius Mus 3.
446. L. Volumnius,	& Ap. Claudius.
*457. Q. Fabius Maximus 5.,	& P. Decius Mus 4.
458. L. Poſtumius Megellus,	& M. Atilius Regulus.
459. L. Papirius Curſor 3.	& Sp. Carvilius.
460. Q. Fabius Maxim. Gurges,	& D. Jun. Brut. Sceva 2.

POſt hæc verò, malũ quoddam invaſiſſe Romanos fertur. Ea namque planities, quæ eſt inter Palatiũ & Capitoliũ, ſubito hiatu, neque terræmotu, neque re alia, qua, natura, ejuſmodi fieri ſolent, digreſſa, profunde ſedit, ac ita permanſit diu. Quum autem nullo coiret modo, neque pacto aliquo expleretur, quamvis terræ magnam

gnam terræ ſaxorumque vim, & cujuſcumque materiæ eo congeſſiſſent, ad hanc conſilii inopiam, oraculum conſulere viſum eſt. Quod reſpondit, voraginem illam haud poſſe expleri, niſi prius quod optimum, & quo maxime Romani valerent, in eam conjiceretur. Sic enim, & ſpecum illum eſſe deſiturum, & urbis Imperium nunquam everſum iri. Hoc autem reſponſo, non ſoluta difficultas eſt, ſed implexa magis propter oraculi obſcuritatem. Verum vir Patricius M. Curtius, ætate integer, forma pulcherrimus, viribus maximus, fortiſſimus animo, & prudentia ornatiſſimus, oraculo intellecto, in medium progreſſus, pro concione dixit: Quid oraculi obſcuritatem, Quirites accuſamus, aut noſtrorum tarditatem ingeniorum? Nos id ſumus, quod quæritur, omneſque ſuſpenſos tenet. Neque enim inanima animatis ſunt præferenda: neque ea, quæ mente & intelligentia ſunt prædita & ſermone, brutis ſunt, rationis & prudentiæ expertibus, poſtponenda. Nam quid homini anteponatis, quo injecto contrahamus hiatum illum? Nullum eſt mor-

τε·· οὔπη, μὲν τοι πληρούμενον, καὶ πάντα χοῦν τε Ῥωμαίων ἐς αὐτὸ συμφορούντων πολλὺν, καὶ λίθους καὶ ἄλλην ὕλην παντοδαπήν· Ἀπορούσιν οὖν τοῖς Ῥωμαίοις χρησμὸς ἐδόθη, μὴ ἄλλως τὸ διεστὸς συνελθεῖν, εἰ μὴ τὸ κρείττων αὐτῶν, καὶ δι' οὗ μάλιστα πλεῖστον ἰσχύουσιν, ἐς τὸ χάσμα ἐμβάλλουσιν· οὕτω γὰρ ἐκεῖνό τε παύσεται, καὶ τῇ πόλει ἔσεται δύναμις ἀκαταίλυτος. Ἔμενεν οὖν καὶ πάλιν τὸ ἄπορον ἀπορούμενον, ἀσαφοῦς τυγχάνοντος τοῦ χρησμοῦ· Μάρκος δὲ Κούρτιος ἀνὴρ εὐπατρίδης, νέος τὴν ἡλικίαν, ὡραιότατος τὴν μορφὴν, ῥωμαλεώτατος τὴν ἰσχὺν, ἀνδρειότατος τὴν ψυχὴν, φρονήσει διαπρεπὴς, τὸν νοῦν συνεὶς τοῦ χρησμοῦ, παρελθὼν ἐς μέσον, ἐδημηγόρησε λέγων· Τί τῶν λογίων ἀσάφειαν, ὦ Ῥωμαῖοι, ἢ ἀμαθίαν ἡμῶν αὐτῶν καταψηφιζόμεθα; Ἡμεῖς ἐσμὲν τοῦτο δὴ τὸ ζητούμενον τε καὶ ἀπορούμενον· οὐ γάρ τε ἄψυχον ἐμψύχου λογισθήσεται βέλτιον, οὐδὲ τοῦ ἔνου καὶ ἔμφρονος, καὶ λόγῳ κεκοσμημένου τὸ ἄνουν, ἄλογόν τε καὶ ἄφρον προτιμηθήσεται. Τί γὰρ ἄν τις ἀνθρώπου προκρίνοιεν ἵνα τοῦτο ἐς τὴν τῆς γῆς βαλόντες διάστασιν, αὐτὴν συναγάγοι-

Tom. I. Tt

ADMONITIO.

Suidas v. *Αἴβυρνον* hæc habet ex authore aliquo, quæ etſi Dionis ego non cenſeam, ad Curtii tamen hiſtoriam illuſtrandam, exiſtimo & profutura, & huc afferenda.

Quum Conſule Q. Servilio, terra ingenti hiatu in medio Foro diſceſſiſſet, Romani ex oraculis Sibyllinus cognoverunt, terram eſſe coi-

Ὑπατεύοντος Κοΐντου τοῦ Σερουιλίου, χάσμα κατὰ μέσην ἀγορὰν διαστάσης τῆς γῆς, γέγονε· γνόντες δὲ οἱ Ῥωμαῖοι ἐκ τῶν Σιβύλλης λογίων

NOTAE.

Fabulam prodidere de hoc lacu, C. Ælius Stilo, & Q. Lutatius, apud Varronem L. L. c. 9., cujus iſta ſunt verba: *C. Ælius, & Q. Lutatius ſcribunt, eum locum* (lacum Curtium) *eſſe fulguratum; & ex S. C. ſeptum eſſe: idque factum eſſe a Curtio Coſ., cui M. Genucius fuit collega*. Hæc alia rei hiſtoria. Sed dulce apud Romanos Scriptores prævaluit, ut apud Livium, alioſque, ſi Q. ÆliumStilonem, excipias, Quintumque Lutatium, quos laudat Varro, qui veritatem rei geſtæ nec ipſe aſſequitur. Satis cautè, Dio retulit: *συμβῆναι ἱστορεῖται: accidiſſe narratur*, qui quod ſibi hic nihil arabatur, nec ſerebatur; fabulæ non ſubſcripſit. *A Procilio relatum in eo loco dehiſſe terram*, & reliqua hujus fabulæ. *De lacu*, enim *Curtio triplex hiſtoria*, ait Varro, lib. 4. de L. L. *nam & Procilius non idem prodidit quod Piſo: nec quod is, C. Ælius Stilo ſecutus*. *A Procilio relatum*, &c. Vellem Piſonis Calpurnii ſententiam adſcripſiſſet. Fabulam autem habet & Livius lib. 7. a quo eam, ad verbum pene, ſumpſit Dio, cujus illa notanda ſunt: *Lacum Curtium, non ab antiquo illo T. Tatii milite Curtio Metio* (cujus meminit lib. 1. in pugna poſt raptum Sabinarum) *ſed ab hoc appellatū, *inſignis fabula eſt*. Sane *Lucium nō Marcum* Genucium tunc Conſulem dicit Livius, cum *Q. Servilio Ahala*, non cum *M. Curtio*: Varronis errorem evincunt, & faſti Capitolini, in quibus nullus per ea tempora Curtius Coſ. Mihi indubium a primo Curtio, loco nomen, & inde fabulam. *Inter Palatinum Capitolinumque Collem * principes utrinque pugnam ciebant: ab Sabinis Metius Curtius, ab Romanis Hoſtius Hoſtilius. * Ex equo tum forte Metius pugnabat: eò pelli facilius fuit, pulſum Romani perſequuntur, & alia Romana acies, audacia Regis accenſa, fundit Sabinos. Metius in paludem ſeſe, ſtrepitu ſequentium, trepidante equo conjecit, averteratque ea res etiam Sabinos tanti periculo viri. Et ille quidem annuentibus ac vocantibus ſuis, favore multorum addito animo evadit. Romani, Sabinique in media convalle duorum montium reintegrant prælium. Tum Sabinæ mulieres &c. Monimentum ejus pugnæ, ubi primum ex profunda emerſus palude, equum Curtius in vado ſtatuit, Curtium Lacum appellarunt*. Ex hac hiſtoria, quam habet, ut dixi, Livius lib. 1. nata eſt fabula, quam etſi dicat inſignem, attamen ne Romanos læderet, quod antiqua, *cura non deeſſet*, inquit, *ſi qua ad verum via inquirentem ferret, nunc famæ rerum ſtandum eſt, ubi certam derogat vetuſtas fidem*. Interim adhuc viſitur ex marmore antiquua equeſtris Curtius, ad parietes ampliſſimæ in Villa domus Burgheſiæ, propendens, ac ſi in lacum ſeſe conjiciat: quod ex magnitudine ponderis, adhæc ſtare, noſtrorum eſt laus Architectorum. Fuere equidem Coſſ. aliquando M. Genucius & C. aut Q. Curtius (juxta Dionyſium Liviumque) ſed anno ab U. C. 310. non hoc noſtro 393.

(*a*) U. C. 393. (*b*) U. C. 394.

γοῖμεν; οὐκ ἔστιν οὐδὲν ζῶον θνητὸν, οὐδ' ἄμεινον, οὐδ' ἰσχυρότατον ἀνθρώπου. Εἰ γάρ τι δεῖ καὶ θρασυνόμενον εἰπεῖν. Οὔτ' ἄνθρωπος οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ θεὸς σῶμα θνητὸν ἔχων, οὔτε θεὸς ἄλλο τι ἢ ἄνθρωπος ἀσώματος, κἀντεῦθεν ἀθάνατος. καὶ οὐ πόῤῥω τῆς θείας δυνάμεως ἀπηρτήμεθα. Ταῦτα ἐγὼ μὲν οὕτω φρονῶ, ἀξιῶ δὲ καὶ ὑμᾶς τῇ γνώμῃ προσθέσθαι ταύτῃ· καὶ μή τις οἰήσαιτο, ὅτι κλῆρον ποιήσομαι, ἢ κόρην κελεύσω θανεῖν, ἢ μειράκιον, αὐτὸς γὰρ ἐγὼ ἑκὼν ἐμαυτὸν ὑμῖν ἐπιδίδωμι· ἵνα σήμερον αὐτίκα κήρυκα πέμψητέ με, καὶ πρεσβευτὴν τοῖς χθονίοις θεοῖς, ἐσόμενον ἀεὶ ὑμῶν προστάτην καὶ σύμμαχον.(*) Ταῦτα εἰπὼν ὁ Κούρτιος, τὰ ὅπλα ἐνεδιδύσκετο, εἶτα καὶ τοῦ ἵππου ἐπέβη· οἱ δ' ἄλλοι περιαλγεῖς ἐγίνοντο καὶ περιχαρεῖς, καὶ κοσμήματά τινα συμφορήσαντες, οἱ μὲν αὐτὸν ἐκεῖνον αὐτοῖς ἐκόσμουν, ὡς δέ τινα, καὶ ἐς τὸ χάσμα ἐνέβαλον· ἄρτι δ' ἐς αὐτὸ ἐνήλατο ὁ Κούρτιος ἔφιππος, καὶ ἡ τῆς γῆς συνήχθη διάστασις, καὶ οὐδεὶς οὐκ ἔτι οὔτε τὸ χάσμα, οὔτε τὸν Κούρτιον ἐθιάσατο. Ταῦ-

mortale animantis genus, homine præſtantius aut fortius. Quin, ſi audacius ſit loquendum, quid eſt homo, niſi Deus mortali corpore circumſeptus; aut quid eſt Deus, niſi homo, omnis materiæ expers, ac propterea immortalis? Nos certe, a divina potentia haud longe abſumus. Hæc, quæ mihi ſunt perſuaſa, vobis eſſe velim etiam perſuaſa. Neque verò quiſquam, me ſortem ducturum putet, vel juſſurum virginem aut puerum immolari. Nam ego ipſe me pro vobis lubens devoveo, ut me hodie ſtatim caduceatorem, oratoremque veſtrum ad Deos Manes ablegetis; veſtrum futurum ſemper patronum, & adjutorem. His dictis Curtius, arma induit, equum conſcendit. Cæteri inter lætitiam mœroremque ambigui, ornamenta quædam partim ut eum excolerent pro Heroe, partim ut ea in hiatum conjicerent, attulerunt. Quum ergo primùm equo inſidens, ſe in ſpecum immiſit Curtius, mox coaluit ille hiatus; neque voraginem, aut Curtium amplius quiſquã vidit. Hæc a Ro-

λογίων, ὅτι συνελεύσεται ἡ γῆ, ἐὰν [τὸ] τιμιώτατον ἐν ἀνθρώποις ἐμβληθεὶν τῷ χάσματι, ἐπέφερον, οἱ μὲν χρυσὸν, οἱ δὲ ἄργυρον, οἱ δὲ καρπούς, οἱ δὲ ὅ τι μάλιστα τιμιώτατον καὶ συμβαίνειν τῶν ὑπὸ τῶν λεγομένων ἱερῶν ὑπελάμβανον. Μένοντος δ' οὐδὲν τι μεῖον τοῦ χάσματος, Κούρτιος ἀνὴρ, ὀφθῆναί τε κάλλιστος, καὶ τὴν ψυχὴν ἄριστος, ἔφη συνιέναι βέλτιον τῶν ἄλλων τοῦ Σιβυλλείου· τιμιώτατον γὰρ εἶναι χρῆμα πόλει ἀνδρὸς ἀρετὴν, καὶ ταύτην ἐπιζητεῖν τὰ ἐκ τῶν λογίων δηλούμενα. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, τά τε ὅπλα περιέθετο, καὶ ἐπὶ τὸν πολεμικὸν ἵππον ἀνέβη· πάντων δὲ θαυμαζόντων τὸ δρώμενον, ἀτρέπτως ἐλαύνει τοῦ χάσματος· συνελθούσης δὲ τῆς γῆς, ἡρωϊκὰς τιμὰς τῷ ἀνδρὶ κατὰ μέσην ἀγορὰν Ῥωμαῖοι ἀνὰ πᾶν ἔτος ἐπιτελεῖν διέγνωσαν, τόν τε τόπον, Λίβερνον ἐκάλεσαν.

coituram, ſi quod inter homines pretioſiſſimum eſſet, in hiatum illum conjiceretur. Quare alii quidem aurum, alii verò argentum, alii fruges, alii aliud, quod quiſque pretioſiſſimum duceret, eo injecerunt, exiſtimantes id menti oraculi eſſe conſentaneum. Sed nihilominus permanente voragine, Curtius, vir & egregia corporis ſpecie, & inſigni animi fortitudine præditus, dixit ſe melius, quam cæteros, mentem oraculi Sibyllini intelligere. Rem enim in civitate pretioſiſſimam eſſe virtutem viri, eamque ab oraculo requiri. His dictis, arma induit, & equum bellicum conſcendit, omnibuſque factum ejus admirantibus, intrepido vultu ſe cum equo in voraginem immiſit. Quum igitur terra poſtea coiviſſet, Romani Heroicos honores viro illi in medio Foro quotannis habendos eſſe decreverant, locumque illum, Liberum vocaverunt.

A D M O N I T I O.

Conſtantini Aug. Porphyrog. *Eclogæ III.* huc pertinet: Livius enim ante Corvini pugnam cum Gallo, narrat hæc geſta, Coſſ. C. Sulpitio Potito 4., & M. Valerio Publicola 2., A.U.C. 402. poſt Curtii utique devotionem, factam, juxta ipſum, A.C. 393. Q. Servilio Ahala 2., & L. Genucio 2. Coſſ. Apud Suidam eſt ὢν.

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR.

Ἀγύλλαιοι ἐπειδὴ ᾔσθοντο τοὺς Ῥωμαίους σφίσι πολεμήσοντας βουλομένους, πρέσβεις τε ἐς τὴν Ῥώμην ἀπέστειλαν, πρὶν καὶ ὁτιοῦν ψηφισθῆναι, καὶ εἰρήνης ἐπὶ τῷ ἡμίσει τῆς χώρας ἔτυχον.

Quum Agyllæi (qui nunc Cærites), Romanos ſibi bellum illaturos animadverterent, legatos Romam miſère, priuſquam aliquid decretum eſſet: ac ſub conditione tradendi agri dimidii, pacem impetraverunt.

N O T AE.

Οἱ Ἀγύλλαιοι ἐπειδὴ &c. Ita legendus hic locus, cum in exemplari mendosè ſcriptus ſit. Ἄγυλλα, inquit Stephanus, πόλις, Τυῤῥηνίας, κτίσμα τῶν ἐν Θετταλίᾳ Πελασγῶν· μετωνομάσθη δὲ Καῖρε. De hac re ita Livius lib.7. *Itaque pax populo Cæriti data: induciaſque in centum annos factas, in Senatus conſulta referri placuit.* Οὐκ ἐδέξαντο αὐτοί. Aliter *Zonaras* lib.2. εἰς τὸ δημόσιον, inquit, ταῖσιν εἰσῆγον, quòd tamen miror, cum *Dionem non tantum ſequatur, ſed de verbo ad verbum fere exſcribat*. Notanda *Urſini* verba, pro Dione in Zonaram perſonato: quod perpetuo nos oſtendimus: Sed ubi ſint in hac Ecloga illa Urſini οὐκ ἐδέξαντο, non videmus. Non Ἀγύλλαι, quod Urſinus, & manuſcriptus Sylburgii habent, ſed Ἀγύλλαιοι ſcribendi, qui eſt *Cærites*. *Leunclavius*. Adi principia hujus tomi, ad ea quæ late aſſerimus ex Halicarnaſſeo, cap.4., ubi de Agylla, & Cære.

(a) U.C. 406. (b) U.C. 415.

Romanis ita narrantur: quæ ſi cui fabuloſa & a fide veri aliena videantur, ego non intercedam: eſto illi, ut minimum iis tribuat.

Poſthæc Romanis bella iterum, & a Gallis, & ab aliis gentibus ſunt illata: quæ tamē omnia, vel a Conſulibus, vel a Dictatoribus, quo tempore hujuſmodi quidquam accidit, ſunt feliciter propulſata. Sed illud præclarum, nec omittendum, quod factum eſt, cum L. Furius Camillus, Dictator creatus fuit. Tunc enim ſuburbanum inſurgentibus agrum Gallis, educto in barbaros ipſe exercitu, in ea ſtetit ſententia terendi tempus, protrahendique belli, nec decertare & periclitari cum hominibus, temere in ſuam perniciem irruentibus: quos cæteroqui facilius ac tutius, domiturus eſſet penuria commeatus. Quum hæc autem ita geruntur, Gallus quidam, ex Romanis aliquem ad ſingulare certamen provocat, eique occurrit Tribunus militum M. Valerius, ex Maximi illius poſteris. Illuſtre ſane certamen fuit. Romanus prudentia & arte ſuperior erat, Gallus viribus & audacia. Sed quod viſum eſt mirabilius; in Valerii galea corvus conſedit crocitans; qui in hoſtem verſus, ejus os oculoſque roſtro, & unguibus appetere, impetumque frangere non deſtitit, donec Gallus a Romano obtruncatus eſt. Et hæc cauſa, cur Galli indignati ſe victos ab alite, non ab hoſte; Romanos illico iracundè invaſerint, ſed male habiti receſſerunt. Valerius ab auxilio Corvi illius, Corvinus eſt appellatus. Deinde verò, inter ipſas Romanas copias orta diſſenſio eſt, quæ civile ſpectabat bellum, niſi, his latis legibus, ſeditio comprimebatur; Ut nemo invitus, ex albo militum deleretur, neque qui Tribunus militum fuerat, Centurionē agere cogeretur; Ut utrumq. liceret ex plebe creari Conſulē; Ut idem binos eodem tēpore non gereret Magiſtratus; nec eūdē, bis intra decē annos.

Deinde vero Latini, Romanis ſocii & fœderati, quòd pube ſua, continentibus bellis, abundabat egregie exercitata, elati animis defecerunt, Romaniſq. intulerunt bellum. Hi proinde, Torquato tertiū, & Decio Mure lectis Conſulibus, mox in hoſtem profecti ſunt, & cum iis atrox prælium eſt commiſſum: quod utraque acies, pro ſua gloria exiſtimabat, eo ſe die, virtutis fortunæque ſuæ illuſtre ſpecimen præbituram. Sed eventu quoque facta eſt celebrior ea pugna. Cum enim Romani Conſules, Latinos eodem armorum genere, eademque lingna viderent uti; veriti, ne qui militum, ſuorum ac hoſtiū diſcrimine haud facile obſervato, in errorē indu-

[*] U.C.406. (**) U.C.415.

Ταῦτ' οὕτω τοῖς Ῥωμαίοις ἱστόρηται· εἰ δέ τῳ μυθώδη κριθείη, καὶ μὴ πιστά, ἔξεστιν οἱ, μὴ προσέχειν αὐτοῖς.

2. Τοῖς Ῥωμαίοις δὲ πόλεμοι αὖθις, καὶ παρὰ Γαλατῶν καὶ ὑφ' ἑτέρων ἐθνῶν ἐπηνέχθησαν, ἀλλ' ἀπεκρούσαντο πάντας, τῇ μὲν ὑπάτους, τῇ δὲ δικτάτορας ψηφιζόμενοι· ὅτε καὶ τι τοιοῦτον συμβέβηκε· Δικτάτωρ ἐλέχθη Λούκιος Κάμιλλος, (*) Γαλατῶν κατατρεχόντων τὰ ὑπὸ Ῥώμην· ὃς ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ὁρμήσας, γνώμην εἶχε τρίβειν τὸν καιρόν, καὶ μὴ διακινδυνεύειν πρὸς ἀνθρώπους ἀπονοίᾳ χρωμένους· ῥᾷον γὰρ αὐτούς, καὶ ἀσφαλέστερον ἀπορίᾳ τροφῶν ἐκτρυχῶσιν ἤλπισε. Γαλάτης δέ τις ἐς μονομαχίαν, τινὰ τῶν Ῥωμαίων προεκαλεῖτο, καὶ ἀντέστη αὐτῷ Οὐαλέριος Μάρκος χιλιαρχῶν, ὁ τοῦ Μαξίμου ἐκείνου ἔγγονος· καὶ λαμπρὰ μὲν ἡ μάχη προέβη ἀμφοῖν· ὁ μὲν γὰρ τῇ σοφίᾳ, καὶ τῇ περιτεχνήσει προέφερεν, ὁ δὲ Γαλάτης τῇ ἰσχύϊ καὶ τῇ τόλμῃ· ἐπὶ πλέον δ' ἐθαυμαστώθη, ὅτι τοῦ Οὐαλερίου κράνει, κόραξ ἐφιπτάμενος καὶ κρώζων, ἐς τὸν βάρβαρον ἐνεχρίμπτετο, καὶ τήν τε ὄψιν αὐτοῦ ἐπετάρασσε, καὶ τὴν ὁρμὴν ἐνεπόδιζε, μέχρις οὗ κατειργάσθη. Διὸ ἀγανακτήσαντες οἱ Γαλάται, ὡς ὑπὸ ὄρνιθος ἡλαττόμενοι, θυμῷ αὐτίκα συνέμιξαν τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ κακῶς ἀπηλλάγησαν· ὁ δὲ Οὐαλέριος ἀπὸ τῆς τοῦ κόρακος συμμαχίας, Κορουῖνος ἐπωνομάσθη· Εἰσέπειτα δὲ τῶν στρατευμάτων στασιασάντων, καὶ ἐμφυλίου πολέμου γενέσθαι μέλλοντος, κατηλλάγησαν οἱ στασιάσαντες, νόμων τεθέντων, μήτ' ἄκοντά τινα τοῦ καταλόγου ἀπαλείφεσθαι, μήτε τὸν χιλιαρχήσαντα ἑκατονταρχεῖν, καὶ τοὺς ὑπάτους, καὶ ἄμφω ἐξὸν εἶναι, καὶ ἐκ τοῦ πλήθους καθίστασθαι, τὸν αὐτὸν, μήτε δύω ἅμα ἀρχὰς, μήτε τὴν αὐτὴν δὶς ἐντὸς δέκα ἀρχεῖν, ἐτῶν.

3. Λατῖνοι δὲ καί περ ἔνσπονδοι τοῖς Ῥωμαίοις ὄντες, ἀπέστησαν, καὶ πόλεμον ἤραντο, ἐν φρονήματι γεγονότες, ὅτι τε νεότητι ἤκμαζον, καὶ τὰ πολεμικὰ ἐκ τῆς ἀεὶ σὺν αὐτοῖς στρατείας ἀκριβῶς ἤσκηντο. Οἱ δὲ τοῦτο γνόντες ἐξῆλθον, ὕπατον, τόν τε Τουρκουάτον (**) τὸ τρίτον ἑλόμενοι, καὶ τὸν Δέκιον, καὶ ἐμαχέσαντο αὐτοῖς καρτερὰν, μάχην, κρείττω τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἑκάτεροι νομίζοντες ἀκριβῆ τῆς σφετέρας τύχης τε καὶ τῆς ἀρετῆς. Ἔδοξε δὲ καὶ περιφανεστέρα ἡ μάχη, καὶ διά τι συμβεβηκός· τοὺς γὰρ Λατίνους οἱ ὕπατοι, καὶ ὁμοσκεύους καὶ ὁμοφρώνους τοῖς Ῥωμαίοις ὁρῶντες, ἐφοβήθησαν, μὴ τῶν στρατιωτῶν τινες σφαλῶσι, τό τε οἰκεῖον, καὶ τὸ πολέμιον μὴ ῥᾷστα διαγινώ-

σκοντα

σκοντες· καὶ διὰ τοῦτο προεῖπον σφίσι, τά τε ἄλλα παρατηρεῖν ἀκριβῶς, καὶ καθ' ἑαυτὸν μηδένα μηδενὶ τῶν ἐναντίων συμβαλεῖν. Τοῦτο δὲ τὸ παράγγελμα, οἱ μὲν ἐτήρησαν, ὁ δὲ τοῦ Τορκουάτου παῖς, στρατευόμενος ἐν τοῖς ἱππεῦσι, καὶ πεμφθεὶς πρὸς κατασκοπὴν τῶν ἐναντίων, παρεῖδεν οὐκ αὐθαδείᾳ, ἀλλὰ μέν τοι φιλοτιμίᾳ. Ἐπεὶ γὰρ ὁ ἵππαρχος τῶν Λατίνων, ἰδὼν αὐτὸν προσιόντα, πρὸς μονομαχίαν προεκαλέσατο· καὶ μὴ δεξάμενον ταύτην διὰ τὴν πρόρρησιν, παρώξυνεν εἰπών· Οὐ σὺ μέν τοι Τουρκουάτου υἱὸς εἶ, οὐ σεμνούνῃ τῷ στρεπτῷ τοῦ πατρός; ἢ πρὸς μὲν Γαλάτας, ἀνθρώπους φθόρους ἔῤῥωσθε, καὶ ἀνδρίζεσθαι, τοὺς δὲ δὴ Λατίνους ἡμᾶς φοβεῖσθε; Τί οὖν ἄρχειν ἡμῶν ἀξιοῦτε; τί δ' ὡς χείροσιν ὑμῶν ἐπιτάσσετε; ἔκφρων ἐγένετο ὑπὸ τοῦ θυμοῦ, καὶ τῆς παραγγέλσεως ἑκὼν ἐπελάθετο, καὶ μονομαχήσας, ἐνίκησε, καὶ τὰ σκῦλα μεγαφρονῶν ἐκόμισε τῷ πατρί. Καὶ ὃς ἀθροίσας τὸ στράτευμα, Γενναίως μὲν, ἔφη, ὦ παῖ ἐμαχέσω, καὶ διὰ τοῦτό σε στεφανώσω· ὅτι δὲ τὸ προσταχθὲν οὐ παρετήρησας, καί τοι καὶ ὡς υἱὸς πειθαρχεῖν, καὶ ὡς στρατιώτης ἀναγκαζόμενος, διὰ τοῦτό σε δικαιώσω, ἵνα καὶ τὸ τῆς ἀριστείας ἆθλον, καὶ τὸ τῆς ἀνηκουστίας τίμημα λήψῃ. Ταῦτα εἰπών, ἅμα τὸν στέφανον τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ ἐπέθετο καὶ αὐτὴν ἐκείνην ἀπέτεμεν

4. Εἶτα ὄναρ ἀμφοῖν τοῖς ὑπάτοις ἐν τῇ αὐτῇ νυκτὶ ὁμοίως φανὲν ἔδοξε λέγειν, τῶν ἐναντίων κρατήσειν ἂν ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων ἑαυτὸν ἐπιδῷ. Μεθ' ἡμέραν οὖν ἀλλήλοις τὸ ὄναρ διηγησάμενοι, συνέθεντο θεῖον εἶναι καὶ πεισθῆναι δεῖν αὐτῷ ὡμολόγησαν· ἠμφισβήτησαν δὲ πρὸς ἀλλήλους, οὐχ ὃς ἂν σωθείη, ἀλλ' ὃς ἂν μᾶλλον ἑαυτὸν ἐπιδῷ· καὶ παρὰ τοῖς πρώτοις τοῦ στρατοπέδου ἐδικαιολογήσαντο· καὶ τέλος ἤρεσε σφίσι, τὸν μὲν τοῦ δεξιοῦ κέρως, τὸν δὲ ἐπὶ τοῦ λαιοῦ παρατάξεσθαι, καὶ ὁπότερον ἂν ἐκείνων ἐλαττωθῇ, τὸν ἐπ' αὐτῷ τεταγμένον ἀποθανεῖν. Τοσαύτη δ' ἦν φιλοτιμία αὐτοῖς περὶ τὴν ἐπίδοσιν, ὡς εὔχεσθαι ἕκαστον

inducerentur; præter alia diligenter obſervanda, illud etiam edixerunt, ut quis extra ordinem, cum hoſte congrederetur. Huic edicto cæteri paruerunt, Torquati autem filius, qui inter equites militabat, ad explorādos miſsus conatus hoſtium, id non tam ex contumacia, quam ambitione neglexit. Ubi enim Latinorum magiſter equitum, accedentem eſt conſpicatus, eum ad ſingulare certamen provocat: eoque, ob edictum patris id detrectante. Non tu, inquit, Torquati filius, non torque patris tu gloriaris? An contra Gallos, homines perditos tantum valetis, & fortes eſtis; Latinos verò nos formidatis? Cur ergo nobis vultis imperitare; curve nobis, tanquam deterioribūs juſsa datis? His enim Manlius, vix præ iracundia mentis compos, & ultrò oblitus paterni edicti, congreditur, hoſtem vincit, detracta ſpolia, magno animo affert patri. Tum is convocatis copiis, Fili, inquit, ſane fortiter dimicaſti, eaque de cauſa, corona te ego dono: quia verò imperium Conſulare, & majeſtatem patriam non es veritus; ea moderatione adverſus te utar, ut & virtutis fructum percipias, & contumaciæ pœnas ſubeas. Hiſque dictis, ſimul & coronam capiti ejus impoſuit, & mox idem caput amputavit.

Deinde eadem nocte, uterque Conſul in ſomnis, ſibi audire viſus eſt vocem, quæ diceret ſe hoſtibus fore ſuperiores, ſi alter Cōſulum ſe devoveret. Igitur cum diluxit, uterque alteri narrat ſomnium: divinum id eſse, ac idcirco obtemperandum eſse conſentiunt. De ea tantum eſt controverſia, non uter eorum maneat incolumis, ſed uter ſe devoveat. Cauſa igitur apud primores exercitus diſceptata, tandem convenit, alterum in dextro, alterum in ſiniſtro cornu ſiſtendum eſſe, & utrum eorum inclinarit, ejus duci oppetendam mortem. Tantaque ejus decoris fuit cupiditas, ut uterque ſuccumbere

ADMONITIO.

Suidas v. Μάλλιος hæc habet incerti authoris, quæ e Dione petita, mendo correcto, locum illuſtrant.

Ὁ Μάλλιος ὁ ὕπατος τὸν ἑαυτοῦ παῖδα μονομαχήσαντα Μετίῳ Λατίνῳ, καὶ καταβαλόντα τὸν ἀντίπαλον, ὡς μὲν ἀριστέα, ἐστεφάνωσε, ὡς (*) δὲ ὑπερβάντα τὰ ἐξ αὐτοῦ τεταγμένα, ἐπελέκισεν· ὃ δὴ σὺν ὠμότητι πραχθὲν, εὐπειθεστάτους τοῖς ἄρχουσι τοὺς Ῥωμαίους κατέστησεν.

Manlius Conſul filium ſuum, qui cum Metio, Latino viro, ſingulari certamine, certaverat, & adverſarium proſtraverat, coronavit quidem, ut victorem; ſed ſecuri eundem percuſſit, ut qui edictum ſuum violaſſet. Hoc crudele factum, Romanos Magiſtratibus, & Ducibus ſuis obſequentiſſimos reddidit.

NOTAE.

In Suida Πετίῳ. correximus ex Livio lib. 8. apud quem *Genucius Metius* appellatur. Incertus hic author, fortaſſe eſt Eutropius, ex deperditi Capitonis verſione.

Livius a patre Titum filium coronatum ſilet, & a littore ſcribit deligatum ad palum, percuſſumque.] Εἶτα ὄναρ. Livius ſomnia hæc viſa dicit, *ante* pugnam Manlii filii; noſter Dio vel Zonaras ſcribunt *poſt*, & veriſimilius multo eſt.

bere ſe optaret, ut devotionis, & conſecuturæ gloriæ compos redderetur. Congreſſis ergo cum hoſtibus, pugna diu fuit anceps; deinde cornu Decii, Latinis nonnihil ceſſit. Hoc ille cognito, ſe devovit; armiſque poſitis togam prætextam induit: atque hoc pacto, eum in equũ inſiluiſſe, ac in medios hoſtes invectum, ab iis occiſum eſſe; alii a commilitone ſuo immolatum ferunt. Tum Decio ſic defuncto, victoriã Romani haud dubiam ſunt adepti; Latinis omnibus in fugam verſis. Latini itaque hoc modo devicti ſunt; Torquatus verò, quamvis occiſo filio, & collega mortuo, nihilominus tamen triũphum duxit.

Sed victi, non domiti erant Latini. Anno enim ſequenti iterum defecerunt; iterumque Romanus populus eos vicit: ac præterea gentes alias, nunc de more per Conſules, nunc per Dictatores, armis ſubegit. Unus ex horum numero, L. Papirius fuit, qui a celeritate pedum, currendique ſtudio, Curſoris cognomentum adeptus eſt. Hic Dictator cum magiſtro equitum Fabio Rullo, contra Sãnites miſſus, eos vicit, & in ſua, ut voluit, verba, pacem inire compulit. Quamobrem,

κατὸν τῶν ὑπάτων ἡττηθῆναι. Συμβαλόντες δὲ τοῖς Λατίνοις μέχρι μὲν πολλοῦ ἰσοπαλῶς ἠγωνίσαντο· εἶτα τὸ κατὰ τὸν Δέκιον κέρας, μικρόν τι τοῖς Λατίνοις ἐνέκλινεν· ὁ γνοὺς ὁ Δέκιος ἑαυτὸν ἐπιδέδωκε, καὶ τὰ ὅπλα ἐκδὺς, τὴν ἐσθῆτα ἐνέδυ τὴν περιπόρφυρον. καὶ οἱ μὲν οὕτω φασὶν ἐφ' ἵππον ἀναπηδῆσαι αὐτὸν, καὶ εἰσελάσαι πρὸς τοὺς πολεμίους, καὶ ὑπ' ἐκείνων ἀποθανεῖν· οἱ δὲ ὑπὸ στρατιώτου πολιτικοῦ σφαγῆναι. Τέως δὲ τελευτήσαντος τοῦ Δεκίου, τοῖς Ῥωμαίοις ἡ νίκη καθαρῶς συνηνέχθη, καὶ οἱ Λατῖνοι πάντες ἐτράπησαν. Οἱ μὲν οὖν Λατῖνοι οὕτως ἥττηντο· ὁ δέ γε Τουρκουάτος, καὶ τὸν υἱὸν ἀποκτείνας, καὶ τοῦ συνάρχοντος τεθνηκότος, ἑώρτασεν ὅμως τὰ ἐπινίκια.

5. Εἶτ' αὖθις αὐτούς τε τοὺς Λατίνους ἐπαναστάντας κατεπολέμησαν (a) καὶ ἕτερα ἔθνη μάχαις ὑπέταξαν, ποτὲ μὲν ὑπάτοις κεχρημένοι ποτὲ δὲ δικτάτορσιν, ὧν εἷς ἦν καὶ Λούκιος Παπείριος, ὁ καὶ Κούρσωρ ὀνομαζόμενος, διά τε τὴν ἕξιν (ἦν γὰρ δρομικώτατος) καὶ διὰ τὴν ἄσκησιν τὴν τοῦ δρόμου. Μετὰ δὲ ταῦτα, δικτάτωρ (b) ὁ Παπείριος ἐπὶ τοὺς Σαμνίτας ἐξεπέμφθη, μετὰ Φαβίου Ῥούλλου ἱππάρχου, καὶ ἡττήσας αὐτοὺς, ἠνάγκασεν ἐπὶ συνθήκαις συμβῆναι, αἷς ἐκεῖνος ἐβούλετο. Ἀποθεμένου

A D M O N I T I O.

Ad calcem hujus cap. 4. ſpectare videtut hoc Dionis Apoſpaſmation, quod eſt apud Valeſium pag. 585. ὅτι.

DIO APUD CONST. AUG. PORPHYR.

T. Manlius Torquatus, non uſquequaque aſper ac rigidus fuit, neque ejuſmodi qualem ſe erga filium præbuerat; ſed in pace, conſilin; in bello fortitudine valebat: ita ut cives ſimul cum hoſtibus faterentur; diſcrimina rerum in illo ſita eſſe, ac ſi Latinorum, procul dubio victoriam penes eos futuram.

Ὁ Τουρκουάτος οὐ τὰ πάντα τραχὺς ἦν, οὐδ' οἷος ἐς τὸν υἱὸν ἐγένετο, καὶ ἐς τἆλλα ἦν· ἀλλὰ καὶ εὔβουλος καὶ εὐπόλεμος ὡμολόγητο εἶναι· ὥστε καὶ πρός τῶν πολιτῶν καὶ πρὸς τῶν ἐναντίων ὁμοίως λέγεσθαι, ὅτι οὐ τὸ κράτος τοῦ πολέμου ὑποχείριον ἴσχε, καί εἰ καὶ τῶν Λατίνων ἡγεῖτο, πάντως ἂν αὐτοὺς νικῆσαι ἐποίησεν.

DIO APUD THEODOSII MONACHI, SEU CONSTANTINI PORPHYR. ECLOGEN IV.

Victi Samnites a Romanis, legatos ad eos, qai erant in urbe Rnmani, miſerunt: & captivis, quotquot eorum habebant, remiſſis; etiam Papii cujuſdam, viri apud ſe dignitate principis, in quem præcipue belli cauſa cnnferebatur; tam patrimonium ac bona, quam oſſa, quod ipſe ſibi præcepta morte, manus attuliſſet, diſſiparunt; non tamen hoc facto, pacem impetrarunt. Exiſti-

Νικηθέντες οἱ Σαμνῖται ὑπὸ Ῥωμαίων, [ἐπεκηρυκεύσαντο] τοῖς ἐν τῇ πόλει Ῥωμαίοις, [τούς τε αἰχμαλώτους, ὅσους εἶχον αὐτῶν [τιμωρ...] ...σι, καί τινος Παπίου, ἀνδρὸς ἐς τὰ πρῶτα τῶν [παρ' αὐτοῖς] ἀξιουμένου, [καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου] πᾶσαν φερομένου, τὴν τε οὐσίαν, καὶ [τὰ ὀστᾶ, ἐπειδὴ φθάσας ἑαυτὸν] προκατεχρήσατο, (διέρριψαν· οὐ μέν τοι καὶ ἔτυχον τῆς εἰρήνης Ἀπιστοι

N O T AE.

Καί τινος Παπίου, &c. τὰ ὀστᾶ, ἐπειδὴ φθάσας ἑαυτὸν προκατεχρήσατο, διέρριψαν. Ita emendavimus, cum mendosè legeretur in exemplari, ἔτι τε, & ἑαυτῷ. De hac re ita ſcribit Livius lib. 8. *De ea coacti referre Prætores, decretum fecerunt, ut Brutulus Papius Romanis dederetur, & cum eo præda omnis Romana, captivique ut Romam mitterentur, quæque res per Feciales ex fœdere repetitæ eſſent, ſecundum jus faſque reſtituerentur. Feciales Romam, ut cenſuerunt, miſſi: & corpus Brutuli exanime: ipſe morte voluntaria, ignominia ſe ac ſupplicio ſubtraxit; placuit cum corpore, bona quoque ejus dedi*, &c. *Apud Zonaram* Rutulus *pro* Brutulus *ſcriptum eſt, ut videtur mendoſè*: Καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου Ῥουτούλῳ ἀνδρὶ, δυνατῷ παρ' αὐτοῖς ἐπιγραφέντος, &c. & *pro* προκατεχρήσατο, *habet* διεχρήσατο, *quod magis placet*. Urſinus. *Mancæ ſunt hæc e Fulvii libris, & emendatione indigent*: ἐπειδὴ φθάσας ἑαυτὸν διεχρήσατο, ἔτυχον τῆς εἰρήνης. *Redintegrari verò debent, e manuſcripto Sylburgii, hoc modo*: ἐπειδὴ φθάσας ἑαυτὸν προκατεχρήσατο, διέρριψαν. οὐ μὲν τοι καὶ ἔτυχον τῆς εἰρήνης. *Leunclavius.*

(a) U.C. 416. (b) U.C. 430.

νου δὲ τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῦ, ἐπανέστησαν αὖθις· ὑπὸ δὲ Κορνηλίου Αὔλου δικτάτορος, (a) καὶ πάλιν πολεμηθέντες, καὶ ἡττηθέντες, διεκηρυκεύσαντο πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ῥώμῃ, τοὺς αἰχμαλώτους ὅσους εἶχον πέμψαντες αὐτοῖς, καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου Βρουτούλῳ ἀδελφὸ δυνατῷ παρ' αὐτοῖς ἐπιγράφοντες, οὗ τὰ ὀστᾶ, ἐπεὶ φθάσας ἐκεῖνος διεχειρίσατο ἑαυτὸν, διέῤῥιψαν· οὐ μέν τοι καὶ ἔτυχον τῆς εἰρήνης, ὡς ἄπιστοι, ἀλλ' ἄσπονδον σφίσιν ἐψηφίσαντο πόλεμον, καί τοι τοὺς αἰχμαλώτους λαβόντες. Ὑπεραυχήσαντες οὖν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ αὐτοβοεὶ πάντας αὐτοὺς αἱρήσειν ἐλπίσαντες, δεινῷ παθήματι περιέπεσον· ὑπερδείσαντες γὰρ οἱ Σαμνῖται, καὶ ἐν συμφορᾷ ποιούμενοι τὸ μὴ σπείσασθαι, καὶ ὡς ἀπεγνωσμένοι μαχόμενοι καὶ λοχήσαντες ἔν τινι χώρᾳ κοιλοτέρᾳ καὶ στενῇ, τό τε στρατόπεδον εἷλον καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐζώγρησαν πανσυδὶ καὶ πάντας ὑπήγαγον ὑπὸ τὸν ζυγὸν (τὸ δ' ἦν τὸ τοῦ ζυγοῦ, ἤδη μοι ἄνωθέ που εἴρηται) οὐδένα μέν τοι ἀπέκτειναν, ἀλλὰ τά τε ὅπλα, καὶ τοὺς ἵππους, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα εἶχον, πλὴν ἑνὸς ἱματίου, ἀφείλοντο, καὶ γυμνοὺς σφᾶς ἀφῆκαν ἐπὶ συνθήκαις, τοῦ τε τὴν χώραν αὐτῶν ἐκλιπεῖν, καὶ συμμάχους σφίσιν ἀπὸ τῆς ἴσης εἶναι· ἵνα δὲ τὰ τῆς ὁμολογίας, καὶ παρὰ τῆς γερουσίας βεβαιωθῶσι, τῶν ἱππέων ἑξακοσίους ἐς ὁμηρείαν κατέσχον. Οἱ δ' ὕπατοι Σπούριός τε Ποστούμιος, καὶ Οὐετούριος [b] Καλουῖνος μετὰ τῆς στρατιᾶς εὐθὺς ἀνεχώρησαν, καὶ νυκτὸς αὐτοί τε καὶ τῶν ἄλλων οἱ ἀξιολογώτατοι ἐς τὴν Ῥώμην εἰσῆλθοσαν, οἱ δὲ λοιποὶ στρατιῶται κατὰ τοὺς ἀγροὺς ἐσκεδάσθησαν.

6. Οἱ δ' ἐν τῇ πόλει τὰ πεπραγμένα μαθόντες, οὔτε ἡσθῆναι τῇ τῶν στρατιωτῶν σωτηρίᾳ, οὔτ' ἀχθεσθῆναι ἠδύναντο· πρὸς μὲν γὰρ τὸ δεινὸν ὑπερήλγουν, καὶ ὅτι παρὰ τῶν Σαμνιτῶν τοιαῦτα πεπόνθασι, μεῖζον σφίσι τὸ ἄλγος ἐγίνετο· λογιζόμενοι δὲ, ὡς εἰ πάντας ἀπολέσθαι συνέβη, καὶ περὶ πάντων ἂν ἐκινδύνευσαν, ἐπὶ τῇ σφῶν σωτηρίᾳ. Ἐπικρύπτοντες δὲ τέως τὸ ἥδεσθαι, πένθος ἐπεποιήκεσαν, καὶ οὐδὲν ἐν τῷ καθεστηκότι τρόπῳ ἔπραξαν, οὔτ' αὐτίκα, οὔθ' ὕστερον, ἕως ἀντεπεκρά-

vix ipſe abiit magiſtratu, quum Samnites iterum defecerunt. Aſt ab A. Cornelio Dictatore cum iterum debellantur, Legatos Romam de pace ineunda mittunt, captivos omnes, quos habebant; cauſamque belli, in Brutulum quendam, virum apud ſuos potentem, rejiciunt; cujus oſſa, quod ſibi necem conſciſcere maturarat, ipſi projecerāt. Ipſis tamen Romani, ut fœdifragis, pacem non reddiderunt, ſed, quamquam captivis receptis, bellum eis irreconciliabile indixerunt. Dum verò elati animis, ex proſperis ſucceſſibus; Romani ſe illos omnes impetu primo capturos ſperant, in magnam ipſi fœdamque cladem inciderunt. Samnites namque perterriti, anxiique ob negatam pacem, tanquam deſperati in pugnam ruunt, ac in anguſta valle ſtructis inſidiis, caſtra Romana capiunt, eoſque omnes ſub jugum mittunt (quæ res cujuſmodi fuerit, ſupra diximus) occidunt attamen neminem, ſed armis, equis, cæteriſque omnibus, una dumtaxat relicta veſte, ipſis ademptis, nudos dimittunt; ea adjecta conditione, ut mox excederent agro ſuo, & dehinc ſocietatem colerent æquo jure. Ut hæc autem pacta, Senatus etiam authoritate rata haberentur, ſexcentos obſides retinent ex equitibus. Conſules verò Spurius Poſtumius, ac Veturius Calvinus, ſtatim cum exercitu receſſerunt, & ipſi quidem, aliique eorum præcipui, noctu Romam ingreſſi ſunt, reliqui autem milites per agros, ſe diſperſerunt.

Interim, qui in urbe erant, clade cognita; neque delectari ſalute militum, neque dolere potuerunt. Nam dolentiſſime quidem atrocem tulerunt caſum, ſed quod hæc a Sāmitibus paſſi erant, majorem ſibi dolorem attulit. Verum cum ſecum reputant, ſi ſui milites omnes periiſſent; fuiſse in extremo diſcrimine ſe futuros; ſalute illorum gaviſi ſunt. Cæterū gaudio diſſimulato, luctuque ſimulato, nihil eo tempore geſſerunt, de more ſolito; neque in præſentia, neque poſtea

ADMONITIO.

Apud Suidam v. οὐχ ὅσον, & v. Παράκρουσιν, eadem habentur ex hac Ecloge Conſtantini, ab Ἄπιστοι ad παρεσκεύασαν: quæ Dionis eſſe nemo hactenus obſervavit.

Ἄπιστοι] ὅτι γὰρ δόξαντες εἶναι, καὶ πρὸς τὰς συμφορὰς ἐς παράκρουσιν τοῦ ἀεὶ κρατοῦντος σφῶν σπένδεσθαι, οὐχ ὅσον, οὐχ εὕροντό τι συμβατικὸν, [ἀλλὰ] καὶ ἄσπονδον σφίσι τὸν πόλεμον] παρεσκεύασαν· οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι [καί τοι τοὺς αἰχμαλώτους λαβόντες] ἀκηρυκτὶ πολεμεῖν αὐτοῖς ἐψηφίσαντο.

Exiſtimati namque homines infidi, qui ad caſus parum proſperos, ut a ſe victores averterent, pacem inire ſolerent; non modo nullam invenere componendi belli viam, ſed bellum etiam ſibi perpetuum arceſſiverunt. Quippe Romani, receptis licet captivis, bellum vel non denuntiatum, cum eis gerendum decreverunt.

NOTAE.

Σάμνιον] Colbertæus Σάννιον, ut Σαννῖται infra. *Ducangius*. Si hoc verum, etiam ſupra ubi pluries ſunt Σαμνῖται, Colbertæus Σαννῖται habet. (a) U.C. 433. [b] Zonaras habet Τιβέριος. Correxi.

ſtea quid egerunt, donec res ſibi iterum valuerunt. Primoque loco ſtatim Conſulibus magiſtratus eſt abrogatus, aliiſque in eorũ locum lectis, de pactis reſcindendis, deliberatum. Quod quia fieri non poterat, niſi in illorum autores, crimen id conferretur; cũctabantur quidem, Conſules, cæteroſque magiſtratus, qui cum iis fuerant, condemnare; neque committendum putabant, ut iis abſolutis, crimen fœderis violati in ſe ipſos refunderetur. Re igitur cum ipſis Cõſulibus communicata, primùm ſententiam dicere juſſerunt Poſtumium, ut ipſe ex verecundia, contra ſe pronunciaret, ne omnes dedecoris implerentur. Is in medium progreſſus, negavit a Senatu Populoque probãda eſſe, quæ ne ipſi quidem ſponte ſua, ſed ab hoſtibus non virtute ſed dolo ac inſidiis coacti, egerant. Qui igitur dolum priores uſurparunt, eos, ſi dolo viciſſim circumventi fuerint, non habere quid quererentur. Atque hæc ubi, & hujus generis plura dixit; Senatus animi pendebat, quid ageretur; Poſtumius verò & Calvinus cum omnem in ſemetipſos rejeciſſent culpam, decretum eſt, pactis reſciſſis, illos dedendos eſſe. Uterque itaque Conſul, cæterique magiſtratus, qui pactis illis adfuerunt, in Samnium abducti ſunt; Samnites verò, captivos omnes repetentes, teſtati Deos, dedititios rejecerunt. Romani autem cum gaudio his receptis, iracunde cum Samnitibus pugna inita, adeptique victoriam, eodem plane modo ſuos tractarunt hoſtes; itidemque ſub jugum miſſos, nulla alia illata injuria, dimiſerunt, receptis abſque noxa aliqua equitibus ſuis, quos Samnites pacis obſides retinuerant.

Sane verò, ita res ad multos annos ſteterunt; donec iterum cum Samnitibus, C. Junio duce congreſſi, cladem Romani acceperunt. Cum enim Junius agros Samnitium paſſim popularetur, hi res ſuas in altiſſimas, denſiſſimaſque ſylvas (quo nec aves advolare dicuntur) contulerunt; atque exinde, gregibus ſuis ſine paſtoribus & cuſtodibus, emiſſis, hoc pacto Romanis inſidias ſtruunt: tum ſubornatis transfugis, hoſtem, tanquã ad paratam prædam, pellexerunt. Et ex voto res ipſis ceſſit. Ubi enim in ſylvam incaute penetraſſe Romanos vident, eos ipſi emerſi e latebris, circumdant undique, nec prius ab illis cædendis deſtiterunt, quam plane viribus deſtituti. Sed & ipſi poſtea Samnites a Romanis victi ſunt, ut ſæpe alias nec tamen ideo quieverunt; quin cum aliis,

tum

κράτησαν· τοὺς δ' ὑπάτους μὲν παραυτίκα ἔπαυσαν, ἑτέρους δ' ἀνθελόμενοι, βουλὴν ἐποιήσαντο, καὶ ἐδόκει μὲν σφίσι μὴ δέξασθαι τὴν σύμβασιν· ἐπεὶ δὲ ἀδύνατον ἦν τοῦτο δρᾶσαι, μὴ οὐχὶ πρὸς τοὺς πράξαντας αὐτὴν τρέψαντας τὴν αἰτίαν, ὤκνουν μὲν τῶν ὑπάτων καταψηφίσασθαι, καὶ τῶν ἄλλων, οἱ μετ' αὐτῶν, ὡς ἀρχάς τινας ἄρχοντες, τὰς σπονδὰς ἐποιήσαντο. Ὤκνουν δὲ καὶ ἀφεῖναι, ἵνα μὴ ἐφ' ἑαυτοὺς τὸ παρασπόνδημα περιστήσωσι. Αὐτοῖς οὖν ἐκείνοις τοῖς ὑπάτοις ἐπεκοινώσαντο, καὶ πρώτῳ γε τῷ Ποστουμίῳ τὴν ψῆφον ἐπήγαγον, ὅπως αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ γνώμην ἀποφήνηται, αἰσχύνῃ τοῦ μὴ πάντας ἀδοξίας ἀναπληρῶσαι· ὁ δὲ παρελθὼν ἐς τὸ μέσον, ἔφη, μὴ δεῖν κυρωθῆναι τὰ ὑπ' αὐτῶν πεπραγμένα παρὰ τῆς γερουσίας, καὶ τοῦ δήμου. Μηδὲ γὰρ αὐτοὺς ἑκουσίως πρᾶξαι αὐτά, ἀλλ' ἀνάγκῃ συνεχομένους, ἣν αὐτοῖς ἐπήγαγον οἱ πολέμιοι, οὐκ ἐξ ἀρετῆς, ἀλλ' ἐκ δόλου, καὶ ἐξ ἐνέδρας· οἱ γοῦν ἀπατήσαντες εἰ ἀντηπατήσαντο. Ταῦτα τοίνυν εἰπόντος, καὶ τοιαῦτα πολλά, ἐν ἀμηχανίᾳ ἡ γερουσία ἐγένετο· τοῦ δὲ Ποστουμίου, καὶ τοῦ Καλουίνου ἐς ἑαυτοὺς τὴν αἰτίαν ἀναδεχομένων, ἐψηφίσθη, μήτε κυρωθῆναι τὰ ὡμολογημένα, ἐκείνους τε ἐκδοθῆναι. Ἀπήχθησαν οὖν καὶ ἄμφω οἱ ὕπατοι, καὶ οἱ λοιποὶ ἄρχοντες, ἐπὶ ὅρκοις παρουσιάσαντες, ἐς τὸ Σάμνιον· οὐ μέντοι αὐτοὺς οἱ Σαμνῖται ἐδέξαντο, ἀλλὰ τοὺς ἁλόντας ἀπῄτουν ἅπαντας, καὶ τοὺς θεοὺς ἐπεβοῶντο, καὶ ἐπεθείαζον, καὶ τέλους τοὺς ἐκδοθέντας ἀντέπεμψαν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, ἐκείνους μὲν ἀσμένως ἀπέλαβον, τοῖς δὲ Σαμνίταις ὀργῇ τὴν μάχην ἐπήγαγον. καὶ κρατήσαντες, τὰ ὅμοια σφίσιν ἐποίησαν, καὶ ὑπὸ τὸν ζυγὸν αὐτοὺς ἀνθυπήγαγον, (a) καὶ ἀφῆκαν, μηδὲν ἄλλο κακὸν δράσαντες· καὶ τοὺς σφετέρους ἱππεῖς, οὓς ὡς ὁμήρους κατεῖχον οἱ Σαμνῖται, ἀπαθεῖς ἐκομίσαντο.

7. Μετὰ δὲ χρόνους πλείονας αὖθις τοῖς Σαμνίταις πολεμοῦντες οἱ Ῥωμαῖοι Γαΐου Ἰουνίου (b) ἡγουμένου αὐτῶν, συμφορᾷ περιέπεσον. Πορθοῦντος γὰρ τοῦ Ἰουνίου τὴν χώραν αὐτῶν, ἐς τὰς ὕλας τὰς ἀόρνους, τὰ προσιόντα οἱ Σαμνῖται ἀνεκομίσαντο, οὕτω καλουμένας ὑπὸ τοῦ μηδ' ὄρνις εἰσπέτεσθαι ἐς αὐτὰς τῇ τῶν δενδρῶν πυκνότητι. Ἐκεῖ δὲ ὄντες, ποίμνιά τινα ποιμένων, ἢ φρουρῶν ἄνευ προκαθιστάντες, καὶ ψευδαυτομόλους ὑποπέμποντες, ὡς ἐφ' ἑτοίμην λείαν αὐτοὺς ὑπηγάγοντο· εἴσω δὲ γενομένους τῆς ὕλης περιέσχον τε σφᾶς, καὶ οὐ πρότερον ἐπαύσαντο κτείναντες, πρὶν πλεῖον ἐκκαμεῖν. Καὶ ἄλλο τι δὲ πολλάκις τοῖς Ῥωμαίοις πολεμήσαντες (c) οἱ Σαμνῖται, καὶ ἡττηθέντες, οὐκ ἐφησύχησαν, ἀλλὰ καὶ συμμάχους ἄλλους τε προσλαβόμενοι, καὶ Γαλάτας (d) ὡς καὶ πρὸς τὴν Ῥώμην αὐτὴν ἐλάσοντες ἡτοιμάζοντο· ὃ οἱ Ῥω-

μαῖοι

(a) U.C. 434. (b) U.C. 443. (c) U.C. 447. (d) U.C. 455.

μαῖοι μαθόντες, ἐς δέος κατέστησαν, καὶ σημείων πολλῶν αὐτοὺς ἐπαγόντων ἐς τοῦτο. Ἐν γὰρ τῷ Καπιτωλίῳ ἐκ τοῦ βώμου τοῦ Διὸς, (a) τρισὶν ἡμέραις, μιᾷ μὲν αἷμα, μιᾷ δὲ μέλι,

tum Gallis aſcitis ſociis, ita ſe paraverunt; quaſi ipſam Romã eſsent oppugnaturi. His ergo Romani cognitis, & multis etiam prodigiis admoniti, trepidarunt: ex Jovis namque

ADMONITIO.

Dio ipſe (apud Valeſium pag. 585. ſeq.) huc poſt cap. 1. manifeſtè ſpectat. Tunc enim, (ex Livio lib. 9. an. U. C. 444. Q. Fabius Max. Rullus, & C. Martius Rutilus, Coſſ. fuerunt: utique poſt Bubuleum, & Barbulam, præcedentis anni Coſſ.

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR.

Παπίριον Δικτάτορα προβαλόντων οἱ ἐν τῷ ἄστει. καὶ δείσαντες μὴ ὁ Ῥοῦλλος οὐκ ἐθελήσῃ αὐτὸν διὰ τὰ συμβάντα οἱ, ἐν τῇ ἱππαρχίᾳ, εἰπεῖν, ἔπεμψαν πρὸς αὐτὸν δεόμενοι, τὰ κοινὰ πρὸ τῆς ἰδίας ἔχθρας, προτιμῆσαι· ὃς τοῖς μὲν πρέσβεσι οὐδὲν ἀπεκρίνατο· ἐπειδὴ δὲ νὺξ ἐγένετο (νυκτὸς γὰρ πάντως, ἐκ τῶν πατρίων, τὸν δικτάτορα ἔδει λέγεσθαι) εἶπέ τε αὐτόν· καὶ εὔκλειαν ἐκ τούτου μεγίστην ἔλαβεν.

Romani, qui in urbe erant, cum L. Papirium, Dictatorem dici eis placeret, veriti ne Fabius Rullus, ob illa quæ in magiſterio Equitum ei acciderant, eum Dictatorem dicere abnueret; Legatos ad eum miſerunt, qui rogarent ut Remp. privatæ ſimultati anteponeret. At Fabius nullum quidem Legatis reſponſum reddidit: cæterum ineunte nocte (nocte enim Dictatorem dici legibus oportebat) Papirium Dictatorem dixit: eaque res Fabio maximi honoris fuit.

NOTAE.

Livius, pro Romanis victoriam ſtetiſſe ſcribit lib. 9. duce hoc Coſ. C. Junio Bubulco 3. *Poſtquam enim præpotentem armis Romanum, nec acies ſubſiſtere ullæ, nec caſtra nec urbes poterant; omnium principum in Samnio eò curæ ſunt intentæ, ut inſidiis quæreretur locus, ſi qua licentia populando effuſus exercitus excipi ac circumveniri poſſet. Transfugæ agreſtes, & captivi quidam, pars forte, pars conſilio, oblati, congruentia ad Conſulem afferentes, quæ & vera erant, pecoris vim ingentem in ſaltum avium compulſam eſſe, perpulerunt, ut prædatum eò expeditæ ducerentur Legiones. Ibi ingens hoſtium exercitus itinera occultus inſederat: & poſtquam intraſſe Romanos vidit ſaltum, repente adortus cum clamore ac tumultu invadit. Et primò nova res trepidationem fecit, dum arma capiunt, ſarcinas congerunt in medium; deinde poſtquam, ut quiſque liberaverat ſe onere, aptaveratque armis, ad ſigna undique coibant: & notis ordinibus in vetere diſciplina militiæ, jam ſine præcepto ullius ſua ſponte ſtruebatur acies; Coſ. ad ancipitem maxime pugnam advectus deſilit ex equo.* Non longa & validiſſima ejus fuit oratio, qua *accenſus miles, omnium immemor difficultatum vadit adverſus immenſam hoſtium aciem. Ibi paululum laboris fuit, dum in adverſum clivum erigitur agmen. Cæterum poſt quam prima ſigna planiciem ſummam ceperunt, ſenſitque acies æquo ſe jam inſtitiſſe loco: verſus extemplo eſt terror in inſidiatores: eaſdemque latebras, quibus ſe paulo ante texerant, palati atque inermes fuga repetebant: ſed loca difficilia hoſti quæſita, ipſos tum ſua fraude impediebant. Itaque ergo perpaucis effugium patuit. Cæſa ad viginti millia hominum. Victorque Romanus, ad oblatam ultro ab hoſte prædam pecorum diſcurrit.* Hæc Livius, & mihi nequidquam dubium, quin Dio, de more, ipſum exſcripſerit, etiam in clariſſima hac victoria. Interim, qui Dionem hic apud Zonaram legit, contrarium audit, ab Samnite Romanis cladem. Sed dormitabat opinor Zonaras, aut aliud agebat, dum adeo ſupine & oſcitanter reſecuit cum Dionis verba, etiam verum. I tu nunc fide hominis, ubi aliunde negligentiæ convinci nequit! Cæterum nos Livium, & Dionem expreſſimus in capitulis hujus libri, dum in Textu nil immutamus. Ῥοῦλλος] Ita infra Ῥοῦλλον Μάξιμον. Sic etiam tres manuſc. Regii & Colbertæus. *Ducangius.*

Sed & Valeſius multa hic erudite notat, ad νυκτὸς γὰρ πάντως ἐκ τῶν πατρίων. Infit enim: *Livius lib. 9. idem dicit*: Nocte ſilentio, ut mos eſt, L. Papirium Dictatorem dixit. *Idem lib.* 8. Cum Coſ. ineunte nocte ſilentio diceret Dictatorem. *Et paſſim apud eum ſcriptorem id (*) occurrit. Quid autem ſit ſilentio ſurgere, egregiè docet Feſtus.* In auſpiciis, *inquit*, ſilentium dici, ubi qui poſt mediam noctem auſpicandi cauſa ex lectulo ſuo ſilens ſurgit, & liberatus a lecto in ſolido ſedet, ſiletque, ne quid eo tempore dejiciat, inde ſe in lectum repoſuit. *In verbo ſilere, & in ſiniſtrum. Sed & Velius Longus lib.* 1. de orthographia, *ejus moris meminit, cum ait*: Oriri apud antiquos ſurgere, frequenter ſignificabat, ut apparet in eo quod dicitur, *oriens Conſul magiſtrum populi dicat; quod eſt ſurgens. quæ priſcæ legis verba fuiſſe equidem exiſtimo. Per Magiſtrum populi, Dictatorem intellige. Sic enim olim vocabatur; teſte Cicerone, Varrone, ac Feſto. Neque verò intererat nocte ineunte an poſt mediam noctem a Conſule diceretur Dictator, dummodò auſpicato dictus eſſet noctu. Secus in aliis auſpiciis magiſtratuum, ea enim ſere poſt mediam noctem peragebantur. Sane qui magiſtratum inituri erant, non niſi poſt medium noctis, auſpicio operam dabant, ut teſtatur Dionyſius Halicarn. lib.* 2. ἐπαυλίζονται μὲν γὰρ οἱ τὰς ἀρχὰς μέλλοντες λαμβάνειν· καὶ περὶ τὸν ὄρθρον ἀνιστάμενοι ποιοῦνται τινὰς εὐχὰς, &c. *quem locum Gelenius de candidatis interpretatus eſt, cujus errorem ſecutus quoque eſt Caſaubonus ad Suetonii Aug. cap. 95. Ecquis vero vel mediocriter in Romana hiſtoria verſatus, unquam audivit penès candidatos auſpicia fuiſſe? quæ nonniſi Magiſtratuum erant. Quid quod, & Plutarchi locum ſiniſtrè interpretatur, ibidem Caſaubonus? Verba Plutarchi ſunt in Marcello* ὅταν ἄρχων ἐπ' ὄρνισι καθιζόμενος, &c. *hæc de candidatis accipienda eſſe affirmat. At Plutarchus ibi loquitur de Conſule, qui comitia habiturus eſt. Ecquando vero* ἄρχων *apud Græcos pro candidato ſumitur? Proinde emendandus eſt hic error Caſauboni, quem in explicando Suetonii loco nihil vidiſſe conſtat, idque tunc, cum plus ſibi vidiſſe, quam cæteri, videretur. Hanc enim explicationem ſuam, rejecta atque exploſa aliorum ſententia ambitiosè proponit, & morem ex prima antiquitate ab ſe illuſtratum iri promittit. Porrò Dionyſii locum de candidatis, non eſſe ſumendum, ita vincimus.* οἱ τὰς ἀρχὰς μέλλοντες λαμβάνειν, *ad verbum ſunt ii, qui magiſtratum inituri ſunt. Ii circa diluculum ſilentio ſurgebant e cubili. Deinde jam candente die urbem ingreſſi ſedebant paulisper in tribunali, & aliquid ajebant pro magiſtratu. Et ita auſpicati eſſe & egiſſe eodem die dicebantur: diem enim definiebant Romani a media nocte ad mediam noctem, ut ait Gellius lib.* 3. *cap.* 2., *& Cenſorinus cap.* 24. *hinc quia conjuncta erant auſpicium & actio, auſpicari dicitur ſæpe, qui agere incipit. Illuſtris eſt Ciceronis locus lib.* 1. *in Verrem, qui ad hunc morem pertinet.* Nam ut Prætor factus eſt, qui auſpicato a Chelidonide ſurrexiſſet, ſortem nactus eſt Urbanæ Provinciæ, *ubi Aſconius notat*, auſpicari dicuntur ineuntes magiſtratum. *Valeſius.*

(a) U. C. 456.

que Capitolini ara tribus diebus, uno ſanguis, mel altero, tertio lac manaſse fertur, (ſi hæc autem credere fas eſt) & in Foro æreum Victoriæ ſimulacrum, in ſolo marmoreo poſitum, ſtans humi ultro repertum eſt; vultu eo converſo, unde adventabant Galli. Quæ, cum per ſe populum deterrerent; ab aruſpicibus dira comentibus, terror is augebatur; ſed Manius, Tyrrhenus quidam genere, ex eo terrore eos retraxit. Nam, etſi, inquit, e loco ſuo Victoria deſcendit, cum tamen progreſſa ſit, & firmius in terra defixa, victoriam portendit. Quum autem ex ara Jovis Capitolini ſanguis manavit, indicio eſſe, multas immortalibus Diis iri immolatum victimas. Aras enim præſertim Capitolinas, in quibus triumphantes ſolent ſacrificare, rebus ſecundis potius quam adverſis cruentari ſolere. Ex his igitur eos læta expectare juſſit: melle autem morbum, quòd ægrotantibus, eo ſit opus; lacte famē portendi dixit; quod ad tantam penuriam redacturi eſsent, ut eum victum quæſituri eſsent, qui citra humanam operam ſponte provenit. Manius ergo cum ſic prodigia ſit interpretatus, quum & eventus poſtea comprobaſſet prædictionem; ſapientiæ ac præſcientiæ gloriam eſt adeptus.

Volumnius igitur ad bellum Samniticum ire juſſus eſt, contra Gallos verò eorumque fœderatos, deſignati Conſules, Rullus Fabius Maximus, Publiuſque Decius: qui cum celeriter in Tyrrheniam veniunt, Appiique caſtra, duplici vallo munita vident, vallis revulſis & disjectis, unam tantum milites ſpem in armis habere docent. Interim verò dum contra hoſtes pergunt, cervam perſequens lupus, inter utramque aciem delatus, erga Romanos evaſit, & ipſis erexit animos; dum putant fauſtum id ſibi omen, ob Romulum a lupa nutritum, ut dictum eſt: Cerva verò quæ ad hoſtes fugit, quòd telis confecta fuit, timorem eis reliquit, & ejuſdem eventum cladis. Congreſſis itaque exercitibus, Maximus in cornu ſuo facile vicit, in ſuo verò ſuccubuit Decius. Verum paterni facinoris recordatus, ad quod ſomnio fuerat ille impulſus; ſuum & ipſe caput eodem devovit modo, cum nemine, conſilio illo communicato. Ut ipſe igitur cæſus eſt, milites tum verecundia ducis, qui ultrò mortem pro ipſis oppetierat, tum victoriæ certa ſpe ex eo facto concepta, a fuga ſe abſtinuere, & perſequentibus fortiter reſtiterunt. Interim Maximus quoque hoſtes a tergo aggreſsus, occidit multos, in fu-

λι, καὶ ἐν ἑτέρᾳ γάλα θρυλλεῖται ἀναδοθῆναι, εἴ τῳ ταῦτα πιστά· καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ, Νίκης τι ἄγαλμα χάλκεον ἱδρυμένον ἐπὶ βάθρου λιθίνου, αὐτομάτως εὑρέθη κάτω ἑστὼς ἐπὶ γῆς. Ἐτύγχανε δὲ ἐκεῖ ἀποβλέπον, ὅθεν οἱ Γαλάται ἤδη ἐπῄεσαν. Ταῦτ᾽ οὖν καὶ ἄλλως ἐξεφόβει τὸν δῆμον, πλέον δ᾽ ὑπὸ τῶν μάντεων λεγόμενα ἄτοπα· Μάνιος δέ τις, Τυρσηνὸς τὸ γένος ἐθάρσυνεν αὐτούς, εἰπὼν τὴν τε Νίκην, εἰ καὶ κατέβη, ἀλλ᾽ ἐς τὸ πρόσθεν προχωρήσασαν, βεβαιότερον ἐπὶ τῆς γῆς ἱδρυθεῖσαν, τὸ κράτος σφίσι προδηλοῦν τοῦ πολέμου, κἀκ τούτου καὶ θυσίας πολλὰς γενήσεσθαι τοῖς θεοῖς. Τοὺς γὰρ βωμούς, καὶ μάλιστα τοὺς ἐν τῷ Καπιτωλίῳ, ἐν ᾧ τὰ Νικητήρια θύουσιν, ἐν ταῖς εὐπραγίαις αὐτῶν, ἀλλ᾽ οὐκ ἐν ταῖς συμφοραῖς καθ᾽ ἴσος αἱμάττεσθαι. Ἐκ μὲν οὖν τούτων, ἀγαθόν τι σφᾶς ἐπεῖσε προσδοκᾶν· ἐκ δὲ τοῦ μέλιτος, νόσον, ὅτι αὐτοῦ οἱ κάμνοντες δέονται· καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος, λιμόν· ἐς γὰρ τοσαύτην σιτοδείαν ἀφίξεσθαι, ὥστε καὶ τὴν αὐτόφυτον ζητῆσαι τροφήν. Ὁ μὲν οὖν Μάνιος, οὕτω τὰ τῶν σημείων ἡρμήνευσε, καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων δ᾽ ἐς ὕστερον τῆς αὐτοῦ μαντείας ἐκβάσης, σοφίας ἐκομίσατο δόξαν, καὶ προγνώσεως.

8. Ὁ δὲ Οὐολούμνιος τοῖς Σαμνίταις πολεμεῖν ἐκελεύσθη, τοῖς δὲ Γαλάταις, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μετ᾽ αὐτῶν ἀντικατασῆναι, ὕπατοι αἱρεθέντες ἐπέμφθησαν, ὅτι Ροῦλλος (a) ὁ Φάβιος ὁ Μάξιμος, καὶ ὁ Δέκιος ὁ Πούπλιος· οἳ πρὸς τὴν Τυρσηνίδα σπουδῇ ἀφικόμενοι, καὶ τὸ τοῦ Ἀππίου στρατόπεδον ἰδόντες διπλῷ σταυρώματι κατωρυγμένον, τοὺς σταυροὺς ἀνέσπασάν τε καὶ διεφόρησαν, ἐν τοῖς ὅπλοις ποιεῖσθαι τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας τοὺς στρατιώτας διδάσκοντες. Προσέβαλον οὖν τοῖς πολεμίοις· κἂν τούτῳ λύκος ἔλαφον διώκων, ἐς τὸ μεταίχμιον εἰσπεσὼν, αὐτὸς μὲν πρὸς τοὺς Ρωμαίους ὁρμήσας διεξῆλθε, καὶ αὐτοὺς ἐπεθάρσυνε, προσήκειν αὐτὸν νομίζοντας ἑαυτοῖς, ὡς λυκαίνης θρεψαμένης τὸν Ρωμύλον, καθάπερ ἱστόρηται· ἡ δ᾽ ἔλαφος ἐς τοὺς ἑτέρους χωρήσασα κατεκόπη, καὶ τόν τε φόβον αὐτοῖς, καὶ τὴν συντυχίαν τοῦ πάθους κατέλιπε. Συμπεσόντων οὖν τῶν στρατευμάτων, ὁ μὲν Μάξιμος ῥᾷον τοὺς κατ᾽ αὐτὸν ἐνίκησεν, ἡττᾶτο δέ γε ὁ Δέκιος· ἐνθυμηθεὶς δὲ τὴν ἐπίδοσιν τοῦ πατρὸς, ἣν διὰ τὸ ἐνύπνιον ἐποιήσατο, ἑαυτὸν ὁμοίως ἐπέδωκε, μή τινι περὶ τῆς πράξεως κοινωσάμενος· ἄρτι δ᾽ ἐσφάγετο, καὶ οἱ συντεταγμένοι αὐτῷ τὸ μὲν ἐκείνου αἰδοῖ, ὡς δι᾽ αὐτοὺς θάνοντος ἐθελοντοῦ, τὸ δὲ καὶ ἐλπίδι τοῦ πάντως ἐκ τούτου κρατήσειν, τῆς τε φυγῆς ἐπέσχον, καὶ τοῖς διώκουσι σφᾶς, γενναίως ἀντικατέστησαν. Κἂν τούτῳ καὶ ὁ Μάξιμος κατὰ νώτου τι αὐτοῖς προσέπεσε

(a) U.C. 457.

ϗ παμπόλλους ἐφόνευσεν· οἱ δὲ περιλειφθέντες ἀποδιδράσκοντες, διεφθάρησαν. Μάξιμος δὲ Φάβιος, τὸν μὲν τοῦ Δεκίου νεκρὸν κατέκαυσε σὺν τοῖς σκύλοις, τοῖς δὲ εἰρήνης δεηθεῖσι, σπονδὰς ἐποιήσατο.

9. Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει αὖθις τοῖς Σαμνίταις ἐπολέμησεν Ἀττίλιος Ῥήγουλος, (a) ϗ μέχρι μέν τινος ἰσοῤῥόπως ἐμάχοντο, εἶτα κρατησάντων τῶν Σαμνιτῶν, αὖθις οἱ Ῥωμαῖοι ἀντεπεκράτησαν, καὶ ἑλόντες αὐτοὺς, ὑπήγαγον ὑπὸ τὸν ζυγὸν, ϗ οὕτως ἀφῆκαν. Σαμνῖται (b) δὲ ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν ἀγανακτήσαντες πρὸς ἀπόνοιαν ὥρμησαν, ὡς ἢ κρατήσαντες, ἢ παντελῶς ἀπολούμενοι, θάνατον ἀπειλήσαντες τῷ οἴκοι μενοῦντι· ϗ οἱ μὲν ἐς τὴν Καμπανίαν ἐνέβαλον, οἱ δ' ὕπατοι ἔρημον ὂν στρατιωτῶν τὸ Σάμνιον ἐπόρθουν, ϗ πόλεις εἷλόν τινας· ὅθεν οἱ Σαμνῖται τὴν Καμπανίαν λιπόντες, ἐς τὴν οἰκείαν ἠπείχθησαν, ϗ τῷ ἑνὶ τῶν ὑπάτων συμμίξαντες, ἔκ τινος ἥττηντο στρατηγήματος, καὶ φεύγοντες, δεινῶς ἔπταισαν, καὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέβαλον, πρὸς δὲ ϗ τὸ πόλισμα, ᾧ ἐπεβοήθουν· ὁ δὲ ὕπατος τά τε ἐπινίκια ἔπεμψε, ϗ τὰ ἀθροισθέντα ἐκ τῶν λαφύρων ἐδημοσίευσεν. Ὁ δ' ἕτερος ὕπατος κατὰ τῶν Τυρσηνῶν στρατεύσας, ϗ καταστήσας αὐτοὺς δι' ὀλίγου, σῖτόν τε ϗ χρήματα παρ' αὐτῶν εἰσπράξας, τὰ μὲν τοῖς στρατιώταις διέδωκε, τὰ δὲ εἰσήνεγκεν ἐς θησαυρούς. Συμβεβηκότος δὲ λοιμοῦ ἰσχυροῦ οἱ Σαμνῖται, ϗ Φαλίσκοι καταφρονήσαντες τῶν Ῥωμαίων, διά τε τὴν νόσον, ϗ ὅτι τοὺς ὑπάτους, οὐ κατ' ἀρετὴν ᾕρηντο, ὡς μὴ πολέμων ὄντων, παρεκίνησαν. Μαθόντες οὖν τοῦθ' οἱ Ῥωμαῖοι, Γουνίῳ μὲν Βρούτῳ τὸν Καρουΐλιον, (c) Κυΐντῳ δὲ Φαβίῳ τὸν πατέρα τὸν Ῥοῦλλον τὸν Μάξιμον ὑποστρατήγους, πρεσβευτὰς συνέπεμψαν.

Ὁ μὲν οὖν Βροῦτος Φαλίσκους ἐνίκησε, καὶ τὰ τούτων, καὶ τὰ τῶν ἄλλων Τυρσηνῶν ἐληΐζετο· Φάβιος δὲ τῆς Ῥώμης πρὸ τοῦ πατρὸς ἐξελάσας, καὶ τοὺς Σαμνίτας ληΐζεσθαι,

Τὴν

ga verò reliqui perierunt. Fabius autem una cum ſpoliis cremavit Decii cadaver, & ſupplicibus hoſtibus pacem dedit.

Inſequenti verum anno, denuo cum Samnitibus Conſul Attilius Regulus pugnare coactus eſt, & aliquandiu æquo marte: deinde Romani victi, tum viciſſim Samnites ſuperatos, & ſub jugum miſſos dimiſerunt. Hoc autem dedecus, iniquis illi ferẽtes animis; aut victuri, aut perituri, experiri extrema omnia decreverunt: mortem comminati cuicumque manſiſſet domi. Cum igitur irruerent in Campaniam, Conſules Samnium militibus vacuum devaſtarunt, & aliquot etiam cœperunt oppida: quamobrem Samnites relicta Campania, & ad propria reverſi, cum altero Conſulum ibi congreſſi ſunt: ſed quodam ſtrategemate ſuperati, caſtris & oppido, cui ſuppetias venerant, amiſſis, in fuga graviter impegerũt. Conſul autem triumphavit; & quidquid ex præda redegerat, intulit in ærarium. Alter verò Conſul, qui duxerat in Tyrrhenos, ubi eos brevi compeſcuit; quod frumenti & pecuniæ ipſis juſſerat, partim id militibus diſtribuit, partim in ærarium quoque intulit. Poſt hæc Roma peſtilentia laborat gravi, ac tum Samnites denuo Faliſcique, cum per morbum, tum ob Conſules, non ex virtute & merito creatos (quod pacatis temporibus fieri ſolet) in Romanorum ſpretum, in magno fuerunt motu. Sed cum reſciunt hæc Romani, Carvilium Junio Bruto Conſuli, collegæque Q. Fabio patrem Rullum Maximum, legatos decreverunt.

Ac Brutus quidem Faliſcos vicit, eorumque & cæterorum Tyrrhenorum agros eſt populatus: Fabius verò, quòd Samnites infeſtare Campaniam audiebat, propere ante

te

NOTAE.

Διεφθάρησαν.] Sic etiam tres manuſcripti, alter apud Wolfium διεσπάρησαν. *Ducangius.*

Ἀττίλιος Ῥήγουλος.] Alter e Regiis, & Colbertæus, Ἀτίλιος. Duo alii Regii Ἀντίλιος. Latinis ſcriptoribus, Attilius Regulus. *Idem.* Narrat hanc pugnam Livius lib. x. poſt quam ſcribit: *Captivorum numerus fuit ſeptem millia trecenti: qui omnes nudi ſub jugum miſſi: cæſos retulere ad quatuor millia octingentos. Nec Romanis quidem læta victoria fuit: recenſente Coſ.* (M. Atilio) *biduo acceptam cladem: amiſſorum militum numerus relatus ſeptem millia trecenti. Dum hæc in Apulia gerebantur*, ad finem Lucerinum &c. Conſuli autem cruenta hæc victoria triumphus conſtitit: ei namque *de triumpho agenti negatus honos, & ob amiſſa tot millia militum, & quod captivos ſine pactione ſub jugum miſiſſet.*

Stratagema habebat Dio, ſed Zonaras id reſecuit: quod Livius ibidem, anno inſequenti, narrat: noſque hic apponimus, quod Dio quoque ex ipſo hauſerat: *Jam prope ad ſigna cædes pervenerat: cum ex tranſverſo pulvis, velut ingentis agminis inceſſu, motus apparuit, Sp. Nautius Dux alaribus cohortibus erat: pulverem majorem, quam pro numero excitabant: inſidentes mulis calones frondoſos ramos per terram trahebant: arma ſignaque per turbidam lucem in primo apparebant: poſt altior, denſiorque pulvis, equitum ſpeciem cogentium agmen dabat: feſellitque non Samnites modo, ſed etiam Romanos: & Conſul* (L. Papirius Curſor) *affirmavit errorem, clamitans inter prima ſigna, ita ut vox etiam ad hoſtes accederet, captum Cominium: victorem collegam adeſſe Sp.* Carvilium &c. Geſta hæc ad Aquiloniam, quæ eadem forte ſit ac quæ haſtenus *Civitas Quana* vel *Aquana* appellatur, haud longe diſſita a Cominio. Sane verò πολίχνιον quod hic ſcribit Zonaras, *Aquilonia* dicitur Livio, dum ſcribit: *peditum agmen, quod ſuperfuit pugnæ in caſtra ad Aquiloniam compulſum eſt*, quæ & ipſa capta eſt.

(a) U. C. 458. (b) U. C. 459. (c) U. C. 460.

Digitized by Google

te patrem profectus Roma, ubi in quoſdam eorum ſpeculatores incidit, omnes ibi eſse hoſtes ratus, fugere illos cenſuit, & ante patris adventum, ut ſuum eſſe decus videretur non patris, manus conſerere properavit. Quum ergo nullo ordine procedit, in confertos hoſtes delapſus, ni nox ſuperveniſset, cum toto exercitu cæſus eſset: multi namque poſt prælium perierunt, quod nec medicus præſto eſset; nec quidquam curandæ ſaluti aptum: quia impedimentis his ipſi longe anteverterant, ſpe certæ victoriæ ſtatim adipiſcendæ. Ac forte an omnes prorſus poſtridie periiſsent, niſi patrem ejus in propinquo eſse rati Samnites, & metu perculſi eſsent, & receſſiſsent. Quæ cum Romæ ſunt nunt iata, magna orta indignatione, Conſulem revocant, & diem eidem dicunt. Ejus verò ſenex pater his intercedit; commemoratiſque tum ſuis rebus, tum majorum ſuorum præclare geſtis, filium pollicetur, nihil illis indignum facturum eſſe; ætatique ejus refert acceptam cladem; hinc ira populi mitigara, cum eo in hoſtes profectus, Samnites vicit, caſtris exuit, eorumque vaſtavit agros: & prædam, quæ magna erat, partim retulit in ærarium, partim militibus diſtribuit. Eaque de cauſa, cum ipſi eſt habitus honos Fabio; tum filio permiſſum fuit, ut deinceps etiam pro Conſule ſe gereret, ſuo tamen patre legato uſus. Pater ergo ſenectuti ſuæ nihil parcens, ipſe quidem omnia adminiſtravit, ſed eo artificio uſus eſt, ut rerum geſtarum gloria, in ſuum filium redundaret.

Τὴν Καμπανίδα πυθόμενος, ὑπεξήγετο, προσκόποις τέ τισιν αὐτῶν ἐντυχὼν, καὶ ταχέως ἀποχωροῦντας σφᾶς θεασάμενος, πάντας τε πολεμίους ἐκεῖ τυγχάνειν ἐνόμισε, καὶ φεύγειν ἐπίστευσε· κἀκ τούτου σπεύσας αὐτοῖς συμβαλεῖν πρὸ τοῦ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἀφίκεσθαι, ἵν' αὐτοῦ τὸ κατόρθωμα, ἀλλὰ μὴ ἐκείνου δοκῇ, προεχώρησεν ἀσυντάκτως, καὶ περιπεσὼν ἀθρόοις τοῖς πολεμίοις, πανσυδὶ ἂν διεφθάρη, εἰ μὴ νὺξ ἐγένετο. Πολλοὶ δ' οὖν καὶ μετὰ ταῦτα τεθνήκασι, μήτ' ἰατροῦ, μήτ' ἐπιτηδείου τινὸς παρόντος, διὰ τὸ πολὺ πρὸ τῶν σκευοφόρων αὐτοὺς ἐπειχθῆναι, ὡς αὐτίκα νικήσοντας· καὶ πάντως ἂν καὶ ἀπώλοντο τῆς ὑστεραίας, εἰ μὴ οἱ Σαμνῖται τὸν πατέρα αὐτοῦ ἐγγὺς εἶναι νομίσαντες, ἔδεισάν τε καὶ ἀνεχώρησαν. Πυθόμενοι δὲ ταῦθ' οἱ ἐν τῷ ἄστει, δεινῶς ἠγανάκτησαν· καὶ μεταπεμψάμενοι τὸν ὕπατον, εὐθύνειν ἤθελον· ὁ δὲ γέρων ὁ τούτου πατὴρ, καταριθμήσας τά τε οἰκεῖα, καὶ τὰ τῶν προγόνων ἀνδραγαθήματα, καὶ ὑποσχόμενος μηδὲν αὐτῶν πράξειν ἀνάξιον τὸν υἱὸν, καὶ τὴν τούτου νεότητα, πρὸς τὸ ἀτύχημα προβαλόμενος, τῆς ὀργῆς αὐτοὺς αὐτίκα παρέλυσε, καὶ οἱ συνεξελθὼν, μάχῃ τοὺς Σαμνίτας ἐνίκησε, καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτῶν εἷλε· τήν τε χώραν ἐπόρθησε, καὶ λείαν πολλὴν ἤλασε· καὶ τὰ μὲν αὐτῆς ἐδημοσίευσε, τὰ δὲ τοῖς στρατιώταις κατένειμε. Διά τοι ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι ἐκεῖνόν τε ἐμεγάλυνον, καὶ τὸν υἱὸν καὶ ἐς τὸ ἔπειτα, ἀντὶ ὑπάτου ἄρξαι ἐκέλευσαν, ὑποστρατήγῳ καὶ τότε τῷ πατρὶ χρώμενον· καὶ ὃς πάντα μὲν αὐτὸς διῴκει, καὶ διῆγε μηδὲν τοῦ γήρως φειδόμενος· οὐ μέντοι καὶ ἔνδηλος ἦν δι' ἑαυτοῦ τὰ πράγματα πράττων, ἀλλὰ τὴν δόξαν τῶν ἔργων τῷ παιδὶ προσῆπτε.

Κοϊ. ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΑ.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩΙ ΒΙΒΛΙΩΙ ΙΑ.

ΤΗΣ ΔΙΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

α΄. Ὡς ἦρξαν τῶν πολέμων οἱ Ταραντῖνοι.
β΄. Πῶς Λεύκιος Παπείριος ὑπὸ Ταραντίνων ἐφυβρίσθη.
γ΄. Ὡς Ῥωμαῖοι στρατεῦσαι ἐπὶ τοὺς Ταραντίνους ἐψηφίσαντο.
δ΄. Πύῤῥος Ἠπειρωτῶν βασιλεὺς ἦλθε συμμαχήσων τοῖς Ταραντίνοις.
ε΄. Ἡ πρώτη μάχη τῶν Πυῤῥείων καὶ τῶν Ῥωμαίων, καὶ νίκη τοῦ βασιλέως.
ϛ΄. Ὡς Πύῤῥος σπεύσας πρὸς τὴν Ῥώμην, δυσιερῶν ἐπανήγαγε.
ζ΄. Περὶ πρεσβείας τοῦ Κινείου, ὑπὸ Πύῤῥου ἐς τὴν Ῥώμην.
η΄. Περὶ δευτέρας καὶ τρίτης μάχης τῶν Ῥωμαίων, αὐτῶν τε νίκης κατὰ τῶν Ἠπειρωτῶν.
θ΄. Ὡς Πύῤῥου καὶ τῶν αὐτοῦ καταλειψάντων τὴν Ἰταλίαν, ἐπεκράτησαν οἱ Ῥωμαῖοι.
ι΄. Περὶ τῶν οἰκετῶν τῶν Οὐλσινίων, ἐς τοὺς δεσπότας αὐτῶν.

ΧΡΟΝΟΥ ΠΛΗΘΟΣ ΕΤΗ ΚΖ.

ἐν οἷς ἄρχοντες οἱ κατὰ μέρη ἐνταῦθα ἀριθμούμενοι, οἵδε ἐγένοντο.

*Γ. Κλαύδιος Κανῖνα καὶ Μ. Αἰμίλιος Λέπιδος.
Γ. Σερουΐλιος Τοῦκκα, καὶ Λ. Καικίλιος Δέντηρ.
Π. Κορνήλιος Δολαβέλλας, καὶ Κν. Δομίτιος Καλβῖνος.
Γ. Φαβρίκιος Λουσκῖνος, καὶ Κόϊντος Αἰμίλιος Πάπος.
Λ. Αἰμίλιος Βαρβοῦλα, καὶ Κόϊντος Μάρκιος Φίλιππος.
Π. Οὐαλέριος Λαιουῖνος, καὶ Τιβ. Κορουγκάνιος Νέπως.
Π. Σουλπίκιος Σαουερρίων, καὶ Π. Δέκιος Μῦς.
Γ. Φαβρίκιος Λουσκῖνος τὸ β΄, καὶ Κόϊντος Αἰμίλιος Πάπος τὸ β΄.
Π. Κορνήλιος Ῥουφῖνος τὸ β΄, καὶ Γ. Ἰούνιος Βροῦτος Βουβοῦλκος τὸ β΄.

*Λ. Παπείριος Κούρσωρ τὸ β΄, καὶ Σπ. Καρουΐλιος Μάξιμος τὸ β΄.
*Γ. Φάβιος Πίκτωρ, καὶ Κόϊντος Ὀγούλνιος Γάλλος.
*Κόϊντος Φάβιος Μάξιμος Γούργης, καὶ Λ. Μαμίλιος Οὐΐτουλος.

1\. Μετὰ δὲ ταῦτα, δημάρχων τινῶν χρεῶν ἀποκοπὴν εἰσηγησαμένων, ἐπεὶ μὴ καὶ παρὰ τῶν δανειστῶν αὕτη ἐδίδοτο, ἐστασίασε τὸ πλῆθος· καὶ οὐ πρότερον τὰ τῆς στάσεως κατηυνάσθη, ἕως πολέμιοι τῇ πόλει ἐπήλθοσαν. Ἦρξαν δὲ τῶν πολέμων (a) οἱ Ταραντῖνοι, Τυρσηνοὺς, καὶ Γαλάτας, καὶ Σαμνίτας, καὶ ἄλλους προσεταιρισάμενοι πλείονας· ἀλλὰ τοὺς μὲν ἄλλους οἱ Ῥωμαῖοι συμβαλόντες

(a) U.C. 469.

Q. CASSII DIONIS COCCEJANI

ROMANÆ HISTORIÆ

LIBER UNDECIMUS.

HÆC AUTEM INSUNT IN LIBRO XI.

DIONIS ROMANÆ HISTORIÆ.

1\. Ut principia bellorum a Tarentinis.
2\. Ut L. Papirius a Tarentinis injuria affectus eſt.
3\. Ut Romani in Tarentinos proficiſci decreverunt.
4\. Pyrrhus Epirotarum Rex expeditionem in Romanos pro Tarentinis ſuſcepit.
5\. Prima inter Epirotas & Romanos pugna, & victoria Pyrrhi.
6\. Poſt victoriam Pyrrhus Romam tendens, ſacra inauſpicata cauſatus, copias Tarentum reduxit.
7\. De legatione Cineæ a Pyrrho ad Romanos facta.
8\. De ſecundo tertioque prælio Romanorum cum Pyrrho, & de eorum victoria contra Epirotas.
9\. Pyrrho & ſuis relicta Italia, ut Romani prævaluère.
10\. Quæ Vulſiniorum ſervi geſſerunt in ſuos dominos.

TEMPORIS SPATIUM AN. VIGINTI SEPTEM.

in quibus ex parte, qui hic deſcribuntur, fuerunt Conſules.

Ab U.C.
*467. C. Claudius Canina, & M. Æmilius Lepidus.
468\. C. Servilius Tucca, & L. Cæcilius Denter.
469\. P. Cornelius Dolabella, & Cn. Domitius Calvus.
470\. C. Fabricius Luſcinus, & Q. Æmilius Papus.
471\. L. Æmilius Barbula, & Q. Marcius Philippus.
472\. P. Valerius Lævinus, & Tib. Coruncan. Nepos.
473\. P. Sulpicius Saverrio, & P. Decius Mus.
474\. C. Fabric. Luſcinus II. & Q. Æmilius Papus, II.
475\. P. Cornelius Rufinus II. & C. Junius Brutus Barbula II.
*480. L. Papirius Curſor II. & Sp. Carvilius Max. II.
*483. C. Fabius Pictor, & Q. Ogulnius Gallus.
*487. Q. Fabius Maximus, & L. Mamilius Vitulus. Curgus III.

Poſt hæc, quum quidam Tribuni plebis, rogare de novis tabulis legem cogitant, creditores interceſſerunt, ac proinde oritur ſeditio magna in populo: quæ haud prius ſedata eſt, quam eum hoſtes urbem invadere eſt nunciatum. Et belli hujus initium a Tarentinis; qui ſe Tyrrhenis, Gallis, Samnitibus, multiſque aliis ſociarant. Romani autem hos quidem di-

ver-

verſis prœliis, & per varios Conſules devicerunt. A Tarentinis verò, quamvis belli authoribus, eo quod nondum in apertum bellum proceſſerant; & ipſis quoque viſum fuerat abſtinere. Cæterum, quum L. Valerium Romanæ Claſſis Præfectum, qui ibat quo miſſus fuerat, & cum ſuis triremibus Tarentum, tanquam ad amicam urbem, appulit; ipſi ex facinorum ſuorum conſcientia, ſuſpicati contra ſe miſsum, iracundè in eum nil ejuſmodi metuentem impetu facto; cum multis aliis demerſerunt;

λόντες διαφόροις μάχαις ἐνίκησαν, καὶ ὑπάτοις ἄλλο τι ἄλλοις· οἱ δὲ Ταραντῖνοι, καί τοι αὐτοὶ τὸν πόλεμον παρασκευάσαντες, ὅμως οὔπω πρὸς μάχην ἀντικατέστησαν φανερῶς. Ναυαρχοῦντος δὲ Λουκίου Οὐαλλερίου (a) καὶ τριήρεσι προσορμίσαι βουληθέντος ἐς Τάραντα, ἐπεὶ αἰτήσει, ὅτι σὺν αὐταῖς ἀπεστάλη, φίλιον τὴν χώραν ἡγούμενος· οἱ Ταραντῖνοι κατ' αὐτῶν ὑποτοπήσαντες, τὸν Οὐαλλέριον πλεῖν ἐκ τοῦ συνειδότος ὧν ἔδρων, μετ' ὀργῆς ἀντανήχθησαν, καὶ προσπεσόντες αὐτῷ, μηδὲν πολέμιον ἐλπίσαντι, κατέδυσαν ἐκεῖνόν τε καὶ ἄλλους πολλούς·

DIO APUD CONSTANT. AUG. PORPHYR. apud Valeſ. pag. 585. ὅα.

Cum de clade Fabii Conſulis Romam allatum eſſet, populus magnopere indignatus eſt. Itaque ſtatim revocatus Fabius, cum multorum accuſationibus urgeretur (premebatur autem multo magis paterna gloria, quam criminationibus cæteris) ipſe quidem ad purgandam culpam minime eſt admiſſus; at Fabius pater in medium progreſſus, non ille quidem cauſam filii defendit; verum commemoratis, & ſuis, & majorum rebus geſtis, filium nihil iis indignum facturum eſſe pollicitus, ac poſtremo acceptam cladem ætati imputans filii, iram populi mitigavit. Statimque cum filio profectus, Samnites, qui recenti memoria animos extulerant, victos, caſtris atque innumerabili præda exuit. Qua ex cauſa, cum ipſi honos eſt habitus, tum etiam filio in inſequentem annum, imperium prorogatum eſt, decretumque ut patre legato tum quoque uteretur: qui quidem nihil ob ſenium remittens, cuncta ſedulò adminiſtrabat. Sed & ſocii nominis Latini, memores rerum quondam ab eo geſtarum, promptè ac libenter ei operam navabant. Ipſe nihilominus cuncta per ſe geri diſſimulabat, & cum filio, ut legatus cum imperatore modeſte agebat, eique gloriam rerum geſtarum adſcribebat.

[Πυθόμενοι] οἱ Ῥωμαῖοι, ὅτι ὁ ὕπατος Φάβιος ἡττήθη ἐν τῷ πολέμῳ, [δεινῶς ἠγανάκτησαν, καὶ τοῦτον [μεταπεμψάντες, εὔθυνον]· κατηγορίαι τε αὐτοῦ πολλαὶ ἐν τῷ δήμῳ γεγενημέναι (καὶ γὰρ τῇ τοῦ πατρὸς δόξῃ ἐπικλᾶσαι τῶν ἐγκλημάτων ἐβαρύνετο) ἐκείνῳ μὲν οὐδεὶς λόγος ἐδόθη. [Ὁ δὲ γέρων] ὑπὲρ τοῦ παιδὸς οὐκ ἀπελογήσατο· καταριθμήσας δὲ τά τε] ἑαυτοῦ, καὶ τὰ τῶν προγόνων] ἔργα, [καὶ προσυποσχόμενος μηδὲν ἀνάξιον αὐτῶν πράξειν, τῆς τε ὀργῆς] σφᾶς [παρέλυσεν] ἄλλως τε καὶ τὴν ἡλικίαν τοῦ υἱέος [προβαλόμενος· καὶ συνεξελθὼν] εὐθὺς αὐτῷ, [μάχῃ τοὺς Σαμνίτας], καὶ πρὸς τὴν νίκην ἐπηρμένους κατέλαβε, [καὶ τὸ στρατόπεδον] καὶ λείαν πολλὴν [εἷλεν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι] διὰ τοῦτο, [ἐκείνους τε ἐπηρμένους κατέλαβε, [καὶ τὸ στρατόπεδον] καὶ λείαν πολλὴν [εἷλεν· Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι] διὰ τοῦτο ἐκεῖνόν τε ἐμεγάλυνον, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ ἐς τὸ ἐπιὸν ἀνθύπατον ἄρξαι ἐκέλευσαν, ὑποστρατήγῳ καὶ αὐτῷ τῷ πατρὶ χρώμενον· ὃς καὶ πάντα μὲν αὐτῷ διῴκει, καὶ ἔλεγεν οὐδὲν τοῦ γήρως φειδόμενος.] καὶ τὸ συμμαχικὸν προθύμως οἱ, μνήμῃ τῶν πατρῴων αὐτοῦ ἔργων, συνήρετο· [οὐ μέντοι καὶ ἔνδηλος ἦν δι' ἑαυτοῦ πράγματα] ποιούμενος [ἀλλ'] ὥσπερ ὄντως ἔν τε συμβούλου, καὶ ἐν ὑπάρχου μέρει τῷ παιδὶ συνὼν αὐτός τε ἐμετρίαζε, καὶ [τὴν δόξαν τῶν ἔργων] προσετίθει.

ADMONITIO.

Suidas v. Φάβιος Μάξιμος, habet hæc ex incerto authore, quæ huic Fabii hiſtoriæ non inutilia eſſe reor, dum Livio, & Halicarnaſſeo hic deſtituimur: ni Halicarnaſſei ipſius ſint ex deperditis.

Fabius Maximus Conſul. Rom. juvenis adhuc, belli dux adverſus Samnites creatus, cum audaciùs, quam prudentiùs rem geſſiſſet, cladem accepit, *tribus millib. civium cæſis, & pluribus ob mutilationem membrorum, ad bellum inutilibus redditis*. Quare cum Senatus imperium ei abrogaſſet, pater ipſius, ejuſdem nominis, qui jam ante multis expeditionibus bellicis interfuerat, Senatum oravit, ut Fabio culpam illam condonaret, promittens ſe filii peccatum meliori rei gerendæ ratione correcturum eſſe. Senatus verecundia viri motus, rurſus imperium juveni committit, legato ei patre dato, ne per imperitiam aliud quid offenderet. Quare adverſus hoſtem profectus, rem fortiter geſſit, & triumphavit.

Φάβιος Μάξιμος ὕπατος Ῥωμαίων, νεώτερος ὢν καὶ τὸν πρὸς Σαυνίτας πόλεμον ἐγκεχειρισμένος, θρασύτερον ἢ ἀσφαλέστερον τοῦ ἔργου προσαψάμενος, ἐσφάλη, τρισχιλίων νεκρῶν, αἰχμαλώτων τε πλείστων τοῖς Ῥωμαίοις γεγενημένων. Ἡ δὲ βουλὴ τοῦτον παραλύει τῆς ἡγεμονίας· ὁ δὲ τούτου πατὴρ ὁμώνυμος τῷ παιδὶ, πολλὰς ἐνδόξους ἀνῃρηκὼς στρατείας, ἐδεῖτο τῆς βουλῆς ἀνεῖναι τῷ Φαβίῳ τὰ ἐγκλήματα, αὐτὸς ἀναμαχεῖσθαι τὸ τοῦ παιδὸς πταῖσμα κρείττοσιν ἔργοις ὑπισχνούμενος. Εἴξασα οὖν ἡ βουλὴ αἰδοῖ τῇ τἀνδρὸς, ἐπιτρέπει αὖθις τῷ νέῳ τὴν τοῦ πολέμου ἡγεμονίαν, πρεσβευτὴν αὐτῷ τὸν πατέρα δοῦσα, ὡς ἂν μή τι δι' ἀπειρίαν σφάλλοιτο· καὶ ὃς ἀφικόμενος εἰς τὴν πολεμίαν, ἀριστεύει, καὶ θρίαμβον κατήγαγε.

NOTAE.

Πυθόμενοι] Vide Excerpta Dionis Valeſiana pag. 586. *Ducangius*, qui ante iſta ſcribit:

Νυμφαῖον.] Salmaſius ad Capitolinum pag. 267. exiſtimat recentiores Græcos νυμφαῖα vocaſſe Odeos, ſeu Triclinia, in quibus ſaltarent, & choræis vacarent, qui nuptias celebrabant; indeque νυμφιῶνα, οἶκον ἐν ᾧ αἱ νύμφαι, Suidam definire. Sed ſecus ſe rem habere docemus in noſtra Cpoli lib. 1. Ita *Ducangius*. Sed nullum in his capitibus, νυμφαῖον eſt apud Zonaram, ſi quid video.

(a) U. C. 470.

λους· καὶ τοὺς ἁλόντας, τοὺς μὲν καθεῖρξαν, τοὺς δὲ καὶ ἀπέκτειναν. Πυθόμενοι δὲ ταῦθ' οἱ Ῥωμαῖοι, ἠγανάκτησαν μέν· πρέσβεις δ' ὅμως ἀπέστειλαν ἐπεγκαλοῦντες αὐτοῖς, δίκας ἀπαιτοῦντες· οἱ δὲ οὐ μόνον οὐδὲν ἐπιεικὲς ἀπεκρίθησαν, ἀλλὰ καὶ ἐτώθαζον, ὡς καὶ τὴν ἐσθῆτα τοῦ Λουκίου Ποστουμίου τοῦ προέχοντος κηλιδῶσαι τῶν πρέσβεων· Θορύβου δὲ ἐπὶ τούτῳ γενομένου καὶ τῶν Ταραντίνων ἐπικαγχαζόντων, ὁ Ποστούμιος, Γελᾶτε ἔφη γελᾶτε, ἕως ἔξεστιν ὑμῖν· κλαύσεσθε γὰρ ἐπὶ μακρότατον, ὅταν τὴν ἐσθῆτα ταύτην τῷ αἵματι ὑμῶν ἀποπλύνητε.

2. Ἐπα-

runt; captorumque, alios in carcerem conjecerunt, alios trucidarunt: Romani his auditis, quamquam eam injuriam ferrent graviter, adhuc tamen per legatos cum eis expoſtulare, & pacifice rem tranſigere decreverunt. Tarentini verò iis non modò nihil æqui reſponderunt, verum etiam contumeliam addiderunt, L. Poſtumii legatorum principis, veſte ſordibus inquinata. Ob quam rem tumultu oborto, cachinnantibus Tarentinis; Poſtumius; Ridete, inquit, ridete dum vobis licet! nam plorabitis diutiſſimè, dum hanc veſtem veſtro ſanguine eluetis.

Cum

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR. THEODOSII ECLOGE V.

Πυθομένων τῶν Ῥωμαίων, ὡς Ταραντῖνοι, καὶ ἄλλοι τινὲς πόλεμον ἀρτύουσι κατ' αὐτῶν, πρεσβευτὴν Φαβρίκιον ἐς τὰς πόλεις τὰς συμμαχίδας, ὅπως μηδὲν νεωτερίσωσιν, ἔστειλαν· *οἱ δ' ἐκεῖνόν τε συνέλαβον, καὶ πέμψαντες πρὸς τοὺς Τυρσηνούς, καὶ Ὀμβρικούς, καὶ Γαλάτας, συχνοὺς αὐτῶν, τοὺς μὲν παραχρῆμα, τοὺς δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον, προσαπέστησαν.

Quum Romani Tarentinos, & alios quoſdam, bellum in ſe moliri intelligerent, Fabricium ad civitates ſocias, ne quis ab eis motus novus excitaretur, legatum miſerunt. At illi hunc comprehenderunt, ac ſuis ad Tuſcos, & Umbros & Gallos ablegatis, complures horum, partim mox, partim non multo poſt, ſecum ut deficerent impulerunt.

THEODOSII ECLOGE VI.

Λούκιος ἀπεστάλη παρὰ Ῥωμαίων [ἐς Τάραντα.] οἱ δὲ Ταραντῖνοι Διονύσια ἄγοντες, καὶ ἐν τῷ θεάτρῳ διακορεῖς οἴνου ἀπὸ δείλης καθήμενοι [πλεῖν] ἐπὶ σφᾶς αὐτὸν [ὑπετόπησαν·] καὶ παραχρῆμα δι' [ὀργῆς] καί τι καὶ τῆς μέθης αὐτοὺς ἀναπειθούσης, [ἀντανήχθησαν, καὶ προσπεσόντες αὐτῷ,] μήτε χεῖρας ἀνταιρομένῳ, μηδ' ὅλως [πολέμιόν] τι ὑποπτευομένῳ [κατέδυσαν κἀκεῖνον καὶ ἄλλους πολλούς. Πυθόμενοι δὲ ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι], χαλεπῶς μέν, ὥσπερ ἦν εἰκός, ἔφερον, οὐ μὴν καὶ στρατεῦσαι ἐπ' αὐτοὺς εὐθὺς ἠθέλησαν· πρέσβεις μέν τοι τοῦ μὴ καθησυχακέναι δόξαι, ἅμα τε καὶ τοῦτο θρασυτέρους αὐτοὺς ποιῆσαι, [ἔστειλαν]. Καὶ αὐτοὺς οἱ Ταραντῖνοι, οὐχ ὅπως καλῶς ἐδέξαντο, ἢ τρόπον γέ τινα ἐπιτήδειον ἀποκρινάμενοι ἔπεμψαν, ἀλλ' εὐθὺς πρὶν καὶ λόγον σφίσι δοῦναι, γέλωτα τά τε ἄλλα, καὶ τὴν στολὴν αὐτῶν ἐποιοῦντο· ἣν δὲ ἀστική, ᾗ κατ' ἀγορὰν χρώμεθα. Ταύτην γὰρ ἐκεῖνοι, εἴτ' οὖν σεμνότητος ἕνεκα, εἴτε καὶ διὰ δέος, ἵν' ἔκ γε τούτου αἰδεσθῶσιν αὐτούς, ἐσταλμένοι ἦσαν. Κατὰ συστάσεις τε οὖν κωμάζοντες, [ἐτώθαζον]. καὶ γὰρ καὶ τότε ἑορτὴν ἦγον, ἐφ' ᾗ καὶ τὸν μηδένα χρόνον σωφρονοῦντες, ἔτι καὶ μᾶλλον ὕβριζον· καὶ τέλος προστάς τις τῷ Ποστουμίῳ, καὶ κύψας ἑαυτὸν ἐξέβαλε· [καὶ τὴν ἐσθῆτα αὐτοῦ ἐκηλίδωσε. Θορύβου δὲ ἐπὶ τούτῳ] παρὰ πάντων

τῶν

L. Cornelius Rufinus a Romanis Tarentum miſſus fuit: Tarentini verò Bacchanalia tunc agentes, & in Theatro poſt meridiem vino ſaturi ſedentes, eum contra ſe navigare ſuſpicati ſunt. Itaque ſtatim ex iracundia, nonnihil & ipſa eos impellente temulentia, provecti ſunt ei obviam, & in eum adactis impulſiſque navigiis niſi, nec manus tollentem ad defenſionem ſui, nec omnino quidquam hoſtile ſuſpicantem, eum pluribus aliis demerſerunt. Ea quum audiſſent Romani, graviter, uti par erat, rem tulere; ita tamen ut ſtatim eis bellum inferre nollent. Itaque legatos, ne rem ſilentio præteriſſe viderentur; eoque Tarentinos ferociores redderent, miſerunt. Hos Tarentini non modo non exceperunt honeſte, nec eos quodam idoneo reſponſo dimiſerunt; ſed confeſtim, & prius quidem quam eis dicendi copiam facerent, tum alia, tum veſtem eorum irriſerunt. Erat autem urbana, qua in foro utimur: hanc enim legati, ſive gravitatis ac decoris cauſa, ſive Tarentinis, ut metum injicerent, quo vel hinc in eos verecundia corriperentur, induerant. Itaque Tarentini, dum comeſſarentur in conventiculis ſuis, legatos cavillis explodebant: quippe tunc quoque ferias agebant, quibus etiam magis ad probra exſtimulabantur; licet nullo tempore modeſtieſſe ſolerent. Quidam denique propter Poſtumium adſtans, ſemet inclinavit & excreavit, ac ejus veſtem commaculavit.

Eam

NOTAE.

Ἐκεῖνόν τε συνέλαβον. *Locus eſt, ut videtur, corruptus, & in quo multa deſunt; itaque aſteriſco notandum curavimus.* Ita *Urſinus* ad quinta Eclogen. Sed *Leunclavius* rem expedit, ita: *Aſteriſcum ad illa,* τελείως * ἐκεῖνόν τε συνέλαβον, *poſuit Urſinus. At ſi ſcribas,* πρεσβευτὴν (*cum interjectis*) ἔστειλαν· οἱ δ' ἐκεῖνόν τε συνέλαβον &c.; *licet aſteriſcum tollas.*

Ad VI. Eclogem, ſic Urſinus: ὅτι Λούκιος, &c. *Videndus Dionyſius Halicarnaſſeus, & Appianus Alexandrinus in fragmentis; ubi de L. Cornelio Duumviro navali habetur mentio.* In qua tamen *Leunclavius*, quid emendavit. *Pro* τῷ δείλης, *non abs re ſubſtitui* ἀπὸ δείλης. *Ibidem,* ὥσπερ τὸ θαυμαστὸν εἰργασμένων, ἐν δὲ δὴ &c. *quæ Urſini lectio eſt, ita ſcribi præſtat,* ὥσπερ τι θαυμαστὸν εἰργασμένοι, τῶν δὲ δή, &c. Faciles & bonæ emendationes. Sed ἀπὸ δείλης Leunclavius vertit, *heſterno vino,* & nihil minus. δείλη eſt *poſt meridiem.* Abſurda verſio! mane *ſaturi heſterno vino!* & ſedere mane in Theatro! ubi poſt prandium ſedebatur, & poſt prandium & meridiem diſtenti vino Tarentini aliis narrantur.

Cum ergo Romam legati ſunt reverſi, & quæ acta fuerant, enarrarunt, Romani iniquis animis rem ferentes, bellum Tarentinum Conſuli L. Æmilio decreverunt. Qui ubi Tarentum appulit, eorum animos aptis verbis tentavit, pacem ratus, eos fore æquis conditionibus amplexuros. Verum diſſenſione inter cives orta quia ſeniores & divites petebant pacem; juniores verò, & qui vel parum, vel nil habebant, flagitabant bellum; juniorum ſententia vicit. Timore

2. Ἐπανελθόντων οὖν τῶν πρέσβεων, οἱ Ῥωμαῖοι τὰ πραχθέντα μαθόντες, ἤλγησαν, καὶ στρατεῦσαι ἐπὶ Ταραντίνους, Λούκιον Αἰμίλιον τὸν ὕπατον (a) ἐψηφίσαντο· ὃς ἐς Τάραντα προχωρήσας, λόγους αὐτοῖς ἐπιτηδείους ἔπεμψε, νομίζων ἐπί τισι μετρίοις εἰρήνην αἱρήσεσθαι. Οἱ δὲ ταῖς γνώμαις ἀλλήλοις ἐναντιώθησαν, καὶ τῶν μὲν πρεσβυτέρων καὶ εὐπόρων τὴν εἰρήνην σπευδόντων, τῶν δ' ἐν ἡλικίᾳ καὶ ὀλίγα, ἢ μηδὲν ἐχόντων πόλεμον αἱρουμένων ἐκράτησαν οἱ νεώτεροι· φοβούμενοι δ' ὅμως, τὸν Πύῤῥον τὸν Ἠπειρώτην

Eam ob rem, quum a cæteris omnibus quidam ſtrepitus ederetur, aliique facinus hoc, velut admiratione dignum laudarent; alii multa & flagitioſa quidem per ludum jocumque, numeroſo eum plauſu & inceſſu canerent; Poſtumius ad eos, Ridete, inquit, ridete, dum ridere vobis licet: nam diutiſſime plorabitis, quum ſanguine veſtro, veſtem hanc eluetis,

τῶν ἄλλων [γενομένων], καὶ τῶν μὲν ἐπαινούντων, ὥσπερ τι θαυμαστὸν εἰργασμένου, τῶν δὲ ἐς τοὺς Ῥωμαίους πολλὰ καὶ ἀσελγῆ ἀνάπαιστα ἐν ῥυθμῷ τινι κρότου καὶ τῆς βαδίσεως ᾀδόντων, [ὁ Ποστούμιος, Γελᾶτε, ἔφη, γελᾶτε ἕως ἔξεστιν ὑμῖν· κλαύσεσθε γὰρ ἐπὶ μακρότατον, ὅταν τὴν ἐσθῆτα ταύτην τῷ αἵματι ὑμῶν ἀποπλύνητε.

Hoc loci prorſus pertinent hæc Dionia, (apud Valeſ. pag. 587. ὅπ) quæ in ſuis Zonaras mutilavit.

DIO APUD CONST. AUG. PORPHYR.

C. Fabricius Luſcinus, cætera quidem P. Cornelii Rufini ſimilis erat, ſed integritate & contemptu pecuniæ multum præſtabat. Erat quippe incorruptiſſimus, atque ideirco Rufinum oderat, & plerumque ab eo diſſidebat; eundem tamen ipſe Conſulem renunciavit, cum ex omnibus competitoribus, unum illum gerendo bello maxime idoneum eſſe exiſtimaret, nec propriam ſimultatem utilitati publicæ præverti paſſus eſt. Quæ quidem res magno ei honori fuit, eo quod invidiam compreſſiſſet, quæ inter optimos etiam viros ex contentione, atque obtrectatione effervescere ſolet. Scilicet vir patriæ amantiſſimus, atq; id intimo affectu, non ſimulata ſpecie præferens, per ſe an per alterum, etiamſi inimicum Reſp. bene geretur, juxta habebat,

Γάϊος Φαβρίκιος ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ὅμοιος τῷ Ῥουφίνῳ, ἐν δὲ δὴ τῇ ἀδωροδοκίᾳ πολὺ προέχων. Ἦν γὰρ ἀδωρότατος, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐκείνῳ οὔτ' ἠρέσκετο, καὶ ἀεί ποτε διεφέρετο· ὅμως ἐχειροτονήθη. Ἐπιτηδειότατον γὰρ αὐτὸν ἐς τὴν τοῦ πολέμου χρείαν ἐνόμισεν εἶναι, καὶ παρ' ὀλίγον τὴν ἰδίαν ἔχθραν πρὸς τὰ κοινῇ συμφέροντα ἐποιήσατο· καὶ δόξαν γε καὶ ἐκ τούτου ἐκτήσατο, κρείττων καὶ τοῦ φθόνου γενόμενος, ὥσπερ που, καὶ τῶν ἀξίων ἀνδρῶν πολὺς ὑπὸ φιλοτιμίας ἐγγίνεται. Φιλόπολις τε γὰρ ἀκριβῶς ὤν, καὶ οὐκ ἐπὶ προσχήματι ἀρέσκων, ἐν τῷ ἴσῳ τό τε ὑφ' ἑαυτοῦ, καὶ δι' ἑτέρου τινὸς, καὶ διαφόρου οἱ ἢ εὖ τι τὴν πόλιν ἐπιδεῖτο·

Sane huc etiam ſpectare videntur, quæ immediatè apud Valeſium ſequuntur pag. 587. & 589. ὅπ:

Plures urbes Pyrrhus eloquentia Cineæ, quam ſuis armis expugnaſſe ferebatur. Erat quippe Cineas, quemadmodum Plutarchus ait, in dicendo vehemens, ſoluſque illam Demoſthenis vim ac vehementiam æquabat. Idem præterea eum expeditionis illius, Pyrrhi temeritatem, utpote vir prudentiſſimus, perſpiceret, Pyrrhum ab eo conſilio, oratione revocare tentaverat. Namque ob fortitudinem Pyrrhus, imperium orbis terrarum ſibi animo deſpondebat; Cineas verò præſenti rerum ſtatu, ut qui ad felicitatem ſufficeret con-

Ὑπὸ τοῦ Κινέου ἐλέγετο Πύῤῥος ὁ βασιλεὺς πλείονας πόλεις, ἢ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐξελεῖν δόρατος. Καὶ γὰρ ἦν δεινὸς εἶναι, φησὶ Πλούταρχος, ἐν τῷ λέγειν, καὶ τῷ Δημοσθένει μόνος ἐν τῇ δεινότητι παρισούμενος· ἀμέλει καὶ τὸ ἄτοπον τῆς ἐκστρατείας οἷα ἔμφρων εἰδὼς ἀνὴρ ἐμποδὼν τῷ Πύῤῥῳ ἐς λόγους ἐλθὼν καθίστατο. Ὁ μὲν γὰρ ἄρξειν διὰ τὴν ἀνδρείαν πάσης ἤλπιζε τῆς γῆς· ὁ δὲ ἀρκεῖσθαι ἱκανοῖς οὖσι τοῖς οἰκείοις πρὸς εὐδαιμονίαν ἐπέτρεπεν. Ἀλλὰ τὸ φιλοπόλεμον τοῦ ἀνδρὸς

NOTAE.

Κυλιδῶσαι.] Ita altere Regiis, & Colbertæus. Duo alii Regii, κύδος δῶσαι. Vide Gloſſarium mediæ ætatis in Cenitus. *Ducangius*.

Λούκιον Αἰμίλιον τὸν ὕπατον.] Sic tres manuſcripti. Alter Codex apud Wolfium Λούκιον Μαίλιον habuit. *Idem*. Ἐνόμισεν εἶναι.] Legendum ἐνόμισεν & paulo ſupra pro ἐχειροτονήθη, non dubito in Dionis libris fuiſſe ἐχειροτόνησε. quod confirmat Cicero lib. 2. de Oratore: *Cum C. Fabricio P. Cornelius, homo avarus & furax, ſed egregiè fortis, & bonus imperator, gratias ageret, quod se homo inimicus conſulem feciſſet, bello præſertim magno & gravi; nihil eſt quo mihi gratias agas, inquit, ſi malui compilari, quam venire*. Idem refertur ab Agellio lib. 4. ut notat Sigonius ad an. U. C. 476. *Valeſius*.

Plutarchus cur non exſeriptus ſit hic etiam a Dione, crediderim quod is plus ſtudet Pyrrho, quam Romanis. Refertur quidem ut ex hoc Porphyrogennetæ loco patet; qui locus Valeſium refellere poteſt, qui Zonaram (ad cap. v. lib. ſuperioris VIII.) fugillabat, ut ſolitum, *relicto Dione, Plutarchi ſcrinia compilare*. Dionium eſt, qui ubi Plutarchum non compilat, ſed quid ejus refert, ibi tantum hominem citat.

(a) U. C. 471.

τὴν εἰς [συμμαχίαν ἐβουλεύσαντο προσκαλέσασθαι, καὶ πρέσβεις αὐτῶν καὶ δῶρα πεπόμφασιν. Αἰμίλιος δὲ ταῦτα μαθὼν, τὴν χώραν αὐτῶν ἐλεηλάτει καὶ ἔφθειρεν· οἱ δ' ἐπεξῆλθον μὲν, ἀλλ' ἐτράπησαν, ὥστε τοὺς Ῥωμαίους τήν τε χώραν αὐτῶν ἀδεῶς πορθῆσαι, καὶ τινα χειρώσασθαι φρούρια. Πολλὴν δὲ τῶν ἁλόντων τοῦ Αἰμιλίου πεποιηκότος ἐπιμέλειαν, καὶ τινας τῶν δυνατωτέρων ἐλευθερώσαντος, οἱ Ταραντῖνοι τήν τε φιλανθρωπίαν αὐτοῦ θαυμάσαντες, καὶ ἐς ἐλπίδας προαχθέντες σπονδῶν, Ἄγιν τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιτήδειον ὄντα εἵλοντο στρατηγὸν αὐτοκράτορα· Ἄρτι δ' οὗτος κεχειροτόνητο, καὶ Κινέας ὑπὸ τοῦ Πύῤῥου προπεμφθεὶς, ἐμποδὼν τοῖς πραττομένοις ἐγένετο· Ὁ γὰρ Πύῤῥος τῆς καλουμένης βασιλεύων Ἠπείρου, φύσεώς τε δεξιότητι, καὶ παιδείας ἰσχύϊ, καὶ ἐμπειρίᾳ πάντων προέφερε· καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ τὸ πλεῖστον, τὸ μὲν εὐποιΐαις, τὸ δὲ φόβῳ προσεπεποίητο. Οὗτος τοίνυν τοῖς τῶν Ταραντίνων πρέσβεσιν ἐντυχὼν, ἕρμαιον τὴν] συμμαχίαν ἡγήσατο, ἐκ πλείονας τῆς Σικελίας καὶ τῆς Καρχηδόνος, καὶ Σαρδοῦς ἐφιέμενος· ὀκνῶν δ' ὅμως αὐτὸς ἔχθρας πρὸς Ῥωμαίους προκατάρξασθαι, καὶ βοηθήσειν μὲν αὐτοῖς ἐπηγγείλατο· ἵνα δὲ μὴ ὑποπτευθείη δι' ἅπερ εἴρηται, οἴκαδε αὐτίκα ἀνακομισθήσεσθαι ἔφη, καὶ ἐν ταῖς συνθήκαις προσεθῆναι πεποίηκε, τὸ μὴ παρὰ μακρότερον τῆς χρείας ἐν τῇ Ἰταλίᾳ παρ' αὐτῶν κατασχεθῆναι. Συνθέμενος δὲ ταῦτα, τοὺς μὲν πλείους τῶν πρέσβεων, ὡς τὰ στρατεύματα αὐτῷ συμπαρασκευάζοντας, ἐν ὁμηρείᾳ κατέχειν, ὀλίγους δ' ἐξ αὐτῶν, καὶ τὸν Κινέαν προσέπεμψε σὺν στρατῷ. Ἐλθόντων δ' αὐτῶν, οἱ Ταραντῖνοι θαρσήσαντες, τῶν τε καταλλαγῶν τῶν πρὸς Ῥωμαίους ἀπέχοντο, καὶ τὸν Ἄγιν παύσαντες τῆς στρατηγίας, ἕνα τῶν πρέσβεων ἐχειροτόνησαν στρατηγόν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ Μίλων ὑπὸ τοῦ Πύῤῥου σὺν δυνάμει πεμφθεὶς, τήν τε ἀκρόπολιν αὐτῶν ἐς τὴν ἐκεί-

re autem perculſi, & ſuis diffiſi viribus, Pyrrhum Epirotarum Regem, ad belli ſocietatem, accerſendum duxerunt, atque idcircò, legatos & dona ad eum miſerunt. Æmilius verò his cognitis, eorum primùm devaſtat agrum, tum in aciem egreſſos profligat, ita, ut Romani deinceps prædas impune egerint, & quædam etiam eorum caſtella ceperint. Quod autem captivos curabat Æmilius diligenter, & aliquot ex potentioribus liberos dimiſiſſet; Tarentini & humanitatem ejus admirati, & in ſpem impetrandæ pacis erecti; Agidem, qui Romanorum erat amicus, ſibi Ducem cum ſummo imperio creaverunt: is verò vix inierat magiſtratum, quum Cineas a Pyrrho præmiſſus, cuncta, quæ meditata fuerant, impedivit. Pyrrhus enim Epiri Rex, qui tum magna dexteritate, tum inſtitutionis accuratione, tum denique uſu rerum omnibus præſtans, maximam Græciæ partem, vel terrore, vel beneficiis ſibi adjecerat; Tarentinorum ſocietatem, ratus ſibi fore peropportunam, ad Siciliam, Carthaginem, & Sardiniam, quod longo jam tempore cupiebat, ſubigendam; quia tamen Romanos armis laceſſere verebatur; legatis quidem auxilia eſt pollicitus; ne vero ob ea, quæ modo diximus, aliqua ſuſpicio oriretur, ſe rediturum ſtatim eſſe dixit, & in pactis adjectum expreſſe voluit, diutius, quam par eſſet, ab ipſis in Italia detineretur. Hæc ille pactus, legatorum majorem partem, tanquam in colligendo milite, ſecum operam navaturos, retinuit vice obſidum; paucos verò & Cineam cum copiis multis Tarentum miſit. Horum ergo adventu confirmati animis Tarentini, pacis ſtudio recuſato, imperium Agidi abrogarunt, unique ex legatis ſuis detulerunt. Quumque paulo poſt, Milonem Pyrrhus cum aliis miſit copiis, ad arcem in adventum ſuum occupandam, & ad mœnia cuſto-

δρὸς, καὶ φιλότιμον τὴν τοῦ Κινέου παραίνεσιν, αἰσχρῶς ἀπαλλάξαι αὐτὸν καὶ Σικελίας καὶ Ἰταλίας πεποίηκεν, πολλὰς τῶν αὐτοῦ δυνάμεων μυριάδας ἐν ταῖς μάχαις ἁπάσαις ἀποβεβληκότα.

contentum eſſe illum jubebat: verum, ſtudium belli gerendi, atque ambitio Pyrrhi, eum pluſquam Cineæ monita valuiſſent, effecere tandem, ut ex Sicilia atque Italia turpiter excederet, maxima copiarum parte in præliis deſiderata.

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR. apud Valeſ. ibidem, 589. 271:

[Ὁ Πύῤῥος] ὁ βασιλεὺς [τῆς τε Ἠπείρου καλουμένης] ἐβασίλευσε, [καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ τὸ πλεῖστον, τὸ μὲν] εὐεργεσίαις, [τὸ δὲ φόβῳ προσεποιήσατο.] Αἰτωλοί τε πολύ ποτε δυνάμενοι, καὶ Φίλιππος ὁ Μακεδὼν, καὶ οἱ ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ δυνάσται ἐθεράπευον αὐτόν. Καὶ γὰρ [φύσεως] λαμπρότητι, [καὶ παιδείας ἰσχύϊ, καὶ ἐμπειρίᾳ] πραγμάτων, πολὺ [πάντων προέφερεν,] ὥστε καὶ ὑπὲρ τὰς δυνάμεις, καὶ τὰς ἑαυτοῦ, καὶ τῶν συμμάχων, καίπερ μεγάλας οὔσας ἀξιοῦσθαι.

Pyrrhus, præter paternum Epiri regnum, maximam partem Græciæ partim beneficiis, partim terrore ſibi adjunxerat. Namque & ab Ætolis, qui tum plurimum valebant, & a Philippo Macedone, & ab Illyriis regulis colebatur, quippe qui & indole, & inſtitutione, & uſu rerum multarum, cæteris præſtaret: adeo ut, ab iis, quos ſupra memoravi, tametſi illi & ſuis & ſociorum opibus plurimum poſſent, magnopere obſervarentur,

ſtodienda ; gratum id Tarentinis fuit, quod neque in præſidiis eſse, neque laboris quidquam ſubire cogerentur ; ac propterea & militi cibaria præbuerunt, & pecuniam miſerunt Pyrrho.

Æmilius ergo, qui ad id tempus, in caſtris se continuerat, adventu cognito Pyrrhi militum ; quod per hyemem, urbem oppugnare non poterat, in Apuliam pergere ſtatuit. Verum quia Tarentini, occupato quodam anguſto loco, per quem Æmilius tranſire cogebatur, iter ei ſagittis, jaculis ac fundis intercludebant ; ipſe quidem captivos eorum præmiſit; illi verò veriti, ne ſuos pro Romanis conficerent, deſtiterunt. Pyrrhus autem, vere non expectato ; cum magno, lectiſſimoque exercitu, vigintique Elephantis (quæ animalia nunquam antea in Italia viſa fuerant ; quamobrem & terrorem & admirationem Italis afferebant) ingreſsus iter, dum per hyemem Jonium trajicit, tempeſtate orta, amiſſis multis, & reliquis diſſipatis, ipſe pedeſtri itinere, vix ægre Tarentum pervenit. Atque extemplo ſuis militibus pubem inſerit, ne ſeorſim inſtructi, dum belli erat tempus, novis ſtuderent rebus: confeſtim item Theatrum clauſit, cauſatus bellum, re tamen vera, ne in ipſum convenientes, novi quid molirentur. Ipſis præterea vetuit ad ſympoſia & comeſsationes congregari ; ac adoleſcentes, aut armis exerceri, aut per totos dies in foro agere juſſit : quarum rerum moleſtia, quum, nonnulli ſeſe ſubducerent, ſuos ipſe portis præfecit, qui exire neminem paterentur. Ob hæc igitur, & quod commeatum ſuppeditare, & ſatellites illius in ædes ſuas recipere cogebantur; Tarentini experientia cognoverunt, se non ſocium Pyrrhum, ſed dominum acciviſſe. Pyrrhus igitur veritus ne ad Romanos, his de cauſis inclinarent ; quos eorum, Reipublicæ gerendæ, tractandoque populo, idoneos vidit ; partim ſub prætextu aliquo in Epirum ad filium miſit, partim clanculo e medio ſuſtulit. Ariſtarchum verò, qui apud Tarentinos vir ſummus erat, & eloquẽtia pollebat plurimũ, ſibi conciliavit, ut ob ſuã cũ ipſo familiaritatẽ, ſuſpectus populo redderetur. Aſt ubi ei nihilominus fidere vidit populũ, ipsũ ire in Epirũ juſſit; is verò quod refragari nõ audebat, se illuc ſimulãs navigare, Romã profectus eſt. Atque hæc quidem Tarenti agebantur a Pyrrho.

Romani verò Pyrrhi adventu minime læti, tum quod quæ ſua erant, in Italia infeſtarentur, tum, quod illum fama ferebat

ἐκείνου ὑποδοχὴν κατειλήφει, καὶ τὴν τοῦ τείχου φρουρὰν ἐφ' ἑαυτὸν ἐποιήσατο· καὶ οἱ Ταραντῖνοι ἐπὶ τούτοις ἔχαιρον, ὡς μή τε φρουρεῖν, μή τ' ἄλλο τι ἐπίπονον ὑπομένειν ἀναγκαζόμενοι· καὶ αὐτοῖς τροφὰς ἐχορήγουν, καὶ τῷ Πύρρῳ χρήματα ἔπεμπον.

3. Ὁ οὖν Αἰμίλιος τέως μὲν κατὰ χώραν ἔμεινεν· ἐπεὶ δὲ τούς τε Πυῤῥείους ἥκοντας ἔγνω, καὶ διὰ τὴν χειμῶνα προσκαρτερεῖς, οὐχ οἷός τε ἦν, ἐς Ἀπουλίαν ὥρμησεν. Οἱ δὲ Ταραντῖνοι ἔν τινι στενοπόρῳ χωρίῳ, δι' οὗ διελθεῖν ἀνάγκην εἶχε, λοχήσαντες, ἄπορον αὐτῷ τὴν πορείαν ἐποίουν τοξεύμασιν, ἀκοντίσμασί τε καὶ σφενδονήμασιν· ὁ δὲ τοὺς αἰχμαλώτους σφῶν, οὓς ἐπήγετο, προήγαγε· φοβηθέντες δ' οἱ Ταραντῖνοι, μὴ τοὺς σφετέρους ἀντὶ τῶν Ῥωμαίων ἀπογέσωσιν, ἐπαύσαντο. Ὁ δὲ Πύῤῥος οὐδὲ τὸ ἔαρ ἀναμείνας ἀπῆει, στράτευμά τι πολὺ καὶ ἔκκριτον ἐπαγόμενος, καὶ ἐλέφαντας εἴκοσι, ζῶα μήπω πρότερον τοῖς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ὀφθέντα, ὅθεν ἐξεπλήσσοντο καὶ ἐθαύμαζον· χειμῶνι δὲ περιπεσὼν τὸν Ἰόνιον περαιούμενος, πολλοὺς ἀπώλεσε τοῦ στρατεύματος, οἱ δὲ λοιποὶ τῷ κλύδωνι ἐσκεδάσθησαν. Μόλις δ' οὖν πεζεύσας, ἦλθεν ἐς Τάραντα, καὶ αὐτίκα, τοὺς μὲν ἀκμάζοντας, τοῖς ἑαυτοῦ στρατιώταις συνέταξεν ὅπως μὴ καθ' ἑαυτοὺς λελοχισμένοι νεωτερίσωσι· καὶ τὸ θέατρον ἔκλεισε τάχα διὰ τὸν πόλεμον, ὅπως μὴ ἐς αὐτὸ συνερχόμενοι, νεοχμώσωσί τι. Ἀπεῖπε δ' αὐτοῖς, καὶ πρὸς συμπόσια, καὶ κώμους ἀθροίζεσθαι· καὶ τοὺς νεωτέρους ἐν τοῖς ὅπλοις ἀσκεῖσθαι ἐκέλευεν, ἢ διημερεύειν κατὰ τὴν ἀγοράν· ὡς δέ τινες ἀχθόμενοι τούτοις ὑπεχώρησαν, φρουροὺς ἐκ τῶν οἰκείων κατέστησεν, ὡς μηδένα ἐξιέναι τῆς πόλεως. Οἱ δὲ τούτοις τε καὶ τῇ χορηγίᾳ τῶν τροφῶν βαρυνόμενοι, καὶ τοὺς δορυφόρους αὐτῶν, ἐς τὰς οἰκίας αὐτῶν ἀναγκαζόμενοι δέχεσθαι μετεγίνωσκον, δεσπότου, καὶ οὐχὶ συμμάχου τοῦ Πύῤῥου πειρώμενοι. Ὁ δὲ διὰ ταῦτα μὴ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἀποκλίνωσι, φοβηθεὶς, τῶν τὰ πολιτικὰ δυναμένων πράττειν καὶ προσάττειν τοῦ ὁμίλου, τοὺς μὲν ἐς τὴν Ἤπειρον πρὸς τὸν υἱὸν ἐπί τινι προφάσει ἔπεμπε, τοὺς δὲ ἀφανῶς διώλλυεν. Ἀρίσταρχον δέ τινα ἐν τοῖς ἀρίστοις τῶν Ταραντίνων ἐξεταζόμενον, καὶ εἰπεῖν πιθανώτατον προσεποιήσατο, ἵν' ὕποπτος τῷ δήμῳ, ὡς τὰ Πύῤῥου φρονῶν, γένηται· ὡς δ' ἔτι πιστεῦον ἐκείνῳ τὸ πλῆθος ἑώρα, ἔπεμπεν αὐτὸν ἐς τὴν Ἤπειρον· καὶ ὃς ἀντειπεῖν μὴ θαῤῥῶν, ἐξέπλευσε μὲν, ἐς δὲ τὴν Ῥώμην ἀφίκετο. Καὶ τοιαῦτα μὲν ὁ Πύῤῥος τοῖς Ταραντίνοις ἐποίει.

4. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ κατέδεισαν, μαθόντες τὸν Πύῤῥον ἐλθόντα ἐς Τάραντα, τῷ τε ἐκπεπολεμῶσθαι τὰ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ αὐτοῖς,

καὶ τῷ θρυλλεῖσθαι ἐκεῖνον εὐπόλεμόν τε τυγχάνειν, καὶ δύναμιν ἔχειν ἀνταγώνιστον. Στρατιώτας τε οὖν κατέλεγον, καὶ χρήματα ἤθροιζον, φρουρούς τε ἐς τὰς συμμαχίδας πόλεις διέπεμπον, ἵνα καὶ μὴ ἐκεῖναι ἀποστεῦσι καί τινας προαισθόμενοι νεωτερίζοντας, τοὺς πρώτους αὐτῶν ἐκόλασαν, καί τινες τῶν Πραινεστινῶν ἐς τὴν Ῥώμην ἀχθέντες, περὶ δείλην ὀψίαν ἐς τοὺς θησαυροὺς ἐπὶ φυλακῇ ἐνεβλήσθησαν. Καί τις αὐτοῖς ἐκ τούτου χρησμὸς ἐς τοῦτο ἀπέβη, ἐκεῖνοι δὲ καὶ ἀπώλοντο. Οὐαλέριον δὲ Λαουῖνον (a) ἐπὶ τὸν Πύῤῥον, καὶ τοὺς Ταραντίνους, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀπεστάλκασι, καί τι καὶ ἐν τῷ ἄστει τοῦ στρατεύματος κατέσχον. Ὁ γοῦν Λαουῖνος εὐθὺς ἐξεστράτευσεν, (b) ἵνα πορρωτάτω τὸν πόλεμον τῆς οἰκείας ποιήσηται· καὶ τὸν Πύῤῥον καταπλήξειν ἤλπισεν, εἰ αὐτοῖς ἐθελονταὶ ἐπίοιεν, οὓς ἐκεῖνος πολιορκεῖν προσεδόκησε· καὶ ἀπιὼν χωρίον τι τῶν Λευκανῶν εἷλεν ἰσχυρὸν καὶ ἐπίκαιρον, δύναμίν τινα ἐν τῇ Λευκανίᾳ κατέλιπεν εἴρξουσαν αὐτοὺς τοῦ ἐπαρῆξαι τοῖς ἐναντίοις. Καὶ ὁ Πύῤῥος μαθὼν πλησιάζοντα τὸν Λαουῖνον, προεξεχώρησε, καὶ στρατοπεδευσάμενος, τρίβειν ἤθελε τὸν καιρὸν, ἀναμένων τοὺς συμμαχήσοντας· καὶ τῷ Λαουίνῳ ἐπέστειλεν ὑπερηφάνως, ὡς καταπλήξων αὐτόν. Εἶχε δὲ γραφὴ ὧδε· Βασιλεὺς Πύῤῥος Λαουίνῳ χαίρειν· Πυνθάνομαί σε στράτευμα ἐπὶ Ταραντίνους ἄγειν· τὸ μὲν οὖν ἀπόπεμψον, αὐτὸς δὲ μετ' ὀλίγων ἧκε πρὸς ἐμέ· δικάσω γάρ ὑμῖν ἐγὼ, εἴ τι ἀλλήλοις ἐγκαλεῖτε, καὶ ἄκοντας, τὰ δίκαια ποιεῖν ἀναγκάσω. Λαουῖνος δὲ τάδε τῷ Πύῤῥῳ ἀντέγραψε· Πάνυ μοι δοκεῖς, ὦ Πύῤῥε τετυφῶσθαι, δικαστὴν ἡμῖν ἑαυτὸν καθιστὰς καὶ Ταραντίνοις, πρὶν δίκην ἡμῖν ὑποσχεῖν, ὅτι καὶ τὴν ἀρχὴν ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐπεραιώθης. Ἥξω τε οὖν μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ, καὶ τὴν προσήκουσαν τιμωρίαν, καὶ παρὰ Ταραντίνων, καὶ παρὰ σοῦ λήψομαι. Τί γὰρ δεῖ μοι λήρου καὶ φλυαρίας ἐξὸν παρὰ τῷ Ἄρει τῷ προπάτορι ἡμῶν κριθῆναι.

5. Τοιαῦτα ἀντεπιστείλας, ἠπείγετο, καὶ ηὐλίσατο διὰ μέσου τὸ ῥεῦμα τοῦ ἐκεῖ ποταμοῦ ποιησάμενος· κατασκόπους τε τινὰς συλλαβὼν, δείξας τὴν δύναμιν αὐτοῖς, καὶ ἑπτακισπολλαπλασίαν ἄλλην ἔχειν, ἀπέπεμψεν. Ἐπὶ τούτοις ὁ Πύῤῥος καταπλαγεὶς, οὐ μάχεσθαι ἤθελεν, ὅτι καὶ τῶν συμμάχων οὔπω τινὲς συνῆλθον αὐτῷ, ἐπιλείψειν τε τοῖς Ῥωμαίοις τὰ ἐπιτήδεια ἤλπιζεν ἐν πολεμίᾳ διάγουσι. Τῶν δὲ στρατιωτῶν πρὸς τὴν τοῦ Πύῤ-ῥου

bellicoſum eſse, & invictis munitum copiis; ipſi proinde delectu habito, coactaque pecunia; ſociis civitatibus, ne illæ quoque deficerent, præſidia impoſuerunt; & quas novis rebus ſtudere velle præſenſerant, earum primores multaverunt. Præneſtinorum verò nonnullos, veſperi adductos Romam, ærario publico, cuſtodiæ cauſa, incluſerunt; ut quoddam vetus oraculum impleretur; quo illos Romanum ærarium occupaturos fore, prædictum fuerat: cujus hic eventus fuit, ut ibi illi necarentur. In Pyrrhum verò, ac Tarentinos, eorumque ſocios, P. Valerium Lævinum miſerunt: retenta tamen in urbe præſidii cauſa, parte exercitus. Lævinus igitur confeſtim profectus eſt Roma, ut quam longiſſime a patria bellum gereret, incuteretque terrorem Pyrrho; qui ab iis ultrò laceſſeretur, quorum ſe mœnia oppugnaturum opinabatur. Tum capto, munito & opportuno in Lucanis caſtro, præſidium ibi, ne se ad hoſtes conferrent, reliquit. Ubi autem Lævini adventum cognovit Pyrrhus, eductis copiis, tempus terere, dum convenisſent ſocii auxiliares, cupiens; ſuperbas minaceſque Lævino, in hanc ſententiam ſcripſit literas. Rex Pyrrhus Lævino ſalutem. Audio te exercitum ducere in Tarentinos. Cæterum eo dimiſſo, ipſe cum paucis ad me venito: nam ſi quæ inter vos controverſia eſt, ego jus vobis dicam; & invitos, ea quæ ſunt æqua, præſtare cogam. Lævinus verò hoc modo reſcripſit Pyrrho: Omnino mihi inſanire videris, Pyrrhe, quum te judicem inter nos & Tarentinos conſtituis, priuſquam dederis nobis pœnas, in Italiam ingreſſus tui. Veniam ergo cum toto exercitur, & de te, deque Tarentinis debitas pœnas ſumam. Quid enim verbis & nugis mihi opus eſt; cum, auctore noſtri generis, Marte judice, cauſam liceat diſceptare?

Ubi hæc autem reſponſa Lævinus dedit, propere in hoſtem tendit, caſtriſque poſitis, interpoſito tantum flumine, ſpeculatores aliquot comprehendit: quos tamen, ubi per caſtra circumduci juſſit, ſeque alium longe majorem habere exercitum eſt gloriatus; dimiſit liberos. Porrò hoc facto perculſus Pyrrhus, & tum quod fœderati ejus nondum veniſsent; tum quod Romanos in hoſtili agro, commeatus penuria ſperabat fore

N O T AE.

(a) Λαουῖνον] Apud Zonaram ſemper mendosè Λαιουῖνον. Correxi ad Latinam fidem. Cæterum is Coſ. Anno ab U. C. 471. (b) U. C. 472.

fore laboraturos; pugnam detrectavit. Hæc autem Lævinus etiam ſecum reputans, quamprimum confligere feſtinavit: & quia milites, Pyrrhi famam, ejuſque elephantes verebantur, convocato exercitu, & longa ad confirmandos eorum animos, habita concione, ita ſe parat, ut cum Pyrrho vel invito ſit pugnaturus. Pyrrhus autem, quamvis a pugna abhorreret maxime, ne Romanos tamen formidare videretur; ipſe quoque ſuos ad pugnam milites, cohortatus; Lævinum, flumen, juxta caſtra tranſire conantem, fortiſsime prohibuit. Lævinus igitur ibi ſe cum peditatu continuit, equitibus verò tanquam prædatum miſſis, mandat, ut longe provecti, trajiciant flumen. Et hoc pacto, dum illi ex improviſo hoſtium invadunt terga, eorumque ordines turbant; ſuperato Lævinus amne, prælium ſubit & ipſe a fronte. Sane verò, dum ſuis fugientibus ſuppetias venit Pyrrhus, equo ex vulnere amiſſo, periiſſe putabatur: & ex hoc caſu, mutata prælii facie, Epirotis ſunt animi imminuti, Romanis verò creverunt oppido. Id autem, ut ſenſit Pyrrhus, inſigniorem e ſuis veſtem, Megacli dat induendam, eumque circumvehi jubet paſſim, ut ſe vivere arbitrati, hoſtes quidem terrerentur, ſui verò erigerentur; ipſe privato habitu, cum toto exercitu, elephantis exceptis, invehitur in Romanos, & ubique ſuccurſu præbito laborantibus, plurimum juvat ſuos. Pugna igitur ab initio, & magna diei parte anceps fuit; donec quidam Megacle occiſo, ſe, Pyrrhum occidiſſe ratus; hoc idem effecit, ut hoſtes crederent. Tunc enim & Romanis aucti ſunt animi, & hoſtibus ceciderunt.

Pyrrhus autem, ut cognovit quod factum fuerat, abjicit pileum, & nudo capite circumcurſans, pugnæ rurſum mutavit aleam. Cum enim Lævinus equites, quos in inſidiis continebat, a tergo in hoſtes incurrere juſſiſſet; tum ſignum datum elephantis ſuſtulit Pyrrhus. Et hinc, ex inuſitato belluarum conſpectu, & barritu horrendo, armorumque ſtrepitu, quem, qui in curribus ferebantur, edebant; tum ipſi perterriti ſunt Romani, tum equi eorum perturbati, ſeſſores ſuos partim excutientes, partim volventes aliò, fugam arripuerunt. Ex his itaque, abjectis animis, Romanæ acies in fugam

ρου φήμην, ϗ διὰ τοὺς ἐλέφαντας ἐκπεπληγμένων, συγκαλέσας αὐτούς, πολλὰ πρὸς θάρσος παρακαλοῦντα ἐδημηγόρησε, ϗ παρεσκευάζετο ϗ ἄκοντι τῷ Πύῤῥῳ συμμίξαι. Ὁ δὲ γνώμην μὲν οὐκ εἶχεν μάχεσθαι· ὅπως δὲ μὴ δόξῃ τοὺς Ῥωμαίους φοβεῖσθαι, καὶ αὐτὸς τοῖς οἰκείοις διαλεχθεὶς, ἐπώτρυνεν ἐς τὸν πόλεμον πειρώμενος κατὰ τὸ στρατόπεδον διαβῆναι ἐκωλύθη. Ἐπαναγαγὼν οὖν, αὐτὸς μὲν κατὰ χώραν μετὰ τοῦ πεζοῦ ἔμεινε, τοὺς δ' ἱππεῖς, ὡς ἐπὶ λείαν τάχα τινὰ ἔπεμψεν, ἐντειλάμενος πόῤῥω ποι βαδίσαντας περαιωθῆναι· ϗ οὕτως ἐκεῖνοί τε κατὰ νώτου τοῖς πολεμίοις προσέπεσον ἀπροσδόκητοι. ϗ ὁ Λαιουῖνος ταραχθέντων αὐτῶν, τόν τε ποταμὸν διέβη, καὶ τῆς μάχης συνεπελάβετο. Φεύγουσιν οὖν τοῖς ἑαυτοῦ, ὁ Πύῤῥος ἐπικουρήσας, τρωθέντα τὸν ἵππον ἀπέλαβε, ϗ ἔδοξεν αὐτοῖς τεθνηκέναι· κἀκ τούτου, τῶν μὲν ἀθυμησάντων, τῶν δὲ καταφρονησάντων, τὸ ἔργον ἠλλοίωτο. Συνεὶς δὲ τοῦτο, τὴν μὲν στολὴν, εὐπρεπεστέραν τῶν ἄλλων οὖσαν, ἔδωκε Μεγακλεῖ, κελεύσας ἐνδῦναι αὐτὴν καὶ πανταχόσε περιελαύνειν, ὅπως σώζεσθαι αὐτὸν νομίσαντες, οἱ μὲν ἐναντίοι πρὸς δέος, οἱ δ' οἰκεῖοι πρὸς θάρσος ἀφίκωνται· αὐτὸς δὲ στειλάμενος ἰδιωτικῶς, συνέμιξεν αὐτοῖς παντὶ τῷ στρατῷ, πλὴν ἐλεφάντων, καὶ τοῖς ἀεὶ πονουμένοις ἀπαμύνων, πλεῖστον τοὺς σφετέρους ὠφέλησε. Τὰ μὲν οὖν πρῶτα ἐπὶ πολὺ τῆς ἡμέρας ἰσοῤῥόπως ἐμάχοντο· ὡς δὲ τὸν Μεγακλέα τις ἀποκτείνας, ᾠήθη τὸν Πύῤῥον ἀπεκτονέναι, καὶ τοῖς ἄλλοις δόκησιν τούτου παρέσχεν, οἵ τε Ῥωμαῖοι ἐπεῤῥώστησαν, καὶ οἱ ἐναντίοι ἐνέδοσαν.

6. Γνοὺς δὲ ὁ Πύῤῥος τὸ γινόμενον, τὸν πῖλον ἀπέῤῥιψε, ϗ γυμνῇ τῇ κεφαλῇ περιῄει, ϗ ἐς τοὐναντίον περιέστη ἡ μάχη· ἰδὼν δὲ τοῦτο ὁ Λαιουῖνος, ϗ ἱππέας ἔχων ἐνεδρεύοντας που τῆς μάχης ἐκτὸς, κατὰ νώτου προσπεσεῖν αὐτοὺς τοῖς πολεμίοις ἐκέλευσε. Πρὸς τοῦτο δὲ ἀντιστρατηγῶν ὁ Πύῤῥος, τὸ σημεῖον τοῖς ἐλέφασιν ἦρεν, ἔνθα ἔκ τε τῆς τῶν θηρίων θέας ἀλλοκότου οὔσης, ϗ τῆς βοῆς φρικώδους, καὶ ἐκ τοῦ τῶν ὅπλων πατάγου, ὃν οἱ ἐπιβεβηκότες ἐποίουν ἐν τοῖς πύργοις φερόμενοι, αὐτοί τε οἱ Ῥωμαῖοι ἐξεπλάγησαν, καὶ οἱ σφῶν ἵπποι ἐκταραχθέντες, οἱ μὲν ἀποσειόμενοι τοὺς ἀναβάτας, οἱ δὲ ϗ φέροντες ἔφευ-

N O T Æ.

Κατηλόων.] Ita Regii quatuor, & Colbertæus. Alius apud Wolfium Κατηλόφων. Vide Henricum Valeſium ad Harpocrationem p. 232. ubi de hac voce. *Ducangius.*

Cæterum Apulam illam urbem, ad quam confugitum a Romanis, *Aſculum* dicit Livius, nec ſilu[illegible] Dio, ſed Zonaras.

ἔφευγον. Ἀθυμήσαν οὖν ἐκ τούτων τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐτράπετο στράτευμα, καὶ φεύγοντες ἀνῃροῦντο, οἱ μὲν παρὰ τῶν ἐν τοῖς πύργοις ἀνδρῶν τοῖς ἐπὶ τῶν ἐλεφάντων, οἱ δὲ καὶ παρ' αὐτῶν τῶν θηρίων ταῖς προβοσκίσι, καὶ τοῖς κέρασιν ἢ ὀδοῦσι φθειρόντων πολλούς· καὶ τοῖς ποσὶ δὲ συχνοὺς κατηλοώντων συμπατουμένους. Καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ ἐφεπόμενοι πολλοὺς ἔφθειρον, οὐδ' ἂν εἷς ὑπελείφθη, εἰμὴ ἐλέφας τρωθεὶς, αὐτός τε ἐσφάδαζεν ἐκ τοῦ τραύματος, καὶ οἱ ἄλλοι πρὸς τὰς ἐκείνου βοὰς ἐταράσσοντο· διὰ τοῦτο γὰρ ὁ Πύῤῥος ἐπέσχε τὴν δίωξιν· καὶ οὕτως οἱ Ῥωμαῖοι διαβεβηκότες τὸν ποταμὸν ἐς Ἀπουλίδα πόλιν τινὰ ἀπεσώθησαν. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν τοῦ Πύῤῥου στρατιωτῶν, καὶ ἡγεμόνων πεπτώκασιν, ὥστε συγχαιρόντων αὐτῷ τῆς νίκης τινῶν· Ἐὶ καὶ αὖθίς ποτε ὁμοίως, ἔφη, κρατήσωμεν, ἀπολοίμεθα. Τοὺς μέν τοι Ῥωμαίους, καὶ νικηθέντας ἐθαύμασεν, εἰπὼν, ὅτι. Τὴν οἰκουμένην ἂν πᾶσαν ἐχειρωσάμην, εἰ Ῥωμαίων ἐβασίλευον. Ὁ μὲν οὖν Πύῤῥος ἐπὶ τῇ νίκῃ μέγα ἔσχηκεν ὄνομα, καὶ πολλοὶ αὐτῷ προσεχώρησαν, οἵ τε σύμμαχοι ἀφίκοντο πρὸς αὐτόν· οἷς ὀλίγα ἐπιτιμήσας διὰ τὴν μέλλησιν, τῶν σκύλων μετέδωκεν.

gam verſæ ſunt, & dum fugiunt, eorum alii, ab his, qui in elephantorum turribus vehebantur, occiſi ſunt, alii ab ipſis belluarum proboſcidibus, & cornibus ſeu dentibus ſunt confecti; alii denique, & non pauci, illarum pedibus ſunt protriti. Sane multos etiam, Pyrrhi equites, inſecuti trucidarunt: neque forſan eorum quis evaſiſſet, niſi quidam elephas vulneratus, & ex dolore vulneris pedes huc illuc jactans, barritu ſuo cæteros turbaviſſet; eaque de cauſa Pyrrhus ab hoſte deſtitit perſequendo: & ſic Romani remenſo flumine, in quandam Apuliæ urbem evadere potuerunt. At enim verò, multi etiam ex Pyrrhi militibus ceciderunt: quamobrem quum ei quidam de victoria gratularentur: Si denuo, inquit, ita vicerimus, actum de nobis erit. Romanoſque, quamvis victos, admiratus: Si Romanis, inquit, imperarem, orbem forte ſubigerem univerſum. Ex ea igitur victoria, magnum Pyrrhus nomen adeptus eſt, ac multi ad eum ſe contulerut: ſociis verò, quique ad eum denique convenere, nonnihil, ob moram caſtigatis, dedit partem manubiarum.

7. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ ἤλγησαν ἐπὶ τῇ ἥττῃ, τῷ δέ γε Λαουΐνῳ στράτευμα ἔπεμψαν, καὶ τὸν Τιβέριον (a) ἐκ τῶν Τυρσηνῶν μετεπέμψαντο, καὶ τὴν πόλιν διὰ φυλακῆς ἐποιήσαντο, πυνθανόμενοι ἐπ' αὐτὴν τὸν Πύῤῥον ἐπείγεσθαι. Ὁ μέν τοι Λαουΐνος τούς οἰκείους τε τραυματίας ἐξακεσάμενος, τοὺς σκεδασθέντας συναγαγὼν ἤδη καὶ τῶν ἐκ Ῥώμης πεμφθέν-

Qui autem Romæ erant, acceptam moleſte ferentes cladem, Lævino novas miſerunt copias, & Tiberio ex Hetruria revocato, urbem, ad quam audierant Pyrrhum tendere, præſidiis aliis munierunt. Lævinus vero poſtquam curavit ſaucios, diſperſoſque collegit, & miſſis ex urbe copiis auctus eſt, Pyrrhum aſſectando vexavit, & Capuam,

Apud Valeſium pag. 590. ὅτι, hæc habet Dio, quæ Zonaras reſecuit.

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR.

Πύῤῥος τοὺς τῶν Ῥωμαίων αἰχμαλώτους συχνοὺς ὄντας, τὸ μὲν πρῶτον πεῖσαι ἐπεχείρησεν, ἐπὶ τὴν Ῥώμην συστρατεῦσαι· ὡς δ' οὐκ ἠθέλησαν, ἰσχυρῶς ἐθεράπευε, μήτε δήσας τινὰ, μήτ' ἄλλο τι κακὸν δράσας· ὡς καὶ προῖκα αὐτοὺς ἀποδώσων, καὶ ἀμαχεὶ δι' αὐτῶν τὸ ἄστυ προσποιησόμενος.

Pyrrhus captivis Romanorum, quos plurimos habebat, principio quidem perſuadere conatus eſt, ut ſecum contra Romam arma ferrent: ubi verò id recuſaruut; eos omni ſtudio demereri inſtitit, neque vinculis quemquam, aliave ulla moleſtia affecit; ut qui gratis omnes dimiſſurus, perque eos abſque certamine Urbis Romæ potiturum ſe ſperaret.

IDEM DIO, APUD CONSTAN. ECLOGE SEPTIMA, ita loquitur longe plenius.

Ὁ Πύῤῥος [πρέσβεις ὑπὲρ τῶν αἰχμαλώτων, ἄλλους τε καὶ τὸν Φαβρίκιον] προσιέναι] πυθόμενος, φρουρὰν τε σφίσι πρὸς τὰ μεθόρια, μὴ καὶ βίαιόν τι ὑπὸ τῶν Ταραντίνων πάθωσιν, ἔπεμψε· καὶ μετὰ τοῦτο, καὶ ἀπήντησεν ἐς τε τὴν πόλιν αὐτοὺς εἰσαγαγὼν, καὶ [ἐξένισε] λαμπρῶς, καὶ τἆλλα, [ἐδεξιώσατο]· ἐλπίσας] σπονδῶν τε δεῖσθαι [margo legit δεήσεσθαι] (καὶ ὁμολογίαν), οἵαν ἡττηθέντας εἰκὸς ἦν ποιήσασθαι.

Pyrrhus, quum alios legatos, tom Fabricium venire pro liberandis eaptivis audiens; & præſidium eis ad limites uſque ne vis eis a Tarentinis fieret, obviam miſit: quin poſtea, & ipſe occurrit. Quamque deduxiſſet eos in urbem, tam hoſpitio ſplendido, quam rebus aliis amice homines excepit: quod paeem petituros, & eas pacis leges, quas victos par eſſet petere, accepturos ſperaret.

NOTAE.

Ad 7. Eclogen hæc *Urſinus*: Ἐλπίσας σπονδῶν τε δεῖσθαι, *&c. Hic locus corruptè legebatur in exemplari. Videndus Dionyſius in fragmentis*. Leunclavius, qui hic nihil notat, in margine paginæ, ubi edidit hanc Eclogem, pro δεῖσθαι appoſuit δεήσεσθαι. Sed quæ ſtant recta, non immutantur.

(a) U. C. 472.

puam, (cujus illum capiundæ, audierat eſſe cupidum) occupavit antea, & defendit. Eo ergo conſilio fruſtratus Pyrrhus, Neapolim contendit, & cum, ea potiri nequidquam potuit; Romam occupaturus properavit. Hinc per Hetruriam tranſiens, ut eam quoque adjungeret ſibi gentem; ubi eos cum Romanis fœdus didicit percuſſiſſe, & Tiberium obviam ſibi ire, ac Lævinum a tergo ſequi; veritus, ne ab eis, in regione ſibi ignota, undique cingeretur, ulterius non eſt progreſſus. Retrocedendum igitur eſſe ratus, dum Campaniæ intrat fines, Lævinuſque cum longè majore exercitu, quàm prius habuerat, ei ſe oſtendit; Hydræ inſtar, inquit, Romanorum legiones cædendo renaſcuntur: tum ſuas inſtruxit acies, haud tamen commiſit prælium. Sed, ut Romanos ante pugnam perterreſaceret; ſuos milites haſtis pulſare clypeos, clamorem tollere, claſſica canere, & elephantos barrire juſſit: quia verò Romani longe ferocius reclamarunt, ita ut ipſius milites plane ſint conſternati; ſacra inauſpicata cauſatus; pugnam inire noluit; & ſuas Tarentum reduxit copias. Ibi ſane, Romanorum Legatos pro redimendis captivis miſſos, Fabricium cæteroſque honorificè benigneque excepit Pyrrhus, ſperans eos pacem veniſſe petituros; & accepturos, ut victos, leges. Cæterum Fabricio pro captivis in bello id pretium offerente quod utrinque conveniſſet; quia nullam pacis fecerat mentionem, animi dubius Pyrrhus, ſeorſim, ut ſolebat, cum amicis de reddendis captivis, deque bello, & quomodo adminiſtrando, deliberavit.

Milo equidem ſuadebat, ut neque captivos redderet, neque faceret pacem Pyrrhus; ſed in Romanos jam victos, etiam reliquias belli perſequeretur. Cyneas autem contrarium prorſus cenſuit. Nam & captivos gratis eſſe reddendos dixit, & Legatos cum ſua pecunia mittendos Romam, cauſa pacis & fœderis ineundi: cujus ſententiæ, & cæteri, & ipſe Pyrrhus aſſenſum præbuit. Legatis itaque accerſitis: Neque prius, inquit Pyrrhus, Romani, mea ſponte, vobis bellum intuli, neque nunc inferam. Amicus enim veſter eſſe cupio. Gratis ergo vobis captivos reddam, & ut pacem peto, mecum feriatis. Quum hæc Legatis omnibus dixit Pyrrhus, & pecuniam dedit partim, partim promiſit; cum Fabricio ſeorſim hoc modo egit. Quum Romanorum omnium amicitiam ego expeto, tum verò ſane tuam, quem vi-

φθέντων, ἀφικομένων, τὸν Πύῤῥον παρεπόμενος ἐλύπει· καὶ τὴν Καπύην μαθὼν ἑλεῖν γλιχόμενος, προκατέλαβε, καὶ ἐφύλαξεν. Ἁμαρτὼν δ' ἐκείνης ὁ Πύῤῥος ἐπὶ τὴν Νεάπολιν ὥρμησεν· ὡς οὐδὲν οὐδ' ἐν αὐτῇ δρᾶσαι ἴσχυσε, σπεύδων τὴν Ῥώμην καταλαβεῖν, καὶ διὰ τῆς Τυῤῥηνίδος παριὼν, ὡς κἀκείνους προσλάβοι, ἐπεὶ ἔμαθεν αὐτούς τε τοῖς Ῥωμαίοις ὁμολογίας πεποιημένους, καὶ τὸν Τιβέριον αὐτῷ ἀντιπροσιόντα, τόν τε Λαουῖνον ἐφεπόμενον, ἐφοβήθη μὴ ὑπ' αὐτῶν πανταχόθεν ἐν χωρίοις ἀγνώστοις ἀποληφθῇ, καὶ περαιτέρω οὐ προεχώρησεν. Ὡς δὲ ἀνεχώρουν τε, καὶ γενομένῳ περὶ Καμπανίαν ὁ Λαουῖνος ἐπεφάνη, καὶ τὸ στράτευμα αὐτοῦ πολλῷ πλεῖον τοῦ πρόσθεν ἦν, Ὕδρας, ἔφη, δίκην τὰ στρατόπεδα τῶν Ῥωμαίων, κοπτόμενα, ἀναφύεσθαι· καὶ ἀντιπαρετάξατο μὲν, οὐκ ἐμαχέσατο δὲ, ὅτι ἐκέλευσεν, ὡς καταπλήξων πρὸ τῆς συμπλοκῆς τοὺς Ῥωμαίους, τοὺς ἑαυτοῦ στρατιώτας τὰς ἀσπίδας τοῖς δόρασι πλήξαντας ἐκβοῆσαι, καὶ τοὺς σαλπιγκτὰς, καὶ τοὺς ἐλέφαντας συνηχῆσαι. Ἐπεὶ δὲ κἀκεῖνοι πολὺ μεῖζον ἀντεβόησαν, ὡς ἐκπλαγῆναι τοὺς τοῦ Πύῤῥου, οὐκ ἔτ' ἠθέλησε συμμῖξαι, ἀλλ' ὡς δυσιερῶν ἐπανήγαγε, καὶ ἀφίκετο ἐς Τάραντα, ἔνθα πρέσβεις τῶν Ῥωμαίων ὑπὲρ τῶν αἰχμαλώτων ἀφίκοντο, ἄλλοι τε καὶ ὁ Φαβρίκιος, οὓς φιλοτίμως ἐξένισε, καὶ ἐδεξιώσατο, ἐλπίσας, αὐτοὺς σπείσασθαι, καὶ ὁμολογίαν, ὡς ἡττημένους ποιήσασθαι. Τοῦ δὲ Φαβρικίου τοὺς ἑαλωκότας ἐν τῇ μάχῃ κομίσασθαι αἰτοῦντος, ἐπὶ λύτροις τοῖς ἀμφοῖν συναρέσουσι, διηπορήθη, ὅτι μὴ καὶ περὶ εἰρήνης πρεσβεύειν ἔφη· καὶ ἰδίᾳ μετὰ τῶν φίλων ἐβουλεύετο, ὡς εἰώθει, περὶ τῆς τῶν αἰχμαλώτων ἀποδόσεως, καὶ περὶ τοῦ πολέμου, καὶ ὅπως τοῦτον μεταχειρίζεται.

8. Ὁ μὲν οὖν Μίλων, μή τε τοὺς αἰχμαλώτους ἀποδόσθαι, μή τε σπείσασθαι συνεβούλευεν, ἀλλ' ἤδη τῶν Ῥωμαίων ἡττημένων, καὶ τὰ λοιπὰ πολέμῳ προσκατεργάσασθαι· ὁ δὲ Κινέας τοὐναντίον, ἅπαν αὐτῷ συνεβούλευε· τούς τε γὰρ αἰχμαλώτους, προῖκα ἀποδοῦναι συνῄει, καὶ πρέσβεις ἐς Ῥώμην, καὶ χρήματα πέμψαι, τῆς εἰρήνης ἕνεκα καὶ σπονδῶν· οὗ τῇ γνώμῃ καὶ οἱ λοιποὶ συνετίθεντο· οὕτω δὲ φρονῶν καὶ ὁ Πύῤῥος ἐτύγχανε. Καλέσας οὖν τοὺς πρέσβεις· Οὔτε πρώην, ὦ Ῥωμαῖοι, ἔφη, ἑκὼν ὑμῖν ἐπολέμησα, οὔτε νῦν πολεμήσαιμι· Φίλος γὰρ ὑμῖν γενέσθαι βεβούλημαι· διὸ καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ὑμῖν, ἄνευ λύτρων, ἀφίημι, καὶ σπείσασθαι ἀξιῶ. Ταῦτα, μὲν πᾶσιν εἰρήκει τοῖς πρέσβεσι, καὶ χρήματα σφίσι, τὰ μὲν δέδωκε, τὰ δὲ ἐπηγγείλατο· τῷ δὲ Φαβρικίῳ κατὰ μόνας διαλεχθεὶς· Φίλος

εἶπεν, ἡδέως, καὶ πᾶσιν ἂν Ῥωμαίοις γενοίμην, μάλιστα δέ σοι· ὁρῶ γάρ σε ἀγαθὸν ἄνδρα, καὶ τὴν εἰρήνην συμπρᾶξαί μοι ἀξιῶ. Ταῦτα λέγων, καὶ δῶρα αὐτῷ πολλὰ ἐδίδου· ὁ δὲ, Ἐπαινῶ σε, εἶπεν, ὦ Πύῤῥε, ὅτι τῆς εἰρήνης ἐπιθυμεῖς, καὶ σοι αὐτὴν, ἄν γε συμφέρῃ ἡμῖν, καταπράξομαι· οὐ γὰρ κατὰ τῆς πατρίδος, τί πρᾶξαί με, ἀγαθὸν, ὡς φῂς, ἄνδρα ὄντα, ἀξιώσεις, ἀλλ' οὐδὲ τούτων, ὧν δίδως, τι λάβοιμι ἄν. Πυνθάνομαι γὰρ πρότερον, ἐλλόγιμόν με, ὡς ἀληθῶς, νομίζεις ἄνδρα, ἢ οὔ; εἰ μὲν γὰρ φαῦλός εἰμι, πῶς με δώρων ἄξιον κρίνεις; εἰ δὴ χρηστὸς, πῶς με λαβεῖν αὐτὰ κελεύεις; ἴσθι γοῦν, ὡς ἐγὼ καὶ πάνυ πολλὰ ἔχω, τοῖς παροῦσιν ἀρκούμενος, καὶ πλειόνων οὐ δέομαι· σὺ δ' εἰ καὶ σφόδρα πλουτεῖς, ἐν πενίᾳ καθέστηκας· οὐ γὰρ οὔτε τὴν Ἤπειρον, οὔτε ἄλλα, ἃ ἔχεις καταλιπὼν, δεῦρο ἐπεραιώθης, εἴγε ἐκείνοις ἤρκου, καὶ μὴ πλειόνων ὠρέγου.

9. Τούτων οὕτω λεχθέντων, οἱ πρέσβεις τοὺς αἰχμαλώτους λαβόντες, ἀπῆεσαν· καὶ ὁ Πύῤῥος τὸν Κινέαν ἐς τὴν Ῥώμην ἀπέστειλε μετὰ χρυσίου πολλοῦ, καὶ κόσμου γυναικείου, ὅπως αἱ γυναῖκες αὐτῶν τοῖς κόσμοις ἀναπεισθεῖσαι, κἀκείνους συνδιαφθείρωσιν. Ἐλθὼν δὲ πρὸς τὴν πόλιν ὁ Κινέας, οὐ προσῄει τῇ γερουσίᾳ, ἀλλὰ διῆγεν ἄλλοτε ἄλλην αἰτίαν σκηπτόμενος· Περιφοιτῶν δὲ τὰς τῶν δυνατῶν οἰκίας, λόγοις τε σφᾶς καὶ δώροις ὑπήγετο· καὶ ἐπειδὴ πολλοὺς ᾠκειώσατο, εἰσῆλθεν ἐς τὸ συνέδριον, καὶ εἶπεν, ὡς Πύῤῥος ὁ βασιλεὺς ἀπολογεῖται, ὅτι οὐχ ὡς πολεμήσων ὑμῖν ἥκεν, ἀλλ' ὡς καταλλάξων Ταραντίνους αὐτὸν ἱκετεύσαντας ὑμῖν, καὶ τοὺς ἁλόντας ὑμῶν, λύτρων ἀφῆκεν ἄτερ· καὶ δυνάμενος πορθῆσαι τὴν χώραν, καὶ τῇ πόλει προσβαλεῖν, ἀξιοῖ τοῖς φίλοις καὶ τοῖς συμμάχοις ὑμῶν ἐγγραφῆναι· πολλὰ μὲν ὠφελήσεσθαι ἀφ' ὑμῶν ἐλπίζων, πλείω δ' ἔτι, καὶ μείζω εὐεργετήσειν ὑμᾶς. Ἐπὶ τούτοις οἱ πλείους τῶν βουλευτῶν ἠρέσκοντο διά τε τὰ δῶρα, καὶ διὰ τοὺς αἰχμαλώτους, οὐ μέν τοι καὶ ἀπεκρίναντο· ἀλλ' ἐσκόπουν ἐπὶ πλείους ἡμέρας, ὅ τι χρὴ πρᾶξαι, καὶ πολλὰ μὲν ἐλέγετο, ἐπεκράτει δ' ὅμως σπείσασθαι· μαθὼν δὲ τοῦτο Ἄππιος ὁ τυφλὸς, ἐκομίσθη ἐπὶ τὸ βουλευτήριον (ὑπὸ γὰρ τοῦ γήρους, καὶ τοῦ πάθους οἰκουρῶν ἦν) καὶ εἶπε, μὴ συμφέρειν, τὰς πρὸς τὸν Πύῤῥον συμβάσεις τῇ πολιτείᾳ, παρῄνεσε δὲ καὶ αὐτίκα τὸν Κινέαν ἐξελάσαι τῆς πόλεως, καὶ δι' αὐτοῦ δηλῶσαι τῷ Πύῤῥῳ οἴκαδε ἀναχωρήσαντα, ἐκεῖθεν ἐπικηρυκεύσασθαι περὶ εἰρήνης αὐτοῖς, ἢ καὶ περὶ ἑτέρου, ὅτου δέοιτο. Ταῦτα ὁ Ἄππιος συνεβούλευσεν· ἡ δὲ γερουσία οὐκέτι ἐμέλλησεν, ἀλλ' εὐθὺς ὁμοθυμαδὸν ἐψηφίσαντο, αὐθημερὸν τὸν Κινέαν ἔξω τῶν ὅρων ἐκπέμψαι, καὶ τῷ Πύῤῥῳ πόλεμον ἀκήρυκτον, ἕως ἂν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ διάγῃ ποιήσασθαι· τοῖς δ' αἰχμαλώτοις

virum bonum eſſe cerno: & ut pacem conficias mihi peto. Hæc quum diceret Pyrrhus eique munera multa offerret, Fabricius, Pacis, inquit, ſtudium laudo in te, Pyrrhe, & pacem, modò nobis proſit, tibi conficiam: neque enim poſtulabis, cum me bonum virum eſſe dicas, ut contra patriam quidquam agam: ſed horum munerum nil accipiam. Numquid enim, interrogo, me verè bonum virum eſſe cenſes, an non? Si namque malus ſum, cur mihi largiris munera? Sin bonus, cur me accipere illa jubes? Scito igitur me opibus abundare, ſorteque mea eſſe contentum, nec plura deſiderare. Te verò, etſi ditiſſimus es, extrema video inopia laborare. Nam neque Epiro, neque cæteris, quæ habes ibi relictis, huc trajeciſſes, ſi illis contentus, non plura deſiderares.

His ita dictis, Legati captivis receptis abierunt; Pyrrhus verò Cyneam clam multo auro, & muliebribus omnis generis ornamentis, Romam miſit; ut ſi ex viris aliqui adverſarentur, at uxores eorum, ornamentis illectæ, corrumperent quoque viros. Ut ergo Romam Cyneas venit, non ſtatim Senatum adiit, ſed alias aliud cauſando moratus; potentum ædes circumiit, eoſque & verbis & muneribus ſibi conciliavit. Poſtquam igitur ſibi devinxit multos, Curiam ingreſſus, dixit: Pyrrhus Rex ſe veniſſe, ait, non ut bellum vobiſcum gereret; ſed ut Tarentinos, qui eum ſupplices adierunt, vobis conciliaret. Ad hæc, captivos veſtros, ſine pretio vobis reddidit; & cum agrum veſtrum vaſtare, & urbem oppugnare potuiſſet; ſe tamen inter amicos ſociosque veſtros inſcribi petit. Jam quamvis vos multum ſibi commodaturos ſperet; plura tamen & majora in vos beneficia, ſe fore exiſtimat collaturum. Hæc cum maximæ Senatorum parti, ob largitiones & captivos redditos placerent; nullo tamen reſponſo dato, plures dies in deliberando conſumpſerunt: cumque varia dicerentur; de pace ferienda, ſententia prævalebat. Quod ut Appius Cæcus novit; in Senatum delatus (nam ob ætatem, & oculorum cladem, domi ſe continere ſolebat) negavit e Republica eſſe, ut pax cum Pyrrho fieret: monuitque, actutum urbe Cyneam pellendum eſſe; & per eum Pyrrho ſignificandum, ut domum reverſus; tunc ſive de pace, ſive quid aliud vellet, Romam legatos mitteret. Hæc Appio locuto, Senatus nihil cunctatus, ſtatim conſentientibus animis, decrevit, Cyneam eodē die extra fines ablegandum: & Pyrrho, dum

dum in Italia verſaretur, bellum eſſe irreconciliabile indicendum, Captivos verò notarunt quadam ignominia militari, iis amplius, neç contra Pyrrhum uſi, nec uſquam alibi univerſis, ne quid conjuncti novarum rerum molirentur; ſed alios aliò in præſidia miſerunt ſua. Per hyemem itaque utrinque ſe inſtruxerunt.

Verè autem inſtante Pyrrhus, facta in Apuliam impreſſione, multa vi, multa occupavit deditione: donec Romani occurrentes, contra eum, ad Aſculum oppidum, ubi metabatur, ſua caſtra oppoſuerunt. Sanè verò ad complures dies, metu mutuo ibi utræque acies quieverunt; nam Romani Epirotas, ut victores timebant; Epirotæ verò Romanos, ut deſperatos. Interea, quod nonnulli rumore ſparſo, ad ſe devovendum, exemplo patris & avi, eſſe paratum Decium, Epirotas perterrebant, tanquam omnes, ex illius obitu perituros; ſuos Pyrrhus milites eſt hortatus; ne hujuſmodi verbis percellerentur, aut deſperarent. Neque enim unius obitu, multos poſſe homines de-

τοις ἀτιμίαν ἐν ταῖς στρατείαις ἐπέθεσαν· καὶ οὔτε πρὸς τὸν Πύῤῥον αὐτοῖς ἔτι ἐχρήσαντο, οὔτε ἀλλοτέ ποι ἀθρόοις, ἵνα μήτι ὁμοῦ ὄντες νεωτερίσωσιν, ἀλλ' ἄλλους ἄλλῃ φρουρήσαντας ἔπεμψαν. Ἐν μὲν οὖν τῷ χειμῶνι παρεσκευάζοντο ἄμφω.

10. Ἔαρος δ' ἤδη ἐφεστηκότος, Πύῤῥος ἐς τὴν Ἀπουλίαν ἐνέβαλλε, καὶ πολλὰ μὲν βίᾳ, πολλὰ δὲ ὁμολογίᾳ προσεποιήσατο, μέχρις οὗ Ῥωμαῖοι πρὸς Ἀσκούλῳ πόλει, ὄντι αὐτῷ ἐπελθόντες, ἀντεστρατοπεδεύσαντο· ἐπὶ πλείους δ' ἡμέρας διετέλεσαν ὀκνοῦντες ἀλλήλους· οἱ μὲν γὰρ Ῥωμαῖοι τοὺς προνενικηκότας οὐκ ἐθάῤῥουν, οἱ δὲ ὡς ἀπονενοημένους ἐδεδίεσαν τοὺς Ῥωμαίους. (a) Κἂν τούτῳ λογοποιούντων τινῶν, ὅτι ὁ Δέκιος ἐπιδοῦναι ἑαυτὸν, κατὰ τὸν πατέρα, καὶ τὸν πάππον, ἑτοιμάζοιτο, καὶ τοὺς τοῦ Πύῤῥου δεινῶς ἐκφοβούντων, ὡς ἐκ τοῦ θανεῖν ἐκεῖνον, πάντως ἀπολουμένους, συνήγαγε τοὺς στρατιώτας ὁ Πύῤῥος, καὶ διελέχθη περὶ τούτου συμβουλεύων, μήτ' ἀθυμεῖν, μήτ' ἐκπλήττεσθαι τοί-

Forſitan ad hæc loca ſpectat Dionium iſtud, apud Valeſium pag. 599. ὅτι:

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR.

Petentibus Rhegiois præſidium a Romanis, miſſum eſt, cum Præfecto nomine Decio, Horum militum pleroſque ex nimia commeatuum copia, ac cætera mollicie (quippe longe delicatiore illic cultu agebant, quam domi) mala cupido inceſſit, incitante maxime Decio, occiſis Rheginorum principibus, urbem occupandi, Namque Romani ea tempeſtate difficili bello cum Tarentinis, ac rege Pyrrho implicitis, egregia opportunitas ipſis oblata videbatur, quodlibet pro arbitrio agendi. Accedebat his, quod Meſſanam itidem a Mamertinis, etiam tum teneri cernebant: qui cum & ipſi Campani eſſent, & in præſidium Meſſanenſium ab Agathocle Siciliæ tyranno miſſi, mactatis indigenis, urbem occupaverant. Itaque ſtatuerunt, non id quidem aperte aggredi, numero enim longe a civibus ſuperabantur, ſed confictis epiſtolis (quaſi a quibuſdam Rheginorum ad Pyrrhum de prodendo præſidio ſcriptæ eſſent) Decius milites convocavit, eaſque ipſis, tanquam interceptas, recitavit, & conſentanea oratione uſus, incitavit militum animos. Comparato enim neſcio quo, qui nuntiaret, naves Pyrrhi in quendam locum ditionis Rheginorum appellere viſas, ut cum proditoribus ſermones conferrent. Ad hæc milites a Decio ſubornati, rem exaggerare, vociferari puniendos eſſe Rheginos antequam ipſi quid gravius patiantur: ignaros improviſo opprimi facile poſſe. Ita incenſi milites, partim in hoſpitia ſua, partim in ædes civium irruptione facta, plurimos homines interfecerunt. Nonnullos etiam Decius ad cœnam vocatos necavit.

Οἱ Ῥηγῖνοι φρουρὰν ἐκπέσαντο παρὰ Ῥωμαίων· ἡγεῖτο δ' αὐτῶν Δέκιος. Τούτων οὖν οἱ πλείους ἔκ τε τῆς περιουσίας τῶν ἐπιτηδείων, καὶ ἐκ τῆς ἄλλης ῥᾳστώνης, ἅτε καὶ ἀνειμένῃ παρὰ πολὺ διαίτῃ πρὸς τὰ οἴκοι χρώμενοι, ἐπεθύμησαν, ἐνάγοντος αὐτοὺς τοῦ Δεκίου, τοὺς πρώτους τῶν Ῥηγίνων ἀποκτείναντες, τὴν πόλιν κατασχεῖν. Ἄδεια γὰρ αὐτοῖς πολλὴ ἐφαίνετο, τῶν Ῥωμαίων πρὸς τοὺς Ταραντίνους, καὶ περὶ τὸν Πύῤῥον ἀσχόλως ὄντων, πάνθ' ὅσα ἐβούλοντο πρᾶξαι· προσανέπειθον δὲ αὐτοὺς, ὅτι καὶ τὴν Μεσσήνην ὑπὸ τῶν Μαμερτίνων ἐχομένην ἑώρων. Οὗτοι γὰρ Καμπανοί τε ὄντες, καὶ φρουρὰν αὐτῶν ὑπ' Ἀγαθοκλέους, τοῦ ἐν Σικελίᾳ δυναστεύοντος, ταχθέντες, σφαγάς τε τῶν ἐπιχωρίων ἐποιήσαντο· πολὺ γὰρ ἠλαττοῦντο τῷ πλήθει. Ἀλλ' ἐπιστολὰς ὁ Δέκιος, ὡς καὶ τῷ Πύῤῥῳ ἐπὶ προδοσίᾳ σφῶν ὑπό τινων γεγραμμένας, πλάσας, ἤθροισε τοὺς στρατιώτας, καὶ ἐκείνας τε αὐτοῖς, ὡς καὶ ἑαλωκυίας, ἀνέγνω, καὶ προσπαρώξυνεν αὐτοὺς, εἰπὼν οἷα εἰκὸς ἦν· ἄλλως τε καὶ εἰσαγγείλαντός τινος ἐκ κατασκευασμοῦ, ὅτι ναυτικόν τι τοῦ Πύῤῥου κατίρε που τῆς χώρας, καὶ ἐς λόγους τοῖς προδόταις ἀφικνεῖται. Οἱ δὲ παρεσκευασμένοι ἐμεγάλυνον, καὶ διεβόων προκαταλαβεῖν τοὺς Ῥηγίνους πρίν τι δεινὸν παθεῖν. ἀγνοοῦντας δὲ τὸ πρασσόμενον χαλεπὸν ἀπαχθεῖν· καὶ οἱ μὲν ἐς τὰς καταγωγὰς σφῶν, οἱ δὲ ἐς τὰς οἰκίας ἐσπηδήσαντες, ἐφόνευσαν πολλοὺς, πλὴν ὀλίγων, οὓς ὁ Δέκιος καλέσας ἐπὶ δεῖπνον, ἔσφαξε.

NOTAE.

Hoc autem Decii Magii Campani facinus deſumpſit Dio ex Polybio, apud quem enucleatius exſtat; appoſuitque in gratiam Campanorum, in quotum urbe teſtatur, potiorem hiſtoriæ hujus partem, ſe conſcripſiſſe. Cæterum, ni fallor, Campanarum rerum multa alia haberemus, ni Zonaras invidiſſet.

(a) U. C. 473.

τούτοις λόγοις· μήτε γὰρ ἕνα ἄνθρωπον δύνασθαι θνήσκοντα, πολλοὺς καταγωνίσασθαι, μήτ' ἐπωδὴν, ἢ μαγγανείαν τινὰ κρείττω τῶν ὅπλων, καὶ τῶν ἀνδρῶν γενέσθαι. Ταῦτα εἰπὼν καὶ λογισμοῖς ἐπικρατύνας, τοὺς λόγους ὁ Πύῤῥος, τὸ οἰκεῖον ἐθάρσυνε στράτευμα· καὶ πολυπραγμονήσας, τὴν στολὴν, ᾗ ἐχρήσαντο οἱ Δέκιοι ἐπιδιδόντες ἑαυτοὺς, παρήγγειλε τοῖς οἰκείοις, ἄν τινα οὕτως ἐσκευασμένον ἴδωσι, μὴ κτεῖναι αὐτὸν, ἀλλὰ ζωὸν συλλαβεῖν· τῷ δὲ Δεκίῳ πέμψας, ἔφη, οὔτε προχωρήσειν αὐτῷ τοῦτο πρᾶξαι θελήσαντι, καὶ ζωγρηθέντα κακῶς, ἀπολεῖσθαι ἠπείλησε. Πρὸς ἅπερ οἱ ὕπατοι ἀπεκρίναντο μηδενὸς τοιούτου σφᾶς ἔργου δεῖσθαι· πάντως γὰρ αὐτοῦ καὶ ἄλλως κρατήσειν· ποταμοῦ δὲ διὰ μέσου τῶν στρατοπέδων, οὐ εὐδιαβάτου ῥέοντος, ἤροντο, πότερον αὐτὸς περαιωθῆναι βούλεται ἀδεῶς, αὐτῶν ἀναχωρησάντων, ἢ ἐκείνοις ἐπιτρέψας τοῦτο ποιῆσαι, ἵν' ἐξ ἀντιπάλου μάχης ἀκεραίων τῶν δυνάμεων ἐς χεῖρας ἐλθουσῶν, ὁ τῆς ἀνδρείας ἔλεγχος γένοιτο ἀμοιβή. Οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι πρὸς κατάπληξιν τὸν λόγον ἐποίησαν· ὁ δὲ Πύῤῥος αὐτοῖς ἀφῆκε διαβῆναι τὸν ποταμὸν, μέγα φρονῶν ἐπὶ τοῖς ἐλέφασιν.

11. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τά τε ἄλλα παρεσκευάσαντο, καὶ πρὸς ἐλέφαντας, κεραίας ἀφ' ἁμαξῶν σεσιδηρωμένας, καὶ πανταχόθεν προεχούσας, ἡτοίμασαν, ἵνα τοξεύοντες ἀπ' αὐτῶν ἄλλα τε καὶ πῦρ ἐμποδὼν σφίσι γίνωνται. Προεχούσας, ἡτοίμασαν, ἵνα τοξεύοντες ἀπ' αὐτῶν, ἄλλα τε καὶ πῦρ ἐμποδὼν σφίσι γίνωνται. Προσμίξαντες δὲ, χρόνῳ μὲν οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Ἕλληνας ἐώσαντο δ' οὖν, μέχρις ὁ Πύῤῥος τοῖς ἐλέ-

debellari; neque incantationem, aut præſtigias ullas, pluſquam viros valere & arma. Hæc ubi dixit Pyrrhus, & ſuam quoque rationibus approbavit orationem, ſuum exercitum confirmavit. Tum indagato, quo habitu uſi Decii ſe devovetant, ſuos monuit, ſi quem cernerent ita ornatum, ne eum occiderent, ſed comprehenderēt ipſum vivum. Juſſit verò Decio nunciari, id ei facinus haud feliciter ſucceſſurum; quin male periturum eſſe minatus eſt, ſi vivus a ſuis militibus caperetur. Ad quæ Conſules, nulla re tali ſibi opus eſſe reſponderunt: ſe namque omninò, & pacto alio, ipſo futuros eſſe ſuperiores. Cumque profundum flumen dirimeret caſtra medium, Pyrrhum ſunt ſciſcitati, num ipſe impune tranſire, ſe digreſſis; an ſibi tranſeundi poteſtatem dare mallet, ut integris utriſque copiis congreſſis, æquali pugna, de fortitudine aliena, quiſque certum ferre judicium poſſet. Hanc optionem, cum Romani ad terrorem Pyrrho dediſſent; ille fretus admodum elephantis, Romanos flumen tranſire paſſus eſt.

Romani verò cum alia præpararunt, tū adverſus elephantos ferratas haſtas, antemnarum inſtar curribus inſertas, & undique eminentes, ut inde inter alia, ignem ejaculantes, belluas ſic repellerent. Tandem, quum ad manus eſt ventum, Romani Græcos ſerò quidem, ſed denique pepulerunt; donec Pyrrhus Elephantis in auxilium, non qua falcati ſtabant currus, ſed in

N O T AE,

Πάττον.] Ita manuſcripti Codices. *Ducangius.*

Integra hæc habebantur, (ſententia) apud Capitonem, longe vetuſtiore ab ea (quæ hodie intercidit) verſione.

Οὗτος τῆς ἐπὶ τὸν Πύῤῥον σταλείσης δυνάμεως ἀποδείκνυται ἡγεμών· ἀνὴρ πάλαι γεγευσμένος τῷ βασιλεῖ, καὶ τῆς αὐτοῦ μεγαλοφροσύνης ἐναργῆ ἐξενεγκὼν σύμβολα. Ἀντικαθεζομένων γὰρ ἀλλήλοις τῶν στρατοπέδων, νύκτα φυλάξας ἀνήρ τις, εἴτε ἰατρὸς, εἴτε ὕπαρχος τῶν περὶ τὴν τράπεζαν τοῦ βασιλέως τεταγμένων, πρὸς τὸν Φαβρίκιον ἀφίκετο, δηλητηρίοις φαρμάκοις ἀνελεῖν τὸν Πύῤῥον ὑπισχνούμενος, εἴ τις δοθείη πρὸς αὐτοῦ χρημάτων ὠφέλεια· ὃν ὁ Φαβρίκιος ἀποστυγήσας τῆς ἐγχειρήσεως ἀποπέμπει τῷ Πύῤῥῳ δέσμιον. Ἀγασθεὶς οὖν τὸ πραχθὲν ὁ Πύῤῥος, ἀναβοῆσαι λέγεται· Οὗτός ἐστι, καὶ οὐκ ἄλλος Φαβρίκιος, ὃν δυσχερέστερον ἄν τις ἀποτρέψοι τῆς οἰκείας ἀρετῆς, ἢ τῆς συνήθους πορείας τὸν ἥλιον. Ὁ δὲ Πύῤῥος τὸν περὶ τοῦ παντὸς ἀναῤῥίψας κύβον, ὡς ἔοικεν ἐσφάλη.

quæ græce vertit Eutropius deciduo 4° ſeculo, ſed alia Do illa e Suida, verbo Φαβρίκιος.

Hic belli dux adverſus Pyrrhum deſignatus eſt: vir jampridem ante regi illi notus, & qui magnitudinem animi ſui inſigni documento probavit. Cum enim caſtra caſtris oppoſita eſſent, vir quidam, ſive medicus, ſive alius quiſpiam regiæ menſæ miniſter, captata noctis opportunitate, Fabricium adiit, promittens ſe Pyrrhum necaturum eſſe, ſi quæ vis auri ſibi daretur; Quem Fabricius vinctum ad Pyrrhum remiſit, conatum hunc nefarium averſatus. Pyrrhus ergo hoc facinus admiratus, exclamaſſe dicitur: Hic eſt Fabricius, & nemo alius, quem difficilius a virtute ſua averteris, quam ſolem a ſuo curſu. *Pyrrhus autem de ſumma rerum, jacta alea, tandem eſt victus.*

Saltem verò, ſi non aliud, hæc bona ſint, ad integram hujus rei hiſtoriam hic babendam. *Niciam* habet Dio; Capito, *medicum, ſeu alium quempiam regiæ menſæ miniſtrum*, & *exclamationis verba*, quæ nimis Fabricio ſunt glorioſa.

Proditoris hujus, reique meminit quoque Tullius 3. de officiis, c. 22. Sed nomen Niciæ non refert: *Cum enim Rex Pyrrhus Pop. Romano bellum ultrò intuliſſet: cumque de imperio certamen eſſet cum Rege generoſo ac potente: perfuga ab eo venit in caſtra Fabricii, eique eſt pollicitus, ſi præmium ei propoſuiſſet; ſe, ut clam veniſſet, ſic clam in Pyrrhi caſtra rediturum, & eum veneno necaturum. Hunc Fabricius reducendum curavit ad Pyrrhum, idque ejus factum a Senatu laudatum eſt.* A Cicerone, & *perfugam* habet lector, & *laudem Fabricio ab Senatu*. Integra jam in omnibus eſt hiſtoria.

in alteram partem adductis; equitatum Romanum terrore belluarum, ante congreſſum profligavit: ſed parum damni attulit peditatui. Interea quidam Apuli, Epirotarum aggreſſi caſtra, Romanis cauſa victoriæ extiterunt. Cum enim aliquot ex iis, qui pugnabant, contra eos miſiſſet Pyrrhus, omnes turbati reliqui; & tentoria capta eſſe, & illos fugere opinati, inclinarunt, eorumque ſunt cæſi multi: Pyrrhuſque ipſe, & complures alii e primoribus vulnerati ſunt; ac poſtea tum ob iſta, tum ob commeatus ac medicamentorum inopiam, graviter ſunt afflicti. Quamobrem, antequam id Romani perſentirent, Tarentum reverſus eſt. Conſules verò, etſi flumen pugnandi cauſa, tranſierunt; ubi tamen hoſtes omnes jam diſſipatos eſſe audierunt; ad ſuas per Apuliam urbes reverſi ſunt; quod, ob ſuos milites vulneratos, illos perſequi nequiverunt. Tum ipſi quidem per Apuliam hybernarunt; Pyrrhus verò inter alia, quæ præparavit, milites & pecuniam ſua avehi juſſit domo: verum ubi Fabricium & Pappum novit electos Conſules, eoſque in caſtra jam perveniſſe, in ea ſententia non permanſit. Dum autem in ſuis prædicti Conſules erant caſtris; quidam Nicias, qui Pyrrho fidus eſſe credebatur, ſe contulit ad Fabricium, ſeque, ſi vellet, pollicitus eſt illi, dolo Pyrrhum interfecturum. Quod facinus indigne ferens Fabricius (virtute namque & viribus, non dolo, ſuperandos eſſe hoſtes, ut Camillus, cenſebat) Pyrrho inſidias indicavit. Qua de re ita illum obſtupefecit, ut gratis denuo Romanis captivos reſtituerit, & pacem rurſus petierit per legatos. Ut autem Romani de pace nil reſponderunt, ſed eum, tunc demum cum Italia exceſſiſſet, de pace jubebant agere; ac præterea urbes ei fœderatas infeſtabant, & expugnabant; animi dubiū res erexit; quod a Syracuſanis quibuſdam (ex quo namque deceſſerat Agathocles, ſeditionibus agitabatur) accerſebatur, & urbem, & ſemetipſos ejus fidei permittentibus. Reſpiravit itaque ob iſta Pyrrhus, & ſpe concepta totius Siciliæ potiundi; Milonem quidem, ad Tarentum cæteraque tutanda, in Italia reliquit; ipſe verò, tanquam brevi reverſurus, enavigavit. Sanè verò a Syracuſanis exceptus, & ſumma rerum ipſi permiſſa, rurſus brevi tantus evaſit Pyrrhus, ut illius metu Carthaginenſes, ſtipendiariū militem acciverint ex Italia. Sed ea Pyrrhi fortuna celeriter etiam eſt mutata: quod multos e Syracuſanorum primoribus, ſibi ſuſpectos, par-

ἐλέφαντιν οὐ κατὰ τὰς ἁμάξας, ἀλλ' ἐπὶ θάτερα προσβοηθήσας αὐτοῖς τὴν ἵππον σφῶν, καὶ πρὶν προσμῖξαι, φόβῳ τῶν θηρίων ἐτρέψατο, τῷ μέντοι πεζῷ οὐδὲν μέγα ἐλυμήνατο· κἂν τούτῳ τῶν Ἀπούλων τινὲς ἐπὶ τὸ τῶν Ἠπειρωτῶν ὡρμηκότες στρατόπεδον, τῆς νίκης αἴτιοι τοῖς Ῥωμαίοις ἐγένοντο. Τινὰς γὰρ τῶν μαχομένων ἐπ' αὐτοὺς τοῦ Πύῤῥου πέμψαντος, πάντες οἱ λοιποὶ ἐταράχθησαν, καὶ τάς τε σκηνὰς ἑαλωκέναι, καὶ ἐκείνους φεύγειν ὑποτοπήσαντες ἐνέδοσαν, καὶ συχνοὶ αὐτῶν ἔπεσον· ὅ τε Πύῤῥος, καὶ ἄλλοι τῶν ἐν τέλει πολλοὶ ἐτρώθησαν, καὶ διὰ ταῦτα, διά τε τὴν τῆς τροφῆς, καὶ τὴν τῶν ἐπιτηδείων τε ἐς ἄκεσιν ἀπορίαν, σφόδρα ἐκακώθησαν· ὅθεν ἀπῆρεν ἐς Τάραντα, πρὶν τοὺς Ῥωμαίους αἰσθέσθαι. Οἱ ὕπατοι, διέβησαν μὲν τὸν ποταμὸν ἐπὶ μάχῃ· ὡς δὲ πάντας ἐσκεδάσθαι ἐπύθοντο, ἐς τὰς οἰκείας ἀνεχώρησαν πόλεις· ἐπιδιῶξαι γὰρ τοὺς σφετέρους τραυματίας οὐκ ἠδυνήθησαν. Εἶτα οἱ μὲν ἐς τὴν Ἀπουλίαν ἐχείμασαν· ὁ δὲ Πύῤῥος τ' ἄλλα τε ἡτοιμάζετο, καὶ οἴκοθεν στρατιώτας καὶ χρήματα μετεπέμψατο· μαθὼν δὲ τὸν Φαβρίκιον, καὶ τὸν Πάππον ὑπάτους (a) ᾑρημένους, καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον ἀφιγμένους, οὐκ ἐπὶ τῆς αὐτῆς μεμένηκε γνώμης· ἤδη δὲ τῶν ῥηθέντων ὑπάτων ἐν τῷ στρατεύματι ὄντων, Νικίας τις τῷ Πύῤῥῳ πιστῶν δοκούντων, ἦλθε πρὸς τὸν Φαβρίκιον, καὶ ὑπέσχετο αὐτῷ τὸν Πύῤῥον δολοφονήσειν. Δυσχεράνας οὖν ἐπὶ τούτῳ ἐκεῖνος (ἀρετῇ γὰρ, καὶ ταῖς δυνάμεσιν ἠξίου τῶν πολεμίων κρατεῖν, ὡς ὁ Κάμιλλος) κατεμήνυσε τῷ Πύῤῥῳ τὸ ἑαλωκότας τῶν Ῥωμαίων προῖκα αὖθις ἀφεῖναι, καὶ πρέσβεις πάλιν ὑπὲρ εἰρήνης ἀποστεῖλαι. Ἐπεὶ δὲ οἱ Ῥωμαῖοι περὶ τῆς εἰρήνης οὐδὲν ἀπεκρίναντο, ἀλλὰ καὶ τότε ἀπαίρειν τῆς Ἰταλίας ἐκέλευον, καὶ οὕτως αὐτοῖς διακηρυκεύεσθαι, καὶ τὰς συμμαχίδας αὐτῷ πόλεις κατέτρεχόν τε καὶ ᾕρουν, ἐν ἀμηχανίᾳ ἐγένετο. Πρὶν δὲ Συρακουσίων τινὲς (ἐτύγχανον δὲ ἐξ οὗ Ἀγαθοκλῆς ἐτελεύτησε, στασιάζοντες) ἐπεκαλέσαντο αὐτὸν, παραδιδόντες οἱ, καὶ ἑαυτοὺς, καὶ τὴν πόλιν· ἀναπνεύσας γὰρ ἐπὶ τούτῳ, καὶ προσελπίσας πᾶσαν τὴν Σικελίαν καταστρέψασθαι, τὸν μὲν Μίλωνα ἐν Ἰταλίᾳ κατέλιπεν, ἐν φυλακῇ τόν τε Τάραντα, καὶ τὰ ἄλλα ποιησόμενον· αὐτὸς δὲ, ὡς διὰ βραχέως ἐπανήξων, ἀπέπλευσε· καὶ τῶν Συρακουσίων δεξαμένων αὐτὸν, καὶ πάντα αὐτῷ ἀναθεμένων, μέγας ἐν βραχεῖ αὖθις ἐγένετο· ὥστε καὶ τοὺς Καρχηδονίους φοβηθέντας, μισθοφόρους ἐκ τῆς Ἰταλίας προσλαβεῖν. Ἀλλὰ ταχὺ πρὸς τοὐναντίον αὐτῷ περιέστη τὰ πράγματα, τῶν τε πολλοὺς τῶν ἐν τέλει, τοὺς μὲν ἐξελάσαι, τοὺς δὲ διαφθεῖραι ὑποπτευομένους αὐτῷ. Οἱ γὰρ Καρχηδόνιοι ἰδόντες αὐ-

(a) U.C. 474.

αὐτὸν, μήτε ταῖς οἰκείαις δυνάμεσιν ἐῤῥωμένον, μήτε τοὺς ἐπιχωρίους δι' εὐνοίας ἔχοντα, τοῦ πολέμου προθύμως ἀντελάβοντο, καὶ τοὺς ἐκπίπτοντας τῶν Συρακουσίων δεχόμενοι, δεινὰ αὐτὸν εἰργάσαντο, ὥστε μὴ τὰς Συρακούσας μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν Σικελίαν ἐκλιπεῖν.

12. Οἱ Ῥωμαῖοι δὲ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ πυθόμενοι ἀνεθάρσησαν, καὶ πρὸς ἄμυναν τῶν ἐπικαλεσαμένων αὐτὸν ἐτράπησαν. καὶ τοὺς Ταραντίνους ἐς ἄλλον καιρὸν ὑπερθέμενοι, εἰσέβαλον ἐς τὸ Σαμνιον μετὰ ὑπάτων τοῦ Ῥουφίνου καὶ τοῦ Ἰουνίου, (a) καὶ τὴν τε χώραν ἐπόρθουν, καὶ τείχη τινὰ ἐκλειφθέντα, ἔλαβον· οἱ γὰρ Σαμνῖται ἐς τὰ ὄρη, τὰ Κρανιτὰ λεγόμενα, ὅτι Κρανίαν πολλὴν ἔχουσι, τά τε φίλτατα, καὶ τὰ τιμιώτατα ἀνεκόμισαν. Καταφρονήσαντες οὖν οἱ Ῥωμαῖοι, ἐς τὰ εἰρημένα ὄρη ἀναβῆναι ἐτόλμησαν· λασίων οὖν αὐτῶν, καὶ δυσπροβάτων ὄντων, πολλοὶ μὲν ἀπέθανον, πολλοὶ δὲ ἑάλωσαν. Οἱ δ' ὕπατοι οὐκέτι κοινῇ τὸν πόλεμον ἐποιήσαντο, ἀλλήλους αἰτιώμενοι διὰ τὸ ἀτύχημα, ἀλλ' Ἰούνιος μὲν ἐδῄου μέρος τι τῆς Σαμνίτιδος, Ῥουφῖνος δὲ Λευκανοῖς καὶ Βρεττίοις ἐλυμήνατο, καὶ ἐπὶ Κρότωνα ὥρμησεν ἀποστάντα Ῥωμαίοις, μεταπεμψαμένων αὐτὸν τῶν ἐπιτηδείων, φθασάντων δὲ τῶν λοιπῶν ἐπαγάγεσθαι παρὰ τοῦ Μίλωνος φρουράν, ἧς ἦρχε Νικόμαχος. Ἀγνοήσας οὖν τοῦτο, καὶ ἀμελῶς τοῖς τείχεσι προσιών, ὡς πρὸς φίλους, ἔπταισεν, ἐξαίφνης ἐπεκδραμόντων αὐτῷ. Εἶτά τι ἐπινοήσας στρατήγημα, τὴν πόλιν εἷλε· δύο γὰρ ἄνδρας ψευδαυτομόλους αἰχμαλώτους ἐς τὴν Κρότωνα ἔπεμψε· τὸν μὲν εὐθύς, λέγοντα, ὅτι ἀπεγνωκὼς τὴν ἅλωσιν αὐτῶν, ἐς τὴν Λοκρίδα προδιδομένην αὐτῷ μέλλει ἀπαίρειν· τὸν δ' ἕτερον μετὰ τοῦτο, ὡς ἐν ὁδῷ ἐστὶ διαβεβαιούμενον· καὶ γάρ, ἵνα πίστιν ἔχῃ λόγος, ἀνεσκευάσατο καὶ προσεποιεῖτο ἐπείγεσθαι. Ὁ οὖν Νικόμαχος πιστεύσας τούτοις (καὶ οἱ κατάσκοποι γὰρ τὰ αὐτὰ ἀνήγγελλον) τὸν Κρότωνα λιπών, ἐς τοὺς Λοκροὺς ἀπῄει σπουδῇ δι' ἐπιτομωτέρας ὁδοῦ. καὶ ἐν Λοκρίδι γενομένου

partim pepulit, partim necavit. Carthaginenſes enim, cum eum, nec privatis pollere viribus, nec popularium ſtudia habere cernerent; bellum alacriter in eum ſuſceperunt; exceptiſque Syracuſanorum exulibus, ita in Pyrrhum ſtrenue se geſſerunt; ut ne dum Syracuſas, verum etiam totam Siciliam deſerere ſit coactus.

Romani verò, ubi Pyrrhi abſentiam cognoverunt, confirmatis animis; ad ultionem eorum, a quibus ille fuerat in Italiam accerſitus, converſi; Tarentinorum vindicta in aliud tempus dilata; Conſulum Rufini & Junii ductu & auſpiciis, Samnium invaſerunt; agriſque vaſtatis, caſtella quædam ab incolis deſerta, occuparunt. Samnites enim in Cranitas montes (qui a cornorum frequentia ſic dicuntur) chariſſima pignora, & pretioſiſſima quæque contulerunt. E Romanis igitur, qui per contemptum, eos montes aſperos & arduos conſcendere auſi ſunt, multi quidem occubuerunt, multi verò facti captivi. Ejus cladis culpam Conſules, alter in alterum conferentes; de communi ſententia hinc bellum gerere deſtiterunt. Ac Junius quidem partem Samniticæ ditionis vaſtavit; Rufinus verò Lucanos & Brutios afflixit. Sane verò ad Crotonem reciperandam (quod defecerat a Romanis) profectus eſt, eò ab amicis ſuis accerſitus. At reliqui ante adventum ejus, præſidium, cui Nicomachus præerat, accerſiverant a Milone. Cujus rei ignarus, ubi, tanquam ad amicorum mœnia, negligentius acceſſit Rufinus; ſubita hoſtium eruptione, cladem accepit; ſed hinc arte quadam, urbe potitus eſt. Crotonem enim captivos duos, ſalſo titulo transfugarum miſit; quorum alter diceret, eum, urbis deſperata expugnatione, Locridem, quo a proditoribus advocetur, diſceſſurum; alter verò poſtea affirmaret, jam in itinere eum eſſe. Nam Rufinus, ut eſſet probabilior hæc oratio, ſarcinis collectis, properare se ſimulavit. Nicomachus igitur verum id eſſe ratus (ſpeculatores enim idem renunciabant) Crotone deſerta, feſtinato per breviorem viam itinere, Locros contendit. Quò, ubi perveniſſe novit Rufinus, ipſe conver-

NOTAE.

Κρανιτά.] Hos eſſe montes prope Tibur putat Ortelius, quos Dionyſius Halicarnaſſeus lib. 1. *Corniclos*, ſeu *Corniculos* vocat: de quibus ſat multa habet Cluverius lib. 2. Italiæ antiquæ pag. 66., qui de Cranitis Zonaræ ſiluit. *Ducangius*. Reapſe, *κρανεια*, vel *κρανια*, cornus eſt, nota arbor, quarum onuſtos hos montes Dio explicat; nomineque ſuo latino Dionyſius deſignavit, cum *Corniculos* eos dixit. Sed noſtri Cranitæ montes ſunt in Samnio, & diverſi ab iis, qui ſunt in Latio, & prope Tibur.

(a) U.C. 475.

verſo itinere ad Crotonem, nemine animadvertente, quod & præter expectationem aderat, & conſpectum nebula eripuerat, urbem cæpit. Quo Nicomachus cognito, dum Tarentum redire properat, ipſe quidem in itinere incidit in Rufinum, multoſque amiſit; Locri verò ad Romanos se contulerunt.

Inſequēti anno Romani, inſtructis exercitibus, Samnium, Lucaniam, & Brutios bello adoriuntur. Pyrrhus verò Sicilia expulſus, & in Italiam reverſus, ipſis moleſtiā magnam attulit. Locros enim, qui, Romano præſidio cæſo, defecerant, recepit: ſed ab oppugnatione Regii, quo procurrerat, repulſus; & ipſe vulneratus eſt, & multos amiſit milites. Locridem hinc reverſus, & quibuſdam adverſæ factionis multatis, frumentoque & pecunia a cæteris, acceptis, Tarentum rediit. Cum autem Samnites a Romanis graviter premerentur, eum in auxilium evocarunt, ſed ubi venit pro eis, in fugam caſu quodam verſus eſt. Quum enim pullus elephanti vulneratus eſt, ſeſſoribus is excuſſis, paſsim quæreret ipſe matrem, eaque hinc perturbata, eſſent elephanti cæteri concitati, cuncta ſine diſcrimine ſunt permiſta. Atque ſic tandem, Romani multis occiſis, & octo elephantis captis; victoria, & caſtris eorum potiti ſunt. Pyrrhus verò Tarentum cum paucis equitibus fugit, atque inde in Epirum, ut mox rediturus, enavigavit, Milone cum præſidio Tarenti relicto; dataque ei ſella, quæ loris, e Niciæ ob proditionem occiſi, pelle, compacta erat. Ac Niciam quidem, ejuſmodi ultus eſt Pyrrhus: Tarentinos verò quoſdam adoleſcentes, ob dicteria nonnulla in convivio in eum dicta, erat pariter puniturus, niſi rogaſſet, cur ea petulantia uſi eſsent. Hi enim, cum reſpondiſsent, se in ipſum fuiſse dicturos longe plura & acerbiora, niſi vinum defeciſset; incolumes, & cum riſu eos

μένου αὐτοῦ, ὁ Ρουφῖνος ὑπέστρεψε πρὸς τὸν Κρότωνα, καὶ λαθὼν διά τι τὸ ἀπροσδόκητον, καὶ δι᾽ ὁμίχλην τότε συμβᾶσαν, εἷλε τὴν πόλιν. Μαθὼν δὲ τοῦτο Νικόμαχος, ἀπῄει ἐς Τάραντα· καὶ ἐν ὁδῷ τῷ Ρουφίνῳ περιπεσὼν, πολλοὺς ἀπέβαλε, καὶ οἱ Λοκροὶ τοῖς Ρωμαίοις προσεχώρησαν.

13. Τῷ δ᾽ ἑξῆς ἔτει Ρωμαῖοι ἐστράτευσαν (a) ἐς τὸ Σάμνιον, καὶ ἐς Λευκανίδα· καὶ Βρεττίους ἐπολέμησαν· ὁ δὲ Πύῤῥος τῆς Σικελίας ἐκπεσὼν, καὶ ἐπανελθὼν ἤδη, δεινῶς αὐτοὺς ἐλύπει, καὶ τοὺς μὲν Λοκροὺς ἐκομίσατο (τὴν γὰρ φρουρὰν τῶν Ρωμαίων ἀποκτείναντες, μετέστησαν) ἐπὶ δὲ τὸ Ρήγιον στρατεύσας ἀπεκρούσθη, καὶ αὐτὸς ἐτρώθη, καὶ πλείστους ἀπέβαλε. Μεταστὰς δὲ ἐς τὴν Λοκρίδα, καὶ τῶν αὐτῷ ἐναντία φρονησάντων δικαιώσας τινὰς, παρὰ τῶν λοιπῶν, σῖτον, καὶ χρήματα ἔλαβε, καὶ ἐς Τάραντα ἀνεκομίσθη· κακῶς δὲ πάσχοντες ἀπὸ Ρωμαίων οἱ Σαμνῖται, ἐξαναστῆναι αὐτὸν ἐποίησαν. ἐλθὼν δὲ ἐς ἐπικουρίαν αὐτῶν ἐτράπει· τρωθέντος γὰρ πώλου ἐλέφαντος, καὶ ἀποσεισαμένου τοὺς ἀναβάτας, περιπλανωμένου τε κατὰ ζήτησιν τῆς μητρὸς, κἀκείνης ἐπὶ τούτῳ ταραχθείσης, καὶ τῶν ἄλλων ἐλεφάντων θορυβηθέντων, φύρδην ἀνεμίσθησαν ἅπαντα. Τέλος δ᾽ οἱ Ρωμαῖοι ἐπεκράτησαν, συχνοὺς ἀποκτείναντες, καὶ ὀκτὼ ἑλόντες ἐλέφαντας, καὶ τὸ χαράκωμα κατέσχον αὐτῶν· ὁ δὲ Πύῤῥος σὺν ὀλίγοις ἱππεῦσι διέφυγεν ἐς τὸν Τάραντα, ἐκεῖθεν δὲ ἐς τὴν Ἤπειρον ἀπέπλευσεν, ὡς αὖθις ἐπανήξων, τὸν Μίλωνα μετὰ φρουρᾶς ἐς Τάραντα καταλείψας, δοὺς αὐτῷ δίφρον, ἱμᾶσιν ἐκ τοῦ δέρματος τοῦ Νικίου, ἐνδεδεμένον, ὃν ἐπὶ τῇ προδοσίᾳ ἀπέκτεινεν. Τὸν μὲν οὖν Νικίαν οὕτως ἐτιμωρήσατο· νεανίσκους δέ τινας ἐν συμποσίῳ σκώψαντας αὐτὸν, τιμωρήσασθαι ἔμελλεν· ἐρωτήσας δ᾽ αὐτοὺς, διά τι ἔσκωπτον; ἐπεὶ ἀπεκρίθησαν, ὅτι, Πολὺ πλείω, καὶ χαλεπώτερα εἰρήκειμεν ἂν, εἰ μὴ ὁ οἶνος ἡμᾶς ἐπιλελοίπει, γελάσας ἀφῆκεν αὐτούς. Πύῤῥος

Huc ſpectant, ni fallor, hæc Dionia, apud Valeſium pag. 589. ὅτι:

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR.

Pyrrhus, cum nihil pecuniæ ſocii ultra conferre vellent, ad theſauros Proſerpinæ, antiqua opulentiæ fama celebres converſus, eos ſpoliavit, direptamque gazam in naves impoſitam Tarentum miſit. Verum ſubito coorta tempeſtate, univerſi pene homines ſubmerſi, pecunia ac donaria in terram ejecta ſunt.

Τῷ Πύῤῥῳ, ὡς οὐδὲν οἱ σύμμαχοι συντελέσαι ἐβούλοντο, ἐτράπετο πρὸς τοὺς θησαυροὺς τῆς Φερρεφάττης, δόξαν πλούτου μεγάλην ἔχοντας· καὶ τούτους συλήσας, ἐς τὸν Τάραντα τὰ συλα ἐπὶ νεῶν ἔπεμψε· καὶ οἵ τε ἄνθρωποι ὀλίγου πάντες ὑπὸ χειμῶνος ἐφθάρησαν, καὶ τὰ χρήματα, τά τε ἀναθήματα ἐς τὴν γῆν ἐξέπεσεν.

N O T AE.

Δοὺς αὐτῷ δίφρον.] *Huc ſpectant iſta Marcellini lib. 23. extremo:* Nam quod ſuperſedere ſolio damnati ob iniquitatem judicis, alius cogebatur; aut finxit vetuſtas, aut olim conſuetudo ceſſavit. *Ducangius.* In textu eſt *αὐτοῖς*, non *αὐτῷ*, errore manifeſto.

(*) U. C. 476.

ρος μὲν οὖν ἐπιφανέστατος ἐν στρατηγοῖς γενόμενος, καὶ φόβον πολὺν τοῖς Ῥωμαίοις ἐμβαλὼν, καὶ πέμπτῳ ἔτει τὴν Ἰταλίαν λιπὼν, καὶ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεύσας, οὐ πολλῷ ὕστερον ἐν Ἄργει ἀπέθανε· γυνὴ γάρ τις, ὡς λόγος ἔχει, περιιόντα αὐτὸν ἰδεῖν ἀπὸ τοῦ τέγους ἐπιθυμήσασα, ἐσφάλη, καὶ ἐμπεσοῦσα διέφθειρεν αὐτόν.

14. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ ἔτει, ὅ τε Φαβρίκιος, καὶ ὁ Πάππος ἐτιμήτευσαν, καὶ ἄλλους τε τῶν ἱππέων ἀπήλειψαν, τῶν βουλευτῶν, καὶ τὸν Ῥουφῖνον καίπερ δικτατωρεύσαντα, καὶ δὶς ὑπατεύσαντα, αἴτιον δ' ὅτι σκεύη ἀργυρᾶ λιτρῶν δέκα εἶχεν. Οὕτως οἱ Ῥωμαῖοι πενίαν, οὐ τὸ μὴ πολλὰ κεκτῆσθαι, ἀλλὰ τὸ πολλῶν δεῖσθαι ἐνόμιζον· καὶ διὰ τοῦτο τοῖς τε ἄρχουσι τοῖς ἐκδημοῦσι, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς κατά τι πρᾶγμα τῇ πόλει διαφέρον ἐξιοῦσι, τά τε ἄλλα τὰ ἀναγκαῖα, καὶ δακτύλιος ἐκ τοῦ δημοσίου ἐδίδοτο. Τῶν Ταραντίνων δέ τινες κακωθέντες ὑπὸ τοῦ Μίλωνος, ἐπέθεντο αὐτῷ, Νίκωνα προστησάμενοι· ὡς δ' οὐδὲν ἤνυσαν, τεῖχός τι τῆς σφετέρας χώρας κατέσχον, κἀκεῖθεν ὁρμώμενοι τῷ Μίλωνι ἐπήεσαν· ἐπεὶ δὲ ᾔσθοντο τοὺς Ῥωμαίους πολεμῆσαι σφίσι βουλομένους, πρέσβεις ἐς τὴν Ῥώμην ἔστειλαν, καὶ εἰρήνης ἔτυχον. Ὁ Πτολεμαῖος δὲ ὁ Φιλάδελφος, ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεὺς, τόν τε Πύρρον κακῶς ἀπηλλαχότα μαθὼν, καὶ τοὺς Ῥωμαίους αὐξανομένους, δῶρά τε αὐτοῖς ἔπεμψε, καὶ ὁμολογίαν ἐποιήσατο· καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐπὶ τούτῳ ἡσθέντες, πρέσβεις πρὸς αὐτὸν ἀντεπέστειλαν· οἳ μεγαλοπρεπῆ δῶρα παρ' ἐκείνου λαβόντες, ἐς τὸ δημόσιον ταῦτα εἰσῆγον· ἡ δὲ βουλὴ οὐ προσήκατο, ἀλλ' εἴασεν αὐτοὺς ταῦτα ἔχειν. Μετὰ δὲ ταῦτα, τούς τε Σαμνίτας διὰ Καρουϊλίου ὑπέταξαν, καὶ Λευκανῶν καὶ Βρεττίων διὰ Παπειρίου (a) ἐκράτησαν, καὶ τοὺς Ταραντίνους ὁ αὐτὸς Παπείριος ἐχειρώσατο. Ἀχθόμενοι γὰρ τῷ Μίλωνι, καὶ πρὸς τῶν σφετέρων κακούμενοι, τῶν, ὡς εἴρηται, ἐπιθεμένων τῷ Μίλωνι, Καρχηδονίους ἐπεκαλέσαντο, ἐπεὶ καὶ τὸν Πύρρον τεθνάναι ἔμαθον. Ὁ δὲ Μίλων ἐν στενῷ, ἑαυτῷ τὰ πράγματα συνενηνεγμένα ὁρῶν, τῶν

Ῥω-

eos dimiſit. Pyrrhus igitur clariſsimus imperator, qui Romanis, terroris injecit multum: quinto poſt anno relicta Italia, & in Græciam expeditione ſuſcepta, non multo poſtea, Argis periit. Mulier enim quædam, ut fertur, eum prætereuntem videre cupiens, e ſuperiore loco delapſa, occidit.

Eodem anno Fabricius Pappuſque Cenſores facti, cum alios Equites, & Senatores, tū Rufinū, quamvis Dictatorium virum, & iterum Conſularem notarunt, quod decem pondo argentea habebat vaſa. Hoc pacto, paupertatem Romani, non in parum habendo, ſed in multa concupiſcendo, eſse poſitam crediderunt. Eaque de cauſa, magiſtratibus, aliiſque ob Rempublicam peregre abeuntibus, & viaticum, & anulus e publico tradebatur. At quidam interea Tarentini, male habiti a Milone, ipſum, Duce Nicone, aggreſsi; ubi nil profecerunt, quodam ſui agri caſtro occupato, inde hominem infeſtarunt. Poſtquam autem Romanos, contra se bellum moliri didicerunt, legatis Romam miſsis, pacem facile impetraverunt. Tunc Ptolemæus etiam Philadelphus, Ægypti Rex; Pyrrhi cladibus, & Romanorum cognitis incrementis; & munera eis miſit, & cum iiſdem pepigit amicitiam. Viciſsimque, re delectati Romani legatos ad illum miſere ſuos: qui magnificis ab illo donati donis, ea in ærarium inſerre voluerunt; Senatus verò, ea cenſuit non admitti, ſed ipſoſmet voluit iis frui. Poſthæc Romani, Samnites per Carvilium ſubegerunt; Lucanos & Brutios per Papirium domuerunt; qui Tarentinos etiam ſubegit. Quum enim hi Milonem ægre paterentur, & a ſuis ipſis, qui Miloni, ut diximus, ſtudebant, maxime urgerentur; Pyrrhi cognito interitu, opem Carthaginenſium implorarunt. Milo ergo in anguſtias ſic redactus, Romanis terra, Carthaginenſibus prementibus eum mari; arcem Papirio ea conditione tradidit, ut ſibi cum pecuniis & militi-

bus

Theodoſius, ſive Conſtantious, *octavam Eclogen* hinc deſumpſit, e Dione:

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR.

[Ὁ Πτολεμαῖος ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεὺς, ὁ Φιλάδελφος] ἐπικληθεὶς, ὡς [τόν τε Πύρρον κακῶς ἀπηλλαχότα, καὶ τοὺς Ῥωμαίους αὐξανομένους] ἔμαθε, [δῶρά τε αὐτοῖς ἔπεμψε, καὶ ὁμολογίαν ἐποιήσατο]. [Οἱ οὖν Ῥωμαῖοι ἡσθέντες, ὅτι καίτοι διὰ πλείστου ὤν, περὶ πολλοῦ σφᾶς ἐποιήσατο [πρέσβεις πρὸς αὐτὸν ἀντεπέστειλαν], ἐπειδή τε ἐκεῖνοι [δῶρα παρ' αὐτοῦ μεγαλοπρεπῆ λαβόντες, ἐς τὸ δημόσιον] σφᾶς ἀπέδειξαν, οὐκ ἐδέξαντο αὐτά.

Quum Ptolemæus, Ægypti rex, cognomento Philadelphus, rem a Pyrrho male geſtam, & incrementa, quæ imperio Pop. Romani accederent, inaudiſſet; miſſis donis, fœdus cum eo pepigit. Quapropter & Romani hac de re delectati, quod ſummæ rex auctoritatis, magni eos fuiſſet; viciſſim legatos ad eum miſerunt; quumque hi munera, quæ a rege magnifica tulerant, in ærarium referre voluiſſent, nequaquam ſuſcepta voluerunt.

(a) U.C. 480.

bus ſuis, incolumi diſcedere liceret. Hinc quum Carthaginenſes, tanquam Romanis fœderati, receſſerunt; urbs armis traditis navibuſque; ad hæc, dirutis mœnibus, & non levi tributo impoſito, Papirio fecit deditionem. Ubi autem hoc pacto, Tarentinos Romani ſubegerunt; hinc Rhegium invaſerunt: quod Crotonem proditione captam, evertiſſent, & Romanos, quos in ea deprehenderant, occidiſſent. Ac primò quidem Mamertinos, Meſſanæ habitatores, qui a Rheginis ad belli ſocietatem fuerant evocati, ab eo fœdere evulſerunt; tum Rhegium obſedere; ſed commeatus penuria, & aliis incommodis ſunt afflicti; quouſque, frumento & militibus ab Hierone miſſis, urbem expugnarunt, & veterum civium reliquiis reddiderunt: deque iis, qui eam per inſidias oppreſſerant, ſupplicium ſumptum eſt. Sane Hieron, neque patrio genere illuſtris quidquam, materno verò, ſervili genere natus, toti pene Siciliæ imperavit, & Romanorum ſocius eſt habitus, & amicus. Hic igitur poſt Pyrrhi fugam Syracuſis potitus, cum Carthaginenſes inſulæ imminentes formidaret, ad Romanos animum inclinavit: & idcircò primo illo beneficio frumenti, & auxiliorum, ob ictum fœdus, eos ſibi demeruit. Poſt hæc, ſæviſſima orta hyeme, ita ut Tiberis ad magnam profunditatem conglaciarit, & arbores defloruerint; Romani graviſſime ſunt afflicti, eorumque jumenta ex pabuli inopia periere.

Sequenti anno Lollius quidam Samnis, qui Romæ obſes detinebatur, fuga elapſus, manu facta, & munito ſuæ regionis caſtello occupato, exercuit latrocinium. Contra quem Q. Gallus & C. Fabius cum juſtis copiis procedentes; eum cum ſuis, qui collectitii erant, & inermes majori ex parte, facile comprehenderunt; aſt Caricinorum oppugnatio, apud quos repoſuerant illi prædam,

Ῥωμαίων τῶν ἐκ τῆς Ἠπείρου ἐφεδρευόντων, τῶν δέ γε Καρχηδονίων ἐκ τῆς θαλάσσης, παρέδωκε τῷ Παπειρίῳ τὴν ἄκραν, ἐπὶ τὸ ἀβλαβὴς μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν, καὶ τῶν χρημάτων ἀποχωρῆσαι. Ἐντεῦθεν οἱ μὲν Καρχηδόνιοι, ὡς ἔνσπονδοι τοῖς Ῥωμαίοις ἀπέπλευσαν· ἡ δὲ πόλις προσεχώρησε τῷ Παπειρίῳ, καὶ τὰ ὅπλα, καὶ τὰς ναῦς αὐτῷ παρέδοσαν, καὶ τὰ τείχη κατεῖλον, καὶ δασμοφορεῖν ὡμολόγησαν. Οὕτω δὲ τοὺς Ταραντίνους ὑφ' ἑαυτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι ποιησάμενοι, ἐτράποντο πρὸς τὸ Ῥήγιον, ὅτι τὸν Κρότωνα προδοσίᾳ λαβόντες τήν τε πόλιν κατέσκαψαν, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ Ῥωμαίους διέφθειραν. Τοὺς μὲν οὖν Μαμερτίνους, τοὺς τὴν Μεσσήνην ἔχοντας, οὓς συμμάχους οἱ ἐν Ῥηγίῳ προσεδέχοντο, ὁμολογίᾳ διεκρούσαντο· ἐκακοπάθησαν δὲ πολιορκοῦντες τὸ Ῥήγιον σπάνει τῆς τροφῆς, καὶ ἄλλοις τισὶν, ἕως Ἱέρων τῆς Σικελίας σῖτόν τε Ῥωμαίοις πέμψας καὶ στρατιώτας, ἐπέῤῥωσε σφᾶς, τὴν πόλιν συνεῖλον: ἣ τοῖς περιοῦσι τῶν ἀρχαίων πολιτῶν ἀποδόθη, οἱ δ' ἐπιβουλεύσαντες αὐτῇ ἐκολάσθησαν. Ὁ δέ γε Ἱέρων, οὔτε πατρόθεν, ἐπιφάνειαν ἔχων τινὰ, μητρόθεν δὲ καὶ δουλείᾳ προσήκων, Σικελίας ἁπάσης ἦρξε μικροῦ, καὶ φίλος Ῥωμαίοις ἐνομίσθη καὶ σύμμαχος. Οὗτος οὖν τῶν Συρακουσίων κρατήσας, μετὰ τὴν τοῦ Πύῤῥου φυγὴν, καὶ τοὺς Καρχηδονίους εὐλαβηθεὶς ἐγκειμένους τῇ Σικελίᾳ, πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἀπέκλινε, καὶ πρώτην χάριν αὐτοῖς τὴν εἰρημένην συμμαχίαν, καὶ τὴν σιτοπομπίαν ἀπένειμε. Μετὰ ταῦτα δὲ χειμῶνος γενομένου πολλοῦ, ὥστε τὸν Τίβεριν ἐς πολὺ τοῦ βάθους κρυσταλλωθῆναι, καὶ αὐανθῆναι τὰ δένδρα, οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐταλαιπώρησαν, καὶ τὰ βοσκήματα, τῆς πόας ἐπιλιπούσης, ἐφθάρησαν.

15. Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει Λόλιός τις ἀνὴρ Σαμνίτης ὁμηρεύων ἐν Ῥώμῃ, καὶ ἐκδρὰς δύναμιν συνελέξατο, καὶ καρτερὸν χωρίον τι ἐν τῇ οἰκείᾳ καταλαβὼν ἐλῄστευεν· ἐφ' ὃν Κόϊντος τε Γάλλος, καὶ Γάϊος Φάβιος (a) στρατεύσαντες, αὐτὸν μὲν, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ σύγκλυδας, καὶ ἀόπλους τοὺς πλείονας ὄντας συνέσχον. χωρήσαντες δ' ἐπὶ Καρικίνους, παρ' οἷς τὴν λείαν ἐκεῖνοι ἀπέθεντο, πράγματα ἔσχον, καὶ τὸ

λος

Dio ita hæc eadem ſcribit apod Valeſ., 590. ὅτι:

DIO APUD CONST. AUG. PORPHYR.

His rebus geſtis Romani, cum magis magiſque in dies potentia augerentur, neutiquam tamen inſolentia efferebantur, nam & Q. Fabium ordinis Senatorii, Apolloniatis, Corinthiorum colonis, qui in ſinu Jonio ſiti ſunt, dedidere, eo quod legatos eorum pulſaviſſet: quem tamen Apolloniatæ incolumem domum remiſere.

[Τοιαῦτα] πράττοντες οἱ Ῥωμαῖοι, [καὶ ἐπὶ μεῖζον διαιρούμενοι, οὐδέπω ὑπερεφρόνουν· ἀλλὰ Κόϊντον Φάβιον βουλευτὴν Ἀπολλωνιάταις τοῖς ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ] ὑπὸ Κορινθίων ἀποικισθεῖσιν [ἐξέδωκαν, ὅτι τινὰς πρέσβεις αὐτῶν ὕβρισεν] οἱ μέντοι καὶ ἐκεῖνοι δεινὸν τι ἔδρασαν [αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ] [ἐτίμησαν οἴκαδε.]

(a) U.C. 483.

λος νυκτὸς ὑπ' αὐτομόλων ὑπερβάντες τὴν τοῦ τείχους, ἐκινδύνευσαν ἀπολέσθαι διὰ σκότος, οὐχ ὡς ἀσελήνου τῆς νυκτὸς οὔσης, ἀλλ' ὅτι σφοδρότατα ἔνιφεν· ἐκφανείσης δὲ τῆς σελήνης, ἀθρόον ἐκράτησαν τοῦ χωρίου· πολλὰ δὲ χρήματα τότε τῇ Ῥώμῃ ἐγένοντο, ὥστε καὶ ἀργυροῖς δραχμαῖς χρήσασθαι. Εἶτα ἐς τὴν Καλαβρίαν ἐστράτευσαν, προφάσει ὅτι τὸν Πύῤῥον ὑπεδέξαντο, καὶ τὴν συμμαχίδα κατέτρεχον· τῇ δ' ἀληθείᾳ ὅτι ἐβούλοντο οἰκειώσασθαι τὸ Βρεντέσιον, ὡς εὐλίμενον, καὶ προσβολὴν, καὶ κάταρσιν ἐκ τῆς Ἰλλυρίδος, καὶ τῆς Ἑλλάδος τοιαύτην ἔχον, ὥσθ' ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος, καὶ ἐξανάγεσθαί τινας, καὶ καθαίρειν· καὶ εἷλον αὐτὸ, καὶ ἀποίκους ἔπεμψαν ἐς αὐτό τε, καὶ ἐς ἕτερα. Ταῦτα δὲ διανύοντες, καὶ ἐπὶ μεῖζον αἰρόμενοι, οὐχ ὑπερεφρόνουν· ἀλλὰ Κόϊντον Φάβιον βουλευτὴν Ἀπολλωνιάταις, τοῖς ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ, ἐξέδωκαν, ὅτι πρέσβεις αὐτῶν ὕβρισεν· οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν, ἀπέπεμψαν οἴκαδε ἀπαθῆ.

16. Ἐπὶ δὲ Κοΐντου Φαβίου, καὶ Αἰμιλίου ὑπάτων (a) πρὸς Οὐλσινίους ἐστράτευσαν ἐπ' ἐλευθερίᾳ αὐτῶν· ἔνσπονδοι γὰρ ἦσαν αὐτῶν, οἱ ἀρχαιότατοι τῶν Τυρσηνῶν ὄντες, ἰσχύν τε περιεποιήσαντο, καὶ τεῖχος κατεσκεύασαν ὀχυρώτατον, πολιτείᾳ τε εὐνομουμένῃ ἐκέχρηντο, καὶ δι' αὐτὰ πολεμοῦντές ποτε τοῖς Ῥωμαίοις, ἐπὶ πλεῖστον ἀντέσχον. Ὡς δ' ἐχειρώθησαν, αὐτοὶ μὲν ἐξώκειλαν ἐς ἁβρότητα, τὴν δὲ διοίκησιν τῆς πόλεως τοῖς οἰκέταις ἐπέτρεψαν, καὶ τὰς στρατείας δι' ἐκείνων, ὡς πολὺ ἐποιοῦντο· καὶ τέλος ἐς τοῦτο προήγαγον σφᾶς, ὡς καὶ δύναμιν τοὺς οἰκέτας καὶ φρόνημα ἔχειν, καὶ ἐλευθερίας ἑαυτοὺς ἀξιοῦν.

dam, difficilis ſanè fuit. Denique verò transfugarum opera, noctu, ſuperatis mœnibus, in tenebris pene fuiſſent cæſi, non ob noctem quæ erat illunis, ſed propterea quod vehementiſſime ningebat. Ubi autem autem illuxit luna, caſtellum ſubito expugnarunt: atque ab eo tempore, auctis opibus, Romani argenteas uſurpare cæperunt drachmas. Deinde arma Calabriæ intulerunt; prætextu quidem, quod recepiſsent Pyrrhum, & ſocios infeſtaſſent; re vera tamen, quod Brunduſium, propter commoditatem, facilemque in Illyricum & Helladem trajectum, ſubigere intendebant. Eodem enim vento ſpirante, ex portu illo, & ſolvere, & in eundem appellere licebat. Voti igitur facti compotes, colonos non modò Brunduſium, ſed & in alia miſerunt loca. Hæc autem cum peragerent Romani, etſi altius aſcenderent, haud tamen animis ſunt elati. Quin Q. Fabium Senatorem, Apolloniatis, qui in ſinu Jonio habitant, dediderunt; quod contumeliam eorum legatis fecerat: illi verò eum acceptum, domum incolumem remiſere.

Q. Fabio, & L. Æmilio Coſs. pro libertate Ulſiniis fœderatis ſuis reſtituenda, Romani moverunt arma: qui cum eſſent antiquiſſimi Tyrrhenorum, tum potentiam, & fortiſſima ſibi pararunt mœnia, tum Rep. bonis ornata legibus utebantur. Quibus de cauſis aliquando ſuſcepto bello, Romanis diutius reſtiterunt. Ubi verò ſubacti ſunt, in delicias dilapſi, Reipublicæ adminiſtrationem, & bella fere gerenda ſervis commiſerunt: eoſque tandem, eò evexerunt, ut opibus & animis elati, ipſi ſeſe in libertatem aſſererent. Ac præterea progreſſu temporis dominas ſuas, uxores ducerent, &

NOTAE.

Ὑπερβάντες ὑπ' αὐτομόλων.] Hic a librario qoidpiam omiſſum rebatur Wolfius: ſic tamen omoes MSS. *Ducangius.*

Ὁμολογίᾳ προσεδείσαντο.] *Pactione obſtrinxerunt*, vel *ad deditionem compulerunt*. Ita *Ducangius*. Sed in textu, *διεκρούσαντο* hic apparet.

Ἐπὶ μεῖζον αἰρόμενοι.] Sic manuſcripti. Dionis Excerpta *διαιρόμενοι*. Sed Valeſius Zonaræ lectionem magis probat. *Ducangius*. Valeſii autem hæc ſunt verba: *Ἐπὶ μεῖζον διαιρούμενοι.*] Apod Zonaram pag. 51. (antiq. edit.) legitur, *Ἐπὶ μεῖζον αἰρόμενοι*, *rectius*. Noo ergo elegit Valeſius *αἰρόμενοι*, tanquam melius *τῷ διαιρόμενοι*, ſed reſpuit, *διαιρόμενοι*. Ab *αἱρέω αἱρούμενοι*, ſed ab *αἴρω*, *διαίρω*, *αἰρόμενοι*, *διαιρόμενοι*, quæ idem pene ſignificant; illa *capio*, *aufero*, hæc *augeo*, *attollo* ſignificant. Hoc ſenſus poſtulat.

Κόϊντον Φάβιον.] Excerpta Dionis Valeſiana. pag. 590. *Ducangius* etiam vidit.

(a) U. C. 487.

Κόϊντον Φάβιον.] Hiſtoriam hanc narrat Valerios Maximus lib. 6. cap. 6., quam Sigonius in Faſtis refert ad Annum U. C. 485. Hujus autem conſuetudinis mentio fit in L. 17. Dig. de legationibus. *Si quis legatum hoſtium pulſaſſet, contra jus gentium id commiſſum eſſe exiſtimatur, quia ſancti habentur legati. Itaque eum, qui legatum pulſaſſet, Q. Mucius dedi hoſtibus, quorum erant legati ſolitus eſt reſpondere.* Hæc *Valeſius*.

Ὑπὸ Κορινθίων ἀπῳκίσθησαν.] *Idem teſtatur Thucydides lib. 1. Stephanus quoque Byzantius ſcribit, Gylacem Corinthium ducentorum civium coloniam eò deduxiſſe, ab eoque urbem Gylaſi ad eſſe dictam.* Idem *Valeſius*. Dio *Cajum* apud Zonaram, *Quintum* Fabium dicit, apud Valeſium. Uter dicit verum, Zonaras, an Conſtantinus Auguſtus?

Q. Fabius Maximus Gurges 3. Coſ. cum *L.* Mamilio Vitulo, habent alii, non cum *Αἰμιλίῳ*, ut ſcribit Dio. Sed vicinitas ſoni, librarium potuit feſelliſſe; uti hic, ita & Cap. V. ſequentis libri, ubi idem occurrit ſphalma.

& ſucce.lerent ſuis dominis, Ita ut in Senatum quoque legerentur, & magiſtratus inirent; omnem denique auctoritatem, & cuncta reliqua obtinerent. Hoc pacto, injurias a dominis ſibi illatas, majori in illos petulantia regeſſerunt. Veteres igitur cives, cum eos neque ferre amplius, neque ſuis viribus, eorum ulciſci poſſent, clam legatos Romam miſerunt: qui ob infanda illa, precibus impetrarunt, ut Senatus, ne res palam fieret, noctu in privatis ædibus haberetur. Ac illi quidem, velut nemine audiente deliberabant; quidam verò Samnis, qui ædium domini erat hoſpes, & per incuriam, ægrotans ibi relictus fuerat, cognito, quod Senatus Conſulto erat deliberatum, de his monuit eos, qui accuſabantur. Illi itaque quæſtionibus habitis de legatis, quum quid ageretur, intellexiſſent, & illos, & primores Civitatis occiderunt. Ob hæc igitur Fabius a Romanis, contra eos miſſus, omnes, qui in acie deſcenderant, profligavit, in fuga multos occidit, reliquos in urbem compulſos, oppugnavit. Ubi autem ex vulnere occubuit ibi Fabius, ſervi reſumpta fiducia, denuò eruperunt; ſed victi iterum, atque obſidione ad famem redacti; deditionem ſui fecerunt. Conſul verò, qui ſuis dominis, magiſtratus eripuerant, excruciatos oppidò, necavit; urbem, evertit; indigenas verò, & ſervos, qui in dominorum fidem manſerant; alibi collocavit.

ἀξιοῦν· προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, καὶ ἔτυχον ταύτης δι᾽ ἑαυτῶν, καὶ τὰς σφῶν δεσποίνας ἠγάγοντο, καὶ τοὺς δεσπότας διεδέχοντο, καὶ ἐς τὴν βουλὴν ἐνεγράφοντο, καὶ τὰς ἀρχὰς ἐλάμβανον, καὶ αὐτοὶ τὸ σύμπαν κῦρος εἶχον, καὶ τά τε ἄλλα, καὶ τὰς ὕβρεις, τὰς ὑπὸ τῶν δεσποτῶν αὐτοῖς γενομένας, ἐπαμιώτερον ἐς αὐτοὺς ἐκείνους ἀνταπεδείκνυντο. Οὔτ᾽ οὖν φέρειν σφᾶς οἱ ἀρχαῖοι πολῖται, οὔτε καθ᾽ ἑαυτοὺς δεδυνημένοι ἀμύνασθαι, λάθρα πρέσβεις ἐς τὴν Ῥώμην ἀπέστειλαν, οἱ καὶ δι᾽ ἀπορρήτων νυκτὸς τὴν γερουσίαν ἐς ἰδιωτικὴν οἰκίαν ἐλθεῖν, ὅπως μηδὲν ἐξαγγελθῇ, παρεκάλεσαν, καὶ ἔτυχον. Καὶ οἱ μὲν ὡς οὐδενὸς ἐπακούοντος ἐβουλεύοντο· Σαμνίτης δέ τις παρὰ τῷ κυρίῳ τῆς οἰκίας ἐπιξενούμενος, καὶ νοσῶν, ἔλαθε κατὰ χώραν μείνας, καὶ ἔμαθεν ἃ ἐψηφίσαντο, καὶ ἐμήνυσε τοῖς τὴν αἰτίαν ἔχουσι· κἀκεῖνοι τοὺς πρέσβεις ἐπανιόντας κατέσχον, καὶ ἐβασάνισαν· καὶ μαθόντες τὰ δρώμενα, αὐτούς τε ἀπέκτειναν, καὶ τῶν ἄλλων τοὺς πρώτους, Δι᾽ οὖν ταῦθ᾽ οἱ Ῥωμαῖοι τὸν Φάβιον ἐπ᾽ αὐτοὺς ἔστειλαν, καὶ ὃς τούς τε ἀπαντήσαντας αὐτῷ ἐξ ἐκείνων ἐτρέψατο, καὶ πολλοὺς ἐν τῇ φυγῇ φθείρας, κατέκλεισε τοὺς λοιποὺς ἐς τὸ τεῖχος, καὶ προσέβαλε τῇ πόλει. Καὶ ὁ μὲν ἐνταῦθα τρωθεὶς ἀπέθανε· θαρσήσαντες δ᾽ ἐπὶ τούτῳ ἐπεξῆλθον, καὶ ἡττηθέντες αὖθις ἀνεχώρησαν, καὶ ἐπολιορκοῦντο· καὶ ἐς ἀνάγκην λιμοῦ ἐμπεσόντες, παρέδωκαν ἑαυτούς· ὁ δὲ ὕπατος, τοὺς μὲν ἀφελομένους τὰς τῶν κυρίων τιμὰς, αἰκισάμενος ἔκτεινε, καὶ τὴν πόλιν κατέσκαψε, τοὺς δ᾽ αὐθιγενεῖς, καὶ εἴ τινες τῶν οἰκετῶν χρηστοὶ περὶ τοὺς δεσπότας ἐγένοντο, ἐν ἑτέρῳ κατῴκισε τόπῳ.

Κοϊ. ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ

ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΒ.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩΙ ΒΙΒΛΙΩΙ ΙΒ.

ΤΗΣ ΔΙΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

α. Αἰτία κ̀ ἀρχὴ τοῦ πρώτου πολέμου σὺν Καρχηδονίοις.
β. Αἱ τῶν Ρωμαίων, κ̀ τῶν Καρχηδονίων μάχαι ἐν τῇ Σικελίᾳ.
γ. Ὡς Ἱέρων, κ̀ Ρωμαῖοι συνηλλάγησαν.
δ. Ἡ τοῦ Ἄννωνος, καὶ τῶν Ἀκραγαντίνων ἅλωσις.
ε. Ὡς Κναῖος Δουίλλιος κατὰ Σικελίαν ναυμαχήσας τῶν Καρχηδονίων.
ς. Τὰ τοῦ Λουκίου Σκιπίωνος ἐπὶ Σαρδὼ κ̀ Κύρνον.
ζ. Ὡς Μάρκος Καλπούρνιος, ἐπὶ τὴν Καμάριναν, πάσης τῆς στρατιᾶς σωτηρίαν ἐποίησεν.
η. Ὡς Μάρκος Ἀτίλιος Ρήγουλος, κ̀ Λ. Μάλλιος ἐκ τῆς Σικελίας ἐπέπλευσαν ἐς τὴν Λιβύην.
θ. Ὡς Ρήγουλος διὰ τὸ αὔχημα κ̀ φρόνημα, τῇ ἑαυτοῦ συμφορᾷ ὡδοποίησεν.
ι. Ὡς Ξάνθιππος ὁ Λακεδαιμόνιος αὐτοκράτωρ τῶν Καρχηδονίων, ἐζώγρησε κ̀ τὸν Ρήγουλον.
ια. Ὡς Καρχηδόνιοι πάλιν ἡττηθέντες ὑπὸ Ρωμαίων, αὖθις ἐπέπλευσαν ἐς Σικελίαν.
ιβ. Περὶ τῆς Λιπάρας ἁλώσεως ὑπὸ Μετέλλου, κ̀ τῆς τῶν ρκ΄ ἐλεφάντων ἀγωγῆς ἐς τὴν Ρώμην.

ΧΡΟΝΟΥ ΠΛΗΘΟΣ ΕΤΗ ΙΔ.

ἐν οἷς ἄρχοντες οἱ ἀριθμούμενοι, οἵδε ἐγένοντο.

Ἄπ. Κλαύδιος Καύδεξ,	κ̀ Μ. Φουλούϊος Φλάκκος.
Μ. Οὐαλέριος Μάξιμος,	κ̀ Μαν. Ὀτακίλιος Κράσσος.
Λ. Ποστούμιος Μέγελλος,	κ̀ Κόϊν. Μανίλιος Οὐίτουλος.
Λ. Οὐαλέριος Φλάκκος	κ̀ Τ. Ὀτακίλιος Κράσσος.
Κν. Κορνήλιος Σκιπίων Ἄσινα,	κ̀ Γ. Δουίλλιος.
Λ. Κορνήλιος Σκιπίων,	κ̀ Γ. Ἀκυίλιος Φλῶρος.
Α. Ἀτίλιος Καλατῖνος,	κ̀ Γ. Σουλπίκιος Πατέρκουλος.
Μ. Ἀτίλιος Ρήγουλος,	κ̀ Κν. Κορνήλιος, Βλαισων, τὸ β΄.
Λ. Μάνλιος Οὐλσων Λόγγος,	κ̀ Κόϊν. Καιδίκιος. ᾧ ἐφαιρεῖται Μ. Ἀτίλιος Ρήγουλος, τὸ β΄.
Σερου. Φουλούϊος Παιτῖνος Νοβιλίωρ,	κ̀ Μ. Αἰμίλιος Παῦλλος.
Κν. Κορνήλιος Σκιπίων Ἄσινα,	κ̀ Α. Ἀτίλιος Καλατῖνος, τὸ β΄.
Κν. Σερουίλιος Καιπίων,	κ̀ Γ. Σεμπρώνιος Βλαῖσος.
Γ. Αὐρήλιος Κόττας,	κ̀ Π. Σερουίλιος Γέμινος.
Λ. Καικίλιος Μέτελλος,	κ̀ Γ. Ἰούνιος Πάκιλος.

1. Ἐντεῦθεν ἤρξαντο οἱ Ρωμαῖοι διαποντίων ἀγώνων· ναυτικῷ γὰρ οὔ τι πάνυ πεπείραντο· θαλαττουργοὶ δὲ γενόμενοι, κ̀ ἐπὶ τὰς νήσους, τάς τε ἄλλας ἠπείρους ἐπεραιώθησαν. Καρχηδονίοις δὲ πρώτοις ἐπο-

Q. CASSII DIONIS

COCCEJANI

ROMANÆ

HISTORIÆ

LIBER DUODECIMUS.

HÆC AUTEM INSUNT IN LIBRO XII.

DIONIS ROMANÆ HISTORIÆ.

1. Primi belli Punici cauſa & initia.
2. Romanorum & Carthaginenſium certamina in Sicilia.
3. Ut Hieron cum Romanis ſe junxit.
4. Hannonis & Agrigentinorum clades.
5. Ut Cn. Duillius Pœnos, apud Siciliam claſſe vicit.
6. Res L. Scipionis in Corſica & Sardinia.
7. Ut M.Calpurnius, ad Camarinam, ſalutem totius exercitus procuravit.
8. Ut M.Attilius Regulus, & L.Manlius, e Sicilia in Africam trajecerunt.
9. Ut Regulus ob ſuperbiam & arrogantiam, calamitati ſuæ ſtravit viam.
10. Ut Xanthippus Lacedæmon, factus Pœnorum Dux, etiam Regulum comprehendit.
11. Ut Carthaginenſes denuo a Romanis victi, Siciliam rurſus repetierunt.
12. De Liparæ excidio per Metellum, & ductu elephantorum 120. Romam.

TEMPORIS SPATIUM ANNI XIV.

In quibus ſequentes fuerunt Conſules.

Ab U. C.	
488. Ap.Claudius Caudex,	& M. Fulvius Flaccus.
489. Man. Valerius Maximus,	& Man. Octacilius Craſ.
490. L. Poſtumius Megellus,	& Q. Manilius Vitulus.
491. L. Valerius Flaccus,	& T. Octacilius Craſſus.
492. Cn. Cornel. Scipio Aſina,	& C. Duillius.
493. L. Cornelius Scipio,	& C. Aquilius Florus.
494. A. Atilius Calatinus,	& C. Sulpitius Patercul.
495. M. Attilius Regulus,	& C. Cornel. Blaſio, II.
496. L. Manlius Vulſo Longus.	& Q. Cædicius: Cui ſuffectus, M. Attil. Reg. II.
497. Serv. Fulvius Pætinus Nobilior,	& M. Æmilius Paullus.
498. Cn. Corn. Scipin Aſina, II.	& A. Atilius Calatin. II.
499. Cn. Servilius Cæpio,	& C. Sempronius Blæſus
500. C. Aurelius Cotta,	& P. Servilius Geminus.
501. L. Cæcilius Metellus,	& C. Junius Pacilus.

Romani deinceps, rem maritimam & claſſiariam incæperunt: in re namque nautica antea, plane fuere rudes. Aſt ubi periti artis nauticæ facti ſunt, in inſulas, aliaſque continentes trajecerunt.

Cum

Digitized by Google

Cum Carthaginenſibus autem primum congreſſi ſunt; nihilo neque opibus, neque agri bonitate inferioribus, & exercitatiſſimi in re nautica: qui præterea pedeſtribus equeſtribuſque copiis & elephantis pollebant; & Libyæ, Sardiniæ, ac magnæ parti Siciliæ imperabant: unde in ſpem quoque erigebantur, Italiæ ſubigendæ. Nam præter alia ſuperbiæ incitamenta, immodica etiam libertas, eis animos faciebat. Eorum enim rex, annui magiſtratus, non diuturnæ poteſtatis auctoritatem habebat; & velut ſuis conſulerent rationibus, ad id ſumma alacritate ferebantur. Et belli cauſæ prætendebantur, a Romanis quidem, quod Carthaginenſes Tarentinis tuliſſent opem; a Charthaginenſibus verò, quod Romani cum Hierone amicitiam iniiſſent. Sed vera cauſa illa erat, quod se ſuſpectos habebant invicem: & utrique incolumitatem ſuam in eo ſitam eſſe putabant, ſi alteros ſubegiſſent. Cum eſſent igitur ſic affecti, hujuſmodi occaſio ſolvendæ pacis, & belli incidit auſpicandi. Mamertini, qui olim ex Campania Meſſanam coloniam deduxerunt, tunc autem ab Hierone obſidebantur; Romanorum opem, ut quos cognatione attingerent, implorarunt. His ergo auxilia a Romanis alacriter ſunt decreta. Neque enim obſcurum erat, Mamertinos ad Carthaginenſes fore tranſituros, ſi a Romanis deſtituerentur: illoſque poſtquam totam Siciliam ſubegiſſent, inde eſſe in Italiam tranſituros. Hæc enim inſula parum diſtat a continenti: unde olim Italiæ fuiſse junctam fabulantur. Ob ſitum igitur Italiæ tam propinquum, Carthaginenſes invitare videbatur, ut ea occupata, etiam oppoſitam continentem ſibi vendicarent: qui Meſſanam enim tenerent, etiam fretum illud anguſtum haberent in poteſtate. Quum ergo Romani decreta Mamertinis auxilia, ob quaſdam cauſas, quæ acciderant, illico non miſiſſent; illi urgente neceſſitate, Carthaginenſes in inſulam advocarunt. Qui & ſupplicibus & ſibi ipſis, pacem cum Hierone, ne Romani in inſulam trajicerent, confecerunt, & urbem atque fretum, Hannone impoſito ibi Duce, cuſtodierunt.

Interea Tribunus militum C. Claudius, cum paucis navibus præmiſſus ab Ap. Claudio, venit Regium; ſed ubi hoſtilem claſsem, longe majorem vidit; trajicere non

ἐπολέμησαν, οὐδὲν αὐτῶν οὖσιν ἥττοσιν οὔτε ἀρετῇ χώρας, καὶ ἠσκημένοις τὰ ναυτικὰ ἐς ἀκρίβειαν, καὶ παρασκευασμένοις ἱππικαῖς τε δυνάμεσι καὶ πεζαῖς καὶ ἐλέφασι· καὶ ἄρχουσι Λιβύης, τῆς τε Σαρδοῦς, καὶ τῆς Σικελίας τὰ πλείω κατέχουσιν· ὅθεν καὶ τὴν Ἰταλίαν χειρώσασθαι δι' ἐλπίδων πεποίηντο. Τὸν γὰρ βασιλέα ἑαυτοῖς, κλῆσιν ἐτησίου ἀρχῆς, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ χρονίᾳ δυναστείᾳ προὐβάλλοντο· καὶ ὡς αὐτοῖς ποιούμενοι, προθυμότατα ὤργων· σκήψεις δὲ τοῦ πολέμου ἐγίνοντο, Ῥωμαίοις μὲν, ὅτι Καρχηδόνιοι τοῖς Ταραντίνοις ἐβοήθησαν, Καρχηδονίοις δὲ, ὅτι φιλίαν Ῥωμαῖοι συνέθεντο τῷ Ἱέρωνι. τὸ δ' ἀληθὲς, ὅτι ἀλλήλους ὑφεωρῶντο, καὶ μίαν σωτηρίαν τῶν οἰκείων ἑκάτεροι ᾤοντο, εἰ τὰ τῶν ἄλλων προσκατήσαιντο. Οὕτω διανενοημένοις αὐτοῖς σύμπτωμά τι τὰς σπονδάς τε διέλυσε, καὶ ἐς τὸν πόλεμον αὐτοὺς ἐξηρέθισε· τὸ δ' ἦν τοιοῦτον. Οἱ Μαμερτῖνοι ἐκ Καμπανίας ποτὲ πρὸς Μεσσήνην ἀποικίαν σταλέντες, τότε δ' ὑπὸ Ἱέρωνος πολιορκούμενοι, ἐπεκαλέσαντο τοὺς Ῥωμαίους, οἷα σφίσι προσήκοντας· κἀκεῖνοι ἑτοίμως ἐπικουρῆσαι αὐτοῖς ἐψηφίσαντο, εἰδότες, ὅτι ἂν τῆς συμμαχίας αὐτῶν οἱ Μαμερτῖνοι μὴ τύχωσι, πρὸς τοὺς Καρχηδονίους τραπήσονται, κἀκεῖνοι τῆς τε Σικελίας ὅλης κρατήσουσι, καὶ ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐξ αὐτῆς διαβήσονται. Ἡ γὰρ νῆσος αὕτη, βραχὺ τῆς ἠπείρου διέχει· ὡς μυθεύεσθαι, ὅτι ποτὲ καὶ αὐτὴ ἠπειροῦτο· ἡ τε οὖν νῆσος οὕτω τῇ Ἰταλίᾳ ἐπικειμένη, ἐδόκει τοὺς Καρχηδονίους ἐκκαλέσασθαι, καὶ τὴν ἀντιπέραν ἀντιποιήσασθαι, ἄν γε ταύτην κατάσχωσι, καὶ ἡ Μεσσήνη παρεῖχε τοῖς κρατοῦσιν αὐτῆς, τοῦ πορθμοῦ κυριεύειν. Ψηφισάμενοι δὲ βοήθειαν οἱ Ῥωμαῖοι τοῖς Μαμερτίνοις, οὐ ταχέως αὐτοῖς ἐπεκούρησαν, διά τινας ἐπισυμβάσας αἰτίας· ὅθεν ἀνάγκῃ πιεζόμενοι οἱ Μαμερτῖνοι, Καρχηδονίους ἐπεκαλέσαντο· οἱ δὲ καὶ ἑαυτοῖς καὶ τοῖς ἐπικαλεσαμένοις εἰρήνην κατεπράξαντο πρὸς Ἱέρωνα, ἵνα μὴ οἱ Ῥωμαῖοι ἐς τὴν νῆσον περαιωθῶσι, καὶ τὸν πορθμὸν δὲ, καὶ τὴν πόλιν ἐφύλασσον, Ἄννωνος σφῶν ἡγουμένου.

2. Κἀν τούτῳ Γάϊος Κλαύδιος χιλιαρχῶν, ναυσὶν ὀλίγαις ὑπὸ Ἀππίου Κλαυδίου (a) προπεμφθεὶς, ἐς τὸ Ῥήγιον ἀφίκετο· διαπλεῦσαι δὲ οὐκ ἐθάῤῥησε, πολὺ πλείω τὸ τῶν

NOTAE.

Αὐτοῖς ποιούμενοι προθυμότατα ὤργων.] Manuſcripti Codices πονούμενοι προθυμότατα ὀργῶν. *Ducangius.*

(a) U.C. 488.

τῶν Καρχηδονίων ὁρῶν ναυτικόν· ἀκατίῳ δ' ἐμβὰς προέσχε τῇ Μεσσήνῃ, καὶ διειλέχθη αὐτοῖς, ὅσα ὁ καιρὸς ἐδίδου· ἀντειπόντων δὲ τῶν Καρχηδονίων, τότε μὲν μηδὲν πράξας ἀνεκομίσθη. Μετὰ ταῦτα δὲ γνοὺς τοὺς Μαμερτίνους ἐν στάσει ὄντας (οὔτε γὰρ τοῖς Ῥωμαίοις ὑπείκειν ἐβούλοντο καὶ τοὺς Καρχηδονίους ἐβαρύνοντο) ἔπλευσεν αὖθις, καὶ ἄλλα τε εἶπεν ἐπαγωγὰ, καὶ ὡς ἐπ' ἐλευθερώσει τῆς πόλεως ἥκει, καὶ ἐπειδὰν καταστήσαιεν τὰ πράγματα, ἀποπλεύσει, καὶ τοὺς Καρθηδονίους, ἢ ἀποχωρῆσαι ἐκέλευεν, ἢ εἴ τι δίκαιον ἔχοιεν, τοῦτο εἰπεῖν. Ὡς δ' οὔτε τῶν Μαμερτίνων τις ὑπὸ δέους ἐφθέγγετο, καὶ οἱ Καρχηδόνιοι βίᾳ τὴν πόλιν κατέχοντες, οὐδὲν αὐτοῦ ἐφρόντιζον· Αὐτάρκες, ἔφη, μαρτύριον παρ' ἀμφοτέρων ἡ σιωπή, τῶν μὲν ὅτι ἀδικοῦσιν (εἰ γάρ τι ὑγιὲς ἐφρόνουν, ἐδικαιολογήσαντο ἄν) τῶν δὲ, ὅτι τῆς ἐλευθερίας ἐφίενται. Ἐπαῤῥησιάσαντο γὰρ ἄν, εἰ τὰ τῶν Καρχηδονίων προῄρηντο, καὶ ἐπηγγέλλοντο βοηθήσειν αὐτοῖς· Θορύβου δὲ καὶ ἐπαίνου παρὰ τῶν Μαμερτίνων ἐπὶ τούτοις γενομένου, εὐθὺς ἀνέπλευσε πρὸς τὸ Ῥήγιον, καὶ μετ' ὀλίγον παντὶ τῷ ναυτικῷ βιασάμενος τὸν διάπλουν, τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ πλήθους, καὶ τῆς τέχνης τῶν Καρχηδονίων, τὸ δὲ πλεῖστον διὰ τὴν τοῦ ῥοῦ χαλεπότητα, καὶ χειμῶνα ἐξαίφνης γενόμενον, τινάς τε τῶν τριήρων ἀπέβαλε, ταῖς λοιπαῖς μόλις ἐς τὸ Ῥήγιον ἀπεσώθη.

3. Οὐ μέν τοι τῆς θαλάσσης οἱ Ῥωμαῖοι διὰ τὴν ἧτταν ἀπέσχοντο· ἀλλ' ὁ μὲν Κλαύδιος τὰς ναῦς ἐπεσκεύαζεν, Ἄννων δὲ τὴν αἰτίαν τῆς τῶν σπονδῶν διαλύσεως, ἐπὶ τοὺς Ῥωμαίους τρέψαι βουλόμενος, καὶ τὰς ἁλούσας τριήρεις τῷ Κλαυδίῳ ἔπεμψε, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἀπεδίδου, καὶ πρὸς τὴν εἰρήνην προεκαλεῖτο αὐτόν. Ἐπεὶ δ' οὐδὲν ἐδέξαντο, ἠπείλησε μηδ' ἀπονίψασθαι τὰς χεῖράς ποτε ἐν τῇ θαλάσσῃ τοὺς Ῥωμαίους ἐᾶσαι· ὁ Κλαύδιος δὲ τὴν τοῦ πορθμοῦ φύσιν κατανοήσας, ἐτήρησε τὸν ῥοῦν, καὶ τὸν ἄνεμον ἐκ τῆς Ἰταλίας, ἐς τὴν Σικελίαν ἅμα φέροντας, καὶ οὕτω διέπλευσεν ἐς τὴν νῆσον, μηδενὸς ἐναντιωθέντος. Εὑρὼν οὖν ἐν τῷ λιμένι τοὺς Μαμερτίνους (ὁ γὰρ Ἄννων προϋποπτεύσας αὐτοὺς, ἐν τῇ ἀκροπόλει καθῆστο, φυλάττων αὐτὴν) ἐκκλησίαν συνήγαγε, καὶ διαλεχθεὶς αὐτοῖς ἔπεισε, μεταπέμψασθαι τὸν Ἄννωνα· ὁ δὲ καταβῆναι οὐκ ἤθελε· φοβηθεὶς δὲ μὴ οἱ Μαμερτῖνοι, ὡς ἀδικοῦντος αὐτοῦ, νεωτερίσωσιν, ἦλθεν ἐς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πολλῶν ὑπ' ἀμφοῖν μάτην λεχθέντων, συνήρπασέ τις τῶν Ῥωμαίων αὐτὸν, καὶ ἐνέβαλεν ἐς τὸ δεσμωτήριον, συ-

νεπαι-

non auſus, navicula conſcenſa Meſsanam appulit; & ea eſt collocutus cum Mamertinis, quæ tempus ferebat. Verùm quia Carthaginenſes refragabantur, tum quidem rebus infectis, receſſit: poſtea verò in motu eſse cognito Mamertinos (neque enim Romanis volebant parere, & Carthaginenſes ægre patiebantur) denuo navigavit; & præter alia ad perſuadendum apta; ſe liberandæ civitatis cauſa adeſse dixit, ac receſsurum, rebus in integrum reſtitutis: Carthaginenſes verò, aut recedere, aut quam juſtam manendi cauſam haberent, exponere juſſit. Ubi autem, nec Mamertinorum quiſquam, præ metu, loqueretur, & Carthaginenſes urbem vi tenentes, eum curarent nihil; Satis, inquit; eſt argumenti, ex utrorumque ſilentio, alteros injuſte agere, (nam ſi cauſa freti eſsent, forſitan se defenderent) alteros eſse cupidos libertatis; Si enim Carthaginenſibus ſtuderent, auxilia promitterent illis libere. Hæc verba, cum Mamertini plauſu & laudibus excepiſsent, ſtatim Rhegium rediit Claudius: pauloque poſt, cum tota claſse vi trajicere conatus; partim ob multitudinem Carthaginenſium & ſolertiam, partim ob freti ſævitiam, tempeſtatemque ſubito exortam, triremibus aliquot amiſſis, ægre cum reliquis, Rhegium ſalvus tenuit.

Haud tamen ob eam cladem, Romani mari abſtinuerunt: Claudius quidem refecit naves, Hanno verò Romanis cauſam rupti fœderis aſcripturus, etiam captas triremes remiſit Claudio, captivoſque reſtituit eumque ad pacem provocavit. Poſtquam autem conditiones admitteret ille nullas, Hanno minatus eſt, se non paſsurum unquam, ut Romani vel manus in mari abluerent. Claudius verò freti natura conſiderata, notatoque refluxu ejus, & vento ſimul, qui ferebant ex Italia in Siciliam; ita in inſulam nemine prohibente, trajecit. Mamertinis itaque in portu inventis (nam quum cives ſuſpectos haberet Hanno, in arce, quam tuebatur, se continebat) pro concione ipſis, ut Hannonem accerſerent, perſuaſit. Is verò, etſi deſcendere nolebat, veritus tamen, ne Marmertini de injuriis ſibi illatis conquerentes; novi aliquid molirentur, in concionem venit: ſed fruſtra multis verbis utrinque factis, a Romano quodam correptus Hanno, Mamertinis approbantibus, in carcerem eſt conjectus. Sic ille Meſsana tota neceſsario relicta, Carthaginen-

nenſibus etiam eſt multatus: tuncque ab ipſis, una cum exercitu, quidam ad Romanos caduceator eſt miſsus, per quem edicebant, ut Meſsanam relinquerent, & intra certum diem, Sicilia tota excederent. Quum verò his Romani minime obtemperarent; Carthaginenſes, Italos, qui apud ipſos ſtipendia faciebant, occiderunt; Hieroneque adjutore, Meſſanam facto impetu, obſederunt; ac fretum cuſtodierunt, ut nec milites, nec frumentum, Romanis importarentur. Conſul, qui jam propinquabat ubi hæc reſcivit, & quod multi eorum, obtentu mercaturæ faciendæ, paſſim per portum verſabantur; modum invenit, eos decipiendi, & quam minimo cum periculo fretum tranſeundi. Clam enim noctu & concito curſu ad Siciliam accedens, haud procul a caſtris Hieronis appulit, eumque ſtatim aggreſsus eſt; ratus, se, improviſa ea impreſſione, illis fore terrorem maximum illaturum. Verum illis fortiter occurrentibus, equites Claudii ſuccubuerunt, gravis verò armaturæ milites, ſuperiores evaſerunt: quamobrem Hieron tunc in montes, poſtea se contulit Syracuſas. Claudius itaque inde Hierone amoto, Mamertiniſque ſua præſentia recreatis; Carthaginenſes, jam deſtitutos ſocio invadit, impetu facto in eorum caſtra; quæ quodammodo peninſulæ inſtar erant, hinc mari, illinc profundis cincta paludibus; anguſtiſſimæ autem ſauces, qua parte ſolum patebat aditus, muro valido intercludebantur.

Sane verò dũ eò vi per multas ærumnas, penetrare Romani ſtudent, telis profligati recedere ſunt coacti. Tunc Afri reſumptis animis exierunt, & tanquam fugientes perſequerentur, extra anguſtias illas progreſſi ſunt: ac eo loco Romani converſi, eos in fugam vertunt, occiduntque multos eorum, ita ut haud amplius caſtris egredi auſi fuerint, quamdiu Claudius Meſſanæ moratus eſt. Hic autem, cum eos vi elicere non auderet, præſidio Meſſanæ relicto, ad Syracuſas, & Hieronem convertit animum: & ut ipſe oppugnabat urbem, ſic cives aliquando erumpebant, nunc his, nunc illis favente victoria. Porrò aliquando Conſul, in anguſtias redactus, captus eſſet; niſi antequam circumveniretur, ad Hieronem legatum miſiſſet de pacis conditionibus: nam quum quidam veniſſet, cum quo de pace tractandum erat, inter colloquendum paulatim receſſit, donec in tuta pervenit. Quod autem non poterat facile capi urbs, & obſidio, cum ob penuriam commeatus, tum pro-

νιπαινούντων τῶν Μαμερτίνων. Καὶ ὁ μὲν οὕτως ὅλως ἀνάγκῃ τὴν Μεσσήνην ἐξέλιπεν· οἱ Καρχηδόνιοι δὲ ἐκόλασαν μὲν τὸν Ἄννωνα, κήρυκα δὲ τοῖς Ῥωμαίοις ἔπεμψαν, τὴν τε Μεσσήνην ἐκλιπεῖν κελεύοντες, ϗ ἐκ πάσης ἀπελθεῖν Σικελίας ἐν ἡμέρᾳ ῥητῇ· ϗ στρατιὰν ἀπεστάλκασιν. Ὡς δ' οὐκ ἐπείθοντο οἱ Ῥωμαῖοι, τούς τε μισθοφοροῦντας παρ' αὐτοῖς ἐξ Ἰταλίας ἀπέκτειναν, καὶ τῇ Μεσσήνῃ προσέβαλον· συνῆν δὲ ϗ ὁ Ἱέρων αὐτοῖς, ϗ τὴν πόλιν ἐπολιόρκουν, ϗ τὸν πορθμὸν ἐφύλασσον, μήτε στράτευμα, μήτε σῖτος αὐτοῖς κομισθῇ. Ὃ μαθὼν ὁ ὕπατος ἤδη πλησιάζων, ὡς εὗρε συχνοὺς αὐτῶν πολλαχῇ κατὰ πρόφασιν ἐμπορίας ἐλλιμενίζοντας, ἐξηπάτησε σφᾶς ὅπως διέλθῃ τὸν πορθμὸν ἀσφαλέστατα, ϗ ἔλαθε νυκτὸς τῇ Σικελίᾳ προσορμισάμενος· ϗ προσπλεύσας οὐ πόῤῥω τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἱέρωνος, αὐτίκα συνέμιξε, νομίζων φοβερώτατος αὐτοῖς ἐκ τοῦ ἀθρόου φανήσεσθαι. Ἀντεπεξελθόντων δ' αὐτῶν, τὸ μὲν τῶν Ῥωμαίων ἱππικὸν ἐλαττώθη, τὸ δ' ὁπλιτικὸν ὑπερέσχε· ϗ ὁ Ἱέρων, τότε μὲν ἐς τὰ ὄρη, ἐς δὲ τὰς Συρακούσας ὕστερον ἀπεχώρησεν. Ὁ οὖν Κλαύδιος ἀποχωρήσαντος τοῦ Ἱέρωνος, ϗ τῶν Μαμερτίνων, διὰ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ ἀναθαρσησάντων, ἀπήλασε τοῖς Καρχηδονίοις μονωθεῖσιν ἤδη· ϗ τῷ σφῶν προσέβαλε χαρακώματι, ὄντι οἷον ἐν χεῤῥονήσῳ· ἔνθεν μὲν γὰρ ἡ θάλασσα τοῦτο συνεῖχεν· ἐντεῦθεν δ' ἕλη τινὰ δυσδιάβατα· ἐπὶ δὲ τὸν αὐχένα, δι' οὗπερ μόνον εἰσῄεσαν, στενοτάτου τυγχάνοντος, ἐπεποίητο διατείχισμα.

4. Βιαζόμενοι οὖν πρὸς ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι, ἐταλαιπώρησαν, καὶ βαλλόμενοι ἀνεχώρησαν· οἱ δὲ Λίβυες θαρσήσαντες ἐπεξῆλθον, καὶ ὡς φεύγοντας ἐπιδιώκοντες οἱ Ῥωμαῖοι αὐτοὺς ἐτρέψαντο, ϗ πολλοὺς ἀπέκτειναν, ὥστε αὐτοὺς μηκέτι τοῦ στρατοπέδου προελθεῖν, παρ' ὅσον ἦν ἐν Μεσσήνῃ ὁ Κλαύδιος· ὁ δὲ βιάσασθαι τὴν πρόσοδον μὴ τολμῶν, πρὸς τὰς Συρακούσας ϗ τὸν Ἱέρωνα ἐτράπετο, φυλακὴν ἐν τῇ Μεσσήνῃ καταλιπών. Καὶ προσέβαλέ τι αὐτὸς τῷ ἄστει, κἀκεῖνοί ποτε ἐπεξῄεσαν· ϗ ὅτε μὲν ἐκράτουν, ὅτε δὲ ἐκρατοῦντο ἑκάτερον· καί ποτε ἐν χωρίῳ στενῷ ὁ ὕπατος γεγονὼς, ἑάλω ἄν, εἰ μὴ πρὸ τοῦ περισχεθῆναι, ἔπεμψε πρὸς Ἱέρωνα ἐς συμβάσεις δή τινας αὐτὸν προσκαλούμενος. Οὕτω γὰρ ἐλθόντος τινὸς, πρὸς ὃν ἔμελλε συμβήσεσθαι διελέγετό τε αὐτῷ, ϗ ὑπανῄει, μέχρις οὗ πρὸς τὸ ἀσφαλὲς ἀπεχώρησε, τῆς δὲ πόλεως, ῥᾳδίως ἁλῶναι μὴ δυναμένης καὶ τῆς προσεδρείας ἀπόρου διὰ σπάνιν οὔσης σιτίων ϗ διὰ νόσον τῆς στρατιᾶς, ἀπανέστη. Καὶ οἱ Συρακούσιοι ἐ-

τοντο,

ποντο, καὶ ἐς λόγους τοῖς σκεδαννυμένοις ἤεσαν· καὶ ἐσπείσαντο ἄν, εἰ καὶ ὁ Ἱέρων συμβῆναι ἠθέλησεν· ὁ δὲ ὕπατος φρουρὰν ἐν τῇ Μεσσήνῃ καταλιπὼν, ἀπέπλευσεν ἐς τὸ Ῥήγιον, οἱ Ῥωμαῖοι δὲ ἐπεὶ τὰ Τυρσηνικὰ καθειστήκει, καὶ τὰ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἀκριβῶς εἰρήνουν, τὰ δὲ τῶν Καρχηδονίων ἐπὶ πλέον συνίστατο, ἄμφω τοὺς ὑπάτους ἐς τὴν Σικελίαν ἐστρατεῦσαι ἐκέλευσαν. Περαιωθέντες οὖν ὅ τε Μάξιμος Οὐαλέριος, καὶ ὁ Ὀκτακίλιος Κράσσος (a), διὰ τῆς νήσου ὁμοῦ τε πορευόμενοι, καὶ δίχῃ, πολλοὺς ὁμολογίᾳ παρεστήσαντο. Ὡς δὲ τὰ πλείω ᾠκείωντο, πρὸς τὰς Συρακούσας ὥρμησαν· καὶ ὁ Ἱέρων φοβηθεὶς, διεκηρυκεύσατο σφίσι, τάς πόλεις τε, ἃς ἀφῄρηντο, ἀποδιδοὺς καὶ χρήματα ὑπισχούμενος, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἐλευθερῶν, καὶ ἔτυχεν ἐπὶ τούτοις σπονδῶν· οἱ γὰρ ὕπατοι ῥᾷον μετ' αὐτοῦ καταστρέψασθαι τοὺς Καρχηδονίους ἐνόμισαν. Συμβάντες δ' αὐτῷ, πρὸς τὰς λοιπὰς πόλεις ὑπὸ Καρχηδονίων φρουρουμένας ἐτράποντο· καὶ τῶν μὲν ἄλλων ἀπεκρούσθησαν, Ἐγέσταν δ' ἑκουσίαν ἔλαβον· διὰ γὰρ τὴν πρὸς Ῥωμαίους οἰκείωσιν, οἱ ἐν αὐτῇ ἀπὸ τοῦ Αἰνείου λέγοντες γεγονέναι, προσεχώρησαν αὐτοῖς, τοὺς Καρχηδονίους φονεύσαντες.

5. Καὶ οἱ μὲν ὕπατοι διὰ τὸν χειμῶνα ἐς τὸ Ῥήγιον ἀπῆραν· Καρχηδόνιοι δὲ ἐς Σαρδὼ τὸ πλεῖον ἐκόμισαν τοῦ στρατοῦ, ἵν' ἐκεῖθεν τῇ Ῥώμῃ ἐπίθωνται, καὶ ἢ πλέον οὕτω τῆς Σικελίας ἐκστήσωσιν, ἢ διαπεραιωθέντας ἀσθενεστέρους ποιήσωσιν· ἀλλ' οὔτε τούτου, οὔτε μὲν ἐκείνου ἐπέτυχον. Οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι τήν τε οἰκείαν ἐφύλαττον, καὶ ἀξιόμαχον ἐς Σικελίαν δύναμιν ἔπεμψαν μετὰ Ποστουμίου Ἀλβίνου, καὶ μετὰ Αἰμιλίου Κυΐντου· (b) ἐλθόντες δὲ ἐς Σικελίαν οἱ ὕπατοι, ἐπ' Ἀκράγαντα ὥρμησαν, κἀνταῦθα Ἀννίβαν τὸν Γίσγωνος ἐπολιόρκουν. Οἱ ἐν Καρχηδόνι πυθόμενοι, Ἄννωνα αὐτῷ σὺν πολλῇ χειρὶ συμμαχήσοντα ἔπεμψαν· ὁ δὲ ἐς Ἡράκλειαν ἐλθὼν, οὐ πόῤῥω οὖσαν Ἀκράγαντος, ἐπολέμει, καὶ μάχαι πλείους καὶ μεγάλαι δ' ἐγίνοντο· καὶ τὰ μὲν πρῶτα ὁ Ἄννων τοὺς ὑπάτους προυκαλεῖτο ἐς πόλεμον, εἶθ' ὕστερον ἐκεῖνον οἱ Ῥωμαῖοι προυκέκληντο. Ἕως μὲν γὰρ ἄφθονον εἶχον οἱ Ῥωμαῖοι τροφὴν οὐκ ἐτόλμων μαχέσασθαι, τῷ πλήθει ἐλαττούμενοι, λιμῷ δὲ τὴν πόλιν αἱρήσειν ἤλπιζον· ἐπεὶ δὲ σίτου ἐσπάνιζον,

(a) U. C. 489. (b) U.C. 490.

propter luem, quæ in exercitu graſſabatur, non prævaleret, receſſit. Eum autem Syracuſani proſequebantur, & cum diſperſis colloquebantur, ac pacem forſan feciſſent, ſi conſentire Hieron etiam voluiſſet. Conſul verò præſidio Meſſanæ relicto, Rhegium trajecit. Romani autem, rebus Hetruriæ jam compoſitis, atque plane pacata Italia, cum Carthaginenſium creſcere vires cernerent; utrumque Conſulem in Siciliam proficiſci juſſerunt. Transfretati igitur Valerius Maximus, & Octacilius Craſſus, & tam ſeorſim, quam una ſimul inſulam peragrantes, multos in deditionem acceperunt: & ubi loca pleraque ſibi adjunxere, contenderunt & Syracuſas. Tum his ſucceſſibus Hiero territus, redditis urbibus, quas eis ademerant, promiſſaque pecunia, & dimiſſis captivis, pacem per legatos petiit, & his conditionibus impetravit: quod Conſules ejus ope, Carthaginenſes a ſe rebantur, poſſe iri facilius debellatum. Pactis firmatis, ad urbes alias, in quibus præſidia erant Punica, converſi, atque a cæteris ſunt repulſi, Segeſtam verò, ultro ſeſe dedentem, acceperunt. Cives enim ob neceſſitudinem, quæ ſibi cum Romanis intercedebat (nam ipſi quoque ſuam ad Æneam originem referebant) Carthaginenſibus cæſis, eorum fidei ſe commiſerunt.

Conſulibus ob hybernum tempus Rhegium reverſis, Carthaginenſes, majorem ſuarum copiarum partem, in Sardiniam transtulerunt, ut inde Romam aggrederentur; atque, aut penitus Sicilia Romanos pellerent; aut, ſi trajeciſſent, redderent infirmiores eorum vires. Verum horum neutrum eis ſucceſſit; Romanis & ſua tuentibus, & Siciliam cum juſtis copiis, Poſtumii Albini, & Q. Æmilii ductu atque auſpiciis, defendentibus. Qui Conſules, ubi in inſulam trajecerunt, Agrigentum recta tetenderunt, ibique Hannibalem Giſconis filium, obſederunt. Quæ dum Carthagine ſunt allata, Hannonem cum magna manu miſerunt ei ſuppetias; hicque veniens Heracleam, quæ haud longe diſtat ab Agrigento, ibi caſtrametatus, bellum geſſit in hoſtes; ac multa magnaque prælia ſunt inter ipſos commiſſa; primum Hannone Conſules provocante, deinde Conſulibus Hannonem provocantibus. Romani namque, dum cibariorum copia abundabant, quòd numero militum erant inferiores, pugnare non audebant, fame verò ſperabant, fore ſe urbem expugnaturos: ubi verò frumenti

pe-

penuria laborabant, ad pugnæ periculum alacres reddebantur. Hanno contra tum eis pugnandi copiam recuſabat, veritus ex alacritate illa, ne in inſidias pelliceretur. Unde factum, ut & alii Romanis, tanquam mox victoribus, ſtuderent; & Hieron ipſe, qui ante ſegniter opem ferre ſolebat, tunc metu frumentum mitteret: quamobrem Conſules animos receperunt. Hanno autem pugnam committere inſtituit, quod ſperabat etiam Hannibalem, eruptione e mœnibus facta, Romanos a tergo aggreſſurum fore. Quo Conſules intellecto, cum quieſcerent ita, ut Hanno per contemptum uſque ad Romanorum vallum acceſſerit; aliquot miſerunt, qui ei a tergo inſidiarentur. Sub veſperam illo igitur, ſecure & contemptim exercitum reducente; Romani, tam ex vallo, quam ex inſidiis eum aggreſſi, multam & hominum, & elephantorum cædem ediderunt. Hannibal verò interea, Romanorum adortus caſtra, ab iis, qui caſtra ea cuſtodiebant repulſus eſt: ac tum Hanno ſuis deſertis caſtris, profugit Heracleam: ac Hannibal noctu fugiendi Agrigento capto conſilio, clam ipſe quidem evaſit, cæteri verò deprehenſi eadem cogitare, partim a Romanis, multi ab Agrigentinis etiam ſunt occiſi. Non idcirco tamen Agrigentini veniam impetrarunt, quin direptis eorum opibus, ipſi omnes venierunt.

His geſtis Conſules Meſſanam, in hyberna redierunt; Carthaginenſes vero Hannoni irati, Hamilcarem Barchinum ei ſucceſſorem dederunt, inter imperatores exercitus (ſi filium ejus excipias Hannibalem) Pœnorum omnium præſtantiſſimum. Is itaque Siciliam ſibi tuendam ratus, Hannibalem claſſi præfectum in Italiam, ut oram maritimam infeſtaret, miſit; ut ſic retraheret ad ſe Conſules: ſed aberravit a ſcopo ſuo. Illi namque præſidiis ubique per maritima collocatis, in Siciliam ſunt profecti; etſi nihil geſſerint memorabile. Hamilcar verò metuens, ne Galli milites indignati ob ſtipendia non integra numerata ſe conjungerent cum Romanis; ad quandam eos Romanorum urbem, tanquam per proditionem illico occupandam, & diripiendam miſit: tum transfugas ſubornavit, qui Gallorum adventum, Conſulibus nuntiarent. Hoc pacto illi inſidiis intercepti, omnes quidem perierunt, Romanorum verò multi etiam obierunt. Conſulibus deinde domum reverſis; Hamilcar etiam Italiæ oram vaſtavit claſſe, & quaſdam Siciliæ

(a) U.C. 491.

ζον, αὐτοὶ μὲν ἀποκινδυνεύειν προεθυμοῦντο· ὁ δὲ Ἄννων ὤκνει ὑποπτεύσας διὰ τὴν προθυμίαν ἐνεδρευθήσεσθαι. Διό οἵ τε ἄλλοι τὰ τῶν Ῥωμαίων θεραπεύειν ἠξίουν, ὡς ἀκμὴν νενικηκότων, καὶ ὁ Ἱέρων ἀποθύμως αὐτοῖς ἔπεμψεν, ὥστε καὶ τοὺς ὑπάτους ἀναθαρσῆσαι. Ἄννων δὲ ἐπεχείρησε μάχην συνάψαι, ἐλπίσας καὶ τὸν Ἀννίβαν ἐκ τοῦ τείχους κατὰ νώτου τοῖς Ῥωμαίοις προσπεσεῖσθαι· ὃ μαθόντες οἱ ὕπατοι, ἡσύχαζον, ὥστε τὸν Ἄννωνα καταφρονήσαντα τῷ ταφρεύματι προσελθεῖν. Ἔπεμψαν δέ τινας κατόπιν αὐτοῦ ἐνεδρεύσοντας· ἐκείνου δὲ πρὸς ἑσπέραν ἀδεῶς, καὶ καταφρονητικῶς ἐπανάγοντος, ἔκ τε τῆς ἐνέδρας, καὶ τοῦ χαρακώματος, αὐτῷ οἱ Ῥωμαῖοι συνέμιξαν, καὶ φόνον πολὺν, καὶ αὐτῶν, καὶ τῶν ἐλεφάντων εἰργάσαντο. Ὁ δ' Ἀννίβας ἐν τούτῳ ταῖς σκηναῖς τῶν Ῥωμαίων ἐπελθὼν, ἐξεκρούσθη ὑπὸ τῶν φυλαττόντων αὐτάς· ὁ δ' Ἄννων ἐς τὴν Ἡράκλειαν κατέφυγε, τὸ στρατόπεδον ἐκλιπὼν καὶ ὁ δ' Ἀννίβας νυκτὸς ἐκδρᾶναι τοῦ Ἀκράγαντος βουλευσάμενος, αὐτὸς μὲν ἔλαθεν· οἱ δ' ἄλλοι γνωσθέντες, οἱ μὲν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, συχνοὶ δὲ καὶ ὑπὸ τῶν Ἀκραγαντίνων ἐκτάνθησαν. Οὐ μέντοι συγγνώμης ἔτυχον οἱ Ἀκραγαντῖνοι, ἀλλὰ καὶ τὰ χρήματα σφῶν διηρπάσθησαν, καὶ αὐτοὶ ἐπριάθησαν ἅπαντες.

6. Καὶ οἱ μὲν ὕπατοι πρὸς τὴν Μεσσήνην διὰ τὸν χειμῶνα ἀνεχώρησαν· ὠργίζοντο δ' οἱ Καρχηδόνιοι (a) κατ' Ἄννωνος, καὶ Ἀμίλκαν ἀντ' αὐτοῦ τὸν Βαρχίδην ἀπέστειλαν, ἄνδρα τῶν ὁμοφύλων, πλὴν τοῦ Ἀννίβα τοῦ υἱέος, ἐν στρατηγίᾳ κρείττονα. Καὶ αὐτὸς μὲν τὴν Σικελίαν ἐφύλαττεν· Ἀννίβαν δὲ ναυαρχοῦντα, ἐς Ἰταλίαν ἔπεμψε, τὰ παράλια αὐτῆς κακουργήσοντα, ἵνα τοὺς ὑπάτους πρὸς ἑαυτὸν ἐπισπάσηται· ἀλλ' οὐκ ἔτυχε τοῦ σκοποῦ· καταστήσαντες γὰρ ἐκεῖνοι φρουρὰς ἑκασταχόθι τῆς παραλίας, ἐς Σικελίαν ἦλθον, οὐδὲν δὲ μνήμης ἔπραξαν ἄξιον. Ὁ δὲ Ἀμίλκας τοὺς Γαλάτας τοὺς μισθοφόρους, ὅτι μὴ ἐντελῆ δέδωκεν αὐτοῖς τὸν μισθὸν, ἀγανακτήσαντας, φοβηθεὶς μὴ προσχωρήσωσι τοῖς Ῥωμαίοις, διέφθειρε πέμψας αὐτοὺς ἔς τινα τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους πόλιν, παραληψομένους αὐτὴν, ὡς τάχα προδιδομένην, καὶ διαρπάσαι αὐτὴν ἐπιτρέψας· στείλας δὲ πρὸς τοὺς ὑπάτους, ψευδαυτομόλους, τὴν τῶν Γαλατῶν προμηνύοντας ἔλευσιν· ὅθεν, οἱ Γαλάται μὲν πάντες ἐνεδρευθέντες, ἐφθάρησαν, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων ἀπέθανον.

θανον. Ἀπελθόντων δὲ τῶν ὑπάτων οἴκαδε, ὁ Ἀμίλκας καὶ τὴν Ἰταλίαν ἐπόρθει, προσπλέων, καὶ ἐν τῇ Σικελίᾳ πόλεις τινὰς ὑπηγάγετο· πυθόμενοι δὲ ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι, ναυτικὸν συνεστήσαντο, καὶ Γάϊον αὐτῷ Δουΐλιον τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων ἐπέστησαν, τὸν δὲ τούτου συνάρχοντα Κορνήλιον Γάϊον (a) ἐς Σικελίαν ἔπεμψαν, ὃς κατὰ γῆν πόλεμον, ὃν ἐκεκλήρωτο ἀμελήσας, ταῖς προσούσαις αὐτῷ ναυσὶν ἐς Λιπάραν ἔπλευσεν, ὡς προδιδομένην αὐτῷ, τοῦτο δ' ἐκ δόλου τῶν Καρχηδονίων ἐγένετο. Ὡς οὖν ἐς τὴν Λιπάραν καθωρμίσατο, Βόδης αὐτὸν ὁ τοῦ Ἀννίβου περιεστοίχισεν ὑποστρατηγός· παρασκευαζομένου δὲ τοῦ Γαΐου πρὸς ἄμυναν, δείσας ἐκεῖνος τὴν ἀπόνοιαν αὐτῶν, προεκαλέσατο αὐτοὺς ἐς σπονδάς· καὶ πείσας ἀνεβίβασεν ἐς τὴν ἑαυτοῦ τριήρη, τόν τε ὕπατον, καὶ τοὺς χιλιάρχους, ὡς τῷ ναυάρχῳ ἐντευξομένους· καὶ τούτους μὲν ἐς Καρχηδόνα ἀπέπεμψαν, τοὺς δὲ λοιποὺς οὐδὲ ἀραμένους τὰ ὅπλα, εἷλον.

7. Εἶτα Ἀννίβας μὲν τὴν Ἰταλίαν ἐπόρθει, Ἀμίλκας δὲ ἐς Ἐγέσταν ἐστράτευσεν, ἐν ᾗ τὸ πλεῖστον τοῦ πεζοῦ τοῖς Ῥωμαίοις ἦν, οἷς ἐπικουρῆσαι Γάϊον Καικίλιον χιλίαρχον ἐθελήσαντα λοχήσας, πολλοὺς ἐφόνευσε τῶν αὐτοῦ. Ταῦτα δὲ μαθόντες οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ, τὸν μὲν Ἀστυνόμον εὐθὺς ἔπεμψαν, καὶ τὸν Δουΐλιον ἐπέσπευσαν· ὁ δὲ ἐς τὴν Σικελίαν ἐλθὼν, καὶ καταμαθὼν τὰς ναῦς τῶν Καρχηδονίων, τῇ μὲν παχύτητι, καὶ τῷ μεγέθει τῶν σφῶν ἐλαττουμένας, τῷ τάχει δὲ τῆς εἰρεσίας, καὶ τῇ ποικιλίᾳ τοῦ πλοῦ προεχούσας· μηχανὰς ἐπὶ τῶν τριήρων, ἀγκύρας τε καὶ χεῖρας περιμηκόντους σιδηρᾶς, καὶ ἄλλα τοιαῦτα κατεσκεύασεν, ὅπως ταῖς πολεμίαις ναυσὶν ἐπιῤῥιπτοῦντες αὐτὰ συνάπτοιντο σφίσι, καὶ μεταβαίνοντες ἐς αὐτὰς, ἐς χεῖρας ἴοιεν τοῖς Καρχηδονίοις, καὶ ὡς ἐν πεζῇ μάχῃ τούτοις συῤῥήγνυνται. Συμμίξαντες οὖν οἱ Καρχηδόνιοι ταῖς τῶν Ῥωμαίων ναυσὶ, περιέπλεον σφᾶς, συντόνῳ χρώμενοι εἰρεσίᾳ, καὶ ἐκ τοῦ αἰφνιδίου προσέβαλλον· χρόνον μὲν οὖν τινα ἰσοπαλὴς ἡ ναυμαχία ἐγίνετο. εἶθ' οἱ Ῥωμαῖοι ἐπικρατέστεροι γεγονότες, πολλοὺς μὲν κατέδυσαν, συνέσχον δὲ καὶ πολλούς· ὁ δ' Ἀννίβας ἐπὶ ἑπτήρους ναυμαχῶν, συγχεθείσης τῆς αὐτοῦ νηὸς τριήρει τινὶ, μὴ ἁλῷ φοβηθεὶς, τὴν ἑπτήρη τε ἐγκατέλιπε, καὶ καταβὰς ἐς ἑτέραν, διέφυγε. Τῆς μὲν οὖν ναυμαχίας τοῦτο τέλος ἐγένετο, καὶ λάφυρα πολλὰ ἐλήφθη· τὸν δ' Ἀννίβαν οἱ Καρχηδόνιοι διὰ τὴν ἧτταν ἀπέκτειναν ἂν, εἰ μὴ εὐθὺς ἐπηρώτησε σφᾶς, ὡς ἀκεραίων ἔτι τῶν πραγμάτων ὄντων, εἰ ναυμαχῆσαι, ὡς τῷ ναυτικῷ προέχειν ἐπαιρομένων ὑπεῖπεν, ὅτι, Οὐδὲν ἄρα ἠδίκηκα, ὅτι ταῦτα ὑμῖν ἐλπίσας συνέβαλον· τῆς γὰρ γνώμης, ἀλλ' οὐ τῆς τύχης ἐτύγχανον κύριος. Καὶ ὁ μὲν ἐσώθη, τὴν δὲ ἡγεμονίαν ἀφῃρέθη· Δουΐλιος δὲ τὸ πεζὸν προσλαβὼν,

(a) U. C. 492.

urbes ſubegit. Romani autem his auditis claſsem inſtruxerunt, cui Conſulum alter C.Duilius eſt præfectus, collegam vero ejus Cn.Cornelium in Siciliam miſerunt: qui terreſtri prælio (quod ei ſortitò obtigerat) neglecto, dum navibus, quas habebat, Liparam appulit, ſpe ei facta, dolo Carthaginenſium, proditionis, a Bode Hannibalis legato eſt circumventus. Cum autem ſe ad defenſionem pararet Cajus, Bodes veritus audaciam Romanorum, eos ad pacis conditiones provocavit: cumque Conſuli & Tribunis milirum ſuaſiſset, ur ipſius conſcenderent in rriremem, tanquam cum præfecto claſſis collocuturi; Carthaginem eos miſit, cæteroſque verò non repugnantes, cæpit.

Hannibal deinde Italiam vaſtavit: Hamilcar verò Segeſtam, ubi Romani peditatus maxima erat pars, ſuis cum copiis eſt profectus; Cajoque Cæcilio Tribuno militũ, qui ſuis ferre volebat opẽ, per inſidias, multos occidit milites. Romani verò, ubi hæc audierunt, extemplo Præfectum urbi eò ablegarunt; quò & Duilium maturare juſſerunt. Qui quum in Siciliam venit, naveſque Carthaginenſium, craſſitie & magnitudine eſſe Romanis inferiores vidit; celeritate verò remigii, & navigandi varietate ſuperiores; machinas quaſdam ſub ſuis triremibus, ancoras, manus ferreas longis præfixas contis, aliaque ejus generis fabricavit, ut iis hoſtiles naves attraherenrur. Tuncque tranſitu in illas facto, ſui cum Carthaginenſibus, veluti in terreſtri pugna, cominus dimicarunt. Ibi ſanè Carthaginenſes, crebra remigatione Romanas naves circumdederunt, & illico invaſerunt; ac aliquandiu æquo marte pugnatum eſt: aſt deinde Romani facti ſuperiores, multos hoſtium demerſerunt, ſecerunt verò captivos multos. Ipſe Hannibal e ſeptiremi, in qua pugnabat, & quæ cum triremi commiſſa erat, veritus ne caperetur, in navim aliam ſaltu evaſit. Hic fuit exitus hujus navalis prælii, quo Romani multis ſpoliis aucti ſunt. Carthaginenſes verò, Hannibalem ob acceptam cladem equidem occidiſſent, niſi eos ſtatim, velut integris adhuc rebus, percontatus eſset, utrum navali prælio decertare juſſiſsenr, an non? Cumque illi, ut qui claſsibus gloriabantur, aſsenſi eſsent; nullum, ergo ſubjecit Hannibal, ſuum peccatum eſse, qui eadem ſpe, ac ipſi, pugnã illam iniiſset. Conſilii namque, ſubdens,

dens, ſui dominus, non fortunæ. Hoc pacto illi conceſsa vita, imperium eſt abrogatum. Duilius autem peditatu ſibi adjuncto, Segeſtanos liberavit, Hamilcare nec ad manus venire auſo; firmatiſque ſociis civitatibus, elapſa æſtate Romam rediit. Poſtquam verò Duilius abiit, Hamilcar Drepanum (eſt autem portus hic opportunus) muniit, eoque res maximi pretii contulit: & Erycinis omnibus expulſis, atque eorum everſa urbe, ne munitiſsimus locus, Romanis eſſet ad bellum gerendum uſui; alias vi, alias cæpit proditione: ac niſi a C. Floro, qui ibi habebat hyberna, coercitus fuiſſet, totam Siciliam ſubegiſſet.

Lucius verò ejus collega Scipio, in Sardiniam, & Corſicen duxit copias; quæ inſulæ in mari Tyrrheno ſitæ, tam exiguo intervallo ſunt ſeparatæ, ut ex longinquo pro una habeantur. Ac primum Valeria, Corſicæ urbe principe, capta vi, citra laborem reliquis eſt potitus: hinc dum navigat in Sardiniam, Carthaginenſi conſpecta claſſe, in eam impetum fecit. Sed cum illa, priuſquam veniretur ad manus, arripuit fugam, ipſe urbem invaſit Olbiam: verum, quod inde Carthaginenſes cum ſuis navibus apparebant, territus (haud enim a peditatu ſatis ad pugnam erat inſtructus) domum verſus iter intendit. Ac eo tempore cum alii captivi, tum Samnitæ, quorum complures ad navalem venerant apparatum, Romæ inſidiari decreverunt. Hæc autem, ubi Potilius novit Erius, qui auxiliarium erat Dux, ſe eis aſſentiri ſimulavit, ut omnia eorum conſilia cognoſceret. Quia verò illa deferre non poterat, a Samnitibus undique circumdatus, eis perſuaſit, ut cum Senatus haberetur, in foro congreſſi, vociferarentur in ipſum, in dimetiendo ſibi frumento fraudem eſſe factam. Quod cum illi feciſſent; Potilius acceſſitus, tanquam tumultus auctor; eorum inſidias expoſuit; ac tunc quidem ſedata ſeditione, illi dimiſſi ſunt; noctu verò, cum quique domini ſervos ſuos comprehendiſſent, omnis conjuratio eſt diſſipata. Sequenti æſtate & in Sardinia, una ſimul & Romani & Carthaginenſes bellum geſſerunt. Poſt hæc in Siciliam Attilius Latinus venit, qui cum Mutiſtratum urbem a Floro obſeſſam inveniſſet; copiis illius uſus, ejus mœnia oppugnavit. Ac principio quidem oppidani cum Carthaginenſibus, ei fortiter reſtiterunt; poſtea verò eorum uxoribus & liberis, in lacrymas, & ejulatus prorumpentibus, omi-
ſere

(a) U. C. 493.

λαβὼν, τούς τε Ἐγεςαίους ἐῤῥύσατο, μηδ' ἐς χεῖρας αὐτῷ τοῦ Ἀμίλκα ἐλθεῖν ὑπομείναντος, καὶ τὰ ἄλλα ἐβεβαιώσατο, καὶ ἐς τὴν Ῥώμην, τοῦ θέρους παρελθόντος, ἀνεκομίσθη. Ἀπάραντος δ' αὐτοῦ, ὁ Ἀμίλκας τό τε Δρέπανον κεκλημένον (ἐςὶ δὲ λιμὴν ἐπίκαιρος) ἐκρατύνατο, καὶ ἐς αὐτὸ τὰ πλείςου κατέθετο ἄξια, καὶ τοὺς Ἐρυκινοὺς ἅπαντας μετανέςησε, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν κατέσκαψεν, ἵνα μὴ οἱ Ῥωμαῖοι καρτερὰν αὐτὴν οὖσαν καταλαβόντες, ὁρμητήριον τοῦ πολέμου ποιήσωνται· καὶ πόλεις εἷλε, τὰς μὲν βίᾳ, τὰς δὲ προδοσίᾳ· καὶ εἰ μὴ Γάϊος Φλῶρος αὐτὸν ἀπέχεν, ἐκεῖ χειμάσας, τὴν Σικελίαν ἂν κατεςρέψατο ἅπασαν.

8. Λούκιος δὲ Σκιπίων ὁ συνάρχων αὐτοῦ, (a) ἐπὶ Σαρδὼ, καὶ ἐπὶ Κύρνον ἐςράτευσε (κεῖνται δὲ ἐν τῷ Τυρσηνικῷ πελάγει, ὀλίγον ἀλλήλων ἀπέχουσαι, ὡς μίαν αὐτὰς πόῤῥωθεν εἶναι δοκεῖν) καὶ πρότερα τῇ Κύρνῳ προσβαλὼν, τὴν μὲν Οὐαλερίαν τὴν κρατίςην αὐτῆς πόλιν, βίᾳ εἷλεν, ἀπόνως δὲ τὰ λοιπὰ ἐχειρώσατο. Ἐς δὲ τὴν Σαρδὼ πλέων, κατεῖδέ τι ναυτικὸν Καρχηδονίων· καὶ ἐπ' αὐτὸ ἐτράπετο· καὶ οἱ μὲν ἔφυγον πρὶν ἢ συμμίξαι· αὐτὸς δὲ ἐπὶ πόλιν Ὀλβίαν ἦλθεν· ἔνθα τῶν Καρχηδονίων μετὰ τῶν νεῶν ἐπιφανέντων, φοβηθεὶς (οὐδὲ γὰρ εἶχε τὸ πεζὸν ἀξιόμαχον) ἐπ' οἴκου ἀπῆρεν. Ἐν δὲ τῷ τότε χρόνῳ, ἄλλοι τε τῶν ἁλόντων, καὶ ἐν τῷ ἄςει δουλευόντων, καὶ οἱ Σαμνῖται· συχνοὶ γὰρ πρὸς τὴν τοῦ ναυτικοῦ παρασκευὴν ἀφίκοντο· συνέθεντο τῇ Ῥώμῃ ἐπιβουλεῦσαι· μαθὼν δὲ τοῦτο Ἔριος Ποτίλιος ὁ τῆς βοηθείας ἄρχων, προσεποιήσατο συμφρονεῖν αὐτοῖς, ἵνα ἀκριβώσῃ πᾶν τὸ δεδογμένον αὐτοῖς, καὶ ἐπεὶ μὴ οἷός τε ἦν καταμηνῦσαι τὸ βούλευμα (πάντες γὰρ περὶ αὐτὸν ἦσαν οἱ Σαμνῖται) ἔπεισεν αὐτοὺς, βουλῆς ἀγομένης, ἐς τὴν ἀγορὰν ἀθροισθῆναι καὶ καταβοῆσαι αὐτοῦ, ὡς περὶ τὸν σῖτον ἀδικουμένους, ὅν περ ἐλάμβανον. Τῶν δὲ τοῦτο ποιησάντων, μεταπεμφθεὶς, ὡς αἴτιος τοῦ θορύβου, ἐξέφηνεν αὐτοῖς τὴν ἐπιβουλήν· καὶ τότε μὲν ἡσυχάσαντας ἀπέπεμψαν· νυκτὸς δὲ συνέλαβον ἕκαςος τῶν ἐχόντων δούλους τινὰς ἐξ αὐτῶν, καὶ οὕτως ἡ πᾶσα διελύθη συνωμοσία. Τῷ δ' ἐπιγενομένῳ θέρει, ἔν τε τῇ Σικελίᾳ, καὶ τῇ Σαρδοῖ ἅμα ἐπολέμησαν οἵ Ῥωμαῖοί τε, καὶ οἱ Καρχηδόνιοι. Μετὰ δὲ τοῦτο Ἀτίλιος Λατῖνος ἐς τὴν Σικελίαν ἐλθὼν, καὶ Μουτίςρατον πόλιν ὑπὸ τοῦ Φλώρου πολιορκουμένην εὑρὼν, τῇ παρασκευῇ ἐκείνου ἀχρήσατο· καὶ προσβολὰς περὶ τὸ τεῖχος αὐτοῦ ποιουμένου, πρῶτον μὲν οἱ ἐπιχώριοι μετὰ τῶν Καρχηδονίων ἠμύνοντο κραταιῶς· τῶν δὲ γυναικῶν, καὶ τῶν παίδων ἐς δάκρυα, καὶ ἐς οἰμωγὰς προαχθέντων, οὐκ ἀπέχον : Ὑπεξελθόν-
των

τῶν δὲ νυκτὸς τῶν Καρχηδονίων, ἅμα τῇ ἕῳ τὰς πύλας ἐθελονταὶ οἱ ἐπιχώριοι ἀνεπέτασαν· εἰσελθόντες δὲ οἱ Ῥωμαῖοι, πάντας ἐφόνευον, ἕως ἐκήρυξεν ὁ Ἀττίλιος, τήν λοιπὴν τήν τε λείαν, καὶ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ λαβόντος εἶναι· ἐκ τότε γὰρ τοὺς λοιπούς τε ἐζώγρησαν, καὶ τὴν πόλιν διαρπάσαντες, κατέπρησαν.

9. Ἐκεῖθεν δ' ἐπὶ Καμαρίναν ἀπερισκέπτως γενόμενοι ἐς χωρία προλελοχισμένα ἐνέπεσον· καὶ πανσυδὶ ἂν ἐφθάρησαν, εἰ μὴ Μάρκος Καλπούρνιος χιλίαρχων, σοφίᾳ μετῆλθε τὸ δυστύχημα· ἰδὼν γάρ τινα τῶν περὶ ξ λόφων μόνον ὑπὸ τοῦ κρημνώδους μὴ προκατειλημμένον, ὁπλίτας τετρακοσίους παρὰ τοῦ ὑπάτου ᾐτήσατο, καὶ σὺν αὐτοῖς ἐπ' ἐκεῖνον ὥρμησεν, ἵν' οἱ πολέμιοι πρὸς αὐτοὺς τραπῶνται, κἀντεῦθεν οἱ λοιποὶ διαφύγωσι, καὶ ἔσχεν οὕτως. Ὡς γὰρ τὴν ὁρμὴν αὐτῶν εἶδον οἱ ἐναντίοι, ἐκπλαγέντες, τὸν μὲν ὕπατον, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν, ὡς ἤδη ἑαλωκότας, κατέλιπον, ἐπὶ δὲ τὸν Καλπούρνιον συνέδραμον· καὶ μάχης ἰσχυρᾶς γεγονυίας, πολλοὶ μὲν ἐκείνων, πάντες δὲ οἱ τετρακόσιοι ἔπεσον, μόνος δὲ περιεσώσατο ὁ Καλπούρνιος, τρωθεὶς μὲν, λαθὼν δ' ἐν τοῖς νεκροῖς κείμενος ὑπὸ τῶν τραυμάτων, ὡς τεθνηκώς· ἐν ᾧ ζῷος εὑρεθεὶς, ἐσώθη. Ἐν ᾧ δ' οἱ τετρακόσιοι ἐμάχοντο, ὁ ὕπατος ἀπεχώρησε· διαφυγὼν δ' οὕτως, τήν τε Καμαρίναν, καὶ ἄλλας πόλεις, τὰς μὲν βίᾳ, τὰς δὲ καὶ ὁμολογίᾳ παρεστήσατο· ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν Λιπάραν ὥρμησεν ὁ Ἀττίλιος· (a) νυκτὸς δὲ λαθὼν, προκατέσχεν αὐτὴν ὁ Ἀμίλκας. καὶ ἐπεξελθὼν αἰφνιδίως, πολλοὺς διέφθειρε. Γάϊος δὲ Σουλπίκιος τῆς τε Σαρδοῦς τὰ πλεῖστα κατέδραμε, καὶ ὑπερφρονήσας ἐκ τούτου, ὥρμησεν ἐπὶ τὴν Λιβύην· καὶ ἀντῆραν μὲν καὶ οἱ Καρχηδόνιοι σὺν τῷ Ἀννίβᾳ, περὶ τοῖς οἴκοι δεδιότες· ἀντιπνεύσαντος δὲ πνεύματος σφίσιν, ἄμφω ὑπεχώρησαν· καὶ μετὰ ταῦτα ἔσφαλε διά τινων ψευδαυτομόλων τὸν Ἀννίβαν ὁ Ἀττίλιος, ὡς ἐς τὴν Λιβύην αὖθις πλευσόμενος. Σπουδῇ τε οὖν αὐτῷ ἐξαναχθέντι ἐπιπλεύσας ὁ Σουλπίκιος, τὰς μὲν πλείους τῶν νεῶν ἀγνοούσας ὑπὸ ὁμίχλης ἐπὶ πολὺ τὸ γινόμενον, καὶ ταραττομένας κατέδυσε· τὰς δὲ λοιπὰς καταφυγούσας ἐς τὴν γῆν κενὰς εἷλεν· ὁ γὰρ Ἀννίβας οὐκ ἀσφαλῆ τὸν λιμένα ὁρῶν, καταλιπὼν αὐτὰς ἀνεχώρησεν ἐς πόλιν Σούλκους· Ἔνθα στασιασάντων πρὸς αὐτὸν Καρχηδονίων, προῆλθέ τε ἐς αὐτοὺς μόνος, καὶ ἀπώλετο· ἀδεέστερον δ' ἐκ τούτου τὴν χώραν κατατρέχοντες οἱ Ῥωμαῖοι, ἡττήθησαν ὑπὸ Ἄννωνος. Ταῦτα ἐν τῷ ἔτει τούτῳ ἐγένετο· καὶ συνεχῶς λίθοι ἐξ οὐρανοῦ ἐς τὴν Ῥώμην ἅμα πολ-

(a) U. C. 494.

ſere defenſionem. Cumque noctu Carthaginenſes digreſſi eſſent; primo diluculo oppidani, ultro portas aperuerunt. Romani autem ingreſſi, omnes trucidaverunt: donec Attilius proclamari juſſit, prædam & homines ejus fore, qui cæpiſset. Tunc enim milites captis reliquis, direptam urbem incenderunt.

Inde Camarinam, incircumſpectè & fidentiùs aggreſſi, atque in loca inſidiis occupata delapſi, forte an periiſsent omnes, niſi Tribunus militum Calpurnius Marcus, arte inſortunium correxiſset. Nam uno tantum, ob præcipitia non inſeſso ab hoſtibus, viſo tumulo; tercentos ab Conſule petiit milites, eoſque propere illò adduxit, ut inimicis in ſe converſis, reliqui effugerent: nec equidem eſt deceptus. Adverſarii namque eorum impetu irritati ac perculſi, relicto Conſule ejuſque acie, ut jam captis, omnes in unum Calpurnium concurrerunt: atrocique commiſsa pugna; multi quidem ex hoſtibus, at verò illi tercenti omnes præter unum Calpurnium, perierunt. Is enim, cum præ vulneribus, inſtar mortui, inter cadavera jacuiſset, incolumis repertus vivens, evaſit. Quo autem tempore tercenti pugnabant illi, Attilius Conſul ut retroceſſit, & ita periculum fuga vitat; Camarinam & urbes alias, partim vi, partim deditione ſubegit; & hinc Liparam profectus, cum eam clam noctu Amilcar occupaſset, facta ſubita in hoſtes irruptione, multos eorum trucidavit. Parte alia C. Sulpicius, non modò Sardiniæ loca infeſtavit pleraque; ſed ſucceſſibus elatus, etiam in Africam duxit copias: quo facto, Carthaginenſes cum Hannibale, patriæ metuentes, etiam ſolverunt; ſed vento adverſo repulſi, ambo recedere ſunt coacti. Poſt hæc, Hannibalem, per ſubornatos transfugas, tanquam in Africam navigaturus denuo, Attilius decepit. Cum igitur celeriter e portu ſolviſset Hannibal, Sulpitius quoque ſolvit, inque claſsem hoſtilem irruens, multas illius naves, quæ præ caligine, diu ignorarunt, quid rei eſſet; territas turbataſque demerſit: reliquas verò, quæ ad terram, fuga ſibi conſuluerunt, Attilius cæpit vacuas. Hannibal enim, cum portum haud tutum cerneret, relictis navibus, in urbem Sulcos reverſus eſt: ibique contra eum Carthaginenſium orta ſeditione, cum ſolus ad ipſos prodire audet, occiſus eſt. Romani verò ex his caſibus, agros ſecuriùs, quam par erat, populantes,

ab

ab Hannone devicti ſũt. Atque hæc eo anno geſta ſũt: & cõtinentet, plures ſimul de cœlo lapides, inſtar grandinis Romæ deciderunt: idemque in Albano, & alibi quoque factum.

Conſules verò ſequentis anni, in Siciliam profecti, Liparam oppugnarunt: quum autem cognoviſsent, ſub Tyndario promontorio in inſidiis eſse Carthaginenſes, naves ipſi diviſerunt: & cum alter Conſulum, ſemiſse claſsis promontotium circumdediſset; Hamilcar ratus eum ſolum eſse, naves ſuas contra eduxit. Ubi autem & reliqui apparuerunt; in fugam Hamilcar verſus, navium partem amiſit maximam. Hoc ſucceſsu Romani elati, Sicilia, tanquam eſset ſuæ jam ditionis, relicta; Libyam & Carthaginem petere auſi ſunt, ductu & auſpiciis M. Reguli, & L. Manlii; qui ob virtutem prælati cæteris, cum in Siciliam appuliſsent, inſula ordinata, navigationem Libycam adornarunt. Verum Carthaginenſes eorum adventu non expectato, claſſe celeriter comparata juxta Heracleam cum ipſis congreſsi ſunt: cumque diu, æquo marte pugnatum eſset, Romani vicerunt tandem. Hamilcar itaque haud eis reſiſtere auſus amplius; cum ſpem alioqui haberet, ſibi miſsum exercitum iri domo; tempus extrahere cupiens; ad Romanos ſub ſpecie petendæ pacis Hannonem miſit. Quem cum quidam comprehendendum eſse clamitarent, quòd etiam fraude Cornelium cæpiſſent Carthaginenſes: Si iſtud, inquit, feceritis, nihilo jam eritis Afris præſtantiores. Eaque tam opportuna adulatione, incolumis Hanno evaſit: ſui verò rurſus in bellum incubuerunt. Ac Conſules Meſsana profectos, Hamilcar & Hanno, diviſis copiis utrinque circundare cogitabant: Sed Hanno eorum ſeceſsu non expectato, ad tutandam Carthaginem properavit: Hamilcar verò re cognita, eodem loco ſibi manendum duxit. Cæterum Romani ubi in terram Libycam deſcendere, urbem Aſpidem invaſerunt: eos tamen cum accedere vident cives, mox e medio excedunt omnes. Ita ſine pugna Romani urbem vacuam cæperunt; eaque uſi ad belli gerendi commoditatem, inde etiam erumpere ſoliti, agros vaſtarunt. Tum & alias urbes vi, deditione alias ſubegere, magnamque prædam retulerunt: & transfugas, ſuorumque plurimos, prioribus captos bellis, receperunt.

Cum autem hyems ingruiſset, cum manu-

πολλοὶ, ὡς ϗ χαλάζῃ ἐοικέναι, ἔπεσον· ϗαὶ ἐς τὸ Αλβανὸν, ϗαὶ ἄλλοθι λίθους ὁμοίως συνέβη κατενεχθῆναι.

10. Οἱ δ᾽ ὕπατοι (a) ἐπὶ Σικελίαν ἐλθόντες, ἐπὶ Λιπάραν ἐστράτευσαν· ἐπεὶ δ᾽ ὑπὸ τὴν ἄκραν, τὴν Τυνδαρίδα καλουμένην, ναυλοχοῦντας ᾔσθοντο τοὺς Καρχηδονίους, διχῇ τὸν πλοῦν ἐποιοῦντο· ϗ θατέρου τῶν ὑπάτων τῷ ἡμίσει τοῦ ναυτικοῦ τὸ ἀκρωτήριον περιβαλόντος, νομίσας ὁ Ἀμίλκας μόνους εἶναι, ἐξανήχθη· ὡς δὲ ϗ οἱ λοιποὶ ἐπεγένοντο, πρὸς φυγὴν ἐχώρησε, ϗαὶ τοῦ ναυτικοῦ πλεῖστον ἀπέβαλεν· Ἐπαρθέντες δ᾽ οἱ Ῥωμαῖοι, Σικελίαν μὲν, ὡς ἤδη σφετέραν οὖσαν κατέλιπον· τῇ δὲ Λιβύῃ, τῇ τε Καρχηδόνι ἐπιχειρῆσαι ἐτόλμησαν· ἡγοῦντο δὲ αὐτῶν ὅ τε Ῥήγουλος ὁ Μάρκος, ϗαὶ Λούκιος Μάλιος (b) ἐξ ἀρετῆς προκριθέντες· ϗ οἱ μὲν ἐς τὴν Σικελίαν πλεύσαντες, τὰ ἐκεῖσε καθίσαντες, ϗαὶ τὸν ἐς τὴν Λιβύην ηὐτρέπιζον πλοῦν· Καρχηδόνιοι δὲ οὐκ ἀνέμειναν αὐτοὺς ἐπιπλεῦσαι σφίσι, ἀλλὰ παρασκευασάμενοι πρὸς Σικελίαν ἠπείχθησαν, ϗ παρὰ τῇ Ἡρακλειώτιδι ἐς χεῖρας ἀλλήλους ἦλθον· ἰσοῤῥόπου δὲ τῆς ναυμαχίας ἐπὶ πολὺ γενομένης, τέλος ὑπέσχον Ῥωμαῖοι. Ἀμίλκας δὲ ἀντιστῆναι αὐτοῖς οὐκ ἔτι ἐτόλμα· Ἄννωνα δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔπεμψεν, ὡς ὑπὲρ εἰρήνης, βουλόμενος τὸν καιρὸν τρίβειν (ἤλπιζε γὰρ στρατεύματα οἱ πεμφθήσεσθαι οἴκοθεν) Ἄννων δὲ βοώντων τινῶν συλλαβεῖν αὐτὸν, ὅτι ϗ Καρχηδόνιοι ἀπάτῃ συνέλαβον τὸν Κορνήλιον. Ἂν τοῦτο ποιήσητε, εἶπεν, οὐδὲν ἔτι κρείττους τῶν Λιβύων ἔσεσθε. Ἐκεῖνος μὲν οὖν εὐκαιρότατα θωπεύσας αὐτοὺς, οὐδὲν ἔπαθεν· οἱ δὲ ϗ αὖθις τοῦ πολέμου εἴχοντο, ϗ οἱ μὲν ὕπατοι ἐκ τῆς Μεσσήνης ἔπλεον, Ἀμίλκας δὲ ϗ Ἄννων διαιρεθέντες, ἀμφοτέρωθεν αὐτοὺς περισχεῖν ἐμελέτων· ἀλλ᾽ ὁ μὲν Ἄννων οὐχ ὑπέστη προσιόντας αὐτοὺς· προκαταπλεύσας δ᾽ ἐς Καρχηδόνα ταύτην ἐφύλασσεν· ὁ δὲ Ἀμίλκας πυθόμενος τοῦτο, κατὰ χώραν ἔμενεν· Ἐκβάντες δ᾽ ἐς τὴν γῆν οἱ Ῥωμαῖοι, ἐπὶ τὴν Ἀσπίδα πόλιν ἐχώρησαν· οὓς ἰδόντες προσιόντας οἱ ἐπιχώριοι, προϋπεξῆλθον, ϗ ἀμαχεὶ κατασχόντες αὐτὴν οἱ Ῥωμαῖοι, τοῦ πολέμου ὁρμητήριον ἐποιήσαντο· κἀντεῦθεν τήν τε γῆν ἐπόρθουν, ϗ πόλεις, τὰς μὲν ἐθελουσίας, τὰς δὲ φόβῳ προσεκτῶντο λείαν τὴν πολλὴν ἐλάμβανον, ϗ αὐτομόλους πλείστους ἐδέχοντο, ϗ τῶν οἰκείων συχνοὺς, τῶν ἐν τοῖς πρὶν ἁλόντων πολέμοις ἐκομίζοντο.

11. Χειμῶνος δὲ ἐπιγενομένου, Μάλιος μὲν ἐς

(a) U.C. 495. (b) U.C. 496.

ἐς Ῥώμην σὺν τῇ λείᾳ ἀπέπλευσε, Ῥήγουλος δ' ἐν τῇ Λιβύῃ ὑπέμεινε· καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ἐν παντὶ κακῷ γίγονασι, τῆς χώρας τε πορθουμένης αὐτῶν, καὶ αὐτῶν, περιοίκων ἀλλοτριουμένων, καὶ κατειληφθέντες ἐς τὸ τεῖχος ἡσύχαζον· Ῥηγούλῳ δὲ παρὰ τὸν Βαγράδαν ποταμὸν στρατοπεδευομένῳ, δράκων ἐπεφάνη ὑπερμεγέθης, οὗ τὸ μῆκος, λέγεται εἶναι, ποδῶν ἑκατὸν πρὸς εἴκοσι· καὶ γὰρ ἡ λεβηρὶς αὐτοῦ ἐς τὴν Ῥώμην κεκόμιστο δι' ἐπίδειξιν. Ἀναλόγος δὲ καὶ τὸν ἄλλον ὄγκον τοῦ σώματος εἶχεν· ὁ συχνοὺς τῶν στρατιωτῶν, τοὺς μὲν πελάζοντας αὐτῷ, τοὺς δὲ καὶ πίνοντας ἐκ τοῦ ποταμοῦ, διέφθειρε· κατειργάσατο δ' αὐτὸν ὁ Ῥήγουλος πλήθει στρατιωτῶν, καὶ μηχαναῖς λιθοβόλοις· καὶ τὸν μὲν οὕτω διέφθειρε. Τῷ δὲ Ἀμίλκᾳ ἐπὶ μετεώρου, καὶ ξυλώδους στρατοπεδευομένῳ χωρίου, νύκτωρ προσέμιξε, καὶ πολλοὺς μὲν ἐν ταῖς εὐναῖς, πολλοὺς δ' ἐξεγερθέντας διώλεσεν· εἰ δέ τινες καὶ διέφυγον, τοῖς τὰς ὁδοὺς τηροῦσιν ἐμπίπτοντες, ὤλλυντο· καὶ οὕτω τῶν τε Καρχηδονίων μέρος ἀναλώθη πολύ, καὶ πόλεις αὐτῶν συχναὶ πρὸς Ῥωμαίους μεθίσταντο. Φοβηθέντες δ' οἱ ἐν τῇ πόλει μὴ ἁλῶσι, διεκηρυκεύσαντο πρὸς τὸν ὕπατον, ὅπως ὁμολογίᾳ τινὶ ἐπιεικεῖ ἀποπέμψαντες αὐτόν, τὸ παραυτίκα δεινὸν ὑπεκφύγωσιν· ἐπεὶ δὲ πολλὰ ᾐτοῦντο, καὶ φορτικά, ὡς ἅλωσιν αὐτῶν ἀκριβῆ νομίζεσθαι τὰς σπονδάς, πολεμεῖν μᾶλλον εἵλοντο. Ὁ μέντοι Ῥήγουλος μέχρι τότε εὐτυχῶν, αὐχήματος μεστὸς ἐγένετο καὶ φρονήματος, ὥστε καὶ γράφειν ἐς τὴν Ῥώμην, ὅτι κατεσφραγισμένας ἔχει τὰς τῶν Καρχηδονίων πύλας, ὑπὸ τοῦ φόβου·

nubiis Romam Manlius navigavit, attamen in Africa manſit Regulus. Carthaginenſes igitur malis omnis generis confliĉtantes (nam & ager eorum vaſtabatur, & finitimi ab ipſis alienabantur) intra mœnia conglobati ſe continebant. Regulo verò ad Bagradam flumen caſtrametato, ingens viſus eſt Draco; cujus longitudinem, pedum centumviginti fuiſſe perhibent: nam & pellis ejus, oſtentationis cauſa Romam perlata fuit. Sane longitudini tantæ, totius moles corporis reſpondebat. Eum certe, poſt multos milites, qui vel propius acceſſerunt, vel bibebant e flumine, devoratos, Regulus militum copiis, & catapultis confecit. Hamilcarem verò, qui in ſylvoſo tumulo caſtra habebat, noctu aggreſſus; multos in cubilibus, multos experrectos occidit: & ſi qui evaſerunt fuga, ipſi quoque ab iis, qui vias cuſtodiebant, excepti perierunt. Hoc pacto Carthaginenſium magna pars eſt abſumpta, & multæ urbes aliæ ad Romanos defecerunt. Il ergo, qui in urbe erant, veriti, ne caperentur, caduceatores ad Regulum miſerunt; ut tolerabili aliqua pactione, eo inde amoto, malum imminens ſubterfugerent. Poſtquam autem multa perquam moleſta petebantur, ita ut illi pacis conditiones, nihil aliud, quam ſui verum excidium judicarint; paci bellum prætulerunt. Regulus equidem ad id uſque tempus læta fortuna uſus, adeo magno ſpiritu, & faſtu elatus eſt, ut Romam ſcriberet, ſe Carthaginis portas habere metu obſigna-

Hinc e Dione Conſtantinus *Eclogen nonam* deſumpſit, hiſce; quæ integrius Dionem audire faciunt;

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR.

Οἱ Καρχηδόνιοι [φοβηθέντες μὴ ἁλῶσι, προεκηρυκεύσαντο πρὸς τὸν ὕπατον, ὅπως ὁμολογίᾳ τινὶ ἐπιεικεῖ ἀποπέμψαντες αὐτόν, τὸ] παραχρῆμα [δεινὸν ὑπεκφύγωσιν· ἐπειδὴ] τε οὐκ ἠθέλησαν Σικελίας τε πάσης, καὶ Σαρδοῦς ἀποστῆναι, καὶ τοὺς μὲν τῶν Ῥωμαίων αἰχμαλώτους προῖκα ἀφεῖναι, τοὺς δὲ σφετέρους λύσασθαι, καὶ τα δαπανηθέντα Ῥωμαίοις ἐς τὸν πόλεμον πάντα διαλῦσαι, χωρὶς ἄλλα καθ' ἕκαστον ἔτος, συντελέσειν οὐδὲν ἤνυσαν. Πρὸς γὰρ δὴ τοῖς εἰρημένοις, καὶ ἐκεῖνα αὐτοὺς ἐλύπει, ὅτι μήτε πολεμεῖν, μήτε συμβαίνειν ἄνευ Ῥωμαίων, καὶ αὐτοὶ μὲν πλείοσι μιᾶς ναυσὶ μακραῖς χρῆσθαι, ἐκείνοις δὲ πεντήκοντα τριήρεσιν ἐπικουρεῖν, ὁσάκις ἂν ἐπαγγελθῇ σφίσιν, ἄλλα τέ τινα οὐκ ἐκ τοῦ ὁμοίου ποιεῖν ἐκελεύοντο. Ἐξ οὖν τούτων [ἅλωσιν σφῶν ἀκριβῆ τὰς σπονδὰς νομίσαντες ἔσεσθαι, πολεμεῖν αὐτοῖς μᾶλλον εἵλοντο.]

Carthaginienſes metuentes, ne in hoſtis poteſtatem venirent, ipſi priores ad Conſulem legatos miſerunt, ut eo pacis aliqua tolerabili, & æqua conditione dimiſſo, malum præſens effugerent. Quia verò Sicilia tota, Sardiniaque cedere noluerunt; nec gratuito captivos Romanos dimittere, ſuos pretio redimere; nec omnem belli ſumptum, quem populus Romanus fecerat, reſarcire; nec præter ipſum, alia quædam in annos ſingulos ſolvere, nihil ab eis peractum fuit. Nam præter ea quæ dicta ſunt, id quoque ipſis moleſtum erat, quod nec bellum aliquod gerere, neque pacem facere, ſine Romanis, & ipſi non pluribus una, longis navibus uti, Romanis auxilium 50. triremibus ferre, quoties denuntiatum ipſis eſſet; quædam alia denique non æquis legibus facere juberentur. His ergo de cauſis arbitrari, pacem hanc, eorum exitium reapſe eſſe futurum, bellum proſequi maluerunt.

N O T AE.

Ὅτι μήτε πολεμεῖν, &c. ad χρῆσθαι.] *Mendoſe hic locus in exemplari ſcriptus erat. Videndus Appianus in fragmentis.* Urſinus.

ſignatas: parque fuit elatio ejus militum, & eorum, qui erant Romæ; unde factum eſt, pariter, ut impingerent. Carthaginenſibus enim tum alii venerunt ſocii, tum ex Lacedæmone ſuppetias venit Xanthippus. Qui creatus Carthaginenſium imperator (nam & ei populus cupide detulit rerum ſummam, & Hamilcar, aliique principes civitatis ei ultro ceſſerunt locum) inter alia, quæ probe ordinavit, Carthaginenſes a quibuſdã excelſis collibus, in quibus præ metu agebant, in planitiem deduxit, ubi & equitatus eorum, & elephantes valebant maximè. Tum aliis quidem temporibus, quiete ſe habuit; cum verò aliquando obſervaſſet, Romanos per contemptum negligenter ſtationes habere: valde namque elati animo ob victoriam, & Xanthippum, ut Græculum contemnentes (ita enim Romani Hellenas vocant, & in ſpretum generis, hac in eos utuntur voce) incircumſpectè caſtrenſia exercitia agitabant. Sic ergo Xanthippus Romanos male affectos adortus, eorumque equitatu profligato per elephantes, occidit multos, multos verò & cæpit, & ipſum Regulum. Qua victoria potiti Carthaginenſes, etſi animis ſint elati, captivos tamen ſervaverunt; ne ſui quoque, quos pridem Romani cæperant, ab iis occiderentur. Regulum verò modis omnibus afflixerunt. Nam & cibi tantum præbebant, quanto vivere poſſet, & elephantum continenter ad eum adducebant, ut ab eo territus, neque animo, neque corpore conquieſceret: ac poſt has denique vexationes, eum in carcerem conjecerunt. Porro ſuos etiam fœderatos crudeliſſime tractarunt Carthaginenſes. Cum ea namque, quæ eis promiſerant, præſtare non poſſent, eos, tanquam ſtipendia non multo poſt ſoluturi, dimiſerunt; eorum verò vectoribus præceperunt, ut iis in deſerta quadam inſula, expoſitis, clam diſcederent. Xanthippum denique, alii ab ipſis, perſecutis abeuntem, ſubmerſum ferunt; alii navem veterem ei datam, & rimarum plenam, extrinſecus tantum recens picatam; ut in ea per ſe ſubmergeretur: quo is animadverſo, alia conſcenſa navi, hoc modo ſervatus fuerit. Id verò factum, ne ab illo ſervati fuiſſe viderentur. Putabant enim, eo ſublato, una etiam, rerum geſtarum gloriam perituram.

Romanis ea clade mæſtis, illud dolorem auxit, quod Carthaginenſes ad ipſam Romam navigaturos arbitrabantur. His ergo de cauſis, & Italiam præſidiis munierunt, & Conſules M. Æmilium, & Fulvium Pætinum,

φόβου· τὰ ἴσα δὲ, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, καὶ οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐφρόνουν· ὅθεν καὶ ἐσφάλησαν· ἦλθον μὲν γὰρ τοῖς Καρχηδονίοις, καὶ ἕτεροι σύμμαχοι, ἦλθε δὲ καὶ ἐκ Λακεδαίμονος, Ξάνθιππος. Οὗτος τὴν αὐτοκράτορα τῶν Καρχηδονίων ἀρχὴν εἰληφὼς (ὅ τε γὰρ δῆμος αὐτῷ τὰ πράγματα προθύμως ἐπέτρεψε, καὶ ὁ Ἀμίλκας, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἐν τέλει ἑκουσίως ἐξέστησαν) τά τε ἄλλα παρεσκεύασεν εὖ, καὶ ἀπὸ τῶν μετεώρων τοὺς Καρχηδονίους, ἐν οἷς ὑπὸ δέους ἦσαν, κατήγαγεν ἐς τὸ ὁμαλὸν, ἐν ᾧ ἥ τε ἱππεία αὐτῶν, καὶ οἱ ἐλέφαντες πλεῖστον ἰσχύσειν ἔμελλον· καὶ τὸν μὲν ἄλλον χρόνον ἡσύχαζε· τηρήσας δέ ποτε τοὺς Ῥωμαίους καταφρονητικῶς αὐλιζομένους· Μέγα γὰρ φρονοῦντες τῇ νίκῃ, καὶ τὸν Ξάνθιππον, ὡς Γραικὸν ὑπερορῶντες (οὕτω καλοῦσι τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἐς ὄνειδος δυσγενείας τῷ προσρήματι κατ' αὐτῶν χρῶνται) τὰς στρατοπεδείας ἀπερισκέπτως πεποίηντο. Οὕτως οὖν τοῖς Ῥωμαίοις διακειμένοις ὁ Ξάνθιππος ἐπελθὼν, καὶ τὸ ἱππικὸν αὐτῶν διὰ τῶν ἐλεφάντων τρεψάμενος, πολλοὺς μὲν κατέκοψε, πολλοὺς δὲ καὶ ἐζώγρησε, καὶ αὐτὸν τὸν Ῥήγουλον. Καὶ ἐν φρονήματι διὰ ταῦτα ἦσαν οἱ Καρχηδόνιοι, τοὺς δὲ ἁλόντας περιέσωσαν, ἵνα μὴ καὶ οἱ παρὰ τῶν Ῥωμαίων, πρότερον ἐξ αὐτῶν αἰχμαλωθέντες, κτανθῶσι. Τοὺς μὲν οὖν ἄλλους τῶν ἑαλωκότων Ῥωμαίων ἐν θεραπείᾳ εἶχον, τὸν δὲ Ῥήγουλον ἐν πάσῃ κακουχίᾳ πεποίηντο· τροφήν τε αὐτῷ ὅσον ἀποζῆν προσῆγον, καὶ ἐλέφαντα προσέφερον συνεχῶς, ὅπως ὑπ' αὐτοῦ δειματούμενος, μήτε τῷ σώματι, μήτε τῇ διανοίᾳ ἡσυχάζοι· ἐπὶ συχνὸν δὲ κακώσαντες οὕτως αὐτὸν, ἐς δεσμωτήριον ἔθεντο· τοὺς δὲ σφετέρους συμμάχους οἱ Καρχηδόνιοι δεινότατα μετεχειρίσαντο. Οὐ γὰρ εὐποροῦντες ἀποδοῦναι αὐτοῖς ἃ προϋπέσχοντο, ἀποδώσοντες· ἐκέλευσαν δὲ τοῖς κομίζουσι σφᾶς, ἐς ἐρήμην τινὰ νῆσον ἐκβιβάσαι, καὶ λάθρα ἀποπλεῦσαι. Καὶ τὸν Ξάνθιππον δὲ, οἱ μέν φασι, καταποντῶσαι αὐτοὺς, ἀποπλεύσαντι ἐπιπλεύσαντας· οἱ δὲ ναῦν αὐτῷ δοῦναι παλαιὰν, μηδὲν στέγουσαν, νέον καταπιττώσαντες ἔξωθεν, ἵν' αὐτὴ ἐφ' ἑαυτῆς καταποντισθῇ· τὸν δὲ γνόντα τοῦτο, ἐς ἑτέραν ἐμβῆναι, καὶ οὕτω διασωθῆναι. Ταῦτα δ' ἐποίουν, ἵνα μὴ δοκοῖεν πρὸς ἐκείνου σεσῶσθαι· ἐνόμισαν γὰρ ἀπολωλότος αὐτοῦ, καὶ τὴν τῶν ἔργων δόξαν συναπολεῖσθαι.

12. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ ἤλγουν μὲν διὰ τὸ συμβὰν, καὶ πλεῖον ὅτι τοὺς Καρχηδονίους ἐπὶ τὴν Ῥώμην αὐτὴν προσεδόκων ἀποπλευσεῖσθαι· διὰ ταῦτα τήν τε Ἰταλίαν ἐν φυλακῇ ἐποιήσαντο, καὶ ἐπὶ

ἐπὶ τοὺς ἐν Σικελίᾳ τῇ τε Λιβύῃ ὄντας Ῥωμαίους, σπουδῇ τοὺς ὑπάτους ἔπεμψαν, Μάρκον Αἰμίλιον, καὶ Φουλούϊον Παῖτινον (a) οἳ ἐς Σικελίαν πλεύσαντες, καὶ φρουρήσαντες τὰ ἐκεῖ, πρὸς Λιβύην ὡρμήκεσαν, καὶ χειμῶνι ληφθέντες, κατηνέχθησαν ἐς Κόρσουραν· πορθήσαντες δὲ τὴν νῆσον, καὶ φρουρᾷ παραδόντες, ἔπλεον αὖθις. Κἀν τούτῳ ἰσχυρὰ ναυμαχία πρὸς Καρχηδονίους· ἠγωνίζοντο γὰρ οἱ μὲν παντελῶς τοὺς Ῥωμαίους ἐκ τῆς οἰκείας ἐκβαλεῖν· Ῥωμαῖοι δὲ τοὺς ἐγκαταλειφθέντας σφῶν ἐν τῇ πολεμίᾳ ἀνασώσασθαι· ἀγχωμάλως δὲ μαχομένων, οἱ ἐν τῇ Ἀσπίδι ὄντες Ῥωμαῖοι, κατὰ νώτου τοῖς Καρχηδονίοις ἐξαίφνης ἐπέπεσον· καὶ ἀμφιβόλους αὐτοὺς καταλαβόντες, ἐνίκησαν. Καὶ μετὰ τοῦτο, καὶ τῷ πεζῷ οἱ Ῥωμαῖοι ἐκράτησαν, καὶ εἷλον πολλούς, οὓς διὰ τὸν Ῥήγουλον, καὶ τοὺς μετ᾽ αὐτοῦ ἁλόντας περιεσώσαντο. Ἁρπαγὰς δέ τινας ποιησάμενοι, ἐς Σικελίαν ἔπλευον· χειμῶνι δὲ περιπεσόντες, καὶ πολλοὺς ἀποβαλόντες, οἴκοι ταῖς ναυσὶ ταῖς περισωθείσαις ἀπέπλευσαν· Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι καὶ τὴν Κόρσουραν ἔλαβον, καὶ ἐς Σικελίαν ἐπεραιώθησαν· καὶ εἰ μὴ τὸν Κολλατῖνον, καὶ Γναῖον Κορνήλιον (b) ἔμαθον πολλῷ προσπλέοντας ναυτικῷ, πᾶσαν ἂν αὐτὴν ἐχειρώσαντο· οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι ναυτικόν τε ἄριστον ταχέως ἐξήρτησαν, καὶ καταλόγους βελτίστους ἐπεποιήκεσαν· καὶ οὕτως ἐρρώσθησαν, ὥστε τρίτῳ μηνὶ ἐς τὴν Σικελίαν ἐπανελθεῖν. Πεντακοσιοστὸν δ᾽ ἦν ἔτος, ἀφ᾽ οὗπερ ἡ Ῥώμη συνέστη. Καὶ τὴν μὲν κάτω τοῦ Πανόρμου πόλιν χαλεπῶς εἷλον, τῇ δ᾽ ἄκρᾳ προσεδρεύοντες ἐκακοπάθησαν, μέχρις οὗ τοῖς ἐν αὐτῇ ἐπέλιπεν ἡ τροφή· τότε γὰρ προσεχώρησαν τοῖς ὑπάτοις· οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τὰς ναῦς αὐτῶν οἴκαδε πλεούσας τηρήσαντες, εἷλον συχνὰς χρημάτων μεστάς. Εἶτα Σερουΐλιός τε Καιπίων, καὶ Γάϊος Σεμπρώνιος ὕπατοι, (c) τοῦ μὲν Λιλυβαίου πειράσαντες ἀπεκρούσθησαν, ἐς δὲ τὴν Λιβύην ἐπεραιώθησαν, καὶ τὴν παραλίαν ἐπόρθουν· ὡς δ᾽ ἐκομίζοντο οἴκαδε, χειμῶνι ἐνέτυχον, καὶ ἐβλάβησαν· διὸ νομίσας ὁ δῆμος ἐξ ἀπειρίας τῶν ναυτικῶν βλάπτεσθαι, τῆς μὲν ἄλλης θαλάσσης ἀπέχεσθαι ἐψηφίσαντο, ναυσὶ δ᾽ ὀλίγαις τὴν Ἰταλίαν φρουρεῖν παρεσκεύαζον.

13. Τῷ δ᾽ ἐπιγενομένῳ ἔτει Πούπλιος Γάϊος, καὶ

tinum, ad Romanos, qui in Sicilia & Libya erant celeriter miſerunt. Qui Sicilia præſidiis firmata, cum in Africam navigarent; tempeſtate ad Corſuram delati, vaſtata inſula, & præſidiis munita, denuo navigarunt: ac tum acre prælium in mari cum Carthaginenſibus eſt commiſſum. Hi enim annitebantur, ut Romanos e ſua penitus extruderent regione; Romani verò, ut ſuos ex hoſtili terra recuperarent. Dum autem in ancipiti erat pugna, Romani, qui erant Aſpide, ex improviſo adorti a tergo Carthaginenſes, eos utrinque circumventos vicerunt. Poſthæc Romani, etiam pedeſtri prælio victores, hoſtium cæperunt multos; quos tamen propter Regulum, & concaptivos ejus, conſervarunt: abactaque præda, in Siciliam redierunt. Sed tempeſtate antea conflictati, multiſque amiſſis, cum reliquis navibus domum reverſi ſunt. Cæterum Carthaginenſes & Corſuram receperunt, & in Siciliam trajecerunt: ac niſi Calatinum, & Cn. Cornelium cum magna claſſe adventare cognoviſſent, eam totam ſubegiſſent. Romani enim claſſem optimam celerrime compararunt, & fortiſſimorum virorum delectum habuerunt: itaque firmati ſunt, ut tertio poſt menſe redierint in Siciliam. Quod factum, anno ab Urbe condira quingenteſimo. Ac inferiorem Panormi urbem, Romani cæperunt facile; in arcis tamen obſidione difficultaribus eouſque ſunt conflictati, donec commeatu præſidiarii deſtituti, Conſulibus fecerunt deditionem. Carthaginenſes autem, obſervatis Romanorum, quæ domum redibant, navibus, multas pecuniæ plenas comprehenderunt. Deinde Servilius Cæpio, & C. Sempronius Conſules, Lilybæo fruſtra tentato in Africam transvecti, oram ejus maritimam infeſtarunt; in reditu verò domum in tempeſtatem inciderunt, ex qua magna damna ſuſceperunt. Quamobrem populus, detrimenta illa ratus ex rei navalis imperitia provenire; reliquo abſtinere mari, & Italiam dumtaxat, paucis tueri navibus decreverunt.

Anno ſequenti P. Servilius, & C. Aurelius

N'OTAE.

Cn. Cornelius Scipio Aſina 2. & A. Atilius Calatinus 2. habentur in Faſtis Capitolinis. Librarius ergo hic errat, dum Κολλατῖνον obtrudit, pro Καλατῖνον. Coſs. hi proceſſere an. U.C. 498. & Zonaræ vitio verti debet, quod omiſſo an. U.C. 499., tranſit ad Dionium U.C. 500., hinc ad 499. & iterum ad 500., quibus fuere Coſſ. Cn. Servilius Cæpio & C. Sempronius Blæſus: & C. Aurelius Cotta, & P. Servilius Geminus, quos poſtponit, quaſi an. U.C. 501., & 502. fuiſſent Coſſ. In græco textu verò Dionem malè habuit Zonaras; dum duo prænomina fecit nomen unius Coſ., & duo nomina gentilitia, alterius nomen fecit. Scribendum erat; Πούπλιος Σερουΐλιος, καὶ Γάϊος Αὐρήλιος: & Servilius Καιπίων, non Καπίων.

(a) U.C. 497. (b) U. C. 498. (c) U.C. 499.

lius in Siciliam profecti ſunt, cum loca alia, tum Himeram cæperunt; civibus tamen vacuam, quòd Carthaginenſes, noctu, eos alio tranſtulerunt. Poſthæc Aurelius, navibus ab Hierone acceptis, & Romanis, qui in inſula erant, aſsumptis omnibus, Liparam trajecit: ibique Q. Caſſio Tribuno militum relicto, qui eam ſine pugna obſideret, domum rediit. Quintus verò mandato neglecto Conſulis, urbem aggreſsus eſt, & multos e ſuis amiſit milites: ea tamen poſtea Aurelius expugnata, cives omnes occidit, & magiſtratum Caſſio abrogavit. Carthaginenſes autem; Romanorum de re navali decreto cognito, claſsem in Siciliam, ſpe totius ejus potiundi, miſerunt: ac dum ambo Conſules Cæcilius Metellus, & C. Furius aderant, quieverunt: quum verò Furius Romam rediit, Metello ipſi contempto, ad Panormum acceſſerunt. Metellus ergo, cum accepiſset, ab hoſtibus in urbem veniſse multos exploratores; omnibus qui in ea erant convocatis; pro concione eis edixit, ut ſese invicem prehenſarent; tum, quemvis rogarent, quis eſset, quidque ibi ageret; & hoc pacto detexit exploratores. Carthaginenſibus verò, qui ſe parabant ad pugnam, ipſe per dies plures metum ſimulando, effecit, ut illi elati animis, audacius mœnia oppugnarent. Tunc dato Metellus ſigno, Romaniſque juſſis, ut mox erumperent portis omnibus, facile vicit hoſtes, & in anguſtias redegit: unde cum ejus cauſa evadere non poſsent; in tanta virorum, elephantorumque multitudine conſtituti, ob anguſtias turbabantur. Sed interea, quæ tunc appulit claſſis Punica, illorum exitii maxima fuit cauſa. Ubi namque viderunt naves, dum in eas conſcendere contendunt, partim in mare deciderunt, & periere; partim ab elephantis, qui ſese & homines urgebant, ſunt conculcati: partim denique a Romanis occiſi ſunt. Capti etiam multi ſunt, & viri, & elephantes: qui cum, magiſtris ſuis deſtituti, exaſperarentur; Metellus captivis, qui eos comprehenderent, ſalutem & impunitatem per preconem promitti juſſit. Sic illi, eorum manſuetiſſimis, & ex conſuetudine ſibi cognitis, captis, etiam cæteros attraxerunt. Sane ex eorum numero, centum viginti ſunt miſſi Romam; & ſic per Fretum Siculum ſunt traducti: Multa Romani inter ſeſe dolia devin-

καὶ Αὐρήλιος Σερουΐλιος (a) ἐς τὴν Σικελίαν ἦλθον, καὶ ἄλλα τε τινὰ κατεστρέψαντο, καὶ Ἱμέραν· οὐ μέν τοι τινὰ συνέσχον τῶν ἐν αὐτῇ· νυκτὸς γὰρ αὐτοὺς οἱ Καρχηδόνιοι ἐξεκόμισαν. Μετὰ δὲ τοῦτο Αὐρήλιος ναῦς τε παρὰ Ἱέρωνος εἰληφὼς, καὶ ὅσοι τῶν Ῥωμαίων ἦσαν ἐκεῖ συμπαραλαβὼν, ἔπλευσεν ἐς Λιπάραν, καὶ ἐν αὐτῇ χιλίαρχον Κοΐντον Κάσσιον καταλιπὼν, προσεδρεύοντα μάχης ἄνευ, ἀπῆρεν οἴκαδε· Κοΐντος δὲ μὴ φροντίσας τῆς ἐντολῆς, προσέμιξε τῇ πόλει, καὶ πολλοὺς ἀπέβαλεν· οὐ μέν τοι Αὐρήλιος μετὰ ταῦτα ἐκείνους ἑλὼν, πάντας ἀπέκτεινε, καὶ τὸν Κάσσιον τῆς ἀρχῆς ἔπαυσε. Καρχηδόνιοι δὲ τὰ δόξαντα τοῖς Ῥωμαίοις περὶ τοῦ ναυτικοῦ μαθόντες, ἔπεμψαν ἐς Σικελίαν, πᾶσαν ὑποτάξαι τότε ἐλπίζοντες· καὶ ἕως μὲν ἄμφω παρῆσαν οἱ ὕπατοι Καικίλιος Μέτελλος, καὶ Γάϊος Φούριος (b) ἠρέμουν· ὡς δὲ πρὸς τὴν Ῥώμην ἀπῆρεν ὁ Φούριος, καταφρόνησαν τοῦ Μετέλλου, καὶ πρὸς τὸ Πάνορμον ἦλθον. Ὁ δὲ Μέτελλος κατασκόπους ἐλθεῖν μαθὼν ἐκ τῶν πολεμίων, ἤθροισε τοὺς ἐν τῇ πόλει πάντας, καὶ διαλεχθεὶς αὐτοῖς, ἀλλήλων λάβεσθαι σφίσιν ἐκέλευσε· καὶ οὕτως ἕκαστον ἀνακρίνων, ὅς τις τε εἴη, καὶ ὅ τι πράττοι, κατεφώρασε τοὺς πολεμίους· Καρχηδόνιοι δὲ παρετάξαντο, ὡς μαχούμενοι, καὶ Μέτελλος δεδιέναι προσεποιεῖτο· τούτου δὲ ἐπὶ πλείους ἡμέρας γινομένου, οἱ Καρχηδόνιοι ἐφρονηματίσθησαν, καὶ προσέβαλλον θρασύτερον· καὶ τότε ὁ Μέτελλος σημεῖον τοῖς Ῥωμαίοις ἦρε. Κἀκ τούτου ἐξαπιναίως ἐκεῖνοι κατὰ πάσας τὰς πύλας ἐπεκδραμόντες, ῥᾳδίως ἐκράτησαν, καὶ ἐς στενὸν αὐτοὺς κατέκλεισαν· ὥστε μηκέτ' ἀναχωρῆσαι δι' αὐτοῦ δυνηθῆναι· στενοχωρούμενοι γὰρ ἅ τε καὶ αὐτοὶ πολλοὶ ὄντες, πολλοὺς ἐλέφαντας ἔχοντες ἐταράττοντο. Κἀν τούτῳ τὸ ναυτικὸν τὸ Λιβυκὸν προσπλεῦσαν αὐτοῖς ἐγένετο φθορᾶς αἰτιώτατον· ἰδόντες γὰρ τὰς ναῦς, ὥρμησαν ἐς αὐτὰς, καὶ ἐμβαίνειν ἐξεβιάζοντο· καὶ οἱ μὲν ἐς τὴν θάλασσαν ἐνέπιπτον, καὶ ἐφθείροντο, οἱ δὲ ὑπὸ τῶν ἐλεφάντων ἐμπελαζομένων ἀλλήλοις τε καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀπώλλυντο· οἱ δὲ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐκτείνοντο, πολλοὶ δὲ καὶ ζῶντες ἑάλωσαν, ἄνδρες τε καὶ ἐλέφαντες· Ἐπειδὴ γὰρ ἄνευ τῶν συνήθων σφίσιν ἀνδρῶν ὄντες ἠγριαίνοντο, κήρυγμα τοῖς αἰχμαλώτοις ὁ Μέτελλος ἐποιήσατο, σωτηρίαν, καὶ ἄδειαν τοῖς συλλαβοῦσιν αὐτοὺς, διδοὺς· καὶ οὕτως προσελθόντες τοῖς σφῶν πρᾳοτάτοις, ἐκείνους τε διὰ τὴν συνήθειαν, ἐχειρώσαντο, καὶ τοὺς ἄλλους προσεπεσπάσαντο, ὥς καὶ ἐς τὴν Ῥω-

(a) U. C. 500. (b) U. C. 501.

Ρώμίω ἐκόμισαν, ἑκατὸν ὄντας ϗ εἴκοσιν, οὕτως αὐτοὺς τὸν πορθμὸν περαιώσαντες. Πίθους πολλοὺς συνδήσαντες ἀλλήλοις, ϗ ξύλοις διαλαβόντες σφᾶς, ὥςε μήτ᾽ ἀπαρτᾶσθαι σφᾶς, μήτε συμπίπτειν, δοκοὺς ἐπ᾽ αὐτῶν ἐπέτειναν, ϗ ὕλίω, ϗ γίω ἐπεφόρησαν, φράξαντές τι πέριξ τὸ χωρίον, ὡς αὐλῇ τινι ἐοικέναι, ἐς τοῦτο αὐτοὺς ἐσεβίβασαν, ϗ διεπόρθμευσαν, οὐδ᾽ αἰσχανομένου ὅτι πλέοιεν. Ὁ μὲν οὖν Μέτελλος οὕτως ἐνίκησεν· ὁ δ᾽ Ἀσδρούβας ὁ τῶν Καρχηδονίων ςρατηγὸς, σωθεὶς τότε, ὕςερον ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων ἐκλήθη, ϗ ἀνεσκολοπίσθη.

vinxerunt, ut neque ſepararentur, neque coirent; eaque trabibus conſtrata, ſarmentis & terra ingeſta, circumſepſerunt, ita ut ſtructura illa, ſtabuli eſſet inſtar: inque eam machinam introductos, ſenſim ſine navigationis ſenſu, eos Rhegium trajecerunt. Hoc igitur pacto Metellus vicit; Haſdrubal verò Carthaginenſium dux, qui tunc evaſit, a ſuis poſtea revocatus, in crucem actus eſt.

Κυϊ. ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΓ.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩΙ ΒΙΒΛΙΩΙ ΙΓ.

ΤΗΣ ΔΙΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

α΄. Ἡ τοῦ Ρηγούλου εὐτάξεια, ϗ ὁ αὐτοῦ φρικώδης ὄλεθρος.

β΄. Οἱ Ρωμαῖοι ὅπως μάτίω τῷ Λιλυβαίῳ προσκάθηνται.

γ΄. Ὡς Κλαύδιος Πούλχρος τὸν Ἄννωνα, Καρθάλωνα δὲ τὸν Λ. Ἰούνιον ἐζώγρησαν.

δ΄. Ὡς Ρωμαῖοι φιλίαν αἰδίον πρὸς Ἱέρωνα διεπράξαντο.

ε΄. Περὶ τῶν, ἃ οἱ Ρωμαῖοι ἰδίᾳ, ἐν θαλάσσῃ, ϗ ἐν Λιβύῃ ἐν τῷ λιμένι Ἱππῶνος περιφανῶς ἔπραξαν.

ς΄. Ὡς οἱ Ρωμαῖοι τότε πρῶτον, ἐπὶ μισθοφορίᾳ προσίλαβον ξενικὸν ςρατιώτίω.

ζ΄. Τοῦ πρώτου πολέμου Λιβυκοῦ τέλος, μετὰ ἔτη κδ΄.

η΄. Οἱ τῶν Ρωμαίων πρὸς διάφορα ἔθνη πόλεμοι.

θ΄. Ὡς Ἀσδρούβας πόλιν ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ Καρχηδόνα, ὁμώνυμον τῇ πατρίδι ἔκτισεν.

ι΄. Ὡς οἱ Ρωμαῖοι τὸν Ἰόνιον περαιωθέντες ἥψαντο τῆς Ἑλληνικῆς.

ια΄. Ἡ τῶν Ἰνσούβρων ἧττα, ϗ σφαγή.

ιβ΄. Ὡς οἱ Ρωμαῖοι ἐπ᾽ Ἴςρου πολλὰ τῶν ἐκεῖ ἐθνῶν ὑπέταξαν.

ιγ. Ὡς ὁ τῶν Σαρδιανῶν ἄρχων Δημήτριος συνελήφθη ὑπὸ Ρωμαίων, ϗ ἐδικαιώθη.

ΧΡΟΝΟΥ ΠΛΗΘΟΣ ΕΤΗ ΛΒ.

ἐν οἷς ἄρχοντες οἱ ἀριθμούμενοι, οἵδε ἐγένοντο.

Ab U.C.

502. Γ. Ἀτίλιος Ρήγουλος τὸ ϗ Λ. Μάνλιος Οὐλσων τὸ β΄.

503. Π. Κλαύδιος Πούλχρος, ϗ Λ. Ἰούνιος Πούλλος.

504. Γ. Αὐρήλιος Κόττα, ϗ Σερουίλιος Γέμινος τὸ β΄.

505. Λ. Καικίλιος Μέτελλος, ϗ Φλαουι· Φάβιος Βουτεων. τὸ β΄,

506. Μαν. Ὀκτακίλιος Κράσσος τὸ β΄. ϗ Μ. Φάβιος Λικῖνος.

507. Μ. Φάβιος Βουτέων, ϗ Γ. Ἀτίλιος Βοῦλβος.

Q. CASSII DIONIS COCCEJANI

ROMANÆ HISTORIÆ

LIBER DECIMUSTERTIUS

HÆC AUTEM INSUNT IN LIBRO XIII.

DIONIS ROMANÆ HISTORIÆ.

1. Reguli conſtantia, & mors horrenda.

2. Romani Conſules fruſtra obſidens Lilybæum.

3. Ut Claudius Pulcher Annonem, Carthalon verò L. Junium comprehendit.

4. Ut Romani perpetuam cum Hierone amicitiam ſanxerunt.

5. Quæ Romanorum privata claſſis, in mari, & in portu Hipponis præclarè geſſit.

6. Ut Romani, tunc primum ad ſtipendia, externum militem ſuſceperunt.

7. Primi Punici belli, poſt vigintiquatuor annos, finis.

8. Romanorum contra varias gentes bella.

9. Ut Haſdrubal Carthaginem novam, patriæ cognominem, condidit in Hiſpania.

10. Ut Romani trajecto Jonio, in Græciam tranſierunt.

11. Inſubrorum clades & internecio.

12. Ut Romani ad Iſtrum, multas illarum gentium ſubegerunt.

13. Ut Demetrius Sardianorum Dux, a Romanis captus eſt, & occiſus.

TEMPORIS SPATIUM ANNI XXXII.

In quibus, hi, qui ſequuntur fuerunt Conſules.

Ab U.C.

502. C. Atilius Regulus, & L. Manlius Ulſon, II.

503. P. Claudius Pulcher, & L. Junius Pullus.

504. C. Aurelius Cotta, & P. Servil. Geminus, II.

505. L. Cæcilius Metellus, II. & Fl. Fabius Buteo.

506. Man. Octacilius Craſſus, & M. Fabius Licinus. II.

507. M. Fabius Buteo, & C. Attilius Bulbus.

Digitized by Google

508. A. Manlius Torquatus Atticus. & C. Sempronius Blæſus, II.
509. C. Fundanius Fundulus, & C. Sulpicius Gallus.
510. Q. Lutatius Catulus, & A. Poſtumius Albinus.
511. A. Manlius Torquatus Atticus, II. & Q. Lutatius Cerco.
512. C. Claudius Centho, & M. Sēpron. Tuditanus.
513. C. Manlius Thurinus, & Q. Valerius Falto.
514. Tib. Sempronius Gracchus, & P. Valerius Falto.
515. L. Cornelius Lentulus Caudinus, & Q. Fulvius Flaccus.
516. P. Cornelius Lentulus Caudinus, & C. Licinius Varus.
517. T. Manlius Torquatus, & C. Attilius Bulbus, II.
518. L. Poſtumius Albinus. & Sp. Carvilius Maxim.
519. Q. Fabius Maximus Verrucoſus, & Man. Pomponius Matho.
520. M. Æmilius Lepidus, & M. Public. Malleolus.
521. Man. Pomponius Matho, II. & C. Papirius Maſon.
522. M. Æmilius Barbula, & M. Junius Pera.
523. L. Poſtumius Albinus, II. & Cn. Fulvius Centumalus.
524. Sp. Carvilius Maximus, II. & Q. Fabius Maximus Verrucoſus, II.
525. P. Valerius Flaccus, & M. Attilius Regulus.
526. M. Valerius Meſſala, & L. Apuſtius Fullo.
527. L. Æmilius Papus, & C. Attilius Regulus.
528. T. Manlius Torquatus, II. & Q. Fabius Flaccus, II.
529. C. Flaminius Nepos, & P. Furius Philus.
530. C. Cornelius Scipio Calvus, & M. Claudius Marcellus.
531. P. Cornelius Scipio Aſina, & M. Minucius Rufus,
532. L. Veturius Philo, & C. Lutatius Catulus.
533. M. Livius Salinator, & L. Æmilius Paullus.

508. Α. Μάνλιος Τορκουάτος Ἀττικὸς τὸ β', καὶ Γ. Σεμπρώνιος Βλαῖσος τὸ β'.
509. Γ. Φουνδάνιος Φούνδουλος, καὶ Γ. Σουλπίκιος Γάλλος.
510. Γ. Λουτάτιος Κατύλος, καὶ Α. Ποστούμιος Ἀλβῖνος.
511. Α. Μάνλιος Τορκουάτος Ἀττικός, καὶ Κυϊν. Λουτάτιος Κέρκων.
512. Γ. Κλαύδιος Κένθων, καὶ Σ. Σεμπρώνιος Τουδιτανός.
513. Γ. Μάνλιος Θουρῖνος, καὶ Κυϊν. Οὐαλέριος Φάλτων.
514. Τιβ. Σεμπρώνιος Γράκχος, καὶ Π. Οὐαλέριος Φάλτων.
515. Λ. Κορνήλιος Λέντουλος Καυδῖνος, καὶ Κυϊν. Φούλουϊος Φλάκκος.
516. Π. Κορνήλιος Λέντ. Καυδῖνος καὶ Γ. Λικίνιος Οὔαρος.
517. Τ. Μάνλιος Τορκουάτος, καὶ Γ. Ἀτίλιος Βοῦλβος τὸ β'.
518. Λ. Ποστούμιος Ἀλβῖνος, καὶ Σπ. Καρουίλιος Μάξιμος.
519. Κυϊν. Φάβιος Μάξιμος Οὐερρουκῶσος, καὶ Μαν. Πομπώνιος Μάθων.
520. Μ. Αἰμίλιος Λέπιδος, Μ. Πουπλίκιος Μαλλέολος.
521. Μαν. Πομπώνιος Μάθων τὸ β', καὶ Γ. Παπείριος Μάσων.
522. Μ. Αἰμίλιος Βάρβουλα, Μ. Ἰούνιος Πήρα.
523. Λ. Ποστούμιος Ἀλβῖνος τὸ β', καὶ Κν. Φουλούϊος Κεντούμαλος.
524. Σπ. Καρουίλιος Μάξιμος τὸ β', καὶ Κυϊν. Φάβιος Μάξιμος Οὐερρουκῶσος, τὸ β'.
525. Π. Οὐαλέριος Φλάκκος, καὶ Μ. Ἀτίλιος Ῥήγουλος.
526. Μ. Οὐαλέριος Μεσσάλας, καὶ Λ. Ἀπούστιος Φούλλων.
527. Λ. Αἰμίλιος Πάπος, καὶ Γ. Ἀτίλιος Ῥήγουλος.
528. Τ. Μάνλιος Τορκουάτος τὸ β', καὶ Κυϊν. Φάβιος Φλάκκος τὸ β'.
529. Γ. Φλαμίνιος Νέπως, καὶ Π. Φούριος Φίλος.
530. Γ. Κορνήλιος Σκιπίων Κάλβος, καὶ Μ. Κλαύδιος Μάρκελλος.
531. Π. Κορνήλιος Σκιπίων Ἀσίνα, καὶ Μ. Μινούκιος Ροῦφος.
532. Λ. Οὐετούριος Φίλων, καὶ Γ. Λουτάτιος Κατύλος.
533. Μ. Λιούιος Σαλινάτωρ, καὶ Λ. Αἰμίλιος Παῦλλος.

Carthaginienſes, cum aliis de cauſis, tum ob multitudinem captivorum, legatos Romam miſerunt, eis adjuncto Regulo, quē propter virtutem & auctoritatem, nihil non impetraturum arbitrabantur: jurejurando tamen, prius ad reditum ob-

1. Οἱ Καρχηδόνιοι δὲ διεκηρυκεύσαντο τοῖς Ῥωμαίοις, διά τε τἄλλα, καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν αἰχμαλώτων, καὶ τοῖς πρέσβεσι καὶ αὐτὸν τὸν Ῥήγουλον συνέπεμψαν, πάνυ δι' αὐτοῦ, οἰηθέντες κατορθωκέναι, διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀνδρός· ὥρκωσάν τε αὐτὸν

Ita dilutiùs hæc habentur in *Eclog. X.* Conſtantini.

DIO APUD CONST. AUG. PORPHYR.

Proditum eſt, Carthaginienſes, quum ob alia quædam, tùm propter captivorum multitudinem, legatos ad populum Rom. miſiſſe; in primis quidem, ut pa-

Φασὶ [τοὺς Καρχηδονίους ἐπικηρυκεύσασθαι τοῖς Ῥωμαίοις, διά τε τἄλλα, καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν αἰχμαλώτων] μάλιστα μὲν] ὅπως καὶ τὴν εἰρήνην ἐπὶ

NOTAE,

Eadem de Regulo ſcripſit Anonymus apud Suidam, verbo Ῥήγουλος *quæ facilè Dio legit, & meliora, ſua criſi reddidit. En ipſa longiora:* Οἱ.

Carthaginienſes multis cladibus fracti, Regulum imperatorem Romanorum, quem paulo ante in poteſtatem ſuam redactum, acerbis crudelibuſque ſuppliciis excruciaverant, vinculis tunc ſolutum, humaniuſque habitum, ad ſuos ablegarunt, ſperantes, æquas

[Οἱ Καρχηδόνιοι πολλοῖς ἀτυχήμασι δουλωθέντες τὸ φρόνημα, Ῥήγουλον τὸν στρατηγὸν Ῥωμαίων, ὃν μικρῷ πρόσθεν ὑπὸ χεῖρας πεσόντα σφίσι πικρῶς τε καὶ βαρβαρικῶς ἐκόλαζον, τότε τῶν δεσμῶν ἀνέντες, τά τε ἄλλα θεραπεύσαντες, πρὸς τοὺς οἰκείους ἐξέπεμψαν, ὡς ῥᾳδίως τινὰ μετρίαν τοῦ πολέμου

αὐτὸν, ἢ μὴν ἐπανήξειν. Καὶ ὃς τά τε ἄλλα, ὡς εἷς τῶν Καρχηδονίων ἔπραττε, καὶ οὔτε τὴν γυναῖκα ἐς λόγους ἐδέξατο, οὔτε τὴν πόλιν εἰσῆλθε, καὶ ταῦτα καλούμενος, ἀλλ' ἔξω τοῦ τείχους τῆς βουλῆς ἀθροισθείσης (ὡς ἔθος ἦν χρηματίζειν τῶν πολεμίων τοῖς πρέσβεσιν) εἰσαχθεὶς ἐς τὸ συνέδριον εἶπεν· Ἡμᾶς, ὦ πατέρες, πρὸς ὑμᾶς οἱ Καρχηδόνιοι ἔπεμψαν (ἐκεῖνοι γάρ με ἐστάλκασι, ἐπεὶ δοῦλος αὐτῶν νόμῳ πολέμου γεγένημαι) καὶ ἀξιοῦσι, μάλιστα μὲν καὶ τὸν πόλεμον λύσασθαι ἐπὶ συνθήκαις

obſtrinxerunt. Is inter alia, pro Carthaginenſi ſe geſſit, neque uxorem ad colloquium admiſit, neque urbem, quamvis vocaretur, ingreſſus eſt. Sed Senatu extra urbem coacto, (ita enim reſpondere legatis hoſtium moris erat) in Concilium introductus, dixit: Nos, Patres conſcripti, Carthaginenſes ad vos miſerunt (illi namque miſerunt me, quoniam ſervus eorum factus ſum jure belli) petentes in primis, ut pax illis conditionibus, quas utrinque probaveritis

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR.

ἐπὶ μετρίοις τισὶ ποιήσαιντο [εἰ δὲ μὴ], ἵνα τούς γε ἑαλωκότας κομίσωνται. Φασὶ δὲ [καὶ τὸν Ῥήγουλον] ἐν τοῖς πρέσβεσι [πεμφθῆναι] διά τε τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀρετήν]· ὑπέλαβον γὰρ πᾶν ὁτιοῦν τοὺς Ῥωμαίους ἐπὶ τῷ κομίσασθαι αὐτὸν ἐλπίσαι σφᾶς πρᾶξαι, ὥστε μόνον ἀντὶ τῆς εἰρήνης, ἢ πάντως γε ἀντὶ τῶν αἰχμαλώτων ἀνταποδοθῆναι. [Ὥρκωσάν τε οὖν αὐτὸν] πίστεσι μεγάλαις [ἢ μὴν ἐπανήξειν] ἂν καὶ μηδέτερον αὐτῶν διαπράξηται, καὶ προσβευτὴν μεθ' ἑτέρων ἔστειλαν. [καὶ τά τ' ἄλλα, καθάπερ τις Καρχηδόνιος,] ἀλλ' οὐ Ῥωμαῖος ὢν [ἔπραττε· καὶ οὔτε τὴν γυναῖκα ἐς λόγους ἐδέξατο, οὔτε ἐς τὴν πόλιν, [καθάπερ ἐκβληθεὶς] ἐσῆλθεν· ἀλλ' ἔξω τοῦ τείχους τῆς βουλῆς ἀθροισθείσης, ὥσπερ τοῖς τῶν πολεμίων πρέσβεσιν ἔθος] ἦν, [χρηματίζειν] τήν τε πρόσοδον μετὰ τῶν ἄλλων, ὥς γε καὶ ὁ λόγος ἔχει, ἐποιήσατο.

pacem mediocriter æquis legibus obtinerent; ſin autem, ut captivos ſaltem reciperent. Hos inter legatos Regulum quoque tum ob dignitatem, tum ob virturem viri miſſum fuiſſe ajunt. Quippe futurum putabant, ut quidvis Romani ſpe illius recipiendi facerent; adeoque vel ſolum eum pace, vel omnino eum captivis univerſis commutaturos. Itaque gravi jurejurando eum obſtinxerunt, quo ſancte reverſurum ſe repromitteret, tametſi neutrum perfeciſſet. Atque hoc modo eum aliis legatis dimiſerunt. Regulus quum alia, tamquam Carthaginienſis, non Romanus eſſet faciebat, cum nec uxorem ad colloquium admiſit, nec in orbem, velut in exilium ejectus, introivit: ſed Senatu extra mœnia coacto, qui mos reſpondendi legatis hoſtium erat; perinde atque alii, ſicut accepimus, ut accedere ſibi liceret, petiit.

Ὥρκωσαν τε οὖν αὐτὸν &c. ad *διαπράξηται.*] Ita hunc locum emendavimus, partim ex Zonara, partim ex conjectura: cum in exemplari corrupte legeretur: *ὥρκωσάν τε οὖν αὐτῷ* &c. *ἂν δὲ μηδὲν ἕτερον*, &c: Paulo poſt, pro *καθάπερ ἐκβληθεὶς*, male ſcriptum erat, *καθάπερ ἐμβληθεὶς*: & mox pro *ἐποιήσατο*, MS. liber habebat *ἐγένετο*. *Urſinus.*

N O T AE.

λίμοις καταθέσθαι, καὶ τῶν αἰχμαλώτων ἀντίδοσιν τῇ συντάξει τοῦ ἀνδρὸς οἰόμενοι. Ὁ δὲ πρὸς τὴν Ῥώμην ἅμα πρεσβείαις Καρχηδονίων ἀφικόμενος, ἔς τε τὸ συνέδριον παρελθὼν, τὰς μὲν συνήθεις τοῖς ὑπατικοῖς τιμὰς διωθεῖτο· οὐ μετεῖναι τῆς πολιτείας αὑτῷ λέγων, ἀφ' οὗπερ ἡ τύχη δεσπότας αὐτῷ Καρχηδονίους ἐπέστησε. Παρῄνει γε μὴν τοῖς ἐν τέλει τῆς βουλῆς ἀποσείσασθαι παντελῶς τὰς διαλλαγὰς καὶ μὴ ἀνεῖναι τοὺς ἐναντίους ἐς τὸ ἀνέλπιστον ἤδη ἀφιγμένους· οὐ γὰρ εἶναι ταῦτα ἄξιον ἀνδρὸς ἑνὸς μόνου, καὶ ἤδη γηραιοῦ, ὀλίγων τε ἄλλων τῶν ὑπολελειμμένων ἐς τὴν Καρχηδονίαν πολλὰς χιλιάδας ἀλλαξαμένους αὐξῆσαι τὴν τῶν ἐναντίων δύναμιν. Ἐφ' οἷς ἀγασθέντες αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι, τὴν μὲν πρεσβείαν ἄπρακτον τῶν Καρχηδονίων πέμπουσιν· αὐτὸν δὲ πρὸς βίαν ἀφαιρεῖσθαι τῶν ἀγόντων ἐπεχείρουν· ὁ δὲ οὐ μενετέον αὐτῷ φήσας ἐν πόλει, ἐν ᾗ οὐκ ἔστιν ἴσως τοῦ μεθέξειν κατὰ τοὺς πατρίους θεσμοὺς πολιτείας, πολέμου νόμῳ δουλεύειν ἑτέροις ἠναγκασμένος, εἵπετο τοῖς Καρχηδονίοις ἑκούσιος, τά τε δάκρυα τῶν οἰκείων, καὶ τοὺς ὀλοφυρμοὺς ἀκλινῶς διωσάμενος. Ἐπανελθὼν δὴ οὖν ἐς τὴν Καρχηδόνα, παντὶ κολάσεων εἴδει καταναλίσκεται· πρὸς γὰρ δὴ τοῖς πολλοῖς αἰκισμοῖς, οἴκον, φασί, περιστήσαντες αὐτῷ στενὸν καὶ ἰσόμετρον τῷ σώματι, αἰχμαῖς σιδηραῖς κατὰ τὸ ἐντὸς πεπυκνωμένον, διαφθεῖραι αὐτόν, ἀπαγορεύοντα μὲν πρὸς τὴν ἀκλινῆ στάσιν, περιπίπτοντα δὲ ταῖς αἰχμαῖς, ἄν τε ποι ἐπὶ τῶν τοίχων ἀναπαύσαιτο, καὶ ὅλως ἐν ταῖς ἐξαλλαγαῖς τοῦ σχήματος.]

æquas pacis conditiones, & captivorum permutationem, ſe viri illius opera impetraturos. Ille ergo cum Carthaginenſium legatis Romam profectus, & in Senatum ingreſſus, honores Conſularibus ſolitos recuſavit, civem ſe eſſe negans, ex quo fortuna Carthaginenſes ſibi dominos impoſuerat: Senatoribus verò ſuaſit, ut pacem repudiarent, nec ad deſperationem hoſtibus jam redactis, reſpirandi tempus concederent. Haud enim decere, uno ſolo eoque jam ſene, & paucis aliis, qui apud Carthaginenſes relicti eſſent, multa millia hominum permutare, & hoſtium ita vires augere. Romani igitur ob hæc admirati virum, legatos Carthaginenſium re infecta dimiſerunt: ipſum verò vi ex illorum manibus, qui eum ducebant, eripere dum cogitant; ipſe negans in ea ſibi manendum urbe, cujus ſe civem eſſe patria inſtituta vetarent (belli enim lege, ſe aliis ſervire coactum) Carthaginenſes ultroneò ſequutus eſt, immotè ſuorum lacrymis, lamentiſque rejectis. Carthaginem igitur reverſus, omni ſuppliciorum genere conſumptus eſt. Nam præter multos alios cruciatus, domunculæ anguſtæ clauſus, quæ corporis ejus magnitudini reſpondebat, eratque intus ferreis aculeis munita, periiſſe fertur, vetitus ſtare immotus, & cum præ laſſitudine in latus ſe reclinaret, vel ſitum corporis immutaret, in ferreas cuſpides incideret.

Hactenus anonymus, ſed cuncta accuratiùs & eruditiùs apud Dionem.

veritis, fiat: ſin minus, ut ſaltem captivi permutarentur. His dictis, cum legatis ſeceſſit, ut inter se Romani deliberarent. Cum autem a Conſulibus juberetur, intereſſe deliberationi, non paruit, priuſquam Carthaginenſes collegæ id ei permiſiſſent. Ac ipſe quidem eatenus tacitus aſſedit, donec Senatores eum de ſua ſententia rogaverunt: tunc enim: Ego, inquit, Patres Conſcripti, ſi vel millies captus fuero, veſter ſum. Nam meum corpus penes Carthaginenſes eſt, meus verò animus eſt vobiſcum. Illud enim alienatum a vobis eſt; hic, quominus Romanorum ſit, efficere nemo poteſt: ut captivus ergo ad Carthaginenſes pertineo. Poſtquam autem non ex improbitate aliqua, ſed rei bene gerendæ ſtudio, cladem accepi, Romanus ſum; vobiſque idcirco conſultum cupio, & pacem nullo modo eſſe e re veſtra duco. His dictis, ſuæque ſententiæ rationibus allatis, ſubjecit: Scio, haud dubium exitium mihi inſtare: neque enim Carthaginenſibus clam eſſe poteſt, quod hic ſuaſerim: ſed ſic quoque ſaluti meæ, Reipublicæ commodum præpono. Quod ſi quis dixerit, cur non auſugiam, aut maneam Romæ? audite reſponſionem; Quoniam reditum jurejurando promiſi. Id me hoſtibus etiam, tum ob alia ſervaturum eſſe, tum quod ſervata fide, ſolus ærumnam patiar; violata verò, tota Civitas perjurii crimine obſtringetur. Senatus autem ſalutis illius cauſa, tum ad pacem ſaciendam, tum ad permutandos captivos paratus erat; Regulus verò ubi id cognovit, ne a ratione utilitatis, ſua cauſa decederent; venenum ſibi propinandum eſse finxit, ex quo eſset indubie periturus. Ita ergo nec pax eſt facta, nec permutatio captivorum.

Abeuntem autem Regulum cum legatis, præter alios, uxor & liberi retinere conati ſunt; Conſules verò, neque manere volentem se dedituros. Ipſe tamen jurisjurandi religione, privatis affectibus antepoſita, diſceſſit: & a Carthaginenſibus percruciatus, ut ajunt, eſt interfectus. Nam palpebris præciſis, eum aliquandiu in tenebris concluſerunt; deinde in vas quoddam aculeis undique refertum illum injectum, & ad ſolem converſum; hoc pacto doloribus & vigiliis, quum nuſquam ob aculeos inclinare se poſſet, peremerunt. Romani igitur his auditis, principes captivorum, ejus liberis, viciſſim excruciandos & necandos tradiderunt: Conſulibuſque C. Attilio Reguli fratre, & L. Manlio, bellum Libycum decreverunt. Hi, ubi in Siciliam appulerunt,

κας τὰς δοκούσας ἀμφοῖν· εἰ δὲ μή, τῶν αἰχμαλώτων ποιήσασθαι ἄλλαγμα. Ταῦτα εἰπών, μετέστη μετὰ τῶν πρέσβεων, ὧν ἂν καθ' ἑαυτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι βουλεύσωνται· κελευόντων δὲ αὐτὸν τῶν ὑπάτων συμμετασχεῖν σφίσι τῆς διαγνώμης, οὐ πρὶν ἐπείσθη, πρὸ τοῦ ἐπιτραπῆναι παρὰ τῶν Καρχηδονίων· ὁ δὲ τέως μὲν ἐσιώπα· ἐπεὶ δ' οἱ βουλευταὶ εἰπεῖν αὐτὸν γνώμην ἐκέλευον, εἶπεν· Εἰμὶ μὲν εἷς ἐξ ὑμῶν, ὦ πατέρες, κἂν μυριάκις ἁλῶ· τὸ μὲν γὰρ σῶμά μου, Καρχηδονίων, ἡ δὲ ψυχή μου ὑμετέρα ἐστίν· ἐκεῖνο μὲν γὰρ ὑμῶν ἠλλοτρίωται, ταύτην δὲ οὐδεὶς δύναται, μὴ οὐχὶ Ῥωμαίων εἶναι, ποιῆσαι· καὶ ὡς μὲν αἰχμάλωτος Καρχηδονίοις προσήκω· ἐπεὶ οὐκ ἐκ κακίας, ἀλλ' ἐκ προθυμίας ἐδυστύχησα· καὶ Ῥωμαῖός εἰμι, καὶ φρονῶ ὑμέτερα, καὶ οὐδ' ἐξ ἑνὸς τρόπου λυσιτελεῖν ὑμῖν τὰς καταλλαγὰς νομίζω. Ταῦτα ὁ Ῥήγουλος εἰπών, καὶ τὰς αἰτίας προσέθηκε, δι' ἃς τὰς συμβάσεις ἀπηγόρευε· καὶ ἐπήγαγεν, ὡς, Οἶδα μὲν ὅτι μοι προῦπτος ὄλεθρος πρόκειται· ἀδύνατον γὰρ λαθεῖν αὐτούς, ἃ συνεβούλευσα, ἀλλὰ καὶ οὕτως τῆς ἐμαυτοῦ σωτηρίας τὸ κοινῇ συμφέρον προτίθημι· εἰ δέ τις φήσει, τί οὖν οὐκ ἐκδιδράσκεις, ἢ ἐνταῦθα καταμένεις; ἀκούσατε, ὅτι ὀμώμοκα αὐτοῖς ἐπανήξειν, καὶ οὐκ ἂν παραβαίην τοὺς ὅρκους, οὐδ' εἰ πρὸς πολεμίους γεγόνασι; καὶ δι' ἄλλα, μάλιστα δὲ ὅτι ἐμπεδορκήσας μὲν μόνος πείσομαι· ἂν δ' ἐπιορκήσω, πᾶσα ἡ πόλις ἀναπλησθήσεται. Ἡ γερουσία δὲ τῆς ἐκείνου σωτηρίας ἕνεκεν, καὶ τὴν εἰρήνην ποιήσασθαι, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἀντιδοῦναι προτεθύμητο· γνοὺς οὖν τοῦτο αὐτός, ἵνα μὴ τὸ συμφέρον δι' αὐτὸν καταπρόωνται, ἐπλάσατο πεπωκέναι φάρμακον δηλητήριον, καὶ μέλλειν πάντως δι' αὐτοῦ ἀπολέσθαι· καὶ οὔτε ἡ σύμβασις γέγονεν, οὔτε τῶν αἰχμαλώτων ἡ ἀμοιβή.

2. Ἀπιόντος δ' αὐτοῦ σὺν τοῖς πρέσβεσιν, ἀντελάβοντο ἄλλοι τε καὶ οἱ παῖδες, καὶ ἡ γυνή· οἱ δ' ὕπατοι μήτ' ἐθέλοντα καταμεῖναι αὐτὸν ἐκδώσειν ἔφασαν, μήτ' ἀπιόντα κατασχεῖν· καὶ οὕτω προτιμήσας μὴ παραβῆναι τοὺς ὅρκους, ἀνεκομίσθη· καὶ αἰκισθεὶς ὑπ' αὐτῶν, ὡς ἡ φήμη λέγει, ἀπέθανε. Τὰ γὰρ βλέφαρα αὐτοῦ περιτέμνοντες, καὶ χρόνον τινὰ ἐν σκότει καθείρξαντες, εἶτα ἐς σκεῦός τι σύμπηκτον κέντρα πανταχόθεν ἔχον, ἐμβαλόντες αὐτὸν καὶ τρέψαντες πρὸς τὸν ἥλιον, οὕτως ὑπὸ κακοπαθείας, καὶ ἀγρυπνίας μὴ δυνάμενον πῃ κλιθῆναι διὰ τὰ κέντρα, διέφθειραν. Ἀπυθόμενοι οἱ Ῥωμαῖοι, τοὺς πρώτους τῶν παρ' αὐτοῖς αἰχμαλώτων παρέδοσαν τοῖς ἐκείνου παισί, καὶ ἀνταικίσασθαι, καὶ ἀνταποκτεῖναι· τοὺς δ' ὑπάτους ἐς τὴν Λιβύην στρατεύσασθαι ἐψηφίσαντο, τόν τε Γάϊον Ἀτίλιον, τὸν τοῦ Ῥηγούλου ἀδελφόν, καὶ τὸν Μάλλιον τὸν Λού-

κιον· (a) οἱ ἐς τὴν Σικελίαν ἐλθόντες, τῷ Λιλυβαίῳ προσέβαλον, καὶ τι μέρος τῆς τάφρου συγχῶσαι ἐς τὴν τῶν μηχανημάτων προσαγωγὴν ἐπεχείρησαν. Καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ὑπορύττοντες, τὸν χοῦν ὑφεῖλον· ἐπεὶ δ' ἠλαττοῦντο τῇ πολυχειρίᾳ, τεῖχος ἕτερον ἔνδον μηνοειδὲς ᾠκοδόμησαν. Καὶ οἱ μὲν ὑπονόμους ὑπὸ τὸν κύκλον εἰργάζοντο, ὅπως κατὰ τὸ διακένον αὐτῶν ἰζήσαντος τοῦ τείχους εἰσπέσωσιν· οἱ Καρχηδόνιοι δὲ ἀντορύσσοντες, πολλοὺς μὲν ἀγνοοῦντας τὸ γινόμενον, ἐκδεχόμενοι ἔκτεινον, πολλοὺς δὲ καὶ πῦρ ἐν φρυγάνοις ἐς τὰ ὀρύγματα ἐμβάλλοντες, ἔφθειρον. Ἐπεὶ δέ τινες τῶν συμμάχων τῇ τε παρατάσει τῆς πολιορκίας ἀχθόμενοι, καὶ τῷ μὴ τὸν μισθὸν αὐτοῖς ἐντελῆ καταβάλλεσθαι, προδοῦναι τὸ χωρίον τοῖς Ῥωμαίοις διεκηρυκεύοντο, ἐφώρασεν ὁ Ἀμίλκας τὸ βουλευόμενον, οὐκ ἐξέφηνε δὲ, ἵνα μὴ πολεμώσῃ αὐτούς· χρήματα δὲ τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν παρασχὼν καὶ τῷ πλήθει προσυποσχόμενος ἔπρα, οὕτως αὐτοὺς ᾠκειώσατο, ὥστε μηδ' ἀρνήσασθαι τὴν προδοσίαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τελευταίους πρέσβεις ἐπανιόντας ἀπώσασθαι, οἳ πρὸς τοὺς ὑπάτους αὐτομολήσαντες, γῆν τε ἐν Σικελίᾳ, καὶ ἕτερα ἄττα ἔλαβον.

3. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ οἴκοι Καρχηδόνιοι, πέμπουσιν Ἀρδίβαν σὺν ναυσὶ πλείσταις ἐς τὸ Λιλύβαιον, σῖτον ἀγούσαις καὶ χρήματα· καὶ ὃς χειμῶνα ἐπιτηρήσας, εἰσέπλευσε· κἀκ τούτου, καὶ ἄλλα συχνοὶ καταίρειν ὁμοίως ἐτόλμων· καὶ οἱ μὲν ἐπετύγχανον, οἱ δὲ ἀπώλλυντο. Ἕως μὲν οὖν ἀμφω παρῆσαν οἱ ὕπατοι, ἰσοπαλεῖς οἱ ἀγῶνες ἐγίνοντο· νόσου δὲ καὶ λιμοῦ τρυχόντων αὐτοὺς, καὶ τοῦ ἑτέρου οἴκαδε διὰ ταῦτα σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν στρατιώταις ἀναχωρήσαντος, Ἀμίλκας θαρρήσας ἐπεξῆει, καὶ τὰς μηχανὰς ἐνεπίμπρα, καὶ τοὺς ἐπαμύνοντας αὐτοῖς ἔφθειρε· καὶ ἡ ἵππος αὐτοῦ ἐκ τοῦ Δρεπάνου ὁρμωμένη, τά τε ἐπιτήδεια κομίζεσθαι τοὺς Ῥωμαίους ἐκώλυε, καὶ τὴν αὐτῶν συμμαχίδα κατέτρεχε,

Lilybæum oppugnare aggreſſi, cum foſſæ partem, ad machinas admovendas, explere incepiſſent; Carthaginenſes ſubterfodientes, terram ſubtraxerunt: ſed cum operarum multitudine vincerentur, alium intus lunatum ſtruxerunt murum. Romani autem cuniculos ſubter mœnia agebant, ut, iis in cavernas deſidentibus, irruerent in hoſtes: Carthaginenſes verò, multos, qui id ignorabant, contrafodiendo, interceptos trucidarunt; multoſque alios, igne in ſarmenta injecto, in cavernis illis cremarunt. Interea tamen quidam e ſociis, qui moram obſidionis, & ſtipendia non integra numerata, ægre ferebant, cum Romanis de prodendo oppido agebant: & Hamilcar eo conſilio animadverſo, ne illi palam deficerent, diſſimulavit. Tum pecunia, eorum primoribus numerata, & multitudini promiſſa; ſic eos delinivit, ut non inficiati proditionem, poſtremos legatos, non receperint, redeuntes: qui ad Conſules profugi, agro in Sicilia, & rebus aliis ſunt donati.

Carthaginenſes, qui domi erant, his auditis, Ardebam cum plurimis navibus,quæ frumentum, & pecunias advehebant, Lilybæum miſerunt. Is tempeſtate obſervata, appulit: hoc autem poſtea, auſi plurimi alii imitari, partim ſucceſſum habuerunt, partim perierunt. Cæterum dum ambo Conſules aderant, æquo Marte pugnabatur; ſed cum morbo & fame premerentur, iiſque de cauſis alter ſuos milites, domum reduceret; Hamilcar reſumpto animo erupit, & machinas incendit, defenſoreſque earum occidit. Tum equitatui ſuo, Drepano advocato, Romanos pabulatione & commeatu prohibuit,eorumque ſocios infeſtavit.

Huc ſpectant Dionia iſta apud Valeſium, pag. 593. ὅτι.

DIO APUD CONSTANT. AUG. PORPHYR.

Romani, ingenti bellico apparatu, qui illorum prorſus animi magnitudini reſpondebat, in Africam ſunt profecti. Duces erant C. Regulus & L. Manlius Conſules, quos populus Rom. virtutis cauſa, cæteris competitoribus prætulerat, quippe Regulus re adeo anguſta erat familiari, ut prorogatum ſibi in alterum annum imperium vix tulerit, atque conjugi ejus ac liberis alimenta publicè conſtituta ſint.

Οἱ Ῥωμαῖοι ἐστράτευσαν, ἀκόλουθον τῇ διανοίᾳ σφῶν τὴν παρασκευὴν ποιησάμενοι ἐπὶ Καρχηδόνα· ἡγοῦντο δὲ αὐτῶν ὅ τε Ῥήγουλος, καὶ Λούκιος ἀπ' ἀρετῆς προκριθέντες· ὁ γὰρ Ῥήγουλος ἐν τοσαύτῃ πενίᾳ ἦν ὥστε μήτε τὴν ἀρχὴν ῥᾳδίως ἐθελῆσαι δεύτερον ἀποστῆναι, καὶ τῇ γυναικὶ, τοῖς τε παισὶν αὐτοῦ τὴν τροφὴν ἐκ τοῦ δημοσίου ψηφισθῆναι.

NOTAE.

Α' πεύσαντες οἱ Ῥωμαῖοι.] Vide Excerpta ex Diodoro Siculo pag. 274. 276. *Ducangius*.

(a) U. C. 502.

ſtavit. Interim parte alia Ardebas, modò Siciliæ maritima populatus, ad ſummam Romanos conſilii inopiam redegit. Dum autem L. Junius claſſem parabat, Claudius Pulcher Lilybæum propere abiit, militibuſque in naves impoſitis, Carthaginenſem in quinqueremi navigantem Hannonem comprehendit: unde Romani exemplum fabricandarum navium petierunt. Quamquam enim eorum claſſes ſæpe periclitarentur, & crebrò tot navium, in quibus multi viri & pecuniæ erant, clade dolerent; non idcirco tamen ab armando ceſſarunt; quin in Senatu quendam, de pace cum Carthaginienſibus facienda, locutum occiderunt: ac præterea de Dictatore eligendo decreverunt. Hinc Dictator Collatinus electus eſt, qui magiſtrum equitum dixit Metellum, ſed nil memoria geſſit dignum. Dum hæc autem geruntur Romæ, eodem tempore Erycem in Sicilia ſubegit Junius; Carthalo verò Ægithalo potitus, Junium cœpit.

Sequenti anno C. Aurelius & P. Servilius magiſtratu inito, Lilybæum, & Drepanum infeſtantes, Carthaginenſes terra prohibuerunt, afflixeruntque eorum ſocias civitates. Carthalo igitur, ubi variis rationibus contra Romanos tentatis, ſe nihil profeciſſe vidit, abiit in Italiam; ut vel attraheret eò Conſules, vel interea agros vaſtaret, & urbes caperet. Verum nec ibi quidquam ei bene ceſſit: nam cum Ædilem, cum copiis adventare didicit, rediit in Siciliam; ubi cum conductitius miles ob ſtipendium non ſolutum, tumultuaretur; multos ipſe in deſertis inſulis expoſitos reliquit, multos verò Carthaginem miſit. Cæteri autem his cognitis indignati, jam res novas ſpectabant: ſed ſucceſſor Carthaloni datus Hamilcar, multos eorum occidit noctu, multos verò in mari demerſit. Romani interea, remiſſis tributis annuis, perpetuam amicitiam cum Hierone ſanxerunt. Sequenti autem anno, navali bello, propter crebras clades, & impenſas, publice abſtinuerunt: verum privati quidam, navibus poſtulatis cum pacto eas reſtituendi, prædam verò ſibi vindicandi; cum alias clades hoſtibus intulerunt, tum Hipponem urbem Libycam ingreſſi, navigia omnia, & multas ædes incenderunt: cumque cives catenis, portus clauſiſſent oſtium; ex magno ipſi periculo, arte & fortuna evaſerunt. Nam feſtinanter in catenas invecti, cum eas roſtra navium jam jam attingerent, tunc

χε, καὶ ὁ Ἀρδέβας ποτὲ μὲν τῆς Σικελίας, ποτὲ δὲ τῆς Ἰταλίας τὰ πάραλια ἐκείρεν· ὅθεν οἱ Ῥωμαῖοι ἐν ἀπορίᾳ κατέστησαν. Τέως μέν τοι Λούκιος Ἰούνιος ἡτοίμαζε ναυτικόν, Κλαύδιος δὲ Πούλχρος (a) ἐς τὸ Λιλύβαιον ἐπιχθεὶς, καὶ τριήρεις πληρώσας, συνέλαβε δι' αὐτῶν Ἄννωνα τὸν Καρχηδόνιον ἐκπλέοντα πεντήρει, καὶ παράδειγμα τοῖς Ῥωμαίοις τῆς κατασκευῆς τῶν νεῶν ἐγένετο. Πολλάκις δὲ τοῦ ναυτικοῦ κινδυνεύοντος, ἐβαρύνοντο οἱ Ῥωμαῖοι τῇ συνεχεῖ τῶν νεῶν φθορᾷ· ἄνδρας γὰρ συχνοὺς καὶ χρήματα πλεῖστα ἐν ταύταις ἀπωλώλεσαν· οὐ μέν τοι γε και ἐνέδοσαν, ἀλλὰ καί τινα φθεγξάμενον περὶ καταλλαγῶν πρὸς Καρχηδονίους ἐν τῇ βουλῇ διεχρήσαντο, καὶ λεχθῆναι δικτάτωρα ἐψηφίσαντο. Καὶ δικτάτωρ μὲν ὁ Κολλατῖνος ἐλέχθη· ἱππάρχησε δὲ ὁ Μέτελλος, οὐδὲν δὲ μνήμης ἔπραξεν ἄξιον· ἐν ᾧ δὲ Κολλατῖνος δικτάτωρ ἐλέγετο, ἐν τούτῳ τὸν Ἔρυκα παρεστήσατο ὁ Ἰούνιος, καὶ ὁ Καρθάλων κατέσχεν Αἰγίθαλον, καὶ ἐζώγρησε τὸν Ἰούνιον.

4. Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει Αὐρήλιος Γάϊος, καὶ Σερουΐλιος Πούπλιος (b) τὴν ἀρχὴν λαβόντες, τό τε Λιλύβαιον, καὶ τὸ Δρέπανον ἐλύπουν, καὶ τοὺς Καρχηδονίους τῆς γῆς ἀπεῖργον, καὶ τὴν αὐτῶν συμμαχίδα κατέκειρον. Ὁ οὖν Καρθάλων πολυτρόπως ἐπιχειρήσας κατ' αὐτῶν, ὡς οὐδὲν ἤνυσεν, ἐς Ἰταλίαν ὥρμησεν, ἵν' οὕτω τοὺς ὑπάτους μεταγάγῃ ἐκεῖ, ἢ τέως τὴν χώραν κακώσει, καὶ πόλεις αἱρήσῃ· ἀλλ' οὐδ' ἐνταῦθά τι αὐτῷ προσεχώρησε· τὸν γὰρ στρατηγὸν, τὸν ἀστυνόμον μαθὼν πλησιάζοντα, ἐς Σικελίαν ἀνέπλευσεν. Ἔνθα τῶν μισθοφόρων στασιασάντων διὰ τὸν μισθὸν, συχνοὺς μὲν ἐς νήσους ἐρήμους ἐκβιβάσας κατέλιπε, πολλοὺς δὲ καὶ ἐς Καρχηδόνα ἀπέστειλεν· ὃ γνόντες οἱ λοιποὶ ἠγανάκτησαν, καὶ νεωτερίζειν ἔμελλον· ὡς Ἀμίλκας διαδεξάμενος τὸν Καρθάλωνα, πολλοὺς μὲν νυκτὸς κατέκοψε, πολλοὺς δὲ καὶ κατεπόντωσεν. Ἐν τοσούτῳ δ' οἱ Ῥωμαῖοι φιλίαν ἀΐδιον πρὸς Ἱέρωνα διεπράξαντο, καὶ προσαφῆκαν ὅσα παρ' αὐτοῦ ἐπετείως ἐλάμβανον. Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει τοῦ θαλαττίου πολέμου, δημοσίᾳ μὲν οἱ Ῥωμαῖοι ἀπέσχοντο διά τὰς ἀτυχίας καὶ διὰ τὰ ἀναλώματα· ἰδίᾳ δέ τινες νῆας αἰτήσαντες, ὥστ' ἐκείνας μὲν ἀποκαταστῆσαι, τὴν λείαν δὲ οἰκειώσασθαι, ἄλλα τε τοὺς πολεμίους ἐκάκωσαν· καὶ ἐς Ἱππῶνα, Λιβυκὴν πόλιν εἰσπλεύσαντες, τά τε πλοῖα πάντα τὰ πολλὰ τῶν οἰκοδομημάτων κατέπρησαν· τῶν δ' ἐπιχωρίων τὸ στόμα τοῦ λιμένος διαλαβόντων ἁλύσεσιν, ἐν περιστάσει ἐγένοντο, σοφίᾳ δὲ καὶ τύχῃ περιεγένοντο. Σπουδῇ γὰρ ταῖς ἁλύ-

(a) U. C. 503. (b) U. C. 504.

ἀλύτεσι προσπεσόντες, ἐπεὶ προσχέψασθαι αὐτῶν ἔμελλον οἱ ἔμβολοι τῶν νηῶν, μετέστησαν, ἐς τὰς πρύμνας οἱ τοῦ πληρώματος· καὶ οὕτως αἱ πρῶραι κουφισθεῖσαι, ὑπῆραν τὰς ἁλύσεις· αὖθις δ' ἐς τὰς πρώρας αὐτῶν μεταπηδησάντων, αἱ πρύμναι τῶν σκαφῶν μετεωρίσθησαν, καὶ διεξέδραμον· καὶ μετὰ τοῦτο περὶ τὸ Πάνορμον ναυσὶ Καρχηδονίους ἐνίκησαν. Οἱ δ' ὕπατοι, Μέτελλος μὲν Καικίλιος (a) περὶ τὸ Λιλύβαιον ἦν, Νουμέριος δὲ Φάβιος τῷ Δρεπάνῳ προσήδρευε, καὶ ἐπιβούλευσε τῇ νησῖδι, τῇ Πελιάδι καλουμένῃ προκατειλημμένῃ παρὰ Καρχηδονίων, στρατιώτας πέμψας νυκτὸς, οἳ τοὺς φρουροὺς κτείναντες, τὴν νῆσον εἷλον· ὃ μαθὼν Ἀμίλκας, ἕωθεν τοῖς διαβεβηκόσι ἐπέθετο· οἷς οὐκ ἔχων ἀμῦναι ὁ Φάβιος, τῷ Δρεπάνῳ προσέμιξεν, ὡς ἢ τὴν πόλιν δι' ἐρημίαν αἱρήσων, ἢ τῆς νήσου τὸν Ἀμίλκαν ἀπάξων, καὶ ἀπάξων, καὶ ἠνύσθη τὸ ἕν. Φοβηθεὶς γὰρ ὁ Ἀμίλκας, ἀνεχώρησεν ἐς τὸ τεῖχος, καὶ ὁ Φάβιος τὴν Πελιάδα κατέσχε, καὶ τὸ μεταξὺ ταύτης, καὶ τῆς ἠπείρου στενὸν, καὶ τεναγῶδες τυγχάνον συγχώσας ἠπείρωσε, καὶ ῥᾷον προσεπολέμει τοῦ τείχους ἐκεῖ ὄντος ἀσθενεστέρου. Καὶ οἱ Καρχηδόνιοι συχνὰ παρελύπουν αὐτοὺς, ἐς Σικελίαν τε περιπλέοντες, καὶ ἐς τὴν Ἰταλίαν περαιούμενοι· τοὺς δ' αἰχμαλώτους ἀλλήλων, ἄνδρα ἀντ' ἀνδρὸς ἠλλάξαντο· τοὺς δὲ λοιποὺς, ἐπεὶ μὴ ἦσαν ἰσοπληθεῖς, ἀργυρίου οἱ Καρχηδόνιοι ἐκομίσαντο. Ἐκ τούτου δὲ διάφοροι (b) μὲν ὑπάτευσαν, οὐδὲν δὲ ἱστορίας ἔπραξαν ἄξιον· μέγιστον γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι ἐσφάλλοντο, ὅτι κατ' ἐνιαυτὸν ἄλλους, εἶθ' ἑτέρους ἄρχοντας ἔπεμπον· ἄρτι δὲ τὴν στρατηγίαν μανθάνοντας, τῆς ἀρχῆς ἔπαυον, ὥσπερ ἐς ἄσκησιν σφᾶς, ἀλλ' οὐκ ἐς χρῆσιν αἱρούμενοι. Οἱ Γαλάται δὲ τοῖς Καρχηδονίοις συμμαχοῦντες, καὶ μισοῦντες αὐτοὺς, ὅτι κακῶς μετεχειρίζοντο σφᾶς, φρουρίου τινὸς φυλακὴν ἐμπιστευθέντες, τοῖς Ῥωμαίοις αὐτὸ προήκαντο ἐπὶ χρήμασι· μεταστάντας δὲ ἀπὸ τῶν Καρχηδονίων Γαλάτας, καὶ ἄλλους τῶν σφῶν συμμάχων τινὰς, οἱ Ῥωμαῖοι, ἐπὶ μισθοφορᾷ προσελάβοντο, μή πω πρότερον τρέφοντες ξενικόν. Τούτοις οὖν ἐπαιρόμενοι, καὶ ὅτι οἱ τὰς ναῦς ἔχοντες ἰδιῶται, τὴν Λιβύην ἐπόρθησαν, οὐκ ἔτι ἀμελεῖν τῆς θαλάσσης ἤθελον· ἀλλὰ καὶ αὖθις ναυτικὸν συνεστήσαντο.

5. Καὶ Λουτάτιος Κάτυλος ὕπατος (c) ᾑρέθη, καὶ τούτῳ συνεξεπέμφθη Κύϊντος Οὐαλέριος Φλάκκος ἀστυνομῶν· οἳ ἐς Σικελίαν ἐλθόντες,

tunc omnes ipſi in puppes tranſierunt: ita proræ levatæ, catenas ſuperarunt: cumque rurſus in proras tranſiiſſent, puppes levatæ facile e portu exierunt: ac poſt hæc ad Panormum digreſſi, ibi navali conflictu vicerunt Carthaginenſes. Conſulum verò alter, Cæcilius Metellus, manſit ad Lilybæum, alter Numerius Fabius Drepanum obſedit; & inſulæ Columbariæ, quæ a Carthaginenſibus fuerat occupata, tetendit inſidias. Miſit enim eò, noctu milites, qui trucidato præſidio, inſulam occuparunt. Ubi hæc autem Hamilcar novit, ſtatim mane contra illos profectus eſt; Fabius verò, qui illis opem ferre non poterat, invaſit Drepanum; ut aut urbe, per Ducis abſentiam potiretur, aut ab inſula abſtraheret Hamilcarem: ac horum ei ſucceſſit alterum. Primum enim Hamilcar veritus, intra mœnia se recepit; Fabius verò tenuit Columbariam, & anguſtias paludeſque interjectas junxit aggeribus continenti: atque hoc pacto facilior oppugnatio facta eſt; quod ibi infirmior erat murus. Carthaginenſes contra, crebra eis detrimenta inferebant, nunc in Siciliam navigantes, nunc in Italiam trajicientes. Hinc captivos inter se mutuo, viritim permutarunt, cæteros verò, quia parem numerum non habebant, Carthaginenſes pecunia redemerunt. Sane verò ab eo tempore, varij quidem fuerunt Conſules, qui tamen nihil hiſtoria geſſerunt dignum. Nam Romani in eo maxime errabant, quod quotannis mutabant duces; oſque, qui imperatoria munia adhuc diecebant, revocabant: quaſi non rei gerendæ, ſed tyrocinii cauſa ablegaſſent. Interea Galli ſociis inſenſi Carthaginenſibus, quod ab eis male haberentur; præſidium quoddam ſuæ fidei commiſſum, Romanis pecunia prodiderunt: ab eiſque, una cum aliis, qui a ſocietate Carthaginenſium defecerant, ſtipendio conducti ſunt; cum prius peregrinum alere militem Romani non conſueſſent. His ergo freti, & claſſe privatorum hominum Africam infeſtantium, qui mare diutius negligere decreverant Romani; naves denuo compararunt.

Poſt hæc Lutatio Catulo electo Conſuli, Ædilis Q. Valerius Flaccus collega datus eſt: qui in Siciliam profecti, & terra marique

N O T AE.

Τοῦ τείχους ἐκεῖ ὄντος, &c.]Mutilum locum putabat Wolfius: ſic tamen omnes manuſcripti. *Ducangius.*
(*a*) U. C. 505. (*b*) U. C. 506. 507. 508. 509. (*c*) U. C. 510.

rique Drepanum aggreſſi, partem muri dejecerunt; & fortaſſe cepiſſent oppidum, niſi Conſule vulnerato, circa illum fuiſſent milites occupati. Quum autem interea cognoviſſent, hoſtes, Hannone Duce, cum magna claſſe e domo ſua adventare, contra illos ſe converterunt: inque illos inſtructa acie, aſtrum quoddam facis inſtar, ſupra Romanos a dextris ortum, in Carthaginenſes aſpectum vertit. Porrò atrox navalis pugna, commiſſa eſt ab utriſque; cum ob alia, tum quod Carthaginenſes, Romanos ad extremam bellorum navalium deſperationem, adigere conabantur; Romani verò, quod ſtudebant reſarcire prius acceptas clades: & reapſe penes Romanos plena victoria ſtetit. Carthaginenſium enim naves, quæ præter alias ſarcinas frumentum & pecuniam vehebant, nimium gravabantur. Hanno autem elapſus fuga, ſtatim Carthaginem properavit: Carthaginenſes verò iracundia & metu correpti, in crucem quidem eum egerunt; legatos verò pro pace ad Catulum miſerunt. Qui, quod & annus ejus jam pene exierat, neque brevi exſcindendæ Carthaginis ſpem habebat, ac alioqui ſuorum laborum gloriam ſucceſſoribus invidebat; idcirco non abhorrens a pace, inducias fecit, & pecunia, frumento, & obſidibus acceptis, ut Romam legatos mitterent, conceſſit: His nempe conditionibus, ut Romanis Sicilia tota, omnibuſque circumjacentibus inſulis, cederent; neque Hieronem bello laceſſerent; ad hæc, ut pecuniam, ſimul ac pax firmabatur, darent; aliam verò deinceps: denique, ut Romanos transfugas, & captivos gratis redderent, ſuos verò pretio redimerent. Factis igitur ejuſmodi pactionibus, Hamilcar (qui ſolam ſub jugum miſſionis ignominiam eſt deprecatus) militibus e munitionibus eductis, domum rediit, priuſquam pacta jurejurando firmata eſſent.

Qui autem Romæ erant, hac victoria eis celeriter nunciata, adeo animis ſunt elati, quaſi eſſet penitus debellatum; legatiſque, ubi advenerunt, haud amplius continere ſe potuerunt, quin de concepta ſpe totius Africæ occupandæ, clara & manifeſta indicia præberent. Ac propterea, conditionibus a Conſule propoſitis non acquieverunt, ſed & pecuniam longe majorem ea, quam promiſerant, poſtularunt: eiſque interdixerunt, ne longis navibus, vel ad Italiam, vel ad alias ſocias provincias accede-

θόντες, καὶ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν τῷ Δρεπάνῳ προσέβαλον, καί τι τοῦ τείχους κατήρειψαν· καὶ εἷλον ἂν αὐτὸ, εἰ μὴ τοῦ ὑπάτου τρωθέντος, περὶ ἐκεῖνον οἱ στρατιῶται ἀπησχολήθησαν. Κἀν τούτῳ μαθόντες, τοὺς πολεμίους οἴκοθεν ἥκειν ναυτικῷ πλήθει, Ἄννωνος ναυαρχοῦντος, πρὸς ἐκείνους ἐτράποντο· καὶ ἀντιπαρατεταγμένων αὐτῶν, ἄστρον τι λαμπαδῶδες ὕπερθεν τῶν Ῥωμαίων φανὲν ἐξ ἀριστερᾶς, ἐς τοὺς Καρχηδονίους ἄρθεν ἐγκατέσκηψεν. Ἐγένετο δ' ἡ ναυμαχία, καὶ ἐπ' ἀμφοῖν καρτερὰ, δι' ἄλλα τε, καὶ ἵνα, οἱ μὲν Καρχηδόνιοι ἐς τελείαν ἀπόγνωσιν τοὺς Ῥωμαίους τοῦ ναυτικοῦ καταστήσωσιν· οἱ δ' ἵνα καὶ τὰς προτέρας ἀνακαλέσωνται συμφοράς· ὅμως δ' οὖν οἱ Ῥωμαῖοι τὴν νίκην ἤραντο. Τὰ γὰρ τῶν Καρχηδονίων σκάφη φορτία φέροντα πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ σῖτον, καὶ χρήματα, ἐβαρύνοντο· ὁ δ' Ἄννων διαφυγὼν, εὐθὺς ἐς τὴν Καρχηδόνα ἠπείχθη. Οἱ Καρχηδόνιοι δὲ θυμῷ ληφθέντες καὶ φόβῳ, τὸν μὲν ἀνεσταύρωσαν, πρέσβεις δὲ πρὸς εἰρήνην τῷ Κατύλῳ πεπόμφασι· καὶ τῷ πρὸς βουλῆς ἦν, τὸν πόλεμον καταλύσασθαι, ὅτι ἐπ' ἐξόδῳ οὔσης αὐτῷ τῆς ἀρχῆς, οὔτω δι' ὀλίγου ἐξαιρήσειν τὴν Καρχηδόνα ἤλπιζεν, οὔτε τοῖς διαδόχοις τὴν δόξαν τῶν ἑαυτοῦ πόνων καταλιπεῖν ἤθελε. Διὸ ἀνακωχὴν ἐποιήσατο, καὶ χρήματα, καὶ σῖτον καὶ ὁμήρους αὐτῷ δόντες, ἵν' ἐς τὴν Ῥώμην πρεσβεύσωνται, ἐπὶ τῷ Σικελίας τε αὐτοὺς πάσης ἐκστῆναι Ῥωμαίοις, καὶ πάσας τὰς πέριξ νήσους ἐκλιπεῖν, καὶ μήτε τῷ Ἱέρωνι πολεμεῖν· καὶ χρήματα, τὰ μὲν ἅμα τῷ σπείσασθαι δοῦναι, τὰ δὲ καὶ ὕστερον· καὶ τοὺς μὲν ἐκείνων αὐτομόλους καὶ αἰχμαλώτους προῖκα ἐκπέμψαι, τοὺς δ' ἑαυτῶν πρίασθαι. Τοιαύτη μὲν οὖν ἡ σύμβασις ὡμολόγητο (μόνην γὰρ τὴν τοῦ ζυγοῦ ἀτιμίαν ὁ Ἀμίλκας παρῃτήσατο) καὶ ὁ μὲν ταῦτα συνθέμενος, καὶ τοὺς στρατιώτας ἐκ τῶν τειχῶν ἐξαγαγὼν, ἀπέπλευσεν οἴκαδε, πρὶν τοὺς ὅρκους ἐπενεχθῆναι.

6. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ τὴν τε νίκην διὰ βραχέος ἔμαθον, καὶ ἐπήρθησαν ὡς παντάπασι κεκρατηκότες· καὶ τῶν πρέσβεων ἐλθόντων, οὐκέτι κατέχειν ἑαυτοὺς ἠδύναντο, καὶ τὴν Λιβύην ἅπασαν ἤλπιζον· διὸ οὐδὲ ταῖς τοῦ ὑπάτου ὁμολογίαις ἐνέμειναν, ἀλλὰ καὶ χρήματα αὐτοὺς πολλῷ πλείω τῶν ὑποσχημένων ἐπράξαντο· καὶ ἀπηγόρευσαν σφίσι, μήτε τὴν Ἰταλίαν, μήτε τὴν ἔξω συμμαχίδα σφῶν μακραῖς ναυσὶ παραπλεῖν, ἢ μισθοφόροις τισὶν ἀπ' αὐτῶν κεχρῆσθαι. Ὁ μὲν οὖν πρῶτος τοῖς Καρχηδονίοις πόλεμος, τοῖς Ῥωμαίοις ἐς τοῦ-

το κατέληξε τετάρτῳ ἔτει καὶ εἰκοστῷ, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἤγαγεν ὁ Κατύλος τὰ ἐπινίκια (*a*). Κύϊντος δὲ Λουτάτιος ὑπατεύσας, ἀπῆλθεν ἐς Σικελίαν, καὶ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Κατύλου πάντα τὰ ἐκεῖ κατεστήσατο, καὶ τὰ ὅπλα τῶν ἐν αὐτῇ ἀφείλοντο. Σικελία μὲν οὖν οὕτως ὑπὸ Ῥωμαίων δεδούλωτο, πλὴν τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἱέρωνος, ἐκ δὲ τούτου πρὸς τοὺς Καρχηδονίους φιλία ἦν αὐτοῖς· ἄμφω δ' αὖθις ἐς πολέμους ἑτέρους χωρὶς, μετ' ὀλίγον κατέστησαν. Τοῖς γὰρ Καρχηδονίοις, οἵ τε περίλοιποι τῶν μισθοφορησάντων σφίσι, καὶ τὸ δουλεῦον, τὸ ἐν τῇ πόλει, καὶ τῶν ὁμηρούντων πολλοὶ πρὸς συμφορὰς αὐτῶν συνετίθεντο· οἵ γε μὴν Ῥωμαῖοι ἐπικαλεσαμένων αὐτοὺς τῶν πολεμούντων ἐκείνοις, οὔθ' ὑπήκουσαν, ἀλλὰ καὶ ἀντιπρεσβευσάμενοι, καὶ μὴ δυνηθέντες καταλλάξαι αὐτοὺς, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους τῶν Καρχηδονίων, ὅσους εἶχον, ἀφῆκαν προῖκα, καὶ σῖτον ἔπεμψαν, καὶ μισθοφόρους ἐκ τῆς οἰκείας συμμαχίδος αὐτοῖς ἐπαγαγέσθαι ἐπέτρεψαν, δόξαν ἐπιεικείας θηρώμενοι μᾶλλον ἢ τοῦ συμφέροντος αὐτοῖς προμηθούμενοι· ὅθεν πράγματα ἔσχον εἰσέπειτα. Ὁ γὰρ Ἀμίλκας ἐκεῖνος ὁ Βαρχίδης, ἐπεὶ τοὺς ἐναντίους ἐνίκησεν, ἐπὶ μὲν τοὺς Ῥωμαίους, καίπερ κάρτα μισῶν αὐτοὺς, οὐκ ἐτόλμησε στρατεῦσαι· ἐς δὲ τὴν Ἰβηρίαν παρὰ γνώμην τῶν οἴκοι πλῶν ἀπῆρεν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον ἐγένοντο.

7. Τότε δὲ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι Φαλίσκους ἐπολέμησαν, καὶ Μάλιος Τουρκουάτος (*b*) τὴν χώραν αὐτῶν ἐδῄωσε· καὶ συμμίξας αὐτοῖς, ἐσφάλη μὲν τῷ ὁπλιτικῷ, τοῖς δ' ἱππεῦσιν ἐκράτησε, καὶ αὖθις αὐτοῖς μαχεσάμενος ἐνίκησε, καὶ τά τε ὅπλα αὐτῶν, καὶ τὴν ἵππον, καὶ τὰ ἔπιπλα, καὶ τὸ δουλεῦον, καὶ τὸ ἥμισυ τῆς χώρας ἀφείλετο· ὕστερον δὲ, ἡ μὲν ἀρχαία πόλις ἐς ὄρος ἐρυμνὸν ἱδρυμένη, κατεσκάφη, ἑτέρα δ' ᾠκοδομήθη εὐέφοδος. Μετὰ δὲ τοῦτο (*c*) ἐπολέμησαν αὖθις πολέμους πρὸς Βοΐους, καὶ πρὸς Γαλάτας ἐκείνοις πλησιοχώρους, καὶ πρὸς Λιγύων τινάς. Τοὺς μὲν οὖν Λίγυας Σεμπρώνιος Γράκχος (*d*) μάχῃ νικήσας ἐκάκου· καὶ τοῖς Γαλάταις Πούπλιος Οὐαλέριος συμβαλὼν, τὸ μὲν πρῶτον ἡττήθη· εἶτα πυθόμενος ἐς ἐπικουρίαν αὐτοῦ τινὰς ἐκ τῆς Ῥώμης ἥκειν, ὁμόσε αὖθις τοῖς Γαλάταις ἐχώρησεν' ἵν' ἢ καθ' ἑαυτὸν νικήσειε, ἢ ἀποθάνοι· τοῦτο γὰρ μᾶλλον ἢ ζῶν αἰσχύνην ὀφλεῖν προείλετο· καί πως κατὰ τύχην ἐκράτησε. Τότε μὲν οὖν ταῦθ' οὕτως τοῖς Ῥωμαίοις συνήντησαν, καὶ Σαρδὼ παρὰ τῶν Καρχηδονίων ἀμαχεὶ, χρήματα

rent, aut conductitiis militibus uterentur. Atque ita primo bello Punico, anno quarto & vigeſimo a Romanis confecto, Catulus triumphavit. Q. verò Lutatius, poſt Conſulatum in Siciliam profectus, cum fratre Catulo ibi omnia ordinavit, & arma omnibus, qui in ea erant, ademit. Sicilia ergo ejuſmodi a Romanis ſubacta eſt, (Hieronis excepto imperio) & cum Carthaginenſibus amicitia conſtituta: quamquam utrique paulo poſt, ſeorſim alia geſsere bella. Pœnos enim, & reliqui eorum ſtipendiarii, & ſervitia Civitatis, & ex finitimis multi, adverſa illorum fortuna freti, undique invaſerunt. Romani verò, cum ab hoſtibus illorum accerſerentur, adeo non aſsenſerunt, ut cum per legatos, illos reconciliare non poſsent, omnes Carthaginenſium captivos gratis dimiſerint, frumentum ſuppeditarint, atque ut e ſociis provinciis militem conſcriberent, fecerint poteſtatem: clementiæ magis gloriam aucupantes, quam ſuis rationibus conſulentes. Nam Barchinus ille Hamilcar, poſtquam hoſtes vicit; Romanos, quamquam eis infenſiſſimus, bello petere haud auſus; contra magiſtratuum voluntatem abiit in Hiſpaniam. Sed hæc poſtea facta ſunt.

Tunc autem Romani cum Faliſcis bellum geſserunt; primoque loco agrum illorum Torquatus cremavit Manlius, tum cum eis congreſsus, peditatu ſuccubuit, prævaluit equitatu; rurſumque cum ipſis repetita pugna, eos vicit & domuit; & armis, equis, ſuppellectilibus, ſervitiis, & agri ſemiſse eos multavit. Poſtea verò & eorum antiqua urbs, quæ erat in arduo ſita monte, everſa fuit, & alia oppugnatu facilis, condita in planitie. Poſt hæc autem cum Bojis, & vicinis eorum Gallis, Liguribuſque quibuſdam, bella geſserunt alia. Ac Ligures quidẽ vicit afflixitque Sempronius Gracchus; cum Gallis verò P. Valerius congreſſus, principio victus eſt: audito tamen ſibi auxilia mitti Roma; Gallos denuo eſt aggreſſus, ut vel per ſe victoria potiretur, aut mortem, quam vitæ ignominioſæ præferebat, oppeteret: & ei quidem fortuna favit. Tunc igitur ita Romanis hæc evenerunt, eiſque Sardinia citra pugnam, & pecuniæ rurſus datæ a Carthaginenſibus, quos

NOTAE.

Καὶ Σαρδόνα.] Ita manuſcripti Regii, & Colberteus. At Wolfius legendum cenſebat Σαρδῷ. Neque enim, *inquit*, Sardi a Carthaginenſibus pecuniam extorſerunt, ſed Romani, & pecuniam, & ipſam Sardiniam. *Ducangius*; qui in Textu exinde Σαρδῷ inſcripſit; ut nos & facimus.

(*a*) U. C. 511. (*b*) U. C. 512. (*c*) U. C. 513. (*d*) U. C. 514.

quos accuſabant, negotiatores Romanos in mari male habuiſſe; illique, nondum firmatis viribus, timuerunt. Sequenti anno L. Lentulus & Q. Flaccus bello contra Gallos ſuſcepto, dum una ſimul agebant, inſuperabiles erant. Sed ubi ſeparati loca quædam, majoris prædæ cupiditate, vaſtare incipiunt, tum Flacci caſtra noctu circumdata, in magno periculo ſunt verſata. Barbari verò tum repulſi, multis aſcitis ſociis, cum magna manu Romanos denuo invaſerunt: ſeque arbitrati, ob multitudinem ſuam, vel ſine pugna, terrorem P. Lentulo & Licinio Varo incuſſuros; per legatos Ariminenſem agrum repetiere; ipſoſque urbe ipſa, ut quæ ſua eſset, excedere juſſerunt. Conſules verò neque ob paucitatem confligere, neque illa auſi concedere, inducias petierunt, ut iis de rebus, legati a Gallis Romam mitterentur. Hi, cum apud Senatum eadem poſtulaſſent, neque impetraſſent quidquam, in caſtra reverſi, res ſuas perditas repererunt. Quidam namque ex eorum ſociis, mutata ſententia, Romanos veriti, Bojos aggreſſi ſunt; ac ceciderunt utrinque multi, ſed exinde domum reliqui redierunt: ac tum Boji per pactiones, magna ſui agri parte a Romanis multati ſunt. Bellis Gallicis ſic confectis, Lentulus contra Ligures arma duxit, iiſque, qui occurrerunt, profligatis, caſtella quædam ſubegit. Varus autem Corſicam invaſurus, cum

ματά τε αὖθις ἔλαβον, ἐγκαλέσαντές αὐτοῖς βλάπτειν σφῶν τοὺς πλέοντας· οὕτω γὰρ κρατυνθέντες οἱ Καρχηδόνιοι, τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν ἐδεδοίκεσαν. Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει (a) Λούκιος Λέντουλος, καὶ Κύϊντος Φλάκκος ἐπὶ τοὺς Γαλάτας στρατεύσαντες, ἕως μὲν ὁμοῦ διῆγον, ἦσαν ἀνανταγώνιστοι· ἐπεὶ δὲ δίχῃ πορθεῖν τινα ἤρξαντο, ὡς οὕτω πλείω λείαν περιβαλούμενοι, ἐς κίνδυνον τὸ τοῦ Φλάκκου καταστῆν στρατόπεδον νυκτὸς κυκλωθέν· ἀλλὰ, τότε μὲν οἱ βάρβαροι ἀνεκόπησαν· προσβαλόμενοι δὲ συμμάχους, χειρὶ πολλῇ αὖθις ἐπὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐχώρησαν. Ἀπαντησάντων δὲ σφίσι Πουπλίου τε Λεντούλου, καὶ Λικινίου Οὐάρου, (b) ἤλπισαν αὐτοὺς διὰ τὸ πλῆθος τὸ σφέτερον, καὶ ἄνευ μάχης καταπλήξειν· καὶ πέμψαντες, τήν τε χώραν τὴν περὶ τὸ Ἀρίμινον ᾔτουν, καὶ τῆς πόλεως, ὡς αὐτῶν οὔσης, ἐξοικισθῆναι ἐκέλευον. Οἱ δ' ὕπατοι μήτε συμβαλεῖν θαῤῥοῦντες δι' ὀλιγότητα, μήτε προέσθαι τολμῶντες, ἀνοχὰς ἔπραξαν, ὡς ἐς τὴν Ῥώμην πρεσβεύσοντα· οἱ δ' ἐπὶ τὴν βουλὴν ἐλθόντες, τὰ αὐτὰ εἶπον· ὡς δ' οὐδενὸς οἱ πρέσβεις, ὧν ᾔτουν ἐτύγχανον, ἐς τὸ στρατόπεδον ἀνεχώρησαν, καὶ εὗρον ἐφθαρμένα σφίσι τὰ πράγματα. Τινὲς γὰρ τῶν συμμάχων αὐτῶν μεταγνόντες, καὶ διὰ φόβου τοὺς Ῥωμαίους πεποιημένοι, ἐτράποντο πρὸς τοὺς Βοουΐους, καὶ συχνοὶ ἀπώλοντο ἀμφοτέρωθεν· κἀντεῦθεν ἀπῆλθον οἴκαδε οἱ λοιποί· καὶ οἱ Βοουΐοι σπονδὰς ἐπὶ μέρει πολλῷ τῆς χώρας σφῶν ἐποιήσαντο· Ἤδη δὲ τῶν.

Hæc eadem ita apud Valeſium, pag. 593. ὅτι, ſcripſit ipſe Dio.

DIO APUD CONSTANT. AUG. PORPHYR.

Cum M. Claudius turpe cum Corſis fœdus percuſſiſſet, Romani nihilominus eos bello aggreſſi ſubegere; ac primo quidem, quaſi violati fœderis culpa, cum non ad ſe, ſed ad Claudium pertineret, eum per Feciales Corſis dedidere; poſtea verò minime a Corſis receptum, in exilium amandarunt.

Οἱ Ῥωμαῖοι [τὸν Κλαύδιον] ἐπειδὴ πρὸς τοὺς Λίγυας, συνθήκας ἐποιήσατο, πόλεμον ἀράμενοι, καὶ αὐτοὺς χειρωσάμενοι, τὸ μὲν πρῶτον, ὡς καὶ ἐκείνου τὸ παρασπονδηθὲν, ἀλλ' οὐχ ἑαυτῶν τὸ ἁμάρτημα ὄν, [ἐπεμψαν ἐκδιδόντες αὐτοῖς·] μὴ προσδεξαμένων δὲ σφῶν [αὐτὸν ἐξήλασαν.]

Pariterque apud Conſtantinum *Ecloge XL*, ita:

DIO APUD EUNDEM.

Quum Romani pecuniam (c) a Carthaginienſibus extorſiſſent; fœdus pacis renovarunt. Ac primum quidem venientibus Romam Carthaginienſium legatis; propterea quod apparatum facere Romanos animadverterunt, quum ipſi adhuc finitimo bello diſtinerentur, nihil moderati reſponderunt: poſtea miſſo Hannone quodam ætate juvene, & miræ libertatis in dicendo; quamvis & alia multa, & hæc tandem proferret: Si pacem colere non vultis, reddite nobis Sardiniam & Siciliam, quibus non ad aliquod tempus inducias, ſed ad amicitiam perpetuam, redemimus: mitiores præ pudore facti ſunt.

Οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Καρχηδονίους [χρήματα ἐπιπραξάμενοι, τὰς σπονδὰς ἀνενεώσαντο]· καὶ τὸ μὲν πρῶτον πρεσβείας αὐτῶν ἐλθούσης, ὅτι τε τὰς σφετέρας παρασκευὰς ᾔσθοντο, καὶ ὅτι αὐτοὶ τῷ πρὸς τοὺς ὁμόρους πολέμῳ, ἔτι καὶ τότε κατείχοντο, μέτριον οὐδὲν ἀπεκρίναντο. Μετὰ δὲ τοῦτο Ἄννωνός τινος νέου τὴν ἡλικίαν καὶ δεινοῦ τῇ παῤῥησίᾳ πεμφθέντος, καὶ ἄλλα τε πολλὰ ἀπαρακαλύπτως, καὶ τέλος ὅτι, εἰ μὴ βούλεσθε εἰρήνην, ἀπόδοτε ἡμῖν καὶ Σαρδὼ καὶ Σικελίαν· οὐ γὰρ πρὸς καιρόν τινα ἀνοχὴν, ἀλλ' ἀΐδιον φιλίαν ἀπ' αὐτῶν ἐπριάμεθα, εἰπόντος· ἠπιώτεροί τε καὶ αἰσχυνθέντες ἐγένοντο.

(a) U. C. 515. (b) U. C. 516. (c) U. C. 517.

τῶν Γαλατικῶν λυθέντων πολέμων, ὁ Λέντουλος ἐστράτευσεν ἐπὶ Λίγυας, καὶ τοὺς προσπίπτοντας ἠμύνετο, καὶ τινα ἐρύματα παρεστήσατο. Οὐάρος δὲ Κύρνου ὁρμήσας, καὶ μὴ δυνηθεὶς ἀπορίᾳ πλοίων περαιωθῆναι, Κλινίαν Κλαύδιόν τινα σὺν δυνάμει προέπεμψε· κἀκεῖνος τοὺς Κυρνίους καταπλήξας, ἐς λόγους ἦλθε, καὶ ὡς αὐτοκράτωρ τυγχάνων ἐσπείσατο. Οὐάρος δὲ τῶν συνθηκῶν μὴ φροντίσας, ἐπολέμησε τοῖς Κυρνίοις, ἕως αὐτοὺς ἐχειρώσατο· οἱ δὲ Ρωμαῖοι τὸ παρασπόνδημα ἀποπροσποιούμενοι ἔπεμψαν αὐτοῖς ἐκδιδόντες τὸν Κλαύδιον· ὡς δ' οὐκ ἐδέχθη, ἐξήλασαν αὐτόν.

8. Ἐπὶ δὲ Καρχηδονίους μέλλοντες στρατεύσειν, ὡς τοῖς σφῶν ἐμπόροις λυμαινομένους, τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίησαν· χρήματα δ' ἐπιπραξάμενοι ἐνενεώσαντο τὰς σπονδάς, ἔμελλον δὲ μηδ' ὡς ἐς μακρὰν αἱ συνθῆκαι μένειν. Τὰ μὲν οὖν τῶν Καρχηδονίων ἀνεβέβλητο, ἐπὶ δὲ τοὺς Σαρδονίους μὴ πειθομένους αὐτοῖς ἐστράτευσαν, καὶ ἐνίκησαν. Μετὰ δὲ ταῦτα ἔπεισαν τοὺς Σαρδονίους οἱ Καρχηδόνιοι κρύφα τοῖς Ρωμαίοις ἐπαναστῆναι, καὶ τούτοις οἱ Κύρνιοι προσαπέστησαν, καὶ οἱ Λίγυες οὐχ ἡσύχασαν· Τῷ δ' ἐπιγενομένῳ ἔτει (a) τριχῇ τὰς δυνάμεις διελόμενοι οἱ Ρωμαῖοι, ἵν' ἅμα πολεμούμενοι πάντες, μὴ συμβοηθοῖεν ἀλλήλοις, Ποστούμιον μὲν Ἀλβῖνον ἐς τὴν Λιγυστικὴν, Σπούριον δὲ Καρουίλιον ἐπὶ τοὺς Κυρνίους, ἐς δὲ τὴν Σαρδὼ τὸν Ἀστυνόμον, Πούπλιον Κορνήλιον ἔπεμψαν· καὶ οἱ μὲν ὕπατοι, οὐκ ἀπόνως μέν, οὐ βραδέως δὲ τὰ προσαχθέντα σφίσι κατέπραξαν· τοὺς δὲ Σαρδονίους μὴ τι μέτριον φρονοῦντας, ἰσχυρᾷ μάχῃ ὁ Καρουίλιος κατεστρέψατο· ὁ γὰρ Κορνήλιος, καὶ τῶν στρατιωτῶν πολλοί, ὑπὸ νόσου ἐφθάρησαν· ἐπεὶ δ' οἱ Ρωμαῖοι ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν ἀπηλλάγησαν, ἀπέστησαν, αὖθις οἱ Σαρδόνιοι καὶ οἱ Λίγυες. Κύϊντος μὲν οὖν Φάβιος Μάξιμος ἐπέμφθη πρὸς Λίγυας, ἐς δέ γε τὴν Σαρδὼ Πομπώνιος Μάνιος· (b) τούς γε μὴν Καρχηδονίους, ὡς αἰτίους αὐτοῖς τῶν πολέμων ὄντας, πολεμίους ἔκριναν· καὶ πέμψαντες πρὸς αὐτούς, χρήματά τε ἀπῄτουν, καὶ ἁπασῶν ἐκπλεῖν τῶν νήσων ἐπέταττον, ὡς αὐτοῖς διαφερουσῶν· ἐκφαίνοντες δὲ καὶ τὴν σφετέραν διάνοιαν, δόρυ αὐτοῖς ἐπέστειλαν, καὶ κηρύκιον, ἓν ἑλέσθαι κελεύοντες, ὁποῖον ἂν ἐθελήσωσιν· Οἱ δὲ μηδὲν ὑποπτήξαντες, τά τε ἄλλα τραχύτερον ἀπεκρίναντο, καὶ τῶν πεμφθέντων σφίσιν, αἱρεῖσθαι μὲν εἶπον οὐδέτερον, δέχεσθαι δ' ἑτοίμως ὁπότερον καταλείψουσιν· ἐντεῦθεν μὲν ἐμίσουν ἀλλήλους, ὤκνουν δὲ πολέμου κατάρξασθαι. Κινηθέντων δ' αὖθις τῶν Σαρδονίων, ἐπ' αὐτοὺς οἱ ὕπατοι ἄμφω ἐστράτευσαν, Μάρκος τε Μαλλέολος, καὶ Μάρκος Αἰμίλιος (c)· καὶ πολλὰ μὲν λάφυρα ἔλαβον· παρὰ δὲ τῶν Κυρνίων προσχόντες, αὐτοῖς αὐτὰ ἀφῃρέθησαν. Διὸ μὲν ταῦτα ἐπ' ἀμφοτέρους οἱ Ρωμαῖοι

cum propter navigiorum penuriam, eò trajicere non poſset, Claudium Cliniam quendam, cum copiis præmiſit: qui Corſis territis, in colloquium venit, & tanquam imperator, pacem cum eis fecit. Varus autem nulla pactionis habita ratione, eos oppugnare non deſtitit, donec ſubegit. Romani verò, ut a ſeſe crimen violati fœderis amoverent, eis Claudium dediderunt, & non receptum a Corſis, ipſi etiam expulerunt.

Bellum autem adverſus Carthaginenſes, ob mercatorum ſuorum injurias, ſuſceptum, Romani depoſuerunt; exacta namque pecunia, fœdus, ne ſic quidem diu duraturum, renovarunt. Carthaginenſi ergo dilato bello, Sardos dicto non audientes adorti vicerunt: qui tamen poſtea, a Carthaginenſibus, clam ad rebellionem incitati ſunt: defecerunt & Corſi: nec Ligures quieverunt. Sequenti anno Romani triſariam diviſis copiis, ut ſimul bello infeſtati hoſtes, non poſſent ſibi invicem ferre auxilia; Poſtumium Albinum in Liguſticum, Sp. Carvilium contra Corſos, in Sardiniam, Ædilem, P. Cornelium miſerunt. Conſules licet haud citra laborem, citra moram tamen mandata exſecuti ſunt: Sardos verò nihil modicum animis agitantes, Carvilius ingenti prælio ſubegit. Cornelius enim & multi milites, morboſa in inſula perierunt. Romanis autem inde digreſſis, Sardi, & Ligures ex integro denuo defecerunt. Contra Ligures igitur Q. Fabius Maximus miſſus eſt, Man. verò Pomponius in Sardiniam. Sed Carthaginenſes, ut eorum bellorum autores illis, hoſtes ſunt judicati; juſſique pecuniam numerare, & omnibus cedere inſulis, ut quæ jam Romanorum eſſent. Utque ſuam magis ſententiam patefacerent, haſtam illis & caduceum miſerunt, optione data, ut eligerent utrum mallent. Sed Carthaginenſes his nihil territi, tum ad alia reſponderunt aſperius, tum ſe neutrum dixerunt velle; illud tamen alacriter accepturos, quod ipſi reliquiſſent. Hinc quamvis mutuo ſe odiſſent, neuter eorum tamen, bellum eſt auſus auſpicari. Contra Sardos autem denuo tumultuantes, ambo Conſules M. Malleolus, & M. Æmilius miſſi, magnam inde prædam retulerunt: quæ a Corſis, cum eo appulerunt, ipſis erepta eſt: eaque de cauſa Romani utroſque poſtea invaſerunt. Et M. quidem Pomponius, qui Sardos infeſtabat,

cum

(a) U. C. 518. (b) U. C. 519. (c) U. C. 520.

cum eorum plurimos in ſaltuoſis ſpecubus abditos, indagare non poſſet, ſagaces canes ex Italia acceſſivit; & ſic per eos, tramitibus hominum, pecudumque inveſtigatis, inde multos extraxit: L. verò Papirius Corſos planitie pulſos; dum in montes, eos adegit; per inſidias, ſuorum multos amiſit; amiſiſſetque præ ſiti plures, niſi ſerò tandem inventa aqua, Corſis ut deditionem facerent, ſuaſiſſet.

Sub hoc tempus Carthaginenſium Dux Hamilcar, ab Hiſpanis victus occubuit. Cum enim contra eos aciem inſtruxiſſet, illi, currus facibus & pice onuſtos, ante Carthaginenſium copias produxerunt; quumque prope jam ventum eſſet, iis incenſis, jumenta agitata in rabiem egerunt; eaque res adverſarios turbatos, divulſos, & in fugam verſos aſſectati, & Ducem & plurimos alios cæciderunt. Ad hunc modum poſt diuturnam felicitatem Hamilcar obiit, eique gener ſucceſſit Haſdrubal: qui multis Hiſpaniæ urbibus ſubactis, Carthaginem patriæ cognominem in ea condidit. Interea cum Boji, aliique Galli ex venditione tum aliarum rerum, tum plurimorum captivorum magnam pecuniæ vim contraherent; Romani veriti, ne iis opibus contra ſe aliquando uterentur, edixerunt, ne quis homini Gallo, vel argentum, vel aurum daret. Deinde Carthaginenſes, cognita M. Æmilii & M. Junii in Ligu-

μῶσι ἐτράποντο· καὶ Μάρκος μὲν Πομπώνιος Σαρδόνας ἔφερε, καὶ μαθὼν τοὺς πλείονας αὐτῶν ἐς σπήλαια ὑλώδη δυσεξεύρετα καταδύντας, μὴ δυνάμενός τε αὐτοὺς εὑρεῖν, κύνας ἐκ τῆς Ἰταλίας μετεπέμψατο εὐρινας, καὶ δι' ἐκείνων τὴν στίβον, καὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν βοσκημάτων εὑρὼν, πολλὰ ἀπετέμετο. Γάϊος δὲ Παπείριος, (a) ἐκ μὲν τῶν πεδίων τοὺς Κυρνίους ἀπήλασε· βιαζόμενος δὲ πρὸς τὰ ὄρη, συχνοὺς ἐξ ἐνέδρας ἀπέβαλε, πλείους τε ἂν, ὕδατος ἀπορίᾳ ἀπώλεσεν, εἰ μὴ που ὕδωρ ὀψέ ποτε ἀνεφάνη, καὶ ἔπεισε τοὺς Κυρνίους ὁμολογῆσαι.

9. Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ Ἀμίλκας ὁ τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς, πρὸς Ἰβήρων νικηθεὶς ἐθανεν· ἀντιπαραταξαμένου γὰρ σφίσιν, ἁμάξας δᾳδῶν καὶ πίσσης μεστὰς πρὸ τοῦ στρατοῦ τῶν Καρχηδονίων προήγαγον, καὶ πλησιάσαντες, ἀνῆψαν αὐτὰς καὶ τὰ ἕλκοντα αὐτὰς ὑποζύγια ἐπισπέρχοντες οἰστρῆσαι. Κἀκ τούτου συνταραχθέντων τῶν ἐναντίων, διασπασθέντων τε καὶ τραπομένων, ἑπόμενοι, κἀκεῖνον καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐφόνευσαν· καὶ ὁ μὲν ἐπὶ πλεῖστον ἀνθήσας, οὕτως ἐτελεύτησε· τελευτήσαντα δὲ αὐτὸν, Ἀσδρούβας ὁ γαμβρὸς διεδέξατο, καὶ τῆς Ἰβηρίας πολλὰ προσεκτήσατο, πόλιν τε ἐν αὐτῇ Καρχηδόνα ὁμώνυμον τῇ πατρίδι ἔκτισε. Τῶν δέ γε Βοουίων, καὶ τῶν ἄλλων Γαλατῶν πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, πλείστους δὲ καὶ αἰχμαλώτους πωλούντων, δείσαντες οἱ Ρωμαῖοι, μὴ ποτε κατ' αὐτῶν τοῖς χρήμασι χρήσωνται, ἀπεῖπον, μηδένα ἀνδρὶ Γαλάτῃ, ἀργύριον, μήτε χρυσίον διδόναι. Ἐντεῦθεν οἱ Καρχηδόνιοι μαθόντες τοὺς ὑπάτους Μάρκον Αἰμίλιον, καὶ Μάρκον Ἰούνιον (b) ἐς τὴν Λιγυ-

Σαρδῶνας.] Manuſcripti omnes Σαρδόνας habent. *Ducangius*.

Johannes Tzetzes Chil. 1. cap. 27. verſ. 700. de Hannibale, ejusque patre etiam, ea habet ex Dione quæ huc ſpectabant:

DIO APUD TZETZEM.

Hannibal (Diodorus ſcribit, atque Dio,	Ἀννίβας (ὡς Διόδωρος γράφει, καὶ Δίων ἅμα,
Cumque his, ex Halicarnaſſo Dionyſius)	Σὺν τούτοις Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσόθεν)
Dux Siculorum, gnatus eſt Hamilcaris;	Ἦν στρατηγὸς τῶν Σικελῶν, υἱὸς δὲ Ἀμίλκα,
Qui Hamilcar quidem, tota capta Iberia,	Ὅστις Ἀμίλκας σύμπασαν ἑλὼν τὴν Ἰβηρίαν.
Hoſtili circumventus dolo occiditur:	Δόλοις ἐπιβουλευθεὶς δὲ κτείνεται τῶν Ἰβήρων.
Nam cum juſſiſſet ſuos omnes ſugere,	Τὸν πάντα τούτου δὲ στρατὸν φεύγειν κελεύσας τότε,
Et amplectentes, aventeſque commori	Καὶ προσπλακέντας τοὺς υἱοὺς καὶ συνθανεῖν ποθοῦντας
Natos, ad fugam loris uſque impelleret,	Μάστιξι παρωσάμενος συμφυγεῖν τοῖς ἑτέροις,
Hannibal eſſet cum annorum quindecim,	Ἀννίβαν πεντεκαίδεκα τῶν χρόνων ὑπηργμένον,
Duodecim verò Aſdrubal; ſuo capiti,	Ἀσδρούβαν δὲ δυώδεκα, τὸν λόφον τὴν κυνέαν,
Galea impoſita, ab Iberis noſcitur.	Ἄρας αὐτοῦ τῆς κεφαλῆς, τοῖς Ἴβηρσι ἐγνώσθη·
Cunctis cum ergo, in ipſum irruentibus,	Πάντων δ' Ἰβήρων ἐπ' αὐτὸν ὡς εἶπον, ὁρμησάντων,
Qui fugiebant, evaſere incolumes;	Οἱ φεύγοντες ἐσώζοντο τυγχάνοντες ἀδείας·
At ipſe in tuto ut vidit ſuas copias,	Ὡς δὲ σωθέντα τὸν στρατὸν εἶδε, στραφεὶς ὀπίσω,
Deinceps ſtudet, ne in hoſtes incidat.	Λοιπὸν σπουδάζει μὴ δ' αὐτὸς Ἴβηρσι κρατηθῆναι.
Sed iſtis undequaque irruentibus,	Ἐπικειμένων δὲ σφοδρῶς κυκλόθε τῶν Ἰβήρων,
Equum impellens ſuum ferociſſimum,	Τὸν ἵππον ἀκρατέστερον ἐλάσας τὸν οἰκεῖον,
In fluctus incidit Iberi fluvii,	Τοῦ ποταμοῦ τοῦ Ἴβηρος τοῖς ῥεύμασιν ἐμπίπτει·
Atque cum ruit, tum feritur jaculo.	Βάλλεται δὲ παρά τινος, ὁρμῶν ἐν ἀκοντίῳ.
Sed ſuffocatus, mortuuſve nullibi	Πλὴν καὶ πνιγεὶς, οὐδὲ νεκρὸς τοῖς Ἴβηρσιν εὑρέθη,
Inventus eſt, quod ipſe optabat, fluctibus Tractus.	Οἱ τοῦτο πόθος ἦν, σύρεται γὰρ τοῖς ῥείθροις.

Iſta quoque narrabat Dio, & hæc Tzetzes (qui neſcio, qua intemperie, *Siculos* vocat Carthaginenſes) efficit, ne hoc loco deſideremus.

(a) U.C. 521. (b) U.C. 522.

στικὴν ἀπάραντες, παρεσκευάζοντο ἐς τὴν Ῥώμην ἐλάσαι· γνόντων δὲ τοῦτο τῶν ὑπάτων, καὶ ἐπ' αὐτοὺς ἀθρόον ὡρμηκότων, ἐξεπλάγησαν, καὶ ἀπήντησαν αὐτοῖς ὡς φίλιοι· κἀκεῖνοι δὲ ὑπεκρίναντο ὅτι οὐκ ἐπ' ἐκείνους ἀπίεσαν, ἀλλὰ διὰ τῆς χώρας αὐτῶν ἐς τοὺς Λίγυας. Ῥωμαῖοι δὲ τόν τε Ἰόνιον ἐπεραιώθησαν, καὶ τῆς ἠπείρου τῆς Ἑλληνικῆς ἥψαντο· πρόφασις δ' αὐτοῖς τοῦ πλοῦ ἐγένετο ἥδε· Ἴσσα, νῆσός ἐστιν ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ κειμένη· οἱ γοῦν ταύτης κάτοικοι, Ἰσσαῖοι καλούμενοι, ἐθελονταὶ τοῖς Ῥωμαίοις παραδεδώκασιν ἑαυτούς, τῷ σφῶν κρατοῦντι ἀχθόμενοι, Ἄγρωνι, τῷ τῶν Σαρδιαίων βασιλεῖ, γένους Ἰλλυρικοῦ· πρὸς ὃν οἱ ὕπατοι πρέσβεις ἔπεμψαν· ἐκείνου δὲ τεθνεῶτος, ἐπὶ νηπίῳ διαδόχῳ παιδὶ ἔτι, ἡ ἐκείνου γυνή, τοῦ δὲ παιδὸς μητρυιά, τὴν τῶν Σαρδιαίων διεῖπεν ἀρχήν· ἣ τοῖς πρέσβεσιν, οὐδὲν μέτριον ἐχρημάτισε, παρρησιασαμένους δέ, τοὺς μὲν ἔδησε, τοὺς δὲ ἀπέκτεινε.

10. Τῶν δὲ Ῥωμαίων πόλεμον ψηφισαμένων αὐτῇ, κατέπτηξε· καὶ τούς τε σωζομένους τῶν πρέσβεων ἀποδώσειν ὑπέσχετο, καὶ τοὺς θανόντας, ἔλεγεν ὑπὸ λῃστῶν πεφονεῦσθαι. Τῶν δὲ Ῥωμαίων τοὺς αὐτόχειρας ἐξαιτησαμένων, οὔτε τινα ἐκδώσειν ἔφη, καὶ ἐπὶ τὴν Ἴσσαν ἔστειλε στράτευμα· εἶτα αὖθις δείσασα, Δημήτριον

Liguſticum expeditione, ad invadendam Romam ſe parabant. Hoc autem Conſules intellecto, ex improviſo eos adhorti, terruerunt, ſed per amicitiæ ſpeciem Romanis obviam ſunt egreſſi. Simularunt Romani quoque, ſe non contra ipſos, profectos eſſe dicentes, ſed ut per eorum agrum pergerent in Liguriam. Cæterum parte alia Romani, ſinu Jonio trajecto, ad Græciæ continentem hac de cauſa appulerunt. Iſſa inſula in ſinu Jonio ſita eſt: cujus incolæ Iſſæi, ſuo Domino Achroni, qui Sardianorum, gentis Illyricæ erat Rex, irati, Romanis ultrò ſe dediderunt. Ad eum quidem legatos miſerunt Conſules: verum illo defuncto, pro adhuc impubere herede relicto filio, uxor ejus noverca pueri, Sardianorum Regnum adminiſtrabat: Hæc nullum æquum legatis reſponſum dedit: & cum illi liberiùs eſſent locuti, alios eorum vinxit, alios neci dedit.

Ubi autem ei bellum decreverunt Romani, territa, ſe, & incolumes legatos redditurum promiſit, & mortuos, a latronibus cæſos ait: Romaniſque, cædium autores petentibus, neque ſe quemquam dedituram dixit, & exercitum Iſſam miſit. Deinde rurſus territa, ad Conſules Demetrium

DIO APUD CONSTANT. AUG. PORPHYR. *Eclog. XII.*

Οἱ Ῥωμαῖοι τοῖς Ἰσσαίοις προσχωρήσασιν αὐτοῖς ἀνθυπουργεῖν τι εὐθὺς προθύμως ὡς τοῖς πρὸς ἑαυτοὺς ἐσπουδακόσι βουθεῖν δοκεῖν καὶ τοὺς Σαρδιαίους ἀμύνεσθαι, διότι τοὺς ἐκ τοῦ Βρεντεσίου ἐκπλέοντας ἐκακούργουν, ἐθελήσαντες· ἔπεμψαν πρὸς τὸν Ἄργωνα, τοὺς μὲν παραιτούμενοι, τὸ δὲ ὅτι μηδὲν προπαθὼν ἀδικοίη σφᾶς αἰτιώμενοι. Καὶ ἐκεῖνον μὲν οὐκ ἔτι περιόντα εὗρον, ἀλλὰ παιδίον τι Πίννην ὄνομα καταλιπὼν ἐτεθνήκει. Τεῦτα δὲ [ἡ γυνὴ αὐτοῦ, μητρυιὰ δὲ τοῦ Πίννου] οὖσα ἐκράτει [τῶν Σαρδιαίων, καὶ οὐδὲν μέτριον] ὑπὸ θρασύτητος, αὐτοῖς ἀπεκρίνατο· ἀλλ' οἷα γυνὴ πρὸς τῇ ἐμφύτῳ προπετείᾳ καὶ ὑπὸ τῆς δυνάμεως, ἧς εἶχε, χαυνουμένη, [τοὺς μὲν ἔδησε τῶν πρέσβεων, τοὺς δὲ καὶ ἀπέκτεινε, ὅτι ἐπαρρησιάσαντο.] Καὶ τότε μὲν ταῦτα ἔπραξε· καὶ φρόνημα ἀπ' αὐτῶν, ὥσπερ τινὰ ἰσχὺν ἐν τῷ προχείρῳ τῆς ὠμότητος ἐπιδεδειγμένη, ἔλαβε· διήλεγξε δὲ δι' ἐλαχίστου τὴν τοῦ γυναικείου γένους ἀσθένειαν ταχὺ μὲν ὑπὸ βραχύτητος γνώμης ὀργιζομένην ταχὺ δὲ καὶ ὑπὸ δειλίας φοβουμένην. Ἐπειδὴ γὰρ τάχιστα [τὸν πόλεμον τοὺς Ῥωμαίους ἐψηφίσθαι] οἱ ἐπύθετο, [κατέπτηξε· καὶ τούς τε ἄνδρας οὓς εἶχεν αὐτῶν ἀποδώσειν ὑπέσχετο, καὶ ἐπὶ τοῖς τε τελευτηκόσιν ἀπελογεῖτο λέγουσα, ὑπὸ λῃστῶν τινῶν αὐτοὺς πεφονεῦσθαι. Τῶν δὲ Ῥωμαίων] τῆς τε στρατείας διὰ τοῦτο ἐπισχόντων [τούς τε αὐτόχειρας ἐξαιτησάντων,] κατεφρόνησέ τε αὖθις, ὅτι μηδέπω τι δεινὸν αὐτῇ παρῆν, καὶ [οὔτε τινὰ ἐκδώσειν ἔφη, καὶ ἐπὶ τὴν Ἴσσαν στράτευμα ἀπέστειλεν·] ἐπειδὴ ὑπάτους παρόντας ᾔσθετο κατέδεισεν αὖ, καὶ τοῦ θυμοῦ ὑφῆκε, καὶ ἐς πᾶν ὑπακοῦσαι σφῶν ἑτοί-

Quum Romani Iſſæis, qui ad ſe defecerant, viciſſim rem gratam alacri mox animo facere vellent, ut iis opem ferre, quorum egregia in ſe ſtudia fuiſſent; ac Sardianos eo nomine, quod navigantes e portu Brundiſino maleficiis infeſtarent, ulciſci viderentur, miſere legatos ad Argonem, deprecatum pro Iſſæis, & cum eo, qui nulla injuria provocatus, ipſos læderet, expoſtulatum. Argonem legati non amplius ſuperſtitem reperere, quod relicto filio puero, cui nomen Pinnes, diem obiiſſet. At uxor ejus Teuta, quæ noverca Pinnis erat, jam Sardianis imperabat, nec præ ferocia quidquam eis moderati reſpondebat; ſed ut mulier, quæ præter inſitam a natura temeritatem, etiam a poteſtate, quam obtinebat, difflueret; e legatis alios vinxit, alios occidit, quod liberius locuti eſſent. Ac tunc quidem hæc fecit, & animos inde quaſi, quæ vires ſuas, expromta crudelitate, demonſtraſſet; ſumpſit. Sed paulo poſt feminei generis imbecillitatem redarguit, quod celeri momento præ judicii tenuitate prolabitur in iram, nec minori celeritate, præ formidine ſibi metuit. Quum primum enim bellum contra ſe decretum a Romanis accepit, timore correpta trepidavit; ac tum Romanos quos adhuc habebat, redditurum ſe promiſit; tum de iis, qui fuerant interfecti, ſic ſe purgavit; ut a latronibus occiſos diceret. Itaque quum Romani expeditionem ſuam inhiberent, & cædis auctores ſibi dedi poſcerent, rurſus eos contempſit, quod pericula nec dum adeſſent, ac neque ſe dedituram illorum aliquem dixit, & exercitum in inſulam Iſſam miſit. Poſt ubi Conſules adeſſe ſenſit, iterum ſibi metuit, ac remiſit animos & ad parendum eis in omnibus rebus pa-

Digitized by Google

trium quendam miſit, tamquam parata in omnibus morem gerere, & pax facta eſt cum legato, & Corcyra ab eo accepta. Sed cum Romani ad inſulam trajeciſsent, ipſa tanquam mulier levi prædita ingenio, & mutabili, reſumptis animis, ad Epidamnum & Apolloniam miſit copias. Verum, quia Romani iis urbibus liberatis, illiuſque navibus, quæ cum pecunia ex Peloponneſo veniebant, captis, oram maritimam vaſtabant; Demetrius autem veritus mulierculam, ſe contulerat ad Romanos, tranſfugis multis ſecum adductis; abjecto animo, imperio abſtinuit; quod Demetrius tutorio nomine adminiſtrandum ſuſcepit. Hac de cauſa Romani a Corinthiis ſunt laudati, & ad Iſthmiacos ludos admiſſi: in quibus Plautus ſtadium vicit. Sane tuncquoque Romani cum Athenienſibus amicitiam inierunt, eorum civitate donati, & ad initia ſunt admiſſi. Illyrici autem nomen, olim locis aliis attributum in ſuperiorem poſtea continentem, ſupra Macedoniam & Thraciam, intra Hæmum & Rhodopen, pertranſivit. Situm proinde eſt Illyricum in medio horum montium alpiumque, & intra Hæmum fluvium & Iſtrum, uſque ad Euxinum Pontum; licet alicubi, etiam ultra Iſtrum evagetur. Cum olim verò Romanis oraculum eſſet redditum, Græcos & Gallos fore urbem occupaturos; duos Gallos, & Græcos totidem utriuſque ſexus, vivos in fori medio defoderunt; ut ita fatis ſatiſfactum eſſe videretur, & ita defoſſi, aliquam urbis partem

τελόν τινα πρὸς τοὺς ὑπάτους ἔπεμψεν, ὡς ἑτοίμη πρὸς πᾶν ὑπακοῦσαι αὐτῶν· καὶ σπονδαὶ πρὸς τὸν πεμφθέντα ἐγένοντο, τὴν Κέρκυραν αὐτοῖς παραχομένου· τῶν δὲ πρὸς τὴν νῆσον περαιωθέντων, ἀνεθάρσησεν αὖθις, οἷα γυνὴ κούφην ἔχουσα γνώμην, καὶ εὐμετάβολον, καὶ πρὸς Ἐπίδαμνον, καὶ Ἀπολλωνίαν ἐξέπεμψε στρατιάν. Τῶν δὲ Ρωμαίων τὰς πόλεις τε ῥυσαμένων, καὶ πλοῖα αὐτῆς κατασχόντων μετὰ χρημάτων ἐκ Πελοποννήσου προσπλέοντα, καὶ τὰ χωρία πορθησάντων τὰ πάραλα, καὶ τοῦ Δημητρίου διὰ τὴν ἐπιπληξίαν ἐκείνης, πρὸς Ρωμαίους μεθεστηκότος, καὶ ἄλλους αὐτομολῆσαι πεπεικότος, κατέπτηξε, καὶ ἀπείχετο τῆς ἀρχῆς· καὶ τὴν μὲν ὁ Δημήτριος, ὡς τῷ παιδὶ ἐπιτροπεύσων, εἰλήφει· οἱ δὲ Ρωμαῖοι διὰ ταῦτα παρὰ Κορινθίων ἐπῃνέθησαν, καὶ τοῦ ἰσθμικοῦ μετέσχεν ἀγῶνος, καὶ σταδίον, ἐν αὐτῷ ὁ Πλαῦτος ἐνίκησε. Καὶ πρὸς Ἀθηναίους δὲ φιλίαν ἐπεποιήκεσαν, καὶ τῆς πολιτείας σφῶν, τῶν τε μυστηρίων μετέσχον. τὸ δ' Ἰλλυρικὸν ὄνομα, πάλαι μὲν ἐν ἄλλοις ἐπεκέκλητο, ὕστερον δὲ ἐς τὴν ἄνω μεταβεβήκει ἤπειρον, καὶ ὑπὲρ τὴν Μακεδονίαν, τήν τε Θρᾴκην, τὴν ἐντὸς τοῦ Αἵμου καὶ τὴν πρὸς τῇ Ῥοδόπῃ, καὶ ἔστιν ἐν τῷ μέσῳ τούτων τῶν ὀρῶν, τῶν Ἀλπίων, τοῦ τε Αἵμου ποταμοῦ, καὶ τοῦ Ἴστρου νέμεται. Λογίου δέ ποτε τοῖς Ρωμαίοις ἐλθόντος, καὶ Ἕλληνας, Γαλάτας τὸ ἄστυ καταλήψασθαι, Γαλάται δύο, καὶ Ἕλληνας ἕτεροι, ἔκ τε τοῦ ἄρρενος, καὶ τοῦ θήλεος γένους, ζῶντες ἐν τῇ ἀγορᾷ κατωρύγησαν (a), ἵν' οὕτως ἐπιτελὲς τὸ

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR.

paratam ſemet oſtendit: non tamen ad modeſtiam penitus revocata fuit. Nam ubi Conſules ad Corcyram tranſmiſiſſent, reſumpſit animum, & a Romanis deſciſcens, adverſus Epidamnum copias miſit. Romanis autem civitates illas liberantibus, ejuſque navigia eum pecuniis intercipientibus, rurſum dicto audiens futura videbatur. Sed quod iidem mare trajicientes, propter collem Atyrium damnum accepiſſent, rem diſtulit; eos quod hiems jam appetiiſſet, diſceſſuros concepta ſpe quadam arbitrata. Verum ubi ſenſit Albinum loco se non movere, ac Demetrium ob ſtoliditatem & amentiam Teutæ, Populique Romani metum, tranſiiſſe ad hoſtes, aliiſque nonnullis perſuaſiſſe, uti transfugerent, tota formidine perculſa, regno ceſſit.

ἑτοίμη ἐγένετο· οὐ μέν τοι καὶ παντάπασιν ἐσωφρονίσθη· [τῶν γὰρ ὑπάτων πρὸς Κέρκυραν περαιωθέντων ἀνεθάρσησε, καὶ ἀποστᾶσα, Ἐπίδαμνον στράτευμα ἀπέστειλε. Τῶν δὲ Ρωμαίων τὰς πόλεις ῥυσαμένων, καὶ τὰ πλοῖα αὐτῆς μετὰ χρημάτων] λαμβανόντων, ἐμέλλησεν αὖθις πειθαρχήσειν σφίσιν· ἐπεὶ δὲ ἀναβάντες ὑπὲρ τῆς θαλάσσης, κακῶς περὶ τὸν Ἀτύριον λόφον ἀπήλλαξαν, ἐπέσχεν· ἐλπίσασα αὐτοὺς (ἤδη γὰρ καὶ χειμὼν ἦν) ἀπαναστήσεσθαι. Αἰσθομένη δὲ τὸν Ἀλβῖνον κατὰ χώραν μένειν, [καὶ τὸν Δημήτριον ἐκ τῆς ἐκπληξίας (b) ἐκείνης,] καὶ ἐκ τοῦ τῶν Ρωμαίων φόβου, [μεθεστηκότα καὶ τινὰς ἄλλους αὐτομολῆσαι πεπεικότα, παντελῶς κατέδεισε, καὶ τὴν ἀρχὴν ἀφῆκεν.]

Fortaſſe huc pertinet, ubi de levitate Teutæ agitur, quod Suidas habet Dionis ἐκ Ῥωμαϊκῶν τρισκαιδεκάτῳ, ex *Romanæ Hiſtoriæ libro XIII.*, iſto nempe: in voce, ὡς ἐπίπαν, ὡς πλῆθος. Verba Dionis ſunt:

DIO APUD SUIDAM.

Nam conſtantia plerumque, a tarditate; levitas autem a mentis & ingenii celeritate, oriri ſolet.

Καὶ τοι πέφυκεν, ὡς πλῆθος, τὸ μὲν βέβαιον ἐκ βραδυτῆτος· τὸ δ' ὀξύῤῥοπον, ἐκ τάχους διανοίας ὑπάρχειν.

(a) U.C. 523. (b) U.C. 524.

τὸ τετρωμένον γενέσθαι δοκῇ, καί τι κατέχειν τῆς πόλεως κατορωρυγμένοι νομίζωνται. Μετὰ δὲ τοῦτα Σαρδόνιοι ἐν δεινῷ ποιούμενοι, ὅτι στρατηγὸς Ῥωμαίων ἀεὶ καθεστήκει αὐτοῖς, ἐπανέστησαν, αὖθις δὲ ἐδουλώθησαν.

11. Ἰνσοῦβροι δὲ, Γαλατικὸν γένος, συμμάχους ἐκ τῶν ὑπὲρ τὰς ἄλπεις ὁμοφύλων προσειληφότες, ὅπλα τοῖς Ῥωμαίοις ἐπήνεγκαν, διὸ καὶ αὐτοὶ εὐτρεπίζοντο· (a) λῃσαμένων δὲ τῶν βαρβάρων τινὰ, πλευταῖον χειμῶνος μεγάλου, νυκτὸς συμβάντος, ὑπετόπησαν τὸ θεῖον ἐναντιοῦσθαι αὐτοῖς καὶ ἠθύμησαν· καὶ καταπλάξαντες, φυγῇ τὴν σωτηρίαν πορίσασθαι ἐπεχείρησαν. (b) Καὶ ὁ Ῥήγουλος αὐτοὺς κατεδίωξε, καὶ τοῖς ὀπισθοφυλακοῦσι προσμίξας, ἡττήθη τε καὶ ἀπέθανεν· Αἰμίλιος δὲ λόφον τινὰ καταχὼν, ἡσύχαζεν· ἀντικαταστησάντων δὲ καὶ τῶν Γαλατῶν ἑτέρων, ἐπὶ τινὰς μὲν ἡμέρας ἠρέμουν· ἔπειτα, ὁ μὲν ὀργῇ τοῦ γεγονότος, αὐχήματι δὲ τῆς νίκης οἱ βάρβαροι καταδραμόντες ἀπὸ τῶν μετεώρων, συνέβαλον· καὶ ἐπὶ πολὺ ἰσορρόπως ἐμάχοντο· τέλος δ' οἱ Ῥωμαῖοι τῷ ἱππικῷ περισχόντες, αὐτοὺς κατέκοψαν· καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτῶν εἷλον, καὶ τὰ λάφυρα ἐκομίσαντο. Καὶ μετὰ ταῦτα, τοῖς τῶν Βοουΐων ὁ Αἰμίλιος ἐλυμήνατο, καὶ τὰ ἐπινίκια ἤγαγε, τούς τε πρώτους τῶν ἁλόντων ὡπλισμένους, ἐπὶ τὸ Καπιτώλιον ἀνεκόμισεν, ἐπισκώπτων αὐτοῖς ὡς ὀμωμοκόσι, μὴ πρότερον τοὺς θώρακας ἀποδύσασθαι, πρὶν ἀνελθεῖν ἐς τὸ Καπιτώλιον· (c) ἐκ δὲ τούτου, τήν τε τῶν Βοουΐων ἅπασαν προσεκτήσαντο, καὶ τὸν Ἠριδανὸν τότε πρῶτον ἐπὶ τοὺς Ἰνσούβρους διέβησαν, καὶ τὴν χώραν αὐτῶν ἐπόρθουν. Τεράτων δ' ἐν τούτῳ γενομένων, ἐς μέγα δέος οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ κατέστησαν· ποταμός τε γὰρ ἐν τῷ Πικηνῷ αἱματώδης ἐρρύη, κἀν τῇ Τυρσηνίδι καίεσθαι τοῦ οὐρανοῦ πολὺ ἔδοξε· καὶ ἐν τῷ Ἀριμίνῳ φῶς νύκτωρ ἡμέρᾳ προσεοικὸς ἔλαμψε, καὶ πολλαχόθι τῆς Ἰταλίας τρεῖς σελῆναι νυκτὸς ἐφαντάσθησαν, κἀν τῇ ἀγορᾷ γὺψ ἐφ' ἡμέρας πλείονας ἐνιδρύθη. Διά τε οὖν τὰ τέρατα ταῦτα, καὶ ὅτι τινὲς παρανόμως ἔλεγον τοὺς ὑπάτους αἱρεθῆναι, μετεπέμψατο αὐτούς· δεξάμενοι δὲ τὰ γράμματα οἱ ὕπατοι, οὐκ εὐθὺς αὐτὰ ἀνέγνων, ἄρτι πρὸς πόλεμον καθιστάμενοι, ἀλλὰ προσυμβαλόντες ἐκράτησαν.

12. Μετὰ δὲ τὴν μάχην ἀναγνωσθείσης τῆς ἐπιστολῆς, ὁ μὲν Φούριος ἑτοίμως ἐπείθετο· ὁ δέ γε Φλαμίνιος ἐπαιρόμενος τῇ νίκῃ, τήν τε αἵρεσιν (d) αὐτῶν ἐπεδείκνυ δι' αὐτῆς ὀρθῶς ἔχουσαν, καὶ διὰ πρὸς τὸν πρὸς αὐτὸν φθόνον ἐνέλειπον, καὶ τοῦ θείου τοὺς δυνατοὺς καταψεύδεσθαι. Οὔτ' οὖν ἀπαναστῆναι πρὶν τὸ πᾶν καταστήσεσθαι, ἤθελε· καὶ διδάξειν καὶ τοὺς οἴκοι, ἔφη, μήτ' ὄρνισι, μήτ' ἄλλῳ δή τινι τοιούτῳ προσέχοντας, ἀπα-

τᾶσθαι·

tem tenere putarentur. Poſt hæc Sardi perpetuam Romani Prætoris præſentiam ægre ferentes, ſeditionem quidem moverunt, ſed iterum in ſervitutem redacti ſunt.

Cum autem Inſubres, Gallica gens hæc eſt, auxiliis a tranſalpinis popularibus accerſitis, Romanis arma intuliſſent, dum hi parabantur; quædam loca ſunt populati. Tandem verò nocte quadam, magna orta tempeſtate, barbari Deos ſibi infeſtos eſſe rati; abjectis animis, trepidi ſalutem fuga ſibi quærere inſtituerunt. Regulus autem eos perſecutus, & extremum agmen aggreſſus, victus occubuit. At Æmilius quodam tumulo, occupato, & Galli idem imitati, per dies aliquot quieverunt. Deinde ille acceptæ dolore cladis, barbari verò victoriæ inſolentja, impulſi, e tumulis decurrerunt: cumque diu æquo marte certatum eſſet, Romani denique eos equitatu circumdatos, trucidarunt, caſtriſque direptis, ſua etiam ſpolia recuperarunt. Poſt hæc Æmilius, dum de victis Boijs triumphat, captivorum primores, in Capitolium eos armatos duxit: eorum inſolentiam ſic irridens, qui ſe thoraces juraverant, non antea exuturos, quam veniſſent in Capitolium. Ab eo autem tempore omnem Bojorum terram Romani occupaverunt; & tum primum Eridano ſuperato, Inſubres invaſerunt, eorumque vaſtarunt agros. Interea verò Romæ prodigiis trepidatur. Nam & in Piceno, flumen manavit ſanguine; & in Hetruria, magnus cœli tractus ardere viſus eſt; & Arimini lux noctu, inſtar diei fulſit; & alibi per Italiam, tres noctu lunæ apparuerunt; & vultur ad dies plures in Foro ſedit. Conſules igitur, tum ob hæc prodigia, tum quod vitio creati dicebantur, ſunt accerſiti. Acceptis autem his literis, eas haud ſtatim legere valuerunt; quod modò in aciem deſcendiſſent, & de ſuperando hoſte, omnimoda eſſet cura.

Poſt pugnam itaque lecta epiſtola, Furius prompte obtemperat, Flaminius verò victoria elatus, eam argumento eſſe ajebat, ſe rite creatos eſſe, & Romæ ex invidia optimates, diis etiam affingere mendacia aſſeverabat. Nec igitur prius, niſi rebus digeſtis omnibus, recedere voluit: & ſe cives ſuos edocturum eſſe dixit, ne vel avium, vel ullius alterius rei obſervatione, fallerentur. Permanſit itaque, & col-

legæ

(a) U. C. 525, (b) U. C. 226, (c) U. C. 128, (d) U. C. 529.

legæ idem perſuadere conatus eſt: quod cum Furius detrectaret, Flaminii milites veriti, ne a cæteris deſtituti, ab hoſtibus male haberentur; ab eo precibus impetrarunt, ut dies ſaltem aliquot permaneret: in quibus tamen ille nulli rei ſe immiſcuit. Flaminius autem regionem undique pervagatus, agros vaſtavit, & quædam caſtella cæpit; & militibus, ut eos ſibi conciliaret, manubias donavit: cumque iis ſerò tandem domum reverſo, a Senatu crimen contumaciæ objectum eſt; & ob iram in Flaminium, etiam Furio negatus honos. Verum a multitudine, quæ Patribus pro Flaminio adverſabatur, coacti veluti decreverunt, ut acto triumpho, deponerent magiſtratum. Sequentes verò creati Conſules, Claudius Marcellus & Cn. Scipio, Inſubribus, pace, quam petierant, non conceſſa, arma etiam intulerunt: ac principio quidem belli, rem bene geſſerunt ambo; deinde cum ſociæ civitates ab hoſte infeſtarentur, diviſi ſunt. Marcellus itaque contra prædones celeriter profectus, cum eos ibi non inveniſſet, fugientes eſt perſecutus, commiſſaque pugna, ſuperavit. Scipio verò caſtris non motis, Acerras obſedit; iiſque expugnatis, quia erant loco opportuno ſitæ, & munitæ, ad gerendi belli commoditatem uſus eſt. Tum hinc profectus, Mediolanum, & Comum, urbem aliam, cæpit; iiſque pariter expugnatis, cæteri quoque Inſubres deditionem fecere, & pecunia, & agri parte multati ſunt. Deinde P. Cornelius, & M. Minutius in Iſtrios duxerunt arma, & illarum gentium loca multa, partim vi, partim deditione ſubegerunt. L. verò Veturius, & C. Lutatius uſque ad alpes progreſſi, multos, citra pugnam, ſibi adjunxerunt. Demetrius autem, cujus ſupra mentio facta eſt, Sardianorum princeps, popularibus ſuis gravis, finitimos etiam affligebat; ac fretus amicitia Romanorum, injurius eſſe aliis geſtiebat. Hæc autem ubi noverunt Conſules Æmilius Paulus & M. Livius, eum acceſſiverunt: ut verò non paruit, quin & eorum ſocios offendebat, Iſſam contra eum profecti ſunt: edoctique eum alicubi in portubus inſidias collocaſſe; navium partem, ad alterum latus inſulæ miſerunt,

πεῖσθαι· καὶ ὁ μὲν κατὰ χώραν μένειν ἤθελε, τὸν συνάρχοντα κατέχειν ἐπειρᾶτο· Φούριος δ' οὐκ ἐπείθετο. Τῶν δὲ μετὰ τοῦ Φλαμινίου μελλόντων καταλειφθήσεσθαι, φοβηθέντων, μὴ μονωθέντες πάθωσί τι παρὰ τῶν ἐναντίων, καὶ δεηθέντων ἡμέρας τινὰς προσμεῖναι, ἐπείσθη· οὐ μέν τοι καὶ ἔργου ἥψατο· Φλαμίνιος δὲ περινοστῶν, τὴν χώραν ἔτεμνε, καὶ ἐρύματά τινα κατεστρέψατο, τά τε λάφυρα πάντα τοῖς στρατιώταις, θεραπεύων αὐτούς, ἐχαρίσατο. Ὀψὲ δ' οἴκαδε ἐπανελθόντες, ὑπὸ μὲν τῆς γερουσίας τὴν αἰτίαν, τῆς ἀπειθείας ἔσχον· διὰ γὰρ τὴν πρὸς τὸν Φλαμίνιον ὀργὴν, ἠτίμασαν καὶ τὸν Φούριον· τὸ δὲ πλῆθος ἀντιφιλονεικῆσαν ὑπὲρ τοῦ Φλαμινίου, ἐψηφίσαντο τὰ νικητήρια, καὶ ἀγαγόντες αὐτὰ, ἐξέστησαν τῆς ἀρχῆς. Ἔπειτα δὲ ὕπατοι Κλαύδιος Μάρκελλος, (a) καὶ Γναῖος Σκιπίων ἀνθαιρεθέντες, ἐστράτευσαν ἐπὶ τοὺς Ἰνσούβρους· εἰρήνην γὰρ αὐτοῖς αἰτήσασιν, οὐκ ἐψηφίσαντο· καὶ ἄμφω μὲν πρῶτον πολεμοῦντες, τὰ πλείω ἐκράτουν· ἔπειτα τὴν συμμαχίδα λεηλατουμένην μαθόντες, διῃρέθησαν. Καὶ Μάρκελλος μὲν ἐπὶ τοὺς ληϊζομένους τὴν σύμμαχον διὰ ταχέων ἐλθὼν, οὐ κατέλαβε σφᾶς ἐκεῖ· φεύγοντας δὲ ἐπεδίωξε, καὶ ὑποστάντας ἐνίκησε· Σκιπίων δὲ κατὰ χώραν μείνας, Ἀκέρρας ἐπολιόρκει· καὶ λαβὼν αὐτὰς ὁρμητήριον τοῦ πολέμου πεποίηκεν, οὔσας ἐπικαίρους καὶ εὐερκεῖς. Κἀντεῦθεν ὁρμώμενοι τό τε Μεδιόλανον, καὶ Κωμόπολιν ἑτέραν ἐχειρώσαντο· ἁλόντων δὲ τούτων, καὶ οἱ λοιποὶ Ἰνσοῦβροι ὡμολόγησαν αὐτοῖς, χρήματα, καὶ μέρος τῆς γῆς δόντες. Εἶτα Πούπλιός τε Κορνήλιος καὶ Μάρκος (b) Μινούκιος ἐπ' Ἴστρους ἐστράτευσαν, καὶ πολλὰ τῶν ἐκεῖ ἐθνῶν, τὰ μὲν πολέμῳ, τὰ δὲ ὁμολογίαις ὑπέταξαν. (c) Λούκιος δὲ Οὐετούριος, καὶ Γάϊος Λουτάτιος ἦλθον μέχρι τῶν Ἄλπεων, ἄνευ δὲ μάχης πολλοὺς ᾠκειώσαντο· Ὁ μέν τοι τῶν Σαρδιαίων ἀρχῶν Δημήτριος, ὡς ἄνω που εἴρηται, τοῖς ἐπιχωρίοις ἐπαχθὴς ἦν, καὶ τὰ τῶν πλησιοίκων ἐκακούργει, καὶ ἐδόκει τῇ Ῥωμαίων φιλίᾳ ἀποχρώμενος ἀδικεῖν· αἰσθόμενοι δὲ τούτου οἱ ὕπατοι Αἰμίλιος Παῦλος, καὶ Μάρκος Λιούϊος (d) μετεπέμψαντο αὐτόν· ὡς δ' οὐχ ὑπήκουσεν, ἀλλὰ καὶ τῆς συμμαχίδος σφῶν ἥπτετο, ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτὸν ἐν τῇ Ἴσσῃ ὄντα· καὶ μαθόντες ὅτι ὑφόρμει που τῶν Ἰλλυρίων

NOTAE.

Καὶ Κωμόπολιν ἑτέραν ἐχειρώσαντο.] Mihi indubium, legi oportere *Κῶμον, πόλιν ἑτέραν*; & *Comum, urbem aliam*; alias ſenſus non conſtat; & Comopolis alia, duas ſaltem *Comopoles* inducit: quod eſt abſonum: *Comum* enim, & *Novocomum*, una eademque urbs eſt,

(a) U. C. 530. (b) U. C. 531. (c) U. C. 532. (d) U. C. 533.

ἐπ' ἐκείνους, ὡς καὶ μόνους ὄντας, τραπομένων, αὐτοὶ κατὰ χολὴν προσπλεύσαντες, ἐν ἐπιτηδείῳ τε ἐστρατοπεδεύσαντο, καὶ προσπεσόντες σφίσιν αὐθημερὸν τοὺς ἐπιχωρίους [] ὀργῇ τῆς ἀπάτης ἀπεώσαντο. Του δὲ Δημητρίου ἐς Φάρον, ἑτέραν νῆσον διαφυγόντος, καὶ ἐπ' ἐκείνην ἔπλευσαν, καὶ τῶν ἀντιστάντων ἐκράτησαν, καὶ τὴν πόλιν ἐκ προδοσίας εἷλον, τοῦ Δημητρίου διαδράντος. Ὅς τότε μὲν ἐς Μακεδονίαν μετὰ πολλῶν χρημάτων, πρὸς Φίλιππον τὸν βασιλέα αὐτῆς ἐλθὼν, ὑπ' ἐκείνου μὲν ἐξεδόθη· πρὸς δὲ τοὺς Ἰλλυρίους ἐπανελθὼν, συνελήφθη ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ ἐδικαιώθη.

ferunt. Ex quo factum eſt, ut Illyriis contra illos, tanquam ſoli eſſent, converſis; Romani reliqui occupato per otium portu, caſtriſque idoneo loco poſitis, inſulares eodem die præ fraudis iracundia, irruentes, profligaverint. Hinc Demetrium in aliam inſulam, Pharum nomine, perſecuti, & verſus illam navigarunt, & hoſtibus ſuperatis, urbem proditione ceperunt, Demetrio fugiente. Qui tunc quidem in Macedoniam ad Philippum regem, cum magna pecuniæ vi confugit; cum verò ab illo non eſt exceptus, ad Illyrios reverſus, ac ibi a Romanis captus, ſuæ perfidiæ & arrogantiæ pœnas dedit.

Eadem hæc apud Dionem Valeſii offenduntur pag. 590., ὅτι.

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR.

[Δημήτριος ἔκ τε τῆς τοῦ Πίννου ἐπιτροπεύσεως, καὶ ἐκ τοῦ τὴν μητέρα αὐτοῦ Τρίτευταν, τῆς Τεύτας ἀποθανούσης, γῆμαι ἐπαρθείς, [τοῖς τε ἐπιχωρίοις ἐπαχθὴς ἦν, καὶ τὰ τῶν πλησιοχώρων ἐκακούργει· καὶ (ἐδόκει γὰρ τῇ τῶν Ῥωμαίων φιλίᾳ ἀποχρώμενος ἀδικεῖν αὐτούς) αἰσθόμενοι τοῦτο, * μετεπέμψαντο αὐτόν· ὡς δ' οὐχ ὑπήκουσεν, ἀλλὰ καὶ τὰς συμμαχίδας σφῶν ἐπόρθει, ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτὸν ἐν τῷ Γεσσῃ ὄντι.]

Demetrius Pharius inſolentia elatus, tum ob tutelam Pinnei, tum ob conjugium Triteutæ, Pinnei matris, quam poſt Teutæ obitum duxerat, gravis erat incolis omnibus, & finitimorum etiam agros vaſtabat. Cum autem fretus amicitia populi Romani, ea ſcelera agere videretur, Æmilius Paulus, & M. Livius Conſules hac re intellecta, eum acceſſiverunt. Qui cum minime pareret, ſed ſocios populi Romani infeſtare non deſiſteret, Iſtam contra eum copias duxerunt.

Quod deeſt * οἱ ὕπατοι Αἰμίλιος &c. non videtur Conſtantinus Porphyrogenneta omiſiſſe, ſed librarius Codicis, quo Valeſius uſus eſt.

N O T Æ.

Τοῦ Πίννου ἐπιτροπεύσεως] Erat Pinneus Agronis Illyriorum regis filius, matre genitus Triteuta: qua repudiata Agron Teutam uxorem duxit, eique regnum moriens adminiſtrandum reliquit. Sed Teuta cum bellum grave adverſus populum Romanum ſuſcepiſſet, paulo poſt tædio victa, ac metu perculſa, imperio ſe abdicavit: quod Demetrius, qui Triteutam Pinnei matrem duxerat, tutorio nomine gerendum ſuſcepit; UT EX DIONE NARRAT ZONARAS pag. 68. Utriuſque autem Codices emendandi ſunt. Ubi enim Agron Σαρδιαῖος rex dicitur, Ἀρδιαῖος ſcribi debet, ex Strabone in lib. 7. Appiano in Illyrico, & Stephano. Polybius Ἀρδιαίους vocat. Idem error eſt apud Polyænum lib. 4. ubi de Lyſimacho. Hujus porrò Pinnei meminit, præter DIONEM, & Appianum, Livius lib. 22. *Ad Pinneum quoque regem in Illyrios legati miſſi, ad ſtipendium, cujus dies exierat, poſcendum.* Valeſius pag. 595. Ex auditu confuſo βασιλεὺς Ἀρδιαίων, amanuenſis fecit βασιλεὺς Σαρδιαίων. Sigmate illo accreſcente ἀ Ἀρδιαίων; & ita deinceps dictum.

Τοῖς πρὸς ἑαυτοὺς ἐσπουδακόσι βοηθεῖν δοκεῖν.] Ita emendavimus, cum in exemplari corrupte ſcriptum eſſet, ἐσπουδακὼς. Videndum etiam, an ſine verbo δοκεῖν legi poſſit, ἀλλά τε παιδίον Πίννου ὄνομα καταλιπὼν ἐτεθνήκει. Hunc, ut opinor, Livius appellat Pinneum in lib. 22 cum inquit: *Ad Pinneum quoque regem in Illyricos legati miſſi, ad ſtipendium, cujus dies exierat, poſcendum,* &c. Urſinus.

Ἐκράτει τῶν Σαρδιαίων * ὑπὸ θρασύνοντος οὖσα, οὐδὲν μέτριον αὐτοῖς ἀπεκρίνατο.] Senſus hujus loci patet, licet mutilus ſit, & a nobis ſtellula notatus. Videndus Polybius, & ZONARAS lib. 2., IN QUO ITA EX DIONE, UT APPARET, ſcriptum eſt: Τῶν τε τῶν Σαρδιαίων διεῖπεν ἀρχὴν· ἣ τοῖς πρέσβεσιν οὐδὲν μέτριον ἐχρημάτισεν, &c. ἐπισχήσεσθαι. Ita legendum, cum in MS. ſit ἐπισχήσεσθε. Et paulo poſt, πρὸς Κερκυραίους, emendavimus EX ZONARA. *Urſinus.*

Hæc verba libri Fulviani, Τοὺς Ἰσσαίους (cum interjectis) ἀθυμοῦντας τε οὐδὲν τούτοις προθύμους, τοῖς πρὸς ἑαυτοὺς σπουδακόσι, ſic emendanda cenſeo, Τοῖς Ἰσσαίοις (adde intermedia) ἀθυμοῦσι τε οὐδὲν προθύμως, ὡς τοῖς πρὸς ἑαυτοὺς σπουδακόσι βοηθεῖν δοκεῖν. Quæ ſcriptura non admittit, ut ex opinione Fulvii δοκεῖν excludatur. Ibidem poſitus aſteriſcus ab Urſino, tolli poteſt, verbis hoc modo collocatis: μητρυιὰ δὲ τοῦ Πίννου οὖσα, ἐκράτει τῶν Σαρδιανῶν (rectius Σαρδιαίων) καὶ οὐδὲν μέτριον ὑπὸ θρασύνοντος αὐτοῖς ἀπεκρίνατο. Paulo poſt ibidem; δυνάμεως ἐν ἀρχῇ, mutavi ex MS. ἐν ἀρχῇ. *Leunclavius ad Eclogam XII.*

Σαρδιαίων.] Ita MS. Regius, & Colbertens. At Henricus Valeſius ad Dionis Excerpta, Ἀρδιαίων legendum obſervat, ex Strabone lib. 7., Appiano in Illyrico, & Stephano. *Ducangius.*

Αἵμου ποταμοῦ] Sic tres MSS. Regii. Aſteriſcum appoſuit Wolfius; quòd fluvius hujuſce nominis non occurrat apud Geographos. Cum verò dicat ZONARAS, Illyricum intra Hæmum fluvium & Iſtrum, uſque ad Pontum Euxinum contineri, videtur intellexiſſe, aut Dravum, aut Savum fluvius. *Idem.*

Ἐν Γέρῳ] Ita MSS. Codices. Sed ἐν Γέροις reponendum ex Eutropio lib. 3., & aliis, obſervat Henricus Valeſius ad Johannem Antiochenum, qui Γέροις habet. Ita Dio lib. 38. p. 64. Ἡ γὰρ (πρὸς τῷ τῶν Γεραιῶν πόλει τῶν Σκυθῶν τῶν Βαστερνῶν, ubi interpres, *ad Iſtrum urbem.* Idem.

Digitized by Google

Q. CASSII DIONIS COCCEJANI

ROMANÆ HISTORIÆ

LIBER DECIMUSQUARTUS

Κοΐ. ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΔ.

HÆC AUTEM INSUNT IN LIBRO XIV.

DIONIS ROMANÆ HISTORIÆ.

1. Secundi belli Punici, potiſſimus autor Hannibal.
2. Sagunti obſidio, & excidium per Hannibalem.
3. Ut Marcus Fabius bellum indixit Carthaginenſibus.
4. Ut tranſiit Alpes Hannibal.
5. Ut P. Scipio, & hinc Tib. Longus ab Hannibale victi ſunt.
6. C. Cornelii Scipionis res in Hiſpania.
7. Clades Flaminii ad Aretium.
8. Ut Hannibal dilato tempore invadendæ Romæ, in Campaniam ſe convertit.
9. Ut Dictator Q. Fabius Maximus, Cunctator eſt appellatus.
10. Ut Carthaginenſes Hannibalem irridebant.
11. Ut Magiſter equitum Rufus, ab Hannibale, ad internecionem penè, deletus eſt.
12. Ut Rufus Fabio reſtituit Dictaturam.
13. Ut Geminus, ex maritima ora Africæ, prædas egit.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩΙ ΒΙΒΛΙΩΙ ΙΔ.

ΤΗΣ ΔΙΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

α΄. Τὸν δεύτερον πρὸς τοὺς Καρχηδονίους πόλεμον ἐκῆρε μάλιστα ὁ Ἀννίβας.
β΄. Τὴν Ζακυνθίων πολιορκία, ϗ ἅλωσις ὑπὸ τοῦ Ἀννίβου.
γ΄. Ὡς ὁ Μάρκος Φάβιος τὸν πόλεμον ἐπήγγειλε τοῖς Καρχηδονίοις.
δ΄. Ὡς ὁ Ἀννίβας διῆλθε τὰς Ἄλπεις.
ε΄. Ὡς Πούπλιος Σκιπίων, ϗ εἶτα Τιβέριος Λόγγος ἐνικήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀννίβου.
ς΄. Τὰ τοῦ Γαΐου Σκιπίωνος ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ.
ζ΄. Ἡ τοῦ Φλαμινίου ἧττα πρὸς τὸ Ἀρήτιον.
η΄. Ὡς ὁ Ἀννίβας τὴν ἐπὶ τὴν Ῥώμην ὁρμὴν ἀνασχὼν, ἐς τὴν Καμπανίαν ἐτράπετο.
θ΄. Ὡς ὁ Δικτάτωρ Κόϊντος Φάβιος Μάξιμος, Μελλητὴς ἐπωνομάσθη.
ι΄. Ὡς οἱ Καρχηδόνιοι τὸν Ἀννίβαν ἐν γέλωτι ἐποιοῦντο.
ια΄. Ὡς ὁ Ἀννίβας τὸν ἱππαρχήσαντα τὸν Ῥοῦφον, ἐς κίνδυνον κατέστησεν, ὡς παντελῶς ἐξολεῖν.
ιβ΄. Ὡς ὁ Ῥοῦφος τῷ Φαβίῳ τὴν ἀρχὴν παραδέδωκεν.
ιγ΄. Ὡς ὁ Γέμινος τὴν τῆς Λιβύης παραλίαν ἐκακώσε.

TEMPORIS SPATIUM ANNI DUO.

In quibus, hi, qui ſequuntur, fuerunt Conſules.

Ab U. C.

534.	P. Cornelius Scipio,	& Tib. Sempronius Longus,
535.	Cn Servilius,	& C. Flaminius: cui ſuffectus, M. Attilius Regulus.

ΧΡΟΝΟΥ ΠΛΗΘΟΣ ΕΤΗ Β.

ἐν οἷς ἄρχοντες οἱ ἀριθμούμενοι, οἵδε ἐγένοντο

Π. Κορνήλιος Σκιπίων,	ϗ Τιβ. Σεμπρώνιος Λόγγος.
Κν. Σερουΐλιος,	ϗ Τ. Φλαμίνιος· εἶτα Μ. Ἀττίλιος Ῥήγουλος.

Apertiùs ſequenti anno, inter Romanos & Carthaginenſes inimicitiæ eruperunt: ac id bellum, ut tempore longe priore minus, ſic operibus & cladibus, longe majus & gravius fuit. Ejus autem belli potiſſimus fuit au-

1. Τῷ δ' ἐχομένῳ ἔτει περιφανῶς (a) οἱ Ῥωμαῖοι τοῖς Καρχηδονίοις ἐξεπολεμώθησαν· καὶ ὁ πόλεμος οὗτος τῷ μὲν χρόνῳ πολὺ ἐλάσσων τοῦ προτέρου συμβέβηκε, τοῖς δ' ἔργοις, τοῖς τε παθήμασι ϗ μείζων ϗ χαλεπώτερος·

A D M O N I T I O.

Commodè & opportunè accidit, ut quæ de Annibale Zonaras hic omiſit, habeamus apud Valeſium, per Auguſtum Porphyrogennetam; & quæ alteruter præterit, apud alterum nanciſcamur. Dio, ejuſmodi, integer ſic evadit. En, ut ipſe loquitur apud Valeſium pag. 593. &c.

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR.

Hannibal ad egregiam indolem, diligentem quoque inſtitutionem addiderat, partim patriis Pœnorum, partim Græcanicis diſciplinis apprime eruditus.

Ἀννίβας πρὸς τῇ τῆς φύσεως ἀρετῇ ϗ παιδείᾳ, πολλῇ μὲν Φοινικῇ κατὰ τὸ πάτριον, πολλῇ δὲ ϗ ἑλληνικῇ ἤσκητο· καὶ προσέτι καὶ μαντικῆς,

(a) U. C. 534.

ρος· ἐπῆρε δὲ τοῦτο μάλιστα ὁ Ἀννίβας στρατηγῶν τῶν Καρχηδονίων. Ὁ δ' Ἀννίβας οὗτος, παῖς τοῦ Ἀμίλκου τοῦ Βαρχίδου ἐγένετο, καὶ ἐκ παίδων εὐθὺς ἐπὶ τοὺς Ῥωμαίους ἠσκήθη. Πάντας γὰρ τοὺς υἱεῖς ὁ Ἀμίλκας, ὥσπερ τινὰς σκύμνους ἐπ' αὐτοὺς τρέφειν ἔλεγεν· ἐκεῖνον δὲ πολὺ τῇ φύσει προσφέροντα ὁρῶν, καὶ ὥρκωσε πολεμήσειν αὐτοῖς· καὶ διὰ τοῦτο, τά τε ἄλλα, καὶ τὰ πολέμια ἔτι μᾶλλον αὐτὸν ἐξεδίδασκε, πεντεκαιδεκαέτη ὄντα· ὅθεν οὐκ ἠδυνήθη, θανόντος αὐτῷ τοῦ πατρός, τὴν στρατηγίαν διαδέξασθαι. Ἐπεὶ δὲ ὁ Ἀσδρούβας ἐτελεύτησεν οὐκ ἔτι ἐμέλλησεν, ἓξ καὶ εἴκοσιν ἐτῶν τότε γεγονώς, ἀλλὰ τό τε στράτευμα ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ αὐτίκα προσκατέλαβε, καὶ στρατηγὸς ὑπ' αὐτῶν ἀναδειχθείς, διφ-

autor, Hannibal, Hamilcaris filius, Barchini nepos, qui tunc Carthaginenſium erat Dux, ſtatim a pueritia contra Romanos exercitatus. Ajebat enim Hamilcar, ſe omnes filios, tanquam catulos quoſdam, contra Romanos alere: illum verò, quum videret longe cæteris antecellere; jurejurando adegit, hoſtem Romano populo ſe futurum. Eaque de cauſa, cum aliis eum in diſciplinis, tum in re militari diligenter erudiit, uſque ad ætatis decimumquintum annum: ac propterea patri, qui tunc obiit, ſuccedere non potuit in imperio. Poſtquam autem Haſdrubal eſt defunctus, quo ipſe tempore, vigeſimum ſextum agebat annum, tunc nil cun-

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR.

ἀὶς διὰ σπλάγχνων, ἠπίστατο. Τοιοῦτος οὖν δὴ τὴν ψυχὴν γεγονώς, ἀντίρροπον καὶ τὸ σῶμα, τὰ μὲν φύσει, τὰ δὲ καὶ διαίτῃ παρεσκεύαστο· ὥσθ' ὅσα ἐνεχείριζετο, ῥᾳδίως κατεργάζεσθαι· κοῦφόν τε γάρ, καὶ ἐμβριθὲς ὅτι μάλιστα αὐτὸ εἶχε. Καὶ διὰ τοῦτο καὶ θεῖν καὶ συνίστασθαι, ἱππεύειν τε ἀκρατέστατα ἀσφαλῶς ἐδύνατο· καὶ οὔτε πλήθει ποτὲ τροφῆς ἐβαρύνετο, οὔτε ἐνδείᾳ ἐκάμνεν· ἀλλ' ἐν ἴσῳ, τὸ πλεῖον, καὶ τὸ ἔλαττον, ὡς καὶ αὐταρκὲς ἑκάτερον ἐλάμβανεν· ταῖς τε ταλαιπωρίαις ἰσχυρίζετο, καὶ ταῖς ἀγρυπνίαις ἐρρώννυτο. Οὕτως οὖν δὴ καὶ ψυχῆς, καὶ τοῦ σώματος ἔχων, τοιᾷδε τῇ τῶν πραγμάτων διαχειρίσει ἐπίπαν ἐχρῆτο· Τούς τε γὰρ πολλοὺς ἐς μόνον τὸ συμφέρον σφίσι πιστοὺς ὁρῶν ὄντας, αὐτός τε τοῦτον τὸν τρόπον αὐτοῖς προσεφέρετο, καὶ ἐς ἐκείνους αὐτὸν ὑπώπτευεν, ὥστε, πλεῖστα μὲν ἀπάταις τισὶ κατορθῶσαι, ἐλάχιστα δὲ ἐπιβουλευθεὶς σφαλῆναι. Καὶ πολέμιον πάντα τὸν πλεονεκτεῖν δυνάμενον, καὶ ἐν τοῖς ὀθνείοις, καὶ ἐν τοῖς ὁμοφύλοις, ὁμοίως ἡγούμενος, οὐκ ἀνέμενε τοῖς ἔργοις τὴν διάνοιαν αὐτῶν ἐκμανθάνειν, ἀλλ' ὡς καὶ βουλομένους σφᾶς ἀδικεῖν, ὅτι ἐδύνατο, ταχύ τι μετεχειρίζετο, προποιῆσαί τε τι μᾶλλον, ἢ προπαθεῖν ἄμεινον ἡγεῖτο· καὶ ἐφ' ἑαυτῷ τοὺς ἄλλους, ἀλλ' οὐκ ἐφ' ἑτέροις ἑαυτὸν εἶναι ἠξίου. Τό τε σύμπαν εἰπεῖν, τῇ φύσει τῶν πραγμάτων, ἀλλ' οὐ τοῖς ἐς φήμην αὐτῶν εὐδοκιμοῦσιν, ὁσάκις γε μὴ κατ' αὐτὸ καὶ ἄμφω συνέπιπτε, προσέκειτο. Καὶ μέν τοι καὶ ἐτίμα καθ' ὑπερβολὴν ὅτου δέοιτο. Δούλους τε γὰρ τοῦ τοιούτου τοὺς πλείστους ἡγεῖτο εἶναι, καὶ κινδυνεύειν ἐπ' αὐτῷ, καὶ παρὰ τὸ συμφέρον σφίσιν ἐθέλοντας ἑώρα· καὶ διὰ ταῦτα καὶ τῶν κερδῶν, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀξίων, αὐτὸς μὲν πολλάκις ἀπείχετο, ἐκείνοις δὲ ἀφθόνως μετεδίδου· καὶ ἀπ' αὐτοῦ κοινωνοὺς σφᾶς, καὶ τῶν πόνων οὐχ ἀκουσίους ἐποιεῖτο. Καὶ τούτοις μὲν οὐχ ὅπως ἰσοδίαιτος, ἀλλὰ καὶ ἰσοκίνδυνος ἐγίγνετο, πάνθ' ὅσα ἀπῄτει παρ' αὐτῶν πρῶτος ἐκπονούμενος· οὕτω γὰρ καὶ ἐκείνους ἀπροφασίστως καὶ προθύμως, ἅτε μὴ τοῖς λόγοις αὐτοῦ προσέχοντας, συμπαρόντας οἱ συμπράξειν ἐπίστευε. Πρὸς δὲ δὴ τοὺς ἄλλους, πολλῷ τῷ φρονήματι ἀεὶ ἐχρῆτο· ὥστε τοὺς μὲν εὐνοίᾳ αὐτοῦ, τοὺς δὲ δέει, ἔκ τε τοῦ ὁμοδιαίτου, καὶ ἐκ τοῦ ὑπέρφρονος παμπληθεῖς ἔχειν. ἐξ οὗπερ καὶ τὰ μάλιστα τό τε ὑπερέχον κωλύειν, καὶ τὸ ταπεινούμενον ἐξαίρειν, καὶ τῷ μὲν ἐκεῖν

tus. Ad hæc extiſpicia callebat. Ejuſmodi animo haud diſpar corpus, partim natura, partim victu formatum habebat, adeo ut quæcumque aggrederetur, facile perficeret: corpore enim maxime agili ac robuſto erat, ac proinde currere, aut ſtare in gradu, aut equum ſi fors tuliſſet, admittere, erat promptiſſimus. Nunquam ciborum copia impeditus, aut præ penuria languidus, penuriam & copiam juxta habebat, utrique in ſtatu contentus. Jam labore ac vigiliis non minuebantur ejus vires, ſed augebantur. Hujuſmodi animi ac corporis habitu, in rebus gerendis eam fere viam tenuit: nam cum intelligeret, pleroſque homines utilitatis tantum propriæ cauſa fidem ſervare, eo ut plurimum modo ipſe cum aliis agebat, idemque ab aliis agi ſuſpicabatur; adeo ut ſæpiſſime aliis per fraudem deceptis, ſibi victoriam pepererit, raro ipſe aliorum inſidiis circumventus cladem acceperit. Præterea quicumque ad ſumma quæque contendere poterat, ſive is civis, ſive extraneus eſſet, pro hoſte habens, minime expectandum putabat, donec conſilium eorum hominum factis ipſis deprehendiſſet. Sed ſimulac opportunitatem nactus erat, eos utpote qui ſaltem nocendi animum habuiſſent, omni crudelitate tractabat, prorſus ultro injuriam inferre, quam pati ſatius ducebat; nec ſe aliis obnoxium, ſed alios ſua in manu ac poteſtate eſſe cupiebat. Atque, ut paucis rem abſolvam, naturam rerum potius, quam ſpeciem ac famam, niſi cum ea natura haud diſſentiret, ſemper ſpectabat. Jam eos quorum opera ac miniſterio opus habebat, mirum in modum colebat, cum ſciret pleroſque ejuſmodi honore capi ſolere, eaque ex cauſa poſtpoſitis rebus ſuis, ſponte in pericula ruere. Quapropter ipſe quidem nonnumquam lucro, aliiſque utilitatibus ſe ipſum fraudabat, quas aliis liberaliter concedebat; ex quo illos periculorum omnium non invitus habebat comites; cum iis non modò eodem uti victu, ſed etiam eadem pericula adire. Ita enim illos non verbis tantum ſuis, ſed magis exemplo incitatos, omni cunctatione poſtpoſita alacriores ad quidvis ſecum agendum fore ſperabat. Cum cæteris autem omnibus ingenti ſuperbia agebat. Itaque hos quidem benevolentia ob ſocietatem victus, illos verò ob ſuperbiam terrore conſtrictos habebat, qua de cauſa & deprimere potiſſimum quemque, & infirmiores ubi libitum eſſet, potentia augere minimo negotio poterat: atque aliis quidem terrorem ac deſperationem injicere, his verò ſpem animumque in magnarum rerum diſcriminibus ad-

Digitized by Google

cunctatus, Hiſpanienſem ſtatim exercitum occupavit: ac imperator a militibus ſalutatus, effecit, ut ab Urbanis etiam Magiſtratibus, ſibi Principatus confirmaretur. His peractis, Romanos invadendi, ſpecioſum quærebat titulum; & hunc ei Saguntini in Hiſpania ſuppeditarunt. Hi namque, cum non procul ab Ibero amne habitarent, a mari parum remoti; Romanos magno colebant ſtudio & honore, atque in Carthaginenſi fœdere excepti erant. Ob hæc igitur, bellum intulit eis Hannibal; haud ignarus, Romanos, aut eis laturos opem, aut eorum ulturos cladem. His ergo, & quod illos magnas opes habere norat, quibus ipſe indigebat maxime; aliiſque rationibus, quæ contra Romanos etiam, ei profutura erant, adductus, Saguntinos adortus eſt. Hiſpania autem, in qua illi habitant, cum finitimis locis omnibus, in Europa ad Occidentem ſita eſt; & ad mare interius, & Herculis columnas, ipſumque Oceanum longe excurrit: ac continentem etiam longiſſimo tractu, uſque ad montes Pyrenæos occupat. Hi namque montes a mari, quod olim Bebrycium dicebatur, poſtea verò Narbonenſe appellatum eſt, incipientes, uſque ad exterius mare magnum pertinent; totamque a finitima Gallia, dirimunt Hiſpaniam. In quorum montium parte interiori, multæ diverſæque gentes conſederunt, quæ nec lingua eadem, nec ea-

διηγήσατο, καὶ παρὰ τῶν οἴκοι τελῶν βεβαιωθῆναι αὐτῷ τὴν ἡγεμονίαν. Πράξας δὲ ταῦτα, προφάσεως εὐπρεποῦς ἐδεῖτο, ἐς τὴν κατὰ Ῥωμαίων ὁρμὴν, καὶ ταύτην ἐποιήσατο τοὺς ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ Ζακυνθίους· οὗτοι γὰρ οὐ πόῤῥω τοῦ ποταμοῦ οἰκοῦντες τοῦ Ἴβηρος, ἄνω τῆς θαλάσσης βραχὺ, τοῖς Ῥωμαίοις προσέκειντο, κἀκεῖνοι καὶ ἑτοίμων αὐτοὺς, καὶ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς Καρχηδονίους συνθήκαις ἐξαιρέτους ἐπεποιήκεσαν. Διὰ ταῦτα οὖν ὁ Ἀννίβας πόλεμον ἤρατο πρὸς αὐτοὺς, εἰδὼς, ὅτι ἢ ἐπικουρήσουσιν οἱ Ῥωμαῖοι τοῖς Ζακυνθίοις, ἢ καί τι παθοῦσι τιμωρήσουσι. Διά τε οὖν ταῦτα, καὶ ὅτι καὶ μέγαν πλοῦτον κεκτῆσθαι αὐτοὺς ἐγίνωσκεν, οὗ καὶ μάλιστα ἔχρηζε, καὶ δι' ἕτερα αἴτια καὶ κατὰ Ῥωμαίων αὐτῷ συμβαλλόμενα, τοῖς Ζακυνθίοις ἐπέθετο. Ἡ γὰρ Ἰβηρία, ἐν ᾗ οἱ Ζακύνθιοι οἰκοῦσι, καὶ ἡ προσεχὴς αὐτῇ πᾶσα ἔν τε τῇ Εὐρώπῃ πρὸς δυσμαῖς ἐστι, καὶ ἐπὶ πολὺ μὲν παρά τε τὴν ἔσω θάλασσαν, καὶ παρὰ τὰς Ἡρακλείους στήλας, τόν τε ὠκεανὸν αὐτὸν προήκει, καὶ προσέτι καὶ τὴν ἤπειρον τὴν ἄνω, διὰ πλείστου μέχρι τοῦ Πυρηναίου νέμεται. Τὸ γὰρ ὄρος τοῦτο ἐκ τῆς θαλάσσης τῆς πάλαι μὲν Βεβρύκων, ὕστερον δὲ Ναρβωνησίων, ἀρξάμενον, ἐς τὴν ἔξω τὴν μεγάλην διατείνει, πολλὰ μὲν ἐντὸς αὐτοῦ καὶ σύμμικτα ἔθνη ἔχον, πᾶσαν δὲ τὴν Ἰβηρίαν ἀπὸ τῆς προσοίκου Γαλατίας ἀφορίζον. Οὔτε δ' ὁμόφωνοι ἦσαν, οὔτε

κοινῇ

DIO APUD CONSTANT. AUG. PORPHYR.

addnceret. Porro hæc omnia haud vanè de illo, ſed veriſſimè dici, facta ipſa teſtantur. Namque & Hiſpaniæ maaimam partem breviſſimo tempore ſubegit, & iode per Galliæ populos non modo nullo fœdere conjunctos, ſed etiam fere igootos, bellum io Italiam intulit: primuſque omnium qni extra Europam incolunt, quantum quidem meminiſſe poſſumus, Alpes cum exercitu tranſgreſſus eſt: & cootra ipſam Romam infeſta tulit ſigna: ac ſocios pene omnes partim vi, partim ſuaſionibus a populi Rom. partibus abduxit. Atque hæc cuncta ipſe per ſe abſque Carthaginenſium opibus geſſit: quippe qui oeque ab iaitio miſſus a Pœnorum Magiſtratibus ad id bellum erat, neque poſtmodum valida ſubſidia a civibus ſubmiſſa acceperit. Narque illi, quum ea Hannibalis rebus geſtis, non minimam partem utilitatis & gloriæ eſſent capturi, minime cum deſeruiſſe videri volebant, magis quam omni ope illum juvare.

ὀκνον, τῷ δὲ θάρσος, ἐλπίδα τε καὶ ἀπόγνωσιν ὑπὲρ τῶν μεγίστων δι' ἐλαχίστου πάσιν οἷς ἐβούλετο ἐμποιεῖν, ἐδύνατο. Καὶ ὅτι ταῦτ' οὐκ ἄλλως περὶ αὐτοῦ λέγεται, ἀλλ' ἀληθῆ παραδέδοται, σημαίνουσι τὰ ἔργα· τῆς τε γὰρ Ἰβηρίας πολλὰ διὰ βραχέος προσεκτήσατο· καὶ τὸν πόλεμον ἐκεῖθεν, διὰ τῶν πλείστων ἐθνῶν, ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐπήγαγε· τάς τε Ἄλπεις πρῶτος ἀνθρώπων, τῶν οὐκ Εὐρωπαίων, ὅσα γε ἡμεῖς ἴσμεν, σὺν στρατῷ διέβη· καὶ ἐπ' αὐτὴν τὴν Ῥώμην ἐστράτευσε, τά τε συμμαχικὰ αὐτῆς, ὀλίγου πάντα, τὰ μὲν βίᾳ, τὰ δὲ καὶ πειθοῖ ἀπέῤῥηξε. Καὶ ταῦτα μέν τοι αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἄνευ τοῦ κοινοῦ τῶν Καρχηδονίων κατέπραξεν· οὔτε γὰρ τὴν ἀρχὴν ὑπὸ [τῶν οἴκοι τελῶν] ἐξεπέμφθη, οὔθ' ὕστερον μεγάλης τινὸς βοηθείας παρ' αὐτῶν ἔτυχε. Τῆς γάρ τοι δόξης τῆς τε ὠφελείας οὐκ ἐλάχιστα ἀπολαύσειν ἀπ' αὐτοῦ μέλλοντες, μὴ ἐγκαταλιπεῖν αὐτὸν δόξαι μᾶλλον ἢ συναιρέσθαι ἔν τινι ἰσχυρῶς ἠθέλησαν.

Apud Valeſium pag. 773. Δίων δὲ Κοκκηιανὸς, τοὺς Ναρβωνησίους, Βέβρυκας λέγει, γράφων οὕτω. *Dio, verò Coccejanus, Narbonenſes, Bebrycas appellat, ita ſcribens:*

DIO APUD EUNDEM.

Ad olim quidem Bebrycas, nunc verò Narbonenſes, mons Pyrenæus ſpectat. Hic autem mons Hiſpaniam ſeparat a Gallia.

[Τῶν πάλαι μὲν Βεβρύκων, νῦν δὲ Ναρβωνησίων, ἐστὶ τὸ Πυρηναῖον ὄρος· τὸ δὲ ὄρος τοῦτο χωρίζει Ἰβηρίαν καὶ Γαλατίαν.]

ρος· ἐπῇρε δὲ τοῦτο μάλιστα ὁ Ἀννίβας στρατηγῶν τῶν Καρχηδονίων. Ὁ δ' Ἀννίβας οὗτος, παῖς τοῦ Ἀμίλκου τοῦ Βαρχίδου ἐγένετο, καὶ ἐκ παίδων εὐθὺς ἐπὶ τοὺς Ῥωμαίους ἠσκήθη. Πάντας γὰρ τοὺς υἱεῖς ὁ Ἀμίλκας, ὥσπερ τινὰς σκύμνους ἐπ' αὐτοὺς τρέφειν ἔλεγεν· ἐκεῖνον δὲ πολὺ τῇ φύσει προσφέροντα ὁρῶν, καὶ ὥρκωσε πολεμήσειν αὐτοῖς· καὶ διὰ τοῦτο, τά τε ἄλλα, καὶ τὰ πολέμια ἔτι μᾶλλον αὐτὸν ἐξεδίδασκε, πεντεκαιδεκαέτη ὄντα· ὅθεν οὐκ ἠδυνήθη, θανόντος αὐτῷ τοῦ πατρὸς, τὴν στρατηγίαν διαδέξασθαι. Ἐπεὶ δὲ ὁ Ἀσδρούβας ἐτελεύτησεν οὐκ ἔτι ἐμέλλησεν, ἓξ καὶ εἴκοσιν ἐτῶν τότε γεγονώς, ἀλλὰ τό τε στράτευμα ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ αὐτίκα προσκατέλαβε, καὶ στρατηγὸς ὑπ' αὐτῶν ἀναδειχθεὶς, διφ-

autor, Hannibal, Hamilcaris filius, Barchini nepos, qui tunc Carthaginenſium erat Dux, ſtatim a pueritia contra Romanos exercitatus. Ajebat enim Hamilcar, ſe omnes filios, tanquam catulos quoſdam, contra Romanos alere: illum verò, quum videret longe cæteris antecellere; jurejurando adegit, hoſtem Romano populo ſe futurum. Eaque de cauſa, cum aliis eum in diſciplinis, tum in re militari diligenter erudiit, uſque ad ætatis decimumquintum annum: ac propterea patri, qui tunc obiit, ſuccedere non potuit in imperio. Poſtquam autem Haſdrubal eſt defunctus, quo ipſe tempore, vigeſimum ſextum agebat annum, tunc nil eun-

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR.

τοῖς διὰ σπλάγχνων, ἠπίστατο. Τοιοῦτος οὖν δὴ τὴν ψυχὴν γεγονὼς, ἀνθρώπου καὶ τὸ σῶμα, τὰ μὲν φύσει, τὰ δὲ καὶ διαίτῃ παρεσκεύαστο· ὥσθ' ὅσα ἐνεχειρίζετο, ῥᾳδίως κατεργάζεσθαι· κοῦφόν τε γὰρ, καὶ ἐμβριθὲς ὅτι μάλιστα αὐτὸ εἶχε. Καὶ διὰ τοῦτο καὶ θεῖν καὶ συνίστασθαι, ἱππεύειν τε ἀνακράτον ἀσφαλῶς ἐδύνατο· καὶ οὔτε πλήθει ποτὲ τροφῆς ἐβαρύνετο, οὔτ' ἐνδείᾳ ἔκαμνεν· ἀλλ' ἐν ἴσῳ, τὸ πλέον, καὶ τὸ ἔλαττον, ὡς καὶ αὐταρκὲς ἑκάτερον ἐλάμβανεν· ταῖς τε ταλαιπωρίαις ἰσχυρίζετο, κἂν ταῖς ἀγρυπνίαις ἐρρώννυτο. Οὕτως οὖν δὴ καὶ ψυχῆς, καὶ τοῦ σώματος ἔχων, τοιᾷδε τῇ τῶν πραγμάτων διαχειρίσει ἐπίπαν ἐχρῆτο· Τούς τε γὰρ πολλοὺς ἐς μόνον τὸ συμφέρον σφίσι πιστοὺς ὁρῶν ὄντας, αὐτός τε τοῦτον τὸν τρόπον αὐτοῖς προσεφέρετο, καὶ ἐς ἐκείνους ταὐτὸ ὑπώπτευεν, ὥστε, πλεῖστα μὲν ἀπατήσας τινὰς κατορθῶσαι, ἐλάχιστα δὲ ἐπιβουλευθεὶς σφαλῆναι. Καὶ πολέμιον πᾶν τὸ πλεονεκτεῖν δυνάμενον, καὶ ἐν τοῖς ὀθνείοις, καὶ ἐν τοῖς ὁμοφύλοις, ὁμοίως ἡγούμενος, οὐκ ἀνέμενε τοῖς ἔργοις τὴν διάνοιαν αὐτῶν ἐκμανθάνειν, ἀλλ' ὡς καὶ βουλομένους σφᾶς ἀδικεῖν, ὅτε ἐδύνατο, ταχύ πως μετεχειρίζετο, προποιῆσαί τι μᾶλλον, ἢ προπαθεῖν ἄμεινον ἡγεῖτο· καὶ ἐφ' ἑαυτῷ τοὺς ἄλλους, ἀλλ' οὐκ ἐφ' ἑτέροις ἑαυτὸν εἶναι ἠξίου. Τό τε σύμπαν εἰπεῖν, τῇ φύσει τῶν πραγμάτων, ἀλλ' οὐ τοῖς ἐν φήμῃ αὐτῶν εὐδοκιμοῦσιν, ὁσάκις γε μὴ κατ' αὐτὸ καὶ ἄμφω συμπίπτει, προσέκειτο. Καὶ μέντοι καὶ ἐτίμα καθ' ὑπερβολὴν ὅτου δέοιτο. Δούλους τε γὰρ τοῦ τοιούτου τοὺς πλείστους ἡγεῖτο εἶναι, καὶ κινδυνεύειν ἐπ' αὐτῷ, καὶ παρὰ τὸ συμφέρον σφίσιν ἐθελοντὰς ὁρῶν· καὶ διὰ ταῦτα καὶ τῶν κερδῶν, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἡδίστων, αὐτὸς μὲν πολλάκις ἀπείχετο, ἐκείνοις δὲ ἀφθόνως μετεδίδου· καὶ ἀπ' αὐτοῦ κοινωνοὺς σφᾶς, καὶ τῶν πόνων οὐκ ἀκουσίως ἐποιεῖτο. Καὶ τούτοις μὲν οὐχ ὅπως ἰσοδίαιτος, ἀλλὰ καὶ ἰσοκίνδυνος ἐγίγνετο, πάνθ' ὅσα ἐπῄτει παρ' αὐτῶν πρῶτος ἐκπονούμενος· οὕτω γὰρ καὶ ἐκείνους ἀπροφασίστως καὶ προθύμως, ἅ τε μήτε τοῖς λόγοις αὐτοῦ προσέχοντας, συμπάντας οἱ συμπράξειν ἐπίστευε. Πρὸς δὲ δὴ τοὺς ἄλλους, πολλῷ τῷ φρονήματι ἀεὶ ἐχρῆτο· ὥστε τοὺς μὲν εὐνοίᾳ αὐτοῦ, τοὺς δὲ δέει, ἔκ τε τοῦ ὁμοδιαίτου, καὶ ἐκ τοῦ ὑπερφρόνου παμπληθεῖς ἔχειν. ἐξ οὗπερ καὶ τὰ μάλιστα τό τε ὑπερέχον κολούειν, καὶ τὸ ταπεινούμενον ἐξαίρειν, καὶ τῷ μὲν ἄκον-

tus. Ad hæc extiſpicia callebat. Ejuſmodi animo haud diſpar corpus, partim natura, partim victu formatum habebat, adeo ut quæcumque aggrederetur, facile perficeret: corpore enim maxime agili ac robuſto erat, ac proinde currere, aut ſtare in gradu, aut equum ſi fors tuliſſet, admittere, erat promptiſſimus. Nunquam ciborum copia impeditus, aut præ penuria languidus, penuriam & copiam juxta habebat, utroque in ſtatu contentus. Jam labore ac vigiliis non minuebantur ejus vires, ſed augebantur. Hujuſmodi animi ac corporis habitu, in rebus gerendis eam fere viam tenuit: nam cum intelligeret, pleroſque homines utilitatis tantum propriæ cauſa fidem ſervare, eo ut plurimum modo ipſe cum aliis agebat, idemque ab aliis agi ſuſpicabatur; adeo ut ſæpiſſime aliis per fraudem deceptis, ſibi victoriam pepererit, rarò ipſe aliorum inſidiis circumventus cladem acceperit. Præterea quicumque ad ſumma quæque contendere poterat, ſive is civis, ſive extraneus eſſet, pro hoſte habens, minime expectandum putabat, donec conſilium eorum hominum factis ipſis deprehendiſſet. Sed ſimulac opportunitatem nactus erat, eos utpote qui ſaltem nocendi animum habuiſſent, omni crudelitate tractabat, prorſus ultro injuriam inferre, quam pati ſatius ducebat; nec ſe aliis obnoxium, ſed alios ſua in manu ac poteſtate eſſe cupiebat. Atque, ut paucis rem abſolvam, naturam rerum potius, quam ſpeciem ac famam, niſi eum ea a natura haud diſſentiret, ſemper ſpectabat. Jam eos quorum opera ac miniſterio opus habebat, mirum in modum colebat, cum ſciret pleroſque ejuſmodi honore capi ſolere, eaque ex cauſa poſtpoſitis rebus ſuis, ſponte in pericula ruere. Quapropter ipſe quidem nonnumquam lucro, aliiſque utilitatibus se ipſum fraudabat, quas aliis liberaliter concedebat; ex quo illos periculorum omnium non invitus habebat comites; cum iis non modò eodem uti victu, ſed etiam eadem pericula adire. Ita enim illos non verbis tantum ſuis, ſed magis exemplo incitatos, omni cunctatione poſtpoſita alacriores ad quidvis ſecum agendum fore ſperabat. Cum cæteris autem omnibus ingenti ſuperbia agebat. Itaque hos quidem benevolentia ob ſocietatem victus, illos verò ob ſuperbiam terrore conſtrictos habebat, qua de cauſa & deprimere potiſſimum quemque, & infirmiores ubi libitum eſſet, potentia augere minimo negotio poterat: atque illis quidem terrorem ac deſperationem injicere, his verò ſpem animumque in magnarum rerum diſcriminibus ad-

cunctatus, Hiſpanienſem ſtatim exercitum occupavit: ac imperator a militibus ſalutatus, effecit, ut ab Urbanis etiam Magiſtratibus, ſibi Principatus confirmaretur. His peractis, Romanos invadendi, ſpecioſum quærebat titulum; & hunc ei Saguntini in Hiſpania ſuppeditarunt. Hi namque, cum non procul ab Ibero amne habitarent, a mari parum remoti; Romanos magno colebant ſtudio & honore, atque in Carthaginenſi fœdere excepti erant. Ob hæc igitur, bellum intulit eis Hannibal; haud ignarus, Romanos, aut eis laturos opem, aut eorum ulturos cladem. His ergo, & quod illos magnas opes habere norat, quibus ipſe indigebat maxime; aliiſque rationibus, quæ contra Romanos etiam, ei proſutura erant, adductus, Saguntinos adortus eſt. Hiſpania autem, in qua illi habitant, cum finitimis locis omnibus, in Europa ad Occidentem ſita eſt; & ad mare interius, & Herculis columnas, ipſumque Oceanum longe excurrit: ac continentem etiam longiſſimo tractu, uſque ad montes Pyrenæos occupat. Hi namque montes a mari, quod olim Bebrycium dicebatur, poſtea verò Narbonenſe appellatum eſt, incipientes, uſque ad exterius mare magnum pertinent; totamque a finitima Gallia, dirimunt Hiſpaniam. In quorum montium parte interiori, multæ diverſæque gentes conſederunt, quæ nec lingua eadem, nec

διηγήσατο, καὶ παρὰ τῶν οἴκοι τελῶν βεβαιωθῆναι αὐτῷ τὴν ἡγεμονίαν. Πράξας δὲ ταῦτα, προφάσεως εὐπρεποῦς ἐδεῖτο, ἐς τὴν κατὰ Ῥωμαίων ὁρμήν, καὶ ταύτην ἐποιήσατο τοὺς ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ Ζακυνθίους· οὗτοι γὰρ οὐ πόρρω τοῦ ποταμοῦ οἰκοῦντες τοῦ Ἴβηρος, ἄνω τῆς θαλάσσης βραχύ, τοῖς Ῥωμαίοις προσέκειντο, κἀκεῖνοι καὶ ἑτοίμως αὐτούς, καὶ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς Καρχηδονίους συνθήκαις ἐξαιρέτους ἐπεποιήκεσαν. Διὰ ταῦτα οὖν ὁ Ἀννίβας πόλεμον ἤρατο πρὸς αὐτούς, εἰδώς, ὅτι ἢ ἐπικουρήσουσιν οἱ Ῥωμαῖοι τοῖς Ζακυνθίοις, ἢ καί τι παθοῦσι τιμωρήσουσι. Διά τε οὖν ταῦτα, καὶ ὅτι καὶ μέγαν πλοῦτον κεκτῆσθαι αὐτοὺς ἐγίνωσκεν, οὗ καὶ μάλιστα ἔχρῃζε, καὶ δι' ἕτερα αἴτια καὶ κατὰ Ῥωμαίων αὐτῷ συμβαλλόμενα, τοῖς Ζακυνθίοις ἐπέθετο. Ἡ γὰρ Ἰβηρία, ἐν ᾗ οἱ Ζακύνθιοι οἰκοῦσι, καὶ ἡ προσεχὴς αὐτῇ πᾶσα ἔν τε τῇ Εὐρώπῃ πρὸς δυσμαῖς ἐστι, καὶ ἐπὶ πολὺ μὲν παρὰ τὴν ἔσω θάλασσαν, καὶ παρὰ τὰς Ἡρακλείους στήλας, τόν τε ὠκεανὸν αὐτὸν προήκει, καὶ προσέτι καὶ τὴν ἤπειρον τὴν ἄνω, διὰ πλείστου μέχρι τοῦ Πυρηναίου νέμεται. Τὸ γὰρ ὄρος τοῦτο ἐκ τῆς θαλάσσης τῆς πάλαι μὲν Βεβρύκων, ὕστερον δὲ Ναρβωνησίων, ἀρξάμενον, ἐς τὴν ἔξω τὴν μεγάλην διατείνει, πολλὰ μὲν ἐντὸς αὐτοῦ καὶ σύμμικτα ἔθνη ἔχον, πᾶσαν δὲ τὴν Ἰβηρίαν ἀπὸ τῆς προσοίκου Γαλατίας ἀφορίζον. Οὔτε δ' ὁμόφωνοι ἦσαν, οὔτε

DIO APUD CONSTANT. AUG. PORPHYR.

adduceret. Porro hæc omnia haud vanè de illo, ſed veriſſimè dici, facta ipſa teſtantur. Namque & Hiſpaniæ maximam partem breviſſimo tempore ſubegit, & inde per Galliæ populos non modo nullo fœdere conjunctos, ſed etiam fere ignotos, bellum in Italiam intulit: primuſque omnium qui extra Europam incolunt, quantum quidem meminiſſe poſſumus, Alpes cum exercitu tranſgreſſus eſt: & contra ipſam Romam infeſta tulit ſigna: ac ſocios pene omnes partim vi, partim ſuaſionibus a populi Rom. partibus abduxit. Atque hæc cuncta ipſe per ſe abſque Carthaginenſium opibus geſſit: quippe qui neque ab initio miſſus a Pœnorum Magiſtratibus ad id bellum erat, neque poſtmodum valida ſubſidia a civibus ſubmiſſa acceperit. Namque illi, quum ex Hannibalis rebus geſtis, non minimam partem utilitatis & gloriæ eſſent capturi, minime cum deſeruiſſe videri volebant, magis quam omni ope illum juvare.

ὄκνον, τῷ δὲ θάρσει, ἐλπίδα τε καὶ ἀπόγνωσιν ὑπὲρ τῶν μεγίστων δι' ἐλαχίστου πᾶσιν οἷς ἐβούλετο ἐμποιεῖν, ἐδύνατο. Καὶ ὅτι ταῦτ' οὐκ ἄλλως περὶ αὐτοῦ λέγεται, ἀλλ' ἀληθῆ παραδέδοται, τεκμηριοῖ τὰ ἔργα· τῆς τε γὰρ Ἰβηρίας πολλὰ διὰ βραχέος προσεκτήσατο· καὶ τὸν πόλεμον ἐκεῖθεν, διὰ τῶν πλείστων ὅπως, ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐπήγαγε· τάς τε Ἄλπεις πρῶτος ἀνθρώπων, τῶν οὐκ Εὐρωπαίων, ὅσα γε ἡμᾶς ἴσμεν, σὺν στρατῷ διέβη· καὶ ἐπ' αὐτὴν τὴν Ῥώμην ἐστράτευσε, τά τε συμμαχικὰ αὐτῆς, ὀλίγου πάντα, τὰ μὲν βίᾳ, τὰ δὲ καὶ πείθων ἀπέρρηξε. Καὶ ταῦτα μέν τοι αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἄνευ τοῦ κοινοῦ τῶν Καρχηδονίων κατέπραξεν· οὔτε γὰρ τὴν ἀρχὴν ὑπὸ [τῶν οἴκοι τελῶν] ἐξεπέμφθη, οὔθ' ὕστερον μεγάλης τινὸς βοηθείας παρ' αὐτῶν ἔτυχε. Τῆς γάρ τοι δόξης τῆς τε ὠφελείας οὐκ ἐλάχιστα ἀπολαύσειν ἀπ' αὐτοῦ μέλλοντες, μὴ ἐγκαταλιπεῖν αὐτὸν δόξαι μᾶλλον ἢ συναιρέσθαι ἔν τινι ἰσχυρῶς ἠθέλησαν.

Apud Valeſium pag. 773. *Δίων δὲ Κοκκειανὸς, τοὺς* Ναρβωνησίους, Βίρβυκας λέγει, γράφων οὕτω. *Dio, verò* Cocceianus, *Narbonenſes, Bebrycas appellat, ita ſcribens:*

DIO APUD EUNDEM.

Ad olim quidem Bebrycas, nunc verò Narbonenſes, mons Pyrenæus ſpectat. Hic autem mons Hiſpaniam ſeparat a Gallia.

[Τῶν πάλαι μὲν Βεβρύκων, νῦν δὲ Ναρβωνησίων, ἐστὶ τὸ Πυρηναῖον ὄρος· τὸ δὲ ὄρος τοῦτο χωρίζει Ἰβηρίαν καὶ Γαλατίαν.]

κοινῇ ἐπολιτεύοντο, ὅθεν οὐδὲ ἐς ἓν ὄνομα ἐτέλουν. οἱ μὲν γὰρ Ῥωμαῖοι Ἱσπανούς, οἱ δ᾽ Ἕλληνες, Ἴβηρας, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἴβηρος, αὐτοὺς ἐκάλεσαν.

2. Οἱ μὲν οὖν Ζακύνθιοι οὕτοι ἐπολιορκοῦντο, καὶ ἔπεμψαν πρὸς τοὺς περιοίκους, καὶ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐπικουρίας δεόμενοι. Ἀλλὰ τοὺς μὲν ὁ Ἀννίβας ἐκώλυσεν· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι πρέσβεις πρὸ ἐκεῖνον πέμψαντες, μὴ πελάζειν τοῖς Ζακυνθίοις ἐκέλευον· καὶ εἰ μὴ πείθοιτο, ἐς τὴν Καρχηδόνα πλεῦσαι εὐθὺς, καὶ κατηγορῆσαι αὐτοῦ ἐπηπείλησαν. Ὁ δ᾽ Ἀννίβας ἐκ τῶν ἐπιχωρίων πέμψας τινὰς, ὡς εὔνοιαν τηροῦντας τοῖς πρέσβεσιν ἤδη πλησίον οὖσι, παρεσκεύασεν λέγειν αὐτοῖς, μὴ παρεῖναι τὸν στρατηγὸν, πόῤῥω που ἐς ἄγνωστα χωρία ἀποδημήσαντα, καὶ παρῄνουν ἀπαλλαγῆναι ὡς τάχιστα, πρὶν καταγγελθεῖεν ὡς πάρεισιν, ἵνα μὴ διὰ τὴν ἀναρχίαν, τοῦ στρατηγοῦ μὴ παρόντος, ἀπόλωνται. Οἱ μὲν οὖν πιστεύσαντες αὐτοῖς, ἐς τὴν Καρχηδόνα ἀπῄεσαν· γενομένης δὲ ἐκκλησίας, οἱ μὲν τῶν Καρχηδονίων εἰρήνην ἄγειν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους συνεβούλευον· οἱ δὲ τῷ Ἀννίβᾳ προσκείμενοι, τοὺς μὲν Ζακυνθίους ἀδικεῖν, τοὺς δὲ Ῥωμαίους τὰ μηδὲν σφίσι προσήκοντα πολυπραγμονεῖν, ἔλεγον· καὶ τέλος ἐπεκράτησαν οἱ πολεμῆσαι σφᾶς ἀναπείθοντες. Ἐν τούτῳ δὲ ὁ Ἀννίβας σπουδῇ τὰς προσβολὰς τῆς τειχομαχίας ἐποιεῖτο· πολλῶν δὲ τῶν πιπτόντων, καὶ πλειόνων τιτρωσκομένων ἐκ τῶν τοῦ Ἀννίβου, καί ποτε τῶν Καρχηδονίων κατασεισάντων τι τοῦ περιβόλου, καὶ κατὰ τὸ ῥῆγμα εἰσελθεῖν τολμησάντων, ἐπεξέδραμον οἱ Ζακύνθιοι, καὶ ἀπεσόβησαν σφᾶς. Ὅθεν αὐτοὶ μὲν ἐπεῤῥώσθησαν, Καρχηδόνιοι δὲ ἐνέδοσαν ἀθυμήσαντες· οὐκ ἀπέστησαν δὲ πρὶν τὴν πόλιν ἑλεῖν, καί τοι ἐπ᾽ ὄγδοον μῆνα τῆς πολιορκίας παραταθείσης, ἐν οἷς ἄλλα τε πολλὰ συνηνέχθη, καὶ ἄτοπα, καὶ ὁ Ἀννίβας δεινῶς ἐτρώθη. ἥλω δὲ οὕτως. Μηχάνημα τῷ τείχει προσήγαγον, πολύ τι αὐτοῦ ὑπεραῖρον· καὶ ὁπλίτας, τοὺς μὲν ἐμφανεῖς ἔχον, τοὺς δὲ λανθάνοντας. τῶν οὖν Ζακυνθίων τοῖς ὁρομένοις οἷς μόνοις οὖσι μαχομένων ἐῤῥωμενέστερον, οἱ κεκρυμμένοι τὸ τεῖχος ὑπορύξαντες, εἰσεβιάσαντο, καὶ ἔνδον ἐγένοντο. Τῷ γοῦν παραδόξῳ οἱ Ζακύνθιοι ἐκπλαγέντες, ἐς τὴν ἀκρόπολιν ἀνέδραμον, καὶ ἐς λόγους ἦλθον, εἴ πως ἐπιεικεῖ τινὶ ὁμολογίᾳ περισωθεῖεν· ὡς δ᾽ οὐδὲν ὁ Ἀννίβας προΐσχετο μέτριον, οὔτε τις αὐτοῖς ὠφέλεια πρὸς τῶν Ῥωμαίων ἐγίνετο, ἐπισχεθῆναι τὰς προσβολὰς ἐξῃτήσαντο, ὡς τι περὶ τῶν κατὰ σφᾶς βουλευσόμενοι. Κἂν τούτῳ τὰ τιμιώτατα συμφορήσαντες τῶν χρημάτων, ἐς πῦρ ἀνέβαλον· καὶ οἱ μὲν ἀπόμαχοι

eadem forma Reipublicæ utebantur: unde nec eodem nomine appellabantur: nam eos Romani Hiſpanos, Græci verò ab Ibero flumine, Iberos vocant.

Cum Saguntini itaque obſiderentur, auxiliis indigentes; ea a finitimis, & a Romanis per nuncios implorarunt: Sed finitimos quidem Hannibal prohibuit; Romani verò, legatis ad eum miſſis, ut Sagunto abſtineret, præceperunt; & ni obediret, se ſtatim Carthaginem ſunt minati, ad eum accuſandum fore navigaturos, At Hannibal nonnullos Hiſpanos miſit, qui legatis appropinquantibus, per fidei & amicitiæ ſpeciem, juxta inſtructionem, Ducem abeſſe dicerent, procul in incognita quædam profectum loca; monerentque, ut quamprimum recederent, ne ipſorum adventu cognito, ab effrenatis militibus, per imperatoris abſentiam, necarentur. Legati igitur vera illa eſſe rati, Carthaginem abierunt: ubi indicto Concilio, Carthaginenſium aliis cum Romanis pacem colere ſuadebant; factio vero Hannibalis, Saguntinos injurios eſſe aſſerebat, & Romanos curioſe complecti, quæ ad ipſos nil attinerent. Denique in eorum ſententiam itum eſt, qui belli Romanis inferendi autores erant. Dum Hannibal interea, ſedulò oppugnat mœnia, multi ex ejus militibus cadunt, pluribus vulneratis: cumque aliquando Carthaginenſes muri partem dejeciſſent, & per ruinas penetrare conarentur; Saguntini eruptione facta, eos fortiter propulſarunt: ex quo eorum audacia eſt imminuta, oppidanorum verò animi aucti ſunt. Haud tamen Carthaginenſes, idcirco ab obſidione, etſi ad octavum menſem producta, deſtiterunt, priuſquam eam caperent: quo temporis ſpatio, cum alia multa eaque incommoda, evenerunt, tum eſt Hannibal graviter ulneratus. Urbs autem ſic capta eſt. Carthaginenſes machinam mœnibus admoverunt, quæ ipſis valde ſuperior, armatis partim conſpicuis, partim occultis erat referta. Dum itaque Saguntini, cum iis dumtaxat, quos cernebant, pugnabant acrius, ſolos eos eſſe opinati; occulti ſuffoſſo muro, per vim irrumpentes, in urbem penetrarunt. Re inopinata tunc perterriti Saguntini, in arcem accurrerunt, habitoque colloquio, tolerabilibus conditionibus ſalutem impetrare ſtuduerunt. Ut verò moderati nihil Hannibal poſtulabat, neque a Romanis quidquam opis exſpectabatur; efflagitarunt, ut oppugnatione intermiſſa, rebus ſuis conſulendi daretur ſpa-

ſpatium. Ac interea pretioſiſſimis quibuſvis ſuis igne abſumptis, ſibi ipſis manus imbelles homines attulerunt; qui verò erant ætate integra, in hoſtes ſubito facto impetu, ſtrenue dimicantes occubuerunt.

Hæc fuit igitur, Romanis & Carthaginenſibus belli cauſa. Nam cum Hannibal multis aſcitis ſociis, contenderet in Italiam; Romanis his auditis in Curiam convenerunt, & ubi multa ultro citroque dicta ſunt; L. Cornelius Lentulus pro concione, non eſſe cunctandum dixit; & bellum contra Carthaginenſes decernendum; & tam Conſules, quam exercitus bifariam dividendos; & alterum in Hiſpaniam, alterum in Libyam eſſe mittendum; ut eodem tempore, & vaſtaretur eorum ager, & eorum ſocii vexarentur; & ſic hoſtes neque Hiſpaniæ ferre valerent opem, neque inde auxilia expectare. Ad hæc autem Q. Fabius Maximus contradixit; non adeo præcitanter, inquiens, bellum eſſe decernendum, ſed legatos mittendos prius: & ſi bene purgarent crimina, quieſcendum; ſin verò injuriarum convincerentur, tum demum bello petendos eſſe, ut etiam in illos belli cauſa conferretur. Hæc, ut ſummatim dicam, utriuſque fuit ſententia; Senatui autem placuit, se & ad bellum parare, & legatis Carthaginem miſſis, Hannibalem accuſare; & ſiquidem res geſtas non laudarent; jure agendum; ſin verò eas Hannibali imputarent, Hannibalem depoſcendum, & bellum eis, ſi non dederent, indicendum. Legatis igitur digreſſis & jam appulſis, Carthaginenſes, quid rei gerendum eſſet, deliberabant: quum quidam Haſdrubal, unus ex iis, quos Hannibal ſubornarat, autor eis fuit, recuperandæ veteris libertatis; deterendæque ſervitutis, quam pax attuliſſet, tum pecuniis, tum copiis, tum ſociis comparatis: ſubjecitque; quod, ſi vel ſoli Hannibali, quæcumque vellet, gerere permiſiſſent; omnia pro voto, & ſine eorum labore, feliciter eventura. Ubi autem hæc ille dixit; magnus Hanno, orationi Haſdrubalis averſatus; haud facile, neque ob parva & aliena crimina, bellum cenſuit eſſe in Remp. retrahendum; præſertim cum alia purgare liceat, alia in ſuos transferre autores. Atque ipſe quidem his dictis, tacuit; ſeniores verò Carthaginenſium, primique belli memores, in Hannonis ſententiam deſcenderunt; adoleſcentes verò, iique potiſſimum, qui Hannibalis cauſam agebant, his ſunt acriter adverſati. Ubi autem nihil certi reſponſi dabant, legatoſque

μαχοι διεχειρίσαντο ἑαυτούς· οἱ δ᾽ ἐν ἡλικίᾳ ἀθρόοι πρὸς τοὺς ἐναντίους ὁρμήκεσαν, καὶ προθύμως ἀγωνιζόμενοι κατεκόπησαν,

3. Καὶ δι᾽ αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ἐπολέμησαν· ὁ γὰρ Ἀννίβας καὶ συμμάχους συχνοὺς προσλαβὼν ἐς Ἰταλίαν ἠπείγετο. Πυθόμενοι δὲ ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι, συνῆλθον ἐς τὸ συνέδριον, καὶ ἐλέχθη μὲν πολλά, Λούκιος δὲ Κορνήλιος Λέντουλος ἐδημηγόρησε καὶ εἶπε μὴ μέλλειν, ἀλλὰ πόλεμον κατὰ τῶν Καρχηδονίων ψηφίσασθαι, καὶ διχῇ διελεῖν τοὺς ὑπάτους, καὶ τὰ στρατεύματα· καὶ τοὺς μὲν ἐς τὴν Ἰβηρίαν, τοὺς δὲ ἐς τὴν Λιβύην πέμψαι, ἵνα ὑπὸ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἥ τε χώρα αὐτῶν πορθῆσαι, καὶ οἱ σύμμαχοι κακουργῶνται· καὶ μή τε τῇ Ἰβηρίᾳ βοηθῆσαι δύνωνται, μήτ᾽ ἐκεῖθεν αὐτοὶ ἐπικουρηθῶσι. Πρὸς ταῦτα Κύιντος Φάβιος Μάξιμος ἀντέθετο, μὴ οὕτως ἐκ παντὸς τρόπου τὸν πόλεμον δεῖν ψηφίσασθαι, ἀλλὰ πρεσβείᾳ χρήσασθαι πρότερον· κἂν μὲν πείσωσιν, ὅτι οὐδὲν ἀδικοῦσιν, ἡσυχίαν ἄγειν· ἂν δ᾽ ἀδικοῦντες ἁλῶσι, τότε πολεμῆσειν αὐτοῖς, ἵνα καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου ἐς αὐτοὺς ἀπωσώμεθα. Αἱ μὲν οὖν ἀμφοῖν δόξαι τοιαῦται ἦσαν, ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν· τῇ δὲ βουλῇ, παρασκευάζεσθαι μὲν ἔδοξε πρὸς τὴν μάχην, πρέσβεις δὲ ἐς τὴν Καρχηδόνα στεῖλαι, καὶ τοῦ Ἀννίβου κατηγορῆσαι· καὶ εἰ μὲν μὴ ἐπαινοῖεν τὰ πραχθέντα, δικάσαι· εἰ δ᾽ ἐς ἐκεῖνον αὐτὰ ἀναφέροιεν, ἐξαιτήσασθαι αὐτόν· κἂν μὴ ἐκδῶσι, τὸν πόλεμον ἐπαγγεῖλαι αὐτοῖς. Τῶν γοῦν πρέσβεων ἀπελθόντων, οἱ Καρχηδόνιοι τὸ ποιητέον ἐσκόπουν· καί τις Ἀσδρούβας, εἷς τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀννίβου προπαρασκευασμένων, συνεβούλευσε σφίσι χρῆναι τήν τε ἀρχαίαν ἐλευθερίαν ἀνακτήσασθαι, καὶ τὴν ἐκ τῆς εἰρήνης δουλείαν ἀποτρίψασθαι καὶ χρήμασι, καὶ δυνάμεσι, καὶ συμμάχοις συγκεκροτημένοις, ἐπαγαγών, ὅτι κἂν τῷ Ἀννίβᾳ μόνῳ, ὅσα βούλεται πρᾶξαι, ἐπιτρέψητε, καὶ τὰ προσήκοντα ἔσται, καὶ οὐδὲν αὐτοὶ πονήσετε. Τοιαῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, Ἄννων, ὁ μέγας, ἐνκυπτόμενος τοῖς τοῦ Ἀσδρούβου λόγοις, γνώμην εἰσήνεγκε, μήτε ῥᾳδίως, μήτε μικρῶν, καὶ ἀλλοτρίων ἐγκλημάτων ἕνεκα, τὸν πόλεμον ἐφ᾽ ἑαυτοὺς ἐπισπάσασθαι, παρὰ τὰ μὲν λῦσαι, καὶ δὲ ἐς τοὺς δράσαντας αὐτὰ τρέψαι. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα εἰπὼν ἐπαύσατο· τῶν δὲ Καρχηδονίων, οἱ μὲν πρεσβύτεροι, καὶ τοῦ πρὶν μεμνημένοι πολέμου, αὐτῷ συνετίθεντο· οἱ δ᾽ ἐν ἡλικίᾳ, μάλισθ᾽ ὅσοι τὰ τοῦ Ἀννίβου ἔπραττον, ἰσχυρῶς ἀντι-

ἀντιλέγοιεν. Ὡς δ' οὐδὲν σαφὲς ἀπεκρίναντο, καὶ ἐν ὀλιγωρίᾳ τοὺς πρέσβεις εἶχον, ὁ Μάρκος ὁ Φάβιος τὰς χεῖρας ὑπὸ τὸ ἱμάτιον ὑποβαλὼν, καὶ ὑπτιάσας αὐτὰς, ἔφη· Ἐγὼ μὲν ἐνταῦθα, ὦ Καρχηδόνιοι, καὶ τὸν πόλεμον, καὶ τὴν εἰρήνην φέρω· ὑμεῖς δ' ὁπότερον αὐτῶν βούλεσθε, ἕλεσθε· ἀποκριθέντων δὲ, μηδέτερον μὲν αἱρεῖσθαι, δέξεσθαι δ' ἑτοίμως ὁπότερον καταλείψουσιν· ἐπήγγειλεν αὐτοῖς αὐτίκα τὸν πόλεμον.

4. Οὕτω μὲν, καὶ διὰ ταῦτα, οἱ Καρχηδόνιοι τὸ δεύτερον ἐπολέμησαν· καὶ τὸ δαιμόνιον τὰ γενησόμενα προεσήμηνεν· ἐν γὰρ τῇ Ῥώμῃ, ἀνθρωπίνως ἐλάλησε βοῦς, καὶ ἕτερος ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων πανηγύρει, ἐξ οἰκίας ἐς τὸν Τίβεριν ἑαυτὸν ἔρριψε καὶ ἐφθάρη· κεραυνοί τε πολλοὶ ἐφέροντο· καὶ αἷμα, τὸ μὲν ἐξ ἀγαλμάτων ὤφθη, τὸ δὲ ἐξ ἀσπίδος στρατιώτου ἐῤῥύη· ἑτέρου τε ξίφος ἐξ αὐτοῦ τοῦ στρατοπέδου λύκος ἥρπασε. Τῷ δ' Ἀννίβᾳ θηρία πολλὰ καὶ ἄγνωστα, τὸν Ἴβηρα διαβαίνοντι προκαθηγήσατο, καὶ ὄψις ὀνείρου ἐφάνη. Ἔδοξε γάρ ποτε τοὺς θεοὺς ἐν ἐκκλησίᾳ καθημένους μεταπέμψασθαί τε αὐτὸν, καὶ στρατεῦσαι ὅτι τάχιστα ἐς τὴν Ἰταλίαν προστάξαι, καὶ λαβεῖν παρ' αὐτῶν τῆς ὁδοῦ ἡγεμόνα, καὶ ἀμεταστρεπτὶ ἐπ' αὐτοῦ κελευσθῆναι ἕπεσθαι· μεταστραφῆναι δὲ καὶ ἰδεῖν χειμῶνα μέγαν χωροῦντα, καὶ δράκοντα αὐτῷ ἐπακολουθοῦντα ἀμήχανον καὶ θαυμάσαι· ἔρεσθαί τε τὸν ἀγωγὸν, Τί ταῦτα εἴη, καὶ τὸν εἰπεῖν· Ὦ Ἀννίβα, ταῦτα συμπορθήσοντά σοι τὴν Ἰταλίαν ἔρχεται. Ταῦτα μὲν τῷ Ἀννίβᾳ χρηστὴν ἐλπίδα, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις δεινὴν ἐνεποίει ἐκφόβησιν. Διχῇ δὲ τὰς δυνάμεις οἱ Ῥωμαῖοι διελόντες, καὶ τοὺς ὑπάτους (a) Σεμπρώνιον μὲν Λόγγον ἐς Σικελίαν ἔπεμψαν, ἐς δὲ τὴν Ἰβηρίαν Σκιπίωνα Πούπλιον. Ὁ δὲ Ἀννίβας, ἐς τὴν Ἰταλίαν, ὡς τάχιστα ἐπιθυμῶν εἰσβαλεῖν, σπουδῇ ἐχώρει, καὶ πᾶσαν τὴν Γαλατίαν τὴν μεταξὺ τοῦ Πυρηναίου, καὶ τοῦ Ῥοδανοῦ οὖσαν, ἀμαχεὶ διῆλθε, καὶ μέχρι μὲν τοῦ ποταμοῦ Ῥοδανοῦ, οὐδεὶς ἐς χεῖρας ἧκεν αὐτῷ. Ἐκεῖ δ' ὁ Σκιπίων ἐπεφάνη, καίπερ μὴ παρούσης αὐτῷ τῆς δυνάμεως, ὅμως μετὰ τῶν ἐπιχωρίων, καὶ τῶν αὐτοῖς προσοίκων, τά τε πλοῖα τὰ ἐν τῷ ποταμῷ προδιέφθειρε, καὶ τὸ ῥεῦμα αὐτοῦ διὰ φυλακῆς ἐποιήσατο. Ὁ δ' οὖν Ἀννίβας ὅτε ἔλιπε μέν τινα χρόνον, καὶ σχεδίας, καὶ σκάφη, ἄλλα τε, καὶ μονόξυλα κατασκευάζων. Ἔφθη δ' οὖν ὑπὸ πολυχειρίας τὰ πρὸς περαίωσιν ἀναγκαῖα πάντα, πρὶν τῷ Σκιπίωνι τὸ οἰκεῖον ἀφικέσθαι στράτευμα, προετοιμασάμενος, καὶ τὸν ἀδελφὸν Μάγωνα σὺν τοῖς ἱππεῦσι, καὶ ψιλοῖς τισὶν ἢ σκε-

(a) U. C. 534.

toſque neglectui habebant; tunc M. Fabius, ſinu ex toga facto, Hic, inquit, Carthaginenſes, vobis bellum & pacem porto: horum eligite quodvis placet. Mox illi, cum reſpondiſſent, ſe eligere quidem neutrum, ſed utrum eorum reliquiſſent, alacriter accepturos; eis ſtatim indixit bellum.

Hoc modo igitur, hiſque ex cauſis, inter Romanos & Carthaginenſes, alterum bellum conflatum eſt; cujus futura, ſunt divinitus etiam præſignata. Nam Romæ bos humana voce locutus eſt; & alius ludis Romanis, ex ædibus ſe in Tiberim præcipitavit, ac periit: hinc multa fulmina ceciderunt: & ſanguis tum e ſtatuis manavit, tum e clypeo cujuſdam militis: alteriuſque enſem, ex caſtris ipſis, lupus rapuit. Hannibali verò multæ & ignotæ beſtiæ, dum Iberum tranſiit, viam veluti demonſtrarunt; & ſomnium hujuſmodi factum eſt. Sibi namque aliquando, a diis ſedentibus in Concilio, acceſſi viſus eſt, & juberi, ut quamprimum exercitum duceret in Italiam; ab iiſque ducem itineris accepiſſe, ut ejus juſſis obtemperaret, eumque, retro non reſpiciens, ſequeretur. Ipſum verò ſe convertiſſe, & magnam vidiſſe ingruere tempeſtatem; ſeque, Draconem ingentis magnitudinis comitari, admiratumque, ductorem rogaſſe ſuum, Quidnam ea ſibi vellent; qui reſponderit, ea ipſi ad vaſtitatem Italiæ, adjumenta futura eſſe. Hæc autem ſpem bonam Hannibali, magnum verò timorem Romanis attulerunt. Qui copiis & Conſulibus bifariam diſtributis, Sempronium Longum in Siciliam, in Hiſpaniam verò miſerunt P. Scipionem. Hannibal verò cupidus quam celerrime irrumpere in Italiam, feſtinatò iter ingreſſus; omnem illam Galliæ partem, quæ intra Pyrenæum & Rodanum eſt, tranſiit ſine pugna, neque quiſquam eouſque cum eo congreſſus eſt. Aſt ubi ad Rhodanum ventum eſt; Scipio ibi apparuit; & quamquam nondum ejus copiæ adveniſſent; cum indigenis tamen, eorumque finitimis, naves, quæ in flumine erant, corrupit, ejuſque alveum cuſtodivit. Hannibal etſi temporis aliquid, inſtruendis ratibus, ſcaphis, lintribuſque conſumpſit; omnia tamen ad trajectum neceſſaria, multitudine operarum prius paravit, quam Scipioni ſuæ legiones adveniſſent. Hinc Magonem fratrem,

trem, cum equitibus, velitibuſque nonnullis, qua parte amnis late ſpargitur, & inſulis diſtinguitur, trajicere imperavit. Ipſe verò ad notum vadum contendit: nimirum ut Galli, dum ipſi obſiſterent, fallerentur; & in ripis aliis fluminis negligentiùs cuſtodiæ haberentur: ac ita contigit. Ubi enim Mago flumen trajecit, Hannibal & ſui vadum ingreſſi, ubi ad medium pervenere, clamorem ſuſtulerunt, & claſſica cecinerunt: tumque Mago adverſarios a tergo adortus eſt, & cum cæteri, tum elephantes, citra periculum tranſierunt.

Vix autem ipſi tranſierunt, cum Scipionis copiæ advenerunt. Cum igitur utrinque ſpeculatum miſiſſent equites, is equeſtris prælii fuit exitus, qui belli totius fuit. Romani enim principio inferiores, tandem multis licet amiſſis, victoriam reportarunt. Hinc feſtinans Hannibal in Italiam, cum compendioſiores ſuſpectas haberet vias, illis vitatis, aliiſque tramitibus quæſitis, magnas ærumnas toleravit. Nam & montes admodum prærupti, & valles flatu ventorum, profundis expletæ nivibus, & duriſſima glacies, graviſſimè exercitum afflixerunt: ita ut ex militibus ejus multi, vel frigore, vel inedia perierint, & redierint etiam multi domum. Fertur, & ipſe Hannibal de reditu cogitaſſe, niſi confectum iter, eo, quod reſtabat, longius fuiſſet, & difficilius: eaque de cauſa non deſtitit ab inceptis. Sane verò, ubi ex improviſo, extra Alpes conſpectus eſt; admirationem terroremque Romanis injecit maximum. Ac ipſe quidem, inter progrediendum, obvia quæque ſubegit loca; Scipio verò fratrem C. Scipionem legatum ſuum, in Hiſpaniam miſit; ut, aut eam occuparet, aut retraheret eò Hannibalem: ipſe contra Hannibalem eſt profectus. Tum dies aliquot quieverunt, hinc pugnæ ambo ſe paraverunt. Sed priuſquam manus confererentur, Hannibal militibus convocatis; captos in itinere, in medium productos interrogavit; num vincti duram perpeti ſervitutem, an inter ſeſe ſingulari certamine congredi mallent, ut victores inde gratis dimitterentur. Tum, ut poſterius elegerunt, eos inter ſeſe commiſit; peractoque certamine, militum ſuorum animos, pro concione confirmavit, accenditque ad bellum. Porro idem ex parte altera fecit Scipio. Deinde ita congreſſi ſunt, quaſi eſſent cum totis exercitibus conflicturi: Sed Scipio equeſtri in primis tentato prælio, amiſſis multis, victus & vul-

σκεδαννύνται ὁ ποταμὸς ἐπὶ πολὺ, καὶ νήσοις διαλαμβάνεται, διαβησόμενον ἔπεμψεν· αὐτὸς δὲ κατὰ τὸν ἐμφανῆ πόρον ἐχώρει δῆθεν, ἵν’ οἱ Γαλάται ἀπατηθεῖεν, πρὸς αὐτὸν ἀντιτασσόμενοι, καὶ ἀμελέστεροι ἐν ἄλλοις τοῦ ποταμοῦ τὴν φυλακὴν θῶνται· ὃ καὶ γέγονε. Καὶ ὁ Μαγὼν διέβη τὸν ποταμόν· ὁ δὲ Ἀννίβας, καὶ οἱ περὶ αὐτὸν κατὰ τὸν πόρον ἐπεραιοῦντο· καὶ γενόμενοι κατὰ τὸ μέσον, ἠλάλαξαν, καὶ οἱ σαλπιγκταὶ δὲ συνήχησαν· καὶ ὁ Μαγὼν κατὰ νώτου τοῖς ἀνθεστηκόσι προσέπεσε, καὶ οὕτως οἵ τε ἄλλοι, καὶ οἱ ἐλέφαντες ἀκινδύνως ἐπεραιώθησαν.

5. Αρτι δὲ περαιωθέντων αὐτῶν, καὶ τῷ Σκιπίωνι οἰκεία ἀφίκετο δύναμις. Πέμψαντες οὖν ἐς προσκοπὴν ἱππέας ἀμφότεροι, τοσούτῳ πλέον τῆς ἱππομαχίας ἐχρήσαντο, ὁποῖον ὁ σύμπας ἔσχηκε πόλεμος. Οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι καὶ ἔλαττον τὴν πρώτην ἐνεγκάμενοι, καὶ συχνοὺς ἀποβαλόντες ἐνίκησαν· ἐντεῦθεν Ἀννίβας ἀφιέναι πρὸς Ἰταλίαν σπεύδων, ὑποπτεύων δὲ τὰς ἐπιτομωτέρας τῶν ὁδῶν, ἐκείνας μὲν παρεξῆλθεν, ἑτέραις δὲ πορευθεὶς, ἰσχυρῶς ἐπόνησε. Τά τε γὰρ ὄρη ἐκεῖνα ἀποτομώτατά ἐστι, καὶ ἡ χιὼν πολλὴ γενομένη, καὶ τὰς φάραγγας ὑπ’ ἀνέμων πληρώσασα, καὶ ὁ κρύσταλλος ἰσχυρότατα παγεὶς, δεινῶς σφᾶς ἐταλαιπώρησε· καὶ πολλοὶ τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν ὑπό τε τοῦ χειμῶνος, καὶ ὑπὸ σιτοδείας ἀπώλοντο, πολλοὶ δὲ καὶ οἴκαδε ἀνεχώρησαν. Ἔχει δὲ λόγος, ὅτι καὶ αὐτὸς ἀνέστρεψεν ἂν, εἰ μὴ πλείων ἔτι καὶ ἀπορωτέρα ἡ προδιηνυσμένη ὁδὸς τῆς λειπομένης ἐτύγχανε· διὰ μὲν δὴ τοῦτο, οὐκ ἀπετράπετο· Ἐξαπίνης δὲ ἐκτὸς τῶν Ἄλπεων ἐκφανεὶς, θαῦμα καὶ δέος τοῖς Ῥωμαίοις ἐνέβαλε· καὶ ὁ μὲν προεχώρει, τὰ ἐν ποσὶ προσποιούμενος· Σκιπίων δὲ τὸν μὲν ἀδελφὸν Γάϊον Σκιπίωνα ὑποστρατηγοῦντα αὐτῷ, ἐς τὴν Ἰβηρίαν ἔπεμψεν, ὡς καταληψόμενον αὐτὴν, ἢ τὸν Ἀννίβαν, ἐπανάξοντα· αὐτὸς δ’ ἐπὶ τὸν Ἀννίβαν ἤλασε, καὶ ἡμέρας μέν τινας ἐπέσχον, ἔπειτα ἄμφω πρὸς τὴν μάχην ὥρμησαν. Πρὶν δὲ δὴ ἔργου ἔχεσθαι, συγκαλέσας ὁ Ἀννίβας τοὺς στρατιώτας, παρήγαγε τοὺς αἰχμαλώτους, οὓς κατὰ τὴν ὁδὸν εἰλήφει, καὶ ἤρετο αὐτοὺς, πότερον δεδέσθαι καὶ δουλεύειν κακῶς βούλοιντο, ἢ μονομαχῆσαι ἀλλήλοις, ὥστ’ ἀφεθῆναι προῖκα τοὺς νικήσαντας; καὶ ὡς τὸ δεύτερον εἵλοντο, συνέβαλεν αὐτοὺς, καὶ μαχεσαμένων ἐδημηγόρησε, τοὺς οἰκείους στρατιώτας ἐπιρρωννὺς καὶ παραθήγων ἐς πόλεμον. Τοῦτο δ’ ἐπέρωθεν, καὶ ὁ Σκιπίων ἐποίησε· εἶτα συνῆλθον μὲν ὡς ὅλοις τοῖς στρατοπέδοις μαχούμενοι· ὁ Σκιπίων δὲ προσυμμίξας τῷ ἱππικῷ, καὶ ἡττηθεὶς, συχνούς τε ἀποβαλὼν, καὶ αὐτὸς τρωθεὶς,

θεὶς, ἀποθανὼν τ᾽ ἂν, εἰ μή περ αὐτῷ Σκιπίων ὁ υἱὸς καίπερ ὢν ἑπτακαιδεκαέτης, ἐπήμυνε· κατέδεισε μὴ καὶ τῷ πεζῷ σφαλῇ, καὶ αὐτίκα τι ἀνακάλεσε τε, καὶ τῆς νυκτὸς ὑπεχώρησεν.

6. Ἀννίβας δὲ μεθ᾽ ἡμέραν, τὴν ἀποχώρησιν αὐτοῦ μαθὼν, πρὸς τὸν Ἠριδανὸν ἦλθε, καὶ μήτε σχεδίας, ἢ πλοῖα εὑρὼν (ἐνεπέπρηστο γὰρ πάντα τοῦ Σκιπίωνος) τὸν μὲν ἀδελφὸν Μάγωνα σὺν τοῖς ἱππεῦσι διανήξασθαι, καὶ ἐπιδιῶξαι τοὺς Ῥωμαίους ἐκέλευσεν· αὐτὸς δὲ ἄνω πρὸς τὰς πηγὰς χωρήσας τοῦ ποταμοῦ, τοὺς ἐλέφαντας κατὰ τὸν ἐπίῤῥουν διαβῆναι προσέταξε· καὶ οὕτω τοῦ ὕδατος περὶ τοῖς ὄγκοις τῶν ζώων ἐμποδιζομένου, καὶ σκεδαννυμένου, ῥᾷον κάτω σφῶν διεπεραιώθη. Καταληφθεὶς οὖν ὁ Σκιπίων, κατὰ χώραν ἔμεινε· καὶ ἐμαχέσατ᾽ ἂν, εἰ μὴ νυκτὸς οἱ Γαλάται, οἱ μετ᾽ αὐτοῦ, ηὐτομόλησαν. Ὁ δ᾽ οὖν Σκιπίων ἐπὶ τούτῳ ταραχθεὶς, καὶ ὑπὸ τοῦ τραύματος ταλαιπωρήσας, ὑπὸ νύκτα αὖθις ἐξανέστη, καὶ ἐπὶ μετεώρου τὸ τάφρευμα ἐποιήσατο· δίωξις δὲ αὐτοῦ οὐκ ἐγένετο· μετὰ δὲ τοῦτο, ἀφίκοντο καὶ οἱ Καρχηδόνιοι, καὶ τὸν ποταμὸν διὰ μέσου ποιησάμενοι, ἐστρατοπεδεύσαντο. Ὁ μὲν οὖν Σκιπίων διά τε τὸ τραῦμα, καὶ διὰ τὰ συμβεβηκότα ἀνεῖχε, καὶ δύναμιν μετεπέμπετο. Ἀννίβας δὲ πολλὰ πειράσας παρακινῆσαι πρὸς μάχην αὐτὸν, ἐπεὶ οὔτι τοῦτ᾽ ἠδυνήθη, καὶ τροφῆς ἐσπάνιζε, φρουρίῳ προσέβαλεν, ἐν ᾧ σῖτος πολὺς τῶν Ῥωμαίων ἔκειτο· καὶ μηδὲν παραίνων, τὸν φρούραρχον διέφθειρε χρήμασι, κἀκεῖνό τε προδοθὲν ἔλαβε, καὶ τὰ ἄλλα σχεῖν, τὰ μὲν ὅπλοις, τὰ δὲ χρυσίῳ ἐξήλπισε. Κἀν τούτῳ ὁ Λόγγος τὴν Σικελίαν τῷ ὑποστρατήγῳ πιστεύσας, πρὸς τὸν Σκιπίωνα κεκλημένος ἀφίκετο· καὶ οὐ πολλῷ ὕστερον ὑπὸ φιλοτιμίας, καὶ ὅτι τινὰς κατατρέχοντας τὴν χώραν ἐκράτησεν, ἐς παράταξιν ὥρμησε, καὶ ἐσφάλη ἐνέδρας περιπεσών· καὶ τοῦ Ἀννίβου ἐπεξελθόντος μετὰ τῶν πεζῶν, καὶ τῶν ἐλεφάντων, οἱ μετ᾽ αὐτοῦ ἐτράπησαν ἐς φυγὴν, καὶ πολλοὶ διεφθάρησαν φόνῳ, πολλοὶ δὲ καὶ ἐς τὸν ποταμὸν ἀπερισκέπτως ἐμπεσόντες ἐπνίγησαν, ὡς ὀλίγους, μετὰ τοῦ Λόγγου περισωθῆναι.

7. Νικήσας μέντοι ὁ Ἀννίβας οὐκ ἔχαιρεν, ὅτι στρατιώτας τε πολλοὺς, καὶ τοὺς ἐλέφαντας, πλὴν ἑνὸς, ὑπὸ τοῦ χειμῶνος, καὶ τῶν τραυμάτων, ἀπέβαλεν. Ἀνοχὴν οὖν ἄσπονδον ποιησάμενοι πρὸς τὴν συμμαχίδα σφῶν ἑκάτεροι ἐχώρησαν, κἀν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν ἐχείμαζον· καὶ τοῖς μὲν Ῥωμαίοις ἄφθονα ἐφοίτα τὰ ἐπιτήδεια· ὁ δ᾽ Ἀννίβας οὐκ ἀρκούμενος τοῖς παρὰ τῶν συμμάχων διδομένοις, ταῖς τε κώμαις, καὶ ταῖς πόλεσι τῶν Ῥωμαίων προσπίπτων,

vulneratus (atque adeo perimendus, niſi a filio, ſeptemdecim annos nato, protectus eſſet) veritus, ne ſuccumberent quoque pedites, receptui cecinit, ac inde receſſit noctu.

Hannibal verò manè ejus diſceſſu cognito, ad Eridanum venit: ubi cum ne unam quidem ratem inveniſſet, quod ea cuncta cremarat Scipio, Magonem fratrem cum equitibus tranare juſſit, Romanoſque perſequi; ipſe autem ſurſum ad fontes amnis profectus, elephantes, qua parte concitatius fertur flumen, traduci juſſit, & ſic aqua in belluarum mole reſiſtente & ſparſa, facilius tranſiit infra eos. Scipio igitur ab hoſtibus deprehenſus, se loco ſuo non movit, ac forte an pugnam iterum iniiſſet; niſi noctu ad hoſtes, Gallica auxilia transfugiſſent. Turbatus ergo ea re Scipio, vexatuſque dolore vulneris; ſub noctem caſtra, nemine perſequente, in editiorem locum tranſtulit, valloque communivit: quo deinde venerunt Carthaginenſes, & caſtrametati ſunt, flumine tantum interjecto. Dum itaque Scipio, tum ex dolore vulneris, tum ob acceptam cladem, se continebat, & plures copias expectabat; Hannibal multis fruſtra tentatis, ut ad pugnam ipſum eliceret; cum commeatus penuria laboraret, caſtellum quoddam adortus eſt, in quo Romani multum frumenti repoſuerant. Quia verò vi nihil proficiebat, pecunia caſtellanum corrupit, & illud proditum occupavit; cæteris etiam ſperans, partem vi, partim auro se potiturum. Interea Longus Sicilia legato credita, accerſitus venit ad Scipionem, nec multo poſt ex ambitione, & quod nonnullos ſuperaverat prædatores; dum inordinate ruit in pugnam; in inſidias delapſus impingit, & ab Hannibale cum equitibus & elephantis in fugam vertitur: in qua multi cæſi, multi temere in fluvium corruentes, ſunt ſuffocati: cum Longo equidem pauci evaſerunt.

Verum enim verò non eſt victoria lætatus Hannibal, quoniam & multos milites, & elephantos omnes, præter unum, frigore & vulneribus confectos amiſit. Factis igitur ſine fœdere ultro induciis, utrique se ad ſocios contulerunt, & in eorum urbibus hybernarunt. Ac Romanis quidem abunde commeatus ſuppetebat; Hannibal verò, cum ea, quæ dabant ſocii non ſufficerent; Romanorum pagos & oppida iuva-

invadendo, modo vincens, modo repulſus, & aliquando equeſtri certamine a Longo victus, ipſe quoque vulnus accepit. Ex hoc igitur, Romanorum quidam ſumpta fiducia; motu proprio contra eum, quædam mœnia oppugnantem, eruperunt: ſed & ipſi cæſi fuere; & oppidum, facta deditione, everſum fuit; & ex captivis, Romani omnes ſunt interfecti, cæteri verò dimiſſi ſunt. Quam rationem in captivis omnibus Hannibal obſervavit, ut per eos, urbes ſibi conciliaret. Reapſe ei res bene ceſſit. Nam ex reliquis etiam Gallis, Liguribus, & Hetruſcis, multi, Romanis in ſuis oppidis partim occiſis, partim deditis, defecerunt. Hannibal autem in Hetruriam profecturus, a Longo, magna tempeſtate ſuborta, eſt laceſſitus. Poſtquam verò multi utrinque ceciderunt, Hannibal in Liguriam profectus, diu ibi ſe continuit, ſuos quoque ſuſpectos habens, & fidem nemini præſtans temere. Quin & veſte mutata ſæpe, & appoſititia coma uſus, aliaque alias lingua loquens (plures enim norat, ipſamque latinam) & noctu & interdiu, plurima & videbat, & audiebat; & quædam etiam eſt locutus, tanquam alius quiſpiam, ſua perſona diſſimulata.

Dum hæc autem in Italia geruntur, Scipio alter Cajus, appulit in Hiſpaniam, omnemque maritimam ejus oram, uſque ad Iberum; multa, etiam ex interioribus ejus loca, partim vi, partim deditione, Bannonem quoque prælio victum, cæpit. His autem, Hannibalis frater Haſdrubal, cognitis, Iberum trajecit, & nonnullos ex iis, qui defecerant, recepit: Scipioni verò contra ſe eunti ceſſit rediens. Romani interea, Flaminium, & Cajum, denuo Conſules creaverunt. Hannibal verò ubi ineunte vere, Flaminium & Servilium Geminum, cum magna manu adventare cognovit; ad decipiendos eos converſus eſt. Seque ibi moraturum eſſe, & pugnæ copiam illis facturum ſimulans; dum Romani verum id eſſe rati, vias negligenter cuſtodiunt; ipſe equitibus relictis in caſtris, noctuque collectis ſarcinis, tum anguſtiis, per otium, ſuperatis, Aretium contendit; eumque, ubi longe proceſſerat, etiam equites ſunt ſecuti. E Conſulibus autem, (ubi ſe deceptos eſſe ſenſerunt) Geminus quidem ibi manſit, ut eos qui defecerant, vexaret; & Carthaginenſibus opem ferre prohiberet; Flaminius verò ſolus abeuntes perſecutus, ut ſcilicet ſui

πίπτων, τὰ μὲν ἐκράτει, τὰ δ' ἐπεκρούετο, καί ποτε τῷ ἱππικῷ ὑπὸ τοῦ Λόγγου νικηθεὶς, ἐτρώθη. Θαρσήσαντες οὖν ἐκ τούτου τινὲς τῶν Σαμαίων, καὶ καθ' ἑαυτοὺς προσβάλλοντι αὐτοῖς, ἐπεξῆλθον, κἀκείνους τε ἔφθειρε, καὶ τοῦ χωρίου ὁμολογίᾳ ἐκράτησε, καὶ αὐτὸ μὲν κατέσκαψε· τῶν δ' αἰχμαλώτων, τοὺς μὲν Ῥωμαίους ἀπέκτεινε, τοὺς δ' ἄλλους ἀφῆκε· τοῦτο δὲ ἐφ' ἅπασι τοῖς ζωγρουμένοις ἐποίει, τὰς πόλεις δι' αὐτῶν οἰκειούμενος. Ἀμέλει καὶ τῶν λοιπῶν Γαλατῶν πολλοὶ, καὶ Λιγύων, καὶ Τυρσηνῶν τοὺς παρ' αὐτοῖς ὄντας, οἱ μὲν φονεύσαντες, οἱ δὲ ἐκδόντες, μετέστησαν· ἐς δὲ τὴν Τυρσηνίδα τῷ Ἀννίβᾳ πορευομένῳ ὁ Λόγγος ἐπέθετο, χειμῶνος πολλοῦ γενομένου. Πεσόντων δὲ ἀμφοτέροις πολλῶν, ὁ Ἀννίβας ἐς τὴν Λιγυστικὴν ἐλθὼν, ἐνδιέτριψεν· ὑποπτεύων δὲ καὶ τοὺς σφετέρους, οὐδενὶ ῥᾳδίως ἐπίστευεν, ἀλλὰ τὴν ἐσθῆτά τε μεταβάλλων, καὶ κόμαις χρώμενος περιθέτοις, τήν τε διάλεξιν, ἄλλο τε ἄλλην ποιούμενος (ᾔδει γὰρ πλείους καὶ τὴν Λατίνων) καὶ νύκτωρ, καὶ μεθ' ἡμέραν πολλὰ ἐπεσκόπει, ἤκουέ τε πλεῖστα, ὡς οὐκ Ἀννίβας, καὶ τινα, ὡς ἕτερός τις ἐφθέγγετο.

8. Ἐν μὲν οὖν τῇ Ἰταλίᾳ, ταῦτα ἐγίνετο· ὁ δ' ἕτερος Σκιπίων ὁ Γάιος ἐς τὴν Ἰβηρίαν παρέπλευσε, καὶ παραθαλάσσια αὐτῆς μέχρι τοῦ Ἴβηρος πάντα, καὶ τῶν ἄνω συχνὰ, τὰ μὲν βίᾳ, τὰ δ' ἑκόντα προσείληφε, καὶ τὸν Βάννωνα μάχῃ νικήσας ἐζώγρησεν· ὁ δὲ τοῦ Ἀννίβου ὁμαίμων Ἀσδρούβας μαθὼν ταῦτα, διέβη τὸν Ἴβηρα, καὶ τῶν μεταστάντων τινὰς ἐπηγάγετο· τοῦ δὲ Σκιπίωνος ἐπελθόντος αὐτῷ, ἀνεχώρησεν. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ τὸν Φλαμίνιον, (a) καὶ τὸν Γάιον αὖθις ὑπάτους εἵλοντο· Ἀννίβας δ' ἅμα τε τοῦ ἔαρος ἐπιστάντος, ὡς ἔγνω τὸν Φλαμίνιον μετὰ τοῦ Σερουιλίου Γεμίνου χειρὶ πολλῇ ἐπ' αὐτὸν ἰόντα, πρὸς ἐξαπάτην αὐτῶν ἐτράπη, καὶ πλαττόμενος ἐνδιατρίψειν ἐκεῖ, καὶ μάχην συνάψειν, ἐπεὶ νομίσαντες αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ χώραν μένειν, ἀμελῶς τῶν ὁδῶν ἔσχον, ἐπὶ στρατοπέδου τοὺς ἱππέας κατέλιπεν· αὐτὸς δ' ὑπὸ νύκτα ἄρας, τά τε στενόπορα μεθ' ἡσυχίας διῆλθε, καὶ πρὸς Ἀρρήτιον ἠπείγετο. Καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ ἐπεὶ πολὺ προῆλθεν, ἀπέσχον αὐτῷ ἐφεπόμενοι· οἱ δ' ὕπατοι γνόντες ἠπατημένοι, Γέμινος μὲν αὐτοῦ ὑπέμεινε, τούς τ' ἀφεστηκότας κακώσων, καὶ κωλύσων ἐπικουρῆσαι Καρχηδονίοις. Φλαμίνιος δὲ μόνος ἐδίωκεν, ἵν' αὐτοῦ μόνου τὸ ἔργον τῆς νίκης, ὡς ᾤετο, γένη-

(a) U.C. 535.

γένηται, καὶ τὸ Ἀρήτιον προκατέλαβεν. Ὁ γὰρ Ἀννίβας συντομωτέραν τραπόμενος, δυσόδοις ἐνέτυχε, καὶ ἀνθρώπους συχνούς, καὶ πολλὰ ὑποζύγια, καὶ τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν ἀπέβαλεν. Ὀψὲ δ' οὖν πρὸς τὸ Ἀρήτιον ἐλθών, καὶ εὑρὼν ἐκεῖ τὸν Φλαμίνιον, κατεφρόνησεν αὐτοῦ, καὶ μάχῃ μὲν οὐ συνέβαλε (τὸ γὰρ χωρίον ἀνεπιτήδειόν οἱ ἐδόκει) πεῖραν δὲ αὐτοῦ ποιούμενος, ἔκειρε τὴν χώραν· κἀν τούτῳ ἐπεκδραμόντων τῶν Ῥωμαίων, ἐπανήγαγεν, ἵνα φοβεῖσθαι δόξῃ, τῆς δὲ νυκτὸς ἐξαναστάς, ἐπιτήδειόν τι χωρίον πρὸς τὴν μάχην εὑρών, ἔμεινε. Καὶ τοῦ μὲν πεζοῦ τὸ πλεῖον κατὰ τὰ ὄρη λοχᾶν ἔταξε, τὸ δ' ἱππικὸν σύμπαν ἔξω τῶν στενῶν ἀφανῶς ἐφεδρεύειν ἐκέλευσε, καὶ αὐτὸς ἐπὶ τοῦ γηλόφου μετ' ὀλίγων ἐστρατοπεδεύσατο· ὁ δὲ Φλαμίνιος ἐν ἐν φρονήματι ὤν, καὶ ἐπὶ μετεώρου σὺν ὀλίγοις αὐτὸν ἰδών, τήν τε λοιπὴν στρατιὰν πόῤῥω ποι πεπομφέναι νομίσας, ῥᾳδίως μεμονωμένον αἱρήσειν ἤλπισε, καὶ ἐς τὸ στενὸν ἀπερισκέπτως εἰσῆλθε, κἀνταῦθα (ὀψὲ γὰρ ἦν) ηὐλίσατο, καὶ ὑπὸ μέσας νύκτας ὑπὸ καταφρονήσεως, αὐτοὺς ἀφυλάκτους καθεύδοντας πανταχόθεν ὁμοῦ περιέσχον οἱ Καρχηδόνιοι, καὶ πόῤῥωθεν ἀκοντίοις, καὶ σφενδόναις, καὶ τοξεύμασι, τοὺς μὲν εὐναζομένους ἔτι, τοὺς δὲ τὰ ὅπλα λαμβάνοντας ἔκτεινον, αὐτοὶ μή τι δεινὸν ἀντιπαθόντες. Οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι μηδενὸς αὐτοῖς συμπλεκομένου, σκότους τε καὶ ὁμίχλης οὔσης οὐκ εἶχον τῇ σφετέρᾳ χρήσασθαι ἀρετῇ. Τοσοῦτος δ' ἐγίνετο θόρυβος, καὶ τοιαύτη ταραχώδης ἔκπληξις· κατεῖχεν αὐτούς, ὡς μηδὲ τῶν σεισμῶν, τῶν τότε γενομένων αἰσθέσθαι, καίπερ πολλὰ μὲν οἰκοδήματα καταῤῥαγῆ, πολλὰ δὲ καὶ τῶν ὀρῶν, τὰ μὲν διέσχε, τὰ δὲ καὶ συνέπεσεν, ὡς καὶ τὰς φάραγγας ἐμφράξαι, καὶ ποταμοὶ δὲ τῆς ἀρχαίας ἐξόδου ἀποκλεισθέντες, ἄλλῃ ἐτράποντο. Τοιοῦτοι σεισμοὶ μὲν τὴν Τυῤῥηνίδα κατεῖχον, οὐ μέντοι καὶ οἱ μαχόμενοι ἐν ἐννοίᾳ σφῶν ἐγένοντο.

9. Αὐτός τε οὖν ὁ Φλαμίνιος, καὶ ἄλλοι παμπληθεῖς ἔπεσον· συχνοὶ δὲ ἐπί τινα λόφον ἀνέβησαν, ἐπεὶ δ' ἡμέρα ἐγένετο, ἐς φυγὴν ὥρμησαν, καὶ καταληφθέντες, τά τε ὅπλα καὶ ἑαυτοὺς ἐπ' ἀδείᾳ παρέδοσαν. Ὅ γε μὴν Ἀννίβας βραχὺ τῶν ὀμωμοσμένων ἐφρόντισε, πάντων δὲ τῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἁλόντων, τὸ μὲν ὑπήκοον, τό τε συμμαχικὸν τῶν Ῥωμαίων ἀφῆκεν, αὐτοὺς δὲ ἐκείνους δήσας, ἐφύλασσε· πράξας δὲ ταῦτα, ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐπείγετο, καὶ μέχρι μὲν Ναρνίας, τήν τε γῆν τέμνων, καὶ τὰς πόλεις προσαγόμενος, πλὴν Σπωλητίου, προῆλθε· Γάϊόν τε ἐνταῦθα Κεντήνιον στρατηγὸν ἐνεδρεύοντα περισχών, ἔκτεινεν. Ὡς δὲ τῷ Σπωλητίῳ προσ-

βαλὼν

ſui unius eſset victoria, Aretium antea occupavit. Hannibal enim, dum compendia viarum quærit, in invia incidit; multoſque milites, jumentaque multa, & alterum oculum amiſit. Seroque tandem ad Aretium progreſsus, Flaminium ibi inventum contempſit; ac pugna quidem abſtinuit, (locus enim incommodus videbatur) ſed hominis periclitaturus ingenium, agrum vaſtavit. Interea verò, cum Romani in ipſum excurriſsent, is, ut pavere crederetur, retroceſſit; noctuque caſtris promotis, & pugnæ idoneo capto loco, peditum partem maximam, in montibus in inſidiis collocavit; omnem verò equitatum, extra anguſtias, clam in ſubſidiis eſſe juſſit; tum ipſe in quodam tumulo, cum paucis caſtra habuit. At Flaminius ſibi fidens, ut Hannibalem eum paucis in colle vidit, ratus illum longe reliquas copias ablegaſſe, concepta ſpe, ejus ita deſtituti facile capiendi; temere in anguſtias eſt ingreſsus: ibique quod ſero erat, conquievit. Tum verò Carthaginenſes, ſub mediam noctem, eos ſine excubiis (ſibi adeo præſidebant) dormientes; eodem tempore, ac ab omni parte, circumdederunt: atque eminus jaculis, fundis, ſagittis, alios cubantes adhuc, arma alios induentes, impune occiderunt. Romani enim in tenebris & nebula, & cominus ſecum congreſso nemine, ſua uti virtute, non potuerunt. Porrò tantus tumultus fuit, tanta perturbatio, tantus terror eos invaſit; ut terræmotus, qui tum fiebant, ſentiret nemo: quamvis multa corruerent ædificia; multique montes partim finderentur, partim collapſi, valles complanarent; flumina denique veteribus alveis excluſa, aliò verterentur. Attamen, cum hæc in Hetruria fierent, ea nullatenus pugnantium quiſquam ſenſit.

Igitur & ipſe Flaminius cecidit, & maxima multitudo: compluresetiam quodam tumulo occupato, ubi diluxit, fuga ſalutem quæſituri; capti, arma & ſemetipſos impunitate promiſsa, dediderunt. Aſt jurisjurandi parum memor Hannibal, captivos omnes, qui e ſubjectis, & ſociis Romanorum, in caſtris erant, dimiſit; Romanos verò in vinculis aſservavit. His autem actis, Romam intendit iter; & Narniam uſque progreſsus, agros vaſtando, & urbes ſubigendo, Spoleto excepto; ibi C. Centenium, evitatis ejus inſidiis, circumventum occidit. Ubi verò a Spoleto repulſus eſt, & pontem Naris dejectum vidit,

idem-

Digitized by Google

idemque factum cæteris fluminibus, quæ tranſire neceſse habebat, audivit; omiſso Romano itinere, in Campaniam ſe convertit: quod eam, & fertiliſſimam Regionem, & Capuam, urbem maximam eſse audiens; ſecum ipſe reputabat, ſi eas antea occupaſset, ſe ſibi cætera, brevi tempore adjecturum. Romani autem acerbitate cladis audita, mœſti & anxii, lugenteſque, & ſemetipſos, & cæſos; pontes Tiberis, præter unum, dejecerunt; & mœnia multis in locis ruinoſa, celeriter refecerunt, & Dictatorem dixerunt in concione: ac bene ſecum agi exiſtimantes, ſi ipſi dumtaxat ſervarentur, auxilia ſociis non miſerunt. Ubi verò audierunt, Hannibalem tendere in Campaniam, tunc ſociis etiam, ſuppetias mittere decreverunt. Hannibali igitur Dictatorē Fabium, & M. Minucium Magiſtrum equitum, objecerunt: qui, cum in illum veniſsent; cum eo quidem manus conſerere noluerunt; a tergo verò inſiſtentes, obſervabant, ſi qua ſibi, pugnæ occaſio ſe offerret. Fabius enim, cum militibus trepidis & victis, contra plures victoreſque, Martis aleam noluit experiri: ſimulque ſperabat, quo magis agrum vaſtaſſent hoſtes, eo citius commeatus penuria fore laboraturos. His rationibus adductus, neque ulli alii regioni, neque Campaniæ opem tulit; & hoc pacto omnes hoſtes in Campania concluſit, & undique, quin adverterent, circumdatos, in carcerem veluti, collocavit. Nam Fabio quidem, & ex mari, & a ſociis civitatibus, ſuppetebat abunde commeatus; hoſtibus verò, nihil eſse norat, niſi ex agro ſolummodo, quem vaſtaverant. His de cauſis ſe cohibuit, & æquo animo tulit moram. Quamobrem & a civibus ſuis, non ſine querela, Cunctator eſt appellatus.

Hannibal autem inſtante hyeme, cum ob commeatus penuriam, eo loco hybernare non poſſet; & varias rationes Campaniæ exeundi, fruſtra tentaſſet, tale conſilium eſt machinatus. Captivos omnes convocatos, ne quis eorum effugeret, & quid ageretur Romanis ſignificaret, occidit; hinc boum, quos in caſtris habebat, faces cornibus alligavit; tum noctu ad Samniticos montes profectus, facibus incenſis boves exſtimulavit: qui igne & verberibus acti in rabiem, multis in locis ſylvam incenderunt, & ſic facilem ei tranſitum præbuerunt. Romani enim, qui in caſtris, & collibus illis erant; inſidias veriti, eo loco ſe non moverunt. Hoc modo

Tom. I. ad

βαλὼν ἀπεκρίθη, καὶ τὴν τοῦ Ναρίου γέφυραν, καθῃρημένην εἶδε, καὶ περὶ τοὺς ἄλλους ποταμούς, οὓς ἀναγκαῖον διελθεῖν, τοῦτο γεγονὸς ἐπύθετο, τῆς μὲν ἐπὶ τὴν Ῥώμην ὁρμῆς ἐπέσχεν· ἐς δὲ τὴν Καμπανίαν ἐτράπετο, τήν τε χώραν ἀρίστην καὶ τὴν πόλιν τὴν Καπύην μεγίστην οὖσαν ἀκούων, ἐνόμιζεν, εἰ σφᾶς προκαταλάβοι, καὶ τἄλλα δι' ὀλίγου προσκτήσασθαι. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ πυθόμενοι περὶ τῆς ἥττης, ἤλγησαν, καὶ δι' ἐκείνους, καὶ δι' ἑαυτοὺς ὀδυρόμενοι, καὶ ἐν ἀπόρῳ ἦσαν· τάς τε γέφυρας τοῦ Τιβέριδος, πλὴν μιᾶς, κατεῖλον, καὶ τὰ τείχη πολλαχῇ πεπονηκότα σπουδῇ ἐπεσκεύαζον· Δικτάτωρά τε προχειρίσασθαι βουληθέντες, αὐτοὶ ἐν ἐκκλησίᾳ αὐτὸν ἀνεῖπον· Ἀγαπῶντες δὲ εἰ αὐτοὶ μόνοι σωθεῖεν, οὐκ ἔστειλαν τοῖς συμμάχοις βοήθειαν· πυθόμενοι δὲ τὸν Ἀννίβαν ἐς Καμπανίαν ὁρμηθῆναι, τότε καὶ τοῖς συμμάχοις ἐπικουρῆσαι ἔγνωσαν. Τῷ δ' Ἀννίβᾳ τὸν Δικτάτωρα τὸν Φάβιον, καὶ τὸν ἵππαρχον τὸν Μάρκον τὸν Μινούκιον ἀντικατέστησαν. Οἳ ἐπ' ἐκεῖνον ἐλθόντες, ἐς μὲν χεῖρας αὐτῷ οὐκ ᾔεσαν· παρεπόμενοι δὲ ἐπετήρουν, εἴ που καιρὸς μάχης παραπέσοι· ἀποκινδυνεῦσαι γὰρ ὁ Φάβιος καταπεπτηχόσι στρατιώταις, καὶ ἡττημένοις, πρὸς πλείους, καὶ νενικηκότας οὐκ ἤθελε, καὶ ἅμα ὅσῳ μᾶλλον τὴν χώραν κακώσειαν, τοσούτῳ θᾶττον ἀπορῆσαι τροφῆς αὐτοὺς ἤλπιζε. Τοιούτοις χρώμενος λογισμοῖς, οὔτ' ἄλλῃ χώρᾳ ἐπήμυνεν, οὔτε τῇ Καμπανίᾳ· κατέκλεισεν οὖν διὰ ταῦτα πᾶν τὸ πολέμιον ἐς τὴν Καμπανίαν· περιέχων γὰρ αὐτοὺς ἁπανταχόθεν, οὐκ εἰδότας ἐν φυλακῇ ἐποιήσατο. Αὐτὸς μὲν γὰρ κἀκ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐκ τῆς συμμαχίδος, τῶν ἐπιτηδείων εὐπόρει· ἐκείνοις δὲ μόνα τὰ ἐκ τῆς γῆς, ἣν ἔκειρον, ὑπάρχοντα ᾔδει· καὶ διὰ τοῦτο ἀνεῖχε, καὶ τῆς μελλήσεως οὐκ ἐφρόντιζε· διὸ καὶ παρὰ τῶν πολιτῶν αἰτίαν εἶχεν, ὡς καὶ Μελλητὴς ἐπονομασθῆναι.

10. Ὁ δ' Ἀννίβας ἐπεὶ πρὸς χειμῶνα ἐγίνετο, καὶ οὔτε κατὰ χώραν χειμάσαι σπάνει τῶν ἀναγκαίων ἠδύνατο, καὶ πολλαχῇ πειράσας ἐξιέναι τῆς Καμπανίας, κεκώλυτο, τοιοῦτόν τι ἐμηχανήσατο. Τοὺς αἰχμαλώτους πάντας, ἵνα μή τις αὐτῶν διαφύγῃ, καὶ τὸ γινόμενον γνωρίσῃ τοῖς Ῥωμαίοις, κατέσφαξε· καὶ τὰς ἐν τῷ στρατοπέδῳ βοῦς ἀθροίσας, δᾷδας τοῖς αὐτῶν προσέθηκε κέρασι, καὶ πρὸς τὰ κατὰ τοὺς Σαυνίτας ὄρη ὑπὸ νύκτα χωρήσας, τάς τε δᾷδας ἀνῆψε, καὶ τὰς βοῦς ἐπετάραξεν. Οἰστρηθεῖσαι δ' ἐκεῖναι διὰ τὸ πῦρ, καὶ τὴν ἔλασιν, πολλαχῇ τὴν ὕλην ἐνέπρησαν, κἀκ τούτου ῥᾳδίαν παρέχον αὐτῷ τὴν ὑπέρβασιν· οἱ γὰρ ἐν τῷ πεδίῳ Ῥωμαῖοι, καὶ οἱ ἐν τοῖς μετεώροις, ἐνέδρας πτοηθέντες, οὐκ

ἐκινήθησαν· καὶ οὕτως ὁ Ἀννίβας διῆλθε, καὶ ἐς τὴν Σαμνῖτιδα ἐκομίσθη. Ὁ οὖν Φάβιος μεθ' ἡμέραν τὸ γενόμενον γνοὺς, κατεδίωξε, καὶ τούς τε καταλελειμμένους ἐν τῇ ὁδῷ, ἵνα εἴρξασι τρεψάμενος, καὶ τοὺς βοηθήσαντας αὐτοῖς κρατήσας, ἐστρατοπεδεύσατο μὲν οὐ πόῤῥω τῶν πολεμίων, οὐ μέντοι καὶ ἐς χεῖρας ἐκείνοις ἦλθεν, ἀλλ' ἀποσκίδνασθαί τε αὐτοὺς, καὶ προνομεύειν ἐκώλυεν· ὥστε τὸν Ἀννίβαν ἀπορήσαντα, τὸ μὲν πρῶτον ἐπὶ τὴν Ῥώμην ὁρμῆσαι· ὡς δ' οὐκ ἐμάχετο, δι' ἡσυχίας δὲ παρηκολούθει ὁ Φάβιος, αὖθις ἐπέστρεψεν ἐς τὸ Σάμνιον. Καὶ ὁ Φάβιος αὐτῷ ἐφεπόμενος, δι' ἀσφαλείας προσήδρευε, προμηθούμενος μή τι τῶν οἰκείων ἀποβαλεῖν τινάς, καὶ αὐτὸς μὲν ἐν εὐπορίᾳ τῶν ἀναγκαίων τυγχάνων, ἐκείνῳ δὲ τῶν ὅπλων ἐκτὸς οὐδὲν προσεῖναι ὁρῶν, καὶ μηδ' οἴκοθεν προσιοῦσαν ἐπικουρίαν. Οἱ γὰρ Καρχηδόνιοι, καὶ ἐν γέλωτι αὐτὸν ἐποιοῦντο, γράφοντα εὐπράττειν, καὶ πολλὰ κατορθοῦν, καὶ στρατιώτας παρ' αὐτῶν αἰτοῦντα καὶ χρήματα, λέγοντες μὴ συμφωνεῖν τὰς αἰτήσεις ταῖς κατορθώσεσι· τοὺς γὰρ νικῶντας προσήκει, καὶ τῷ παρόντι ἀρκεῖσθαι στρατεύματι, καὶ χρήματα στέλλειν οἴκαδε, οὐ προσαιτεῖν.

11. Ἕως μὲν οὖν ἐνεδήμει ὁ Φάβιος, δεινὸν οὐδὲν τοῖς Ῥωμαίοις ἐγένετο· ὡς δ' ἐκεῖνος ἐς τὴν Ῥώμην ἀπῆρε, κατά τι δημόσιον ἔπταισαν. Ὁ γὰρ Ῥοῦφος ὁ ἵππαρχος, φρόνημα κενὸν ὑπὸ νεότητος ἔχων, καὶ τῶν πολεμικῶν σφαλμάτων ἀπείρατος ὢν, καὶ τῇ μελλήσει τοῦ Φαβίου ἀχθόμενος, ἐπεὶ τὴν προστασίαν τῆς στρατιᾶς μόνος ἔσχε, τῶν μὲν ἐντολῶν τοῦ Δικτάτωρος ὠλιγώρησεν· ὁρμήσας δ' ἐς παράταξιν, τὸ μὲν πρῶτον νικᾶν ἔδοξεν, εἶτα ἡττήθη. Κἂν πανσυδὶ διεφθάρη, εἰ μή τινες Σαμνιτῶν κατὰ τύχην τοῖς Ῥωμαίοις ἐπίκουροι ἀφικνούμενοι, δόξαν τοῖς Καρχηδονίοις παρέσχον, προσιέναι τὸν Φάβιον. Ἀναχωρησάντων οὖν διὰ τοῦτο, κεκρατηκέναι ἐνόμισε, καὶ ἐς τὴν Ῥώμην τὸ ἔργον μεγαλύνων, καὶ τὸν Δικτάτωρα προσδιαβάλλων, ἐπέστειλεν, ὀκνηρὸν καὶ Μελλητὴν αὐτὸν καλῶν, καὶ τὰ τῶν ἐναντίων φρονοῦντα. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ νενικηκέναι τὸν Ῥοῦφον ὄντως ἐνόμισαν, καὶ οἷα παρὰ δόξαν θαρσήσαντες, καὶ ἐπῄνουν αὐτὸν, καὶ ἐτίμων· καὶ τὸν Φάβιον ἐν ὑποψίᾳ σχόντες διὰ ταῦτα, καὶ ὅτι τὰ ἐν Καμπανίᾳ χωρία αὐτοῦ οὐκ ἐδῄωσαν, μικροῦ καὶ τῆς ἀρχῆς ἂν παρέλυσαν· ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν χρήσιμον νομίζοντες εἶναι, οὐκ ἔπαυσαν, τῷ δ' ἱππάρχῳ τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν προσένειμαν, ὥστ' ἄμφω ἀπὸ τῆς ἴσης ἄρχειν. Δοξάντων δὲ τούτων, ὁ μὲν Φάβιος, οὔτε τοῖς πολίταις, οὔτε τῷ Ῥούφῳ ἔσχεν ὀργήν. ὁ δὲ Ῥοῦφος, οὐδὲ πρὶν ὀρθῶς φρονῶν, τότε μάλιστα ἐπεφύσητο, καὶ κατέχειν ἑαυτὸν οὐκ ἠδύνατο, ἀλλ' ἡμέραν ἠξίου

παρ

ad Samnites pervenit Hannibal. Ea re Fabius mane cognita, abeuntes eſt perſecutus; eoſque, qui ad repellendos Romanos, in via relicti fuerant ab Hannibale, effugavit, auxiliareſque ſocios ſuperavit; tum haud procul ab hoſtibus caſtra poſuit; haud tamen cum illis ad manus venit, ſed eos vagari, & prædas agere cohibuit. Hannibal itaque ob cibariorum penuriam, primum Romam invadere ſtatuit: ubi autem Fabius, pugnæ negata copia, eum pedetentim aſſectabatur, rediit in Samnium. Dictator enim nunquam ab eo recedebat, atque in id tantum erat intentus, ne quem ſuorum amitteret; utque ipſe commeatu abundaret; ille verò præter arma nihil haberet, neque acciperet domo auxilia. Carthaginenſes namque Hannibalem deriderebant, ſcribentem, ſe rem bene gerere, & ſucceſſibus uti proſperis; attamen pecuniam & milites flagitare: neque enim petitiones cum ſucceſſibus conſentire. Victores quippe decere, ſuis contentos copiis, pecuniam domum mittere, non verò inde emendicare.

Quouſque igitur Fabius apud exercitum fuit, adverſi nihil Romanis accidit; eo autem publica ob negotia, Romam profecto res graviter impegerunt. Ruſus enim Magiſter equitum, exſultans audacia juvenili, bellique caſus non proſpiciens, & Fabii cunctationem ægrè ferens; ubi ſolus imperium adeptus eſt, mandatorum immemor Dictatoris, acie cum hoſte congreſſus eſt. Et principio quidem vincere credebatur, at verò poſtea victus eſt: ac internecione deletus eſſet, niſi forte fortuna Samnitum auxilia, quæ ad Romanos tunc accedebant, Carthaginenſibus opinionem adventus Fabii attuliſſent. Cum hac ergo de cauſa hi receſſiſſent, ſe victorem arbitratus Ruſus, literas Romam miſit, quibus & rem geſtam exaggerabat, & Dictatorem ut ſegnem & Cunctatorem, & hoſtium ſtudioſum criminabatur. Romani autem verè viciſſe opinati Ruſum; præter expectationem receptis animis; eo collaudato auctoque honoribus; Fabium, & ob hanc calumniam, & quod hoſtes, ejus in Campania prædia non incenderant, ſuſpectum habentes; parum abſuit, quin Magiſtratu eum privarent. Verum, cum ipſum putarent Reipublicæ eſſe uſui, id quidem non effecerunt; ſed Magiſtro equitum Ruſo, eandem poteſtatem dederunt, ut ambo ex æquo imperarent. Sane dum hæc in eum decernerentur, Fabius,

nec

nec civibus ſuccenſuit, nec Collegæ; Rufus verò jam antea parum prudens, tum magis etiam inflatus, temperare ſibi non potuit, quin poſtularet, ut diebus alternis, aut etiam ad dies plures, imperaret per vices ſolus. Veritus autem Fabius, ne totius exercitus ſumpto imperio, Rufus rem male gereret; neutrum illi conceſſit; verùm diviſit exercitum, ut more Conſulum, uterque ex æquo privatas haberet vires: ac proinde confeſtim, tranſtulit caſtra Rufus, ut appareret, non ſubeſſe ſe Dictatori, verùm ſuo arbitrio imperare.

Ut hæc ergo perſenſit Hannibal, per ejus loci occupandi ſpeciem, ad pugnam Rufum elicuit, & undique per inſidias circumventum, in diſcrimen adduxit totius exercitus amittendi; niſi Fabius, hoſtem a tergo adortus, tanto periculo occurriſſet. Hac Rufus accepta plaga, animo eſt mutatus, reliquiiſque exercitus, ad Fabium ſtatim adductis, ei imperium (quod ſolus ex Magiſtris equitum), a Romano populo acceperat) non expectatis populi ſuffragiis, ultro tradidit: quo nomine ab omnibus eſt laudatus. Idque Fabius illico, citra ullam dubitationem, univerſum recepit, populo ap-

pro-

παρ' ἡμέραν, ἢ καὶ πλείους ἀφεξῆς ἐναλλὰξ μόνος ἄρχειν. Δείσας δ' ὁ Φάβιος, μή τι κακὸν ἐξεργάσηται, εἰ πάσης τῆς δυνάμεως γένοιτο ἐγκρατὴς, πρὸς οὐδέτερον αὐτῷ συνῄνεσεν, ἀλλ' ἐνείματο τὸ στρατόπεδον ὥστε τοῖς ὑπάτοις ἐπίσης, ἰδίαν ἑκάτερον ἰσχὺν ἔχειν· καὶ παραχρῆμα ὁ Ροῦφος ἐπεστρατοπεδεύσατο, ἵνα διάδηλος ᾖ, ὅτι καθ' ἑαυτὸν ἄρχει, ἀλλ' οὐχ ὑπὸ τῷ Δικτάτωρι.

12. Ὁ οὖν Ἀννίβας τοῦτο αἰσθόμενος, ἐς μάχην αὐτὸν ὑπηγάγετο, ὡς ἐπὶ καταλήψει τοῦ χωρίου προσελθὼν, καὶ περιστοιχισάμενος ἐξ ἐνέδρας, ἐς κίνδυνον κατέστησεν, ὡς πανστρατιᾷ ἐξελεῖν, εἰ μὴ ὁ Φάβιος κατὰ νώτου αὐτῷ προσπεσὼν ἐκώλυσε. Παθὼν οὖν τοῦτο ὁ Ροῦφος, μετεβάλετο, καὶ τὸ στράτευμά τι τὸ περίλοιπον ἐς τὸν Φάβιον εὐθὺς ἤγαγε, καὶ τὴν ἀρχὴν παρεδέδωκεν, οὐδ' ἀνέμεινε τὸν δῆμον ἀναψηφίσασθαι, ἀλλ' ἐθελοντὴς τὴν ἡγεμονίαν, ἣν παρ' αὐτοῦ μόνος ἱππάρχων ἔλαβεν, ἀφῆκε· καὶ αὐτὸν ἐπὶ τούτῳ πάντες ἐπῄνεσαν. Καὶ ὁ Φάβιος αὐτίκα μη-

δὲν

DIO APUD CONSTAN. AUG.

Hannibal, ſive Fabio tanquam amico ac benevolo gratificaturus, ſive ut ſuſpectum illum redderet, nullum ex Fabii prædiis agriſque vaſtavit. Itaque cum inter Pœnos ac Romanos captivorum commutatio ea conditione fieret, ut apud quos, plures eſſent captivi, ii certo pretio redimerentur; Fabius ſuorum prædiorum auctione facta, pretium pro civibus captivis numeravit; cum Senatus publica pecunia eos redimi noluiſſet. Quam ob cauſam tum Dictatori Fabio imperium quidem abrogatum minime eſt, cæterum ut magiſtro equitum æquale imperium eſſet, populus juſſit. Neque tamen idcirco Fabius, aut civibus, aut Minucio Rufo ſuccenſuit], ſed tanquam humanitus aliquid paſſis benigne ignovit: ſuffi-cere ſibi arbitratus dummodo victoriam qualicumque pacto referrent Romani. Quippe is erat qui Reip. ſalutem, quam ſuam ipſius gloriam mallet, ac virtutem non ex Plebiſcitis pendere, ſed in cujuſque ſitam eſſe animo cenſebat; & victoriam cladémque non decretis tribui, ſed ex uniuſcujuſque prudentia, aut imperitia comparari. At Minucius Rufus, qui & antea parum ſapiebat, tunc utique multo magis inflatus, continere jam ſe haud quaquam poterat, ut qui æquale jus imperii cum Dictatore in præmium contumaciæ accepiſſet. Itaque petere cæpit, ut aut alternis diebus, aut ſi plures dies placerent, partitis temporibus ſummum jus imperiumque alterni haberent. Sed Fabius veritus ne totius exercitus accepto imperio Rufus omnia perderet, neutrum ei conceſſit; verum exercitum cum eo diviſit, ut quemadmodū Conſulibus mos eſt, ſuas quiſque legiones haberet. Igitur diviſo exercitu, Rufus ſtatim caſtra ſeparatim a Dictatore poſuit, quo appareret ſe ſua auctoritate, non Dictatori ſubditum agere.

PORPHYR. apud Valeſium pag. 597. ὅτι.

Ἀννίβας, ἢ τοι χαριζόμενος τῷ Φαβίῳ, ὡς καὶ ἐπιτηδείῳ σφίσιν ὄντι, ἢ καὶ ἐπὶ διαβολῇ αὐτοῦ, οὐδὲν τῶν προσηκόντων οἱ κατέδραμεν· καὶ διὰ τοῦτ' ἀνταλλάξεως τῶν αἰχμαλώτων τοῖς Ῥωμαίοις πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, ἐφ' ὁποτέρων πλείους εὑρεθῶσιν ἀντιλυτρωθῆναι σφᾶς, γενομένης, καὶ τῶν Ῥωμαίων μὴ βουληθέντων αὐτοὺς ἐκ τοῦ δημοσίου λυτρώσασθαι, τὰ χωρία ὁ Φάβιος ἀποδόμενος, τὰ λύτρα αὐτοῖς ἐχαρίσατο. Καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸν μὲν [οὐκ ἔπαυσαν· τῷ δὲ ἱππάρχῳ τὴν αὐτὴν οἱ ἐξουσίαν] ἔδωκαν [ὡς ἀμφοτέρους ἅμα ἀπὸ τῆς ἴσης ἄρχειν]· καὶ [ὁ Φάβιος] οὐδεμίαν [ὀργὴν οὔτε τοῖς πολίταις, οὔτε τῷ Ῥούφῳ ἔσχε·] τῶν τε γὰρ ἀνθρωπίνων πραγμάτων συνεγίνωσκεν αὐτοῖς, καὶ ἀγαπητὸν ἐποιεῖτο, εἰ καὶ ὁπωσοῦν περιγένοιντο. Τὸ γὰρ κοινὸν σώζεσθαι καὶ κρατεῖν, ἀλλ' οὐκ αὐτὸς εὐδοξεῖν ἤθελεν· τήν τε ἀρετὴν οὐκ ἐν τοῖς ψηφίσμασιν, ἀλλ' ἐν τῇ ἑκάστου ψυχῇ εἶναι, καὶ τὸ κρεῖττον, τό τε χεῖρον, οὐκ ἀπὸ δόγματός τινι, ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτοῦ ἐκείνου ἐπιστήμης, ἢ ἀμαθίας νομίζων. [Ὁ δὲ δὴ Ῥοῦφος, οὐδὲ ἐν τῷ πρὶν ὀρθῶς φρονῶν, τότε] δὲ καὶ μᾶλλον [ἐπεφύσητο· καὶ κατέχειν ἑαυτὸν] ὥς τε καὶ τῆς ἀπειθαρχίας ἆθλον, τὴν πρὸς τὸν Δικτάτωρα ἰσομοιρίαν προσλαβὼν [οὐκ ἐδύνατο· ἀλλ' ἠξίου ἡμέραν ἐξῆς παρ' ἡμέραν, ἢ καὶ πλείους ἐναλλὰξ μόνος ἄρχειν. Ὁ δὲ Φάβιος] φοβηθεὶς [μή τι κακὸν σφᾶς, εἰ πάσης τῆς δυνάμεως ἐγκρατὴς γένοιτο, ἐξεργάσαιτο, πρὸς οὐδέτερον αὐτῷ συνῄνεσεν· ἀλλ' ἐνείματο τὸ] στράτευμα, [ὥστε] ἐν ὁμοίῳ [τοῖς ὑπάτοις] καὶ ἐκείνους [ἰδίαν ἑκάτερον ἰσχὺν ἔχειν· καὶ παραχρῆμα ἀπεστρατοπεδεύσατο, ἵνα] καὶ τῷ ἔργῳ [διάδηλος, ὅτι] αὐτὸς [καθ' ἑαυτὸν, ἀλλ' οὐχ ὑπὸ τῷ Δικτάτωρι ἄρχει] γίνοιτο.

Digitized by Google

δὲν ἐνδοιάσας πᾶσαν ἐδέξατο, καὶ ὁ δῆμος αὐτὸ ἀπεδέξατο· καὶ μετὰ ταῦτα αὐτός τε ἀσφαλέστατα προέστη τοῦ στρατεύματος· καὶ μέλλων ἀπαλλαγήσεσθαι τῆς ἀρχῆς, τοὺς ὑπάτους μετεπέμψατο, καὶ τὸ στράτευμα σφίσι παρέδωκε, καὶ πάνθ' ὅσα πραχθῆναι ἐχρῆν, παρῄνεσεν ἀφθονώτατα· κἀκεῖνοι θρασέως οὐδὲν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὑποθήκην τοῦ Φαβίου ἅπαντα ἔπραξαν, καίπερ ὁ Γέμινος καὶ προκατωρθώκει τι. Τὸ γὰρ ναυτικὸν τῶν Καρχηδονίων ἰδὼν, ὁρμητὰν μὲν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν, διὰ δὲ τὴν ἀντιπαρασκευὴν αὐτῶν, μὴ προσμίξαν αὐτῇ, ἐπεκπλεύσας τά τε τῶν Κυρνίων, καὶ τὰ τῶν Σαρδονίων ἐν τῷ παράπλῳ ἐβεβαιώσατο· καὶ ἐς τὴν Λιβύην ἐκβὰς, ἐλεηλάτησε τὴν παραλίαν αὐτῆς. Ταῦτα μὲν ἔπραξεν, οὐ μέντοι δι' αὐτὰ ἐπεφύσητο, ὥστε πρὸς τὸν Ἀννίβαν διακινδυνεῦσαι, ἀλλὰ ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Φαβίου ἐνέμεινεν, ὅθεν περ καὶ αἱ πόλεις οὐχ' οθ' ὁμοίως τοῖς Καρχηδονίοις προσετίθεντο· ἐφοβοῦντο γὰρ μὴ ὁ Ἀννίβας τῆς Ἰταλίας ἐκπέσῃ, καὶ κακόν τι αὐτοὶ ὑπὸ Ῥωμαίων, ἅ τε προσοίκων πάθωσι. Καὶ οἱ μὲν πλείους τὸ ἀποβησόμενον ἐσκόπουν, ὀλίγοι δὲ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους αὖθις μετέστησαν, καὶ ἀναθήματά τινες αὐτοῖς ἔπεμψαν. Καὶ τοῦ Ἱέρωνος πολλὰ πεπομφότος, σῖτον, καὶ νίκης ἄγαλμα οἱ Ῥωμαῖοι μόνα ἔλαβον, καίπερ ἐν ἀχρηματίᾳ ὄντες, ὥστε τὸ ἀργυροῦν νόμισμα ἀμιγὲς, καὶ καθαρὸν γενόμενον πρότερον, χαλκῷ προσμίξαι.

probante; ac deinde milites cautiſſime duxit, & Magiſtratu abiturus, Conſules, exercitu eis tradito, de omnibus rebus monuit. Qui confidenter nihil, ſed ex Fabii conſiliis, omnia adminiſtrarunt: quamvis Geminus quidpiam bene geſſerat. Nam ubi Carthaginenſium claſſem, tendere quidem in Italiam, haud verò, ob adverſam Romanorum inſtructionem, ſecum confligere, vidit; ipſe inter navigandum, firmavit Corſicam & Sardiniam, hinc deſcendit in Africam, & ex ora illa maritima, prædas egit. Hæc Geminus cum egiſſet, haud tamen elatus eſt, ita ut Hannibalem temere aggrederetur, ſed Fabii mandatis paruit: unde non tam facile civitates, ad Carthaginenſes, ut antea, defecerunt. Verebantur enim, ne Hannibale Italia pulſo, ipſi a Romanis, tanquam finitimis, mali quidpiam paterentur: ac futura quidem plerique conſiderabant, pauci verò redibant ad Romanorum ſocietatem; & quidam etiam donaria ipſis miſerunt. Ex multis autem, quæ miſit Hiero, muneribus; frumentum dumtaxat Romani, Victoriæque ſignum acceperunt; quamquam pecuniæ adeo inopes, ut argenteum nummum antea purum & impermiſtum, tunc adulteraverint ære admiſto.

Κυϊ. ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ
ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ
ΡΩΜΑΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΕ.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩΙ ΒΙΒΛΙΩΙ ΙΕ.

ΤΗΣ ΔΙΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

α. Ὡς Σκιπίων ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ, ναυμαχίᾳ τε καὶ πεζῇ ἐνίκησε τοὺς πολεμίους.
β. Ἡ δεινὴ ἧττα καὶ συμφορὰ τῶν Ῥωμαίων πρὸς Κάνναις.
γ. Ὡς αὖθις ὁ Ἀννίβας χρῆσθαι τῇ νίκῃ οὐκ ἔγνωσεν.
δ. Ὡς Κυΐντος Φάβιος ἔσωσεν τὴν πατρίδα.
ε. Ὡς Μάρκος Ἰούνιος, Δικτάτωρ, Τιβ. δὲ Σεμπρώνιος, Ἵππαρχος ἐλέχθησαν.
ς. Ὡς ὁ Ἀννίβας ἀναχωρήσας ἐς τὴν Καμπανίαν, μάτην προσεδρεύσεν τὴν Νεάπολιν.
ζ. Ὡς οἱ ἐν τῇ Καπύῃ μετέστησαν πρὸς Ἀννίβαν, ψευδῶς αὐτοῖς τὴν τῆς Ἰταλίας ἡγεμονίαν ὑπισχνούμενον.

η. Ἡ

Q. CASSII DIONIS
COCCEJANI
ROMANÆ
HISTORIÆ
LIBER DECIMUSQUINTUS

HÆC AUTEM INSUNT IN LIBRO XV.

DIONIS ROMANÆ HISTORIÆ.

1. Ut Scipio in Hiſpania, navali & terreſtri prælio hoſtes vicit.
2. Romanorum dira Cannenſis clades.
3. Ut iterum Hannibal uti victoria ignoravit.
4. Ut Q. Fabius patriam ſervavit.
5. Ut M Junius, Dictator, Tib. verò Sempronius, Magiſter militum ſunt electi.
6. Ut in Campaniam reverſus Hannibal, Neapolim fruſtra obſedit.
7. Ut Capuani ad Hannibalem defecerunt, fallaciter ipſis totius Italiæ dominium promittentem.

8. Ut

Digitized by Google

8. Ut Hannibalis crudelitas in Nuccrinos, retinuit Nolanos, ei ne ſeſe dederent.
9. Militum Caſilini conſtantia, priuſquam dederent ſe Hannibali.
10. Ut Hannibal Junium Dictatorem, ſui non impunè patitur eſſe ſimium.
11. Ut Campanæ deliciæ Hannibalem vinci docent.
12. Scipionum res in Hiſpania.
13. Fœdus Philippi Macedonis cum Hannibale.
14. Ut Syracuſæ obſeſſæ, Archimedis ingenio & machinis, diutius defenduntur.
15. Ut poſt multa Syracuſas Marcellus capit.
16. Ut Archimedes a milite, quem verbo irritaverat, obtruncatur.
17. Ut ambo Conſules Capuam obſederunt.
18. Ut Romam Hannibal fruſtra oppugnat.
19. Ut Capuam Flaccus occupat.
20. Ut Lævinus Ætolos Philippi ſocios, ſibi conciliavit, eumque terruit.

TEMPORIS SPATIUM ANNI VII.

In quibus, hi, qui ſequuntur, fuerunt Coſſ.

Ab U. C.

536. C. Terentius Varro, & L. Æmilius Paullus.
537. L. Poſtumius Albin. 3. & Tib. Sempron. Gracchus. Albino ſuffecti, prius C. Marcellus, hinc Fabius Max.
538. L. Fabius Maximus 4. & M. Claudius Marcellus 3.
539. Q. Fabius Maximus, & Tib. Sempron. Gracchus 2.
540. Q. Fulvius Flaccus, & Ap. Claudius Pulcher.
541. Cn. Fulvius Centumalus, & P. Sulpicius Ser. Fil. Galba.
542. M. Claudius Marcellus, & M. Valerius Lævinus.

DUm hæc in Italia gerebantur, Romæ quædam ſervilis conjuratio mature fuit oppreſſa; & explorator quidam deprehenſus in ea, amputatis manibus eſt dimiſſus; ut ipſemet Carthaginenſibus, ſuæ nuncius eſſet cladis. In Hiſpania verò Scipio, navali prælio ad Iberi oſtia vicit. Cum enim pugna principio eſset anceps, vela navium reſecuit, ut hoc viſo, ſui acrius dimicarent. Hinc non ſolum agros vaſtavit, verum etiam multa munita ſubegit loca; & per fratrem P. Scipionem, urbes Hiſpanicas Romano Imperio adjecit. Abelus enim Hiſpanus quidam, cum fidus eſse haberetur Carthaginenſibus, revera tamen Romanis faveret; ei, qui obſides Hiſpanorũ cuſtodiebat, perſuaſit, ut eos domu abire ſineret; quò facilius civitates, ad Romanorũ benevolentiã adducerentur. Eoſq. aſſumẽs, tanquã conſilii illius author (Legatis antea ad Scipiones miſſis, & iis, quæ oportebant communicatis) dũ noctu eos ſubducit, ipſe ſcilicet eſt detentus; Romani veró iis potiti, & domum remiſſis; hoc pacto in deditionem,

η'. Ἡ τοῦ Ἀννίβου ἐς τοὺς Νουκερίνους ὠμότης κατέσχε τοὺς Νωλανοὺς προχωρῆσαι αὐτῷ.
θ'. Ἡ τῶν ἐν τοῖς Κασιλίνοις εὐστάθεια, πρὶν τῷ Ἀννίβᾳ συμβαίνειν.
ι'. Ὡς Ἀννίβας Ἰούνιον τὸν Δικτάτωρα, τυτονὶ ἐπιθυμίζειν οὐ πάσχει.
ια'. Ὡς ἡ τῆς Καμπανίας ῥαστώνη, τὸν Ἀννίβαν ἡττᾶσθαι ἔδειξεν.
ιβ'. Τὰ τῶν Σκιπιώνων ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ.
ιγ'. Αἱ τοῦ Φιλίππου Μακέδονος πρὸς τὸν Ἀννίβαν συνθῆκαι.
ιδ'. Ὡς τὰς Συρακούσας πολιορκουμένας ὁ Ἀρχιμήδης μηχαναῖς ἐπὶ πλεῖστον ἐπεκούρει.
ιε'. Ὡς τελευταῖον Μάρκελλος τὰς Συρακούσας ἐκράτησεν.
ιϛ'. Ὡς Ἀρχιμήδης ἐκόπη ὑπὸ στρατιώτου, ὃν παρώξυνε ἐνὶ ῥήματι.
ιζ'. Ὡς τὴν Καπύην οἱ ὕπατοι ἐπολιόρκησαν.
ιη'. Ὡς τὴν Ῥώμην μάτην ὁ Ἀννίβας προσήδρευσεν.
ιθ'. Ὡς ὁ Φλάκκος τὴν Καπύην εἷλεν.
κ'. Ὡς ὁ Λαουῖνος τοὺς Αἰτωλοὺς συμμαχοῦντας Φιλίππῳ, προσηταιρίσατο, καὶ αὐτὸν ἐφόβησεν.

ΧΡΟΝΟΥ ΠΛΗΘΟΣ ΕΤΗ Ζ.

ἐν οἷς ἄρχοντες οἱ ἀριθμούμενοι, οἵδε ἐγίνοντο

Γ. Τερέντιος Οὐάῤῥων, καὶ Λ. Αἰμίλιος Παῦλος.
Λ. Ποστούμιος Ἀλβῖνος τὸ γ', καὶ Τιβ. Σεμπρώνιος Γράκχος. μετ' Ἀλβῖνον, πρὶν Γ. Μάρκελλος, εἶτα Φάβιος Μάξιμος.
Λ. Φάβιος Μάξιμος τὸ δ', καὶ Μ. Κλαύδιος Μάρκελ. τὸ γ'.
Κοϊν. Φάβιος Μάξιμος, καὶ Τιβ. Σεμπρώνιος Γράκχος τὸ γ'.
Κοϊν. Φουλούιος Φλάκκος, καὶ Ἄππιος Κλαύδιος Πούλχερ.
Κν. Φουλούιος Κεντούμαλος, καὶ Π. Σουλπίκιος Σερουίου Γάλβα.
Μ. Κλαύδιος Μάρκελλος, καὶ Μ. Οὐαλέριος Λαουῖνος.

1. Ταῦτα ἐν τῇ Ἰταλίᾳ τότε ἐπράχθη· καί τινες δοῦλοι συνωμοσίαν ἐπὶ τῇ Ῥώμῃ πεποιηκότες, προκατελήφθησαν· κατάσκοπός τε τὶς ἁλοὺς ἐν αὐτῇ τὰς χεῖρας ἀπεκόπη, καὶ ἀφείθη, ἵνα τοῖς Καρχηδονίοις γένηται τοῦ πάθους αὐτάγγελος. Ἐν δὲ τῇ Ἰβηρίᾳ ναυμαχίᾳ πρὸς τῇ τοῦ Ἴβηρος ἐκβολῇ ὁ Σκιπίων ἐνίκησεν· ἰσοπαλῶς γὰρ ἀγωνιζομένων, τὰ ἱστία τῶν νεῶν ὑπετέμετο, ὅπως ἀπογνόντες προθυμότερον ἀγωνίσωνται, καὶ τήν τε χώραν ἐπόρθησε, καὶ τείχη συχνὰ ἐχειρώσατο, καὶ διὰ τοῦ ἀδελφοῦ Πουπλίου Σκιπίωνος πόλεις τῶν Ἰβήρων προσεκτήσατο. Ἄβελος γάρ τις Ἴβηρ, δοκῶν μὲν τοῖς Καρχηδονίοις πιστὸς, τὰ τῶν Ῥωμαίων δὲ θεραπεύων, ἀνέπεισε τὸν φρουροῦντα τοὺς τῶν Ἰβήρων ὁμήρους, οἴκαδε αὐτοὺς ἀποπέμψαι, ἵν' ἐς εὔνοιαν τάχα ὑπ' αὐτῶν αἱ πόλεις ὑπαχθῶσι· καὶ παραλαβὼν σφᾶς ἅτε καὶ τῆς ἐπινοίας εἰσηγητὴς γεγονὼς πρὸς τοὺς Σκιπίωνας τὸ πρότερον πέμψας, καὶ κοινολογησάμενος περὶ ὧν ἠξίου, εἶτα νυκτὸς ὑπεκκομίζων αὐτοὺς, ἑάλω δῆθεν· καὶ οὕτως ἐκείνων τε ἐγκρατεῖς ἐγένοντο οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ τὰς πατρίδας αὐτῶν ἀνακομισθέν-

σθέντων οἴκαδε κατεπτήσαντο. Εἰ μὲν οὖν τούτοις εὐτύχουν, συμφορᾷ δ' αὖ περιέπεσον, ἧς οὔτε πρόσθεν, οὔθ' ὕστερον δεινοτέραν οὐδὲ μίαν προηγήσαντο δὲ ταύτης καὶ τινα τέρατα, καὶ τὰ τῆς Σιβύλλης λόγια, ἥ τις πρὸ τοσούτων ἐτῶν συμφορὰν αὐτοῖς ἐμαντεύσατο. Θαυμαστὸς δὲ καὶ τὸ τοῦ Μάρκου προμάντευμα. Χρησμολόγος γάρ τις, καὶ οὗτος γενόμενος ἐν τῷ Διομηδείῳ πεδίῳ πταίσειν αὐτοὺς, ἅ τε καὶ Τρῶας τὸ ἀρχαῖον ὄντας, ἐφοίβασε· τοῦτο δ' ἐν Ἀπουλίᾳ τῇ Δαυνίων ἐστὶ, καὶ τὸ ὄνομα ἀπὸ τῆς τοῦ Διομήδους κατοικήσεως, ἣν ἐκεῖ ἀλητεύσας ἐποιήσατο, ἔσχηκεν. Ἐν γὰρ τῷ πεδίῳ ἐκείνῳ, καὶ αἱ Κάνναι, ἔνθα τότε ἐδυστύχησαν, παρά τε τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ, καὶ περὶ τὰς τοῦ Αὐφιδίου ἐκβολάς εἰσιν· ἡ δὲ Σιβύλλα φυλάττεσθαι μὲν τὸ χωρίον παρῄνεσεν, οὐ μέν τοι καὶ πλεῖόν τι γενήσεσθαι, ἔφη, οὐδ' εἰ διὰ πάσης αὐτὸ ποιήσαιντο φυλακῆς.

2. Τοιαῦτα μὲν οὖν ἦσαν τὰ χρησμοδοτήματα, τὰ δὲ τοῖς Ῥωμαίοις συμβάντα οὕτως ἐγγίνετο. Ἦρχον μὲν Παῦλος Αἰμίλιος (a) καὶ Τερέντιος Οὐάρρων, ἄνδρες οὐκ ὁμοιότροποι· ὁ μὲν γὰρ εὐπατρίδης ἦν καὶ παιδείᾳ κεκόσμητο, τὸ ἀσφαλὲς προτιμῶν τοῦ προπετοῦς· Τερέντιος δὲ ἐν τῷ ὁμίλῳ ἐτέτραπτο, καὶ ἐν βαναυσικῇ θρασύτητι ἤσκητο, καὶ τἆλλά τε καὶ ἐξεφρόνει, τὴν ἡγεμονίαν μόνος ἔχειν ἡγεῖτο, διὰ τὴν τοῦ συνάρχοντος ἐπιείκειαν. Ἦλθον οὖν ἄμφω ἐς τὸ στρατόπεδον εὐκαιρότατα· οὔτε γὰρ τροφὴ ἔτι ἦν τῷ Ἀννίβᾳ, καὶ τὰ τῶν Ἰβήρων κεκίνητο, τά τε τῶν συμμάχων αὐτοῦ ἠλλοτριοῦτο· καὶ εἴ γε καὶ τὸ βραχύτατον ἐπεσχήκεσαν, ἀπόνως ἐκράτησεν ἄν· νῦν δέ γε τοῦ Τερεντίου τὸ ἀπερίσκεπτον, καὶ τὸ τοῦ Παύλου ἐπιεικὲς, ἥττησεν αὐτούς. Ὁ γὰρ Ἀννίβας ἐπεχείρησε μὲν καὶ παραχρῆμα πρὸς μάχην αὐτοὺς ὑπαγάγεσθαι, καὶ σὺν ὀλίγοις προσπελάσας αὐτῶν τῷ ἐρύματι, ἐπεὶ ἐκδρομὴ ἐγένετο, ἑκὼν ὑπεχώρησεν, ὅπως

nem, eorum patrias acceperunt. Dum hæc autem eis feliciter in Hiſpania ſuccedebant; in Italia in eam rurſus Romani inciderunt cladem, qua neque antea, neque poſtea, graviorem ſenſerunt unquam: quam & prodigia nonnulla, & Sibyllina oracula, tot ante ætatibus prædixerunt. Mirabilis ſane & fuit prædictio Marci vatis. Qui cum publice hanc artem profiteretur, Trojanos (Romanos nempe, tanquam a prima ſtirpe Trojanos) in campo Diomedeo cladem accepturos eſse prædixit: qui locus in Apulia eſt Dauniorum, & id nomen ab incolatu Diomedis, cum illic oberraret, ſortitus eſt. In eo campo Cannæ ſunt, ubi in tantam calamitatem inciderunt, apud Jonium ſinum, & juxta Aufidi amnis oſtia. Sibylla verò, ut ab eo loco caverent, monuit; haud tamen eos quidquam profecturos, adjecit, etiamſi in id, vel diligentiſſima incumberent cautione.

Ac talia quidem erant oracula, quæ autem Romanis acciderunt, ita ſunt geſta. Romanis præerant legionibus, Paulus Æmilius, & Terentius Varro, viri diſſimiles moribus & ingeniis. Alter enim patricius erat doctrina ornatus, qui ſecuriores rationes audaciæ præponebat. Terentius verò educatus inter plebejos, & importunæ audaciæ aſſuetus; tum aliis de rebus perperam ſentiebat; tum ſe ſolum habere imperium, ob collegæ moderationem, opinabatur. Ambo igitur in caſtra venerunt, tempore opportuniſſimo. Neque enim commeatum habebat Hannibal, & res Hiſpanicæ erant turbatæ, & ſocii ejus ab eo alienabantur. Ita ut ſi puſillum ipſi morati eſsent, citra laborem forte, viciſsent hominem. Nunc verò Terentii temeritas, & Pauli moderatio eos vicit. Hannibal enim, ſtatim eos ad pugnam elicere ſtudens, cum paucis munitionem aggreſſus eſt; factaque ex-

DIO APUD TZETZEM in ſcholiis in Lycophr. pag. 91. ubi allegato Dione, κατὰ τὸν Δίωνα ſcribit:

Κάνναι, Διομήδους πεδίον ἐστὶ, περὶ τὴν Ἀπουλίαν τῶν Δαυνίων.
Τοῦτον ἀντεπολέμησε Ῥωμαίοις ἐν ταῖς Κάνναις,
Ῥωμαίων ὄντων στρατηγῶν Παύλου καὶ Τερεντίου.

Cannæ Diomedis campus ſunt in Daunia.
Hinc ad Cannas pugnavit cum Romuleis,
Hos cum ducebant Paulus, & Terentius.

DIO APUD EUNDEM Chiliadum lib. 1. cap. 27.

Αἱ Κάνναι πεδιάδες δὲ εἰσι τῆς Ἀργυρίππης
Οὗ Διομήδης ἔκτισε τὴν πόλιν Ἀργυρίππην,
Τοῦτ' ἔστιν Ἄργος ἵππειον τῇ γλώσσῃ τῶν Ἑλλήνων.
Αἱ πεδιάδες αὗται δὲ τυγχάνουσι Δαυνίων,
Τῶν Ἰαπύγων ὕστερον, εἶτα Σαλεντίνων,
Τὰ νῦν δὲ πάντη Καλαβρῶν τῶν κλήσει λεγομένων.
Ὡς γράφει καὶ Δίων, dixit ſuperius.

Cannæ ſunt autem ad Argyrippæ jugera,
Ubi Diomedes urbem iſtam condidit.
(Hoc eſt Argos equinum lingua Hellenica)
Hæc autem arva ſita ſunt in Dauniis;
Qui Salentini dehinc, primum Japyges;
(Cunctis verò dicuntur modo Calabri.)
Ut ſcribit etiam Dio.

(a) U.C. 536.

excurſione, ſponte receſſit; ut ſimulato timore, facilius eos in prælium attraheret. Cumque Paulus ſuos milites, ab hoſte perſequendo revocaſſet; ipſe rurſus timore ſimulato, vaſiſque noctu collectis; tanquam abiturus, multa in vallo reliquit, cæteraque negligentius portari juſſit, ut Romanos rapinæ intentos aggrederetur: ac re ipſa hoc conſilium evenisset, niſi Paulus & milites & Terentium, vel invitos cohibuiſſet. Hannibal igitur, hoc etiam fruſtratus excogitato, noctu venit ad Cannas; cognitoque loci ſitu, & ad parandas inſidias, & ad prælium committendum idoneo, ibi caſtra poſuit; ac omnem agrum illum, qui erat ſubarenoſus, aratro proſcidit, ut pulvis in pugna attolleretur: id machinatus, ut ventum, qui ibi ſub meridiem flare ſolet, a tergo haberet. Conſules verò, cum mane viris vacua vidiſsent caſtra, primum ſe, inſidias veriti, repreſſerunt; tum poſtridie ad Cannas profecti ſunt, & juxta flumen uterque, ſed ſeorſim caſtra metatus eſt: ob morum enim diverſitatem, alter alterius conſuetudinem declinabat.

Et Paulus quidem quieſcebat, at verò Terentius confligere volebat, verum languidiores milites conſpicatus, ſuum retudit impetum. Aſt Hannibal, qui eos vel invitos, ad pugnam elicere ſtudebat; & ab aquatione ipſos prohibebat; & palari non ſinebat; & cadavera defunctorum, e parte ſuperiori in profluentem, ante eorum vallum projiciebat, ut a potu eos abſterreret. Ob hæc igitur Romani concitati, ad prælium ſunt adducti: ac tunc, qui hæc præviderat Hannibal; inſidias ſub tumulis collocavit; & reliquo exercitu ordinato, nonnullos falſos transfugas ſubornavit; eoſque, ubi ſigna daret, clypeis, haſtis, & gravioribus enſibus abjectis, ſolos clam retinere juſſit pugiones; ut ab adverſariis inermes crediti, eos inopinato aggrederentur. Romani, cum Hannibalis exercitum, mane ſtare in procinctu cernerent; arreptis armis, & ipſi ad pugnam inſtructi ſunt. Claſſicis igitur utrinque canentibus, collatiſque ſignis, varie, & uſque ad meridiem, ancipiti marte pugnatum eſt. Ut autem ventus exortus eſt, & fictitii transfugæ, pro inermibus habiti, poſt Romanos conſtiterunt, ne ipſi ſcilicet a Pœnis opprimerentur; tunc etiam, qui in inſidiis erant poſiti, utrinque conſurrexerunt, & Hannibal e fronte cum ſuis equitibus conflixit. Ita hoſtes, Romanos undique turbabant; & ventus & pulvis, qui violenter in eorum ocu-

πως δεδιέναι νομισθεὶς, ἐπισπάσαιτο μᾶλλον αὐτοὺς ἐς παράταξιν. Τοῦ δὲ Παύλου τοῖς οἰκείοις στρατιώταις ἐπισχόντος τὴν δίωξιν, ὁ Ἀννίβας προσεποιήσατο φοβεῖσθαι· καὶ τῆς νυκτὸς ἀνασκευασάμενος ὡς ἀπιὼν, σκεύη τε συχνὰ κατέλιπεν ἐν τῷ χαρακώματι, καὶ τὰ λοιπὰ ἀμελέστερον κομίζεσθαι ἐνετείλατο, ἵνα τῶν Ῥωμαίων, ἐφ' ἁρπαγὴν αὐτῶν τραπομένων, ἐπίθηται σφίσι· καὶ ἐς ἔργον ἂν τὸ βούλευμα ἤγαγεν, εἰ μὴ ὁ Παῦλος καὶ ἄκοντας κατεσχήκει τοὺς στρατιώτας, καὶ τὸν Τερέντιον. Ὁ οὖν Ἀννίβας καὶ τοῦτο διαμαρτὼν νυκτὸς πρὸς τὰς Κάννας ἀφίκετο· καὶ γνοὺς τὸ χωρίον, καὶ πρὸς ἐνέδρας, καὶ πρὸς παράταξιν ἐπιτήδειον, ἐστρατοπεδεύσατο, καὶ προήροσε πάντα τὸν τόπον ὑπόψαμμον ὄντα, ἵνα κονιορτὸς ἐν τῇ μάχῃ ἀρθῇ· τὸν γὰρ ἄνεμον, ὃς ἐν θέρει ἐκεῖ περὶ τὴν μεσημβρίαν εἴωθει γίνεσθαι, κατὰ νώτου ἔχειν ἐμηχανήσατο. Οἱ δ' ὕπατοι ἕωθεν κενὸν ἀνδρῶν ἰδόντες αὐτοῦ τὸ χαράκωμα, πρῶτον μὲν ἐπέσχον, ἐνεδρεύεσθαι δόξαντες· εἶτα μεθ' ἡμέρας πρὸς τὰς Κάννας ἀφίκοντο, καὶ παρὰ τῷ ποταμῷ ἑκάτερος ἰδίᾳ ηὐλίσατο· οὐκ ὄντες γὰρ ὁμονοήτεις, τὴν πρὸς ἀλλήλους συνουσίαν ἐξέκλινον.

3. Καὶ ὁ μὲν Παῦλος ἡσύχαζεν, ὁ δέ γε Τερέντιος ἤθελε συμβαλεῖν· ἀμβλυτέρους δὲ τοὺς στρατιώτας ὁρῶν, ἀνεκόπτετο· ὁ δὲ Ἀννίβας καὶ ἄκοντας αὐτοὺς ἐς μάχην παρακαλῶν, τῆς τε ὑδρείας εἶργε, καὶ ἀποσκεδάννυσθαι σφᾶς ἐκώλυε· καὶ τὰ σώματα τῶν φονευομένων ἄνω πρὸ τῶν ταφρευμάτων ἐνέβαλλεν, ὅπως σφίσι τὸν ποτὸν δυσχεραίνηται· κἀντεῦθεν καὶ οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς παράταξιν ὥρμησαν. Τοῦτο δὲ προγνοὺς ὁ Ἀννίβας, λόχους μὲν ὑπὸ τοὺς ὄχθους ἐκάθισε, τὴν δὲ λοιπὴν στρατιὰν συνέταξε, καὶ τινας ψευδαυτομολῆσαι ὅταν σημήνῃ, ἐκέλευσε τὰς μὲν ἀσπίδας, καὶ τὰ δόρατα, καὶ τὰ μείζω τῶν ξιφῶν ἀπορρίψαντας, τὰ δ' ἐγχειρίδια φέροντας κρύφα, ἵνα δοξαμένων αὐτοὺς τῶν ἀντικαθεστηκότων, ἀόπλους, ἐπίθωνται αὐτοῖς ἀπροσδοκήτως. Οἱ δὲ δὴ Ῥωμαῖοι ἰδόντες πρωΐθεν τοὺς περὶ τὸν Ἀννίβαν παρατεταγμένους, ὡπλίζοντό τε καὶ παρετάσσοντο· καὶ οἱ σαλπιγκταὶ ἀμφοτέρους ἐξώτρυναν, καὶ τὰ σημεῖα ἦρον, καὶ συμπεσόντες πολυτρόπως ἠγωνίσαντο, καὶ μέχρι μὲν μεσημβρίας οὐδετέρους τὸ κράτος ἀπονένεμητο· Ἐπεὶ δὲ τὸ πνεῦμα ἐπῆλθε, καὶ οἱ ψευδαυτόμολοι διχασθέντες, ὡς ὅπλων γυμνοὶ, ὄπισθεν τῶν Ῥωμαίων ἐγένοντο, ἵνα μὴ σφίσιν ἐπιτιθῶσι δῆθεν οἱ Καρχηδόνιοι, τότε καὶ οἱ λόχοι ἑκατέρωθεν ἐπανέστησαν, καὶ ὁ Ἀννίβας κατὰ πρόσωπον σὺν τοῖς ἱππεῦσι προσέμιξε, καὶ οἵ τε πολέμιοι τοὺς Ῥωμαίους πανταχόθεν ἐθορύβουν, καὶ ὁ ἄνεμος, ὅτι κονιορτὸς ἐς τὰς ὄψεις

ὄψεις αὐτῶν βιαίως ἐμπίπτων, ἐτάραττε, καὶ τὸ ἆσθμα γινόμενον συνεχὲς ἐκ τοῦ καμάτου, ἀπέφραττεν· ὥστ' ἀπεστερημένοι μὲν τῆς ὄψεως, ἀπεστερημένοι δὲ καὶ τῆς φωνῆς, φύρδην, καὶ ἐν οὐδενὶ κόσμῳ ἐφθείροντο. Καὶ τοσοῦτον ἔπεσε πλῆθος, ὥστε τὸν Ἀννίβαν, τῶν μὲν ἐκ τοῦ ὁμίλου μηδὲ πειραθῆναι ἐξευρεῖν ἀριθμὸν, περὶ δὲ τῶν ἱππέων, καὶ τῶν ἐκ τῆς βουλῆς, ἀριθμὸν μὲν μὴ γράψαι τοῖς οἴκοι Καρχηδονίοις, διὰ δὲ τῶν δακτυλίων ἐνδείξασθαι τοῦτον· χοίνιξι γὰρ σφᾶς ἀπομετρήσας ἀπέστειλε· μόνοι γὰρ οἱ βουλευταὶ, καὶ οἱ ἱππεῖς δακτυλίοις ἐκέχρηντο. Συχνοὶ δ' οὖν ὅμως καὶ τότε διέφυγον, καὶ ὁ Τερέντιος· ὁ γὰρ Παῦλος ἀπέθανεν· ὁ δ' Ἀννίβας οὐκ ἐπεδίωξεν, οὐδ' ἐς τὴν Ῥώμην ἠπείχθη· δυνάμενος γὰρ ἢ παντὶ τῷ στρατεύματι, ἢ καὶ μέρει τούτου πρὸς τὴν Ῥώμην παραυτίκα ὁρμῆσαι, καὶ ταχέως διαπολεμῆσαι, οὐκ ἐποίησε τοῦτο, καί τοι τοῦ Μαάρβου συναιροῦντος τοῦτο ποιῆσαι. Διὸ καὶ αἰτίαν ἔσχεν, ὡς νικᾷν μὲν δυνάμενος, χρῆσθαι δὲ ταῖς νίκαις οὐκ ἐπιστάμενος· ἐπεὶ δὲ τότε ἠμέλησαν, οὐκέτι οὐδ' αὖθις ἠπείχθησαν· διὸ καὶ ὁ Ἀννίβας ὡς ἁμαρτὼν μετεμέλετο, συνεχῶς ἀναβοῶν· ὦ Κάνναι, Κάνναι.

4. Οἱ δὲ δὴ Ῥωμαῖοι παραβραχὺ κινδυνεύσαντες ἀπολέσθαι, ἀντεπεκράτησαν διὰ τοῦ Σκιπίωνος, ὃς υἱὸς μὲν ἦν τοῦ Πουπλίου, τοῦ

ἐν

oculos irruebant, conſternabant; & continuus ex ſatigatione anhelitus, obſtruebat: ita ut & privati viſu, & privati voce, promiſcuè, nulloque ordine cæderentur. Sane tanta multitudo cecidit Romanorum, ut Hannibal vulgi inire numerum non tentarit; equitum tamen & Senatorum numerum, ad Senatum Carthaginenſem non ſcripſerit, ſed hoc per anulos demonſtrarit, quos modiis menſuratos, illis remiſit. Soli enim Senatores & equites anulis utebantur. Multi nihilominus tamen cum Terentio tunc evaſerunt, Paulus autem mortem obiit. At Hannibal non perſecutus eſt fugientes, nec Romam pariter properavit. Nam cum totum exercitum, vel ejus partem Romam ducere potuiſset, eamque celerrime debellare: iſtud tamen non fecit, quamvis ut id faceret Maharbal ſuaderet. Quapropter ei vitio & probro datum fuit, tanquam viro qui poſset vincere, neſciret vero victoria uti. Poſtquam enim id eo tempore neglexerunt, haud unquam aliàs, iterum reſarcire potuerunt. Porrò Hannibalem ceſsationis ita pœnituit, ut continenter exclamaret: O Cannæ, Cannæ.

Romani autem, dum excidio erant proximi; per Scipionem, rerum iterum ſunt potiti. P. Scipionis in Hiſpania bellum gerentis

tis

Commodum accidit, ut quæ Zonaras hinc è Dione reſecuit, habeat Joannes Tzetzes ex eodem, in Chiliade r. cap. 27. v. 72. ſuis plerumque verbis.

DIO APUD TZETZEM.

Τέλος τοσοῦτο πέπτωκε πλῆθος ἀνδρῶν Ῥωμαίων,
Ὡς τὸν Ἀννίβαν στρατηγὸν πέμψαι τῇ Σικελίᾳ,
Τοὺς δακτυλίους στρατηγῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἐνδόξων,
Μεδίμνοις τε καὶ χοίνιξι πολλαῖς ἐμμετρηθέντας,
Τὰς εὐγενεῖς καὶ πρώτας δὲ γυναῖκας τῶν Ῥωμαίων.
Ὀδυρομένας προσδραμεῖν ναοῖς τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ,
Καὶ ταῖς θριξὶ ταῖς ἑαυτῶν καθαίρειν ἴδη τούτων·
Ὕστερον καὶ μιγνύναι δὲ, καὶ δούλοις, καὶ βαρβάροις,
Ἀπανδρωθείσας παντελῶς τὰς Ῥωμαΐδας χώρας,
Ὅπως μὴ πρόρριζον αὐτῶν ἐκθερισθῇ τὸ γένος.
Τότε δ' ἡ Ῥώμη παντελῶς πάντων ἠρημωμένων,
Ἄκλειστος ἵστατο πολλοῖς ἡμεροδρόμοις κύκλοις.
Οἱ γέροντες δ' ἐξήμενοι τοῖς τῶν προπυλαίοις,
Τὴν συμφορὰν ὀδύροντο τὴν ὑπερπαθεστάτην·
Τοὺς περιόντας δ' ἤροντο μή που τις ζῶν ἐλείφθη?
Τοιαύτης οὔτε συμφορᾶς τὴν Ῥώμην κατεχούσης,
Ἀννίβας κατημέλησε ταύτην ἐγκαταστρέψαι,
Νίκαις, καὶ πότοις, καὶ τρυφαῖς φανεὶς ἀμβλὺς πρὸς τοῦτο:
Ἕως ἂν συνήχθη στράτευμα Ῥωμαίων τοῖς Ῥωμαίοις.

Poſtremo ceciderunt tot Romulei,
Ut in Siciliam miſerit Dux Hannibal,
Ducum & clariorum ſolos anulos,
Medimnis menſuratos, atque Chœnicis.
Romanæ verò primorumque fœminæ,
Romæ lugentes ad Templa concurrerint,
Mundaverintque ſolum ſuis crinibus;
Deinde ſervis ſint commixtæ, & barbaris,
(Quod Regio erat deſtituta maribus)
Ne gens Romana exſcinderetur funditus.
Tunc ergo Roma, ita interfectis omnibus,
Obſcura ſtetit ad diverſa tempora:
Senes verò ſedentes in veſtibulis,
Calamitatem hanc lugebant maximam,
Et rogitabant, Num quis eſſet reliquus?
Cum premeretur Roma hoc infortunio,
Neglexit eam Hannibal evertere,
Victoriis fractus ac potu & deliciis:
Donec Romani conflavere exercitum.

N O T AE.

Tzetzem perpetuo ſcio ſonare *Siciliam* pro *Carthagine*; ſuo, an amanuenſium vitio plane ignoro. Sed ejus certe eſt falſa illa eloquentia, imo leri & neniæ græculorum ſequioris ævi, quibus homo 13. ſeculi, ſuo indulgens genio, Dionem pene corrumpit, dum gravitate denudat, aniliter multa narrans & pueriliter.

tis is erat filius, qui patrem, ubi vulneratus fuit, ſervavit. Tunc autem miles Canuſium fugit, & hinc gloriam reportavit. Ab iis enim, qui cum eo illuc confugerant, imperium ultro delatum accepit, rebuſque ibi conſtitutis, in aliis & deliberandis, & gerendis dexter, præſidia miſit finitimis. Qui autem Romæ erant, cladem equidem audiverunt, principiò tamen non crediderunt; poſtea verò cum credidiſſent, luctui maximo ſe dederunt: & in Curiam ingreſſi, recedebant infectis rebus. Ac ſerò tandem ſuam ſententiam dixit Fabius; exploratores eſſe mittendos, qui & rem geſtam, & quid ageret Hannibal nunciarent. Ipſis vero haud eſſe plorandum, ſubdidit, ſed pedetentim eſſe procedendum, ut ea quæ facto opus eſſent, tempeſtive gererentur: & copias, quam poſſent maximæ, conſcribendas, & finitimorum opem eſſe implorandam. Poſt hæc, ubi noverunt, in in Apulia eſſe Hannibalem, atque a Terentio literas acceperunt de ſalute ejus, & quæ tunc ageret; nonnihil receptis animis; Dictatorem, M. Junium, dixerunt, Tib. verò Sempronium Gracchum, Magiſtrum equitum. Et è veſtigio, non juvenes dumtaxat, ſed etiam effœtos ſenes, conſcripſerunt: apertoque carcere, maleficis impunitate, ſervis libertate promiſſa, eos etiā, & latrones aliquot in militum catalogum retulerunt. Ad hæc ſocios accerſiverunt, illis præterita beneficia, in memoriam revocantes; & promittentes, his quidem frumentum, aliis verò argentum: quod aliàs antea numquam fecerant. Demum in Græ-

Tom. I. ciam

ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ, τὸν πατέρα, ὅτε ἐτρώθη, περιέσωσε· τότε δὲ στρατευόμενος, ἐς τὸ Κανύσιον ἔφυγε, καὶ ὕστερον εὐδοκίμησε· παρ' ἑκόντων γὰρ τῶν συμφυγόντων ἐς τὸ Κανύσιον, τὴν ἡγεμονίαν λαβών, τά τε ἐκεῖ κατεστήσατο, καὶ τοῖς πλησιοχώροις φρουρὰς ἔπεμψε, καὶ πάντα καλῶς ἐβούλευσέ τε καὶ ἔπραξεν. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ τὴν ἧτταν μὲν ἤκουσαν, οὐ μὲν καὶ ἐπίστευον· πιστεύσαντες δ' ἐπένθουν, καὶ συνιόντες ἐς τὸ συνέδριον, μή τι πράσσοντες, ἀπηλλάσσοντο. Ὀψὲ δ' οὖν ὁ Φάβιος γνώμην ἔδωκε, κατασκόπους πέμψαι τοὺς ἀγγελοῦντας τό γεγονός, καὶ τί ὁ Ἀννίβας πράττει· αὐτοὺς δὲ μὴ κλαίειν, σιγῇ δὲ βαδίζειν, ἵν' ἐν καιρῷ τὰ προσήκοντα γίνοιτο· δύναμίν τε συλλέξαι, ὅσην ἂν δύναιντο, καὶ τοὺς περιοίκους ἐπικαλέσασθαι. Μετὰ δὲ ταῦτα, ὡς τὸν Ἀννίβαν ἐν τῇ Ἀπουλίᾳ εἶναι ἔμαθον, καὶ γράμματα παρὰ τοῦ Τερεντίου ἐδέξαντο, ὅτι περιείη, καὶ ὅσα πράττοι, μικρὸν ἀνεθάρσησαν· καὶ δικτάτωρ μὲν Μάρκος Ἰούνιος, ἵππαρχος δὲ Τιβέριος Σεμπρώνιος Γράκχος ἐλέχθησαν. Καὶ παραχρῆμα τῶν τε πολιτῶν οὐ τοὺς ἡβῶντας μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς παρηβηκότας ἤδη κατέλεξαν, καὶ δεσμώτας ἐπ' ἀδείᾳ, καὶ δούλους ἐπ' ἐλευθερίᾳ, λῃστάς τε τινὰς προσελάβοντο, καὶ τοὺς συμμάχους προσπαρεκάλουν, ἀναμιμνήσκοντες εἴ τι που εὐηργέτητο, καὶ προσυπισχνούμενοι δώσειν, τοῖς μὲν σῖτον, τοῖς δὲ ἀργύρια, ὅπερ οὔπω πρόσθεν ἐποίησαν· καὶ ἐς τὴν Ἑλλάδα πεπόμφασιν, ἢ πείσοντές τινας συμμαχῆσαι αὐτοῖς, ἢ μισθωσόμενοι. Ἀννίβας δὲ συνεστηκέναι τοὺς Ῥωμαίους, καὶ παρασκευάζεσθαι μαθὼν ἐν

Q q q τοῖς

Eadem hæc habentur apud Valeſium pag. 598. ὅτι: ubi quam hic male Dionem habuit Zonaras, ex Dionis ipſius verbis patet. Quæ namque omnia Scipioni Zonaras tribuit, Dio & Scipioni, & Conſuli Terentio Varroni rectè tribuit; huic in Apulia, illi Romæ.

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR.

P. Scipio eum accepiſſet nonnullos cives Romanos in eo eſſe, ut de deſerenda urbe ac patria, quaſi jam in Pœnorum ditionem redacta, cogitarent, ſtricto gladio progreſſus repente in hoſpitium, ubi id conſilium agitabatur, concepto jurejurando, ſe nunquam dictis factiſve Reip. defuturum, omnes in ſua jurare coëgit verba, mortem præſentem minatos, ſi quis juramento fidem obſtringere recuſaret. Eam ob cauſam confirmati omnes, literas ad Terentium Conſulem dedere, quibus ſignificabant, ſi ex prælio incolumes ſalveque evaſiſſe. At Terentius illico quidem, nec literas nec nuncium ullum in urbem miſit; ſed Canuſium cum veniſſet, cuncta ibi conſtituit, & finitimis urbibus præſidia, utcumque in tanta calamitate poterat, diſtribuit. Poſtremo impetum equitum ab urbe fortiter repulit; prorſus nec deſperatione nec metu perculſus, ſed mirabili conſtantia, quaſi nihil adverſi accidiſſet, cuncta, quæ conducere ſibi videbantur, & providit & geſſit.

Ὁ Σκιπίων πυθόμενός τινας παρασκευάζεσθαι τῶν Ῥωμαίων τήν τε Ῥώμην ἐγκαταλιπεῖν, καὶ τὴν Ἰταλίαν ὅλην, ὡς τῶν Καρχηδονίων ἐσομένην, ἐπέσχεν αὐτοὺς ξιφήρης ἐς τὴν καταλύσιν, ἐν ᾗ ἐκοινολογοῦντο ἐξαίφνης ἐσπηδήσας, καὶ αὐτός τε ὀμόσας, πάντα τὰ προσήκοντα, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πράξειν, καὶ ἐκείνους ὁρκώσας, ὡς παραχρῆμα ἀπολουμένους ἂν μὴ τὰ πιστὰ αὐτῷ παράσχωνται. Καὶ οἱ μὲν ἐκ τούτου συμφρονήσαντες πρὸς τὸν ὕπατον ἔγραψαν ὅτι σώζοιντο· ἐκεῖνος δὲ ἐς μὲν τὴν Ῥώμην οὔτ' ἔγραψε παραχρῆμα, οὔτ' ἄγγελον ἀπέστειλεν· ἐς δὲ τὸ Κανύσιον ἐλθών, τά τε ἐνταῦθα κατεστήσατο, καὶ ταῖς πλησιοχώροις φρουράς, ὡς ἐκ τῶν παρόντων, ἔπεμψεν, προσβαλόντας τε τῇ πόλει ἱππέας ἀπεκρούσατο· τό τε σύνολον οὔτ' ἀθυμήσας, οὔτε καταπτήξας, ἀλλ' ἀπ' ὀρθῆς τῆς διανοίας, ὥσπερ μηδενὸς σφίσι δεινοῦ συμβεβηκότος, πάντα τὰ πρόσφορα τοῖς παροῦσι, καὶ ἐβούλευσε καὶ ἔπραξεν.

ταῖς Κάνναις διέτριβε, τὴν ἐξ ἐπιδρομῆς ἅλωσιν ἀπεγνωκώς· καὶ τῶν αἰχμαλώτων τὸ μὲν συμμαχικὸν ἄνευ λύτρων ἀφῆκεν, ὡς καὶ πρότερον, τοὺς δὲ Ρωμαίους ἐτήρει, ἀποδόσθαι ἐλπίζων αὐτοὺς, ἵν' ἑαυτὸν εὐπορώτερον ἐντεῦθεν ποιήσῃ, τοὺς δὲ Ρωμαίους ἀπορωτέρους. Ἐπεὶ δὲ μηδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀφίκετο τοὺς αἰχμαλώτους ζητῶν, ἐκέλευσεν αὐτοῖς πέμψαι τινὰς οἴκαδε ἐπὶ λύτρα, προομόσαντας ἐπανήξειν· ὡς δὲ οὐδ' οὕτω λύσασθαι σφᾶς ἠθέλησαν, τοὺς μὲν λόγου τινὸς ἀξίους ἐς τὴν Καρχηδόνα ἀπέστειλε, τῶν δ' ἄλλων, τοὺς μὲν αἰκισάμενος ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ μονομαχῆσαι ἠνάγκασε, τοὺς φίλους καὶ τοὺς συγγενεῖς ἀλλήλοις συμβαλών· Οἱ δὲ πεμφθέντες ἐπὶ τὰ λύτρα ἐπανελθόντες, ἵν' εὐορκήσωσι, φυγόντες δὲ μετὰ τοῦτο, ἄτιμοι ὑπὸ τῶν Τιμητῶν ἐγένοντο, καὶ ἑαυτοὺς διεχρήσαντο.

ciam etiam miſerunt, ut vel ſocios auxiliareſque ſibi adſciſcerent, vel ſtipendio darent militem. Hannibal autem, Romanorum conſpiratione cognita & apparatu, in Cannis tamen adhuc ſe tenuit; deſperata urbis repentina expugnatione; & ex captivis, Romanorum quidem fœderatos, ut prius etiam, gratis dimiſit; Romanos verò ſpe venditionis ſervavit, ut iſtiuſmodi ſuas augeret opes; imminueret Romanorum. Aſt, ubi nemo venit, qui captivos illorum quæreret, præcepit eis, ut aliquot domum mitterent, qui ipſorum afferret pretia: hos tamen jurejurando prius adegit, fore ſe redituros. Igitur, cum ne tunc quidem Romani redimere eos vellent; Carthaginem illos, qui alicujus erant nominis, miſit; cæteros, partim excruciatos necavit, partim inter ſeſe dimicare coegit: qua in re amicos cum amicis, cognatoſque cum cognatis commiſit. Qui verò petendæ pecuniæ cauſa miſſi fuerant, reverſi; ut jurijurando ſatisfeciſſe viderentur, & poſt fugam elapſi erant, Romæ notati infamia a Cenſoribus; ſemetipſos interimerunt.

5. Μάγωνα δὲ τὸν ἀδελφὸν ὁ Ἀννίβας ἀγγελοῦντα τοῖς Καρχηδονίοις ἔπεμψε, τὰ γινόμενα, καὶ χρήματα παρ' αὐτῶν καὶ δυνάμεις αἰτήσοντα· καὶ ὁ μὲν ἀπελθὼν τοὺς τε δακτυλίους ἠρίθμησε, καὶ ἐπὶ μεῖζον ἐξῇρε δὴ τὸ κατόρθωμα, καὶ ἐψηφίσθη πάντα ὅσα ᾐτήσατο· τῷ γὰρ Ἄννωνι τἀναντία λέγοντι, καταλύσασθαι τὸν πόλεμον, ἕως καθυπέρτεροι δοκοῦσι, συμβουλεύοντι, οὐκ ἐπείσθησαν· οὐ μέν τοι τὰ ψηφισθέντα, καὶ ἐς ἔργον ἤγαγον, ἀλλ' ἠμέλησαν. Ἀννίβας δ' ἐν τούτῳ ἐπὶ τὴν Καμπανίαν προεχώρησε, καὶ πολίσμα τι εἷλε Σαμνιτικὸν, καὶ ἐπὶ Νέαν ὥρμησε πόλιν, προπέμψας μετὰ τῆς λείας ὀλίγους τινάς· πρὸς οὓς ὡς μόνους ὄντας, τῶν τῆς πόλεως ἐκδραμόντων, ἐπεφάνη αὐτὸς ἀπροσδόκητος, καὶ συχνοὺς ἀπέκτεινε, τὴν δὲ πόλιν οὐχ εἷλεν οὔτ' ἐπὶ πολὺ ταύτῃ προσήδρευσεν· οἱ γὰρ τὴν Καπύην οἰκοῦντες Καμπανοὶ, οἱ μὲν τῇ Ρώμῃ φιλίᾳ ἐνέμεινον, οἱ δὲ πρὸς τὸν Ἀννίβαν ἀπέκλινον. Ἐπεὶ δ' ἐν ταῖς Κάνναις εὐτύχησε, καὶ τινες ἄνδρες αὐτῶν ἁλόντες ἀφέθησαν, τὸ μὲν πλῆθος ὥρμησε μεταστῆναι πρὸς τὸν Ἀννίβαν· οἱ δὲ δυνατοὶ χρόνον μέν τινα ἐπέσχον, εἶτ' ἐπ' αὐτοὺς τὸ πλῆθος ὁρμῆσαν συνηγμένους ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, πάντας ἂν κατεχρήσατο, εἰ μή τις ἐκ τοῦ πλήθους τὸ μέγεθος συνιδὼν τοῦ κακοῦ, κατηγόρησε μὲν τῶν βουλευτῶν, ὡς πάντως φθαρῆναι ἀξίων· ἔφη δὲ, πρότερον ἄλλους ἀντ' ἐκείνων αἱρεθῆναι προσήκειν: τὴν γὰρ πόλιν

Hannibal autem Magonem fratrem, res geſtas nunciatum, & ad pecuniam, militeſque petendos Carthaginem miſit: cui, cum omnia exageraſſet, & anulos numeraſſet, cuncta quæ petierat, decreverunt. Hannoni enim, qui deponendi belli, & dum ſuperiores erant, faciendæ pacis, autor erat, non auſcultarunt; ſed ſolummodo, decreta illa non exſecuti, eadem neglexerunt. Interim Hannibal in Campaniam proceſſit, & quodam Samnitico capto oppido, Neapolim contendit; quo cum præda præmiſit paucos. Contra quos, tanquam ac eſſent ſoli, impetu facto a civibus; ipſe improviſo apparuit, & eorum multos cæcidit; urbem tamen non cæpit, neque in obſidione illius diu immoratus eſt. Nam Capuani, cum partim in Romanorum amicitia perſeverarent, partim in Hannibalem inclinarent; poſtquam hic victor in Cannis, aliquot eorū ſummiſerat cives captos, multitudo ad eum deficere volebat; optimates verò, ad tempus aliquod obſtiterunt. Deinde, cum hi in Curiam conveniſſent, impetu populi, omnes occiſi eſſent; niſi quidam ex plebe, conſiderata facinoris magnitudine, Senatores quidem, tanquam dignos exitio accuſaſſet; attamen prius alios eis ſurrogandos eſſe dixiſſet: quòd urbs ſine conſilio ſalva eſſe non poſſet. His enim acquieſcentibus Capuanis, primum omnes Curia Senatores ejecit; tum multitudine rogata, quoſ-

quoſnam, illorum loco creare vellent? cum exiguo tempore, alios ipſi ſufficere non valerent, omnes illos, ut neceſſarios, dimiſerunt; & inter ſe reconciliati, fœdus cum Hannibale percuſſerunt. Hic ergo extemplo relicta Neapoli, venit Capuam; & dum pro concione locutus eſt, poſt multa alia eorum auribus grata; ſe daturum eis promiſit, Italiæ principatum: ut hac ſcilicet ſpe erecti, ratique pro ſemetipſis laborare, alacrius dimicarent. Poſt Capuæ defectionem, (quam ubi cognoverunt Romani, ægre tulerunt) reliqua etiam Campania eſt commota.

Hannibal autem poſt hæc, duxit in Nucerinos; qui dum obſidione vexantur, ætatem inutilem, ob cibariorum penuriam, expulerunt; eos verò Hannibal non recepit, ſed redeundi in urbem, eis dedit tantummodo poteſtatem. Id compulit reliquos Nucerinos, ad ea pacta deſcendere cum Hannibale, ut unica tantum induti veſte, ex urbe excedere liceret. Conceſſit hæc quidem Hannibal: verum ubi urbe potitus eſt; Senatores incluſos balneis ſuffocavit; reliquos verò pergere quo vellent, juſſo; eorum multos in itinere interfecit; atta-

λιν μὴ δύνασθαι, μὴ προβουλευόντων τινῶν σώζεσθαι. Πεισθέντων δὲ τῶν ἐν τῇ Καπύῃ, ἐκβάλλων ἕνα ἕκαστον ἐκ τοῦ συνεδρίου, ἠρώτα τὸ πλῆθος, ὃν τινα αὐτοῦ ἀνθαιρεῖται; καὶ οὕτω μὴ δυνηθέντων αὐτῶν ἑτέρους δι' ὀλίγου ἀνθελέσθαι, πάντας ἐκείνους, ὡς ἀναγκαίους ἀφῆκε, καὶ καταλλαγέντες ἀλλήλοις, ἐσπείσαντο τῷ Ἀννίβᾳ· καὶ ὃς διὰ ταχέων ἐπαναστὰς ἐκ τῆς Νεαπόλεως ἦλθεν ἐς τὴν Καπύην· καὶ διαλεχθεὶς αὐτοῖς, ἄλλα τε πολλὰ εἶπεν ἐπαγωγά, καὶ τὴν ἡγεμονίαν σφίσι τῆς Ἰταλίας δώσειν ὑπέσχετο, ἵν' ἐν ἐλπίσι γενόμενοι, ὡς καὶ ἑαυτοῖς πονήσαντες, προθυμότερον ἀγωνίσωνται. Μεταστάσης δὲ τῆς Καπύης, καὶ ἡ ἄλλη Καμπανία κεκίνητο· καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τὴν ἀπόστασιν αὐτῆς μαθόντες, ἤχθοντο.

6. Ὅ γε μὲν Ἀννίβας ἐπὶ Νουκερίνους ἐστράτευσεν· οἱ δὲ πολιορκούμενοι, τὴν ἄχρηστον σφῶν ἡλικίαν ἀπορίᾳ τροφῶν, ἐξεώσαντο· οὓς ὁ Ἀννίβας οὐ προσήκατο, ἀλλὰ καὶ ἐς τὴν πόλιν ἀπιοῦσι μόνον ἀσφάλειαν ἔδωκε· διὸ καὶ οἱ λοιποὶ μεθ' ἑνὸς ἱματίου ἐκχωρῆσαι τοῦ ἄστεως ὡμολόγησαν· Ἐπεὶ δ' ἐγκρατὴς αὐτῶν ἐγένετο, τοὺς μὲν βουλευτὰς ἐς βαλανεῖα κατακλείσας, ἀπέπνιξε· τοῖς δ' ἄλλοις ἀπελθεῖν εἰπὼν ὅπῃ βούλοιντο, πολλοὺς ἐν τῇ ὁδῷ κἀκείνων ἐφόνευσε· συχνοὶ δ' οὖν αὐτῶν καὶ περιεγένοντο ἐς ὕλας προκαταφυγόντες. Ἐκ τούτου δὲ οἱ λοιποὶ φοβηθέντες, οὐ συνέβαινον ἔτι

DIO APUD CONSTAN. AUG.

Hannibal cum Nucerinos in deditionem accepiſſet ea conditione, ut inermes cum ſingulis abirent veſtimentis; Senatores quidem balneis incluſos ſuffocavit: cæteris verò quocumq. libitum eſſet abeundi veniam dediſſet, plurimos in itinere necavit: quod quidem multum ejus rationibus obfuit. Exinde enim reliqui nullis ſe conditionibus ei dedere ſuſtinebant, cum paria metuerent; ſed quoad uſque ſufficere poterant, reſiſtebant.

Erat Marcellus fortitudine & abſtinentia, ac juſtitia quadam ſingulari: ſed quia ſubditis haud ſevere cuncta exigeret. Sed operam quidem dabat ille, ut officio ſuo probe fungerentur. Cæterum ſi quid forte deliquerant, humaniter iis condonabat; neque porrò iraſcebatur; ſi haud quaquam ſui ipſius ſimiles eſſent.

Cum Nolani eos, qui in Cannenſi pugna capti ac dimiſſi ab Hannibale fuerant, ſuſpectos proditionis haberent, ac neci dare vellent; obſtitit Marcellus, & ſuſpectam ſibi eſſe fidem illorum diſſimulans; ita homines demulſit, ut illos penitus ſibi conciliaverit; eorumque poſthac egregia atque utili opera, pro ſalute patriæ, ac populi Romani uſus eſt.

Idem Marcellus cum quendam equitem Lucanum, virum fortiſſimum, amore cujuſpiam mulieris captum eſſe comperiſſet; virtutis cauſa ei permiſit, ut mulierem in caſtris ſecum haberet; tametſi edicto antea vetuiſſet, ne mulieres in caſtra introducerentur.

Hannibal Acerranos in deditionem acceptos, eodem quo Nucerinos tractavit modo: niſi quod Senatores non in balnea, ſed in puteos conjecit.

PORPHYR. apud Valeſium pag. 198. ὑπ.

Τοὺς Νουκερίνους, καθ' ὁμολογίαν, ὥστε [μεθ' ἑνὸς ἱματίου ἕκαστον ἐκ τῆς πόλεως ἐκχωρῆσαι] λαβὼν Ἀννίβαλ [ἐπεὶ δ' ἐγκρατὴς αὐτῶν ἐγένετο, τοὺς μὲν βουλευτὰς ἐς βαλανεῖα ἀποκλείσας ἀπέπνιξεν· τοῖς δ' ἄλλοις ἀπελθεῖν ἄδειαν ὅποι βούλοιντο δοὺς, πολλοὺς καὶ ἐκείνων ἐν τῇ ὁδῷ ἐφόνευσεν] οὐ μέν τοι αὐτῷ ἐλυσιτέλησε [φοβηθέντες γὰρ καὶ οἱ λοιποὶ] μὴ τὰ ὅμοια πάθωσιν, [οὐ συνέβαινον αὐτῷ καὶ ἀντεῖχον] ἐφ' ὅσον ἐξήρκουν.

(a) Ὁ Μάρκελλος καὶ ἀνδρείᾳ καὶ σωφροσύνῃ, τῇ τε δικαιοσύνῃ πολλῇ ἐχρῆτο· παρὰ δὲ δὴ τῶν ἀρχομένων, οὐ πάντα ἀκριβῶς, οὐδὲ χαλεπῶς ἀπῄτει, οὐδὲ ἐπιμέλειαν, ὅπως ἐκεῖνοι τὰ δέοντα πράττωσιν, ἐποιεῖτο· τοῖς δὲ ἁμαρτάνουσί τι αὐτῶν συγγνώμην κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἔνεμε, καὶ οὐκ ὠργίζετο ὅτι εἰ μὴ ὅμοιοι αὐτῷ εἶεν.

(b) Ἐν τῇ Νώλῃ πολλοὺς τοὺς ἁλόντας τε ἐν ταῖς Κάνναις, καὶ ἀφεθέντας ὑπὸ τοῦ Ἀννίβαλ διὰ φόβου ἐχόντων, ὡς καὶ τὰ ἐκείνου φρονούντων, θανατῶσαι βουλομένων, ἀντέστη· καὶ μετὰ τοῦτο τὴν ὑποψίαν, ἣν ἐς αὐτοὺς εἶχεν ἀποκρυψάμενος, οὕτω σφᾶς μετεχειρίσατο, ὥστε σφᾶς τε αὐτῷ ἑαυτοὺς ἀνακεῖσθαι, καὶ χρησιμωτάτους τῇ πατρίδι, καὶ τοῖς Ῥωμαίοις γενέσθαι.

(c) Ὁ αὐτὸς Μάρκελλος, τῶν ἱππέων τινὰ τῶν Λευκανῶν αἰσθόμενος ἐν ἔρωτι γυναικός ὄντα, συνεχώρησεν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτὴν ἔχειν, ὅτι κράτιστα ἐμάχετο· καίπερ ἀπαγορεύσας μηδεμίαν ἐς τὸ στρατόπεδον γυναῖκα ἐσιέναι.

(d) Τὰ αὐτὰ ἐποίησε, καὶ τοὺς Ἀκερρανούς, πλὴν καθεῖσεν ἐς φρέατα τοὺς βουλευτάς, καὶ οὐκ ἐς βαλανεῖα ἐνέβαλεν.

(a) Quæ de Marcello omiſit Zonaras hoc loci, ea apud Valeſium habemus pag. 601. ὑπ. (b) Ibidem, ὑπ. (c) Ibidem, ὑπ. (d) Ibidem de Hannibale cum Acerranis, ὑπ.

ἔτι αὐτῷ, ἀλλ' ἀντεῖχον ἕως ἠδύναντο· καὶ οἱ Νωλανοὶ βουλευόμενοι προχωρῆσαι αὐτῷ, ἐπεὶ τὸ ἐς ἐκείνους εἶδον πραχθὲν, ἐπηγάγοντο λάθρα τὸν Μάρκελλον, καὶ τὸν Ἀννίβαν προσβαλόντα μετὰ ταῦτα τῇ πόλει ἀπώσαντο· Ἀποκρουσθεὶς δὲ τῆς Νώλης, Ἀκερράνους εἷλε λιμῷ, καὶ ἐπὶ ταῖς αὐταῖς τοῖς Νουκερίνοις συνθήκαις, καὶ τὰ αὐτὰ εἰργάσατο, καὶ αὐτούς· Εἶτα καὶ ἐπὶ Κασιλῖνα ἐστράτευσεν, ἐν ᾧ Ῥωμαῖοί τε καὶ συμμάχων, ὡσεὶ χίλιοι συγκαταπέφυγον· οἳ τοὺς μὲν ἐπιχωρίους προδοῦναι σφᾶς μελετήσαντας ἀπέκτειναν, καὶ τὸν Ἀννίβαν πολλάκις ἀπώσαντο, καὶ πρὸς λιμὸν γενναίως διεκαρτέρησαν· Ἐπιλοιπούσης δὲ τῆς τροφῆς αὐτοὺς, ἐπ' ἀσκοῦ τινα διὰ τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὸν Δικτάτωρα ἔπεμψαν· Ὁ δὲ πίθους ἀλεύρων πλήρεις, νύκτωρ, ἐνέβαλεν ἐς τὸν ποταμὸν, ἐντειλάμενος αὐτοῖς παρατηρεῖν ἐν τῷ σκότει τὸ ῥεῦμα· καὶ χρόνον μέν τινα ἐλάνθανεν οὕτως τροφὰς αὐτοῖς χορηγῶν· ἔπειτα πίθου τινὸς προσραγέντος ποι, καὶ συντριβέντος, ἔγνων οἱ Καρχηδόνιοι τὸ γινόμενον, καὶ ἁλύσει τὸν ποταμὸν διειλήφασιν. Ὡς δὲ τῷ λιμῷ, καὶ τοῖς τραύμασι συχνοὶ διεφθάρησαν, τὸ ἕτερον μέρος τῆς πόλεως ἐξέλιπον· κἀν τῷ λοιπῷ διεκαρτέρουν, τὴν γέφυραν διακόψαντες· εἶτα σπέρμα γογγυλίδος ἀπὸ τοῦ τείχους ἔς τι χωρίον, ἔξωθεν αὐτοῦ κατέβαλον. Ἐποίησαν δὲ τοῦτο, ἵνα καταπλήξωσι τοὺς πολεμίους, ὡς καὶ ἐπὶ πολὺ ἀντισχήσοντας· ὅθεν ὁ Ἀννίβας ἄφθονον αὐτοὺς ἔχειν τὴν τροφὴν οἰηθεὶς, καὶ ἐπὶ τῇ καρτερίᾳ θαυμάσας, ἐς ὁμολογίαν προεκαλέσατο, καὶ χρημάτων ἀπέδοτο σφᾶς· ἐλύσαντο γὰρ αὐτοὺς οἱ ἔξω Ῥωμαῖοι ἀσμένως· ἀλλὰ μὴν καὶ ἐτίμησαν.

7. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγένετο, καὶ ἐκ Δελφῶν οἱ πεμφθέντες ἀνεκομίσθησαν, λέγοντες τὴν Πυθίαν χρῆσαι αὐτοῖς, παύσασθαι τῆς ῥᾳθυμίας, καὶ τῷ πολέμῳ προσέχειν· ἐντεῦθεν ἀνεῤῥώσθησαν, καὶ κατέλαβον τὸν Ἀννίβαν, καὶ οἱ παρεστρατοπεδεύσαντο ὅπως τὰ πραττόμενα παρ' αὐτοῦ παρατηρῶσι. Καὶ ὅ γε Ἰούνιος ὁ Δικτάτωρ τὰ τοῖς Καρχηδονίοις παραγγελλόμενα, καὶ τοὺς Ῥωμαίους ποιεῖν ὁμοίως ἐκέλευε, καὶ σῖτα καὶ ὕπνον ἐν τῷ αὐτῷ καιρῷ ᾑροῦντο, καὶ τὰς φυλακὰς ὁμοίως ἐπεσκόπουν, καὶ τἄλλα ἐπίσης ἔπραττον. Καταμαθὼν οὖν τοῦτο Ἀννίβας, χειμέριον ἐτήρησε νύκτα καὶ τοῖς μὲν τῶν στρατιωτῶν ἐπ' ἔξοδον ἀφ' ἑσπέρας ἀνεῖπε· τοῦ δὲ Ἰουνίου αὐτὸ ποιήσαντος, ἐκ διαδοχῆς ἄλλο τι ἄλλους αὐτῷ προσβάλλειν ἐκέλευσεν, ἵν' ἐν συνεχεῖ πόνῳ ἐκ τῆς ἀγρυπνίας, καὶ τοῦ χειμῶνος εἶησαν, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν λοιπῶν ἀνεπαύετο. Ἐπεὶ δ' ἡμέρα ἐλλάμψειν

ἔμελ-

attamen cuncti alii, in ſylvas profugi, evaſerunt. Hac crudelitate cæteri territi, haud amplius ſe ejus fidei permiſerunt, ſed quantum poterant, reſiſtebant. Reapſe Nolani, qui de facienda deditione deliberabant, ubi noverunt rem geſtam in Nucerinos; clam accerſito Marcello, Hannibalem ab urbis oppugnatione, removerunt. Fruſtratus ille ſpe capiendæ Nolæ, Acerranos invaſit, & fame domuit, urbeque accepta, iiſdem, quibus Nucerini conditionibus, eodemque tractavit modo. Deinde Caſilinum aggreſſus eſt, quo Romani, eorumque ſocii mille circiter confugerant. Hi civibus, eorum proditionem molientibus, occiſis, Hannibaleque ſæpe repulſo, famem quoque fortiter tolerarunt. Cum autem eis commeatus defeciſſet; quendam innixum utri per fluvium miſerunt ad Dictatorem; qui noctu dolia farinæ plena ſuperius in fluvium ipſum conjecta, eos in tenebris illa obſervare juſſit: & hoc modo, ad tempus aliquod eos aluit. Sed tandem uno ex alliſione confracto dolio; re Carthaginenſes animadverſa, catenis fluvium munierunt. Ut autem multi fame & vulneribus perierunt, ipſi altera urbis parte deſerta, ac dejecto ponte; in altera parte pertulerunt obſidionem. Poſtea ſemen raparum, in quendam locum extra mœnia abjecerunt, ut hoſtes eos diu habituros, crederent, unde viverent. Quamobrem copioſum adhuc, commeatum habere ratus Hannibal, eorumque fortitudinem admiratus; eos ad pactionem provocatos, pecunia vendidit. Eos enim Romani, qui erant foris, non modo cupide redemerunt; ſed valde etiam honorarunt.

7. Interea verò dum hæc geruntur, legati Delphis reverſi, jubere Pythiam nunciãr, ut remiſſa ſegnitie, bello tantum intendant. Hinc ergo confirmati Romani animis, atque Hannibalem aſſecuti, juxta eum, ut quid ageret obſervarent, caſtra poſuerunt. Ac Junius quidem Dictator, quæ Carthaginenſes Hannibal facere jubebat, eadem ſuos & ipſe, obſervare & facere jubebat. Itaque & cibum & ſomnum exercitus, eodem tempore capiebant; ſimiliter & excubias inviſebant, ut ex æquo cætera omnia faciebant. Ubi hæc igitur novit Hannibal, procelloſa captata nocte, parti militum profectionem a veſperis denunciat. Junio autem id imitato, ipſe per vices, alios atque alios impetum juſſit facere in Romanos, ut continenter vigiliis fatigarentur & tempeſtate: ipſe cum reliquis quievit. Ubi autem illuxit dies, exercitu revocato, Romanos,

qui

qui armis poſitis, ad quietem ſe conferebant, ſubito aggreſſus eſt, & eorum multos occidit, & vallum ab eis deſertum, cæpit. Porrò Sicilia, & Sardinia quamvis in motu erant, a Romanis tamen non curabantur: Conſuleſque creati ſunt Gracchus Magiſter equitum, & Poſtumius Albinus: quorum hic quidem, in tranſitu ſylvoſi montis inſidiis exceptus, a Bojis cum omni exercitu cæſus eſt: ejuſque capite barbari excavato, auroque inducto; in ſacris ſuis pro phiala uſi ſunt. Prodigia quoque tunc acciderunt: nam peperit equum bos; atque e mari emicuit flamma. Conſules verò Gracchus, & Fabius (qui poſt Marcellum, Albino ſuffectus fuerat) quid Hannibal Capuæ ageret, obſervantes; quolibet legatos mittebant, ſociiſque opem ferebant: eoſque qui defecerant, ſibi reconciliare conabantur; reſiſtentium verò agros populabantur. Hannibal autem, qui antea, dum commeatu, eoque armis parto non abundabat, modeſte cum ſuo exercitu vivebat; poſtquam Capuam occupavit, in magna rerum affluentia, & otio hybernarunt; ex quo factum eſt, ut & vires corporis deſidia, & animorum robur delitiis, ipſis ſint imminuta; mutatoque victu patrio, dedicerint vinci in præliis.

Poſtquam autem belli tempus inſtabat, in montes tranſiit Hannibal, & exercuit ſuas copias: ſed cum exiguo tempore, firmari non poſſent milites; ubi milites alii, & elephantes domo ipſi venerunt, recepit animum; Nolamque oppugnavit, ut vel urbem caperet, vel Marcellum a Samnii de-

ἔμελλε, τὸ στράτευμα τι δῆθεν ἀνεκαλέσατο, καὶ τῶν Ῥωμαίων τὰ ὅπλα ἀποθεμένων, καὶ πρὸς ἀνάπαυλαν τραπομένων ἐπῆλθεν αὐτοῖς ἄφνω, καὶ συχνοὺς ἀπέκτεινε, καὶ τὸ τάφρευμα ἐκλειφθὲν εἷλε· τὰ δ' ἐν τῇ Σικελίᾳ καὶ τῇ Σαρδοῖ ἐκινεῖτο, οὐ μέν τοι καὶ ἐπιστροφῆς τινος παρὰ τῶν Ῥωμαίων ἔτυχον. Ὕπατοι δὲ ὅ τε Γράκχος ὁ ἵππαρχος, καὶ Ποστούμιος Ἀλβῖνος (a) ᾑρέθησαν· καὶ ὁ μὲν Ἀλβῖνος μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ ὑπὸ τῶν Βοουΐων ἐφθάρη, δι' ὄρους ὑλώδους πορευόμενος, καὶ ἐνεδρευθεὶς, οὗ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντες οἱ βάρβαροι, καὶ ἐκκαθάραντες, καὶ περιχρυσώσαντες, πρὸς τὰ ἱερὰ αὐτῶν ἀντὶ φιάλης ἐκέχρηντο· Γέγονε τε δὲ τότε τέρατα· βοῦς τε γὰρ ἵππον ἔτεκε, καὶ ἐν θαλάσσῃ ἐξέλαμψε πῦρ. Οἱ δ' ὕπατοι Γράκχος καὶ Φάβιος στρατοπεδευσάμενοι, τόν τε Ἀννίβαν ἐν Καπύῃ ὄντα ἐπετήρουν, ὅ τι πράσσει· καὶ διεπέμποντο ἑκασταχόσε, τοῖς τε συμμάχοις ἐπήμυνον, καὶ τοὺς ἀφεστηκότας οἰκοῦσθαι ἐπειρῶντο, τά τε τῶν ἀνθισταμένων ἐκάκουν. Ὁ δ' Ἀννίβας ἕως μὲν τῆς τροφῆς ἐνδεῶς εὐπόρει· καὶ διακινδυνεύων, σωφρόνως μετὰ τοῦ στρατοῦ διῆγεν· ὡς δὲ τὴν Καπύην ἔλαβον, καὶ πολλοῖς ἐπιτηδείοις ἐν ῥᾳστώνῃ διεχείμασαν, τήν τε ἰσχὺν τῶν σωμάτων μὴ πονούμενοι, καὶ τὴν ῥώμην τῆς γνώμης ὑπὸ τῆς εὐθυμίας ἠλαττώθησαν, καὶ τὴν πάτριον ἀμείψαντες δίαιταν, μετέμαθον ἡττᾶσθαι μαχόμενοι.

8. Ἐπεὶ δὲ ὁ πόλεμος ἤδη ἐπέκειτο, ἐς ὄρη μετέστη, καὶ ἐγύμναζε τὸ στράτευμα· οἱ δ' οὐχ' οἷοί τε δι' ὀλίγου ῥωσθῆναι γεγόνασι· βοηθείας δὲ αὐτῷ οἴκοθεν ἄλλης τε καὶ ἐλεφάντων ἐλθούσης, ἀνεθάρσησε· καὶ ἐπὶ τὴν Νῶλαν, ὡς αἱρήσων αὐτὴν, ἢ τόν γε Μάρκελλον τὴν Σαμνῖτιδα πορθοῦντα, ταύτοις ἀπάξων,

Huc pertinere duco hæc Dionia, apud Valeſium pag. 604. ſeq.

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR.

Fabius Maximus Romanos in ſuperioribus præliis captos, partim cum captivis Pœnorum commutavit, partim, ut certa pecunia redimerentur, cum Hannibale pepigit. Sed cum eum ſumptum Senatus præſtare recuſaret (neque enim hanc captivorum redemptionem probabat) Fabius, ut ſupra dixi, prædia ſua vendita in auctione proſcripſit, & pecunia ex iis redacta ipſe captivos redemit.

Ὁ Φάβιος τοὺς πολίτας ἐν ταῖς πρὸ μάχαις ζωγρηθέντας, τοὺς μὲν, ἄνδρα ἀντ' ἀνδρὸς ἐκομίσατο, τοὺς δὲ, καὶ χρημάτων ἀπολύσασθαι συνέθετο· μὴ δεξαμένης δὲ τῆς βουλῆς τὸ ἀνάλωμα, ὅτι μηδὲ τὴν λύσιν αὐτῶν συνεπῄνεσε, τά τε ἑαυτοῦ χωρία, ὥσπερ εἶπον, ἀπεκήρυξε, καὶ ἐκ τῆς τιμῆς σφῶν, τὰ λύτρα αὐτοῖς ἐχαρίσατο. Hæc habentur & ſupra (ad cap. 12. lib. 14.) apud eundem Valeſium;

N O T AE.

Τὰ χωρία ὁ Φάβιος ἀποδόμενος.] Eam rem narrant Livius lib. 22., & Plutarchus in Fabii vita. Valerius Maximus lib. 4. c. 8. ita ſcribit: *Fabius Maximus captivos ab Hannibale, interpoſita pactione nummorum, receperat: qui cum a Senatu non præſtarentur, miſſo in urbem filio, fundum, quem unicum poſſidebat, vendidit, ejuſque pretium Hannibali protinus numeravit*. Valeſius pag. 597.

(a) U. C. 537.

Οὓς τὰ αὐτὰ ἐποίησε. De Acerranis hic Dionem loqui, *teſtis eſt Zonaras* pag. 81., quorum urbem Hannibal cum in deditionem accepiſſet, diripuit atque incendit, ut paulo ante Nuceriæ fecerat. Livius lib. 23. Itaque hic locus, ita ex *Zonara* ſupplendus eſt: Ὅτι καὶ Ἀκερραίους ἑλὼν, ἐπὶ ταῖς αὐταῖς τοῖς Νουκερίνοις συνθήκαις, τὰ αὐτὰ, &c. *Idem Valeſius* pag. 601.

ξων, ὡρμήσει· ὡς δ' οὐδὲν ἐπέραινε, τῆς μὲν πόλεως ἀπέστη· τὴν δὲ χώραν ἔκειρε, μέχρις οὗ μάχῃ κατὰ τὸ ἰσχυρὸν ἡττήθη, ἐφ' ᾧ καὶ ἤλγησε. Πολλοὶ μὲν γὰρ Ἴβηρες, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν Λιβύων ἐγκατέλιπον αὐτὸν, καὶ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ηὐτομόλησαν, ὃ οὔπω πρὶν ἔπαθε· καταγνοὺς δ' ἐκ τούτου καὶ ἑαυτοῦ, καὶ τῶν στρατιωτῶν, πᾶσαν τὴν γῆν ἐκείνην ἐξέλιπε, καὶ ἐς τὴν Καπύην ἀνεχώρησεν· εἶτα κἀκεῖθεν μετέστη. Οἱ δὲ Σκιπίωνες τόν τε Ἴβηρα ποταμὸν διέβησαν, καὶ τὴν χώραν ἐπόρθουν, καὶ πόλεις προσηγόντο, καὶ τὸν Ἀσδρούβαν διὰ ταῦτα σπουδῇ ἐπελθόντα, μάχῃ ἐνίκησαν· οἱ Καρχηδόνιοι δὲ ταῦτα μαθόντες, καὶ νομίσαντες πλείονος τὸν Ἀσδρούβαν, ἢ τὸν Ἀννίβαν δεῖσθαι βοηθείας, καὶ φοβηθέντες, μὴ καὶ ἐς τὴν Λιβύην οἱ Σκιπίωνες διαβῆναι ἐπιχειρήσωσι, βραχεῖαν δύναμιν ἔπεμψαν, τὴν πλείστην δὲ μετὰ Μάγωνος ἐς τὴν Ἰβηρίαν τάχιστα ἀπεστάλκασι, κελεύσαντες, μετὰ τὴν τῆς Ἰβηρίας κατάστασιν, τὸν μὲν ἐπὶ τῇ τῶν ἐκεῖ φυλακῇ καταμεῖναι, τὸν δὲ Ἀσδρούβαν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν σὺν δυνάμει σταλῆναι· ὃ γνόντες οἱ Σκιπίωνες, οὐκ ἔτ' ἐμαχέσαντο, ἵνα μὴ κρατήσας ἴσως ὁ Ἀσδρούβας, ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐπείχθῃ. Ὡς δὲ τὸ τῶν Ῥωμαίων φίλιον ἐκάκουν οἱ Καρχηδόνιοι, Πούπλιος μὲν ὁμόσε τοῖς προσπεσοῦσιν αὐτῷ τῶν ἐναντίων ἐχώρησέ τε καὶ ἐπεκράτησε· Γναῖος δὲ τοὺς ἀποχωροῦντας σφῶν ἐκ τῆς μάχης ὑπολαβὼν, προσδιέφθειρεν· ἐκ δὲ τῆς συμφορᾶς ταύτης καὶ ὅτι καὶ πόλεις συχναὶ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους μετέσταντο, καὶ τῶν Λιβύων τινὲς αὐτοῖς προσεχώρησαν, πλέον ἢ διενοεῖτο ὁ Ἀσδρούβας κατέμεινεν. Οἱ δὲ Σκιπίωνες ἐς τὴν Ἰταλίαν εὐθὺς τοὺς προσχωρήσαντας ἔστειλαν· αὐτοὶ δὲ τὰ ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ καθίστων, καὶ τοὺς τῶν Ζακυνθίων ὑπηκόους, τοὺς καὶ τοῦ πολέμου, καὶ τῆς συμφορᾶς αἰτίους αὐτοῖς γενομένους, ἑλόντες, τό τε πόλισμα κατέσκαψαν, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐπώλησαν, καὶ τὴν Ζάκυνθον μετὰ τοῦτο κομισάμενοι, τοῖσι ἀρχαίοις πολίταις ἀπέδοσαν· τοσαύτῃ ἀκριβείᾳ περὶ τὴν λείαν ἐχρήσαντο, ὡς μηδὲν οἴκοι πέμψαι. Τοῖς μὲν γὰρ στρατευομένοις ἐπέτρεπον τοῦτο ποιεῖν, αὐτοὶ δὲ ἀστραγάλους τοῖς τέκνοις ἔπεμψαν, ὅθεν ἡ χερουσία, παραιτουμένου τοῦ Γναίου, ἵν' ἀπελθὼν οἴκαδε προῖκα τῇ θυγατρὶ ἐρανίσῃ, ὡραίᾳ οὔσῃ ἀνδρὸς, ἐψηφίσατο ἐκ τοῦ δημοσίου προῖκα δοθῆναι αὐτῷ.

9. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ καιρῷ, καὶ ἡ Σικελία καὶ ἡ Σαρδὼ ἄντικρυς ἐπολεμώθησαν· καὶ τὰ μὲν ἐν ταύταις δι' ὀλίγου κατέστη, καὶ ὁ Ἀσδρούβας ἐπικουρῶν αὐταῖς, ἑάλω, καὶ τὴν νῆσον μικροῦ πᾶσαν ἀνεκτήσατο Μάλλιος Τουρκουᾶτος·

devaſtatione revocaret. Cum autem nihil proficeret, ex urbe quidem receſſit, ejus verò agrum eouſque vaſtavit, donec juſto prælio a Romanis, cum magna clade devictus eſt; ex quo grandem dolorem cæpit. Multi namque Hiſpani milites, multique etiam ex ipſis Pœnis, eum deſeruerunt, & ad Romanos (quod ei prius numquam acciderat) tranſierunt. Et ſibi ipſi igitur, & militibus diffiſus; omni illa terra relicta, Capuam reverſus eſt; ex qua etiam paulo poſt diſceſſit. Parte alia Scipiones, Ibero trajecto amne, agros illos vaſtabant, urbeſque ſubigebant; ipſumque Haſdrubalem, qui ad ea prohibenda feſtinanter accurrerat, collatis ſignis acie fuderunt. Ubi hæc igitur noverunt Carthaginenſes; rati majoribus auxiliis Haſdrubalem, quam Hannibalem indigere; veriti præſertim, ne in Africam trajicerent Scipiones, Hannibali parvam manum, maximam verò copiarum partem cum Magone, quam celerrime in Hiſpaniam ablegarunt. Jubentes, ut ubi res illic fuiſſent reſtitutæ; ipſe in præſidiis remaneret; Haſdrubal verò in Italiam cum exercitu properaret. Hoc autem cognito Scipiones, a pugnando deinceps abſtinuerunt, ne vinceret forte Haſdrubal, & in Italiam tenderet, jure veriti. Cum verò ſocii Romanorum a Carthaginenſibus vexarentur, Publius cum hoſte congreſſus, vicit; Cnæus verò illos, qui e pugna revertebantur, & excepit, & trucidavit. Ob hanc igitur cladem, & frequentem urbium defectionem; & quod etiam aliqui è ſuis Afris, tranſierant ad Romanos, Haſdrubal diutius quam opinabatur, in Hiſpania permanſit. Scipiones verò iis, qui ad ſe defecerant, ſtatim in Italiam miſſis, firmius res Hiſpanicas conſtituebant: captiſque Saguntinorum ſubjectis, qui & belli & calamitatis illius autores fuerant, oppidum everterunt, & homines vendiderunt, Saguntumque antiquis civibus tradiderunt. Sane Scipiones adeo fuerunt circa manubias accurati, ut plus militibus, quam ſibi concedentes, nihil ex iis miſerint domum, niſi liberis ſuis talos. Itaque Cnæo domum petenti veniam redeundi, dotem filiæ nubili collecturo, Senatus illi dotem ex publico decrevit.

Eodem tempore Sicilia & Sardinia, quæ plane alienatæ fuerant, facile ſub jugum redactæ ſunt; & res earum brevi ſunt conſtitutæ, & qui eis ferebat opem Haſdrubal captus eſt, & tota fere Sicilia per Manlium

lium Torquatum ſubacta fuit. Et tunc quidem res Siculæ quieverunt, poſtea verò iterum ſunt turbatæ. Philippus enim Rex Macedoniæ, qui apertiſſime Carthaginenſium coluit amicitiam; cum toti Græciæ cuperet imperare, fœdus cum Hannibale percuſſit, ut communibus opibus bellum gerentes; Carthaginenſes quidem Italiam, ipſe verò Græciam, Epirum, & inſulas haberet. Hac pactione Romani cognita (Philippi namque caduceatorem, qui ad Hannibalem ibat, interceperant) ſtatim Prætorem M. Valerium Lævinum contra eum miſerunt, ut de ſuo Regno veritus, non excederet domo ſua: & reapſe ita factum eſt. Nam Philippus Corcyram uſque progreſſus, ut in Italiam navigaret; ubi Brundusium Lævinum veniſſe didicit, domum reverſus eſt. Lævino autem Corcyram ducta claſſe; Philippus in Romanorum ſocios facto impetu, Noricum cœpit, & Apolloniam cinxit obſidione. Verum Lævinus rurſus adverſus eum adductis copiis, & Noricum recepit, & Apolloniam liberavit. Ac tum Philippus, navibus, quibus uſus fuerat, incenſis, cum ſuis copiis pedeſtri itinere domum rediit. Romæ autem Conſules ſunt creati Fabius, & Marcellus; qui bellum adverſus Hannibalem, Brutios, & finitima loca circumeuntem, Graccho deceſſori ſuo mandarunt: iſque Hannonem, qui circa Beneventum e Brutiis ei occurrerat, profligavit; & hinc ulterius progreſſus, dum Hannibalem obſervabat; eorum, qui defecerant, agros vaſtavit, & nonnullas recepit urbes. Ipſi verò Conſules ſe in Campaniam converterunt, ut ea prorſus ſubacta, a tergo nihil hoſtile habentes, ita demum tenderent in Hannibalem. Poſtea tamen diviſi, Fabius quidem per Campaniam, & Samnium fecit excurſionem; Marcellus verò in Siciliam profectus, Syracuſas obſedit. Quæ cum ei ſe dedidiſſent, poſtea quorundam dolo, qui falſum nuncium ſunt commenti; iterùm defecerunt. Marcellus ergo eas terra marique adortus, facillime iis potitus eſſet, niſi pro mœnibus; Archimedis machinæ diutius obſtitiſſent. Is

enim

κουλάτος, καὶ τότε μὲν τὰ ἐν τῇ Σικελίᾳ ἠτύχατε, μετὰ δὲ ταῦτα ἐταράχθη. Ὁ δὲ τῆς Μακεδονίας βασιλεὺς Φίλιππος, φανερώτατος τῶν Καρχηδονίων ἐγένετο σπουδαστής· τῆς γὰρ Ἑλλάδος προεστηκέναι θέλων, συνθήκας πρὸς τὸν Ἀννίβαν ἔθετο, ὥστε κοινῇ πολεμῆσαι, καὶ τὴν μὲν Ἰταλίαν τοὺς Καρχηδονίους λαβεῖν, τὴν δ' Ἑλλάδα, καὶ τὴν Ἤπειρον μετὰ τῶν νήσων, ἐκεῖνον. Ἡ μὲν οὖν ὁμολογία ἐπὶ τούτοις ἐγένετο· τοῦ δὲ κήρυκος τοῦ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου πεμφθέντος πρὸς τὸν Ἀννίβαν, ἁλόντος, ἔμαθον οἱ Ῥωμαῖοι τὸ γινόμενον, καὶ παραχρῆμα στρατηγὸν ἐπ' αὐτὸν, Μάρκον Οὐαλέριον Λαουΐνιον ἔστειλαν, ὅπως περὶ τοῖς οἴκοι δείσας, κατὰ χώραν μείνῃ, καὶ ἔσχεν οὕτως· Προῆλθε μὲν γὰρ μέχρι τῆς Κερκύρας ὁ Φίλιππος, ὡς ἐς τὴν Ἰταλίαν πλευσούμενος· μαθὼν δὲ τὸν Λαουΐνιον ἐς τὸ Βρεντέσιον ἤδη παρόντα οἴκαδε ἀνεκομίσθη· τοῦ Λαουϊνίου δὲ μέχρι τῆς Κερκύρας πλεύσαντος, ἐς τοὺς τῶν Ῥωμαίων συμμάχους ὥρμησε, καὶ εἷλε Νώρικον, Ἀπολλωνίαν τε ἐπολιόρκει· ἐπιστρατεύσας δ' αὖθις αὐτῷ Λαουΐνιος, καὶ Νώρικον ἀνεκτήσατο, καὶ τὴν Ἀπολλωνίαν ἐρρύσατο. Κἀντεῦθεν ὁ Φίλιππος τὰς ναῦς αἷς ἐκέχρητο καταπρήσας, πεζῇ ἐπ' οἴκου ἀνεχώρησεν· οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ, ὑπάτους εἵλοντο τὸν Φάβιον καὶ τὸν Μάρκελλον, (a) οἳ, τὸν μὲν Ἀννίβαν τὴν Βρεττίαν καὶ τὰ περὶ αὐτὴν, περιπορευόμενον, τῷ Γράκχῳ τῷ πρὸ αὐτῶν ἄρξαντι ἐπέταξαν· καὶ ὡς Ἄννωνα περὶ Βενεουεντὸν ἀπαντήσαντά οἱ, ἐκ Βρεττίων ἐτρέψατο· κἀντεῦθεν προϊὼν, τόν τε Ἀννίβαν παρεφύλαττε· καὶ τὰ τῶν ἀφεστηκότων ἐπόρθει, πόλεις τέ τινας ἀνεσώσατο. Αὐτοὶ δὲ οἱ ὕπατοι πρὸς τὴν Καμπανίαν ἐτράποντο, ἵν' αὐτὴν χειρωσάμενοι, μηδὲν κατόπιν πολέμιον ὑπολίπωσιν, οὕτω τε ἐπὶ τὸν Ἀννίβαν χωρήσωσιν. Εἶτα διαιρεθέντες, Φάβιος μὲν τά τε ἐκείνων, τά τε τοῦ Σαυνίου κατέτρεχε· Μάρκελλος δὲ ἐς τὴν Σικελίαν ἐπεραιώθη, καὶ τὰς Συρακούσας ἐπολιόρκει, προσχωρησάσας μὲν αὐτῷ, εἶτα ἀποστάσας δόλῳ τινῶν ὑπὸ ψευδοῦς ἀγγελίας· καὶ δι' ἐλαχίστου ἂν αὐτὰς ἐχειρώσατο, καὶ κατὰ γῆν, καὶ κατὰ θάλασσαν ἅμα προσβαλὼν τῷ τείχει, εἰ μὴ ὁ Ἀρχιμήδης μηχαναῖς ἐπὶ πλεῖστον αὐτοὺς ἐποίη-

σεν

N O T AE.

Quæ: de Archimede hic habentur, latius canit Tzetzes Chil. 2. cap. 35. a v. 103. profeſſus ea ſe habere etiam a Dione: & præſtat eadem huc afferre, quandoquidem, quæ Zonaras reſecuit, ejuſmodi pacto aliquo reparantur.

Ille Archimedes machinator ſapiens,
Geometra ſenex, gente Syracuſius,
Septuaginta & quinque annos tranſgrediens,
Qui multa fabricatus eſt mechanica,
Atque Triſpato, læva manu, machinam,

Rem

Ὁ Ἀρχιμήδης ὁ σοφὸς, μηχανουργὸς ἐκεῖνος,
Τῷ γένει Συρακούσιος ἦν, γέρων γεωμέτρης,
Χρόνους τε ἑβδομήκοντα καὶ πέντε παρελαύνων,
Ὅστις εἰργάσατο πολλὰς μηχανικὰς δυνάμεις,
Καὶ τῇ τρισπάστῳ μηχανῇ χειρὶ λαιᾷ, καὶ μόνῃ,

Πεντ-

(a) U.C. 538.

σειν ἀντισχεῖν. Καὶ λίθους γὰρ, καὶ ὁπλίτας μηχανήμασιν ἀπαρτῶν καθίει τε ἐξαπιναίως αὐτοὺς, καὶ ἀνέσπα δι' ὀλίγου· ταῖς δὲ ναυσὶ, καὶ ταῖς πυργοφόροις ἑτέρας ἐπιρρίπτων, ἀνεῖλκέ τε αὐτὰς, καὶ μετεωρίζων ἀθρόως ἠφίει, ὥστε ἐμπιπτούσας ἐς τὸ ὕδωρ ῥύμῃ βαπτίζεσθαι· καὶ τέλος σύμπαν τὸ ναυτικὸν τῶν Ῥωμαίων παραδόξως κατέπρησε. Κάτοπτρον γάρ τι πρὸς τὸν ἥλιον ἀνατείνας, τήν τε ἀκτῖνα αὐτοῦ ἐς αὐτὸ εἰσεδέξατο, καὶ τὸν ἀέρα ἀπ' αὐτῆς τῇ πυκνότητι, καὶ τῇ λειότητι τοῦ κατόπτρου πυρώσας, φλόγα τε μεγάλην ἐξέκαυσε, καὶ πᾶσαν αὐτὴν ἐς τὰς ναῦς ὑπὸ τὴν τοῦ πυρὸς ὁδὸν ὁρμούσας ἐνέβαλε, καὶ πάσας κατέκαυσεν. Ἀπογνοὺς οὖν ὁ Μάρκελλος τὴν πόλιν αἱρήσειν διὰ τὸ τοῦ Ἀρχιμήδους εὐμήχανον, λιμῷ αὐτοὺς κατασχεῖν ἐκ προσεδρείας διεμελέτησε· καὶ ταύτας μὲν τῷ Πούλχρῳ ἐπέτρεψεν, αὐτὸς δ' ἐπὶ τοὺς συναποστάντας σφίσιν ἐτράπετο· καὶ τοῖς μὲν γνωσιμαχοῦσι συγγνώμην ἔνεμε, τοὺς δ' ἀνθισταμένους μετεχειρίζετο χαλεπῶς, καὶ συχνὰς μὲν τῶν πόλεων βίᾳ, τινὰς δὲ καὶ προδοσίᾳ ᾕρει. Ἐν τούτοις δ' Ἱμίλκων ἐκ Καρχηδόνος σὺν στρατῷ ἧκε, τόν Ἀκράγαντά τε κατέσχε, καὶ τὴν Ἡράκλειαν, καὶ πρὸς Συρακούσας ἐλθὼν ἡττήθη τε καὶ ἀντεπεκράτησε· καὶ τοῦ Μαρκέλλου ἐξαπίνης αὐτῷ προσπεσόντος, αὖθις ἐνικήθη.

10. Ἐντεῦθεν ὁ Μάρκελλος ταῖς Συρακούσαις ἐφέδρευεν· ὁ δ' Ἀννίβας ἐν τῇ Βρεττίᾳ διέτριβεν· οἱ μέν τοι Ῥωμαῖοι πολλὰ αὖθις, καὶ δυσχερῆ πεπόνθασιν· οἵ τε γὰρ ὕπατοι πρὸς τῇ Καπύῃ ἔπταισαν, καὶ ὁ Γράκχος (a) ἐν τῇ Λευκανίᾳ ἀπώλετο, καὶ οἱ Ταραντῖνοι, καὶ ἄλλαι πόλεις ἀπέστησαν· καὶ ὁ Ἀννίβας καταπτηχὼς πρότερον, ἐν τῇ Ἰτα-

enim ſuis machinamentis, & lapides, & armatos inde ſuſpenſos, ſubito in Romanos & demittebat, & paulo momento retrahebat: naveſque, etiam turritas, aliis quoque injectis machinis attrahebat, atque in altum eductas, ſubito in mare dimittebat; ut cum impetu in aquas relapſæ mergerentur: ac tandem totam Romanorum claſſem mirabiliter exuſſit. Quodam enim erga Solem ſuſpenſo ſpeculo, in eo radios excepit: tum aere, ob denſitatem & levitatem ſpeculi, iis radiis incenſo; effecit, ut ingens in naves, recta, illata flamma, omnes illæ cremarentur. Marcellus igitur ob Archimedis ingenium, deſperata expugnatione Syracuſarum; diuturnitate obſidionis, & fame urbem domare ſtatuit. Ea proinde mandata Pulchro, ipſe ad defenſionis eorum ſocios, ſe convertit, & iis quidem, quos facti pœnituit, veniam conceſſit; reſiſtentes verò tractavit aſpere: quamobrem, & vi urbes multas, & quaſdam etiam cepit proditione. Interea verò Himilco Carthagine cum exercitu profectus, appulit in Siciliam, & Agrigento, & Heraclea occupatis, ad Syracuſas progreſſus, victus eſt, & viciſſim vicit; & denuo ſuccubuit, Marcelli ſubito interventu.

Dehinc Marcellus Syracuſis aſſedit; Hānibal verò inter Brutios verſatus eſt. Romani autem multas clades iterum acceperunt. Nam & Conſules ad Capuam impegerunt; & Gracchus in Lucania periit; & Tarentini aliæque urbes in Calabria defecerunt: & Hannibal, ferre Capuæ opem ſtatuit, & Beneventum uſque proceſſit. Quum verò novit

N O T AE.

Πεντημυριομέδιμνον κατείλκυσεν ὁλκάδα.
Καὶ τοῦ Μαρκέλλου στρατηγοῦ ποτὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων,
Τῇ Συρακούσῃ [κατὰ γῆν προσβαλλόντων] καὶ πόντον·
Τινὰς μὲν πρῶτον μηχαναῖς ἀνείλκυσεν ὁλκάδας.
Καὶ πρὸς τὸ Συρακούσιον τεῖχος [μετεωρίσας,]
Αὐτάνδρους πάλιν τῷ βυθῷ κατέπεμπεν [ἀθρόως.]
Μαρκέλλου δ' ἀποστήσαντος μικρόν τι τὰς ὁλκάδας,
Ὁ γέρων πάλιν ἅπαντας ποιεῖ Συρακουσίους.
[Μετεωρίζειν] δύνασθαι [λίθους] ἁμαξιαίους,
Καὶ τὸν καθένα πέμποντα, βυθίζειν τὰς ὁλκάδας.
Ὡς Μάρκελλος δ' ἀπέστησε βολὴν ἐκείνας τόξου,
Ἐξάγων ἕνα [κάτοπτρον] ἐτέκτηνεν ὁ γέρων.
Ἀπὸ δὲ διαστήματος συμμέτρου τοῦ κατόπτρου,
Μικρὰ τοιαῦτα κάτοπτρα θεὶς τετραπλᾶ γωνίαις,
Κινούμενα λεπίσι τε, καί τισι γογγυλίοις,
Μέσον ἐκεῖνο τέθεικεν [ἀκτίνων τῶν ἡλίου,]
Μεσημβρινῆς, καὶ θερινῆς, καὶ χειμερινωτάτης.
Ἀνακλωμένων δὲ λοιπὸν εἰς τοῦτο τῶν ἀκτίνων.
Ἔξαψις ἤρθη φοβερὰ πυρώδης ταῖς ὁλκάσι.
Καὶ ταύτας ἀπετέφρωσεν ἐκ μήκους τοξοβόλου.
Οὕτω νικᾷ τὸν Μάρκελλον ταῖς μηχαναῖς ὁ γέρων.
Ἔλεγε δὲ καὶ Δωριστὶ φωνῇ Συρακουσίᾳ.
Πᾷ βῶ, καὶ Χαριστίωνι τὰν γᾶν κινήσω πᾶσαν.
Οὕτως

Rem quinquaginta medimnorum millium.
Traxit; Marcellus ductor cum Æneadum,
Terra marique Syracuſas præmeret,
Primum attraxit naves onerarias,
Machinis quaſdam, levavitque ad mœnia.
Inde demiſit iterum in pelagus:
Marcello verò eas retrahente paulum,
Senex tunc facit, omnes Syracuſii,
Plauſtrales poſſent lapides attollere,
Singuli, & jactu onerarias mergere.
Sed a Marcello ad arcus jactum poſitis;
Senex educens, a ſe factum ſpeculum,
Juſta ac diſtantia a menſurato ſpeculo,
Specillis parvis ſitis quadrilateris,
Quæ movebantur, ſquammis & conchyliis
Quibuſdam, medium ſiſtit Solis radiis,
Æſtivi, auſtralis, & qua hyemem reſpicit.
In quo de hic refractis Solis radiis,
Incendium ingens excitatur navibus,
Quod has redegit, etſi a longe, in cinerem.
Ita Marcellum vincit ſenex machinis,
Qui ajebat Dorice, ſed voce patriæ;
Quo ibo? & Chariſtioni terram moveam?
Juxta

(a) U. C. 539.

novit, ob Gracchi mortem, Claudium e Samnio in Lucaniam tranſiiſſe; veritus ne quæ ibi loca ſibi alienaret, ulterius non proceſſit, ſed contra illum, remenſo itinere, ſe convertit. Scipionum autem interitu, tota Hiſpania eſt turbata: alii namque ultroneo, alii vi coacti cum Carthaginenſibus ſe adjunxerunt: qui tamen poſtea ad Romanorum amicitiam redierunt. Porro Marcellus, cum Syracuſas oppugnando nihil proficeret, rem eſt hujuſmodi machinatus. Erat Syracuſani muri pars parum firma, quam Galeagram vocabant: quod cum prius ignoraretur, tunc verò animadverſum eſt. Obſervato itaque, univerſum Syracuſanum populum, occupatum in Dianæ nocturnis ſacris; milites ipſe aliquot, illum conſcendere juſſit murum: quod feliciſſime factum eſt. Cum ergo milites illi quaſdam portas aperuiſſent, atque alii quoque intraſſent; tunc omnes ſimul, tam qui intus, quam qui foris erant milites, ex compoſito clamorem ſuſtulerunt, haſtiſque pulſantes clypeos, etiam claſſica cecinerunt. Quibus rebus, Syracuſanis jam vino gravibus, metu exterritis, urbs (præter Acridinam, & quæ Inſula appellatur) capta eſt. Marcellus igitur, quam partem urbis cæperat, diripuit, & quam nondum cæperat, oppugnavit; &, quamquam cum labore & tardè, reliqua Syracuſarum parte, tandem potitus eſt. His autem Romanis captis, præter alios multos civiũ, Archimedem etiam occiderunt. Nam cum is figuram quandam delinearet, & hoſtes adeſſe audiret; Caput, inquit, petant, lineam non petant: tum militem jam adſtantem parum curavit, quin: Abſcede, inquiens, homo a linea; his militem irrita-

Ἰταλίᾳ τι ἔμεινε, καὶ ἐπὶ Ῥώμην ἐστράτευσε, καὶ οἱ Σκιπίωνες ἄμφω διώλοντο. Ἐπαρθεὶς οὖν ἐπὶ τούτοις ὁ Ἀννίβας, ἐπεχείρησε τῇ Καπύῃ βοηθῆσαι, καὶ ἦλθε μέχρι Βενεουεντοῦ· τὸν δὲ Κλαύδιον ἐς τὴν Λευκανίαν ἐκ τοῦ Σαυνίου, διὰ τὸν τοῦ Γράκχου θάνατον ἀπεληλυθέναι πυθόμενος, καὶ φοβηθεὶς, μή τινα αὐτῆς σφετερίσηται, οὐκ ἐπὶ περαιτέρω προεχώρησεν· ἐπ' ἐκεῖνον δ' ἐτράπετο. Τῶν Σκιπιώνων δὲ θανόντων, πᾶσα ἡ Ἰβηρία ταράχθη· καὶ οἱ μὲν ἑκουσίως πρὸς τοὺς Καρχηδονίους ἀπέκλιναν· οἱ δ' ἀναγκαζόμενοι, εἰ καὶ ὕστερον αὖθις πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἀπένευσαν· ὁ δὲ Μάρκελλος ἐπεὶ μηδὲν προσβάλλων ταῖς Συρακούσαις ἐπέραινε, τοιοῦτόν τι ἐπενόησεν. Ἦν τι τοῖς Συρακουσίοις τοῦ τείχους ἐπίμαχον, ὃ, Γαλεάγρα ὠνόμαζον, ὃ πρὶν μὲν ἐλάνθανε τοιοῦτον ὂν, τότε δὲ ἐφωράθη· τηρήσας οὖν τοὺς Συρακουσίους παννυχίδα τῇ Ἀρτέμιδι ἄγοντας πανδημεὶ, ἐκέλευσε στρατιώταις τισὶ κατ' ἐκεῖνο τὸ χωρίον ὑπερβῆναι τὸ τεῖχος. Κἀκ τούτου πύλαι τέ τινες ὑπ' αὐτῶν ἀνεῴχθησαν, καὶ εἰσελθόντων καὶ ἑτέρων ἅμα πάντες ἀπὸ σημείου, καὶ οἱ ἔσω, καὶ οἱ ἔξω συνεβόησαν· καὶ τοῖς δόρασι τὰς ἀσπίδας συνέκρουσαν, καὶ οἱ σαλπιγκταὶ προσεπήχησαν, ὥστε ἀθρόαν τὴν ἔκπληξιν τοῖς Συρακουσίοις, μηδ' ἄλλως εὖ ἔχουσιν ὑπὸ μέθης, συμβῆναι, καὶ τὴν πόλιν ἁλῶναι, πλὴν τῆς Ἀχραδινῆς, καὶ τῆς νήσου, καλουμένης. Ὁ οὖν Μάρκελλος, τά τε ἑαλωκότα διήρπασε, καὶ τοῖς μὴ ἁλοῦσι προσέβαλε, καὶ σὺν πόνῳ μὲν καὶ χρόνῳ, ὅμως δ' οὖν καὶ τῶν λοιπῶν τῆς Συρακούσης ἐκράτησεν· ἐγκρατεῖς δὲ τούτων οἱ Ῥωμαῖοι γενόμενοι, ἄλλους τε πολλοὺς, καὶ τὸν Ἀρχιμήδην ἀπέκτειναν. Διάγραμμα γάρ τι διαγράφων, ἀκούσας τοὺς πολεμίους ἐφεστάναι·

N O T AE

Juxta Diodorum: is Syracuſis proditis,
Et a Marcello occupatis ſubito:
Seu vi captis, prout Dio tradidit,
Dianæ, cives, noctem dum pervigilant,
Ita a Romano quodam mortem pertulit:
Curvus ſe trahebat figuram mechanicam,
Dum hoſtis intrat, & ipſum ſtudet trahere,
Ipſe figuræ totus prorſus deditus,
Quis rapit? neſcius, ſic dicebat militi:
Recede, ô homo, a mea figura paulum,
Sed is trahebat: converſuſque, & cognito,
Romanum eſſe, clamans, petit machinam.
Romanus ergo timens, illum enecat,
Flaccidum ſenem, ſed admirandum opere.
Flevit Marcellus hoc edoctus illicò,
Eumque largè poſt avos repoſuit,
Poſt cives magnos, cum Romanis mortuis;
Militem verò, interfeciſſe arbitror.
Dio, & Diodorus ſcribunt hanc hiſtoriam.

Οὗτος, κατὰ Διόδωρον, τῆς Συρακούσης ταύτης,
Προδότου πρὸς τὸν Μάρκελλον ἀθρόως γενομένης,
Εἴ τε, κατὰ τὸν Δίωνα, Ῥωμαίοις πορθηθείσης,
[Ἀρτέμιδι] τῶν πολιτῶν τότε [παννυχιζόντων]
Τοιουτοτρόπως τέθνηκεν ὑπό τινος Ῥωμαίου.
Ἦν κεκυφὼς, [διάγραμμα] μηχανικὸν [τι γράφων.]
[Τὶς δὲ] Ῥωμαῖος [ἐπιστὰς,] εἷλκεν αἰχμαλωτίζων·
Ὁ δὲ τοῦ διαγράμματος ὅλος ὑπάρχων τότε,
Τίς ὁ κατέλκων οὐκ εἰδὼς, ἔλεγε πρὸς ἐκεῖνον·
[Ἀπόστηθι, ὦ ἄνθρωπε, τοῦ διαγράμματος] μου·
Ὡς δ' εἷλκε τοῦτον, συστραφεὶς, καὶ γνοὺς Ῥωμαῖον εἶναι,
Ἐβόα, τὶ μηχάνημα τὶς τῶν ἐμῶν μοι δότω.
Ὁ δὲ Ῥωμαῖος πτοηθεὶς, εὐθὺς ἐκεῖνον κτείνει,
Ἀνδρα σαθρὸν καὶ γέροντα, δαιμόνιον τοῖς ἔργοις.
Ἐθρήνησε δὲ Μάρκελλος, τοῦτο μαθὼν, εὐθέως,
Λαμπρῶς τε τοῦτον ἔκρυψεν ἐν ταφοῖς τοῖς πατρῴοις
Σὺν τοῖς ἀρίστοις πολιτῶν τοῖς Ῥωμαίοις πᾶσιν.
Τὸν δὲ φονέα τοῦ ἀνδρὸς, οἶομαι τέλικα κτείνει.
Ὁ Δίων καὶ Διόδωρος γράφει τὴν ἱστορίαν.

Παρὰ κεφαλὴν, ἔφη, καὶ μὴ παρὰ γραμμήν· ἐπιστάντος δὲ αὐτῷ πολεμίου, βραχύ τι ἐφρόντισε, καὶ εἰπών· Ἀπόστηθι, ἄνθρωπε, ἀπὸ τῆς γραμμῆς, παρώξυνέ τε αὐτὸν, καὶ κατεκόπη. Ὁ μὲν οὖν Μάρκελλος, τῆς Συρακούσης ἑλὼν, καὶ τῆς ἄλλης Σικελίας τὰ πλείω προσαγαγόμενος, καὶ ἐπῃνεῖτο μεγάλως, καὶ ὕπατος ἀποδέδεικτο· προεβάλοντο μὲν γὰρ τὸν Τουρκουάτον, ὅς ποτε τὸν υἱὸν ἀπέκτεινεν· ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος ἀπηνήσατο, εἰπὼν, ὡς οὔτ' ἂν ἐγὼ τὰ ὑμέτερα ἁμαρτήματα, οὔτ' ἂν ὑμεῖς τὴν ἐμὴν ἀκρίβειαν ἐνέγκοιτε, τὸν Μάρκελλον, καὶ Λαουΐνιον τὸν Οὐαλλέριον ἐχειροτόνησαν.

11. Ἀπελθόντος δὲ τοῦ Μαρκέλλου ἐκ Σικελίας, δύναμιν ἱππέων ἐς αὐτὴν ὁ Ἀννίβας ἀπέστειλε, καὶ ἕτεροι οἱ Καρχηδόνιοι ἔπεμψαν, καὶ μάχαις τισὶν ἐνίκησαν, καὶ πόλεις προσεποιήσαντο, καὶ εἰ γε μὴ Κορνήλιος Δολοβέλλας στρατηγὸς ἐπεληλύθει, πᾶσαν τὴν Σικελίαν ἐχειρώσαντο ἄν. Καὶ ἡ Καπύη δὲ τότε ἑάλω παρὰ Ῥωμαίων, καί τοι τοῦ Ἀννίβου ἐς τὴν Ῥώμην ὁρμήσαντος, ἵν' ἀπὸ τῆς Καπύης τοὺς πολιορκοῦντας αὐτὴν ἀπάξῃ, καὶ διὰ τῶν Λατίνων ἐλάσαντος καὶ πρὸς τὸν Τίβεριν ἐλθόντος, καὶ πορθοῦντος τὰ πρὸ τοῦ ἄστεος· οἱ γὰρ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐφοβήθησαν μὲν ἐψηφίσαντο δὲ τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων ἐν Καπύῃ μεῖναι, τὸν δ' ἕτερον αὐτοῖς ἐπαμῦναι· καὶ Κλαύδιος μὲν ἐν Καπύῃ κατέμεινεν, (ἐτέτρωτο γὰρ) Φλάκκος (a) δὲ πρὸς τὴν Ῥώμην ἠπείχθη. Τοῦ δ' Ἀννίβου τάς τε καταδρομὰς ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ἀεὶ ποιουμένου, πολλὰ δεινὰ δρῶντος, τὸν μὲν ἄλλον χρόνον ἠγάπων εἰ τὰ γε ἐντὸς τῶν τειχῶν περισώσαιντο· ἐπεὶ δὲ καὶ τῇ πόλει, καὶ τοῖς στρατοπέδοις ἅμα προσβαλεῖν ἔμελλεν, ἀνερρίψαντο τὸ τοῦ λόγου κύβον, καὶ ἐπεξέδραμον. Καὶ ἀκροβολιζομένων ἤδη, χειμὼν ἐξ αἰθρίας ἐξαίφνης ἐπεγένετο μετὰ πνεύματος ἀμηχάνου, βροντῶν τε καὶ χαλάζης, καὶ ἀστραπῶν, ὡς ἄμφω ἀγαπητῶς, ὡς ἐκ συνθήματος ἀναφυγεῖν, ὅθεν ὡρμήσαν, ἄρτι τε τὰ ὅπλα κατέθεντο, καὶ αἰθρία ἐγένετο. Ὁ γοῦν Ἀννίβας, καί τοι οὐκ ἀθεεὶ λογισάμενος παρὰ τὸν τῆς συνόδου καιρὸν συνενεχθῆναι τὰ γεγονότα, ὅμως οὐκ ἀπέστη τῆς πολιορκίας, ἀλλὰ καὶ αὖθις μετὰ τοῦτο συμβαλεῖν ἐπεχείρησεν· ὡς δὲ καὶ τότε τὰ αὐτὰ συνέβη, κατέδεισε· καὶ προσεκπλαγεὶς, ὅτι ἐν τηλικούτῳ κινδύνῳ ὄντες, οὔτε τῆς Καπύης ἀπέστησαν, καὶ ἐς τὴν Ἰβηρίαν, στρατιώτας, καὶ στρατηγὸν πέμψειν ἔμελλον, καὶ ὅτι χρημάτων δεηθέντες, ἐπώλησαν, ἄλλα τε καὶ τὸ χωρίον, ἐν ᾧ ἐστρατοπεδεύετο, δημόσιον ὂν, καὶ ἀτεχνῶς ἀπανίστη, πολλάκις ἀναβοήσας, Ὦ Κάνναι, Κάνναι, καὶ οὐδὲ τῇ Καπύῃ ἔτ' ἐπικουρῆσαι ἠθέλησεν. Οἱ δὲ καί περ ἐν ἀσθενεστάτοις ὄντες, ὅμως

(a) U. C. 630.

vit, ac propterea eſt obtruncatus. Marcellus itaque expugnatis ſic Syracuſis, & magna Siciliæ parte recuperata; magnam laudem aſſecutus, & Conſul etiam eſt deſignatus. Romani enim Torquatum, qui olim ſuum filium interfecerat, elegerunt; ſed cum ille recuſaſſet, inquiens, neque ſe mores populi, neque populum ipſius imperium pati poſſe; Marcellum, & Valerium Lævinum, Conſules elegerunt.

Ubi verò Marcellus diſgreſſus eſt, equeſtres copias miſit in eam Hannibal, aliaſque miſere Carthaginenſes: quibus victores quibuſdam præliis, civitates etiam ſubegerunt; & ni Cornelius Dolabella Prætor ſuperveniſſet, tota Sicilia potiti eſſent. Eodem autem tempore, a Romanis Capua capta eſt: quamquam Hannibal, ut illos ab ejus urbis obſidione revocaret, per Latium Romam tenderet, & ad Tiberim uſque progreſſus eſſet, & ſuburbanum Romæ vaſtaret agrum. Romani autem quamvis territi, alterum tamen Conſulum manere Capuæ, alterum in defenſionem urbis accurrere juſſerunt. Proinde Claudius manſit Capuæ (vulnus enim acceperat) Flaccus verò Romam properavit. Cæterum Hannibale excurſiones continuas in oculis civium faciente, & multa crudelia perpetrante, ipſam urbem tueri, ſatis aliquo tempore habuerunt. Sed cum Hannibal eodem tempore, eſſet in mœnia, & in caſtra facturus impetum, ipſi quoque jacta, ut ajunt, alea, excurrerunt. Et jam eminus dimicabant, quum ſerenitas in tempeſtatem ingentem, cum turbine maximo, tonitribus, grandine, & fulguribus eſt converſa; ita ut ambo exercitus, veluti ex compoſito, cupide eo refugerent, unde venerant. Vix autem arma poſuerant, cum ſerenitas eſt reverſa. Hannibal verò, quamvis illa, ipſius conflictus tempore, ratus eſſet, non ſine nutu Numinis accidiſſe, ab obſidione tamen non deſtitit: ſed cum denuo confligere inſtituiſſet; ubi tunc etiam hæc eadem acciderunt, pertimuit. Eo etiam obſtupefactus, quod Romani in tanto diſcrimine conſtituti; neque Capuam relinquerent: quin Prætorem cum militibus mittere in Hiſpaniam cogitarent: ac præterea, quod egentes pecunia; inter alia, etiam illud ſolum publici agri, in quo ipſe habebat caſtra, vendidiſſent. His ergo cognitis, deſperata urbis expugnatione, receſſit; ſubinde excla-

clamans, o Cannæ, Cannæ, ac ne Capuæ quidem, opem amplius ferre voluit. Capuani verò etſi ad ſummas redacti anguſtias, attamen deſperata a Romanis venia, reſiſtebant, & auxilium ab Hannibale per literas implorabant. Verum cum tabellarii a Flacco comprehenſi (Claudius enim ex vulnere jam deceſſerat) manibus ſunt truncati; hoc Capuani viſo perculſi, de ſumma rerum deliberabant: cum multis ultro citroque dictis; Juvius quidam Virius, e primoribus inter eos, & qui defectionis præcipuus autor fuerat; Unum, inquit, nobis eſt confugium & libertas, mors. Vos me domum ſequimini: venenum enim habeo præparatum. Abductis igitur ſecum illis, quibus placuit hæc ſententia, una cum illis ultro periit: cæteri portas Romanis aperuerunt.

Flaccus autem omnia eorum arma, & pecuniam omnem ademit, & primorum urbis alios occidit, alios Romam miſit; ſoli verò turbæ ex plebejis reliquæ, iis conditionibus pepercit, ut Prætori Romano parerent; utque nullum Senatum, nullum Concilium haberent. Poſtea verò, quod Flaccum ſunt auſi accuſare, ipſis multæ aliæ ſunt impoſitæ. Campani pariter eundem accuſare inſtituerunt, ut & Exconſulem Marcellum Syracuſani. Ipſe autem ſe defendit, nec ante illam defenſionem, quidquam voluit gerere, pro imperii autoritate. Verum Syracuſani, dicendi poteſtate eis data, artificioſe ſuam egerunt cauſam; omiſſaque Marcelli accuſatione, ad preces converſi, ſe non ultro defeciſſe aſſerentes, veniam petiverunt: hiſque dictis, in terram prolapſi, lamenta & ejulationes eruperunt. Suffragiis ergo latis, Marcellus crimine eſt abſolutus, decretumque, Syracuſanos clementius tractandos eſſe; non propter eorum facta, ſed propter verba, quæ

ὅμως ἀπογνόντες ὡς οὐ τευξόμενοι συγγνώμης παρὰ Ῥωμαίων ἀντεῖχον, καὶ τῷ Ἀννίβᾳ ἐπέστειλαν, βοηθῆσαι αὐτοῖς ἀξιοῦντες· συλληφθέντες δὲ οἱ τῶν ἐπιστολῶν κομισταὶ παρὰ τοῦ Φλάκκου (ὁ γὰρ Κλαύδιος ἔφθη τεθνηκὼς ἐκ τοῦ τραύματος) τὰς χεῖρας ἀπετμήθησαν. Οὓς ἰδόντες οἱ Καμπανοὶ δεινῶς κατεπλάγησαν, καὶ ὅ τι πράξουσιν ἐβουλεύοντο· λεχθέντων δὲ πολλῶν, Ἰούβιός τις Οὐίριος ἐν τοῖς πρώτοις αὐτῶν ὤν, καὶ τῆς ἀποστάσεως αἰτιώτατος, Μία ἡμῖν ἐστὶν, ἔφη, καταφυγὴ, καὶ ἐλευθερία, ὁ θάνατος· καί μοι ἀκολουθήσατε οἴκαδε· ἔχω γάρ τι φάρμακον παρεσκευασμένον· καὶ ὁ μὲν παραλαβὼν τοὺς αὐτῷ πεισθέντας, ἑκουσίως ἀπέθανε σὺν αὐτοῖς, οἱ λοιποὶ τὰς πύλας τοῖς Ῥωμαίοις ἀνέῳξαν.

12. Ὁ δὲ Φλάκκος τά τε ὅπλα αὐτῶν, καὶ τὰ χρήματα πάντα ἀφείλετο· καὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν κορυφαίων, τοὺς μὲν ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ ἐς τὴν Ῥώμην ἔπεμψε· μόνων δ' ἀπέσχετο τῶν ἐκ τοῦ ὁμίλου περιλειφθέντων, ἐπὶ τῷ καὶ ἄρχοντα αὐτοὺς Ῥωμαίων λαμβάνειν, καὶ μήτε βουλὴν ἔχειν, μήτε σύνοδον ποιεῖσθαι· ὕστερον δὲ καὶ ἄλλα τινὰ προσεδώφλον, κατηγορῆσαι τοῦ Φλάκκου τολμήσαντες. Ἐπεχείρησαν δὲ καὶ οἱ Καμπανοὶ τοῦ Φλάκκου κατηγορῆσαι, καὶ τοῦ Μαρκέλλου (a) οἱ Συρακούσιοι ὑπατεύοντος ἤδη, καὶ ἀπελογήσατο· οὐ γὰρ ἠθέλησε πρᾶξαί τι τῶν τῇ ἀρχῇ προσηκόντων πρὶν ἀπολογήσασθαι· οἱ Συρακούσιοι δὲ καταστάντες ἐς λόγους, οἰκονομικώτερον τῇ διαλέξει ἐχρήσαντο, οὐκ ἐς κατηγορίαν τοῦ Μαρκέλλου, ἀλλ' ἐς ἱκετείαν τραπέντες, καὶ ἀπολογίαν τοῦ μὴ ἑκόντες ἀποστῆναι Ῥωμαίων, συγγνώμης τυχεῖν ἀξιοῦντες. Καὶ ταῦτα λέγοντες, ἐς τὴν γῆν πεσόντες ὠλοφύροντο· καὶ διαγνώμης γενομένης, ἔδοξε, τὸν Μάρκελλον μὲν μηδὲν ἀδικεῖν, τοὺς

Suidas in Lexico, verbo ἐδικαιώθησαν allegato Dione, horum aliqua ita habet: Δίων ἐν Ῥωμαϊκοῖς ιε'., *Dio in Romana hiſtoria, libro XV.* Eadem habet verbo Φλάκκος, ad ἐπεχείρησαν, ad κατηγορῆσαι, neque Dione, neque libro allegato.

DIO APUD SUIDAM.

Nam & per antiquam admodum dignitatem, & veterem amicitiam, quæ ipſis cum Romanis intercedebat, eorum condemnationem æquo animo non tulerunt. Sed & Campani Flaccum, & Syracuſani Marcellum accuſare aggreſſi ſunt: ſed in Senatu condemnati fuerunt.

Ἔκ τε γὰρ τῆς ἀπὸ τοῦ πάνυ ἀρχαίου ἀξιώσεως, καὶ ἐκ τῆς παλαιᾶς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους φιλίας, οὐκ ἤνεγκαν δικαιωθέντες· ἀλλ' [ἐνεχείρησαν, καὶ οἱ Καμπανοὶ τοῦ Φλάκκου, καὶ οἱ Συρακούσιοι τοῦ Μαρκέλλου κατηγορῆσαι]. ἐδικαιώθησαν ἐν τῷ συνεδρίῳ.

Cuſterus ad hunc locum Suidæ ad δικαιωθέντες, *putat ſcribendum potius eſſe* δικαιωθέντας; & recte quidem.

NOTAE,

T. *Jubellium*, Ἰουβίλλιον, Livius ipſum appellat: noſter Ἰούβιον.

(a) U. C. 541.

Cuſterus ad hunc locum Suidæ &c.

τοὺς μὲν τοι Συρακουσίους φιλανθρωπίας τινὸς ἀξίους εἶναι, οὐκ ἐξ ὧν ἐποίησαν, ἀλλ' ἐξ ὧν εἶπόν τι καὶ ἱκέτευσαν. Τοῦ δὲ Μαρκέλλου παραιτησαμένου τὸ ἀπελθεῖν ἐς Σικελίαν, τὸν Λαουΐνιον (a) ἔπεμψαν· καὶ οἱ μὲν Συρακούσιοι οὕτω συγγνώμης ἔτυχον· οἱ δὲ Καμπανοὶ ὑπ' ἀπαιδευσίας θρασύτερον τῇ κατηγορίᾳ χρησάμενοι, καὶ ἐπετιμήθησαν, μηδὲ παρόντος τοῦ Φλάκκου, ἀλλά τινος τῶν ὑπεστρατηγηκότων αὐτῷ ἀπολογησαμένου. Ἁλούσης δὲ τῆς Καπύης, καὶ τἆλλα τὰ πέριξ πολίσματα τοῖς Ῥωμαίοις προσκεχωρήκασι, πλὴν Ἀτελλανῶν. οὗτοι γὰρ ἐκλιπόντες τὴν πόλιν αὐτῶν, πανδημεὶ πρὸς τὸν Ἀννίβαν ἐχώρησαν· καὶ ἡ ἄλλη δὲ Ἰταλία ἡ τὰ τῶν Καρχηδονίων φρονοῦσα, ἠλλοιοῦτο· καὶ περιϊόντες οἱ ὕπατοι προσεποιοῦντο αὐτήν. Ταραντῖνοι δὲ, φανερῶς μὲν οὐδέπω τὰ τῶν Ῥωμαίων ἠροῦντο, λάθρα δὲ τοῖς Καρχηδονίοις ἤχθοντο. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ διεκηρυκεύσαντο τῷ Ἀννίβᾳ ἀντίδοσιν τῶν αἰχμαλώτων ποιήσασθαι, οὐ κατηλλάξαντο δὲ αὐτοὺς, ἐπεὶ οὐκ ἐδέξαντο τὸν Καρθήλωνα τοῦ τείχους ἐντὸς, ὡς πολέμιον· οὐδ' ἐς λόγους γὰρ αὐτοῖς ἠθέλησεν, εὐθὺς δὲ ὠργισμένος ἀνέστρεψε. Τότε μέν τοι καὶ Λαουΐνιος τοὺς Αἰτωλοὺς συμμαχοῦντας Φιλίππῳ προσεταιρίσατο, καὶ τὸν Φίλιππον μέχρι Κερκύρας προχωρήσαντα αὖθις ἐξεφόβησεν, ὥστε καὶ ἐς τὴν Μακεδονίαν τάχει ἐπανελθεῖν.

Κυ

quæ dixerant, & ſupplices exorarant. Marcello autem redire in Siciliam recuſante, Lævinum eo miſerunt. Et Syracuſani quidem hoc pacto veniam impetrarunt; Campani verò inſolentius in Conſulem invecti; etiam objurgati & gravius multati ſunt, abſente Flacco, & quodam ex ejus legatis, pro eo dicente cauſam. Capta Capua, alia quoque finitima oppida, præter Atellanos, acceſſerunt Romanis ſignis. Atellani enim urbe deſerta ſua, cum uxoribus & liberis Hannibalem adierunt. Tum etiam reliquæ Italiæ partes, euſque Carthaginenſium ſtudioſæ, ſicut ab iis alienabantur, ita a Conſulibus circumeuntibus, paſſim recipiebantur. At verò Tarentini, & nondum cum Romanis faciebant, & clam Carthaginenſibus ſuccenſebant. Romani autem petitam per legatos ab Hannibale captivorum permutationem, non impetrarunt, ob Carthalonem, ut hoſtem intra mœnia non receptum; quem ad ipſos præmiſerat ob hanc cauſam. Quin colloquio etiam recuſato, iratus ſtatim inde receſſit. Eodem tempore, Lævinus Ætolos Philippi ſocios ſibi conciliavit, & Philippum uſque ad Corcyram progreſſum, ita terruit, ut trepidus in Macedoniam ſe receperit.

Q.

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR. ECLOGE XIII. hæc eadem ita habet.

Οἱ Ῥωμαῖοι [διεκηρυκεύσαντο τῷ Ἀννίβᾳ ἀντίδοσιν τῶν αἰχμαλώτων] ἀξιοῦντες γενέσθαι. [οὐ κατηλλάξαντο δὲ αὐτοὺς] καίπερ καὶ ἐκείνου Καρθάλωνα ἐπ' αὐτὸ τοῦτο ἀντιπέμψαντος· [ἐπειδὴ] γὰρ [οὐκ ἐδέξαντο] αὐτὸν εἴσω [τοῦ τείχους ὡς πολέμιον, οὐδ' ἐς λόγους αὐτοῖς ἐλθεῖν ἠθέλησεν, ἀλλ' εὐθὺς] δι' ὀργῆς [ἀνέστρεψεν.]

Romani per internuntios apud Hannibalem egere petentes, ut captivi utrinque redderentur. Non tamen hæc permutatio facta fuit, quamvis & ipſe Carthalonem ad eos hoc nomine viciſſim miſiſſet. Quippe quod; tamquam hoſtis, intra mœnia non exceptus fuiſſet; nec ipſe venire voluit, ſed iratus illico reverʼtit.

(a) U.C. 542.

Q. CASSII DIONIS
COCCEJANI

ROMANÆ HISTORIÆ

LIBER DECIMUSSEXTUS

HÆC AUTEM INSUNT IN LIBRO XVI.

DIONIS ROMANÆ HISTORIÆ.

1. Ut P. Cornelius Scipio in Hiſpaniam, C. Claudii Neronis ſucceſſor mittitur.
2. Ut res Romana in melius mutari cæpit.
3. Ut urbs Salapia deficit ad Romanos.
4. Tarenti recuperatio.
5. Ut Scipio in Hiſpania novam Carthaginem, non ſine labore cæpit.
6. Ut Hannibalis frater Hasdrubal, relicta Hiſpania, in Italiam contendit.
7. Marcelli & Criſpini Conſulum cædes in Locris.
8. P. Sulpicii res Achaicæ.
9. Ut Claudius Nero Hasdrubalem ejuſque exercitum cædit.
10. Iltergitanorum, eorumque urbis excidium, & incendium.
11. Ut etiam Magon Hiſpania excedens, bellum in Italiam transfert,

TEMPORIS SPATIUM ANNI III.

In quibus, hi qui recenſentur, fuerunt Conſules.

U.C.		
543.	Q. Fabius Maximus, 5.	& Q. Fulvius Flaccus, 3.
544.	M Claudius Marcellus, 5.	& T. Quintius Criſpinus.
545.	C. Claudius Nero,	& M. Livius Salinator, 2.

ROmani autem C. Claudium Neronem, cum militibus in Hiſpaniam miſerunt; qui claſſe uſque ad Iberum vectus, ibique cæteris etiam Legionibus inventis; Hasdrubalem, priuſquam eum adeſse noſset, circumvenire & oppri mere dum conatur, oppidò eſt deceptus. Cernens enim Hasdrubal ſe irreritum, caduceatoribus ad Neronem miſſis, ſe ea conditione dimieti petiit, ut liber excederet tota Hiſpania. Quam conditionem, cum ille cupide accepiſſet, ipſe pactiones procraſtinando, alios e ſuis noctu in montes alios dimiſit: & ubi evaſerunt, (quod Romani ſpe pacis excubias non habebant) tunc poſſidie Hasdrubal ad Neronem, in colloquium ultrò venit: ſed diem totum con-

Κυΐ. ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ
ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΣΤ.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩΙ ΒΙΒΛΙΩΙ ΙΣΤ.

ΤΗΣ ΔΙΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

α΄. Ὡς Π. Κορνήλιος Σκιπίων ἐς τὴν Ἰβηρίαν πέμπεται διάδοχος Γ. Κλαυδίου Νέρωνος.
β΄. Ὡς τοῖς Ῥωμαίοις τὰ πράγματα ἐς τὸ βέλτιον ἐχώρησεν.
γ΄. Ὡς Σαλαπία πόλις Ῥωμαίοις παρεδόθη.
δ΄. Ἡ τοῦ Τάραντος ἅλωσις.
ε΄. Ὡς Σκιπίων νέαν Καρχηδόνα ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ σὺν πόνῳ ἔλαβεν.
ϛ΄. Ὡς ὁ Ἀσδρούβας ὁ τοῦ Ἀννίβου ἀδελφὸς ἀπολιπὼν τὴν Ἰβηρίαν, ἀπῆρε πρὸς τὴν Ἰταλίαν.
ζ΄. Ὁ τῶν ὑπάτων Μαρκέλλου τε καὶ Κρισπίνου ὄλεθρος ἐν τοῖς Λοκροῖς.
η΄. Τὰ Π. Σουλπικίου πράγματα ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ.
θ΄. Ὡς Κλαύδιος Νέρων τὸν Ἀσδρούβαν καὶ τὸν αὐτοῦ στρατὸν ἔφθειρεν.
ι΄. Τῶν Ἰλιτεργιτῶν, καὶ τῆς αὐτῶν πόλεως ἀποκτονία καὶ κατάπρησις.
ια΄. Ὡς καὶ ὁ Μάγων τῆς Ἰβηρίας ἐκστὰς πρὸς τὴν Ἰταλίαν ἀπῆρεν.

ΧΡΟΝΟΥ ΠΛΗΘΟΣ ΕΤΗ Γ

ἐν οἷς ἄρχοντες οἱ ἀριθμούμενοι, οἵδε ἐγένοντο

Κυΐν. Φάβιος Μάξιμος τὸ ε,	καὶ Κοΐν. Φούλουιος Φλάκκ. τὸ γ΄.
Μ. Κλαύδιος Μάρκελλος τὸ ε,	καὶ Τ. Κοίντιος Κρισπῖνος.
Γ. Κλαύδιος Νέρων,	καὶ Μ. Λίουιος Σαλινάτωρ, τὸ β΄.

1. Οἱ δ᾽ ἐν τῇ Ῥώμῃ Γάϊον Κλαύδιον Νέρωνα ἐς τὴν Ἰβηρίαν μετὰ τῶν στρατιωτῶν ἔπεμψαν, καὶ ὃς παρεκομίσθη τῷ ναυτικῷ μέχρι τοῦ Ἴβηρος· ἐνταῦθα καὶ τὰ λοιπὰ στρατεύματα εὑρηκὼς, ἐπῆλθε τῷ Ἀσδρούβᾳ, πρὶν γνωσθῆναι ὅτι παρέστι. Καὶ περιστοιχισάμενος αὐτὸν, ἠπατήθη. Ἰδὼν γὰρ ὁ Ἀσδρούβας ὡς ἀπειλήπτοι, προσεκηρυκεύσατο πρὸς τὸν Νέρωνα, ὥστε τὴν Ἰβηρίαν πᾶσαν ἀφεθεὶς ἐκλιπεῖν. ὡς δ᾽ ἐκεῖνος τοὺς λόγους ἀσμένως ἐδέξατο, ἀναβαλλόμενος ἵνα τὰς συνθήκας τῇ ὑστεραίᾳ ποιήσηται, ὑπεξέπεμψε τῆς νυκτὸς ἄλλους ἄλλῃ τῶν ὀρῶν. Διεξελθόντων δ᾽ ἐκείνων, ἅτε μὴ φυλακῆς οὔσης παρὰ Ῥωμαίων, διὰ τὰς τῶν σπονδῶν ἐλπίδας, ἦλθε μὲν τῇ

τῇ ἐπιούσῃ ἐς λόγους τῷ Νέρωνι, κατέτριψε δὲ πάσαν αὐτὴν, πρὶν τι ἐπικυρωθῆναι· καὶ αὖθις ἄλλους τῆς νυκτὸς ὁμοίως πεποίηκεν, ἀμφισβητῶν τινα ἐν τῇ συμβάσει· προελθόντων δὲ τῶν πεζῶν ἁπάντων, τέλος καὶ αὐτὸς σὺν τοῖς ἱππεῦσι, καὶ τοῖς ἐλέφασιν ὑπεξεχώρησε· καὶ διασωθεὶς, φοβερὸς αὖθις τῷ Νέρωνι ἐγένετο. Μαθόντες δὲ ταῦτα οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ, τοῦ Νέρωνος μὲν κατέγνων, ἄλλῳ δέ τινι τὴν ἡγεμονίαν ἐψηφίσαντο ἐγχειρίσαι· Ἀπορούντων οὖν τινα ἂν ἀποστείλωσι (οὐ γὰρ τοῦ τυχόντος ἀνδρὸς ἐδεῖτο τὰ πράγματα) καὶ πολλοὶ τοῦτο διὰ τὸ τῶν Σκιπιώνων πάθος ἐξίσταντο, ὁ Σκιπίων ἐκεῖνος ὁ Πούπλιος, ὁ τὸν πατέρα τρω-

consumpsit, priusquam quidquam confirmaretur: itidemque noctu dimisit alios, & sic etiam per alios quosdam dies fecit, semper aliquid in pactorum conditionibus cavillando. Ubi verò pedites omnes sic evaserunt; tandem ipse cum equitatu, & elephantis sese subduxit, ac incolumis & servatus, iterum Neroni formidabilis factus est. Romani autem, quum hæc noverunt, Neronem equidem improbarunt, cuipiam verò alii Provinciam illam dari decreverunt. Cum autem anxie consulerent, quis ejus loco mittendus esset (neque enim res quemlibet postulabat) & multi, Scipionum clade deterrerentur; P. Scipio, is qui vulnera-

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR. apud Valesium pag. 601. 602. ὅτι.

[Ὁ Σκιπίων ὁ τὸν πατέρα τρωθέντα σώσας] ὁ στρατηγὸς [ἦν] καὶ φύσεως [ἀρετῇ κράτιστος, καὶ παιδείας λογιμώτατος·] τό τε φρόνημα, καὶ τὸ τῆς γνώμης καὶ τὸ τοῦ λόγου, ὁπότε γε καὶ τούτου ἔδει, μέγιστον εἶχε· καὶ αὐτὸ, καὶ ἐν τοῖς ἔργοις ὄντως ἐβεβαίου· ὥστε καὶ μεγαλόφρων, καὶ μεγαλοπράγμων, οὐκ ἐκ κενοῦ αὐχήματος, ἀλλ' ἐξ ἐχεγγύου διανοίας δοκεῖν εἶναι. * Διά τε οὖν ταῦτα, καὶ ὅτι τὸ θεῖον ἀκριβῶς ἤγαλλεν, * ἐχειροτονήθη. οὐδὲν γάρ οὔτ' οὖν δημόσιον, οὔτ' ἰδιωτικὸν, πρὶν ἐς τὸ Καπιτώλιον ἀναβῆναι, καὶ χρόνον τινὰ ἐνδιατρῖψαι, ἐνεχείριζε· καὶ διὰ τοῦτο φήμην ἔλαβεν ἐκ τοῦ Διὸς, ἐν δράκοντι ἐς τὴν πρὸς μητέρα αὐτοῦ συνουσίαν μεταβαλόντος, γεγενῆσθαι· καὶ πίστιν καὶ ἐκ τούτου πολλοῖς ἐλπίδας ἐς αὐτὸν ἐνεποίει.

Scipio, is qui patrem vulneratum in acie servavit, & naturæ indole, & institutione præstantissimus fuit; neque animo solum, sed etiam sermone, ubi opus esset, ingens ac magnificus, quod & factis ipsis obfirmabat, adeo ut magnanimus simul atque magnificus, non nuda vanaque ostentatione, sed solida mentis constantia esse videretur. His de causis, & quod singulari religione Deos coleret, pro Prætore in Hispaniam missus est. Nullum enim ille negotium nec publicum, nec privatum aggredi unquam solebat, priusquam conscenso Capitolio aliquandiu ibi persedisset: unde & fama erat illum Jovis in Draconis versi satu editum esse, eaque opinione, ut plurimi magnam in se spem collocarent, effecit.

Omisit hæc Zonaras, quæ Dio apud Valesium, ita sequitur, ὅτι.

DIO APUD EUNDEM, ibid.

Ὁ Σκιπίων, καὶ μὴ ἐννόμου ἡγεμονίας τυχὼν ἐξ ὧν ἐχειροτονήθη, τὸ στρατιωτικὸν προσφιλὲς ἐποιήσατο· καὶ ἀσκήσει ἐξηρημένους ἐκ τῆς ἀναρχίας, καὶ ἀνεκτήσατο κατεπτηχότας ἐκ τῶν συμφορῶν· τόν τε Μάρκιον οὐχ οἷα που φιλοῦσι οἱ πολλοὶ, ἀνεπιτήδειον εἰργάσατο, ὅτι εὐδοκιμηκὼς ἦν· ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς λόγοις, καὶ ἐν τοῖς ἔργοις ἀεὶ ἐτίμα· καὶ γὰρ ἦν οἷος οὐκ ἐκ τῆς τοῦ πέλας διαβολῆς, καὶ καθαιρέσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς οἰκείας ἀρετῆς αὔξεσθαι θέλων· καὶ διὰ τοῦτό γε οὐχ ἥκιστα τοὺς στρατιώτας ᾠκειώσατο.

P. Scipio, tametsi haud legitimum imperium populi suffragiis accepisset, brevi tamen militum sibi benevolentiam conciliavit; & ex inertia imperatorum in desidiam lapsos strenue exercuit, ac postremò ob pristinas calamitates penitus animis fractos ac debilitatos recreavit. Cæterum L. Marcium, non, ut plerique solent, a se alienavit, eo quod magna ob res gestas gloria in exercitu esset; sed re ac verbis maximum semper ei viro honorem habuit. Neque enim is erat Scipio, qui ex aliena calumnia ac depressione, sed qui ex propria virtute laudem atque incrementum captaret: atque vel ob eam maxime causam, militum sibi favorem ac benevolentiam comparavit.

N O T AE.

*Verba hæc, quæ inter asteriscos habentur, retulit etiam Suidas, verbo ἤγαλλεν; istiusmodi: Ἤγαλλεν, ἐθεράπευεν· Δίων ἐν ιϛ' λόγῳ Ῥωμαϊκῶν· Διά τε &c. Ἤγαλλεν, *colebat*: *Dio libro XVI. Romanæ Historiæ: His de caussis &c.*

Μὴ ἐννόμου ἡγεμονίας.] Imperium illud illegitimum vocat Dio, quod privato delatum esset. Poteramus etiam interpretari *extraordinarium*. Sic enim Latini vocant. Cicero in Philippica XI. *Nam extraordinarium semper imperium, populare atque ventosum est; minime vestræ gravitatis, minime vestri ordinis*. Et paulo post, extraordinarium id esse imperium docet, quod non Magistratui, quod privato deferretur. Cujusmodi imperium fuit, quod tum P. Scipioni in Hispania esse populus jussit; ut sc. Procons. res gereret. Nemo autem mirari debet, si is qui Procons. est, privatus dicitur. Etenim privatus dicitur, qui magistratum non gerit. Procos. autem, ac Proprætor, magistratus non est. Itaque Scipioni huic, de quo agimus, confecta Provincia, denegatum triumphum esse scribit Livius lib. 29., quod sine magistratu res gessisset. Ex his apparet falli Sigonium, lib. 3. *de antiquo jure Provinciarum* cap. 7. ubi magistratum, qui confecta Provincia, in urbem redibat, privatum ingredi dicit; quia scilicet imperium non habebat. Nam, ut dixi, privatus opponitur Magistratui, non Imperatori. Itaque Magistratos qui in urbem redibat, licet imperium deponeret, privatus tamen dici non poterat. *Valesius* pag. 602.

Ego autem hæc male adstrui censeo. Procons. enim militaris, & in Provincia militari, magistratus non erat. Procons. verò civilis, & politicus, erat magistratus. En ex Livio, Sicilia, & Brutii erant Provinciæ militares antiquitus, & Prætoriæ; non autem Provinciæ Civiles, & Politicæ. Provinciæ militaris Procons. post eam remanebat privatus: secus verò Procos. Politicus: erat enim is Magistratus.

Digitized by Google

neratum ſervavit patrem, ad illam expeditionem ultrò ſe obtulit: juvenis virtute præſtantiſſimus, & optime inſtitutus: & protinus eſt electus. Verum, quòd non multo poſt, populum pœnituit judicii ſui, tum ob ætatem (annum enim quartum & vigeſimum agebat) tum ob domum ejus, patris, patruique funeſtam obitu: denuo in publicum progreſſus, ita pro concione Patribus Conſcriptis ſatisfecit, ut ei abrogatum non ſit imperium; ſed tantummodo M. Junius, vir ſenex, additus ſit collega. Poſthæc Romana res, non ſine ærumnis & labore, in melius mutari cœpit. Marcellus enim quum ex objecto crimine eſt abſolutus, Hannibalem aggreſſus, pleraque caute adminiſtravit; cum deſperatis hominibus veritus decertare. Verum, ſi quando confligere opus erat, prudentia quæ magnanimitate temperata eſſet, ſuperior evadebat.

Hannibal autem tum ex hac cauſa, tum quod deſertus ab ſociis aliis civitatibus, ab aliis autem tum mox deſerendus erat, tum denique ob quædam alia; ea, quæ tueri nequibat loca, vaſtare inſtituit: cumque multos vexaſſet, a pluribus idcirco deſerebatur. Apud urbem autem Salapiam, accidit tale quidpiam. Duo ibi viri præerant ſummæ rerum, qui inter ſe ſtudio partium diſſidebant. Alinius enim Carthaginenſibus, Romanis verò ſtudebat Plautius, & cum Alinio de tradenda urbe Romanis fuerat collocutus. Cum hæc ille igitur, mox ad Hannibalem detuliſſet, actutum Plautius in judicium adductus eſt. Hannibale autem, cum iis, qui in conſilio aderant, de ejus ſupplicio deliberante; Plautius auſus eſt in conſpectu Pœni, denuo de eadem re agere cum Alinio. Illo verò exclamante; Ecce, ecce, modo etiam de proditione mecum agere non veretur. Quapropter ob rei nimiam abſurditatem, Hannibal Alinio detraxit fidem, Plautiumque ut calumnia impetitum abſolvit. Porrò abſoluto iſto, tunc in idem ambo conſpirarunt, accerſitiſque militibus a Marcello, & præſidio Punico trucidato, Romanis urbem tradiderunt. Et ita quidem Carthaginenſibus res in Italia ſe habebant; & nihilo plus ipſis favebant Siculi, qui ſe ad Lævinum Conſulem conferebant. Carthaginenſibus autem, qui erant in Sicilia Hanno præerat; ſub eoque Mutinas militabat; qui cum Hannibali pridem familiaris, ob magna virtutis opera, invidiam ſubiiſſet, in Siciliam fuerat ablegatus. Ubi igitur ibi præclare Magiſter equitum

τρωθέντα σώσας, ἑαυτὸν ἐθελοντὴς ἐς τὴν στρατείαν ἐπέδωκεν· ἦν δὲ ἀρετῇ κράτιστος καὶ παιδείᾳ λογιμώτατος καὶ παραχρῆμα μὲν ᾑρέθη. Μεταμέλον δέ οὐ πολλῷ ὕστερον, διά τε τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ (τέταρτον γὰρ καὶ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ζωῆς ἦγε) καὶ ὅτι καὶ οἰκία αὐτοῦ, διὰ τὸν τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ θείου ὄλεθρον ἐπένθει, ἦλθεν αὖθις ἐς τὸ κοινὸν, καὶ ἐδημηγόρησε, καὶ οἷς εἶπε καταιδέσας τοὺς τῆς βουλῆς, τὴν μὲν ἀρχὴν, οὐκ ἀφῃρέθη· Μάρκος δὲ Ἰούνιος, ἀνὴρ γηραιὸς προσεπέμφθη, αὐτῷ. Τοῖς Ῥωμαίοις δὲ μετὰ ταῦτα τὰ πράγματα οὐκ ἀταλαιπώρως ἐχώρησεν ἐς τὸ βέλτιον· ὁ γὰρ Μάρκελλος ἐπειδὴ κατηγορηθεὶς ἀπελύθη, ὥρμησεν ἐπὶ τὸν Ἀννίβαν, καὶ τὰ μὲν πλεῖστα δι' ἀσφαλείας ἐποιεῖτο, δεδιὼς πρὸς ἀπονενοημένους ἀποκινδυνεῦσαι· εἰ δὲ ποτε ἠναγκάσθη προσμῖξαι, κρείττων ἐκ φρονήσεως εὐτολμίᾳ κεκραμένης ἐγένετο.

2. Ὁ οὖν Ἀννίβας διά τε ταῦτα, καὶ ὅτι αἱ πόλεις αἱ συμμαχοῦσαι αὐτῷ, αἱ μὲν ἐγκαταλελοίπεσαν αὐτὸν, αἱ δὲ διενοοῦντο, καὶ δι' ἔπραττε, κακῶσαι τὰ χωρία, ἃ μὴ κατέχειν οἷος ἦν, ἐπεχείρησε, καὶ πολλοὺς ἐλυμήνατο, καὶ πλείους διὰ τοῦτο ἀφίσταντο. Περὶ δὲ Σαλαπίαν πόλιν τοιοῦτον δέ τι συνέπεσε. Δύο ἄνδρες τὰ πράγματα αὐτῶν εἶχον, διάφοροί τε ἀλλήλοις ἦσαν· καὶ Ἀλίνιος μὲν τὰ τῶν Καρχηδονίων ἐφρόνει, Πλαῦτιος δὲ τὰ τῶν Ῥωμαίων, ὡς καὶ διελέχθη τῷ Ἀλινίῳ περὶ προδοσίας τῆς ἐς Ῥωμαίους· μηνύσαντός τε εὐθὺς ἐκείνου τῷ Ἀννίβᾳ ταῦτα, ἐς δίκην ὑπήχθη ὁ Πλαῦτιος· Βουλευομένου δὲ τοῦ Ἀννίβα μετὰ τῶν συνέδρων, ὅπως αὐτὸν κολάσει, ἐτόλμησεν ἐπ' ὄψει αὐτοῦ Ἀλινίῳ πέλας που ὄντα περὶ προδοσίας αὖθις εἰπεῖν· ἀναβοήσαντος δὲ ἐκείνου, ἴδε, ἴδε, καὶ νῦν μοι περὶ αὐτοῦ τούτου λαλεῖ· οὐκ ἐπίστευσεν ὁ Ἀννίβας διὰ τὸ ἄτοπον, ἀλλὰ καὶ ὡς συκοφαντούμενον αὐτὸν ἀπέλυσεν. Ἀφεθέντος δὲ, ὁμονοήσαντες ἄμφω καὶ στρατιώτας παρὰ τοῦ Μαρκέλλου ἐπαγαγόμενοι, τήν τε φρουρὰν τῶν Καρχηδονίων κατέκοψαν, καὶ τὴν πόλιν τοῖς Ῥωμαίοις παρέδοσαν. Καὶ οὕτω μὲν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ εἶχον τοῖς Καρχηδονίοις τὰ πράγματα, καὶ οὐδ' ἡ Σικελία ἦν εὐνοοῦσα αὐτοῖς, ἀλλὰ τῷ ὑπάτῳ τῷ Λαουϊνίῳ προσεχώρουν· ἡγεῖτο μὲν γὰρ τῶν ἐν τῇ Σικελίᾳ Καρχηδονίων Ἄννων· συνεστρατεύετο δὲ αὐτῷ καὶ Μουτίνας· ὃς συνὼν τῷ Ἀννίβᾳ πρώην, καὶ φθονηθεὶς, ὅτι μεγάλα ἔργα ἀρετῆς ἐπεδείκνυτο, ἐς Σικελίαν ἐπέμφθη. Ὡς οὖν κἀκεῖ λαμπρῶς ἱππάρχει, φθόνον καὶ πρὸς τοῦ Ἄννωνος ὤφλε,

φλε, καὶ διὰ τοῦτο τῆς ἱππαρχίας ἐπαύθη. Περιαλγὴς γοῦν διὰ ταῦτα γενόμενος, πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἀπέκλινε· καὶ πρῶτον μὲν προδοσίαν Ἀκράγαντος συνέπραξε σφίσι· εἶτα καὶ τἆλλα συγκατειργάσατο, ὥστε πᾶσαν αὖθις τὴν Σικελίαν ὑπ' αὐτοὺς, ἄνευ μεγάλου πόνου γενέσθαι.

3. Ὁ δὲ Φάβιος καὶ ὁ Φλάκκος, (a) ἄλλας τε πόλεις πολλὰς, καὶ τὸν Τάραντα, τοῦ Ἀννίβου κατέχοντος αὐτὸν, ἐχειρώσαντο· κελεύσαντες γάρ τισι τὴν Βρεττίαν κατατρέχειν, ἵν' ὁ Ἀννίβας ἐς ἐπικουρίαν αὐτῆς ἀπάρῃ ἐκ Τάραντος, ἐπεὶ τοῦτο ἐγένετο, Φλάκκος μὲν ἐκεῖνον ἐπετήρει Φάβιος δὲ ἐν τούτῳ νυκτὸς τῷ Τάραντι ταῖς τε ναυσὶν ἅμα καὶ τῷ πεζῷ προσβαλὼν, τῇ τε προσβολῇ, καὶ τῇ προδοσίᾳ εἷλε τὴν πόλιν. Ὁ οὖν Ἀννίβας διὰ τὴν ἀπάτην ἀχθόμενος, ἀντεπιβουλεῦσαι τῷ Φλάκκῳ ἐσπούδασε, καὶ ἐπιστολὴν αὐτῷ ἐκ Μεταποντίου, ὡς παρὰ τῶν ἐπιχωρίων ἐπὶ προδοσίᾳ τῆς πόλεως, ἔπεμψεν· ἐλπίσας ἀπερισκέπτως αὐτὸν προσιόντα ἐνεδρεύσειν. Καὶ ὃς ὑπετόπησε τὸ πραττόμενον, καὶ παραλαβὼν τὰ γράμματα τοῖς ἐπιστολαῖς, ἃς τοῖς Ταραντίνοις ποτὲ ἐγεγράφει, κατεφώρασεν ἐκ τῆς αὐτῶν ὁμοιότητος τὸ ἐπιβούλευμα. Σκιπίων δὲ τὸν ἄλλον χρόνον, εἰ καὶ τιμωρῆσαι τῷ πατρὶ, καὶ τῷ θείῳ ἐγλίχετο, καὶ τῆς τοῦ πολέμου δόξης ὠρέγετο, ἀλλ' οὐκ ἠπείγετο διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων· ἐπεὶ δ' ᾔσθετο αὐτοὺς χειμάζοντας πόῤῥω ποι, ἐκείνους μὲν εἴα, ἐς δὲ τὴν Καρχηδόνα τὴν ταύτῃ ὥρμησεν· οὐ μέντοι τις τὸ παράπαν τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ ἔγνωκε, πρὶν πρὸς αὐτῇ τῇ Καρχηδόνι γενέσθαι, καὶ ἔλαβε σὺν πόνῳ τὴν πόλιν. Ἁλούσης δὲ τῆς Καρχηδόνος, στάσις μεγίστη μικροῦ τῶν στρατιωτῶν ἐγένετο ἄν· τοῦ γὰρ Σκιπίωνος στέφανον ὑποσχομένου δώσειν τῷ πρώτῳ τοῦ τείχους ἐπιβάντι, δύο ἄνδρες, ὁ μὲν

tum agebat, incidit in Hannonis invidiam, & magiſtratu abire coactus eſt. His injuriis itaque exacerbatus, ſe contulit ad Romanos: ac primò quidem effecit, ut Agrigentum ipſis proderetur; tum in aliis rebus, ita ſuam narravit operam, ut totam rurſus Siciliam, abſque magno labore recuperarent.

At Fabius & Flaccus, cum urbes alias, tum Tarentum, quod tenebat Hannibal, ſubegerunt. Nam cum quibusdam incurſare & populari Brutios præcepiſſent, eaque de cauſa Hannibal, relicta urbe, illis ſuppetias iret; Flaccus illum obſervabat, Fabius verò interim, noctu, impetu terra marique facto, cum ſuis navibus & peditibus; partim vi, partim proditione, Tarentum cæpit. Porrò hanc fraudem Hannibal ægre ferens, pari fraude Fabium ulciſci ſtatuit; eique, Metapontinorum civium nomine ſcribit literas, de ſua ipſis prodenda civitate; eum ratus, temere accedentem, eſſe in inſidias delapſurum. Verum Fabius, ſuſpicatus quid rei eſſet, his literis cum iis comparatis, quas aliquando Hannibal ſcripſerat Tarentinis; inſidias, ex earum ſimilitudine, facile deprehendit. In Hiſpania verò Scipio, etſi dudum & patris & patrui cædem ulciſci cuperet, & expeteret belli gloriam; haud tamen duxit, ob hoſtium multitudinem, feſtinare: verum ubi eos in hybernis longe abeſſe cognovit, tunc illis omiſſis, tanta celeritate & circumſpectione novam Carthaginem contendit, ut ejus adventus non prius reſciretur, quam Carthagini adeſſet, urbemque non ſine labore cæpit. Aſt poſtquam illa expugnata fuit, maxima pene ſeditio orta eſt. Nam cum ei, qui prior murum conſcendiſset, coronam pollicitus eſset Scipio; duo viri, alter Romanus, alter e ſociis, eam ſibi laudem vendicarunt. Dum au-

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR. apud Valeſium pag. 608. ὅτι.

Στάσεως γενομένης [τῶν στρατιωτῶν,] ὁ Σκιπίων συχνὰ μὲν τοῖς στρατιώταις δίδωσι, συχνὰ δὲ καὶ] ἐς τὸ δημόσιον ἀπέδειξε, τῶν τε αἰχμαλώτων ἐς τὸ ναυτικὸν κατέταξεν· [καὶ τοὺς ὁμήρους, προῖκα πάντας τοῖς οἰκείοις ἀπέδωκε. Καὶ αὐτῷ διὰ τοῦτο, πολλοὶ μὲν δῆμοι, πολλοὶ δὲ καὶ δυνάσται] ἄλλοι τε καὶ Ἰνδίβολος καὶ Μανδώνιος Ἰλεργηταὶ [προσεχώρησαν· τό τε τῶν Κελτιβήρων ἔθνος] πλεῖστόν τε, καὶ ἰσχυρότατον

Capta Carthagine parum abfuit, quin graviſſimus tumultus in caſtris excitaretur: nam cum Scipio ei qui primus in murum conſcendiſſet, coronam eſſet pollicitus, duo milites, eam ſibi laudem vindicabant; ac ſtudiis multitudinis contentio ulterius proceſſiſſet, niſi utrumque corona Scipio donaviſſet. Idem ex præda, multa diviſit militibus, multa in ærarium retulit, & captivos in claſſem, ad ſupplementum remigum, dedit: poſtremo cunctos, qui ibi tenebantur obſides, ſine

N O T AE.

Στάσεως γενομένης τῶν στρατιωτῶν.] Quædam hic deeſſe ſatis apparet, quæ ex *Johanne Zonara* ſupplenda ſunt: ex quo etiam meam interpretationem hic adornavi. *Valeſius* ibid. pag. 602.

(a) U. C. 543.

autem duo illi contendebant; ſtudio multitudinis, ad maximum tumultum contentio proceſſiſſet, ni utrumque Scipio coronaſſet: tum multa militibus, multa rebus publicis eſt largitus; obſideſque, qui ibi detinebantur, omnes ſine pretio ſuis reddidit. Quo factum eſt, ut multæ civitates, multique dynaſtæ, ejus fidei ſe commiſerint, & inter cæteros Celtiberi. Cum enim inter captivos, virginem excellenti forma cæpiſſet; vulgo eam adamaturus eſſe, Scipio putabatur. Ipſe verò ubi cognovit, viro cuidam principi apud Celtiberos deſponſam, accito ſponſo; puellam una cum pecunia, quam ejus neceſſarii, pro ea redimenda contulerant, ei tradidit. Quam ob rem, & illos, & reliquos ſibi conciliavit.

Deinde cognito Hasdrubalem Hannibalis fratrem propere adventare, eumque, captam eſſe urbem adhuc ignorare; ei Scipio, in itinere hoſtile nihil timenti occurrit; mox eum ſuperavit, & caſtris exſuit: multoſque illius loci ad ſuam amicitiam pellexit. In re namq. bellica Scipio acer erat, in familiaribus verò congreſſibus lenis, reſiſtentibus formidabilis, & cedentibus perhumanus. Verum ob id maxime colebatur, quod veluti numine afflatus prædixiſſet, ſe in hoſtili agro fore caſtrametaturum. Sane verò ab Hiſpanis, rex magnus appellabatur. Hasdrubal autem deſperatis rebus Hiſpaniæ, in Italiam proficiſci volebat: & ipſe quidem per hyemem collectis vaſis diſceſſit; ejus verò collegæ, ſtativis ſuis in Hiſpania firmatis, Scipioni negotium faceſſebant; ita ut neque perſequeretur Hasdrubalem, neque in Italiam profectus, Romanos ibi belli parte levaret, neque demum poſſet Carthaginem navigare. Ob hæc igitur Scipio, non eſt Hasdrubalem perſecutus, ſed ejus adventu per tabellarios, Romam

μὲν Ῥωμαῖος ὁ δ' ἐκ τῶν συμμάχων, περὶ αὐτοῦ ἠμφισβήτησαν· διαφερομένων δ' ἐκείνων καὶ τὸ ἄλλο πλῆθος ἐθορυβήθη, καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἐταράχθησαν, ὥστε καὶ δεινόν τι δρᾶσαι, εἰ μὴ ὁ Σκιπίων, καὶ ἄμφω ἐστεφάνωσε, καὶ συχνὰ μὲν τοῖς στρατιώταις διέδωκε, συχνὰ δὲ καὶ τοῖς δημοσίοις προσένειμε, καὶ τοὺς ἐκεῖ κατεχομένους ὁμήρους, προῖκα πάντας τοῖς οἰκείοις ἀπέδωκεν. Ὅθεν πολλοὶ μὲν δῆμοι, πολλοὶ δὲ καὶ δυνάσται αὐτῷ προσεχώρησαν, καὶ τὸ τῶν Κελτιβήρων ἔθνος, πρὸς τοῖς λοιποῖς. Παρθένον γὰρ ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις λαβὼν, κάλλει ἐπιφανῆ, ἐνομίσθη μὲν ἔσεσθαι αὐτῆς ἐν ἔρωτι· μαθὼν δὲ ὅτι τινὶ τῶν ἐν τέλει Κελτιβήρων ἐγγεγύηται, μετεπέμψατο αὐτὸν, καὶ τὴν νεᾶνιν παραδέδωκε, προσεπιδοὺς καὶ τὰ λύτρα, ἃ οἱ προσήκοντες αὐτῇ προσεκόμισαν· κἀκ τούτου καὶ ἐκείνους καὶ τοὺς λοιποὺς ἀνηρτήσατο.

4. Μαθὼν δὲ τὸν Ἀσδρούβαν, τὸν τοῦ Ἀννίβου ἀδελφὸν σπουδῇ ἐπιόντα, καὶ ἀγνοοῦντα ἔτι τὴν τῆς πόλεως ἅλωσιν, καὶ μηδὲν προσδοκῶντα κατὰ τὴν πορείαν πολέμιον, προϋπήντησεν αὐτῷ, καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτοῦ κρατήσας, ἐνηυλίσατο, καὶ πολλοὺς τῶν ἐκεῖ προσεποιήσατο. Ἦν μὲν γὰρ ἐν ταῖς στρατηγίαις δεινὸς, ἐν δὲ ταῖς ὁμιλίαις ἐπιεικὴς, καὶ ἐς μὲν τοὺς ἀνθισταμένους φοβερὸς, ἐς δὲ τοὺς ὑπείκοντας καὶ μάλα φιλάνθρωπος· μάλιστα δ' ὅτι καὶ ἐδόκει, προειπὼν, ὡς ἐν τῇ τῶν πολεμίων στρατοπεδεύσοιτο, πάνυ ἐτίμων αὐτόν· οἱ δ' Ἴβηρες, καὶ βασιλέα μέγαν ὠνόμαζον. Ὁ δ' Ἀσδρούβας ἀπελπίσας τὴν Ἰβηρίαν ἀπᾶραι πρὸς τὴν Ἰταλίαν ἐβούλετο· καὶ ἐν τῷ χειμῶνι συσκευασάμενος, ὁ μὲν ὥρμητο, οἱ δὲ συστράτηγοι αὐτοῦ κατὰ χώραν μείναντες, ἀσχολίαν τῷ Σκιπίωνι παρεῖχον, ὥστε μὴ τὸν Ἀσδρούβαν ἐπιδιῶξαι, μήτε τοῖς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ Ῥωμαίοις ἐπικουφίσαι τὸν πόλεμον γινομένοις ἐκεῖ, ἢ πρὸς τὴν Καρχηδόνα πλεῦσαι· Ὁ δὲ Σκιπίων, τὸν μὲν Ἀσδρούβαν οὐκ ἐπεδίωξε· πέμψας δὲ δρομοκήρυκας, τὴν πρό-

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR.

ſine pretio ſuis reſtituit. Quo factum, ut non civitates tantum plurimæ, ſed & reguli non pauci, inter quos Mandonius erat, atque Indibilis Ilergeres, ad Scipionem defecerint. Præterea etiam Celtiberi, & multitudine & viribus inter finitimos præcipui, in fidem venerunt, ea ex cauſa: Cum inter captivas virgo quædam eſſet eximia forma, a cujus amore numquam temperaturus ſibi Scipio credebatur; Scipio comperto eam puellam, Allucio cuidam principi Celtiberorum deſponſam eſſe; ſtatim ſponſum ad ſe accivit, eique puellam in manus tradidit, cum omni pecunia, quam virginis propinqui, ejus redimendæ cauſa attulerant. Quo facto, & illos, & cæteros quoque Celtiberos ſibi conciliavit.

ποίαν τῶν περιχώρων ἂν οὐδὲ προσίθετο. [Παρθένον ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις ἐπιφανῆ κάλλει λαβὼν,] ὑπωπτεύθη [μὲν] ἄλλως [ἔσεσθαι αὐτῆς ἐν ἔρωτι· μαθὼν δὲ ὅτι] Ἀλλουκίῳ [τινὶ τῶν ἐν τέλει Κελτιβήρων ἐγγύηται μετεπέμψατο αὐτὸν] αὐτεπάγγελτος, [καὶ τὴν παῖδα αὐτῷ [παρέδωκε,] μετὰ τῶν λύτρων, [ἅπερ οἱ προσήκοντες ἐκεκομίκεσαν· κἀκ] τού-του [τούτῳ, καὶ ἐκείνους, καὶ τοὺς] ἄλλους [ἀνηρτήσατο.]

πρόσοδον αὐτοῦ τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ, δι' αὐτῶν προεκήρυξεν, αὐτὸς δὲ τῶν ἐν χερσὶν εἴχετο· καὶ ὁρῶν τοὺς ἐναντίους πολλαχῇ τῆς χώρας ὄντας, ἐδεδίει μή τισιν αὐτῶν προσμίξας, ἐς ἓν ἅπαντας συναγάγῃ ἀλλήλοις ἐπικουρήσοντας. Αὐτὸς μὲν οὖν ἐστράτευσεν ἐπ' Ἀσδρούβαν τὸν Γίσγωνος· Σιλανὸν δὲ ἐς Κελτιβηρίαν ἐπὶ Μάγωνα, καὶ Λούκιον Σκιπίωνα τὸν ἀδελφὸν ἐς Βαστιτανίαν ἔπεμψεν, ὃς ἐκείνην τε πολέμῳ κατέσχε, καὶ τὸν Μάγωνα ἐνίκησε· καὶ φεύγοντι αὐτῷ πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν, ἐπακολουθήσας, ἦλθε πρὸς τὸν Σκιπίωνα, μήπω μηδὲν διαπεπραγμένον. Ἐλθόντων οὖν τοῦ τε Μάγωνος πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν, καὶ τοῦ Λουκίου πρὸς τὸν ἀδελφὸν τὸν Σκιπίωνα, τὰ μὲν πρῶτα τῷ ἱππικῷ καταθέοντες ἐς τὰ πεδία, διεμάχοντο. εἶτα καὶ ὅλῳ τῷ στρατεύματι ἀντιπαρετάττοντο, οὐ μὲν καὶ ἐμάχοντο, καὶ ἐπὶ πλείους ἡμέρας τοῦτο ἐγίνετο. Συμβολῆς δέ ποτε γινομένης, οἵ τε σύμμαχοι τῶν Καρχηδονίων, καὶ αὐτοὶ ἐκεῖνοι ἡττήθησαν, καὶ τὸ ἔρυμα αὐτῶν παρὰ τῶν Ῥωμαίων ἑάλω, καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ ἐπιτηδείοις οἱ Ῥωμαῖοι ἐχρήσαντο, ὃ πρὸ τριῶν ἡμερῶν ὁ Σκιπίων, ὡς λόγος ἐστὶν, ἐπεφοίβασεν· ἐπιλιπόντων γὰρ αὐτοῖς τῶν πρὸς τροφὴν προεῖπεν (ὅθεν δ' ἠγνόηται) ὡς κατὰ τὴν τε τὴν ἡμέραν τοῖς τῶν πολεμίων χρησόμεθα. Μετὰ ταῦτα δὲ τοῖς περιλειφθεῖσι τῶν ἐναντίων τὸν Σιλανὸν καταλιπὼν, αὐτὸς πρὸς τὰς ἄλλας ἀπῄει πόλεις, καὶ πολλὰς προσηγάγετο· καταστήσας δὲ τὰ ἑαλωκότα, αὐτὸς μὲν ἐκεῖ διεχείμασε· τὸν δὲ Λούκιον τὸν ὁμαίμονα ἐπὶ Ῥώμην ἀπέστειλε, καταγγελοῦντά τε τὰ γενόμενα, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους κομίζοντα, καὶ ὅπως οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ φρονοῦσι περὶ αὐτοῦ πολυπραγμονήσοντα.

5. Οἱ δ' ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, καὶ ἐκ νόσου ἐπόνησαν, καὶ μάχαις ἐταλαιπώρησαν, Τυρσηνῶν νεωτερισάντων τινῶν· μεῖζον δὲ τῶν ἄλλων, αὐτοὺς ἐλύπησεν, ὅτι τὸν Μάρκελλον ἀπέβαλον· ἐπιστρατεύσαντες γὰρ κατὰ τοῦ Ἀννίβου, τυγχάνοντος ἐν Λοκροῖς, καὶ ἄμφω οἱ ὕπατοι (a) ἐξ ἐνέδρας περιστοιχισθέντες, ὁ μὲν Μάρκελλος αὐτίκα ἀπώλετο· Κρισπῖνος δὲ τρω-

mam annuntiato; ipſe ea, quæ tempus poſtulabat, adminiſtravit. Viſonamque, hoſtes variis in locis, per Provinciam eſſe diſperſos; veritus, ne ab eorum aliquo, in unum copiæ adduecerentur, & ſibi mutuo auxilia miniſtrarent; ipſe contra Hasdrubalem Giſgonis filium eſt profectus, Sillanum in Celtiberiam contra Magonem, L. Scipionem fratrem, in Baſtitaniam miſit. Qui illam bello eæpit, & Magonem vicit: eumque ad Hasdrubalem, fugientem perſeeutus; hinc rediit ad Scipionem, qui geſſerat nondum quidquam. Ubi igitur Mago ad Hasdrubalem, Lucius verò ad Scipionem fratrem venerunt; primum in campos decurrentes dimicarunt: deinde totos exercitus inſtruxerunt, haud tamen venere ad manus; quod etiam factum ad plures dies. Tandem verò pugna commiſſa, Carthaginenſibus eorûque ſociis victis; Romani captis & caſtris, magnus ibi inventus eſt commeatus: quod triduo ante, fertur Scipio fuiſſe vaticinatus. Nam eum neceſſariis rebus Romani deſtituerentur, prædixit (qua verò arte ignoratur) ſe in eum diem, hoſtium cibariis eſſe uſuros. Poſthæc autem Sillano, contra hoſtium reliquias relicto, multas urbes alias ſibi adjecit; ordinatiſque, quæ cæperat in Hiſpania; ipſe quidem ibi hybernavit; fratrem verò Lucium, Romam miſit, ut res geſtas nuntiaret, & captivos ſeeum adduceret; eodemque tempore exploraret, quæ eſſet de ſe opinio Romanorum.

Verum Italiam vexabat morbus, & ob Tyrrhenorum quorundam motus, qui rebus novis ſtuduerant, pugnæ afflixerunt: ſed Marcelli interitus, luctum majorem attulit. Nam eum ambo Conſules, exercitum contra Hannibalem, Locris agentem, ducerent; in inſidias impegerunt: & Marcellus quidem ſtatim occubuit; Criſpinus verò

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR. apud Valeſium pag. 605., ὅτι.

Ὁ Σκιπίων [δεινὸς μὲν ἦν ἐν ταῖς στρατηγίαις, ἐπιεικὴς δὲ ἐν ταῖς ὁμιλίαις· καὶ ἐς μὲν τοὺς ἀνθισταμένους] αὐτῷ [φοβερὸς. ἐς δὲ τοὺς ὑπείκοντας φιλάνθρωπος]. καὶ προσέτι καὶ ἐκ δὲ τῆς τοῦ πατρὸς, τοῦ τε θείου δόξης πλεῖστον. ἐς πίστιν ὧν ἐποίει, τῷ δοκεῖν ἀπ' ἀρετῆς ἐκ γένους, ἀλλ' οὐκ ἐκ τοῦ προστυχόντος εὐδοκιμεῖν ἴσχυε. Τότε δὲ καὶ μᾶλλον ἐπί τε τῷ τάχει τῆς νίκης καὶ [ὅτι καὶ ἔθεικεν,] εἴτ' οὖν παρὰ δαιμονίου τινὸς μαθὼν, εἴτε κατὰ τύχην, ὅτι [ἐν τῷ τῶν πολεμίων στρατοπεδεύσοιτο] ὃ καὶ ἐγένετο [πάντες μὲν αὐτὸν] ὡς καὶ κρείττονα σφῶν ὄντα [ἐτίμων· οἱ δὲ Ἴβηρες καὶ βασιλέα μέγαν ὠνόμαζον.]

Erat Scipio acer quidem in bello, ſed in privatis congreſſibus per quam lenis; ac reſiſtentibus quidem formidabilis, adverſus cedentes verò perhumanus. Patris præterea ac patrui ipſius gloria hanc de illo fidem faciebat, non fortuito caſu quodam, ſed domeſtica atque innata virtute eum florere. Tunc vero & ob celeritatem partæ victoriæ, & quod Hasdrubal in mediterranea loca ſe recepiſſet, atque eo maxime, quod ſive Numine afflatus, ſive caſu quodam prædixerat, ſe in caſtris hoſtium pernoctaturum (quod plane ita evenit) cuncti illum Herois cujuſdam inſtar ſuſpiciebant. Hiſpani verò etiam Regem eum magno clamore appellarunt.

(a) U. C. 544.

verò non multo poſt, ex accepto vulnere decubuit. Poſtquam autem Marcelli cadaver invenit Hannibal, ejus ſigillo accepto, literas ejus nomine ad urbes ſcripſit, & quidquid volebat, obtinuit; donec eo Criſpinus cognito, illos, ut ſibi caverent, monuit: unde vertit in contrarium res Hannibali. Nam, cum Salapianis per transfugam ſcripſiſſet, Marcellum noctu ad eorum mœnia, acceſſurum, & Latina lingua ipſe cum aliis, qui eam callebant, uteretur, ut nempe pro Romanis haberentur; Salapiani, ejus cognito artificio, hac viciſſim uſi ſunt arte, ut ſe Marcellum adeſſe, credere ſimularent: clathris attractis, tot eorum in urbem admiſerunt, quot vinciendis ſe pares eſse ſunt opinati, eoſque omnes occiderunt. Hannibal autem, ubi Locros a Romanis ex Sicilia profectos, audiit obſideri; ſtatim receſſit; Sulpicius verò Publius, magnam Achaiæ partem, cum Ætolis, ſociiſque aliis vaſtavit. Sed cum Philippus Macedo Achæis tuliſset opem, Romani tota equidem Græcia pulſi eſsent; niſi Ætolis Philippi galea potitis, de ejus interitu, apud Macedones ſparſus rumor, ibique ſeditio orta eſset. Veritus enim ne regno privaretur, in Macedoniam properavit. Itaque factum, ut Romani in Græcia permanentes, urbibus etiam aliquot potirentur.

Sequenti anno, cum Hasdrubalis adventus nuntiaretur, legiones convocarunt Romani, & ſuos ſocios accerſierunt, & Claudium Neronem, & M. Livium, Conſules elegerunt. Ac Neronem quidem contra Hannibalem miſerunt, qui ei apud Urbem Senam occurrit: haud tamen illico manus conſeruere: ſed ad plures dies ibi in caſtris ſeſe continuit: neque contra, Hannibal pugnam iniit, ſed quiete ſe geſſit, fratrem præſtolaturus. Nero autem & Hannibal caſtra in Lucaniam poſuerunt, ac nullatenus juſta acie, ſed tumultuariis dumtaxat pugnis congreſſi ſunt; & dum Hannibal multa ſubinde mutabat loca, ipſum accurate obſervabat Nero. Semper igitur eo ſuperior Nero, literiſque, quas miſerat ei Hannibal interceptis, contempto Hannibale, veritusque ne Hasdrubal, multitudine fretus hominum, collegæ Livio quamvim faceret; magnum facinus auſus eſt. Ibi namque tantum parte relicta militum, quanta ſcilicet ad reprimendum Hannibalem ſatis eſſet, ſi quid in Livium moviſſet; ut ita omnia agerent, mandavit, ut ipſe præſens eſſe putaretur. Tum aſſumpta lectiſſi-

(a) U. C. 545.

τρωθεὶς ἀπέθανεν οὐ μετὰ πολύ· εὑρηκὼς δὲ τὸ τοῦ Μαρκέλλου σῶμα ὁ Ἀννίβας, καὶ τὸν δακτύλιον αὐτοῦ εἰληφὼς, ᾧ ἐκεῖνος τὰς γραφὰς ἐπεσφράγιζε, γράμματα ἐς τὰς πόλεις, ὡς παρ' ἐκείνου στελλόμενα ἔπεμπε, καὶ ὅσα ἐβούλετο διεπράττετο· μέχρις οὗ τοῦτο γνοὺς ὁ Κρισπῖνος, ἀντιπαρήγγειλεν αὐτοῖς φυλάσσεσθαι, ὅθεν ἀντιπεριέστη τῷ Ἀννίβᾳ τὸ πρᾶγμα ἐπεὶ γὰρ τοῖς ἐν τῇ Σαλπίᾳ δι' αὐτομόλου δῆθεν ἦν ἐπιστείλας, ὡς ὁ Μάρκελλος νυκτὸς προσήει τοῖς τείχεσι, τῇ τε τῶν Λατίνων κεχρημένος φωνῇ σὺν ἄλλοις ἐπισταμένοις αὐτὴν, ἵνα Ῥωμαῖοι δόξωσιν εἶναι· μαθόντες δὲ οἱ Σαλπῖνοι τὴν ἐπιτέχνησιν αὐτοῦ, ἀντιτεχνήσαντο πιστεύειν, ὄντως προσιέναι τὸν Μάρκελλον· καὶ ἀνασπάσαντες τὸν καταῤῥάκτην εἰσήγαγον ὅσους αὐτοῖς ἔδοξεν ἱκανοὺς εἶναι κατεργασθῆναι παρ' αὐτῶν, καὶ πάντας ἀπέκτειναν. Ὁ δὲ Ἀννίβας ἀπῆρεν αὐτίκα, μαθὼν τοὺς Λοκροὺς πολιορκουμένους παρὰ Ῥωμαίων, ἐκ Σικελίας ἐπιπλευσάντων· ὁ Πούπλιος δὲ Σουλπίκιος μετὰ τῶν Αἰτωλῶν, καὶ συμμάχων ἑτέρων πολλὰ τῆς Ἀχαΐας ἐπόρθησε· τοῦ δὲ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος τοῖς Ἀχαιοῖς συμμαχήσαντος, παντελῶς ἂν τῆς Ἑλλάδος ἐξηλάθησαν οἱ Ῥωμαῖοι, εἰ μὴ τοῦ κράνους τοῦ Φιλίππου περιδόντος, οἱ Αἰτωλοὶ τοῦτο ἔσχον, καὶ φήμης ἐς τοὺς Μακεδόνας γενομένης, ὡς τέθνηκε, στάσις τε γέγονεν ἐκεῖ· καὶ ἐφοβήθη μὴ τῆς βασιλείας στερηθῇ, καὶ πρὸς Μακεδονίαν ἠπείχθη. Ἐντεῦθεν οἱ Ῥωμαῖοι τῇ Ἑλλάδι προσέμειναν καὶ τινῶν ἐκράτησαν πόλεων.

6. Τῷ δ' ἐπιόντι ἔτει, ὡς ὁ Ἀσδρούβας ἀγγέλλετο προσιὼν, οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ τὰς δυνάμεις τε ἤθροιζον, καὶ τοὺς συμμάχους σφῶν μετεπέμποντο, ὑπάτους Κλαύδιόν τε Νέρωνα, καὶ Λιούιον τὸν Μάρκον (a) ἑλόμενοι· καὶ Νέρωνα μὲν ἐπὶ τὸν Ἀννίβαν, Λιούιον δὲ ἐπὶ τὸν Ἀσδρούβαν ἔπεμψαν, ὃς αὐτῷ πρὸς τῇ Σίνῃ τῇ πόλει ἀπήντησεν. οὐ μέν τοι καὶ ἐς χεῖρας εὐθὺς ἦλθον, ἐπὶ πολλὰς δὲ ἡμέρας κατὰ χώραν ἔμεινεν. Ἀλλ' οὐδὲ ὁ Ἀσδρούβας τὴν μάχην κατήπειξεν, ἡσύχαζε δὲ, τὸν ἀδελφὸν ἀναμένων· ὁ Νέρων δὲ, καὶ ὁ Ἀννίβας ἐς Λευκανίαν ἐστρατοπεδεύοντο καὶ οὐδέτερος πρὸς παράταξιν ὥρμησεν, ἄλλως δὲ ἐς χεῖρας ἀλλήλοις ᾔεσαν· ὁ Ἀννίβας πυκνὰ μετανίστατο, καὶ ὁ Νέρων ἀκριβῶς αὐτὸν παρετήρει. Κρείττων οὖν ἀεὶ αὐτοῦ γινόμενος, καὶ τὰ γράμματα τὰ παρὰ τοῦ Ἀσδρούβα αὐτῷ πεμφθέντα ἑλὼν, τοῦ μὲν Ἀννίβου κατεφρόνησε· δείσας δὲ μὴ τὸν Λιούιον ὁ Ἀσδρούβας τῷ πλήθει καταβιάσηται, μέγα πρᾶγμα ἐτόλμησε· καὶ κατέλιπε μὲν μοῖραν ἐκεῖ, ἀποχρῶσαν εἴργειν τὸν Ἀννίβαν, εἴ τι κινηθείη, ἐντειλάμενος πάντα ποιεῖν, ἵνα καὶ αὐτὸς νομίζοιτο ἐνδημεῖν. Τὸ δὲ καθαρώτατον τοῦ στρατοῦ ἀπο-

ἀπολέξας, ὥρμησεν ὡς πλησιοχώρῳ πόλει τινὶ προσμίξων, οὐδ᾽ ᾔδει τις τὴν διάνοιαν αὐτοῦ· καὶ ἠπείχθη ἐπὶ τὸν Ἀσδρούβαν, καὶ ἀφίκετο νυκτὸς πρὸς τὸν συνάρχοντα, καὶ ἐν τῇ ταφρείᾳ τῇ αὐτοῦ συνεσκήνησε· καὶ παρεσκευάζοντο ἄμφω, ἵν᾽ αἰφνίδιον αὐτῷ συνεπίθωνται· οὐκ ἔλαθον δὲ, ἀλλ᾽ ἐτεκμήρατο τὸ γεγενημένον ὁ Ἀσδρούβας ἀπὸ τῶν παραγγέλσεων διττῶν γινομένων· Ἰδίᾳ γὰρ ἕκαστος τῶν ὑπάτων παρήγγελλέ τι τοῖς ἑαυτοῦ. Ὑποπτεύσας οὖν ἡττῆσθαι τὸν Ἀννίβαν, καὶ ἀπολέσθαι (περιόντος γὰρ ἐκείνου, οὐκ ἂν ἔτ᾽ αὐτὸν ὁρμῆσαι τὸν Νέρωνα ἐλογίζετο) ἔγνω, πρὸς τοὺς Γαλάτας ἀναχωρῆσαι, καὶ ἐκεῖ τὰ περὶ τὸν ἀδελφὸν ἀκριβώσασθαι, καὶ οὕτω τὴν σχολὴν πολεμῆσαι.

7. Καὶ ὁ μὲν παραγγείλας τῷ στρατεύματι ἀνασῆναι, νυκτὸς ἀπῆρεν· οἱ δ᾽ ὕπατοι, ἐκ τοῦ θορύβου ὑπόπτευσαν τὸ γινόμενον, οὐ μέν τοι, εὐθὺς ἐκινήθησαν διὰ τὸ σκότος· ἅμα δ᾽ ἠοῖ τούς τε ἱππέας προέπεμψαν ἐπιδιῶξαι αὐτοὺς, καὶ αὐτοὶ εἵποντο· καὶ τοῦ Ἀσδρούβου τοῖς ἱππεῦσι ἀντιταξαμένου, ὡς μόνοις οὖσι, οἱ ὕπατοι ἐπελθόντες, τροπὴν αὐτοῦ ἐποιήσαντο· καὶ φεύγουσιν ἐπακολουθήσαντες, πολλοὺς ἐφόνευσαν· καὶ οὐδ᾽ οἱ ἐλέφαντες αὐτοῖς ἐβοήθησαν. Ὅτι γάρ τινες αὐτῶν τραυματισθέντες κατὰ πλείω τοὺς ἐπιτεταγμένους σφίσιν ἔδρων, ἢ οἱ πολέμιοι, παρέγγειλεν ὁ Ἀσδρούβας τοῖς ἐπ᾽ αὐτῶν καθημένοις, τοὺς τιτρωσκομένους τῶν θηρίων παραυτίκα σφάζειν· ῥᾷστα δὲ σιδηρίῳ τινὶ ὑπὸ τὸ οὖς νυττόμενοι, ἐλατινύοντο. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, οἱ ἄνδρες δὲ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐφθείροντο· ἔπεσον δὲ τοσοῦτοι, ὥστε τοὺς Ῥωμαίους διακορεῖς τοῦ φόνου γενομένους, μὴ θελῆσαι τοὺς ἄλλους ἐπιδιῶξαι, φθείραντές τε ἄλλους πολλοὺς, καὶ τὸν Ἀσδρούβαν, καὶ λάφυρα πλεῖστα λαβόντες, καὶ Ῥωμαίους αἰχμαλώτους ἐς τετρακισχιλίους ἐν τῷ στρατοπέδῳ εὑρόντες, ἱκανῶς τὴν Καννητίδα συμφορὰν ἀνειληφέναι ἐνόμισαν. Πραχθέντων δὲ τούτων, ὁ μὲν Λιούϊος κατὰ χώραν ἔμεινεν· ὁ δὲ Νέρων ἑκταῖος ἐς τὴν Ἀπουλίαν ἐπανελήλυθε, λαθὼν μέχρι τότε ὡς ἀπεδήμησε· καὶ τῶν ἁλόντων τινὰς ἐς τὸ Ἀννίβου στρατόπεδον ἔπεμψε, τὰ πεπραγμένα δηλώσοντας, καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀσδρούβου πλησίον που ἀνεσταύρωσε. Μαθὼν οὖν ἐκεῖνος τόν τε ἀδελφὸν ἡττημένον, καὶ τεθνηκότα, καὶ τὸν Νέρωνα νενικηκότα, καὶ ἐπανήκοντα, πολλὰ μὲν ὠλοφύρατο, πολλάκις δὲ καὶ τὴν τύχην, καὶ τὰς Κάννας ἀνεκάλεσε· καὶ ἐς τὴν Βρεττίαν ἀνεχώρησε, κἀκεῖ διῆγεν ἡσυχάζων.

8. Ὁ δὲ Σκιπίων, μέχρις ἂν πάντα τὰ ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ καταστήσῃ, ἄρχειν τῶν ἐκεῖ

προ-

ctiſſima parte exercitus, quaſi finitimum aliquod oppugnaturus oppidum, nemine facto conſilii ſui conſcio, adverſus Hasdrubalem properavit, noctuque ad collegam veniens, in ejus vallo pernoctavit: amboque ſe parantes, ut hoſtem ex improviſo aggrederentur: hæc autem Hasdrubali innotuere. Cum enim uterque Conſul, ſuos ſeorſim cohortaretur, animadvertit quid rei eſset; & Hannibalem victum cæſumque eſse ſuſpicatus (illo namque ſuperſtite, Neronem contra ſe nunquam iturum fuiſse opinabatur) ad Gallos abire ſtatuit; ibique ſtatu fratris explorato, bellum per otium adminiſtrare.

Militibus igitur, ipſe quidem denunciato itinere, noctu diſceſſit; id verò ex tumultu Conſules ſuſpicati; haud tamen per tenebras, ſe ſtatim loco illo moverunt: ſed ſub auroram, equitibus ad eum inſectandum præmiſſis, ipſi autem ſubſecuti; Hasdrubalem aggreſsum equites (ſolos enim eſse putabat) ſuperventu ſuo in fugam verterunt; fugienteſque, quòd ab elephantis nihil adjuti eſsent, multos perſecuti trucidarunt. Horum enim aliqui vulnerati, quum plus mali, quam hoſtes, eis inferrent, Hasdrubal ſeſsores eorum monuit, ut quos ex iis cernerent vulneratos, occiderent eos illico: id quod facile fiebat, cum ferreo ſtimulo ſub aure pungebantur. Hoc pacto belluæ quidem a Carthaginenſibus, viri a Romanis occidebantur; tantaque cecidit multitudo, ut Romani cædibus ſatiati, cæteros perſequi abſtinuerint. Quamobrem non modo plurimis aliis, verum etiam Hasdrubale interfecto, & ſpolia innumera aſsecuti, atque e Romanorum captivis, quorum ultra quatuor millia, in caſtris hoſtium repererunt, & liberarunt; Canneuſem cladem abunde penſatam eſse crediderunt. Dum hæc autem geſta ſunt, Livius quidem ſuo loco quiete manſit, Nero autem die ſexto in Apuliam reverſus (ſua abſentia ad id uſque tempus celata) captivos aliquot in caſtra Hannibalis miſit, qui ei, quid actum eſset, narrarent; ipſe verò, caput Hasdrubalis, in propinquo quodam loco, affixit cruci. Hannibal igitur tum clade cognita, & cæde fratris, Neroniſque victoris reditu, in magno luctu & mærore fuit; ac poſtquam ſæpe de fortuna queſtus eſt, & ſæpe Cannas inclamavit; ad Brutios reverſus, & ibi quiete manſit.

Scipio verò Hiſpaniæ, donec ibi omnia conſtituiſset, præeſse juſsus; primum in

Afri-

Africam duabus quinqueremibus navigavit; eodemque forte fortuna tempore, etiam Giſgonis filius Hasdrubal eo appulit. Quos cum Syphax ambos humaniter excepiſſet (Carthaginenſibus enim fœdere erat junctus, & parti Africæ imperabat) & eos reconciliare inter ſe ſtuderet; reſpondit Scipio, nullas ſibi privatas eſſe, cum Haſdrubale inimicitias, neque Reip. nomine, feriendæ pacis habere auctoritatem. Reverſus itaque in Hiſpaniam, cum Ilitergitanis bellum geſſit: quod Romanos poſt Scipionum cædem,ad ſe profugos, Carthaginenſibus dedidiſſent: Haud autem antea urbe potitus eſt, quam ipſe conſcendere auſus mœnia, eſt vulneratus. Verecundia namque perculſi milites, illique metuentes, tunc promptius pericula ſubierunt;potitique victoria, hominibus omnibus trucidatis, urbem totam incendio tradiderunt. Eo ſane timore correptis aliis; multi quidem, deditionem ultro fecerunt, multi vi autem ſunt ſubacti; ac multi tandem, cum obſidione premerentur; ſemetipſos & ſuos jugularunt. Sic maxima Hiſpaniæ ſubacta parte, Scipio Carthaginem rediit, ibique in honorem patris & patrui, funebres ludos in armis edidit: in quibus, præter alios, duo fratres inter ſe de Regno contendentes,eorum pacificatione a Scipione fruſtra tentata, decertarunt; & major natu minorem, validiorem licet, interfecit.Poſthæc Scipio ægrotavit, & in his, res novas Hiſpani moliti ſunt. Nam exercitus Scipionis, qui circa Sucronem hyberna agebat, ſe commovit; & qui prius etiam parum dicto audiens erat, nec tamen defectionem plane præſeferebat; tunc morbo cognito Scipionis, ob dilatam etiam ſtipendiorum ſolutionem, apertiſſime defecit: pulſiſque Tribunis ſuis.Conſules etiam ſibi elegit: erant autem circiter octo millia. Qua de cauſa, Hiſpani quoque,facti ad exſuendam fidem promptiores; ſocias Romanorum civitates, oppido afflixerunt. Hinc Mago etiam, qui Gades jamjam relinquere cogitabat; nec reapſe reliquit, & in mediterranea progreſſus, multum ibi attulit detrimenti. Ubi autem hæc omnia novit Scipio, veniam per literas exercitui promiſit, excuſans eos, quod rerum neceſſariarum penuria, novis rebus ſtuduiſſent; petens inſuper,ne quid ex eo mali ſuſpicaretur; quin collaudatis iis, qui, eorum geſſerant Magiſtratum, ne ſine imperio, quid gravius vel auderent, vel paterentur.

Poſtquam autem hæc ſcripſit Scipio,milites.

προσεταίχθη· καὶ πρῶτον μὲν ἐς τὴν Λιβύην δύω πεντήρεσιν ἔπλευσε, καὶ ὁ τοῦ Γίσγωνος Ἀσδρούβας ἐκεῖ, κατὰ τύχην, αὐτῷ συγκατῆρε. Δεξιουμένου οὖν καὶ ἄμφω τοῦ Σύφακος (ἔνσπονδος γὰρ τοῖς Καρχηδονίοις ἐγένετο, μέρους τῆς Λιβύης βασιλεύων) καὶ καταλλάσσοντος σφᾶς, ὁ Σκιπίων οὐκ ἰδίαν ἔχθραν ἔχειν εἶπεν, οὔτε μὴν ὑπὲρ τῶν κοινῶν δύνασθαι, καθ' ἑαυτὸν καταλύσασθαι. Ἐπανῆλθεν οὖν αὖθις, καὶ Ἰλιπργίταις ἐπολέμησεν, ὅτι τοὺς πρὸς αὐτὸν καταφυγόντας Ρωμαίους, μετὰ τὸν τῶν Σκιπιόνων θάνατον, τοῖς Καρχηδονίοις ἐξέδωκαν· καὶ οὐ πρότερον τῆς πόλεως αὐτῶν ἐκράτησε, πρὶν αὐτὸς τοῦ τείχους ἐπιβῆναι ἐτόλμησε, καὶ ἐτρώθη. Αἰδεσθέντες γὰρ οἱ στρατιῶται, καὶ δείσαντες περὶ ἐκείνῳ, τότε προσέβαλον προθυμότερον· καὶ κρατήσαντες, τοὺς μὲν ἀνθρώπους πάντας ἀπέκτειναν, τὴν δὲ πόλιν κατέπρησαν ἅπασαν· καὶ τῷ φόβῳ τούτῳ, πολλοὶ μὲν ἑκόντες αὐτῷ προσεχώρησαν, πολλοὶ δὲ καὶ βίᾳ κεχείρωντο· τινὲς δὲ πολιορκούμενοι, τάς τε πόλεις ἑαυτῶν ἔκαιον, καὶ τοὺς οἰκείους ἐφόνευον, ἐπὶ δὲ τούτοις, καὶ ἑαυτούς. Τὰ πλείω δὲ καταστρεψάμενος ὁ Σκιπίων, ἐς Καρχηδόνα ἀνέζευξεν, ἔνθα τῷ τε πατρὶ, καὶ τῷ θείῳ ἐπιταφίους ἀγῶνας ὁπλομαχίας ἔθετο· ὅτε πολλοὶ μὲν, καὶ ἕτεροι ἠγωνίσαντο, καὶ ἀδελφοὶ δὲ δύω περὶ βασιλείας διαφερόμενοι, καὶ τοι τοῦ Σκιπίωνος συναλλάξαι αὐτοὺς σπουδάσαντος· καὶ ὁ πρεσβύτερος μὲν τὸν νεώτερον καί τοι ἰσχυρότερον ὄντα, ἀπέκτεινεν. Ἠρρώστησε μετέπειτα ὁ Σκιπίων, κἂν τούτῳ ἐνεωτέρισαν Ἴβηρες· στράτευμα γὰρ τοῦ Σκιπίωνος περὶ Σουκρῶνα χειμάζον, ἐκινήθη· καὶ πρώην οὐκ εὐπειθὲς ὂν, οὐ μὲν φανερὰν ἀποστασίαν ἐπιδειξάμενον· τότε δ' αἰσθόμενον τὸν Σκιπίωνα κάμνοντα, ἐπεὶ καὶ ἡ μισθοφορὰ αὐτοῖς ἐβραδυνήθη, ἀναφανδὸν ἀπέστησαν· καὶ τοὺς χιλιάρχους σφῶν ἀπελάσαντες, ὑπάτους ἑαυτοῖς κεχειροτονήκασιν· ἦσαν δὲ ὡς ὀκτακισχίλιοι. Γνόντες οὖν ταῦτα οἱ Ἴβηρες, ἀφίσταντο προχειρότερον, καὶ τὴν συμμαχίδα τῶν Ρωμαίων ἐκάκουν· καὶ ὁ Μαγὼν ἐκλιπεῖν ἤδη τὰ Γάδειρα βουληθεὶς, οὔτ' ἐξέλιπε, καὶ ἐς τὴν ἤπειρον διαβαίνων, πολλὰ ἐκακούργει. Μαθὼν δὲ ταῦθ' ὁ Σκιπίων, πέμψας πρὸς τὸ ἀποστατῆσαν στρατόπεδον, ἐπέστειλεν αὐτοῖς συγγνωμονῶν δῆθεν, ὅτι διὰ ἔνδειαν τῶν ἀναγκαίων ἐνεωτέρισαν, καὶ μηδὲν ὑποπτεῦσαι διὰ τοῦτο ἀξιῶν, ἐπαινῶν δὲ καὶ τοὺς τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἀναδεξαμένους, ἵνα μηδὲν δεινὸν, ἢ πάθωσι, ἢ δράσωσι διὰ ἀναρχίαν.

9. Τοιαῦτα τοῦ Σκιπίωνος γράψαντος, οἱ στρα-

στρατιῶται μαθόντες ὅτι περιείη, καὶ οὐδ' ὀργίζοιτο σφίσιν, οὐδὲν ἔτι διεκίνησαν· ὡς δ' ἀνεῤῥώσθη, τραχὺ μὲν οὐδὲ τότε αὐτοῖς ἐπηπείλησε· πέμψας δὲ τὴν τε τροφὴν, ἀποδώσειν ὑπέσχετο· καὶ πάντας πρὸς αὐτὸν ἀφικέσθαι ἐκάλεσεν, ὡς ἂν βούλωνται, ἢ ἀθρόοι, ἢ ἐν μέρει κατὰ διαδοχάς· οἱ δέ γε στρατιῶται, κατ' ὀλίγους ἀπελθεῖν οὐκ ἐθάρσησαν· ὁμοῦ δ' ἀπῆλθον· Καὶ ὁ Σκιπίων ἔξω τοῦ τείχους αὐτοὺς αὐλίσασθαι (πρὸς ἑσπέραν γὰρ ἦν) διετάξατο, καὶ παρέχειν αὐτοῖς ἀφθόνως τὰ ἐπιτήδεια· καὶ οἱ μὲν ἐστρατοπεδεύοντο· αὐτὸς δὲ τοὺς θρασυτέρους αὐτῶν ἐς τὴν πόλιν εἰσελθεῖν κατεσκεύασε, καὶ τῆς νυκτὸς αὐτοὺς καταλαχὼν ἔδησε. Ἅμα δ' ἡμέρᾳ, ὡς ἔξω που στρατεύσων, πάντα τὸν αὐτοῦ στρατὸν προεξέπεμψεν· εἶτα τοὺς ἄρτι ἐλθόντας εἴσω τοῦ τείχους ἄνευ τῶν ὅπλων ἐκάλεσεν, ἵν' αὐτῷ συστρατεύσωνται, λαβόντες τὸ σιτηρέσιον· καὶ οὕτως εἰσελθόντων αὐτῶν ἐσήμηνε τοῖς ἐκκεχωρηκόσιν, ὥσπερ εἶχον ἐπανελθεῖν· καὶ περισχὼν αὐτοὺς, πολλὰ καὶ ὠνείδισε, καὶ ἠπείλησε· καὶ τέλος· * Πάντες μὲν, ἔφη, θανεῖν ἐστὲ ἄξιοι, οὐ μέν τοι πάντας θανατώσω αὐτὸς, ἀλλ' ὀλίγους, οὓς καὶ ἤδη συνείληφα, δικαιώσω, τοὺς ἄλλους ἀφίημι *. Ταῦτα εἰπὼν, ἐς τὸ μέσον τοὺς δεδεμένους παρήγαγε, καὶ σταυροῖς προσδήσας, καὶ αἰκισάμενος, ἀπέκτεινεν· ὡς δέ τινες τῶν παρεστηκότων ἀγανακτήσαντες ἐθορύβησαν, συχνοὺς καὶ ἐκείνων ἐκόλασε· καὶ μετὰ τοῦτο τὴν μισθοφορὰν τοῖς ἄλλοις δοὺς, ἐπὶ τὸν Ἰνδίβιλιν

lites, ejus incolumitate, placabilitateque cognita, nihil amplius commoverunt: ac reapſe ubi prorſus convaluit, ne tunc quidem eis aſperius eſt comminatus; frumentoque promiſſo, omnes ad ſe, ſive ſingulos per vices, ſive univerſos ſimul, utrum ipſi mallent, venire juſſit. Milites verò ei ſe credere non auſi ſigillatim, omnes una ſimul venerunt. Eos autem Scipio extra mœnia (ſerum enim erat) manere juſſit, & commeatu abunde ſuppeditato, curavit, ut eorum audaciſſimi in urbem venirent, eoſque noctu comprehenſos, vinxit. Ubi verò diluxit dies, omnem exercitum, tanquam expeditione inſtituta, præmiſit: deinde milites, qui recens venerant, inermes ad ſe in urbem, tanquam ut una, acceptis ſtipendiis militarent, vocavit: tum his ingreſſis, iis qui exierant, ut e veſtigio redirent, ſignificavit. Poſtquam autem ſeditioſos ſic circumvenit, eis multa exprobavit, multa minatus eſt; ac tandem dixit: Vos omnes exitio eſtis digni, ego verò non de omnibus, ſed de paucis dumtaxat, quos jam comprehendi, pœnas ſumam, reliquis abſolutis. Utque iſta locutus eſt, vinctos in medium produxit, alligatoſq; ad palum, per cruciatus varios enecavit. Ubi autem quidam qui interfuerant, indignati ſunt, ac tumultuati; eorum plures ſuppliciis quoque affecit: ac poſtea, ſtipendio dato reliquis, contra Indibilim & Mandonium profectus eſt; & quod illi pugnam detrectabant, ipſe eos aggreſſus

Quæ aſteriſcis intercluduntur, apud Suidam etiam, (verbo ἐδικαιώθησαν) leguntur, dum ſcribit: Δίων ἐν τῷ ιϛ'. *Dio libro XVI.*

DIO APUD SUIDAM.

Πάντες ἀποθανεῖν ἐστὲ ἄξιοι· οὐ μέν τοι καὶ ἐγὼ πάντας ὑμᾶς θανατώσω· ἀλλ' ὀλίγους μὲν, οὓς καὶ συνείληφα ἤδη, δικαιώσω, τοὺς δ' ἄλλους ἀφίημι.

Quamvis omnes morte digni ſitis, non tamen vos omnes morte mulctabo, ſed paucos quidem jam comprehenſos, juſtis pœnis afficiam, reliquos verò dimittam.

Joannes Tzetzes in Lycophronis Caſſandram, Dionem in his ultimis, ita ad ſenſum, & ad verbum deſcribit:

DIO APUD TZETZEM.

Ταῦτα μὲν οὖν περὶ, Γυμνησίων νήσων. Δίων δὲ ὁ Κοκκειανὸς, ταύτας, φησὶ, εἶναι τοῦ Ἴβηρος ποταμοῦ, πλησίον τῶν Εὐρωπαίων Ἡρακλείων στηλῶν [ἃς νήσους, Ἕλληνες μὲν καὶ Ῥωμαῖοι κοινῶς Γυμνησίας· φασὶν, Ἴβηρες δὲ Βαλερίας.]

Et hæc quidem de Gymnaſiis inſulis narrantur. Dio verò Coccejanus, has inquit, eſſe ad Iberum flumen, prope Europeas Herculeas columnas: quas inſulas, Græci quidem ac Romani communi voce Gymnaſias appellant, Hiſpani verò Valerias.

NOTAE.

Valeſius in notis ad Excerpta pag. 775. ad ultima verba, Ἴβηρες δὲ Βαλερίας, ſcribit: *Ita ſcribitur quoque apud Zonaram pag. 92.* (edit. vero Pariſinæ p. 435. t. 1.) *ex quo hunc locum libro decimoſexto aſſignare non dubitavi. Nam cum præcedens fragmentum ſit ex lib. 16. DIONIS, teſte Suida; ſequitur, ut hæc quoque hiſtoria, quæ cum ſuperiori proxime juncta eſt, ad eundem librum pertineat. Cæterum* Dioni *hic non aſſentior: nam neque Romani eas inſulas* Gymnaſias *vocant, ſed Græci tantum; neque Hiſpani eas* Balerias *appellant, ſed* Baleares. Ego verò duxerim, a βάλλω dictas fuiſſe Βαλλεαρίας, *Balleares*, & *Baleares*; quandoquidem indigenæ erant excellentiſſimi *funditores*. Sane eadem ex cauſa, γυμνασίαι, ob idem exercitium ex *nudis* brachiis, ſunt appellatæ.

greſſus, ſuperavit. Sane, quum hi in deditionem venerunt; & major Hiſpaniæ pars eſt ſubacta, & Mago Gadibus diſceſſit; & cũ Romanis Maſiniſſa ſeſe conjũxit. Carthaginenſes enim poſt Haſdrubalis, Hannibalis fratris cædem; Hiſpaniam deſerendam eſſe decreverunt; Italiam verò reciperandam: quamobrem Magoni pecuniam miſerunt, ut conductis auxiliis, eam aggredi potuiſſet. Is igitur in Italiam rurſus tendens, ad Gymnaſias inſulas venit; ac in Majorem appellere nequivit; quod inſulares, funditores exercitatiſſimi, eminus in naves jaculabantur: ſed in Minori hybernavit. Hæ verò inſulæ tres ſunt, & continenti verſus Iberum imminent, atque a Græcis Romaniſque Gymnaſiæ communiter appellantur. Hiſpani verò Valerias & Hyaſſuſas; ac peculiari quamque nomine, unam Ebeſon, Majoricam alteram, tertiam Minoricam rectè nominant. Gadibus autem Romani potiebantur.

δίβιλιν, καὶ ἐπὶ τὸν Μανδόνιον ἐστράτευσε· καὶ μὴ τολμώντων ἐκείνων συμμῖξαι αὐτῷ, αὐτοῖς ἐπέθετο, καὶ ἐνίκησεν. Ὁμολογησάντων δ᾽ ἐκείνων, καὶ τῆς ἄλλης Ἰβηρίας τὰ πλείω αὖθις ἐδουλώθη, καὶ ὁ Μάγων τὰ Γάδειρα ἐξέλιπε, καὶ ὁ Μασινίσσας τοῖς Ῥωμαίοις προσεχώρησεν· οἱ Καρχηδόνιοι γὰρ τελευτήσαντος Ἀσδρούβα τοῦ Ἀννίβου ὁμαίμονος, ἐψηφίσαντο μὲν τῆς Ἰβηρίας ἐκστῆναι, τὰ δ᾽ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἀνακτήσασθαι· καὶ ἔπεμψαν ἀργύριον τῷ Μάγωνι, ἵν᾽ ἐπικουρικὸν ἀθροίσας στρατεύσηται ἐπ᾽ αὐτήν. Καὶ ὃς πρὸς τὴν Ἰταλίαν αὖθις ὁρμήσας, ἀφίκετο πρὸς τὰς Γυμνησίας νήσους· καὶ τῆς μὲν μείζονος ἥμαρτε, μὴ δυνηθεὶς ἐς αὐτὴν κατᾶραι (οἱ γὰρ ἐπιχώριοι πόρρωθεν ἐς τὰς ναῦς ἐσφενδόνων, κράτιστοι τοῦτο ποιεῖν ὄντες) ἐς δὲ τὴν μικροτέραν προσορμισάμενος, ἐκεῖ διὰ τὸν χειμῶνα κατέμεινεν. Αἱ νῆσοι δ᾽ αὗται τῇ περὶ τὸν Ἴβηρα ἠπείρῳ ἐπίκεινται· εἰσὶ δὲ τρεῖς, ἃς Ἕλληνες μὲν, καὶ Ῥωμαῖοι κοινῇ, Γυμνησίας καλοῦσιν· Οὐαλερίας δὲ καὶ Ὑασσούσας οἱ Ἴβηρες· ἰδίᾳ δ᾽ ἑκάστην, τὴν μὲν Ἔβεσον, τὴν δὲ Μείζω, Μικροτέραν δὲ τὴν τρίτην φερωνυμώτατα, Γάδειρα δὲ οἱ Ῥωμαῖοι κατεῖχον.

Q. CASSII DIONIS

COCCEJANI

ROMANÆ

HISTORIÆ

LIBER DECIMUSSEPTIMUS.

HÆC AUTEM INSUNT IN LIBRO XVII.

DIONIS ROMANÆ HISTORIÆ.

1. Maſiniſſæ & Syphacis inimicitiæ ob Sophoniſbam.
2. Ut Scipio ex invidia, imperium deponere eſt coactus.
3. Ut Philippus pace repudiata, Ætolos a Romanorum amicitia ad ſe traduxit.
4. Ut Philippus cum Sempronio pacem fecit.
5. Ut P. Scipio in Africam ire juſſus, Locrenſes a Carthaginenſibus liberavit.
6. Ut Carthaginenſes effecerunt, ut Syphax Maſiniſſæ reſtituat principatum: ſimulationes inter utrumque.
7. Scipionis & Carthaginenſium pugnæ in Africa.
8. Ut Syphax a C. Lælio fuſus & captus eſt.
9. Ut capta Cirta, Maſiniſſa ſtatim Sophoniſbam uxorem duxit.
10. Ut Scipio Syphacem vinctum ad ſe adductum, ſolvit vinculis, & omni ſtudio eſt proſecutus.

11. Ut.

Κυϊ. ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ

ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΖ.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩΙ ΒΙΒΛΙΩΙ ΙΖ.

ΤΗΣ ΔΙΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

α΄. Ἔχθραι τοῦ Μασινίσσου καὶ τοῦ Σύφακος διὰ τὴν Σοφωνίδα.

β΄. Ὡς ὁ Σκιπίων φθόνῳ, τὴν ἀρχὴν ἐπαύθη.

γ΄. Ὡς ὁ Φίλιππος τὰς τῆς εἰρήνης ἀφείθη, καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς ἀπὸ τοῦ συμμαχεῖν Ῥωμαίοις μεταθέμενος, φίλους ἑαυτοῦ ἐποιήσατο.

δ΄. Ὡς ὁ Φίλιππος τῷ Σεμπρωνίῳ κατηλλάγη.

ε΄. Ὡς ὁ Σκιπίων κελευσθεὶς πλεῖν ἐς τὴν Λιβύην, τοὺς Λοκροὺς ἐκ τῶν Καρχηδονίων ἠλευθέρωσεν.

ϛ΄. Ὡς Καρχηδόνιοι ἔπεισαν τὸν Σύφακα, τὴν ἀρχὴν ἀποδοῦναι τῷ Μασινίσσῃ καὶ αἱ ἐς ἀλλήλους, ὑποκρίσεις.

ζ΄. Αἱ μάχαι τοῦ Σκιπίωνος καὶ τῶν Καρχηδονίων μάχαι ἐν τῇ Λιβύῃ.

η΄. Ὡς Σύφαξ ὑπὸ τοῦ Λαιλίου ἐνικήθη, καὶ ἐζωγρήθη.

θ΄. Ὡς παραλαβοῦσα τὴν Κίρταν, Μασινίσσας εὐθὺς ἔγημεν τὴν Σοφωνίδα.

ι΄. Ὡς ὁ Σκιπίων τὸν Σύφακα δεδεμένον πρὸς ἑαυτὸν ἀχθέντα, ἔλυσε, καὶ ἐντίμως ἦγεν.

ια΄. Ὡς

ια΄. Ὡς Σύφαξ τὸν Μασινίσσαν ἠμύνατο πρὸς τὸν Σκιπίωνα.
ιβ΄. Ὡς Σοφωνίσβα γενναίως τὸ φάρμακόν τε πίει καὶ θνήσκει.
ιγ΄. Ὡς Ἀννίβας καὶ Μάγων ἐξ Ἰταλίας, πρὸς τὸν οἰκεῖον πόλεμον ἐχώρησαν.
ιδ΄. Ὡς οἱ Καρχηδόνιοι ἐπέθεντο τῷ Σκιπίωνι κατὰ γῆν, τε καὶ κατὰ θάλασσαν.
ιε΄. Ὡς οἱ Καρχηδόνιοι τὸν Μάγωνα ἐς τὴν Ἰταλίαν ἀνέπεμψαν, τὸν δ᾽ Ἀννίβαν αὐτοκράτορα στρατηγὸν ἀπέδειξαν.
ις΄. Ὡς Σκιπίων τὸν Ἀννίβαν νικήσας, αὐτὸν ἠνάγκασε πρὸς εἰρήνην.
ιζ΄. Ὡς οἱ Καρχηδόνιοι πολιορκούμενοι ᾔτησαν τὴν εἰρήνην, καὶ οὕτω ὁ δεύτερος πόλεμος τῶν Καρχηδονίων ἔτει ἑκκαιδεκάτῳ ἐς τοῦτο κατέστη.

11. Ut apud Scipionem Syphax ultos eſt Maſiniſſam.
12. Ut Sophonisba generoſe veneoum bibit, & obit.
13. Ut Hannibal & Mago ex Italia, ad bellum domeſticum exceſſerunt.
14. Ut Carthaginenſes Scipionem terra marique invadunt.
15. Ut Mago remittitur io Italiam, & Hannibali ſummum imperium demandatur.
16. Ut Scipio Hannibalem vincit, & ad pacem petendam adigit.
17. Ut Carthaginenſes obſeſſi pacem petunt, & pax eſt facta, poſt ſecundi belli Punici aonos ſexdecim.

ΧΡΟΝΟΥ ΠΛΗΘΟΣ ΕΤΗ Ζ.

ἐν οἷς ἄρχοντες οἱ ἀριθμούμενοι, οἵδε ἐγένοντο

Λ. Οὐετούριος Φίλων, καὶ Κόϊν. Καικίλιος.
Π. Κορνήλιος Σκιπίων, καὶ Π. Λικίνιος Κράσσος.
Μ. Κορνήλιος Κέθηγος, καὶ Π. Σεμπρώνιος Τουδιτανός.
Κν. Σερουΐλιος Καιπίων, καὶ Κν. Σερουΐλιος Γέμινος.
Μ. Σερουΐλιος Γέμινος, καὶ Τ. Κλαύδιος Νέρων.
Κν. Κορνήλιος Λέντουλος, καὶ Π. Αἴλιος Παῖτος.

TEMPORIS SPATIUM ANNI VI.

In quibus, hi qui ſequuntur, Conſules recenſentur.

U. C.
546 L. Veturius Philo, & Q. Cæcilius.
547. P. Cornelius Scipio, & P. Licinius Craſſus.
548. M. Cornelius Cethegus, & P. Sempronius Tuditan.
549. Cn. Servilius Caepio, & Cn. Servilius Geminus.
550. M. Servilius Geminus, & T. Claudius Nero.
551. Cn. Cornelius Lentulus, & P. Ælius Pætus.

1. Ὁ δὲ Μασινίσσας ἀνὴρ ἦν ἐν τοῖς κρατίστοις ἐξεταζόμενος· καὶ χειρὶ γὰρ καὶ βουλεύμασιν ἄριστος ἐτύγχανε τὰ πολέμια· πρὸς δὲ τοὺς Ῥωμαίους (a) ἐκ τῶν Καρχηδονίων ἐξ αἰτίας τοιᾶσδε μετήνεκτο. Ὁ Ἀσδρούβας τοῦ Γίσγωνος, φίλος τε ἦν αὐτῷ, καὶ Σοφωνίδα τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα αὐτῷ ἐνηγγύησε· τῷ Σύφακι δὲ συγγενόμενος, καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων αὐτὸν φρονοῦντα αἰσθόμενος, οὐκέτι τὰ ὡμολογημένα πρὸς τὸν Μασινίσσαν ἐφύλαξεν· ἀλλὰ θέλων τοῖς Καρχηδονίοις τὸν Σύφακα προσποιήσασθαι, οὐκ ἐλαχίστης δυνάμεως ἄρχοντα, τήν τε ἀρχὴν αὐτῷ συγκατέπραξεν, ἣ τῷ Μασινίσσᾳ προσῆκε, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τότε θανόντος, καὶ τὴν Σοφωνίδα συνῴκισεν. Ἡ δὲ τό τε κάλλος ἐπιφανὴς ἦν, καὶ παιδείᾳ πολλῇ, καὶ γραμμάτων, καὶ μουσικῆς ἤσκητο· ἀστεία τε καὶ αἱμύλος ἦν, καὶ οὕτως ἐπαφρόδιτος, ὡς ὀφθεῖσα, ἢ καὶ ἀκουσθεῖσα μόνον, καὶ τὸν πάνυ δυσέρωτα καταγωνίσασθαι. Ὁ μὲν οὖν Σύφαξ διὰ ταῦτα τοῖς Καρχηδονίοις προσέθετο· καὶ ὁ Μασινίσσας τὰ τῶν Ῥωμαίων ἀνθείλετο, καὶ χρησιμώτατος αὐτοῖς διὰ πάντων ἐγένετο. Σκιπίων δὲ πάντα τὰ ἐντὸς τοῦ Πυρηναίου, τὰ μὲν βίᾳ, τὰ δὲ ὁμολογίᾳ

Maſiniſſa autem in re militari vir præſtantiſſimus, & manu & conſilio promptiſſimus, hac de cauſa defecit a Carthaginenſibus ad Romanos. Haſdrubal Giſgonis filius, qui ejus amicus erat, ipſi filiam deſponderat Sophonisbam: cum verò Syphacem Romanis ſtudere perſenſiſſet, haud amplius promiſſis ſtetit cum Maſiniſſa, Syphacem optans, non minimæ potentiæ principem, reconciliare Carthaginenſibus. Adjumento ei proinde fuit, ut Maſiniſſæ principatu, cujus pater recens obierat, potiretur; & Sophonisbam ei dedit uxorem. Erat autem Sophonisba excellenti mulier forma, & exercitatiſſima in literis & in muſica; ac adeo urbana & facunda, ut ſolo aſpectu, auditu ve, hominem etiam ſeveriſſimum, in ſui attrahere amorem poſſet. His ergo Syphax ex cauſis ad Carthaginenſes ſe contulit; & Maſiniſſa Romanos ſecutus eſt, quibus per omnem ætatem, ſtrenue navavit operam. Scipio verò cum omnia, quæ intra montes ſunt Pyrenæos, partim vi, partim deditione cæpiſſet, in Africam trajicere parabatur. Aſt Romani tum ex invidia, ob res ab eo præ-

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR. apud Valeſium pag. 605., ſeq.

[Ὁ Μασινίσσας] ἄλλως μὲν [ἐν τοῖς κρατίστοις ἀνὴρ ἦν, [τά τε πολέμια, καὶ τοῖς βουλεύμασι, καὶ τῇ χειρὶ ἄριστα] ἐξειργάζετο, καὶ ἐν πίστει, οὐχ ὅτι τῶν ὁμοφύλων (ἄπιστοί τε γὰρ οὗτοί γε, ὡς πλήθει, εἰσὶν), ἀλλὰ καὶ τῶν πάνυ μέγα ἐπὶ αὐτῇ φρονούντων προέφερεν.

Maſiniſſa, com in aliis egregius vir fuit, quippe in bello, manu, & conſilio promptiſſimus habebatur; tum in fide conſtanter ſervanda, non modò popularibus ſuis (hi enim ut plurimum ingenio ſunt infido) ſed iis etiam, qui eam laudem fidei ambiunt, multum præſtabat.

(a) U. C. 546.

præclare geſtas, tum veriti, ne regnum, ſi ſuperbia elatus eſſet, affectaret: hominem revocarunt, duoſque ei miſerunt ſucceſſores. Atque hoc modo Scipio imperium deponere eſt coactus; Sulpitius verò cum Attalo eodem tempore, Oreum proditione, Opuntem vi occupavit. Philippus enim eis mature non potuit opem ferre; quod viæ, qua tranſeundum erat, ab Ætolis infeſtæ erant; ſed ſerò tandem cum veniſſet, Attalum in ſuas naves confugere coëgit. Pacem equidem cum Romanis Philippus facere volebat; ſed cum poſt multa verba, conditiones non placuiſſent; pace repudiata; Ætolos a Romanorum amicitia ad ſe traduxit. Porro interea quievit Hannibal, ſat habens tueri ſua; neque a Conſulibus, qui citra pugnam, eum ſubactum iri putabant, eſt laceſſitus.

λογίᾳ προσποιησάμενος, ἐς τὴν Λιβύην στείλασθαι ἡτοιμάζετο. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ, τὰ μὲν φθόνῳ τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ, τὰ δὲ φόβῳ μὴ ὑπερφρονήσας, τυραννίσῃ, ἀπεκαλέσαντο αὐτὸν, δύω τῶν στρατηγῶν διαδόχους αὐτῷ πέμψαντες· καὶ ὁ μὲν οὕτω τῆς ἀρχῆς ἐπαύθη. Ὁ δέ γε Σουλπίκιος μετὰ τοῦ Ἀττάλου, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, Ὠρεὸν μὲν προδοσίᾳ, Ὀποῦντα δὲ ἰσχύϊ κατέσχεν· ὁ γὰρ Φίλιππος οὐκ ἠδυνήθη αὐτοῖς ἐπαμῦναι διὰ ταχέων, τὰς διόδους προκατασχόντων τῶν Αἰτωλῶν· ὀψὲ δέ ποτε ἐπελθὼν, ἐς τὰς ναῦς αὐτοῦ τὸν Ἄτταλον καταφυγεῖν ἐβιάσατο. Ὁ μέν τοι Φίλιππος σπείσασθαι τοῖς Ῥωμαίοις ἠθέλησε· καὶ τινῶν λόγων αὐτοῖς γενομένων, τὰ μὲν τῆς εἰρήνης ἀφείθη, τοὺς δ' Αἰτωλοὺς ἀπὸ τοῦ συμμαχεῖν τοῖς Ῥωμαίοις μεταθέμενος φίλους ἑαυτοῦ ἐποιήσατο· ὁ δ' Ἀννίβας πῶς ἡσυχίαν ἦγεν, ἀγαπῶν εἰ τὰ ὑπάρχοντά οἱ διασώσαιτο· καὶ οἱ ὕπατοι νομίζοντες αὐτὸν καὶ ἄνευ μάχης ἐκτρυχωθῆναι, ἀνεῖχον.

Sequenti anno P. Scipio, & Licinius Craſſus Conſules facti ſunt: quorum quidem hic in Italia permanſit, Scipio verò in Siciliam & Africam ire juſſus eſt; ut nempe, ſi Car-

2. Τῷ δ' ἐπιόντι ἔτει, ὅ τε Σκιπίων ὁ Πούπλιος, καὶ Λικίννιος Κράσσος ὑπάτευσαν· (a) καὶ ὁ μὲν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἔμεινεν, ὁ δὲ Σκιπίων ἐς Σικελίαν ἀπελθεῖν, καὶ ἐς Λιβύην προσεπιτα-

Tom. I. Yyy

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR. apud Valeſium loco citato ὅτι.

Maſiniſſa amore Sophonisbæ deperibat, mulieris excellenti forma. Namque hæc mulier, & compoſitione totius corporis, & venuſtate quadam ſingulari florebat. Ad hæc literis ac muſica erudita, præterea urbanitas, facetiæ, ac denique venuſtas tanta inerat, ut ſolo aſpectu audituve, vel ſeveriſſimum quemque pellicere in ſui amorem facile poſſet.

Τῆς Σοφωνίδος ἰσχυρῶς ἤρα Μασινίσσας, ἣ [τὸ κάλλος ἐπιφανὲς] εἶχε· καὶ γὰρ τῇ συμμετρίᾳ τοῦ σώματος, καὶ τῷ ἄνθει τῆς ὥρας ἐπήκμαζεν, [καὶ παιδείᾳ πολλῇ καὶ γραμμάτων, καὶ μουσικῆς ἤσκητο· ἀστεία τε καὶ αἱμύλος ἦν] καὶ τὸ σύμπαν [οὕτως ἐπαφρόδιτος, ὥστε καὶ ὀφθεῖσα, ἢ καὶ ἀκουσθεῖσα μόνον, καὶ τὸν πάνυ δυσέρωτα κατεργάσασθαι.]

Et huc indubie pertinent, quæ ſequuntur ὅτι.

P. Licinius Craſſus Conſul, ob ſummam moderationem ac pulchritudinem, & ingentes opes (unde & cognomen Divitis tulit) cum quod Pontifex Maximus eſſet, nullam Provinciam ſortitus, in Italia manſit.]

Cum Apollo Pythius reſpondiſſet Romanis, ut matrem Idæam ex Peſſinunte Romam advectam, viro ac civi optimo commendarent; Senatus P. Scipionem Cn. F. ejus qui in Hiſpania occubuerat, cæteris omnibus prætulit, eo quod juſtitia ac pietate in Deos eximia eſſe ferebatur. Igitur illi obviam profectus, Deam ex nave accepit, & comitantibus primariis matronis, in urbem atque in Palatium tulit.

[Λικίννιος Κράσσος] ὑπό τε ἐπιεικείας, καὶ κάλλους, πλούτου τε (ἀφ' οὗπερ καὶ Πλούσιος ἐπωνομάσθη) διά τε ἀρχιερεὺς ἦν, ἔμελλεν [ἐν τῇ Ἰταλίᾳ] ἀκλήρωτος [μένειν.]

Τοῦ Πυθίου κελεύσαντος τοῖς Ῥωμαίοις, τῷ ἀρίστῳ τῶν πολιτῶν ἐπιτρέψαι τὴν θεὸν ἐκ Πεσσινοῦντος κομιζομένην ἐς τὸ ἄστυ· Πούπλιον Σκιπίωνα, παῖδα τοῦ Γναίου, τοῦ ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ τελευτήσαντος, ὄντα, ἁπάντων προέκριναν, καὶ προετίμησαν· αἴτιον δὲ ὅτι ἄλλως τε καὶ εὐσεβὴς καὶ δίκαιος ἐνομίζετο. Ὃς ταύτην ἔς τε ἐς τὴν πόλιν, καὶ ἐς τὸ Παλάτιον μετὰ τῶν ἐπιφανεστάτων γυναικῶν ἀνήγαγεν.

NOTAE.

Ὅτι ἀρχιερεὺς ἦν, ἔμελλεν ἀκλήρωτος] Habuit quidem Craſſus Conſul & Pontifex Maximus provinciam, ſed ſine ſorte. Itaque rectè ἀκλήρωτος a Dione dicitur. Id Livius ita explicat lib. 28. *Nominatæ Conſulibus provinciæ ſunt. Sicilia Scipioni, extra ſortem concedente collega, quia cura ſacrorum, Pontificem Maximum in Italia retinebat: Brutii Craſſo.* Notanda autem eſt religio Romanorum, qui nefas putabant, Pontificem Maximum extra Italiam proficiſci, ne ſacrorum cura deſereretur. Primus, multis poſt ætatibus, P. Licinius Craſſus Conſul idemque Pontifex Maximus extra Italiam profectus eſt, quod nunquam antea factum erat, idque ei peſſime ceſſit. Victus enim & interfectus eſt; ut ex epitome 19. Titi Livii. Ac tum quidem multis eam Craſſi Pontificis Maximi profectionem extra Italiam diſplicuiſſe, deque ea re, magnis contentionibus in Senatu, & ad populum, actum fuiſſe, teſtis eſt Cicero Philip. xi. *Valeſius pag.* 605.

(a) U. C. 547.

Digitized by Google

πέπρακτο, ἵνα εἰ μὴ τὴν Καρχηδόνα αἱρήσει, τόν γε Ἀννίβαν πως ἀπὸ τῆς Ἰταλίας ἀνθελκύσῃ, οὔτε δὲ στράτευμα ἀξιόλογον, οὔτε πρὸς τὰς τριήρεις ἀνάλωμα ἔλαβε, διὰ τὰς ἀριστείας φθονούμενος· μόλις δὲ καὶ πάνυ ἀναγκαῖα παρέσχον αὐτῷ. Καὶ ὁ μὲν σὺν τῷ ναυτικῷ τῶν συμμάχων, καὶ τισι ἐθελονταῖς ἐκ τοῦ δήμου ἀπῆρεν· ὁ δὲ Μάγων ἐκ τῆς νήσου παραπλεύσας, ἐς τὴν Λιγυστικὴν ἀπέβη· ὁ Κράσσος δ' ἐν τῇ Βρεττίᾳ τῷ Ἀννίβᾳ προσήδρευεν· ὁ μέντοι Φίλιππος κατηλλάγη Ῥωμαίοις. Πούπλιον γὰρ Σεμπρώνιον, ἐς Ἀπολλωνίαν ἐλθόντα σὺν πολλῇ δυνάμει, αἰσθόμενος. ἀσμένως ἐσπείσατο. Σκιπίων δ' ὁ ὕπατος ἐξ Ἰταλίας ἀπάρας, παρεσκευάζετο μὲν, ὡς ἐς Σικελίαν πλεύσων, οὐκ ἠδυνήθη δὲ, μήτε δύναμιν ἐντελῆ, καὶ αὐτὴν ἀσυγκρότητον ἔχων· διὸ πάντα τὸν χειμῶνα ἐκεῖσε διήγαγε, τοὺς σὺν αὐτῷ ἐξασκῶν, καὶ ἄλλους προσκαταλέγων. Μέλλοντι δὲ περαιοῦσθαι, ἀγγελία αὐτῷ ἐκ Ῥηγίου ἧκε, τὴν πόλιν τὴν τῶν Λοκρῶν, τινὰς προδώσειν· τοῦ γὰρ φρουράρχου καταβοήσαντες, καὶ μηδεμιᾶς ἐκδικίας παρὰ τοῦ Ἀννίβου τυχόντες, πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἀπέκλιναν· δύναμιν οὖν πέμψας ἐκεῖ, πολλὰ τῆς πόλεως νυκτὸς, μετὰ τῶν προδιδόντων κατέλαβε. Τῶν δὲ Καρχηδονίων ἐς τὴν ἄκραν συνειληθέντων, καὶ τὸν Ἀννίβαν μετακαλεσαμένων, κατὰ τάχος ἐξανήχθη καὶ ὁ Σκιπίων, καὶ πλησιάσαντα τῇ πόλει, αἰφνιδίῳ ἐπεκδρομῇ ἀπεώσατο· εἶτα λαβὼν τὴν ἀκρόπολιν, καὶ ἐπιτρέψας τὴν πᾶσαν πόλιν δυσὶ χιλιάρχοις, ἀνέπλευσεν· οὐκ ἠδυνήθη μέντοι τῇ Λιβύῃ προσπλεῦσαι. Οὕτω δ' οἱ Καρχηδόνιοι τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ ἔδεισαν, ὥστε χρήματα μὲν τῷ

Carthaginem capere non valeret, ſaltem Hannibalem ex Italia avocaret. Verum enim verò, nec juſtus exercitus; nec ſumptus ad parandam claſsem, ex rei bene geſtæ invidia ei datus eſt, vix ſumme neceſſariis ſuppeditatis. Nihilominus tamen cum ſociorum claſse, & quibuſdam ex populo voluntariis diſceſſit. Mago verò ex inſula in Liguriam profectus appulit; dum Craſsus in Brutiis Hannibalem obſervabat. Ac tum Philippus, qui P. Sempronium cum magnis copiis Apolloniam veniſse dicerat, cum Romanis cupide pacem fecit. Sane verò, ubi ex Italia ſolvit Scipio, paratus trajicere in Siciliam, rem aggredi non potuit; quod nec juſtas, nec exercitatas haberet copias. Quamobrem ibi totam exegit hyemem, ut, & quos habebat milites exerceret, & delectum haberet novum. Ei autem trajecturo, a Rheginis eſt nunciatum, Locrenſes quoſdam, urbem ei eſſe prodituros. Cum enim ab Hannibale, contra præſidii Præfectum ei reclamantes, negligerentur; ad Romanos inclinaverunt. Copiarum igitur parte miſſa, magnam Scipio urbis partem noctu, proditorum opera occupavit. Et cum in arce conglobati Carthaginenſes, Hannibalem accerſiſſent; celeriter Scipio converſo curſu, eruptione facta, ad urbem, eum repulit accedentem. Deinde arce potitus; totaque urbe duobus Tribunis militum mandata, inde ſolvit, & datis velis; in Africam appellere non potuit. Sic autem Carthaginenſes adventum ejus extimuerunt, ut pecunia miſſa, Philip-

Dio, apud Valeſium, quæ ibi reſecuit Zonaras de Scipione cum Locrenſibus, & de Romanis cum Scipione, ita ſupplet, pag. 606. ἰα.

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR.

Πυθόμενοι τὰ τῶν Λοκρῶν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ νομίσαντες αὐτὰ, ὀλιγωρίᾳ τοῦ Σκιπίωνος συμβεβηκέναι, χαλεπῶς τε ἔφερον, καὶ ἐβουλεύσαντο εὐθὺς ὑπὸ ὀργῆς, τήν τε ἡγεμονίαν αὐτὸν παῦσαι, καὶ ἐπὶ δίκην ἀνακαλέσαι· προσπαροξυνθέντες, ὅτι τῇ τε Ἑλληνικῇ διαίτῃ ἐχρῆτο, καὶ ὅτι ἱμάτιον ἀνεβάλλετο, ὅτι τε ἐς παλαίστραν παρέβαλλεν· ὅτι τε τοῖς στρατιώταις ἁρπάζειν τὰ τῶν συμμάχων ἐπιτρέπειν ἐλέγετο, τόν τε πλοῦν τὸν ἐπὶ Καρχηδόνα διατρίβειν ἐπίτηδες, ὅπως ἐπιπλεῖον ἄρξειν ὑποπτεύετο. Μέγιστον δὲ ἀναγόντων τῶν ἐπ' ἀρχῆς οἱ φθονοῦντες μεταπέμψασθαι αὐτὸν ἤθελον· καὶ τοῦτο μὲν διὰ τὸ πλῆθος μεγάλην εὔνοιαν αὐτοῦ πρὸς τὰς ἐλπίδας ἔχον, οὐκ ἐγένετο.

Romani auditis Locrenſium querelis, cum hæc Scipionis negligentia accidiſſe exiſtimarent; cum ægreferebant, tum ira confeſtim perciti; de abrogando Scipioni imperio, eoque in urbem revocando ad cauſam dicendam agitarunt: eo magis commoti, quod illum audiebant, Græcanico cultu uti, pallium rejicere in humeros, & palæſtras frequentare: ad hæc, bona ſociorum diripienda militibus ſuis donare. Quin & ſuſpicio erat, navigationem in Africam conſultò eum differre, ut diutiùs imperaret. Igitur incitantibus præcipue iis, qui tanti viri gloriæ jamdudum invidebant, ea Provincia revocare illum volebant. Verum ob eximiam plebis ſpem ac favorem in P. Scipionem, id quidem omiſſum conſilium eſt.

N O T AE.

Ὅτι ἱμάτιον ἀνεβάλλετο.] Apud Græcos lautiſſimus ac beatiſſimus quiſque, pallium in humeros rejiciebat; idque ἱμάτιον ἀναβάλλεσθαι dicebant: quod & Athletis uſitatum fuiſſe docet Libanius in oratione pro ſaltatoribus pag. 490. Ἦν ὡς ἀθλητὴς μακρὰ βαίνων καὶ διάβροχος ἐλαίῳ τὸν ἐσχάτης δυσωδίας ἀναβεβλημένος ἱμάτιον. Contra, modeſtiores brachium pallio cohibebant; ut notatum eſt ſupra. *Valeſius ibidem pag. 605.*

(a) U.C. 548.

lippum ad bellum Italiæ inferendum, concitarent; ac frumentum & milites mitterent Hannibali, Magonique claſſem & aurum, ut Scipionem a trajiciendo prohiberet. Romani autem ex oſtentis quibuſdam, illuſtris victoriæ ſpe concepta, Africanas legiones, novoſque militum delectus Scipioni, quot nempe voluit, decreverunt: ex Conſulibus verò, Cethegum Magoni, Sempronium Hannibali oppoſuerunt.

Carthaginenſes autem metuentes, ne ſe cum Scipione conjungeret Maſiniſſa; Syphaci perſuaſerunt, ut illi reſtitueret principatum, ut qui rurſus illum eſſet facile recepturus. Maſiniſſa igitur fraude cognita, reconciliationem & ipſe ſimulavit, ſcilicet ut inde fidelis creditus, eos poſſet afficere magna clade; ut qui ob Sophoniſbam erat iratior, quam ob amiſſum principatum. Romanis itaque ſtudere perrexit, quamvis ſe partes Carthaginenſium fovere profiteretur. Syphax contra, cum Afris conſultum vellet; Romanum fœdus ſe colere obtendebat: a quo Scipio admonitus ne trajiceret, his ſecreto auditis; ne noſcerent ea milites, caduceatorem eodem die elam ablegavit, ne cuipiam alii ea proderet; tum exercitu convocato, trajectum maturavit: Carthaginenſes imparatos adhuc eſſe dicens, eoſque pridem Maſiniſſam, nunc verò Syphacem accerſiſſe, eorumque moram accuſare. Hiſque dictis, nihil cunctatus amplius, ſolvit, & ad Apollonium promontorium ſubducta claſſe, caſtriſque poſitis, agrum vaſtavit, & oppida etiam quædam cæpit vi. Cum autem Romani ibi inſiderent; Hannoni Haſdrubalis Giſconis filio, Magiſtro equitum, Maſiniſſa tunc perſuaſit, ut Romanos adoriretur. Scipio igitur nonnullis miſſis equitibus, quædam populatur idonea loca, ut poſtea refugiendo attraherent perſequentes. Hi ergo, cum ex compoſito in fugam verſi, a Carthaginenſibus urgerentur; Afros a tergo adortus eſt Maſiniſſa; Scipio verò ex inſidiis emergens, fecit in eos impetum: ac multis cæſis, multi ſunt capti cum ipſo Hannone. Hunc autem Haſdrubal, cum Maſiniſsæ matre, permutatum redemit. Ac tunc Syphax abjecta ſimulatione amicitiæ cum Romanis, palam Carthaginenſibus opem tulit. Romani verò & agros eorum populabantur, & multos, qui ab Hannibale ex Italia in Africam mittebantur, recipiebant, ac in hybernis ibi manſerunt.

4. Me-

τῷ Φιλίππῳ στεῖλαι, ἵν' ἐς τὴν Ἰταλίαν στρατεύσῃ, καὶ τῷ Ἀννίβᾳ καὶ σῖτον πέμψαι, καὶ στρατιώτας, καὶ ναῦς τῷ Μάγωνι καὶ χρήματα, ἵνα τὸν Σκιπίωνα κωλύσῃ περαιωθῆναι. Ἐκ δὲ σημείων τινῶν νίκην οἱ Ῥωμαῖοι λαμπρὰν ἐλπίσαντες, τήν τε ἐν τῇ Λιβύῃ στρατιὰν τῷ Σκιπίωνι καὶ δύναμιν ἄλλην, ὡς ἂν ἐθελήσῃ, καταλέξασθαί οἱ, ἐπέτρεψαν· τῶν γὰρ ὑπάτων, Μάρκον μὲν Κέθηγον τῷ Μάγωνι, Πούπλιον δὲ Σεμπρώνιον (a) τῷ Ἀννίβᾳ ἀντέταξαν.

3. Οἱ δέ γε Καρχηδόνιοι δείσαντες τὸν Μασινίσσαν, μὴ Σκιπίωνι πρόσθηται, ἔπεισαν τὸν Σύφακα, τὴν ἀρχὴν αὐτῷ ἀποδοῦναι, ὡς καὶ αὖθις αὐτὴν ἀνακτησόμενον· ὁ οὖν Μασινίσσας, ὑπώπτευε μὲν τὸ πραττόμενον· κατηλλάγη δὲ δῆθεν, ἵνα πιστὸς νομισθεὶς, μέγα τι σφῆλαι αὐτοὺς δυνηθῇ· μᾶλλον γὰρ ὑπὲρ τῆς Σοφωνίδος, ἢ τῆς βασιλείας ὠργίζετο· διὸ καὶ τοῖς Ῥωμαίοις προσέκειτο, ὑποκρινόμενος τὰ τῶν Καρχηδονίων αἱρεῖσθαι. Ὁ δὲ Σύφαξ τὰ τῶν Λιβύων πράττων, ἐπλάττετο Ῥωμαίοις ἔνσπονδος εἶναι· καὶ στείλας πρὸς τὸν Σκιπίωνα παρῄνει μὴ ποιήσασθαι τὴν διάβασιν· ἀκούσας δὲ ταῦτα δι' ἀπορρήτων ὁ Σκιπίων, ἵνα μὴ γνῶσιν οἱ στρατιῶται, τόν τε κήρυκα αὐθημερὸν ἀπέπεμψε, μηδενὶ ἄλλῳ προσομιλήσαντα· καὶ τὸ στράτευμα συγκαλέσας, ἐπέσπευδε τὴν διάβασιν, ἐπὶ τοὺς Καρχηδονίους ἀπαρασκεύους λέγων εἶναι· καὶ πρότερον μὲν τὸν Μασινίσσαν, τότε δὲ καὶ τὸν Σύφακα μετακαλεῖσθαι αὐτοὺς, καὶ χρονίζουσιν ἐγκαλεῖν. Ταῦτα εἰπὼν, μηδὲν ἔτι μελλήσας, ἐξανήχθη, καὶ πρὸς τὸ ἀκρωτήριον, τὸ καλούμενον Ἀπολλώνιον, προσορμίσας τὰς ναῦς, ἐστρατοπεδεύσατο, καὶ τὴν χώραν ἐπόρθει, προσέμισγέ τε ταῖς πόλεσι, καὶ εἷλέ τινας. Ἐγκειμένων δὲ τῶν Ῥωμαίων τῇ χώρᾳ, Ἄννων ὁ ἵππαρχος, υἱὸς ὢν τοῦ Ἀσδρούβου τοῦ Γίσγωνος, ἀνεπείσθη πρὸς τοῦ Μασινίσσου ἐπιθέσθαι αὐτοῖς. Ὁ οὖν Σκιπίων ἱππέας πέμψας τινὰς, χωρία, πρὸς καταδρομὴν ἐπιτήδεια ἐληΐζετο, ἵνα ὑποφεύγοντες ἐπισπάσωνται τοὺς ἐπιδιώκοντας. Τῶν οὖν Καρχηδονίων ἑπομένων αὐτοῖς κατὰ τὰ ξυγκείμενα τραπομένοις, ὁ Μασινίσσας τε κατὰ νώτου γινόμενος, μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν, ἐπέθετο τοῖς διώκουσι, καὶ ὁ Σκιπίων ἐκ τοῦ λόχου ἐπιδραμὼν προσέμιξεν αὐτοῖς· καὶ πολλοὶ μὲν ἐφθάρησαν, πολλοὶ δὲ καὶ ἑάλωσαν, καὶ ὁ Ἄννων αὐτός· διὸ ὁ Ἀσδρούβας τὴν μητέρα τοῦ Μασινίσσου συνέλαβε, καὶ ἀντεπεδόθησαν. Ὁ δὲ Σύφαξ τῆς πρὸς Ῥωμαίους φιλίας τὴν δόκησιν ἀπειπὼν, φανερῶς τοῖς Καρχηδονίοις συνῄρετο· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι καὶ ἐληΐζοντο τὴν χώραν, καὶ συχνοὺς τῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας ὑπὸ τοῦ Ἀννίβου πρὸς τὴν Λιβύην πεμφθέντων ἀνεκομίσαντο, καὶ κατὰ χώραν ἐχείμασαν.

Poſt-

4. Μετὰ δὲ ταῦτα, Γναίου Σκιπίωνος, καὶ Γαΐου Σερουϊλίου ὑπατευσάντων (a) οἵ τε Καρχηδόνιοι ἐλαττωθέντες τῷ πολέμῳ, συμβῆναι ἠθέλησαν, καὶ ὁ Ἀννίβας, καὶ ὁ Μαγὼν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐξέπεσον· οἱ μὲν γὰρ ὕπατοι τῷ Ἀννίβᾳ, καὶ τῷ Μαγῶνι ἀντικαθίσταντο· Σκιπίων δὲ τὴν Λιβύην ἐκάκου, καὶ ταῖς πόλεσι προσέβαλλε. Κἂν τούτῳ τὴν ναῦν Καρχηδονίαν λαβὼν, ἀφῆκεν, ἐπεὶ πρὸς αὐτὸν, ἐπὶ πρεσβείᾳ ἀφικνεῖσθαι ἐπλάσαντο· ᾔδει μὲν γὰρ τὸ πλάσμα, προετίμησε δὲ τὸ μὴ διαβληθῆναι, ὡς πρέσβεις κατεσχηκώς. Καὶ τοῦ Σύφακος, πράττοντος ἔτι διαλλαγὰς, ὥστε καὶ ἐκ τῆς Λιβύης μὲν τὸν Σκιπίωνα, τὸν δ᾽ Ἀννίβαν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀπᾶραι, ἐδέξατο τὸν λόγον, οὐχ ὡς πιστεύων αὐτῷ, ἵνα δὲ σφήλῃ αὐτόν. Τῶν γὰρ στρατιωτῶν, ἄλλο τε ἄλλους, κατὰ τὴν τῶν σπονδῶν πρόφασιν ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ τῶν Καρχηδονίων πέμπων, καὶ τὸ τοῦ Σύφακος, ἐπεὶ ἐκεῖνοι πάντα τὰ παρ᾽ αὐτοῖς κατεσκέψαντο, τὴν σύμβασιν ἀπ᾽ εὐλόγου δή τινος σκήψεως, ἄλλως τε καὶ ὅτι ὁ Σύφαξ ἐπιβουλεύων ἐφωράθη τῷ Μασινίσσᾳ, διεκρούσατο. Νυκτὸς δ᾽ ἦλθεν ἐς τὰ στρατόπεδα αὐτῶν, οὐ πάνυ ἀλλήλων διέχοντα, καὶ πῦρ ἐς τὸ τοῦ Ἀσδρούβου πολλαχόθεν ἅμα ὑπέβαλε. Καὶ ἐμπρησθέντος ῥᾷστα αὐτοῦ (ἐκ γὰρ καλάμης, καὶ ἐκ φυλλάδων, ἐπεποίηντο αὐτοῖς αἱ σκηναί) οἵ τε Καρχηδόνιοι κακῶς ἀπήλλαξαν, καὶ οἱ περὶ τὸν Σύφακα βοηθῆσαι αὐτοῖς ἐπελθόντες, τοῖς τε Ῥωμαίοις, τοῖς περιέχουσιν περιέπεσον, καὶ αὐτοὶ ἀπώλοντο, καὶ τὸ στρατόπεδον προσενεπρήσθη αὐτῶν, καὶ ἐφθάρησαν πολλοὶ, καὶ ἵπποι, καὶ ἄνθρωποι. Οἱ Ῥωμαῖοι δὲ ταῦτα πεποιηκότες, νυκτὸς μὲν οὐδὲν ἔπαθον· ἡμέρας δ᾽ ἐπιφαυσάσης, Ἴβηρες ἄρτι Καρχηδονίοις ἐπὶ συμμαχίᾳ ἐλθόντες, προσέπεσον αὐτοῖς ἀπροσδόκητοι, καὶ πολλοὺς ἀπέκτειναν.

5. Εὐθὺς οὖν, Ἀσδρούβας μὲν ἐς τὴν Καρχηδόνα, Σύφαξ δὲ οἴκαδε ἀπεχώρησεν· ὁ δέ γε Σκιπίων, Σύφακι μὲν τὸν Μασινίσσαν καὶ τὸν Γάϊον ἀντέταξε Λαίλιον· αὐτὸς δ᾽ ἐπὶ τοὺς Καρχηδονίους ἤλασεν. Οἱ δ᾽ αὖ Καρχηδόνιοι πρὸς τὸ ἔρυμα τῶν Ῥωμαίων, ᾧ χει-

μαδίῳ

Poſthæc Cn. Scipione & C. Servilio Conſulibus, nimis bello feſſi Carthaginenſes, pacem expetiverunt; ac proinde Hannibal atque Mago ex Italia exciderunt; quod Hannibali & Magoni Conſules reſiſtebant; & Scipio graſſans Africam, urbes etiam occupabat. Interim verò navem Carthaginenſem cæpit; & cum vectores ejus, ſe ad ipſum legatos ire ſimularent, miſſam fecit; non ignoratione commenti, ſed ne infamia violatæ legationis aſpergeretur. Syphace autem de pacis agente conditionibus, ut Scipio ſcilicet Africa, Italia excederet Hannibal; Scipio aſſenſum præbuit; non quod homini haberet fidem, ſed ut barbarum in fraudem illiceret. Nam cum per induciarum licentiam, alias aliis in Carthaginenſium caſtra miſſis militibus, omnem illorum apparatum exploraſſet: probabilibus de cauſis; eaque potiſſimum, quod Syphacem inſidiatum eſſe conſtabat Maſiniſſæ, reſcidit pacta: noctuque in eorum caſtra, parvo diſſita intervallo venit; & in ea Haſdrubalis paſſim injecit ignem. Quæ cum facillime incenſa eſſent (ex culmis enim, & frondibus tabernacula erant confecta) & Carthaginenſes male ſunt habiti, & Syphacis milites, qui opem laturi accurrerant; a Romanis in procinctu ſtantibus, ſunt occiſi, & eorum caſtra ſuccenſa; in quibus multi quoque & equi & homines perierunt. Ubi autem Romani iſta geſſerunt, per noctem equidem nil incommodi paſſi ſunt; ubi verò mane, Hiſpani, qui Carthaginenſibus, recens auxilio venerant, rem perſenſere, ex improviſo, impetu in eos facto, eorum multos occiderunt.

Mox igitur Carthaginem inde Haſdrubal, Syphax autem domum, redierunt. Scipio verò Syphaci Maſiniſſam & C. Lælium oppoſuit; contra Carthaginenſes autem ipſe profectus eſt. Carthaginenſes verò ad munitionem caſtrorum, in quibus

Ro-

DIO APUD CONSTANT. AUG. PORPHYR. apud Valeſium pag. 606. ὅτι.

Ὅτι Σκιπίων [ναῦν Καρχηδονίαν λαβὼν, ἀφῆκε] μηδὲν ἀδικήσας, [ἐπειδὴ ἐπὶ πρεσβείᾳ πρὸς αὐτὸν ἀφικνεῖσθαι, ἐπλάσαντο· ᾔδει μὲν γὰρ] ὅτι ἐπὶ τῇ τῶν ἑαλωκότων σωτηρίᾳ προσεποιήσαντο· [προετίμησε δὲ] τῆς κατέξεως αὐτῶν [τὸ μηδ᾽, ἀλλ᾽ ὁπωσοῦν [διαβληθῆναι] τινὸς δυναμένου ποιῆσαι. [Τοῦ τε Σύφακος,] καὶ ὥστε [ἐπὶ] συναλλάττοντος αὐτοὺς, [ὡς] τὸν Σκιπίωνα [ἐκ τῆς Λιβύης, καὶ τὸν Ἀννίβαν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀπᾶραι, ἐδέξατο τὸν λόγον, οὐχ] ὅτι ἐπίστευέν οἱ, ἀλλ᾽ [ἵνα αὐτὸν σφήλῃ.]

P. Scipio captam Carthaginenſium navem, cum legationis cauſa ad ſe miſſam eſſe accepiſſet, illæſam dimiſit. Quamvis enim certò ſciret ad impetrandam ſalutem confictum a captis id mendacium eſſe, tamen integritatem utique famæ ſuæ, captivorum detentioni prætulit. Cumque Syphax inter Romanos & Pœnos pacem his conditionibus conciliaret, ut & Scipio ex Africa, & Hannibal ex Italia excederet: Scipio eum ſermonem admiſit, non quod homini fidem haberet, ſed ut incautum circumveniret.

Digitized by Google

Romani hybernarant, quoque contulerant ſua omnia, miſerunt naves: ut aut eas caperent, aut Scipionem a ſeſe removerent; & ita accidit. Scipio etenim eo cognito, deſeruit obſidionem, propereque ſtationem navium cuſtodivit. Ac Romani quidem, hoſtes facile propulſarunt; poſtridie verò longe fuerunt inferiores. Carthaginenſes enim, ferreis manibus injectis, aliquot eorum naves revellerunt; verum in terram deſcendere haud auſi; navibus domum reductis, imperium Haſdrubali abrogarunt, & Hannoni cuidam tradiderunt. Ex quo Hannon equidem erat Dux; Haſdrubal verò ſervis & transfugis collectis, ſuapte authoritate, non imbecilles coegit copias: ac præterea Hiſpanis, qui in caſtris Scipionis militabant; clam ſibi conciliatis, Scipionis caſtra noctu ex inſidiis inſtituit adoriri. Ac ſane aliquid effeciſset, niſi & turbati augures auſpiciis, & Maſiniſsæ mater, divino quodam afflata ſpiritu, effeciſſent, ut quæſtiones de ipſis haberentur. Sic illis ſupplicio, ante perpetratum facinus, affectis, Scipio rurſus admoto exercitu ad Carthaginem, eorum agrum exuſſit. Syphax verò quum ad tempus Lælio reſtitiſset; tandem Romani ſuperiores evaſerunt, & multis quidem occiſis, & multis captis. Syphacem etiam comprehenderũt. Quem, cum iis, qui Cirtam ejus Regiam, tuebantur, vinctum oſtendiſsent; urbem illam citra pugnam occuparunt. Erat autem ibi etiam Sophonisba: ad quam illico inſiliit Maſiniſsa, & mulierem amplexatus; Qui te mihi rapuit, inquit, Syphacem habeo; habeo & te: verum timere noli: neque enim captiva es, cum me habes, ſocium Romanorum. Hiſque dictis, ſtatim eam uxorem duxit, præveniens ſic Romanos; veritus ne ea excideret, ſi inter manubias referretur.

Deinde reliquis Syphacis oppidis ſubactis, ad Scipionem venerunt, Syphacem præter alia adducentes. Qui illum ut vidit vinctum, ſpectaculum id non tulit; ſed ejus hoſpitii memor, & caſuum humanorum;

μαδίω ἐχρῶντο, καὶ ἐς ὃ ἀπετίθεντο πάντα, ναῦς ἔπεμψαν, ἵνα ἢ αὐτὸ αἱρήσωσιν, ἢ ἀφ' ἑαυτῶν ἀπάξωσι τὸν Σκιπίωνα· καὶ ἔσχεν οὕτως. Μαθὼν γὰρ τὸ γινόμενον, ἀπανέστη, καὶ ἐπειχθεὶς πρὸς τὸν ναύσταθμον, διὰ φυλακῆς αὐτὸν ἐποιήσατο· καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ῥᾳδίως τοὺς προσμίξαντας αὐτοῖς ἀπεώσαντο οἱ Ῥωμαῖοι, τῇ δ' ὑστεραίᾳ πολὺ ἠλαττώθησαν· καὶ ναῦς γὰρ τῶν Ῥωμαίων, χειρῶν σιδηρῶν ἐπιβολῇ ἀπέσπασαν, ἀποβῆναι δ' ἐς τὴν γῆν οὐκ ἐτόλμησαν, ἀλλ' ἀναπλεύσαντες οἴκαδε, τὸν Ἀσδρούβαν ἀπεχειροτόνησαν· Ἄννωνα δέ τινα ἀνθείλοντο. Κἀκ τούτου, Ἄννων μὲν στρατηγὸς ἦν, ἐκεῖνος δὲ καθ' ἑαυτὸν δούλους τινὰς, αὐτομόλους παραλαβὼν, δύναμιν οὐκ ἀσθενῆ συνεκρότησε, καὶ τινας τῶν Ἰβήρων, τῶν συστρατευομένων τῷ Σκιπίωνι, κρύφα ἀναπείσας, ἐπεχείρησε νυκτὸς ἐπιβουλεῦσαι τῷ στρατοπέδῳ αὐτοῦ· κἂν ἐξειργάσατό τι, εἰ μὴ οἵ τε μάντεις ὑπὸ ὀρνίθων ἐκταραχθέντες, καὶ ἡ τοῦ Μασινίσσου μήτηρ θειάσασα, ζήτησιν αὐτῶν γενέσθαι ἐποίησαν. Καὶ οἱ μὲν προκαταληφθέντες ἐκολάσθησαν, καὶ ὁ Σκιπίων αὖθις ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα ἐστράτευσε, καὶ τὴν γῆν αὐτῶν ἐδῄου. Σύφαξ δὲ ἐπολέμει τοῖς περὶ τὸν Λαίλιον, καὶ χρόνον τινὰ ἀντέσχεν, εἶτα ὑπέσχον οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ πολλοὺς μὲν ἐφόνευσαν, πολλοὺς δὲ ἐζώγρησαν, καὶ τὸν Σύφακα εἷλον· καὶ τὴν Κίρταν, τὰ βασίλεια αὐτοῦ, παρέλαβον ἀμαχὶ, τοῖς ἔνδον δεδεμένον αὐτὸν ἐπιδείξαντες. Ἦν δ' ἐκεῖ καὶ ἡ Σοφωνίς· καὶ πρὸς αὐτὴν ὁ Μασινίσσας εὐθὺς εἰσεπήδησε, καὶ περιλαβὼν αὐτὴν, Ἔχω μὲν Σύφακα, τὸν ἁρπάσαντά σε, ἔχω δὲ καὶ σε· ἀλλὰ μὴ δέδιθι· οὐδὲ γὰρ αἰχμάλωτος γέγονας, ἐμὲ σύμμαχον ἔχουσα· Ταῦτα εἰπὼν, ἔγημεν αὐτὴν παραχρῆμα, προκαταλαβὼν τοὺς Ῥωμαίους, μή πως αὐτῆς ἁμάρτῃ, γενομένης ἐν τοῖς λαφύροις.

6. Εἶτα καὶ τὰς ἄλλας πόλεις τοῦ Σύφακος προσεποιήσατο, καὶ πρὸς τὸν Σκιπίωνα ἦλθον, ἄγοντες τά τε λοιπὰ, καὶ τὸν Σύφακα. Καὶ ὃς ἰδὼν αὐτὸν δεδεμένον, οὐκ ἤνεγκεν, ἀλλὰ τῆς παρ' αὐτῷ μνημονεύσας ξενίας

Ad verbum fere hæc deſcripſit Zonaras ex Dione, qui apud Valeſium pag. 606. 609. ita loquitur ὅτι.

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR.

Captis deinde reſiduis oppidis Romani, præter cæteram prædam, vinctum Syphacem ad Scipionem adduxerunt: ſed id ſpectaculum haudquaquam ille ſuſtinuit, verum hoſpitii, quod apud eum olim uſurpaverat, & incogitantiæ rerum humanarum memor; ac

[Ἦλθον] οἱ Ῥωμαῖοι [πρὸς τὸν Σκιπίωνα, τά τε ἄλλα πολλὰ ἄγοντες, καὶ τὸν Σύφακα. Καὶ ὃς ἰδὼν αὐτὸν δεδεμένον, οὐκ ἤνεγκεν, ἀλλὰ τῆς] τε [παρ' αὐτῷ] ξενίας [μνημονεύσας, καὶ τὰ ἀνθρώπεια] παθήματα [ἀναλογισάμενος] ὅτι τε βασιλεὺς

(a) U. C. 549.

νίας, καὶ τὰ ἀνθρώπεια ἀναλογισάμενος, ἀνεπήδησεν ἐκ τοῦ δίφρου, ἔλυσέ τε αὐτὸν καὶ ἐδεξιώσατο, καὶ ἐντίμως ἦγε· καὶ ποτε ἤρετο· Τί σοι δόξαν ἐπολέμησας ἡμῖν; ὁ δὲ ἑαυτόν τε σοφῶς ἐξῃτήσατο ἅμα, καὶ τὸν Μασινίσσαν ἠμύνατο, εἰπὼν, αἰτίαν αὐτῷ τὴν Σοφονίδα γενέσθαι. Τῷ γὰρ πατρὶ τῷ Ἀσδρούβᾳ χαριζομένην, καταδῆσαι αὐτὸν μαγγανείαις, ὥστε καὶ ἄκοντα τὰ τῶν Καρχηδονίων πρᾶξαι· ἀλλ' ὅτι ὑπὸ γυναικὸς ἡμάρτηκα, ἀξίαν ἔδωκα δίκην· ἔχω δ' οὖν τι ἐν κακοῖς παραμύθιον, ὅτι ὁ Μασινίσσας αὐτὴν ἔγημε· πάντως γὰρ καὶ ἐκεῖνον ὁμοίως διολέσει. Ὁ δὲ Σκιπίων ὑποπτεύσας ταῦτα περὶ τοῦ Μασινίσσου, ἐκάλεσέ τε αὐτὸν, καὶ ᾐτιάσατο, ὅτι γυναῖκα πολεμίαν, καὶ αἰχμάλωτον ἄνευ τῆς αὐτοῦ γνώμης, οὕτω ταχέως ἔγημε· καὶ παραδοῦναι τοῖς Ῥωμαίοις αὐτὴν ἐκέλευσεν· Ὁ δὲ περιαλγήσας μὲν, εἰσπηδήσας δ' ἐς τὴν σκηνὴν, ἔφη τῇ Σοφωνίδι· Εἰ μὲν οἷός τ' ἦν τῷ ἐμαυτοῦ θανάτῳ ἐλευθέραν φυλάξαι σε, καὶ ἀνύβριστον, προθύμως ἂν σου ὑπεραπέθανον· ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, προπέμπω σε ἔνθα κἀγὼ καὶ ἅπαντες ἀφιξόμεθα· καὶ ταῦτα εἰπὼν, φάρμακον αὐτῇ ὤρεξεν· Ἡ δ' οὔτ' ἀνωλοφύρατο, οὔτ' ἐστέναξεν· ἀλλὰ καὶ πάνυ γενναίως· Εἰ τοῦτό σοι, ἔφη, ἀνὲρ δοκεῖ, κἀγὼ πείθομαι· τῆς γὰρ ψυχῆς μου μετὰ σε οὐδεὶς ἄλλος κυριώσει· εἰ δὲ τοῦ σώματός μου Σκιπίων δεῖται, νεκρὸν λαβέτω· καὶ ἡ μὲν οὕτως ἀπέθανε· Σκιπίων δὲ τὸ ἔργον ἐθαύμασεν· Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ τοῦ Λαιλίου τὸν Σύφακα, καὶ τὸν υἱὸν ἐκείνου Οὐερμίναν ἀγαγόντος ἐκεῖ, καὶ τῶν ἄλλων τινὰς τῶν πρώτων, τὸν μὲν Σύφακα ἐς τὴν Ἄλβαν κατέθεντο, καὶ τελευτήσαντα δημοσίᾳ ἔθαψαν· τῷ δὲ Οὐερμίνᾳ τὴν βασιλείαν τοῦ πατρὸς ἐπεκύρωσαν, καὶ τοὺς ζωγρηθέντας Νομάδας ἐχαρίσαντο·

7. Οἱ

rum; e ſella exſiliit, eum ſolvit, & data dextera habuit honorifice. Quumque eum rogaſset, Quonam conſilio bellum Romanis intulit? ille pari calliditate, & ſe ipſum excuſavit, & de Maſiniſsa vultus eſt; inquiens, Id Sophonisbæ impulſu factum eſse: a qua in patris Haſdrubalis gratiam præſtigiis quibuſdam fuerit irretitus, , ut ſtuderet Carthaginenſibus vel invitus. Et ſi autem ipſe muliebris impoſturæ lueret juſtas pœnas; illud tamen inter mala, ſolatii ſe habere, quod Maſiniſsa, ipſa in uxorem ducta, in ſimile omnino exitium, eſset præcipitandus. Ea igitur Scipio commotus ſuſpicione, advocat Maſiniſsam, eique exprobat, quod hoſtem mulierem & captivam, ſe inſcio, & tam properanter, uxorem duxerat: eam proinde tradi Romanis jubet. Quibus verbis Maſiniſsa ingenti dolore affectus, ſubito in tabernaculum ingreſsus, hæc Sophonisbæ dixit: Si meo ipſius interitu, te liberam & inviolatam tueri poſsem; cupide, Sophonisba, oppeterem pro te mortem. Quoniam verò hoc ut fiat eſt impoſſibile; eò præmitto te, quo & ego & omnes perveniemus: hiſque dictis, ei venenum porrigit. Illa verò citra ullum ejulatum, aut ullum gemitum, verum generoſo prorſus reſpondit animo: Si tibi iſtud, marite, placet, ego etiam tibi pareo: nam animo quidem meo, poſt te, nemo alius dominabitur: & ſi Scipio corpus meũ requirit, eſto, accipiat illud mortuum. Atque Sophonisba quidem ſic obiit; Scipio verò rem geſtam eſt admiratus. Romani autem Syphace, ejuſque filio Vermina, ac nonnullis aliis e primoribus, a Lælio in urbem ductis; Syphacem quidem Albæ aſſervarunt, defunctumque, publico funere extulerunt; Verminæ verò paternum regnum confirmarunt, Numidis captivis, etiam dono datis.

Car-

πλείω δυνάμεως οὐ σμικρᾶς, καὶ ἔτι ἀξιοσπούδαστον, καὶ ἑαυτῷ γενόμενον ὁρῶν οἰκτρῶς εἶναι ἔχοντα [ἀνεπήδησε] μὲν [ἐκ τοῦ δίφρου· καὶ ἔλυσέ τι αὐτὸν καὶ ἐδεξιώσατο αὐτὸν καὶ] ἐν θεραπείᾳ πολλῇ ἦγε.

ac præterea ea Regia fortuna ac potentia, quam olim ipſe ſibi eulendam eſſe cenſuiſſet, in eam repente calamitatem delapſum hominem cernens, ſtatim e ſella exſiliit, & ſolutum vinculis porrecta blande dextera excepit, & omni ſtudio atque honore eum eſt proſecutus

ADMONITIO.

Ad Syphacem ne, an ad Hannibalem ſpectent, hæc, quæ ex hoc XVII. Dionis libro, refert Suidas, verbo, ὡς ἐπίπαν; nequeo divinare. Huc certè ſpectant. En Suidam: Ὡς ἐπίπαν, ὡς ἐπιπολύ. λέγεται δὲ τοῦτο, καὶ, ὡς πλῆθει. Δίων ὁ συγγραφεὺς πολλαχοῦ κέχρηται τῇ λέξει, καὶ ἐν Ῥωμαϊκῶν ιζ. Ὡς ἐπίπαν. *plerumque. Pro eodem etiam dicitur*; ὡς πλῆθει *Dio hiſtoricus cum multis aliis in locis hac dictione uſus eſt, tum etiam Hiſt. Rom. libro XVII.* & affert verba.

DIO APUD SUIDAM.

Πέφυκε γὰρ καὶ ἄλλως, ὡς πλῆθος, τὸ μὲν εὐτυχοῦν θρασύνεσθαι· τὸ δὲ κακοπραγοῦν, μετριάζειν· χρὴ τούτου, τὸ μὲν δεδιὸς σωφρονεῖν, τὸ δὲ θαρσοῦν, ἀκολασταίνειν. Ἐπὶ πλεῖον δ' ἐν ἐκείνῳ τοῦτ' ἐφωράθη.

Nam & plerumque aliàs fieri ſolet, ut felicitas homines inſolentes, adverſa autem fortuna, moderatos & ſubmiſſos reddat: & ideo illi, qui metuunt, modeſte; qui autem ferociunt, inſolenter & petulanter ſe gerant: quod in illo, ut plurimum, deprehenſum eſt.

Digitized by Google

Carthaginenſes autem, caduceatoribus ad Scipionem de pace miſſis; pecuniam ei dederunt illico: captivíſque omnibus redditis: cæteris de rebus legatis Romam miſerunt; quos tamen tunc Romani non admiſerunt. Negabant enim, moris majorum eſſe, ut eorum, qui in Italia haberent caſtra, legatos de pace audirent. Poſtquam itaque Mago & Hannibal abierunt, tunc legatos audierunt, paciſque conditiones expenderunt. Porrò verò Magon & Hannibal ex Italia exceſſerunt, non pacis cauſa, ſed ut ad bellu domeſticu properarent. Qui enim in Africa erant Carthaginenſes, cum prius etiam pacem minime cogitarent, nec eam alio conſilio petiiſſent, niſi, ut dum veniret Hannibal tempus tererent; ubi eum appropinquare cognoverunt, recreati, Scipionem terra marique invaſerunt. De his verò Scipione eos expoſtulante, nequidquam moderati legatis reſponderunt, quin abeuntes, per inſidias occidiſſent, niſi fuiſſent, exorto vento fortuito conſervati. Quamobrem, interim de pace allatum Senatusconſultum, non habuit ratum Scipio. Carthaginenſes igitur Magonem in Italiam remiſerunt, Hannibalem verò exercitui cum ſummo imperio præfecerunt: repudiato quidem Hannone, & Haſdrubale capitis condemnato. In cujus ca ſaver, quod ultrò venenum biberat, eſt ſævitum. Sane
tunc

7. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι περὶ σπονδῶν ἐπικηρυκευσάμενοι τῷ Σκιπίωνι, χρήματά τε εὐθὺς ἔδοσαν, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους πάντας ἀπέδωκαν, καὶ ὑπὲρ τῶν λοιπῶν πρεσβείαν ἐς τὴν Ῥώμην ἀπέστειλαν. Τοὺς δέ γε πρέσβεις οἱ Ῥωμαῖοι τότε οὐ προσεδέξαντο, λέγοντες, οὐκ εἶναι πάτριον σφίσι, στρατοπέδων ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ὄντων, ποιὰ πρεσβείαν προσίεσθαι ἐξ αὐτῶν, καὶ χρηματίζειν ὑπὲρ εἰρήνης· ὕστερον δὲ ἀπάραντος τοῦ τε Ἀννίβου, καὶ τοῦ Μάγωνος, λόγου σφίσι μετέδωκαν, καὶ ἐψηφίσαντο τὰς σπονδάς. Ἐξεχώρησαν δὲ τῆς Ἰταλίας, ὅ τε Ἀννίβας, καὶ ὁ Μάγων, οὐ διὰ τὴν σύμβασιν, ἀλλὰ πρὸς τὸν οἴκοι πόλεμον ἐπειγόμενοι· οἱ δ' ἐν τῇ Λιβύῃ Καρχηδόνιοι, οὐδὲ πρότερον εἰρηναῖον φρονοῦντες, καὶ περὶ σπονδῶν ἐπὶ τῇ τοῦ χρόνου τριβῇ διὰ τὴν τοῦ Ἀννίβου παρουσίαν ἐπικηρυκευσάμενοι, ὡς τὸν Ἀννίβαν πλησιάζοντα ἔμαθον ἀνεθάρσησαν. Κἀκείνου περὶ τούτου αὐτοῖς ἐγκαλέσαντος, οὔτε μέτριόν τι τοῖς πρέσβεσιν ἀπεκρίναντο, καὶ ἐπιβουλεῦσαι αὐτοῖς ἀποπλεύσασι· καὶ εἰ μὴ πνεῦμα τυχαίως συμβὰν, αὐτοῖς ἐβοήθησεν ἀπώλοντο ἄν· ὅθεν καὶ ὁ Σκιπίων ἐν τούτῳ τῆς ψήφου, τῆς περὶ τῆς εἰρήνης κομισθείσης, οὐκ ἐπ' αὐτῇ ἐποιήσατο. Οἱ οὖν Καρχηδόνιοι, τὸν μὲν Μάγωνα ἐς τὴν Ἰταλίαν ἀνέπεμψαν, τὸν δ' Ἀννίβαν αὐτοκράτορα στρατηγὸν ἀπέδειξαν, τὸν Ἄννωνα τῆς ἀρχῆς παύσαντες, τὸν δ' Ἀσδρούβαν, καὶ ἀποκτεῖναι ἐψηφίσαντο. φαρμάκῳ δὲ ἑκουσίως
φθα-

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR. ECLOGEN XIV.

Carthaginenſes miſſis ad Scipionem legatis, quum omnia quæ impetaſſet, facturos ſe pollicerentur, nihilque non præſtituri eſſent; pecuniam quidem ei ſtatim numeraverunt, & captivos omnes reddiderunt: cætera verò quod attineret, eorum nomine Romam ſuos ablegarunt. Ad hos Romani tunc non admiſere, quod alienum eſſe dicerent a conſuetudine patria, dum exercitus aliquorum eſſent in Italia, de pace reſpondere. Poſtea verò recedente Hannibale & Magone, ipſis aures præbuere: ac diſceptatum quidem inter eos fuit, ſententiis in utramque partem propendentibus: ſed iis denique legibus pacem decrevere, quas Scipio tuliſſet.

[Ἐπικηρυκευσάμενοι οἱ Καρχηδόνιοι τῷ Σκιπίωνι] πάντα ἐπιταχθέντων σφισιν ὑπ' αὐτοῦ οὐδὲν ὅπουν ὑποσχόμενοι οἷα μηδὲν αὐτῷ, οὐ παρέξειν μέλλοντες, [χρήματα μὲν αὐτῷ εὐθὺς ἔδοσαν, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους πάντας ἀπέδωκαν· ὑπὲρ] δὲ τῶν ἄλλων [ἐς τὴν Ῥώμην] ἐπρεσβεύσαντο· καὶ αὐτοῖς ἐκεῖνοι τότε [οὐ προσεδέξαντο, λέγοντες, οὐκ εἶναι πάτριον, στρατοπέδων] ποῦ [ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ὄντων, ὑπὲρ εἰρήνης χρηματίζειν· ὕστερον δὲ ἀπάραντος τοῦ τε Ἀννίβου καὶ τοῦ Μάγωνος, λόγον] αὐτοῖς [ἔδωκαν·] καὶ] ἦλθον μὲν εἰς ἀμφισβήτησιν πρὸς ἀλλήλους, ἐπ' ἀμφότερα ταῖς γνώμαις γενόμενοι. Τέλος δὲ [ἐψηφίσαντο τὰς σπονδὰς,] ἐφ' οἷς ὁ Σκιπίων συνετέθετο.

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR. ECLOGEN XV.

Scipionem terra marique Carthaginenſes invadebant. At quum eam ob rem indignatus Scipio, de injuria per internuncios quereretur; neque moderatum aliquid legatis reſponderunt, atque etiam navigio diſcedentibus inſidias ſtruxerunt. Quod ſi ventus idoneus eos forte fortuna non juviſſet, aut capti fuiſſent, aut periiſſent. Propter hanc cauſam Scipio, licet interea ſuperveniſſent, qui pacem eis ferebant, non tamen amplius eam fecit.

Οἱ Καρχηδόνιοι τῷ Σκιπίωνι ἐπέθεντο, καὶ κατὰ γῆν, καὶ κατὰ θάλασσαν. Τοῦ δὲ Σκιπίωνος ἀγανακτήσαντος ἐπὶ τούτῳ καὶ ἔγκλημα ποιησαμένου [οὔτε, τι μέτριον τοῖς πρέσβεσιν ἀπεκρίναντο, καὶ] προσέτι καὶ [ἐπεβούλευσαν αὐτοῖς ἀποπλεύσασιν· καὶ εἰ γε μὴ] ἄνεμος σφίσι κατὰ τύχην ἐπιγενόμενος [ἐβοήθησεν] ἑάλωσαν [ἂν] ἢ [ἀπώλοντο. Καὶ διὰ τοῦτο [Σκιπίων καὶ περ ἐπελθόντων [ἐν τούτῳ] τῶν τὴν εἰρήνην αὐτοῖς φερόντων, [οὐκ ἐπ' αὐτῇ ἐποιήσατο.]

(a) U. C. 550.

φθαρέντα, καὶ νεκρὸν ᾐκίσαντο· Ἀννίβαν μὲν οὖν πᾶσαν τὴν ἡγεμονίαν λαβὼν, ἐς τὴν Μασινίσσου χώραν ἐνέβαλλε καὶ ἐκάκου αὐτὴν, καὶ τοῖς Ρωμαίοις μαχέσασθαι ἡτοιμάζετο· ἀνθητοιμάζοντο δὲ καὶ οἱ τοῦ Σκιπίωνος.

8. Οἱ δ' ἐν τῇ Ρώμῃ μετεμέλλοντο, ὅτι μὴ ἐκώλυσαν τὸν Ἀννίβαν ἐκπλεῦσαι· ὡς μέντοι τὰ ἐν τῇ Λιβύῃ συγκροτοῦντα αὐτὸν ἔμαθον, οὐ μετρίως αὖθις ἐδεδιέσαν· διὸ καὶ Κλαύδιον μὲν Νέρωνα, (a) τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων ἐπ' αὐτὸν ἔπεμψαν, Μάρκῳ δὲ Σερουϊλίῳ τὴν τῆς Ἰταλίας φυλακὴν προσεκλήρωσαν. Ἀλλ' οὐ ἠδυνήθη ὁ Νέρων ἐς Λιβύην ἐλθεῖν, ὑπὸ χειμῶνος ἐν Ἰταλίᾳ χρονίσας, καὶ ἐν Σαρδοῖ· εἶτα οὐδὲ περαιτέρω τῆς Σικελίας ἐχώρησε, κεκρατηκότα μαθὼν τὸν Σκιπίωνα· Ὁ γὰρ Σκιπίων δείσας, μὴ ἐπειχθεὶς ὁ Νέρων, τῶν αὐτοῦ πόνων τὴν εὔκλειαν σφετερίσηται, τοῦ ἔαρος ἐπιλάμψαντος, ἐπὶ τὸν Ἀννίβαν ἐχώρησε, μαθὼν ὅτι τὸν Μασινίσσαν ἐνίκησε· καὶ ὁ Ἀννίβας ὡς ᾔσθετο προσιόντα τὸν Σκιπίωνα, προαπήντησεν αὐτῷ· καὶ ἀντιστρατοπεδευσάμενοι, οὐκ εὐθὺς ἐς χεῖρας ἦλθον· συχνὰς δὲ ἡμέρας διέτριψαν, καὶ ἕκαστος τῷ οἰκείῳ διειλέχθη στρατεύματι, καὶ πρὸς τὴν μάχην αὐτῷ παρεθάρρυνεν. Ὡς δ' ἔδοξε τῷ Σκιπίωνι μὴ διατρίβειν, ἀλλὰ καὶ ἄκοντα τὸν Ἀννίβαν ἐς τὸν ἀγῶνα προαγαγεῖν, ἐπὶ τὴν Οὐτικὴν ὥρμησεν, ἵνα δεδιέναι, καὶ φεύγειν δόξας σχοίη καιρὸν ἐπιθέσεως, ὃ καὶ ἐγένετο· ὁ γὰρ Ἀννίβας φεύγειν αὐτὸν οἰηθεὶς, ἐπὶ πλέον ἐντεῦθεν θαρσήσας ἐπεδίωξε μόνοις τοῖς ἱππεῦσι κατὰ νώτου· καὶ ὁ Σκιπίων ἀντέστη τε αὐτοῖς παρὰ δόξαν, καὶ συμβαλὼν ἐνίκησε· τρέψας δ' αὐτοὺς, οὐκ ἐπὶ τὸ διώκειν σφᾶς, ἀλλ' ἐπὶ τὰ σκευοφόρα αὐτῶν καθ' ὁδὸν τυγχάνοντα ὥρμησε, καὶ πάντα συνέλαβε. Ταῦτα τὸν Ἀννίβαν ἐτάραξε, καὶ ἔτι ὅτι κατασκόπους αὐτοῦ τρεῖς ἐν τῷ στρατοπέδῳ εὑρὼν, οὐδὲν δεινὸν αὐτοῖς πεποιήκει· μαθὼν γὰρ παρ' ἑνὸς αὐτῶν ὁ Ἀννίβας τὸ πεπραγμένον (οἱ γὰρ δύω παρὰ τοῖς Ρωμαίοις μεῖναι ἠθέλησαν) καταπλάγη, καὶ διακινδυνεῦσαι οὐκ ἔτι θαρρήσας, σπείσασθαι ὅτι τάχιστα ἔγνω, ἵν' εἰ μὴ τοῦτο συμβαίη, τριβήν τινα ποιήσηται, καὶ διακωχήν. Πέμψας οὖν πρὸς τὸν Μασινίσσαν, δι' ἐκείνου, ὡς ὁμοφύλου, τὰς σπονδὰς ᾔτησε· καὶ ἦλθε μὲν ἐς λόγους τῷ Σκιπίωνι, ἔπραξε δὲ οὐδέν. Ὁ γὰρ Σκιπίων, οὔτε τι τραχὺ, οὔτε τι σαφὲς ἀπεκρίνατο, ἀλλὰ τὸ μὲν ὅλον ἐμέστευσεν, ἐπιεικέστερον δ' ὅμως διειλέχθη, ὅπως αὐτὸν ὡς καὶ σπεισόμενος ἐς ἀμέλειαν προαγάγῃ· ὃ καὶ συμβέβηκε·

(a) U. C. 550.

9. Μα-

tunc Hannibal omni poteſtate potitus, Maſiniſſæ regnum eſt populatus, & ad committendum cum Romanis prælium ſe paravit; & contra, idem fiebat a Scipione.

Romanos autem pœnituit, quod Hannibalem Italia excedere, & in Africam navigare non prohibuerant. Ut ergo noverunt quas res in Africa ille gereret; haud mediocriter denuo ſunt perterriti. Eaque de cauſa, Claudium Neronem, alterum Conſulum, contra eum miſerunt; M. verò Servilio, Italiæ mandarunt defenſionem Verum Nero propter hyemem, moratus in Italia & Sardinia, in Africam trajicere non potuit: deinde verò audita Scipionis victoria, ultra Siciliam non proceſſit. Scipio namque veritus, ne ſi antevertiſſet Nero; laborum ſuorum gloriam interciperet; primo vere, poſt auditam Maſiniſſæ cladem, Hannibalem invaſit: qui ubi Scipionis adventum novit, & ipſe ei in occurſum venit. Ita caſtris e regione utriuſque poſitis, haud illico manus conſeruerunt: multos enim triverunt dies, ut ſuos quiſque milites, ad bene pugnandum orationibus hortaretur. Ubi autem Scipioni tempus non diutius terere viſum eſt; ſed ad certamen, Hannibalem elicere vel invitum; iter intendit Uticam; ut cum eum timere & fugere crederetur, occaſionem rei bene gerendæ nanciſceretur: & ita accidit Hannibal enim eum fugere opinatus, majorique fiducia inde ſumpta; cum ſolis a tergo equitibus eum eſt perſecutus: ac tum Scipio præter expectationem eis reſtitit; iiſque facile profligatis, dum a perſequendo eos ſe cohibet, eorum impedimenta, quæ in via erant, omnia intercepit. Hæc autem Hannibalem conturbarunt: ac illud etiam, quod Scipio tres exploratores, in caſtris ſuis deprehenſos; nihil paſſos dimiſerat & impune. E quorum uno cum didiciſſet, quid in caſtris hoſtium actum eſſet (duo enim ultrò manſerant apud Romanos) perculſus eſt; neque amplius auſus decertare, quamprimum pacem cum Romanis facere, decrevit: ut ea, nempe, non impetrata, mora ſaltem aliqua, & induciæ intercederent. Ad Maſiniſſam igitur, tanquam popularem ſuum miſit, inducias petens, ſed is cum Scipione collocutus, nihil valuit impetrare. Scipio namque, nec aſpere, nec perſpicue quid reſpondit; ſed quamvis omnino quoddam teneret medium; humanius tamen diſſeruit, ut ſpe pacis, negligentiorem eum redderet: quod & accidit.

Cum

Cum enim Hannibalem, de pugna minime cogitantem, caſtra in commodiorem locum transferre velle; ex transfugis intellexiſſet; noctu loco illo, quo Hannibal properabat, præoccupato; Carthaginenſibus in convalle, caſtris haud idonea, verſantibus, ex improviſo ſeſe oſtendit. Hannibal autem detrectata pugna, caſtris ibi muniendis, & puteis fodiendis, per totam noctem eſt occupatus: qua ærumna fatigatos & ſitientes Scipio vel invitos inire prælium coegit. Congrediuntur igitur inter ſeſe, Romani quidem inſtructi & alacres; Hannibal verò & Carthaginenſes inviti, & præter alia incommoda, etiam territi ex integra Solis defectione: quem præter cætera, Pœnus nihil ſibi fauſti portendere arbitratus; in prima acie elephantos collocat. Romani ſubito, ingenti & terribili clamore ſublato, & clypeos haſtis pulſantes, ira & curſu concito; belluas impetu illo territas diſſiparunt, & everterunt; quæ verò vulnebantur; ob turbam, ſuos magis incommodabant. Jam, ut aliquæ in hoſtes pergerent, concitatæ; Romanis tamen præbentibus eis ſpatium, dum per mediam aciem excurrebant, inter tranſeundum, & jaculis & gladiis vulnera accipiebant. Sane ad tempus aliquod, reſtiterunt Carthaginenſes: deinde invecto in ipſos Maſiniſſæ & Lælii equitatu; omnes quidem fugerunt, plures verò ex ipſis ceciderunt; ipſo etiam Hannibale propemodum interſecto. Nam cum Maſiniſſam converſus vidit, laxis habenis ſe perſequi fugientem; nonnihil ejus impetu declinato, curſuque inhibito, prætereuntem a tergo adortus, oppido vulneravit, itaque cum paucis evaſit Hannibal. Scipio verò victoria iſta potitus, propere Carthaginem terra marique obſedit: Carthaginenſes autem principio quidem ad tolerandam obſidionem ſe præparabant, poſtea verò cernentes ſuas eſse res deſperatas; caduceatores ad Scipionem miſerunt; qui eorum preces ſuſcepit, & de pacis conditionibus cum ipſis egit.

Hujuſmodi autem fuerunt pacis conditiones: Ut Carthaginenſes, obſides darent:

9. Μάχης μὲν γὰρ πέρι οὐδὲν ὁ Ἀννίβας ἐννόητε, μεταστρατοπεδεύσασθαι δὲ ἐς χωρίον ἐπιτηδειότερόν τι ἠθέλησεν· ἐξ αὐτομόλων δὲ τοῦτο μαθὼν ὁ Σκιπίων προεξανέστη νυκτὸς, καὶ κατέσχε τὸν τόπον, ἐς ὃν ἐκεῖνος ἠπείγετο· ἐν χωρίῳ δέ τινι κοίλῳ καὶ ἀνεπιτηδείῳ πρὸς στρατοπέδευσιν γενομένοις τοῖς Καρχηδονίοις, ἐπεφάνη αἰφνίδιον· ὁ δ' Ἀννίβας συμβαλεῖν οὐκ ἠθέλησε· στρατοπεδευόμενος δ' ἐκεῖ, καὶ φρεωρυχῶν, ἐταλαιπώρησε διὰ πάσης τῆς νυκτὸς, καὶ οὕτω κακῶς αὐτοὺς ἔχοντας ὑπὸ καμάτου καὶ δίψης κατηνάγκασε καὶ ἄκοντας ὁ Σκιπίων συμμῖξαι αὐτῷ· Συνέβαλον οὖν οἱ μὲν Ῥωμαῖοι συντεταγμένοι, καὶ πρόθυμοι, Ἀννίβας δὲ καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ἀπρόθυμοί τε καὶ καταπεπληγμένοι, καὶ δι' ἕτερα, καὶ ὅτι καὶ ὁ ἥλιος σύμπας ἐξέλιπεν. Ἐκ γὰρ τῶν ἄλλων, καὶ τοῦτο οὐκ αἴσιόν τι προμηνύειν σφίσιν ὁ Ἀννίβας ὑπώπτευσεν. Οὕτω δ' ἔχοντες, τοὺς ἐλέφαντας ἑαυτῶν προεβάλοντο· καὶ οἱ Ῥωμαῖοι μέγα ἐξαίφνης, καὶ καταπληκτικὸν ἀνεβόησαν, καὶ τὰς ἀσπίδας τοῖς δόρασι κρούσαντες, θυμῷ καὶ δρόμῳ ἐπὶ τοὺς ἐλέφαντας ὥρμησαν· ὑφ' ὧν ταραχθέντες ἐκεῖνοι, οἱ μὲν πλείους οὐκ ἐδέξαντο σφᾶς, ἀλλ' ἀπετράποντο, καὶ τιτρωσκόμενοι μείζω τοῖς ἐπεποίουν τὸν θόρυβον. Οἱ δὲ καὶ ὁπότε σφίσι χωρήσαντες, τῶν Ῥωμαίων διϊσταμένων, διὰ μέσου αὐτῶν διεξέτρεχον, καὶ περιιόντες ἐβάλλοντό τε καὶ ἐκ χειρὸς ἐτιτρώσκοντο· καὶ ἐπί τινα μὲν χρόνον ἀντεῖχον οἱ Καρχηδόνιοι· ἔπειτα τοῦ Μασινίσσου, καὶ τοῦ Λαιλίου τοῖς ἱππεῦσι προσπεσόντων αὐτοῖς, πάντες ἔφυγον· οἱ δὲ πλείους ἐφθάρησαν, καὶ ὁ Ἀννίβας μικροῦ ἂν ἀπώλετο. Φεύγοντα γὰρ αὐτὸν ὁ Μασινίσσας, ἐπεδίωκεν ἀκρατῶς τῇ τοῦ ἵππου ῥύμῃ ὑπενδιδούς· μεταστραφεὶς δ' ὁ Ἀννίβας, καὶ ἰδὼν αὐτὸν οὕτω διώκοντα, ἠρέμα ἐξέκλινε, καὶ τὸν δρόμον ἐπέστησε, καὶ οὕτω παρελάσαντα τὸν Μασινίσσαν κατὰ νώτου γενόμενος ἔτρωσε, κἀκ τούτου μετ' ὀλίγον ἐξέφυγε. Σκιπίων δὲ νικήσας, ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα ἠπείχθη, καὶ ἐπολιόρκει αὐτὴν ἐκ γῆς ἅμα καὶ θαλάσσης· οἱ δ' αὖ Καρχηδόνιοι, πρῶτον μὲν ὡς τὴν πολιορκίαν καρτερήσοντες ἡτοιμάζοντο· ἔπειτα δὲ διαπορηθέντες, πρὸς τὸν Σκιπίωνα διεκηρυκεύσαντο, καὶ ὁ Σκιπίων τοὺς λόγους σφῶν προσεδέξατο, καὶ περὶ τῶν συνθηκῶν διελέχθη αὐτοῖς.

10. Ἦν δὲ τὰ ὡμολογημένα, ὁμήρους τε παρὰ τῶν Καρχηδονίων, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους,

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR. ECLOGEN XVI.

Legatos ad Scipionem miſere Carthaginenſes; pacta verò conventa, hujuſmodi erant: Ut obſides darent, & captivos ac transfugas ſive Romanorum ſive ſociorum, quos haberent, reſtituerent; ut elephantes omnes, & triremes,

Διεκηρυκεύσαντο οἱ Καρχηδόνιοι τῷ Σκιπίωνι [ἦν δὲ τὰ διωμολογημένα, ὁμήρους τε] σφᾶς δοῦναι, [καὶ τοὺς αἰχμαλώτους, τούς τε αὐτομόλους] ἤτοι τῶν Ῥωμαίων, ἢ τῶν συμμάχων ὧν εἶχον, ἀποδοῦναι, [καὶ τοὺς ἐλέφαντας

καὶ τοὺς αὐτομόλους δοθῆναι· καὶ πάντας μὲν τοὺς ἐλέφαντας, τὰς δὲ τριήρεις, πλὴν δέκα, παραχεθῆναι· καὶ τοῦ λοιποῦ μήτε ἐλέφαντας, μήτε ναῦς μακρὰς, πλείους τῶν δέκα, ἔχειν· καὶ μήτε πόλεμον, παρὰ τὴν τῶν Ρωμαίων γνώμην, πρὸς μηδένα ποιεῖσθαι· καὶ τινα ἕτερα. Τοιούτων δὲ γενομένων τῶν ὁμολογιῶν, πρέσβεις ἐπὶ Ρώμην οἱ Καρχηδόνιοι ἐστάλκασι· καὶ οἱ μὲν ἀπῆλθον, οὐ μέντοι καὶ ἡ γερουσία τὴν πρεσβείαν ἑτοίμως ἐδέξατο, ἀλλ᾽ ἐπὶ πολὺ ἠμφισβήτησαν, ἀλλήλοις ἐναντιούμενοι. Ὁ δὲ δῆμος τὴν εἰρήνην ὁμοθυμαδὸν ἐψηφίσατο, καὶ τὰς ὁμολογίας ἐδέξατο· καὶ ἔπεμψαν δέκα ἄνδρας, ἵνα μετὰ τοῦ Σκιπίωνος ἅπαντα διοικήσωσι· καὶ αἱ συμβάσεις ἐπράχθησαν, καὶ αἱ τριήρεις ἐδόθησαν, καὶ ἐκαύθησαν, καὶ τῶν ἐλεφάντων, οἱ μὲν πλείους, ἐς τὴν Ρώμην ἀπήχθησαν· τῷ Μασινίσσᾳ δὲ οἱ λοιποὶ ἐδωρήθησαν. Καὶ Ρωμαῖοι μὲν τὴν Λιβύην ἐξέλιπον, τὴν δ᾽ Ἰταλίαν οἱ Καρχηδόνιοι. Ὁ μὲν οὖν δεύτερος πόλεμος τῶν Καρχηδονίων, ἔτει ἑκκαιδεκάτῳ ἐς τοῦτο κατήντησε· κἀντεῦθεν ὁ Σκιπίων λελάμπρυντο, καὶ Ἀφρικανὸς ἐπεκέκλητο (Ἀφρικὴ γὰρ ἤδη ἡ περὶ Καρχηδόνα Λιβύη ὠνόμαστο) πολλοῖς δὲ καὶ Ἐλευθερωτὴς προσηγόρευτο πολλοὺς πολίτας κομίσας αἰχμαλώτους. Καὶ ὁ μὲν μέγας ἐκ τούτων ἦρτο· Ἀννίβας δὲ κατηγόρητο παρὰ τοῖς οἰκείοις, ὡς τήν τε Ρώμην λαβεῖν δυνηθεὶς, καὶ τὴν λείαν, τὴν ἐκ τῆς Ἰταλίας σφετερισάμενος· οὐ μὴν καὶ ἑάλω, ἀλλὰ καὶ τὴν μεγίστην τῶν Καρχηδονίων ἀρχὴν, οὐκ ἐς μακρὰν ἐπετράπη.

Ut captivos, & omnes transfugas reſtituerent: Elephantos omnes & triremes, decem exceptis, traderent: In poſterum, neque Elephantos, neque longas naves, plures quam denas, haberent: Neque bellum cum quoquam ſuſciperent, niſi de ſententia Romanorum. His, & quædam alia adjecta ſunt. Propoſitis autem iſtis conditionibus, legatos Romam miſerunt Carthaginenſes, ſed qui parum alacriter a Senatu ſuſcepti ſunt: aliis cenſentibus diu aliud, ac rixantibus inter ſeſe. Verum pacem magno conſenſu decrevit populus; acceptiſque conditionibus, legatos decem miſerunt, qui una cum Scipione omnia adminiſtrarent. Pactis firmatis, & triremes ſunt traditæ & crematæ. Elephantorum major pars Romam miſſa, reliqui Maſiniſſæ donati ſunt: ac ita demum Romani Africam, Carthaginenſes Italiam reliquerunt. Atque hic belli ſecundi Punici, poſt annos ſexdecim fuit exitus. Scipio autem, magna hac parta gloria, Africani retulit cognomentum (jam tum enim Carthagini finitima Libya, Africa vocabatur) & quod multos captivos civium recepiſset; ob hæc a multis dictus eſt Liberator. Ac ipſe quidem idcirco, in ſummo fuit honore; Hannibal verò a ſuis civibus accuſatus, quod Romam capere potuiſſet, nec voluiſſet; & quod manubiis in peculium ſuum inverſis, Rempublicam fraudarit: haud multo poſt tamen, ſummum Carthaginenſium magiſtratum adeptus eſt.

DIO APUD CONSTANT. AUG. PORPHYR. ubi ſupra.

φεύγοντας] πάντας, καὶ [τὰς τριήρεις, πλὴν δέκα,] παραδοῦναι· [καὶ τὸ λοιπὸν] μὴ κεκτῆσθαι [μήτε ἐλέφαντας, μήτε ναῦς] καὶ τῷ Μασινίσσῃ, πάντων ὧν εἶχον αὐτοῦ, ἀποστῆναι, καὶ ἐκείνῳ δοῦναι· τήν τε χώραν, καὶ τὰς πόλεις, τὰς ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ αὐτοῦ οὔσας, ἀφεῖναι. [Καὶ μήτε καταλόγους ποιεῖσθαι, μήτε μισθοφόροις χρῆσθαι, μήτε πόλεμον πρὸς μηδένα, παρὰ τὴν τῶν Ρωμαίων γνώμην,] ἀναιρεῖσθαι.

...remes, exceptis decem, traderent: ut in poſterum nec elephantes, nec naves poſſiderent: ut Maſiniſſæ cederent iis omnibus, quæ ipſi adempta tenerent, reſtitutione facta: ut Regionem & opida, quæ is in ſua poteſtate haberet, dimitterent: ut neque delectus facerent, neque ſtipendio conductis militibus exteris uterentur, neque bellum adverſus quemquam, præter voluntatem Populi Romani ſuſciperent.

IDEM EUNDEM ECLOGE XVII.

Quorum Zonaras nihil ſcripſit.

Ἡ Καρχηδὼν πολλοῖς Ρωμαίων ἐξαιρετέα ἐδόκει εἶναι, καὶ Κορνηλίῳ ὑπάτῳ, ὃς δὲ ἔλεγεν· ὅτι ἀδύνατόν ἐστι σωζομένης αὐτῆς ἀδεεῖς σφᾶς εἶναι.

Cum aliis pleriſque Romanis, Carthaginem evertendam, tum Cornelio Coſ. videbatur: quod fieri non poſſe diceret, ut ea incolumi & ſalva, Romani, metus expertes eſſent.

Suidas verbo ἀναιρεῖσθαι, eadem habet, etſi Dionem non citet: quod etiam obſervarunt Pearſonius, & Kuſterus qui male 10 cap. 15. Excerptorum Theodoſii, hæc haberi dixerunt, cum ſint in Ecloge 17.

DIO APUD SUIDAM.

[Τῷ Σκιπίωνι ἦν τὰ διωμολογημένα] πρὸς Καρχηδονίους, [ὁμήρους σφᾶς δοῦναι, καὶ τοὺς ἐλέφαντας, καὶ τὰς τριήρεις, καὶ μήτε καταλόγους ποιεῖσθαι, μήτε μισθοφόροις χρῆσθαι μήτε πόλεμον πρὸς μηδένα παρὰ τὴν τῶν Ρωμαίων γνώμην, ἀναιρεῖσθαι.] (a) U. C. 551.

Conditionis verò pacis, quam Scipio cum Carthaginenſibus fecerat, hæc erant: ut obſides darent, & elephantes, & triremes; nec ullos milites conſcriberent, nec mercenariis militibus uterentur, nec bellum adverſus quemquam abſque Romanorum conſenſu ſuſciperent.

Q. CASSII DIONIS COCCEJANI ROMANÆ HISTORIÆ

LIBER DECIMUSOCTAVUS.

HÆC AUTEM INSUNT IN LIBRO XVIII.

DIONIS ROMANÆ HISTORIÆ.

1. Initium belli Macedonici cum Philippo.
2. Ut Hamilcar Gallos ad defectionem impulit, & cum iis multas clades Romanis intulit.
3. Res primum P. Villii, tum T. Flaminii Conſulum cum Philippo.
4. Ut obſides Pœni, eorumque ſervi, & captivi; a Prætore Cornelio Lentulo ſunt oppreſſi.
5. Ut Romani Cornelium Cethegum, & Minutium Ruſum Conſules, contra Gallos miſerunt.
6. Ut Philippus victus & profligatus, pacem impetrat: & ſic Macedonicum bellum eſt abſolutum.
7. De non abroganda lege contra luxum fœminarum, vani conatus Porcii Catonis Conſulis deſignati.
8. Ut Cato in Hiſpaniam, quæ uſque ad Hiberum conſpirarat, profectus, eam domuit.
9. Ut Flaminius Argos oppugnat, & Nabis ad deſperationem adactus, petit pacem, eamque impetrat.
10. Ut Nabis novis iterum rebus ſtuduit, & cum tota pene Græcia, accito Antiocho & Philippo, in Romanos conſpiravit.
11. Romanorum ob iſta pavor: Potentia magna Antiochi; ad quem fugit Hannibal, a ſuis apud Romanos, de rebus novis accuſatus.
12. Ut Scipio ex Africa venit ad Antiochum, & Hannibalem, eoſque inter ſeipſos ſuſpectos reddit.
13. Res Flaminii cum Philippo & Antiocho: Attilii contra Nabidem; Glabrionis cum Antiocho, quem e Græcia exturbavit.
14. Ut Antiochus victus, & caſtris exſutus, in Aſiam clam diſcedit.

TEMPORIS SPATIUM ANNI X.

In quibus, hi qui recenſentur, fuerunt Coſ.

U.C.		
552	P. Sulpicius Galba,	& C. Aurelius Cotta.
553.	L. Cornelius Lentulus,	& P. Villius Tappulus.
554.	Sex. Ælius Pætus,	& T. Quintius Flaminius.
555.	Cn. Cornel. Cethegus,	& Q. Minutius Ruſus.
556.	L. Furius Purpureo,	& M. Claudius Marcellus.
557.	L. Valerius Flaccus,	& M. Portius Cato.
558.	P. Cornelius Scipio 2.	& T. Sempronius Longus.
559.	L. Cornelius Merula	& Q. Minucius Thermus.
560.	L. Quintius Flaminius,	& Cn. Domit. Ahenobarb.
561.	P. Cornelius Cn. F. Scipio Naſica,	& Man. Acilius Glabrio.

Κυϊ. ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΗ.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩΙ ΒΙΒΛΙΩΙ ΙΗ.

ΤΗΣ ΔΙΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

α. Η᾿ ἀρχὴ τοῦ Μακεδονικοῦ τοῦ πολέμου πρὸς τὸν Φίλιππον.

β. Ὡς Ἀμίλκας ἐς τοὺς Γαλάτας τῶν Ῥωμαίων ἀπέστησε, καὶ σὺν αὐτοῖς πολλὰ τοὺς Ῥωμαίους ἐκάκωσε.

γ. Τὰ τῶν ὑπάτων τοῦ Π. Οὐιλλίου τὰ πρῶτα, ἔπειτα καὶ τοῦ Τ. Φλαμινίου πρὸς τὸν Φίλιππον.

δ. Ὡς οἱ ὅμηροί τε καὶ δοῦλοι τῶν Καρχηδονίων, καὶ τινες τῶν αἰχμαλώτων νεωτερίσαντες, καθῃρέθησαν ὑπὸ Κορνηλίου Λεντούλου τοῦ στρατηγοῦ.

ε. Ὡς οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς ὑπάτους Κορνήλιον Κέθηγον, καὶ Μινούκιον Ῥοῦφον ἐπὶ τοὺς Γαλάτας ἔπεμψαν.

ς. Ὡς ἡττηθεὶς ὁ Φίλιππος, καὶ φυγὼν, τῆς εἰρήνης οἱ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἔτυχεν.

ζ. Ὡς Μ. Κάτων ματαίως ἐπόνησε, θέλων μὴ δεῖν καταλῦσαι τὸν νόμον ἐς τὸ σπατάλημα τῶν γυναικῶν.

η. Ὡς ὁ Κάτων ἀποπλεύσας ἐς Ἰβηρίαν, ἣ μέχρι τοῦ Ἴβηρος συνεστράφη, ἐνίκησεν αὐτούς.

θ. Ὡς ὁ Φλαμίνιος ἐπὶ τὸ Ἄργος ἐστράτευσε, καὶ ὁ Νάβις κήρυκας τῷ Φλαμινίῳ ὑπὲρ εἰρήνης ἀποστείλας, συνηλλάγη.

ι. Ὡς ὁ Νάβις ἐνεωτέρισε, καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἅπαν, καὶ Φίλιππόν τε καὶ Ἀντίοχον ἔπεισεν ἐκπολεμῶσαι τοῖς Ῥωμαίοις.

ια. Ὁ τῶν Ῥωμαίων διὰ ταῦτα φόβος· τὸ μέγα Ἀντιόχου κράτος· καὶ ὡς Ἀννίβας ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων πεφυγὼν κατηγορηθεὶς, πρὸς Ἀντίοχον φυγεῖν.

ιβ. Ὡς ὁ Σκιπίων ἐκ τῆς Λιβύης πρὸς Ἀντίοχον, καὶ τὸν Ἀννίβαν ἔπλευσε, καὶ αὐτοὺς μετ᾿ ἀλλήλων ὑπόπτους ἐποίησεν.

ιγ. Τὰ τοῦ Φλαμινίου σὺν Ἀντιόχῳ καὶ Φιλίππῳ· τοῦ Ἀτιλίου πρὸς τὸν Νάβιν· καὶ Ἀκιλίου σὺν Ἀντιόχῳ, ὃν ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐξήλασεν.

ιδ. Ὡς Ἀντίοχος ἡττηθεὶς, ἐς τὴν Ἀσίαν ἀνεχώρησε λαθών.

ΧΡΟΝΟΥ ΠΛΗΘΟΣ ΕΤΗ Ι.

ἐν οἷς ἄρχοντες οἱ ἀριθμούμενοι, οἵδε ἐγένοντο

Π. Σουλπίκιος Γάλβας,	καὶ Γ. Αὐρήλιος Κόττας.
Λ. Κορνήλιος Λέντουλος,	καὶ Π. Οὐίλλιος Τάππουλος.
Σέξ. Αἴλιος Παῖτος,	καὶ Τ. Κυίντιος Φλαμινῖνος.
Κν. Κορνήλιος Κέθηγος,	καὶ Κυϊν. Μινούκιος Ῥοῦφος.
Λ. Φούριος Πουρπυρίων,	καὶ Μ. Κλαύδιος Μάρκελλος.
Λ. Οὐαλέριος Φλάκκος,	καὶ Μ. Πόρκιος Κάτων.
Π. Κορνήλιος Σκιπίων τὸ β.	καὶ Τ. Σεμπρώνιος Λόγγος.
Λ. Κορνήλιος Μέρουλα,	καὶ Κυϊν. Μινούκιος Θερμός.
Λ. Κυίντιος Φλαμινῖνος,	καὶ Κν. Δομίτιος Ἀηνόβαρβος.
Π. Κορν. Κν. υἱ. Σκιπίων Νασικ.	καὶ Μαν. Ἀκίλιος Γλαβρίων.

1. Ἐς δ' ἑτέρους δ' αὖθις πολέμους οἱ Ρωμαῖοι κατέστησαν, γενομένους πρός Φίλιππόν τε τὸν Μακεδόνα, καὶ τὸν Α'ντίοχον. Μέχρι γὰρ ἡ πρὸς Καρχηδονίους ἤκμαζε μάχη, κἂν μὴ φιλίᾳ σφίσι τὰ περὶ τὸν Φίλιππον ἦν, ἐστράτευον αὐτὸν, ἵνα μὴ τοῖς Καρχηδονίοις συνάροιτο, ἢ ἐς τὴν Ἰταλίαν στρατεύοιτο· ἐπεὶ δὲ τὰ κατ' ἐκείνους ἠρέμησαν, οὐκ ἔτ' ἐμέλλησαν, ἀλλ' ἐς πόλεμον αὐτῷ κατέστησαν, φανερὸν πολλὰ ἐγκαλοῦντες αὐτῷ. Πρέσβεις οὖν οἱ Ρωμαῖοι πρὸς αὐτὸν πέμψαντες, ἐπεὶ μηδὲν ὧν ἐπετάττετο, ἔπραττε, τὸν πόλεμον ἐψηφίσαντο, χρώμενοι μὲν τῇ τῶν Ἑλλήνων ἐπιβασίᾳ λαβῇ, τὸ δ' ἀληθὲς ἀγανακτοῦντες ἐφ' οἷς ἐδεδράκει, καὶ προκαταλαμβάνοντες αὐτὸν, μὴ καταδουλωσάμενος ἐκείνους, ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν στρατεύσῃ, κατὰ τὸν Πύῤῥον· Ψηφισάμενοι δὲ τὸν πόλεμον, τά τε ἄλλα παρεσκευάσαντο εὖ, καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ Λούκιον Ἀπούστιον Σουλπικίῳ Γάλβᾳ (a) δεδώκασι· καὶ ὁ Γάλβας τὸν Ἰόνιον κόλπον διαλαβὼν, ἐπὶ πολὺ ἐνόσησε· παραλαβόντες οὖν τὴν δύναμιν πᾶσαν, ὅ τε ῥηθεὶς στρατηγὸς, καὶ Κλαύδιος Κέντων ὁ ὑποστράτηγος, αὐτὸς μὲν τῷ ναυτικῷ τὰς Ἀθήνας ὑπὸ τῶν Μακεδόνων πολιορκουμένας ἐῤῥύσατο, καὶ Χαλκίδα κατεχομένην ὑπ' αὐτῶν ἐπόρθησε. Κἂν τούτῳ Φιλίππου ταῖς Ἀθήναις ἐπιστρατεύσαντος, ἐπανελθὼν τότε αὐτὸν ἀπεώσατο, καὶ μετὰ τοῦτο αὖθις προσβαλόντα ἀπεκρούσατο· Ἀπούστιος δὲ ἐς τὴν Μακεδονίαν, ἀσχόλου περὶ τὴν Ἑλλάδα τοῦ Φιλίππου ὄντος, ἐμβαλὼν, τήν τε γῆν ἐληΐζετο, καὶ φρούρια, καὶ πόλεις ἐχειρώσατο. Φίλιππος δὲ διὰ ταῦτα ἐν ἀμηχανίᾳ γενόμενος, πῶς μὲν ἄνω καὶ κάτω περιῄει, ἄλλο τε ἄλλοις ἀμύνων· ὡς δὲ ὁ Ἀπούστιος τῇ χώρᾳ αὐτοῦ ἰσχυρῶς ἐνέκειτο, καὶ οἱ Δάρδανοι τὴν πρόσορον σφίσι Μακεδονίαν ἐκακούργουν (οἰκοῦσι δ' οὗτοι ὑπέρ τε Ἰλλυρίων, καὶ ὑπὲρ Μακεδόνων) Ἰλλυριοί τε τινὲς, καὶ Ἀμύνανδρος Ἀθαμανίας Θετταλικοῦ γένους βασιλεὺς ὢν, σύμμαχοι πρότερον ὄντες αὐτοῦ, τοὺς Ρωμαίους μετέστησαν· ἐκ τούτου, καὶ τὰ τῶν Αἰτωλῶν ὑπώπτευσε, καὶ περὶ τοῖς οἴκοι ἔδεισε, καὶ ἐκεῖ μετὰ τοῦ πλείονος στρατεύματος ἔσπευσε. Γνοὺς δὲ τὴν πρόσοδον αὐτοῦ ὁ Ἀπούστιος, ἀνεχώρησεν· ἤδη γὰρ καὶ χειμὼν ἦν· ῥαΐσας δ' ἐκ τῆς νόσου ὁ Γάλβας πλείω παρεσκευάσατο δύναμιν, καὶ ἅμα ἦρι ἐς τὴν Μακεδονίαν ἠπείγετο.

2. Ἐπεὶ δ' ἐπλησίασαν ἀλλήλοις, ἀντεστρατοπεδεύσαντο, καὶ ἀκροβολισμοῖς ἐχρῶντο τῶν ἱππέων,

(a) U.C. 552.

Romani autem confecto hoc bello, adverſus Philippum Macedonem, & Antiochum, bella alia decreverunt. Nam, cum adhuc Punicis certaminibus diſtinerentur, Philippum, quamvis parum amicum, colebant tamen, ne ſuppetias ferret Carthaginenſibus; aut Italiam aggrederetur. Poſtquam autem pax cum illis eſt conſtituta, ipſi nihil cunctati, cum eo aperte bellum geſſerunt, de multis hominem accuſantes. Cum enim per legatos multa queſti, nihil eorum, quæ poſtulaverant, impetraſſent, bellum ei decreverunt: eam prætexentes cauſam, quod Græciam invaſiſſet. Revera tamen, quia erant ob priores injurias illi infenſi; & quod eum antevertere cupiebant, ne Græcis ſubactis, bellum in Italiam, Pyrrhi exemplo, transferret. Decreto itaque in eum bello, cum alia ſollicite præpararunt, tum Sulpitio Galbæ L. Apuſtium claſſi præfectum adjunxerunt. Cum autem Galba Sinu Jonio occupato, diu ægrotaret; L. Apuſtius præfectus, & Claudius Cento legatus, cunctis acceptis copiis, hic quidem Athenas a Macedonibus obſeſſas, claſſe liberavit; Chalcidemque, quam iidem tenebant, vaſtavit; & Philippum, qui Athenas interea invaſerat; ipſe regreſſus iterum, iterum inde depulit. Apuſtius verò Philippo in Græcia occupato, impreſſionem in Macedoniam fecit, agroſque depopulatus, caſtella, oppidaque ſubegit multa. Philippus proinde, ad incitas ex inopia conſilii redactus, animo æſtuabat, & ſurſum deorſum aliquandiu curſitavit, alias aliis opem ferens. Cæterum graviter regionem urgente Apuſtio, & Dardanis ſibi finitimam vexantibus Macedoniam (hi autem habitant ſupra Illyrios & Macedones) cum quidam etiam Illyrii, atque Amynander Athamaniæ, Theſſalicæ gentis regulus, qui fœderati dudum ejus erant; ad Romanos defeciſſent; etiam Ætolos ſuſpectos habens; rebus ſuis metuit, & cum majori copiarum parte, in ſuum regnum properavit. Apuſtius verò, ubi ejus adventum novit (jam enim inſtabat hyems) inde receſſit; & Galba, qui ex morbo jam convaluerat; pluribus copiis comparatis, ſub veris initium in Macedoniam properavit.

Poſtquam igitur utrinque caſtra in propinquo metati ſunt; inter eorum equites

&

& Velites levia certamina facta ſunt. Quum autem Romani in quendam locum digreſſi ſunt, unde eis facilius ſuppeteret commeatus; Philippus ſui metu eos fugiſſe ratus; ex improviſo eorum prædatores aliquot trucidavit; Galba verò re iſta cognita, e caſtris fecit eruptionem, & longe plures illius interfecit: aſt Philippum victum & ſaucium, qui nocte illa receſſerat, perſequi prætermiſit, ſed rediit Apolloniam. Interim Apuſtio, mare cum Rhodiis & Attalo peragrante, complures ſubegit inſulas. Porro ſub idem tempus, quidam Carthaginenſis Hamilcar nomine, qui Magonis fuerat commilito in Italia, ibique quietus ſteterat; ubi bellum Macedonicum eſt exortum, mox Gallos ad defectionem impulit; cumque iis Ligures bello aggreſſus, nonnullos eorum etiam, ſibi adjunxit. Hi verò a L. Furio Prætore acie perculſi, ubi ſe victos vident, pro pace legatos mittunt: qua Liguribus tantum data, alii autem nihil equidem impetrarunt: quin Conſul Aurelius, invidia Prætoris victoriæ impellente, in eos etiam duxit copias. Sequenti attamen anno multas Romanis clades, Hamilcar ac Galli intulerunt. Prætorem etenim Cn. Bæbium devicerunt, & Romanorum civitates ſocias incurſarunt, & expugnatam Placentiam everterunt. Poſthæc in Græcia & Macedonia P. Villius Conſul, contra Philippum, qui Epiri anguſtias, per quas in Macedoniam patet aditus, occupaverat, caſtra habebat.

Poſtquam igitur hyems præteriit, T. Flaminius Conſul, quod Philippus, omne ſpatium illud, quod montes interjacet, muro obſepſerat; adeoque eſſet difficilis oppugnatu; per anguſtum callem, cum paucis circuivit munitionem; ſubitoque conſpectus ex loco ſuperiore; terrorem tantum Philippo incuſſit, rato omnem Titi exercitum anguſtias ſuperaſſe, ut illico in Macedoniam ſit regreſſus. Conſul verò illum non perſecutus, Epiri urbibus eſt potitus: atque inde in Theſſaliam tranſgreſſus; poſtquam multos a Philippo alienavit, in Phocidem ſe contulit, & Bœotiam. Sane verò, dum ipſe quidem Elateam obſidet; L. Flaminius ejus frater, cum Attalo & Rhodiis inſulas ſubigebat. Denique Cenchris etiam

ἱππέων, καὶ, τῶν ψιλῶν· μεταστάντων δὲ τῶν Ῥωμαίων ἔς τι χωρίον, ὅθεν ῥᾷον ἦν αὐτοῖς ἐπισιτίσασθαι, νομίσας ὁ Φίλιππος, ὡς φοβουμένους αὐτὸν μεταστῆναι, ἐπῆλθεν αὐτοῖς ποιουμένοις ἁρπαγὰς ἀπροσδόκητος, καί τινας διέφθειρε· καὶ ὁ Γάλβας τοῦτο αἰσθόμενος, ἐπεξέδραμεν ἐκ τοῦ στρατοπέδου, καὶ προπεσὼν αὐτῷ πολλῷ πλείους ἀντεπέκτεινεν. Ὁ δέ γε Φίλιππος ἡττηθεὶς, καὶ τρωθεὶς, ὑπὸ νύκτα ἀπανέστη· οὐ μέν τοι αὐτὸν ὁ Γάλβας ἐδίωξεν, ἀλλ' ἐς τὴν Ἀπολλωνίαν ἀνεκομίσθη· καὶ Ἀπούστιος δὲ μετὰ τῶν Ῥοδίων, καὶ τοῦ Ἀττάλου περιπλέων, νήσους συχνὰς ἐχειρώσατο. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον, καί τις Ἀμίλκας Καρχηδόνιος τῷ Μάγωνι συστρατεύσας ἐν Ἰταλίᾳ, κἀκεῖ ὑπομείνας, τέως μὲν ἡσυχίαν ἦγεν· ὡς δὲ ὁ Μακεδονικὸς πόλεμος ἐνέστη, τούς τε Γαλάτας τῶν Ῥωμαίων ἀπέστησε· καὶ μετ' αὐτῶν ἐπὶ Λίγυας στρατεύσας, τινὰς κἀκείνων προσεποιήσατο· Λουκίῳ δὲ Φουρίῳ στρατηγοῦντι πολεμηθέντες ἡττήθησαν, καὶ περὶ σπονδῶν ἐπρεσβεύσαντο· καὶ οἱ μὲν Λίγυες ἔτυχον αὐτῶν, τοῖς ἄλλοις δὲ οὐκ ἐδόθησαν· ἀλλ' ἀντεστράτευσεν ἐπ' αὐτοὺς Αὐρήλιος ὁ ὕπατος, φθονήσας τῆς νίκης τῷ στρατηγῷ. Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει πρός τοῦ Ἀμίλκου, καὶ τῶν Γαλατῶν συνηνέχθη πολλὰ καὶ δεινά· Γναῖόν τε γὰρ Βαίβιον στρατηγὸν ἐνίκησαν, καὶ τὴν συμμαχίδα τῶν Ῥωμαίων κατέτρεχον, καὶ Πλακεντίαν ἐπολιόρκουν, καὶ ἑλόντες κατέσκαψαν· ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι, καὶ τῇ Μακεδονίᾳ Πούπλιος Οὐάλιος ὁ ὕπατος (*a*) ἀντεκάθητο τῷ Φιλίππῳ, τὰ τῆς Ἠπείρου προκαταλαβόντι στενὰ, δι' ὧν ἐς τὴν Μακεδονίαν εἰσὶν εἰσβολαί.

3. Μετὰ δὲ τὸν χειμῶνα Τίτος Φλαμίνιος ὕπατος, (*b*) τοῦ Φιλίππου πᾶν τὸ μεταξὺ τῶν ὀρῶν διατειχίσαντος, καὶ ὄντος δυσπολεμήτου, διά τινος ἐκπεριῆλθε στενῆς ἀτραποῦ μετ' ὀλίγων τὸ περιτείχισμα· καὶ φανεὶς ἐξ ὑπερδεξίων, αἰφνίδιον ἐφόβησε τὸν Φίλιππον, νομίσαντα πᾶν τὸ τοῦ Τίτου στράτευμα εἴσω τῶν στενῶν παρελθεῖν, ὅθεν καὶ ἐς τὴν Μακεδονίαν ἀπῆρεν εὐθύς. Ὁ δ' ὕπατος ἐκεῖνον μὲν οὐκ ἐδίωξε, τὰς δ' ἐν τῇ Ἠπείρῳ πόλεις προσεποιήσατο. καὶ ἐς Θεσσαλίαν ἐλθὼν, πολλὰ παρεσπάσατο τοῦ Φιλίππου, καὶ ἐς τὴν Φωκίδα τήν Βοιωτίαν τε ἀνεχώρησε· καὶ ὁ μὲν Ἐλάτειαν ἐπολιόρκει, Λούκιος δὲ Φλαμίνιος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἀττάλου, καὶ τῶν Ῥοδίων, τὰς νήσους ἐχειροῦτο. Καὶ τέλος Κέγχρειαν ἑλόντες, καὶ πυθόμενοι πρέσβεις διὰ Φιλίπ-

NOTAE.

P. *Villium* Tappulum, non *Valium*, Οὐάλιον (ut habet noſter) ſcribunt alii, Coſ. ad L. Cornelio Lentulo hoc anno U. C. 553. Cæterum corruptè legitur Φλαμίνιος, qui oportuit eſſe Φλαμινῖνος apud Dionem. Sunt enim Sex. Ælius Pætus, & T. Quintius Flamininus Coſſ. Nos autem *Flaminium* tum in Græcis, tum in Latinis retinuimus.

(*a*) U. C. 553. (*b*) U. C. 554.

του πρὸς Ἀχαιοὺς ἐπὶ συμμαχίᾳ πεπέμφθαι, ἀπέστειλαν καὶ αὐτοὶ, καὶ Ἀθηναῖοι συνεπρεσβεύσαντο. Καὶ πρότερον μὲν ἐμερίσθησαν αἱ γνῶμαι τῶν Ἀχαιῶν, τῶν μὲν τῷ Φιλίππῳ τὴν συμμαχίαν ψηφιζομένων, τῶν δὲ τοῖς Ῥωμαίοις· ὀψὲ δ᾽ οὖν ποτε τὴν βοήθειαν αὐτοῖς ἐψηφίσαντο, καὶ ἐπὶ τὴν Κόρινθον συνεστράτευσαν, καὶ τοῦ μὲν τείχους κατήρειψάν τινα· πονήσαντες δ᾽ ἐπ᾽ ἐκδρομαῖς, ἀπανέστησαν· εἶτα δείσας ὁ Φίλιππος μὴ πολλαὶ πόλεις ἁλῶσιν, ὑπὲρ εἰρήνης πρὸς τὸν ὕπατον ἐπεκηρυκεύσατο. Καὶ ὃς ἐδέξατο τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ συνῆλθον αὐτοὶ καὶ οἱ σύμμαχοι· ἐπράχθη δ᾽ οὐδὲν, ἢ ὅτι πρέσβεις ἐς Ῥώμην πέμψαι τῷ Φιλίππῳ ἐπετράπη, καὶ οὐδὲ ἐκεῖ τι ἐγένετο· τῶν γὰρ Ἑλλήνων ἀποστῆναι αὐτὸν ἀξιούντων τῆς Κορίνθου, καὶ τῆς Χαλκίδος, τῆς τε Δημητριάδος τῆς Θετταλονικῆς, οὐδὲν περὶ τούτων οἱ τοῦ Φιλίππου πρέσβεις ἐντετάλθαι ἔφασαν, καὶ ἄπρακτοι ἀπηλλάγησαν. Οἱ δ᾽ ἐν τῇ Ῥώμῃ τῷ Φλαμινίῳ τὴν ἐν τῇ Ἑλλάδι ἡγεμονίαν, καὶ ἐς τὸ ἐπιὸν ψηφισάμενοι ἔτος, αὐτῷ ἀνέθεντο, καὶ τὰ κατὰ Φίλιππον· ὁ δὲ ὅτι κατὰ χώραν ἔμελλε μένειν, πρὸς πόλεμον ἡτοιμάζετο, καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ ὁ Νάβις τῶν Λακεδαιμονίων τύραννος, ἐσπείσατό οἱ, καίτοι φίλος ὢν τοῦ Φιλίππου, καὶ τὸ Ἄργος λαβὼν παρ᾽ αὐτοῦ. Ἀδυνατῶν γὰρ ὁ Μακεδὼν πολλὰ διέπειν ὁμοῦ, καὶ δείσας μὴ τοῖς Ῥωμαίοις ἡ πόλις ληφθῇ, τῷ Νάβιδι αὐτὴν, ἵν᾽ αὐτοῖς ἀποδοίη παρακατέθετο. Αἰλίου δὲ Παίτου τοῦ ὑπάτου στρατεύσαντος ἐπὶ τοὺς Γαλάτας, πολλοὶ ἀπ᾽ ἀμφοτέρων ἀπόλλυντο, προσμιγνύντες ἀλλήλοις, καίριον δὲ τι ἐπράχθη οὐδέν.

4. Οἱ δ᾽ ὅμηροι τῶν Καρχηδονίων, οἵ τε δοῦλοι οἱ μετ᾽ αὐτῶν, καὶ οἵ τινες πεπραγμένοι αἰχμάλωτοι, κατασχεῖν τὰς πόλεις, ἐν αἷς ἕκαστοι τὰς διατριβὰς ἐποιοῦντο, τολμήσαντες, καὶ πολλοὺς τῶν ἐπιχωρίων φονεύσαντες, καθηρέθησαν ὑπὸ Κορνηλίου Λεντούλου στρατηγοῦ, πρὶν μεῖζόν τι ἐξεργάσασθαι. Οἱ μέν τοι Γαλάται εὐτυχίαις τισὶν ἐπαιρόμενοι, καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐν παρέργῳ σφίσι πολεμοῦντας αἰσθόμενοι, παρεσκευάσαντο ὡς καὶ ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐλάσοντες. Δείσαντες οὖν οἱ Ῥωμαῖοι, ἄμφω τοὺς ὑπάτους Κορνήλιον Κέθηγον, καὶ Μινούκιον Ροῦφον (a) ἐπὶ τοὺς Γαλάτας ἔπεμψαν· οἱ διαιρεθέντες, ἄλλος ἄλλην ἐπόρθουν χώραν· Πρὸς οὖν τοὺς ὑπάτους, καὶ οἱ πολέμιοι διῃρέθησαν, καὶ οἱ μὲν τῷ Κεθήγῳ πολεμήσαντες μετὰ τοῦ Ἀμίλκου συμβαλόντες, ἡττήθησαν· οἱ πολλοὶ δὲ τοῦτο γνόντες ἀπεδειλίασαν, καὶ οὐκ ἔτι τῷ Ῥούφῳ συνέβαλον, ἀλλ᾽ ἀδεῶς ἐκεῖνος τὴν χώραν κατέτρεχε

(a) U.C. 555.

potiti; cum audiiſsent, Achæorum ſocietatem a Philippo petitam eſſe; ipſi quoque, una cum Athenienſibus ad illos miſerunt legatos ſuos. Ac initio quidem fuerunt diviſæ ſententiæ Achæorum, Philippo aliis, aliis Romanis auxilia decernentibus; tum ſerò tandem inita ſocietate, Corinthum duxerunt copias, & muri parte dejecta; cum eſſent crebris incurſionibus fatigati, ab ea receſſerunt. Deinde Philippus veritus, ne multæ urbes caperentur, ad Conſulem de pace miſit caduceatores: qui cum ejus poſtulatis annuiſset; & ipſi & ſocii convenerunt: verum nihil aliud actum eſt, niſi quod Philippo legatos Romam mittere eſt conceſsum; quin ne ibi quidem quidquam confectum fuit. Græci enim petebant, ut Corintho Philippus cederet, & Chalcide, & Theſsalica Demetriade; Philippi verò legati, nihil de iis urbibus, in mandatis ſe habere affirmantibus, rebus infectis diſceſserunt. Romani verò Græciæ provinciam & bellum in Philippum, Flaminio in ſequentem annum etiam prorogarunt. Is ergo cum ibi manſurus eſset, ad bellum ſe præparavit: idque eo magis, quod Nabis Lacedæmoniorum tyrannus, quamquam Philippi, ob Argos ab eo acceptum, amicus, pacem cum ipſo fecerat. Nam quia ſimul curare, non poterat multa Macedo; eam urbem (ne a Romanis veritus caperetur) Nabidis fidei, depoſiti inſtar, commiſit. Bellum autem cum Gallis gerebat Ælius Pætus Conſul; in quo, etſi utrinque multi in conflictibus ceciderunt; nihil tamen aliud memorabile geſtum eſt.

Carthaginenſium verò obſides, eorumque ſervi, & qui nonnullis venundati erant captivi; urbes, in quibus quique nectebant moras, occupare auſi ſunt, & illorum civium multos interfecerunt: ſed hi a Prætore Cornelio Lentulo ſunt oppreſſi, priuſquam gravius aliquid perpetrarent. At Galli elati bonis ſucceſſibus, cum Romanos obiter ſecum bellare animadverterent, ita parabant ſe, quaſi arma in ipſam Romam ducturi eſſent. Eo igitur apparatu Romani territi, utrumque Conſulem Cornelium Cethegum, & Minucium Rufum contra Gallos miſerunt: qui inter ſeſe diviſi, alius aliam illorum regionem devaſtavit. Sane verò ut Conſules, ita etiam hoſtes ſe diviſerunt; & qui Cethego ſe oppoſuerunt, ab eo una cum Hamilcare victi ſunt; reliqui autem territi ea clade; cum Ruſo agros impune vaſtante, non ſunt congreſſi;

greſſi; haud tamen ab armis receſſerunt. Secus verò victi a Cethego, qui ab ipſo petitam pacem impetraverunt. Porro autem tunc etiam Flaminius cum Attalo ſubegit Bœotiam univerſam: ac Attalus quidem dum concionem ad Bœotios habet, præ ſenio efflavit animam; Flaminius verò in Theſſaliam profectus, cum Philippo equeſtri prælio decertavit; locus enim majori pugnæ non erat aptus: quamobrem ambo in quendam tumulum, cujus cacumen a canini capitis ſimilitudine, Cynoſcephale dicitur, ſeceſſerunt; atque hinc inde caſtra metati, & inter ſe totis exercitibus congreſſi, æquo marte forſitan diſceſſiſſent, niſi victoriam Romanis Ætolorum auxilia peperiſſent. Philippus igitur victus & profligatus, ubi Lariſſam, & circumpoſitas civitates in victoris partes audiit tranſiiſſe, caduceatoribus miſſis, pecuniaque, & præter alios, filio Demetrio dato obſide, inducias a Flaminio impetravit, & legatos Romam pro pace miſit. Dum hæc autem geruntur, Androſthenes etiam, ab Achæis victus Corinthum amiſit. Lucius verò Flaminius præfectus claſſis; cum Acarnanes a Philippi ſocietate abſtrahere non valeret; Leucadem cæpit obſidione; eoſque facilius, ubi Philippi cladem audiverunt, ſubegit. Sic Macedonicum bellum eſt abſolutum: tunc enim minime gravatim, pacem cum Philippo fecerunt; his nempe conditionibus: Ut captivos, & tranſfugas omnes reſtitueret: Ut elephantes, & triremes (præter quinque, & Prætoriam, quæ remis conſtabat ſexdecim) & pecuniam partim numeratam, partim certis terminis numerandam, præberet: Ut denique extra regnum ſuum, cum nemine bellum gereret. Tam Aſianas enim, quam Europæas urbes alias, quæ prius ei ſervierant, liberas dimiſerunt. Tuncque Gallos, ſed non citra laborem & ærumnam, Conſules denuo ſubegerunt.

De-

τρεχε· καὶ οἱ μὲν τῷ Κεθήγῳ πολεμήσαντες, σπονδὰς ἐποιήσαντο, οἱ δ' ἄλλοι ἐν τοῖς ὅπλοις ἔτι ἐτύγχανον. Τότε δὲ καὶ ὁ Φλαμίνιος μετὰ τοῦ Ἀττάλου τὴν Βοιωτίαν ἅπασαν ὑπηγάγετο· καὶ ὁ μὲν Ἄτταλος ἐν τῷ δημηγορεῖν αὐτοῖς, ὑπὸ γήρως ἀπεψύξεν· ὁ δέ γε Φλαμίνιος ἐς τὴν Θετταλίαν ἐλθὼν, τῷ Φιλίππῳ προσέμιξε, καὶ ἱππομαχίαν ἐποιήσατο· καὶ γὰρ χωρίον οὐκ ἐπιτήδειον πρὸς μείζω μάχην ἦν· διὸ καὶ ἄμφω ἀπανέστησαν, καὶ πρός τινα λόφον γενόμενοι, οὗ τὴν ἀκρωνυχίαν, κυνὸς κεφαλὴν ὀνομάζουσιν, οἱ μὲν ἔνθεν, οἱ δ' ἐκεῖθεν ηὐλίσαντο, καὶ μαχεσάμενοι τοῖς στρατεύμασιν ἅπασιν, ἰσοπαλεῖς ἂν ἀπηλλάγησαν, εἰ μὴ οἱ Αἰτωλοὶ ἐπικρατεστέρους τοὺς Ῥωμαίους ἐποίησαν. Ἡττηθεὶς οὖν ὁ Φίλιππος καὶ φυγὼν, εἶτα μαθὼν τήν τε Λάρισσαν, καὶ τὰς περὶ αὐτὴν πόλεις, τὰ τοῦ νικήσαντος ᾑρημένας, ἐπεκηρυκεύσατο τῷ Φλαμινίῳ· καὶ ὃς ἐσπείσατο, χρήματά τε τοῦ Φιλίππου δόντος, καὶ ὁμήρους ἄλλους τε καὶ τὸν οἰκεῖον υἱὸν Δημήτριον, καὶ πρέσβεις ὑπὲρ τῆς εἰρήνης ἐς Ῥώμην ἐκπέμψαντος· Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, καὶ Ἀνδροσθένης ἐνικήθη ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, καὶ τὴν Κόρινθον ἀπέβαλε· καὶ ὁ Φλαμίνιος ὁ Λούκιος ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ ὢν, ἐπεὶ μὴ ἔπειθε τοὺς Ἀκαρνᾶνας μὴ συμμαχεῖν τῷ Φιλίππῳ, τήν τε Λευκάδα πολιορκίᾳ εἷλε, κἀκείνους μετὰ τοῦτο τὴν ἧτταν τοῦ Φιλίππου γνόντας ῥᾷον συμπαρεστήσατο. Οὕτω μὲν ὁ Μακεδονικὸς ἐλέλυτο πόλεμος, καὶ οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ τῷ Φιλίππῳ ἑτοιμότατα συνηλλάγησαν ἐπὶ τῷ τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ τοὺς αὐτομόλους ἀποδοῦναι, καὶ τοὺς ἐλέφαντας, τάς τε τριήρεις, πλὴν πέντε, καὶ τῆς στρατηγίδος αὐτῆς, οὔσης ἑκκαιδεκήρους· καὶ χρήματα μὲν αὐτίκα δοῦναι, τὰ δὲ καὶ ἐν τάξει τινί· καὶ μόνης Μακεδονίας βασιλεύειν, μὴ πλείους τ' ἔχειν στρατιώτας τῶν πεντακισχιλίων, μήτε πόλεμον ἔξω τῆς ἑαυτοῦ χώρας πεῖσθαί τινι. Τὰς γὰρ ἄλλας πόλεις, τὰς ἐν τῇ Ἀσίᾳ, καὶ τῇ Εὐρώπῃ, τὰς πρὶν δουλευούσας αὐτῷ, ἐλευθέρας ἀφῆκαν. Οἱ δ' ὕπατοι (a) τοῖς Γαλάταις αὖθις οὐκ ἀταλαιπώρως ἐπολέμησαν, ὅμως μέν τοι καὶ τούτους ὑπέταξαν.

5. Πόρ-

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR. ECLOGEN XVIII.

Philippus Rex prælio victus, legatos ad Flaminium miſit. Is verò, tametſi Macedoniæ maxime inhiaret, ac præſentem rerum ſucceſſum omnino proſequi cuperet; nihilominus tamen pacem fecit. Ejus rei cauſam habebat, quod vereretur ne Græci everſo Philippo, veteres animos reſumerent, ac populum Romanum non amplius colerent: neve qui tum magnopere ſe jactabant Ætoli, quod opera ſua majorem victoriæ partem ipſi confeciſſent, infeſtiores Romanis redderentur: neve Antiochus in Europam, uti nuntiabatur, veniret, & auxilium Philippo ferret.

(a) U. C. 556.

[Φίλιππος] ὁ βασιλεὺς, [ἡττηθεὶς ἐπεκηρυκεύσατο τῷ Φλαμινίῳ· καὶ ὃς] εἰ καὶ τὰ μάλιστα τῆς Μακεδονίας ἐγλίχετο, καὶ τῇ παρούσῃ οἱ εὐτυχίᾳ ἐπὶ πᾶν ἐπεξελθεῖν ἐπεθύμει, ὅμως [ἐσπείσατο·] αἴτιον δὲ, ὅτι ἐφοβήθη, μὴ οἵ τε Ἕλληνες ἐξαιρεθέντος αὐτοῦ τό τε φρόνημα τὸ παλαιὸν ἀναλάβωσι, καὶ σφᾶς οὐκ ἔτι θεραπεύσωσι· καὶ οἱ Αἰτωλοὶ ἐν μεγάλῳ τότε αὐχήματι, ὅτι τὸ πλεῖστον τῆς νίκης κατειργάσαντο, ὄντες, ἐπαχθέστεροι σφίσι γίνωνται· ὅ τε Ἀντίοχος ἔς τε τὴν Εὐρώπην, ὥσπερ ἠγγέλλετο, ἔλθῃ, καὶ τῷ Φιλίππῳ συμμαχήσῃ.

5. Πόρκιος δὲ Κάτων ὕπατος αἱρεθεὶς, (a) Ἰβηρίαν μικροῦ πᾶσαν ἀλλοτριωθεῖσαν ἀνεκτήσατο· ἀνὴρ ἀρετῇ πάσῃ τοὺς τότε νικῶν· νόμου δέ τεθέντος μετὰ τὴν ἐν Κάνναις τοῖς Ῥωμαίοις σύμβασιν ἧτταν, μή χρυσοφορεῖν τὰς γυναῖκας, μή τι διφροφορεῖσθαι, μήθ᾽ ὅλως ἐσθῆτι κατασίκτῳ κεχρῆσθαι, ὁ δῆμος, εἰ χρὴ καταλῦσαι τὸν νόμον, βουλὴν ἐποιεῖτο, καὶ περὶ τούτου ὁ Κάτων ἐδημηγόρησε, δεῖν κατασκευάζων τὸν νόμον κρατεῖν, καὶ τέλος ταῦτα ἐπήγαγε· Κοσμείσθωσαν οὖν αἱ γυναῖκες, μήτε χρυσῷ, μήτε λίθοις, ἤ τισιν ἀνθηροῖς, καὶ ἀμοργίνοις ἐσθήμασιν, ἀλλὰ σωφροσύνῃ, φιλανδρίᾳ, φιλοτεκνίᾳ, πειθοῖ, μετριότητι, τοῖς κειμένοις, τοῖς ὅπλοις τοῖς ἡμετέροις, ταῖς νίκαις, τοῖς τροπαίοις· Λούκιος δὲ Οὐαλέριος, δήμαρχος, ἀντιλέγων τῷ Κάτωνι διελέχθη, ἀποδοθῆναι συμβουλεύων ταῖς γυναιξὶ τὸν κόσμον τὸν πάτριον, καὶ πολλὰ περὶ τούτου πρὸς τὸν δῆμον εἰπὼν, εἶτα πρὸς τὸν Κάτωνα τὸν λόγον ἀπέτεινε, καὶ ἔφη· Σὺ δ᾽ ὦ Κάτων, εἰ ἄχθῃ τῷ κόσμῳ τῶν γυναικῶν, κ᾽ βούλει φιλόσοφόν τι ποιῆσαι, καὶ μεγαλοπρεπὲς, ἀπόκειρον αὐτὰς περιτρόχαλα, καὶ χιτωνίσκους, κ᾽ ἐξωμίδας ἔνδυσον, καὶ νὴ δία σύ γε, καὶ ὅπλισον, ἐφ᾽ ἵππους τε ἀνάβιβασον· καὶ εἰ δοκεῖ σοι, κ᾽ ἐς τὴν Ἰβηρίαν ἀνάγαγε, ὅπως τε, καὶ τῶν ἐκκλησιῶν κοινωνῶσιν ἡμῖν. κ᾽ δεῦρο αὐτὰς εἰσφρώμεθα. Καὶ ὁ μὲν Οὐαλέριος ταῦτα ἐπισκώπτων εἶπεν· ἀκούσασαι δὲ αἱ γυναῖκες (ἐγγὺς γὰρ τῆς ἀγορᾶς πολλαὶ διέτριβον, πολυπραγμονοῦσαι τὸ γενησόμενον) εἰσεπήδησαν ἐς τὴν ἐκκλησίαν καταβοῶσαι τοῦ νόμου· καὶ οὕτω σπουδῇ λυθέντος αὐτοῦ, ἀνεδήσαντο εὐθὺς ἐκεῖ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κόσμον τινὰ, καὶ ἐξῆλθον χορεύουσαι. Ὁ δὲ Κάτων ἀποπλεύσας, ἐς Ἰβηρίαν ἀφίκετο, καὶ μαθὼν πάντας τοὺς μέχρι τοῦ Ἴβηρος οἰκοῦντας συνεστράφθαι, ἵνα κοινὴ αὐτῷ πολεμήσωσι, συγχρονίσας, τὸ στράτευμα προσέβαλε σφίσι, καὶ ἡττήσας αὐτοὺς, ἠνάγκασε προχωρῆσαί οἱ, φοβηθέντας, ἵνα μὴ καὶ τὰς πόλεις αὐτοβοεὶ ἀποβάλωσι.

6. Καὶ τότε μὲν δεινὸν οὐδὲν αὐτοῖς εἰργάσατο· ὕστερον δὲ ὑπόπτων τινῶν γενομένων, τά τε ὅπλα πάντων ἀφείλετο, καὶ τὰ τείχη σφῶν, δι᾽ αὐτῶν τῶν ἐπιχωρίων κατέσκαψε. (b) Γράμματα γὰρ ἑκασταχόσε διαπέμψας, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἅπασιν αὐτὰ ἀποδοθῆναι κελεύσας, προσέταξε τοὺς περιβόλους αὐθημερὸν καθελεῖν, θάνατον ἀπειλήσας τοῖς ἀπειθήσασιν. Ἃ ἀναγνόντες οἱ ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὄντες, καὶ νομίσαντες ἕκαστοι μόνοις αὐτοῖς γεγράφθαι, καὶ μηδὲ χρόνον λαβόντες βουλῆς κατέβαλον πάντες τὰ τείχη. Ὁ δὲ Κάτων διέβη τὸν Ἴβηρα, καὶ

(a) U. C. 557. (b) U. C. 558.

Deſignatus autem Porcius Cato Conſul, Hiſpaniam pene omnem alienatam, recuperavit; vir temporibus illis, virtutibus omnibus præſtantiſſimus: quod ex ſequentibus patet maxime. Cum enim poſt Cannenſem cladem lex eſset lata, ne mulieres geſtarent aurum, neve vehiculis, aut varia veſte uterentur; populuſque num ea abroganda eſset, nec ne, deliberaret: Cato pro concione, eam retinendam eſse ſuaſit, cum iſta concluſione: Ornentur igitur mulieres, non auro, non gemmis; non acu pictis, aut byſſinis veſtibus: ſed modeſtia, maritorum obſervantia, liberorum amore, obedientia, moderatione; legibus civitatis, armis noſtris, victoriis, triumphis. Sed L. Valerius Tribunus plebis Catoni adverſatus, author fuit, ut mulieribus ornamenta patria redderentur: qua de re, cum ad populum multa feciſset verba, tunc converſa ad Catonem oratione: Fer Cato, inquit, ſi iniquoanimo, mulierum pateris ornamenta, & magnificum aliquid, & philoſopho dignum præſtare cupis; eas in orbem radito, tunicis, & palliis induito; atque etiam, ſi Diis placet, armato, & equis impoſitas ducito in Hiſpaniam; atque adeo huc reducito, ut & concionibus noſtris interſint. Age eas huc accerſamus. Et hæc quidem Valerius per dicteria eſt locutus; cum ea verò mulieres audiiſsent (multæ namque, eventus expectatione ſuſpenſæ, juxta Forum verſabantur] in concionem irruperunt, & contra legem vociferarunt. Atque hoc pacto abrogata confeſtim lege, mox ornamentis ibi quibuſdam ſumptis, mulieres inde cum tripudio receſserunt. Cato verò in Hiſpaniam profectus, ubi omnes uſque ad Iberum conſpiraſse, atque in unum, ut ſimul univerſi cum eo pugnarent, conveniſse didicit; collectis copiis, cum ipſis congreſsus vicit; victoſqur ad deditionem compulit; quod timebant, ne eodem terrore amitterent urbes etiam.

Ac tum quidem eis pepercit Cato: poſtea verò, cum quidam de ſe præbuiſſent ſuſpicionem; omnibus arma ademit, & ipſos cives coëgit evertere ſua mœnia. Literis enim per omnia loca miſſis, eodemq. redditis die, omnia eodem die, ſua quemque dirui juſſit mœnia; mortem contumacibus comminatus. His ergo Magiſtratus lectis; ſinguli putantes ſibi ſolis ita ſcriptum eſse, ne ſpatio quidem ſumpto ad deliberandum; ſuas cuncti munitiones dejecerunt. Ibero inde trajecto Cato, cum Celtiberis ho-

Digitized by Google

hoſtium ſociis, ob eorum multitudinem, congredi non eſt auſus; ſed miro modo tractavit homines: majora modò ſtipendia pollicendo, ut ad ſe tranſirent: modò monendo, ut redirent in pace domum: modò etiam certum pugnæ diem ejus deſignando. Ex his itaque factum, ut inter ſe diſſentientes, timoreque perculſi, cum eo haud auſi fuerint depugnare. Tunc autem & Argos Flaminius oppugnavit. Nabidem etenim, neque ſibi fidum, & Græcis formidabilem, hoſtem Romani judicarant. Verum, cũ ei a Philippo auxilia miſſa eſſent; Flaminius Spartam occupaturus, Taygeto monte, citra laborem ſuperato; ad ipſam uſque urbem, adverſante nemine, pervenit. Nabis enim & a Romanis metuens, & civibus diffidens, ſe loco ſuo non moverat, ut maturè illi, ſcilicet, occurreret: ſed cum jam præ foribus Flaminius adeſſet, eruptionem, eo contempto, tum ut feſſum labore itineris, tum ut ob caſtrametationis occupationem, in ipſum fecit, turbavitq. nonnullos. Poſtridie verò, oppugnantes adortus; quod magnam ſuorum cladem paſſus fuit; de cætero intra mœnia ſe continuit. Flaminius igitur copiarum parte ibi relicta, ne hoſtis ſcilicet, alio abiret; ipſe cum fratre ſuo, Rhodiis, & Attali filio Eumene, agros Spartæ devaſtavit. Quibus rebus, ad deſperationem adactus Nabis, caduceatore ad Flaminium miſſo, haud illico pacem ab eo impetravit. Nam quæ conditiones ei afferebantur, eas neque repudiare, neque multitudine prohibente, accipere auſus eſt. Verum enim verò, cum urgerent Romani, & totam pene Spartam (quadam enim parte, mœnia non habebat) cæpiſſent; diutius non cunctatus; pace cum Flaminio facta, & legatis Romam miſſis, reconciliatus cum ipſis eſt.

Porro autem tunc Flaminius, Græcis omnibus libertatem dedit; hinc eos poſtea convocatos, beneficiis quæ accepiſſent commemoratis; monuit, ut erga Romanum populum benevolentiam conſervarent: tum cunctis præſidiis inde deductis; cum toto exercitu diſceſſit. Flaminio autem Romam profecto, novis rebus ſtuduit Nabis iterum: quo motu tota pœne Græcia, Ætolis præcipue impellentibus, eſt concuſſa; ſeque ut bello gerendo pararent ſortius, ad Philippum & Antiochum legatis miſſis; Antiocho in primis perſuaſerunt, ſpe Græci propoſi-

(a) U, C. 559.

καὶ τοῖς Κελτίβηρσι συμμαχοῦσι τοῖς πολεμίοις αὐτοῦ, πλῆθος συμβαλεῖν μὴ θαρσήσας μετεχειρίσατο θαυμασίως αὐτούς, ποτὲ μὲν μεταπείθων πρὸς αὐτὸν μεταστῆναι δόσει μείζονος μισθοῦ, ποτὲ δὲ παραινῶν σφίσιν ἐπανελθεῖν οἴκαδε, ἔστι δ' ὅτε καὶ μάχην αὐτοῖς ἐς ἡμέραν ἐπαγγέλλων ῥητήν· ἐκ γὰρ τούτου ἐστασίασαν πρὸς ἀλλήλους, φοβηθέντες, οὐκέτι αὐτῷ πολεμῆσαι ἐτόλμησαν. Τότε, δὲ καὶ Φλαμίνιος ἐπὶ τὸ Ἄργος ἐστράτευσε· τὸν γὰρ Νάβιν, οὔτε σφίσι πιστόν, καὶ τοῖς Ἕλλησι φοβερὸν ὁρῶντες οἱ Ῥωμαῖοι, πολέμιον ἐποιήσαντο· προσγενομένων δὲ συμμάχων ἐκ τοῦ Φιλίππου αὐτῷ, τὴν Σπάρτην ἤλασεν ὁ Φλαμίνιος, καὶ ἀπόνως Ταΰγετά τε ὑπερέβη, καὶ πρὸς τὴν πόλιν προσῆλθε μηδενὸς ἐναντιουμένου. Ὁ γὰρ Νάβις τούς τε Ῥωμαίους δείσας, καὶ τοὺς ἐπιχωρίους ὑποπτεύσας, οὐκ ἐκινήθη, ὥστε προαπαντῆσαι τῷ Φλαμινίῳ· πλησιάσαντι δὲ ἐπεξέδραμε, καταφρονήσας διά τε τὸν κάματον, τὸν ἐκ τῆς πορείας, καὶ ὅτι περὶ τὴν στρατοπέδευσιν ἀπησχόλητο, καὶ τινας συνετάραξε· τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐπεξῆλθε τοῖς προσβάλλουσι, καὶ πολλοὺς ἀποβαλών, οὐκέτι ἐπεξῆλθε. Καταλιπὼν οὖν μέρος τοῦ στρατοῦ ἐκεῖ ὁ Φλαμίνιος, ὅπως μηδαμοῦ κινηθείη, τοῖς λοιποῖς ἐπὶ τὴν χώραν ἐτράπετο· κἀκεῖνός τε, καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ οἱ Ῥόδιοι, καὶ ὁ τοῦ Ἀττάλου παῖς Εὐμένης ἐπόρθουν αὐτήν. Ἀπογνοὺς οὖν διὰ ταῦτα ὁ Νάβις, κήρυκα τῷ Φλαμινίῳ (a) ὑπὲρ εἰρήνης ἀπέστειλε· καὶ ὃς τοὺς μὲν λόγους αὐτοῦ προσήκατο, οὐκ αὐτίκα δὲ κατελύσατο. Τὰς γὰρ ὁμολογίας, ἃς ἀπῃτεῖτο ὁ Νάβις ποιήσασθαι, οὔτ' ἀπαγορεῦσαι ἐθάρρει, οὔτε ποιῆσαι συγκατετίθετο, τὸ δὲ πλῆθος ἐκώλυσεν αὐτὸν συμβῆναι· καὶ τότε μὲν οὐκ ἐσπείσατο· προσβαλόντων δὲ τῶν Ῥωμαίων αὖθις, καὶ τὴν Σπάρτην ὀλίγου πᾶσαν (καὶ γὰρ ἀτείχιστος ἦν ἐν μέρει) ἑλόντων, οὐκ ἔτι ἐπέσχεν, ἀλλὰ πρός τε τὸν Φλαμίνιον σπονδὰς ἐποιήσατο, καὶ πρὸς τὴν Ῥώμην πρεσβευσάμενος συνηλλάγη.

7. Ὁ δὲ Φλαμίνιος τότε μὲν πάντας τοὺς Ἕλληνας ἐλευθέρους ἀφῆκεν· ὕστερον δὲ συγκαλέσας αὐτούς, καὶ ὑπομνήσας ὧν εὐηργέτηντο, παρῄνεσεν τὴν εὔνοιαν τῇ Ῥώμῃ τηρεῖν, καὶ τὰς φρουρὰς ἁπάσας ἐξήγαγε, καὶ ἀπῆρε μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ. Ἀφικομένου δ' ἐς τὴν Ῥώμην Φλαμινίου, Νάβις ἐνεωτέριζε, κἀκ τούτου καὶ τὸ Ἑλληνικόν, ἅπαν, ὡς εἰπεῖν, ἐταράχθη, τῶν Αἰτωλῶν σφᾶς ἐναγόντων. Παρεσκευάζοντό τε ὡς πολεμήσοντες καὶ πρὸς τὸν Φίλιππον, καὶ τὸν Ἀντίοχον ἐπρεσβεύοντο, καὶ ἔπεισαν αὐτὸν ἐκπολεμωθῆναι Ῥωμαίοις, ὡς καὶ τῆς Ἑλλάδος,

τῆς Ἰταλίας τε βασιλεύοντα. Τοῖς δὲ Ῥωμαίοις τῶν πραγμάτων τεταραγμένων, οὐχὶ περιγενέσθαι τὸν Ἀντίοχον ἐλπὶς ἦν, ἀλλ' ἀγαπητόν, εἴ γε τὰ ἑαυτῶν διασώσαιντο. Ὁ γὰρ Ἀντίοχος μέγας μὲν καὶ ἐπὶ τῇ οἰκείᾳ δυνάμει, δι' ἄλλα τε, καὶ ὅτι τὴν Μηδίαν κατεστρέψατο· πολλῷ δ' ἔτι μείζων ἐγένετο, ὅτι Πτολεμαῖον τὸν τῆς Αἰγύπτου βασιλέα καὶ τὸν Ἀριαράθην τὸν τῆς Καππαδοκίας κηδεστὴν προσεπέθετο. Τοιοῦτον Ἀντίοχον νομιζόμενον οἱ Ῥωμαῖοι, μέχρι μὲν τῷ Φιλίππῳ ἐπολέμουν, ἐθεράπευον, φιλίως τε διὰ πρέσβεων ὁμιλοῦντες, καὶ δῶρα πέμποντες· ἐπεὶ δ' ἐκεῖνον ἐνίκησαν, καὶ τούτου, ὃν πρόσθεν ἐδεδίεσαν, κατεφρόνουν. Ὁ δὲ ἐς τὴν Θρᾴκην ἐπεραιώθη, καὶ ἄλλα τε παρεστήσατο, καὶ τὴν Λυσιμαχίαν ἀνεστηκυῖαν, συνῴκισεν, ὡς ὁρμητηρίῳ ταύτῃ χρησόμενος· καὶ γὰρ αὐτὸν, καὶ ὁ Φίλιππος, καὶ ὁ Νάβις ἐπηγάγοντο· ὅ τε Ἀννίβας αὐτῷ συγγενόμενος ἐλπίσαι πεποιήκει ἐς τὴν Καρχηδόνα, κἀκεῖθεν ἐς τὴν Ἰταλίαν πλεῦσαι, καὶ τὰ τοῦ Ἰονίου κόλπου ἔθνη προσκαταστρέψασθαι, καὶ μετ' αὐτῶν ἐπὶ τὴν Ῥώμην ὁρμῆσαι. Ἔφθη οὖν ὁ Ἀντίοχος, καὶ δὶς ἐς τὴν Εὐρώπην διαβὰς, ἔς τε τὴν Ἑλλάδα ἀφικόμενος· πυθόμενος δὲ τὸν Πτολεμαῖον τεθνηκέναι, καὶ περὶ παντὸς τῆς Αἰγύπτου κρατῆσαι ποιούμενος, τὸν μὲν υἱὸν Σέλευκον ἐν τῇ Λυσιμαχίᾳ σὺν δυνάμει κατέλιπεν· αὐτὸς δὲ ἀναζεύξας, καὶ ζῶντα τὸν Πτολεμαῖον μαθὼν, τῆς μὲν Αἰγύπτου ἀπέσχετο· ἐπιχειρήσας δ' ἐς Κύπρον πλεῦσαι, ἔπταισεν ὑπὸ χειμῶνος, καὶ οἴκαδε ἀνεχώρησε.

8. Καὶ πρέσβεις οἱ Ῥωμαῖοι, κἀκεῖνος ἀντέπεστελλον, ἀλλήλοις ἀντεγκαλοῦντες ὅπως πρόφασίν τε τοῦ πολέμου λάβωσι, καὶ ὅπως τὰ παρ' ἀλλήλοις προκατασκέψωνται· Ἀννίβας δὲ τὴν μεγίστην τῶν παρὰ Καρχηδονίοις ἀρχῶν εἰληφὼς, καὶ προσκρούσας ἀπ' αὐτῆς τοῖς δυνατωτάτοις, ἐμισήθη τε ὑπ' αὐτῶν, καὶ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους διεβλήθη, ὡς τά τε τῶν Καρχηδονίων νεωτερίζων, καὶ τῷ Ἀντιόχῳ κοινολογούμενος. Καὶ μαθών τινας ἐκ τῆς Ῥώμης παρόντας, καὶ δείσας μὴ συλληφθῇ, ἀπέδρα νυκτὸς ἐκ τῆς Καρχηδόνος, καὶ πρὸς τὸν Ἀντίοχον ἐλθὼν, ἑαυτῷ τε τὴν ἐς τὴν πατρίδα κάθοδον, καὶ τὸν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους πόλεμον ἔπραττεν, ὑπισχνούμενος ἐκείνῳ περιποιήσειν τό τε τῆς Ἑλλάδος κράτος, καὶ τὸ τῆς Ἰταλίας, οὗ σφίσιν ὁ Σκιπίων ὁ Ἀφρικανὸς συνεγέ-

poſita, & regni Italici; ut Romanis bellum inferret. Romani itaque rebus adhuc turbatis, ſine ſpe ulla Antiochum ſuperandi, ſatis habuerunt, ſi dumtaxat ſua tueri poſsent. Antiochus namque, tum propriis viribus magnus erat, tum ob alia, quod Mediam ſubegiſset: quin multo major erat factus, Ptolemæi Ægypti, & Ariarathis Cappadociæ regum affinitate. Antiochum igitur, de quo ejuſmodi erat fama; Romani belli Philippici tempore coluerunt, per legatos amice cum eo agentes, & munera mittentes. Macedone verum victo, quem pridem timuerant; contempſerunt. Sed ille modò memor, in Thraciam trajecit, & præter alia vi ſubacta, Lyſimachiam deſolatam inſtauravit, eaque (a Philippo & Nabide accerſitus) ad belli ger endi commoditatem uſus eſt. Nec defuit hiſce Hannibal: coram enim, Antiochum in ſpem erexerat, fore ut Carthaginem, ac inde in Italiam navigans, Jonii ſinus gentibus ſubactis, Romam ipſam una cum iis, poſset facile oppugnare. Antiochus itaque bis in Europam pervenit, atque in Græciam; Ptolemæi autem audita morte, cum in eo ſibi putaret eſse omnia, ut Ægypto antea potiretur; Seleuco filio relicto, cum copiis Lyſimachiæ; ipſe eò pergere feſtinavit. Cæterum cum Ptolemæum adhuc ſuperſtitem eſse, inter itinerandum cognoviſset; Ægypto abſtinuit: hinc in Cyprum navigaturus, tempeſtate valida conflictatus; domum reverſus eſt.

Legatos porrò, & ille, & Romani miſerunt in vicem; cum ut dum de injuriis ſibi illatis expoſtularent, quærerent belli cauſam; tum, ut quæ vires adverſæ partis eſſent, utrique explorarent. Hannibal verò ſummum apud Carthaginenſes gerens magiſtratum; eoque potentiſſimorum civium ſuſceptis odiis, apud Romanos eſt accuſatus: quod & res novas Carthagine moliretur, & cum Antiocho arcana conſilia pertractaret. Quamobrem cognita quorundam præſentia Romanorum, veritus ne comprehenderetur, Carthagine noctu aufugit: & ad Antiochum profectus, id apud eum molitus eſt; ut & ſibi reditum in patriam, & Romanis bellum conficeret, etiam Italiæ imperio illi promiſſo. Aſt Africanus Sci-

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR. ECLOGEN XIX. huc ſpectat.

Νεανίσκοι τινὲς Καρχηδονίων πρέσβεις ἐς τὴν Ῥώμην ἐλθόντες, ὑβρίσαντες, ἐπέμφθησαν μὲν ἐς τὴν Καρχηδόνα, καὶ ἐξεδόθησαν σφίσιν· οὐκ ἔπαθον δὲ ὑπ' αὐτῶν δεινὸν οὐδὲν, ἀλλ' ἀφείθησαν.

Quum juvenes quidam a Carthaginienſibus ablegati Romam veniſſent, & petulanter ſe gererent: miſſi quidem fuere Carthaginem, ac rurſum Romanis dediti, ſed nullo penitus eis illato malo domum remiſſi ſunt.

Scipio, interea ad eos venit. Is enim in Africam miſſus judex, ut inter Maſiniſſam & Carthaginenſes; qui de finibus diſceptabant, ſententiam ferret; vigere eorum inimicitias paſſus eſt; ut & ipſi contenderent inter ſe,& neutri ob judicium Romanis iraſceretur. Inde verò in Aſiam trajecit, per ſpeciem quidem legationis apud Antiochum obeundæ; revera tamen, ut præſentia ſua & regem & Hannibalem terreret,& ſic ea, quæ a Republica eſſent,ageret. Cum ergo Scipio ad Antiochum perveniſſet, rex non perinde Hannibali auſcultavit, quin eum ſuſpectum habuit, ob arcana quædam colloquia cum Scipione. Qui aliunde ei etiam erat gravis, quod omnia conſilia Hannibali aſcriberentur, & ſpes belli rite recteque gerendi, ab eo pendere omnibus videretur. Ob hæc igitur irridens Hannibali, timuit, ne poteſtate ei credita, mutaretur, ac proinde, nec remiſit eum Carthaginem, nec in arctiorem familiaritatem eum admiſit; ſed de induſtria id ſolum egit, ut nihil ejus conſilio geſtum eſſe videretur.

ἐγίνετο. Οὗτος γὰρ δικαστὴς ἐς τὴν Λιβύην πεμφθεὶς, τῷ τε Μασινίσσᾳ, καὶ τοῖς Καρχηδονίοις περὶ ὅρων γῆς διαφερομένοις, μετέωρον τὴν ἔχθραν αὐτῶν κατέλιπεν, ἵν᾽ ἀλλήλοις τε διαφέροιντο, καὶ μηδὲ ἑκάτεροι αὐτῶν διὰ τὴν κρίσιν κατὰ Ῥωμαίων ὀργίζοιντο· ἐντεῦθεν δ᾽ ἐς τὴν Ἀσίαν διέβη, λόγῳ μὲν ὡς πρεσβεύσων, ἔργῳ δὲ ἵνα κἀκεῖνον, καὶ τὸν Ἀννίβαν ἐπιφανεὶς καταπλήξῃ, καὶ πράξῃ τὰ τοῖς Ῥωμαίοις συμφέροντα. Ἀφικομένου δ᾽ αὐτοῦ, οὐχ ὁμοίως ἔτι προσεῖχεν ὁ Ἀντίοχος τῷ Ἀννίβᾳ· ὑπώπτευσε γὰρ αὐτὸν δι᾽ ἀπορρήτων ὁμιλήσαντα τῷ Σκιπίωνι, καὶ ἄλλως δὲ αὐτὸν ἐβαρύνετο, ὅτι ἅπαν βούλευμα τῷ Ἀννίβᾳ πᾶς ἐπεγράφετο, καὶ τὴν τοῦ πολέμου κατόρθωσιν ἐν τούτῳ πάντες ἐπηλπίζον. Διὰ γοῦν ταῦτα, καὶ ἐφθόνησε τῷ Ἀννίβᾳ, καὶ ἐφοβήθη αὐτὸν, ἵνα μή τι δυνηθεὶς μεταβάλληται, καὶ οὔτε στράτευμα παρέχειν αὐτῷ, οὔτ᾽ ἐς τὴν Καρχηδόνα ἔπεμψεν, οὐδ᾽ ἐν ταῖς συνουσίαις αὐτῷ κατακόρως ἐκέχρητο, ἀλλὰ καὶ ἐπετήδευε μηδὲν τῶν πραττομένων αὐτοῦ δοκεῖν εἶναι.

Porrò fama de Antiocho, maxima erat Romæ; quæ & ipſam perculſit, eique haud minimam curam attulit. De quo cum multa dicerentur, atque alii eum totam Græciam jam obtinere, alii in Italiam jam appuliſſe fabularentur; Romani inter legatos alios Flaminium in Græciam, ut & Philippum, & cæteros a ſtudio novarum rerum dehortaretur: & ex prætoribus, M. Bæbium quidem Apolloniam, ſi auderet trajicere ibi Antiochus: A. Attilium verò contra Nabidem miſerunt. Et hic quidem nihil egit; jam per inſidias perempto Nabide ab Ætolis; captaque Sparta ab Achæis: Bæbius verò & Philippus, multa loca Theſſaliæ firmaverunt. Macedo enim tum ob alia, tum quod Antiochus, quædam ei loca Thraciæ eripuerat, Romanis ſervabat fidem. Flaminius ergo Græciam paſſim obiens, aliis ne deficerent perſuaſit, alios, præter Ætolos & quoſdam alios, ad officium reduxit. Hi namque, & ipſi ad Antiochum ſe contulerant; & alios partim coactos, partim volentes, eodem pertraxerunt. Antiochus verò, quamvis hyberno

9. Ἡ δὲ περὶ τοῦ Ἀντιόχου φήμη πολλὴ τὴν Ῥώμην κατεῖχε, καὶ ἐς φροντίδα τοὺς Ῥωμαίους οὐκ ἐλαχίστην κατέστησε· συχνῶν δὲ περὶ τοῦ Ἀντιόχου θρυλλουμένων, καὶ τῶν μὲν ὅτι τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν ἤδη κατέχει, τῶν δ᾽ ὅτι ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἐπείγεται λογοποιούντων, οἱ Ῥωμαῖοι πρέσβεις ἐς τὴν Ἑλλάδα, ἄλλους τε καὶ Φλαμίνιον οἰκείως αὐτοῖς ἔχοντα, ἔστειλαν, ὅπως τόν τε Φίλιππον, καὶ ἐκείνους ἐπίσχῃ μηδὲν νεοχμῶσαι· καὶ στρατηγοὺς, Μάρκον μὲν Βαίβιον (a) ἐς Ἀπολλωνίαν, εἰ ταύτῃ ἐς τὴν Ἰταλίαν περαιωθῆναι τολμήσειεν ὁ Ἀντίοχος, Αὖλον δὲ Ἀττίλιον ἐπὶ τὸν Νάβιν. Καὶ οὗτος μὲν οὐδὲν ἔπραξεν· ἔφθη γὰρ ὁ Νάβις ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν φθαρεὶς ἐξ ἐπιβουλῆς, καὶ ἡ Σπάρτη ἥλω ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν· ὁ δὲ Βαίβιος, καὶ ὁ Φίλιππος, πολλὰ τῆς Θετταλίας ἐβεβαιώσαντο· ταῖς γὰρ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ὁμολογίαις ὁ Μακεδὼν ἐμμεμένηκε, διά τε ἄλλα, καὶ ὅτι ὁ Ἀντίοχος χωρία αὐτοῦ ἐν τῇ Θρᾴκῃ τινὰ ἐπεσπάσατο. Ὁ δέ γε Φλαμίνιος περιιὼν τὴν Ἑλλάδα, τοὺς μὲν μηδ᾽ ἀποστῆναι ἔπεισε, τοὺς δὲ καὶ ἀποστάντας ἤδη, μετέστησε, πλὴν Αἰτωλῶν, καὶ ἑτέρων τινῶν· αὐτοί γε γὰρ

τῷ

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR. Valeſii pag. 609. ὅτι, fortaſſe huc ſpectat.

Arma quamplurimi arripuerunt. Plerique namque multa ſua ſponte faciunt, quorum nihil coacti facerent: juſſa enim, quaſi quæ vim habent adjunctam, ægre ferunt. Eo autem quod ſpontaneum eſt, utpote libero delectantur.

Πλεῖστοι ὅσοι ἐστρατεύσαντο· ὡς που πολλὰ ἑκουσίως πολλοὶ, ὧν οὐδὲν ἀναγκαζόμενοι δράσειαν, ποιοῦσι. Τὸ μὲν γὰρ προστασσόμενον σφίσιν, ὡς καὶ βίαιον, δυσχεραίνουσι· τὸ δ᾽ αὐθαίρετον, ὡς καὶ αὐτοκράτορες, ἀγαπῶσι.

(a) U. C. 560.

τῷ Ἀντιόχῳ προσεχώρησαν, καὶ ἄλλους, μὲν ἑκόντας συνιστῶν, ἐνίους δέ γε καὶ ἄκοντας· καὶ ὁ Ἀντίοχος καί τοι χειμῶνος ὄντος, ὅμως πρὸς τὰς τῶν Αἰτωλῶν ἐλπίδας ἔσπευσε· διὸ οὐδὲ ἀξιόμαχον ἐπήγετο δύναμιν, τὴν μέν τοι Χαλκίδα μετ᾽ αὐτῶν ἔλαβε, τὴν τε ἄλλην Εὔβοιαν προσεποιήσατο· καὶ ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις Ῥωμαίους τινὰς εὑρὼν, πάντας αὐτοὺς ἀφῆκε· καὶ ἐς τὴν Χαλκίδα διεχείμασεν· ὅθεν αὐτός τε, καὶ οἱ στρατηγοί, οἵ τε στρατιῶται αὐτοῦ τὰς γνώμας προσδιεφθάρησαν. Τῇ τε γὰρ ἄλλῃ ῥαστώνῃ, καὶ ἔρωτι κόρης τινὸς, ἐς τὸ ἁβροδίαιτον ἐξώκειλε, καὶ τοὺς ἄλλους ἀπολέμους ἐποίησεν. Οἱ δ᾽ ἐν τῇ Ῥώμῃ μαθόντες αὐτὸν, ἐς τὴν Ἑλλάδα παρόντα, τὴν Χαλκίδα τε ᾑρηκότα, τὸν πόλεμον φανερῶς ἀνείλοντο, καὶ τῶν ὑπάτων, Σκιπίωνα μὲν τὸν Νασικᾶν ἐπὶ φυλακῇ τῆς Ἰταλίας κατέχον, Μάνιον δὲ Γλαβρίωνα (a) μετὰ στρατοῦ πολλοῦ ἐς τὴν Ἑλλάδα πεπόμφασι· καὶ ὁ μὲν Νασικᾶς τοὺς Βοουΐους προσεπολεμώσατο, ὁ δὲ Γλαβρίων τὸν Ἀντίοχον ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐξήλασε· καὶ ἐς τὴν Θετταλίαν ἐλθὼν, πολλὰ τῶν ταύτῃ μετὰ τοῦ Βαιβίου, καὶ τοῦ Φιλίππου παρεστήσατο. Τόν τε γὰρ Μεγαλοπολίτην Φίλιππον ἑλὼν, ἐς τὴν Ῥώμην ἀπέστειλε· καὶ τὸν Ἀμύνανδρον ἐκ τῆς ἀρχῆς ἐκβαλὼν, τῷ Μακεδόνι αὐτὴν ἔδωκεν.

berno tempore, ut tamen ſpei ſatisfaceret Ætolorum, ſine juſtis copiis advenit, illiſque adjutoribus Chalcidem cæpit: potituſque reliqua Eubœa, Romanos quoſdam, quos inter captivos reperit, omnes dimiſit liberos. Hinc Chalcide hybernavit: ubi & ipſius, & ducum ejus, & militum animi; cum aliis deliciis ſunt corrupti, tum ipſe amore cujuſdam puellæ, voluptatum illecebris irretitus; etiam cæteros fecit ineptos bello. Romani autem, ejus in Græciam adventu audito, Chalcidiſque expugnatione; bellum aperte in eum ſuſceperunt: alteroque Conſulum, Scipione Naſica, ad defenſionem Italiæ relicto; Manium Acilium Glabrionem cum magno exercitu in Græciam miſerunt. Quorum quidem Naſica Scipio, bellum cum Boiis geſſit; Glabrio verò Antiochum Græcia pepulit, & in Theſſaliam ingreſſus, cum Bæbio & Philippo, multas ejus civitates ſubegit: hinc captum Megalopolitanum Philippum Romam miſit; Amynandroque e principatu, deturbato; Macedoni, ejus tradidit ditionem.

10. Ὁ δ᾽ Ἀντίοχος ἐν τούτοις ἡσυχίαν ἄγων, ἐν τῇ Χαλκίδι διέτριβεν· εἶτα ἐς τὴν Βοιωτίαν ἐληλύθει, καὶ ἐν ταῖς Θερμοπύλαις ἀντιπροσιόντας οἱ τοὺς Ῥωμαίους ὑπέμεινε· πρὸς γὰρ τὴν τῶν στρατιωτῶν ὀλιγότητα, σύμμαχον τὴν τοῦ χωρίου φύσιν ἕξειν ἐνόμισε, καὶ ἵνα μή τι καὶ αὐτὸς πάθῃ, οἷον οἱ Ἕλληνες οἱ πρὸς τὸν Μῆδον ἀντιταχθέντες, ἐκεῖ μέρος τι τῶν Αἰτωλῶν ἐπὶ τὰ ἄκρα τῶν ὀρῶν ἀνεβίβασεν, ὥστε φρουρῆσαι αὐτά. Ὁ δὲ Γλαβρίων βραχύ τι τῶν χωρίων ἐφρόντισε, καὶ τὴν μάχην οὐκ ἀνεβάλετο, ἀλλὰ Πόρκιον μὲν Κάτωνα, καὶ Οὐαλέριον Φλάκκον ὑποστρατήγους, νυκτὸς ἐπὶ τοὺς Αἰτωλοὺς, τοὺς ἐν τοῖς ἄκροις, ἀπέστειλεν· αὐτὸς δὲ τῷ Ἀντιόχῳ ὑπὸ τὴν ἕω συνέμιξε· καὶ ἕως μὲν ἐν τῷ ὁμαλῷ ἐμάχετο, ἐπεκράτει· ἀναχωρήσαντος δὲ τοῦ Ἀντιόχου πρὸς τὰ μετέωρα, ἡλλοῦτο, μέχρις ὁ Κάτων κατὰ νώτου οἱ ἐγένετο. Τοῖς γὰρ Αἰτωλοῖς καθεύδουσιν ἐπελθὼν, τοὺς μὲν πλείους ἀπέκτεινε, καὶ τοὺς λοιποὺς διεσκέδασε· κἀντεῦθεν καταδραμὼν, καὶ

Antiochus autem, qui Chalcide interea agebat otium, poſthæc in Bœotiam venit, ac in Thermopylis, Romanorum expectavit aggreſſionem. Locis namque naturam; paucitati ſuorum militum, fore ſubſidio judicabat: ac ne idem ſibi accideret, quod Græcis bello Perſico accidit; Ætolorum partem, in montium cacumina miſit, ut ea cuſtodirent. Verum enim verò, anguſtiis locorum contemptis Glabrio, & nequidquam dilata pugna, Porcium Catonem, Valeriumque Flaccum legatos ſuos, in montium cacumina contra Ætolos miſit; ipſe verò cum Antiocho, ſummo mane congreſſus; donec in planitie pugnabatur, ſuperior fuit; ubi verò ab Antiocho ad altiora loca exercitus eſt ſubductus, pejoris fuit conditionis; quouſque Cato hoſtes a tergo adortus eſt. Hic enim Ætolos, dormientes nactus oppreſſit, & pleroſque eorum cæcidit; & reliquos diſſipavit: atque exinde decurrit, & pugnæ quo-

Sequitur ibidem Valeſianus DIO, & huc ſpectat ſane: ὅτι

Ὁ Ἀντίοχος, [καὶ οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ προσδιεφθάρησαν. Τῇ τε γὰρ ἄλλῃ ῥαστώνῃ, καὶ ἔρωτι κόρης τινὸς ἔς τε τὸ ἁβροδίαιτον ἐξώκειλε, καὶ ἀπολέμους καὶ τοὺς ἄλλους ἐποίησεν.]

Antiochus ubi Chalcidem hibernavit; & ipſius, & ducum ejus, ac militum animi penitus fracti & corrupti ſunt. Namque ipſe, præter reliquum luxum, puellæ cujuſdam amore captus, ad molliciem deflexit, ac cæteros ſuo exemplio imbelles reddidit.

(a) U. C. 561.

quoque, quæ fuit in planitie cum Antiocho, intervenit. Ac ita demum, una ſimul in fugam Antiochum verterunt, eumque caſtris exutum, Chalcidem redire mox coegerunt: ubi cum Conſulem propinquare cognovit, etiam in Aſiam ſe recepit. Glabrio verò ſtatim occupavit Bœotiam, & Eubœam: & inferiore Heraclea, Ætolis deditionem renuentibus, oppugnata; inferiorem urbem cæpit obſidione; qui verò in arcem confugerant, eos ad deditionem equidem compulit. Sane verò inter captos cæteros, Democritus quoque Dux Ætolorum fuit; qui aliquando Flaminii recuſata ſocietate; decretum ei petenti, quod, Romam mitteret: Bono animo eſto, inquit; ego enim id cum exercitu meo afferam, & vobis Romanis, juxta Tiberim recitabo. Dum autem Philippus Lamiam obſidebat, ad eam accurrit Glabrio, eique & victoriam, & manubias intercepit. Cumque reliqui Ætoli, cum Romanis vellent conciliari; accepta per legatos pecunia ab Antiocho, legatos ad Glabrionem, pro pace non miſerunt; ſed bello ſe paraverunt. Philippus autem, cum Romanis amicitiam ſimulabat; verum cum Antiocho clam ſtudebat. Interea verò Naupactum (quæ ad Ætolos pertinebat) Glabrio obſidebat; ſuperveniens autem Flaminius; iis civium, qui ei notiores erant, ut pacem amplecterentur, perſuaſit: quamobrem, & hi, & Epirotæ legatos Romam direxerunt. Philippus ſane, qui triumphalem Jovi Capitolino coronam miſit; præter alia munera, quæ a Romanis accepit, filium quoque Demetrium recepit, qui obſes in urbe agebat. Ætolis verò idcirco data non fuit pax, quod nulla in re volebant, deterioris eſſe conditionis.

καὶ τῆς κάτω μάχης μετέσχε καὶ τόν τε Ἀντίοχον ἔτρεψαν, καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ εἷλον. Καὶ ὁ μὲν ἐς τὴν Χαλκίδα εὐθὺς ἀπεχώρησε· μαθὼν δὲ τὸν ὕπατον προσιόντα, ἐς τὴν Ἀσίαν ἀνεκομίσθη λαθών· καὶ τὴν μὲν Βοιωτίαν, καὶ τὴν Εὔβοιαν ὁ Γλαβρίων αὐτίκα κατέσχε. τῇ δ' Ἡρακλείᾳ, μὴ βουληθέντων αὐτῷ προσχωρῆσαι τῶν Αἰτωλῶν, προσβολὰς ἐποιεῖτο· καὶ τὴν μὲν κάτω πόλιν πολιορκίᾳ εἷλε, τοὺς δ' ἐς τὴν ἀκρόπολιν διαφυγόντας, ὁμολογίᾳ παρεστήσατο. Ἐν δὲ τοῖς τότε ζωγρηθεῖσι καὶ Δημόκριτος ὁ στρατηγὸς τῶν Αἰτωλῶν ἐγένετο, ὃς τῷ Φλαμινίῳ ποτὲ τὴν συμμαχίαν ἠρνήσατο, καὶ ψήφισμα ἐκείνου αἰτήσαντος, ἵν' ἐς τὴν Ῥώμην πέμψῃ, Θάρρει, ἔφη, ἐγὼ γὰρ αὐτῷ κομιῶ μετὰ τοῦ στρατοῦ, καὶ παρὰ τῷ Τιβέριδι ὑμῖν ἀναγνώσομαι. Τοῦ Φιλίππου δὲ τὴν Λαμίαν πολιορκοῦντος, ἐπῆλθεν ἐπ' αὐτὴν ὁ Γλαβρίων, καὶ τήν τε νίκην, καὶ τὴν λείαν ἐσφετερίσατο· τῶν μέν τοι Αἰτωλῶν οἱ λοιποί, συναλλαγῆναι μὲν ἠθέλησαν, οὐκ ἐσπείσαντο δὲ τοῦ Ἀντιόχου πρέσβεις αὐτοῖς, καὶ χρήματα πέμψαντος· ἀλλὰ πρὸς πόλεμον ἡτοιμάζοντο· Καὶ ὁ Φίλιππος, ὑπεκρίνετο μὲν τὴν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους φιλίαν, τὰ δὲ τοῦ Ἀντιόχου ἐφρόνει. Ἐν τούτῳ δὲ Ναύπακτον ὁ Γλαβρίων τῶν Αἰτωλῶν οὖσαν ἐπολιόρκει, οὓς ἐλθὼν ὁ Φλαμίνιος ἔπεισε σπείσασθαι, γνωρίμους αὐτοῖς ἔχων· καὶ πρέσβεις ἐς τὴν Ῥώμην ἐκεῖνοί τε καὶ οἱ Ἠπειρῶται ἔστειλαν· καὶ ὁ Φίλιππος στέφανον νικητήριον τῷ Διῒ τῷ Καπιτωλίῳ πέμψας, ἄλλα τε ἀντειλήφει, καὶ τὸν υἱὸν Δημήτριον ἐν Ῥώμῃ ὁμηρεύοντα· τοῖς δ' Αἰτωλοῖς σπονδαὶ οὐκ ἐγένοντο· οὐ γὰρ ἐλαττωθῆναί τι κατεδέξαντο.

Κοϊ. ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΘ.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩΙ ΒΙΒΛΙΩΙ ΙΘ.

ΤΗΣ ΔΙΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

α'. Ὡς τὸν Ἀννίβαν οἱ Ῥωμαῖοι περὶ Παμφυλίαν ἐνίκησαν.

β'. Ἡ μεταξὺ Σκιπιώνων καὶ Ἀντιόχου μάχη· καὶ ὡς ἡττηθεὶς, ἐς τὴν Συρίαν ἀνεχώρησεν.

γ'. Ὡς Κν. Μάνλιος, καὶ τὸν υἱὸν Ἀντιόχου, ὅμηρον δοῦναι ἐκέλευσεν.

δ'. Ὡς Ἀννίβας ἐκδοθῆναι μέλλων τῷ Μανλίῳ, πρὸς τὸν Προυσίαν τὸν βασιλέα προκατέφυγεν.

ε'. Ὡς Σκιπίωνες κατεψηφίσθησαν διὰ φθόνον.

ς'. Αἱ τοῦ Μανλίου νῖκαι μέχρι τῆς Καππαδοκίας.

ζ'. Ὡς Μάρκῳ Φουλουίῳ τὴν ἐς τοὺς Αἰτωλοὺς Ἑλλάδα ἀπεδῶντο οἱ Ῥωμαῖοι.

η'. Ἡ τῆς Ἀμβρακίας θαυμαστὴ ἀντιμαχία· καὶ εἶτα εἰρήνη πρὸς τοὺς Αἰτωλούς.

θ'. Ὡς τὰ ὅπλα, ἃ τοῖς Γαλάταις ἀφείλετο ὁ Μάρκελλος, οἱ Ῥωμαῖοι αὐτοῖς, ἐπὶ τῷ εὐθὺς ἀναχωρῆσαι, πάντα ἀπέδωκαν.

ι'. Ὡς Ἀννίβας προμαθὼν ἑ, παρὰ Προυσίου ἐκδοθῆναι τοῖς Ῥωμαίοις, ἑαυτὸν διεχρήσατο.

ια'. Ὡς Δημήτριος ἐκ διαβολῆς, ὑπὸ τοῦ πατρὸς φάρμακον πιεῖν ἀναγκασθεὶς, ἐτελεύτησεν.

ιβ'. Ὡς ὁ Περσεὺς ἐνεωτέρισε, καὶ σὺν τοῖς Ῥωμαίοις χρονίως ἐπολέμησεν.

ιγ'. Ἡ παντὸς τοῦ πολέμου σὺν τῷ Περσεῖ ἐπάλλαξις· καὶ ὡς Περσεὺς ἡττηθεὶς καὶ ἀπελπίσας, ἐθελοντὴς ἔδωκεν ἑαυτὸν τῷ Παύλῳ.

ΧΡΟΝΟΥ ΠΛΗΘΟΣ ΕΤΗ Θ̄.

ἐν οἷς ἄρχοντες οἱ ἀριθμούμενοι, οἵδε ἐγένοντο.

Λ. Κορνήλιος Λέντουλος, καὶ Γ. Λαίλιος.
Μ. Φουλούιος Νωβίλιωρ, καὶ Κν. Μάλλιος Οὐλσων.
Μ. Οὐαλέριος Μεσσάλας, καὶ Γ. Λιούιος Σαλινάτωρ.
Μ. Αἰμίλιος Λέπιδος, καὶ Γ. Φλαμίνιος.
Σπ. Ποστούμιος Ἀλβῖνος, καὶ Κοίν. Μάρκιος Φίλιππος.
Απ. Κλαύδιος Πούλχρος, καὶ Μ. Σεμπρώνιος Τουδιτανός.
Π. Κλαύδιος Πούλχρος, καὶ Λ. Πόρκιος Λικῖνος.
Μ. Κλαύδιος Μάρκελλος, καὶ Κοιν. Φάβιος Λαβεών.
Κν. Βαίβιος Τάμφιλος, καὶ Λ. Αἰμίλιος Παῦλλος.

ΕΠῚ δὲ τὸν Ἀντίοχον οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Σκιπίωνας ἔταξαν, τόν τε Ἀφρικανὸν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Λούκιον· οἱ τοῖς μὲν Αἰτωλοῖς ἀνοχὴν ἔδωκαν, ἐν ᾧ ἐς τὴν Ῥώμην αὖθις ὑπὲρ τῆς εἰρήνης πρεσβεύσωνται· ἠπείγοντο δ' ἐπὶ τὸν Ἀντίοχον·

καὶ

Q. CASSII DIONIS COCCEJANI

ROMANÆ HISTORIÆ

LIBER DECIMUSNONUS.

HÆC AUTEM INSUNT IN LIBRO XIX.

DIONIS ROMANÆ HISTORIÆ.

1. Ut a Romanis Hannibal juxta Pamphyliam victus eſt.
2. Pugna inter Scipiones, & Antiochum: qui victus, in Syriam ſe recepit.
3. Ut Cn. Manlius, etiam ab Antiocho ſuum filium, obſidem dari juſſit.
4. Ut Hannibal dedi proximus Cn. Manlio, ad Bithyniæ regem Pruſiam confugit.
5. Ut Scipiones ex invidia ſunt damnati.
6. Victoriæ Manlii uſque ad Cappadociam.
7. Ut Græciæ provincia in Ætolos, M. Fulvio eſt decreta.
8. Ambraciæ mira defenſio: & pax poſtmodum cum Ætolis.
9. Ut, quæ M. Marcellus, Gallis res novas molientibus, arma ademit; Romani ex pacto, ut ſtatim excederent ex Italia, reſtituerunt.
10. Ut Hannibal, ſe præſentiens ab Antiocho Romanis dedi, ſibi necem conſcivit.
11. Ut Demetrius, ex calumnia, a patre venenum bibere coactus, obiit:
12. Ut Perſeus deficit a Romanis, & cum iis diu bellum gerit.
13. Totius belli Perſici alternatio: & ut deſperatis rebus, Perſeus victus, ſe Paulo Æmilio ultro prodidit.

TEMPORIS SPATIUM ANNI IX.

In quibus, hi qui ſequuntur, fuerunt Conſules.

A.U.C.
562. L. Cornelius Lentulus, & C. Lælius.
563. M. Fulvius Nobilior, & Cn. Manlius Vulſo.
564. M. Valerius Meſſala, & C. Livius Salinator.
565. M. Æmilius Lepidus, & C. Flaminius.
566. Sp. Poſtumius Albinus, & Q. Marcius Philippus.
567. Ap. Claudius Pulcher, & M. Sempronius Tuditan.
568. P. Claudius Pulcher, & L. Porcius Licinius.
569. M. Claudius Marcellus & Q. Fabins Labeo.
570. Cn. Bæbius Tamphilus, & L. Æmilius Paullus.

COntra Antiochum verò Romani, Scipiones, Africanum, & Lucium fratrem ejus miſerunt: qui Ætolis inducias dederunt, dum Romā pro pace denuo feriēda legatos mitterent. Quoniam verò contra Antiochum properabant, in Ma-

cedo-

cedoniam profecti; acceptis a Philippo auxiliis, per Helleſpontum in Aſiam trajecerunt. Sane verò eo uſque progreſſi; maximam maritimæ oræ partem, a Romanis (qui prius eò venerant) atque ab Eumene, & Rhodiis præoccupatam invenerunt. Ab his autem, Hannibal etiam, dum naves aliquot e Phœnicia ducebat, juxta Pamphyliam victus eſt. Porro Eumenes, & Attalus ejus frater, Antiochi interea vaſtabant regnum, & hinc urbes illius partim ultro, partim coactæ ad Romanos defecerunt. Ex quo neceſſitas Antiocho facta eſt, excedendi prorſus Europa, & Seleucum filiũ e Lyſimachia revocandi; quem reverſum cum copiis, Pergamum amandavit. Interea verò dum in urbis obſidione nihil ipſe proficiebat, Scipiones etiam adventarunt: proinde Antiochus ſtatim miſſo caduceatore; inde pacis impetrandæ concepit ſpem, quod captum filium Africani, honorificentiſſime tractaret: eumque tandem, quamvis ſpe ſua fruſtratus, gratis dimiſit. Quo minus autem pax fieret, in cauſa fuere conditiones, quas Romani tulerant, non acceptæ. Cum ad tempus igitur quieviſſent, tum ad arma concurſum eſt. Pugnæ autem hæc fuit ratio. Antiochus primo loco currus diſpoſuit, ſecundo elephantos, & poſt ipſos, funditores, & ſagittarios. Et curruum quidem impetum Romani, excurſione priores facta, ſublatoque magno clamore in eos illati, retuderunt, ita ut multi eorum, in elephantos rurſus converſi, amicorum aciem turbaverint. Ipſi namque temere ferebantur & commilitones ſuos & terrebant, & diſſipabant. Sagittarii verò, & funditores, magno ſunt imbre debilitati. Magna ad hæc, & denſa nebula, Romanos quidem (tanquam præpotentes, & cominus totis viribus pugnantes) nihil impediit; adverſarios verò territos, qui ſagittariis, equitatuque maxime utebantur, proſpectu ad dirigenda tela eis adempto, inter ſeſe, utpote in tenebris oberrantes, offendit plurimum.

Antiochus attamen, cataphractis ſuis equitibus, adverſum cornu profligavit, & uſque

καὶ ἐπὶ Μακεδονίαν ἐλθόντες, συμμάχους τε λαβόντες ἐκ τοῦ Φιλίππου, ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἤλασαν· καὶ ἐς τὴν Ἀσίαν περαιωθέντες τὰ πλεῖστα τῶν παραθαλασσίων κατέλαβον, προκατειλημμένα παρὰ τῶν ἐκεῖ προκατελθόντων Ῥωμαίων. Πρός δὲ καὶ τοῦ Εὐμένους, καὶ τῶν Ῥοδίων, οἳ καὶ τὸν Ἀννίβαν ναῦς τινας ἐκ Φοινίκης ἄγοντα, περὶ Παμφυλίαν ἐνίκησαν· καὶ Εὐμένης δὲ καὶ Ἄτταλος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν χώραν ἐκάκουν τοῦ Ἀντιόχου· καὶ πόλεις, αἱ μὲν βίᾳ, αἱ δ' ἑκοῦσαι πρὸς τοὺς Ῥωμαίους μεθίσταντο, ὥστε ἐκ τούτων ἀναγκασθῆναι τὸν Ἀντίοχον, τὴν Εὐρώπην τε παντελῶς ἐκλιπεῖν, καὶ τὸν υἱὸν Σέλευκον ἀπὸ τῆς Λυσιμαχίας ἐπαγαγεῖν· ὃν ἐπανελθόντα, σὺν δυνάμει ἐπὶ τὸν Πέργαμον ἔπεμψεν. Ὡς δὲ προσεδρεύσας τῇ πόλει οὐδὲν ἐπέραινε, καὶ οἱ Σκιπίωνες ἐπῆλθον, εὐθὺς αὐτοῖς ἐκεκηρυκεύσατο, προσδοκήσας πείσεσθαι τῆς εἰρήνης, ὅτι τὸν Ἀφρικανοῦ υἱὸν συλλαβὼν, ἐν θεραπείᾳ εἶχε πολλῇ· καὶ τέλος καίπερ τῶν σπονδῶν ἁμαρτὼν, ἄνευ λύτρων ἀφῆκεν αὐτόν. Οὐκ ἐγένετο δὲ ἡ εἰρήνη, τοῦ Ἀντιόχου, ἃ οἱ Ῥωμαῖοι ἀπῄτουν, μὴ συνθεμένου, ποιῆσαι· τέως μέν τοι ἐπὶ πολὺ ἡσύχασαν, εἶτα καὶ ἐπολέμησαν· ὁ δὲ ἀγὼν οὕτως ἐγένετο. Πρῶτα τὰ ἅρματα, εἶτα τοὺς ἐλέφαντας ὁ Ἀντίοχος ἔταξε, καὶ μετὰ ταῦτα τοὺς σφενδονήτας, καὶ τοὺς τοξότας. Τὴν μὲν οὖν ἐκδρομὴν τῶν ἁρμάτων προεκδραμόντες οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ μετὰ κραυγῆς σφίσι πολλῆς ἀντιμέτωποι προσπεσόντες, ἀνέκοψαν, ὥστε τὰ πολλὰ αὐτῶν ἐς τοὺς ἐλέφαντας τραπόμενα πάλιν, τὸ οἰκεῖον συνεταράξαι· αὐτοί τε γὰρ ἐπλανῶντο, καὶ τοὺς ἐπιτεταγμένους σφίσιν ἐκφοβήσαντες, διεσκέδασαν· τὴν δὲ τοξείαν, καὶ τὴν σφενδόνησιν, ὄμβρος πολὺς ἐπιγενόμενος, ἀσθενῆ ἐποίησεν. Ὁμίχλη τε πλείστη, καὶ ἀγχεμάχους ἐκ χειρὸς μαχομένους, οὐδὲν ἐνεπόδισε· τοὺς δ' ἐναντίους οἷα πεφοβημένους ἵππῳ τε καὶ τοξείᾳ τὸ πλεῖστον χρωμένους, τήν τε πρόοψιν ἐς τὰ τοξεύματα ἀφείλετο, καὶ περὶ ἀλλήλους, ὡς ἐν σκότῳ πλανωμένους ἔσφηλεν.

2. Ὅμως δ' οὖν ἴσχυσεν ὁ Ἀντίοχος, τοῖς καταφράκτοις ἱππεῦσι τοὺς ἀντιτάξαντας αὐτῷ τρε-

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR. Valeſii pag. 609. ὅτι.

Seleucus Antiochi filius interceptum Africani filium, dum e Græcia navigaret, ad patrem Antiochum miſit. Is adoleſcentem benigne atque honorifice habuit, ac repetenti ſæpius patri, pretiumque in redemptionem offerenti, reddere noluit; nec tantum ulla juvenem injuria affecit; quin imo potius omni ſtudio ac diligentia fovit: ac tandem, tametſi pacem haud impetrare potuiſſet, ſine pretio ad patrẽ remiſit.

Σέλευκος ὁ τοῦ Ἀντιόχου [τὸν τοῦ Ἀφρικανοῦ υἱὸν] διαπλέοντα, ἐκ τῆς Ἑλλάδος [λαβὼν, ἐν θεραπείᾳ πολλῇ] ἐποιεῖτο· ἀπολυτρῶσαι μὲν γὰρ καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ πολλὰ δεηθέντος, οὐκ ἠθέλησεν· οὐ μὴν οὐδὲ κακὸν εἰργάσατο, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἰσχυρῶς περιεῖπε· [καὶ τέλος καίπερ τῶν σπονδῶν ἁμαρτὼν, ἀφῆκεν ἄνευ λύτρων.]

τρεψάμενος, μέχρι τοῦ στρατοπέδου ἐλθεῖν ἐπιδιώκων αὐτούς· καί γε εἷλεν ἂν αὐτὸ, εἰ μὴ Μάρκος Αἰμίλιος Λέπιδος, ὁ τὴν φρουρὰν αὐτοῦ ἔχων, τοὺς πρώτους προσιόντας τῶν Ῥωμαίων ἀπέκτεινεν, ἐπεὶ μὴ ἔπεισεν αὐτοὺς τῆς φυγῆς ἐπιχεῖν· ἐκ γὰρ τούτου ἐκεῖνοί τε οἱ λοιποὶ ὑποστρέψαντες, καὶ αὐτὸς ἀκραιφνέσιν ἐπεκδραμὼν τοῖς φρουροῖς, ἀπεώσαντο τὸν Ἀντίοχον. Ἐν ᾧ δὲ τοῦτ᾽ ἐγίνετο, Ζεῦξις καθ᾽ ἕτερον μέρος τῷ ταφρεύματι προσβαλὼν, εἴσω τε αὐτοῦ εἰσῆλθε, καὶ ἁρπαγὴν ἐποιεῖτο, μέχρις οὗ ὁ Λέπιδος ᾔσθετο· τότε γὰρ κἀκεῖνος τὸ σφέτερον ἐρρύσατο, καὶ ὁ Σκιπίων τὸ τοῦ Ἀντιόχου εἷλε, καὶ ἐν αὐτῷ, πολλοὺς μὲν ἀνθρώπους, πολλοὺς δ᾽ ἵππους, ὑποζύγια, ἀργύριον, χρυσίον, ἐλέφαντας, ἄλλα τε πολλὰ, καὶ πολυτελῆ εὗρε· καὶ ὁ μὲν Ἀντίοχος ἡττηθεὶς, αὐτίκα ἐς τὴν Συρίαν ἀνεχώρησεν· οἱ δ᾽ Ἕλληνες, οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, τοῖς Ῥωμαίοις προσέθεντο. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνακωχή τις, ἐπικηρυκευσαμένου τοῦ Ἀντιόχου, ἐσπείσθη· ὅ τε γὰρ Ἀφρικανὸς εὐνοικῶς οἱ, διὰ τὸν υἱὸν εἶχε, καὶ ὁ ὕπατος οὐκ ἤθελε τὴν νίκην τῷ διαδόχῳ πλησιάζοντι καταλελοιπέναι· οὔκουν οὐδὲ ἐπέταξαν τῷ Ἀντιόχῳ πλέον οὐδὲν, ἢ ὅσα καὶ πρὸ τῆς μάχης ᾔτουν· διὸ καὶ Γναῖος Μάλλιος ὁ τὴν ἀρχὴν σφῶν διαδεξάμενος, οὐκ ἠρκέσθη τοῖς συγκειμένοις, ἀλλὰ πλείω αὐτὸν ἀπῄτησε. Πρὸς δὲ καὶ ὁμήρους δοῦναι ἐκέλευσεν, ἄλλους τε καὶ τὸν υἱὸν Ἀντίοχον, καὶ τοὺς αὐτομόλους πάντας ἐκδοῦναι, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἀννίβας ἦν· καὶ ὁ Ἀντίοχος καὶ ἄκων, πρὸς ἅπαντα ἐπειθάρχησεν, οὐ μέντοι καὶ τὸν Ἀννίβαν ἐκδοῦναι ἠδυνήθη· πρὸς γὰρ Προυσίαν τὸν βασιλέα τῶν Βιθυνῶν προκατέφυγε. Καὶ ὁ μὲν Ἀντίοχος πρέσβεις ἐπὶ τούτοις ἐς τὴν Ῥώμην πέμψας ἐσπείσατο· Σκιπίων δὲ Λούκιος (a) ἐπῃνεῖτο ἐπὶ τῇ νίκῃ, καὶ τὴν τοῦ Ἀσιατικοῦ ἐπωνυμίαν δι᾽ αὐτὴν ἔχειν, ὥσπερ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Ἀφρικανὸς ἐπεκλήθη, τῆς Καρχηδόνος κρατήσας. (b) Τοιοῦτοι δ᾽ οὖν ἄνδρες οὗτοι γενόμενοι, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον δόξης ἐλθόντες ἐξ ἀρετῆς, δικαστηρίῳ, καὶ τῷ δήμῳ,

uſque ad caſtra eſt perſecutus; eaque forſitan cæpiſſet, niſi M. Æmilius Lepidus, ad ea cuſtodienda relictus, Romanorum primos, qui eo accedebant, occidiſſet; poſtquam eis, ut fugam ſiſterent, perſuadere nequivit. Tum enim illorum reliqui redierunt in hoſtem, & ipſe cum integris præſidiariis excurſione facta, repulit Antiochū. Interea verò dum hæc agebantur, ex parte alia in vallum irrupit Zeuxis, illudque diripuit; donec Lepidus re animadverſa, & ſua ipſe caſtra defendit; & ea Antiochi cæpit Scipio. In iis quippe mortales multos, multoſque equos, & jumenta; argentum, aurum, ebur, aliaſque res pretioſas, Scipio nactus eſt. Et Antiochus quidem victus, ſtatim in Aſiam ſe recepit; Aſiani verò Helleniſtæ, ad Romanorum ſe amicitiam contulerunt. Poſthæc autem petenti Antiocho, quædam induciæ factæ ſunt. Nam & Scipio propter filium, ei bene cupiebat, & Conſul, victoriam ſucceſſori appropinquanti relinquere, nolebat. Cum igitur Antiocho, nihil aliud im poſuiſſent, quam ea, quæ ante pugnam poſtularunt; Cn. Manlius eorum ſucceſſor, pactione illa haud contentus, exegit ab eo plura: & inter obſides, ipſius etiam filium Antiochum, & transfugas omnes dedere juſſit: inter quos etiam erat Hannibal. Atque his poſtulatis, Antiochus vel invitus parere coactus eſt: verum Hannibalem dedere non potuit; quod ad Pruſiam Bithyniæ regem confugerat: Hinc legatis Romam miſſis Antiochus; iis tantum conditionibus pacem fecit. L. verò Scipio ea victoria magnam adeptus laudem, Aſiatici cognomentum ex Provincia reportavit, inſtar fratris, qui ſubacta Carthagine, illud retulerat Africani. Hi autem tanti viri, tantamq. virtute gloriam adepti; non multo poſt in judicium adducti, & populi poteſtati ſubjecti ſunt: & Lucius quidem repetundarum damnatus

DIO APUD CONSTANT. AUG. PORPHYR. Valeſii pag. 609.

Ἐφθόνουν τοῦ Σκιπίωνος πολλοὶ, ὅτι δύω ἀδελφοὶ γένους τε καὶ ἀρετῆς εὖ ἥκοντες, τά τε ἄλλα κατεπράξαν, ὥσπερ εἴρηται, καὶ ἐπικλήσεις τοιαύτας ἔλαβον· ἐπεὶ [ὅτι γε οὐδὲν ἠδίκουν, δηλοῦνται μὲν] καὶ τοῖς εἰρημένοις· ἀπεδείχθη δὲ ὅτι μᾶλλον τῷ [τοῦ Ἀσιατικοῦ δημεύσει τῆς οὐσίας,] ἐν ᾗ μηδὲν [πλέον τῶν προϋπαρχόντων] οἱ εὑρέθη· καὶ τῷ γοῦν [Ἀφρικανοῦ ἐς Λίτερνον] ἀναχωρήσει, κἀνταῦθα [μέχρι τῆς] τοῦ βίου [τελευτῆς] ἰδιωτεύσει· τὴν μὲν γὰρ πρώτην ἀπήντησε νομίζων τῷ τῆς ἀρετῆς ἀληθείᾳ περιέσεσθαι.

Adverſus Scipionem multorum invidia flagrabat: quum duo fratres virtute ac nobilitate præſtantes, cum alia multa præclare geſſerant, de quibus dictum a nobis eſt; tum ejuſmodi cognomina acceperant. At hercle eorum innocentia non modo ex antedictis, ſed vel ex eo maxime declarata eſt; cum bona Aſiatici publicata ſunt: in quibus nihil præter illa quæ antea poſſederat, repertum eſt: ac præterea ex Africani ſeceſſu in oppidum Liternum, ubi uſque ad exitum vitæ privatus permanſit. Primò enim ad cauſam dicendum affuit, ratus innocentiam ac veritatem fore calumnia potiorem.

(a) U.C. 562.

(b) Quod hic ſubditur: μέγιστον ἐν τῷ Ἀφρικῇ δυνηθείσης; ut manifeſtum & ineptum Zonaræ reſecui aſſumentum.

tus eſt, quaſi multa ex manubiis ſubtraxiſſet: Africanus verò, quod pactiones feciſſet, cauſa filii mitiores. Sed invidia fuit vera cauſa damnationis. Eos enim fuiſſe inſontes, cum aliunde patet, tum ex eo, quod bonis Aſiatici publicatis; nihilo plus eſt repertum, quam ante habuerat: & quod Africanum antequam in eum ſuffragia mitterentur, Liternum profectum (ubi uſque ad mortem ultro exſulavit) nemo amplius condemnavit.

Manlius autem tum Piſidiam, Lycaoniam, Pamphyliam, & Galatiæ ſive Aſianæ Galliæ magnam partem ſubegit; ibi enim etiam eſt gens Gallica, eo ex Europa profecta. Cum namque olim Brennum, eorum regem creaſſent; Græciam & Thraciam pervagati, atque inde in Bithyniam tranſgreſſi; quibuſdam Phrygiæ, Paphlagoniæ, Myſiæ ad Olympum, & Cappadociæ partibus occupatis; peculiarem gentem, qui Galatæ appellantur, condiderunt. Hi ergo etſi Manlio negotium faceſſerunt; Ancyra tamen eorum urbe, primo impetu ab eo capta; ipſi etiam victi ſunt, & cæteri deditione ſubacti. Poſtquam autem hæc geſſit Manlius, & ab Ariarathe Cappadocum rege, argenti magnam accepit vim, pro pace data; domum receſſit. Ætoli verò etſi legatos bis pro pace Romam miſiſſent, ipſi tamen ultro rebus novis iterum ſtuduerunt: quamobrem Romani legatis ſtatim rejectis, M. Fulvio Græciam Provinciam decreverunt. Qui primum Ambraciam, urbem magnam aggreſſus eſt, (ea olim Regia fuit Pyrrhi, tunc autem Ætolis erat obnoxia) eamque obſedit: ac tunc Ætoli de pace iterum verba fecerunt Fulvio. Qui quum ea colloquia eſt averſatus; ipſi ſui exercitus partem, Ambraciam intromiſerunt. Romani ſane per cuniculos quoſdam, urbem capere aggreſſi, eam a longinquo ſuffoderunt: quod obſeſſi principio non ſenſerunt. Poſtquam autem humus fuit exaggerata, ſuſpicati quid rei eſſet; quia tamen, ubi foderetur ignorabant; æreum clypeum, humi mœnibus applicarunt, eque ſonitu, locum deprehenderunt. Proinde intrinſecus viciſſim ſuffoſſis mœnibus, cum Romanis occulta prælia commiſerūt; ac tandem dolum hujuſmodi excogitarunt. Dolio magno repleto plumis, ignem in ipsū injecerunt, eique æreum operculum, multis perforatum locis, addiderunt. Tum ore dolii, obverſo hoſtibus in cuniculis; fundo-

δήμῳ, οὐ πολλῷ ὕστερον παρεδόθησαν· καὶ ὁ μὲν Λούκιος κατεψηφίσθη, ὡς τάχα πολλὰ ἐκ τῆς λείας σφετεριστάμενος· Ἀφρικανὸς δὲ, ὡς ἐπιεικεστέρας τὰς συνθήκας διὰ τὸν υἱὸν ποιησάμενος· τὸ δ' ἀληθὲς, διὰ φθόνον. Ὅτι δ' οὐδὲν ἠδίκουν, δηλοῦται μὲν καὶ ἄλλοθεν· οὐχ ἥκιστα δὲ, ὅτι καὶ τῆς οὐσίας τοῦ Ἀσιατικοῦ δημευθείσης, οὐδὲν πλέον τῶν αὐτῷ προϋπαρχόντων εὑρέθη· ὅτι δὲ τοῦ Ἀφρικανοῦ ἐς τὸ Λίτερνον πρὸ ψήφου ἀναχωρήσαντος, καὶ μέχρι τελευτῆς ἐκεῖ καταμείναντος, οὐδεὶς αὐτοῦ ἔτι κατεψηφίσατο.

3. Ὁ δέ γε Μάλλιος Πισιδίαν, Λυκαονίαν τε καὶ Παμφυλίαν, τῆς τε Γαλατίας τῆς Ἀσιανῆς πολλὰ προσηγάγετο· ἔστι γάρ τι κἀνταῦθα γένος αὐτῶν ἐκ τοῦ Εὐρωπαίου ἀποδάσμιον. Βρέννον γάρ ποτε βασιλέα σφῶν προστησάμενοι, τήν τε Ἑλλάδα, καὶ τὴν Θρᾴκην ἐπέδραμον, κἀκεῖθεν ἐς τὴν Βιθυνίαν διαβάντες, μέρη τινὰ τῆς τε Φρυγίας, καὶ τῆς Παφλαγονίας, τῆς τε Μυσίας τῆς πρὸς τῷ Ὀλύμπῳ, καὶ Καππαδοκίας ἀπετέμοντο, καὶ ἐν αὐτοῖς κατῴκησαν, καὶ νῦν ἔθνος ἴδιόν εἰσι, ὄνομα τῶν Γαλατῶν φέροντες. Οὗτοι δὲ πράγματα τῷ Μαλλίῳ παρέχον, ἀλλὰ καὶ τούτων ἐκράτησε· τὴν μὲν Ἄγκυραν τὴν πόλιν ἑλὼν ἐξ ἐπιδρομῆς, τοὺς δ' ἄλλους ὁμολογίᾳ παραστησάμενος. Πράξας δὲ ταῦτα, καὶ συχνὸν παρὰ Ἀριαράθους τοῦ Καππαδοκῶν βασιλέως ἀργύριον ἐπὶ εἰρήνῃ λαβὼν, ἀπῆρεν οἴκαδε· οἱ δ' Αἰτωλοὶ πρέσβεις τὸ δεύτερον ὑπὲρ εἰρήνης ἐς τὴν Ῥώμην πέμψαντες, αὐτοὶ αὖθις ἐνεωτέριζον· διὰ οἱ Ῥωμαῖοι τούς τε πρέσβεις εὐθὺς ἀπεπέμψαντο, καὶ Μάρκῳ Φουλουΐῳ (a) τὴν Ἑλλάδα ἀνέθεντο· ὁ δ' ἐς Ἀμβρακίαν τὴν πόλιν πρῶτον ὥρμησε, μεγάλην οὖσαν (καὶ γάρ ποτε τοῦ Πύῤῥου βασίλειον, τότε δὲ κατείχετο πρὸς τῶν Αἰτωλῶν) καὶ ἐπολιόρκει αὐτήν. Οἱ οὖν Αἰτωλοὶ πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ εἰρήνης διειλέχθησαν· ὃς δ' οὐκ ἠθέλησε σπείσασθαι, μέρος τι τοῦ στρατοῦ ἐς τὴν Ἀμβρακίαν εἰσέπεμψαν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι δι' ὑπονόμου τινὸς ἐπεχείρησαν τὴν πόλιν εἱλεῖν, καὶ διώρυσσον πόῤῥωθεν, καὶ τέως μὲν ἐλάνθανον τοὺς πολιορκουμένους· ἐπεὶ δ' ὁ χοῦς ἠθροίσθη, ὑπετόπησαν τὰ γινόμενα. Ἀγνοοῦντες δ' ὅπῃ ὀρύσσοιτο, χαλκῆν ἀσπίδα κατὰ τὸν περίβολον πρὸς αὐτὸ ἐτίθουν τὸ δάπεδον· καὶ διὰ τῆς ἠχῆς τὸν τόπον γνόντες, καὶ αὐτοὶ ἀντώρυσσον ἔνδοθεν, καὶ πελάσαντες τοῖς Ῥωμαίοις (b) ἦσαν ἐς μάχας κρυπτάς. Τέλος δέ τι τοιοῦτον ἀντεμηχανήσαντο. Πίθον μέγαν πτίλων πληρώσαντες, πῦρ ἐς αὐτὸν ἐνῆκαν, καὶ πῶμα χαλκοῦν αὐτῷ πολλαχῆ τετρημένον ἐνέθηκαν, καὶ ἐς τὸν ὑπόνομον τὸν πίθον κομίσαντες, καὶ πρὸ πολεμίους τρέψαντες τὸ στόμα αὐτοῦ, ἀκροφύσιόν οἱ, κατὰ τὸν πυθμένα ἐνέβαλον,

(a) U. C. 563. (b) U. C. 564.

καὶ τούτῳ φύσας προσφέροντες, πλεῖστον καὶ δυσχερῆ καπνὸν, οἷα ἐκ πηλῶν ἐκθορεῖν ἐποίουν, ὃ οὐδεὶς τῶν Ῥωμαίων ὑπέμενεν· ὅθεν ἀπογνόντες οἱ Ῥωμαῖοι ἐσπείσαντο, καὶ τὴν πολιορκίαν κατέλυσαν.

4. Ὁμολογησάντων δ᾽ αὐτῶν, καὶ οἱ Αἰτωλοὶ μετεβάλοντο, καὶ διεπράξαντο ἀνοχὴν, εἶτα καὶ εἰρήνην παρὰ τοῦ δήμου, πολλὰ μὲν χρήματα, πολλοὺς δὲ καὶ ὁμήρους δόντες· καὶ ὁ Φουλούιος τὴν Κεφαλληνίαν ὁμολογίᾳ παρεστήσατο. Γαΐου δὲ Φλαμινίου, καὶ Λεπίδου ὑπατευόντων (a) μετέπειτα, ὁ Ἀντίοχος ἔθανε, καὶ αὐτὸν ὁ υἱὸς ὁ Σέλευκος διεδέξατο. Τελευτήσαντος δὲ κἀκείνου πολλῷ ὕστερον, ὁ ἐς τὴν Ῥώμην ὁμηρεύσας Ἀντίοχος ἐβασίλευσεν. Ὁ δέ γε Φίλιππος ἐτόλμησε μὲν νεωτερίσαι, ὅτι πόλεών τινων ἐστερήθη ἐν Θεσσαλίᾳ, καὶ πρὸς ταῖς δὲ καὶ Αἴνου, καὶ Μαρωνείας· οὐκ ἠδυνήθη δὲ διὰ τὸ γῆρας, καὶ διὰ τὰ περὶ τοὺς παῖδας συνενεχθέντα αὐτῷ. Καὶ Γαλάται τινὲς τὰς Ἄλπεις ὑπερβάντες, πόλιν ἐντὸς αὐτῶν κτίσαι ἠθέλησαν· ὧν ὁ Μάρκος ὁ Μάρκελλος τά τε ὅπλα ἀφείλετο, καὶ τἄλλα ὅσα ἐπεκομίζοντο· οἱ δ᾽ ἐν τῇ Ῥώμῃ πρεσβευσαμένοις σφίσιν ἐπὶ τῷ εὐθὺς ἀναχωρῆσαι, ταῦτα ἀπέδωκαν. Τότε δὲ καὶ ὁ Ἀννίβας ἀπέθανε· πρέσβεων γὰρ πρὸς τὸν Προυσίαν τὸν τῆς Βιθυνίας κρατοῦντα πεμφθέντων ἐκ Ῥώμης δι᾽ ἄλλα τέ τινα, καὶ ὅπως καὶ τὸν Ἀννίβαν ἐκδοίη παρ᾽ αὐτῷ ὄντα, προμαθὼν τοῦτο ἐκεῖνος, καὶ διαδρᾶναι μὴ οἷός τε ὢν, ἑαυτὸν διεχρήσατο· χρησμοῦ δέ ποτε αὐτῷ γενομένου, ἐν τῇ Λιβύσσῃ τεθνήξεσθαι· ὁ μὲν ἐν τῇ πατρίδι τῇ Λιβύῃ προσεδόκα θανεῖν, ἔτυχε δὲ θνή-

σκων

que inflato ex inſerto folle; maximum, moleſtiſſimumque fumum, ut ea fert materia, excitarunt: quem cum nemo Romanorum ferre poſſet; deſperata expugnatione urbis, ac obſidione ſoluta, fecerunt pacē.

Poſt Ambraciotarum autem deditionem, Ætoli quoque mutati; primo inducias, mox pacem etiam, a Romanis impetraverunt, magna numerata pecunia, & obſidibus datis multis. Fulvius verò Cephaleniam deditione cœpit, Peloponneſum ſeditione laborantem compoſuit. Deinde C. Flaminio & Æmilio Lepido Coſſ. Antiochus defunctus eſt, eique Seleucus filius ſucceſſit: quo & ipſo, multo poſt fato functo, Antiochus qui Romæ obſes erat, regnum ſuſcepit. Philippus autem interea res novas moliri auſus, urbibus quibuſdam Theſſalicis, & Æno, Maroneaque ereptis; nihil gerere ob ſenectutem, & filiorum caſum potuit. Ad hæc Galli quidam Alpibus ſuperatis, urbem inter eas condere ſtatuerunt; ipſis verò M. Marcellus arma, & cætera, quæ domo attulerant, ademit. Eorum autem legatis Romani (ex pacto inito, ut excederent mox Italia) cuncta illa reſtituerunt. Sane verò eo tempore, interiit quoque Hannibal. Legatis namque, ad Pruſiam regem Bithyniæ Roma miſſis, tum ob alia, tum ut Hannibalem, qui apud ipſum degebat, dederet, ubi iſta præſenſit Hannibal, cum fugæ imparem ſe videret, ſibi ipſi conſcivit necem. Hic autem cum aliquando oraculum accepiſſet, ſe in terra Li-

byſſa

DIO APUD CONSTANT. AUG. PORPHYR. Valeſ. pag. 609. 8º.

Οἱ Ῥωμαῖοι τῆς τρυφῆς τῆς Ἀσιανῆς γευσάμενοι, καὶ μετὰ τῆς τῶν λαφύρων περιουσίας, τῆς τε παρὰ τῶν ὅπλων ἐξουσίας, ἐν οἷς τῶν ἡττηθέντων κτήμασιν ἐγχρονίσαντες, καὶ τὴν τε ἀσωτίαν αὐτῶν διὰ βραχέος ἐζήλωσαν, καὶ τὰ πάτρια ἔθη οὐ διὰ μακροῦ κατεπάτησαν. Οὕτω τὸ δεινὸν τοῦτ᾽ ἐκεῖθεν ἀρξάμενον, καὶ ἐς τὸ ἄστυ ἔπεσε.

Romani cum Aſiaticas delicias ſemel deguſtaſſent, & uberrimis ſpoliis ditati, maxima cum licentia in victorum bonis, armati diutius inſediſſent; brevi luxum Aſianorum æmulati, majorum diſciplinam calcarunt. Ita inde primum exorta mali labes, invecta in urbem eſt.

DIO IBIDEM Valeſ. pag. 610. 8º.

Ὁ Γράκχος ἄλλως τε καὶ ἐκ τοῦ πλήθους ὤν, καὶ ἐδημηγόρει δεινότατα· οὐ μέντοι καὶ ὁμοιότροπος Κάτωνι· ἀλλὰ καί τοι, παλαιάν τινα πρὸς τοὺς Σκιπίωνας ἔχθραν ἔχων, οὐκ ἤνεγκε τὸ γιγνόμενον· ἀλλ᾽ ὑπὲρ τοῦ Ἀφρικανοῦ καὶ ἀπελογήσατο ἐρήμην κατηγορηθέντος, ὅπως τε μηδεμίαν κηλῖδα λάβοι διεσπουδάσατο· τόν τε Ἀσιατικὸν ἐκώλυσεν ἐς τὸ οἴκημα ἐμβληθῆναι· καὶ διὰ ταῦτα αὐτῷ οἱ Σκιπίωνες τήν τε ἔχθραν κατέλυσαν, καὶ κῆδος συνῆψαν· τὴν γὰρ θυγατέρα τὴν ἑαυτοῦ ὁ Ἀφρικανὸς συνῴκισεν.

Tiberius Gracchus, ortus plebeja familia, in concionibus ad populum vehementiſſimus, diſſimilis tamen M. Catonis erat. Nam tametſi antiquas cum Scipionibus ſimultates exerceret, eam rem tamen minime eſt paſſus, ſed Africanum, qui abſens ab accuſatoribus premebatur, defendit. Neve ei nota ulla infligeretur, omni ſtudio interceſſit; ac poſtremò Aſiaticum in carcerem duci vetuit. Quo circa Scipiones non modò inimicitias cum eo depoſuerunt, ſed affinitatem etiam junxerunt, Cornelia Africani filia ei in matrimonium data.

NOTAE.

Τὸ δεινὸν τοῦτο ἐκεῖθεν ἀρξάμενον] Idem tradit Livius initio lib. 39. *Luxuriæ peregrinæ origo, ab exercitu Aſiatico invecta in urbem eſt. Ii primum lectos æratos, veſtem ſtragulam pretioſam, plagulas, & alia textilia; & quæ tum magnificæ ſupellectilis habebantur, monopodia, & abacos Romam advexerant. Tunc Pſaltriæ, Sambuciſtriæque, &c.* Conſentit & Plinius lib. 33. cap. 11. *Eadem Aſia domita, multo etiam gravius afflixit mores*: & paulo ante: *Aſia primum devicta, luxuriam miſit in Italiam*. Valeſius ibid.

(a) U. C. 565.

byſſa obitum eſſe; in Libya patria ſe deceſſurum putavit. Verum accidit, locum illum, in quo mortem obivit, Libyſſæ nomen habere. Porro tunc etiam Literni deceſſit Scipio Africanus. Philippus autem rex Macedonum, poſtquam Demetrium filium occidit, dum eſſet quoque, Perſeum alterum filium occiſurus, defunctus eſt. Nam cum ob Romanorum amicitiam ex obſidio, Demetrius, cæterique Macedones, regni poſt Philippi obitum, obtinendi ſpem concepiſſent; Perſeus, utpote natu major, Demetrio fratri invidit, eumque patri veluti inſidiantem, calumnia eſt inſectatus. Et hinc Demetrius venenū a patre coactus bibere, periit: Philippus verò, nō multo poſt cognita veritate; Perſeum dum vult ulciſci, morte interceptus, regnum Perſeo vel invitus reliquit: quod ei Romani, paterna amicitia renovata, etiam confirmarunt.

Inſecutis porro temporibus, quædam equidem acciderunt, ſed quæ nec ſunt aliquatenus neceſſaria; nec digna plane, quæ poſteris conſcribantur. Poſt hæc autem, quod Perſeus, Romanorum inimicitiam in ſe ſuſcepit; ut belli moram, dum ſe pararet, produceret; Romam legatos miſit, objecta ſibi crimina, veluti purgaturus. Hos verò inter mœnia Romani non admiſerunt; Senatuque ante portas dato, nihil eis aliud reſponderunt; niſi Conſulem ſe miſſuros, cum quo Perſeus agere poterat, quæque vellet. Eodemque die illos abire juſſerunt, ductores etiam ipſis jungentes, ne cum quoquam colloquerentur; atque Perſeo

σκων ἐν χωρίῳ τινὶ τυγχάνων καλουμένῳ Λιβύσσῃ. Καὶ ὁ Ἀφρικανὸς δὲ Σκιπίων τότε μετήλλαξε. Φίλιππος δὲ ὁ Μακεδόνων βασιλεὺς, τὸν υἱὸν Δημήτριον ἀποκτείνας, καὶ τὸν ἕτερον υἱὸν τὸν Περσέα μελλήσας φονεύσειν, ἀπέθανεν· ἐπεὶ γὰρ προσφιλὴς τοῖς Ῥωμαίοις ἐκ τῆς ὁμηρείας ἐγένετο ὁ Δημήτριος, καὶ αὐτός τε, καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Μακεδόνων ἤλπιζον, ὅτι μετὰ τὸν Φίλιππον τὴν βασιλείαν λήψεται, ἐφθόνησεν αὐτῷ ὁ Περσεὺς, ἅτε καὶ πρεσβύτερος αὐτοῦ ὢν, καὶ διέβαλεν αὐτὸν, ὡς ἐπιβουλεύοντα τῷ πατρί. Καὶ ὁ μὲν φάρμακον πιεῖν ἀναγκασθεὶς, ἐτελεύτησεν· ὁ δὲ Φίλιππος οὐ πολλῷ ὕστερον τὸ ἀληθὲς γνοὺς, ἀμύνασθαι τὸν Περσέα ἠθέλησεν· οὐ μέν τοι καὶ ἴσχυσεν, ἀλλ' αὐτός τε ἀπέθανε, καὶ τὴν βασιλείαν ὁ Περσεὺς διεδέξατο. Καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ταύτην τε αὐτῷ ἐβεβαίωσαν, καὶ τὴν πατρῴαν φιλίαν ἀνενεώσαντο.

5. Ἐν δὲ τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις συνηνέχθησαν μέν τινα, οὐ μέν τοι καὶ ἀναγκαῖα πάνυ, ὥστε καὶ συγγραφῆς νομίζεσθαι ἄξια· ὕστερον δὲ ὁ Περσεὺς πολέμιον ἑαυτὸν τοῖς Ῥωμαίοις ἐποίησεν· ἵνα δὲ ἀναβολὴν τοῦ πολέμου σχοίη, μέχρις ἂν παρασκευάσηται, πρέσβεις ἐς τὴν Ῥώμην ἔπεμψεν, ἀπολογησαμένους τάχα περὶ ὧν ἐνεκαλεῖτο· οὓς οἱ Ῥωμαῖοι οὔτ' εἴσω τοῦ τείχους ἐδέξαντο· καὶ πρὸ τοῦ ἄστεος αὐτοῖς χρηματίσαντες, οὐδὲν ἀπεκρίναντο ἕτερον, ἢ ὅτι ὕπατον πέμψουσι, πρὸς ὃν ὅσα βούλεται διαλεχθήσεται· καὶ αὐθήμερον αὐτοὺς ἀπιέναι ἐποίησαν, δόντες σφίσι καὶ ἀγωγοὺς, ὥστε μή τινι συγγένωνται, καὶ τῷ Περσεῖ τῆς Ἰταλίας ἐπιβαίνειν τοῦ λοιποῦ

Joannes Tzetzes Chiliade 1. cap. 27. v. 798. de morte Hannibalis ex Dione, quem citat dicens, *ὡς γράφει καὶ Δίων*, verſ. 705. ita ſcribit.

DIO APUD TZETZEM.

Ipſe veneno obiit in Bithynia,
In prædio, Libyſſa dicto nomine:
Unde in Libyſſa eſt viſus mori patria.
Hoc enim erat editum oraculum;
Condet Libyſſa corpus tum Hannibalis.
Severus autem Imperator poſtmodum,
Afer quum eſſet, albicantis marmoris,
Magnum hunc Ducem, honeſtavit tumulo.

Αὐτὸς δὲ φάρμακον πιὼν θνήσκει πρὸς Βιθυνίαν
Πρός τι χωρίον Λίβυσσαν καλούμενον τῇ κλήσει,
Δοκῶν θανεῖν εἰς Λίβυσσαν πατρίδα τὴν οἰκείαν.
Ἦν γὰρ Ἀννίβᾳ τις χρησμὸς οὕτω που γεγραμμένος.
Λίβυσσα κρύψει βῶλος Ἀννίβα δέμας.
Ὁ αὐτοκράτωρ δ' ὕστερον Ῥωμαίων ὁ Σεβῆρος,
Ἐκ γένους ὢν τοῦ Λιβυκοῦ, λευκῆς μαρμάρου τάφου.
Τὸν ἄνδρα τοῦτον τέθεικε τὸν στρατηγὸν Ἀννίβαν.

NOTAE.

Oraculum habet & melius Plutarchus, ſed *venenum, Severus* & *ſepulchrum*, fruſtra alibi quæritur, quam hic ex Dione, & apud Tzetzem. Oraculum ab Jove Hammone, & nonnulla varia ſed falſa, de hac morte, habet & Pauſanias in Arcadicis lib. 8. cap. xi.

Hannibali oraculum redditum fuerat ab Hammone, fore ut mortuus Libyſſa humo contegeretur: quare in ſpem venerat, deleto Romanorum imperio, in patria ſe poſtremum vitæ diem, exacta jam ætate clauſurum. At enim cum Flaminius illum ex fœdere, vivum ſibi, dedi poſtulaſſet a Pruſia Bithyniæ rege, ad quem ſupplex confugerat, rejectus; quum in equum aſcenderet ſponte enſe nudato digitum læſit: atq. inde non multorum ſane ſtadiorum itinere confecto, quū ejus vulneris inflammationem, febris eſſet conſecuta; tertio poſt die interiit. Oraculi itaque vocem, fatalis vici numen implevit. Libyſſa enim eum Nicomedienſes appellant.

Ἀννίβᾳ γὰρ χρησμὸς ἀφίκετο παρὰ Ἄμμωνος, ὡς ἀποθανὼν γῇ καλυφθήσεται τῇ Κιβύσσῃ· ὁ μὲν δὴ ἤλπιζεν ἀρχήν τε τὴν Ῥωμαίων καθαιρήσειν, καὶ οἴκαδε ἐς τὴν Λιβύην ἐπανελθὼν τελευτήσειν γήρᾳ τὸν βίον. Φλαμινίου δὲ Ῥωμαίων ποιουμένου σπουδὴν ἑλεῖν ζῶντα αὐτόν, ἀφικόμενος παρὰ Προυσίαν ἱκέτης, καὶ ἀπωσθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, ἀναπηδᾷ τε ἐπὶ τὸν ἵππον, καὶ γυμνωθέντος τοῦ ξίφους, τιτρώσκεται τὸν δάκτυλον. Προελθόντι δὲ οὐ στάδια οὐ πολλὰ, πυρετός τε ἀπὸ τοῦ τραύματος καὶ ἡ τελευτὴ τριταίῳ συνέβη. Τὸ δὲ χωρίον ἔνθα ἀπέθανε, καλοῦσιν οἱ Νικομηδεῖς Λίβυσσαν.

που ἀπειρήκασιν. Οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι μετὰ ταῦτα Γναῖον Σικίνιον στρατηγὸν μετὰ δυνάμεως ὀλίγας ἐξέπεμψαν (οὐ γάρ πω τὴν μείζω παρεσκευάκεσαντο) καὶ ὁ Περσεὺς ἐς Θεσσαλίαν παρεμβάλλων, τά γε πλεῖστα αὐτῆς ᾠκειώσατο· ἐπεὶ δὲ τὸ ἔαρ ἐπέστη, πέμπουσιν ἐπ' αὐτὸν Λικίννιον Κράσσον, καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ Γναῖον Λουκρήτιον. Συμμίξας οὖν πρῶτον περὶ Λάρισσαν τῷ Περσεῖ, ἐν ἱππομαχίᾳ ἔπταισεν· ὕστερον μέντοι περιεγένετο, ὥστε καὶ ἀναχωρῆσαι τὸν Περσέα ἐς Μακεδονίαν. Ὁ Κράσσος δὲ ταῖς πόλεσι ταῖς Ἑλληνικαῖς ταῖς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου κατεχομέναις προσέβαλε, καὶ τῶν μὲν πλειόνων ἀπεκρούσθη, ἔστι δ' ἃς ἐχειρώσατο· καί τινας κατασκάψας, τοὺς ἁλόντας ἀπέδοτο. Ἅπερ οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ πυθόμενοι ἠγανάκτησαν, καὶ τόν τε Κράσσον ὕστερον ἐζημίωσαν χρήμασι, καὶ τὰς ἑαλωκυίας πόλεις ἠλευθέρωσαν, καὶ τοὺς πραχθέντας ἐξ αὐτῶν, καὶ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ εὑρεθέντας τότε παρὰ τῶν ἐωνημένων αὐτοὺς ἐξεπρίαντο. Ταῦτα μὲν οὕτως ἔπραξαν οἱ Ῥωμαῖοι· ἐν δὲ τῷ πρὸς τὸν Περσέα πολέμῳ, πολλὰ καὶ μεγάλα ἐτύθησαν, καὶ πολλαχόθι ἐπόνησε τὰ αὐτῶν, καὶ ὁ Περσεὺς τῆς Ἠπείρου, καὶ τῆς Θεσσαλίας κατέσχε τὰ πλείονα. Τήν τε γὰρ ἄλλην δύναμιν πολλὴν συνεκρότησε, πρὸς τοὺς ἐλέφαντας τῶν Ῥωμαίων φάλαγγα ὁπλιτῶν ἤσκησεν, ὀξέσιν ἥλοις τὰς ἀσπίδας, καὶ τὰ κράνη σιδηρώσας αὐτῶν. Ὅπως δὲ μή τι τοῖς ἵπποις φοβεροὶ εἶεν, εἴδωλα ἐλεφάντων σκευάσας, δεινὴν μὲν ὑπὸ χρίσματός τινος ὀσμὴν ἔχοντα, φοβερὰ δὲ καὶ ὀφθῆναι, καὶ ἀκουσθῆναι ὄντα (βροντώδη γὰρ ἠφίει ἠχήν τινα ἐξ ἐπιτηδεύσεως) πρὸς ἐκεῖνα προσῆγεν αὐτοὺς συνεχῶς, μέχρις οὗ καὶ ἐθάρσησαν.

6. Ὁ μὲν οὖν Περσεὺς μέγα ἐκ τούτων ἐκέκτητο φρόνημα, καὶ τὸν Ἀλέξανδρον τῇ δόξῃ, τῷ μεγέθει τῆς ἀρχῆς ὑπερθήσειν ἐπήλπιζεν· οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ ταῦτα μαθόντες, τὸν Μάρκιον Φίλιππον ὑπατεύοντα (a) σπουδῇ ἐξέπεμψαν, καὶ ὃς ἐς τὴν Θεσσαλίαν πρὸς τὸ στρατόπεδον ἀφικόμενος, τούς τε Ῥωμαίους, καὶ τοὺς συμμάχους ἐξήσκει. ὥστε δείσαντα τὸν Περσέα ἐν τῷ ἰδίῳ τῷ Μακεδονικῷ καὶ πρὸς τοῖς Τέμπεσιν (b) ἡσυχίαν ἄγειν, καὶ τὰ στενὰ τηρεῖν· θαρσήσας δὲ διὰ ταῦτα ὁ Φίλιππος, διὰ μέσων ὑπερέβαλλε, καί τινα τοῦ Περσέως κατέσχε. Προϊὼν δ' ἐπὶ τῆς Πύδνας, τῶν ἐπιτηδείων ἐσπάνισε, καὶ ἐς τὴν Θεσσαλίαν ἀνέστρεψε· καὶ αὖθις ὁ Περσεὺς ἀνεθάρσησε, καὶ ἃ κατέσχεν ὁ Φίλιππος ἀνεκτήσατο, καὶ τῷ ναυτικῷ συχνὰ τοὺς Ῥωμαίους ἐλύπει

ſeo in poſterum, aditu Italiæ interdixerunt. Ac deinde Cn. Sicinium Prætorem cum paucis copiis (quod majores vires nondum paratæ erant) ablegarunt: Perſeus verò in Theſſaliam ingreſſus, maximam ejus partem ſuo addidit dominatui. Poſtquam autem ver appetiit, Licinium Craſſum, præfectumque claſſi Cn. Lucretium Romani, contra ipſum miſerunt; quorum Craſsus, conflictu equeſtri prius apud Lariſsam impegit; inde verò tanta victoria potitus eſt, ut Perſeum redegerit, recedere in Macedoniam. Tum urbes Græcas, quas Philippus obtinuerat, aggreſsus; a pleriſque quidem repulſus eſt, nonnullas verò ſubegit, ac nonnullas etiam evertit, earum civibus venditis ſub corona. His tamen Romani auditis, ægerrime rem tulerunt; & Craſso poſtmodum, pecuniariam idcirco multam dixerunt; captas urbes in libertatem aſſeruerunt, earumque cives, quos in Italia venundatos reperere, ab emptoribus redemerunt. Et hæc quidem ita a Romanis geſta ſunt; qui tamen hoc bello Perſico deinceps, multas magnaſque clades acceperunt, & paſſim multis in locis res eorum afflictæ ſunt. Perſeus namque pleraque obtinuit & Theſsaliæ: præterque alias ingentes copias, quas collegit; erga Romanorum elephantes; armatorum ipſe phalangem inſtruxit, quorum clypei galeæque, ferreis & acutis horrebant clavis. Ne hi autem formidabiles eſsent equis, elephantorum ſimulacra paravit, ex unguento quodam peruncta, quæ tetrum eorum fœtorem ſpirarent, & viſu audituque horrenda, ſonitum etiam arte quadam ederent inſtar tonitrus; ad quæ equi ſubinde adducti, timere denique deſierunt.

His ergo rebus, Perſeus auctis animis, gloria & magnitudine imperii ſe Alexandro ſuperiorem fore putabat. Romani verò iis cognitis Marcium Philippum Conſulem in eum celeriter ablegarunt: qui ubi in Theſsaliam ad exercitum venit, Romanos, ſocioſque ita exercuit, ut Perſeus territus, in ſuo Macedonico regno, & ad Tempe quietus degere, & ſuas tueri anguſtias ſatis duxerit. Porrò autem aucti animi ex his Philippo, mediis ipſe montibus ſuperatis, quaſdam Perſei urbes cepit; hinc ad Pydnam progreſsus, inde ob commeatus penuriam, rediit in Theſsaliam: Ac tunc Perſeus reſumpta fiducia, quæcumque Philippus occupaverat, recepit; hinc claſse ſua Romanos crebris detrimentis affecit, adſci-

(a) U.C. 566. (b) U.C. 567.

ſcitiſque demum ſociis, Romanos tota Græcia ſe ejecturum ſperabat. Verum nimia parſimonia & importuna, atque ob eandem ex ſociorum neglectu, rurſus ejus opes ſunt imminutæ. Rebus enim labaſcentibus Romanorum, ſuis ipſe incrementis fretus; ita contempſit ſocios, quaſi nihil eorum opera eſset opus; nec promiſsam pecuniam illis dedit. Alacritate aliorum igitur remiſſa, & ab aliis plane equidem deſtitutus; ita ſuis diffidere rebus cæpit; ut pacem peteret; quam per Eumenem indubie impetraſset; niſi Rhodii legatis adjuncti, ſuperba oratione, Romanorum animos alienaſsent.

Atque inde bellum Perſicum, Paulo Æmilio iterum Conſuli, eſt mandatum: qui profectus proſpere in Theſsaliam, poſtquā quam militarem correxit diſciplinam; per Tempe, quæ a paucis cuſtodiebatur, vi patefacta via, contra Perſeum duxit. Ille verò, etſi interfluentem Elpium amnem, munitionibus; & quidquid Olympum, & mare interjacet, ſeptis atque aggeribus occupavit; & ſiccitate eſset quoque loci fretus; Conſul tamen ſic quoque, periculo facto tranſitus, remedium contra ſitim invenit. Arenis enim in montis Olympi radicibus inventis, affatim potabilis aquæ reperit. Atque interea Rhodiorum legati, eadem audacia, qua prius ſuerant Romæ uſi,

λύπει, συμμάχους τε προσηγάγετο, πάντῃ τοὺς Ῥωμαίους (a) ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἤλπισεν ἐκβαλεῖν· τῇ δὲ πολλῇ καὶ ἀκαίρῳ φειδωλίᾳ, καὶ τῇ δι᾽ αὐτὴν τῶν συμμάχων ὀλιγωρίᾳ, ἀσθενὴς αὖθις ἐγένετο· ὡς γὰρ τὰ τῶν Ῥωμαίων ὑπεδίδου, τὰ δ᾽ ἐκείνου ἐπηύξετο, κατεφρόνησεν, ὡς οὐδὲν ἔτι τῶν συμμάχων δεόμενος, καὶ οὐκ ἐδίδου χρήματα σφίσιν ἃ ἐπηγγείλατο. Τῶν μὲν οὖν ἀμβλυθέντων τὸ πρόθυμον, τῶν δὲ καὶ πλέον αὐτὸν ἐκλιπόντων, τοσοῦτο ἀπέγνω, ὥστε καὶ σπονδῶν δεηθῆναι· (b) καὶ κἂν ἔτυχε τούτων διὰ τοῦ Εὐμενοῦς, εἰ μὴ καὶ Ῥόδιοι συνεπρέσβευσαν· ὑπερηφάνως γὰρ οὗτοι τοῖς Ῥωμαίοις διαλεχθέντες, τυχεῖν ἑαυτὸν ἐκώλυσαν τῶν σπονδῶν.

7. Ἐντεῦθεν ὁ κατ᾽ αὐτοῦ πόλεμος Παύλῳ ἀνετέθη τῷ Αἰμιλίῳ τὸ δεύτερον ὑπατεύοντι· (c) ὃς σπουδῇ κομισθεὶς ἐς Θεσσαλίαν, καὶ τὰ τῶν στρατιωτῶν προκαταστησάμενος, διὰ τῶν Τεμπῶν (ὀλίγοι γὰρ ἐφρόνουν αὐτά) ἐπὶ τὸν Περσέα ὥρμησεν. Ἐπεὶ δ᾽ ἐκεῖνος τὸν Ἐλπισὸν ποταμὸν προσαπέφραξεν ὄντα ἐν μέσῳ, προκαταλαβὼν δὲ καὶ πᾶν τὸ μεταξὺ τοῦ τε Ὀλύμπου, καὶ τῆς θαλάσσης, αἱμασιαῖς, καὶ σταυρώμασι καὶ οἰκοδομήμασιν, ἄπορον ἀπειργάσατο· ἐθάῤῥει δὲ καὶ τῇ ἀνυδρίᾳ τοῦ τόπου· ἐπείρασε μὲν καὶ οὕτως ὁ ὕπατος διελθεῖν, καὶ τῆς ἀνυδρίας ἐποιήσατο ἐπικούρημα. Διαμησάμενος γὰρ τὴν ἐν τῇ ὑπωρείᾳ τοῦ Ὀλύμπου ἄμμον, ὕδωρ εὗρε δαψιλές τε καὶ πότιμον. Κἂν τούτῳ τῶν Ῥοδίων πρέσβεις ἀφίκοντο πρὸς αὐτὸν

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR. Valeſii pag. 610. ἔπ.

Perſeus, qui ſe Romanos e Græcia penitus depulſurum ſperaverat; ob nimiam atque importunam parſimoniam, neglectis ſociorum auxiliis, rurſus vires ſuas imminuit. Rebus enim Romanorum labaſcentibus, ipſe ſuis incrementis fretus; ſocios ita contempſit, ac ſi in poſterum eorum auxilio nihil opus futurum eſſet: ſed aut ipſe ſuis opibus victoriam paraturus, aut ſocii gratuitam opem ultro eſſent præſtituri. Itaque nec Eumeni nec Gentio promiſſam pecuniam dedit, ratus privatam illis cauſam belli cum Romanis ſubeſſe. Igitur cum & hi, quos dixi, & præterea Thraces (nam neque iis integra ſtipendia perſolverat) ardorem animi remiſiſſent, adeo repente deſperare de ſumma rerum cæpit, ut pacem a Romanis peteret.

Ὁ Περσεὺς παντελῶς [τοὺς Ῥωμαίους ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐκβαλεῖν ἤλπισεν, τῇ δὲ πολλῇ καὶ ἀκαίρῳ φειδωλίᾳ, καὶ τῇ δι᾽ αὐτὴν τῶν συμμάχων ὀλιγωρίᾳ, ἀσθενὴς αὖθις ἐγένετο.] Ἐπειδὴ [γὰρ τά τε τῶν Ῥωμαίων ὑπεδίδου, καὶ τὰ ἐκείνου ἐπηύξετο, κατεφρόνησεν, ὡς οὐδὲν ἔτι τῶν συμμάχων δεόμενος.] ἀλλ᾽ ὅτι καὶ προῖκα οἱ αὐτὸν βοηθήσοντας ἢ καὶ καθ᾽ ἑαυτὸν κρατήσων· καὶ οὔτε τῷ Εὐμενεῖ, οὔτε τῷ Γεντίῳ τὰ [χρήματα, ἃ] ὑπέσχετο, ἀπέδωκε· νομίσας ἰδίας αὐτοὺς αἰτίας ἔχθρας πρὸς Ῥωμαίους ἔχειν. Τούτων τε οὖν καὶ τῶν Θρᾳκῶν (οὐδὲ γὰρ οὐδ᾽ ἐκείνοις ἐντελῆ τὸν μισθὸν ἐλάμβανον) ἀπροθύμως γενομένων. ἐς [τοσοῦτο] αὖθις ἀπογνώσεως ἀφίκετο, [ὥστε καὶ σπονδῶν δεηθῆναι.]

DIO APUD EUNDEM ECLOGE XX. quæ immediatè ſequuntur Valeſiana:

Pacem a Romanis petebat Perſeus, eandemque obtinuiſſet, ni Rhodii metuentes, ne Romani adverſarium amitterent; cum Perſei legatis, ſuos quoque legatos conjunxiſſent. Nam nihil ab his moderati, qualia par erat eos dicere, qui pacem rogarent, prolatum fuit; adeoque veluti ac ſi non tam pro Perſeo pacem peterent, quam darent, tum alia ſuperbe dixerunt, tum ad extremum minati ſunt; eos ſe, quorum culpa pax non coiſſet, bello cum cæteris aggreſſuros. Unde factum, ut quum ne prius quidem extra ſuſpicionem Romanis eſſent, magis inviſos ſe reddiderint, & quo minus pacem Perſeus impetraret, præpedierint.

Ὁ Περσεὺς σπονδῶν ἐδεήθη παρὰ Ῥωμαίων, [κἂν ἔτυχεν αὐτῶν, εἰ μὴ οἱ Ῥόδιοι συνεπρέσβευσαν] αὐτῷ, δείσαντες μὴ Ῥωμαίοις τὸν ἀντίπαλον ὑπεξαιρεθῆναι. Μέτριον μὲν γὰρ οὐδὲν ἢ οἷα δεομένους εἰκὸς ἦν εἰπεῖν, ἔλεξαν. καὶ ὡς εἰρήνης οὐκ αἰτοῦντες μᾶλλον τῷ Περσεῖ, ἢ δώσοντες, ἀλλά τε πολλὰ [ὑπερήφανα διελέχθησαν,] καὶ τέλος ἐπείλησαν, τοῖς αἰτίοις τοῦ μὴ συμβῆναι σφᾶς γενομένοις, μετὰ τῶν ἑτέρων πολεμήσειν. Κἀκ τούτου οὐδὲ τὸ πρὶν ἀνύποπτοι τοῖς Ῥωμαίοις ὄντες, μᾶλλον διεβλήθησαν, καὶ [τὸν Περσέα τῶν σπονδῶν τυχεῖν ἐκώλυσαν.]

(a) U.C. 568. (b) U.C. 569. (c) U.C. 570.

ἀπὸ τῆς θρασύτητος, ἀφ᾽ ἧς καὶ ἐς τὴν Ῥώμην πρὶν ἐπρεσβεύσαντο· ὁ δὲ οὐδὲν εἰπὼν πλέον αὐτοῖς, ἢ ὅτι μετ᾽ ὀλίγας ἡμέρας ἀπόκρισιν δώσει, ἀπέπεμψεν αὐτούς· ὡς δὲ προσβάλλων οὐδὲν ἐπέραινεν, ἔμαθε δὲ τὰ ὄρη ὄντα που πορεύσιμα, μέρος τι τοῦ στρατοῦ ἐπὶ τὴν δυσπροσωποτέραν αὐτῶν ὑπερβολὴν ἔπεμψε, καταληψόμενον τὰ ταύτῃ ἐπίκαιρα· διὰ γὰρ τὸ δυσπρόσιτον, καὶ ἐλαχίστην εἶχε φρουράν· αὐτὸς δὲ τῷ λοιπῷ τοῦ στρατεύματος προσέμιξε τῷ Περσεῖ, ἵνα μή τι ὑποτοπήσας, φυλακὴν τῶν ὀρῶν ἀκριβεστέραν ποιήσηται. Καὶ μετὰ τοῦτο, καταληφθέντων τῶν ἄκρων, νυκτὸς πρὸς τὰ ὄρη ὥρμησε· καὶ τῇ μὲν λαθὼν, τῇ δὲ βιασάμενος, ὑπερέβαλεν αὐτά. Ὁ μαθὼν ὁ Περσεὺς, καὶ δείσας μὴ κατὰ νώτου αὐτῷ προσπέσῃ, ἢ καὶ τὴν Πύδναν προκατάσχῃ (καὶ γὰρ τὸ ναυτικὸν ἅμα τὸ τῶν Ῥωμαίων παρέπλει) τό τε ἔρυμα τὸ πρὸς τῷ ποταμῷ ἐξέλιπε· καὶ πρὸς τὴν Πύδναν ἐπειχθεὶς, πρὸ τῆς πόλεως ἐστρατοπεδεύσατο. Καὶ ἦλθε μὲν καὶ ὁ Παῦλος ἐκεῖ· οὐ μέντοι καὶ παραχρῆμα προσέμιξαν, ἀλλὰ καὶ διέτριψαν οὐκ ὀλίγας ἡμέρας. Προμαθὼν δὲ ὁ Παῦλος, ὡς ἡ σελήνη ἐκλείψειν μέλλει, συνήθροισε πρὸς ἑσπέραν τὸ στράτευμα, ὅτε τὴν ἔκλειψιν γενέσθαι ἔχρην, καὶ προεῖπε τὸ συμβησόμενον, καὶ μή τι διὰ τοῦτο ταραχθῆναι, παρῄνεσεν.

8. Οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι τὴν ἔκλειψιν θεασάμενοι, οὐδὲν κακὸν ἐξ αὐτῆς ὑπετόπησαν· οἱ δέ γε Μακεδόνες δέος ἔσχον ἐκ τούτου, καὶ ἐς τὸν Περσέα τὸ τέρας τείνειν ἐνόμισαν. Οὕτω δ᾽ ἑκατέρων ἐχόντων, συμβάν τι κατὰ τύχην τῇ ὑστεραίᾳ συνέρρηξεν αὐτοὺς ἐς μάχην ἀκήρυκτον, καὶ τέλος τῷ πολέμῳ ἐπέθηκεν. Ἐπεὶ γὰρ ὑποζύγιόν τι τῶν Ῥωμαίων ἐς τὸ ὕδωρ εἰσέπεσεν, ἐξ οὗπερ ὑδρεύοντο, καὶ οἵ τε Μακεδόνες αὐτοῦ ἐπελάβοντο, καὶ οἱ ὑδροφόροι ἀντείχοντο, τὸ μὲν πρῶτον οὗτοι καθ᾽ ἑαυτοὺς ἐμαχέσαντο, ἔπειτα καὶ οἱ λοιποὶ ἐπικουροῦντες τοῖς οἰκείοις κατ᾽ ὀλίγους ἐκ τῶν στρατοπέδων ἐξῄεσαν, καὶ πάντες συνέμιξαν ἀπ᾽ ἀμφοῖν. Καὶ μάχης, ἀσυντάκτου μὲν, ὀξείας δὲ γενομένης, οἱ Ῥωμαῖοι ἐκράτησαν, καὶ καταδιώξαντες τοὺς Μακεδόνας μέχρι τῆς θαλάσσης, πολλοὺς μὲν αὐτοὶ ἐφόνευσαν, πολλοὺς δὲ τῷ ναυτικῷ προσπλεύσαντι ἀποκτεῖναι παρέδοσαν· οὐδ᾽ ἂν τις ἀπελείφθη αὐτῶν, εἰ μὴ νὺξ αὐτοῖς ἐβοήθησε. Περὶ δείλην γὰρ ὀψίαν ἡ μάχη ἐγένετο. Διαφυγὼν οὖν ἐς Ἀμφίπολιν ὁ Περσεὺς, ὡς τούς τι

ad Æmilium venerunt. Hos tamen ita ipſe dimiſit, ut nihil aliud diceret, niſi poſt paucos dies ſe reſponſum eis eſſe daturum. Cũ autem oppugnando, nihil proficeret, & montes alicubi, pervios eſſe didiciſſet; exercitus partem, ad montis cacumen, quod difficilius erat acceſſu, miſit, ut opportuna loca occuparet. Ob arduum namque aſcenſum, minimum ibi erat præſidii collocatum. Ipſe verò cum reliqua copiarum parte, cum Perſeo dimicavit; ne quid ſuſpicatus, montes accuratius tueretur. Poſt hæc, verticibus occupatis, noctu ad montes contendit; eoſque partim aperto marte, partim occulte ſuperavit. Quo Perſeus cognito, metuens ne a tergo circumveniretur, aut ne Pydna ab hoſte occuparetur (Romana enim claſſis eò una navigabat) caſtello, quod apud amnem erat, deſerto; Pydnam illico contendit, ibique caſtra poſuit ante urbem. Eò autem venit & Paulus: haud tamen confeſtim congreſſi ſunt; prælio ad non paucos dies dilato. Quia verò lunæ defectum Paulus præcognoverat, exercitum ſub veſperam, qua ille inſtabat, convocatum, edoctumque, quid inde futurum erat; ne ea ex re quidpiam turbarentur, hortatus eſt.

Romani itaque, Lunæ perſpecta eclipſi, nihil ex ea adverſi ſunt ſuſpicati; Macedones verò territi, ſiniſtri aliquid portendi Perſeo judicarunt. Utriſque igitur ſic affectis; fortuito caſu ſequenti die, in pugnam non denunciatam hinc inde impulſi ſunt; quæ bello finem impoſuit. Nam cum Romanum jumentum in flumen, unde uterque exercitus aquabatur, incidiſſet; idque ſibi & Macedones, & lixæ Romani ſibi vendicarent: primum quidem inter iſtos certatum eſt: deinde cæteri etiam ſuis laturi opem, alii poſt alios caſtris egreſſi, donec omnes utrinque conflixerunt. Pugna equidem illa confuſa fuit, ſed acris; cujus exitus & victoria, penes Romanos fuit. Qui perſecuti Macedones uſque ad mare; multos quidem eorum ipſi occiderunt, multos verò trucidandos claſſi, quæ accedebat, objecerunt. Porrò, neque eorum quiſquam evaſiſſet, niſi noctis beneficio ſervati eſſent; pugna enim ſub veſperam eſt commiſſa.

Per-

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR. Valeſii pag. 110. 113. &c.

Ὁ Περσεὺς ἐν Σαμοθρᾴκῃ ὢν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ [ἐξαιτηθεὶς] Εὔανδρόν τινα,] γένος μὲν [Κρῆτα, πιστότατον] δὲ ὄντα, καὶ ἄλλα τε πολλὰ [αὐτῷ κατὰ τῶν] Ῥωμαίων [ὑπουργηκότα] καὶ τὴν τοῦ Εὐμένους ἐπιβουλὴν τὴν ἐν τοῖς Δελφοῖς γενομένην συνερ-

Perſeus, cum Samothraciæ in templo ſupplex ſederet, poſtulantibus Romanis, ut Cretenſis Evander ſibi dederetur; cujus ipſe multis in rebus fideliſſima opera adverſus Romanos uſus fuerat, cujuſque miniſterio inſidias Eumeni comparaverat Delphis; cum

quæ-

Perſeus igitur profugus Amphibolim, ut & reliquias exercitus colligeret, & rem in integrum reſtitueret; cum nulli ad eum, præter ſtipendiarios Cretenſes, veniſſent; audiretque & Pydnam, cæteraſque urbes ad Romanos defeciſſe; illinc digreſſus, omni pecunia, quam ſecum habebat, navibus impoſita, noctu in Samothraciam navigavit. Hinc autem, non multo poſt audito, Octavium, qui claſſi præfectus erat, ad ſe accedere, & Paulum Amphipolim jam veniſſe; ab eo ſupplex per literas pacem petiit; quibus, quod in iis ſe regem nominaſſet, ne reſponſum quidem retulit. Poſtea verò, cum ſine aliquo ejuſmodi titulo miſit alias; pacis admiſsa Paulus mentione, non alias ei conditiones impoſuit, niſi, ut ſemetipſum & ſua omnia permitteret fidei Romanorum. Ac propterea non convenerunt.

Poſt hæc, cum Romani ab eo poſtulaſſent, ut Evandrum Cretenſem, cujus multis in rebus fideliſſima contra eos opera uſus erat, ſibi dederet; haud equidem ipſum dedit, veritus ne proderet ſua arcana; clam verò illo interfecto, rumorem ſparſit, eum ſibi ipſi manus attuliſse. Tum igitur ejus familiares, hominis perfidiam pertimentes (neque enim hoc eos latebat facinus) ab eo deſciſcere ſinguli cœperunt. Quamobrem veritus Perſeus, ne Romanis dederetur; noctu fugam capeſſere inſtituit: ac ad Cotyn Thraciæ Dynaſtem, clam perveniſſet; niſi Cretenſes, rebus ſuis in naves impoſitis, domum ſuam tendentes, eum reliquiſſent. Et ipſe quidem ibi cum Philippo filio; ad aliquot dies latuit; cum verò cæteros liberos ſuos, Octavium tenere didicit, ultro e latebris prodiit: Amphipolimque perductum, Paulus haud male tractavit; ſed data dextera, ad menſam ſuam admiſit; & in libera cuſtodia aſservatum, habuit honorifice. Deinde pro Epirum, in Italiam perductus eſt. φ

τι περιλιπεῖς ἀναληψόμενος, καὶ συστήσων αὖθις τὰ πράγματα, ἐπεὶ οὔτ' ἦλθόν τινες πρὸς αὐτὸν, πλὴν μισθοφόρων Κρητῶν, καὶ τὴν Πύδναν, ἄλλας τε πόλεις, τὰ τῶν Ῥωμαίων ᾑρῆσθαι ἔμαθε, κἀκεῖθεν μετέστη, καὶ ἐς πλοῖα τὰ χρήματα ὅσα ἐπήγετο, θέμενος, νυκτὸς ἐς Σαμοθρᾴκην ἀπέπλευσε. Καὶ πυθόμενος οὐ πολλῷ ὕστερον, τὸν Ὀκταούιον, ὃς τοῦ ναυτικοῦ προΐστατο, προσπλέοντα, καὶ τὸν Παῦλον ἐς Ἀμφίπολιν παρόντα, ἐπέστειλεν αὐτῷ, συμβῆναι δεόμενος· καὶ ἐπεὶ βασιλέα ἑαυτὸν ἐν τῇ ἐπιστολῇ ὠνόμαστεν, οὐδ' ἀποκρίσεως ἔτυχεν· ὕστερον δὲ ἄνευ τινὸς τοιαύτης προσρήσεως ἐπιστείλαντος, προσεδέξατο μὲν τὸν ὑπὲρ τῶν σπονδῶν λόγον· οὐκ ἄλλως μέν τοι συμβήσεσθαι ἔφη, εἰ μὴ καὶ ἑαυτὸν, καὶ τὰ ἑαυτοῦ πάντα τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιτρέψειε· καὶ διὰ ταῦτα οὐ συνέβησαν.

9. Μετὰ τοῦτο ἐξαιτηθεὶς παρὰ τῶν Ῥωμαίων, Εὔανδρόν τινα Κρῆτα, πολλὰ κατ' αὐτῶν ὑπουργηκότα, καὶ πιστότατον αὐτῷ, οὐκ ἐξέδωκε μὲν, φοβηθεὶς μὴ κατείπῃ ὅσα αὐτῷ συνῄδει· λάθρᾳ δὲ αὐτὸν ἀποκτείνας, ἑαυτὸν διαχειρίσασθαι ἐφήμισε. Τότε μὲν οὖν οἱ συνόντες αὐτῷ φοβηθέντες τὴν ἀπιστίαν αὐτοῦ (οὐ γὰρ ἠγνόησαν τὸ γινόμενον) μεθίστασθαι ἤρξαντο. Κἀκεῖνος δείσας μὴ τοῖς Ῥωμαίοις παραδοθῇ, ἀποδρᾶναι νυκτὸς ἐχείρησε· καὶ ἔλαθεν ἂν πρὸς Κότυν Θρᾷκα δυνάστην κομισθεὶς, εἰ μὴ οἱ Κρῆτες αὐτὸν ἐγκατέλιπον· ἐνθέμενοι γὰρ τὰ χρήματα ἐς τὰ πλοῖα, οἴκαδε ἀπῆραν· Ὁ δ' ἡμέρας μέν τινας αὐτοῦ μετὰ Φιλίππου ἑνὸς τῶν υἱέων κρυπτόμενος ἔλαθεν· ἐπεὶ δὲ ἄλλους παῖδας, καὶ τὴν θεραπείαν ἔγνω κατεσχηκότα τὸν Ὀκταούιον, εὑρέθη ἐθελοντὴς, καὶ ἀχθέντα ἐς τὴν Ἀμφίπολιν οὐδὲν ὁ Παῦλος ἐκάκωσεν, ἀλλὰ καὶ ἐδεξιώσατο, καὶ ὁμόσιτον ἐποιήσατο, καὶ ἐν ἀδέσμῳ φυλακῇ ἐτήρει, καὶ ἐν θεραπείᾳ ἦγε. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐς τὴν Ἰταλίαν διὰ τῆς Ἠπείρου ἀνεκομίσθη.

Q.

Kui.

quidem dedere noluit, veritus ne cuncta, quorum ſibi ipſe erat conſcius, proderet; ſed eo clam interfecto, rumorem ſparſit, ſibimetipſum manus attuliſſe. Tum verò Regis familiares, perfidiam ac crudelitatem ejus veriti, deſciſcere ab eo cæperunt.

συνεσκευακότα, [οὐκ ἐξέδωκε, φοβηθεὶς, μὴ κατείπῃ ὅσα αὐτῷ συνῄδει· λάθρᾳ δὲ ἀποκτείνας,] διέδωκε λόγον, ὅτι [ἑαυτὸν] προσκατεχρήσατο [οἱ δὲ συνόντες] οἱ, [φοβηθέντες τὴν ἀπιστίαν αὐτοῦ] καὶ τὴν μιαιφονίαν, [μεθίστασθαι ἤρξαντο.]

IDEM IBID. pag. 613.

Perſeus ultro e latebris prodiit, ſeque Octavio dedidit; ſtatimque Amphipolim perductus, nec dicto, nec facto ullo acerbiore ab Æmilio Paulo acceptus eſt. Nam & advenienti aſſurrexit Paulus, & dextram porrexit, & convivio excepit. Deoique in liberali cuſtodia aſſervatum honorifice habuit.

ὅτι, auctior quam in Zonara.

Ὁ Περσεὺς [ἐθελοντὴς εὑρέθη, καὶ] αὐτὸν [ἐς τὴν Ἀμφίπολιν ἀχθέντα, ὁ Παῦλος οὐδὲν,] οὔτε ἔργῳ οὔτε λόγῳ δεινὸν ἔδρασεν· [ἀλλὰ καὶ] προσιόντι τε οἱ ὑπανέστη καὶ ... ἀλλὰ ἐδεξιώσατο, καὶ ὁμόσιτον ἐποιήσατο, ἔν τε φυλακῇ ἀδέσμῳ, καὶ ἐν θεραπείᾳ πολλῇ ἦγε.]

φ Quæ hinc ab: ὁ δὲ Πλουτάρχος, uſque ad ἀπιστοῦντες, in fine ſequuntur; non Dio, ſed Zonaras, ea receptat e Plutarcho. Si ea namque Dio probaſſet Plutarchiana, ea etiam Conſtantinus Porphyrogenitus, in ſuis Excerptis, tanquam præcipue notanda, non omiſiſſet. Ipſe namque hoc ipſum unice excerpſit, ut, quomodo Paulus benigne & honorifice Perſeum excepit, adnotaret: noo omiſſutus utique ejus lacrymas, voceſque parum generoſas, eumque in faciem provolutum, & Pauli genibus dependentem.

Κοϊ. ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ

ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ Κ̄.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩΙ ΒΙΒΛΙΩΙ Κ̄.

ΤΗΣ ΔΙΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

α'. Ὡς ὁ τῶν Ἰλλυριῶν βασιλεὺς Γένθιος ὑπὸ τοῦ Ἀνικίου ἡττήθη.

β'. Ὡς ὁ Παῦλος ἐθριάμβευσεν.

γ'. Ὡς Ῥοδίοις τε καὶ Κρησὶν, καὶ τῷ βασιλεῖ Προυσίᾳ οἱ Ῥωμαῖοι ὀργισθέντες, ἱκετείαις αὐτῶν, ἀφῆκαν τοῦ τὴν ὀργήν.

δ'. Ὡς ἡ Καππαδοκία μετὰ τὸν Ἀριαράθην διῳκήθη.

ε'. Ὡς Ἄτταλος τὸν Εὐμενῆ διαδεξάμενος, τὸν Ὀροφέρνην καὶ τὸν Δημήτριον παντελῶς ἐκ τῆς Καππαδοκίας ἀπήλασεν.

ς'. Αἱ τῆς Αἰγύπτου μετὰ τὸν Πτολεμαῖον ἀμοιβαί.

ζ'. Ὡς ὁ Σκιπίων ὁ Νασικᾶς ὑπέταξεν τοὺς Δαλμάτας.

η'. Ἡ αἰτία καὶ ἀρχὴ τοῦ τρίτου πολέμου ἐς τοὺς Καρχηδονίους.

θ'. Ὡς οἱ Καρχηδόνιοι τὸν πόλεμον ταῖς ἀδίκοις συνθήκαις προεδέξαντο.

ι'. Ὡς ὁ Σκιπίων ὁ τοῦ Ἀφρικανοῦ, χρησιμώτατος Μανιλίῳ τῷ ὑπάτῳ ἐγένετο· ὃς ἄλλως πανσυδὶ διεφθάρη.

ια'. Ὁ τοῦ Μασινίσσου θάνατος, καὶ ὡς Σκιπίων πρὶν μεταπεμφθεὶς, τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, τὴν βασιλείαν ἀπένειμε.

ιβ'. Ὡς ὁ Φαβίας πρὸς τοὺς Ῥωμαίους αὐτομολήσας, ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐτιμήθη.

ΧΡΟΝΟΥ ΠΛΗΘΟΣ ΕΤΗ ΛΓ̄.

ἐν οἷς ἄρχοντες οἱ ἀριθμούμενοι, οἵδε ἐγένοντο.

Π. Κορνήλιος Κέθηγος, καὶ Μ. Βαίβιος Τάμφιλος.
Α. Ποσούμιος Ἀλβῖνος Λοῦσκος, καὶ Γ. Καλπούρνιος Πείσων.
Κυϊν. Φουλούϊος Φλάκκος, καὶ Μ. Μάνλιος Ἀκίνδυνος.
Μ. Ἰούνιος Βροῦτος, καὶ Α. Μάνλιος Οὐλσων.
Γ. Κλαύδιος Ποῦλχρος, καὶ Τιβ. Σεμπρώνιος Γράκχος.
Κν. Κορνήλ. Σκιπίων Γσπαλος. καὶ Κυϊν. Πετίλλιος Σπουρῖνος.
μεθ' ὃν Γ. Οὐαλέριος Λαιουῖνος.
Π. Μούκιος Σκαιόλας, καὶ Μ. Αἰμίλιος Λέπιδος.
Σπ. Ποσούμιος Ἀλβῖν. Παῦλος, καὶ Μ. Μούκιος Σκαιόλας.
Λ. Ποσούμιος Ἀλβῖνος, καὶ Μ. Ποπίλλιος Λαίνας.
Γ. Ποπίλλιος Λαίνας, καὶ Π. Αἴλιος Λίγυς.
Π. Λικίνιος Κράσσος, καὶ Γ. Κάσσιος Λογγῖνος.
Α. Ὁστίλλιος Μαγκῖνος, καὶ Α. Ἀτίλιος Σιῤῥανός.
Κυϊν. Μάρκιος Φίλιππος τὸ β'. καὶ Κυϊν. Σερουΐλιος Καιπίων.
Λ. Αἰμίλιος Παῦλος τὸ β'. καὶ Γ. Λικίνιος Κράσσος.
Κυϊν. Αἴλιος, καὶ Μ. Ἰούνιος.
Μ. Κλαύδιος Μάρκελλος, καὶ Γ. Λικίνιος Γάλλος.
Τ. Μάνλιος Τορκουᾶτος, καὶ Κν. Ὀκταούϊος.
Α. Μάνλιος Τουρκουᾶτος, καὶ Κυϊν. Κάσσιος Λογγῖνος.
Τιβ. Σεμπρών. Γράκχος τὸ β'. καὶ Μαν. Ἰουβέντιος Θάλνα.
Π. Κορνήλιος Σκιπίων Νασικᾶς, καὶ Γ. Μάρκιος Φίγουλος.
μεθ' οὓς Π. Κορνήλ. Λέντουλος, καὶ Κν. Δομίτιος Ἀηνόβαρβος.
Μ. Οὐαλέριος Μεσσάλας, καὶ Γ. Φάννιος Στράβων.
Λ. Ἀνίκιος Γάλλος, καὶ Π. Κορνήλιος Κέθηγος τὸ β'.

Κν.

Q. CASSII DIONIS

COCCEJANI

ROMANÆ

HISTORIÆ

LIBER VIGESIMUS.

HÆC AUTEM INSUNT IN LIBRO XX.

DIONIS ROMANÆ HISTORIÆ.

1. Ut Gentius Rex Illyrici a P. Anicio victus eſt.
2. Ut Paulus triumphavit.
3. Ut Romani, Rhodiis, Cretenſibus, & Pruſiæ regi irati, eorum precibus mitigantur.
4. Cappadociæ poſt Ariarathem ſtatus.
5. Ut Attalus Eumenis ſucceſſor, Orophernem, & Demetrium, Cappadocia prorſus eaegit.
6. Ægypti poſt Ptolemæum viciſſitudines.
7. Ut Dalmatas Scipio Naſica domuit.
8. Tertii belli Punici cauſæ, & initia.
9. Ut Carthaginenſes iniquis conditionibus bellum præferant.
10. Ut Scipio Africani filius, Manilio Conſuli ſtrenuam navat operam: qui aliter cum toto exercitu, periiſſet.
11. Maſiniſſæ obitus: & ut Scipio antea accerſitus, inter ejus filios, regnum partitus eſt
12. Hnnos Fabeæ habitus, dum tranſiit ad Romanos.

TEMPORIS SPATIUM ANNI XXXIII.

In quibus, hi qui ſequuntur, fuerunt Conſules.

A.U.C.
571. P. Cornelius Cethegus. & M. Bæbius Tampbilus.
572. A. Poſtum. Albio. Luſcus, & C. Calpurnius Piſo.
573. Q. Fulvius Flaccus, & M. Manlius Acindynus.
574. M Junius Brutus, & A. Manlius Vulſo.
575. C. Claudius Pulcher, & Tib. Sempron. Gracchus
576. Cn. Cornel. Scipio Hiſp. & Q. Petellius Spurinus: cui ſuffectus C. Valerius Lævinus.
577. P. Mutius Scævola, & M. Æmilius Lepidus.
578. Sp. Poſtu Albin, Paullus, & M. Mutius Scævola.
579. L. Poſtumius Albinus, & M. Popillius Lænas.
580. C. Popillius Lænas, & P. Ælius Ligur.
581. P. Licinius Craſſus, & C. Caſſius Longinus.
582. A. Hoſtilius Mancinus, & A. Atilius Serranus.
583. Q. Martius Philippus 2. & Q. Servilius Cæpio.
584. L. Æmilius Paullus 2., & C. Licinius Craſſus.
585. Q. Ælius, & M. Junius.
586. M. Claudius Marcellus, & C. Sulpitius Gallus.
587. T. Maolius Torquatus, & Cn. Octavius.
588. A. Manlius Torquatus, & Q. Caſſius Longinus.
589. Tib. Sempro. Gracch, 2., & Man Juventius Thalna.
590. P. Cornel. Scipio Naſica, & C. Martius Figulus: eis ſuffecti P Cornel. Lentul. & Cn. Domit. Ahenob.
591. M. Valerius Meſſala, & C. Fannius Strabo.
592. L. Anicius Gallus, & P. Cornelius Cethegus 2.

Cn.

Google

593. Cn. Cornel. Dolabella, & M. Fulvius Nobilior.
594. M. Æmilius Lepidus, & P. Popilius Lænas 2.
595. Sex. Julius Cæſar, & A. Aurelius Oreſtes.
596. L. Cornel. Lentul. Lupus & C. Manlius Figulus 2.
597. P. Cornel. Scip. Naſica 2. & M. Claud. Marcellus, 2.
598. P. Opimius Nepos, & L. Poſtumius Albinus: cui ſuffectus Man. Acilius Glabrio.
599. Q. Fulvius Nobilior, & T. Annius Luſcus.
600. M. Claud. Marcellus, 3. & L. Valerius Flaccus.
601. L. Licinius Lucullus, & A. Poſtumius Albinus.
602. T. Quintius Flaminius, & Man. Acilius Balbus.
603. L. Martius Cenſorinus, & M. Manilius.

Κν. Κορνήλιος Δολαβέλλας, καὶ Μ. Φουλούϊος Νοβιλίωρ.
Μ. Αἰμίλιος Λέπιδος, καὶ Π. Ποπίλλιος Λαίνας τὸ β'.
Σέξ. Ἰούλιος Καῖσαρ, καὶ Μ. Αὐρήλιος Ὀρέστης.
Λ. Κορνήλιος Λέντουλος Λοῦπος, καὶ Γ. Μάνλιος Φίγουλος τὸ β'.
Π. Κορνήλ. Σκιπ. Νασικᾶς τὸ β', καὶ Μ. Κλαύδιος Μάρκελλος τὸ β'.
Π. Ὀπίμιος Νέπως, καὶ Λ. Ποστούμιος Ἀλβῖνος. μεθ' ὃν Μαν. Ἀκίλιος Γλαβρίων.
Κοιν. Φουλούϊος Νοβιλίωρ, καὶ Τ. Ἄννιος Λοῦσκος.
Μ. Κλαύδιος Μάρκελλος τὸ γ'. καὶ Λ. Οὐαλέριος Φλάκκος.
Λ. Λικίνιος Λούκουλλος, καὶ Α. Ποστούμιος Ἀλβῖνος.
Τ. Κοΐντιος Φλαμινῖνος, καὶ Μαν. Ἀκίλιος Βάλβος·
Λ. Μάρκιος Κηνσωρῖνος, καὶ Μ. Μανίλιος.

EOdem autem tempore L. Anicius Prætor, contra Gentium miſſus, hoſtes prælio fudit; Gentiumque profligatum perſecutus, Scodræ, ubi Regia ejus erat, occluſit. Fruſtraque an ipſam obſediſſet, (urbs enim in montis ſita cacumine, profundiſque vallibus, quæ fluvios torrentes habent, cincta, muroque firmo munita eſt) niſi valde ſuis copiis fretus Gentius, ultro in pugnam deſcendiſſet. Hinc enim factum, ut Gentius victus ſit, & urbs capta, ac univerſum Gentii imperium, Anicius ſubegerit. Qui poſthæc ad Epirum uſque progreſſus, antequam eò Paulus adveniret, adhuc tumultuantem illam pacavit. Romani autem victoriam Pauli, quarto poſt pugnam die, ex rumore quodam audierunt; haud tamen certò crediderunt. Dehinc verò Pauli acceptis literis, maxima lætitia affecti ſunt; non tanquam devicto Perſeo, ſubactaque Macedonia; ſed veluti Philippum illum, præſtantiſſimum regem; ipſumque Alexandrum, cum univerſo, quod hic habuerat, imperio, ſubegiſſent; ita ipſi ſunt gloriati. Romam Paulo reverſo, & multi honores, & triumphus ſplendidiſſimus eſt decretus: in quo præter alias manubias, filium Cotys Bithym, & Perſeum, uxoremque ejus cum tribus liberis, duxit habitu captivorum. Veritus autem Paulus, ne a Diis, ex immodica felicitate, quid invidiæ pateretur; Camilli exemplo precatus eſt, ut ſi quid inde immineret mali; incolumi id Republica, in ſuum rediret caput: atque ita filios duos, alterum juniorem paulo ante triumphum, alterum in illa ipſa celebritate amiſit. Fuit autem Paulus non tantum egregius imperator, ſed pecuniæ quoque contemptor; quod vel ex eo apparet, quod qui fuit ſecundum Conſul, & ſpoliis innumeris erat potitus; in tanta paupertate vitam tranſegit, ut poſt ejus obitum, dos ægre potuerit reddi uxori. Sane vero ex captivis; patri quidem gratis

1. ΚΑτὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον, καὶ Λούκιος Ἀνίκιος στρατηγὸς πεμφθεὶς ἐπὶ τὸν Γένθιον, τοὺς προσμίξαντάς τε αὐτῷ ἐνίκησε, καὶ τὸν Γένθιον φυγόντα ἐπιδιώξας, ἐς Σκόδραν κατέκλεισεν, ὅπου ἦν αὐτῷ τὰ βασίλεια. Καὶ διακενῆς ἂν προσήδρευσεν αὐτῇ (ἐπὶ γὰρ ἀκρωνυχίας ὄρους πεπόλισται, καὶ φάραγξι βαθείαις ποταμοὺς ῥοώδεις ἐχούσαις, περιέλκεται, τείχει τε ὀχυρῷ περιέζωσται) εἰ μὴ ὁ Γένθιος μέγα ἐπὶ τῇ δυνάμει ἐλπίσας, ἑκὼν ἐς μάχην ἐχώρησε. Κἀκ τούτου τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ πᾶσαν ὁ Ἀνίκιος προσηγάγετο· καὶ μέχρι τῆς Ἠπείρου προελθὼν πρὶν τὸν Παῦλον ἐλθεῖν, κἀκείνην ταραττομένην ἡμέρωσεν. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ, ἔμαθον μὲν τὴν τοῦ Παύλου νίκην τετάρτῃ μετὰ τὴν μάχην ἡμέρᾳ ἔκ τινος φήμης, οὐ μέν τοι καὶ ἀκριβῶς ἐπίστευον. Εἶτα γραμμάτων ὑπὲρ ταύτης κομισθέντων τοῦ Παύλου ὑπερήσθησαν, καὶ οὐχ ὡς τὸν Περσέα νενικηκότες, καὶ τὴν Μακεδονίαν κατεσχημένοι, ἀλλ' ὡς τὸν Φίλιππον ἐκεῖνον τὸν πάνυ, καὶ αὐτὸν τὸν Ἀλέξανδρον, μετὰ πάσης τῆς ἀρχῆς ἐκείνης, ἣν ἔσχηκε, νικήσαντες, ἐσεμνύνοντο. Ἐλθόντι δ' ἐς Ῥώμην τῷ Παύλῳ πολλὰ ἐψηφίσθη, καὶ ἡ πομπὴ τῶν Νικητηρίων αὐτῷ λαμπροτάτη ἐγένετο· ἔπεμψε μὲν γὰρ καὶ τἆλλα ὅσα ἑαλώκει πάντα, ἔπεμψε δὲ καὶ Βίθυν, τὸν τοῦ Κότυος υἱὸν, τόν τε Περσέα, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, τούς τε παῖδας, τρεῖς ὄντας, ἐν τῷ τῶν αἰχμαλώτων σχήματι. Δείσας δὲ διὰ τὴν τῆς εὐτυχίας ὑπερβολὴν, μή τι νεμεσήσῃ αὐτοῖς τὸ δαιμόνιον, ηὔξατο καὶ οὗτος κατὰ τὸν Κάμιλλον, μή τι κακὸν τῇ πόλει ἐκ τούτων, ἀλλ' ἑαυτῷ, εἴ τι δέοι γενήσεσθαι· καὶ δύο υἱεῖς, τὸν μὲν πρὸ τοῦ θριάμβου μικρὸν, τὸν δὲ ἐν αὐτῇ τῇ τῶν ἐπινικίων ἀπέβαλεν ἑορτῇ. Ἦν δὲ οὐ στρατηγῆσαι μόνον ἀγαθὸς, ἀλλὰ καὶ ὑπερόπτης χρημάτων. τεκμήριον δὲ, δεύτερον τότε ὑπατεύσας, καὶ λαφύρων ἀμυθήτων κρατήσας, ἐν τοσαύτῃ πενίᾳ διεβίω, ὥστε χαλεπῶς τῇ γυναικὶ αὐτοῦ τὴν προῖκα τελευτήσαντος ἀποδοθῆναι. Τῶν δ' ἁλόντων, τῷ πατρὶ μὲν ὁ Βί-

θυς προῖκα ἐδόθη· Περσεὺς δὲ ἐς Ἄλβαν σὺν τοῖς παισὶ, καὶ τῇ θεραπείᾳ κατετέθη, κἀκεῖ μὲν ἕως ἤλπιζε τὴν βασιλείαν κομίσασθαι, ἀντεῖχεν· ἐπεὶ δ' ἀπέγνω, ἑαυτὸν διεχρήσατο· καὶ ὁ Φίλιππος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἥ τε θυγάτηρ αὐτοῦ, οὐκ ἐς μακρὰν ἀπέθανον· μόνος δὲ ὁ νεώτατος, τοῖς μὲν Ἀλβανῶν ἄρχουσιν ὑπογραμματεύων, ἐπί τινα χρόνον διήρκεσεν.

2. Οὕτως ὁ Περσεὺς ὁ δι' εἴκοσι βασιλέων αὐχῶν γεγονέναι, καὶ πολὺν μὲν τὸν Φίλιππον, πλείω δὲ θρυλλῶν τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ τὴν βασιλείαν ἀπώλεσε, καὶ αἰχμάλωτος γέγονε, καὶ ἐν τοῖς ἐπινικίοις ἐπόμπευσε, δεσμὰ μετὰ τοῦ διαδήματος περικείμενος. Οἱ δέ γε Ῥόδιοι μετὰ φρονήματος πρῴην τοῖς Ῥωμαίοις προσφερόμενοι, τότε μὴ μνησικακεῖν αὐτοῖς ἠξίουν, καὶ σύμμαχοι πρόσθεν αὐτῶν καλεῖσθαι μὴ προσδεχόμενοι, τότε καὶ πάνυ τούτου τυχεῖν ἐσπούδαζον· καὶ ἔτυχον τῆς σπουδῆς, ἀλλ' ὀψέ. Καὶ τοῖς Κρησὶν, ὠργίζοντο μὲν οἱ Ῥωμαῖοι, ἱκετείαις δὲ πολλαῖς χρησαμένοις, ἀφῆκάν ποτε τὴν ὀργήν. Καὶ ὁ Προυσίας δὲ, καὶ ὁ Εὐμενὴς, ὁ μὲν δι' ἑαυτοῦ ἐς τὴν πόλιν ἐλθὼν, καὶ ἐς τὸ βουλευτήριον εἰσελθὼν, καὶ τὸν οὐδὸν φιλήσας, καὶ προσκυνήσας τοὺς βουλευτὰς, ἠλεήθη τε καὶ ἠθῴωτο· Εὐμενὴς δὲ δι' Ἀττάλου τοῦ ἀδελφοῦ τὸ μή τι μνησικακεῖν αὐτῷ εἴληφε. Τότε δὲ καὶ ὁ τῆς Καππαδοκίας οὕτω διῳκήθη. Ἀριαράθης ὁ ταύτης κρατῶν, παῖδα γνήσιον ἔσχεν Ἀριαράθην· πρὶν δ' ἐσχηκέναι αὐτὸν, ἐπὶ πολὺν χρόνον, ἡ γυνὴ αὐτοῦ οὐκ ἐκύησε, παῖδα προσεποιήσατο,

redditus Bithys eſt, Perſeus verò Albam cum miniſtris & liberis miſſus eſt: ubi cum ſe, regni recuperandi ſpe aliquandiu ſuſtentaſſet; ea amiſſa; ſibi attulit ipſe manus. Philippus ſane ejus filius, & filia, non multo poſt obierunt; ſolus verò filius natu minimus, pro ſcriba Albanis magiſtratibus inſerviens, vitam ad tempus aliquod toleravit.

Ad hunc modum Perſeus, qui a viginti regibus ſe ortum ducere gloriabatur; & qui crebro Philippum, crebrius Alexandrum in ore habebat; & regnum amiſit, & in captivitatem perductus, & triumphi ſpectaculum factus eſt, catenis una cum diademate circumdatus. Rhodii quoque, qui dudum ſuperbe cum Romanis agere erant ſoliti, petentes tunc veniam delictorum; Romanorum ſocietatem, quam nuper ſpreverant, enixis precibus flagitantes; quod voluere tandem, ſerò licet, obtinuerunt. Porrò Cretenſibus etiā, quibus irari erant, Romani; poſt multas preces, tandem aliquando ſunt mitigati. Sponte ſua, in urbem item profecti Pruſias, & Eumenes; ille quidem, poſt limen Curiæ oſculatum, adoratumque Senatus numen, & miſericordiam, & veniam eſt conſecutus; Eumeni verò, fratris Attali interceſſio, delictorum gratiam procuravit. Tunc autem & Cappadociæ, hic erat ſtatus. Ariarathes, qui harum gentium erat rex, germanum filium habuit Ariarathem; quem antequam ex

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR. Valeſii pag. 613. &c.

Ὁ Παῦλος οὐ στρατηγῆσαι μόνον ἦν ἀγαθὸς, ἀλλὰ καὶ χρημάτων ἀδωρότατος· τεκμήριον δὲ, δεύτερόν ποτε ὑπατεύσας, καὶ λαφύρων ἀμυθήτων κρατήσας ἐν τοσαύτῃ πενίᾳ διεβίω, ὥστε χαλεπῶς τῇ γυναικὶ αὐτοῦ τὴν προῖκα, τελευτήσαντος ἀποδοῦναι. Τοιοῦτος μὲν οὖν ἦν, καὶ τοιαῦτα ἔπραξεν· τοῦτο δὲ μόνον, ὥσπερ τινὰ κηλῖδα ἐν τῷ αὐτοῦ βίῳ προστετρίφθαι νομίζουσι, τὸ διαρπάσαι τοῖς στρατιώταις τὰ χρήματα ἐπιτρέψαι· τἆλλα οὐκ ἄμοιρον χαρίτων ἄνδρα γενόμενον, καὶ μετριώτατον μὲν, ἐν ταῖς εὐπραγίαις, εὐτυχέστατον δὲ ἅμα καὶ εὐβουλότατον ἐν τοῖς πολεμίοις ὀφθέντα· μαρτυρεῖ δὲ, τὸ μήτε πρὸς τὸν Περσέα ὑπέρογκον ἢ ἀλαζόνα δειχθῆναι, μήτε τὸν πρὸς ἐκεῖνον πόλεμον κακῶς, καὶ ἀπροβούλως ἀγωνίσασθαι.

Fuit Paulus non modo egregius imperator, ſed etiā integerrimus, atque incorruptiſſimus: quod vel ex eo apparet, quod cum bis Conſul, atque innumerabili præda potitus fuerit; tamen in tanta paupertate vitam exegit, ut poſt ejus obitum, ægre uxori dos reſtitui poſſet. Et hæc quidem ejus viri virtus, atque hujuſmodi res geſtæ fuere. Cæterum hanc unam reliquæ vitæ aſperſiſſe labem videtur; quod omnem Epirotarum pecuniam, militibus diripiendam dedit: vir alioqui non inficetus, & in ſecundis rebus unice moderatus, ſimul feliciſſimus ac prudentiſſimus imperator. Quod quidem ex eo perſpici poteſt, quod neque erga Perſeum, ſuperbum ſe aut inſolentem præbuit; neque id bellum imprudenter ac temere adminiſtravit.

IDEM APUD CONSTANT. AUG. PORPHYR. ECLOGE XXI. & plenius.

[Οἱ Ῥόδιοι] φρόνημα πολὺ πρότερον ἔχοντες, ὡς αὐτοί τόν τε Φίλιππον, καὶ τὸν Ἀντίοχον νενικηκότες, τῶν τε Ῥωμαίων κρείττους ὄντες, ἐς τοσοῦτο δέους ἀφίκοντο, ὥστε καὶ πρεσβευτὴν πρὸς Ἀντίοχον τὸν τῆς Συρίας βασιλέα σταλέντα Πόπλιον μεταπέμψασθαι, καὶ παρόντος αὐτοῦ καταψηφίσασθαι πάντων τῶν ἐναντία τοῖς Ῥωμαίοις φρονησάντων, τούς τε συλληφθέντας αὐτῶν, ἐπὶ τιμωρίαν πέμψαι.

Rhodii, qui prius magnos gerebant ſpiritus, quaſi tam Philippum, quam Antiochum viciſſent, ac viribus potiores ipſis Romanis eſſent; in tantam adacti fuere trepidationem, ut etiam ad ſe Publium, qui legatus ad Syriæ Regem Antiochum miſſus fuerat, accerſiverint, eoque præſente, decretum fecerint, adverſus omnes Romanorum hoſtes, ut quotquot eorum comprehenderentur, ad ſupplicium mittendi forent.

ex uxore ſua, longo tempore ſterili, ſuſciperet, adoptaverat Orophernem. Qui legitimo filio dehinc nato, ob inſidiarum ſuſpicionem, pulſus; poſt Ariarathis obitum, contra fratrem inſurrexit. Et Ariarathi quidem Eumenes tulit opem; Oropherni verò Syriæ rex Demetrius. Victus proinde Ariarathes, confugit ad Romanos, ab eiſque una cum Oropherne regnare juſſus, quod populi Romani amicus & ſocius habebatur, totũ ſibi imperium vindicavit. Hinc propterea factum eſt, ut poſt mortẽ Eumenis ſucceſſor Attalus; Orophernem, Demetriumque, prorſus exegerit Cappadocia.

Ægypti autem Rex Ptolemæus, præter duos filios, unam reliquit filiam. Poſtquam verò fratribus inter ſe de regno contendere viſum fuit; Antiochus filius Magni Antiochi, natu minorem pulſum ſub ſua tutela ſuſcepit; ut per ejus defendendi ſpeciẽ, in Ægyptum ſibi aditum reſeraret. Adductis proinde in Ægyptum copiis, eaque ex parte maxima occupata, Alexandriam etiã obſedit. Ubi autem ad Romanos reliqui confugerunt, Popilius ad Antiochum miſſus, eum Ægypto abſtinere juſſit: fratres enim illius conſilio intellecto, in gratiam redierant. Ut autem reſponſum Antiochus differebat, virga regem Popilius circumſcripſit; ac priuſquam excederet eo circulo, deliberare, ac reſponſum reddere eum juſſit.

το, Ὀροφέρνην καλέσαντα· γεννηθέντος δ' ἔπειτα τοῦ γνησίου, φωραθεὶς ἐκεῖνος ἐξηλάθη, ὃς μετὰ τὸν Ἀριαράθου θάνατον, τῷ ἀδελφῷ δῆθεν ἐπανέστη. Καὶ συνεμάχουν, Ἀριαράθῃ μὲν Εὐμένης, Ὀροφέρνῃ δὲ Δημήτριος ὁ τῶν Σύρων βασιλεύς· ἐλαττωθεὶς δὲ Ἀριαράθης, πρὸς τοὺς Ῥωμαίους κατέφυγε, καὶ κοινωνὸς τῷ Ὀροφέρνῃ τῆς βασιλείας ὑπ' αὐτῶν ἀποδέδεικτο· ὅτι δὲ Ἀριαράθης τοῖς Ῥωμαίοις φίλος καὶ σύμμαχος προσηγόρευτο, πᾶσαν ἐκεῖνος τὴν ἀρχὴν ἐκ τούτου προσῳκειώσατο· καὶ ὁ Ἄτταλος δὲ τὸν Εὐμενῆ θανόντα διαδεξάμενος, τόν τε Ὀροφέρνην, καὶ τὸν Δημήτριον παντελῶς ἐκ τῆς Καππαδοκίας ἀπήλασεν.

3. Ὁ δὲ τῆς Αἰγύπτου κρατῶν Πτολεμαῖος, ὑπὲρ δυσὶ υἱέσι, καὶ μιᾷ ἐξέλιπε θυγατρί· ὡς δὲ πρὸς ἀλλήλους οἱ ἀδελφοὶ περὶ τῆς ἀρχῆς ἐστασίασαν, Ἀντίοχος ὁ τοῦ μεγάλου Ἀντιόχου υἱός, τὸν νεώτατον ἐκπεσόντα ἐδέξατο, ἵνα προφάσει τοῦ αὐτῷ ἀμύνειν ἐς τὰ τῶν Αἰγυπτίων παρέλθοι· καὶ στρατεύσας ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον, τῆς τε πλείονος χώρας ἐκράτησε, καὶ ἐπολιόρκει τὴν Ἀλεξάνδρειαν· καταφυγόντων δὲ τῶν ἄλλων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, πεμφθεὶς πρὸς τὸν Ἀντίοχον ὁ Ποπίλιος, (a) ἀπέχεσθαι αὐτὸν τῆς Αἰγύπτου ἐκέλευσεν. Οἱ γὰρ ἀδελφοὶ συνιδόντες τὴν τοῦ Ἀντιόχου διάνοιαν, κατηλλάγησαν. Ὡς δ' ἐκεῖνος ὑπερέθετο τὴν ἀπόκρισιν, κύκλον ῥάβδῳ, πέριξ αὐτοῦ περιέγραψε, κἀνταῦθα αὐτὸν ἑστηκότα, ἠξίωσε βουλεύσασθαι

DIO APUD EUNDEM ECLOGE XXII.

Iidem Rhodii frequenter ſuos ad Romanos mittentes internuntios (prout aliquid ab eis petendum eſſet) non amplius, ita cum eis, ut prius agebant; ſed ea dumtaxat, quæ utilia ſibi ad deprecandum, (ne præteritorum Romani recordarentur) e ſuis in eos officiis, adducere poterant. Et appellationem ſuæ cum Populo Romano ſocietatis, quam prius non admiſerant (uti ſcilicet præterea, quod nullam cum eis amicitiam; ſacramẽti religione adſtrictam haberent. Ideoque, ſi ſe disjungere ab eis aliquando poſſent, tanto magis ipſi terrori eſſent; & ab aliis bella cum Romanis gerentibus, tanto magis colerentur) tunc majorem in modum ſibi vendicare ſtudebant; & hoc ipſo pariter Romanorum erga ſe benevolentiam ſtabiliebant, & ab aliis honorem aucupabantur.

Οἱ αὐτοὶ πρεσβευσάμενοι πρὸς αὐτοὺς πολλάκις ὥς που καὶ ἐδεῖτό τινος, οὐδὲν ἔτι αὐτοῖς προσέφερον, ὥσπερ καὶ πρότερον· ἀλλ' ὅσα ἐς παραιτήσασθαι [μὴ μνησικακεῖν] σφίσιν αὐτοῖς, χρησιμα ἐξ ὧν ὑπούργησάν ποτε αὐτοῖς, λαβεῖν ἐδύναντο, μόνα ἔλεγον, καὶ τὴν γε πρόσρησιν τῆς συμμαχίας τῆς πρὸς αὐτοὺς, [μὴ προσδεξάμενοι πρόσθεν] [ἵνα καὶ ὡς μεταπέμψασθαί ποτε ἀπ' αὐτῶν ἐκ τοῦ μηδεμίαν ἔνορκον ἀναγκαίαν φιλίαν ἔχειν, δυνάμενοι, φοβεροί τε αὐτοῖς ὦσι, καὶ πρὸς τῶν ἀεὶ πολεμούντων σφίσιν ἐπιθεραπεύωνται] [τότε καὶ πάνυ] προσθέσθαι [ἐσπούδαζον,] τήν τε παρὰ τῶν Ῥωμαίων εὔνοιαν ἅμα βεβαιούμενοι, καὶ τιμὴν ἐκ τούτου, καὶ παρὰ τῶν ἄλλων θηρώμενοι.

IDEM ECLOGE XXIII.

Quum Rex Pruſias Romam & Curiam ingreſſus eſſet, oſculo Curiæ limen contigit; ac Senatores, Deos ſuos appellavit, adoravitque. Unde factum in primis, ut venia dignus habitus ſit, quamquam Attalo contra voluntatem Populi Romani bellum intuliſſet. Ferebatur enim, domi quoque, legatos eorum, quoties aliqui veniſſent, adorare; ſeque libertum Populi Romani vocabat, & ſæpenumero pileatus incedebat.

[Ὁ Προυσίας] αὐτὸς [ἐς τὴν] Ῥώμην; [καὶ ἐς τὸ βουλευτήριον ἐσελθών, τόν τε οὐδὸν αὐτοῦ] κατεφίλησε, τοὺς βουλευτὰς, θεοὺς ἐπωνόμασε, καὶ προσεκύνησεν. ἐξ [οὗπερ καὶ ἐλεήθη] ὅ τι μάλιστα, καὶ τοι καὶ τῷ Ἀττάλῳ παρὰ τὴν τῶν Ῥωμαίων γνώμην πολεμήσας. Ἐλέγετο γὰρ καὶ οἴκοι, τοὺς πρέσβεις αὐτῶν, ὁσάκις ἀφίκοιντό τινες, προσκυνεῖν· ἀπελεύθερόν τε ἑαυτὸν τοῦ δήμου ἐκάλει, καὶ πῖλον πολλάκις ἐπετίθει.

(a) U.C. 594.

σθαί τε ϗ ἀποκρίνασθαι· ἐντεῦθεν δείσας ὁ Ἀντίοχος, τὴν πολιορκίαν κατέλυσεν. Ἀπαλλαγέντες δὲ τοῦ ἔξωθεν φόβου οἱ Πτολεμαῖοι (οὕτω γὰρ ἐκαλοῦντο ἀμφότεροι) αὖθις ἐστασίασαν, εἶτα συνηλλάγησαν αὖθις ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἐφ᾽ ᾧ, τὸν μὲν πρεσβύτερον, τὴν Αἴγυπτον, ϗ τὴν Κύπρον, τὰ δὲ περὶ τὴν Κυρήνην ἔχειν τὸν ἕτερον· ϗ ταῦτά γε τότε τῶν Αἰγυπτίων ἦν. ἀγανακτῶν δὲ ὁ νεώτερος διὰ τὴν ἐλάττωσιν, ἐς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο, ϗ εὕρατο παρ᾽ αὐτῶν, ϗ τὴν Κύπρον· ὁ δὲ πρεσβύτερος συμβάσεις ἔθετο αὖθις πρὸς τὸν νεώτερον, πόλεις τε τινὰς ἀντὶ τῆς Κύπρου δοὺς, ϗ χρήματα, ϗ σῖτον ταξάμενος συντελεῖν. Τοῦ δ᾽ Ἀντιόχου τελευτῶντος μετὰ τοῦτο, ϗ παιδὶ ὁμωνύμῳ τὴν βασιλείαν καταλιπόντος, ταύτην τε αὐτῷ ἐβεβαίωσαν, ϗ τρεῖς ἄνδρας ἐπιτρόπους δῆθεν (μικρὸς γὰρ ἦν) ἔπεμψαν, οἳ παρὰ τὰς συνθήκας εὑρόντες ἐλέφαντας, ϗ τριήρεις, τούς τε ἐλέφαντας σφαγῆναι πάντας ἐκέλευσαν, ϗ τἆλλα πρὸς τὸ τῇ Ῥώμῃ συμφέρον διῴκησαν. Διά περ Λυσίας ὁ τοῦ βασιλέως τὴν κηδεμονίαν ἐγκεχειρισμένος, παρώξυνε τὸ πλῆθος ἐκβαλεῖν τοὺς Ῥωμαίους, τὸν δὲ Γάϊον Ὀκταούϊον ϗ ἀποκτεῖναι.

juſſit. Ea re igitur territus Antiochus, ſolvit obſidionem; Ptolemæi autem (ſic enim ambo appellabantur) externo metu liberati, denuo diſſenſerunt: & ita a Romanis reconciliati ſunt: ut natu major Ægypto & Cypro; Cyrene verò junior potiretur. Hæc enim etiam, tunc ad Ægyptios pertinebant. At junior inique exiſtimans ſecum agi, Romam profectus, Cyprum etiam impetravit; ac tunc ſenior denuo cum eo pactus, pro Cypro, nonnullas urbes, & aurum & frumentum ei aſſignavit. Interea verò obiit & Antiochus, cognominem ſibi, regni heredem relinquens filiu; Romanique illud ipſi confirmarunt: quod minoris erat ætatis, tres tutores miſerunt. Qui cum præter pacta conventa, triremes & elephantos ibi inveniſsent, belluas occidi juſſerunt; ac cætera ex Romanorum utilitate adminiſtrarunt. Quamobrem Lyſias, qui ſuſceperat regis curam, populum concitavit, ut & Romanos ejiceret, & C. Octavium trucidaret.

4. Καὶ τούτων γενομένων, ὁ μὲν πρέσβεις εὐθὺς ἐς τὴν Ῥώμην ἀπέστειλεν ὑπὲρ τῶν πεπραγμένων ἀπολογούμενος· Δημήτριος δὲ ὁ Σελεύκου υἱὸς, τοῦ παιδὸς Ἀντιόχου, ὁμηρεύων ἐν ἐν Ῥώμῃ, κατὰ τὸν τοῦ πατρὸς θάνατον, ϗ ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ θείου τῆς βασιλείας ἐστερημένος, ὡς τὸν τοῦ Ἀντιόχου θάνατον ἔγνω, ᾔτει μὲν τὴν πατρῴαν ἀρχήν· οἱ δὲ οὔτε ταύτην αὐτῷ συνέπραξαν, οὔτ᾽ ἀπαίρειν τῆς Ῥώμης ἐπέτρεψαν. Καὶ ὃς ϗ δυσχεραίνων, ὅμως ἡσύχαζεν· ἐπεὶ δὲ τὰ κατὰ τὸν Λυσίαν ἐγένετο, οὐκέτ᾽ ἐμέλλησεν, ἀλλ᾽ ἀπέδρα· ϗ ἐκ Λυκίας τῇ γερουσίᾳ ἐπέστειλε, μὴ ἐπὶ τὸν ἀνεψιὸν τὸν Ἀντίοχον (1.) ἀλλ᾽ ἐπὶ τὸν Λυσίαν τὴν ὁρμὴν ἔχειν, ὥστε τῷ Ὀκταουΐῳ τιμωρῆσαι. Ἐς Τρίπολιν δὲ τῆς Συρίας ἐπειχθεὶς, ϗ ταύτην προσαγαγόμενος, ὡς ὑπὸ Ῥωμαίων ἐπὶ τὴν βασιλείαν σταλεὶς (τὴν γὰρ ἀπόδρασιν αὐτοῦ οὐδεὶς ἐνενόει) ϗ Ἀπαμείας κρατήσας, δύναμίν τε συναγαγὼν, ἐπὶ τὴν Ἀντιόχειαν ἤλασε, ϗ τό τε παιδίον, καὶ τὸν Λυσίαν φιλικῶς ἀπαντήσαντας αὐτῷ (δεδιότες γὰρ τοὺς Ῥωμαίους οὐκ ἀντῆραν) διέφθειρε, καὶ τὴν βασιλείαν ἀνεκομίσατο, κἂν τῇ Ῥώμῃ στέφανον, καὶ τοὺς τοῦ Ὀκταουΐου αὐθέντας ἀπέστειλεν· οἱ δὲ χαλεπαίνοντες αὐτῷ, οὐδέτερον ἐδέξαντο. Μετὰ ταῦτα δ᾽ ἐπὶ Δαλμάτας οἱ Ῥωμαῖοι ἐστράτευσαν. Τὸ δ᾽ ἔθ-

νος

His geſtis, Lyſias quidem ſtatim legatos Romam miſit, id per eos facinus purgaturus; Demetrius verò Seleuci filius, Antiochi nepos, Romæ obſes quo tempore pater obiit, ab Antiocho patruo, regno ſpoliatus; cum, ejus interitu cognito, paternum regnum repeteret; nec adjutus eſt a Senatu, nec Roma exire permiſſus eſt: quod quamvis ægre ferret, quievit tamen. Cæterum poſtquam Lyſias peregit ea, quæ diximus; Demetrius nil cunctatus, Roma profugit; & e Lycia ad Senatum ſcripſit, ſe non contra patruelem Antiochum, ſed contra Lyſiam proficiſci, & ut necem Octavii vulciſceretur. Cum ergo Tripolim Syriæ ſibi celeriter adjunxiſſet, tanquam a Senatu, ad occupandum regnum miſſus eſset (nemo enim de ejus fuga cogitabat) Apamea potitus, collectis copiis Antiochiam contendit: ibique puerum, & Lyſiam, qui amice ei obviam egreſſi erant (Romanorum enim metu armis abſtinuerant) interfecit: regnoque recuperato, coronam, & percuſsores Octavii Romam miſit: quorum verò neutrum Romani, illi iratiſſimi acceperunt. Poſt hæc autem Romani bellum Dalmatis intulerunt: quæ gens eſt Illyrica in ſinu Jonio; quorum nonnullos Taulan-

tios

N O T AE.

(1.) Zonaras, quòd ſuo ſeculo, *ἀνεψιὸς* vox eſſet obſcurior, hic addidit; *Οὕτω γὰρ οἱ πάλαι, τοὺς ἐξαδέλφους ἐκάλουν: Ita enim antiquitus, fratrum filios vocabant.* Nos verò ejus aſſumentum, ut aperte non Dionis verba, in calcem huc duximus eſſe rejiciendum.

Digitized by Google

tios Græci nominant , qua parte Dyrrachio ſunt vicini . Belli cauſa erat ; quod in finitimos Romanis amicos , injurii ; nec Romanorum legatis moderate reſpondiſsent , & aliorum legatos comprehenſos occidiſsent. Hos Scipio Naſica contra eos profectus, domuit ; eorumque urbibus expugnatis, captivos vendidit . Iiſdem temporibus alia etiam acciderunt , quæ nec memoria ſunt digna , nec quæ *ab hiſtorico* deſcribantur.

Dehinc tertium bellum Punicum eſt conflatum. Humilem enim illam fortunam haud ferentes Carthaginenſes , ſocios , & ad bellum Numidicum claſſem, contra fœdus comparabant . Romani autem cæteris rebus ex ſententia confectis , non quieverunt ; ſed per Scipionem Naſicam, iis de rebus expoſtulati ; illum omitti juſſerunt apparatum . Et quia querebantur de Maſiniſſa, & propter bellum cum eo ſuſceptum, imperata detrectabant ; pactionem quandam ipſis a Maſiniſſa impetraverunt ; ut quadam provincia eis cederet . Ubi verò nihilo magis obtemperarunt ; Romani aliquantiſper cunctati ; quum primum a Maſiniſsa,magno prælio victos eſse audierunt; bellum eis protinus indixerunt . Carthaginenſes verò,qui nondum ex ea bene habebant,territi(nã & a finitimis quoq.aliis premebantur miſſis legatis Romam, ob eam, quæ inter ipſos vigebat , ſocietatem , auxilia petierunt ; ſe Romanis obſecuturos , in rebus omnibus ſimulantes : nam,quod non ſtare fœderi jam decreverant , quidvis facile promittebant . Ea de re itaque a Senatu Concilio indicto, Naſica Scipio , Carthaginenſium legatos admittendos, & pacem cum eis faciendam eſse cenſuit. Marcus verò Cato , nec admittendos, nec belli decretum abrogandum eſse dixit . Verum Senatus , & preces legatorum admiſit , & pacem eis, obſidibus petitis , eſt pollicitus . Sane verò obſides , L. Marcius & M. Manilius in Siciliam profecti , illuc miſsos acceperunt: & hos quidem Romam miſerunt ; ipſi verò confeſtim in Africam appulerunt , caſtriſque poſitis , & Carthaginenſium magiſtratibus accerſitis , haud cuncta ſimul , quæ poſtulabant, expoſuerunt;veriti ne iis præcognitis , importunum ſibi bellum capeſſerent,rebus integris. Ac primum qui ſem frumentum petentibus datum eſt : dehinc triremes ; ad hæc machinæ ;

Tom. I.

νος , τοῦτο , ἔστι μὲν Ἰλλυρικῶν τῶν παρὰ τὸν Ἰόνιον κόλπον, ὧν τινας, Ταυλαντίους ὠνόμαζον Ἕλληνες· ἔχονται δὲ τοῦ Δυῤῥαχίου ἐν μέρει· αἴτιον δὲ τοῦ πολέμου, ὅτι τινὰς τῶν προσχώρων αὐτοῖς ἐν φιλίᾳ τοῖς Ῥωμαίοις ὄντας, ἠδίκουν· συμπρεσβευσαμένοις τε ὑπὲρ αὐτῶν τοῖς Ῥωμαίοις , οὐδὲν μέτριον ἀπεκρίναντο , ἀλλὰ ϗ τοὺς τῶν ἄλλων πρέσβεις συλλαβόντες ἀπέκτειναν. Τούτους ὁ Σκιπίων ὁ Νασικᾶς (*a*) ὑπέταξεν, ἐπ' αὐτοὺς στρατεύσας· τάς τε γὰρ πόλεις αὐτῶν εἷλε, ϗ τοὺς αἰχμαλώτους ἐπίπρασκε. Καὶ ἄλλα δὲ κατ' ἐκείνους συνέβη τοὺς χρόνους , οὐ μνήμης μέν τοι , οὐδ' ἱστορίας ἐπάξια.

5. Ἐντεῦθεν αὖθις ὁ πρὸς τοὺς Καρχηδονίους τὸ τρίτον (*b*) ἀνεῤῥιπίζετο πόλεμος· οἱ μὲν γὰρ οὐκ ἔφερον ἐλαττούμενοι , ἀλλὰ ϗ συμμαχικά, ϗ ναυτικόν , ἐπὶ τῇ τοῦ Νομαδικοῦ πολέμου παρασκευῇ , παρὰ τὰς συνθήκας , ἡτοίμαζον· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι , ὡς τὰ ἄλλα κατὰ γνώμην ἔθεντο , οὐκ ἡσύχασαν , ἀλλὰ πέμψαντες τὸν Σκιπίωνα τὸν Νασικᾶν , ταῦτά τε αὐτοῖς ἐνεκάλουν , ϗ τὴν παρασκευὴν διαλῦσαι , ἐκέλευον . Καὶ ἐπεὶ τὸν Μασινίσσαν ᾐτιῶντο ἐκεῖνοι, ϗ διὰ τὸν πρὸς ἐκεῖνον πόλεμον ἀπειρήκασι ποιῆσαι τὸ κελευόμενον , σύμβασίν τινα πρὸς τὸν Μασινίσσαν αὐτοῖς ἔπραξαν , ϗ τινος αὐτοῖς ἀποστῆναι χώρας αὐτὸν ἔπεισαν · ὡς δ' οὐδὲν μᾶλλον εἰσήκουον , μικρὸν ἐπισχόντες Ῥωμαῖοι , ἐπεὶ τάχιστα νικηθέντας σφᾶς μεγάλῃ μάχῃ πρὸς τοῦ Μασινίσσου ἐπύθοντο , εὐθὺς αὐτοῖς τὸν πόλεμον ἐψηφίσαντο (*c*) . Ὁ μαθόντες οἱ Καρχηδόνιοι , οὐκ εὖ ὑπὸ τῆς συμφορᾶς ἔχοντες , κατέδεισαν , καὶ πρέσβεις ἐς τὴν Ῥώμην διὰ συμμαχίαν ἔσταλκασι (ϗ ἄλλοι γὰρ τῶν προσχώρων αὐτοῖς ἐπετίθεντο) ϗ ἐς πάντα τοῖς Ῥωμαίοις ὑπείξειν ἐπλάττοντο · μὴ γὰρ ταῖς σπονδαῖς ἐμμένειν μέλλοντες , ῥᾶον ἅπαντα ἐπηγγέλλοντο . Τῆς δὲ γερουσίας βουλὴν περὶ τούτου συναγούσης , ὁ μὲν Σκιπίων ὁ Νασικᾶς δέξασθαι τὴν τῶν Καρχηδονίων πρεσβείαν ϗ σπονδὰς αὐτοῖς ποιήσασθαι συνεβούλευεν · ὁ δὲ Κάτων ὁ Μάρκος μήτε σπείσασθαι τούτοις δεῖν , εἶπε , μήτε λῦσαι τοῦ πολέμου τὸ ψήφισμα. Οἱ δέ γε βουλευταὶ τήν τε τῶν πρέσβεων ἱκετείαν ἐδέξαντο , ϗ σπονδὰς αὐτοῖς ὑπέσχοντο παρασχεῖν , ϗ ἐπὶ τούτοις ὁμήρους ᾔτησαν · οὓς Λούκιος Μάρκιος , ϗ Μάρκος Μανίλιος (*d*) ἐς τὴν Σικελίαν ἐλθόντες, ἐκεῖσε πεμφθέντας ἔλαβον , ϗ τοὺς μὲν ἐς τὴν Ῥώμην, ἔπεμψαν , αὐτοὶ δὲ σπουδῇ τὴν Ἀφρικὴν κατειλήφασι. Καὶ στρατοπεδευσάμενοι , τὰ τέλη τῶν Καρχηδονίων ἐκεῖ μετεπέμψαντο· ϗ ὡς ἀφίκοντο, οὐ πάντα ἅμα σφίσιν ὅσα ᾔθουν ἐξέφηναν δείσαντες μὴ ταῦτα προμαθόντες , ἀκεραίοις τοῖς πράγμασι σφῶν, καταστῶσιν ἐς πόλεμον · ϗ τὸ μὲν πρῶτον, σῖτον ᾔτησαν, ϗ ἔλαβον· εἶτα τὰς

Hhhh τρι-

(*a*) U.C. 597. (*b*) U.C. 601. (*c*) U. C. 602. (*d*) U. C. 603.

τριήρεις, καὶ ἐπὶ ταύταις τὰ μηχανήματα, εἶτα καὶ ὅπλα προσῄτησαν.

6. Λαβόντες οὖν πάντα (οἱ γὰρ Καρχηδόνιοι πολλὴν ὑπέραν παρασκευὴν κεκρυμμένην εἶχον) τέλος ἐκέλευον αὐτούς, κατασκάψαι μὲν τὴν πόλιν αὐτῶν, ἑτέραν δ' ἐν μεσογείῳ οἰκοδομῆσαι ἀτείχιστον, ὀγδοήκοντα σταδίους τῆς θαλάσσης διέχουσαν. Πρὸς τοῦτο δ' οἱ Καρχηδόνιοι ἐς δάκρυα κατηνέχθησαν, καὶ ὡς ἑαλωκότες ἀνωλοφύροντο, καὶ ἐδέοντο τῶν ὑπάτων μὴ καταναγκάσαι σφᾶς γενέσθαι τῆς πατρίδος αὐτόχειρας· ὡς δ' οὐδὲν ἤνυον, ἀλλ' ἢ πρᾶξαι τὸ προστασσόμενον ἐκελεύοντο, ἢ ἀναρρίψαι τὸν πόλεμον, συχνοὶ μὲν αὐτῶν παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, ὡς ἤδη κεκρατηκόσι, κατέμειναν· οἱ δὲ λοιποὶ ἀποχωρήσαντες, τῶν τε σφετέρων ἀρχόντων ἐνίους ἀπέκτειναν, ὅτι μὴ κατ' ἀρχὰς τὸν πόλεμον εἵλοντο, καὶ τοὺς ἐντὸς τοῦ τείχους εὑρεθέντας Ῥωμαίους διέφθειραν, καὶ πρὸς τὸν πόλεμον ὥρμησαν. Διό τούς τε δούλους ἅπαντας ἐλευθέρωσαν, καὶ τοὺς φυγάδας κατήγαγον· καὶ τὸν Ἀσδρούβαν στρατηγὸν αὖθις εἵλοντο, καὶ ὅπλα καὶ μηχανὰς, τριήρεις τε ἡτοιμάσαντο. Ὡς γὰρ τοῦ πολέμου ἐπικειμένου, καὶ περὶ ἀνδραποδισμοῦ κινδυνεύοντες, δι' ἐλαχίστου πάνθ' ὅσων ἔχρηζον, κατεσκεύαζον· ἐφείδοντο γὰρ οὐδενὸς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνδριάντας πρὸς τὴν χρείαν τοῦ χαλκοῦ συνεχώνευσαν, καὶ ἐς τὰς σχοίνους, τῶν γυναικῶν ταῖς κόμαις ἐχρήσαντο. Οἱ δ' ὕπατοι, τὸ μὲν πρῶτον αὐτοὺς ὡς ἀόπλους ταχέως αἱρήσειν ἐλπίσαντες, μόνας ἡτοιμάσαντο κλίμακας, ὡς δι' αὐτῶν εὐθὺς τοῦ τείχους ἐπιβησόμενοι· ἔπειτα προσβαλόντες, καὶ ὡπλισμένους σφᾶς, καὶ τὰ πρὸς τὴν πολιορκίαν ἔχοντας ἰδόντες, πρὸς μηχανῶν ἐργασίαν ἐτράποντο, καὶ αὐτὰς ἐπικινδύνως κατασκευάσαντες (ὁ γὰρ Ἀσδρούβας ὑλαγωγοῦντας ἐνεδρεύων ἐλύπει) προσέμιξαν τῇ πόλει. Καὶ Μανίλιος μὲν ἐκ τῆς ἠπείρου αὐτῇ προσβαλὼν, οὐδὲν αὐτοὺς ἔβλαψε· Μάρκιος δ' ἐκ θαλάσσης, κατὰ τὸ λιμνῶδες προσπεσὼν, κατέσεισε μέν τι τοῦ τείχους, οὐ μέντοι καὶ εἰσῆλθεν· οἱ γὰρ Καρχηδόνιοι τούς τε βιαζομένους εἰσελθεῖν ἐξεκρούσαντο· καὶ νύκτωρ διὰ τῶν ἐρειπίων ἐξελθόντες, ἀθρόους τε συχνοὺς ἔκτειναν, καὶ μηχανήματα πλεῖστα κατέπρησαν. Ἀλλ' οὐδὲ ἐπὶ πολὺ τῆς χώρας παρὰ τοῦ Ἀσδρούβου, καὶ τῶν ἱππέων εἰῶντο σκεδάννυσθαι, οὔτε μὲν ὁ Μασινίσσας αὐτοῖς ἐπεκούρησεν. οὐ γὰρ ἐν ἀρχῇ τοῦ πολέμου προσεκέκλητο, καὶ πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν τότε διαπολεμήσειν ὑπισχομένῳ οὐκ ἐπέτρεψαν.

7. Οἱ δ' ὕπατοι διά τε τὰ συμβάντα, καὶ ὅτι τὸ ναυτικὸν αὐτῶν ἐκ τῆς ἐν τῇ λίμνῃ διατριβῆς ἐνόσησεν, ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν· καὶ Μάρκιος μὲν ἐπιχειρήσας κατὰ θάλασσάν τι πρᾶξαι, ἢ τὴν παραλίαν κακῶσαι, ὡς οὐδὲν

ἤνυεν

tum arma etiam petita, ac data ſunt.

Ubi hæc igitur omnia acceperunt (Carthaginenſes enim clam magnum habebant alium apparatum) tandem ſuam urbem eos diruere, aliamque in mediterraneis exſtruere ſine muris, juſſerunt; quæ octoginta a mari ſtadiis eſset diſſita. Ad hæc, in lacrymas ſoluti Carthaginenſes, & tanquam urbe capta, lamentati; precati ſunt Conſules, ne afferre manus patriæ cogerentur. Cum verò nihil proficiebant; & aut imperata exſequi, aut bellum experiri juſſi ſunt; eorum multi apud Romanos, ut jam victores, remanſerunt; reliqui verò in urbem regreſſi; quoſdam ex magiſtratibus occiderunt, quod non principio bellum amplexi eſsent: Romaniſque, quos intra mœnia repererunt, interfectis; bellum aggreſſi, omnes ſervos manumiſerunt, & exſules revocarunt; & imperatore denuo creato Haſdrubale, arma, triremes, & machinas repararunt. Quaſi enim urgeret bellum, & de excidio patriæ periclitarentur; ita omnia, quibus opus erat, perexiguo tempore, nulli rei parcentes, compararunt, ut ob æris penuriam, ſtatuas quoque conflaverint; & mulierum capillis uſi fuerint, ad funes conficiendos. Conſules autem principio ſpe concepta, ſe eos ut inermes, facile eſse capturos; ſcalas tantum pararunt, quibus mœnia ſcandi poſsent. Cum ea verò oppugnare adorti, armatos hoſtes viderunt, & rebus ad propulſandam obſidionem neceſsariis inſtructos; machinas ipſi quoque fabricare inſtituerunt: iiſque non ſine periculo confectis (comportantes enim Haſdrubal ex inſidiis infeſtabat) urbem aggreſſi ſunt. Ac Manilius quidem, e terra impetu in eam facto, nocuit urbi nihil; Marcius verò, qua mare paludoſum eſt, muri disjecta parte, haud tamen ingreſsus eſt. Carthaginenſes enim, eos, qui penetrare conabantur, repulerunt; ac noctu, facta per ruinas eruptione, & multos trucidarunt, & plures machinas cremaverunt. Porrò Haſdrubal cum equitibus, neque eos late vagari per agros patiebatur; neque auxiliis ſuis Maſiniſsa juvabat quidquam. Nam principio belli non acceríitus, neque ei pollicenti permiſsum fuerat; quod tunc ſolus Haſdrubalem debellaret.

Conſules igitur, & propter ea quæ contra quam opinabantur, evenerant, & quod claſſis ex ſtatione, morbo in paludibus laborabat, ſolverunt obſidionem. Ac Marcius aggreſsus efficere mari aliquid, aut orā

na-

maritimam infeſtare; cum res ei e ſententia non ſuccederet, domum verſus navigavit, & Ægimurum converſo curſu ſubegit. Manilius verò in mediterranea profectus; cum ab Himilcone (qui Fabeas etiam dicebatur, & Carthaginenſis equitatus erat præfectus) laceſſeretur; Carthaginem eſt reverſus. Sed ibi quoque, foris ab Haſdrubale, intus vero eruptione civium, noctu & interdiu fatigabatur. Carthaginenſes itaque per contemptum, uſque ad ejus caſtra proceſſerunt, multiſque amiſſis (inermes enim plerique erant) rurſus intra mœnia ſunt concluſi. Manilius verò ratus, ſi Haſdrubalem viciſſet, in proclivi fore, ut cæteros debellaret; in primis operam dedit, ut cum eo congrederetur; factaque pugnandi copia, dum recedentem illum in caſtellum quoddam perſequitur; per imprudentiam in locum aſperum & anguſtū impegit graviter. Ac cum toto quidem exercitu periiſſet, ni Africani filius Scipio, ſtrenuam ei navaſſet operam. Hic præſentis animi erat vir, optimique conſilii, & manu promptus (robuſto enim etiam erat corpore) æquitate autem, morumque modeſtia invidiam effugit. Nam cum militum eſſet Tribunus, inferioribus par, paribus non melior, majoribuſq. inferior eſſe geſtiebat. Manilius igitur & præclare de eo locutus eſt, & Romam ſcripſit, re nulla diſſimulata; ac inter cætera, quoque de Maſiniſſa, & Fabea; quæ ita ſe habuerunt:

Maſiniſſa dum mortem obiit, quid de regno ſtatueret anceps, ob multitudinem filiorum, quos ex diverſæ conditionis ſuſceperat mulieribus; Scipionem capiendi cauſa conſilii accerſivit; eumque ei miſit Conſul. Verum ante Scipionis adventum, deficere ſe ſentiens Maſiniſsa, Micipſæ anulum dedit filio; cætera verò omnia, quæ pertinebant ad regnum, Scipioni, cum primum veniſset, commendavit. Scipio igitur filiorum Maſiniſsæ ingeniis animadverſis, nulli eorum uni regnum attribuit: ſed cum tres ex iis eſsent præcipui, Micipſa natu ma-

ἤνυεν, ἀπέπλευσεν οἴκαδε, καὶ ἀντυποστρέψας, Αἰγίμουρον ἐχειρώσατο. Μανίλιος δὲ, ὥρμησε μὲν ἐς τὴν μεσόγειον· κακούμενος δ' ὑπὸ Ἰμίλκωνος τοῦ τῶν Καρχηδονίων ἱππάρχου, ὃν καὶ Φαβέαν ἐκάλουν, πρὸς τὴν Καρχηδόνα ἐπανελήλυθε· κἀκεῖ δὲ ἔξωθεν ὁ Ἀσδρούβας, ἔνδοθεν δ' ἐπεξιόντες οἱ ἐν τῇ πόλει, καὶ νύκτωρ, καὶ καθ' ἡμέραν αὐτὸν ἐκάκουν. Καταφρονήσαντες οὖν οἱ Καρχηδόνιοι, καὶ μέχρι τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν ἐπῆλθον, καὶ συχνοὺς ἀποβαλόντες (ἄοπλοι γὰρ οἱ πλείους ἦσαν) ἐς τὸ τεῖχος αὖθις συνεκλείσθησαν· ὁ δὲ Μανίλιος τῷ Ἀσδρούβᾳ συμμίξαι μάλιστα εἵλετο, καὶ εἰ ἐκεῖνον νικήσει, ῥᾷον τοῖς λοιποῖς προσπολεμήσειν ἐνόμιζε, καὶ οἱ προσέμιξε. Πρὸς δέ τι φρούριον ἀναχωροῦντι ἐπακολουθήσας, ἔλαθεν εἴσω χώρας τραχείας, καὶ στενοπόρου γενόμενος, καὶ δεινῶς ἐκακώθη· καὶ πανσυδὶ ἂν διεφθάρη, εἰ μὴ ὁ Σκιπίων ὁ τοῦ Ἀφρικανοῦ, χρησιμώτατος αὐτῷ ἐγένετο· ἀνὴρ ἄριστος μὲν νοῆσαι, καὶ προβουλεῦσαι τὰ κράτιστα, ἄριστος δὲ χειρουργῆσαι, (καὶ γὰρ τῷ σώματι ἔῤῥωτο) ἐπιεικής τε καὶ μέτριος ἦν, δι' ἃ καὶ τὸν φθόνον ἐξέφυγεν. Ἴσος μὲν γὰρ τοῖς ὑποδεεστέροις, οὐκ ἀμείνων δὲ τῶν ὁμοτίμων (ἐχιλιάρχει γὰρ) ἀσθενέστερος δὲ τῶν μειζόνων ἠξίου εἶναι. Ὁ οὖν Μανίλιος καὶ εἶπε τὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐπέστειλε τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ, μή τι ἀποκρυψάμενος, καὶ τἄλλα, καὶ τὰ κατὰ Μασινίσσαν, καὶ τὸν Φαβέαν, ἃ ἔχον οὕτως.

8. Θνήσκων ὁ Μασινίσσας ἠπόρει ὅπως περὶ τῆς βασιλείας διάθηται, διὰ τὸ τῶν υἱέων πλῆθος, καὶ τὸ διάφορον τοῦ κατὰ τὰς μητέρας γένους αὐτῶν· διὸ πρὸς συμβουλίαν τὸν Σκιπίωνα μετεπέμψατο, ὃν ὁ ὕπατος ἔστειλεν· ἀλλ' ὁ Μασινίσσας πρὶν ἐλθεῖν τὸν Σκιπίωνα ἐκλείπων, τὸν μὲν δακτύλιον τῷ Μικίψᾳ ἔδωκε, τὰ δ' ἄλλα πάντα τὰ τῇ ἀρχῇ προσήκοντα τῷ Σκιπίωνι ἄρτι ἐλθόντι παρέχειν, καὶ ἐνετείλατο. Ὁ οὖν Σκιπίων κατανοήσας τὰς προαιρήσεις τῶν υἱέων αὐτοῦ, οὐδενὶ μὲν αὐτῶν μόνῳ τὴν βασιλείαν ἀπένειμε· τριῶν δὲ τῶν ἐλλογιμωτάτων ὄντων, πρεσβυτάτου μὲν Μι-

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR. Valeſii pag. 613. 614. ὅτι.

Erat Scipio Africani F., cum in proſpiciendis multa ante rebus & temporibus, tum in excogitandis ex tempore conſiliis ſagaciſſimus: ac pro loco & tempore alterutram rationem uſurpabat, & audacter quidem quid facto opus eſſet diſpiciebat. Cæterum tanquam dubitans ac formidans executioni mandabat; proinde conſtanti quidem atque interrita deliberatione cuncta, qui in rem eſſent, exactiſſime providebat; præ ſolicitudine verò ob incertos rerum exitus, tuto omnia adminiſtrabat. Quamobrem ſi forte in diſcrimen

Σκιπίων ὁ Ἀφρικανὸς [ἄριστος μὲν] ἦν ἐκ πλείονος τὸ δέον ἐκφροντίσαι, [ἄριστος δὲ] καὶ ἐκ τοῦ παραχρῆμα τὸ κατεπεῖγον εὑρεῖν, ἐν τε τῷ προσήκοντι καιρῷ ἑκατέρῳ αὐτῶν χρῆσθαι ἦν. τά τε πρακτέα ἐν τῷ θαρσοῦντι διεσκόπει, καὶ τὴν διαχείρισιν αὐτῶν, ὡς καὶ δεδιὼς ἐποιεῖτο. ὅθεν περ τῇ τοῦ λογισμοῦ ἀδείᾳ διεσκέψατο πάντα ἀκριβῶς τὰ καθήκοντα ἐννοεῖν, καὶ τῇ περὶ τοῦ ἀσταθμήτου φροντίδι ἀσφαλῶς αὐτὰ ἔπραττε. Καὶ διὰ τοῦτ', εἴ ποτε, καὶ ἐς ἀπροβουλίας ἀνάγκην (οἷα ἐν τοῖς

Μικίψου, νεωτάτου δὲ Γολοσσου, μέσου δὲ Μασαναβου, τούτοις τὰ πράγματα μεμερισμένος μέν τοι, κατένειμε. Τῷ μὲν γὰρ πρεσβυτάτῳ, χρηματιστῇ τε ὄντι, καὶ φιλοπλούτῳ τὴν διοίκησιν ἐνεχείρισε· τῷ δὲ μετ' αὐτὸν, τὰς διαφορὰς κρίνειν ἐπέτρεψε, δικαστῇ ὄντι· τῷ δὲ Γολούσσῃ πολεμικῷ τυγχάνοντι, τὰς δυνάμεις παρέδωκε· τοῖς δ' ἀδελφοῖς αὐτῶν, πολλοῖς οὖσι, πόλεις τινὰς, καὶ χώρας ἔνειμε· καὶ τὸν Γουλούσσαν παραλαβὼν, πρὸς τὸν ὕπατον ἤγαγεν. Ἀρχομένου δὲ τοῦ ἔαρος, ἐπὶ τοὺς τῶν Καρχηδονίων συμμάχους ἐστράτευσαν, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν βίᾳ, πολλοὺς δὲ ὁμολογίᾳ, καὶ μάλιστα ὁ Σκιπίων, παρεστήσαντο· ὡς δὲ ὁ Φαβέας ἀπέγνω τὰ τῶν Καρχηδονίων, πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἀπέκλινε, καὶ ἐς λόγους τῷ Σκιπίωνι ἦλθε· τότε καὶ ἐπὶ τὸν Ἀσδρούβαν ἅπαντες ὥρμησαν, καὶ προσέμιξαν μὲν τῷ φρουρίῳ συχνὰς ἡμέρας· ἐπιλιπόντων δ' αὐτοῖς αὖθις τῶν ἀναγκαίων, ἀνεχώρησαν εὐπρεπῶς. Προσέβαλε γὰρ αὐτοῖς ὁ Φαβέας προσεδρεύουσιν ἔτι ὡς πολεμήσων, καὶ ἐν τῷ ἔργῳ μεθ' ἱππέων τινῶν ηὐτόλμησε· κἀντεῦθεν, Μανίλιος μὲν ἐς τὴν Οὐτικὴν ἐλθὼν ἡσύχαζε· Σκιπίων δὲ τὸν Φαβέαν ἐς τὴν Ῥώμην ἀνήγαγε, καὶ αὐτός τε ἐπῃνεῖτο, καὶ ὁ Φαβέας ἐτίμητο, ὥστε καὶ ἐν τῷ βουλευτηρίῳ συγκαθῆσθαι τῇ γερουσίᾳ.

maximus, Guluſſa minimus, medius Maſtanabus; inter eos trifariam rerum adminiſtrationem partitus eſt. Natu maximo namque, quod avidus, & pecuniæ amans erat, vectigalium tractationem mandavit: proximo poſt eum, quod erat jurisperitus, enucleandi juris provinciam aſſignavit: Guluſſæ verò, quod homo erat bellicoſus, tradidit militaria: ac reliquis tandem fratribus, qui multi erant, urbes quaſdam & alia loca diviſit: Guluſſam verò, ad Conſulem perduxit. Atque ita hæ res ſunt geſtæ per hyemem. Ubi autem ver appetiit, Carthaginenſium fœderatos Manilius, & Scipio præſertim, aggreſſi, multos vi, multos pactione ſubegerunt. Ut verò res Carthaginenſium deſperabantur, & Fabeas ad Romanos inclinans, cum Scipione eſt collocutus, tum verò omnes, armis in Haſdrubalem converſis, dum ad plures dies caſtellum quoddam oppugnant, deſtituti iterum commeatu, citra decus ſuum receſſerunt. Durante namque adhuc obſidione; Fabeas hoſtilem in modum veluti eos aggreſſus; in ipſa pugna, cum aliquot equitibus tranſiit ad Romanos. Atque inde, Manilius quidē Uticam profectus, quievit; Scipio verò Fabeam Romam adduxit; ipſeque laudatus eſt, & is honor Fabeæ habitus fuit, ut in conſeſſum a Senatu receptus fuerit.

Κυϊν.

Q.

τοῖς τοῦ πολέμου παραλόγοις, καὶ ἐν ταῖς τῆς τύχης ῥοπαῖς συμβαίνειν εἴωθε) προηχθῆ, οὐδὲ τότε τῶν προσηκόντων ἡμάρτανε. Ὑπὸ γὰρ τοῦ ἔθους, τοῦ τε τῇ ψυχῇ πρὸς μηδὲν ἀλογίστως χρῆσθαι, οὐδ' εἴ τι τοῦ ἐξαπιναίου πρὸς σκοπὸν ἀπαράσκευος ἦν· ἀλλὰ καὶ τοῖς αἰφνιδίοις ὑπὸ τοῦ μηδέποτε ἀτρεμίζειν, ὡς καὶ ἐκ πολλοῦ αὐτοῖς προνενοηκὼς ἐχρῆτο· τολμηρός τε ἐκ τούτων, ἐν οἷς ἐπεπιστεύκει ὀρθῶς ἔχειν, καὶ κινδυνευτὴς ἐν οἷς ἐθάρσει ἰσχυρῶς ἐγίγνετο [Καὶ γὰρ τὸ σῶμα] ἴσα τοῖς πάνυ τῶν στρατιωτῶν [ἔρρωτο·] καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰ μάλιστα, ἄν τις αὐτοῦ θαυμάσειε· προεβούλευέ τε τὰ κράτιστα, ὡς καὶ ἑτέροις ἐπιτάξων, καὶ ἐν τῷ ἔργῳ αὐτὰ, ὡς καὶ ἀφ' ἑτέρων κεκελευσμένα ἐχειρούργει. Τῇ τε οὖν ἄλλῃ ἀρετῇ ἀσφαλὴς ἦν· καὶ τὴν πίστιν οὐχ ὅπως πρὸς τοὺς πολίτας, τούς τε χρωμένους οἱ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ ὀθνεῖον, τό τε πολεμιώτατον ἀκριβῆ ἐκέκτητο· καὶ αὐτῷ κατὰ τοῦτο, πολλοὶ μὲν ἰδιῶται, πολλαὶ δὲ καὶ πόλεις προσεχώρησαν. Ἅτε γὰρ μηδὲν ἀλογίστως, μηδὲ ἐξ ὀργῆς, ἢ καὶ δέους ποιῶν, ἢ καὶ λέγων, ἀλλ' ἐκ τοῦ βεβαίου τῶν λογισμῶν πρὸς πάντα τὰ καίρια ἑτοίμως ὤν, καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἱκανῶς ἐκλογιζόμενος, καὶ μήτε τι ἀνέλπιστον ποιούμενος, καὶ πάντα πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν προσδιασκοπῶν, ῥᾷστά τε τὰ πρακτέα πρὶν καὶ δεηθῆναι αὐτῶν ἐπενόει, καὶ ἐς βεβαιότατα αὐτοῖς ἐχρῆτο. Τοιγαροῦν μόνος ἀνθρώπων ἢ καὶ μάλιστα διά τε ταῦτα, καὶ διὰ τὴν [μετριότητα] τήν τε [ἐπιείκειαν,] οὔτε ὑπὸ τῶν ὁμοτίμων, οὔθ' ὑπὸ ἄλλου τινὸς ἐφθονήθη. [Ἴσος μὲν γὰρ τοῖς ὑποδεεστέροις, οὐκ ἀμείνων δὲ τῶν ὁμοίων, ἀσθενέστερος δὲ τῶν μειζόνων ἀξιῶν εἶναι] κρείττων καὶ τοῦ φθόνου, τοῦ μόνου τοὺς ἀρίστους ἄνδρας λυμαινομένου, ἐγένετο.

men improviſum inciderat, cujuſmodi multa in bello, atque in fortunæ varietate accidere ſolent, ne tum quidem a recta ratione aberrabat. Ex conſuetudine enim, atque ex eo quod nihil unquam temere & inconſulto faceret, nunquam in repentino ullo caſu imparatus ad conſulendum erat: ſed ſubitis caſibus tanquam multo ante præviſis, utpote qui nunquam a meditando ceſſaret, utebatur. Unde in iis, quæ recta eſſe perſuaſum habebat, confidentiſſimus: & ubi confidebat, ad quævis pericula ſubeunda erat promptiſſimus: corpore enim, juxta ac validiſſimus quiſque miles, robuſto erat. Idcoque vel hoc uno maxime admirabilis, quod tanquam aliis imperaturus providebat quid facto opus eſſet: ipſe nihilominus, quaſi ab aliis imperata res fuiſſet, manum operi admovebat. Porro cum cæteris virtutibus erat præditus, tum præcipuam auctoritatem ac fidem non modo apud cives & familiares, ſed etiam apud exteros, ipſoſque adeo hoſtes, ſibi comparaverat: quocirca & privati & civitates ſeſe ei adjungebant. Nam cum nihil temerè, nihil ex iracundia ſeu metu, aut faceret, aut diceret, ſed ſtabili judicio ad omnem caſum eſſet inſtructus, proviſamque haberet rerum humanarum varietatem, nec quidquam humani a ſe alienum putaret, & pro ingenio cujuſque negotii ac natura, cuncta ante proſpiceret, & prævidebat facillime quæcumque agenda eſſent antequam opus eis haberet, & conſtantiſſime exſequebatur. Igitur eas ob cauſas, & præterea moderationis & æquitatis gratia, unus ex omni memoria, non æqualium modo, ſed & cæterorum omnium, invidiam effugit. Quippe qui cum inferioribus quidem æquo jure ageret, ſupra æquales verò eminere nollet, potioribus autem libenter cederet: quo facto invidiam (quæ maximum quemque labefactare ſolet) facile ſuperavit.

Q. CASSII DIONIS COCCEJANI

ROMANÆ HISTORIÆ

LIBER VIGESIMUSPRIMUS.

HÆC AUTEM INSUNT IN LIBRO XXI.

DIONIS ROMANÆ HISTORIÆ.

1. Ut Bithyni quidam occiſo Pruſia, regnum Nicomedi filio detulerunt.
2. De Andriſci, ſub Philippi nomine, per Macedoniam rebus geſtis.
3. Ut Andriſcus poſt multa a Byzo Thrace proditus, pœnas dedit.
4. Ut Metellus Alexandrum quēdam, qui & ſe Perſei filium profeſſus erat, eſt perſecutus.
5. Ut Scipio electus Conſul, & in Africam miſſus, Mancino inſperatam opem tulit.
6. Ut Haſdrubal, viſo univerſo pene Romanorum exercitu intra urbem, in Cothonem & Byrſam profugit.
7. Ut Bithias obſeſſis, per portum, abunde ſuppeditat commeatum.
8. Ut Scipio rem magnam aggreſſus, Carthaginenſium portum, magno cum labore obſtruxit.
9. Ut Haſdrubal legatis ad Scipionem de pace miſſis, eam minime impetravit.
10. Ut capta Carthagine, tum demum Haſdrubal ſupplex ad Scipionem acceſſit.
11. Ut uxor Haſdrubalis exprobrato viro, primum liberos, tum ſe ipſam in ignem conjecit.
12. Ut una Romanorum omnium ſententia vicit, eſſe Carthaginem evertendam.
13. Bellum Achaicum per Metellum.
14. Ut Appius ſine hoſte, per ſuperbiam, ſua authoritate voluit triumphare.
15. Ut Corinthus per Metellum everſa, & direpta fuit; & ipſe dictus eſt Macedonicus.
16. Morum differentia inter Cenſores L. Mummium, & P. Africanum.

TEMPORIS SPATIUM ANNI VII.

In quibus, hi qui ſequuntur, fuerunt Conſules.

A. U. C.

604. L. Poſtumius Albin. M. & L. Calpurn. Piſo Cæſonin.
605. P. Cornel. Scipio African. & C. Livius Druſus.
606 Cn. Cornel. Lentulus, & L. Mummius Achaicus.
607. Q. Fab. Maxim. Æmil. & L. Hoſtilius Mancinus.
608 Serv. Sulpitius Galba, & L. Aurelius Cotta.
609 Ap. Claudius Pulcher, & Q. Cæcil. Metel. Macedo.
610. L. Cæcil. Metell. Calv. & Q. Fab. Max. Servilianus.

Κυϊ. ΚΑΣΣΙΟΥ ΔΙΩΝΟΣ ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΚΑ.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩΙ ΒΙΒΛΙΩΙ ΚΑ.

ΤΗΣ ΔΙΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

α'. Ὡς Βιθυνοί τινες τὸν μὲν Προυσίαν φονεύσαντες, βασιλέα δὲ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Νικομήδην, ἀνέδειξαν.
β'. Περὶ τῶν Ἀνδρίσκου, ἢ τοῦ Ψευδοφιλίππου πραγμάτων ἐν Μακεδονίᾳ.
γ'. Ὡς Ἀνδρίσκος, μετὰ πολλά, ὑπὸ τοῦ Βύζου Θρακὸς προδοθεὶς ἐδικαιώθη.
δ'. Ὡς Μέτελλος, Ἀλέξανδρόν τινα, ἑαυτὸν ὀνομάσαντα καὶ Περσέως υἱόν, ἐπεδίωξεν.
ε'. Ὡς Σκιπίων ὕπατος ᾑρέθη, καὶ ἐς τὴν Λιβύην πεμφθείς, ἀνελπίστως τῷ Μαγκίνῳ ἐβοήθησεν.
ς'. Ὡς Ἀσδρούβας ἰδὼν τὴν τῶν Ῥωμαίων δύναμιν, μικροῦ πᾶσαν ἐν τῇ πόλει, ἐς τὸν Κώθωνα, τήν τε Βύρσαν κατέφυγεν.
ζ'. Ὡς Βιθίας τοῖς αὐτοῦ πολιορκουμένοις, διὰ τοῦ λιμένος, ἀφθόνως ἔπεμψε τὰ ἐπιτήδεια.
η'. Ὡς Σκιπίων μέγα τι ἔργον ἐπιτονήσας, τὸν τῶν πολεμίων λιμένα συνέχωσεν.
θ'. Ὡς Ἀσδρούβας πρέσβεις πρὸς τὸν Σκιπίωνα πέμψας περὶ σπονδῶν, οὐκ ἔτυχε τῶν αἰτίων.
ι'. Ὡς μεθ' ἅλωσιν Καρχηδόνος, τότε τέλος Ἀσδρούβας πρὸς τὸν Σκιπίωνα ἱκέτης ἦλθεν.
ια'. Ὡς ἡ Ἀσδρούβου γυνὴ ἐξονειδίσασα τὸν ἄνδρα, τὰ πρῶτον τὰ τέκνα ἐς τὸ πῦρ προσέρριψεν, εἶτα καὶ τὴν αὑτήν.
ιβ'. Ὡς μία μὲν πάντων τῶν Ῥωμαίων γνώμη ἦν, κατασκάψαι τὴν Καρχηδόνα.
ιγ'. Ὁ διὰ τὸν Μέτελλον πόλεμος ἐς Ἀχαιούς.
ιδ'. Ὡς ὁ Ἄππιος διὰ τὴν ὑπερηφάνειαν αὐτοῦ, ἀμαχεὶ ἐθριάμβευσεν.
ιε'. Ὡς ἡ Κόρινθος ὑπὸ Μετέλλου κατεσκάφη, καὶ αὐτὸς Μακεδονικὸς ἐπεκλήθη.
ις'. Ὡς Μόμμιος καὶ Ἀφρικανὸς, τιμηταὶ, τοῖς τρόποις ἐς πάντα διέφερον.

ΧΡΟΝΟΥ ΠΛΗΘΟΣ ΕΤΗ Ζ.

ἐν οἷς ἄρχοντες οἱ ἀριθμούμενοι, οἵδε ἐγένοντο.

Σπ. Ποστόυμ. Ἀλβῖνος Μάγνος, καὶ Λ. Καλπούρν. Πίσων Καισων.
Π. Κορνήλ. Σκιπίων Ἀφρικανὸς, καὶ Γ. Λίβιος Δροῦσος.
Κν. Κορνήλιος Λέντουλος, καὶ Λ. Μόμμιος Ἀχαϊκός.
Κυϊν. Φάβιος Μάξιμ. Αἰμιλιανὸς, καὶ Λ. Ὁστίλιος Μαγκῖνος.
Σερούι. Σουλπίκιος Γάλβας, καὶ Λ. Αὐρήλιος Κόττας.
Ἄπ. Κλαύδιος Πούλχρος, καὶ Κυϊν. Καικίλ. Μέτελλ. Μακεδον.
Λ. Καικίλ. Μέτελλος Καλοῦος, καὶ Κυϊν. Φαβ. Μαξ. Σερουιλιανός.

1\. Τότε δὲ συνηνέχθη καὶ τὰ κατὰ τὸν Προυσίαν, ὃς γέρων ὢν, καὶ τοὺς τρόπους τραχὺς, ἐφοβήθη τοὺς Βιθυνούς· μὴ τῆς βασιλείας αὐτὸν ἐκβάλωσι, τὸν Νικομήδην τὸν υἱὸν ἀντιθελόμενοι· καὶ κατά τινα πρόφασιν ἔπεμψεν ἐς τὴν Ῥώμην αὐτὸν, κἀκεῖ διάγειν ἐκέλευσεν· ὥστε κἂν τῇ Ῥώμῃ διαιτωμένῳ τῷ υἱεῖ ἐπεβούλευσε, καὶ ἔσπευδε κτεῖναι αὐτόν· Βιθυνοὶ δέ τινες ἐς Ῥώμην φοιτήσαντες, ἐξήγαγον λάθρα τὸν Νικομήδην, καὶ ἐς τὴν Βιθυνίαν κομίσαντες, τὸν μὲν γέροντα ἐφόνευσαν, βασιλέα δ' ἐκεῖνον ἀπέδειξαν. Ταῦτα ἠνίασε μὲν τοὺς Ῥωμαίους, οὐ μὲν καὶ ἐς πόλεμον ἐξηρέθισε· τὴν δὲ Μακεδονίαν Ἀνδρίσκος τις ἐξ Ἀδραμυττίου φὺς, τῷ Περσεῖ δ' ἐμφερὴς τὸ εἶδος γενόμενος, παῖς εἶναι ἐκείνου πλαττόμενος, Φίλιππον ἑαυτὸν ὀνομάζων, ἐπὶ πλεῖστον ἀπέστησε. Τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἐς Μακεδονίαν ἐλθὼν, ταράττειν αὐτὴν ἐπειρᾶτο· ὡς δὲ οὐδεὶς προσεῖχεν αὐτῷ, πρὸς τὸν Δημήτριον ἐς τὴν Συρίαν ἐτράπετο, ὡς ἐξ ἐκείνου διὰ τὸ γένος, βοηθείας τευξόμενος· συλληφθεὶς δὲ παρ' ἐκείνου, καὶ ἐς τὴν Ῥώμην πεμφθεὶς, ὅτι τε μὴ ἂν τοῦ Περσέως υἱὸς ἠλέγχθη, καὶ ὅτι οὐδέν τι ἕτερον εἶχεν ἄξιον λόγου κατεφρονήθη. Καὶ ἀφεθεὶς, χεῖρά τε συνήγαγεν ἀνθρώπων νεωτεροποιῶν, καὶ πόλεις πολλὰς ἐπηγάγετο· καὶ τέλος βασιλικὴν στολὴν περιθέμενος, καὶ δύναμιν συγκροτήσας, ἐς Θρᾴκην ἀφίκετο· καὶ συχνοὺς μὲν τῶν αὐτονόμων, συχνοὺς δὲ καὶ τῶν δυναστῶν τοῖς Ῥωμαίοις ἀχθομένους παραλαβὼν, ἐς Μακεδονίαν ἐνέβαλε, καὶ αὐτὴν κατέσχε· καὶ ἐπὶ τὴν Θετταλίαν ὁρμήσας, οὐκ ὀλίγα ταύτης προσεποιήσατο. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι κατεφρόνουν μὲν πρότερον τοῦ Ἀνδρίσκου· εἶτα τὸν Σκιπίωνα τὸν Νασικᾶν ἔπεμψαν, εἰρηνικῶς πως τὰ ἐκεῖ διοικήσοντα· ὃς ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐλθὼν, καὶ μαθὼν τὰ γενόμενα, τοῖς μὲν Ῥωμαίοις δηλῶν ταῦτα ἐπέστειλε· δύναμιν δὲ παρὰ τῶν ἐκεῖ συμμάχων ἀθροίσας, ἔργου εἴχετο, καὶ προῆλθε μέχρι Μακεδονίας.

2\. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ γνόντες τὰ κατὰ τὸν Ἀνδρίσκον, στράτευμα ἔπεμψαν, καὶ στρατηγὸν Πούπλιον Ἰουβέντιον· ᾧ περὶ Μακεδονίαν γενομένῳ συμβαλὼν ὁ Ἀνδρίσκος, ἐκεῖνον μὲν ἀπέκτεινε, καὶ τοὺς ἄλλους πάντας ἂν κατειργάσατο, εἰ μὴ τῆς νυκτὸς ἀπεχώρησαν. Καὶ ἐς τὴν Θετταλίαν μετὰ ταῦτα εἰσέβαλε, καὶ πλεῖστα αὐτῆς ἐκάκωσε, καὶ τὰ τῶν Θρᾳκῶν προσεταιρίζετο. Πάλιν οὖν διὰ ταῦτα οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ Κόϊντον Καικίλιον Μέτελλον στρατηγὸν σὺν δυνάμει πολλῇ ἔστειλαν· καὶ ὃς ἐς τὴν Μακεδονίαν ἦλθε, καὶ ὁ Ἄτταλος προ-

σέμιξε

Sane tunc etiam, quæ ſequuntur. Regi Pruſiæ acciderunt. Homo is ſenex, aſperiſque moribus, veritus ne Bithyni, ſe ejecto, Nicomedem filium crearent regem; ſub prætextu quodam, eum Romam miſſum, degere ibi juſſit.. Ubi autem, eum etiam Romæ agentem, per inſidias occitum vellet: Bithyni quidam, Nicomedem clam in Bithyniam perductum, ſene trucidato, eum dixerunt regem. Et hæc quidem Romanos, quamvis moleſta, haud tamen ad inferendum bellum commoverunt. Macedoniam verò, Adramyttenus quidam Andriſcus, non diſſimilis forma Perſeo, adſcito ſibi Philippi nomine, ejuſque filium ſeſe dictitans; ad defectionem maxima ex parte impulit. Nam, ubi primum in Macedoniam ingreſſus eſt, eam turbare conatus eſt: quumque ejus rationem haberet nemo; in Syriam ad Demetrium ſe contulit; ſpe auxilii ab eo, ut cognationis cauſa, impetrandi. Ab illo autem comprehenſus, & Romam miſſus; quod neque conſtaret Perſei eſſe filium, & alioqui nihil inſigne haberet; per contemptum dimiſſus; magnam factioſorum manum coegit hominum, multaſque ſibi urbes attraxit. Poſthæc regio aſſumpto habitu, exercituque collecto, in Thraciam profectus eſt; ibique liberis multis populis, multiſque Dynaſtis Romanorum imperium detrectantibus adſcitis, impreſſionem in Macedoniam fecit, eamque occupavit. Tum in Theſſaliam transgreſſus, haud pauca illius loca ſubegit. Romani verò, qui Andriſcum principio deſpexerunt, Naſicam poſtea, ad tumultum illum ſedandum, Scipionem miſerunt. Qui ubi venit in Græciam, in eaque facta cognovit, cuncta ad Romanos ſcripſit; coactoque e ſociis exercitu, rei bene gerendæ intentus, in Macedoniam proceſſit.

Romani autem, auditis his aliis de Andriſco, P. Juventium etiam, cum copiis contra eum miſerunt. Hunc autem Andriſcus, circa Macedoniam aggreſſus, interſecit; omneſque alios trucidaſſet, niſi noctu inde dilapſi, diſceſſiſſent. Poſthæc Andriſcus per Theſſaliam paſſim graſſatus; Thraces etiam ſibi adjunxit. Romani igitur ob hanc rem iterum Q. Cæcilium Metellum, Prætorem cum magno exercitu eò miſerunt: eique in Macedoniam ingreſſo, claſſe ſua ſuppetias venit Attalus. Andriſcus itaque

pro-

propterea ſibi metuens, & de ora maritima ſollicitior, ulterius progredi non eſt auſus: verum paululum extra Pydnam productis copiis; equeſtri quidem prælio evaſit victor; metu verò pedeſtris exercitus, retroceſſit. Elatus autem ea victoria Andriſcus, copias biſariam diviſit; partemque ad Theſſaliam vaſtandam miſit; apud ſe verò retinuit partem aliam. Metellus itaque eorum paucitate contempta, in aciem cum eo deſcendit; iiſque victis, qui primi ad manus venerunt; facilius cæteros etiam (qui peccatum ſuum ingenue ſunt confeſſi) ad officium reduxit. Andriſcus vero profugus in Theſſaliam, reparatis viribus, cum Metello, progrediente quo res ferebat, conflixit: verum ubi ejus anteſignani ſunt profligati, & ſocii diſſipati: a Byzo Dynaſta proditus, Romanis, Metelloque pœnas dedit. Ad hæc Alexandrum quendam, qui & ipſe Perſei filium ſe profeſſus eſt, & regionem Meſto flumini adjacentem occupaverat, eum quidem Metellus uſque in Dardaniam eſt perſecutus.

Porro Piſo Conſul, a Romanis contra Carthaginenſes miſſus; neque cum Carthagine, neque cum Haſdrubale quidquam geſſit; verum urbes maritimas infeſtavit: atque ab Aſpide quidem repulſus eſt; Neapoli verò capta everſaque, fruſtra tempus trivit in Hipponis obſidione: Ob hæc Carthaginenſes, ſociorum etiam aucti auxiliis, animos receperunt. Romani proinde, tam qui in caſtris erant, quã qui in urbe, his cognitis; erga Scipionem inclinati, eum Conſulem creaverunt. Quamvis enim ejus ætas, adhuc ei dignitati immatura erat; res attamen ejus geſtæ, & patris Pauli, avique Africani virtus; ſpem certam omnibus afferebant, & hoſtes ejus opera, ſuperatum iri, & Carthaginem perituram. Interim verò, dum Scipio in Africam navigabat, Mancinus Carthaginis littus legens, caſtellum quoddam, quod intra illius mœnia ſitum erat, nomine Megalia, (hoc in prærupta petra, & in mare prominet, & longe ab reliqua parte urbis) animadverſo non magno præſidio cuſtodiri; ut quod ſitu ipſo defenderetur; ſcalis ſubito ex navibus, ei admotis aſcendit, & jam vix illud occupaverat, cum eò Carthaginenſes aliquot concurrerunt; haud tamen ipſum expellere potuerunt. Hinc ille Piſoni nuntiat, quid egiſſet, & ſibi axilia mitti petit: Piſo verò, qui procul in mediterraneis agebat, ei proficuus nihil fuit. Contra Scipio, qui forte fortu-

na

(a) U. C. 604. (b) U. C. 625.

ἐπήμυνε ναυτικῷ. Διὸ δείσας ὁ Ἀνδρίσκος περὶ τῶν παραθαλασσίων, οὐκ ἐτόλμησε περαιτέρω προελθεῖν· ὀλίγον δὲ τῆς Πύδνης ἔξω προχωρήσας, ἱππομαχίᾳ μὲν ὑπερέσχε· φοβηθεὶς δὲ τὸ πεζὸν, ἀνέστρεψε, καὶ ἐπαρθεὶς, διχῆ τὸν στρατὸν διεῖλε, καὶ τοὺς μὲν αὐτὸς κατὰ χώραν προσήδρευε, τοὺς δὲ πορθήσαι τὴν Θετταλίαν ἀπέστειλε. Καταφρονήσας οὖν ὁ Μέτελλος τῶν παρόντων, συνέμιξε· καὶ τῶν πρώτων αὐτῷ ἐς χεῖρας ἐλθόντων περιγενόμενον, ῥᾷον καὶ τοὺς λοιποὺς παρεστήσατο· ἐνίους γὰρ ὡς ἐξήμαρτον αὐτῷ ὡμολόγησαν. Ὁ δὲ Ἀνδρίσκος ἐς τὴν Θρᾴκην ἀπιὼν, καὶ δύναμιν ἀθροίσας, συνέλαβε τῷ Μετέλλῳ προϊόντι οὗ προεχώρει· καὶ τῶν προμάχων αὐτοῦ τραπέντων, τό τε συμμαχικὸν αὐτοῦ ἐσκεδάσθη, καὶ αὐτὸς ὑπὸ Βύζου Θρᾳκὸς δυνάστου προδοθεὶς, ἐδικαιώθη. Καὶ Ἀλέξανδρός δέ τις, Περσέως καὶ αὐτὸς λέγων εἶναι υἱὸς, χεῖρα συναγαγὼν, κατέλαβε τὴν περὶ τὸν Μέστον, καλούμενον ποταμὸν, χώραν· ὃν ὁ Μέτελλος ἐπεδίωξεν, ὑποφυγόντα μέχρι τῆς Δαρδανίας.

3. Ἐπὶ δὲ τοὺς Καρχηδονίους οἱ Ῥωμαῖοι, Πείσωνα τὸν ὕπατον ἔστειλαν, ὃς τῇ μὲν Καρχηδόνι, καὶ τῷ Ἀσδρούβᾳ (a) οὐ προσέμιξεν, ἐπὶ δὲ τὰς παραλίους πόλεις ἐτράπετο· καὶ τῆς μὲν Ἀσπίδος ἀπεκρούσθη, τὴν δὲ Νέαν πόλιν ἑλὼν, κατέσκαψεν· ἐπὶ δὲ Ἱππῶνα πάλιν ὡρμήσας, κατέτριψε τὸν καιρὸν, μηδὲν πράξας. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι ἀνεθάρσησαν διὰ ταῦτα, καὶ ὅτι καί τινες αὐτοῖς προσεγένοντο σύμμαχοι. Μαθόντες οὖν ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι, οἵ τε ἐν τῷ στρατοπέδῳ, καὶ οἱ ἐν τῇ πόλει, ἐπὶ τὸν Σκιπίωνα ὥρμησαν, καὶ ὕπατον ἐψηφίσαντο, καί τοι τῆς ἡλικίας μὴ ἐφιείσης αὐτῷ τὴν ἀρχήν· ἀλλὰ τά τε ἔργα αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀρετὴ τοῦ πατρὸς Παύλου, καὶ τοῦ πάππου Ἀφρικανοῦ, ἐλπίδα παρεῖχον ἅπασι βεβαίαν, καὶ τῶν πολεμίων δι᾽ αὐτοῦ κρατήσειν, καὶ τὴν Καρχηδόνα παντελῶς ἐξαιρήσειν. Ἐν ᾧ δ᾽ ὁ Σκιπίων ἐς τὴν Λιβύην ἐκομίζετο, Μαγκῖνος παραπλέων τὴν Καρχηδόνα, χωρίον τι τοῦ τείχους αὐτῆς ἐντὸς ὂν, Μεγαλία ὀνομαζόμενον, καὶ ἐπὶ πέτρας ἀποτόμου καθῆκον, πρὸς θάλασσαν, πολύ τε τῆς ἄλλης πόλεως ἀπηρτημένον, καὶ μηδὲ πολλοὺς φρουροὺς ἔχον, ὡς τῇ φύσει ὂν ἐρυμνὸν, κατανοήσας, κλίμακας ἐξαπιναίως προσθεὶς ἀπὸ τῶν νεῶν, ἐπανέβη. Ἤδη δὲ ἀνελθόντος, συνέδραμον μὲν τῶν Καρχηδονίων τινές, οὐ μέν τοι καὶ ἐκκροῦσαι αὐτὸν ἠδυνήθησαν· ὁ δὲ πέμψας πρὸς τὸν Πείσωνα, τά τε γεγονότα ἐδήλωσε, καὶ αὐτῷ ἐπαμύναι ἠξίωσε·

ξίωσε· πόῤῥω δ' ὢν ἐν τῷ μεσογείῳ, οὐδὲν αὐτῷ χρήσιμος ὁ Πείσων ἐγένετο· ὁ δὲ Σκιπίων ὑπ' αὐτὴν τὴν ἀγγελίαν νυκτὸς κατὰ τύχην ἐλθὼν, εὐθὺς ἐβοήθησεν· εἷλον γὰρ ἂν τὸν Μαγκῖνον οἱ Καρχηδόνιοι, ἢ καὶ διέφθειραν, εἰ μὴ παραπλεύσας, εἶδον τὰς ναῦς τοῦ Σκιπίωνος. Τότε δ' ἠθύμησαν μὲν, οὐκ ἀπέστησαν δέ. Αἰχμαλώτους οὖν τινας ἔπεμψεν ὁ Σκιπίων, ἐροῦντας ὅτι πάρεστι· καὶ τοῦτο γνόντες οὐκ ὑπέμειναν ἔτι, ἀλλ' ἀνεχώρησαν, καὶ τὸν Ἀσδρούβαν μετεπέμψαντο, καὶ ταφρεύμασι καὶ σταυρώμασι τὸ πρὸς τῶν οἰκιῶν διατείχισμα διεφύλαξαν.

4. Ὁ μέν τοι Σκιπίων, τὰ μὲν Μέγαλια τὸν Μαγκῖνον φρουρεῖν κατέλιπεν· αὐτὸς δὲ πρὸς τὸν Πείσωνα, καὶ πρὸς τὰς δυνάμεις ἀπῆρεν, ὡς ἂν μετ' αὐτῶν ἔργου ἔχηται· καὶ ἐπανῆλθε ταχέως σὺν τῷ κουφοτάτῳ τῆς στρατιᾶς, καὶ κατέλαβε τὸν Ἀσδρούβαν ἐς Καρχηδόνα εἰσελθόντα, καὶ δεινῶς τῷ Μαγκίνῳ ἐπιτιθέμενον· καὶ ἐλθὼν ὁ Σκιπίων, τὴν ἐπίθεσιν ἔλυσεν· Ἀφικομένου δὲ καὶ τοῦ Πείσωνος ἤδη, ἐκείνους μὲν ἔξω τοῦ τείχους αὐλίσασθαι κατά τινας πύλας ἐκέλευσε· καὶ στρατιώτας ἑτέρους πρὸς πυλίδα τινὰ πολὺ ἀφ' ἑαυτῶν ἀπέχουσαν περιέπεμψε, παραγγείλας αὐτοῖς ἅττα πράξειν ἐχρῆν. Αὐτὸς δὲ τὸ κράτιστον τοῦ στρατοῦ κατὰ μέσας νύκτας λαβὼν, ἔνδον τοῦ περιβόλου ἐγίνετο αὐτομόλοις χρησάμενος ἄγουσι, καὶ ὑπὸ τὴν πυλίδα παραδραμὼν, καὶ τὸν μοχλὸν διακόψας, τούς τε ἔξωθεν ἐφεδρεύοντας εἰσήγαγε, καὶ τοὺς φύλακας ἔφθειρε· καὶ πρὸς τὰς πύλας ἠπείχθη, καθ' ἃς ὁ Πείσων προσήδρευε, τοὺς φρουροὺς τοὺς τὰ μέσα φυλάττοντας ὀλίγους καθ' ἑκάστους ὄντας τρέπων, ὥστε τὸν Ἀσδρούβαν ἅμα τε πυθέσθαι τὰ γινόμενα, καὶ ὁρᾶν τὴν τῶν Ῥωμαίων δύναμιν μικροῦ πᾶσαν οὖσαν ἐντός. Καὶ χρόνον μέν τινα ἀντέσχον, ἔπειτα τὴν μὲν ἄλλην πόλιν ἐξέλιπον, ἐς δὲ τὸν Κώθωνα, τήν τε Βύρσαν κατέφυγον· εἶτα ὁ Ἀσδρούβας πάντας τοὺς τῶν Ῥωμαίων αἰχμαλώτους ἀπέκτεινεν, ὅπως ἀπόγνωσιν συγγνώμης σχόντες οἱ Καρχηδόνιοι, προθυμότερον ἀντικαρτερήσωσι· πολλοὺς δὲ καὶ τῶν ἐπιχωρίων, ὡς προδιδόντας ἑαυτοὺς διεχρήσατο. Καὶ ὁ Σκιπίων, περιεσταύρωσε μὲν αὐτοὺς, καὶ ἀπετείχισεν, οὐ μὴν καὶ ταχέως εἷλε· τά τε γὰρ τείχη καρτερὰ ἦν, καὶ οἱ ἐντὸς πολλοὶ ὄντες ἰσχυρῶς ἐν ὀλίγῳ χώρῳ ἠμύνοντο, καὶ σίτου ἀφθόνως εἶχον. Ὁ γὰρ Βιθίας ὁλκάδας ἀπὸ τῆς ἄντικρυ τῆς πόλεως ἠπείρου, κατὰ κῦμα καὶ ἄνεμον, ὁσάκις σφοδρῶς ἔπνει, ἐς τὸν λιμένα αὐτοῖς εἰσέπεμπε, πρὸς ὅπερ ὁ Σκιπίων μέγα ἔργον καὶ ἐπενόησε, καὶ ἐπετέλεσε· τὸν γὰρ εἴσπλουν τοῦ λιμένος στενὸν ὄντα συνέχωσε, χαλεπῶς μὲν, καὶ ἐπιπόνως, ὅμως μέν τοι ὑπὸ πο-

λυχει-

na ſub ipſum nuntium, noctu illuc advenit, actutum auxilium ei tulit; qui alioqui a Carthaginenſibus, abſque iis ſuppetiis, vel capiendus erat, vel occidendus. Nam cum naves vidiſſent appellere Scipionis, animos equidem deſponderunt; haud tamen ab obſidione receſſerunt priuſquam Scipio ſe adeſſe, eis nuntiari per quoſdam captivos juſſit. Tunc enim Haſdrubale accerſito, & foſſis & aggeribus, murum ædificiis obductum, munierunt.

Scipio igitur Megalia tueri juſſo Mancino; ad Piſonem ipſe, atque ad exercitum abiit, ut cum ipſis bellum urgeret: tum celeriter, cum expeditiſſimis cohortibus reverſus, Mancinum ab acerrima Haſdrubalis, ex urbe, oppugnatione liberavit. Cumque Piſo quoque, eò jam adveniſſet, eum Scipio extra mœnia, ad portas quaſdam manere juſſit; aliosque milites ad portam aliam longe diſtantem, quid facto opus eſſet, monitos, miſit. Ipſe copiarum optima parte aſſumpta, ſub noctem mediam, transfugis uſus ducibus, intra mœnia penetravit: atque ad portam illam transgreſſus, refectis vectibus, introductiſque iis, qui foris expectabant, cecidit vigiles. Propereque ad portas, ante quas Piſo ſtationem habebat, accurrens; cuſtodes, qui medias partes tuebantur, & ſingulis in locis pauci erant, profligavit. Ita Haſdrubal, & quid actum eſſet audivit, & univerſas pene Romanas copias, intra urbem aſpexit. Carthaginenſes itaque, ubi aliquandiu reſtiterunt, hinc deſerta reliqua parte urbis, tum in Cothonem & Byrſam confugerunt: ibique demum Haſdrubal, Romanos captivos occidit omnes; ut nempe cives, deſperata venia, reſiſterent hoſti alacrius: ac poſtremo, ex popularibus quoque multos, qui proditionis erant ſuſpecti, ſuſtulit. Scipio verò, etſi muris & aggeribus eos ſepſit; haud tamen eos ſtatim expugnavit. Etenim & mœnia erant firma, & multi in anguſto concluſi ſpatio, & commeatu, Bithiæ ſubſidio, abunde inſtructi, ſe fortiter defendebant. Bithias namque ex adverſa urbi continente; obſervato fluctu, ventique impetu: in portum eis naves onerarias ſubmittebat: contra quæ, rem magnam, & excogitavit Scipio & perfecit. Portus enim aditum anguſtum; difficile quidem, magnoque cum labore; operarum tamen multitudine, tandem obſtruxit: quamvis

Car.

Carthaginenſes , crebris dimicationibus , id opus prohibere conati fuerint.

His ergo peractis Carthaginenſes , quod urgeret penuria commeatus , alii equidem transfugerunt ; alii verò , qui obſidionem tolerabant , partim moriebantur , partim cadavera guſtabant . Spe igitur Haſdrubal deſtitutus , legatis ad Scipionem de pace miſit ; & impunitatem utique impetraſſet , niſi pro cæteris omnibus , ſalutem & libertatem etiam petiiſſet. Fruſtratus itaque ea ſpe , uxorem (pro qua & pro ſuis liberis caduceatorem fruſtra miſit ad Scipionem) in arce clauſit; & deſperatione factus audacior, inſtruxit reliqua. Ipſe igitur una cum aliis , noctes dieſque pugnabant, alias vincentes , alias denique ſuccumbentes; & Romanorum machinis , alias machinas opponebant . Ad hæc Bithias , cui caſtellum erat munitum , longe in continentem excurrens ; & Carthaginenſes juvabat, & Romanos incommodabat . Scipio proinde diviſis copiis , earum partem in obſidione reliquit , partem verò aliam contra Bithiam miſit , C. Lælio legato duce : ipſe verò ultro citroque commeans ; utrinque proſpexit cuncta , & caſtellum cæpit : & poſthæc rurſus urbem cum toto exercitu obſedit . Carthaginenſes igitur, utriuſque munitionis defendendæ abjecta ſpe , in Byrſam tanquam munitiorem , quæ potuerunt omnia, contulere , navali ſuo noctu incenſo; & cæterarum partium pleriſque , ne uſui eſſent hoſtibus. Ut ergo hæc cognovere Romani , portum occupant , Byrſam adoriuntur ; ædibuſque , quæ utrinque erant , conſcenſis ; partim ex ipſis tectis in vicinas ædes tranſibant ; partim parietibus inferne perfoſſis , in ipſam arcem penetrabant . Sane verò

Tom. I. cum

λυχνειείας τὸ ἔργον ἐξείργαστο· εἴργειν μὲν γὰρ αὐτοὺς ἐπεχείρουν οἱ Καρχηδόνιοι, καὶ πολλαὶ μάχαι ἐν τούτῳ ἐγίνοντο, οὐ μέντοι καὶ κωλῦσαι τὸ χῶσαι ἠδυνήθησαν.

5. Οἱ οὖν Καρχηδόνιοι τοῦ στόματος τοῦ λιμένος χωσθέντος, τῇ τοῦ σίτου σπάνει δεινῶς ἐπιέσθησαν· καὶ οἱ μὲν αὐτομόλουν, οἱ δὲ ἐγκαρτεροῦντες ἔθνησκον, οἱ δὲ τῶν νεκρῶν ἐγεύοντο· ὅθεν ἀθυμήσας Ἀσδρούβας, πρέσβεις πρὸς τὸν Σκιπίωνα περὶ σπονδῶν ἔπεμψε· καὶ ἔτυχεν ἂν τῆς ἀδείας, εἰ μὴ καὶ τοῖς λοιποῖς ἅπασι, καὶ τὴν σωτηρίαν, καὶ τὴν ἐλευθερίαν πρᾶξαι ἠθέλησε. Διαμαρτὼν οὖν αὐτῆς, ἐς τὴν ἀκρόπολιν τὴν γυναῖκα κατέκλεισεν, ἐπεὶ τῷ Σκιπίωνι ὑπὲρ αὐτῆς, καὶ τῶν τέκνων διεκηρυκεύσατο· καὶ τἆλλα διῴκει, τολμηρότερος γενόμενος διὰ τὴν ἀπόγνωσιν. Αὐτός τε οὖν, καὶ ἄλλοι ἀπονοίᾳ κρατούμενοι, καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐμάχοντο· καὶ τὰ μὲν ἡττῶντο, τὰ δ' ἐπεκράτουν, καὶ ἀντεμηχανῶντο πρὸς τὰς Ῥωμαϊκὰς μηχανάς· καὶ ὁ Βιθίας δὲ φρούριόν τι ἐρυμνὸν ἔχων, καὶ ἐπὶ πολλὰ τῆς ἠπείρου προϊὼν, τούς τε Καρχηδονίους ὠφέλει, καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐκάκου. Διὸ καὶ ὁ Σκιπίων τὸ στράτευμα διελὼν, τὸ μὲν τῇ Καρχηδόνι προσεδρεύειν ἔταξε, τὸ δ' ἐπὶ τὸν Βιθίαν ἔπεμψε, ἐπιστήσας αὐτῷ τὸν ὑποστράτηγον τὸν Γάϊον Λαίλιον· καὶ αὐτὸς ἑκατέρωσε διεφοίτα ἄμφω ἐπισκοπῶν, καὶ ἥλω τὸ φρούριον· εἶτ' αὖθις πάσῃ τῇ στρατιᾷ ἐπολιορκεῖτο ἡ Καρχηδών. Ἀπογνόντες οὖν οἱ Καρχηδόνιοι μηκέτι ἑκάτερον τεῖχος διασώσασθαι δύνασθαι, ἐς τὸν τῆς Βύρσης περίβολον ἅ τε καὶ ἐρυμνότερον ἀνεσκευάσαντο, καὶ μετακομίσαντες ὅσα ἠδύναντο, κατέπρησαν νυκτὸς τὸ νεώριον, καὶ τῶν ἄλλων τὰ πλείω, ἵνα τῆς ἐξ αὐτῶν ὠφελείας τοὺς πολεμίους στερήσωσιν. Ὡς δ' ἔγνων τὸ ἔργον οἱ Ῥωμαῖοι, τὸν λιμένα κατέσχον, καὶ ἐπὶ τὴν Βύρσαν ὥρμησαν, καὶ κατασχόντες τὰς ἑκατέρωθεν αὐτῆς οἰκίας, οἱ μὲν ἐπὶ τῶν τεγῶν αὐτῶν ταῖς ἀεὶ ἐχομέναις ἐβάδιζον, οἱ δὲ τοὺς τοίχους διο-

 ρυτ-

ADMONITIO.

Cum Zonaras ex integro non habeat Viriatum ; commodum accidit , ut ejus imaginem , ex parte reparemus per Conſtantinum Auguſtum Porphyrogenitum . Sane , dum adhuc ardebat tertium bellum Punicum , Viriatus in Luſitania ; ut & alii alibi , rebelles in Romanos , animos extulerunt . Ita tunc & Achivi . *Viriatus* (ait Epitome Livii lib. 54.) *per quatuordecim annos , cum Romanis bellum geſſit ; frequentius ſuperior* . Huc equidem ea pertinent : & eſto , ut huc eadem afferamus ; quamquam cum textu , nequidquam ferruminata : quod his , ut dixi , fuerit Zonaras deſtitutus.

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR. Valeſii pag. 614. [illegible]

Viriathus vir Luſitanus , obſcuro , ut nonnullis videtur , genere ortus , rebus geſtis , magnopere inclaruit . Primum enim ex paſtore latro , ac deinde celebris imperator extitit . Erat enim cum natura , exercitatione , & ad fugam , & ad perſequendum velociſſimus : idem in ſtadii certamine fortiſſimus : ad hæc cibo potuque obvio jucundiſſime utebatur : maximam vitæ partem aſſecutus , ſub dio agere , conten-

tus

Οὐρίαθος ἀνὴρ Λυσιτανὸς, ἀφανέστατος μὲν τὸ γένος, ὥς γέ τισι δοκεῖ, ὤν, περιβοητότατος δὲ ταῖς πράξεσι χρησάμενος· λῃστής τε γὰρ ἐκ ποιμένος, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ στρατηγός. ἐπεφύκει γὰρ καὶ ἤσκητο, τάχιστος μὲν διῶξαί τε καὶ φυγεῖν, ἰσχυρότατος δὲ ἐν σταδίᾳ μάχῃ εἶναι· καὶ τήν τε τροφὴν τὴν ἀεὶ παροῦσαν, καὶ τὸ ποτὸν τὸ προστυχὸν ἥδιστα ἐλάμβανεν ὑ-

παι

ῥύττοντες κάτωθεν διέκοψαν, ἕως πρὸς αὐτὴν τὴν ἄκραν ἀφίκοντο· ἐνταῦθα δὲ γενομένοις, οὐκ ἔτι ἀντῆραν οἱ Καρχηδόνιοι, ἀλλ' ἐπεκηρυκεύσαντο, πλὴν τοῦ Ἀσδρούβου.

6. Ἐκεῖνος δὲ μετὰ τῶν αὐτομόλων (ὁ γὰρ Σκιπίων οὐκ ἐσπείσατο αὐτοῖς) ἐς τὸ Ἀσκληπιεῖον ἀνελήλυθεν μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν παίδων, κἀντεῦθεν ἠμύνετο τοὺς προσβάλλοντας, μέχρις οὗ ἐμπρήσαντες τὸν ναὸν οἱ αὐτόμολοι, ἐπὶ τὸ τέγος αὐτοῦ ἀνέβησαν, τὴν ἐσχάτην τοῦ πυρὸς ἀνάγκην ἀναμένοντες· τότε γὰρ ἡττηθεὶς, πρὸς τὸν Σκιπίωνα ἦλθεν ἱκετηρίαν ἔχων. Ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν ἡ γυνὴ ἀντιβολοῦντα, ὀνομαστὶ ἀνεκάλεσεν, καὶ ἐξονειδίσασα, ὅτι ἑαυτῷ τὴν σωτηρίαν πράξας, οὐκ ἐπέτρεψεν ἐκείνῃ σπείσασθαι, τὰ τέκνα ἐνέβαλεν ἐς τὸ πῦρ, καὶ ἑαυτὴν προσεπέρριψεν. Ἑλὼν οὖν οὕτω τὴν Καρχηδόνα ὁ Σκιπίων, τῇ Γερουσίᾳ ἐπέστειλε τάδε· Καρχηδὼν ἑάλω, τί οὖν κελεύετε; Ἀναγνωσθέντων οὖν τούτων, βουλὴν ἔθεντο περὶ τοῦ τί δέον ποιεῖν· καὶ ὁ μὲν Κάτων, κατασκάψαι τὴν πόλιν, καὶ τοὺς Καρχηδονίους ἐξαφανίσαι δεῖν ἐγνωμάτευσεν· ὁ δὲ Νασικᾶς, φείσασθαι τῶν Καρχηδονίων, καὶ ἔτι συνεβούλευε, κἀντεῦθεν ἐς ἀντιλογίαν πολλὴν προήχθη, καὶ ἀμφισβήτησιν τὸ συνέδριον· ἕως ἔφη τις, ὅτι καὶ δι' οὐδὲν ἕτερον, ἀλλά γε ἑαυτῶν ἕνεκα φείσασθαι αὐτῶν ἀναγκαῖον νομίζοιτο ἂν, ἵν' ἀνταγωνιστὰς αὐτοὺς ἔχοντες, ἀρετὴν ἀσκῶσι, καὶ μὴ πρὸς ἡδονὰς καὶ τρυφὴν τράπωνται, τῶν δυναμένων αὐτοὺς καταναγκάζειν ἐς ἄσκησιν τῶν πολεμικῶν περιαιρεθέντων, καὶ χείρους ὑπ' ἀνασκησίας γένωνται, ἀξιοχρέους ἀντιπολέμους μὴ ἔχοντες. Ἐκ τούτων οὖν τῶν λόγων, πάντες κατασκάψαι τὴν Καρχηδόνα ὡμογνωμόνησαν, μή ποτε εἰρηνήσειν ἐκείνους πιστεύσαντες ἀκριβῶς· καὶ πᾶσα ἄρδην ἀνάστατος γέγονε, καὶ ἐπάρατον ἐψηφίσθη τὸ ἐπ' αὐτὴν κατοικῆσαί τινα, καὶ τῶν ἀνδρῶν. Τῶν ἁλόντων, οἱ μὲν πλείους ἐς τὸ δεσμωτήριον ἐνεβλήθησαν, κἀκεῖ διεφθάρησαν·

ἄλλοι

cum eò perveniſſent Romani; Carthaginenſes pugna omiſsa, omnes pacem, præter Haſdrubalem, petierunt.

Haſdrubal igitur, qui cum transfugis (iis enim veniam negarat Scipio) & uxore atque liberis; conſcenſo Æſculapii templo, ſe contra oppugnantes defendebat: donec transfugæ æde incenſa, ejuſque tecto conſcenſo, extremam ignis neceſſitatem expectarent. Ac tum demum ſupplex ad Scipionem acceſſit Haſdrubal. Quem deprecantem ut vidit uxor, ei nominatim appellato, exprobavit, quod privatæ ſaluti conſulens, ipſi impetrare veniam nequiviſset. Ac tum primum liberos, deinde in ignem ſemetipſam conjecit. Sane verò ad hunc modum capta Carthagine; in hanc ſententiam Senatui ſcripſit Scipio: Carthago capta eſt, Patres: quid igitur vos jubetis? Qua de re, cum his lectis, deliberaretur, Catone urbem evertendam cenſente, Carthaginenſeſque delendos eſse; Naſica verò his intercedente, & adhuc eis parcendum eſse perſeverante; magna orta ſeditio eſt in Senatu: inter quæ etiam quidam dixit: Si nullam aliam ob cauſam, propter ipſos ſaltem Romanos, eis parcendum eſse; ut adverſarios habentes, virtutem exercerent: neque ad luxum & delicias, iis e medio ſublatis, a quibus ad rei bellicæ exercitationem cogerentur; converterentur: Saltem, ne per ignaviam deteriores fierent, adverſarios non habentes. Tandem verò, una omnium vicit ſententia, eſse Carthaginem evertendam: quippe qui credere non valerent, urbem illam ſincere unquam, pacem eſse ſervaturam. Carthago igitur ſic funditus eſt everſa; & ejus ſolum diris imprecationibus eſt obſtrictum, ne quis in eo unquam habitaret. Atque ex captivis equidem, plerique

in

παιδείᾳ τε τὸν πλείω τοῦ χρόνου διέτριβε, καὶ ταῖς αὐτοφυέσι στρωμναῖς ἠρκεῖτο· καὶ διὰ ταῦτα παντὸς μὲν καύματος, παντὸς δὲ ψύχους κρείσσων ἦν. Καὶ οὔθ' ὑπὸ λιμοῦ ποτε ἐπόνησεν, οὔθ' ὑπὸ ἄλλης τινὸς ἐνδείας ἐταλαιπώρησεν, ἅτε καὶ πάντων τῶν ἀναγκαίων ἐκ τῶν ἀεὶ παρόντων, ὡς καὶ ἀρίστων, ἀπολαύων ἱκανώτατα. Τοιούτου δ' αὐτῷ τοῦ σώματος, καὶ ἐκ τῆς φύσεως, καὶ ἐκ τῆς ἀσκήσεως ὄντος, πολὺ ταῖς τῆς ψυχῆς ἀρεταῖς ὑπερέφερε. Ταχὺς μὲν γὰρ πᾶν τὸ δέον ἐννοῆσαι, καὶ ποιῆσαι ἦν. τό τε γὰρ πρακτέον ἅμα ἐγίγνωσκε, καὶ τὸν καιρὸν αὐτοῦ ἠπίστατο· δεινὸς γὰρ τά τε ἐμφανέστατα ἀγνοεῖν, καὶ τὰ ἀφανέστατα εἰδέναι προσποιήσασθαι. Πρὸς δ' ἔτι καὶ στρατηγὸς καὶ ὑπηρέτης αὐτὸς ἑαυτοῦ ἐν πάντῃ ὁμοίως γιγνόμενος, οὔτε ταπεινὸς, οὔτε ἐπαχθὴς ἑωρᾶτο· ἀλλ' οὕτω πρός τε τὴν τοῦ γένους ἀσθένειαν, καὶ πρὸς τὴν τοῦ τῆς ἰσχύος ἀξίωσιν ἐκέκρατο, ὥστε μήτε χείρων τινὸς, μήτε κρείσσων δοκεῖν εἶναι. Τό τε σύμπαν εἰπεῖν, οὔτε πλεονεξίας, οὔτε δυναστείας, ἢ καὶ ὀργῆς ἕνεκα τὸν πόλεμον, ἀλλὰ δι' αὐτὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐποιεῖτο· κἀκ τούτου τὰ μάλιστα καὶ φιλοπόλεμος, καὶ εὐπόλεμος ἐλογίσθη.

lus ſtragulis, nulla arte elaboratis: æſtus ac frigoris juxta patiens: famem atque hujuſmodi difficultates ſpernebat; quippe qui præſentibus ſemper, quaſi optimis ac ſuaviſſimis gauderet. Hujuſmodi corpus cum natura, tum exercitatione formatum cum haberet, animi virtutibus longe excellebat. Namque ad excogitandum, quod facto opus eſſet; & ad agendum promptiſſimus erat: Quippe qui ſimul quid agendum eſſet, ſimul agendi tempus videret. Idem evidentiſſimarum rerum ignorantiam ſimulare, & obſcuriſſimarum notitiam diſſimulare, unice callebat. Præterea cum imperator & miniſter ipſe ſui ubique eſſet, nec abjectus cuiquam, nec gravis videbatur: ſed inter generis obſcuritatem, ac loci dignitatem adeo ſeſe temperaverat, ut nemine inferior, ac nemine etiam ſuperior eſſe videretur. Poſtremo, nec avaritiæ, nec dominationis, neque iracundiæ cauſa, ſed ipſis belli artibus bellum gerebat; ac proinde pugnax & bellicoſus merito eſt habitus.

in carcere perierunt; pauci vero (principibus exceptis) venierunt: illi namque, & obſides, & Haſdrubal, & Bithias, alii in aliis Italiæ partibus, vitam in liberis cuſtodiis, exegerunt. Sic Scipio gloriam & honorem adeptus, Africani nomen, non jam ab avo hereditarium, ſed a ſemetipſo partum, & propriis geſtis, habuit.

Tunc autem Corinthus etiam eſt everſa. Poſtquam enim a Paulo Æmilio, Græcorum principes in Italiam ſunt translati; cæteri primum quidem legationibus eos repetierunt: ut rem verò non impetrarunt; & eorum quidam, ſpe ſublata domum redeundi; ipſi ſibi manus attulerunt, graviter commoti Provinciales, publicum luctum inſtituerunt. Romanorumque, penes ſe, ſtudioſis irati, nihil tamen eis hoſtile præſetulerunt: donec illorum virorum receptis reliquis, ii (quibus injuriæ factæ erant) & qui aliena tenebant, bellum ſuſceperunt. Achæi ſane diſſenſionis fuere authores, qui Lacedæmonios queſti ſibi malorum cauſam extitiſſe; Romanis, qui eos conciliare annitebantur, non paruerunt; ſed Critolao duce creato, in eos arma ceperunt. Ex his ergo Metellus veritus, ne Macedoniam quoque invaderent (jam enim intraverant Theſſaliam) prior obviam profectus, eos profligavit: Critolao verò interfecto, Græci in duas partes diſtracti ſunt, Ii ſiquidem, qui ad pacem inclinabant, arma etiam deponebant; qui autem ſeditionem hactenus urgebant, Diæo ſummam rerum permiſerunt.

ὀλίγοι δέ τινες, πλὴν τῶν πάνυ πρώτων, ἐπράθησαν· οὗτοι γὰρ, οἵ τε ὅμηροι, καὶ ὁ Ἀσδρούβας, καὶ ὁ Βιθύας, ἄλλοι ἄλλῃ τῆς Ἰταλίας ἐν φρουραῖς ἀδέσμοις κατεβίωσαν· ὁ δὲ Σκιπίων δόξης τε ἔτυχε καὶ τιμῆς, καὶ Ἀφρικανὸς, οὐκ ἀπὸ τοῦ πάππου, ἀλλ' ἀπὸ τῶν οἰκείων ἐπεκέκλητο πράξεων.

7. Τότε δὲ καὶ ἡ Κόρινθος κατεσκάφη. Ἐπεὶ γὰρ τῶν Ἑλλήνων οἱ κορυφαιότατοι ὑπὸ τοῦ Παύλου Αἰμιλίου μετῳκίσθησαν ἐς τὴν Ἰταλίαν, οἱ λοιποὶ τὸ μὲν πρῶτον πρεσβείαις τοὺς ἄνδρας ἀπῄτουν· ὡς δ' οὐκ ἔτυχον, καί τινες ἐκείνων τὴν οἴκαδε ἀπογνόντες ἐπάνοδον, ἑαυτοὺς διεχρήσαντο, χαλεπῶς διέκειντο, καὶ πένθος δημόσιον ἐποιήσαντο, τοῖς τε τὰ Ῥωμαίων φρονοῦσι, παρὰ σφίσιν ὠργίζοντο, οὐ μέντοι καὶ πολέμιόν τι ἐπεδείξαντο, μέχρις οὗ τοὺς περιλειπεῖς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἐκομίσαντο. Τότε δὲ διενεχθέντες ἀλλήλοις, οἵ τε ἠδικημένοι, καὶ οἱ τὰ ἀλλότρια ἔχοντες, ἐπολέμησαν. Ἤρξαντο δὲ τῆς διαφορᾶς οἱ Ἀχαιοὶ τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐγκαλοῦντες, ὡς αἰτίοις τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς· καὶ τῶν Ῥωμαίων διαλλακτὰς αὐτοῖς στειλάντων, οὐκ ἐπείσθησαν, ἀλλὰ πρὸς πόλεμον ὥρμησαν, Κριτόλαον προστησάμενοι. Δείσας οὖν ὁ Μέτελλος, μὴ καὶ τῆς Μακεδονίας ἅψωνται (ἤδη γὰρ ἐς τὴν Θεσσαλίαν παρῆλθον) προαπήντησεν αὐτοῖς, καὶ ἐτρέψατο· καὶ τοῦ Κριτολάου πεσόντος, διχῇ διῄρητο τὸ Ἑλληνικόν· οἱ μὲν γὰρ πρὸς εἰρήνην ἀπέκλιναν, καὶ τὰ ὅπλα κατετίθεντο· οἱ δὲ καὶ ἔτι ἐστασίαζον, τῷ Διαίῳ τὰ πράγματα ἐπιτρέψαντες.

Α'

DIO APUD CONSTAN. AUG. PORPHYR. ECLOGE XXVI.

Primi diſſenſionis auctores fuere Achivi, culpam in Lacedæmonios conferentes. Nam mutuum inter ambos diſſidium extitit, quaſi alteris alteri cauſa fuiſſent illorum quæ acciderant; Diogene imperatore præſertim eos inſtigante. Quumque Romani ſæpius miſiſſent, qui eos inter ſe reconciliarent, perſuadere non potuere: quin etiam hos ipſos legatos, quos illi diſtrahendorũ (ut imbecilliores efficerentur) Græcorum cauſa miſerant, ſub prætextu, quod urbes antea, Philippi comprehenſæ imperio, quas inter & Corinthus erat (quum aliis rebus florens, tum præcipuum in Græcorum concilio locum obtinens) minime concilii participes eſſe deberent; parum abfuit quominus interfectum venirent, aut profligatum; uti ſane prius illi, quam hoc fieret, ex Acrocorintho, ubi tunc erant, diſceſſerunt. Suos tamen Romam miſerunt Achivi, qui factum hoc purgarent. Non enim ſe contra legatos, ſed contra Lacedæmonios, qui legatis aderant, veniſſe ajebant. Romani, diſſimulato conſilio ſuo, quod bellũ adhuc cum Carthaginenſibus gererent, ac nõdum eis bene firmæ res Macedonum eſſent, legatos ſuos ad ipſos miſerunt; & impunitatem eis, ſi nihil amplius novi moliti eſſent, propoſuerunt. At his

[Ἦρξαν τῆς διαφορᾶς οἱ Ἀχαιοὶ τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐγκαλοῦντες] [διενέχθησαν] γὰρ [ἀλλήλοις] [ὡς τῶν συμβεβηκότων σφίσιν αἰτίοις] γεγονόσι· Διογένους μάλιστα τοῦ στρατηγοῦ αὐτοὺς ἐνάγοντος. [Καὶ τῶν γε Ῥωμαίων καταλλάκτας αὐτοῖς] πολλάκις [πεμψάντων, οὐκ ἐπείσθησαν· ἀλλὰ] τοὺς πρέσβεις, οὓς ἐκεῖνοι διασπάσαι τι [τὸ Ἑλληνικὸν] (ὅπως ἀσθενέστεροι ὦσιν) ἐθελήσαντες, ἔπεμψαν πρόφασιν τὸ μὴ δεῖν τὰς πόλεις τὰς τοῦ Φιλίππου γενομένας, ὧν καὶ Κόρινθος ἦν, ἔς τε τὰ ἄλλα εὐθαλοῦσα, καὶ ἐν τῷ συνεδρίῳ κρατιστεύουσα, μετέχειν αὐτοῦ ποιησάμενοι, παρ' ὀλίγον ἦλθον ἀποκτεῖναι, ἢ φυγῇ δοῦναι, αὐτῶν ἐκ τῆς Ἀκροκορίνθου, ἐν ᾗ ἦσαν, προαποχωρησάντων. Ἐπρεσβεύσαντο μέν τοι ἐς τὴν Ῥώμην, ἀπολογούμενοι ὑπὲρ τῶν γεγονότων· οὐ γὰρ ἐπ' ἐκείνους, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς Λακεδαιμονίους, τοὺς μετ' αὐτῶν ὄντας, ὁρμῆσαι ἔφασκον. Τῶν δὲ Ῥωμαίων τὴν μὲν σκῆψιν αὐτῶν οὐκ ἐλεγξάντων (τοῖς τε γὰρ Καρχηδονίοις ἔτι ἐπολέμουν, καὶ τὰ τῶν Μακεδόνων οὐδέπω καλῶς βέβαια εἶχον) ἄνδρας δὲ στειλάντων, καὶ τὴν ἄδειαν αὐτοῖς, ἂν μηδὲν ἔτι νεωτερίσωσι δώσειν ὑποσχομένων· τὸ συνέδριον αὐ-

τοῖς

Α᾽ μαθόντες οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ, ἐπ᾽ αὐτοὺς τὸν Μόμμιον ἔπεμψαν, ὃς τὸν μὲν Μέτελλον (*a*) ἀπήλλαξεν, αὐτὸς δὲ τοῦ πολέμου εἴχετο, καί τινα πληγὴν μέρει τῆς στρατιᾶς λαβὼν ἐξ ἐνέδρας, τοῦ Διαίου καταδιώξαντος μέχρι τοῦ σφῶν στρατοπέδου τοὺς φεύγοντας, ἀνεπεξῆλθε, καὶ τρεψάμενος αὐτὸν, πρὸς τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἦλθε χαράκωμα. Ἀθροίσας δὲ δύναμιν ὁ Δίαιος πλείονα συμβαλεῖν αὐτοῖς ἐπεχείρησεν· ὡς δ᾽ οὐκ ἀντεξώρμησαν οἱ Ῥωμαῖοι, κατεφρόνησεν αὐτῶν, καὶ ἐς τὸ μέσον τῶν στρατοπέδων κοῖλον ὂν, προῆλθεν. Ἰδὼν οὖν τοῦθ᾽ ὁ Μόμμιος τῶν ἱππέων τινὰς λάθρα ἔπεμψεν, ἵν᾽ ἐκ πλαγίου αὐτοῖς ἐπιγένωνται· ἐπεὶ ἐκεῖνοι προσβαλόντες αὐτοὺς συνετάραξαν, ἐπήγαγε τὴν φάλαγγα κατὰ πρόσωπον καὶ πολλοὺς ἐφόνευσεν. Ἐκ δὲ τούτου, Δίαιος μὲν ἀπογνοὺς, ἑαυτὸν ἀπέκτεινε· τῶν δ᾽ ἐκ τῆς μάχης περισωθέντων, οἱ μὲν Κορίνθιοι κατὰ τὴν χώραν ἐσκεδάσθησαν, οἱ δ᾽ ἄλλοι οἴκαδε ἔφυγον· ὅθεν καὶ οἱ ἐν τῷ τείχει Κορίνθιοι, πάντας ἀπολωλέναι νομίσαντες, ἐξέλιπον τὴν πόλιν, καὶ κενὴν αὐτὴν ὁ Μόμμιος ἔλαβε (*b*).

8. Καὶ

runt. Hæc autem ut Romanis innotuerunt, ſucceſſorem Metello dederunt Mummium: qui belli adminiſtratione ſuſcepta, cum plagam ex inſidiis cum parte exercitus accepiſſet; poſtquam Diæus, uſque ad ejus caſtra, fugientes eſt perſecutus; ipſe viciſſim in eum egreſſus, hominem profligavit, & uſque ad Achæorum vallum pervenit. Ac tunc Diæus majoribus collectis copiis, cum eo quidem tentavit congredi; ut autem vidit, Romanos in caſtris ſe continere, eos contempſit; & in convallem, quæ inter caſtra erat media, progreſſus eſt. Eo igitur viſo Mummius, clam equites miſit aliquot, qui hoſtes ex obliquo aggrederentur: quumque ab iis turbatos vidit, ipſe e fronte, phalange adducta, multos occidit: quamobrem deſperatis rebus Diæus, attulit ſibi manus. Ex iis verò, qui e pugna incolumes evaſerunt, Corinthii quidem paſſim per agros diſperſi ſunt; reliqui verò fugerunt domum. Proinde Corinthii quoque, qui mœnia tuebantur, omnes periiſſe rati; ſuam urbem deſeruerunt, eamque viris vacuam cæpit Mummius.

Sane

ταις, οὐ παρέσχον, ἀλλ᾽ ἐς ἕτερον σφᾶς σύλλογον, ὃς μεθ᾽ ἔκμηνον [1] ἔμελλεν ἔσεσθαι, ἀνεβάλλοντο.

his legatis, concilii copiam non fecère, ſed eos in alium conventum, qui poſt ſemeſtre ſpatium futurus eſſet, rejecerunt.

DIO APUD EUNDEM Valeſii pag. 17. 3α.

Ὁ Κλαύδιος ὁ συνάρχων Μετέλλου, (*c*) πρός τε τὸ γένος ὠγκωμένος, καὶ τῷ Μετέλλῳ φθονῶν ἔτυχεν, ἐν Ἰταλίᾳ λαχὼν (2) ἄρχειν, καὶ πολέμιον οὐδὲν ἀποδεδειγμένον ἔχει· καὶ ἐπεθύμησε πάντως τινὰ ἐπινικίων πρόφασιν λαβεῖν· καὶ Σαλάσσους, Γαλάτας, μὴ ἐγκαλουμένους τι, ἐξεπολέμωσε τοῖς Ῥωμαίοις. Ἐπέμφθη γὰρ ὡς συμβιβάσων αὐτοὺς τοῖς ὁμοχώροις περὶ τοῦ ὕδατος, τοῦ ἐς τὰ χρυσεῖα ἀναγκαίου, διαφερομένους· καὶ τήν τε χώραν αὐτῶν πᾶσαν κατέδραμεν· ἔπεμψαν δ᾽ αὐτῷ οἱ Ῥωμαῖοι ἐκ τῶν δέκα ἱερῶν, δύο. (3)

Ap. Claudius Conſul collega Q. Metelli, ſplendore generis clarus, ac Metelli gloriæ invidens, cum Italiam Provinciam ſortitus eſſet, vacuam ab omni hoſte; materiam triumphi undecumque petere concupivit. Salaſſos igitur, gentem Gallicam, quibus nihil erat, quod objici poſſet, aggreſſus; adverſus populum Romanum concitavit. Miſſus enim ut eos cum finitimis conciliaret, quibuſcum de aquis ad metalla auri neceſſariis, diſſidebant; agrum eorum late vaſtavit. Cæterum Romani ex Decemviris Sacrorum, binos ad eum miſerunt.

N O T AE.

(1) Urſinus hæc; Ὃς μεθέγμιον ἔμελλεν ἔσεσθαι, mutandum putat in μεταιχμιον, vocem translatam. Ego ſcribendum, ὃς μεθ᾽ ἔκμηνον ἔμελλεν ἔσεσθαι minime dubito. Nam hoc illud eſt Polybii κατὰ μῆνας ἕξ; hoc Pauſaniæ, σύνοδος ἐς μῆνα ἱστάμενον ἕκτον. *Leunclavius* ad fragmenta Dionis, nempe ad hanc Eclogem 26. Cui lubens merito me ſubſcripſi.

(2) Ἐν Ἰταλίᾳ λαχὼν ἀρχὴν] Hinc emendandi ſunt Commentarii Faſtorum a Sigonio Viro doctiſſimo conſcripti. Is enim ad annum Urbis 610. ſcribit Claudio *Galliam* Provinciam obtigiſſe; cum tamen *Italia* ei obvenerit; ut ex hoc Dionis loco conſtat. *Valeſii* pag. 617.

(3) Ἐκ τῶν δέκα ἱερῶν] Cum a Salaſſis, quos Ap. Claudius injuſte aggreſſus erat, illata clades eſſet; Decemviri pronunciarunt, ſe inveniſſe in libris Sibyllinis, quoties bellum Gallis illaturi eſſent, ſacrificari in eorum finibus oportere: ut ait Julius Obſequens in Prodigiis hujus anni. Itaque Senatus, duos ex Decemviris ad Appium Conſulem miſit, qui monerent, ut in finibus Gallorum ſacra faceret, priuſquam iis bellum inferret. *Valeſius* ibidem. Dio itaque hic a Livio aperte & recta diſſenſit. Is enim, ut conſtat ex ejus Epitome libri 53, rebelles dixit Salaſſos: proinde Epitomator ſcripſit: *Ap. Claudius Coſ., Salaſſos, gentem Alpinam, domuit*. Coegit ergo, Dionem diſcedere a Livio, ſola veritas.

(*a*) U.C. 606. (*b*) U.C. 607. (*c*) U.C. 629.

Sane verò poſt hæc, & illos Mummius, & Græcos reliquos, citra laborem domuit. Ac tunc equidem eis arma, donaria quæque templorum, ſtatuas, picturas, & ſi quæ alia, ornamenta erant, ademit. Ejus autem patre, aliiſque; ad res poſt victoriam componendas miſſis; quorundam mœnia evertit, omneſque liberos, & ſui juris eſſe permiſit: præter Corinthios, quos ſub corona vendidit, eorumque agrum publicavit; ac muros, cæteraque ædificia omnia ſubvertit: veritus, ne iterum alii, ob ejus amplitudinem, occuparent. Ne quis verò Corinthiorum lateret, aut aliorum Græcorum pro Corinthio quis veniret; omnes qui aderant, (priuſquam, quid eſſet agendum declararet convocavit: iiſque ſenſim ſine ſenſu per milites circumdatis; tunc demum, aliorum libertatem, Corinthiorum ſervitutem pronunciavit. Quemque deinde juſſit, ſibi proximum apprehendere, ut eo modo planius diſcernerentur. Et hoc pacto quidem Corinthus everſa eſt, reliqua verò Græcia, confeſtim & cædibus, & pecuniarum exactionibus eſt vexata. Deinde verò, tantam libertatem & felicitatem adepta eſt, ut dictum fuerit; ni maturè capti fuiſſent, ſe incolumes eſſe non potuiſſe. Atque ita Carthago, atque Corinthus antiquæ urbes, hunc ſimul una finem, & exitum habuerunt: quæ tamen longo poſt tempore Romanorum Coloniis eò miſſis, denuò floruerunt, & ad ſtatum priſtinum redierunt.

8. Καὶ μετὰ ταῦτα, κἀκείνους, καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἀπόνως προσεποιήσατο· καὶ τότε μὲν τὰ ὅπλα αὐτῶν, καὶ ὅσα πρὸς τοῖς ἱεροῖς ἀνέκειντο, καὶ τοὺς ἀνδριάντας, τάς τε γραφὰς, καὶ εἴ τι ἄλλο πρὸς κόσμον εἶχον, παρείλετο· πεμφθέντων δὲ οἱ τοῦ τε πατρὸς, καὶ ἄλλων ἐπὶ κατάστασει τῶν ἁλόντων, τείχη τέ τινων περιεῖλε, καὶ ἐλευθέρους πάντας, καὶ αὐτονόμους, πλὴν Κορινθίων ἀφῆκε. Τῆς δὲ Κορίνθου τούς τε οἰκήτορας ἀπέδοτο, καὶ τὴν χώραν ἐδημοσίωσε, τά τε τείχη, καὶ τὰ ἄλλα οἰκοδομήματα πάντα κατέσκαψε, φοβηθεὶς μὴ καὶ αὖθις τινες πρὸς αὐτὴν, οἷα μεγίστην, συστῶσιν· ἵνα δὲ μή τις ἐκείνων λάθῃ, μή τε τῶν λοιπῶν τις Ἑλλήνων πραθῇ, ὡς Κορίνθιος, συνεκάλεσε, πρὶν ἐκφῆναι τὸ ποιησόμενον, πάντας τοὺς παρόντας, καὶ αὐτοὺς ἀφανῶς πως τοῖς στρατιώταις ἐγκυκλωσάμενος, ἐκήρυξε τήν τε τῶν ἄλλων ἐλευθερίαν, καὶ τὴν τῶν Κορινθίων δούλωσιν. Ἔπειτα προσέταξε πᾶσι τῶν παρεστηκότων σφίσι λαβέσθαι, καὶ οὕτω σαφῆ τὴν διάκρισιν αὐτῶν ἐποιήσατο. Καὶ ἡ μὲν Κόρινθος οὕτως ἀνάστατος γέγονε, τὸ δ' ἄλλο Ἑλληνικὸν, παραχρῆμα μὲν, καὶ σφαγαῖς, καὶ χρημάτων ἐκλογαῖς ἐκακώθη· ἔπειτα ἐν τε ἀδείᾳ καὶ εὐδαιμονίᾳ τοσαύτῃ ἐγένετο, ὥστε λέγειν, ὅτι, εἰ μὴ θᾶττον ἑαλώκεισαν, οὐκ ἂν ἐσέσωντο. Ἡ μὲν οὖν Καρχηδὼν, ἥ τε Κόρινθος, αἱ ἀρχαῖαι ἐκεῖναι τοῦτο τέλος ἔσχον ἅμα· χρόνῳ δὲ πολλῷ ὕστερον, ἀποικίαν Ῥωμαίων λαβοῦσαι, ἤνθησαν αὖθις, καὶ ἐς τὴν παλαιὰν ἐπανῆλθον κατάστασιν.

DIO APUD EUNDEM ibid. pag. 617. & 618.

Ap. Claudius, etſi probe ſciebat, haudquaquam ſe victoria potitum eſſe; ea tamen inſolentia uſus eſt, ut nulla triumphi mentione, neque in Senatu, neque ad populum facta, prorſus ac ſi jure ſuo ei triumphare, abſque ullius decreto liceret; pecuniam ex ærario in triumphi ſumptus, petere non dubitarit.

Κλαύδιος εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἀκριβῶς ἠπίστατο, ὅτι οὐκ ἐνενικήκει, ἀλλ' οὖν καὶ τότε τοσαύτῃ ὑπερηφανίᾳ ἐχρήσατο, ὥσθ' ὑπὲρ μὲν τῶν ἐπινικίων μηδένα λόγον, μήτε ἐν τῇ βουλῇ, μήτε ἐν τῷ δήμῳ ποιήσασθαι· καθάπερ καὶ τῶν ὑπαρχόντων οἱ πάντως αὐτῶν, κἂν μηδεὶς ψηφίσηται, τὰ ἐς αὐτὰ ἀναλώματα αἰτῆσαι.[a]

DIO APUD EUNDEM ibidem.

L. Mummius, & Scipio Africanus Cenſores prorſus diverſis inter ſe moribus fuere. Hic enim nihil gratiæ, aut favori indulgens, omni ſeveritate ac diligentia cenſuram egit: ac multos e Senatu & equeſtri ordine, plurimos etiam de plebe, in diſquiſitionem morum vocavit. At Mummius humanius, magiſque ad popularem auram ſe geſſit. Neque enim ipſe quemquam ignominia notavit; & quæ erant a collega acta, quoad potuit reſcidit. Fuit enim ea moderatione; ut cum Lucullus ad ornandum Templum Felicitatis (quod ex Hi-

Μόμμιος, καὶ ὁ Ἀφρικανὸς [b] τιμητεύσαντες ἀλλήλων τοῖς τρόποις ἐς πάντα διέφερον. Ὁ μὲν γὰρ ἐπί τε τὸ σωφρονέστατον, καὶ μετὰ ἀκριβείας μηδενὸς μηδὲν προσποιῶν ἦρξε· καὶ πολλοὺς μὲν ἐκ τῆς βουλῆς, πολλοὺς δὲ καὶ ἐκ τῶν ἱππέων, τῶν τε ἄλλων, ὡς ἑκάστους εὐθύνων· ὁ δὲ δὴ Μόμμιος πρός τε τὸ δημοτικώτερον, καὶ πρὸς τὸ ἀνθρωπινώτερον, οὔτ' αὐτός τινι κηλῖδα προσέθηκε, συχνὰ τῶν ὑπ' ἐκείνου πραχθέντων ὅσα γε καὶ ἐνεδέχετο κατέλυσεν. Ἐς τοσοῦτον γὰρ ἐπιεικὴς φύσει πρᾶος ἦν, ὥστε

(a) U.C. 609. (b) U.C. 610.

ἢ τῷ Λουκούλλῳ (1) χρῆσαί τε ἀγάλματα πρὸς τὴν τοῦ Τυχαίου, (2) ὃ ἐκ τοῦ Ἰβηρικοῦ πολέμου κατεσκεύασε, καθιέρωσιν, καὶ μὴ βουληθέντος αὐτά, ὡς καὶ ἱερὰ ἐκ τῆς ἀναθέσεως γεγονότα [a], ἀποδοῦναι, μηδεμίαν ὀργὴν ποιήσασθαι· ἀλλ' ἐπὶ τῷ ἐκείνου ὀνόματι τὰ ἑαυτοῦ, λάφυρα περιϊδεῖν ἀνακείμενα.

Hiſpanienſi bello dedicabat) ſtatuas commodato ab eo accepiſſet; nec reddere eas poſtmodum vellet (quaſi quæ dedicatione ſacræ eſſent factæ) nullo modo ſuccenſuerit; ſed ſpolia ſua, ſub alterius dedicata titulo, conſpici paſſus ſit.

N O T AE.

(1) Τῷ Λουκούλλῳ χρῆσαι.] Hanc L. Mummii benignitatem laudat Strabo lib. 8. His verbis: Λεύκολλος δὲ κατασκευάσας τὸ τῆς εὐτυχίας ἱερὸν καὶ στοάν τινα, χρῆσιν ᾐτήσατο ὧν εἶχεν ἀνδριάντων ὁ Μόμμιος ὡς κοσμήσων τὸ ἱερὸν μέχρι ἀναδείξεως, εἶτ' ἀποδώσων· οὐκ ἀπέδωκε δέ, ἀλλ' ἀνέθηκε, &c. Quæ ita vertit Xylander: *Et cum Lucullus bonæ Fortunæ Templum feciſſet cum porticu; Mummium rogavit, ut tabulas ſibi commodaret ad ornatum Templi, donec illud dedicaret, pollicitus ſe ſtatim a dedicatione eas redditurum*. Sed Caſaubonus Xylandrum reprehendit: ait enim *Felicitatis Templum* fuiſſe dicendum, non *bonæ Fortunæ*. Cui ut aſſentior, facit Ciceronis locus, quem mox adducam. Illud etiam in Xylandri verſione reprehenderim, quod illa verba, μέχρι ἀναδείξεως vertit; *donec dedicaret*, *quas dumtaxat in publico proponeret, ac mox redditurus eſſet*. Sed ſubjicit Strabo, Mummium eam injuriam patienter tuliſſe; eoque facto majorem laudem ac gloriam, quam eum, qui tabulas dedicaverat, ſibi peperiſſe. Simile ac plane geminum exemplum refert Dio lib. 48. in fine, de L. Domitio, qui cum palatium refeciſſet, & pictas tabulas commodato accepiſſet ab Auguſto; renunciavit, ut miniſtros mitteret, qui eas auferrent. Itaque Auguſtus religione motus, eas ibi dedicatas reliquit. *Valeſius*.

(2) Τυχαῖον.] Melius Εὐτυχαῖον ex Strabone legerem. Tamen Dio etiam libro 43. Τυχαῖον vocat: Cicero in Verrem de ſignis: *At illa L. Mummius cum Theſpiis ea, quæ ad ÆEdem Felicitatis ſunt, cæteraque profana ex illo oppido ſigna tolleret*; tangit hiſtoriam, quæ hic refertur a Dione. *Valeſius*.

(a) Id actum eodem anno U. C. 610.

Digitized by Google

307

005664163

Digitized by Google

5. 1. 295.

Digitized by Google

Digitized by Google

Angelo Pandimiglio
restauratore
825650 8274800